

יהוה

ADAM

SALOMON

PLANTÆ CVIQVE SVAS VIRES DEVS INDIDIT, ATQVE PRÆSENTEM ESSE ILLVM, QVÆLIBET HERBA DOCET.

CAROLI CLVSI ATREBATIS,

IMPP. CÆSS. AVGG.
MAXIMILIANI II.
RVDOLPHI II.
Aulæ quondam familiaris,

RARIORVM PLANTARVM HISTORIA.

Quæ accesserint, proxima pagina docebit.

ANTVERPIÆ
Ex officina Plantiniana
Apud Ioannem Moretum.
CIↃ. IↃCI.

VIRTVTE ET GENIO

THEOPHRASTVS

DIOSCORIDES

RARIORVM Plantarum Historia sex libris descripta à Carolo Clusio.

Ejusdem Commentariolum de Fungis.

Additæ doctissimi viri Honorij Belli Medici percelebris aliquot ad Car. Clusium Epistolæ de variis stirpibus agentes.

Alia item eruditissimi viri Thobiæ Roelsij Medici, de certis quibusdam plantis, Epistola.

His præterea accessit accurata Montis Baldi agro Veronensi descriptio, auctore Ioanne Pona, pharmacopæo vrbis Veronensis diligentissimo.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS *diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ &c. Comes Tirolis &c. Agnoscimus, ac vigore præsentium notum facimus vniuersis: Quod cùm Doctus noster & sacri Imperij fidelis dilectus Carolus Clusius humillimè nobis exponendum curauerit, præ manibus se habere scripta quædam, quæ in publicam vtilitatem edere statuerit, vereri autem ne cùm magnos sumptus in Pictores & Sculptores fecerit, lucri causa alij, quod fieri solet, sibi in fraudem eadem imprimant, aut imitentur, sicq; laboris ipse atque industriæ suæ præmio fraudetur ac destituatur; nos considerantes, quàm præclaram iam antè operam in quibusdam lucubrationibus, quæ iam antè fuerunt editæ, posuerit, & quàm nobis exquisita ipsius ac varia eruditio, præcipuè verò etiam in indaganda stirpium & herbarum natura sedulitas atq; industria commendentur, quòd multa peregrinis ac remotis in locis didicerit & obseruauerit, multa secum attulerit, quæ rara & luce digna sint, quòd assiduis adhuc studiis in hoc incumbat, vt quæ in antiquis auctoribus abdita & obscura sunt, eruat atque illustret, vt præclaram nominis sui memoriam posteritati relinquat, benignè ipsi, quod rogat, Priuilegio nostro aduersus omnem fraudem consulere cupientes, præsentium vigore scienter animóq; benè deliberato, pro autoritate nostra Cæsarea seriò decreuerimus, edixerimus ac statuerimus, quemadmodum præsentium vigore decernimus, edicimus ac statuimus, ne quisquam Typographorum, Bibliopolarum aut aliorum, qui siue imprimendis siue vendendis libris aliâve quacunque ratione negotiationem exercent librariam, intra viginti annos, à prima editionis die numerandos, Caroli Clusij opera duobus tomis expressa, quorum prior Stirpium &c. historiam continet, altero plerique libelli, &c. ab ipso Latini facti comprehenduntur, & quæcunque præterea idem Clusius edet opera, ipso inscio aut inuito typis seu quocunque alio modo aut charactere, siue integra, siue aliquam eorum partem imitetur, exprimat vel in publicum edat, néve ab aliis edita vel expressa vel aliunde allata intra Sacri Romani Imperij fines vendat, ac distrahat apertè vel occultè. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, & prædicta opera recudere & in fraudem prænominati Caroli Clusij edere aut vendere ausus fuerit, eum non solùm eiusmodi libri exemplaribus, tanquam quæ in commissum ceciderint, memorato Carolo Clusio eiúsq; hæredibus, vel mandatum ab iis habentibus, ope Magistratus eius loci, vbi deprehensa fuerint, vendicandis priuari, verumetiam mulcta decem Marcharum auri puri fisco nostro*

Imperiali fraudum vindici, ac parti læsæ ex æquo soluenda ac pendenda puniri volumus; ea tamen lege, ne quid ea opera Orthodoxæ Catholicæ Religioni contrarium habeant, & vt tria cuiuscunque operis aut libri exemplaria, ubi excusa fuerint, ad Imperialem nostram Cancellariam transmittãtur. Quod si negligatur, hac nostra gratia ac Priuilegio ipse, ipsiusque hæredes excidisse censeantur. Mandamus proinde vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus cuiuscunque status, gradus, Ordinis & Conditionis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco ac nomine Iuris vel Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunq; rectè fieri potest modis, coërceri curent. Quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostrã euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus literis manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Arce nostra Regia Pragæ, die decima quinta mensis Februarij. Anno Domini millesimo, quingentesimo nonagesimo tertio: Regnorum nostrorum Romani decimo octauo, Hungarici vigesimo primo, & Bohemici itidem decimo octauo.

RVDOLPHVS.

Ad mandatum S. Cæsareæ M^tis proprium.

Iacobus Curtius à Senfftenavv. Io. Baruitius.

TIBI, Ioannes Morete, qui haud exiguos sumptus pingendis & sculpendis Plantis mecum pariter impendisti, tibi inquam permitto, vt hanc meam Rariorum Plantarum Historiam, & adjunctos huic libellos, typis tuis excudas ac evulges: nec alibi alius quispiam intra viginti annos, cupio, sive jubeo, sub pœnis & mulctis, quæ S. Cæsareæ Majestatis litteris mihi concessis continentur.

Carolus Clusius A.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTI, & ISABELLÆ Infantis Hispaniæ, Archiducum Austriæ, Ducum Brabantiæ &c. priuilegio cautum est, nequis *Caroli Clusi, Impp. Cæss. Augg. Maximiliani II. Rudolphi II. Aulæ quondam familiaris, Rariorum Plantarum Historiam,* præter voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, intra duodecim annos vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur: vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, III. Martij M. DCI.

Signat. I. de Buschere.

CARO.

CAROLVS CLVSIVS ATREBAS
BENEVOLO LECTORI.

AGNAM voluptatem mihi ſemper attulit, in variis quas peragravi regionibus, Plantarum obſervatio. Nam quum nulla ſit Provincia quæ peculiares quaſdam, & quodammodo ſibi proprias non alat, inſignis varietas ubique meis oculis ſeſe ingerebat, quæ non potuit non eſſe delectabilis, viro à primâ propè ætate ad Plantarum obſervationem propenſo, præſertim quum aliquæ occurrerent à veteribus Auctoribus neglectæ; vel ab ipſis quidem deſcriptæ, nondum tamen à quopiam Neotericorum ſatis cognitæ: tum etiam aliæ, quæ ad plantarum à veteribus proditarum claſſem referri poſſe viderentur. Non minus enim gaudio afficiebar, quàm ſi ingentem Theſaurum reperiſſem.

CETERVM quum indecorum, & liberali ingenio minimè dignum arbitrarer, voluptatem quam ex ea obſervatione percepiſſem, mihi dumtaxat ſervare, & apud me quaſi premere velle, quin potius aliis ſimili ſtudio ſeſe oblectãtibus eſſe communicandam cenſerem: facere non potui, quin quâ potuerim fide & ſedulitate, primùm illarum, quas in Hiſpanicâ meâ peregrinatione obſervaveram, Hiſtoriam, publici juris facerem: deinde, earum, quæ partim in Auſtriâ, Stiriâ, & Pannoniâ, partim vicinis Provinciis poſtea ſeſe obtulerunt.

EAS porrò Obſervationes, cùm Hiſpanicas, tum Pannonicas, quum animadverterem pleriſque gratas fuiſſe, imò illarum exempla adeò avidè expetita, ut nulla amplius ſibi ſupereſſe Typographus conquereretur: conſultum fore exiſtimavi, ſi eas recognoſcerem, atque aliarum plantarum, quas ab illis evulgatis obſervavi, hiſtoriam adderem, omnes veluti in unum corpus contrahens, ſingulas tamen in ſua genera & ſpecies, commodâ quadam ſerie (quantum quidem fieri potuit) diſtribuens. Mihi etenim perſuadeo, non minus gratum futurum eum laborem, quàm priores.

PLANTARVM autem Hiſtoriam in ſex Libros diviſi, ut commodius in ſuas claſſes diſtribui poſſent. Quum verò Plantarum hiſtoriam dico, neminem exiſtimare velim, univerſam Plantarum hiſtoriam me intelligere: ſed earum dumtaxat, quæ à me primùm obſervatæ, aut ab aliis nondum fuerant

proditæ, antequàm eas publicarem: exiguæ enim laudis esse arbitratus sum, earum historiam repetere, quæ ab aliis esset prodita. Non negaverim tamen, quin interdum nonnullas inseram, quarum alij meminerunt, earum autem historiam non satis plenè conscripsisse mihi videntur. Quarundam prætereà mentionem facere me profiteor, quæ ab aliis fuerunt descriptæ, atque etiam illarum icones in meum librum interdum intulisse, quia ad seriem earum, quas describo, servandam, commodæ videbantur.

BONI igitur consulatur, quem (studiosæ juventuti gratificandi studio) in hac senectâ multis morbis obnoxiâ sumpsi, labor, & alios juniores ad similia, vel etiam majora tentanda excitet: libenter enim alteri hanc lampadem trado, ut qui annum sextum & septuagesimum jam agam. Si quæ tamen superit vita mediocri valetudine constans, eam omnem ad publicam utilitatem impendendam profiteor. Kal. Feb. cIↃ.IↃcI.

AD

AD CAROLVM CLVSIVM ATREBATEM.

DIGNVM est opellâ, nec pretio caret
Famâ æstimando, quas juvenis vigil
Gnavusque lucubrationes
Extuderis alacri labore
In lucem apertam, fasciculo senex
Iam comprehendas arctius unico,
Vt cuncta repræsentet unum
Dispositâ serie volumen.
Postrema certè cúraque límaque
Sudore tanto, totque molestiis
Vix hercle credo, culte CLVSI,
Constiterit, velut hæc & illa
Prior: tametsi sæpe animis ratum
Nisu voluptas in medio solet
Præbere delectamen ultro,
Nedum opere ingenij supremo.
Nam gaudet in se mens generosior,
Cum laude si quid magnificum inchoat,
Fructuque finit; extimosque
Haud patitur temerè umbilícos,
Desiderantes fortè manum ultimam,
Vel impolitos vel nimium rudes
Manere: quamvis ceteróqui
Parvulum opus quoque terminatum
Industriorum judicio virûm
Amet probari. Nos malè consita
Spineta castramus malignè,
Quasdam etiam bene collocatas
Runcamus herbas cum lolio gravi,
Tristique avenâ. Tu tua digeris
Feliciori, prout decorum est,
Ordine seminia herbularum,
Stirpesque raros, quidquid & extera
Et nostra gignit per species humus
Distinctiores. Singulorum
Cernere jam videor redactos
Quincunce justo reticulata per
Dimensa fines alveolátaque,
Id est, ad unguem rectiorem.
En, quid erit, quod oporteat te
Transferre? Planum est omne, sibíque opus
Aptum est favorem scilicet omnium.
Aient nepotes, te fuisse
Mirificè, puto, diligentem.

Paulus Melissus Franc. Comes Pal. & Eq. ciuis Rom.

IN

IN PLANTARVM HISTORIAM
CAROLI CLVSII.

VOs ô radices, vos ô cum Floribus, Herbæ,
Pulcraque ramis Arbores,
Nunc agite, ambrosij succi exhalate sapores:
Nunc pandite altiùs comas:
Vnguine nunc calices distendite, nectarii auxit
Quod parte quinta Amor sui.
Vestra etenim, prius haud ulli bene cognita, virtus,
Famæ quadrigis astra obit.
Parsque adeò vestrùm, cæcâ hactenus obruta nocte,
In veste lucet aureâ.
Assertori igitur tali pro munere quásnam
Grates habebitis pias?
Fallor? an omne genus morbi ilicet, agmine facto,
Trudetis ad Ditis lacus?
Et dabitis, summo vos qui gustaverit ore,
Semelve naribus hauserit:
Sic Clusi nomen virtutesque imbibat imis
Animis potenter; ut nihil,
Quàm Clusi laudes meditetur, & omnibus oris
Dicat bona in eum plurima?
Annuite. una Deum nam si Glaucum facit herba,
Quid non simul præstabitis
Vos ô Radices, vos ô cum Floribus, Herbæ,
Pulcræque ramis Arbores?

Ianus Gruterus.

CLVSI, delitiæ amorque DIVI
Maximi Æmiliani, Opimitate
Quo nil, nil Sapientiâ, orbe toto
Aut est, aut fuit, aut erit secundum:
Quàm rectè tua nomina omine imples?
Quàm rectè, puto, Clusius vocaris?
Non quòd sacrá oculis tuis Apollo
Aonumque Machaonumque cludat;
Non quòd sint tibi Hygææ operta templa,
In queis & Venus & colit Iuventas;
Non quòd Pallados arcearis aris,
Quas Prudentia mensque recta servat.
Sanè, Sacra oculis tuis Apollo
Aonumque, Machaonumque nudat.
Sanè, sunt tibi Hygææ aperta templa,
In queis & Venus & colit Iuventas.
Sanè, Pallados aggregaris aris,
Quas Prudentia Mensque recta servat.
Sic dictus potius; quòd unus ipse es
Cuius corde animoque continenter
Se Phœbus, Medicina, Athêna cludant.

Idem Gruterus.

Ms pia

Μυρία μὲν βλαστῶν παμμήτωρ γαῖ᾽ ἀνίησιν
Εἴδεα, τῶν πέλει ἀνθρώποις μέγ᾽ ἄκος τε κῦδος:
Ταῦτα δὲ νυκτὶ τοπρὶν κεκαλυμμένα, νῦν πολυίδμων
Κλούσιος ἀτρεκέως γραπταῖς σελίδεσσι φαείνει.

Νικάσιος ὁ Ἐλλεβόδιος.

In C. Clusij Clarissimi & amicissimi viri opus Botanicum.

Donec erunt Herbæ, donec florentia Serta,
Clusiadis viuet florida fama Libri.

Franciscus Vertunianus Med. D. Pictaviensis.

Quàm longum sparsi flores, quàm pulchra vireta
Germine Clusiaco, & stirpe virente virent:
Tam patet & Clusi nomen, tam fama recluso
Cælo sparsa cluens, flore virente nitet.

Paschalis le Coq. Med. D. Pictaviensis.

In Caroli Clusij Plantarum Historiam.

Passa graves quondam fuerat Medicina dolores,
Et ferè opus medicis, prô dolor! ipsa habuit:
Quid faceret? post erratas vaga, pervaga terras
Clusij in Atrebatis ducitur hospitium.
Clusius ægrotam, mora nulla, potentibus herbis
Adjuvat, hinc medicas fert Medicina manus.
Hinc etiam extremos se Clusia fama per Indos
Diddiderat, volitans docta per ora virûm:
Ille tuas Europa, tuas America plantas,
Africa sive tuas, sive tuas Asia
Nouit, & hinc toto latè notissimus orbe est
Clusius, Atrebatum Clusius ille oculus.
Ergo animosus abi Liber, & si fortè, quis auctor,
Quæreris, hoc sat erit dicere, Clusius est:
Hoc sat erit, mora nulla, manuque, oculoque, animoq;
Lectoris, felix abripiere Liber.

Petrus Plateau I. F. Tornacensis.

IN

IN PLANTARVM HISTORIAM
CAROLI CLVSII.

TVLERVNT varios priora secla
Scriptores, neque defuere nostro,
Linguis, iudicio, eruditione
Qui clari studium omne in hoc locarunt
(Sui ut quemque animi impetus ferebat
Atque ardens amor ardui laboris)
Spartam quam sibi singuli colendam
Sumsissent, numeris modisque eunctis
Perfectamque darent & absolutam.
Quod cùm sit propè disciplina in omni
Summa non sine laude factitatum:
Tum vel præcipuè hoc videre in illa est
Quæ vires docet & figuram, & ipsos
Natales quoque, differentiasque
Herbarum (studium utile atque dulce)
Et frugum, fruticum, arborum, omniumque
Vita queis homini salusque constat,
Et sinu locuplete terra fundit
Cælo fertilibus rigata stillis.
Summa hanc barbarie obsitam ac tenebris
Plus quàm Cimmeriis (pudet fateri)
Primus restituit suo nitori
Nostrûm ætate patrum Leonicenus:
Quem Ruellius, huncque mox sequuti
Complures alij, haud quidem labore,
Sed quos ingenio, celebritate,
Doctrinaque adeò pares fuisse
Constat, dum meritò probantur omnes,
Dote quisque sua: (negata namque
Cuncta uni; sua singuli tulere)
Vt negem facile esse judicare
Cuinam laurea jure debeatur:
Nemo si tamen abnegarit vmquam
Plus illum meruisse laudis atque
Præmî, qui salebrosa & invia inter
Primus compita figere est pedem ausus,
Venturisque nepotibus præivit,
(Tua hæc docte Leonicene laus est:)
Quis, Clusi, precor, alteri secundum
Audebit dare te, tuos labores
Qui norit, tua quique scripta vidit,
Vidit scripta, satis probanda nunquam?
Sint verò eximiam referre digni
Qui laudem fuerint (libens fatebor:)
At certè fuit ante qui præiret
Et viam daret explicatiorem,
Scripto, consilio, aut opinione:

Cui

Cui, quòd non minimum tulit laboris,
Pars laudis quoque magna cedat, æquum est.
Verùm, dux tibi quis fuit, coméſve,
Quando quas animoſa gens Iberûm
Terras ſole terit calente toſtas,
Menſium ſpatio octo peruolaſti
Herbas mille manu legens avara;
Laudis qui ſibi vendicare partem
Tuæ vel minimam queat vel auſit?
Diſcendis tibi quis fuit magiſter
Herbis, Pannonicos, iuga alta, montes
Quas novas dare, te legente, ſcimus,
Noſtris te quoque dante habemus hortis?
Ignoraret opes ſuas Iberus,
Ignoraret opes ſuaſque Pannon,
Ignoraret opes & orbis ipſe
Amborum, niſi te docente noſſent.
Noſtri delicias alunt quod horti
Quæ vel viſu oculos juvant foventque,
Pulvinos hilarántve raritate,
Acceptum ferimus tibi illud uni,
Et grato tua ſcita ſcripta, Cluſi,
Cum plauſu modò lectitamus omnes,
Venturique auidè legent nepotes
Dum conſtabit honos decorque Phœbo
Et Floræ ſuus: efferentque Cluſî,
Quaqua Sol oritur caditque, nomen,
Æternâ ſuper aſtra clara famâ.

Ioannes ab Hogbelande.

IN CAROLI CLVSII A. EFFIGIEM.

Os Clusi frontemq́, oculosq́, & cætera vultus
Pictoris expressit boni manus benè.
Ingenij haud potuit vires: at Clusius ipse
Expressit illas hoc in opere quàm optimè.
Longa dies ut opus pictoris deleat, ipsum
Et Clusium: opus hoc nulla delebit dies.
Ergo, illum in cineres ubi longa resolverit ætas,
Adhuc opere in hoc sibi supererit Clusius.

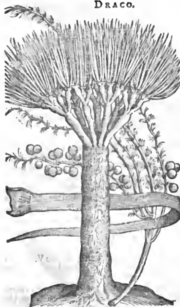
Ioannes ab Hoghelande.

CAROLI CLVSI RARIORVM PLANTARVM HISTORIÆ

LIBER PRIMVS.

PLANTARVM, quas in variis peregrinationibus meis rariores observavi, historiam scripturus, ab arboribus eam auspicabor, sic enim ordo postulare videtur: deinde ad frutices, suffrutices & virgulta progrediar, quibus aliquot ἐπαυλοκαύλους subijciam. Hæc autem omnia priore libro complecti animus est: reliquas stirpes in sequentes libros distribuam.

DRACO. CAP. I.

A PAVCIS prodita est huius Arboris historia, eaque admodum mutila. Libuit itaque eam hic subiicere, & ab illa nostras Observationes auspicari, quandoquidem valdè rara est, in nostra præsertim Europa, & Herbariis dum hos Commentarios scribebam (ni fallor) incognita.

EST verò Draco (aptiùs enim nomē non invenio) procera arbor, Pinū procul intuentibus referens, adeò æquales, semperque virentes sunt rami. Huius truncus crassus, octo aut novem cubitales ramos æqualiter nascentes & nudos sustinet, qui in summo fissi, in alios ternos vel quaternos ramos cubitales, aut paulò ampliores, brachialisque crassitudinis desinunt, nudos item & sine foliis, in summo gestantes capita plena cubitalium foliorum, unciali latitudine, sensim in mucronem desinentium, media costa densiore & eminentiore, ut in Iridis foliis, tenuium & rubentium in lateribus: mucronem planè repræsentant ea folia, semperque virent, & Aloës vel Iridis modo, invicem amplexando nascuntur. Truncus perquam scaber, multis rimis dehiscit, humoremque fundit per Caniculæ æstus, qui in rubrā lacrymam densatus, sanguis Draconis appellatur, ob quam sanè causam, hanc arborē Draconem nuncupavi. Materia trunci firma est, ferrumque difficulter admittit, quòd veluti fibris transversim & obliquè excurrentibus constet: at rami cùm multo succo prægnantes sint, satis facilè cædi possunt. *Draconis arboris historia.*

EAM arborem Olysipone primùm vidi anno reparatæ salutis humanæ, quingentesimo sexagesimo quarto supra millesimum, post monasterium Divæ Virgini sacrum, cui nomen à Gratia, octo palmorum crassitudine, inter aliquot Oleas in colle nascentem, monachis ignotam & neglectam, quam neque florem, neque fructum ferre assererent: rem tamen aliter se habere postea deprehendi, ramulo ex illa ipsa arbore anno sequente revulso donatus ab amico. Est autem hic ramus (quem cum aliquot foliis, corticisque fragmento, & lacryma meis manibus exemta multo tempore adservatum, à Cæsare Maximiliano evocatus, in Belgica cum multis aliis eius generis reliqui) pedali amplioréve longitudine, cui inhærent alij ramuli multo fructu racematim compacto onusti. Fructui color flavescens, sapor ali-

A quantulum

quantulum acidus, magnitudo exigui Cerasi. Eum in summis capitibus nasci verisimile est, ut in palma dactyli nascuntur: spatha tamen uti illos includi non intellexi. Huius portò arboris recentia capita tenella sunt, & humilium Palmarum sive Chamæriphes modo, cuius cerebrum in deliciis est, edi possent, nisi amaritudo prohiberet.

APVD veteres neminem istius arboris mentionem facere invenio, nisi fortè ea sit, quam Strabo ex Posidonio Gadibus nasci tradit, libro Geograph. tertio, his verbis.

Gadensis arbor Posidonij.

DE Arbore Gadibus existente scriptis prodidit Posidonius, quæ ramos humum usque incurvatos habeat, frondes sæpissimè mucronis speciem gestantes, quarum longitudo cubitalis est, latitudo digitorum quatuor. Huic & illud innatum esse creditur, ut uno fracto ramo lac effluat, radice abscissa minij humor exsudet.

VERVM neque nostra hæc arbor ramos incurvatos, sed erectos, neque folia tam lata habet, nec illius ramis effractis lac exsudat, at humor aqueus duntaxat. De radice quod adscribit, nostræ satis quadrare videtur, è qua secundùm radices terebrata, lacrymam statis anni temporibus effluere aiunt rubram, ut posteà dicemus.

CETERVM illud hîc etiam obiter indicatum volo, quia in Gadium mentionem incidimus, me, tametsi diligenter totam insulam perlustrarim, nullam arborem conspexisse qualem Posidonius scribit: sed neque ullam aliam, præter aliquot salices, & unam aut alteram siliquam, licet (vt ab incolis viris fide dignis accepi) circa urbem Gades, recenti adhuc memoria, lętissima viridaria fuerint, omni fructiferarum arborum genere excultissima, quorum ne vestigia quidem nunc apparent, saburra arenacea, quam naves eò appellentes exonerarunt, omnia complente & exurente. EX recentioribus binos duntaxat hanc arborem describere memini, sed succinctè admodum.

ALOISIVS Cadamustus libro Navigationum cap. 4. eius in hæc verba meminit.

Sāguis Draconis.

IN insula Portus sancti (è Canariis una) est Sanguis Draconis, lacryma arboris ferro sauciatæ: nam stato anni tempore arbores incisæ, emittunt anno sequente gummi, quod ahenis decoctum & desecatum, sanguis efficitur quem Draconis appellant. Eius arbor fructum producit Cerasi instar mense Martio, gustu eximium, coloris veneti.

POST hunc Thevetus Singularium Franciæ antarcticæ cap. VIII. describit his verbis è Gallico redditis.

EST in Canariis insulis arboris genus, certo anni tempore gummi fundens, quod Sanguinem Draconis vocant, perforata arbore prope radicem satis lato & profundo hiatu. Eius fructus luteus est, magnitudine Cerasi nostratis, refrigerando corpori, & levandæ siti in febre aut ardoribus valdè vtilis. Non est dissimile hoc gummi Cinnabari Dioscoridis. Hæc Thevetus.

Cinnabaris Dioscoridis.

ET sanè id gummi quod apud diligentiores quosdam pharmacopolas invenitur, Sanguinis draconis in lacrymis nomine insignitum, magna ex parte ex Madera & Canariis insulis in Europam inuehitur: & forsitan etiam ex Aphrica, quæ Dioscoridis tempore Cinnabarim subministrabat.

AN hæc porrò arbor alicuius momēti sit in medico usu, neminem scribere memini: fructus tamen aciditas argumento est, utiliter in febribus (vt censet Thevetus) præberi posse.

Eius lacryma adstringendi vi pollet, illiusque usus non infelix ad muliebres & dysentericas fluxiones, cruentas excreationes, firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. Quæ facultates eis admodum sunt similes, quas Dioscorides Cinnabari tribuit, quamque Hæmatite lapillo efficaciorem facit. Hanc ob causam, non abs re existimant celebriores Medici, exquisitum illum sanguinem Draconis, legitimam Dioscoridis Cinnabarim esse, præsertim cùm eius tempore à nonnullis etiam sanguis Draconis appellata sit.

PERSEA. CAP. II.

VALDE rara etiam est hæc arbor, cuius ramum expressum damus: nam solo Valentino regno unicam arborem vidi, monasterio D. Virginis cui cognomen de Iesu, primo ab urbe Valentia lapide, ex America, ut ferebatur, eò delatam.

Perseæ historia.

HÆC porrò arbor Pyro similis est, in latum diffusa perpetuoque virente coma, ramulis ex viridi pallescentibus. Folia illi lauri latifoliæ, supernâ parte virentia, infernâ cinerei coloris, firma, nervis aliquot per obliquum discurrentibus, odore & sapore quidem commendata, cum adstrictione tamen linguam mordicantia. Flos Lauri ferè, copiosus, racematim compactus, pallidus, sex foliolis constans. Fructus per initia pruno similis, deinde successu temporis, pyri in modum oblongus, nigro colore, iucundoque sapore: nucleum cordis effigie continet, gustu castaneæ aut dulci amygdalæ haud absimili. Vere florentem conspexi, Autumno maturum fructum ferre intellexi à CL. V. D. Ioanne Plaça Medico & Professore Valentino, qui mihi illam quo nunc dixi loco commonstrabat, incolisque *Mamay* dici asserabat: tametsi qui nobis Americam descripserunt Hispani, aliam ab hac diversam arborem hoc nomine insigniant. Sed multis post annis, ab eruditissimo viro Simone de To[illegible] Medico Hispalensi, qui similem arborem in cultissimo suo horto, cum aliis exoticis stirpibus alit, non *Mamay*, sed *Aguacate* vocari edoctus sum. An verò hæc arbor Veterum Persea sit, nec ne, dispiciendum est.

Persea Theophrasti.

THEOPHRASTVS libro IIII. Historiæ Plantarum cap. II. Perseam in hunc modum descibit. Est etiam in Ægypto alia arbor Persea dicta, aspectu magna & pulchra, sed maximè similis pyro & foliis, & floribus, & ramis, & tota figura, præterquam quod hæc perpetuo est folio, illa deciduo. Fructum autem fert multum, eumq́ue omni tempore maturum edit, novo semper veterem occupante. Maturat autem sub Etesiarum flatum: reliquum crudiorem auferunt & recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus, amygdalæ modo, colore herbidus, intus nucem continens quemadmodum prunum, sed multo minorem & molliorem: carnem verò valdè dulcem, suavem, concoctuq́ue facilem: nihil enim eos qui multum ederint tentat. Excellit hæc arbor radicum tum longitudine, tum crassitudine, tum etiam multitudine: materiem etiam habet robustam, aspectu pulchram, atram vt lotus, ex qua simulacra, lectulos, mẽsulas, atque alia huiusmodi conficiũt.

SIMILI modo, iisdémque ferè verbis ipsam Plinius describit lib. XIII. cap. IX. sub Persicæ arboris nomine, voces ipsas cõmiscens, quas tamẽ lib. XV. c. XIII. apertissimè seiungit, & distinguit. Persicæ, inquit, arbores sero & cum difficultate transiẽre, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium. Falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à Regibus translata in Ægyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quę in totum alia est, myxis rubescentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam, & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atavi sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis. *Persea Plinij.*

Qui sanè locus, eorum sententiam apertissimè refellit, qui Perseam arborem cum Persica malo eandem esse, celebrosiùs asserere volunt: ut taceam utriusque arboris historiam esse diuersissimam.

PERSÆ item meminit Strabo Geograp. vltimo, perpetuam illi comam tribuens, & fructum pyri magnitudine, figura oblonga, amygdalæ modo putamine inclusum, & corio. *Persea Strabonis.*

SED & Galen. lib. II. de Alimẽt. se Perseã Alexandriæ vidisse asserit: meminit & aliis locis.

IN eo omnes conveniunt, ut Perseæ perpetuam comam tribuant, oblongum fructum, inclusum amygdalæ putamine & corio. Hæc quam exhibeo arbor perpetua quidem est coma, folio autem & flore laurum magis refert quàm pyrum: fructu etiam oblongo est, sed qui myxis (qualem illi Plinus loco iam adducto tribuit) aut oblongis prunis similior sit, quàm amygdalis, & colore (ut Plaça referebat) nigro non herbido. *Persea perpetuò virens.*

ITAQVE, vt verum fatear, tametsi nonnullis cum Persea Theophrasto descripta notis, hæc nostra conveniat: mihi tamen aptiùs quadrare videtur ei, quam Plinius libro iam memorato describit: aut quam Plutarchus in Ægypto nasci testatur Isidi gratissimam, quòd fructum ferat figura cordis æmulum, folium verò linguæ. Sed aliorum id relinquo iudicio: nobis sententiam nostram in medium protulisse satis est. Non possum tamen non mirari, quosdam Perseæ historiam negligentius perpendentes, non esse veritos ad hanc nostram fructus Cuci suo pulvino nudati iconem in suis Commentariis pro Perseæ fructu adiicere, fructus certè planè ossei qui nobis aliquando pro Bdellij fructu obtrusus fuit: nisi fortè pyri vel cordis forma quam utcumque exprimit, eos ut id facerent impulerit. Verùm Cuci integer fructus, etiam per multos annos adservatus, & planè resiccatus, pugno maior est, magnúmque persicum malum potiùs æmulatur, quàm prunum aut pyrum. Eius historiam Theophr. lib. IIII. Hist. cap. II. Plinius lib. XIII. cap. IX. tradunt paulo pòst Perseæ descriptionem. Neuter tamen Perseæ fructum pyro similem facit, sed magnitudine illi æqualem. *Plutarchi Persea.* *Cuci.*

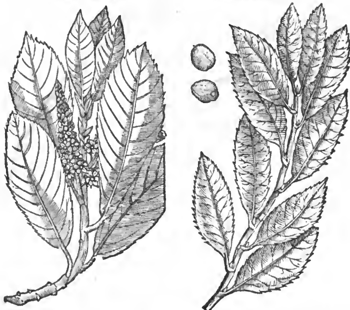
HVIVS quam exhibeo arboris neminem hactenus experimentum fecisse, quod sciam, puto.

AT Perseæ fructum cibo idoneum, & stomacho utilem Dioscorides facit: arida verò folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistere tradit.

CETERVM *Mamay* ab Hispanis Historicis descriptum, arbor est formosa, simili modo virens, vt iuglans, lata coma, sed celsa, & quæ in pyramidem aliquantulum desinat instar cupressi: foliis longitudo maior quàm latitudo, materies ligni fungosa, fructus rotundus & magnus, carne malum cotoneum referens, sed sapore persici mali duracini: cui insunt terna vel quaterna ossa, interdum plura, valde amara. *Mamay. Gomara Historia general. India, cap. LXIIII.*

LAVROCERASVS. CAP. III.

Laurocerasi flos. Laurocerasus cum fructu.

NEc huius arboris histotiam ab ullo proditam, imò ne herbariis quidem nostræ ætatis cognitam aibitror. Cùm autem ex earum sit genere, quæ peipetuâ comâ virent, elegantissimaque sit aspectu, locum inter primas, in nostris hisce Commentaris, meritò sibi vendicare videtur.

Laurocerasi historia. EST verò Laurocerasus (sie enim appellare libet, & nominis causam postea explicabo) iustæ magnitudinis arbor, caudice recto, multis tamis donato, qui cortice atrovirente obducti sunt, novellis tamen omnino virentibus. Folia alternatim ramos ambiunt, non decidua, Lauri latifoliæ, sive potiùs Citriæ mali foliorum æmula, per ambitum nonnihil dérata, netvis aliquot ex media costa in latera exeurrentibus, supernè splendētia, infernè nequaquam: color in vetustis ex atro virescens, in novellis ex viridi pallescens: sapot amarus, nucleorum mali persicæ, aur amygdalarum amararum æmulus. Flos initio mihi non conspectus, nam quam alebam arbuscula, sine flore, sine fructu periit: quam veiò D. Aicholtzio dederam, anno octogesimo tertio supra millesimum & quingentesimum, mense Maio egregiè floruit. Paueis pòst annis flotuit etiam D. Ioachimo Camerario V.C quam ipsi donaram, vt ille Noriberga Viennam ad me scripsit. Oblongas porrò in summis vetustis ramis inter superioris anni folia fert hastulas, digitalis longitudinis, crassiusculas, in quibus breui pediculo numerosi, & racemi in modum conferti, nascuntur flores, candidi, quinque foliolis constantes, multis in umbiliei ambitu staminulis præditi, Cerasi avium vulgò nuncupati floribus non admodum dissimiles, odoris tamen expertes, qui nullum fructus rudimentum piæbuerunt, sed caduci admodum fuerunt. Supra hos deinde rami germinant & novella folia protrudunt. Fructus, quem in arbore nascenrem non vidi, sed qui Constantinopoli missus fuit anno septuagesimo quarto & octogesimo sexto supra millesimum & quingentesimum, ovali forma fuit, exigui pruni magnitudine, Sebesten fructui proximus, foris niger, tugosus,

Brunnensia pruna. pulpa præditus dulci & eduli, ceratiorum vel Brunnensium in Moravia prunorum pulpæ modo, officulum eontinens sessili parte orbicularem, deinde sensim in oblongam tenuemq; euspidem desinentē, ut testes esse possunt amici Belgæ, quibus eum fructum tunc cōmuni-

Galatensia pruna. cavi eum Galarensibus sive Peranis pruneolis, albis, oblongiuseulis, acidis. Vtrumque fructum licet diligenter terræ commiserim, etiam in fictilibus, ut commodiùs curatem, neutet tamen germinauit. At qui eodem nomine acceptus est Byzantio, anno M. D. LXXXI. licet simili forma, colore & sapore præditus, bina aut terna habuit sub pulpa nullo puramine inclusa semina plana, spadicei eoloris, plurimum accedētia ad Loti aphricanæ, vulgò Guaiaeanæ nuncupatæ, semina.

CETE-

CETERVM sub initium anni M. D. LXXVI. ab Illustri Domino Dauide Vngnad, Cæsareo apud Turcarum Imperatorem tunc Legato, nunc verò Bellici cõsilij Viennæ Præside, mihi missa fuit eius arbuscula, brachialis crassitudinis, humanã altitudinem excedens, cum aliquot aliis rarioribus fruticibus. Sed cùm asperrima esset hiems, & negligenter ab eo qui eos aduexit, curati fuissent: omnes in itinere radicitus perierunt, præter hanc & Castaneam equinam, de qua postea: imò parum absuit quin & hæc periret. In fornicem autem cum eodem doliolo, in quo aduecta fuerat, eademq; terra, illata, & sequente Aprili educta ramos omnino siccos cùm deprehendissem, ad viuum resecui, & vasculum loco umbroso reposui, ne à solis radiis exsiccata difficiliùs repullularet. Cœpit tandem Autumno secundum radicem aliquot germina proferre, quæ cum ea trunci parte cui inhærebant (resecto inutili & sicco) in aliud vas translata, magna cura deinde alui, vt elegantẽ arbusculam postea habuerim: reliqua etiam germina, ubi paulo altiùs excrevissent, in terram inflexa radices egerunt, aliasq; arbusculas dederunt, quas & Principibus viris, & amicis communicavi.

Longior paulò in his referendis, & Lectori molestus fortasse fui: non potui tamen ea silentio præterire, ut intelligant studiosi quibus difficultatibus ad huius rarissimæ stirpis possessionem peruenerim.

MISSA porrò fuit hæc arbuscula *Trabison curmasi* nomine, quod Trapezuntinam dactylum interpretati sunt. Sed cùm nihil cum palma commune habeat, satis impropriè hoc nomen illi inditum arbitror. *Trabison curmasi Dactylus Trapezunt.*

BELLONIVS lib. I. Observationum cap. XLIIII. inter arbores perpetuò virentes recenset Trapezuntinam quandam ferentem cerasa: meminit & eo libello, cui De ratione cicurandi silvestres arbores titulum fecit, cap. XX. (utrumque librum Latio donaui, ut rei herbariæ studiosi illius viri lucubrationibus quæ Gallico sermone scriptæ sunt, frui possint) & Laurocerasum appellat: eius tamen historiam non describit, nisi quòd eodem capite illius ramum mali Citriæ ramo æqualem facit, & eius prægrandem arborem Genuæ in horto Principis d'Oria postea vidisse asserit. Cùm verò huius nostræ folia maximam similitudinem cum mali Citriæ foliis habeant, nec defluant, & Trapezunte Constantinopolim, ut nomẽ indicat, primùm allatam fuisse verisimile sit, eam esse omnino existimo, quam Bellonius observavit. Laurocerasi autem nomen, quantum coniectura assequi possum, illi impositum à foliorum cum laurinis similitudine, & fructu cerasis æquali: tametsi postremo loco ex Pliniana historia id invenisse affirmet. Verùm nusquam apud Plinium Laurocerasi vocem legere memini: is quidem lib. XV. cap. XXV. ubi Cerasi genera enumerat, de cerasis lauro insitis agit. Minùs quinquennium est, inquit, quòd prodière quę vocant laurea, non ingratæ amaritudinis, insita in Lauro. Hanc autem quam proponimus arborem, ipsum intelligere, vix mihi persuadere queo. *Laurocerasus Bellonij.* *Cerasus laurea.*

Sed cùm aptiore appellatione careamus: neque sine iudicio Bellonius ea usus esse videatur, Laurocerasum cum ipso nuncupabimus, donec ex veterum monumentis commodior aliqua sese offerat. Si cui tamen Palmæ Trapezuntinæ vocabulum, quod Constantinopoli adepta est, aut Cerasi Trapezuntinæ, ut Bellonius etiam Gallico sermone usurpat, magis arridet, eo utatur, per me licet.

Dalechampij porrò opinio mihi non satisfacit, qui hanc stirpem Theoph. Hist. lib. IIII. cap. IIII. Loton secundam esse censet: nam huius fructus non nascitur myrti modo alternis, sive ut Græcus Theoph. codex habet *καθάπερ τὰ μύρτα παράλληλα*, sed racematim uvæ modo: ipsius certè flores, uti dixi, in hastula consertim plurimi nascuntur. Neque quòd Dactylum Trapezuntinam esse statuit Lotum aphricanam Matthioli, cui durum nucleum tribuit, qua de causa *διόσπυρον* Theoph. Hist. lib. III. cap. XIII. esse vult, cuius nucleus durus est, in qua opinione etiam est, marginalibus in Athenæum ab ipso Latio donatum scholiis. At Lotus Aphricana non nucleum, sed semina duntaxat habet. Imò quotquot Viennæ Austriæ & apud Pannones cultas observavi, fructum quidem ferebant, sed seminis expertem, & sola dulci pulpa constantem, licet semine ex Italia misso natæ essent. Perinde Faba Græca Plin. lib. XVI. cap. XXX. esse potest. *Lotos II. Theoph.* *διόσπυρος Theoph.*

MALVS MEDICA. CAP. IIII.

FOLIORVM similitudo facit, ut pauca quædam de Mali medicæ generibus quæ in Hispanica mea peregrinatione observavi, superiori arbori subiungerem.

MEDICORVM malorum varia sunt genera. Alia enim Hispanis *Cidras* dicuntur, alia *Limones*, alia *Limas*, alia *Naranjas*, alia *Toronjas*.

QVÆ Citria sive Cidras fert *Cidrera* dicta, brevi trunco est, longis ramis firmis, crassis & acutis spinis, foliis magnis, latis, & per ambitum serratis aliquantulum. Fructum fert magnum & oblongum, Melopeponis amplitudinem interdum æquantem, cortice per maturitatem flavescente, densa carne, candida, firma & eduli, nullo ferè interiore succo, odor mali fragrãtissimus: flores sunt candidi, sępiusculè forinsecus purpurascẽtes, odorati. Semper hæc aut floret, vel fructu onusta est. Sunt qui fructũ nascentem figulinis formis varias figuras exprimentibus includunt, atq; ita relinquunt donec fructus maturitatem consequatur, tum demum formas auferunt, vt malum nativum colorem adsciscat, iucundo sanè spectaculo. *Cidras.*

Citria malus.

Limones.

Limones 4. generum. CITRIÆ ferè similis est, quam ipsi Limoneram appellant, cuius fructus minoribus Citriis pares, oblongi, satis densa carne, & multo succo acido præditi, nullis aut perpaucis intus acinis: folia Citriis breviora, flos purpurascens foris, spinæ minores & breviores quàm in Limera: huius generis reperiuntur etiam dulces, minores tamen & oblongis Limis similes. Audio & eius genus prægnans reperiri, alium fructum minorem in se continens, incolæ sua lingua *Limones preñados* vocant: verùm id genus non est mihi conspectum. Doctiss. vir S. de Tovar ex Fortunatis Insulis delatum scribebat in Indice sui horti quem ad me mittebat anno M. D. XCV. & aliud genus se alere totum fere carneum quod varias figuras representat, eam ob caussam ab Hispanis *Limones de figuras* appellari. Quartū autem genus omnium maximum conspiciebam Hagæ Comitis apud Batavos anno M. D. X..IIII. Ill^{mæ} Heroinæ Principi de Chimay, à Doctissimo viro Bernardo Paludano Medico missum: id enim Citrij mali grandioris magnitudinem æquabat, corticem verò minùs densum, & auri instar fulgentem habebat, grumos etiam interiores minus acidos, quàm reliqua genera.

Limas 2. generum. QVAM ipsi Limeram nuncupant, magno caudice assurgit, ramosque habet tenuiores, longos, firmis, longis, virentibus spinis armatos, folia per ambitum nonnihil serrata, florem candidum, fructum paulo minorem Limonera, oblongiusculum, ubi maturuit flavescentem, cortice tenui, vt nil nisi succum ferè contineat, eumque acidissimum. Semper flore & fructu onusta conspicitur. Aliud porrò eius est genus per omnia ferè simile, nisi spinis careret, vel eas perquam exiguas haberet, & illius fructus rotundus esset, summa parte quasi corona aut umbilico insignitus. Vtriusque acini seu grana oblonga sunt.

Aurea malus varij generis. AVREA malus reliquas huius generis magnitudine superat, Malo vulgari non inferior fertili solo, tametsi humilis interdum reperiatur: firmos habet ramos, spinas paucas & breves, folia viridia, minimè per ambitum serrata, flores candidos odoratissimos, fructum, *Naranjas* Hispani vocant, maturitate aurei coloris, succo præditum aut dulci, aut vinoso, aut acido, in quo grana frequentia, rotundiora quàm in Limonibus. Habet etiam hæc arbor sui generis pumilionem, qui insitione vel inoculatione propagatur: liberalior est hæc *Aur. mal. pumilio.* ferendis floribus & malis etiam in frigidis regionibus, modò ritè curetur.

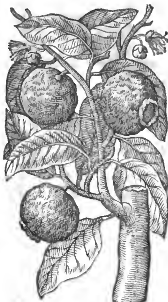
Aur. malus eduli cortice. EX eo genere quod dulci est succo, Hispali apud Chartusianos (Hispani *las Cuevas* nominant) trans Bætim flumen, binas arbores conspexi quæ fructum ferebant carne multo firmiore præditum Armeniacorum ferè modo, licet similiter camerulis distinctum & succulentum vt reliquorum, cuius cortex unà cum carne & succosa substantia mandebatur, corticis color insigniter aureus est. Hispani *Naranja caxel* vocant. Aliud insuper genus cuius *Aur. mal. μονοσπερμοφόρος.* succus acidus unicum granum continebat.

QVAE

Malum aureum.

Poma Adami.

QVAE vulgò Poma Adami dicūtur, ea Galli *Poncires* Bætici, *Toronjas*, Lusitani *Zamboas* appellant. Arbor ipsa interdum humilior est, Citriæ perquam similis, magna tamen ex parte celsiorem Malum aureā æquat: breves habet spinas, folia Limoneræ, florem candidum, odoratum, fructum rotundum, triplo maiorem aurea malo, maturitate flauescentem, cortice inæquali, denso, crassa & fungosa carne, quæ à nonnullis cum cortice simul editur, succo brevibus folliculis ut & mali aureæ comprehenso (in reliquis enim generibus folliculi sive vesiculæ succum continentes oblongiusculæ sunt) granis subrotundis. Nonnulli Assyrium malum vocant. Toronjas Zamboas.

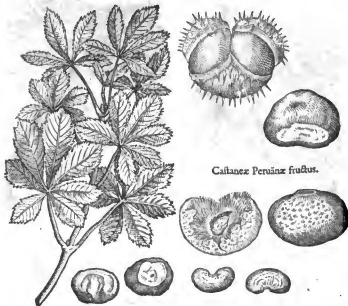
CETERVM, præter Aurantiam malum eduli cortice, decem mali Medici genera apud Hispalenses inveniri, ex altero Indice, quem anno M. D. XCVI. eruditissimus vir D. Simon de Tovar mittebat, intelligebam: accipiebam enim ab illo femina illius quod Hispani *Zamboas* appellāt, deinde *Limones de carne, Limones de figuras, Limones preñados, Limones poncies, Limones ceuties, Limones dulces, Limas dulces, Limas agrias, Limones de Tulte*, vel *Limas del Emperador*, quoniam, inquit, ab Inperatore Carolo V. ex Vngaria in Hispaniam primò delata hæc plāta fertur, cuius quidem opinionis fidem augere videtur, quòd ultra cetera mali Medici genera, hæc frigoris patientissima existat. Est autem eius fructus edulis multo suaviore gustu præditus quàm Aurātiæ caxel, succus verò eius maximè ad acidum dulcem accedens, ideoque omnium mali Medici generum acidorum suavissimum.

Omnium porrò folia perpetuò viridia sunt, multisque veluti foraminibus, si Soli obiiciantur, pertusa, instar foliorum Hyperici, iuncturā quadam pediculo inhærentia: sola mali aureæ folia secundùm iuncturam tamquam appendices habent.

CASTANEA EQVINA. CAP. V.

EQVINAM Castaneam CL. V. Matthiolus commentariis in I. lib. Dioscoridis describit: quoniam tamen nondum apud nostros, aut certè rarissimè conspecta est, & mihi egregiè adolevit, illius historiam adiicere libuit. Castanea equina historia.

VASTAM esse hanc arborē intelligo, quam sanè Vienna discedens anno M. D. LXXXVIII. istic reliqui, intra duodecimum annum, in humanæ coxæ crassitudinem, duarumq; orgyiarum aut amplius altitudinem adoleverat, latamque comam sparserat. Frigoris patientissimam esse, umbraque & aqua ut Platanum delectari deprehendi. Autumno autem, cùm folia abiecit, protinus gerit amentaceum quiddam extremis ramulis, & turgidum, quasi parturiat, pinguique & lento humore conspersum, in quo culices & huiusmodi insecta hærent, totaque hueme ita perdurat, donec ineunte vere, & præmaturè admodum, gemmæ in folia

Castanea equina.

Castaneæ equinæ fructus echinato suo calice tectus.

Castaneæ Peruänæ fructus.

sese explicent, quæ palmata sunt, & plerumque septena numero uni eidemque pediculo inhærentia, tenella initio & dilutiore viriditate prædita, deinde venosa, rugosa, longa, ab infima parte sensim in latum excrescentia, & per oras crenata, mucronata cuspide, supernè virentia, infernè candicantia, amariusculo sapore: pediculi quibus inhærent oblongi, bini semper æquali situ, opposito tamen, alternatim ramos amplectuntur: novelli rami virent, adulti cinereo cortice obducti sunt, sub quo latet alius succulentus, viridis, lignum ambiens, ut in Sambuco, vel Acere latifolio, cui huius arboris (quantum quidem ex ea quam unicam alui deprehendere licuit) materies persimilis est. Eius flos & recens fructus nondum mihi conspecti, tametsi in eam amplitudinem, vt dixi, mea excreverit, ut sperarē flores daturam: sed neque sæpiùs petitos ab amicis qui Constantinopoli cum Cæsareis Legatis fuerunt, impetrare potui. Siccus vero fructus inde aliquoties allatus, nudus omnino, & suo calice exemptus: tandem cum suo echino communicatus, à doctissimo viro Christophoro Wexio ex sua peregrinatione Ægypriaca, Syriaca, Asiatica, & Byzantina reduce anno M. D. LXXXVII. Est verò vulgari castaneæ æqualis, interdum etiam maior, non in mucronem desinens ut illa, sed planior, & orbiculari quodammodo forma, tuberculo quodam superiore parte eminente, quod sensim gracilescens, ad pronam usque partem extenditur, germen (quod istic ortum habet) amplectens: coriaceo cortice integitur ut vulgaris, qui supernè spadicei coloris est, sed infima, qua suo echinato calyci adhæret, exalbidus, similem propemodum notam impressam habet, qualis in vesicariæ repentis seu peregrinæ semine conspicitur, sed longè maiorem, nec ita candidam: singularis est hic cortex, nec aliam tunicam aut lanuginem intra se occulit, quemadmodum nostrates castaneæ: firma & solida constat carne, candida ut vulgares, non adeò grati saporis tamen, sed amaricantis potius, præsertim vetustior & sicca, qualem degustavi: singulæ magna ex parte, nonnumquam binæ, eodem calyce multis breuibus firmisq; spinis horrido includuntur, qui per maturitatem in tres partes dehiscens, nucem ostendit ipsius lateri infima parte inhærentem, non à pediculo, vt reliquæ nuces.

VETERIBVS ignotam fuisse hanc arborem censeo, quandoquidem nullius historiam, quæ ab illis descripta sit, legere memini, quæ huic arbori convenire deprehendatur.

At ceestanesi. Ad castanesi. Chastagne de cheual. Roso kesten Castagna di cauallo. Castaña de cauallo.

Turcæ *at ceestanesi*, vel *ad castanesi*, id est, equinæ castaneæ nomine insigniunt, quia eius fructum devoratum, anhelis & tussientibus equis plurimum auxilij adferre comperiunt. Gallis dici potest *Chastagne de cheual*, Germanis Roso kesten/ Italis *Castagna di cavallo*, Hispanis *Castaña de cauallo*.

Hic nō possum nō adiicere elegās Castaneæ genus mihi à doctissimo viro, eodéq; Cosmographo

grapho clarissimo Abrahamo Ortelio, vetere amico donatum anno M. D. XCI. quod ille ex Peruäna prouincia delatũ, à celeberrimo V. Benedicto Aria Mõtano paulo antè acceperat.

Sphæricæ porrò pænè figuræ est hæc Castanea, nisi latera haberet paulo depressiora, præsertim vbi pediculo inhęsit, cortice satis crasso, fragili tamen, & veluti fungoso obducta, coloris ex fusco aliquantulum flavescentis: huic subsunt innumeræ tenues quidem sed firmæ spinæ, putamini, quod nucleum includit, tenaciter inhærentes: ipsum putamen fuscum est, non densum, sed lentum & fractu contumax, interiore parte læve & splendidum, quo continetur nucleus amygdalæ (putamine suo liberæ) magnitudine & colore, forma autem leporino reni similis, intus albus, sapore dulcis ferè ut amygdala aut castanea vulgaris. *Castanea Peruana.*

Eius iconem, in studiosorum gratiam, sub Castaneæ equinæ fructu, suo echinato calice prædito, eadem tabellâ exprimi curavimus à perito & diligente artifice.

PLATANVS, ACER, SORBVS, &c. CAP. VI.

Platanus.

TAMETSI Platanus in iis regionibus quas adij spõte non nascatur, quia tamen cum Castanea equina Constantinopoli allata, ad aliquot orgyias mihi Viennæ Austriæ adolevit, illius mentionem hîc obiter facere volui. Historiã apud alios videre licet. *Platanus.*

ACERIS etiam, quod foliorum similitudine proximè ad Platanum accedit. Eius in Viennensi saltu, & aliis vicinis syluis observantur duo illa genera, à plerisq; iã descripta. *Acer*

Latifolium oblongiore florum uva, candidiore & laxiore materie, quod ab imperitis Platani nomine donatũ est: Galli *Plane* vocant, Vngari *Iauor fa.* *latifolium.*

Alterũ minore folio, firmiore materia, crassiore cortice, ab imperitis in Gallia Sycomorus nũcupatum, id Gallis *Erable*, Vngaris *Ihar fa* dicitur. Vtrumq; genus Germani Ahorn vnd Maßholtz/ Itali *acero*, Hispani *el azre* appellãt. *minus.*

SORBVS item torminalis Plinio dicta & Herbariorum vulgo, quam Anguilara & doctissimi quique Cratægum Theoph. lib. III. Hist. planr. cap. XV. descriptum esse censent, Viennensi saltui, & plerisque aliis Austriæ & Pannoniæ syluis familiaris est. Eius fructus Octobri Viennam in forum venalis adfertur, à tenuioris fortunæ hominibus & pueris admodum expetitus: Galli *Alizier*, Germani Adlaßber/ Vngari *Barkocz ca* vocant. *Sorbus torminalis Cratægus Theophrast.*

FREQVENS est & iisdem locis, præsertim verò inter saxa & rupes, id Sorbi genus, quod nonnulli Ariam Theoph. esse censent, folio coryli aut alni ferè, sed prona parte omnino incano, fructum ferens superiori proximum sed colore differentem, qui ruber est, minimè edulem, & à nullo animantium, præterquam ab avibus expetitum. Eius nullum vulgare nomen novi præter Austriacum, quod Melperpaum est. *Aria cognominata.*

AVCVPARIA etiam cognominata Sorbus à baccarum usu, quòd iis hieme aucupes turdis & merulis insidiari soleant, foliis legitimæ Sorbi, vel Fraxini. Eam Dalechampius cur torminalem censeat, nullam causam video, cùm eius rubris baccis nemo vescatur, sed à solis turdis aliisq; sylvicolis avibus, gallinagine præsertim expetatur: deinde ubi Platani folia, quæ Plinius Sorbo torminali tribuit? Germanis Vogelbeer/Maßbeer vnd Maalbeerpaum: Vngaris *Vörös berkinye* dicitur. *Aucuparia Sorb.*

AT legitima Sorbus plerisque regionibus quas adij satis vulgaris est, foliis superiori proxima, mollioribus tamen, & nõnihil pubescentibus, fructum fert plerisque expetitum, præsertim mulierculis & pueris, & interdum secundis mensis maturus additur. Vngari *Berkinye*, *Sorbus legitima.*

Austriaci

Acer latifol.

Sorbus torminalis Plinij.

Sorbus legitima.

Austriaci *Ascheritz* vocant: reliqui Germani arborẽ Speirbaum/ & Sperwerbaum/ fructũ Speirling: Galli arb. *Cormier*, fruct. *Corme*: Itali arb. *Sorbolero*, fruct. *Sorbo*: Hispani arb. *Serual*, fruct. *Seruas*.

Iuglandis genus alterum.

HIC autem non possum non meminisse, generis illius Iuglandis haud vulgaris, mihi certè proximis annis demum observati, & nati nuce quæ cum aliis vulgaribus secundis mensis adposita in convivio quodam ad quod eram evocatus: ipsius porrò nucis teneritudo, & longior quã vulgaris forma, me invitabat, ut binas seponerẽ, ratus diversam à vulgari eam esse arborem, quæ eiusmodi nuces ferret. Hogelando amico nuces mittebam, quæ ipsi non modò germinarunt, sed folia etiam protulerũt, vulgaris quidẽ Iuglandis foliis formâ similia, hoc est alata, instar foliorum Fraxini, sed lõgè magis tenella, atque in ambitu serrata: quorum odor etiam gravis ut in vulgari.

AVELLANA BIZANTINA.

CAP. VII.

Corylus varij generis.

CORYLVS duorum vulgo est generum, sylvestris sponte nascens passim obvia, & domestica, quæ in hortis colitur. Eą etiam duorum est generum: nam vel oblongiusculum fructum fert eumque duplicem, unius enim nucleus rubra (qui præstantiot iudicatur) alterius alba pellicula integitur: vel breviorem & crassiusculum, qualis in Italia, Hispania reperitur, & Londini mihi conspectus est, & Francofurti ad Mœnum satis frequens.

VERVM aliud genus peregrinũ & rarum admodũ hîc propono, quod anno M. D. LXXXII. primùm

Corylus.

Auellana pumila Byzantina.

Avellanæ Byzantinæ ramus cum fructu minore.

primùm, deinde quadriennio pòst iterum allatum est Constantinopoli cùm varij generis bulbaceis stirpibus curante Mag^co ac Generoso D. Dauide Vngnad Barone in Zonneck, Consilij bellici in Austria Præsidi, qui & Turcarum Imperatori, eiusque Proceribus in deliciis esse mihi affirmabat.

Auellana Byzantina historia.

Eius porrò frutex, eo asserente, supra cubitalem altitudinem raro excrescit, sed pumilus semper permanet: crassos admodum magnosque ferens in tenuibus pediculis calyces callosos durosque, modò singulares, modò plures simul in eodem pediculo cohærentes, ut vulgaris, extrema parte in multas crassas longasque lacinias divisos, sede etiam multis fimbriatis appendicibus obsita: sunt verò ij calyces foris valde dura asperaque lanugine hirsuti, interiore parte læves, continentes fructum Auellanæ sylvestri & sponte nascenti ferè similem, vel aliquantulum breviorē, duroque putamine, ut illæ, constantem, qui nucleum similem continet; quem initio observare non potui, quòd unicum dumtaxat fructum, qualem tum in Pannonicarum stirpium historia expressi, impetrare potuerim: postea tamen cùm plures nactus esset, & aliquot ab ipso accepissem suis calycibus inclusos & exemptos, non modò degustare volui, sed etiam telluri cōmisi in fictilibus, non cum suo calyce, ut antè mihi fuerat significatū, sed nudos: atque illi quidem altero dūtaxat à satione anno nati sunt, & in singularem virgulā excreverunt pedalem, quam sine

ordine

ordine oblongiora paulo quàm in vulgari ambiebant folia, perinde tamen rugosa: Eius unicum fruticem humanã altitudinem superantem, adhuc alebam, cùm Francofurto discessi M. D. XCIII. sed qui ullius fructus specimen nondũ dederat: imò neq; etiam anno M. D. XCV. licet in magnam altitudinẽ excrevisset, ut ad me scribebat, cui arborẽ discedens reliqueram.

ALNVS. CAP. VIII.

Alnus vulgaris.

Alnus altera.

Cornus.

ADEò vulgaris est notitiæ Alnus, vt cùm ab omnibus rei herbariæ scriptoribus eius historia sit prodita, supervacaneum esse videatur eius hîc meminisse. Quia tamen quotquot illius historiam dederunt, unicum eius genus agnovisse animadverto, operæpretium me facturum existimavi, si quæ circa hanc stirpem observabam, hîc proponerem.

VVLGARIS illa, omnibus provinciis (quas quidem adij) admodum familiaris est, & Gallis *Aulne*, Germanis Erlnbaum/ Italis *Alno*, Hispanis *Aliso*, Vngaris *Egör fa* dicitur, Græcis κλήθρα.

At aliud genus alunt Austriæ & Styriæ montana, circa flumina & udis locis, etiã in Danubij insulis circa Viennã frequens est alteri cõmixtum: quod perinde assurgit ut primum: huius cortex candidior est, folia quidem alteri similia & perinde rugosa, minora tamen aliquantum, supernè non splendentia ut in primo genere, sed infernè candicantia: iuli etiam & strobili minores quàm in vulgari, tenellique rami & novella folia nullo lento humore aspersa ut in priore. Vtriusq; differentia rusticis illarum prouinciarum etiam bene nota: nam primũ genus Schwartz erln/ hoc est Alnum nigram: hoc Weiß erln/ id est, albam Alnum appellant. Huius cortex magis refrigerantem & adstringentem cum siccitate facultatem obtinere videtur quàm vulgaris.

FOLIO-

FOLTORVM quædam affinitas facit ut de Corno aliquid subijciam. Nam prætet vulgatam, quæ à ceteris qui Plantarũ Historiam descripserunt, est proposita, aliud genus observabam Octobris initio M. D. XCIII. cùm Francofurto Coloniam descenderem, Andernaci ad Rheoum, in liptto ejus diversorij cui symbolum S. Spitirus, mooente honesto viro Hieronymo Scholier. *Corni maris aliud genus.*

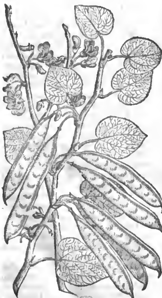
Non minore porrò altitudine assurgebat illa arbor, quàm vulgaris mas, ejusque caudex simili cortice erat obductus: verùm ramuli, illius ramulis longè fragiliores, folia ex adverso eos amplectentia, brevi pediculo, instar foliorum vulgaris, nitentia, nec illis minùs nervosa, in ambitu non serrara, sed vulgaris folijs lariora, ex quorum alis cutaceæ thecæ emergebant etiam ante brumam, in quibus florum subsequente novo vere explicandorum gemmæ: florer enim cum vulgari, ejusque fructus cum illo maturescit, saturatiùs tamen (ut intelligebam) rubens: crassiora etiam, brevioraque officula habet.

VVLGARIS aurem Cornus, sed sylvestriot & magis pumila, frequens nascirur multis Austriæ inferioris syluis. *Cornus mas pumilio.*

EADEM foliorum affinitas facit, ut quæ circa Vlmum etiam observabam, dum Salmanticæ in Hispania agebam, hîc adijciam: nempe Vlmorum, juxta Thormim amnem nascentium quasdam radices in frequenria tenuissimaque stamina desinere, atque cùm præterlabentibus aquis perluantur, rubesceotem colorem contrahere. In his nascuntur & latenr exigua quædam animalcula locustulis sive exiguis squillulis perquam simulia, quæ Salmãticenses piscatores diligenrer colligunt in escam capiendis piscibus idoneam. Quæ verò piscatorum oculos effugiunt, si diutiùs illis radiculis implicata persistanr, adolescunt, & ex radiculis emergentia avolant instar terrestrium locustarum: postea certo tẽpore in aquas temeant, ad conservandum suum genus. *Locustæ esca piscium: ex Vlmi radicibus.*

SILIQVA SILVESTRIS. CAP. IX.

Arbor Iudæ.

HVIC arbori Siliquæ sylvestris nomen indidi, non quòd siliquæ veteribus descripræ similis sit, sed quia nonnullis Hispaniæ locis vulgari nomine sic appelletur.

1. CRESCIT interdum in arborem justæ magnitudinis, locis cultis: sed neglecta & sponte nascens, plerumque inrer frutices potiùs, quàm arbores censenda est. Rariores fert ramos alrernatim ex lateribus nascentes, cortice ex purpura nigricãte tactos, qui primo Vere ante folia, aur ijs primùm germinare incipiẽtibus, inferiore parte ternos aur quaternos flores simul iunctos ferunt, genistæ aur pisorum forma, colore purpureo eleganti: folia deinde ex intervallis prodeunt Asari ferè, minùs tamen carnosa, circinaræ propemodum rotonditatis, nervosa admodum uti Aristolochiarum, & dura, superiore parte viridia, inferiore verò nonnihil candicantia: floribos succedunt membranaceæ purpurascentes siliquæ, & quodammodo rransparenres, compressæ, digiralis longitudinis & latitudinis, in quibus semen lenris planum, dutum. *Siliquæ syl. historia.*

2. Aliud genus invenitur pet omnia ferè simile, præter florem, qui in hoc candicat, cùm in superiore purpureus sir, & corticem virgultorum qui candicar poriùs quàm purpurascit. *Arbor Iuda albo flore.*

Sponte nascitut primum genus Granarensi regno, & quibusdam aliis Hispaniæ atque Narbonensis Galliæ locis inrer sepes. Alitur eriam in hortis non modo in Germania & Belgica, sed eiam in veteri Hispaniæ Castella ob venustatem. Secundum genus flore candido sponte nascens non vidi, sed semine dumtaxat natum quibusdam Belgicis hortis. *Natales.*

VVLGVS Herbariorum Arborem Iudæ appellar: quidam à siliquarum sive loborum generarione Fabaginem: Granarẽses vulgari sermone *Algarovo loco*, hoc est Siliquam faruam sive silvestrem: Mauritani illius regionis incolæ *Dit*: Castellani propter elegantiam & venustatem *Arbol d' amor*; Galli *Guatnier*, quasi vaginalem, quia, ut opinot, ejus siliquæ cultrorum vaginas æmulanrur. *Nomina.*

QVO nomine hæc arbor veteribus sir dicta, non facilè dixerim. Nonnulli ad Cercin Theoph. referuot. Sed ea nihil aliud est quàm populi tertium genus eleganter descriptum, *Cercis Theophrast.*

quod Plinius Lybicam appellat, Gaza verò pro Cerci Alpinam posuit: & Cerci κερκὶς vocabulum usurpavit lib. I. Theoph. de plant. Hist. cap. XVIII. inter arbores siliquis præditas post κερωνίας, ubi quædam Græca exempla non κερκὶς, sed κυκὶς legunt. Plinius lib. XXXI. cap. II. meminit Siliquæ silvestris, quam purpureum florem ferre ait: an verò hæc nostra sit, difficile est ex unica illa nota iudicare.

DVM Mompelij degebam, peritiores rei herbariæ studiosi Arborem Iudæ referebant ad *Colytea Theophr.* Colyteam Theoph. descriptam lib. Hist. plant. III. cap. XVII. quæ sic habet:

Quæ verò circa Idam provenit Colytea appellata, alterius generis est, fruticosa, nodosa, multis alis concava, non admodum rara, folio laurino latifoliæ Lauri, sed rotundiore amplioreque, ut vel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem subalbido nervosoque, nervulis prætenuibus fibrisque inter eas propagines quæ è medio callo costarum in modum excurrunt: &c. Et cap. XIIII. eiusdem libri, siliquas illi tribuit leguminum modo. Quæ sanè notæ, præsertim si utriusque Colyteæ descriptio in unam contrahatur, Arbori Iudæ plurimum conveniunt.

Colutea Theophr. PORRÒ Colutea quam sponte nascentem in quibusdam Austriç montanis inveni, egregiè à Theoph. lib. Hist. III. cap. XVII. describitur ante Colyteam. & est satis vulgaris ubique notitiæ. Eam Galli *Baguenaudier* appellant.

Κερωνία. CETERVM Siliqua Græcis Κερωνία dicta, Valentino regno frequentissima est, ubi eius fructus in iumentorum pabulum cedit. Conspicitur & aliis Hispaniæ locis magnæ altitudinis, lateque ramos spargens: caudex illius crassus, longi firmique rami, folia alata ut Terebinthi aut Pistaciæ, majora, Nouembri & Decembri iulum instar Iuglandis ferè, in flores ex rubro purpurascentes sese aperientem: siliquas deinde digitali longitudine, crassas, edules, quæ grana continent Cassiæ siliquosæ quam solutivam cognominant, granis non dissimilia. Galli arborem *Carouger*, fructum *Carouges*: Germani fructum (nam arbor illis incognita *Sant Johans brott*: Itali *Carobe & Carobole*: Hispani arb. *Algarono* & *Garouo*, fruct. *Garouas*: Vngari, Germanos imitati, fructum *Szent Ianos kenyere*, id est. D. Ioannis panem appellant.

LENTISCVS. CAP. X.

Lentisci historia.

MAGNA solùm ex parte fruticat Lentiscus, multis ab una radice stolonibus & virgultis assurgens, lentis, & viminis instar obsequiosis, cinereo cortice obductis: interdum verò quando non cæditur, sed negligitur (ut plerisque locis ad Anam flumen, quod Hispani *Guadi-ana* appellant, observavi) in arborē iustæ magnitudinis excrescit: folia Glycyrrhizæ, firmiora & duriora, atra viriditate splendentia, alata, hoc est in longo pediculo utrimque sita, foliorum inter se semper contrariis pediculis, ut in Terebintho, Iuglande, Fraxino, Sorbo, & plerisque aliis, nullo tamen extremo imparem numerum (ut in illis) faciente, iucundi eum quadam gravitate odoris, sapore acidiusculo, & adstringente: iis interdum adnascuntur vesiculæ aut folliculi, culicibus exiguis pleni ut in Terebinthinis: flos in alarum cavis circa oblongum pediculum racematim cohærens, muscosus, colore ex herbido pallescente, nonnihil purpurascens: fructus deinde initio viridis, mox ex purpureo rubēs, per maturitatem niger & oleaginosus, ervi magnitudine, nucleo duro, nigro, candidam medullam continente.

Natales. PROVENIT copiosè per Lusitaniam, Bæticam, regnum Valentinum, & toto illo tractu ad mare mediterraneum obverso, atque in Gallia Narbonensi: floret Aprili, fructus Octobri & Nouembri primùm maturescit.

Bellonius lib. II. Observat. cap. VIII. refert in insula Chio copiosissimum esse Lentisci proventum, & primarias Insularium opes & fortunas consistere in Masticis (quam sola hæc *Masticha in sola Chio.* insula subministrat) collectione; nec minore impēsa & diligētia Lentiscos istic excoli, quàm in Gallia vites, non differre tamen arborem ab ea, quæ in Narbonensi Gallia & Italia provenit: Idem mihi retulerunt qui Constantinopoli redeuntes, in Chio aliquamdiu hæserunt, nonnihil tamen differre arbusculas ab ijs quæ in Italia nascuntur.

Nomina. DICITVR Græcis σχῖνος, Latinis Lētiscus, Gallis *Lentisque*, Italis *Lentisco*, Hispanis *Mata*, nonnul-

nonnullis *xarueca*, Lusitanis *arueira*. Ejus resina Græcis *ῥητίνη σχινίνη, καὶ μαστίχη*, Latinis Resina Lentiscina, & Mastiche, Officinis *Mastix*, Gallis *Mastic*, Germanis Mastich/ Hispanis *Almastiga*, Italis *Mastice*: oleum ex lentisci baccis expressum Gallis *huile de mastic*, Hispanis *azeite de mata*.

TRIBVIT Dioscorides Lentisco. Acaciæ & Hypocistidis vires: Mastichen sanguinis rejectionibus, & veteri tussi utilem esse dicit: oleum quod è semine fit, cùm quid adstringendum est. *Facultates.*

Cùm in Narbonensi Gallia degerem, oleum ex Lentisci baccis exprimebatur magni ad varia usus, quod in peregrinas regiones asportabatur. Et dentiscalpia expurgandis dentibus idonea, non minùs quàm olim, ex Lentisci ligno conficiebantur: ut etiam in plerisque alijs regionibus, quæ Lentiscum alunt. Hispani tamen majore ex parte festucis e Gingidij sive Bisnagæ umbella detractis, dentes à cibo purgare solent, tametsi apud eos copiose nascatur Lentiscus: sed unica Bisnagæ umbella plurima dentiscalpia ex tempore subministrat. *Bisnaga.*

TEREBINTHVS — CAP. XI.

TERBBINTHVM in duo genera, hoc est marem & feminam distinguit Theophrast. lib. Hist. Plant. III. cap XV: Marem sterilem faciens, feminam fructiferam, quæ duplex sit, una fructum protinus russum promens lentis magnitudine, qui concoqui nequit: alia, viridem editum, postmodum russum tingens, postremò nigrum faciens magnitudine fabæ, &c. *Terebinthus mas & femina.*

Ego illas differentias non observavi, tametsi diligenter inquisiverim: nisi differentiæ sint appellandæ, cùm frutices inter se omnino similes fructum ferunt, alter inanem & rufum, alter interdum ad maturitatem perductum; nonnumquam etiam frutex non adultus, aut nimis umbroso & iniquo loco proveniens, nullum fert.

MAXIMA porrò ex parte Terebinthus fruticat, ramis longis, raris, cinereo cortice tectis: folia illi Lauri, aut Pistaciæ potiùs (quæ plurimorum consensu Terebinthus indica est, cujus Theophrast. lib. IIII. cap. V. meminit) ejusdem cum illa odoris, circa unum pediculum conjugatim vt in Sorbo nascentia, uno, quod extremo pediculo inhæret, impare, & hieme, quantum videlicet mihi observari licuit, decidua. Verè, cùm novella folia, prorsus ferè rubentia extremis ramis germinare incipiunt, nascitur è ramorum tuberculis, copiosus & muscosus, ut oleæ, flos, purpurascens, vel phœniceus, racematim cohærens, qui temporis successu in fructum transit Lentiscino ferè similem, paulò majorem & longiorem, initiò viridem, circa vindemias, dum maturuit ex cæruleo virescentem, tactu pinguem & resinosum, manusq; dum colligitur inficientem, medullam in se continentem. Plerique frutices eum rubescere incipientem, ante maturitatem, inanem abjiciunt, Carpobalsamo quod in officinis venale proponitur, planè similem. Fert etiam vindemiatum tempore concavos quosdam folliculos seu vesiculas folijs & ramulis inhærentes, quales ferè in Vlmi folijs nascuntur, sed pallido aut purpurascente colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula, varia forma excrescentia, concava, quæ (uti etiam folliculi) aperta, lentorem quendam continere deprehenduntur cui permixta cinerea & fulginosa excrementa, atque exigua animalcula alata. *Terebinthi historia.*

Sponte provenit plurimis Lusitaniæ, Hispaniæ, & Galliæ Narbonensis locis, ubi interdum in arboris formam assurgit: sed maxima ex parte solummodo fruticat. Nusquam, quod sciam, commemoratis locis resina ex Terebintho elicitur: Bellonius in Syria & Cilicia copiosam inveniri, quæ venalis Damascum inferatur, & in Mesopotamia, à Turcis Asamia vocata, quæ in Cairo venditur, refert. *Natales.*

GRÆCI *τέρμινθος*, Latini Terebinthum, Galli *Terebinthe*, Hispani nonnulli, à corniculis, ut arbitror, *Cornicabra*. Fructum ejus Avicenna Granum viride vocat. Resina Græcis *ῥητίνη τερμινθίνη* Latinis Terebinthina resina, Avicennæ gluten Albotin, Officinis ignota, nam quam Terebinthinæ nomine donant, Abiegna est. *Nomina.*

HVIVS cortici & folijs easdem vires tribuit Dioscorides quas Lentisco, similemq; esse illorum & parandi & sumendi rationem. Præterea fructum esui aptum esse, sed stomacho *Facultates.*

 adversari,

adversari,excalfacere,urinam movere,venerem excitare, cõtra phalangiorum morsus convenienter in vino bibi. Ejus resina reliquas antecellit, teste Dioscoride: Galenus tamen, nonnullarum facultatum ratione, Masticen præferendam censet.

Terebinthi fructus edulis. BELLONIVS lib.II.Obseruationum cap.XCVI.refert, cùm in Cilicia esset, in Arabem quendam rusticum incidisse, qui Camelum Terebinthi fructu onustum ageret Damascum, ut istic venderet, vulgò enim illic in cibum recipi. Quod verò ab alio nemine obseruatum puto, scribit idem lib.I.cap. LXV. & lib. III. cap. 49. Thraciæ & Macedoniæ rusticos mense *Vesicularum Terebinth. usus.* Iunio diligentissimos esse in colligendis nucibus illis aut vesiculis Terebinthi ramulis adnascentibus, cùm primùm efformatæ gallarum magnitudine sunt, ante quam in ampliorem formam aut cornicula excrescant, & istas magno vendere in Prusa Bithyniæ urbe, magnus enim earum usus ad sericea stamina varijs coloribus imbuenda; eumque duntaxat in usum plus quàm sex millia pondo singulis annis insumi.

C. V. Leonardus Rauwolfius Hodœporici lib.II.cap. VIII. ait Terebinthi, quod Arabes *Bent*, Persæ *Terbaick* vocant, præter vulgarem duo genera observasse, unum majus, alterum *Bent quibir.* minus. Majoris fructum quem Arabes *Bent quibir* appellant pistacijs forma valde similem, *Bent fougier.* breviorem tamen & rotundiorem: minoris, qui illis *Bent fougier* dicitur, cum suo cortice magnitudinem, piso majori æqualem esse, in rotundum nonnihil concavam, veluti milium ejus Indicum sive *Dora*: utriusque fructum non minus jucundi saporis esse pistacijs, eamq; ob causam inquilinos abundè ijs vesci, perinde ut nos pineis nucleis & avellanis. Nasci magna copia in Persia, Mesopotamia, Armenia, racematim cohærente fructu ut pistaciæ, vel potiùs ut Terebinthi vulgaris, cujus etiam genus æstimantur, cùm arbores illum fructum ferentes oblongiusculis folijs Terebinthum satis æmulentur, qua nota à Pistacia, quæ rotundiora & magis conspicua habet folia, differunt. Possent, præsertim majus genus, ad Theo- *Terebinth. Indica Theophrast.* phrasti lib. IIII. cap.V. Indicam Terebinthum referri, & ad *Faël* Serapionis, Avicennæ, & *Faël. Bel.* Rhasis, quemadmodum minus ad eorundem *Bel*, quandoquidem illi ipsi Auctores similes facultates his nucibus tribuunt.

COCCYGRIA. CAP. XII.

Coggygria historia.

BICVBITALIBVS aut tricubitalibus constat virgis, digitalis crassitudinis, nigricantibus, in numerosos subrubentes ramos divisis, hic frutex: folia firma, densa, nervosa, terebinthinis folijs fermè paria, latiora tamen, & orbiculato ferè mucrone, oblongis, subrubentibus pediculis nitẽtia tenuiores ramulos ambiunt, odore quodammodo lentiscino, gustuque adstringente, non injucundo tamen: ea sub æstatis finem rubescunt, elegantissimoque nitore oculos oblectant: emicat è summis ramulis quidam veluti racemus multorum flosculorum ex herbido pallescentium, exilibus, longis & punicantis coloris pedicellis inhærentium: paulatim deinde sese explicant illi pedicelli in laram longamque plumaceam cæsariem, & semina plana lenticulæ modo, sed longè minora sustinent: radix illi dura, lignosa, raris fibris donata, ut Terebintho.

Natales. Crescit spontè in monte Badensibus thermis, quæ à Vienna quatuor miliaribus absunt, imminente, vicinisque quibusdam montanis locis, vbi interdum adeò pumilam erui, ut uix cubitalẽ altitudinem attingeret. Olim etiam legere memini, dum Avenione per Arausiorum agrum & Boulline ad Montelimat proficiscerer, Valentiam Allobrogum & Gratianopolim periturus.

Floret circa Viennam Austriæ inferioris metropolim Maio, calidioribus locis maturius: fructus maturescit Iulio & Augusto.

Nomina. Vulgus Herbariorũ appellat hunc fruticem Cotinum, & à Plinio ita vocari existimat. Cotini certè breviter meminit Plinius lib.XVI.cap.XVIII.his verbis: Est & in Apẽnino frutex *Cotinus Plin.* qui vocatur Cotinus, ad lineamenta, conchylij colore insignis. Ex quibus sanè nemo facilè colligat, an ei stirpi quæ apud Herbarios tale nomen obtinuit, Cotini appellatio rectè tributa sit: sed ab illis hoc nomen potiùs inditum suspicor, à foliorum tabescentium rubro colore, quo Cotinum inficere scribit Plinius.

Idem

Idem Plinius lib. XIII. cap. XXIII. Coggygriam describit in hunc modum: Similis & Coggygria folio [unedoni videlicet] magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum generi evenit. Ea sanè plurimas notas habet nostræ huic stirpi convenientes. *Coggygria. Plin.*

Plinius autem eo loco ad verbum ferè exprimit Theophrasti κοκκυμηλέαν lib. III. Histor. plant. cap. XVI. descriptam post ἀνδράχνην. ὅμοιον δ' ἐστὶ τούτοις τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκυμηλέας τὸ δὲ δένδρον μικρόν. ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπόν. τοῦτο γὰρ οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἀκηκόαμεν ἄλλου δένδρου, ut vulgata habent exemplaria: at κοκκυγέας legisse videtur, non κοκκυμηλέας, quam Gaza prunum interpretatus est, cùm tamen animadvertere potuisset eundem Theophrastum aliam κοκκυμηλέαν, hoc est, prunum ab hac planè diversam libro IIII. Histor. plant. cap. III. describere. *κοκκυμηλέα Theoph.*

Itaque libenter assentior doctissimo Ruellio, qui κοκκυμηλέας vocem priore loco corruptam esse censet, & κοκκονηλέας legendum esse suspicatur: κόμαρος enim apud Theophrastum etiam Vnedonem significat, cujus folijs, fruticis quem describit, folia comparat. Aptiùs igitur meo judicio hanc stirpem Cocconeleian cum Ruellio, aut Coggygriam (si quis fortè Theophrastum sic scripsisse cum Plinio censet) appellabimus, quam Cotinum: cùm κότινος & Theophrasto & Dioscoridi oleaster sit. *κοκκονηλέα.*

Hoc frutice ad paranda coria utuntur Coriarij, non minùs quàm rhoë, cùm alibi, tum circa Viennam Austriæ, ubi etiam rhois vulgare nomen *Sumach* indiderunt.

Rhus obsoniorum & Coriariorum.

CETERVM quia in Rhois, quo coria perficiuntur, mentionem incidimus, ab instituto non erit alienum de eo hîc nonnihil agere, prætermissâ ejus historiâ, quæ luculenter admodum à Theophrasto primùm, lib. III. cap. XVIII. Historiæ plantarum, deinde à Plinio lib. XIII. cap. VI. & lib. XXIIII. cap. XI. postremò à neotericis plerisque descripta est, ne actum agere videamur. *Rhus Coriariorum.*

In Hispanica verò mea peregrinatione, magnum ejus proventum Salmanticensi agro esse, isticque quæstus gratia diligenter coli, observabam. Multi enim agri eo conseruntur, nec minore cura coluntur quàm vineta, alioqui nec tam lætè assurgit, aut si cultura absit, degenerat & sylvescit: imò non desunt qui vitibus interserant, culturæ compendium quærentes, ut eadem operâ cum vitibus fodiantur. Cæduntur singulis annis enati surculi cubitales ad radicem usque aut summam tellurem, deinde deficcantur, in pollinem rediguntur, & in usum convertuntur, ad paranda coria.

Officinæ hunc fruticem *Sumach* nominant Arabica appellatione, Hispani *çumaque*, Galli nonnulli *Rhon*.

Plinius eodem libro XXIIII. cap. XI. meminit alterius Rhuis, diversi à superiore. Nec Rhus, inquit, Latinum nomen habet, cùm in usum pluribus modis veniat. Nam & herba est silvestris, folijs myrti, cauliculis brevibus, quæ venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, subrutilus, &c. Hæc herba Rhus, quantum conijcere licet, ea esse videtur quam Brabanti & Batavi *Gagel* appellant, nonnulli Galli *Piment*, magni inter eos usus ad conservandas à tineis vestes, & Belgis etiam ad robur suæ cerevisiæ addendum: illi enim incoquere solent, ut magis caput tentet, & temulentos potores efficiat. *Rhus herba Plinij. Gagel. Piment.*

Est & alius frutex folijs Oxymyrsines, flore albo in Hispania & Gallia Narbonensi frequens, quod à nonnullis Rhus Plinij nuncupatur. Verùm cùm is nullius alterius Rhuis meminerit præterquam illius quam herbam cognominat, & Coriarij fruticis, cujus semen medicamentis & culinæ necessarium: arbitrantur peritiores potiùs ad Dryophoni Plinij historiam accedere: talis enim est lib. XXVII. cap. IX. ejus descriptio. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis vtrimque folijs, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus molliotibusque, flore candido sambuci, &c. *Dryophonon Plinij.*

ROBVR, QVERCVS. CERRVS. CAP. XIII.

Robur III. Robur IIII.

ROBORI quina genera à nonnullis assignari, ab alijs solùm quaterna, Theophrastus lib. III. Hist. plant. cap. IX. & X. scribit: nonnulla tamen nomine discrepare. Vt verò Idæi dividere consueverunt, hæc genera sunt, ἡμερίς, quam nonnulli Robur, Gaza nunc placidam, nunc quercum vertit; αἰγίλωψ, quæ Cerrus: πλατύφυλλος, quæ Gazæ Latifolia, alijs Quercus: φηγὸς, quæ Esculus: ἁλίφλοιος ἢ εὔφλοιος, Gazæ Salsicortex, alijs Cerrus femina: omnia fructifera: dulcissimam autem glandem esse φηγῷ, sive Esculo, deinde ἡμερίδι, tertiam πλατυφύλλῳ, quartam ἁλιφλοίῳ, postremam & amarissimam αἰγίλωπι, sive Cerro. Macedones autem quatuor genera faciunt, ἐτυμόδρυν, quæ Gazæ Veriquercus, πλατύφυλλον quæ dulcem, φηγὸν quæ amaram, ἄσπριν, sive Gazæ Cerrum, quę rotundam glandem fert: hanc nonnulli sterilem omnino, alij vitiosum fructum ferre aiunt, quem nullum animalium gustet præter suem.

Roboris varia genera Theophrasto.

Qui plura de his volet, consulat Theophrastum quo diximus libro, & Plinij Naturalis Historiæ lib. XVI. cap. V. & VI. Nos verò eas arbores hîc describemus quæ per Hispanias, & in Aquitania Cantabris finitima vulgò *Roble*, deducto à Robore nomine nuncupantur, quasque illis similes in Austria & Pannonia observavimus: insuper Cerrum, & nonnulla de Quercu non vulgaria.

Robur I. PRIOR igitur, Quercui vulgari admodum similis est, sed humilior, robusta materie, caudice magis contorto, frequentioribusque ramorum alis cavo: folia magis sinuosa & incisa quàm quercui, nec ita viridia, sed aversa parte molli canaque lanugine pubescentia.

Frequens est in celsis Castellæ veteris montibus, atque in Aquitania supra Burdegalam, ubi *Roble* dicitur: tametsi idem nomen Hispani etiam tribuant vulgari Quercui, quæ in Hispanijs frequens est, & montibus Calpi fretoq; Herculeo vicinis semper viret. Quercum etiam proprie *Quexigo* Hispanis dici, & *Enzina de bellotas gruessas* à quibusdam vocari, mihi relatum est.

Quercus semper virens.

Robur II. ALTERA, Quercus ferè magnitudine in Austria, Styria, & Pannonia crescens, strigosior est Quercu, ligno duriore, folio minùs amplo, altera parte nonnihil incano, exiguam glandem fert: incolæ à duritie Stainaichel appellant, Vngari *Keménicher fa*, nonnulli *Musral*.

Robur III. TERTIA, humilior est, & interdum humanam altitudinem non excedens, alioqui priori facie, foliorum forma, canicieque omnino similis, ut illius pumilum genus esse videatur: fert hæc prægrandem gallam, exigui mali magnitudine, adeò copiosam, ut aliquando ramulum, vix palmum superãtem, novem aut pluribus gallis onustum colligere meminerim: inhærebant eæ gallæ ipsi ramo contiguæ ferè, sed sine ullo ordine, rotunda quidem & veluti

sphærica

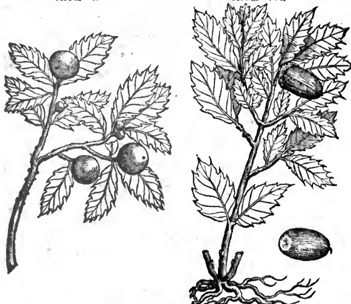
ſphærica figura conſpicuæ, ſed aliquot tuberculis reſperſæ: rubent eæ dum recentes, præſertim ea parte qua ſolem ſpectant. Inveniuntur & in hujus folijs interdum pilulæ ijs ſimiles quæ Quercus noſtratis folijs innaſcuntur.

Multis Caſtellæ veteris montibus frequens eſt, & plerumque numeroſis ab eadem radice ſtolonibus fruticat. Omnes etiam montes Viennæ Auſtriæ vicini hoc roboris genere abundant, quod ſimilem fert gallam: ſed non adeò copioſam.

Hujus ramis contortis, deinde fiſſis & exſiccatis, Thedæ loco ruſtici utuntur aliquot Caſtellæ veteris locis, præſertim circa S. Martinum *Del Caſtañal*.

QVARTA, in arborem excreſcit puſillam: ejus item folia minora ſunt, duriora, anguſtiora, non adeò profundè inciſa & ſinuata, ſed veluti aculeatis denticulis tantùm ſerrata, infernè quidem candicantia, ſed nulla molli lanugine aſperſa. Frequentem etiam iſta alit gallam ſuperiori ſimilem, & acutis tuberculis ornatam, pallidiore tamen colore. *Robur IIII.*

Robur V. Robur VII.

QVINTA, huic ferè ſimilis eſt: ſed ſtolonibus brevioribus & magis contortis, rugoſioreque cortice. gallæ item extremis ramulis naſcuntur, alijs minores, læves & ſine tuberculis, colore ex ruffo nigricante, ijs quæ in officinis venales reperiuntur, perquam ſimiles. *Robur V.*

Naſcitur utrumque hoc genus in Luſitaniæ ſolitudinibus itinere Vlyſſiponenſi non procul Ebora, & ab incolis *Carvalla* nuncupatur.

SEXTA humilis eſt, nec humanam altitudinem excedit, fruticis potiùs, quàm arboris nomine donanda: tenuibus & lentis ramis, folijs ſecundæ ferè ſimilibus, ſed minoribus, nec adeò ſinuoſis, minorum gallarum, quæ plerumque binæ, ternæ, aut plures ſimul naſcuntur, admodum ferax: *Robur VI.*

Naſcitur in Auſtria & Pannonia: nullum tamen ejus nomen vulgare intellexi, ſed ruſtici cum ſecunda confundunt.

INVENITVR & ſeptimum quoddam Roboris genus (niſi quis ad Quercum referre malit) inter Rio frio, & Aldea Galega non procul Vlyſſipone, arenoſo ſolo frequentiſſimum, adeò humile, ut rarò pedem altitudine ſuperet, nuſquam alibi mihi obſervatum. Ejus ramuli tenues & flexibiles, vulgaris Quercus ramulis ſimillimi: folia ad quintum genus accedunt, aliquantulum tamen majora & molliora. Hoc fert glandem quernæ vulgari haud minorem, interdum etiam craſſiorem, calice planiore, admodum amaram. In reliquis generibus, præterquam in ſecundo, nullam glandem obſervavi. *Robur VII. ſive Quercus pumila.*

OMNES porrò adſtringendi vim habent, teſte Dioſcoride, præſertim interior & ſubiectus cortici liber, qui ligno membranaceus cohæret: quinetiam tunica putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex ijs datur dyſentericis, cæliacis, ſanguinem exſcreantibus. Trita in peſſo, feminis fluxione vulvæ laborantibus, ſubditur. *Facultates*

CETERVM

CERRVS.

Cerri historia.

CETERVM Quercus genus non modò in Viennensi saltu, sed plerisque etiam Pannoniæ sylvis frequens est, eadem altitudine qua vulgaris Quercus, atque etiam celsiore assurgens, caudice erectiore, cortice crassiore & magis scabro: folia frequentioribus incisuris, sed minus altis divisa habet, quàm Quercus, & longioribus tenuioribusque pediculis inhærentia: ramulos breviores, frequentioribus nodis obsitos, gemmas minores, & aliquot gracilibus foliolis ceu staminibus aut villis septas: flores racematim compactos ut Quercus, è quibus, uti nec in quercu nascuntur caliculi, sed ij brevi crassoque pediculo annotinis ramulis adhærent, non in foliorum alis, omnino hispidi, & molliter echinati, in quibus glans est querna paulò brevior, & obtusiore mucrone prædita, quæ Autumno maturitatem adipiscitur: adhærent interdum inter folia, multis veluti squamis constantia capita.

Rustici & materiæ cæsores optimè eam à Quercu vulgari distinguere norunt, illius materiem candidiorem, laxiorémque, & ad opera minùs aptam censentes.

αἰγίλωψ. THEOPHRASTO Hist. plantarum libro III. cap. IX. *αἰγίλωψ*; Plinio Natural. Historiæ libro XVI. cap. V. Cerrus dicitur: Germanis Zerreichel/ Vngaris *Cher fa.*

Lithoxyla. HVIVS Cerri crassiorum atque etiam tenuiorum ramorum libralia interdum aut majora fragmenta in lapides commutata, ipsáque adeò matrice in nigrum silicem conversa (superficie tamen candida & friabili remanente) atque naturales ipsius ligni venas, orbes, reliquámque formam etiamnum retinentia, non modò eruta conspexi, & Ill. Heroïs D. Balthasaris de Batthyan (cujus in hac Historia mentio sæpe fit) munere habui: sed ipse etiam

Mons ferreus. legi anno M. D. LXXX. in montis Eysenberg vulgò nuncupati, & Pinkæ fluvio Pannoniæ imminentis acclivi, qua ad vallem *Pinkathal* ab ejusdem fluvij eam perluentis nomine nuncupatam, descensus est, atque ad Austrum & λιβόνοτον spectat.

Obsitus is mons olim fuit (quemadmodum adhuc vicini) Quercus & Cerri arborum sylvis: nunc verò vinetis generosissimi vini feracibus, quibus varijs locis inspersæ sunt diversi generis præstantissimorum maximorúmque persicorum malorum arbores. Est autem hic mons cum vicinis aliquot pagis jam memorati Ill. Dn. de Batthyan. p. m.

Generosi vini ferax.

Quercus latifolia exotica. AT in eodem Viennensi saltu, Latifoliæ amplissimas arbores inveni anno M. D. LXXVIII. cujus omnes glandes è longis pediculis dependentes, maxima ex parte non modò obsitæ, sed quasi inclusæ erant viridi quadam excrescentia multis inęqualibus angulis prędita & scabra, quæ resiccata, gallarum modò dura & firma erat, quarum etiam vicem explere potuisset. An id vitium illi peculiare fuerit, & singulis annis arborem infestet, me latet, ut qui semel duntaxat per eam saltus partem iter fecerim.

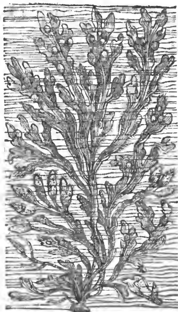
Viscum quernum. CETERVM latifolia Quercus per multas Pannoniæ sylvas visci feracissima est: id Vngari *Fay gyöngy*, id est arboreum unionem vocant: ipsam verò arborem *Töly fa* Ilicem esse existimantes.

BRYI porrò genus plerisque Oceani littoribus observabam, quod, an ad Quercus marinæ historiam referri possit, facilè judicare non possum: licet cum ea quæ Theophrasto lib. Historiæ Plantarum IIII. cap. VII. describitur, nullam affinitatem habeat.

Quercus marina I. Nascitur autem hæc planta in scopulis qui mari alluuntur, aut marina aqua operiuntur, sine ramis, sed oblongis latisque folijs, adeò mollibus, ut cùm æstus recessit, nullo modo sustinere se queant, sed in saxis strata atque diffusa conspiciantur: multifida verò sunt hæc folia, & secundùm alarum exortus atque cavitates, bullas quasdam aqua plenas eminentes habent, eorum verò extrema in quoddam veluti rudimentum exigui cucumeris desinunt, subflavescens, aqua plenum: atra viriditate prædita sunt quamdiu sub aqua latent, aut recenter à marinis undis ejecta: siccata autem nigrescunt, & glutinis instar splendent. Nullis radicibus firmantur: sed lepadum modò saxis, aut Ostreorum testis inhærent.

MEMI

Quetcus marina.

MEMINI & aliud genus in Flandriæ & Zelandiæ maritimis colligere, folijs latioribus, tenerioribus, sinuosis, confertim nascentibus, pedali interdum longitudine, & alia folia ex media costa proferẽtibus, ut in Chamægenista, ea dum aquis operta sunt virescunt, ejecta verò & resiccata, candicanr fragiliaque sunt: in hoc genere nullas vesiculas observavi, sed extrema foliorum plerumque in larum expansa: saxis inhærenr, aut trabibus in aquam immissis ad infringendum æstus maris vehementiam. *Quercus marina II.*

QVERCVS verò matina Theophrasti loco jam memorato descripta, folium habet carnosum, tenue, & Myricæ simile, colore ad purpuram accedens: forma flexuosa, atque in latitudinem diffusa, ramos breves, contorros, spissos: magnitudo arboris tota, cubitalis, aut paulò altior. Vtilis mulieribus ad lanas inficiendas. *Quercus marina Theoph.*

Istam aliquando colligere memini ad mare mediterraneum, tempestatibus in littus ejectam eum Alga, & alijs maris purgamẽtis, dum Mompelij agerem: postea etiam circa Calpen & Valentiam, dum Hispaniam peragrarem; verùm cubito minorem, durissimo ligno. Ejus rami alba salsugine adeò conspersi erant, ut saccharo tecti viderentur, in modum foliorum Tamaricis aut Ericæ vulgaris formati, sed crassiores: interdum etiam omnino purpurascentes fuerunt, nonnunquam partim albis partim purpurascentibus ramulis constantes. Nullas radices habebant arbuseulæ, sed infima parte planæ erant, & plerumque aut lapidibus aut ostreorum testis adhærebant.

Mulras etiam hujusmodi arbusculas cubitales & ampliores, numerosis ramulis prẹditas, tum omnino albas, rum prorsus rubescentes, cum plurimis alijs Naturæ miraculis magnâ diligenriâ conquisitis adservabat Imp. Maximilianus II. felicis. memoriæ, in sua arce *Eberstorff* secundo ab urbe Vienna miliari.

SVBER. CAP. XIIII.

SVBERIS duo genera Clariss. Matthiolus observavit: ego unicum tantùm, nisi fortè quod in extrema Aquitania Pyrenæis proxima nascitut, ab eo quòd per Hispanias frequens est, diversum sit. Nam Aquitanicum (quod quidem conspexi) folia non retinet, sed hieme abijcit: ut, cùm mense Aprili in Hispanias proficiscerer observavi, folijs enim prorsus viduatæ eranr quotquot Suberis arbores circa Bayonam conspexi. Quare Theophrastus lib. III. cap. XVI. Plantarum hist. non immeritò tribuit Suberi deciduum folium, cùm dicat arborem esse Pyrrehnæ familiarem. *Suberis Aquitanici folia decidua.*

QVOD verò in Hispanijs nascitur, perpetuò viret ut Ilex, cui adeò simile est, ut primo aspectu plerumque fallat, nisi cortex crassus, & disrumpi solitus errorem detegeret. Majus est Ilice plerumque, & caudice (ubi adolevir) longè crassiore, cortice item denso, carnoso, scabro, & rimoso, qui nisi suo tempore detrahatur, dehiscit, alióque subnascente expellitur: eo detracto, qui subest novellus ita rubet, ut procul aspicientibus arbores rubrica aut minio pictæ videantur. Suberis rami Ilignis firmiores sunt, folia majora, longiora, molliora, & supernè magis virenria, interdum nonnihil dentata, aliquando minimè, ut in Ilice. Glans magna, ubi maturuit nigricans, Iligna longior & obtusiore cuspide, calice etiam majore, magis hispido, & per oras molliter echinato: glans admodum adstringentis & exsiccantis gustus, Iligna multò ingratior: magna ex parte conjunctim nascitur, ut pontica nux, sed crasso brevíque petiolo, & firmiore quàm Iligna. Ramulis nonnunquam adnascuntur dura & lignosa quædam cinerei coloris tubercula, adeò firmiter inhærentia, ut nisi fracto ramo eximi non possint. *Suber Hispanicum latifolium perp. virens.*

Nascitur plerisque Castellæ novæ, Bæticæq; locis, præsertim circa *el Puerto de Mirabel*, ubi ingentes ejus sunt sylvæ, & tota adeò Lusitania. *Natales.*

Sed Matthioli Suber alterum oblongis angustisque folijs quod Pisano agro nasci tradit, mihi nunquam conspectum, quemadmodum nec illius *Cerrosugaro* Senensi agro frequens,

quod

Suber latifolium.

Φελλόδρυς.

Φελλός.

Liege Bellonij.

Suber Quiquerani.

quod Theophrasti Arcadum φελλόδρυν esse censet: Italiam enim numquam vidi, licet ter profectionem tentarim, semel conscensa Massiliæ navi, bis ad alpes usque progressus: sed negotia perpetuo me revocarunt. Ideoque in posterum omnem adeundi Italiam cogitationem deposui.

Hæc porrò arbor Græcis φελλὸς, Latinis Suber dicitur. Hispani arborem *alcornoque*, ipsum corticem *corcha de alcornoque* vocant, glandem communi cum ilignа nomine *bellota*, Italis arbor *sugaro*, Germanis Pantoffelholtz dicitur. Galli arborem & corticem (qui illis potissimum cognitus est) *Liege*. Miror autem plurimùm, Bellonium lib. II. Observationum suo *Liege* fructum edulem Memæcylo similem tribuere: nisi fortè *Liege* vocabulo diversam à Subere arborem intelligat, præter omnium Gallorum receptum morem. Mihi certè nullum alium fructum in Subere videre contigit, præter glandem modò descriptam.

Qviqverانvs libello quem de Laudibus Provinciæ inscripsit, triplicem Suberi corticem tribuit, sed præstat ipsum audire: nam quædam in ejus historia tradit, ab alijs minimè observata.

Suberis, inquit, arbor uberrimè in Olbiensi ora provenit, Ilicis specie, glande majore & deteriore, trunco ingenti. Hunc vestiunt cortices terni: primus præcrassus, qui in cadorum & omnium penè vasorum obturamenta adsciscitur, piscatorumque retia, contra premente plumbo, elevat, ex eo fiunt etiam alvearia: secundus crepidas munit & hibernum calceatum. Ex tertio subtili atque admodum delicato, fiunt pateræ, è quibus quidquid hecticis propinatur, magna utilitate hauritur. Eò melior hæc arbor quò vetustior. Detrahendis corticibus hæc est ratio. Qua stipes telluri committitur, circumscinditur ad lignosam usque materiem, paritérque in summis humeris, antequam in brachia dividat sese: mox à summo ad imum finditur, detrahiturque triplex cortex. Non explanantur aqua, sed igni, nec demunrur nisi tertio mox anno. Quòd si paucis diebus à tonsura largi imbres intervenerint, arbor interit, quod rarò accidit, nimirum regione calida & sicca, & temporum observatione rarò fallente. Hactenus Quiqueranus.

Vervm in Hispanijs primum illum præcrassum corticem dumtaxat detrahere solent: quo non modo ad cadorum obturamenta, alvearia, & nonnulla etiam vasa rustici utuntur, sed etiam ad tuguriorum, parietum, & murorum prætexta, præsertim in ea Bæticæ parte, quam Estremaduram vocant, ubi interdum totis pagis ædes magnis suberis fragmentis imbricum loco tectas conspicere licet. Idem cortex exteriore illa scabritie derasa muniendis crepidis & hiberno calceatui idoneus: itaque videtur Quiqueranus præter veterum Auctorum sententiam ex præcrasso illo externóque cortice binos fecisse: nam scabritia illa exterior ad nullam rem utilis.

Ilex maior. Cap. xv.

Ilicis 2. genera. Ilicis duo genera recenset Plinius Hist. naturalis lib. xvi. cap. vi. Vnum folio non multum ab oleis distante, quod σμίλαξ Arcadum esse videtur, Theophrasto descripta lib. III. cap. xvi. Hist. plantarum, quam Ilici similem facit, folio non aculeato, sed molliore profundioréque.

Ilicis majoris historia. Qvæ autem mihi cognita, arbor est Mali aut Pyri magnitudine, multo frequentioribus brevioribúsque ramis prædita quàm Suber, quos latè spargit: folia perpetua, supernè viridia, infernè candicantia, gustu adstringente, folijs Suberis minora, & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter novella, & nunc primùm enata, quæ aliquantulum incisa, aculeata sunt: certè in tenellis arboribus ante quam glandem ferre incipiant omnia folia aculeata observabam. Multos in extremis ramulis fert oblongos iulos, qui in flavos & muscosos flosculos polline & tenui pulvere perfusos explicantur. Glandes è floribus non oriuntur (nam sunt inutiles) verùm ex alijs quibusdam separatis pediculis: eæ autem quernis glandibus sunt similes, nunc majores longioresque, modò minores & breviores, quæ nonnunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt gustu calidum,

Ilex major. Ilicis majoris ramus floridus.

calidum, ſaporis tamen non ingrati. Maturarum cortex ſive putamen nigricat, nucleus candidus, firmus & dulcis eſt, præſertim majorum: utræque tamen à nonnullis maximè expetuntur, illisque non minùs avidè veſcuntur ac nos caſtaneis aut avellanis: hanc ob cauſam in foro Salmanticenſi, alijſque Hiſpaniæ locis, venales menſibus Octobri & Novembri proponuntur: ut non immeritò dixerit Plinius, per Hiſpanias glandem ſecundis menſis inſeri.

Ilex Londinenſis prior. Hac vix minorem Londini anno M. D. LXXXI. in ſuburbano quodam horto ad dextram Tameſis ripam, ſupra pontem qui utramque urbem conjungit, multis & frequentibus ramis præditam admodum fragilibus, in quibus confuſo ordine & ſparſim naſcuntur folia Hiſpanicæ folijs ſimilia. Florebat ſub finem Maij paulò ſeriùs quàm in Hiſpanijs, & glandes primùm emergentes habebat, quæ an maturitatem conſequantur, me fugit: nam ſequente Iulio Britannia exceſſi.

Ilex Londinenſis altera. Altera porrò etiam vaſtæ magnitudinis in arcis regiæ ad Weſtmonaſterium horto alebatur, ſed magnitudine cum ſuperiore non conferenda, licet adeò craſſo eſſet caudice, ut nemo amplecti poſſet. Hæc à ſuperiore nonnihil differre mihi viſa eſt: nam minora & magis orbiculata habebat folia, buxeis interdum non ampliora, nullis aculeis horrentia, alioqui ſubtus incana & supernè virentia, ut prioris folia: nullos in iſta flores obſervavi, & an glandem ferret nemo indicare potuit. An verò Ilex mas ſit, quam, Plinio teſte, glandem ferre negant, nihil ſtatuere poſſum.

Ilex Matth. Quam doctiſſimus Matthiolus exhibet, mihi videre non contigit, ad id fortè genus referenda eſt quod Plinius in Italia naſci tradit folio non multum Oleæ diſſimili, nam oblongum & anguſtum eſt: & Matthiolus Hetruriam ea ſcatere aſſerit.

VISCVM aut hypbear in nulla Ilice obſervare memini, ſed aliquando granum ex puniceo nigricans in ijs arboribus quæ frequentes naſcebantur ſilva illa ponè cœnobium *Gramont* vulgò dictum, Mompelliano agro, & interdum, in Bætica præſertim, tenuem & capillaceum muſcum cinerei coloris è ramis dependentem, qualem in Ilicis ramo ſua glande onuſto adpingere curavi: qui verò florem habet, ex priore Londinenſi expreſſus eſt, nam quos ex Hiſpania attuleram ramos, florem omnino corruptum & attritum habebant.

Natales. Copioſè naſcitur per univerſam Hiſpaniam locis præſertim campeſtribus & collibus, rarò in montibus, Luſitaniæ non admodum familiaris, ubi Suber frequentiſſimum. Narbonenſis Gallia & Provincia Ilice etiam abundant, ſed minore glande quàm Hiſpanica.

Nomina. Nomen Græcum eſt πρῖνος, Latinum Ilex, Hiſpanicum *Enzina*, Italicum *Elce*, Gallicum *Eouſe*, & *Cheſne verd*. Germanis & Vngaris ignota eſt. Fructum Theophraſtus ex Homero ἄκυλον vocat. Hiſpani *Bellota*, aut *Abillota*.

QVIBVS-

QVIBVSDAM Castellæ veteris locis Ilicis rami cęduntur cubitali longitudine, in strues & acervos congeruntur, & luto operiuntur, deinde subjecto igne in carbones ustulantur, qui Salmanticam & alia loca deportantur. Arborum trunci, ad molarum fabricas & alia opera servantur: est enim materia firma & durabilis.

ILEX COCCIGERA. CAP. XVI.

Ilicis coccigeræ historia.

NVNQVAM altè assurgit hæc Ilex, sed multis ab eadem radice prodeuntibus ramis fruticat, duorum aut trium (quando plurimum) digitorum crassitudine, sæpenumero unius tantùm, aut etiam virgulis tenuioribus, ramosis: folia illi superiore Ilice minora, aliquantulum sinuosa, magis virentia, nec aversa parte adeò incana, rigentibus aculeis armata, quæ vetustate interdum rubescunt: pusillam & valdè amaram fert glandem, calice spinoso & echinato.

Natales.

CRESCIT multis Hispaniæ locis, in Narbonensi etiam Gallia & Provincia. nō dubium, quin & plurimis alijs, sed non ubique coccum gerit. Nam ijs solùm regionibus quæ Mediterraneo mari vicinæ sunt, & magno Solis ardore torrentur, nasci animadvertebam. Sed neque istic perpetuò fert: cùm enim frutex adeò adolevit, ut glandem alere incipiat, coccum non gignit: ideoq; solent incolæ quadriennes aut adultiores frutices urere, ut proximo anno novelli resurgant, qui deinde singulis annis aliquor subsequentibus coccum ramulis inhęrentem instar exiguorum pisorum coloris cinerei gignunt. Hunc pueri & mulierculæ colligere solent & mercatoribus vendunt, qui magna ejus copia coacta, deinde præparata, in Emporia postea mittunt.

Nomina.

IPSE frutex Dioscoridi κόκκος βαφικὴ, Latinis Coccus infectoria, Plinio aquifolia ilex. Hispanis major frutex qui glandem fert, *carasca* dicitur, qui verò coccum gignit, *coscoja*. Granum ipsum Dioscoridi etiam κόκκος βαφικὴ, Plinio coccum & cusculium, unde Hispani suum *coscoja* depravata voce sumpsisse videntur: ait enim lib. IX. cap. XLI Hist. natur. Coccum Galatiæ rubēs granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ in maxima laude est: & lib. XVI. cap. VIII. Omnes tamen has ejus dotes Ilex solo provocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scapus fruticis parvæ aquifoliæ ilicis, cusculium vocant, pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Arabibus *chermes*, Hispanis *grana de tintoreros*, Gallis *vermillon* & *graine*, vel *graine d'escarlate*, dicitur.

Facultates.

PORRÒ coccum vim adstringendi habere, vulneribusque & præcisis nervis convenienter ex aceto illini, restis est Dioscorides. Meo tempore in Mompelio mulieribus in difficili partu, & collapsis viribus, scobem ejus ex vino, aut confectionem alchermes præberi solitam memini.

Coccus Pausaniæ.

CETERVM Cocci etiam meminit Pausanias in Phocaicis. Perpetui inter vites ejus fruticis ordines, quem Iones & reliqui Græci coccum, Galatæ qui super Phrygiam sunt, patria voce *Hys* nominant. Crescit eadem magnitudine qua Rhamnus, folio nigriore & molliore quàm Lentiscus, in reliquis Lentisco similis: ejus fructus Solani fructui similis, ervi magnitudine: gignitur in cocci fructu pusillum animal: id si maturo fructu in aërem exilierit, statim volucre fit, culici simillimum. Verùm priusquàm concipiatur animalculum, cocci

Pausanias emaculatus.

fructum legunt: est etiam animalculi sanguis ringendis lanis utilis. Hæc Pausanias. Veteres autem codices, ut à nobiliss. viro Iacobo Susio, græcę & latinę linguæ peritissimo admonitus sum, non habēt σχῖνος nec σχῖνῳ, sed πρῖνος & πρίνῳ, hoc est ilex & ilici pro lentiscus & lentisco; quæ sanè lectio legitima est. nam quæ similitudo cocci infectoriæ cum Lentisco? facilis autem est lapsus à πρῖνος in σχῖνος.

Hys.

AB *Hys* autem Galatarum deducta videtur *Hysgini* vox apud Plinium lib. IX. cap. XLI.

Hysginum.

Quin & terrena miscere, coccoq; tinctum, tyrio tingere, ut fieret *Hysginum* &c. Et lib. XXXV. cap VI. ubi de purpurisso agit. Quare puteolanum potiùs laudatur quàm tyrium, aut getulicum, vel laconicum, unde preciosissimę purpuræ. Causa est, quod hysgino maximè inficitur, Vitruuius etiam lib. VII. cap. XIIII. hysgini meminit.

COCCVM quo modo gignatur, & ejus colligendi rationem Quiquetanus libro

suprà

suprà memorato multis verbis declarat, quæ hîc subiunximus.

Cocci baphicæ historia ex Quiquerano.

Ilicis duo genera: alterum arborescens, alterum frutex exiguus sesquipedali proceritate lætissimè viret, folijs lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum Rosarij: à nostris Fagi appellationem sortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientibus collibus, sed infœcundiùs. Vere medio rorati imbribus frutices, coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia partitur, in horum medio primùm omnium increscit rotundum quiddam, magnitudine & colore Pisi, hoc Matrem vocant, quod ex eo cetera grana producuntur. Matres porrò habet ut plurimùm quinque quælibet cespitum familia, quæ ineunte æstate, æstuque, minutissimorum vermiculorum catervam profundunt, fatiscuntque in summitate. In animalia prorepit nova soboles colore candida, pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel geminantis surculi axellis occurrerint, desident, & incrementis aucti, milij magnitudine fiunt. Inde liberiùs adolescentibus, albus color in cinericium transit, jámque non animal, sed Pisum rursus apparent. Túncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dúmque asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus, in granorum verò quæ adhuc eorum partem retinent, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent: ceterùm, cùm primùm tempestivitas adest, in lintea præcipitati, soli exponuntur. Tum libato calore statim prorepunt, atque effugere nituntur: sed à custode, qui continuus assidet, concussu lintei in medium eò vsque reijciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totóque mox triduo, odoris suavitate atque gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus facilè concesserit. Si quæ verò grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Observatum est uno anno ex campo lapideo, Arelatensi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æstimatum. Hactenus Quiqueranus.

Cocci parandi ratio usitata.

SIMILEM Cocci parandi rationem in Gallia Narbonensi, atque in Hispania, dum istic degerem, observare memini. Areas enim sub dio habebant ad eam rem destinatas, eminente aliquantulum margine, quibus lineo panno instratis coccum effundebant, custodibus summo fervore Solis perpetuo assidentibus, & extrema lintei bacillo concutientibus, vt vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellerent: istam tamen summam odoris suavitatem non sensi, licet satis acres & sagaces habeam nares.

VERVM Petrus Bellonius Observationum, quas nuper admodum latio donavi, lib. I. cap. XVII. aliam præparandi cocci rationem tradit: ejus verba referam.

Cocci colligendi & parandi alia ratio.

Cocci baphicæ census ingens est in Creta: sed ejus collectioni cùm potentiores operam impendere nolint, pastoribus & pueris istam provinciam relinquunt. Invenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice, ex Ilicis genere glandem ferentis, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Sed quia istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ, pastores furculam sinistra gestant, qua ramulos deprimunt & inclinant, dextra autem putatoriam falcem, qua illos demetunt, & rotundas vesiculas exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæserunt apertas & hiantes, pusillis rubris animaleculis lende minoribus plenas, qui per hiatum illum effugiunt, & inanem vesiculam relinquunt. Pueri jam collectam coccum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde summis digitis leniter ea prehendendo, in pilas efformat gallinacei ovi magnitudine: nam si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera: unum pulpæ, alterum vesicularum: quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, ejus precium quadruplo majus, quàm vesicularum.

OLEA SATIVA. CAP. XVII.

OLEÆ per Hispanias varia sunt genera. Nam nunc magnam & carnosam fert olivam, modò exiguam & gracilem, interdum etiam albam.

Olea historia.

HABET verò Olea folium Saligneo ferè simile, densius, firmius, brevi pediculo ramulis exadverso ut plurimùm inhærens, supernè magis incanum quàm infernè, amari gustus, florem copiosum, in ramulis racematim compactum, ex herbido candicantem, quaternis foliolis constantem, & fructus rudimentum amplectentem: fructus ejus ovali est figura, osseo intus nucleo per maturitatem nigrescens, præter olivam quam albam vocant.

Oleum præstantiss.

Lusitanicæ Oleæ, minores olivas producunt, sed multum olei ejusque præstantissimi præbentes: sic etiam nonnullæ quæ in Narbonensi Gallia & Bætica nascuntur oleæ minorem fructum ferunt ex quo plus olei exprimitur, alteri, quod è majoribus olivis elicitur, longè præferendum.

Circa Hispalim, & crassior oliva nascitur, atque etiam minor, nonnunquam & alba: quam & circa Vlyssiponem nasci, clarissimus eques Damianus de Goës, idemque vir doctissimus piæ memoriæ, in quodam suo prædio, mihi asserebat.

Olea Sativa.

Immaturas plerumque condiunt per Hispanias & Galliam Narbonensem: interdũ etiam maturas & nigras, præsertim in Lusitania.

Oliva legendæ tempus.

Granatensi regno primum Februario colligitur oliva, plerisque verò Hispaniç locis, Decembri, ut & in Gallia Narbonensi: hi quidem perticis decutiunt, illi autẽ rarissimè, sed potiùs admotis scalis manu legunt, ne sequẽtis anni spem decussis germinibus præripiãt: vehemẽter enim laborant oleæ percussæ, & detrimentũ capiunt.

Viscum baccis purpureis.

Non procul Hispali, viscum in oleis copiosè nascens observabam mense Ianuario, olivetorum dominos magno damno afficiens: integros enim olearum ramos, crebrò etiam maximam earũ partem cædere coguntur, ne latiùs virium serpat, alioqui totas arbores occupaturũ, & steriles redditurum. Habet verò id viscum baccas non albas, quales in alijs arboribus natum, sed ex rubro purpurascentes, cujusmodi nusquam alibi videre memini. Has cùm in Belgium rediissem, & columbis, & alijs avibus devorandas dabam, ut experirer an nasci vellent arboribus imposito aviũ illarum fimo: verùm operá lusi.

Bellonius lib. II. Observationũ cap. LXXXIII. simile viscum in oleis Hierosolymitano agro crescere scribit. Oleæ, inquit, istic peculiari nota à reliquis discernuntur: nam viscum quod eis innascitur, rubris baccis est præditum.

Nomina.

Ἐλαία ἥμερος Græcis, Olea sativa Latinis, *Olivo* Italis & Hispanis, *Olivier* Gallis, Oelbaum Germanis. *Olay fa* Vngaris, dicitur: fructus etiã ἐλαία Græcis, oliva Latinis & Italis, *azeytuna* Hispanis (oleum enim olivarum *azeyte* vocant) Gallis Latinos sequutis *olive*, Germanis oelbeer/ Vngaris *olay magh*.

Facultates.

Sativæ oleæ foliorum vis eadem est quæ sylvestris, inquit Dioscorides, sed aliquanto inferior: unde ocularibus mèdicamentis, ob mitiorem vim convenientior est. Sudor ligno virente accenso manans, illitu sanat lichenes, furfures, & scabiem, &c.

Silvestris Olea.

Silvestris olea.
Cap. XVIII.

Oleastri historia.

OLEASTER instar Oleæ adolescit, illique per omnia ferè similis est, cortice tamen læviore, rarioribus ramis, minùs frequentibus & brevioribus angustioribusque folijs, licet eodem modo circa ramos dispositis: flos ut in olea sativa racematim cohærens, fructus exiguis olivis similis, pauca tamen carne præditus, mucrone recurvo, è longis petiolis racematim dependens, primùm viridis, deinde purpureus, postremò ubi maturuit niger, succo prægnans purpureo, qui gustatus non nihil linguam vellicat. Tota arbor insigniter amara est.

Natales.

Nascitur quibusdam collibus juxta Tagum, & multis Lusitaniæ desertis confragosisque locis, inter ingentia saxa, præsertim non procul à çerba, postrema Lusitaniç (ut nunc circumscripta est) urbe, duobus supra Anam flumen miliaribus, ad radices ferè Castulonensis saltus, quem nunc *Sierra morena*, hoc est Montem nigrum vocant, cujus pars superanda est ijs qui Vlyssipone Hispalim proficiscũtur, ubi magnæ ejus

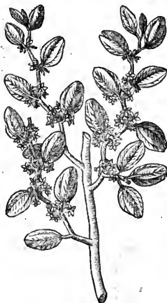
ejus sunt silvæ, in quibus Ianuario mense fructum colligebam anno MDLXV. Maturus fit ejus fructus cum Olea: sed magna ex parte incolis negligitur, & in sturnorum aliarumq; avium escam tantùm cedit.

GRÆCI ἀγριελαίαν καὶ κότινον, Latini Oleastrum & Oleam silvestrem, Hispani *azebuche*, sed frequentius *azuche*: Galli *Olivier sauvage* appellant. *Nomina.*

EASDEM cum Olea vires obtinet, sed vehementiores & plures. Quas verò Dioscorides Oleastro tribuit, easdem Plinius Oleæ adscribit. *Facultates.*

Plura verò de Oleaŭ generibus, cultu, & alijs eò pertinentibus videre licet apud M. Catonem, M. Varronem, Columellam, Plinium, Palladium, qui exactè omnia ista descripserũt.

OENOPLIA seu NAPECA Bellonij, CONNARVS Alexandrinorum fortè, apud Athenæum. CAP. XIX.

NON incommodè forsitan Silvestri Oleæ subijciam Oenopliæ, sive Napecæ, cujus Bellonius meminit, historiam: quam Venetijs ad me anño M.D.XCIII. mittebat c.v. Honorius Bellus Vicentinus, Cydoniæ Cretæ Medicinam faciens, unà cum rami suis floribus onusti icone, ipsius manu delineata.

ARBOR autem est, ipso referente, Piri mediocris altitudine, cujus caudicem & ramos tegit cortex exalbidus, ad cineraceum tendens: ejus folia Paliuri Theophrasti, sive Ziziphi rutilæ foliorum sunt æmula, binas uncias longa, unam lata, tribus nervis à petiolo secundum longitudinem excurrentibus prædita, supernâ parte saturâ viriditate nitentia, infernâ ad cineraceum aliquantulum tendentia, quę ramos alternis inordinata ambiũt: ad quorum exortum multi nascuntur flosculi albi, flosculorum Oleę instar peculiaribus longis petiolis singuli nitentes: fructus succedit parvo malo valdè similis, magnitudine, vt plurimum, cerasi, interdum tamen, nucem juglandem etiam æquante, suavis gustus, officulum in se continens olivæ instar. Bifera autem est: nam & novo Vere & Autumno singulis annis fructum profert: vernalis tamen plerumque ad frugem non pervenit, ob imbrium copiam, sed à vermibus corrumpitur. *Oenoplia sive Napeca historia.*

DVO ejus genera: spinosum unum, alterum spinis carens. Spinosum, ab Alpino describitur, qui Connarum Athenæi (& rectè) esse censet, licet icon ipsius, arborem non rectè exprimat. Spinis carens, in Ægypto Syriaque provenit: nascitur & in Creta, in urbe Rhetimo, è Syria allatum, quod non noverat Alpinus, quemadmodum neque ego spinosum: quare diu fui in eâ sententiâ, ut non Connarus Athenæi esset hæc arbor, sed potiùs Polybij Lotus Lybica, ab ipso Athenæo eodem libro paulò pòst descripta: præsertim cùm viderem arborem spinis carere, hancque meam sententiam Alpino significavi, à quo Oenopliæ ramum spinosum accepi, qui, demptis spinis, idem erat cum Napecâ à me descripta. *Ejus genera.* *Natales.*

Vtriusque arboris historia apud Serapionem sub nomine *Sadar* est: sed more suo cũ Loto Diosc. (à qua valdè differt) confundit. Bellonius lib. Observationum II. cap. LXXIX. Napecam inter arbores perpetua fronde virentes enumerat, quod in Ægypto & Syria nascente, verum esse, at in Cretam translatâ, omnino falsum docet experientia. *Sadar Serapionis.*

HÆC arbor in Ægypto & Syria, *Nep*, seu *Nap*, vocatur: at in Creta, proprio nomine caret. Hactenus Honorius Bellus. *Nomina.*

QVAM porrò Democritus apud Athenæum lib. XIIII. Deipnosoph: ab Alexandrinis Connarum appellari tradit: magnitudine parva est, Pino, aut Vlmo, ut ait, similis, utraq; non humilior, crebris ramis, nonnihil spinosis, prælongis: pallido folio, tenero, natura rotundo. Fructum bis quotannis parit Vere & Autumno, apprimè dulcem, magnitudine oleæ phauliæ, carne & officulo, ei, quam diximus oleæ similibus, eximiâ saporis jucunditate. Recens estur: at cùm exsiccatus fuerit, molitur in farinam, quam pedibus calcant, non manibus pinsunt, aut aqua rigant, quoniam respuit ejus natura, sed cogunt in offas negligentiùs, &c. Sed ego non satis assequor Democriti mentem, qui Connarum parvam quum faciat, Pino tamen, aut Vlmo (quæ magnæ arbores) non humiliorem esse scribat. *Connarus Alexandrinorum.*

PROSPER autem Alpinus lib. de Plantis Ægypti cap. v. Arbor, inquit, in Ægypto, quam

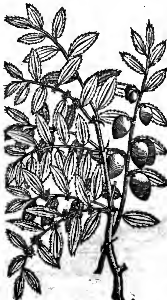
Nabca Alpini. illi *Nabca* dicunt, Loti magnitudine spectatur, instar Acaciæ spinosa, folia ferens Iujubæ proxima, verumtamen latiora: flores Iujubæ floribus quoque planè similes, albos ac parvos, à quibus exeunt pomula rotunda, odorata, dulcia, gustuique valdè suavia, cerasorum majorum Marosticensium appellatorum æmula, quæ apud primates Ægyptios, ac Turcas sunt in magno pretio. Arbor bis in anno floret, Vere scilicet & Autumno, fœcundissimaque est, sed verni fructus non perfectè maturantur, plerique enim ipsorum priùs putrescunt, quàm maturescant: Autumno perfectissimi ac optimi evadunt, esuique summè jucundi: parum tamen nutriunt, facileque, ut cerasa, in stomacho corrumpuntur, eumque offendunt, si immoderatè ipsorum esui indulgeatur. Eam sine dubio esse puto quam Connarum sive Paliurum olim ab Alexandrinis appellatum, Athenæi scriptis constat: etsi fructus & ossa non videantur *Nabca* fructui & ossi omnino respondere, quia hic pomo similis est, & os rotundum habet, non oblongum instar olivæ. Nusquam tamen in Ægypto exsiccatis illis fructibus farinam fieri apud eos animadverti. Sed præcipuus usus ipsorum est recentium, ac viridium pro cibo: eis enim vesci, perinde atque nostris cerasa mandere, consuetudo est.

Eius facultates. Sed & in medicum usum cedunt: nam cùm eorum facultas frigida sit & sicca, immaturorum frequens est usus ad stomachi alviǫue relaxationem firmandam, succo ex ipsis expresso per os sumpto, aut clysteribus injecto: ex ijsdem fructibus siccis in aqua maceratis fit infusio utilis ad intestinorum relaxationem & ulcera. Sed maturorum siccatorum decoctum aut infusio, familiarissima est ad omnes pestiferas febres: aiunt enim hos fructus miram adversus venenosas qualitates & putredinem efficaciam habere, corque stienuè roborare. Succus item perfectè maturorum, optimus est ad purgandam bilem è ventriculo, & primis venarum ductibus. In omnibus etiam putridis febribus, infusione ex ipsis parata libenter ad sedandum calorem utuntur, &c.

Ceterùm Oenopliæ iconem spinis carentem, qualem ipse Honorius ad me mittebat, exprimi curavi, ut huic capiti adderetur. Ipsius quidem ramos, Cydoniã reversus, in fasciculum compegerat cum aliquot stirpibus siccis, & seminibus ut ad me, Illustris viri Ioan. Vincentij Pinelli operâ, curarentur: verùm navis, quę ista ferebat, sævis tempestatibus acta, in Siciliam ejecta est, & corrupta, ut fasciculus ille cum magno meo dolore perierit. Exemplum tamen Epistolæ quam fasciculo addiderat, Ianuario mẽse insequentis anni M.D.XCIIII. accipiebam Maij sub exitum, Lugduni apud Batavos: quæ quoniam earum stirpium quas mittebat, amplam mentionem facit, existimavi me operæpretium facturum, si illam ad calcem mearum Observationum adderem: præsertim cùm plerasque contineat, de quibus in meis Observationibus ago. Eam ob causam Lectorem rogatum velim, illam epistolam, & reliquas quas postea ad me misit, legere ne pigeat: nam & eruditæ sunt, & de multis stirpibus agunt, quæ à Veteribus quidem scriptæ sunt, sed pleræque vulgo Herbariorum nondum satis cognitæ.

ZIZIPHVS RVTILA. CAP. XX.

Ziziphi rutila historia.

PYRI magnitudine interdum assurgit Ziziphus rutila, plerumque minor, contorto caudice scabro cortice: læves sunt rami ex nigro rufescentes, ad singula internodia binis spinis firmis ejusdem coloris armati, alterâ rectâ, alterâ hami modo incurvâ, ut in Rhamno tertio. Ab istis ramorum internodijs bini, terni, pluresve tenues ramuli exeunt lenti & flexibiles, coloris pallescentis, spithameæ longitudinis, in quibus alternatim & impari ordine folia nascuntur Rhamni tertij, sive Paliuri Theophrasti folijs similia, tribus nervis distincta, per ambitum crenata, dilutiore tamen viriditate prædita, & majora quàm in Rhamno, ad quorum exortus aliquot flores exigui pallidi, quinque foliolis constantes, quales in Rhamno tertio nascuntur, deinde fructus ovali figura, olivę magnitudine, primùm viridis, ubi maturuit, rutilus, dulcis saporis.

Natales. Alitur in plerisque Hispaniæ & Galliæ Narbonensis hortis: spõtè nascentem numquã vidi.

Tuberes. MEMINIT Ziziphi Plinius lib. XV. cap. XIIII. Hist. Naturalis in hæc verba. Æquè peregrina sunt Zizipha & Tuberes, quæ & ipsa nõ pridem venêre in Italiam: hæc ex Africa, illa è Syria. Sextus Papinius, quem Cõsulem vidimus, primus utraque attulit, Divi Augusti novissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quàm malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta jam silvæ scandunt. Tuberum

berum duo genera, candidum, & à calore sericum dictum. Et lib. XVII. cap X. Et Zizipha, inquit, grano seruntur mense Aprili. Tuberes meliùs inseruntur in pruno sylvestri, & malo cotoneo, & in Calabrice: ea est spina sylvestris.

COLVMELLA lib. IX. cap. IIII. ubi de Apum pastione agit, Ziziphum duorum generum facit. Arbores, ait, probatissimæ, rutila atque alba Ziziphus. Tuberum etiam meminit lib. XI. cap. II. & inter arbores, quæ primæ florent, recenset. Possunt, scribit, his diebus [pridie videlicet KL. Ianuarias] Cerasi, Tuberes, & Armeniacæ, atque Amygdalæ, ceteræque arbores quę primæ florent, inseri commodè.

Plinius ex eo sumpsisse videtur quæ lib. XVI. cap. XXV. scribit: Floret prima omnium Amygdala, mense Ianuario: ab ea proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes & Præcoces, illæ peregrinæ, hæ coactæ.

Lotus Pharidis insula Theophr. PORRÒ non desunt qui veteribus etiam Græcis hanc arborem cognitam esse putent, & ad Lotum quam Theophrastus lib. IIII. cap. IV. Hist. Plantarum in Pharide insula Lotophagorum nasci tradit, referendam. Optimè sanè convenire videtur arbori quam Athenæus libro XIIII. Deipnosoph. sub finem, Loti nomine describit ex Polybij Megalopolitani libro duodecimo historiarum, his verbis:

Lotus Athenæi. Est autem Lotus; arbor minimè procera, aspera, non tamen aculeata [alij spinosa legunt] folio Rhamni, paulò latiore, & crassiore: fructu per initia colore & magnitudine simili perfectis baccis Myrti, dum augescit, coloris phœnicei, oleæ magnitudine, rotundo, nucleo admodum pusillo. Maturus is colligitur & cum alica tusus, ad servorum famulorumq; cibum in vasa conculcatur, ac stipatur: ingenuorum autem edulijs, detracto nucleo, eodem modo reponitur, ac pro cibo est, gustu caricis & palmulis non dissimili, odore tamen suaviori. Fit & ex eo vinum, in aqua macerato, & triro, saporis grati, & jucundi, qualis est optimi mulsi: merum id & sine aqua bibunt, sed ultra decimum diem non perdurat: quamobrem ad usum tam brevis temporis conficiunt. Fit etiam acetum ex eo.

Eundem etiam usum Loto tribuit Plinius ex Cornelio Nepote lib. XIII. cap. XVII. & eo pastos exercitus ultro citroque commeantes per Africam scribit.

Nomina. GALENO σηρικὰ dici plerisque placet. Verùm recentioribus Græcis ζίζυφα & ζίνζυφα esse, Officinis *Iujubas*, certum est. Arbor Hispanis *açofeifo*, Gallis *Iujubier*, Narbonensibus *Guidoulier*: fructus ijdem *açofeifas*, & *açufeifas*, *iujubes*, *guindoules*: Italis *giuggiole*, Germanis autem Rot-Brust-beerlin.

Facultates. SANGVINIS acrimoniam edomare creduntur ejus baccæ, & tussim spirandiq; difficultatem lenire illatum decoctum; pectori, renibus, vesicæ prodesse. Galenus Serica parvi succi esse ait, nec concoctioni nec stomacho facilia, insolentibus & effrenatis pueris & mulieribus cibi gratia tantùm expeti, exiguumque præbere alimentum.

ZIZIPHVS ALBA.

CAP. XXI.

Ziziphus alba. AD superioris altitudinem interdum assurgit hæc arbor, sed plerúque in latitudinem sese pandit: caudice est satis crasso, cortice levi & candicante: rami qui interdum spinosi sunt, plerasque virgulas habent tenues spinis carentes, ut superior, folijs alternatim & sine ordine etiam nascentibus, salignis similibus, mollibus, omnino incanis exornatas, ad quorum exortum oblongi nascuntur flosculi, coloris ex argenteo pallescentis, gravem, non tamen injucundum odorem latè spargentes & caput ferietes, quibus succedunt oblongiusculæ baccæ, exiguis olivis aut ziziphis similes, albæ, fungosa sed dulci carne sive pulpa præditæ, osseo intus nucleo canicularo.

Natales. Crescit spontè in sepibus cum Rhamno & Vitice juxta urbem Guadix regno Granatēsi. & in omnibus ferè viridarijs alitur non modò per Hispanias, sed etiam per Galliam & Germaniam.

Tempus. Floret æstatis initio, fructus Autumno maturescit: sed raró admodum frigidis regionibus fructifera est.

BELLONIVS libro Observat. II. cap. CXI. existimat esse Ziziphum albam Columellæ, & scribit apud Heracleam agrorum sepes ex hujusmodi fruticibus constare, earumque fructum in urbibus venalem proponi, & à Græcis vernaculo sermone Ziziphia vocari.

Ziziphus alba Columellæ. Item alio libello quem de Ratione cicurandi sylvestres arbores edidit, quemque etiam nuper

Ziziphus Cappadocia Plin. admodum latio donabam, à Plinio Ziziphum Cappadociam appellari putat, cujus in hæc verba meminit, de coronis agens lib. XXI. cap. IX. Natur. Historiæ. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem dixerim esse genistas, namque & ijs decerpitur luteus, item rhododendron, item zizipha quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similisque olearum floribus.

Iovis barba Plinij. NON desunt qui Iovis barbam arborem, opere topiario tōsilem, & in rotunditatem spissam, folio argenteo, cujus Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Natural. Hist. meminit, esse existiment. Anguillara tamen libello de stirpibus, quarta opinione, binas alias proponit argenteis omnino folijs, magis ut videtur ad descriptionem accedentes.

Elæagnus Theophr. ETIAM Elæagnum nuncuparunt nonnulli. Ἐλαίαγνος tamen Theophrasti, quæ lib. IIII. cap. XI. Hist. Plantarum descripta est, videtur Salicis genus esse: & aliquando illud esse existimavi quod secundùm aquas nascens, ampliora, candidioraq; habet folia quàm ceteræ salices, *Salix latifolia.* ad mali folium nonnihil accedentia, sed longiora: florem seu iulum mollem, villosum, candicantem ante quàm sese expandat, populi albæ iulo similem, lignum reliquis salicibus lentiùs, & ad multos usus utile. Sed perlecto postea Doctissimi Rauwolfij Hodœporico germa- *Elæagnus Rauwolfij.* nico idiomate cōscripto, animadverti ipsum aliam arborem observasse apud Halepū, *Saffaf* ab incolis appellatam, quæ ad ἐλαιάγνου historiam magis accedere videtur, odorato flore præditam, ex quo organis elicitur liquor ad roborandum corpus utilis. Eam verò esse censet quæ Arabibus *zarneb* & *zarnabum*, Serapioni *zurumbeth* appellatur.

Nomina. HANC autem ziziphum scribit idem Rauwolfius circa Halepum & in Libano monte spontè crescere, & ab incolis *Sesesfun* vocari. Vulgus autem plerisque locis Oleastrum appellat, & legitimum esse putat: Castellani & Granatenses *Arbol parayso*, hoc est, Arborem paradysi: Galli, teste Bellonio, *Iniubier blanc* & *Olivastre*. Matthiolus commentarijs in Dioscoridem Oleam Bohemicam appellat & ἐλαίαγνον Theophrasti esse censet.

AZADARAC Herbariorum. CAP. XXII.

Azadarac bifloras.

SVPERIORI hanc arborem subijciendā putavi, quoniam à nonnullis eodem cum illa nomine nuncupatur, licet maxima sit inter eas differentia.

EST verò vasta & procera, non minùs aliquando quàm Lotus, caudice crasso, cortice in nouellis lævi, ad ficus corticem ferè accedente, in adultioribus scabro & rimoso: illius folia ad fraxini folia aliquantulum accedūt, sed plurima è ramoso & oblongo pediculo dependent, ut Cicutę aut Barbæ Caprinæ integrum folium æmulentur, viridia admodū, & nigricantia, & sub hiemem cum suis pediculis decidentia. Æstate in minoribus ramis oblongi nascuntur pediculi aut virgulæ è foliorum exortu, multis longiusculis stellatisq; floribus purpurascentibus, odoratis racematimque cohærentibus exornati: quibus succedit fructus initio viridis, maturitate autem candicans, magnitudine Mespili aroniæ, fœtidus, ingrati saporis, osseum & hexagonum continens nucleū qualis ferè in nōnullis Myrobalanis conspicitur. Tota hieme perdurat is fructus in arbore, nullis degustantibus avibus.

Natales. Nusquam hanc arborem spontè nascentē vidi: sed in multis Bęticę viridarijs, & etiam secundùm regias vias alitur: nullibi autem major mihi conspecta, quàm Hispali in Regio palatio. Italiæ plerisque locis frequentem esse intelligo. Memini & in Mompelio olim videre.

Arbor sancta. Lotus alba. Ziziphus alba. ISTIC meo tempore Arbor sancta dicebatur: Doctissimo & celeberrimo viro Gulielmo Pellicerio Mompeliēsi Episcopo Lotus alba existimabatur, alijs verò Ziziphus alba, quam opinionem adhuc retinere magni nominis viros miror, cùm nullas notas habeat quæ albæ zizipho conveniant: nam ubi oleæ flos & ceteræ notæ quas Auctores Zizipho albæ sive Cappadociæ tribuunt? Italis Herbarijs Sycomorum vocari audio, non minùs ineptè & imperitè quàm Herbarij Galli secundam Aceris speciem eo nomine donarunt.

Nomina. Bæticis vulgari sermone *Arbol parayso*, quemadmodum Castellanis Ziziphus alba dicitur: Italis *Perlaro*: Tripolitanis *Zenselacht*, teste Rauwolfio, qui eam ibidem nascentem multis Tripolitanæ urbis plateis, ad umbram præbendam, atque alijs locis in sua peregrinatione

natione obſervavir, fructum retinentem, donec ſequente anno nova germina præbeat.

Plerique eam eſſe putant, quam Avicenna lib. II cap. XVII. Azedaraeth appellat. Arbor inquir, nota habens fructum ſimilem Nabach [id eſt loto] & nominant eam in Rechi arborem Myrobalanorum, & eſt ex magnis arboribus. *Azedaraeth.*

Florem Azadaraeth calidum in tertio, ſiccum in fine primi, Avicenna loco memorato ſcribit, & cerebri obſtructiones aperire aſſerit: ſtillatitium verò ejus liquorem pediculos interficere, & comam alere, ſi eo vino permiſto capur abluatur. Fructum autem pectori noxium, & valdè pernicioſum eſſe. Rauwolfius addit canes interimere, ſi cum cibo objiciatur: ex quibus quidem facultatibus, Ziziphum eſſe non poſſe, conijcere licer. *Facultates.*

PINASTER ET ALIÆ RESINIFERÆ. CAP. XXIII.

Pinaſter II. Auſtriacus.

Pinaſter III. Auſtriacus.

PINASTRVM appello Pinum ſilueſtrem, ſequutus Plinium, qui Natur. Hiſtor. lib. XVI. cap. X. Pinaſtrum nihil aliud eſſe quàm Pinum ſilveſtrem ſcribit, & quæ Theophraſtus Hiſtor. Plant. lib. III. cap. X de πεύκη ἀγρία tradir, ad Pinum ſilveſtrem tranſtulit. Ejus in meis peregrinationibus varia obſervavi genera: terna in Hiſpanijs, quaterna in Auſtriacis Pannonicisque montibus & ſilvis.

MAIOR Hiſpanicus, in Pini altitudinem excreſcit, interdum etiam ſuperat, à medio ramoſus: folia haber Pini, oblonga, bina ſemper ſimul juncta, in viriditate nigricanria, acuminata & pungentia: ſtrobilo paulò minore quàm Pini, alato inter ſquamas, quibus compactus eſt, nucleo, molli & nullo putamine incluſo, ſed tenui cortice duntaxat tecto. Caudex rectus, cortex levior & minùs ſcaber quàm Pini. Plurimam Reſinam ſundit. *Pinaſter I. Hiſpanic.*

Creſcit id genus in Aquitania, in Pyrenæis frequenriſſimè, & pleriſq; alijs Hiſpaniæ locis.

AVSTRIACVS major, duorum eſt generum, adeò inter ſe ſimilium, ut pauci, niſi materiæ cæſores, diſcernere queanr: alterum tamen genus lætiore & erectiore eſt caudice, læviore cortice, majore cono, Auſtriacis Weiſſe ferent dictum: alrerum craſſiore plerumque eſt caudice, ſcabriore cortice, folijs paulò craſſioribus, minore cono Schwartze ferent appellatum. *Pinaſter I. Auſtriac. duor. gen.*

Tenuia porrò & oblonga habet utrumque genus folia, pungétia, bina ſemper conjunctim ex eodem tubulo prodeuntia, & circa ramos in orbem quaſi naſcentia. Maio menſe in extremis ramis quaſi botros ſive uvas quaſdam fert tenuibus ſquamis obſitas, qui ſponte aperienribus ſe ſquamis iulos oſtendunt vireſcentes aut palleſcentes, plenos tenui polline luteo, ſive farina, quæ levis auræ afflatu diſpergitur. Ex medijs deinde botris nova germina eodem menſe prodeunt ſuis novellis folijs tenui quadam veluti membrana incluſis onuſta, quæ extrema *Pinaſter II. Auſtriac.*

trema parte, ante quam folia succrescant & explicentur, fructus rudimentum dant, grandiore jam firmiterq; ad germinum basim inhærente superioris Autũni immaturo fructu, viridi, ramorum alas spectante & reflexo. Vtrumque hoc genus Vngari *vad fenyö*, & *köz fenyö* nominant, & ex eo passim in montanis Austriacis & Pannonicis conficiuntur asseres, rotæ ab aqua versatæ opera secti: ex albo etiam, quod parum ab Hispanico majore, & folis fortè natalibus differre videtur, scandulæ, & vinearum pali.

Pinaster II. Austriacus alter. Nigri verò genus interdum invenitur tristiore arbore, contorto caudice, & in latum sparsis ramis, minore adhuc quàm præcedens cono.

Pinaster III. Austriacus. CRESCIT & ad nonnullorum Austriæ montium radices in scopulis, & supra Badenses thermas quatuor supra Viennam milliaribus, in montium crepidine tenui gramine obsita, aliud quoddam genus contorto admodum caudice, divaricatis ramis, quorum surculi multò graciliores lentioresque sunt quàm in superioribus duobus generibus: folia item habet illis longè tenuiora & breviora, tametsi bina semper coniunctim ex eodem tubulo in virgarum ambitu nascẽtia: extremis virgis botrus sive uva exiguorum iulorum veluti nucamento tenuiorum squamarum inclusa adnascitur, qui non virescunt aut flavent ut in ante dictis, sed purpurascunt, deinde in tenuissimum pulverem abeunt, succrescente ex eorum medio novo germine suis novellis folijs membrana vel vesicula inclusis onusto: hujus conus etiam minor est, & obtuso plerumque mucrone.

Pinaster II. Hispanicus. Pinaster IIII. Austriacus.

Pinaster II. Hispanicus. MINOR Hispanicus duorum hominum altitudinem rarò superat, inflexo & contorto caudice, ut plurimùm ab imo ramoso: folia illi majori similia, sed breviora, & diutius virentia: coni etiam minores, oblongi tamen, turbinati, & candicantes, multa plerumque resina infecti, non admodum ijs dissimiles qui Austriaco, albo cognominato, innascuntur: nuclei quales in majore, nigra membrana contecti. Murciano & Valentino regno frequens.

Pinaster IIII. Austriacus. PINASTER pumilio Austriacus humanam non superat altitudinem: sed statim à radice in lentos & obsequentes, tametsi crassos, rugosoque & denso cortice tectos, ramos dividitur, atque in latitudinem diffunditur: hos per singulas squamas bina semper ex eodem tubulo simul prodeuntia & iuncta folia ambiunt, quemadmodum in Pinu & vulgari Pinastro, magis tamen carnosa sunt, crassiora, breviora, & obtusiore mucrone prædita, coloreque saturatiùs virente: strobili unciales squamarim compacti lariceis conis haud majores, sed magis turbinati, rectique, pediculo retrorsum non inflexo ut in prædictis generibus, nucleus alatus ut reliquorum, & inter compactiles squamas latens: radix crassa, lignosa, in diversa tendens.

Nascitur

Nascitur in summis Austriæ & Styriæ alpium supercilijs, inter saxa & scopulos ut plurimùm, ubi nullæ aliæ arbores proveniunt.

Pinaster III. Hispanicus.

Picea Pumila.

ALTER pumilio ejusdem ferè cum superiore altitudinis, licet in lentos & obsequentes *Pinaster III. Hispanicus.*
ramos divisus sit, non sunt tamen adeò crasso rugosoque cortice tecti, neque ita in latitudinem diffusi: virgæ etiam graciliores, folia exilia, Laricis folijs non dissimilia, non adeò tamen mollia, neque ut illa decidua, sed immortali viriditate prædita, ut superiorum folia: strobili exigui & graciles, nucleus etiam pusillus & nigricans, alatus ut reliquorum. Solo Murciano regno genus hoc, idque rarissimè conspexi.

PRIOR, Pinus silvestris montana Theophrasti nonnullis esse putatur, quemadmodum *Nomina.*
minor Hispanicus, marina. Pumilio Hispanicus, alterum fortè Piceæ genus descriptum Belonio lib. III. Observat. cap. XLI. Pinum silvestrem Hispani vocant *Pino carax*. Nucum Pinastri fructus Plinius Pityidas appellat. Dioscorides tamen πιτυΐδων vocabulum Piceæ Pinusque fructui indifferenter tribuit: quem vim adstrictoriam habere, & aliquantum excalfacientem, tussi pectorisque vitijs auxiliari, per se, aut ex melle sumptum, scribit.

E Pinastri majoris Austriaci inferiore parte, radicibus viciniore, fiunt assulæ illæ pingues ad ignem accendendum, & lumen præbendum idoneæ, magni per multas Germaniæ provincias usus: strangulat enim humor ad radices descendens ipsas arbores, sic ut in Tedam *Teda.*
vertantur, ex qua assulæ. Est verò Tedæ vocabulum ὁμώνυμον, & interdum arborem significat quam Plinius lib. XVI. cap. X. Natur. Hist. sextum resiniferarum genus facit. Resinam autem ex Pinastro indigenas colligere non observavi, quemadmodũ in Aquitania, apud Cantabros, & alijs Hispaniæ locis, ubi arbores vulnerantur, ejus rei causâ, singulis annis novum vulnus supra annotinum infligentes, donec ad decimi aut duodecimi pedis altitudinem pervenerint, & humor ab ea parte manare desierit, tum demùm simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur.

QVÆ verò Theophr. lib. III. cap. X. Plantarum Histor. πίτυς sit, ex Gazæ versione & vul- *πίτυς Theop.*
gatis græcis codicibus, difficulter admodum judicari posse existimo, quandoquidem ejus materiam operibus ineptam esse, & magnitudine pino minorem, minusq; erectam assurgere scribit. At ut ex melioris notæ codice colligere licet, omnium doctiorum judicio ea est arbor quam Plinius appellat Piceam, & apud recentiores rei herbariæ Scriptores eodem no- *Picea.*
mine donatur: arbor procera, & in metæ modum crescens, folijs brevibus, rigidis, & pungentibus, undequaque ramos singulatim cingẽtibus, qui cruciformiter, & decussatim in arbore nascuntur, quam ob causam Vngari *keröztös fenyö*, hoc est cruciatam abietem nuncupant. Fert verò ea Maio mense in extremis ramis singulares iulos pallescẽte farina plenos, deinde

strobilos

strobilos sive conos mollibus squamis imbricatim compositis constantes, purpurascentes dum novelli sunt & primùm nati, deinde paulatim in longitudinem excrescentes, quæ in maturis septem aut octo interdum unciarum est, sub quibus exiguum alatum semen, Pinastro simile fovetur.

ἐλάτη ἄῤῥεν. *Picea sativa.*

SEO & multas habet notas, ex quibus conijcere liceat, Theophrasti loco jam memorato ἐλάτην ἄῤῥενα esse, hoc est, abietem masculam. Eam autem appellant Hispani *Pino alvar*, Germani feuchten/aliqui rot thannen. Meminit etiam Plinius lib. xv. cap. x. Piceæ sativæ quæ sapiniam nucem ferat.

Picea pumila.

Illius autem genus reperitur, quod numquam valdè assurgit, sed pumilum manet, fertque quædam nucamenta nucis ponticę magnitudine, e squamulis imbricatim compositis, sed in pungens foliolum desinentibus compacta, quæ maturitate dehiscentia, concavas inanitates & veluti cellulas ostendunt, à summis & extremis nucamentis ramuli nonnumquam enascuntur, frequentibus, brevibus, & pungentibus foliolis obsiti: sed & tota arbuscula brevioribus & pallidioribus folijs quàm superior prædita est. In hac neque florem, neque fructum observavi: & haud scio an ferat. Videtur eam C. V. Dalechampius non ignorasse, sed Pinum Tibulum, sive Tibulum vocare. Plinio tamen Tibulus Pinaster est gracilis, succinctior, enodis, liburnicarum ad usus, pænè sine resina.

Pinus tibulus.

ABIES CVM SVIS IVLIS.

Abies. ἐλάτη θήλεια.

ABIES autem Plinij, ἐλάτη θήλεια, abies femina Theophr. lib. III. cap. x. est, arbor celsissima & formosissima, cortice lævi, & candidiore quàm in Picea, ramis etiā decussatim crescentibus, & in latera, velut alæ, expansis, quos ambiunt folia plana in junioribus & bifido mucrone conspicua, supernè viridia, aversa parte cineracea, & utrimque in ramulis veluti pectinarim disposita, ita ut totus ramus complanatus, & compressus videatur: in vetustis autem arboribus folia istum ordinem (nisi in tenellis ramis) non servant, nam rigidiora magisque obtuso mucrone, licet pungenti, redduntur. Adultæ arbores circa majorum ramorum extremos quasi surculos, in singulorum foliorum alis prona parte exigua quædā nucamenta interdum ferunt, è quibus singulares brevesq; iuli emergūt, qui deinde in flosculos explicantur: perdurant ea nucamenta in alterum nōnumquam annum. Crassiores habet quàm Picea conos, obtusa cuspide, latioribusq; squamis præditos, Cedrinorum ferè modo, inter quas prominent veluti membranacea foliola: non propendent ut Picearum coni, sed firmi & quodammodo cælum spectantes, extremis ramis circa arboris cacumen solúmodo nascuntur. Tam verò hujus quàm Piceæ coni virent Autumni initiò, & multam resinam fundunt. Sub Autumni finem & hiemis initium maturitatem consequi feruntur.

Stelis.

In hac porrò arbore viscū, quod Stelin Plinius ex Theophrasto appellat, observavi anno redemptionis humanæ M. D. LXXXIII. sed longè majore deinde copia anno M. D. LXXXV. in vivario Illustris Dn. Hyneck à Waldstain Promarchionis Moraviæ non procul à Piernitz ipsius urbe (cuius arcem incolebat) albis, perinde atque vulgare viscum, baccis præditum.

Nomina.

Tenuiores hujus arboris ramos solent Viennenses, venali vino ante suas ædes suspensos proponere, ut aliarum regionum incolæ hederam. Itali *Abeto*, Hispani *Abeto*, Galli *Sap* & *Sapin*. Germani Weisse Thannenbaum/ Austriaci simpliciter Thannen nominant, Vngari *fenyö fa buk aleuele eey felöl all.*

Larix.

SEO celsissima etiam est Larix, à Theophrasto minimè descripta ut arbitror: nam Gazæ Larix nihil aliud quàm πίτυς est, quam prioribus libris perperuò Piceam interpretatus est, interdum autem eodem πίτυος vocabulo & piceam & laricem simul expressit.

Plinij larix est Theophr. πεύκη.

CETERVM Plinius de Larice agens, omnia illi adscribit quæ Theophrastus πεύκῃ tribuit, ut ex multis locis inter se collatis videre licet, quorum aliquot in medium proferemus.

Theophrastus Plantarum Histor. lib. III. cap. IIII. ἴδια δὲ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται: περί τε μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, φίλυρα, &c. Plinius Histor. Natural.

libro

libro XVI cap. XVIII. Montes amant cedrus, larix, teda, & ceteræ è quibus resina, item aquifolia, buxus, ilex, &c. Rursus eodem capite Theophr. *ἀείφυλλα μὲν οὖν ἐστι τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, πύξος, ἀνδράχνη.* Plinius eiusdem lib. cap. XXI. Silvestrium generis folia non decidũt abieti, larici, pinastro, junipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, &c. Theop. præterea ejusdẽ lib. cap. X. *διαφορὰν δ' ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν. τὴν πίτυν δ' ἔφασί τινες ἀναβλαστάνειν ὥσπερ καὶ εἰς Λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ Πυρραίων ὄρους τοῦ πιτυώδους.* Plinius eiusdem lib. cap. X. Larix ustis radicibus non repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore pyrrhæo.

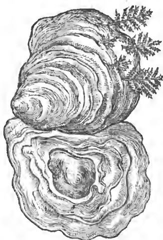
Hinc factum esse arbitror, ut eodem capite perpetuam comam Larici tribuat: nam sic scribit, Omnia ea perpetuò virent, nec facilè discernuntur in fronde, etiam à peritis: tanta natalium mixtura est, sed picea minus alta quam Larix, &c. Ipsa tamen experientia aliud nos docet: folia enim, quæ vicena, & plura nonnumquam simul ab eodem exortu è tuberculis ramos confuso ordine ambientibus exeunt penicilli modo, tenuia, mollia, viridia, ijs ferè similia quæ in Corruda tertiâ Hispanicâ à me descripta nascuntur, perennia nõ sunt, sed ineunte hieme decidunt, & novo vere alia ex ijsdem tuberculis renascuntur: rami longi sunt & graciles, deorsum propendentes, in quibus unciales coni è mollibus squamis imbricatim sibi invicem incumbentibus compositi, ex rubro pulcerrimè purpurascentes, dum novelli & recentes sunt, ex ijsdem tuberculis è quibus folia prodeunt, brevi & crasso firmoq; petiolo, sursum, hoc est, ad brachiorum alas reflexo, nitentes, ut mucrone cælum spectent, qui alata parvula semina continent. *Laricis folia hieme decidua.*

Græcis dicitur *λάριξ*, Latinis Larix, Italis *Larice*, Hispanis *Alerze*, ut asserunt nonnulli, nam nullam in Hispanijs nascentem videre memini. Gallis *Meleze*, Germanis Lerchenbaum/ Vngaris *vörös fenyö kibel terebintina lezön.* *Nomina.*

Illud autem animadvertendum, Vngaros omnibus arboribus coniferis jam memoratis *fenyö* nomen, quod propriè apud eos Iuniperum significat, adscribere, quia folium spinæ simile & quasi juniperinum habent.

MAXIMA porrò copiâ, harum arborum pleræque crescunt in Viennensi saltu, tum alijs montibus Alpibus vicinis, atque etiam in ipsis Alpibus, exceptis earum summis jugis & supercilijs, ubi nullę, præter pumilionem pinastrum priore loco descriptum, persistere possunt. Crescunt & plerisque alijs Germaniæ & Bohemiæ locis, rariùs tamen Larix.

Abies marina Belgica.

Vinetorum pedamenta & pali Viennẽsi agro ex abiete fiunt, atque etiam ex Pinastro, quem album ipsi cognominant: circa Neapolim verò, & supra Badenses Thermas, totoque illo tractu ex larice (nam eâ abundant) ut quæ corruptioni minùs sit obnoxia.

Fiunt item istic ex larice longissimi canales, tectis supponendi & aptandi, ad pluviam & imbres ex ijs decidentes excipiendum, sunt enim commodissimi: nam cùm firma & solida materie constent, diutissimè solis ardoribus, & alijs aëris injurijs resistere possunt, nec findũtur, aut vitium contrahunt, eaque de causâ non picis, non alterius rei inductione egent. Horum magna copia Viennam advehitur quinquaginta pedum aut majore longitudine. *Canales è Larice miræ longitudinis.*

QVI plura de Coniferis arboribus cognoscere volet, Petri Bellonij libellum cui titulum fecit de Coniferis arboribus & perpetua fronde virentibus, cum ijs quæ Matthiolus in primum librum Dioscoridis cap. de Pinu & Picea commentatus est, atque cum alijs qui postea scripserunt conferat.

ABIETEM verò marinam quam Theophr. Plant. Histor. lib. IIII. cap. VII. describit, videre non memini, & mihi ignotam fateor: Quercus enim & Abietis historiam confudisse videtur, multasq; notas quercui tribuisse existimo, quæ Abieti, aut ejus generis arbori marinæ meliùs fortasse convenirent. *Abies marina Theophr.*

Memini autem post meum ex Hispanijs reditum observare annis sexagesimo sexto, & sexagesimo septimo supra milesimum & quingentesimum in Flandriæ orâ maritimâ varias arbuscularum formas Ostreorum testis & Mytulorum

tulorum

Abies marina Belgica. tulorum conchylijs adnatas, quarum Aliquæ Abietis figuram ita referebant, ut pumilæ Abietes viderentur, ramulis ordine utrinque dispositis, sed fragiles admodum, & pusillæ, rarò palmi altitudinem excedentes, ex tenuibus veluti squamis contextæ, nonnullæ omnino planæ, in orbem prominentibus ramulis aliæ.

Cupressus marina Belgica. Aliæ Cupressos ita æmulabantur, ut satis mirari nequirem Providentiæ divinæ opus & artificium, ramulis frequentibus in orbem, sed nullo ordine nascentibus, & sursum spectantibus cupressinorum foliorum modo efformatis. Harum tametsi aliquot annis inter chartas asservatarum & compressarum rami, si in vitrum aut aliud vas aqua plenum inijciantur, statim sese explicare & in orbem diffundi, seque surrigere incipiunt: eaq; adeò de causa piscatorum vulgus satis obscœnum illis nomen indidit.

Plures adhuc collegeram, sed cum plerisque alijs Naturæ miraculis in cistâ repositas à Divo Maximiliano II. Viennam evocatus, in Belgica reliqui, nec ad manum habui cùm hæc describerem, nec etiam ab eo tempore conspexi, ideoque earum historiam dare nequeo.

HARUM autem marinarum plantarum, uti & reliquarum stirpium, atque omniũ Naturæ miraculorum diligentissimus observator erat Illustris vir Carolus à S. Audomaro p. m. Dn. de Dranoutre, Moerkercke, &c. Dynasta.

Myrica marina Batavica. SED & anno M. D. XCV. inter rejectamenta repertas, maris litore arenosos aggeres non procul Lugduno Batavorum alluentis, quatuor aut quinque plantulas conspiciebam conchis Tollinarum adnatas, graciles valdè, digitalis aut majoris longitudinis, in breves & falsugine obductos ramulos divisas, quæ Myricæ vel Ericæ ramulos mirum in modũ referrent.

ARBOR VITAE. CAP. XXIIII.

Arboris vitæ historia.

ADMODUM elegans est ea arbor, cujus ramum hîc expressum damus, perpetuò viret, caudice est recto, aliquot orgyias alto, nodoso, paulatim succrescente, cortice ex rubro nigricante, ligno duro; frequentes habet ramos in alatum formam expansos, qui in alios ramulos planos alternatim è latere succrescentes divisi, denuo in multa oblonga folia è numerosis foliolis, quaternis simul semper compositis constantia expanduntur: flores Vere extremis folijs prodeunt, quemadmodum in Cupresso, pusilli, flavescentes, quorum nonnulli deinde in exiguum fructum pinei nuclei magnitudine efformantur, coni modo è sex squamulis tenellis compactũ, initiò viridem, deinde pallescentem, postremò ubi planè maturuit, nigricantem, quaterna plerumque semina paleacea, medio (in quo medulla acris & amariusculi saporis) paululum extuberante continentem. Tota arbor graviter odorata est, reliquas congeneres longè superans odore, quem, si quis folium nonnihil duntaxat digitis confricaverit, facilè eluere non possit. Hunc autem non modò viridis ex se exhalat, sed etiam multis jam annis excisa & resiccata retinet.

Natales. Primùm mihi conspecta est hæc arbor in horto Regio *Fontaine belleau*, non procul Aurelia Gallorum, eò ex Americæ Septentrionali ora, *Canadae* dicta, delata, Gallorum Imperium obtinente Francisco hujus nominis primo, litteratorum omnium summo Mæcenate, nec antè, ut existimo, Europæ cognita. Deinde apud doctissimum virum Nicolaum Rassium Regis cheirurgum celeberrimum, eumdemque omnium Naturæ miraculorum studiosissimum & peritissimum, qui primus mea opera eam Belgio communicavit, ubi nunc adeò frequens est, ut nullus sit rei herbariæ studiosus, qui eam in suo horto non alat: inde porrò in plerosque Germaniæ hortos transijt: facilè enim rami depacti radices agunt, quemadmodum sæpe sum expertus, præsertim loco umbroso & fertili pinguiq; solo. Nascitur etiam semine: sed tenellæ plantæ ante quàm in ramos dividantur & explicentur, Oxycedrum, Iuniperumq; majorem primùm enatas admodum æmulantur. Frigoris patientissima est: hieme tamen fuscum & fuliginosum colorem contrahentibus folijs, quæ novo Vere pristinum nitorem & viriditatem recipiunt.

AD quam arborem veteribus descriptam referenda sit, non facilè quis conijciat.

Θύα Theophr. Plurimi Θύαν quam Theophrastus lib. IIII. Plant Historię cap. I. montium cacuminibus, locisque algentibus proceram nasci tradit, esse existimant, & cujus lib. v. cap. v. meminit in hæc verba: Thyum ab alijs Thya appellatum, nascitur apud Ammonis fanum, & Cyrenensi agro, forma Cupresso similis, ramis, folijs, caudice, & fructu: vel potiùs ceu Cupressus silvestris. Multa etiam ubi nunc urbs est: & tradunt contignationes basilicarum adhuc existere, nulli

nulli enim putredini obnoxium esse hoc lignum. Crispissima verò ejus radix, ex qua præcipua opera fiunt.

Anguillata porrò Theophrasti Thyam nihil aliud esse censet, quam Sabinam primam, sive vulgarem. Sed licet Sabinæ genus inveniatur bacciferum: ejus tamen fructus, juniperi vulgaris fructu non major, valde absimilis est cupressino, cui Thyæ fructum Theophrastus similem facit, quemadmodum & totam Thyæ plantam cupresso. Et facilè in doctissimi Guilandini sententiam problematis IX. & X. defensione concesserim, plurimùm ad Thyæ historiam a Theophrasto proditam accedere arborem sui generis Cupresso simillimam in Syria, *Sabina baccifera.*

Habhel fructus.

Ægypto, & Arabia nascentem, cujus fructus *Abhel* toto Oriente notissimus, pilularum Cupressi magnitudine, colore rufo in nigrum declivi. Talem verò *Habbel* nomine insignitum, sub anni M. D. LXXIX. initium cum alijs pleris que exoticis mihi dabat doctissimus vir Bernardus Paludanus Frisius, nuoc Eochusianus poliatros, & omnium rerum naturalium (quibus amplissimum musæum refertum habet) peritissimus, è peregrinatione sua Syriacâ & Ægyptiacâ redux: quâ de causâ illius iconem lectoris oculis hic subjiciendum duxi. *Abhel.* *Habbel.*

Plinius etiam Naturalis Historiæ lib. XIII. cap. XVI. Thyæ meminit, & pleraque ex Theophrasti loco jam dicto desumpsit.

Non desunt qui ad arborem Brutam (de qua idem Plinius lib. XII. cap. XVII.) referant. Petunt, inquit, in Halimæos arborem Brutam Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, jucundi odoris accensam, & cum miraculo historijs Claudij Cæsaris prædicatam. Folia inspergere potionibus Parthos tradit, odorem esse proximum Cedro, fumumque ejus contra alia ligna remedio. Nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. *Bruta Plinij.*

HÆC quidem arbor ad Cupressum nonnihil accedit: verùm ramos sursùm non attollit quemadmodum illa, sed in planas veluti alas expansos, ut dixi, in latitudinē diffundit. Hujus item folia tametsi ex foliolis squamatim compacta, omnino plana sunt, non rotunda uti Cupresso, Iunipero maiori, Sabinæ: nec rotunditatem ante contrahunt, quàm in ramos excrescant.

Galli *arbre de vie*, hoc est, arborem vitæ nuncupant, nescio qua ratione ducti; nisi fortè ob immortalem ejus comam, quam tamen cum multis al jscommunem habet, aut odoris ejus vehementiam quam salubrem esse existiment, hoc nomen indiderint. Vulgus Herbariorum & Thuiam & Arborem vitæ appellat. Nonnulli plura Thuiæ genera constituunt, & hanc arborem tertium genus esse volunt. *Nomina.*

NON dubium est, quin ad pleraque fit utilis: nemo verò illius facultates nostro ævo prodidit, quod sciam. Cùm tamen magnam habeat partium tenuitatem, & amaruscula sit, verisimile est digerendi & abstergendi facultate præditam.

HANC porrò describere videtur Oviedus lib. IX. cap XIIII. his verbis. Sunt præterea nonnullæ aliæ, quas inter arbores recenseo, crassitudine & longitudine præaltæ Pini, cujus folia Hispanicam filicem planè referunt, tametsi longè majora: ejusdem tamen formæ, ut videlicet singula folia è multis folijs simul connexis constent Habent igitur istæ arbores folia veræ Filici omnino similia, satis viridia: & magna ex parte in torrentium ripis & convallibus humidis sponte nascuntur. *Arbor Filici similis.*

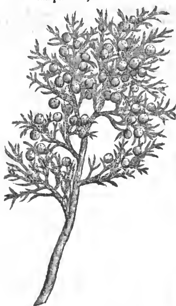
IVNIPERVS. CAP. XXV.

IVNIPERI duo genera veteres constituūt, majus & minus. Dioscorides unius fructum nucis juglandis magnitudine interdū augeri, alterius nucē ponticam æquare ait: cùm tamen reliqui Iuniperi fructum non majorem quàm myrto tribuant: sed nec ipse cap. de Cedro.

VERVM de Iunipero cujus descriptio à Dioscoridis interprete tanquam notha rejecta est, primùm agemus, deinde de altera cui spina pro folio est.

Iuniperus, quam majorem appello, frutex est humanam altitudinem rarò superans, caudice contorto, non recto, multis ramis prædito, scabro cortice: folia habet carnosa, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum serie composita, quemadmodum Cupressus: flores Iunipero vulgari & Oxycedro similes, flavos, sed extremis folijs insidentes ut in Cupressu & Thuia: quibus succedit fructus baccarum myrti magnitudine, rotundus, primùm viridis, deinde ad phœniceum colorem tendēs, qui maturitate nonnihil mollescit, sapore & odore Iuniperi baccis simili, qui tria aut quaterna, vel etiam plura grana oblonga & striata habet, medullam albam & resinam olentem continentia. Vere floret, fructumque diu retinet ante quàm maturescat, uti Iuniperus. Primùm semine natus hic frutex, & adhuc tener, folia habet omnino dissimilia, utpote quæ alterius juniperi folia æmulentur, nisi breviora & paullò molliora essent: cùm verò jam tertium aut quartum annum attigit, rotunda & cupressea folia efformare incipit: ut inferiores rami pungentibus & acutis folijs, summi verò obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Quam metamorphosim nisi quis diligenter observaverit, facilè in errorem induci possit, ut credat adolescentem à jam adultâ diversam plantam esse. *Iuniperi majoris historia.*

Iuniperus major Diosc.

Iuniperus Alpina.

Natales. NASCITVR ad Thyrrhenum mare: nam inter Calpen & Malacam, Bæticæ item & Galliæ Narbonensis ora maritima observabam.

OPTIME convenit hic frutex cum Iunipero majore, quæ tamquam spuria è Dioscoridis codice ab interprete rejecta est, ut dixi. Ejus vero hæc est descriptio.

Iuniperus major Diosc. IVNIPERVS major, quam aliqui silvestrem Cupressum appellant, alij Mnesitheum, alij Acateram, Romani Iuniperum, vulgò cognita est, Cupresso similis: asperis maritimisq; locis plerumque nascitur, easdem quas supradicta [videlicet juniperus vulgaris] vires habens.

Cedrus Phœnicea minor. NISI fortè ad Cedrum minorem alteram, quam Theophrastus & Plinius phœniciam vocari, folio ab oxycedro differre, odoratioremq; esse scribunt, ut certè hęc est, referre malit.

Iuniperi majoris & Sabinæ baccif. differentia. EX Neotericis nōnulli Sabinæ bacciferæ nomine appellarūt, cùm tamen à Sabina, etiam baccifera, plurimùm differat odore & forma: nam Sabinæ gravis odor, hæc Iunipero vulgari etiam odoratior: Sabinæ extremi rami in acuta folia plerumque desinunt, contra verò hujus obtusa sunt, Sabinæ item baccæ maturitate nigrescunt, minoresq; sunt quàm hujus, quæ, ut suprà dixi, phœnicei sunt coloris. Sunt etiam qui Oxycedrum folio Sabinæ appellant, Galli, Bellonio teste, *serbin*, quâ nonnulli magno, inquit, errore pro Sabina utuntur. Nec desunt qui Thuiæ primum genus faciant. Ex ejus sanè odore & sapore colligere licet similibus virtutibus præditam esse cum vulgari Iunipero.

Iuniperus vulg. celsior & arborescēs. EA porrò Iuniperus cui spina pro folio est, vix totâ Lusitaniâ reperitur, Castellâ verò novâ admodum frequens est: sed ea præsertim quæ celsior & arborescens supra Segoviam, qua inde Madritium itur, ut istic trabes & ædium contignationes incolæ sibi fabricent: nec immeritò Plinius lib. Natur. histor. cap. XVI. cap. XXXIX. dixerit hanc in Hispaniâ vastam nasci. Sed & in Belgio & plerisque Germanię locis vulgatem juniperum in justam ferè arboris magnitudinem excrescere observabam, præsertim in hortis & cultioribus locis natam.

ALIAM autem elegantem Iuniperum pungentibus folijs, in Austriacarum Alpium quibusdam jugis mihi primùm observatam hîc adjungam.

Iuniperus alpina. Cubitalem altitudinem ea non excedit, sed depressa est, & quasi humi spargitur, multoq; crassioribus & brevioribus constat ramis quàm vulgaris, lentis etiam, fractu contumacibus, & contortis: tenellos ramos ambiunt terna folia, æqualiter semper nascentia, ut in vulgari, verùm latiora, breviora, crassiora, nec minùs quàm illa pungentia, colore interiùs ex cæruleo candicante, exteriùs viridi: florem non conspexi: fructum autem in ramulis gestat vulgari similem, paulò tamen (ut mihi quidem videbatur) longiorem, antè quàm plenam maturitatem consequatur: deinde, ubi maturuit, nigrum, ejusdemque cum illo saporis.

Natales. Crescit in scopulis Durrenstein & Etscheri, quibus duntaxat locis inveniebam Augusto mense

mense pauculas stirpes fructu maturo & immaturo onustas. Gustus autem indicabat, facultates à vulgari non absimiles possidere.

VVLGARIS porrò Iuniperus Græcis *ἄρκευθος*, Germanis *Kramethaum oder Wachholterbaum*/ Gallis *Gineure*, Italis *Ginepro*, Hispanis *Enebro*, Vngaris *Tevifkes fenyö*. Ejus baccæ græcis *ἀρκευθίδες*, gallis *graine de Geneure*, italis *Granello di Ginepro*, hispanis *Neurmas*, germanis *Kramethber*. *Nomina.*

OXYCEDRVS. CAP. XXVI.

IVNIPERO ferè similis est Oxycedrus, magna ex parte contorto ut illa caudice, interdum etiam in arbusculam excrescens, tenui & rufescente cortice: folia habet Iuniperi vulgaris modo pungentia, aliquantulum tamē longiora & rariora, terna semper circa ramulos simul nascentia ut in Iunipero: fructum initiò viridem, deinde flavescentem, postremò, cùm maturuit, punicei coloris, Iuniperi fructu multò majorem, ut interdum avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibusdam, veluti squamarum rudimentis obsitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, majores quàm in superiore, medulla intus alba. Floret Iuniperi modo, & eodem tempore utriusque fructus maturitatem adipiscitur. *Oxycedrus.*

PROVENIT plerisque Hispaniæ & Narbonensis Galliæ asperis locis: nusquam autem majorem videre memini, quam supra Segobiam & Guadarrama, itinere Madritiano, ubi arborum magnitudinem & altitudinem interdum æquat, trunco humani corporis crassitudinem æquante, ex quo, veluti ex trunco Iuniperi, quæ simul cum isto eadem altitudine crescit, ædium trabes & contignationes incolæ faciunt. *Natales.*

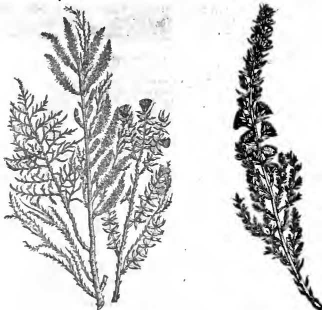
Istic porrò in ejus ramis mense Octobri enatam plantulam observabam digiti longitudine, instar visci ramosam, geniculatam, viridem, interdum flavescentem, ramulis miricę recenter natis, sive ejus plantæ quam nonnulli Salicorniam, Mompelliani matinum Semperviuum vocant, sed paulò minoribus constantem, quorum extremis aliquando inhæret veluti fructus Musci, qui in arboribus aut saxis nascitur, fructui persimilis. Acido & valdè adstringente gustu est tota hæc plantula, Oxycedro, veluti viscum in alijs arboribus, innascens. *Viscum in Oxycedro.*

THEOPHRASTVS hunc fruticem *ὀξύκεδρον καὶ κέδρον λυκίαν* appellat Histor. Plant. lib. III cap. XII. Plinius, eum sequutus, Natural. Hist. lib. XIII. cap. v. Cedrum minorem Lyciam & Oxycedrum. Nam quam alij pro Lycia exhibent, nihil aliud est meo judicio, quam novella majoris Iuniperi, sive Cedri minoris Phœniciæ planta, quæ baccas proferre non solet, donec Tamancis sive Cupressi folia contraxerit, licet non desint, qui quartum Thuiæ genus ex ea facere non vereantur. Minorem autem Phœniciam voco, ad majoris Coniferæ quæ & Cedrelate Plinio est, in Syria Phœnicia & alijs locis crescentis, differentiam. Hispani autem Oxycedrum à Iunipero non discernunt, sed eodem nomine *Enebro* utramque vocant. Narbonenses Galli *Cade* appellant, & oleum ex eo confectum, *huile de cade*, capitis malæ scabiei, quæ illis *Rascle* dicitur, pecorumque scabiei & ulceribus, quibus à tonsurâ nonnunquam infestantur, adprimè utile. Idem oleum, quod cedriæ simile est, Hispani *Miera* appellant. *ὀξύκεδρος. Cedrus lycia. Cedrelate.*

MYRICA. CAP. XXVII.

DVO Myricæ genera Veteres nobis prodiderunt, silvestre unum, aliud sativum sive domesticum.

MYRICA silvestris magna ex parte tantummodo fruticat, interdum in vastam arborem adolescit: scabro cauliculis cortice, ramorum verò pumicante: folia habet Cupressi, aut Ericæ humilis vulgaris, coloris ex viridi ad cinereum tendentis: flores extremis ramis in oblongis pediculis confertos & racematim compactos, exiguos, foris purpurascentes, cùm expansi sunt, candidos, quinque foliolis constantes: qui deinde in exiguum semen tomento involutum *Myrica silvestris. 1.*

lutum efformantur, exiguis veluti valvulis inclusum, quibus maturitate dehiscentibus effluit ut in Salice. Populo & similibus. Ter plerumque in anno floret, vere, æstate, autumno: recentibus floribus semen jam evanescens semper subsequentibus. Hanc Plinius inter eas recenset quæ nullum fructum, imò ne semen quidem proferunt: cùm tamen Dioscorides illi fructum tribuat compage muscosum.

Natales. Nascitur plerumque juxta flumina, aliquando satis etiam procul ab illis: Observabam & in Narbonensi Gallia stagno Volcarum vicinam: nusquam tamen ampliorem videre memini, quàm supra Madritium Regum Hispaniæ Regiam, planicie multis hujusmodi arboribus consita, non procul ab amnium Xarama & Henares confluentibus, sub Compluto, Hispanis *Alcala de Henares* nuncupato, quòd fluvius Henares eam urbem alluat: magnæ tamen istæ arbores, quas hominis ulna amplecti vix potuisset, diversum florem non ferunt ab eo qui in fruticantibus dumtaxat tamaricibus provenit. Frequens etiam hęc est Belgicis hortis.

Nusquam eam neque in Hispania, neque in Gallia, perpetua coma virentem vidi: sed novo vere singulis annis nova foliorum germina proferentem.

Myrica silvestris II. ALIVD hujus silvestris genus in Pannonia nascitur solummodo fruticans, nec unquam, veluti superiùs, arborescens: brumam etiam fert, & riguis ut gallicum & hispanicum gaudet: crassiores huic sunt virgæ, folia crassiora & latiora: singulis annis novos surculos producit cubitales, virides, ut plurimùm desinentes in quandam spicam palmaris aut semipedalis longitudinis, è floribus ex albo purpurascentibus, majoribus quàm in superiore, quinque etiam foliolis constantibus confertam: ijs succedunt oblongi & mucronati caliculi, qui dehiscentes, semen pappo salicis modo involutum ostendunt: ex majusculorum foliorum, surculos ambientium, alis, enascuntur alij ramuli exiguis foliolis onusti.

Natales. Copiosè ad flumen Drasen, ante D. Hippolyti urbem, vulgò Sant Pelten nuncupatum, octo à Vienna Austriæ inferioris urbe miliaribus distantem, crescit: ad amnē etiam Schwartze oppidum Neükirche alluens, binis supra Neapolim Austriæ miliaribus, præsertim arenosis illis locis quæ hieme ab ijs amnibus inundantur.

Tempus. Floret Maio & Iunio, ac deinceps tota ferè æstate flores & semen proferre non desinit.

Huic similem, quibusdam Germaniæ locis ad Rhenum fluviū, & in Tyrolensi comitatu nasci intelligo: frequentem etiam vidi ante paucos annos Londini Trenobantum in aliquot hortis.

Myrica sativa. SATIVAM, quam Dioscorides mitiorem vocat, & in Ægypto Syriaque nasci scribit, fructu Gallæ proximo, gustu adstringente, cujus etiam Plinius meminit, numquam conspexi.

Bellonius observationum lib. II. cap. XXV. & XXVIII. in Ægypto se vidisse ait magnas arbores My-

res Myricæ gallam ferentes, ab Arabibus hujus temporis *chermasel* appellatam, magni olim in medicina usus: fructum verò arboris esse negat, sed excrementum potiùs arbitratur his verbis. Tamarices in Ægypto locis humidis & arenosis siccisque indifferenter nascuntur, illarum enim silvulę perinde in aridioribus locis reperiuntur, atque in humidis littoribus. Eæ autem excrescentiâ, quam gallam nominavimus, adeo onustæ sunt, ut parum absit quin rami nimio pondere rumpantur. *Myrica Ægyptiaca galla Chermasel.*

VOCATVR autem à Græcis μυρίκη, Plinio Myrice, Tamarix & brya silvestris, officinis Tamariscus, Hispanis *Taray*, Gallis *Tamarisque*, Italis *Tamarice*, Germanis Tamarischen baum oder holtz. *Nomina.*

FOLIORVM Tamaricis decoctum ex vino & aceto, lieni indurato prodesse, testes sunt veteres medici, & ipsa etiam experientia: atque in eundem usum potorios calices ex ejus ligno tornari, è quibus bibant lienosi: multis alijs insuper morbis utilem esse Tamaricem: majoris gallam cruentis exscreationibus, & cœliacis in potu dari, & contra profluvia feminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitu tumores inhibet: cortex in eosdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum lienem absumit, multas præterea alias facultates huic frutici tribuit Dioscorides, & Plinius. *Facultates.*

Memini etiam Francofortum ad Mœnum adferri solita doliola è Tamaricis ad Rhenum nascentis ligno concinnata, ad sextarium dimidium fortè capacia, nonnulla etiam paulò majora, quibus contentus liquor lienosis prosit. *Doliola è myrica assidua.*

ERICA Coris folio I.

CAP. XXVIII.

ERICAM Dioscorides lib. I. Myricæ similem facit, longè tamen minorem: libro verò III. Corin folio Ericæ pinguiore ac minore. Plinius Natur. Histor. lib. XXIIII. cap. IX. fruticem esse scribit non multum à Myrica differentem, colore Rorismarini & penè folio. Ex quorum sententijs colligi posse videtur, plura esse Ericæ genera, ut certè sunt: quemadmodum ex iconibus & earum descriptionibus subjectis videre licet. *Erica plura esse genera.*

PRIMVM itaque genus Ericæ, simile est Myricæ, & Septentrionalibus regionibus maximè familiare, locis incultis, raro supra cubiti altitudinem assurgens, plerumque minùs, tenuibus ramis, duris, lignosis, fruticosum, colore ex nigro rubescente: frequentia habet folia, è foliolis quaterno ordine dispositis constantia, uti Cupressus, Tamarix, & similes, viridia admodum, quæ temporis successu in ramulos efformantur: flores secundum ramulos à medio ad summum usque propendent bullari quodammodo, quaternis foliolis constantes, elegantissimo purpuræ dilutioris colore, interdum etiam, sed rarò, albo. Bis quidem floret: sed majore ex parte Autumno tantùm, licet nonnunquam etiam vere. Rariùs provenit in calidioribus regionibus. *Erica Myricæ folio.*

Isti per omnia similem plantam, sed paulò elatiorem, folijs tomentosis & incanis, paulò etiam dilutiore flore inveniebam incultis, supra Windesoram Regum Angliæ Regiam, locis.

ALTERVM Ericæ genus diverso à superiore est folio: etenim Myricæ folio non respondet, sed Corin, foliorum forma & situ admodum æmulatur. Istius autem generis multæ sunt species, magnitudine, foliorum & florum forma, coloreque, inter se differentes. *Erica Coris folio.*

PRIMA, omnium quas unquam conspexi maxima, humanam altitudinem interdum superat, fruticosa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante: folijs exilibus & brevibus, quaterno ordine ramos obsidentibus, gustu admodum adstringente, flore copioso, racematim penè totos ramulos occupante, ut interdum majores rami pedali longitudine onusti conspiciantur: est autem is flos concavus, veluti exiguum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus. I.

Nascitur in Lusitaniæ solitudinibus inter Vlyssiponem & Conimbricam celebrem ejus Regni Academiam: inveniebam etiam citra Tagum decimo ab Vlyssipone miliari, inde Hispalim profecturus. Floret Novembri, Decembri, & Ianuario, his enim mensibus & observavi & legi.

Erica Coris folio II.

Erica Coris folio III.

Erica Coris folio IIII.

II. ALTERA, ejuſdem ferè altitudinis cum prima, etiam fruticoſa, tenuioribus ramis tamen, ejuſdem cum ſuperiore coloris, exilibus ſimiliter folijs quaternis ramulos ſimul amplectentibus, quorum extremis oblongiuſculi flores inſident ſuperioribus ſimiles, colore purpuraſcentes. Tota etiam adſtrictionis particeps.

Provenit ijſdem quibus prima locis, illa etiam frequentior, & eodem tempore florens.

2. Non multùm illi diſſimilis, quæ Narbonenſi agro frequens, longiore paulò & copioſiore eſt folio, flore purpureo, minore, & extremis ramulis confertim ſtipato, cujus iconem exhibere videtur Clariſs. Matthiolus.

III. TERTIA illis perſimilis, paulò tamen humilior, aliquantulum majora & latiuſcula, nigrioraq; habet folia, quaternis ordinibus circum ramulos naſcentia: plurimos flores per intervalla ſecundum ramulorum longitudinem naſcentes, ſuperioribus forma ſimiles, herbacei primùm coloris, deinde ex albo purpuraſcentes. Tota etiam adſtrictoria facultate prædita.

Supra Vlyſſiponem frequēs inter ſuperiores, pluribus tamen locis occurrit, ut etiam citra Tagum. Floret Decembri & Ianuario.

IIII. QVARTA etiam fruticoſa eſt, duorum cubitorum altitudine, nonnumquam amplior, fragili ligno, tenuibus & minutis folijs, ut in Corruda prima ferè, viridibus, quæ in deſiccatis nonnihil ramis facilè defluunt: iſtius flos reliquis minor eſt, cavus etiam & herbacei coloris. Extremis ramulis capitula è multis folijs compacta nonnumquam gignit, his nō multùm abſimilia, quæ in vulgari & duriore Thymo aliquando cōſpiciuntur.

Vulgaris

Erica Coris folio v.

Erica Coris folio vi.

Erica Coris folio vii.

Vulgaris admodum hæc eſt toti Hiſpaniæ, Luſitaniæ & Aquitaniæ: nam ſpatioſis illis ſolitudinibus,& incultis inter Burdigalam & Bayonam locis, quæ vulgo *Landes de Bordeaux* nuncupantur, nullum ferè aliud virgultũ conſpicitur. Nota eſt etiam Narbonenſi Galliæ, conficiendis ſcopis maximè idonea. Verno tempore & ſub hiemem floret.

QVINTA minor eſt ſuperioribus, cubitalis videlicet ut plurimùm altitudinis, ramis gracilibus fruticoſa, quos terni per intervalla ramuli ambiũt, ternis folijs admodum exilibus circa illos diſpoſito quodam ordine & ſerie naſcentibus: flores plurimos habet ſuperioribus paulo majores coloris purpurei obſoletioris, confertim circa ramulos longis pediculis inhærentes. v.

Incultis Luſitaniæ locis ſupra Vlyſſiponem frequens. Florebat iſtic Decembri.

SEXTA admodum ſimilis eſt quintæ, paulò tamẽ humilior, neque fruticoſa, ſed omnes ferè virgas ſeu tenues ramos à radice proferens ſingulares, cinericeo cortice obductos, quos ſerie quadam ambiunt ramulorum rudimenta, ſeu germina è multis folijs confertim naſcentibus conſtantia, nigrioris quàm alterius coloris: flores concavi, quintæ floribus forma ſimiles, elegãtiſſimi ſaturatioris purpuræ coloris, è longiuſculis pedicellis verticillato ambitu, per intervalla, & è ſummis ramis depẽdent. vi.

Naſcentem hanc vidi in Caſtella veteri Hiſpaniæ, ſupra Lutetiam Galliæ, & in Anglia ſupra Windeſoram menſe Septembri florentem.

SEPTIMA

VII. SEPTIMA multos teretes humique procumbentes ramos habet, pedales, interdum etiam cubitales, ex atro purpurascentes. Hos plurima gracilia ambiunt foliola, Tertiæ folijs penè similia, paulò tamen longiora, quaternis plerumque, interdum quinis versibus ordine disposita, adstringente gustu: flosculi in summis ramulis oblongi, concavi, purpurei dilutioris coloris, ex quatuor foliolis ejusdem ferè coloris prodeuntes, qui maturi & resiccati, nigricans & minutum semen continent: radix dura, lignosa, in diversa tendens: ipsi tamen procumbentes rami, humique diffusi, tenues capillaresque fibras nonnumquam agunt.

Copiosè admodum crescit supra Seehof in ascensu Herrenalben magno miliari germanico supra Gamingam: inveniebam etiam inter saxa & scopulos in ipsis Dürrnstein Snealben atque aliarum Styriacarum & Austriacarum alpium præaltis jugis, ubi Iunio & etiam serius floret. Inter Pragam & Notibergam etiam Iunio florentem colligebam anno M. D. LXXIX.

Erica Coris folio VIII.

Erica Coris folio IX.

VIII. MINOR est octava, & pedalem altitudinem rarò superat, magna ex parte humi procumbens, quaternis folijs, ramulos, contrario exortu, semper ambientibus: flores secundùm ramulorum summam longitudinem inter folia dependent, cavi, pusilli, in quatuor angulos desinentes, herbaceo colore præditi, in quibus deinde semen: radix dura & lignosa.

Maximâ copiâ nascitur in ascensu montis illius qui superandus est ijs qui Gaminga ad Seehof vicinaque loca proficisci cupiunt, quo loco & florentem & foliacea capitula proferentem Augusto mense collegi, nusquam alibi mihi conspectam. Quartæ genus esse videtur pumilum.

IX. NONA, æquali cum illa excrescit altitudine, tenuibusque virgulis prædita est humi diffusis, ex purpura nigricantibus, quæ summa parte in multos plerumque ramulos dividi solent: folia in ordines & versus digesta, ut in reliquis, tenuia admodum, Ericæ sextæ in Hispania & Gallia nascentis folijs similia, terna semper, quemadmodum in illa, æquali inter se situ, virgulas ambiunt: summi ramuli onusti sunt concavis & oblongis flosculis extrema parte in quatuor angulos sectis, coloris cum quatuor illis foliolis, unde enascuntur, carnei, octonis staminulis nigricantibus, stiloque purpurascente è medio flosculo emergentibus: semen maturitate nigricans, exiguum habet: radicem alijs similem lignosam. Adnascuntur interdum hujus etiam ramulis viridia capitula, è latioribus foliolis compacta, capitulorum Thymi modo.

Invenitur hæc apud arcem Stichstain in silva illi imminenti qua ad Sneberg ex arce iter est, alia item ad sinistram oppidi Neukirche silvâ, & nonnullis montanis Pannoniæ silvis. Floret ut plurimùm Aprili & Maio, quo tempore aspectu venustissima est.

Erica Coris folio x.

Erica Coris folio xI.

DECIMA fruticosa est, cubitalibus assurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquæ cortice: folia superioribus similia habet, sed nigriora & crassiora, trino ordine circum ramulos disposita, calidiusculi cum quadam adstrictione gustus. Septembri & Octobri fructum à reliquis differentem summis ramulis inhærentem gerit, pulcherrimum, candidum, transparentem, obscuriores & inæquales uniones formâ & colore referentem, succulentum, acidi saporis, tria granula dura plerumque continentem, qui Novembri exsiccatur, & sponte decidit. An floreat ignoro, incolæ negabant, & fructum paulatim intumescere grandiusculumque fieri donec maturescat affirmabant. x.

In unâ Lusitaniâ hoc genus observabam non procul Vlyssipone inter Riofrio & Aldea galega, ubi qui Tagum trajcere volunt, naves conscendunt, & etiam supra Vlyssiponem solo admodum arenoso, copioso suo fructu albo onustum: ut initio mânæ grana isti frutici inhærentia existimarem, adeò procul aspicienti imposuerunt: jam enim primùm exoriebatur Sol, & frigidiuscula erat aura, utpote Novembris initio.

HVMI diffusa est Vndecima, & latas occupat areas, multis ramis lignosis, flexilibus tamen constans, ex atro rufescente cortice tectis, qui interdum fibras agunt, ut latiùs serpere, & sufficiens alimentum meliùs attrahere queant: assurgentes ramulos numerosa ambiunt foliola, ternis, interdum quaternis versibus disposita, crassa & carnosa, superiori ferè similia, sapore primùm linguam exsiccante, deindi acri & linguam vellicante: pusilli ad foliorum exortus flosculi, tribus foliolis constantes, coloris ex herbaceo subalbicantis, purpurascentibus staminulis internè præditi: his succedunt rotundæ baccæ, juniperinis haud minores, initio virides, maturitate nigræ, & purpureo succo, uti mora, plenæ, in quibus multa inæqualia & veluti triangula grana: radix lignosa & dura est. xI.

Hanc florentem, & viridibus baccis onustam, multasque adhuc superioris anni maturas retinentem, inveniebam in præcelsi montis, vulgò Wechsel appellati, scopulis, quinto supra Neapolim Austriæ urbem milliari, mense Iunio. postea etiam Augusto, immaturo & maturo fructu plenam in Sneberg & Snealben celsissimarum Austriæ & Styriæ alpium jugis. Illius etiam arenosis Hollandiæ tumulis erutæ ramum suis baccis maturis & immaturis onustum ad me misit N. V. Ioannes ab Hoghelande anno M. D. XC.

Certum est eam ipsam esse, quam Matthiolus in montibus qui Boëmiam à Silesia disjungunt inventam, bacciferam cognominat, ac describit, tametsi subvirescentem pulpam suæ fructui tribuat, quæ in mea nigricat, & purpureo succo manus inficit: sed immaturis fortè baccis præditam observavit. Multum autem differt ab Oxycocco Cordi, sive Vaccinijs palustribus

palustribus Dodonæi. Hujus enim folia crassa, carnosa, & acriuscula sunt, illius autem latiuscula prona parte cana, refrigerantisque & adstrictoriæ facultatis.

Erica XII.

XII.

XIII.

DVODECIMA cubitali pænè est altitudine, fruticosa, tenuibus virgulis prædita, quæ ternæ semper circum majores ex intervallis nascuntur: folia similiter terna ramulis innascuntur, exigua quidem, sed latiora quàm in superioribus, inferiore & terram spectante parte nonnihil cádicantia, hirsuta, gustus adstringentis: summi ramuli ad foliorum exortus verticillarum exornantur per intervalla ternis perpetuò floribus æquali inter se spatio nascentibus, & in unam partem conversis, majoribus quàm in reliquis generibus, concavis, ventre magis turgido, coloris ex rubro purpurascétis, numero sex, novem, duodecim, quindecim, aut pluribus.

Iisdem cum Decima, & alijs Lusitaniæ arenosis locis crescit ut plurimùm. Floret Octobri mense, & subinde semen exiguum, nigricans, quale reliquæ (præter bacciferas) profert.

DECIMATERTIA, foliorum forma non multùm ab hac differens, plerisque Brabantiæ & Geldriæ locis crescit: nonnullis item Castellæ veteris, præsertim circa collem *la peña de francia* vulgò appellatum, in quo monasteriũ D. Virgini sacrum, pedalibus solummodo fruticans virgis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, frequentibus eas cingentibus folijs, quaterno ordine dispositis, superiore ordine angustioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis tamen & pilosis: summis ramulis plerumque dependent quini aut seni flores simul juncti, Lilij convallium floribus similes, paulò tamen oblongiores neque adeò vẽtriosi sicut prioris flores, coloris ut plurimùm ex rubro dilutiùs purpurascentis: interdum etiam albi. Floret Vere & Autumno.

Ἐρείκη. *Tetralix.* *Ἐρείκη* Græcis, Erica & Erice Latinis, Atheniensibus *Tetralix* teste Plinio (Theophrastus quidem Tetralicem nominat inter plantas quæ æstate germinant, sed qualis sit non describit) Galli *Bruyere*, Itali *Erica*.

Primum verò genus, quod folio Tamaricis est, Hispani *Quiribuëla*, Lusitani *Queiro* appellant, Germani *Heyden*/ Vngari apud quos non minus abundè nascitur quàm in multarum aliarum Provinciarum solitudinibus, *tèli zöd*, id est hiemale viride.

Alterius generis primam Lusitani *atorça* vocant: quartam *urs* & *urgueira*, Hispani *breço*: septimam montani pastores aliqui *Sinngrüen*: decimam Lusitani *camarinhera*, fructum verò *camarinhas*, eam Amatus Lusitanus suis in Dioscoridem commentarijs *Acacalim* esse existi- *Acacalis.* mat, cujus Dioscorides statim post Ericam meminit: duodecima Lusitanis *temerinha*.

Ericæ facultates. FOLIORVM Ericæ succus oculorum imbecillitatem sanat, si oculis instilletur: flos & coma serpentium morsibus illitu medetur. Memini, dum Mompelij agerem, Clariss. virum D. Gulielmum Rondeletium, Regium tum Professorem, felici successu usum esse oleo ex Ericæ floribus confecto, ad tollendos herpetes fœdos & jam inveteratos totam faciem occupantes.

Lusitani decimæ fructum, qui Septembri & Octobri venalis Vlyssipone invenitur, febrientibus exhibent, ad sitim qua premuntur restinguendam: avidè etiam idem fructus à pueris & mulierculis expetitur. Si Acacalis est, aquam in qua maduerit ejus fructus, ad collyria quæ ad excitandam oculorum aciem conveniunt, addi, testis est Dioscorides.

PRVNVS MYROBALANVS. CAP. XXIX.

Prunus cognominata Myrobalanus. FACILE adolescit hæc arbor, & in vastam excrescit amplitudinem, majoresque ejus rami subinde in alios divisi, opacam admodum præbent umbram: caudex multò lævioregratioreque oculis cortice præditus est, quàm reliqua prunorum genera: tenuiores rami graciles admodum, tenerrimo cortice vestiuntur: folia quodammodo media inter Prunum & Cerasum, tenella, per ambitum serrata sunt: flos candidus, tenuior quàm in vulgaris fructus,

Prunus Myrobalanus.

fructus, cujus alternis annis feraciffimus eft, rotundus, oblongo tenuique petiolo inter folia pendens, afpectu jucundus, per initia viret, cùm maturefcere incipit rubet, maturitatem adeptus purpura nigro commixta nitet, carnem fucculentam & palato gratam, nucleum non admodum magnum habet.

Floret cum alijs ejus generis novo Vere: fub Iulij finem & Augufto fructus maturitatem adipifcitur.

NONDVM vulgaris erat, cùm eam defcriberem: fed qui habebant, ex Cæfarei Palatij horto nacti erant, ubi omnium primas confpexi ejus arbores tres ingentes, unde primum eò delatas, incertum: nonnulli è Conftantinopoli, alij è Gallia genus duxiffe arbitrabantur. Certè ea arbor quæ Biturigibus Gallorum Myrobalanorum Chepulorum nomine oftenditur, huic perfimilis effe videtur, ut ex ejus folio inde delato mihique donato à Cl. V.D. Ioanne Pofthio, nunc Palatinalis Elect. Archiatro, æftimare licet.

2. Nunc in eodem Cæfareo horto illius genus alitur ex fuperioris nucleo natum, quod minore fructu & dulciore pulpa eft: in ceteris nihil à fuperiore differt.

CVR huic generi Pruni, Myrobalani fit appellatio data, me latet: nam nec fructus fimilis eft, neque officula, quæ reliquis Pruni generibus fimilia habet, licet parva, cum legitimorum Myrob. anorum officulis five nucleis quæ canicula.. funt & ftriata, quidquam commune habent.

Arbutus.

ARBVTVS. CAP. XXX.

ARBVTVM Theophrafti à Diofcoridea differre peritiffimus rei herbariæ Anguillara cenfet. Cujus fanè fententiæ non poffum non fubfcribere: cùm Arbutus mihi hactenus obfervata, cum Cotonea malo nihil fimilitudinis habeat.

EST verò pumila arbor, aut potiùs frutex, frequentibus ramis, quorum fummitates rubefcunt: alioqui trunco & majoribus ramis fatis fcabro cortice tectis: folia nullo ordine & temerè nafcentia ramulos ambiunt, Laurinis fimilia, ejufdem interdùm amplitudinis, per ambitum ferrata, femper virentia, lævia & fplendentia: flores extremis ramis fingulari appendice racematim cohærent, albi, qua parte Soli obverfi funt, nonnihil purpurafcentes, concavi, Lilij convallium floribus perfimiles: fructus frago fimilis, orbiculatus, multò major, & rotundis prunis interdum magnitudine par, initio viridis, deinde flavefcens, poftremò, cùm plenè maturus, rubro colore elegantiffimo confpicuus, interiore tamen carne pallefcente, edulis, & à tenuis fortunæ hominibus valdè expetitus, ideoque Vlyffipone, & alijs quibufdam locis venalis à rufticanis mulierculis in foro proponitur: femen milio non majus, tenui membrana obductum in meditullio continet. *Arbuti hiftoria.*

Bæticæ

Bæticæ & Lusitaniæ incultis, inter Myrtum, Cistum, & alios frutices provenit, ferè perque ferè aut florens, aut fructu onusta conspicitur, imò interdum utroque abundans: solet enim deciduo flore, novum germen extremis ramis proferre, in sponsionem alterius floris. In Narbonensi Gallia nascentem etiam observabam. Crevit etiam apud meos Belgas semine, & à nonnullis fictilibus exceptus, cum alijs perpetua fronde virentibus diligentissimè adservari solebat.

Bellonius lib. I. Observationum cap. XLIII. refert in vallibus monti Atho (veteribus adeò celebrato) vicinis, Arbutos nasci vastæ magnitudinis, cùm alibi duntaxat fruticent: ut minus mirum videri debeat, si Iuba (referente Plinio Natur. Histor. lib. XV. cap. XXIIII.) quinquagenum cubitorum in Arabia eas esse auctor est.

Κόμαρος. Μιμαίκυλον. DICITVR porrò Græcis *κόμαρος*, Latinis Arbutus, Gallis *Arbousier*, Hispanis *madroño*, Lusitanis, addita aspiratione *madronho*: fructus Græcis *μιμαίκυλον*, Latinis Vnedo, Hispanis *madroños*; Gallis *arbouses*.

PLINIVS Nat. Hist. lib. XXIII. cap. VIII. ait unedonis fructum esse difficilem concoctioni & stomacho inutilem: lib. verò XV. cap. XXIIII. pomum ejus inhonorum, ut cui nomen ex argumento fit, unum tantùm edendi. Athenæus lib. II. Deipnosophistarum scribit, ei qui plures septem Arbuti fructus ederit, caput dolore vexari. Longè tamen plures ab alijs devorari observabam, cùm per Bæticam & Lusitaniam, Vlyssiponem profecturus, iter facerem, & ipse multos edi sine ullâ noxâ: verum quidem est non adeò grati saporis esse ut fraga.

Facultates. Amatus Lusitanus ex Arbuti folijs & floribus aquam vitreis organis elici scribit, eamque servari tamquam sacratissimam adversus pestem & venena antidotum.

ADRACHNE THEOPHRASTI. CAP. XXXI.

Portulaca sive ἀδράχνη historia.

ISTIVS etiam iconem brevemque historiam, cum Oenoplia suprà descripta, mittebat idem Honorius Bellus.

POTVLACA, inquit, seu *ἀδράχνη* Theophrasti, frequens provenit in Creta, montibus Leucis, & alibi inter saxa, fruticis potiùs, quàm arboris modo: perpetua fronde viret, foliaque habet laurinis adeò similia; ut solo odore dignoscantur: nam Adrachnes folium odore caret: caudicis & ramorum omnium cortex adeò lævis, rubens & splendens est, ut corallij rami esse videantur: æstate rumpitur cortex, & in tenuissimas bracteas decidit, quo tempore neque rubens, neque splendens cernitur, sed medium quendam inter pallidum & cineraceum colorem adquirit: florem & fructum bis, ut Arbutus, profert, & hunc quidem adeò similem, ut alterū ab altero nullo modo dignoscere queas. Differt tamen arbor hæc ab Arbuto: quoniam tantùm provenit in montibus, neque folium serratum habet, neque corticem caudicis scabrum: ligni materies durissima est, fragilis tamen, quia flecti non potest: rusticis igni struendo servit, & ad verticilla conficiẽda mulierum fusis appendenda. Theophrastus recenset hanc arborem, inter eas, quæ detracto cortice non intereunt, & perpetuâ fronde virent, hiemeque in cacumine folia retinent: quod ita se habere, à me observatum est: ideo iconem duplicem ad te mitto.

Nomen vulgare. Vocatur hæc arbor in Creta, & tota ferè Græcia, *ἀδράχλα*. Hæc Bellus.

Nos autem ex Theophrasti de Historia Plantarum libris I. III. IIII. V. *ἀνδράχνης* (sic enim habent exemplaria græca, tametsi potiùs *ἀδράχνης* legendum videatur, quia vulgaris notitiæ herba est *ἀνδράχνη*) historiam quàm paucissimis verbis concinnabimus.

Adrachnes historia ex Theophr. Virent, inquit, perpetuò ex silvestribus [præter alias plerasque] *ἀνδράχνη*, Arbutus &c. Andrachne quidem atque unedo, inferiora folia, ut apparet, abjiciunt, summi autem rami (assiduè enim ramos gignunt) semper virent. Arbuto etiam similia folia habet Andrachne, magnitudine non valdè præstans, cortice albo & circumrumpi solito prædita, tum fructu Arbuto simili. Andrachne & Apharca primum fructum maturant, cùm uva dulcescit: posteriorem, cùm floret: bis enim istæ fructiferæ hieme ineunte videntur. Cortice autem in orbem detracto, omnes arbores ferè, necari videntur, excepta Andrachne, quæ tamen & ipsa, si quis carnem vehementer presserit, germenque futurum luxaverit, morietur: itaque verius, fortè,

excepto

excepto subere dixerim: hoc enim & juvari potiùs cortice detracto, affirmant, videlicet tàm externo, quàm carni proximo, sicut etiam Andrachnem. Andrachnes verò lignum mulieribus ad telas, sive opus textorium experitur.

Plinius autem cap. XXII. lib. XIII. Naturalis Hist. Adrachnen appellat. Adrachnen, inquit, omnes ferè Græci portulacę nomine interpretātur, cùm illa sit herba, & andrachne vocetur, unius litteræ diversitate. Ceterùm adrachne est silvestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantùm minore & nunquam decidente: cortice non scabro quidem, sed qui circumgelatus videri possit: tam tristis aspectu est. *Adrachnes historia ex Plin.*

HANC arborem multis etiam locis, in sua peregrinatione observavit Petrus Bellonius, atque lib. II. Observationum cap. CIIII. scribit, iter facienti Halepo Antiochiam, in tumulis nascentem sibi conspectam, cujus ramos suo fructu onustos, quilibet eorum qui comitabantur, abstulerit, ut in itinere ederet: maturus enim erat, eleganti que suo colore, singulos ad edendum invitabat. Racematim autem cohęrebat, magnitudine & colore fructus Rubus idæi, quem Galli *Framboises* appellant, mollisque erat ut Arbuti fructus.

Nos ejus iconem, qualem ab ipso Honorio Bello accepimus, Lectoris oculis subijcere voluimus, tum qualis est suo fructu onusta, tum hieme suo fructu privata, utramque eadem tabellà expressam.

TINVS, seu Laurus silvestris. CAP. XXXII.

INTER Lauri genera Plinius Nat. Hist. lib XV. cap. XXX. Tini meminit, nulli fortè veterum Latinorum præterea cognitæ, nisi M. Caro lib. de re Rustica cap. VIII. eam Lauri silvaticæ nomine intelligat. Ejus tria genera nonnihil inter se differentia observabam. *Laurus silvatica.*

PRIOR frutex magnitudine Cornum feminam æquat, virgasq; habet oblongas, quadrangulas, ramosas; folia ordine distincta, perpetuo gemina simul inter se adversa, magna, lata, Cornus feminæ folijs pænè similia, ad laurina tamen accedentia, perpetua, hoc est immortalis viriditatis, nigricantia & splendentia, nullo odore, & amaro sapore prædita cum nonnulla adstrictione: summis ramis florum quinis folijs constantium umbellas profert candidorum & odoratorum: deinde fructus succedit Myrti baccis paulò longior, planior, angulosus, cærulei coloris elegantissimi. *Tinus I.*

Nascitur præruptis & lapidosis locis inter alios frutices, & in sepibus circa oppida Lusitaniæ *Montemor ho novo*, & *Tomar*, ubi cum suo flore & fructu colligebam mense Novembri, tametsi aliàs Iulio & Augusto floreat, fructus Octobri maturus sit,

Tinus II. Tinus III.

ALTER, eadem qua superior altitudine assurgit, frequentioribus & firmioribus ramis, cortice ex rubro virescente tectis: circa quos folia superioris, aliquantulum angustiora & oblongiora, *Tinus II.*

 longiora,

longiora, pluribus venulis distincta, sibi invicem opposita, ut in priore: flores extremis ramis umbellatim etiam nascuntur, colore nonnihil foris purpurascente, minùs odorati quàm superioris. fructus etiam minor est, plenior, nigrior.

Vno dumtaxat loco in Lusitania quodam monasterio *Pera Longa* dicto, locis incultis supra Vlyssiponem recens extructo, observavi secundùm piscinas, & deinde Bæticæ maritimis.

Tinus III. TERTIVS in Belgicis hortis mihi primùm conspectus, semine ex Italia delato natus apud nobilem & clariss. virum Ioannem à Boisot, peritissimum & diligentissimum rei herbariæ cultorem, arbusculæ magnitudine, quę singulis annis florem & fructum ferebat. Alunt nunc & plerique alij rei herbariæ studiosi, nobilesq; viri & matronæ, ramis ex ea quam dixi arbuscula detractis & terræ commissis enatos frutices. Minore verò est folio quàm superiores, Laurino tamen latiore, lævi, nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per intervalla ambiente, ut in superioribus generibus: umbellæ florum nonnihil foris purpurascentium summos ramos coronant, deinde fructus ex cæruleo nigricans, lævis, minor quàm in alijs. Bis plerumque floret Vere & sub hiemem.

δάφνη ἀγρία. Silvestris laurus. THEOPHRASTO lib. I. cap. XV. inter perpetuo virentes è silvestribus, dicitur *δάφνη ἀγρία*, à Plinio Tinus & silvestris Laurus. Lusitani priorem *Vua de perro* (est tamen & alia planta dissimilis hoc nomine donata) Alterum *follado*, à foliorum ut arbitror frequentia, Bætici *durillo*. Italicam Anguillara *lauro salvatico* vulgari nomine dici scribit, & à Brutijs *Molesso*: Bellonius *lentagine* nuncupat.

ALATERNVS. CAP. XXXIII.

HVIVS fruticis perpetuo virentis duo genera, in mea peregrinatione Hispanica observare memini.

Alaternus I.

Alaternus II.

Alaternus I. VNVM arborescens interdum, longis ramis, non admodum crassis, neque in multas alas diuisis, flexilibus deinde virgultis, quæ externo cortice è candido virescente integuntur, latente sub eo membrana quadam flavescente quæ lignum ambit: ramos vestiunt incondito ordine disposita folia, media inter Oleæ atque Ilicis folia magnitudine, crassiuscula, leviter per ambitum serrata, ex viridi nigricātia, gustu ingrata, & cum amaritudine paululum mordicantia: ad singulorum foliorum qui in ramulis nascuntur, exortus, flores oleæ similes, coloris ex herbido pallescentis, racematim ex oblongis pedicellis dependent vere, interdum etiam media hieme. Nullum in hoc fructum vidi.

Alaternus II. ALTERVM multò humilius est, ramis brevioribus, cortice qui eos ambit, ex albo, viridi, & purpurascente coloribus simul permixtis infecto: folia illi superiore minora, magis circinatę rotundita-

rotunditatis, in ambitu etiam ferrata: ex foliorum alis flores è longiusculis pediculis dependent ut in superiore, illis tamen majores, & coloris magis herbacei: quibus succedit fructus racematim cohærens, Lentiscini magnitudine, initio viridis deinde nonnihil rubescens, qui tribus nucleis constare videtur pleniorem, & nigri coloris, maturitate fieri arbitror, nam immaturo fructu colligebam Aprili, & floribus onustum Februario & Martij initio.

Primum genus Vlyssiponési agro, locisq; vicinis in Lusitaniâ observabam. Alterum etiam ijsdem locis, præterea multis Bæticæ, tum Granatensi regno & Valentino.

PLINIVS lib. XVI. cap. XXVI. Alaterni meminit, cui folia inter Ilicem & Oleam tribuit. Hæc adeò causa fuit cur huic frutici Alaterni nomen dederim, non Celastri quem Theoph. etiam inter perpetuo virentes recenset, & tarde fructum maturare ait. Nec refert quod Plinius Alaternum neget fructum ferre, etenim in arbore non valdè sibi nota hallucinati potuit, quemadmodum in ceteris quas eodem loco commemorat. Fructum, inquit, arborum solæ nullum ferunt, hoc est, ne semen quidem, tamarix scopis tantùm nascens, populus, alnus, ulmus attinia, alaternus, cui folia inter Ilicem & Oleam. Nemo enim rei herbariæ adeò ignarus est, qui alnos ex semine, quod in globulis adultiores ferunt, nasci non sciat, cùm & ipsis rusticis id sit notum: tamarix sanè ex semine non semel mihi nata est: populos, salices seminibus papposa lanugine involutis provenire, ulmos item attinias ex samaris (ferunt enim semen sed minùs quàm latifolia) plerumque vidi. *Celastrus Theophr.* *Plinio Alaternus sterilis.*

CETERVM Alaternum eandem cum Theophrasti Philycæ esse, Bellonius lib. I. Observat. cap. XLII censet. Nemo est in monte Atho, inquit, cui arbor Plinio Alaternus dicta, veteri legitimo nomine, quo ipse Theophrastus illam donavit, Philycæ, ignota sit: Corcyrenses verò & Cretenses ἱλαίπρινον appellant, quia ejus folium inter Ilicem & Oleam medium est, teste Plinio. Theophrastus quidem varijs locis in sua Plantarum Historia τῆς φιλύκης καὶ τῆς κελάστρου meminit, sed formam non describit: utramque tantùm maturè germinare, & serò fructum reddere, Philycæ honorem in alendo pecore, semper enim fronde abundare, maximè flexibilem esse, candoreque Celastri. *Philyca Theophr. ἱλαίπρινον.*

Lusitanis prior *casca* appellatur, quibusdam *filixuero* & *sanguentio*: Gallis, Bellonio teste, *Dalader*, & *sanguin blanc*: Lucensibus *Iletro*. Anguillara Alaternum vocari tradit vulgari appellatione *Alaterna* & *Linterna*.

Nullum illius usum medicum novi. Sed Lusitani asserebant ejus cortice in aqua decocto piscatores sua retia subrutilo colore inficere: & tinctores e fragmentorum ligni, quod pallet, decoctione, nigrescentem è cæruleo colorem conciliare.

PHILLYREA. CAP. XXXIIII.

PHILYRAM, de qua Theophrastus, à Phillyrea Dioscoridi descripta diversam esse, nemo, ut opinor, jam ignorat. Nos de Phillyrea hic agemus, cujus aliquot genera in Hispanijs & Narbonensi Gallia observabam, omnia folijs concinno ordine dispositis, & contrario inter se petiolorum exortu nascentibus, ut in Olea, Myrto, & plerisque alijs.

PRIOR altius assurgit quàm Ilex coccigera, ramosque habet pollicaris vel etiam amplioris crassitudinis, cortice viridi, sed candicantibus maculis asperso, tectos: folia Ilicis coccigeræ, majora, viridiora, crassiora, in ambitu nonnihil spinosa, adstringentis quidem gustus, sed non ingrati. Hujus flos non est mihi conspectus, sed fructus Lentiscino æqualis, è foliorum alis dependens, maturitate niger, officulum continens. *Phillyrea 1.*

ALTERA priorem magnitudine superat, multis ramis candicante cortice obtectis prædita: folijs Alaterno priori pænè similibus, firmioribus tamen, & minùs nigricantibus, saporis quidem aliquantulum acris, sed in quo amaritudo sentiatur. Neque istius florem conspexi, ipsum autem fructum racematim inter folia propendentem, magnitudine granorum piperis, aut fructus Myrti, rotundum, nigrum, calidi gustus, officum & durum nucleum candido & fragili cortice obductum continentem, Decembris initiò legebam. *Phillyrea 2.*

TERTIA superioribus minor est ut plurimùm: illius tamen arbusculam videre memini duorum hominum altitudinem æquantem, & ab illa ramulum suis floribus onustum avellebam, *Phillyrea 3.*

E 2

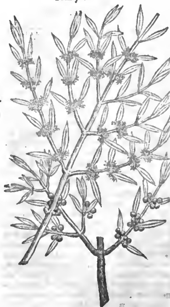
Phillyrea II.

Phillyrea III.

Phillyrea IIII.

lebam, è quo subjecta icon delineata est, & cum plerisque alijs stirpibus in meâ peregrinatione collectis adservatur. Ejus autem rami exalbido cortice teguntur, ut in alterâ, aliquantulum rugoso: folia habet superioribus angustiora, nullis crenis serrata, ejusdem ut in præcedente coloris, adstringentis gustus: flores oleæ similes pusillos, ex herbaceo candicantes, confertim inter foliorum exortus nascentes: fructum deinde rotundum, superiori similem.

Phillyrea IIII. QVARTA humanam altitudinem æquat, ramos tamen minores & frequentiores habet quàm superiores, nigriore cortice tectos: folia Oleastri, angustiora, viridiora, amaritudinis non expertia: flores etiam exiguos, albicantes, oleæ similes, simul congestos, & inter foliorum alas circa ramulos nascentes: quibus succedit fructus, maturitate niger, baccarum Myrti magnitudine, ossiculo duro præditus.

Phillyrea V. QVINTA, jam descriptæ, forma, magnitudine similis, in hoc differens quòd ejus rami tenuiores, rariores minusque conferti: frequentiores etiam habet virgas à radice germinantes, fractu satis contumaces: folia etiam ex adverso disposita, paulò longiora & angustiora quàm Quarta, oleastrinorum modo firma, saturatiùs virescentia, subacris saporis. Hanc & flore & fructu carere incolæ mihi affirmabant: sed utrúque superiori similē proferre non dubito.

Natales. Prior frequens est in Lusitaniæ incultis circa Eboram. Altera varijs Lusitaniæ locis, in sepibus, sed nusquam copiosior quàm circa Tomar insignem pagum, unde plurimum fructum in Belgium detuli. Tertia desertis Bæticæ locis: ejus etiam unicam arbusculam in Narbonensi

nensi Gallia conspiciebam ad ingressum pagi *Peraul*, vicini Volcarum stagno, secundo à Mompelio milliari. Quarta abundè in Castella nova Hispaniæ, locis incultis non procul à Tago flumine diffitis invenitur, & frequenter Mompeliano agro in sepibus. Quintam nusquam alibi vidi quàm in incultis Castellæ veteris & Bæticæ.

Omnes autem, præter secundam, cujus fructus amicis à meo reditu communicatus, & à plerisque terræ creditus non est natus, non modò in cultissimis hortis Illustrium virorum Dn Caroli à Divo Audomaro, Domini in Dranoutre, Moerkerke, &c. Dn. Ioannis de Biancion, sed etiam in elegantissimis Nobilium virorum Dn. Ioannis Dilfi, Ioannis Boisot, Generosæ Dn. Mariæ de Brimeut Magnifici viri Contadi Scheti uxoris, Raphaëlis de Coxia pictoris Regij, Georgij van Rye mercatoris Machliniensis, & aliorum quorundam rei herbariæ studio se oblectantium, conspectæ aliquando fuerunt. Et posteriora quidem tria genera alias species peperisse videntur: nam quædam breviore & latiore folio, aliæ longiore & angustiore, quædam etiam serrato aliquantulum folio natæ sunt, à matre nonnihil degenerantes.

Φιλλυρέα Græcis dicta, Latinum nomen non habet: sed græca voce Phillyrea dicenda. Priora quibusdam vernaculo Hispanorum sermone *azebo* dicitur, illius semen Oxyacanthæ nomine ad Belgas missum. Altera Lusitanis *adorna*. Tertiæ, quartæ, & quintæ indifferenter nomina dabant incolæ, modò *ptadera*, modò *ladierna*, nunc *lentisco*, nonnulli etiam *torvisco* (quod Thymeleæ proprium & peculiare est) nuncupantes. Tertium genus Peraulanis stagni Volcarum accolis, si benè memini, *alader* dicebatur. Quartum verò meo tempore Mompelianæ academiæ studiosi, nunc Oleastrum, interdum etiam Halimum appellabant. *Φιλλυρέα.*

DIOSCORIDES Phillyreæ folia commanducata, ad oris ulcera commendat, vel eorum decocto collui os jubet: pota verò urinam ac menses ciere dicit. *Facultates.*

HALIMVS. CAP. XXXV.

VNVM Halimi genus Dioscorides tradit. Plinius Naturalis Historiæ lib. XXII. cap. XXII. duo genera recenset, & tertium ex Crateva addit.

HALIMVS ergò Dioscoridis, quem & majorem & latifolium appellare licet, frutex est omnino candidus, Rhamno similis, ipso etiam candidior, eademq; altitudine assurgens, multis ramis ex una radice prodeuntibus, crassis, lignosis, & fragilibus, nullis rigens spinis: folia oleæ, seu potius Rhamni, breviora tamen & latiora, interdum rhomboide figura, alba, carnosa, quodammodo splendentia, saporis acidi, circa ramos, nullo servato ordine temerè nascuntur: flos oleæ penè, muscosus, purpurascēs, racematim in summis ramis cohæret: deinde semen latum Atriplicis, aut portulacæ quam marinam vulgò appellant, copiosum: radix dura est, lignosa, & in multos ramos sparsa. Floret æstate, semen Autumno maturescit: inveni etiam Decembri florentem & maturo semine onustum. *Halimus I.*

PLVRIMVS spontè provenit Vlyssipone vicinisque locis ad Tagum, aut ejus ostia, & æstuaria mari proxima in sepibus mixtim cum Rhamno, aut solus: Hispali item in sepibus. Natus etiam nobis semine quod Vlyssipone attuleram, quem etiamnum apud quosdam rei herbariæ studiosos ali existimo: verùm minùs albus erat quàm natali loco, & ampliora nactus folia, Atriplicis silvestris ferè magnitudine & forma, carnosa tamen, & salsedinis nonnihil retinentia. *Natales.*

Frustra hunc, verbis Amati Lusitani inductus, Salmanticæ ad ædem D. Virginis, cui cognomen *de la Vega*, fluvio Thormi vicinam, sepe requisivi: sed Rhamnum istic frequentem, quemadmodum tota illa suburbiorum parte inveni: nisi Atriplicem silvestrem, illic ut plerisque alijs locis satis abundè nascentem, pro Halimi frutice fortassis sumpserit.

HALIMI genus aliud, supra cubitalem, aut sesquicubitalem non assurgit altitudinem, flagellis potiùs, quàm ramis, adeò infirmis, ut plerumque procumbant & humi fundantur, candidis quidem illis, sed minus superioris ramis: hujus folia oblonga, angusta, pinguia & carnosa, cineræ & albicantis coloris: flos summis flagellis racematim cohærens innascitur, *Halimus II.*

Halimus II.

Halimus.III.

herbacei potiùs quàm purpurascentis coloris, deinde semen superiori pene simile, paulò tamen minus. Floret quo superior tempore.

In maritimis regni Valentini nascitur: videre & legere etiam memini in aggeribus illius Insulę, quam duo Rhodani cornua faciunt, inter Fanum D. Ægidij & Arelaten, cum Mompellio Arelaten & inde Massiliam proficiscerer. Alitur etiam à nostratibus in hortis. Alebat etiam Viennæ in suo horto cultissimo Cl. Vir Doctor Ioannes Aicholtzius insignis Medicus, & dùm vixit amicus carissimus, adeò prolifico semine, ut plurimæ illi plantulæ singulis annis sponte nascerentur.

A D Halimi etiam genera referri potest alia planta non modò in maritimis Mediterranei maris, sed etiam ad Oceanum sitis, ut in aggeribus Flandriæ, Zelandiæ, & Hollandiæ nascens, pedalibus ramis, humi procumbentibus, ex cinereo colore purpurascentibus, folijs priori similibus, pinguioribus & magis carnosis, minùs tamen incanis, & ex viridi potiùs canescentibus: flos etiam extremos ramulos ambit racematim, ex herbaceo purpurascens, deinde semen secundo simile.

Cl. Vir Iacobus Dalechampius (ipsum enim magnæ illius Plantarum Historiæ, quæ proximis his annis Lugduni apud Rovilium expressa est auctorem esse judico) verùm Dioscoridis Halimum Tholosæ in hortis coli ait: sed cùm fructum Ribes vulgari similem ei adpingat, dubia mihi est ejus fides. Dioscorides enim nullius fructus in ejus Historia meminit: nec ipse etiam Plinius. Ego verò primum quem descripsi, legitimum

Ἅλιμος.

Dioscoridis ἄλιμον esse censeo, & mitius genus Plinij: Lusitani *Salguedeiras* à salsugine, Hispalenses *marisma*, quòd maritimis crescat, appellant. Alter silvestre genus Plinij videtur, cui tenuiora folia tribuit: illius vulgare nomen mihi ignotum. Tertius vulgò Portulaca marina dicitur.

Omnes autem perpetua sunt fronde, & aliquid adfine cum Atriplice silvestri (cujus varia inveniuntur genera foliorum amplitudine & exilitate inter se differentia) habere videntur, & fortè etiam facultates non dissimiles.

Halimi facultates.

H A L I M I folia Dioscoridi & Plinio, cibi gratia decoquuntur: radix drachmæ pondere in aqua mulsa pota, tormina discutit, ruptaque & convulsa mitigat. Plinius deinde utrumque genus prodesse dysentericis etiam exulceratis cum pane, stomacho verò ex aceto. Vlceribus vetustis illini crudum, & recentium vulnerum impetus lenire. & luxatorum pedum ac vesicæ dolores: sed in eisdem remedijs, effectus majores silvestris esse, & in sananda hominum ac pecorum scabie: semine linguæ subdito sitim non sentiri. &c.

Lusitani certè tenellas prioris, atque etiam Rhamni cimas in cibos recipiũt. Clariss. eques Damianus de Goës, idemque vir doctissimus Halimi majoris folia cum furfuribus decocta, & podagris quæ à calida causa proveniunt, malagmatis modò calida imposita, dolores lenire mihi affirmabat, cùm Vlyssipone essem.

Tertij generis turiones & folia Flandri, Oceani accolæ, sale condire solent, & in vsum servare, non secus ac Tyrrheni maris maritimis vicini, fœniculum marinum.

FRVTEX CORONARIVS. CAP. XXXVI.

Syringa vulgaris.

VALDE elegans est hic frutex, multis ab radice longis virgis præditus, rectis, cinereo cortice tectis, digitalis aut majoris crassitudinis (quæ tandem brachialis interdum evadit) nodosis & quodammodo genicularis, multam medullam in se continentibus: hæ demum in multos tenellos virides ramos spargũtur, quos ex intervallis bina semper folia contrario pediculorum exortu nascentia exornant, laurinis majora, oblõga, per extremum mucronata, rugosa, viridia, in ambitu crenata, amariusculi, primùm degustantibus, saporis, deinde acris: flores extremis ramulis insident, terni, quini, septeni, nonnumquam plures, bini semper inter se oppositi, extremo impare: constant ij quatuor folijs mucronatis, albis, numerosis fibris pallidis mediam floris cavitatem & umbilicum occupantibus, odor jucundè gravis, qualis in aureorum malorum & citriorum floribus: his succedunt capitula è multis quasi valvulis compacta, supernè obtusa, primùm viridia, deinde maturitate nigricantia, quibus

quibus dehiscentibus, oblongiusculum & tenue semen excidit, quod plerumque novellas plantas sequente anno procreat: nascitur etiam avulsione, & stolonibus radices spargentibus mirè se propagat. Floret Iunio, semen Augusto maturum est.

Nusquam sponte nascentem hunc fruticem vidi, sed in Belgicis hortis mihi primùm conspectus, nescio unde delatus: postea in Hispanijs unus aut alter, è Belgio haud dubiè missus. Nunc pauci sunt, in Germania, alijsque vicinis regionibus horti, in quibus ob odoris suavitatem & elegantiam non alatur.

Frutex coronarius.

ὄστρυς Theophrasti.

AN veteribus fuerit cognitus hic frutex, nondum statuere possum: passim verò ab Herbarijs Frutex coronarius, quòd ejus flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa à virgarum rectarum longitudine & fungosæ interioris medullæ copia, appellatur: Austriacæ matronæ, Welsche holder/id est. italicam sive peregrinam sambucum à florum odore vocant. *Frutex coronarius.* *Syringa.*

Sunt qui ὄστρυν Theophrasti esse censeant. Sed cùm illius ὄστρυς, quam à nonnullis ὀστρύαν appellari dicit, adeò luculenter sit ab ipso descripta Hist. Plant. lib. III. cap. X. non video quibus rationibus suam opinionem stabilire possint. Nemo enim in re herbaria vel mediocriter versatus est, qui non agnoscat Ostryn sive Ostryam, illam esse arborem quæ in omnibus penè Germaniæ, Galliæ, Pannoniæ, & multarum aliarum Europæ Provinciarum silvis obvia est, τῇ ὀξύᾳ sive fago, non fraxino, ut vult Plinius, qui lib. XIII. cap. XXI. Natur. Hist. eam describit, corpore & cortice similis, folijs fagi sed minoribus, durioribus, per ambitum serratis, non splendentibus supernè ut illa, ante hiemem tamen, priusquam defluant, similiter flavescentibus, extremis ramulis spicam alatarum ligularum, in quibus semen hordeo simile latet, propendentem ferens. Herbarijs quibusdam Fagulus dicitur, nescio quo auctore, nisi fortè à fagi similitudine nominis occasionem sumpserint. Germani Hanenbuche appellant, Galli *Charme*, Atrebates mei populares ad græcam vocem alludentes *Hestre*, è cujus crassioribus virgis crates texuntur. *ὄστρυς ὀστρύα Theophr.* *Plinius emaculatus.*

Coronarius porrò frutex an ullum in medicina usum obtineat, nondum intellexi: sed nobiles apud nos matronæ, floribus syndone munda exceptis, & in conclavi ab aëre perflato supra mensam stratis, singulisque diebus marcidorum & pridianorum loco recentibus suppositis, chirothecas suavi odore imbuere solebant.

EST alius quidam frutex à nostris etiã Syringa vocatus, superiori dissimilis. Nam quamvis ab eadem radice multas proferat virgas rectas & nodosas, magis tamen fraxini, quàm Syringæ superioris, tenellas virgas referre videntur: multis etiam fruticat ramis, circa quos ad singulos nodos bina folia contrario situ nascuntur, latiora quàm in præcedente, & longiore *Syringa cæruleo flore.*

nixa

Syringa cæruleo flore.

Lilac Matthioli.

Cauda vulpina.

nixa petiolo, crassiuscula, dura, nigricantia, & ad populi nigræ sive hederæ foliorum formam accedentia: summis ramis oblongos veluti racemos fert, è quibus multi flores superiore minores, obsoletioris cærulei coloris dependent, odorati quidem, minus tamen quàm prioris Syringæ: ijs succedit longiusculus fructus, duabus veluti membranaceis valvulis constans, quo bina oblonga & compressa semina continentur, coloris ex atro rufescentis. Facilè pangitur.

Hunc etiam alunt nostrarium horti, atque plerique Germaniæ, & aliarum Prouinciarum: floret cum superiore, interdum maturius.

LILAC hunc vocat Doctiss. Matthiolus, & ex pictura quę Constātinopoli fuit illi allata, tum ramulis flore & fructu refertis ab Antonio Cortuso sibi missis, qui ex Aphricâ acceperat; sed in eo fallitur quod fructum pistacijs similem illi tribuat, nucleo intus conferto & admodum pingui, ex quo oleum exprimatur, quod de Ben appellant: nam hujus fructus multum à Pistacijs differt, ut ex ejus historia liquet.

Bellonius hujus meminisse videtur Observationum lib. III. cap. L. Nam postquam dixit Turcos nullis parcere sumptibus, & summam adhibere diligentiam, in conquirendis exoticis arboribus, quæ elegantibus floribus sint præditæ, addit: Alunt fruticem hederæ folijs perpetuò virentem, violaceis floribus, oblongum pediculum ambientibus, & vulpinæ caudæ crassitudinem ęquantibus, qua de causâ ipsi sua lingua vulpinam caudam appellant.

Verùm nostra Syringa cærulea perpetuam non habet comam, ut ille Caudam vulpinam habere asserit: sed deciduo est folio, ut superior.

Evonymus I. sive latifol.

Evonymus I. latifolius.

EVONYMVS. CAP. XXXVII.

NON minùs familiaris est universæ Pannoniæ Evonymus vulgo dictus, quàm reliquis provincijs quas quidem adij: alit tamen etiam quædam alia ejus genera nusquam alibi mihi observata.

VIRGAS habuit primum genus, cùm id reperi, cubitales duntaxat, lętas & fractu contumaces, quas ambiebant bina folia ex adverso semper nascentia, leviter in ambitu serrata, Evonymi vulgaris folijs non absimilia, quod ad formam attinet, sed longè majora, Citriæ mali folijs amplitudine non cedentia, viridia, gustus ingrati & amari: radicem digitalis crassitudinis summa tellure in cubitalem longitudinem excurrentem, multisq; flavescentibus fibris donatam. Nullos tum flores observabam: sed postea quam in cultissimo horto C.V. Doctoris Ioannis Aicholtzij, Viennensis Medici, vetere amicitia mihi cōjuncti, cui binas stirpes quas erueram, adoleverunt; ad humanā vel ampliorem altitudinē post paucos annos excreverunt, ampliora folia nactæ sunt, flores & semen tulerunt. Maio enim mense oblongi tenuesq; inter infima folia pediculi nati sunt, è quibus aliquot dependebāt flosculi, quatuor albicātibus foliolis & ad carneum quodammodo colorem accedentibus præditi, forma persimiles Evonymi vulgaris floribus:

floribus: quibus successit fructus, ut in vulgari, quadrangulus, interdum etiam quinque angulis constans, major tamen, & quasi alatus, maturitate dehiscens, & alba grana aurea pulpa inclusa nonnumquam Augusto, sed potissimum Septembri mense continens. Sub Autumni finem, folia abjicit cum reliquis arboribus quibus perpetua non est coma, & extrema ramulorum cuspide oblongam gemmam, spem proximæ novo vere germinationis, producit.

Natales. Vno dumtaxat loco hunc fruticem observabam anno reparatæ salutis humanæ M. D. LXXIX. Maio mense in silva illa quæ ex *Grebén* Ill[mi] Dn. Balthasaris de Batthyan arce descensus est versus Warasdinum, ea Pannoniæ parte, quæ olim Interamnis appellabatur, nunc autem Slavoniæ nomen obtinet, Germani Windischland vocant, ultra Dravum flumen: & inde binos illos frutices Viennam adferebam.

Evonymus II.

Evonymus II. BICVBITALIBVS ramis assurgit alterum, aut etiam majoribus, digitali, interdum pollicari crassitudine, lentis & obsequiosis, déso cortice obductis, viridi primùm, deinde multis nigricantibus maculis aspero, qui in summo dividuntur in plures ramulos, ordine & serie quadam inter se oppositos, quos exornant folia similiter ex adverso sita, latifoliæ Myrti folijs paria, teneriora, leviterque in ambitu crenata, gustu primùm exsiccante, deinde amariusculo & calido: è quorum sinu, in oblongis gracilibusque pedunculis, unus, bini, aut ad summum terni flosculi splendentes & purpurascentes dependent, quatuor foliolis constantes, umbilico quadrato, & luteis staminulis quatuor angulos occupantibus, Coggygriæ flori non multùm absimiles, majores tamen: fructus succedit in quadrangulis siliquis vulgaris Evonymi similibus, spongiosus, aurei coloris, ijs dehiscentibus tenui filo propendens, in quo grana extima parte nigra & splendentia, Fraxinellæ granorum instar, bina interdum & terna eodem loculo & pulpa comprehensa.

Natales. Copiosè nascitur in silvosis utriusque Pannoniæ montibus: sed qui Alpes attingunt, id alere desinunt. Invenitur & in Moravia: nusquam verò abundantiùs, quàm in silva arci Greytzenstein Ill. Comitis Nicolai de Salmis vicina, secundo à Vienna Austriæ miliari, ad lævam Danubij ripam. Floret Maio: fructus Augusto plerumque maturescit, maturiùs quàm vulgaris, & primum genus hîc descriptum.

Εὐώνυμον. Εὐώνυμον Græcorum, Evonymus Latinorum censetur potiori doctorum virorum parti is frutex qui apud Herbariorum vulgus tale nomen obtinuit, tametsi quidam aliter sentiant, & τετραγωνίαν (Gaza quadratoriam vertit) cujus folum nomen apud Theophrastum lib. III. *Τετραγωνία.* Hist. Plant. cap. VI. inter sero germinantes invenitur, esse volunt: ejus autem εὐώνυμον, aliam quandam stirpem, quam infra suo loco describam.

Evonymus vulgaris. PORRÒ vulgarem Evonymum à capris maximè appeti, & ejus folijs avidè sine noxa vesci, dum in Pannonia essem didici, eamque ob causam, ab Vngaris *kechke rage fa*, id est, à capris rosa arbor dicitur: licet id Theophrasti opinioni repugnet, qui Evonymi folia, capris præcipuè, mortifera esse scribit. Germanis autem Spindelbaum dicitur, Gallis *Fusain*, & *bois à faire lardoires*.

PERICLYMENVM. CAP. XXXVIII.

Periclymeni duo genera. VVLGARIS Periclymeni, duo genera sunt cognita, utrumque vicinis fruticibus plerumque se circumvolvit: sed illud quod in Septentrionalibus Regionibus nascitur, extremis ramis multos flores odoratos admodum, & rubrum fructú in unum caput coactum profert; alterum in calidioribus regionibus veluti Italia, Hispania, Narbonési Gallia crescit, latioribus folijs & binis aut ternis acetabulis extremos ramulos ambientibus, in quorum singulis seni plerumque flores exoriuntur præcociores & minùs odorati quàm in priore, quibus succedunt baccæ ferè puniceę. Vtrumque genus Belgicis & Germanicis hortis valdè familiare, pergulas interdum vestit. Neutrum spontè nascitur, quod sciam (certè non observavi) in Vngaria, Austria, Bohemia: Matronæ Austriacæ Rosen von Jencho appellant.

Secundi genus Periclymeni. ALIVD porrò genus est, quod nullo adminiculo egens, per se consistit. Istius plura genera observabam. Nam præter primum, cujus cùm luculenta descriptio extet Pemptade III.

lib. III. cap. XXIIII. Historiæ stirpium Clariss. Viri Remberti Dodonæi Cæsarei Medici, hîc repetendam esse non duxi: Lectorem tamen admonitum volui, inæquales baccas non ferre, quemadmodum nonnulli existimant, sed geminas semper, easque perpetuò ferè æqualis magnitudinis, cùm in Pannonia, Austria, Moravia, Bohemia, ubi plurimùm, tum in Allobrogum, Helvetiorumque alpibus, & alijs locis in quibus sponte crescit. In Belgicis autem hortis cultum, vix unquam æquales ad maturitatem perducere deprehensum est, at cùm altera excrescat & turgida fiat, una semper exilis, plena tamen remanet, lagenulamque gestatoriam, aut cucurbitulam referre quodammodo videtur.

Periclymenum rectum II.

Periclymenum rectum III.

Secun. gen. Periclym. II. ALTERVM humilius est, humanamque altitudinem rarissimè attingit: multò graciliores & rariores habet ramos albicante cortice tectos: folia priore teneriora, longiora, in ambitu nonnihil serrata, supernè virentia, infernè minus incana quàm primi: tenellis germinibus enascuntur inter folia graciles pediculi; unum interdum, sed binos ut plurimùm flores sustinentes, superiore minores & teneriores, non pallescentes ut illi, sed purpurascentes, quibus succedunt gemelli fructus æquè magni ac in priore, etiam æquales, nigri tamen, non rubri, succulenti, gustu ingrato. Radix dura est & lignosa.

Hujus unum fruticem in Pyrenæis montibus, binos aut ternos apud Allobroges, deinde frequentiores varijs montibus Austriæ & Stiriæ, inveniebam.

Secun. gen. Periclym. III. TERTIVM ejusdem cum secūdo altitudinis, crassiusculo est stipite, multos in ramos diviso, nigricante cortice obductos, qui scaber est, & plerumque multis locis hiat: interdum statim à radice in multos ramos sese dividit: tenelli ramuli purpurascunt, & incana lanugine pubescunt: folia contrario situ inter se disposita, ut in reliquis Periclymeni generibus, illi quòd rubras baccas fert non dissimilia, exsiccantis & amariusculi gustus: flos non fuerat mihi conspectus cùm hujus historiam primùm evulgarem, quandoquidem sub finem Iulij solummodo observatus frutex suo maturo fructu onustus: at aliquot deinde annis elapsis, semine naræ stirpes, tertio à satu anno, flores è tenellorum ramorum alis pediculo inhærentes, protulerunt geminos, rudimento fructus, ut ceterorum, innixos, pusillos, pallescentes, cavos & in quinque lacinias divisos, ut reliquorum Periclymeni surrecti generum flores, è quorum umbilico prodeunt quinque staminula flava appendice insignita, fructus singularibus baccis, utrimque inter folia brevi pediculo dependentibus, constat, Chamæmespilo Gesneri magnitudine æqualibus, sed longioribus paulò, coloris cærulei, quæ vinoso & acidiusculo succo plenæ, manus rubro colore inficiunt, & multa plana grana continent. Radix lignosa latè diffunditur, & multis fibris prædita est.

Crescit sponte ad radices cujusdam montis pago Malitz vocato contigui, ad sinistram, via quæ

quæ ad Taurum, ſuperioris Stiriæ Saltzpurgenſem Ditionem pertingentis præcelſum montem, ducit: nunc autem ſemine natum in quibuſdam hortis alitur. Incolæ fructum diligenter colligunt, & in tinctorium uſum reponunt.

Periclymeni III. & IIII. flores.

Periclymen. rectum IIII. cum fructu.

QVARTVM genus humilius eſt, rarò cubitalem ſuperans amplitudinem, ramis ſecundo craſſioribus, candidioribus, lentis & fractu contumacibus: folia illi omniũ maxima, Laurinis non minora, per extremum mucronata, ſupernè virentia, infernè candidiora, nulla tamen lanugine pubeſcentia, neque in ambitu ſerrata, duriora etiam quàm ſuperiorum: flores in longo craſſiuſculoq; petiolo gemelli, ſecundo forma ſimiles, nunc ex purpura candicantes, modò purpurei: fructus plerumque unicus, rarò geminus, tametſi gemino flori ſuccedat, omnium craſſiſſimus, exigui ceraſi magnitudine, ruber, ſucculentus, tranſparens, duplici in ſummo, ubi flores inhæſerunt, ſtigmate notatus, ſed unicum granum continens. *Periclym. ſurrect. IIII.*

Frequens eſt in montibus Pyrenæis & Allobrogicis, ſed omnium abundantiſſimum in Pannonicis, Auſtriacis, & Stiriacis, præſertim ſupra monaſterium Neuberg, vbi, & in reliquis vicinis Alpibus plurimæ ſtirpes elegantiſſimæ proveniunt.

Florent omnia ſurrecti Periclymeni genera Aprili & Maio, fructus Iulio & Auguſto plerumque perficitur.

Primum genus *Hunds kirſchen* & *Beinholtz* à quibuſdam appellatur vulgo, quidam Xyloſtei nomine, poſtremam Germanicam vocem exprimentes donarunt. Auſtriacarum & Stiriacarum Alpium incolæ tria priora genera *Hunds beer* vocant. Quarti nullum vulgare nomen didici. Verùm mihi non probatur eorum ſententia, qui hoc genus Plinianam Chamæceraſum eſſe exiſtimant: cùm ejus fructus nulla ſaporis gratia commendetur, nullamque habeat tota ſtirps cum Ceraſo affinitatem. Sed magis veriſimile judico, ipſius Chamæceraſum non eſſe diverſam ab ea quæ plurimis Pannoniæ, & vicinarum quarundam Provinciarum locis ſpontè provenit, cujus hiſtoria paulò pòſt ſequetur: nec mihi ſatisfaciunt qui Ficum Idæam, cujus Theophr. lib. III. Plant. Hiſtor cap. XVII. meminit, eſſe volunt: nam hæc planta nullam, mea opinione, notam habet cum ipſius, nec cum Pliniana ficu Idæa convenientem. *Nomina.*

AD Periclymeni etiã genera proculdubio referenda eſt hęc elegãs planta, cujus iconẽ cum deſcriptione liberaliter pro mutua quæ inter nos erat amicitia cõmunicabat C. V. Thomas Pennæus Londinenſis medicus, cum alijs aliquot elegãtiſſimis ſtirpibus, de quibus ſuo loco. *Chamæpericlymenum.*

CAVLICVLIS verò dodrantalibus eſt, quibus quatuor, ſex, rariùs octo adhærent folia ex adverſo per intervalla ſita, Phillyreæ Narbonenſis, ſive mediæ, folijs ſimilia, ſed paulò majora, magiſque nervoſa, in mucronem deſinentia, quinque coſtis ab ipſo pediculo ad mucronem excurrentibus. E ſupremorum foliorum cavis duo veluti ramuli exeunt binis folijs eodem

Chamæpericlymenum.

Aliud Chamæpericlymenum tenuius.

Nomen.

Chamæ-mespilus Gesneri.

Chamæmespili historia.

dem modo quo in caule dispositis præditi, qui cacumine quaterna alia folia gestant. Ex istorum ramulorum medio, pediculus nudus & sine folijs exit, in cujus summo rubræ baccę (flores non fuere observati) racematim cohærentes nascuntur, Prutenis rusticis circa Gedanum vulgò Dantiscum appellatum expetitæ atque etiam in Norwegia & Suecia, ubi in maritimis copiosè nascitur, tenui radice se propagans, & vicina loca occupans, hinc inde fibras spargit.

Qui ad me mittebat, Chamæpericlymeni nomen, nec immeritò indidit.

CONSIDERANDVM porrò an eadem non sit (certè persimilis) cujus brevem historiam mihi communicabat, & plantulas aliquot siccas relinquebat doctissimus vir D. Henricus Hoierus Medicus Anno M. D. XCVI.

TERTIVM, inquit, locum assignamus herbulæ [inter bacciferas videlicet stirpes ab ipso in Norwegia observatas] quæ folijs Hypericon humile mentitur: florem unicum profert, nigellæ flori quodammodo similem, ex quo baccæ per maturitatem rubentes, nõ secus ac vaccinia rubra, ejusdẽ quoque magnitudinis propendent, intus albæ, fucculentæ, sapore admodum dulci: quę manducatę, scabiem pruritumque generare vulgò creduntur, atque hinc illis nomen inditum Schrubbeberren.

Plantulæ autẽ quas mihi siccas relinquebat valdè tenellæ erant, ex quibus observabã (quòd Hoierus brevitati studens prætermiserat) singulis surculis sive cauliculis sena plerũque, interdum octona inhærere folia, ex adverso, sive contrario situ semper nascentia, in imis cauliculis minora, in extimis ampliora, Ascyri folijs valdè similia, è quorum sinu ad latus pediculi florem sustinentis, aliquando unicus, ut plurimùm bini, utrinque scilicet unus, exsurgũt ramuli binis aut quaternis folijs simili serie dispositis prædìti: florem porrò summis cauliculis nitentem, quatuor folijs candicantibus cõstantem, in cujus medio multarum baccularum suis petiolis inhęrentium rudimenta nigricantia, quæ magnam gratiam flori addere debent.

CHAMÆMESPILVS GESNERI.
CAP. XXXIX.

FREQVENS est hic frutex in omnibus non modò Alpibus, sed montibus etiam quibusdam Viennæ Austrię vicinis, bicubitalibus, vel cubitalibus, interdùm etiam longè brevioribus virgultis, pro locorum, in quibus crescit, naturâ, lentis, nigro cortice tectis, sic tamen ut tenelli rami canescant: folia alterius generis Idęæ viris folijs haud multùm dissimilia sunt, magis tamen ad cotoneæ mali foliorũ similitudinem accedunt, minora tamen, crassiora, supernè virentia, infernè canâ lanugine pubescentia, alternatim in virgultis nascentia. Ineunte Vere è singulorum foliorũ alis flosculos profert herbacei coloris, concavos, ternos aut quaternos, in uvam quasi cõgestos, qui deinde in fructum extubetant rotũdum, magnitudine baccarum myrti,

myrti, aut potiùs Spinæ appendicis, sive vulgaræ oxyacanthæ, colore foris initio subflavescente, deinde rubro, carne intus pallida, fungosa, oxyacanthæ iam dictæ ferè sapore, quina ossicula sive semina continente. Augusto maturus est.

GESNERO Chamæmespilum appellare placuit: quem alij recentiores sequuti sunt. In Epistolis satis apertè docet à Coronastro ipsius (ne quis eandem stirpem existimet) differre, cui majora folia, baccas non adeò rubras, nec adeò rotundas tribuit. Sunt qui Dioscoridis ἐπιμηλίδα, & Theophrasti mespilum ἀνθηδονοειδῆ esse censent. Epimelis sanè Dioscoridis, quam & σητάνιον appellari ait, vulgaris nostra mespilus est. Anthenoides verò Theophrasti (quam Gaza Gallicæ appellatione expressit) qualis sit, non facilè judicari posse arbitror. Mihi porrò videtur hic frutex plurimas notas habere communes cum κομάρῳ sive arbuto Dioscoridis, quæ à Theophrasti Arburo differt, ut cap. de Arbuto adnotavi. Anguillaræ autem videtur Dioscoridis κόμαρος esse Andrachne, quam Theophrastus Plant. Histor. lib. III. cap. XVI. Arbuto subjungit, illique similem facit folio & fructu. Ἐπιμηλίς. Ἀνθηδονοειδής. Κόμαρος Diosc. Andrachne Theophr.

VITIS IDÆA.

CAP. XL.

IDÆÆ Vitis nomen diversis stirpibus tribui video à Rei Herbariæ peritis: sed maxima pars Myrtillum germanicarũ officinarum, hac appellatione Theophrastum intelligere, vult. Sunt qui alium fruticem ab eo describi arbitrantur. Nos utriusque generis stirpes hoc capite describemus, à priore initium faciẽtes, quod plurium opinione id nomen sibi vendicare debet: cujusque species (præter vulgarem nigris baccis, aliam buxeis nec deciduis folijs, baccisque rubris, & tertiam palustribus nascentem) duas ab alijs minimè descriptas observasse puto. *Vitis idæa.*

PRIOR flexilibus est ramis & humi diffusis, gracilibusque, multis germinibus vix è musco (quo rami occultantur) prominentibus, in quibus nullo ordine digesta sunt folia, prioris Ledi alpini folijs penè similia, paulò tamen longiora, angustiora, teneriora, minusque crassa, admodum venosa, supernè virentia, infernè dilutiora, leviter per oras crenata, & mollibus quibusdam villis hirsuta, longo pediculo inhærentia, gustus valdè adstringẽtis: in summis germinibus præcedentis anni, baccas fert (florem non observavi) rotundas, cerasij nonnumquam magnitudine, oblõgis & tenuibus pediculis dependentes, coloris initiò viridis, deinde rubri, postremò nigri, succulẽtas, non ingrati saporis, nulla ossicula continentes, sed plana duntaxat semina, alba, numero ut plurimum quina: radix lignosa quibusdam fibris donata est, & rami per terram sparsi similes fibras nonnumquã agunt. *Vitis idæa I.*

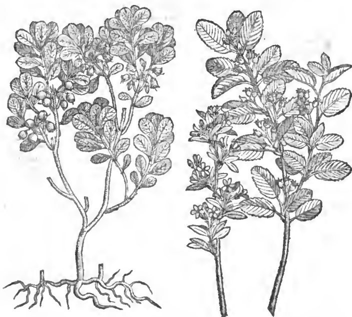
Maturis & immaturis baccis onustum hunc fruticem, juxta Ericam bacciferam alteram nascentem, in unius Sncalben jugi supra Neuberg scopulis mense Augusto eruebam.

VICINIOR est vulgari Altera, quæ ramos etiam habet humi interdum diffusos, teretes, lentos, nonnumquam verò firmos & erectos, cortice modò cinereo, modò rubescente tectos, in multas alas divisos, & in his folia, illi quæ rubro est fructu forma similia, sed teneriora, venosa, subtus exalbida, gustus adstringentis & nonnihil acidi: flos vulgari similis, ex candido purpurascens, concavus, labris in quinque crenas divisis, & exterius reflexis, suis intus staminulis: fructus vulgari similis, maturitate niger, saporisque gratia non minùs quàm vulgaris officinarum myrtillus commendabilis, plurima granula in se continens: radix est dura, lignosa, multis fibris capillata: sarmenta, sive rami procumbentes, subinde radices agunt. *Vitis idæa II.*

Invenitur in Veitzalben jugo duobus supra Neuberg germanicis miliaribus: postea etiam observabam in descensu Hetzenalben supra Rechof multo fructu onustam, atque in Etschero Austriæ monte supra Gamingam. Anno deinde M. D. LXXIX. reperi in silva Noribergensi urbi proxima, ad Latomias, ubi & vulgares nigris & rubris baccis maxima copia nascuntur sub Pinastris, Piceis & Abietibus, duce & comite C. V. Ioachimo I. F. Camerario. In Silesiacis verò montibus etiam provenire audio.

FORMA & amplitudine hæc à superioribus differt: etenim multis stolonibus statim à radice fruticat, ternos, quaternos, & quinos interdum cubitos altis, crassis, valdè ramosis, nigricante cortice obductis magna ex parte: primo vere folia ex gemmis in ramulorum lateribus *Vitis idæa III.*

Vitis idæa II. Vitis idæa III.

nascentibus promit subtus omnino incana, & multo tomento obsita, supernè autem viridia, è quorum medio veluti corymbacea florum quinis foliolis candidis constantium coma emergit, sine odore: folia deinde paulatim sese explicant, tomentosamque illam lanuginem abijciunt, & in ambitu serrata conspiciuntur: fructus floribus succedit, rotundus, niger, umbilico quinque alis aut lacinijs septo, spinæ appendicis fructu major, succulentus, subdulci melleoque sapore, quali ferè Ceratia seu Siliquę, continens dena aut plura grana oblongiuscula, plana, subnigra.

Abundantissimè nascitur montibus Viennæ Austriæ vicinis, veluti ad Brunnam, Medeling, Cumpostkirche, Baden, Fischa, atque etiam ad radices Styriacarum alpium. Floret, ut dixi, ineunte Vere, fructus Augusto maturus est.

Nomina.

AN priorem rectè in hanc classem retulerim, alijs judicandum relinquo: nec enim mihi ipsi in illius nomenclaturâ satisfacio. Ledi alpini generibus adscribi posset, nisi baccę quibus prædita est, & aliæ quædam notæ refragarentur. Vulgare nomen non intellexi. Simlerus verò ad Commentarij de Alpibus calcem ejus meminisse videtur, & Garlobostuden appellare: nam parum à Rosæ montanæ frutice differre asserit. Hujus sanè folia satis ad illam accedunt.

Altera ab Austriacarum & Stiriacarum alpium Venatoribus Jegerber nuncupatur, libenter enim ejus baccis victitant, ut ipsi mihi retulerunt: unde nomen inditum. In Silesia vocatur Rausch/ quemadmodum & ea quæ rubro fructu prædita est, & palustris: similem etiam apud illos usum obtinent, qualem Ledon alpinum Infectoribus alpinis præstat.

Tertiam Itali Vitem Idæam Theophrasti, cujus meminit lib. III. cap. XVII. Hist. Plantar. esse censent. Austriaci rustici montani Fliegenber vocant, vel quod muscæ ejus fructum ob dulcedinem appetant, aut quia neglecta ab avibus, muscisque in pabulum cedunt. Pena & Lobelius *Amelancher* nomine describere videntur in doctissimis Adversarijs. Iosias verò Simlerus Flubirlin/ hoc est, pyrum petræam, loco supra memorato (ni fallor) appellat. Gesnerus in Epistolis varia (si modo hanc intelligit) tribuit nomina, Myrtomalidis, Petromelidis, Pyri cervinæ, Pyrastri idææ. Dalechampius Epimelidem alteram vocat, & rubrum fructum tribuit, Cotonastrum Gesneri esse censens: deinde alio loco Amalanchier illi *ἀμαμηλὶς* seu *ὁμομηλὶς* Athenæi lib. XIIII. est.

Pyrus petræa. Myrtomalis. Petromelis. Pyr' cervina. Pyraster idæa. Epimelis altera. ἀμαμηλὶς. ὁμομηλὶς. Cotonaster. Cydonago. Dyospyros.

COTONASTRVM porrò, quem Gesnerus Cydonaginem, Dyospiron & Wildkutten in Epistolis appellat à superiore omnino distinguere videtur, cùm illius baccas rutilas esse ait, siccas, carne & succo nullas, seminibus intus quaternis triangulis.

Eum

Cotonaster fortè Gesneri.

Eum fruticem legisse arbitror in Sncalben jugis Iunio florentem & fructus rudimentum efformantem, cubitalibus ramis, lentis, nigro cortice tectis & nudis, quorum summitates desinebant in brevia germina incana, quinis aut senis folijs prædita malo similibus, supernè virentibus infernè nonnihil candicantibus, in ambitu serratis, gustus amaricantis: inter quæ veluti umbella flosculorum occultabatur quinque folijs constantium, coloris purpurascentis, quorum deiode sedes in exigua mala extuberabat. Illum ipsum quem legebamus ramum hîc adpingi curavimus. An verò Agriomelea Bellonij, quam lib. I. cap. XVII. in Cretæ montibus invenisse scribit, exiguorum malorum pyris forma similium feracem? Ea sanè Ὁμομηλὶς Athenæi quodammodo convenire videtur: & ipse Bellonius eodem loco, Allobrogum Amalancier, sive Cretensium Codomalo, ab Agrimelea distinguit. *Agriomelea. ὁμομηλὶς Athen.*

VVA VRSI. CAP. XLI.

Vva Vrsi Galeni.

FRUTICAT pedalibus ferè ramulis, flexibilibus & lentis, humi diffusis, rubescente cortice tectis, ut teneriores Arbuti ramuli: folia illi frequentia, nullo ordine ramis adhærentia, Arbuti folijs minora, carnosa, Chamæleæ Italicæ foliorum planè æmula, minimè tamen hirsuta, cum adstrictione amaricãtia: extremis ramulis flores profert ex candido purpurascentes, sive candidos, quibus leviter purpurascẽs color admixtus sit, cavos, Arbuti floribus similes, & uvæ modo simul congestos: fructum (quem non vidi) incolæ rubentem, rotundum, exigui cerasi instar, acidum referebant: radix parva sed lignosa. Perpetua fronde viret.

Vva Vrsi.

Vnico loco nascentem conspexi arido solo & aprico, via regia, in colle imminẽti cuidam viculo *Venta el bahul* vocato, inter Guadix & Baça, regno Granatensi, iam florentem Martio anni M. D. LXV. seriùs tamen plerumque florere, fructum æstate maturescere, & in planta ad hiemem usque perdurare ipsi incolæ affirmabant.

PERITIORES quidam Hispani quibus eam ostendebam, Chamædaphnen esse existimabant, crassitudine foliorum procul dubio decepti. Mihi verò ad amussim quadrare videtur ἀρκτοσταφύλῳ quam Galenus lib. VII. cap. IIII. De Composit. Medic. κατὰ τόπους his verbis describit. *ἀρκτοστάφυλος.*

Vva Vrsi in Ponto nascitur, planta humilis & fruticosa, folio Memæcyli, fructum ferens rubrum, rotundum, gustu austerum.

Nam quod nonnulli Vvam ursi Galeni à Theophrasti Vite idæa differre nõ putant, falluntur illi meo judicio: quandoquidem Vitis idæa nihil aliud esse videatur quàm ea planta cujus superiore capite aliquot genera descripsi. Et hæc à Vitis Ideæ illo genere pumilo quod buxeis folijs semper viret & rubris baccis prǽditum est, multis notis differt, licet non- *Vva ursi differt à Vite idæa.*

F 2 nulli

nulli qui huius iconem à me in Hispanicis observationibus ante exhibitam ab illius icone discernere non noverunt, ita sensisse videantur. Magis adhuc falluntur qui hanc meam cum Alpigena & Chamærhododendro Lobelij confundunt: nam si vtriusque historiam & iconem diligenter contulissent, plurimùm inter se discrepare animadvertissent.

Alpigena.

Non desunt qui Vvam ursi faciant spinam illam perpetuò virentem Oxyacanthæ vulgari floribus & fructu persimilem, quæ in Belgicis hortis Pyracanthæ nomine ali solebat. Eam Aguilara, & rectè quidem meo judicio, Oxyacantham legitimam esse censet: nam Theophrastus lib. I. Histor. Plant. cap. XV. & lib. III. cap. IIII. perpetuam comam Oxyacanthæ tribuit. Dioscorides Pyrastri folio esse ait. cumque insuper baccas habeat myrti, plenas, rubras, fragiles, &c. aptissimè Oxyacantham referre mihi videtur.

Pyracantha. Oxyacantha.

CHAMAECERASUS. CAP. XLII.

Periclym. surrecti IIII. non esse Chamæceras.

SVPRA dixi, eorum sententiam mihi non probari, qui quartum Periclymeni surrecti genus Plinianã Chamæcerasum esse existimant, & meas rationes istic attuli. Plinius quidem Nat. Hist. lib. XV. cap. XXV. enumeratis aliquot Cerasi generibus, addit: Sunt & Macedonica parvæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice Chamæcerasi. Neutram autem harum, fruticem illum qui inter Periclymeni genera descriptus est, dici posse censeo: sed eos quos nunc describam.

Chamæcerasi historia.

VARIAE altitudinis invenitur Chamæcerasi frutex: nam interdum in cubitalem, bicubitalem, aut ampliorem magnitudinem attollitur, umbrosis videlicet locis & tenui solo: siccioribus autem locis, & juxta semitas plerumque supra pedalem altitudinem non assurgit. Tenues autem & lentos habet ramulos seu virgas nigricante ex cinereo cortice obductas, quæ ex intervallis quædam tubercula, & veluti gemmas proferunt, unde tanquam ex cachrye, aliquot exigua foliola, Myrti Tarentinæ folijs æqualia prodeunt, simulque flores bini, terni, quaterni aut plures sese explicant, candidi, quinque foliolis constantes, multis in medio staminulis præditi, Cerasi vulgaris floribus persimiles, minores tamen: infra hos flores, atque etiam in extremis virgis, ex alijs tuberculis exeunt sine floribus folia superioribus majora, Cerasi vulgaris acerbo fructu foliorum formam imitantia, & in ambitu similiter crenata, longè tamen minora, & atra viriditate splẽdentia, subamari gustus: floribus succedit exiguus fructus, rotundus, carnosus, maturitate ruber, exsiccantis minusque grati saporis, quàm sint acida cerasa, osseo intus nucleo: radix crassa, longa, dura, paucis fibris prædita, profundum petens, & quæ difficulter erui possit.

Natales.

Crescit passim in Pannonia, Austria inferiore & Moravia, editioribus siccisque locis, ad vinetorum etiam in collibus sitorum margines, & juxta publicas vias. In Bohemia videre non memini. Floret Aprili cùm primùm folia germinare incipiunt: fructu Iunio, interdum etiam Iulio duntaxat maturus est.

Nomina.

Græcis χαμαικέρασος dicitur, Latinis Chamæcerasus, Germanis Austriacis *Erdt weixel*/ Vngaris *Vad-megy*, id est, silvestris merasus (merasum enim vocant illam serius maturescentem Cerasum austero fructu nigro) Gallis, apud quos sponte non nascitur, *Cerisier nain* nuncupari poterit.

Cerasus Macedonica.

CETERUM Macedonica Cerasus per Pannonias & Austriam, in agrorum & vinetorum marginibus frequentissima est, rarò ad trium cubitorum altitudinem accedens, nihil in reliquis à vulgari, quæ acerbum & rubrum fert fructum differens: nam flores, fructum, folia similia habet.

Mahaleb.

INVENIUNTUR porrò in Austriâ & Pannoniâ alij frutices qui cum Ceraso aliquam affinitatem habent, & à nonnullis inter ejus genera referuntur: quemadmodum qui à plerisque Mahaleb vocatur, odorato flore, in scopulis & saxosis Pannoniæ locis nascens, & collium urbi Viennensi vicinorum radicibus, à rusticis Austriacis eam ob causam *Stein weixel* hoc

hoc est petrosa Cerasus appellatus. Hunc etiam plerisque Narbonensis Provinciæ & Allobrogum locis non procul à Rhodano siris observare memini. Sunt qui Vaccinium Plinij, & Lacatha, cujus nudum nomen apud Theophrastum Plant. Hist. lib. III. cap. IIII. & VII. extat, esse censent. Plinius tamen Nat. Hist. lib. XVI. cap. XVIII. Vaccinia aquosis folummodo nasci tradit; tingendi causa ad servitiorum vestes: in quem sanè usum neminem hunc fruticem aut ejus baccas usurpare intellexi; at palustris illa Vitis idæa, cum ea quæ nigris & rubris baccis, est tincturæ apta, quem ad modum paulò antè annotabam.

Vaccinium Plinij. Lacatha Theophr.

Cerasus item avium, aut Cerasus racemosa vulgò herbariorum nuncupata, in silvis frequens, Germani *Elsen oder Elxen* dicunt, Vngari *Zelnice fa*. Belgicæ officinæ, ante quàm res herbaria adeò exculta esset, pro Vitice habuerunt. Sunt qui Padum Theophrasto lib. Hist. Plant. III. cap. I. esse censent. Sed cùm Theophrastus eo loco Padum duntaxat retulerit inter arbores umbrosis gaudentes, nulla addita descriptione: quâ ratione suam opinionem stabiliant, non video.

Cerasus avium. Padus Theop.

MYRTUS. CAP. XLIII.

CATO tria Myrti genera tradit, nigram, albam, & conjugulam. Plinius lib. XV. cap. XXIX. Naturalis Hist. suo tempore aliter distincta fuisse Myrti genera refert, videlicet in sativam atque silvestrem, & in utroque genere latifoliam inveniri. Sativarum genera topiarios deinde facere, Tarentinam folio minuto, Romanam patulo, Exoticam densissimo, senis foliorum versibus: eam verò non esse in usu: ramosam utramque aliam, Conjugulam se existimare, quæ suo tempore Romana nuncuparetur.

Myrti tria genera veteribus nota.

Ego verò in Hispanica mea peregrinatione, & alijs quæ adij locis, multo plura genera observare memini: nec dubito quin ex satione major adhuc varietas oriri possit.

Myrti Clusfis I.

Myrtus Bætica latifolia, domestica.

VNUM, satis crassis ramis, folijs duplici serie rariùs dispositis, magnis, ut interdum ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem ferè accedant, dilutiùs paulò virentis coloris, odoratis: rariùs hoc floret aut fructum fert, quia texendis sepibus, quas tódere solent, eo plerúque utantur.

Myrtus Bætica latifolia domestica.

Nusquam id genus vidi, nisi in monasterio quodam Hispali, & in lætissimis Mauritanorum Granatæ viridarijs, in quibus, piscinas & lacus claudebant sepes illo Myrti genere constantes, & ex alio quodam non multùm huic dissimili, minoribus tamen, & paulò densioribus folijs, cujus nos hîc picturam damus.

SECVNDVM genus altiùs fruticat, & à radice plurimos densos, crassos, firmosque ramos promit: folia superioris secundæ speciei similia habet, sed adeò confertim nascentia, ut penè mutuo sese contingant petioli, duplici interdum serie, sæpiùs triplici, valdè odorata: flos ejus candidus quinque folijs constat, cerasiorum floribus ferè similis, albis villis plenus, odoratus: cui succedit paulò oblongior fructus quàm in Tarentina, initiò viridis, deinde cùm maturescere incipit, purpurascens, tandem plenam maturitatem adeptus, niger, vinosus, grati saporis, candida incurvaque grana in se continens.

Myrtus Bæt. latifolia exotica.

Hoc genus in Complutensis arcis horto primùm mihi conspectum, multis ejus fruticibus serie quadam & ordine dispositis, elegantissimo spectaculo, cùm semper vireat: deinde Cordubæ in quibusdam hortis.

TERTII generis unicam arborem vidisse memini in Hieronymitarum monasterio, primo ab vrbe Corduba miliari, eadem foliorum densitate & serie quâ secundum genus, verùm minore folio & saturatiùs virente: fructu etiam majore & magis orbiculato, qui reliquorum Myrti generum fructus instar, alba & inflexa grana habet, minora tamen quàm superioris.

Myrt. Bæt. angustifolia exotica.

QVARTVM genus non adeò densè fruticat, neque multum assurgit, tenuibus & fragilibus ramis, folijs ejusdem cum tertio magnitudinis, similiter mucronatis, duplici serie rariùs

Myrtus Bætica silvestris.

Myrtus Bætica angustifolia.

Myrtus Bætica silvestris.

circa ramos nascentibus, nigricantibus,odoratis: flos alijs similis est: fructus rotundus,oblongis pediculis ex foliorum alis prodeuntibus inhærens, copiosus, initiò viridis, deinde candicans, maturitate niger, vinosus, grati admodum cum quadam adstrictione saporis.

Natales. Sponte prouenit plerisque agris & collibus Extremaduræ (quæ Bæticæ pars est ad Anam flumen sita) & Lusitaniæ illi conterminæ, adeo copiosè, ut per aliquot miliaria, nulli ferè alij frutices conspiciantur. Octobri interdum florentem, sed maxima ex parte fructu onustam hanc Myrtum colligebam, cùm Madritio Vlysipponem proficiscerer, locis incultis & procul à mari, procul à fluminibus dissitis, nunc lætioribus, viridioribusq; & amplioribus folijs, nunc planè exsuccis, & ferè rigentibus pallescentibusque, pro locorum natura & situ: nam in convallibus nata, multò lætior & viridior semper erat.

Myrtus domestica fructu albo. 1. QVINTVM genus satis altè fruticat tenellorum & rubentium ramorum frequentia densum, folijs omnium minimis, angustioribus, & magis mucronatis quàm in ulla Myrto, saturarius virentibus, fragrantis odoris: flos par reliquis, tum etiam fructus, qui initio quidem viret, maturitate autem non nigrescit ut reliquorum, sed exalbidus manet.

2. Hujus generis invenitur alia species ejusdem cum superiore formæ, sed per omnia tenerior, exiliore & angustiore folio.

Primùm mihi utraque hæc Myrtus conspecta est in hortulo illustris viri Dn. Ferdinandi Cotinho Lusitani, peregrinarum & exoticarum rerum studiosissimi, & multis longinquis peregrinationibus clari: cujus hortuli sepes ex hoc Myrti genere constabant. Istic Musam nascentem, & aliquot alias peregrinas stirpes vidi. Est verò is hortus in editiore urbis parte extra mœnia, apud quem veteres aliquot inscriptiones marmoribus insculptas videre licet.

Conspiciuntur omnia ista Myrti genera (præter primi speciem priorem) apud C.V. Dn. Ioannem Boisot doctissimum & rei herbariæ studiosissimum, qui omnium primus ex seminibus à me communicatis aluit: deinde apud plerosque alios quibus communicavit: rami enim in terram pacti radices agunt, sed quintum genus omnium facillimè comprehendit.

Myrti classis altera. NVNC verò apud eundem, & apud illustres viros Ioannem de Brancion, & Ioannem Dilfum ipsius agnatum, nobilesque Matronas, Mariam de Brimeur Conradi Scheti, Margaretam de Clermes Præsidis Namurcensis, uxores, aliosque quamplurimos in Belgio rei herbariæ studio sese oblectantes, alebantur & alia Myrti genera ab his quæ descripsi diversa: quorum nonnulla latiore erant folio, quædam mediocri, alia minore.

1. LATIFO-

Myrtus domestica fructu albo.

1. LATIFOLIAE quædam amplo est folio, quod tamen primæ classis Latifoliæ primæ magnitudinem non æquat, viridi, rariore ordine, & eo duplici circa ramos disposito. *Myrtus latifol.*

2. Alia paulò minor est, interdum vegetiore viridioreque folio, quandoque pallidiore, & tristiore.

3. Tertia densiore est folio, & magis mucronato, eodemque nunc vegetiore & lætiore, nunc etiam pallidiore.

QUAE medio est folio, non multum absimilis est quarto generi à me in superiore classe descripto, sed minùs nigricantibus & quodammodo pallescentibus virgultis, longiore etiam fructu. *Myrtus media.*

MINORE quæ est folio, omnium frequentissima in Septentrionalium regionum hortis fuit, ante quàm minor illa prioris Classis nota esset. Ejus cùm ramuli faciliùs radices agant, si pingui solo pangantur, quàm hujus, etiam satis vulgaris facta est multis Germaniæ hortis. Habet verò minor hæc conferta admodum folia, duobus ut plurimum versibus in ramulis disposita, nonnumquam ternis: quemadmodum in alijs generibus aliquando etiam accidit. *Myrtus Tarentina.*

Florent plerumque istic Autumno, fructus rarissimè ad maturitatẽ pervenit, sed in ipsa planta tota hieme hærens, cùm rursus sub Veris finem aëri exponitur, inanis & immaturus decidit.

DICITUR autem Græcis hic frutex μυρσίνη, Latinis Myrtus, Gallis *Myrte* & *Meurte*, Hispanis *Arayhan*, Italis *Myrto & Mortella*, Germanis Myrtus baum. *Nomina.*

Primum, secundum, & tertium genus in prima classe descriptum Hispani *Arayhan morisco*, hoc est Myrtum Mauritanicam vocant. Latinis poterit esse Exotica, licet ternis, ad summum, foliorum versibus distinctam viderim, cùm Plinius senos versus suæ exoticæ tribuat. verùm quidem est adeo densẽ stipata interdum nasci in secundo & tertio genere folia, ut pluribus versibus constare videantur.

Quartum genus Hispani simpliciter *arayhan* & *myrta* vocant: eam silvestrem judico, quoniam spontè locis incultis provenit. Sed ὀξυμυρσίνη ab hac planè segreganda est, sui generis inter silvestres propria. Plinius tamen lib. XV. cap. VII. in quo de factitijs oleis agit, silvestrem myrtum minore semine à quibusdam oxymyrsinem vocari scribit, ab alijs chamæmyrsinem, ab alijs acaron à similitudine. *Myrtus silvestr. Oxymyrsine. Chamæmyrsine sive Acaron.*

Quintum genus Candida myrtus appellari poterit à baccarum exalbidarum colore. Et omnes istæ myrti (præter quartam) hortenses & domesticæ.

Latifoliam quæ in Belgicis hortis alitur, Romanam dici posse existimo, quam Plinius eandem cum Conjugula Catonis esse putat: eam ex Italia & Roma in Belgicam illatam certum est, nam in Hispania videre non memini. Hortensis Belgica minutiore & densiore folio, ad Tarentinam meo judicio referenda est. Nisi quis potiùs ita censeat, candidam minutissimo omnium folio in prima classe repositam, Tarentinam esse vocandam. Nam cum Cato tantùm nigræ, albæ & conjugulæ meminerit: jam verò conjugula Plinio sit Romana, nigra ex fructu satis nota: restat candida, quæ ad nullum Plinio descriptum genus referri possit, quàm Tarentinam. Sic Hortensis illa in Belgicis hortis ab initio culta, minutiore folio, non incommodè Ægyptiam Theophrasto de Causis Plantar. lib. VI. cap. XXVII. descriptam referet, quam & angusta fronde, nigroque fructu esse, & alias odore præcellere asserit. *Romana. Conjugula. Tarentina. Ægyptia.*

PORRÒ Myrti folia viridia & sicca, ipsæque baccæ, cùm foris imposita, tum intra corpus sumpta, restringendi vim habent. Multæ prætereà Myrti facultates apud Diosc. lib. I. repetiuntur. *Facultates.*

Bellonius lib. I. Observationum cap. LII. refert Illyricos myrti folijs coria perficere, quemadmodum Macedones Rhoë, Ægyptios Acaciæ siliquis, Asiæ minoris incolas glandium Esculi calicibus, Gallos Quercus libro, Phryges silvestris Pini corticibus.

MYRTO-

MYRTO-CISTVS PENNAEI.

Μυρτο-κίστος balearica.

Cisti summa genera.

CAP. XLIIII.

ELEGANS est hæc planta, cujus iconem C.V. Thomas Pennæus Londinensis Medicus anno M. D.LXXX ad me mittebat, & subsequente anno Londini in Anglia siccam ostendebat, quam ille ex Balearium insularum majore, vulgò Majorica nuncupata erutam μυρτο-κίστον appellavit: cujus rei causa illius historiam inter Myrtum & Cistum reponere libuit.

FRVTEX est interdum tricubitalis, scabro admodum cortice, & veluti quibusdam tuberculis obsito, qui in vetustis ramulis facilè abscedit & sponte decidit: folia sunt penè Myrti (quorum dorsum non minùs scabrum est quàm ipsi ramuli) supernè lævia, conjugatim ut in Cisti & Myrti generibus circa ramulos nascentia: flores summis virgis insident lutei, quinque oblongis folijs cõstantes, & multis in meditullio longiusculis staminulis prædîti: his succedit oblongum & pentagonum capitulum semine plenum.

Tota stirps odorata est, & lentorem, sive pinguem quendam succum, quali Cisti Ledi genera madent, effundere videntur.

CISTVS MAS. CAP. XLV.

CISTI duo prima (ut Plinianis utar verbis) genera Dioscorides facit, marem & feminam: deinde tertium addit Ledon dictum.

Ego, illius vestigijs insistens, tria etiam summa genera constituam: deinde singula in eas species quas observavi, dividam, initium à Mare facturus.

Cistus mas 1. cum Hypocistide.

Cisti maris quinque species.

Cistus mas 1.

Hypocistis rubra.

MARAM porrò Cistum appello, qui flore quidem, ut reliqua Cisti genera silvestrem rosam æmulatur, sed colorem rubrum nunc saturariorem modò dilutiorem habet: cujus quinque species foliorum forma aut colore inter se differentes observabam.

PRIMVS Cistus mas, cujus hîc iconem cum sua hypocistide exhibeo, humanâ altitudine plerumque fruticat, ligno satis fragili, & candicante cortice recto: frequentibus ramis alternatim semper ex adverso respondentibus: eandem etiam seriem servantibus folijs, quę omnino sunt incana, molliora & longiora in novellis plantis, in adultis verò, contractiora, duriora, & aspera, foliorum salviæ modo, mucronata, adstringentis gustus: flos ejus Cynorhodi aut silvestris rosæ magnitudine, quinque folijs constans, dilutioris rubri coloris seu, ut vocant, incarnati, multis staminibus croceis medium florem, ut in Rosa simplici, occupantibus: flori succedunt capitula quædam pentagona, dura, hirsuta, incana, mucronata, in quibus exiguum est semen ex ruso nigricans, seminis Hyoscyami aut Papaveris magnitudine.

Ad hujus radices, quæ summis cespitibus diffunduntur & cohærent, copiosè nascitur elegantissima omnium quas umquam viderim, Hypocistis, novo Vere, cùm Cistus jam ad explicandos flores se parat: nam quando primùm è terra emergit, purpureum sive kermesinum

sericum

sericum esse diceres: deinde paulatim assurgens,& sese explicans,multum de pristini coloris elegantia remittit, & cytinos suos profert candicantes, turgidos & lento succo plenos: qui à peritis pharmacopœis denfatur & in usum adservatur.

Frequens est hic Cistus,cùm in Hispania,præsertim ea parte quæ Bætica appellatur, tum in Lusitania & Gallia Narbonensi,maximè Setio monte.

Cistus mas II.

Cistus mas V.

SECVNDVS eadem altitudine qua superior assurgit, interdum etiam majore, non minùs fruticoso stipite,neque minore ramorum frequentia: minùs tamen candicat: folia habet eodem ordine disposita,molliora tamen,longiora, angustiora,& magis mucronata: flos ejus superiori similis,carnei coloris: capitulis etiam & semine parum differt. *Cistus mas II.*

Nascitur & in Hispania,& diutiùs reliquis maris generibus floret: illius item ramuli teneriores,rorulentum quidpiam pingue & odorum sub Autumnum contrahunt.

Dubium non est,quin Hypocistis sub hoc genere etiam crescat: nullam tamen, quemadmodum nec sub tribus subsequentibus,observavi.

TERTIVS superioribus brevior est, non minùs tamen fruticosus: tenuiores habet ramos,folia superiore breviora,dilutiore viriditate prædita, magis rugosa, pinguia & odorata; florem alijs similem,dilutius rubentem, & aliquantulum odoratum, quam notam in reliquis Cisti Maris generibus non deprehendi: hujus capitula superioribus paulò minora sunt, & suis involucris (quæ florum calices sunt) diutiùs occultantur,semen in capitulis æquale. *Cistus mas III.*

Hunc duntaxat in Lusitania spontè nascentem, supra Olyssipponem itinere Conimbricensi,atque etiam in maritimis observabam.

QVARTVS humana altitudine plerumque attollitur, ut reliqui fruticosus, & ramulis aliquantulum incanis: ejus folia reliquis majora & quasi orbiculata, nonnihil hirsuta & rugosa: flos superioribus forma similis, paulò major, & colore saturatiùs rubente: hirsuta, dura, pentagona capitula, superioribus majora, in quibus semen rufum, majus quàm aliorum continetur. *Cistus mas IV.*

Invenitur Regno Valentino & Arrogonum, audio etiam in Italia frequentem esse: natus in Belgicis postea hortis, semine ex illis provincijs misso.

QVINTVS humilis est, & supinus ut plurimùm, multis pedalibus aut paulò amplioribus ramis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa sunt & quodammodo sinuosa, candicantia & hirsuta, gustus acerbi & adstringentis: flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi umbellatim nascuntur, superioribus paulò minores, sed elegantis ex rubro purpurascentis coloris & intensioris quàm in quarto: capitula reliquis minora, suis involucris plerumque contecta,semen continent reliquis simile sed magis atrum. *Cistus mas V.*

Hunc in sola Lusitania nascentem videbam solo admodum arenoso: nec usquam frequentiorem

quentiorem quàm apud monasterium *Pera longa* dictum, quinto supra Vlysipponem milliari, semine maturo onustum, flore in nonnullis plantis etiam Novembri mihi conspectũ. Semen in Belgium reversus, ut ceterorum Cisti generum aliquot amicis communicabam: sed nemini natus est hic frutex, præterquam uni Petro Coudebergo Pharmacopæo doctissimo & rei herbariæ studiosissimo, quem tamen diu conservare non potuit, nam subsequens hiems satis rigida abstulit.

Reliqua genera quæ hiemem superarunt, omnibus rei herbariæ studiosis qui in Belgio vivunt, satis nota, cùm ea aut in suis hortis alant, aut aliquando aluerint.

Florent verò omnes isti Cisti Aprili, aliquando etiam maturiùs, nonnumquam seriùs, pro regionum & locorum natura & temperamento: semen Augusto, Septembri & Octobri maturescit.

QVATVOR priora Maris genera communi vocabulo dicuntur Hispanis *estepa*: quintum genus peculiariter Lusitanis *rosella* vocatur.

CISTUS FEMINA. CAP. XLVI.

Cisti feminæ varietas.

CISTVM feminam etiam in suas species distribuam. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticans, sicut Mas: aut supinus & humi sparsus, ut Erica vulgaris Myricæ folio. Deinde utrumque genus colorem in flore variat, qui maxima ex parte candidus est, quandoque luteus, seu Ochræ colore.

Cisti feminæ historia.

EST igitur Cistus femina frutex ramosus, cubitum interdum altus, nõnumquam humi stratus, gracilibus, nigricantibusq; ramis, folio non minore quàm in maris quarto genere, circinatæ ferè rotunditatis, rudi & aspero, viridi tamen, saporis adstringentis & acerbi: florem habet paulò minorem quàm mas, quioti generis flori pene similem, album, nonnumquam etiam flavum, luteis fibris, ut in rosa silvestri, medium florem occupantibus: capitula minora sunt maris capitulis, nigriora, non mucronata, sed nonnihil compressa superiore parte, semen paulò nigriùs & satis magnum continentia.

Recti & supini qui album florem gerit magna est in Hispania, Lusitania, Gallia Narbonensi & Aquitania abundantia. Qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania Cantabris finitima, circa Bayonam vidisse memini.

Hispani Cistum feminam vulgò *xara-estepa* vocant, nomine ex Maris & Ledi appellatione composito. Narbonensis Galliæ incolæ, qui circa Mompelium vicinisque locis habitant, meo tempore *mouges* vernacula lingua dicebant.

Κίστος. Κίσθαρος. Κίσσαρος. CISTVS autem uterque, mas & femina, Græcè dicitur *κίϛος* Dioscoridi, quem & *κίσθαρον* & *κίσσαρον* à quibusdam vocari scribit.

PORRÒ, quàm multis annis habui opinionem, hîc dissimulare nõ possum. Ea est, Theophrasti græcum exemplar multis jam sæculis mendosum fuisse, & Historiæ Plant. lib. VI. cap. II. initio, *κίϛου* pro *κισσοῦ* legendum esse, errore à librarijs facilè admisso, ob vocum affinitatem. *Theophrast. emaculatus.*

Nam cùm Theophrastus de arboribus agens lib. III. Hist. Plant cap. ultimo, adeò diligenter Hederam in summa genera, humi repentem & in altum se attollentem; hanc denuò in tria genera, candidam, nigram, & quæ Helix appellatur: tertiò, singula genera in multas species distribuerit. Cur lib. VI. ejusdem Hist. cap. II. quasi sui oblitus, inter suffrutices Hederæ denuò meminit, ejusque duo duntaxat genera facit, utrique florem rosæ silvestris tribuens? cujus obsecro quænam est similitudo cum Hederæ flore omnibus notissimo?

Plinius Theophr. mendosum exẽplar sequutus. Certè sic ego existimo, mendosum Theophrasti exemplar in ea usa fuisse, cur Plinius (qui plerumque ex Theophrasto sua depromit) de Hedera acturus lib. XVI. cap. XXXIII. Nat. Hist. ex Theophr. lib. VI. capitis secundi initium ad verbum mutuatus, reliquam deinde Hederæ historiam ex ejusdem lib. III. persequutus sit.

Sic enim habet Theophrastus, *καὶ γὰρ κισσοῦ δύο γένη διαιροῦσι. τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ τοῦ τὸ μὲν μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχων καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζον. ἄμφω δὲ ὅμοια τοῖς ἀγρίοις, πλὴν ἔλαττω καὶ ἄοσμα.*

Plinius autem, Hederæ duo genera prima, mas & femina: major traditur mas corpore, & folio

folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosæ silvestri, nisi quod careat odore.

Item lib. XXI cap. IX. de coronis agens. Vtuntur è ferulis, & corymbis, & hederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum silvestribus rosis similis. Et in ijs quoque color tantùm delectat, odor autem abest.

Similiter cùm de Ladano agit lib. XII. cap. XVII. Hederam pro Cisto ponit. Verum autem Ladanum (inquit) Cypri insulæ, & esse œsipum hircorum barbis genibusque villosis inhærens, sed hederæ flore deroso pastibus matutinis, cùm est rorulenta Cypros, &c. Quod satis indicant subsequentia verba. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellēt, &c. Nam Ledon Cisti genus esse, neminem ignorare arbitror, & paulò pòst demonstrabimus.

Sed lib. XXIIII. cap. X. κισσὸν à Cisto distinguit. Nam posteà quàm de Hederæ facultatibus egit, subjungit, Græci vicino vocabulo ciston appellant fruticem majorem Thymo, folijs ocymi. Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, feminæ albus. Ambo prosunt dysentericis, &c. Et paulò pòst, Sub his maxime nascitur Hypocistis, quam inter Hederas diximus.

CETERVM Cisti folia, & parva germina trita, adeò desiccant & adstringunt, ut ulcera glutinare valeant: Flores autem efficaciores sunt, sic ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque & humiditates persanent: nomas per se illiti cohibent, vetustis ulceribus, & igni ambustis cum cerato medentur. *Cisti facultates.*

HYPOCISTIS verò, quæ Græcis ὑποκιςὶς dicitur, à nonnullis ῥόδινθρον, ἢ κύτινος cognominatur teste Dioscoride. Plinius scribit orobathion à quibusdam dici, arefactam in umbra, sistere alvum ex vino austero nigroque, siccare & spissare, & rufam stomachi rheumatismos emendare: potam tribus obolis, sanguinis excreationes, cum amylo dysenterias potam & infusam, vetera quoque ulcera purgare. *ὑποκιςὶς. ῥόδινθρον. κύτινος. Orobathion.*

CISTI FEMINAE CLASSIS ALTERA. CAP. XLVII.

ALIQVOT præterea Cisti genera in Hispania & Lusitania observabam, quæ ad Feminam veluti ad primarium genus, meo judicio, potiùs referenda, quàm ad Marem, aut Ledon: quandoquidem nullo pingui lentoque liquore sunt obsita, nec roseum sive purpureum florem habent. *Cisti feminæ. Classis II.*

Cistus folio Halimi I.

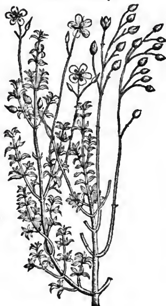

Cistus folio Halimi II.

PRIOR cubitales aut ampliores profert ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus folia Portulacæ marinæ similia, sed omnino incana ut Halimi (à quo cognomen indidi) obtusiore mucrone, subacidi & adstringentis gustus: summis ramis multi inhærent flores, quinque folijs constantes, flavi coloris, minores quàm in superioribus, illi Cisti generi quod nonnulli Helianthe- *Cistus folio Halimi I.*

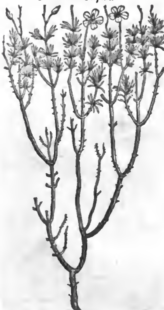
Cistus folio Lavendulæ.

Cistus folio Sampsuci.

Cistus folio Thymi.

Helianthemon vocant, similes, suas fibras in medio enati nervi: his succedunt longiuscula & triangula capitula, exiguum subrufum semen continentia.

Hypocistis nata. Ad hujus radices Hypocistin nascentem omnino luteam, sive ochræ colore, ipsius plantæ florem colore referentem, Ianuario mense anno M. D. LXV. reperiebam. Hanc pueros & pastores manducare intellexi.

Cistus folio Halimi 1. ALTER procerior est priore, firmioribus ramis & incanis ut prior: folia etiam habet Halimi, paulò tamen longiora, angustiora, magis mucronata, & dorso elatiore, incana tamen tota & sicca, subacidi etiam & adstringentis saporis. Illius neque florem, neque semen vidi.

Vterque frequens est in Lusitania arenoso solo & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Olyssippone nusquam alibi mihi conspectus.

Cistus folio Lavendulæ. TERTIVS plerumque cubitali assurgit altitudine, plurimis ramis, iisque brevibus præditus, circa quos confertim nascuntur folia angusta, incana, Lavendulæ folijs proxima, adstringentis gustus flores superioris floribus non multum absimiles, parvi, candidi: semen non observavi.

Hic frutex adeò Lavendulæ similis est, ut excepto odore & sapore, pro ea sumi possit & certè quas plantas initiò conspexi negligebam, Lavendulam esse existimans, sed floribus deinde conspectis in aliquot alijs plantis, diligentiùs observatas, Cisti genus esse deprehendi.

Solo Valentino regno hoc Cisti genus inveniebam aridis & petrosis locis quarto à Valentia miliari, Aprilis initio.

Cistus folio Sampsuci. QVARTVS frutex est multos graciles ramulos proferens, in quibus folia parva, quasi circinata,

nata, incana, Sampſuco ſimilia, paulò minora, & dorſo eminente, contratijs inter ſe pediculis, ut in ceteris Ciſti generibus, naſcuntur, & adſtrictionem habent cum quadam aciditate & ſalſedine conjunctam: flos in ſummis ramis copioſus quinis albis folijs conſtat, quorum meditullium macula ex purpura nigricans inficit, villis & ſtaminibus flavis medium florem occupantibus: capitula deinde lini ferè exigua, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſcyami, ex nigro candicans ſive cineteum continetur: totus verò oblongus ille ramulus qui florem & capitula ſuſtinuit, ſemine maturo areſcit, ut in ſingulis Ciſti generibus.

Primùm hunc inveni in Hiſpaniç Caſtella veteri, ſupra oppidum cui nomen D. Martini *del Caſtañal*: deinde copioſum circa *Caraiçejo*, & toto Bætico agro inter Tagum & Anam flumina.

Hiſpani *Quiruëla* aut *quiriuëla* appellant, communi fermè cum Ericæ minoris vulgatioris vocabulo, quia fortaſſis inter Ericas numerant.

QVINTVS pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine folijs conſpiciuntur, præterquam circa eorum ſummitates, in quibus confertim naſcuntur exilia admodum, viridia, Thymi foliorum æmula, adſtringentis guſtus: florem ſummis ramis fert ſuperiori ſimilem, minorem, & nullis maculis infectum: ſemen non obſervavi. *Ciſtus folio Thymi.*

Hic mihi ſolùm conſpectus eſt extrema Bæticæ parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat: fieri tamen poteſt ut etiam alijs locis naſcatur.

CISTI FEMINAE TERTIA CLASSIS. CAP. XLVIII.

SVPERIORIBVS proculdubio conjungendæ ſunt plantæ, hoc capite ſubijciendæ, cùm & forma reſpondeat, nec diſſimile ſit temperamentum. *Ciſti feminæ Claſſis III.*

Chamæciſtus I.

Chamæciſtus II.

OMNIBVS nota eſt planta pluribus regionibus vulgaris, quam Germani, quòd locis incultis inter Ericas naſcatur, & folijs Hyſſopum vulgarem æmuletur, *Heyden yſſop* appellant, floribus vel albis, aut pallidis, ſed maxima ex parte aureis, qua de cauſa Herbariorum in Germania vulgus Conſolidam auream nuncupat. Sunt qui Plinij Helianthen eſſe volunt, alij Panacem Cheironeium Dioſc. cui folium amaraco ſimile, florem aureum, radicem parvam nec altè demiſſam tribuit. Ego ad Ciſti feminæ tertiam claſſem reducendam cenſeo: quemadmodum & alia genera ſubſequentia in meis peregrinationibus obſervata. *Chamæciſtus I.* *Conſolida aurea.* *Helianthe.* *Panax Chironion.*

MVLTOS promit Chamæciſtus alter ex eadem radice ramulos, tenues, oblongos, ſumma tellure ſparſos, ſubrubentes, in quibus exigua folia, ordine quodã & duplici ſerie, quem- *Chamæciſtus II.*

admodum in reliquis Cisti generibus, disposita, Serpillo ferè similia, nigricantia & hirsuta, crassaque: sub florum autem partum, in novellis ramis, longiora & candidiora: flores in extremis iisdem novellis ramulis terni aut quaterni, oblongis & hirsutis pedicellis inhærentes, quinis folijs, ut superioris flores, constantes, illisque magnitudine pares, sed aurei planè coloris & odorati: semen observare non licuit: radix multifida, aliquot fibris latè sparsis capillata.

Nusquam nisi in summis Austriæ & Styriæ Alpibus inveniebam, idque semel, mense Augusto florentem: in hortum verò translata, ubi illam aliquot annis alui, Maio mihi floruit: sed flores cum suis pedicellis nimium caduci, omnem observandi seminis occasionem planè ademerunt.

Chamæcistus III.

Chamæcistus IIII.

Chamæcistus III. DODRANTALIBVS est Tertius ramulis, humi similiter diffusis, quos bina semper contrario inter se situ sepiunt folia, Myrti tarentinæ folijs æqualia aut angustiora, supernè cinerea quadam lanugine obducta, infernè verò omnino incana, gustu adstringente & nonnihil amaro prædita: pedicellos postea exerit duas aut tresuncias longos, quibus insident quini aut seni flores superiori ferè forma similes, quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: his succedunt trigona parva capitula, semine inæquali, minuto, rufo plena: radix lignosa, dura, vivax: in hoc etiam ramuli flores sustinentes, maturo & deciduo semine, exsiccari & confringi plerumque solent.

Maxima abundantia nascitur in omnibus illis montibus qui à Calenberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continua quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi Pannoniæ monte, alijsque ejusdem Provinciæ locis sublimioribus præsertim, siccisque, gramine tamen tectis agris. Floret Maio, semen maturum est Iunio.

Chamæcistus IIII. QVARTVS exigua est planta, tenuibus, lignosis, humique sparsis virgulis prædita: folijs primo generi, quod Helianthen putant, similibus, minoribus tamen, omnino cādicantibus, gustu adstringentibus: flores extremis ramis insident, quinque folijs constantes coloris interdum albi, ut plurimùm pallidi, staminibus medium florem occupantibus: semen triangulis capitulis Lino paribus inest exiguum, rufum. Radix lignosa & fibrosa.

Chamæcistus V. QVINTVS ab hoc non differt magnitudine & ramulorum tenuitate: flores item similes, semina similia: sed folia angusta omnino & tenuia, Cisto folijs Thymi (qui quintus est in secunda Cisti feminæ classe) respondentia, incana etiam & ejusdem temperamenti. Radix perinde dura & fibrosa atque superioris. Flores aperit uterque Maio.

Frequens est utraque plantula Salmanticensi agro, ubi *perdiguera* ab incolis appellatur, quia perdices circa eam frequenter se volutant, & pulverant.

Chamæciſtus v.

Chamæciſtus vi.

Chamæciſtus vii.

SEXTVS dodrantales aut majores humiq; fuſos ramulos habet, multis oblongis anguſtisq́ue folijs, nullo certo, ſed cófuſo ut plurimum ordine diſpoſitis, ſeptos, præter vulgaré in omnibus Ciſti generibus foliorum ſitum, ſaporis initio velut gummoſi, deinde amaricantis: extremos ramulos bini aut terni occupant flores quinque foliolis conſtantes, lutei, cum ſuis in medio ſtaminulis, coloris: quibus ſuccedunt trigona capitula ſatis magna, majuſculum & inæquale ſemen continentia: radix lignoſa, dura, vivax, foris nigro cortice obducta, & in aliquot ramos ſparſa. *Chamæciſtus vi.*

Rarior eſt, nuſquam enim niſi in monte Badenſibus thermis imminenti, quarto à Vienna Auſtrię miliari, atque in Hamburgenſi duobus à Poſonio Vngariæ urbe miliatibus, pauculas plantas inveniebam florentes méſe Iunio, quo tempore, aut pauló pòſt, ſemen etiam perficit.

OBLONGIS, quandoque dodrantalibus tantùm ſerpit Septimus ramis, humi diffuſis, nigricantibus, in multos alios breves ramulos diviſis: folia frequentia & conferta ſunt, bina ſemper inter ſe oppoſita, exigua, Serpillo minora, Thymi durioris folijs haud majora, craſſa, ſuperiore parte viridia, infernè candicantia, amaricãtis ſaporis: extremis ramulis innaſcuntur bini aut quaterni floſculi ſimul juncti, perpuſilli, è quinque foliolis cópoſiti, carnei quaſi coloris: his ſuccedunt capitula, maturitate in quinque crenas ſeſe aperientia, & ſemen exile admodum oſtendentia: radix dura, lignoſa, aliquot fibris donata eſt: quinetiam rami ſubinde tenues fibras agunt. Exſiccata planta non injucundo ſpirat odore. *Chamæciſtus vii.*

Chamæciſtus VIII.

Chamæciſtus VIII.

Naſcitur tenui ſolo inter ſaxa, in ſummis Sneberg/Snealben/& alijs Auſtriacarum Styriacarumque Alpium ſupercilijs. Floret Iunio, interdum etiam paulò maturiùs, pro temporis quo nix, quæ juga illa tegit, maturè aut ſerò ſolvitur, ratione.

Cùm Pannonicarum ſtirpium hiſtoriam primùm evulgavi, nondum mihi conſtabat quò iſtam plantulam referre deberem, quòd mediam quandam naturam inter Chamæciſtum & Cneorum Matthioli obtinere videretur: eam ob cauſam inter utriuſque capita locaveram, & ἀνώνυμον reliqueram, liberum cuique faciens quo potiſſimùm nomine appellare liberet. Sed diligentiùs poſtea obſervatam, inter Chamæciſti genera reponere placuit, impellentibus me, ut ita facerem, aliquot cauſis.

OCTAVVS palmaris eſt aut paulò amplior, ſuperioribusq; firmior, multis lignoſis, rectis & nigricantibus ramulis præditus, quos numeroſa & adeò conferta ambiût folia, ut quaternis verſibus digeſta videâtur, Myrti minoris folijs non diſſimilia, minora tamen & hirſuta, licet atra viriditate ſupernè ſplendeant, quorũ guſtus adſtrictionis particeps eſt: flos unicus interdum & alter extremis ramulis exit, ſatis craſſo pediculo ſubnixus, unico quidem conſtans folio, ſed quinque profundis crenis, iiſdemq; velut circinaris diviſo, ut quinque folia habere videatur, ejuſdem cum primo genere penè magnitudinis, coloris ex albo purpuraſcentis, & quaſi carnei dilutioris, decem ſtaminibus extrema parte nigris, & ſtylo oblongo purpuraſcente medium florem occupantibus: floribus excuſſis apparent pentagona capitula obtusè mucronata, quę maturitate aperta, ſemen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

Rariſſimum hunc fruticem duntaxat in Sneealben jugi ſcopulis naſcentem obſervabam, unde florentem ſub mẽſis Iunij finem erui; ſemine verò prægnantẽ in Veytſalben ſummo ſupercilio, duobus ſupra Neuberg miliaribus. Semel atque iterũ ex iis jugis cum ſuo ceſpite deſumptum in meũ hortulum trãſtuli cũ alijs elegantibus alpinis ſtirpibus: ſed miteſcere noluerũt.

NVLLVM nomen vulgare has plantas obtinere intellexi præter Primam, quæ, ut dixi, Heyden yſſop à Germanis dicitur: Tertiam quæ ab Auſtriacis Heyl aller Welt kraut vocatur, à præſtanti videlicet curandorum vulnerũ facultate (quo etiam nomine ipſos donare audio Priorem) & Quartam atque quintã ab Hiſpanis *perdiguera* appellatas. Sunt autem omnes perpetuò virentes & ſua folia per hiemẽ retinentes: ſed eorum flores admodũ caduci, & ſtatim ſeneſcẽtes.

Ciſtus annuus.

Hemina.

Ciſtus annuus I.

CISTVS ANNVVS. CAP. XLIX.

VT Superiores plantæ multos durãt annos, ſic quas hoc capite deſcribam, Chamæciſto, mea opinione, cõgeneres, annuæ ſunt duntaxat, & primo à ſatu anno perire ſolent.

I. PRIOR in vinetorum apud Salmanticenſes marginibus, & Granatenſi Regno mihi obſervata, longiuſculis hirſutis, rectis, & raris eſt virgulis, folijs autem amplioribus quàm in Chamæciſto primo, magiſque viridibus, adſtringentis

gentis gustus: flos Chamæcisti primi flori similis, pallidus aut albicans est, semen minutum rubescens in trigonis capitulis, duplo quàm Chamæcisti primi majoribus continetur.

Castellani *turmera* vocant, quia forsitan, ubi hæc nascitur, tubera, quæ illis *turmas* dicuntur, crescant, Granatenses *yerva del quadrillo*. An Hydnophyllon herba, quam Pamphilus in glossis, teste Athenæo lib. II. Deipnosoph. tradit supernascentem tuberibus, cujus indicio subesse tubera cognoscunt? *Hydnophyllon.*

2. Ejus alia species invenitur longioribus aliquantulum virgis, non tamen minùs hirsutis, angustioribus etiam folijs, cujus flos minor, pallidus, valdè caducus, capitula & semẽ similia.

ALTERAM, Madritiana silva inveniebam, secundo ab urbe Luteria miliari, pedali altitudine assurgentem, exiguis, tenellis, rectis, nec admodum ramosis cauliculis: oblongis folijs, angustis, hirsutis, diluta viriditate præditis, quæ cum ramulis per Caniculę æstus pingui quodam & lento humore sunt obsita: flos pusillus est, quinque folijs constans, punicante macula insignitis, pallidi alioqui coloris ut superior: tenella admodum & triquetra capitula pusillum & cinereum semen continent. *Cistus annuus II.*

Hujus nullum vulgare nomen intellexi. Sed utraque Maio mense floret.

Prioris semen, maximè commendari ad nephriticos dolores, atque ad alios usus utile esse, me monebat Doctiss. vir Simon de Tovar Hispalensis Medicus.

CISTVS LEDON. CAP. L.

SVPEREST ut tertium Cisti genus in suas species etiam distribuamus, quæ non minùs variæ sunt quàm in Cisto femina. Initium autem abs omnium vulgatissimo, & pinguissimo per Hispanias nascente faciemus. *Cistus Ledon.*

Cistus Ledon I. angustifolium.

I. PRIMVM igitur Ledon fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnumquam etiam latiora, supernè ex viridi nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato, calido, & transparente liquore adeò copioso aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliaris germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcerrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque foliorum textura, omnino interdum albo, sed cujus singula folia circa unguem ex purpura nigricante macula rhomboide nunc majore, modò minore & angustiore, ut plurimum infecta sunt, floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in alijs Cisti generibus: capitula in longis pediculis, folijsque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & sæpenumero decagona, dura, interius flavescentia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrufum, omnium minutissimum. *Ledon I angustifolium.*

Tota planta, dum reficcata est, quendam candorem contrahit, pinguem tamen illum suum lentorem & suavem odorem non amittit, sed eum retinet ad multos etiam annos.

Crescit hoc genus multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis frequentissimè, pistoribus ad calfaciendas fornaces, & tenuioris fortunæ hominibus struendo igni serviens. Nusquam tamen abundantiùs quàm in collibus eorumque declivibus inter Tagum & Anam flumina, & toto ferè monte *Sierra morena* nuncupato, ut mihi aliquando contigerit ad viginti ferè milliaria per hujusmodi frutices iter facere.

2. Superata Calpe, littore marino, quà Malacam iter est, latiore nascitur folio, quasi ad Lauri angustifoliæ foliorum formam & amplitudinem accedente: non minus tamen pingui lentoque illo humore abundat, quàm jam descriptum. *Ledon I latifolium.*

Hispani utrumque *xara*, Lusitani priorem speciem *esteva* appellant.

ALTERVM genus, ubi sponte nascitur, brevius est, & bicubitalibus duntaxat assurgit stolonibus, ramosis: rami sunt fragiles, folia omnium, inter Cisti genera quę observabam, maxima, su- *Ledon II. latifol majus.*

Ledòn latifolium II. majus.

Ledon II. latifolium minus.

Ledon IIII.

tna, ſupetnè viridia, infernè nonnihil candicantia, Hederæ foliorum formam interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantia, ſatis rudia & carnoſa, hieme rubedinem nonnullam contrahentia, ſubacidi & adſtringentis ſaporis: flos candidus, Ciſti feminę flori par: capitula pentagona, mucronata, exili & nigricante ſemine referta ſunt.

Tenellæ plantæ neque pingues, neque odoratæ ſunt, ſed annotinæ duntaxat, & vetuſtiores, Autumno præſertim, quo tempore omnes Ciſti ſpecies quæ pingues ſunt, abundantiore ſucco, craſſiore ſaltem & magis tenaci prægnantes eſſe mihi viſæ ſunt.

Ledon II. latifol. minus.

2. Hujus generis alia ſpecies etiam invenitur, per omnia ferè ſimilis, ſed humilior, neque cubitum excedens: folia etiam minora. flore, ſemine, guſtu conveniunt.

Vtrumque genus naſcitur in ea montis Mariani (vulgò Sierra morena dicti) parte, quæ ſuperanda eſt ijs qui Vlyſſippone Hiſpalim iter faciunt. Invenitur etiam quibuſdam collibus Granatæ vicinis.

Primam ſpeciem incolæ *xara-xargana*, & *xaron* vocabant: Granatenſes *xara-eſtepa*, eodem quo Caſtellani Ciſtum feminam nomine. Altera ſpecies incolis *xaguarça* dicitur.

Ledon III. Cyprium.

TERTIVM in Hiſpanijs non obſervavi, ſed ſemine ex Italia miſſo Cyprij Ledi nomine, nobis & plerisque alijs Belgis rei Herbariæ ſtudio ſeſe oblectantibus natum eſt, cubitali, interdum majore altitudine, fruticoſum, nigricantibus ramis, carnoſis folijs, & præ ſaturata viriditate nigricantibus, mediæ inter primi & ſecundi

generis

generis folia magitudinis, brevioribus tamen, & rhomboidis quodammodo figuræ, quę cum novellis ramis lento & resicido humore obsita sunt, non adeò tamen abundanti & denso, neque etiã adeò odorato, ut in primo genere: flos albus est, secundo generi similis, semen etiam exile nigricans in rotundis capitulis.

QVARTVM genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexibilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti feminæ folia accedunt, verùm paulò longiora, angustiora, hirsuta, nigriora, & lenta pinguedine conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem conspiciuntur: flos albus est Cisti feminæ flore non minor, nec ei absimilis: capitula exigua membranaceis quibusdam & laxis involucris tecta, semen continent omnium inter Cisti genera maximum, nigrum. Ledon IIII.

In sola Castella veteri hoc genus observabam, vicinis pago S. Martini *del Castañal* locis, ubi ab incolis *Ardivieja* nuncupatur, adeò frequens, ut vulgare sit istic proverbium,

Quien al monte va, y mas no puede, A lo menos ardivieja coge. hoc est,

Quicunque montem accedit, potiùs quàm inanis redeat, vel Ardivieja (plantam vilissimam) colligat. Apud nostros Belgas satum feliciter provenit.

Ledon V.

Ledon VI.

QVINTVM eadem qua proximè descriptum assurgit altitudine, verùm ramis duris, lignosis, nigricantibus: oblongis oleæ folijs, angustioribus, fuscis, pinguibus, & lento humore conspersis, quemadmodum & novelli ramuli: flos albus omnium ferè minimus: longa & angulosa capitula, in quibus semen ex rufo nigricans, exiguum. Ledon V.

Ad hujus radices geous illud *κυνὸς ὄρχις*, sive Cynomorij, Hypocistis nuncupatum, adnatum inveniebam, multis veluti squamis, ut quod in aliorum Cisti generum radicibus crescit, compactum, pallescentis coloris, quibusdam tamen lineis purpurascentibus & nonnihil virescentibus distincti, cytinos suos summa parte proferens, lentoque & glutinoso succo totum prægnans.

Nihil isto Ledi genere vulgatius toto Valentioo regno, & Narbonensi Gallia, ubi aliud Ledum non observabam: sed in plerisque alijs Hispaniæ & Lusitaniæ locis etiam invenitur.

SEXTVM penè Quinto simile est, breviùs paulò, minoribus angustioribusque folijs, lento humore aspersis, quemadmodum illius folia: flos major est, albus item, & quinque folijs constans, semen etiam respondet. Ledon VI.

SEPTIMVM cubitale est, multis & frequentibus ramis fruticans, cineraceo colore præditis, quos sepiunt frequentissima folia Rorismarini coronariæ foliorum æmula, omnino Ledon VII.

canescen-

Ledon VII.

Ledon VIII.

Ledon IX.

canescentia & hispida, nec minùs pinguia, & lento succo perfusa cum suis tenellis ramulis, quàm quintum genus: flos summis ramis copiosus, candidus, superiori similis, nec semen dissimile.

Valentino etiam Regno hæc duo postrema mihi duntaxat observata sunt, circa Xativa, & ab incolis *xaguarço* dicuntur.

Ledon VIII. OCTAVVM eadem qua superiùs magnitudine crescit, rami tamen magis expansi sunt, folia tenuiora, superna parte ex fusco viridia, inferna verò candicantia, ut Rorismarini coronariæ folia videantur, gustu tamen adstringentia, licet lento quodam & pingui humore sint cum tenellis ramis oblita: numerosi flores secundùm ramorum longitudinem nascuntur quinque folijs constantes, exigui, postremò tamen descriptis pares, lutei coloris: semen in pusillis capitellis ex cinereo nigricans.

Invenitur hoc frequens incultis illis locis citra Tagum, supra Olyssipponem, cum Cisto folijs Halimi, & nonnullis Bæticæ, ubi ab incolis *Romero*, id est, Rosmarinus appellatur.

Ledon IX. NONVM minus est superiore, folia paulò majora, neque subtus incana ut in præcedente, sed rariora & magis glutinosa sunt: ramulos, quibus flos inhæsit, tenues, exsuccos, planeque retorridos, aliquot inania capitula & omnino hiantia jam excusso semine, sustinere deprehendebam.

Ledon X. DECIMVM pedali duntaxat est altitudine, ramulis exilibus, lignosis, satis tamen fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & quodam lento humore madentibus: folijs longè minoribus quàm in Nono, non multùm à Thymi folijs dissidenti-

Ledon x.

diffidentibus: flores non observavi, quemadmodum nec in superiore: sed in oblongis ramulis quasi umbellatim prodeuntia capitula exigua & superiore parte aperta, inanoia jam & cum suis ramulis arida.

Nascuntur verò hæc duo postrema, in extrema Bæticæ parte, qua Castellam novâ spectat, ab incolis *xaguarço* nuncupata: tametsi posteriùs nonnulli etiam *tumernela* appellent, quòd sub ea fortè tubera, vel potiùs, ot existimo, Hypocistis, quæ illis tuberis fortasse loco observata est, nascantur: tubera enim Hispani *turmas*, ut antè dixi, vocant.

Non minus perpetuò virente nec decidente sunt folio ista Cisti genera, quàm Mas & Femina.

GRÆCIS porrò hic frutex λῆδον, Latinis Ledon dicitur: Plinius etiam Ladan appellat. Pingue verò illud quod ex eo colligitur λάδανον, Latinis Ladanum, officinis Laudanum. *Λῆδον. Ledon. Lada. Λάδανον.*

EIVS colligendi rationem Dioscorides lib. I. Plinius Naturalis Historiæ lib. XII. cap. XVII. descripsere. Quam verò inter recẽtiores Bellonius lib. I. cap. VII. Observationum in Creta observasse ait, adscribere hîc libet, cùm ab alio nemine sit adhuc prodita.

Græci colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò id instrumentum rastro dentium experti simile: huic affixæ sunt multæ ligulæ sive zonæ è corio rudi nec præparato confectæ. Eas leniter adfricant ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille humor circa folia concretus, qui deinde à ligulis per summos Solis ardores cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cùm totos dies ardentissimo caniculæ æstu in montibus hærere necesse fit: neque facilè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est, monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis Idæ radices, pago Cigalinus nuncupato, & apud Milopotamo. Hactenus Bellonius. *Ladani colligendi ratio.*

Si quis tamen in Hispanijs huic colligendo operam navare vellet, multò minore, ut mihi videtur, negotio magnam ejus longè purissimi, resinosi, & odorati copiam colligere posset, cùm integræ aliquando, ut dixi, silvæ inveniantur omnium pinguissimi illius Ledi quod primo loco descripsi: neque illo ex Aphrica invecto, magna ex parte impuro, opus esset.

CETERVM Ladanum primo excessu calidum est, adhæc substantia tenui, proinde emolliens, & moderatè digerens, atque etiam concoquens: itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat: similiter adstrictionis paululum habet, quocirca etiam defluentes capillos retinet: nam quidquid pravi humoris ad radices eorum resedit, id omne absumit, tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

LEDVM ALPINVM CAP. LI.

I. LEDO non ineptè subjungetur odoratus hic atque elegans frutex, multis cubitalibus, lignosis, duris, humi, ut plurimum, diffusis, cinereoque cortice tectis ramis præditus: quorum extremi ramuli confusè nascentibus folijs sunt obsiti, Chamælææ Italicæ foliorum æmulis, duris, supernè viridibus & splendentibus, infernè dilutiore colore conspicuis, mucrone interdum rotundiore & obtusiore, in ambitu villosis hirsutisque ut sunt & nova germina, adstringentis saporis: germinum extremis insidet coma florum deorsum inflexorum & propendentium, campanulæ modo concavorum, qui summa labra quinque divisuris secta habentes, foris intensiùs rubent, & argenteis veluti guttis (cum ipsis unde dependent petiolis) conspersi sunt, interiore verò parte dilutius rubri, aliquot staminulis intra latentibus, suaviusculi odoris: ijs succedunt exigua capitula quinque cellulis constantia, in quibus semen fulvum, minutissimum scobis instar: viridia capitula trita, suo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt: radix dura, lignosa, oblonga: sed & rami per terram sparsi interdum fibras agunt. *Ledi alpini historia.*

Invenitur in summis Snéberg/Sncalben/Wechseln/Durrenstein aliarumque vicinarum Alpium jugis inter saxa, ad devexa plerumque latera. Observavi etiam supra Gamingum, Chartusianorum

Ledum Alpinum.

norum cœnobium, in montis ascensu lapidibus strato, qui subeundus est ijs, qui ad Schof/& vicinas Alpes proficiscuntur.

Ledi alpini genus alterū.

2. Aliud ejus genus invenitur in Snealben supra Neuberg/ rarioribus folijs, nec ita confertis, majoribus, durioribus, admodum venosis, longiore mucrone præditis, minimè in ambitu hirsutis, & prona plerumque parte flavescentibus, aut ferrea rubigine nigricantibus: flores habet superiori similes, sed paulò dilutiores, capitula & semen similia. Hujus folijs & ramis adnata aliquando reperiuntur tubercula nunc nucis ponticæ, modò pisi magnitudine, inæqualia, foris rutilante aut pallescente nonnumquam colore, intus fungosa, & alba pulpa plena, adstrictionis participe, quæ gallarum vicem præstare possint.

Floret utrumque genus Iunio & Iulio: semen sub Augusti finem, aut paulò serius maturescit.

Nerion alpinum.

NERION alpinum nobilis idemque doctissimus Vlysses Aldrovandus hunc fruticem appellat, teste C. V. Conrado Gesnero in descriptione Montis fracti. Alpini pastores Alprosen & Bergrosen nominant, ut ipse eodem loco & in Epistolis, & Simlerus ad calcem Commentarij de Alpibus referunt, quidam Batenblust/ nonnulli Hunerlaub vocant. Primum genus omnino intelligi existimarem à Clariss. Viris Pena & Lobelio in Adversarijs, sub Alpinæ Chamærododendri odoræ nomine, nisi bacculas asparagi vel taxi pares illi tribuerent, quas in nostro non reperias; sed pentagona tantùm capitula, ut ex ejus descriptione satis liquet. Alterum plurimum convenit cum eorum montana Chamæleæfolia, sive Lentiscifolia Chamęrododrendro minus odora. In Observationibus prioris iconem exhibet Lobelius Balsami alpini nomine: pictor tamen flores fideliter non expressit, quos in quinque crenas, non in quatuor, divisos esse comperisset, si ramos suis floribus onustos, à me anno M. D. LXXIIII. amicis Machliniam missos (è quibus illam iconem expressit) diligentiùs consideraslet: licet non negem interdum fieri posse, ut quatuor tantùm crenis dividantur, sic nonnunquam ludente in floribus natura: at omnes in eodem ramo tales natos esse, credibile non est.

Chamærhododendros alpina.

Chamærhod. Chamæleæ falsa. Balsamum alpin.

Evonymus quorundam.

Hic est frutex quem à nonnullis Evonymum dici, ante memini, nescio qua ratione ductis. Nam in hoc ubi fructus sesamo proximus in quo acinus in quaternos versus digestus, qualem Theophrastus, sive granum quadrangula figura, quod Plinius, illi tribuunt? Ex modò descripta sanè historia satis liquet ne minimam quidem notam ad Evonymum referri posse. Itaque cum Gesnero loco suprà memorato, & in Epistolis, Ledi potiùs esse, quàm Nerion aut Evonymum arbitror, multum me impellente, ut ita censeam, hujus stirpis odore & temperamento. Rustici & Pastores eorum montium in quibus observaui, utrumque genus Rausch appellant, eoque Tinctores qui vicina loca inhabitant, utuntur ad lineas penulas nigro colore inficiendum. Nullum præterea usum apud eos obtinere intellexi.

LEDVM SILESIACVM. CAP. LII.

CISTI Ledi generibus adnumerandum etiam esse hunc non minùs elegantem & rarum fruticem, non est dubium: ijs enim odoris fragrantia proximus est.

Ledi Silesiani historia

CVBITALIBVS autem interdum est virgis, firmis, lignosis, cortice cinereo obductis, quarum extrema in plures alias tenuiores & quodammodo purpurascentes, easque etiam nudas dividuntur: illæ vicissim in alios dodrantales ramulos, virentes quidem, sed tomento quodam rubiginei coloris oblitos, quos nulla serie digesta sed confusa ambiunt folia, Libanotidis coronariæ folijs ferè similia, sed longiora, supina parte viridia, adeoque in pronam partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit præter nervum secundum folij longitudinem excurrentem, simili tomento, cum petiolo cui inhæret, pubescentem, grati & suavis odoris, acriusculi tamen saporis: summis istis ramis insident capita ex multis brevibus quasi squamis ferrugineis compacta, è quibus deinde sese explicat corymbacea quædam multorum florum coma, oblongis, tenellis, atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis,

pedicellis

Ledum Silesiacum.

pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, non subluteorum (ut temerè quidam qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupātibus: his demum succedunt oblongiuscula capitula, pentagona, ossiculis fructus corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adepta, rubiginei sunt coloris, semenq́ue continent oblongum, flavescēs, adeoq́ue exile, ut scobis, è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut matura deorsum inflectantur, terramq́ue mucrone spectent, magna Naturæ providentia, ne semen temere effluat: nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni alij ramuli rubigineo tomento obducti cum suis folijs in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: radix lignosa est, & brevibus fibris donata.

Tota planta, præsertim floribus onusta, odorata est, & aromaticum quidpiam spirat: quare mirum non est, si, teste Matthiolo, vestibus injiciatur ad eas à tineis præservandas.

Nascitur plerisque Silesiæ locis, unde non *Natales* modò aliquot stirpes erutas, quæ in meum hortulum translatæ per biennium duntaxat creverunt, sed etiam recentes ramos elegantissimis floribus & suo fructu onustos, ad nos mittebat anno M. D. LXXVIII. Cl. V. D. Achilles Crometus Nissenus, tunc R^mo ac Illmo Episcopo Vratislaviensi à secretis, nunc verò Brunnensis in Moravia πολίατρος: qui nos etiam pro nostra amicitia peramanter admonebat, ad montium radices aliquot se plantas invenisse, quæ flores sex folijs constantes, duodenisq́ue staminibus præditos præferrent. Insuper addebat, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem adfirmare, similem plantam in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet: nominatam autem ab eo Heydnisch bintrant, hoc est, peregrinam apiariam, quia videlicet apes ejus floribus delectantur. *Apiaria peregrina.*

Floret sub finem Iunij & Iulio, semen Augusto & Septembri maturum est: inhærentq́ue interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnumquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

ROSMARINUM silvestre vocatur hic frutex à Matthiolo: sed, ut dixi, ad Ledi genera potiùs referendus videtur, in qua sententia est doctissimus noster Lobelius: ideoque Ledum Silesiacum nuncupavi. Si quis Boëmicum (quod in Boëmia teste Matthiolo nascatur) aut folijs Rorismarini cognominare malit, à foliorum cum illo similitudine, per me licet. Cordo haud ignotum fuisse arbitror, & Plantarum Historiæ lib. 1. Chamæpeucen ab eo appellari. *Rosmarinum sil. Matthioli.* *Chamæpeuce Cordi.*

NON dubium est, quin, si quis periculum faceret, ad pleraque magni usus futurus sit hic frutex. Atque adeò Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones utilem felicissimo experimenro compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri insideant, eoq́ue remedio subinde repetito. Idem me hujus oleo stillatitio Fabiani Ilges Nisseni tum Pharmacopæi opera & diligentia vitreis organis extracto, mense Octobri anni M. D. LXXXII. donabat: Anno autem subsequente, ipsemet Fabianus Ducis Brigensis nunc Pharmacopœus, oleum quod è summis ejus fruticis ramis florentibus exceperat ad me misit: quod cùm admodum fragrans sit, & stirpis florumq́ue nativum odorem retineat, easdem proculdubio facultates etiam obtinebit. Nondum tamen quempiam periculum fecisse intellexi.

IISDEM porrò locis quibus id Ledum crescit, nonnumquam invenitur frutex quidam pedalis altitudinis, raròampIior, tenuibus subrubentibus virgis præditus, quæ deinde in tenuiores candicantesq́ue ramulos dividuntur, angustis longisq́ue folijs temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virentibus, infernè verò canescentibus, & Salieis *Cisti Silesiaci genus.*

pumilæ

Rosmarinus silvestris ἄσσμος.

Rosmarin. sil. ἄσσμος.

pumilæ angustifoliæ, quæ paulò pòst describetur, valdè similibus foliis, nullius grati odoris, sed peradstringentis saporis: summis etiam ramis insident capitula ex multis brevibus squamis compacta caebryos modo, è quibus sese explicant aliquot flosculi tenuibus oblongisque pedicellis inhærentes, quinque foliolis, ut superioris, præditi, sed diversi coloris, rubri nimirum dilutioris sive quodammodo carnei, quibus excussis pentagona conspiciuntur capitula brevia, obtuso mucrone, exili, pallescente semine plena.

Eodem quo superior tempore floret, & maturum semen profert.

HVNC sub anni M. D. LXXXII. Autumnum, è Silesia ad me mittebat Cl. V. Fridericus Sebizius Ducis Brigensis Medicus, hac inscriptione, *Ros marinus silvestris ἄσσμος*, Similem verò ante multos annos Machliniæ aluimus in horto, & florentem, non procul Loon arce, inter Brabantinæ Campaniæ ericeta erutum, accepimus.

Speiræa Theophr. fortè.

Speiræa Theophr. fortè.

SPEIRÆA THEOPHR. fortè.

CAP. LIII.

BRIGA Silesiæ etiam mihi Viennam misit elegantem hunc fruticem idem Sibizius, ipso Vere, anno M. D. LXXXVI. qui in meo hortulo repositus, egregiè provenit (umbroso enim loco collocaram ut facilius comprehenderet) & sequẽte anno flores & semẽ protulit.

DVORVM autem cubitorum altitudine assurgit, tenuibus ramis seu virgis puniceo cortice obductis, per quos sine ullo ordine sparsa sunt frequentia, longiuscula & angusta folia, salignis proxima, per ambitum serrata, supernè dilutiore viriditate prædita, infernè veluti ærugine aspersa, exsiccatis cum quadam amaritudine conjuncti gustus. Extremi ramuli, digitalis ferè longitudinis, satis crassam spicam ferunt exiguorum florum, uvæ in modum congestorum, quinis foliis cõstantium, è quorum umbilico multa staminula prodeunt, coloris cum suo flore ex albo rubescentis sive carnei, nullo peculiari odore præditorum, nisi qualis ferè in florente olea est: illis evanescentibus succedunt pusilla pentagona capitula, quæ ad plenam maturitatem pervenientia, tenuissimum & pulvereum quodammodo semen flavescens effundunt. Mense Iulio floret, sub Augusti finem semen maturescit.

Qui ad me mittebat Sebizius, percontabatur an ad Syringam referri posset, propter pentagona capitula forsitan quę Syringæ albo flore capitulis haud absimilia, minora tamen, pollinem potius, quàm semen effundentia. Sed ego ad *σπειραίαν*, cujus Theophrastus lib. 1. cap. XXIII. Hist. Plant. inter frutices qui spicam pariunt meminit, commodè referri posse judico: Sic enim ait, πλείω δ' ἀκρόκαρπα τῶν ἄλλων ἢ τῶν δένδρων. οἷον τῶν τε σιτηρῶν τὰ σταχυώδη. καὶ τῶν θαμνωδῶν, ἐρείκη, καὶ σπειραία, καὶ ἄγνος, καὶ ἄλλ' ἄττα. Et fortasse commodius quam Vsburnum Matthioli, quod nonnulli *σπειραίαν* esse volunt.

SALIX ANGUSTIFOLIA PANNONICA. CAP. LIIII.

PRÆTER vulgaria Salicis genera, quorum ſuperior Pannonia non minùs ferax eſt quàm reliquæ quas adij Provinciæ, peculiares quaſdam ſalices in ea obſervabam, quas alibi videre non memini.

CRESCIT ergo peculiare quoddam genus juxta torrentes & udis locis, craſſo caudice, & ramis in multo tenuiores frequentioresque ramulos diviſis prǫditum, quàm vulgaris ea ſalix quæ anguſtis alioqui folijs prona parte incanis eſt: hujus inſuper folia non modò ſubtus caneſcunt, ſed licet ſupernè viridia, quadam tamen alba lanugine pubeſcunt, anguſtiora ſunt, in longiorem mucronem deſinunt, frequentioraque in ramulis naſcuntur: flores alijs generibus ſimiles, pallidi, ſemenque minutiſſimum, nigrum, candida molliqúe lanugine exceptum, levis auræ arbitrio huc illuc fertur. Solet etiam hæc Salix alia quadam peculiari nota à ceteris diſtingui: nam plerumque ſubrubentibus quibuſdam tuberculis, baphico cocco ferè ſimilibus, onerata habere folia conſpicitur. Vienna torrens, ſub urbe Vienna in Danubium influens, ea maximè abundat. *Salix anguſtifol. Pannonica.*

IN inſula porrò Danubij quæ è regione Poſonij eſt, altiſſimas & craſſiſſimas ſalices conſpiciebam maxima prægrandium Viſci fruticum copia onuſtas. Audio etiam circa illam ipſam urbem & in Caſtaneis arboribus, & Coryli, roſarumque fruticibus, viſcum naſci, mihi id affirmante ornatiſſimo viro Andrea Heindl, ejus urbis Pharmacopæo. *Viſcum ſalignum.*

Vngari ſalicem latifoliam aquaticam, quam ego aliquando Eleagnum Theophraſti eſſe ſuſpicatus ſum, Anguillara Siler Plinij eſſe credidit, Dalechampius platyphyllon leucophlæon cognominat, appellant *Reköttye fa*, vulgarem luteam ſive pallidam *Saar fiz*, rubram *Köz fiz fa*, amerinam ex qua corbes fiunt, *kötö fiz*. Germani omnes communi vocabulo, Weidenbaum/Weiden/ & Felber nominant, Galli *Saulz ou Saulx*. Itali *Salice*, Hiſpani *Sauze*. *Eleagnus Theophr. Siler Plinij. Leucophlæos Dalechãpij.*

SALIX PUMILA. CAP. LV.

MONTIUM herboſa & aperta juga pumilas alunt, quæ tribus generibus (præſertim quas obſervare potui) diſcernuntur.

Salicis pumilæ latifol. genus 1. & II.

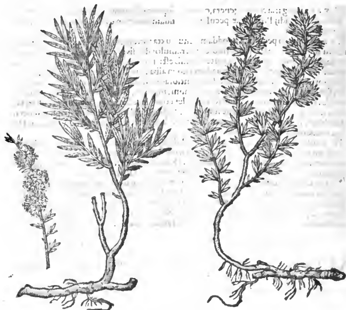

PRIMUM enim virgas habet minimi digiti craſſitudine, humi fuſas, pedales, interdum etiam majores, frequentibus prǫditas ramulis, qui ſurſum attolluntur, & inter gramina emergunt uncialibus ferè folijs obſiti, ſupernè viridibus & ſplendentibus, infernè ſubcinereis & quodammodo caneſcentibus, non multum abſimilibus Vitis idææ II. folijs. Fert ea in tenellis ramulis floſculorum molles ſpicas, quibus ſuccedunt capitula ut in majore & latifolia ſalice, quæ matura aperiuntur Auguſto, mollemq; lanuginem fundunt, in qua puſilla nigra grana latent: radix admodum craſſa eſt, pro plantæ tenuitate, craſſiſque & obliquè ſparſis fibris firmata. *Salix pumila latifolia I.*

ALTERUM ſimiles fundit virgas, humi etiam jacentes, nonnumquam paulò longiores, magis ſcabro cortice tectas, & in frequentiores ramulos diviſas, quas ſimilia cum ſuperiore folia ambiunt, magis mucronata, ſupernè viridia, infernè ſplendentia, licet tenui lanugine pubeſcant. Hujus florum ſpica, ſive Iulus craſſiuſculus eſt, illi pænè ſimilis qui in latifolia ſalice naſcitur: radix cum ſuperiore convenit, imò craſſior quodammodo videtur, non minus quàm illa diſperſa, virgis etiam, ſecundum radicis caput, interdum fibras agentibus. *Salix pumila latifolia II.*

TERTIO generi graciliores ſunt virgæ, ut plurimùm pedales, nonnumquam dodrantales duntaxat, rectæ, lentæ, ſubflavo cortice tectæ: uncialia folia, ſativi lini foliorum modo anguſta, ſupina parte viridia, prona verò cinerea, & cum novella adhuc ſunt, omnino cana: flos ut in vulgari flaveſcens, exigua, brevi, molliqúe ſpica ante folia naſcitur, at in candidam de- *Salix pumila anguſtifol. I.*

Salix pumila angustifolia I. | Salix pumila angustifolia II.

dam deinde lanuginem resolvitur: radix digitalis crassitudinis, obliqua, nigra, & tenuibus fibris donata est. Crescit etiam hoc genus in udis cæduis silvis infra Francofortum ad Mœnum.

Salix pumila angustifol. II. INVENITVR porrò in Pannoniæ & Austriæ quibusdam depressis cæduis silvis & uliginosis pratis, Quartum quoddam genus, gracilibus & cubitalibus interdum virgis assurgens, non minùs quàm in superiore lentis, quæ à medio ad summum ramulorum, multas ferunt exiguas florum spicas, molles & incanas, maturitate in pappum & lanuginem abeuntes: folia superiore breviora, angustiora, supernè viridia, infernè cana lanugine pubescunt & splendent: radix superiore non minùs crassa est, & tenuibus fibris prædita: sed & virgulta secundùm summum radicis caput, qua telluri cohærent, subinde tenues & capillatas fibras agunt.

Nec huic dissimilis, paulò tamen latioribus folijs prædita, quę passim in fabulosis Hollandiæ aggeribus Oceano objectis inter gramina & spartum, *helm* illis nuncupatum, nascitur.

CHAMELÆA. CAP. LVI.

Chamelææ I. historia. SVRCVLOSVS frutex est Chamelæa, ramis palmaribus, interdum minoribus, præsertim calidis regionibus: folijs perpetuò virentibus, Oleæ similibus, minoribus tamen nec incanis, sed viridibus, gustus initio amari, deinde linguam vellicantis: flores habet exiguos, pallidulos aut flavos, tribus foliolis constantes, ex foliorum alis prodeuntes, fructum tricoccum rithymali modo, pelliculâ primùm viridi, deinde per maturitatem rubrâ, amari & fervidi gustus, obductum, durum, & ubi exsiccatus fuerit, fuscum. Floret Aprili, fructus Augusto maturescit.

Natales. Nascitur Valentino & Aragonum regno totaque Catalonia: verùm multò brevior & candidior quàm in Gallia Narbonensi. Certè Mompeliano agro circa Miravaux, & vicinum illi collem, viaque ad Frontignanum urbem, Setio monti, quod vulgò *Cap de Sete* dicitur, proximam, frequens est, ubi multò vegetior & viridior quàm in Hispanijs. Nunc etiam à rei herbariæ studiosis in Germania & Belgio alitur.

Nomina. *Χαμέλαια* Græcis, quasi humilis Olea dicitur: Dioscoridi etiam *πυρὸς ἄχνη, ἢ ἄκνηστος, καὶ κόκκος κνίδειος* dicitur: apud Latinos Græcum nomen retinet Chamelææ. Quidam Hispani *Olivilla* vocant, Narbonensis Provincia *Garoupe*.

Facultates. DIOSCORIDES auctor est pituitam & bilem detrahere, in catapotijs sumptam, ita ut duæ

Chamelæa tricoccos.

duæ Abſinthij partes ad unam Chamelęæ miſceantur, & Hydromelite exceptæ in catapotia cogantur: in ventre tamen non liquefieri, ſed quotquot aſſumpta ſunt regeri. Hujus item folijs cum melle tritis ſordida ulcera & cruſtoſa repurgari. Eaſdem penè facultates tribuit illi Plinius lib. XXIIII cap. XV. Nat. Hiſtoriæ: ſed lib. XIII. cap. XXI. Chamelęam cum Thymelæa confundit.

ALIVD porrò Chamelææ genus nobis ex Italiâ defertur ab hac planè diverſum. Id tecto ſtolone fruticat, ramoſque habet admodum flexibiles, tenaci cortice, & qui difficile diſrumpi poteſt, obductos, folia admodum conferta, carnoſa, Daphnoidis foliorum formam imitantia, multò tamen minora, & incanâ lanugine, infernè præſertim, pubeſcentia: flores ſimul congeſtos, quatuor foliolis conſtantes, dilutiſſimè purpuraſcentes, ex lanuginoſis colorîſque argentei calyculis prodeuntes: fructum non tricoccum, ut ſuperior, ſed unicum, oblongiuſculum, tenui miniata membrana tectum, ſucculenta carne, & fervidum nucleum in ſe continente, præditum. *Chamelæa II.*

Eum fruticem duntaxat apud nos videbam in hortis cultum, biſque interdum eodem anno florentem. Viennæ Auſtriæ aliquoties illius ſemen terræ credidi, & natas plantulas diligenter ſummaque curâ conſervare volui, ſed ſubſequens hiems ſemper corrupit.

THYMELAEA.

CAP. LVII.

FRVTEX eſt Thymelæa pollicaris interdũ craſſitudinis, cubitalis verò altitudinis aut amplior, & in multas virgas diviſus cubitales, pulchras, tenues, rectas: quas ſepiunt perpetuò virentia folia Lini ferè, ſed majora, latiora, non obtuſa cuſpide ut Chamelææ, neque adeò fragilia, ſed mucronata, lenta, & gummoſum quiddam, ſi dentibus atterantur præbentia: flores fert in extremis virgis copioſos, quatuor foliolis conſtantes, Oleæ ferè ſimiles, candidos, racematim fermè propendentes: deinde fructum baccarum myrti interdum magnitudine, paulò longiorem, initio viridem, poſtea corallij modo rubrum, carne ſucci plena Ceraſorum inſtar, ſub qua latet unicum ſemen, nigra fragilique pellicula, album & fervidi ſaporis medullam obvolvens: radix lignoſa eſt & dura, in tenellis plantis raphani modo efformata, craſſo cortice tecta, ſed, quemadmodum tota plãnta, lento & admodum tenaci. *Thymelææ historia.*

Naſcitur per totam Hiſpaniam locis aſperis, & plerîſque Narbonẽſis Galliæ. Floret autem Iulio, & toto nonnumquam Autumno, ſemenque ſubinde profert. *Natales.*

GRAECI *θυμελαίαν* vocant, nonnulli etiam *χαμελαίαν*, teſte Dioſcoride, *καὶ πυρὸς ἄχνην, ἢ κνέστρον, ἢ κνέωρον* (tametſi eodem capite folia peculiariter *κνέωρον* appellari dicat) Eubœenſes *αἰτώλιον*, alij *λῖνον*. Latini Thymelęæ appellationem retinent: Hiſpani *torviſco*: cujus bac- *Nomina.*

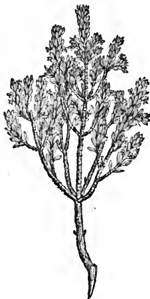
cis mense Octobri & Novembri aviculis plerumque insidiantur. Ejus fructus Græcis *κνίδειος κόκκος*, Latinis Granum cnidium peculiari voce dicitur. Hallucinantur enim, inquit Dioscorides, qui coccum cnidium fructum esse Chamelææ existimant.

Facultates. FOLIA per messes colligi debent, & siccata in umbra recondi, auctore Dioscoride: &, si dare libebit, antea tundi & nervi eximi. Purgant autem, & aquosa ducunt, si acetabuli mensura vino diluto macerentur, moderatiùs autem, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Seminis medulla, bilem, pituitam, & aquas per inferna detrahit, si viginti granorum pars interna bibatur: verùm fauces adurit: itaque cum farina aut polenta, aut in uvæ acino dari debet, aut melle cocto obducta devorari. Plures ejus facultates apud Diosc. lib. IIII. videre licet.

SANAMVNDA HISPANICA. CAP. LVIII.

SVPERIORIBVS meritò cõjungi posse existimo duo suffruticum genera, quæ Sanamundæ nomine donata per Hispanias observabam, quibus addi potest & tertium illis simile.

Sanamunda I.

Sanamunda II.

Sanamunda I. PRIMVS Suffrutex multis cubitalibus ramis ab eadem radice fruticat, obsequiosis flexibilibus, cortice exteriore nigrescente obductis, alium interiorem lentum & in tenuia fila se dividentem complectente: folijs Chamelææ æmulis, minoribus tamen brevioribus, carnosisque, ad Tithymalum paralium, aut Myrtum proxime accedentibus, sed aliquãtulum hirsutis, circa ramulos confertim & serie quadam distributis, gummosis si mordeantur, amaris initio, deinde acribus & adurentibus: flores inter folia nascuntur Oleæ similes, oblongi, in quatuor foliola per extremum divisi, lutei: fructus (ut ex relatu accepi) penè Thymelææ est, sed nigricantis coloris: radix crassa, & lignosa.

Frequens est regnis Granatensi & Valentino, in apricis & Sole illustratis locis: Verno tempore floret, hoc est, Martio & Aprili.

ISTIC ab Herbarijs, hoc est, ijs qui Stirpium notitiam se habere profitentur, Sanamunda vocatur, à rusticis verò *mierda-cruz*, ob purgandi videlicet facultatem, cujus causa rusticis illius regionis magno in usu est.

Sanamunda II. ALTER cubitalis etiam altitudinis frutex est, ramis lentis, flexibilibus, carnoso & denso cortice intectis, qui (sublata exteriore cute) per totam plantam, præsertim circa radicem, Lini aut Cannabis modo in fila diduci potest: superiores ramusculi densorum, confertorum, lanuginosorum, & veluti tomento quodam obsitorum foliorum comam pariunt, superiore minorum, & mucronatorum, salsi nonnihil gustus, sed deinde acris & calidi: exornatur hæc coma flavescentium flosculorum Oleæ similium numerosa sobole: radix crassa & lignosa superiori similis est.

Istius

Istius fructum observare etiam non potui, quandoquidem Februario florentem inveniebam petroso & salebroso loco, maritimis Bæticæ, inter Calpen & Estepona, montibusque Granatæ proximis.

GRANATENSIBVS Mauritanis Sanamunda vocatur, apud quos purgandorum corporum gratiâ frequenter usurpatur. Drachmæ enim pondere cum decocto Cicerum sumpta, mitificè purgat per inferiora. Circa Calpen, ubi vulgò *Burhalaga* appellatur, nullus illius usus, præterquam ad excalfaciendas fornaces.

Sanamunda III.

TERTIVS duos superiores magnitudine excedit, candidioribus & multò lentioribus virgis, quarum cortex supra modum lentus est & frangi contumax: extremi ramuli frequentes & ferè omnino tomentosi, procumbentem comam habent, & frequentibus foliolis obsiti sunt, carnosis, parvis, Sempervivo minori Dioscoridis, quod nonnulli, Illecebram vocant, valde similibus, urentis etiam facultatis: flores superioribus similes interdum herbacei sunt, aliquando pallentes. Sed neque istius fructum observare licuit; floret autem cum superioribus. *Sanamunda III.*

Invenitur hoc genus toto illo tractu maritimo Meridiei objecto, qui ab Herculeo freto, ad Pyrenæos usque excurrit.

QVO porrò nomine vulgari appelletur, ignoro. Similem autem fruticem siccum ad nos aliquando miserunt C. V. Alfonsus Pantius Medicus & Professor Ferrariensis piæ memoriæ, & amplissimus Iacobus Antonius Cortusus Patavinus patricius; hic quidem Ericæ Alexandrinæ nomine, ille verò Cneori.

Verùm Cneori-ne, an alio nomine, Veteribus descriptæ sint hæ stirpes, alijs judicandum relinquo. Certum tamen est, Thymelææ congeneres esse, & ijsdem facultatibus pollere.

CNEORVM MATTHIOLI. CAP. LIX.

ILLIS subijciendum existimavi elegantem hunc suffruticem, cui multi sunt rami graciles, flexibiles, lenti, surculosi, ab ipsa protinus tellure emergentes & humi diffusi: folia nullo ordine disposita ramulos ambiunt, viridia, curanea, Thymelææ veræ proxima, ingrati primùm, deinde amari saporis, nulla aut perexigua (quantum quidem gustanti deprehendere licuit) acrimonia prædita: flores in summis surculis, sex, septem, aut plures, conferti, quatuor foliolis constantes, ex rubro purpurascentes, Centauri minoris florum penè æmuli, ingrati etiam & amari saporis, aspectu tamen pulcherrimi, atque odorati, caput (si diutiùs naribus admoveantur) tentantes: ijs succedit fructus exiguus, Thymelææ fructui haud dissimilis, non ruber quidem, sed candidus, oblongiusculus, semen continens cinerea membrana tectum, rotundum, Thymelææ grano par: radix longa, minimi digiti ut plurimum crassitudine, interdum nigricans, majore verò ex parte flavescens, lenta, superna parte nonnunquam gracilior, unde rami flexibiles & humi dispersi emergunt, & subinde, secundùm alarum cava, satis crassas fibras flavescentes agunt. *Cneori Matth. historia.*

Provenit in multis montibus Viennæ vicinis tantâ abundantiâ, ut rusticæ mulieres, dum floribus abundat, multos ejus manipulos in forum venales adferant, cum alijs varij generis floribus, exornandorum tricliniorum gratia. Nascitur etiam in Pannoniæ silvis editiore loco sitis ultra flumen Rabum sive Arabonem. Frequens etiam crescit quibusdam siccioribus pratis Francoforto ad Mœnum vicinis, præsertim silva quadam quercubus consita, circiter miliare infra eam urbem ad sinistram fluminis, inter Ericas, ubi illam candidis etiam floribus variantem conspiciebam, cujus etiam manipulos rusticæ mulieres in foro venales proponunt. *Natale.*

Aprili plerumque florere solet, nonnumquam etiam Maio: fructus maturus est Iunio. Adeò autem fœcundus est hic suffrutex, ut sæpenumerò ter eodem anno floreat, novis floribus semen semper consequentibus, quod probè maturum, bis eodem anno de una eademque planta colligere memini Viennæ Austriæ.

Cneorum Matthioli.

Cneorum alb. Theoph.

MATTHIOLVS Commentarijs in Diosc. cap. de Cinamomo hunc suffruticem pro Cneoro albo Theophrasti proponit. Cùm verò, quale sit Theophr. Cneorum, cujus lib. VI. cap. II. Hist. Plant. duo genera facit, album & nigrum, difficulter judicari possit, cur huic stirpi Cneori nomen accommodare voluerit, multi mirantur. Postrema autem editione cap. de Thymelæa lib. IIII. aliud nobis Theophr. Cneoron adfert, nullis, ut ipsius verbis utar, deficientibus notis. Sed cùm nudam tantùm imaginē addito Cneori nomine nostris oculis subijciat, illiusque historiam planè subticear, si parum fidei, ipsius assertioni adhibuerimus, nemo, ut opinor, vitio vertet. Diosc. & Gal. Cneoron, ad Thymelæam & Chamelæam referendum esse censent doctissimi quique. Peritissimus Anguillara opinionum lib. I. cap. de Cassia, Cneorum utrumque Theoph. arbitratur esse nostrum Rorem marinum coronarium & Lavendulam, & Gazam mendosum exemplar secutum, ὁ δὲ μέλας ἄοσμος, pro εὔοσμος legisse, propterea nigrum odore carere interpretatum esse. Cujus rei caussa mirificè illum exagitat Matthiolus. Certè meus Theophrasti Græcus codex qui Venetijs anno M. D. LII. Aldinis typis cusus est, discertè habet ὁ δὲ μέλας εὔοσμος.

Gaza mendosum exemplar sequutus.

Ceterùm nisi in hac planta, acrimonia, quæ quidem sensu percipi possit, abesset, ad Thymelææ genera, aut ipsi cōgeneres stirpes (quales multas inveniri paulò antè monuimus) hunc suffruticem referendum esse censerem. Vulgarem autem appellationem cur apud rusticas mulierculas nullam invenerit, satis mirari nequeo, quandoquidem illius flores ipsis adeò familiares sint, & in delicijs. Nonnulli tamen rustici Stein röslin / hoc est, petræam rosulam vocant.

Stein röslin.

Quibus verò facultatibus prædita sit hæc planta, mihi adhuc incompertum.

Hippoglossum Valentinum.

HIPPOGLOSSVM VALENTINVM.
CAP. LX.

Hippoglossi Valentini historia.

SVFFRVTEX hic potius, quàm herba, cubitali aut ampliore altitudine assurgit, multis ramis lignosis, duris, fragilibus tamen, & nigricantibus prędirus, circa quos, ex tuberculis interdum multa confertim & simul juncta folia nascuntur, in tenerioribus verò ramulis, qui plerumq; rubescunt, rariora, Myrti ferè, longiuscula, ex cæruleo nigricantia, carnosa, nigricante pediculo, acuto mucrone, extremæ amaritudinis: summis ramulis singulares inhærent calices squamatim compacti, interioris orbis florum Scabiosæ, aut Morsus Diaboli magnitudine, qui florem continent villosum & lanuginosum, ex cæruleo candicantem in meditullio, at in ambitu omnino cæruleum: semen ignoro, nam florentem duntaxat conspiciebam: radix dura est & lignosa.

Natales.

Februario mense floribus onustum hunc suffruticem inveniebam in Bæticæ solitudinibus cir-

buscirca Antequeram, Martio autem inter Velez & rubio & Lorca, quæ Eliocrota veteribus dicitur, Murciani regni urbes, totoque Valentino regno.

BAETICI, *Coronilla de frayles*, hoc est, corooulam fratrum sive monachorum, quasi eorum orbiculatem tonsuram flore referentem, & *siempre enxuta*, quia semperarida & exsucca videtur, appellant. Murciani verò & Valentini vulgari voce *segullada*. *Nomina.*

Nonnulli Valentinæ academiæ Professores Hippoglossum esse censebant: sed nihil eum Hippoglosso Dioscoridi descripto commune haber, nisi quis fortè ob foliorum ejus cum Rusci folijs affinitatem ei hoc nomen donandum putet, quæ tamen in hoc frutice circa pediculum oblongiora & angustiora sunt: præterea dissimiles utriusque facultates.

Alij Alypum nominare malunt: sed eùm planè arida sit & fucei expers, non video qua ratione suam sententiam stabilire possint. *Alypū quorundam.*

CETERVM circunforanei Bæticæ medici ejus decoctum propinare dicuntur ijs qui Gallica scabie sive Venerea lue laborant, non sine magno (ut aiunt) successu. *Facultates.*

CASIA QVORVNDAM.

CAP. LXI.

CVBITALIS est hæc planta, fruticosa, tenues virgas ferens, virescentes, lentas, interdum etiam nigricantes, præsertim dum novellæ sunt: & in his folia Lini rariùs per ramos sparsa, amari saporis: flores aliquot ex luteo virescentes & palliduli, muscosi, corni florum æmuli, adstrictoriæ facultatis, in eodem pediculo congesti innascuntur: fructus deinde qualis Myrti, initio viridis, ubi maturuit ruber, Corallij aut Asparagi maturo fructui similis, subdulcis, lentusque, tandem nonnihil acrimoniæ exerēs, osseo intus nucleo, qui medullam cōtinet albam, dulcem. Radice nititur dura & lignosa. Floret æstate, fructus Octobri, vel etiam ante maturescit. *Osyris Plinij fortè.*

Varijs Hispaniæ locis crescit secundùm vias: frequentissimè autem Granatensi & Valentino regno. Mompeliano etiam agro olim observare memini, ad ingressum Peraul, pagi ad stagnum Volcarum siti, deinde silvula Egremont cœnobio proxima, in qua multæ elegantes stirpes.

Eo quo istic versabar tempore, à studiosis pro Osiride habebatur: subsequentibus annis Caseam appellare maluerunt, quod nomen etiam nonnullis Hispaniæ locis obtinet. Doctissimus Plaça Medicus & Professor Valentinus Plinij Polygonum esse existimabat: verùm ad quod Polygoni ab ipso descripti genus referri possit, non video. Hispanorum vulgus *Badajoz* & vicina loca Bęticæ, qua Lusitaniæ conjungitur, incolens, *guardalobo* vernacula lingua appellat. *Casia.* *Polygonum Plin.*

Si quis cum Osyride Plinio descripta conferet, aliquot notas communes habere deprehendet: nihil tamen statuere volo. Certè κνέωρος Theophrasti, quem Casiam ab Hygino vocari Plinius tradit, cujusque ipse lib. XXI. cap. IX. Nat. Hist. ex Theophrasto duo genera constituit, esse non potest. Sed neque etiam Virgilij Casia, planta odorata, cujus in Bucolicis & Georgicis meminit.

VVA MARINA VVLGARIS. CAP. LXII.

HVIVS duo genera per Hispanias mihi sunt observata, sola duntaxat magnitudine inter se differentia.

PRIMVM humana interdum altitudine fruticat, Spartij, quod Hispani *retama* vocant, modo, brachialis crassitudinis aliquando stipite, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas ferunt pedales, tenues, multis internodijs distinctas, ut Equisetum ferè, propendentes, sine folijs, admodum adstringentis saporis: florem secundum internodia confertum, minutum, & muscosum, corni floribus non absimilem, pallidum: deinde fructum exiguis moris similem (ut mihi quidem retulerunt incolæ, nam florentem duntaxat videbam) rubentem, succulentum acidum, in quo pauca grana, milio ferè similia insunt, foris nigra, intus alba: radix dura, lignosaque est. *Polygonum III Plin. majus.*

ALTERVM humile est, gracilibus, sarmentosis & frequentibus ramulis fruticosum, qui internodijs ut in superiore distinguūtur, humi sparsâ & profusâ comâ, sine folijs, ut Primum, *Polygonū min. Plinij minus.*

Polygonum IIII. Plinij majus.

Polygonum IIII. Plinij minus.

nec minus adstringens: flores sunt muscosi palliduli corni floribus etiam similes: fructus exiguis moris par, per maturitatem ruber, succulentus, acidus, unum aut alterum granum milio pænè æquale, foris nigrum, intus album continens: radix alteri similis sed minor: longè etiam lateque serpens, & subinde novas proles sub terra promens.

Natales. Floret utraque planta Maio mense: fructus Augusto vel etiam seriùs maturescit. Primam tamen initio Martij floribus onustam deprehendebam circa *Velez el rubio*, regno Murciano, ubi plurima nascitur, nusquam alibi mihi conspectam.

Alteram frequentem inveniebam in quodam colle, secundo à Salmantica miliari, totius ferè Hispaniæ meditullio, longissimè à mari. Quod equidem satis mirari non poteram, cùm antea nusquam observassem nisi maritimis locis, & toto illo tractu inter stagnum Volearum & ipsum mare Mediterraneum, supra Petaul & Magalonam, ad montem usque Setium.

Nomina. HISPANI primum genus *belcho* vocant. Alterum genus Narbonensis Galliæ incolę *rasins de mar*, hoc est, uvam marinam appellant. Cùm istic vivebam, peritiores pumilum genus ad Dioscor. *τράγον* quod & *τράγανον* dici ait, lib. IIII. descriptum referebant: cujus sanè aliquot notæ non ineptè huic plantæ quadrant. Postea nonnulli ad Androsacen retulerunt, Bellonium sequuti, qui Observation. lib. III. cap. XLI. de Androsace agens, hanc innuere videtur.

Τράγος. Τράγανον. Androsace Bellonij. Croton Anguill. Peritissimus Anguillata, Crotonis, cujus Nicandri interpres mentionem facit, nomine, hanc, ni fallor, describit opinione duodecima. Crescit, inquit, ad flumen Sebenicum in Dalmatia humilis frutex, Pino valdè similis, frequentibus nodis, cujus folia [citri seu ramuli potiùs] Equiseto minori similia sunt, ejus flos rufescens, rametsi pallescentem viderim, qui deinde in fructum extuberat rotundum Ceraso minorem, maturitate colorem rubrum contrahentem, qui etiam edi possit. Nascitur locis asperis, montosis & saxosis, &c.

MVLTIS verò notis, hujus primum genus præsertim, cum Polygono quarto Plinij quadrare mihi videtur, quod his verbis describit lib. XXVII. cap. XII. Quartum genus silvestre appellatur, pænè arboris modo frutex, radice lignosâ, stirpe Cedri rubicundo, ramis sparti, binùm palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis. Huic quoque spissandi natura, sapor mali cotonei.

Deinde quas Dioscorides Polygono tribuit facultates, adhuc hodie apud ejus regionis, ubi hic frutex nascitur, incolas, in usu sunt: illius enim decoctum penis & vesicæ ulceribus conferre afferunt.

Ephedra. Caucon. Anabasis. POSSET tamen ad Ephedram forsitan etiam referri, cujus idem Plinius lib. XXVI. cap. VII. in hæc verba meminit: Caucon, quæ & Ephedra, ab alijs Anabasis vocata, nascitur ventoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt

junci

Junci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, &c.

Hanc Bellonius lib. I & III. Observationum arbores conscendere dicit, cujus & fructum Androsaces similem, rubrum edidisse refert.

Ego verò hanc plantam solam ferè nascentem, & sese sustinentem, nec ullo adminiculo egentem semper inveniebam.

ANAGYRIS. CAP. LXIII.

TAMETSI nonnulli plura Anagyris genera se vidisse referant: ego unicum legitimum, quale videlicet à Veteribus descriptum est, tantùm observasse ingenuè profiteor.

ARBVSCVLA autem est humanam altitudinem non multum superans, calidioribus *Anagyris vera.* præsertim regionibus (nam alibi duorum etiam hominum magnitudinem æquantem conspexi) multis ramis fruticosa, cortice ex viridi nigricante obductis, è quibus ramuli prosiliunt onusti folijs trifolij ferè mænianthis, hoc est, ternis simul junctis, sed supernè dilutius virescentibus, aversâ autem parte incanis, ut viticis folia, odoris, ut spatulæ fœtidæ vulgaris, (quam nonnulli Xyrin esse volunt) adeo gravis & tetri, ut transeuntibus suo fœtore caput offendat. Ex foliorum sedibus & alis, bini, terni, aut quaterni ad summum flores simul prodeūt oblongi, quinque fulijs constantes, genistæ ferè aut Cytisi florum modo, sed quorum supremum, quodque reliqua integit, brevius est, & minimè, ut in illis, reflexum, coloris intensius aurei, reliquis pallescentibus: siliquæ deinde succedunt digitalis longitudinis, pollicaris verò latitudinis, cartilagineæ, in quibus terna aut quaterna semina, nonnumquam plura, satis magna exiguis phasiolis æqualia, renis forma, quæ initio candicant, deinde purpurascentem colorem contrahunt, tandem, cùm plenè matura, ex cæruleo nigricant: ut aptissimè Dioscorides ποικίλον dixerit: nam in eodem fructu non exactè maturo tres differentes colores subinde conspiciuntur.

Primùm omnium hunc fruticem nascentem inveniebam primo ab Arelate lapide, saxoso quodam colle, qui dicitur D. Antonij monente C. V. eodemque primario Mompelianæ Academiæ Professore D. Guilelmo Rondeletio. Deinde frequentem circa Hispalim totius Bæticæ Emporium celeberrimum, tum etiam ad Mundam, Malacam & Valentiam. *Natales.*

Floret istic Ianuario & Februario, æstate semen maturescit. Hujus porrò ligni matrix sive cor, non nigricat, sed nonnihil potius pallescit.

A'νάγυρις καὶ ἀνάγυρος, à nonnullis etiam ἄκοπος Græcè appellatur, teste Dioscoride & *Nomina.* Plinio, Latinis Anagyris, Herbariorum vulgò Faba inversa. Vulgare nomen Hispanicum non intellexi.

TENERA folia trita Dioscorides refert illitu tumores reprimere, &, si partus hæreat, & *Facultates.* secundæ mensesque morentur, drachmæ pondere bibi in passo: sic & suspiriosis dari, & contra capitis dolores in vino: difficulter parturientibus adalligari, ita ut à partu statim auferantur. Plinius addit, in vino vetere ad phalangiorum morsus dari. Radicis cortex, utrique, concoquendis discutiendisq; adhibetur. & semen manducatum, vomitiones vehementer ciet.

CYTISVS. CAP. LXIIII.

IN tanta opinionum varietate de Cytiso, licet judicare difficile sit, quis legitimus Cytisus *Cytisus* veteribus descriptus; peritiores existimant eum esse quem C. V. Bartholomæus Maran- *πολύσπορος.* tha proponit. Cæterùm nemo, uti spero, inficias ibit, quin quos hoc capite enumerabo frutices, ad Cytisi genera etiam referri debeant.

PRIOR interdum arbusculæ magnitudine excrescit, duro stipite, cujus materia flavescit, *Cytisus I.* sed cor sive pars interior nigricat: is autem cum majoribus ramis & virgultis candicante cortice obducitur: tenelli ramuli toti villo obsiti: folia numerosa ramos ambiunt, terna uni pediculo inhærentia Medicæ modo, dilutioris viriditatis, saporis viridium leguminum, amari tamen:

Cytisus I.

Cytisus II.

Cytisus III.

ri tamen: aliquot flores extremis ramulis quasi spicæ instar nascuntur, Genistæ similes, minores, lutei, nonnihil odorati: deinde lobi Genistæ pares, oblongi, asperi tamen & hirsuti, in quibus exiguum semen tumidiusculum, nigricans, Genista minus: radix lignosa, & in diuersa tendens.

Cytisus II. ALTER duorum cubitorum duntaxat altitudinis, fruticosus, virgas profert candidas omnino, tenues, ramosas. folia superiori similia, terna semper ex uno pediculo nascentia, minora, prorsus incana, numquam expansa, sed semper quasi complicata, prominente dorso, impensè amara: flores, ut in altero, extremis ramis insident superioribus forma similes, sed intensior & planè aureus color: siliquæ etiam longiusculæ, asperæ, ex purpura nigrescentes, mucrone deorsum inflexo: semen paulò majus est, & subnigrius altero; radix similis.

Natales. Vterque crescit Salmanticensi agro, & alijs utriusq; Castellæ locis secundùm publicas vias. Florent Iunio semen proferunt Iulio & Augusto Seminibus inde ad amicos in Belgium missis nonnulli in suis hortis aluerunt, ubi longè majores adoleverunt: sed subsequutis postea Belgicis motibus, cùm negligeretur, & intermitteretur necessaria cura, præsertim hiemali tempore, utrumque genus perijt.

Cytisus III. TERTIVS humanam altitudinem attingit, virgasque habet longas, non admodum fruticosas, neque lentas, nigrescente cortice obductas: folia trifolij aut medicæ, terna simul uni petiolo inhærentia, supina parte viridia, prona verò subrufa lanugine hirsuta, leguminum amariusculi saporis. flores ex alarum sinu reliquis majores, cum Genistæ majoribus floribus comparandi,

Cytisus IIII.

Cytisus V.

comparandi,aureo colore fulgentes. Hujus semen observare non licuit, cùm solum modo ad montium radices circa Calpen & Bæticæ maritimis Februario florentem invenerim.

Duorum superiorum nullum vulgare nomen intellexi, iste verò ab incolis *Escabon* dicebatur.

Cytisus IIII. QVARTVS cubitales & majores habet virgas,lentas,vimineas,in multas alas divisas, quas sparsim & sine ordine ambiunt terna perpetuo folia eidem pediculo inhærẽtia,viridia, eminentiore dorso, amariusculo sapore prædita: summæ virgæ in oblongam spicam florum quatuor foliolis constantium desinunt, qui pisi florum formam æmulãtur, longè tamen minores sunt,lutei coloris,suavisque odoris & melleum quiddam spirantis: siliquæ deinde succedunt longæ,planæ,exiguum flavescens semen continentes: radix dura, lignosa, longa, rarioribus fibris donata est.

Natales. Copiosè nascitur non modò in omnibus silvis Viennensis agri, & secundum vias, sed plerisque Pannoniæ locis,& in ea Austriæ inferioris parte,quæ veteri circumscriptione Pannoniæ non continetur. Crescit & in Hercyniæ silvæ parte quæ Boëmiam undique cingit, vbi florere incipit sub finem Iunij,& Augusto plerumque cessare solet: at in Austria & Pannonia maturius.

Cytisus V. CVBITALES nonnumquam sunt Quinto virgæ,rectæ,tenues,vimineæ & lentæ: quas ab infimo ad summum usque exornant folia terna etiam uni pediculo inhærentia, proximè descripto ferè similia,sed angustiora,omnino incana, amari gustus, quæ trita pinguia esse videntur: ex singulis interdum foliorum sinubus ramuli prodeunt, similibus folijs, sed minoribus obsiti,ferentes in summo quinos aut senos flores loti pratensis herbę (quam à pręgrandibus siliquis nonnulli siliquosam cognominant) floribus persimiles, aurei coloris, odoris non expertes: deinde ex folliculis siliquas oblongiusculas,planas, hirsutas omnino, atque in his subruffum semen,planum, nonnumquam tumidiusculum & rotundiusculum, durum, quod maturitate dehiscentibus siliquis excidit: radix dura est & lignosa, nigricans, summa tellure sparsa.

Natales. Frequens est toto Viennensi agro, præsertim supra Phasianorum fabricam, & multis alijs cum Austriæ superioris & inferioris,tum Moraviæ & Pannoniæ locis aridis, propter vias.

Floret Iulio,& subinde in Autumnum usque: semen sub Augusti finem,& Septembri maturescit,sed vermiculis illud erodentibus est valde obnoxium.

Androsace Dioscor. Integras sæpenumero hujus fruticis stirpes vulgari cuscuta, quam plerique legitimam Dioscorid. Androsacen esse existimant,oblitas inveni.

Cytisi v. species altera.

Cytisus vi.

Cytisus vii.

Cytisi v. species altera.

2. Ejus aliud genus est multò majus, crassioribus virgis, admodum hirsutis, rectis, folijs duplo amplioribus, siliquis seu lobis majoribus: ipsi etiam flores colore magis aureo rutilant.

Iuxta sepes in Pannonia & Austria nascitur, sed rariùs est, & minùs obvium superiore. Illius etiam semen vermiculis obnoxium.

Cytisus vi.

SEXTVS pedalibus, rarò cubitalibus assurgit ramulis, tenuibus, omnino incanis: quos exornant terna semper folia, brevi pediculo inhærentia, quorum medium duplo longiùs est reliquis, cinerei & canescentis coloris, adstringentis verò & linguam exsiccantis saporis: ramusculi ferè ab imo ad summum per singulorum foliorum exortus, floribus aureo colore fulgentibus, jucundi odoris, onusti sunt, binis aut ternis simul nascentibus ex molli quadam, & candida lanugine hirsuta vaginula, similis cum superioribus formæ, sed minoribus. Semen non observavi.

Natales.

Invenitur varijs Hispaniæ locis, præsertim Bætica: sed nusquam abundantiorem videbam quàm Valentino regno, ubi plurimus ejus usus est: nam illius ramis nudis & à suis folijs liberis supra segetes, ab his qui bombyces alunt, sparsis, jam saturi mori folijs bombices, sericea sua stamina his ramis advolvunt, quæ deinde à muliereulis & pueris explicantur. Valentini *boga*, & *boxa blanca* appellant.

Cytisus vii.

ALIQVOT habet Septimus ramos humi fusos & sparsos, tenues, lentos, fractu contumaces, qui nullis aut certè rarissimis folijs sunt obsiti, multos autem ex lateribus ramulos proferunt, tenellos, hirsutos, in quibus folia longis pediculis nixa, terno semper numero, breviora

viora quàm in Quinto genere, elato dorso, supernè viridia, infernè cana lanugine pubescentia, amariusculi saporis, & herbacei odoris: ex alarum in extremis ramulis, & per totos interdum ramulos sparsarum sinu prodeunt terni aut quaterni simul juncti, nonnunquam singulares flores, Quinti flori formâ similes lutei coloris, qui tamen dum marcescere incipiunt, aureum colorem adeò saturum contrahunt, ut purpurascere videantur: folliculi, unde flores emergunt, pallent & lanugine pubescunt: siliquæ planæ & hirsutæ subfuscum exiguum semen continent: radix dura, lignosa, juxta quam rami per terram sparsi subinde fibras agunt.

Spontè provenit silvula quadam ad Lachn pagum primo ab urbe Vienna miliari, & plerisque alijs locis urbi vicinis: crescit etiam in utriusque Pannoniæ silvis, & in Interamni ultra Dravum flumen. Maturiùs floret superioribus Pannonicis, Maio videlicet, nonnunquam etiam Aprili, & novos interdum ex ramulis flores per totam deinde æstatem profert. *Natales*

2. SED & hujus generis alia species invenitur pedalibus virgis, tenuibus, viridibus, supinis & humi fusis, quas ambiunt similia folia: flores etiam pares extremis virgis quini, seni, aut plures simul congesti innascuntur, nulli autem per virgas sparsi ut in superiore: siliquæ & semina non differunt: virgarum, foliorumq; pars inferior & siliquæ molli hirsutiâ pubescunt. *Cytisi VII. species altera.*

Hunc in solis Pannoniæ silvis Maio mense florentem inveniebam.

SCIO & alios aliquot frutices Cytisi nomine proponi: quia verò diligenter ab alijs descripti sunt, hic subijciendos non æstimavi, sed eos tantùm quos à nemine antè observatos, & Cytisi nomine comprehendi posse putavi. Quarti tamen historiam noster Lobelius in adversarijs prodidisse videtur.

PORRÒ Cytisi folia refrigerare, tumores inter initia discutere, si cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciere, Dioscorides scribit. Columella lib. v. cap. ultimo, Plinius lib. XIII cap. XXIIII. addunt ex Aristomacho Atheniensi, nutricibus in defectu lactis aridum & in aquâ decoctum, potui cum vino dari: firmiores, celsioresque infantes fieri: & alia pleraque ad Cytisi culturam, & pecorum ex eo pabulum, pertinentia. *Cytisi Facultates.*

COLUTEA SCORPIOEIDES. CAP. LXV.

CYTISO cognatæ sunt eæ stirpes quas hoc & proximè sequente capite describam, ideoque ponè Cytisi genera collocandas esse existimavi.

Colutea scorpioides 1. elatior

Colutea scorpioides 2. humilior.

MULTAS Prior ex una radice fert bicubitales, interdum & tricubitales virgas, graciles, satis tamen firmas, in frequentes ramos divisas: folia alata septem aut novem uni costæ inhærentia, bina semper ex adverso sita, uno impare extremam alam occupante, coluteæ folijs *Colutea scorpioides 1. elatior.*

I similia

Colutea scorpioides altera.

Colutea scorpioides 1. humilior.

Natales.

Colutea scorpioid. II.

similia, sed minora, saturatè virentia, ingrati admodum & amari saporis: e singulis ramulorum alis prodeunt tenues pediculi sustinentes plerumque binos, nonnunquam ternos flores Coluteæ similes formâ & colore, sed minores & nonnihil odoratos: siliquæ teretes, oblongæ, quibusdam veluti articulis distinctæ, oblonga, lævia, subfusci coloris & ingrati saporis semina, singula singulis articulis inclusa habent: radix lignosa est, longe lateque dispersa.

2. EST & altera humilior, humiq; diffusa, neque foliorum numero, aut situ, aut formâ, neque florum formâ & colore, à superiore differens: sed hujus virgę palmares aut pedales duntaxat, hieme interdum marcescere solent, & novo vere denuò è radice novæ germinare: siliquę & semina paria: radix similiter dura & lignosa latè se spargit, & fibris aliquot donata est.

Sponte nascũtur ad Calenberg viciniisq; Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannonię montanis locis. Priorẽ etiam in Belgicis hortis jam diu antè conspexeram: & ejus Pena & Lobelius in Adversariis meminerunt, in Valena Mompelliani agri silvâ nasci afferentes. In hortis culta longè major evadit. Posteriorem nunquam antea observaveram. Sed & ea in hortis culta paulò major fit, & plerumque virgas hieme retinet. Florent Maio.

ALTERA nititur radice crassâ, & lignosâ, lentâ tamen, & flavescente cortice obductâ, multisque fibris prædita: ex qua plures singulis annis ineunte vere novas producit virgas pedales, nonnumquam etiam cubitales, lentas, vimineas, læves, virides, & in his temerè sparsa alata folia, quina, septena, aut novena uni costæ inhærentia, exsiccantis primùm gustus, deinde nonnihil acrimoniæ in summis labris relinquentis: flores in foliorum oblongis virgulis inhærent copiosi, leguminacei, in orbicularem coronam dispositi, flavi, nullo grato odore commendati: quibus succedũt articulatim distinctę siliquę superioribus breviores, semen in singulis articulis continentes, Polygalæ valentinæ modo.

Crescit in montium, qui à Danubio & Calenberg illi imminenti ad Alpes extenduntur, radicibus, inter vepres & ad vinetorum margines. Floret Iunio, nonnumquam etiam Maio: subsequens hiems virgas corrumpit.

Polygala Valentina.

Natales.

Polygala. I.

POLYGALA VALENTINA. CAP. LXVI.

FRVTICOSA est hæc planta, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, sparti aut junci instar: folia singulis costis inhærent impari plerumque numero, quina, septena, aut plura, Lenticulę similia, magis tamen carnosa, & ad rutæ colorem accedentia, adstringentis & ingrati gustus: flores meliloto similes, lutei, coronæ in modum, summis virgulis (quæ magnâ ex parte nudæ sunt, & maturo semine exarescere solent) insident: incurvæ, deinde, longæ & teretes succedunt siliquæ, tribus aut quatuor internodiis distinctæ, quæ semen continent durum, oblongiusculũ, nigrum, ingrati saporis: radix longa, dura, lenta, crassiuscula est.

Perpetuò

Perpetuò virens est: floretque Aprili, Maio, & Iunio, semen verò Iulio maturum. Inveniebam etiam Septembri florentem, & calidioribus locis maturè admodù, videlicet Februario.

Salmanticensi agro frequens est secundum vias: Granatensi, Murciano, & Valentino regnis, locis arenosis & collium declivibus observabam. Apes ex ejus flore plurimùm mel colligere creduntur.

VVLGO Salmanticensibus *Coroñilla de Rey* dicitur, quasi ferrula regia, & istic officinæ Meliloti vice utuntur. Granatenses & Murciani *Lentejuëla*, id est, Lenticulam, Valentini Polygalam appellant.

IN collibus silvosis Valentiæ Hispaniæ vicinis invenitur & alia huic admodum similis, sed majoribus virgis, firmioribus, & utcumque rubentibus: majoribus etiam, viridioribus, frequentioribus & carnosis folijs: majoribus & dilutioris coloris floribus: siliquis etiam paulò crassioribus: semine verò omnino simili. *Polygala II.*

EIVSDEM urbis item maritimis Tertia, oblongis, lentis, fungosis seu medullosis, & omnino virentibus virgis prædita, quas rara obsepiunt folia, superioribus adhuc crassiora & molliora: flos Secundæ par: semen observare non potui.

Viret etiam perpetuò utraque: sed in collibus nata diutissimè floret, Vere & Autumno. Prima & Secunda, ante meam ad Cæs. Maximilianum II. profectionem, in Belgicis hortis alebantur.

PORRÒ Polygala Dioscoridi & Plinio gustu est adstricto, quæ pota lactis abundantiam facit.

ANONIS NON SPINOSA, sive MITIOR. CAP. LXVII.

ALVNT Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diversum, quod ab alijs minimè observatum existimo.

Anonis mitior I.

Fraxinella.

MVLTOS annuatim ex radice durâ, lignosâ, & perenni fert cubitales, nonnumquam longiores surculos, rotundos, lentos, firmos tamen, ramosos, molli lanugine obductos: multa folia alternatim caulem latâ basi amplectentia, plerumque terna ex eodem pediculo prodeuntia, interdum singularia, molliora & ampliora quàm vulgaris: summæ virgæ & rami desinunt in oblongam spicam florum vulgati quidem similium, sed coloris magis sanguinei: fert deinde siliquas vulgari persimiles, & ipsum etiam semen. Tota planta lento quodam humore graviter & hircinum virus olente obsita est, Fraxinellæ ferè odoris instar: nullo autem aculeorum vallo munita est. *Anonis mitior I. purpureo flore.*

EST & aliud genus huic adeò simile (præsertim siuttum q; in hortis colatur) ut ante quàm flores explicentur, nisi diligenter inter se conferantur, vix discerni queant: paulò tamen pin- *Anonis mitior II. luteo flore.*

I 2 guius

guius deprehenditur, nec adeò graviter odoratum: præterea ubi ſponte naſcitur, candidius eſt: ejus item flores, qui lutei ſunt, breviore ſpica naſcuntur.

Trifolium fœtidum. Prioris ſemen è Sileſia nobis miſſum eſt Trifolij majoris & fœtidi nomine, plantæ etiam ex eo natę. Alterum frequens naſcitur cùm in Narbonenſi Galliâ, ubi primùm obſeruabam, tum in Hiſpaniâ & Luſitaniâ. Floret utrumque genus Iunio & Iulio.

CVM totâ quaſi facie Anonidem vulgarem, exceptis ſpinis referant hæ plantæ, licebit eas nominare Anonides non ſpinoſas ſive mitiores. Poſteriorem nonnulli Hiſpani Ciceris *Natrix Plinij.* ſilveſtris genus eſſe autumabant: Pena & Lobelius Plinij Natricem eſſe cenſent, cujus lib. xxvii. Nat. Hiſt. cap. xii meminit: ſed ejus Natricis radix duntaxat hirci virus olet recens eruta, non tota planta. Cumque nullam pleniorem deſcriptionem addat, difficile eſſe exiſtimo, quænam illa Natrix ſit, judicare.

Fraxinella. OLET etiam hircum vulgò Fraxinella appellata, cujus radix Dictami albi nomine in officinis nota eſt, & uſurpatur. Illius paſſim in Pannonicis ſilvis, Viennenſique ſaltu, duo genera inveniuntur: Vnum elatius, oblongiore florum ſpica, ſaturatioribuſque floribus & *Varietas.* nigrioribus folijs: Alterum humilius, breviore ſpica, dilutioribus floribus & folijs: Vngari *Dictamus* & *zaruas fu* vocant. Creſcit & in Francofordiano ſaltu, in quo aliquot plantæ repertæ niveo flore præditæ.

DORYCHNIVM HISPANICVM.

CAP. LXVIII.

Dorycnio congener planta.

Dorycnium Hiſpanicum. FRVTICOSA & ramoſa hæc eſt planta, pedem aut ampliùs alta, tenues producens virgas, incanas, flexibiles: folia oleæ albicantia, minora & breviora, terna ſimul, interdum etiam plura ab eodem exortu prodeuntia, in novellis ramis, qui nondum florem protulerunt admodum frequentia & confertim naſcentia, adſtringentis guſtus: flos copioſus, parvus, trifolij pratenſis æmulus, albus, veluti in capitulum congeſtus ſummis virgis inſidet: quo decidente, quaternæ, quinæ, aut plures interdum ſuccedunt ſimul junctæ valvulæ, ervi magnitudine, ruſeſcentes, in quarum ſingulis, ut plurimùm ſingula ſemina continentur verſicoloria, qualia penè Tithymali paralij, ejuſdemque formæ, coloris & magnitudinis. radix dura & lignoſa nigricat. Perennis eſt, nec ſua folia abijcit, niſi novis receptis.

Natales. Exit copioſè Salmanticenſi agro, & alijs Hiſpaniæ locis, ſecundum vias & incultis: memini & Narbonenſi agro videre: frequentiſſimam etiam non modò circa Viennam Auſtriæ, ſed pleriſque Pannoniæ locis, calidiore tamen regione magis incanam. Floret Maio & Iunio: ſemen valvulis hiantibus exilit Iulio.

QVOTQVOT erant Salmanticæ rei herbariæ ſtudioſi, Dorycnium vocabant, eo quo iſtic verſabar tempore, quo etiam nomine apud Mompelianos, ante multos annos donatũ fuit.

Anguillara

Anguillara etiam hanc sententiam amplecti videtur, Opinionum libro XIIII. Ejus semen à C.V. Vlysse Aldrovandro aliquando missum fuit Trifolij albi appellatione; & ex illo plantæ natæ. Salmanticense vulgus *myedieza* vocat.

Trifolium album.

Ceterùm, licet cum Dorycnio Dioscoridi descripto nonnullas notas communes habeat, ejus tamen historiæ per omnia respondete non videtur.

HVIC ferè similis planta Valentino regno & quibusdam Bæticæ locis nascitur, cubitalibus& viminis modo lentis virgis, superiore gracilioribus, brevioribus & latioribus folijs, brevique pediculo ternis aut quinis simul junctis, ramulos amplectentibus, falsi & nonnihil acrimoniæ obtinentis gustus: oblongi ramusculi, ternos, quaternos, aut quinos flores sustinent, Medica majores, viridis coloris: alioqui tota planta candidior est superiore, imò tota incana: ejus neque semen, neque radicem observabam: sed ramulum qualem equitando abrumpere potui, exprimi jussi, & hîc apposui.

Dorycnio congener planta.

VETERES porrò Dorycnium somniferum esse scribunt, & copiosiùs haustum mortem adferre. An verò planta, hoc capite descripta, soporifera sit, neminem periculum fecisse arbitror.

GENISTA TINCTORIA. CAP. LXIX.

Genista tinctoria Hispan.

Genista tinctoria vulgaris.

AD duorum cubitorum altitudinem crescit interdum hic frutex, nudo stipite, enodi, recto, digitali crassitudine, candicante cortice tecto, qui in multiplices brevesque ramos, tenellos & fragiles summa parte dividitur: hos ornant folia Lini aut Thymelææ, frequentia, supernè virentia, infernè verò incana & argentei planè splendoris, gustus initio exsiccantis & nonnihil adstringentis, deinde subamari: flores summis ramulis nascuntur spicatim congesti Genistæ tinctoriæ Germanicæ similes, lutei. Tota planta elegans est aspectu.

Genista tinctoria Hispanica.

Quo tempore floret, sub ea crescit Hæmoderi quoddam genus elegans, pedalis altitudinis, brachialis interdum crassitudinis, multis floribus à medio scapo ad summum usque exornatum, magnis, oblongis, luteis, extrema parte hiantibus & in quinque partes divisis: totum humidum est, pingui oleaginosaque materia turget.

αἱμόδωρον.

NVSQVAM hunc fruticem conspiciebam, quàm Murciano regno secundùm vias nascentem, & Martio mense florentem. Incolæ stirpem ipsam *scopa* appellabant, Hæmòderum autem sub eà nascens, *yerna tora*, quia forsitan si vaccæ eo vescantur, ad venerem excitatæ taurum appetunt.

CETERVM suffruticem illum qui à tingendi usu, floris Tinctorij, vel Genistæ tinctoriæ

nomen invenit, in Hispanijs videre non memini: at in Austriæ & Pannoniæ silvosis locis, & ad montanorum pratorum margines frequentissimum conspexi. Vngaris *Festö verag* dicitur. Frequentissimus etiam in omnibus pratis quibus proximæ silvæ, cùm Francofordiano agro, tum plerisque alijs Germaniæ locis.

SPARTVM GRÆCORVM. CAP. LXX.

Genista Plinij. OMNIBVS notissimum, Spartum, sive Spartium Dioscoridis, esse Plinij Genistam, sive Hispanicam & Africanam odorato flore, virgulis planè junceis & fractu contumacibus, quibus rara quædam, dum floret, inhærent folia brevi decidua, ut tota deinde planta sine folijs conspiciatur.

Spartium Dioscoridis Genista Plin.

Spartium II. Hispan.

Illius historiam, cùm à plerisque diligenter & accuratè sit perscripta, hic proponendam non duxi: sed si alia quædam ejus genera, quæ in Hispanijs observabam, tanquam nova, & à nullo adhuc exhibita, oculis subijcerem, operæprecium me facturum existimavi.

Spartium II. Hispan. EST verò unum cubitali plerumque stipite, pollicem crasso, scabro & striato cortice tecto, qui in plures cubitales virescentes & striatos ramos dividitur, & hi deinde in junceas, striatas, virides virgulas, quæ novellæ adhuc & primùm germinantes, aliquot folijs exornantur, statim atque planta florere incipit deciduis, ut tota deinde ἄφυλλος conspiciatur: è virgularum lateribus prodeunt longi pediculi, è quibus dependent aliquot exigui flores, glycyrrhizæ vulgaris aut trifolij pratensis floribus penè similes, lutei, inodori: succedunt cartilaginei, rotundiusculi lobi, vulgari fabæ quæ in jumentorum pabulum cedit, persimiles, ex flavo rufescentes, in quibus unicum maxima ex parte semen (rarò bina) continetur, durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in lobis agitatis aut concussis crepitat, & sonitum edit: radix dura est & lignosa.

Spartiū III. Hispan. ALIVD longè majus, & hominis altitudinem superans invenitur virgulis priore tenerioribus, lentioribus, & magis obsequentibus, flore ejusdem cum superiore formæ, sed paulò majore, & omnino albo: lobi etiam conveniunt, minores tamen sunt & minus semen continent.

Natales. Primum varijs Castellæ utriusque locis crescit arenoso solo, & Maio floret, semen maturum est Iulio. Alterum Gadibus duntaxat, & locis vicinis aurâ marinâ perflatis, mihi conspectum

Spartium III. Hiſpan.

ſpectum eſt, arenoſo & ſterili ſolo, ſuis floribus oouſtum Februario. Lobos obſervare non potui in ipſa planta: ſed mihi deinde ab amico miſſi ſunt ex Hiſpanijs.

VTRVMQVE genus Hiſpani *retama* vernaculo ſermone appellant: Geniſtam verò odoratam *hiniesta* & *yniesta*: vulgatem & Septentrionalibus regionibus peculiarem, quæ iſtic etiam pleriſque locis naſcitur, *scobas*, quòd illâ, quemadmodum noſtrates, ſcoparum, quibus ædes purgant & everrunt, loco utantur. *Nomina.*

CETERVM hanc plantam ad Spartum, quod Dioſcorides *σπάρτιον* vocat, referendam omninò exiſtimo. An verò ijſdem facultatibus prædita ſit, non intellexi *Σπάρτιον.*

De Sparto autem Hiſpanico junci folio, de cujus uſu Plinius lib. XIX. cap. II. Natur. Hiſtoriæ prolixè agit, poſtea ſcribemus.

CHAMÆGENISTA.
CAP. LXXI.

GENISTAE illius, quæ per univerſam ferè Germaniam, Galliam, Angliam atque Belgicam vulgatiſſima eſt, cuiuſq; flores nondum expanſos Belgæ muriâ condiunt, & capparum loco edunt, ſponte naſcentis nulla veſtigia obſervare potui in Pannonia & Bohemia, neque totâ Auſtriâ & Moraviâ. Sed duo Chamægeniſtæ genera pleriſque locis ſeſe obtulerunt. *Geniſta vulgaris.*

Chamægeniſta I.

PRIMVM multis palmaribus, ioterdum etiam pedalibus aut majoribus virgulis humi diffunditur, teretibus, lentis, ſtriatis, virentibus, & in aliquot ramulos diviſis: per quos confuſo ordine, & quaſi temerè ſparſa ſunt foliola, bina, terna aut quaterna, ab eodem exortu & rubeculo prodeuntia, Geniſtæ vulgaris Germanicæ folijs ſimilia, eminentiore dorſo, & quaſi complicata, supernè viridia, infernè nonnihil incana, amariuſculi guſtus: ex illorum alis ſinguli aut bini flores lutei, quatuor foliolis conſtantes, Geniſtæ germanicæ florum æmuli, ſed minores, nullo interdum, aut certè perexiguo odore præditi, nonnullis locis ſatis odorati, naſcuntur: quibus deinde ſuccedunt planæ ſiliquæ, hirſutæ, exiguũ flaveſcens ſemen Cytiſi generibus ſimile continentes: radix eſt dura, lignoſa, aliquot fibris donata: ſed & virgulæ ſecundùm radicem, qua terrâ integuntur, plerumque fibras agunt. *Chamægeniſta I.*

Naſcitur multis Pannoniæ locis ad viarum & ſilvarum margines, editis, ſiceis, atque deſertis nonnumquam agris. In cultis & inter vepres aliquando magis luxuriat, & in majorem altitudinem excreſcit. Floret Maio, quandoque etiam Aprili.

ALTERIVS, quæ plano eoque altero ex altero naſcente eſt folio, quod deinde in cauliculum convertitur, hiſtoriam, cùm ab alijs ſit prodita, hîc retexendam non æſtimavi. *Chamægeniſta II.*

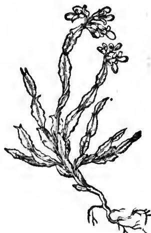
Hanc planrulam olim apud Helvetios cùm iſtac iter facerem, & quibuſdam Germaniæ locis colligere memini. Deinde in Pannoniâ ſponte & copioſè naſcentem obſervabam in

silvâ

Chamægenista II.

Chamægenista peregrina.

silvâ Nemethwywar Ill.ris Dn. Balthasaris de Batthyan urbi & arci munitissimæ proxima, atque supta Sopronium urbem vulgo Oedenburg dictam, Austriacis: sed omnium affluentissime inter Sakrunya Ill.mi Comitis de Zrinio minutissimam arcem, & Fridaw Magnifici Dn. Michaëlis de Zek arcem in collibus: & nunc proximè in silva quadam miliari circiter infra Francofortum, ad sinistram Mœni fluminis, ubi etiam frequens Primum genus, & pleræque aliæ stirpes.

TERTIVM porrò elegans quoddam genus, Secundo quodammodo affine, solis Valentini regni locis incultis & asperis observabam, quod prætermitti non debuit.

Chamægenista peregrina. VIX palmari magnitudine assurgebat hæc Chamægenista, admodum tamen fruticosa, folijs Chamelææ proximis, brevioribus, duris, & carnosis, aliquantulum in ambitu sinuosis & crispis, rigidiusculisque, uno ex altero è medio folij nervo prodeunte, quemadmodum in superiore, interdum etiam binis ternisve simul exorientibus: hic verò nervus paulatim intumescit, & in ramulum convertitur, sic cùm tota planta foliosa fit, & non nisi folijs constare videatur, fit tandem admodum fruticosa: in extremis istis folijs quini, senive, aut plures flores simul juncti, ex villosis calyculis nascũtur, minores quàm in Genistâ, aurei planè coloris, nisi bina inferiora folia incana lanugine pubescerent. Florentẽ duntaxat colligebam quo dixi loco, mense Martio. Postea tamen resiccatas plantas nactus sum pedales aut ampliores.

AVSTRIACI Vngaris vicini Priorem Gelbe klee/ hoc est, trifolium luteum appellant: Alteram Germani Erdpfrimmen/ id est terrestrem Genistam, nonnulli Genistam sagittalem. Tertiæ nullum vulgare nomen intellexi.

CETERVM in Pannonia etiam vulgarissima est ea Genistæ species, spinis & aculeis horrens, quam nonnulli Genistellam spinosam nominant, Vngari *Iglicze*, hoc est, Aculeatam, Germani Stechend pfrimmen. Frequens est & circa Francofortum & multis alijs Germaniæ atque Belgicæ locis.

ANONYMOS COLVTEAE FLORE. CAP. LXXII.

FLORVM similitudo & aliæ quædam notæ faciunt, ut hanc ἀνώνυμον quidem, sed elegantem, & à nemine adhuc, ut arbitror (præterquam à me in Pannonicis) descriptam plantam superioribus subjungam.

ἀνώνυμος Coluteæ flore. RADICEM autem habet longè lateque summa tellure serpentem, lignosam, lentam tamen, & subinde capillares fibras agentem, ex quâ prodeunt multi lenti & obsequentes ramuli,

Anonymos flore coluteæ.

muli, dodrantales, & circa exortum, qua terrâ integuntur, fibras plerumque agentes: folia in his buxi æmula fere, carnosa, viridia, paulo tamen magis mucronata, confuso ut plurimum ordine disposita, gustantibus ingrata primùm, deinde amara & acria: in extremis ramulis prodeunt inter folia flores terni aut quaterni, oblongi, majore ex parte odoris expertes, nonnullis autem locis suavem & narcissinam quandam fragrantiam referentes, tribus folijs constãtes, quorum duo alba sunt, & alarum modo sursum expansa, ex albida galeola illorum exortum integente, tertium in longiusculum veluti tubulum convolutum, sursum per longitudinem apertum est, extremitate concavâ & incurvâ, lutei coloris, & per vetustatem omnino interdum purpurascentis aut rubescentis: floribus succedunt latæ & compressæ siliquæ, Thlaspi latifolij thecis paulo minores, virides, quę bina plerumque (nonnumquam unicum tantùm) continent grana, exigui ervi magnitudine, nigricantis ex cineraceo coloris, hirsuta, & veluti quoddam animalculum ementita, Polygalæ vulgaris majoris rubræ (de qua postea) semini haud absimilia, minora, quæ, aperientibus sese per latera loculis, sponte decidunt.

2. Interdum etiam pro loci natura floris colorem variare deprehenditur: nam bina illa folia alarum instar sursum expansa, galeolaque eorum exortum tegens, alba non sunt, sed pulcerrimè ex purpura rubent, tertium autem veluti in tubulum convolutum flavescit, ejusque extrema pars aurea est. ἀνώνυμος C.f. varietas.

Frequens est Prior non modò in montibus Calenberg, Medeling, & Badensibus thermis imminentibus, sed & in alijs ad Austriacas & Stiriacas Alpes excurrentibus, qui omni Resiniferarum arborum genere integuntur, inter saxa: plurimis etiam Pannoniæ locis est obvia, veluti apud Posonium, Sopronium, & Zolonock. Altera multò rarior inventu. Floret verò utraque Aprili & Maio, semen prioris (nam alterius non observavi) Iunio perficitur.

NVLLVM nomen huic suffrutici imposui, cùm dubitem an à veteribus fuerit observatus: prętereà ut studiosis ansam prębeam diligentiùs veteres Auctores excutiendi, & apud illos aptam aliquam appellationem inveniendi, ne perpetuò ἀνώνυμος maneat. A rusticis negligitur, propterea nullo illam nomine dignantur: quidam tamen, à perpetua viriditate, Wintergrün appellari dixerunt.

SPINOSI SVFFRVTICES ET ἘΠΑΛΛΟΚΑΥΛΟΙ.

NVNC *ferè peractâ Arborum, Fruticum & Suffruticum descriptione, operæpretium me facturum existimavi, si spinosos Frutices & suffrutices, easque Stirpes quæ caducæ per se consistere nequeunt, sed aliarum adminiculo egent (Theophrastus ἐπαλλοκαύλους, vel ἐπαλλοκαυλεῖς appellat, Gaza amplexicaules vertit) adjungerem. Initium autem faciam ab illis Suffruticibus, qui Genistæ flore sunt prædit.* ἐπαλλοκαυλοι.

ASPALATHVS ALTER. CAP. LXXIII.

TAMETSI sciam hunc fruticem non esse legitimum Aspalathum alterum: quia verò tale nomen à plerisque obtinuit, immutandum non putavi, præsertim cùm ad quem fruticem veteribus descriptum referri debeat, adhuc ignorem, nisi fortè Scorpij generibus adscribendum esse quis censeat.

TOTA PLANTA cubitum non excedit, fruticosa admodum & ramosa, multis horrens spinis deorsum inflexis, firmis, acutis, in quibus enascuntur pusilla folia lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (sed teneriora) fert in novellis ramulis, quibus subsunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni aut plures simul nascuntur, Genistæ similes, minores, coloris nunc lutei, nunc pallescẽtis: semen in parvis siliquis exiguum. Aspalathus alter I.

ALIVD

Aspalathus alter III.

Aspalath. alter II.

ALIVD ejus genus robustius, & aliquantum firmius, nonnumquam altiùs excrescens, cujus flos perpetuò pallidior est, alioqui non multum priori dissimile.

Aspalath. alter III.

TERTIVM genus ad cubiti nonnumquam magnitudinem accedit: plerumque tamen minus est, & pedalis tantùm altitudinis, totum etiam tenerius: ramuli in multo plures spinas divisi, istæ denuò in alias, sic ut singulę spinæ totidem Abrotoni multifida folia videantur, nisi aculei obsisterent, qui, à negligentiùs considerantibus, vix animadvertuntur: Vere ex ramulorum latebribus exigui alij prodeunt ramusculi cani & hirsuti, quibus adnata sunt mollia & incana lentis folia, majora quàm in primo genere: in summis illis ramusculis flores priori similes, paulò majores, lutei nascuntur.

Natales.

Crescit Primum, cùm in Cantabris superato Pyrenęo saltu, tum varijs alijs Hispaniæ locis, & Narbonensi Gallia. Secundum in Castella veteri tantummodo observabam. Tertium in Cantabris duntaxat tertio à Victoria urbe miliari, ad radices Pyrenæorum, quâ Hispaniam spectant.

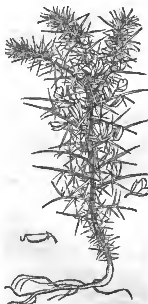
Nomina.

PRIMVM genus ab Herbariæ rei studiosis Salmanticæ & Mompelij Aspalathus alter vocabatur, vulgo Salmanticensium, & aliorum, apud quos nascitur, Hispanorum, *eulalia*: secundum Castellanis *aulaga*: tertium Cantabris *ballada*.

Facultates.

FLORIBVS prioris cum saccharo fermentatis, Salmanticenses ad firmandas & restaurandas collapsas vires utuntur.

Scorpius I.

SCORPIVS. CAP. LXXIIII.

Nepa.

DVO plantarum genera, quæ plurimùm ad Scorpij, quem Gaza Nepam interpretatus est, historiam accedere videntur, in meis peregrinationibus observabam.

Scorpius I.

PRIMVM cubitali aut ampliore altitudine assurgit, multis virgis ex atro virétibus, striatis, densissimo spinarum vallo obsitis fruticosum, quæ deinde spinæ alijs minoribus sunt circumseptæ: folia nulla, nisi primo vere, apparēt, brevi decidua. Flores Genistæ minores pallidi, interdum verò adeò rufescentes, ut rubere videantur, præsertim sub Autumnum: siliquæ deinde succedunt breves, cylindraceæ, magna ex parte inanes, aliquando tamen ferentes exiguum semen pallidum aut subfuscum, ut Genista vulgaris Septentrionalium: radix singularis in alias tenues se spargens, & interdum latè se propagans.

Floret Maio & Iunio, & quandoque totâ æstate: circa Autumnum verò, denuò floribus onusta conspicitur, eoque tempore saturatiores & magis rutili sunt, ut plurimùm, flores.

Scorpius II.

ALTERVM pedis altitudinem rarò superat, totum densissimis spinis horrens, quæ non confuso ordine ut in superiore nascuntur, sed seriem quandam servant, & semper contrario inter se exortu binæ nascuntur, virentes quidem, sed languidius quàm superioris, neque aliæ ex alijs: summis ramulis inhærent bini aut terni

terni

Scorpius II.

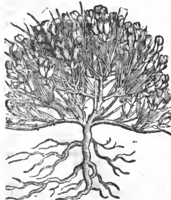
terni flores superiori similes, lutei coloris, mense Martio: quo tempore exiguas brevesque siliquas, vel potiùs semina ervi magnitudine, inclusa membranâ quadam multa incanaque lanugine hirsuta, deprehendebam densissimis ipsius plātæ spinis occultata, ut ex superiore æstate deciderant: adeò verò canescebant, ut initio aranearum telas esse existimarem: radix singularis, sed in plures deinde propagines sparsa, dura, & lignosa est.

Natales. Primum varijs Belgicæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ locis conspexi, nusquam tamen frequentiùs, quàm incultis illis locis supra Burdegalam, Bayonensi itinere, & apud Cantabros Pyrenæorum jugorum accolas, ubi tantâ magnitudine assurgit, ut duorum hominum altitudinem æquare nonnumquam viderim, crassitudine verò brachium humanum. Alterum collibus Granatæ vicinis itinere Cordubensi duntaxat, nec usquam alibi mihi conspectum. An porrò Echinopoda, cujus doctissimus vir Honorius Bellus in alterâ ad me epistolâ meminit? plurimùm certè ad illam mihi accedere videtur.

Nomina. GALLI primum genus *Ionc marin*, Aquitani *jauge*, Belgæ *Gaspeldoorne* appellant: nullum vulgare nomen Hispanicum intellexi. Alterum genus Granatenses *Molino* vocant.

QVAS facultates Scorpius planta habeat, nemo tradit. Solus Plinius aduersus sui nominis animal valere auctor est.

ERINACEA.

CAP. LXXV.

Erinaceæ historia. PLANE nova, & tota elegans est hæc planta, dodrantalis, in orbem per solum diffusa, multis spinis virentibus, sive aculeis horrida: flores Genistæ, ex cæruleo purpurascentes, minores, calyculis inclusi hispidis, villosis, omnino ferè incanis, bini aut terni simul semper conjuncti: foliola interdum, dum floret, producit, sed rarò, eaque perpauca, Lenticulę similia, quæ cùm brevi marcescant & decidant, tota planta maxima ex parte sine folijs spectatur, & multiplici spinarum vallo Erinaceum in se convolutum repræsentat: radix lignosa & magna est pro plantæ proportione.

Natales. Nascitur regno Valentino, affluenter verò circa Siete aguas oppidulum, septimo ab urbe Valentia miliari, Madritiano itinere, asperis locis & secus vias. Aprili florentem observabam & eruebam iter istac faciens anno M. D. LXV. semen observare non potui, mense sequente in Belgicam reuersus.

Nomina. INCOLAE *erizo* vocant, hoc est Erinaceum, quoniam erinaceum animal terrestre, dum in orbem se contrahit, aut marinum, aculeorum & spinarum vallo planè æmulatur: quæ adeò causa fuit, ut illi Erinaceę nomen inderem, donec cōmodiùs aliquod ex veteribus Scriptoribus dare possimus. An verò incolæ ad medicū aliquem usum adhibeant, non intellexi.

TRAGACANTHA ALTERA. CAP. LXXVI

Tragacantha altera. TRAGACANTHAE, quam aliquando Massiliæ florentem, & fructu præditam observare memini, simillima est hæc planta, fruticosa admodum, multos pedales habens ramulos flexibiles, latè circumquaque sese diffundentes, candicantes, &, dum adhuc tenelli sunt,

Tragacantha altera, Poterium fortè.

Χάλκειον Anguil. Poterium Dalechampij.

ſunt, lanuginoſos, multis longis caneſcentibus ſpinis horrentes: foliorum plurimę ſimul junctæ alæ, Lenticulæ aut Tragacanthæ proximæ, exiguæ, candidæ, lanuginoſæque primo vere per intervalla exeunt, dulcis ſaporis: folijs hieme decidentibus, nervi illi medij quibus folia inhærebant, in rigidas & acutas ſpinas evadunt, ut eo tempore tota planta ſine folijs conſpiciatur, contra quàm in Tragacantha, quæ hieme etiam folia retinet, nec ea abijcit donec nova ſequente anno adquiſierit: tum demum deciduis vetuſtis folijs, nervi illi medij etiam in ſpinas abeunt.

Iſtam neque florentem, neque ſemen ferentem vidi: ſed ſub ea plurimos folliculos bombycinis ſimiles, aut Alceæ illius, quam Matthiolus Hypecoum appellat, folliculis ferè pares, inanes inveni, quos ab illâ excidiſſe, & florem ex ſimilibus prodire album, non magnum incolæ referebant: de ſemine nihil certi intelligere potui: radix lenta, longa, in multos ramos diviſa, nigro cortice foris obducta, materie intus candidâ, fungosâ, dulci, interior pars gummoſum quidpiam & ſubdulce refert.

Natales. Naſcitur plurima circa Guadix, *& la Venta el peral*, Granatenſi regno, in collibus, arido & inutili ſolo: nec alio loco conſpexi.

VVLGARE nomen non intellexi. Sed cùm adeò ſit Tragacanthæ ſimilis, facilè mihi perſuaderem eſſe legitimum *ποτήριον*, quod ab Ionibus *νευράδα* vocari Dioſcorides ait, largè fruticare, ſpinis horrere, ſpiſſa lanugine eſſe, ramulis longis mollibus, lentis, tenuibus, Tragacanthæ proximis, in collibus & aquoſis naſci, & radicem reciſam proximè terram ſuccum gummi ſimilem reddere tradit: cujuſque Plinius lib. XXVII. Nat. Hiſtor. cap. XII. meminit, illam etiam à quibuſdam phrynion vocari ſcribens.

Ποτήριον νευράς.

Phrynion.

BELLONIVS lib. I. Obſervat. cap. XVI. duo Tragacâthæ genera obſervaſſe refert in Cretenſium montium verticibus: earum fortè altera huic ſimilis erit. Certè Rauwolfius lib. II. ſuæ Peregrinationis cap. XII. ſcribit tria Tragacanthæ genera in Libano monte inveniſſe, quorum unum meam hanc referret; alterum humilius, illi ferè ſimile, ſed luteis floribus, quorum ſinguli in orbicularibus flaveſcentibus folliculis includuntur, racematim quaſi in longiuſculis virgulis naſcuntur; tertium ejuſdem penè altitudinis, pluribus virgis firmioribus purpuraſcentibus aſſurgens, incana lanugine Poterij capitula ſuſtinentibus, & purpureis floribus ſpectabile.

Rauwolfius tria Tragacanthæ genera obſervavit.

Cla. V. Dalechampius, optimè de litterariâ re meritus, Poterium in Allobrogibus prope Mutam oppidulum Gratianopoli vicinum in ſilvoſis convallibus reperiri ait. Sed ſi eam intelligit quæ ab alijs pleriſque Poterij nomine donatur, vereor, ut ſuam opinionem legitimis rationibus tueri poſſit; quippe cùm ea plãta penitus à Tragacantha differat, & folia Pimpinellæ vulgatis, quam Germani Sanguiſorbam vocant, virentia supernè, paululum candicantia

cantia infernè habeat, minora & teneriora, spinas molles hinc inde per supremos surculos transversim & obliquè sparsas (cujus rei causa à nonnullis Pimpinella spinosa appellatur) & radicem tenuem, duram, exsuccam. Poterium verò teste Dioscoride & Plinio frutex est longos habens ramos, spinis horridos lanugine spissa rectos, Tragacanthæ proximos, radices longas admodum, nervosas & firmas, quæ proximè terram recisæ dant succum gummi similem. Pimpinellam illam spinosam aliquoties sanè mihi semine natam, diligenter in horto & fictilibus conservare volui, sed semper hiems subsequens abstulit. nonnumquam etiam mihi missum ejus semen Stœbes Theophrasti nomine: &, vulgo adhuc ipsam plantam in Creta vocari ἀστιβίδα, scriptum. De illa consule Honorij alteram epistolam, quæ ad calcem harum Observationum adjecta.

Anguillara opinionum lib. VIII. videtur Pimpinellam illam spinosam ad Χάλκειον sive Ærarium Theophrasti referre. Doctiss. autem Rauwolfius, qui eam in Libano monte etiam invenit, scribit libro & cap. jam memoratis, ab incolis *Bellan* vocari. *Χάλκειον.*

STRABO scribit circa novam Carthaginem plantam quandam esse, de cujus cortice telæ pulcerrimæ conficiantur: an hæc mea sit, ignoro, nullam enim qualem ille describit, dum istac iter facerem, observabam, aut istic nasci ab incolis intelligebam.

CETERVM Dioscorides Poterij radices tusas, præcisis nervis & vulneribus glutinandis illini, decoctum ejus nervorum affectibus prodesse, testis est. Easdem facultates tribuit illi etiam Plinius, & addit, in vino potum, rubetarum veneno auxiliari. *Poterij facultates.*

RHAMNVS. CAP. LXXVII.

DVO Rhamni genera Theophrastus lib. III. cap. XVII. Histor. Plant. facit, album & nigrum, utrumque aculeigerum, & folijs perpetuis. *Rhamni genera.*

Rhamnus I.

Rhamni I. altera species.

Dioscorides tria genera describit, nisi mendosum sit exemplar, ut peritissimus Anguillara suspicatur, qui tertium adsciticium esse putat. Et sanè, cùm Dioscorides easdem facultates suo Paliuro tribuat, quas Theophrastus Paliuro libro & cap. supradictis descripto: verisimile est tertij Rhamni descriptionem quæ apud Dioscoridem extat, ad Paliuri ejus historiam revocandam, plerasque enim notas habet cum Theophrasti Paliuro communes.

EST verò Rhamnus frutex faciendis sepibus idoneus, rectis virgis, in multos ramos divisis, candidis, quæque validis ac firmis aculeis horrent: folia plerumque quaterna aut quina ad singularum spinarum exortus nascuntur, oblonga, subpinguia, subablida, oleæ similia, sed tenera & succulenta, Autumno, novis succrescentibus, interdum decidua; flores Autumno longiusculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas divisi: quibus decidétibus seminis *Rhamnus I.*

Colutea scorpioides altera.

Colutea scorpioides 2. humilior.

Natalea.

Colutea scorpioid. II.

similia, sed minora, saturatè virentia, ingrati admodum & amari saporis: e singulis ramulorum alis prodeunt tenues pediculi sustinentes plerumque binos, nonnunquam ternos flores Coluteæ similes formâ & colore, sed minores & nonnihil odoratos: siliquæ teretes, oblongæ, quibusdam veluti articulis distinctæ, oblonga, lævia, subfusci coloris & ingrati saporis semina, singula singulis articulis inclusa habent: radix lignosa est, longè lateque dispersa.

2. Est & altera humilior, humiq; diffusa, neque foliorum numero, aut situ, aut formâ, neque florum formâ & colore, à superiore differens: sed hujus virgę palmares aut pedales duntaxat, hieme interdum marcescere solent, & novo vere denuò è radice novæ germinare: siliquę & semina paria: radix similiter dura & lignosa latè sespargit, & fibris aliquot donata est.

Sponte nascũtur ad Calenberg viciniisq; Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannonię montanis locis. Priorẽ etiam in Belgicis hortis jam diu antè conspexeram: & ejus Pena & Lobelius in Adversarijs meminerunt, in Valena Mompelliani agri silvâ nasci afferentes. In hortis culta longè major evadit. Posteriorem nunquam antea observaveram. Sed & ea in hortis culta paulò major fit, & plerumqoe virgas hieme retinet. Florent Maio.

Altera nititur radice crassâ, & lignosâ, lentâ tamen, & flavescente cortice obductâ, multisque fibris præditâ: ex qua plures singulis annis ineunte vere novas producit virgas pedales, nonnumquam etiam cubitales, lentas, vimineas, læves, virides, & in his temerè sparsa alata folia, quina, septena, aut novena uni costæ inhærentia, exsiccantis primùm gustus, deinde nonnihil acrimoniæ in summis labris relinquentis: flores in foliorum oblongis virgulis inhærent copiosi, leguminacei, in orbicularem coronam dispositi, flavi, nullo grato odore commendati: quibus succedũt articulatim distinctę siliquę superioribus breviores, semen in singulis articulis continentes, Polygalæ valentinæ modo.

Crescit in montium, qui à Danubio & Calenberg illi imminenti ad Alpes extenduntur, radicibus, inter vepres & ad vinetorum margines. Floret Iunio, nonnumquam etiam Maio: subsequens hiems virgas corrumpit.

Polygala Valentina.

Natalea.

Polygala. I.

POLYGALA VALENTINA.
CAP. LXVI.

Frvticosa est hæc planta, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, sparti aut junci instar: folia singulis costis inhærent impari plerumque numero, quina, septena, aut plura, Lenticulę similia, magis tamen carnosa, & ad rutæ colorem accedentia, adstringentis & ingrati gustus: flores meliloto similes, lutei, coronæ in modum, summis virgulis (quæ magnâ ex parte nudæ sunt, & maturo semine exarescere solent) insident: incurvæ, deinde, longæ & teretes succedunt siliquæ, tribus aut quatuor internodijs distinctæ, quæ semen continent durum, oblongiusculũ, nigrum, ingrati saporis: radix longa, dura, lenta, crassiuscula est.

Perpetuò

Perpetuò virens est: floretque Aprili, Maio, & Iunio, semen verò Iulio maturum. Inveniebam etiam Septembri florentem, & calidioribus locis maturè admodú, videlicet Februario. Salmanticensi agro frequens est fecundum vias: Granatensi, Murciano, & Valentino regnis, locis arenosis & collium declivibus observabam. Apes ex ejus flore plurimùm mel colligere creduntur.

VVLGO Salmanticensibus *Coroñilla de Rey* dicitur, quasi sertula regia, & istic officinæ Meliloti vice utuntur. Granatenses & Murciani *Lentejuēla*, id est, Lenticulam, Valentini Polygalam appellant.

IN collibus silvosis Valentiæ Hispaniæ vicinis invenitur & alia huic admodum similis, sed majoribus virgis, firmioribus, & utcumque rubentibus: majoribus etiam, viridioribus, frequentioribus & carnosis folijs: majoribus & dilurioris coloris floribus: siliquis etiam paulò crassioribus: semine verò omnino simili. *Polygala II.*

EIVSDEM urbis item maritimis Terria, oblongis, lentis, fungosis seu medullosis, & omnino virentibus virgis prædita, quas rara obsepiunt folia, superioribus adhuc crassiora & molliora: flos Secundæ par: semen observare non potui.

Viret etiam perpetuò utraque: sed in collibus nata diuríssimè floret, Vere & Autumno. Prima & Secunda, ante meam ad Cæs. Maximilianum II. profectionem, in Belgicis hortis alebantur.

PORRÒ Polygala Dioscoridi & Plinio gustu est adstricto, quæ pota lactis abundantiam facit.

ANONIS NON SPINOSA, sive MITIOR. CAP. LXVII.

ALVNT Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diversum, quod ab alijs minimè observatum existimo.

Anonis mitior I.

Fraxinella.

MVLTOS annuatim ex radice durâ, lignosâ, & perenni fert cubitales, nonnumquam longiores surculos, rotundos, lentos, firmos tamen, ramosos, molli lanugine obductos: multa folia alternatim caulem latâ basi amplectentia, plerumque terna ex eodem pediculo prodeuntia, interdum singularia, molliora & ampliora quàm vulgaris: summæ virgę & rami desinunt in oblongam spicam florum vulgari quidem similium, sed coloris magis sanguinei: fert deinde siliquas vulgari persimiles, & ipsum etiam semen. Tota planta lento quodam humore graviter & hircinum virus olente obsita est, Fraxinellæ ferè odoris instar: nullo autem aculeorum vallo munita est. *Anonis mitior I. purpureo flore.*

EST & aliud genus huic adeò simile (præsertim si utrumq; in hortis colatur) ut ante quàm flores explicentur, nisi diligenter inter se conferantur, vix discerni queant: paulò tamen pin- *Anonis mitior II. luteo flore.*

guius deprehenditur, nec adeò gravirer odoratum: præterea ubi ſponte naſcitur,candidius eſt: ejus item flores, qui lutei ſunt, breviore ſpica naſcuntur.

Trifolium fœtidum. Prioris ſemen è Sileſia nobis miſſum eſt Trifolij majoris & fœtidi nomine, plantæ etiam ex eo narę. Alterum frequens naſcitur cùm in Narbonenſi Galliâ,ubi primùm obſeruabam, tum in Hiſpaniâ & Luſitaniâ. Floret utrumque genus Iunio & Iulio.

CVM totâ quaſi facie Anonidem vulgarem, exceptis ſpinis referant hæ plantæ, licebit eas nominare Anonides non ſpinoſas ſive minores. Poſteriorem nonnulli Hiſpani Ciceris
Natrix Plinij. ſilveſtris genus eſſe autumabant: Pena & Lobelius Plinij Natricem eſſe cenſent, cujus lib. XXVII. Nat. Hiſt. cap. XII meminit: ſed ejus Natricis radix duntaxat hirci virus olet recens eruta,non tota planta. Cumque nullam pleniorem deſcriptionem addat, difficile eſſe exiſtimo,quænam illa Natrix ſit,judicare.

Fraxinella. OLET etiam hircum vulgò Fraxinella appellata, cujus radix Dictami albi nomine in officinis nota eſt, & uſurpatur. Illius paſſim in Pannonicis ſilvis, Viennenſique ſaltu, duo genera inveniuntur: Vnum elatius, oblongiore florum ſpica, ſaturatioribuſque floribus &
Varietas. nigrioribus folijs: Alterum humilius, breviore ſpica, dilutioribus floribus & folijs: Vngari *Dictamus & zarnas fu* vocant. Creſcit & in Francofordiano ſaltu, in quo aliquot plantæ repertæ niveo flore præditæ.

DORYCHNIVM HISPANICVM.

CAP. LXVIII.

Dorycnio congener planta.

Dorycnium Hiſpanicum. FRVTICOSA & ramoſa hæc eſt planta, pedem aut ampliùs alta, tenues producens virgas, incanas, flexibiles: folia oleæ albicantia, minora & breviora, terna ſimul, interdum etiam plura ab eodem exortu prodeuntia, in novellis ramis, qui nondum florem protulerunt admodum frequentia & confertim naſcentia, adſtringentis guſtus: flos copioſus, parvus, trifolij pratenſis æmulus, albus, veluti in capitulum congeſtus ſummis virgis inſidet: quo decidente, quaternæ, quinæ, aut plures interdum ſuccedunt ſimul junctæ valvulæ, ervi magnitudine, rufeſcentes, in quarum ſingulis, ut plurimùm ſingula ſemina continentur verſicoloria, qualia penè Tithymali paralij, ejuſdemque formæ, coloris & magnitudinis. radix dura & lignoſa nigricat. Perennis eſt, nec ſua folia abijcit, niſi novis receptis.

Natales. Exit copioſè Salmanticenſi agro, & alijs Hiſpaniæ locis, ſecundum vias & incultis: memini & Narbonenſi agro videre: frequentiſſimam etiam non modò circa Viennam Auſtriæ, ſed pleriſque Pannoniæ locis, calidiore tamen regione magis incanam. Floret Maio & Iunio: ſemen valvulis hiantibus exilit Iulio.

QVOTQVOT erant Salmanticæ rei herbariæ ſtudioſi, Dorycnium vocabant, eo quo iſtic verſabar tempore, quo etiam nomine apud Mompelianos, ante multos annos donatū fuit.

Anguillara

Anguillara etiam hanc sententiam amplecti videtur, Opinionum libro XIIII. Ejus semen à C.V. Vlysse Aldrovandro aliquando missum fuit Trifolij albi appellatione; & ex illo plantæ natæ. Salmanticense vulgus *mijedieza* vocat. *Trifolium album.*

Ceterùm, licet cum Dorycnio Dioscoridi descripto nonnullas notas communes habeat, ejus tamen historiæ per omnia respondere non videtur.

HVIC ferè similis planta Valentino regno & quibusdam Bæticæ locis nascitur, cubitalibus & viminis modo lentis virgis, superiore gracilioribus, brevioribus & latioribus folijs, brevique pediculo ternis aut quinis simul junctis, ramulos amplectentibus, salsi & nonnihil acrimoniæ obtinentis gustus: ob longi ramusculi, ternos, quaternos, aut quinos flores sustinent, Medica majores, viridis coloris: alioqui tota planta candidior est superiore, imò tota incana: ejus neque semen, neque radicem observabam: sed ramulum qualem equitando abrumpere potui, exprimi jussi, & hîc apposui. *Dorycnio congener planta.*

VETERES porrò Dorycnium somniferum esse scribunt, & copiosiùs haustum mortem adferre. An verò planta, hoc capite descripta, sopòrifera sit, neminem periculum fecisse arbitror.

GENISTA TINCTORIA. CAP. LXIX.

Genista tinctoria Hispan.

Genista tinctoria vulgaris.

AD duorum cubitorum altitudinem crescit interdum hic frutex, nudo stipite, enodi, recto, digitali crassitudine, candicante cortice tecto, qui in multiplices brevesque ramos, tenellos & fragiles summa parte dividitur: hos ornant folia Lini aut Thymelææ, frequentia, supernè virentia, infernè verò incana & argentei planè splendoris, gustus initio exsiccantis & nonnihil adstringentis, deinde subamari: flores summis ramulis nascuntur spicatim congesti Genistæ tinctoriæ Germanicæ similes, lutei. Tota planta elegans est aspectu. *Genista tinctoria Hispanica.*

Quo tempore floret, sub ea crescit Hæmoderi quoddam genus elegans, pedalis altitudinis, brachialis interdum crassitudinis, multis floribus à medio scapo ad summum usque exornatum, magnis, oblongis, luteis, extrema parte hiantibus & in quinque partes divisis: totum humidum est, pingui oleaginosaque materia turget. *αἱμόδωρον.*

NVSQVAM hunc fruticem conspiciebam, quàm Murciano regno secundùm vias nascentem, & Martio mense florentem. Incolæ stirpem ipsam *scopa* appellabant, Hæmoderum autem sub eâ nascens, *yerua tora*, quia forsitan si vaccæ eo vescantur, ad venerem excitatæ taurum appetunt.

CETERVM suffruticem illum qui à tingendi usu, floris Tinctorij, vel Genistæ tinctoriæ

nomen invenit, in Hispanijs videre non memini: at in Austriæ & Pannoniæ silvosis locis, & ad montanorum pratorum margines frequentissimum conspexi. Vngaris *Feßö z erag* dicitur. Frequentissimus etiam in omnibus pratis quibus proximæ silvæ, cùm Francofordiano agro, tum plerisque alijs Germaniæ locis.

SPARTVM GRÆCORVM. CAP. LXX.

Genista Plinij. OMNIBVS notissimum, Spartum, sive Spartium Dioscoridis, esse Plinij Genistam, sive Hispanicam & Africanam odorato flore, virgulis planè junceis & fractu contumacibus, quibus rara quædam, dum floret, inhærent folia brevi decidua, ut tota deinde planta sine folijs conspiciatur.

Spartium Dioscoridis Genista Plin.

Spartium II. Hispan.

Illius historiam, cùm à plerisque diligenter & accuratè sit perscripta, hîc proponendam non duxi: sed si alia quædam ejus genera, quæ in Hispanijs observabam, tanquam nova, & à nullo adhuc exhibita, oculis subjicerem, operæprecium me facturum existimavi.

Spartium II. Hispan. EST verò unum cubitali plerumque stipite, pollicem crasso, scabro & striato cortice tecto, qui in plures cubitales virescentes & striatos ramos dividitur, & hi deinde in junceas, striatas, virides virgulas, quæ novellæ adhuc & primùm germinantes, aliquot folijs exornantur, statim atque planta florere incipit deciduis, ut tota deinde ἄφυλλος conspiciatur: è virgularum lateribus prodeunt longi pediculi, è quibus dependent aliquot exigui flores, glycyrrhizæ vulgaris aut trifolij pratensis floribus pænè similes, lutei, inodori: succedunt cartilaginei, rotundiusculi lobi, vulgari fabæ quæ in jumentorum pabulum cedit, persimiles, ex flavo rufescentes, in quibus unicum maxima ex parte semen (rarò bina) continetur, durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in lobis agitatis aut concussis crepitat, & sonitum edit: radix dura est & lignosa.

Spartiū III. Hispan. ALIVD longè majus, & hominis altitudinem superans invenitur virgulis priore tenerioribus, lentioribus, & magis obsequentibus, flore ejusdem cum superiore formæ, sed paulò majore, & omnino albo: lobi etiam conveniunt, minores tamen sunt & minus semen continent.

Natales. Primum varijs Castellæ utriusque locis crescit arenoso solo, & Maio floret, semen maturum est Iulio. Alterum Gadibus duntaxat, & locis vicinis aurâ marinâ perflatis, mihi conspectum

Spartium III. Hispan.

spectum est, arenoso & sterili solo, suis floribus onustum Februario. Lobos observare non potui in ipsa planta: sed mihi deinde ab amico missi sunt ex Hispanijs.

VTRVMQVE genus Hispani *retama* vernaculo sermone appellant: Genistam verò odoratam *hiniesta* & *yniesta*: vulgarem & Septentrionalibus regionibus peculiarem, quæ istic etiam plerisque locis nascitur, *scobas*, quòd illâ, quemadmodum nostrates, scoparum, quibus ædes purgant & everrunt, loco utantur. *Nomina.*

CETERVM hanc plantam ad Spartum, quod Dioscorides σπάρτιον vocat, referendam omninò existimo. An verò ijsdem facultatibus prædita sit, non intellexi *Σπαρτίον.*

De Sparto autem Hispanico junci folio, de cujus usu Plinius lib. XIX. cap. II. Natur. Historiæ prolixè agit, postea scribemus.

CHAMÆGENISTA.
CAP. LXXI.

GENISTAE illius, quæ per universam ferè Germaniam, Galliam, Angliam atque Belgicam vulgatissima est, cujusq; flores nondum expansos Belgæ muriâ condiunt, & capparum loco edunt, sponte nascentis nulla vestigia observare potui in Pannonia & Bohemia, neque totâ Austriâ & Moraviâ. Sed duo Chamægenistæ genera plerisque locis sese obtulerunt. *Genista vulgaris.*

PRIMVM multis palmaribus, interdum etiam pedalibus aut majoribus virgulis humi diffunditur, teretibus, lentis, striatis, virentibus, & in aliquot ramulos divisis: per quos confuso ordine, & quasi temerè sparsa sunt foliola, bina, terna aut quaterna, ab eodem exortu & tuberculo prodeuntia, Genistæ vulgaris Germanicæ folijs similia, eminentiore dorso, & quasi complicata, supernè viridia, infernè nonnihil incana, amariusculi gustus: ex illorum alis singuli aut bini flores lutei, quatuor foliolis constantes, Genistæ germanicæ florum æmuli, sed minores, nullo interdum, aut certè perexiguo odore præditi, nonnullis locis satis odorati, nascuntur: quibus deinde succedunt planæ siliquæ, hirsutæ, exiguũ flavescens semen Cytisi generibus simile continentes: radix est dura, lignosa, aliquot fibris donata: sed & virgulæ secundùm radicem, qua terrâ integuntur, plerumque fibras agunt. *Chamægenista I.*

Chamægenista I.

Nascitur multis Pannoniæ locis ad viarum & silvarum margines, editis, siccis, atque desertis nonnunquam agris. In cultis & inter vepres aliquando magis luxuriat, & in majorem altitudinem excrescit. Floret Maio, quandoque etiam Aprili.

ALTERIVS, quæ plano eoque altero ex altero nascente est folio, quod deinde in cauliculum convertitur, historiam, cùm ab alijs sit prodita, hîc retexendam non æstimavi. *Chamægenista II.*

Hanc plantulam olim apud Helvetios cùm istac iter facerem, & quibusdam Germaniæ locis colligere memini. Deinde in Pannoniâ sponte & copiosè nascentem observabam in

silvâ

Chamægenista II.

Chamægenista peregrina.

silvâ Nemethwywar Ill^ris Dn. Balthasaris de Batthyan urbi & arci munitissimæ proxima, atque supra Soproniium urbem vulgo Oedenburg dictam, Austriacis: sed omnium affluenter sime inter Sakurnya Ill^ris Comitis de Zrinio minutissimam arcem, & Fridaw Magnifici Dn. Michaëlis de Zck arcem in collibus: & nunc proximè in silva quadam miliari circiter infra Francofortum, ad sinistram Mœni fluminis, ubi etiam frequens Primum genus, & pleræque aliæ stirpes.

TERTIVM porrò elegans quoddam genus, Secundo quodammodo affine, foliis Valentini regni locis incultis & asperis observabam, quod prætermitti non debuit.

Chamægenista peregrina. VIX palmari magnitudine assurgebat hæc Chamægenista, admodum tamen fruticosa, folijs Chamelææ proximis, brevioribus, duris, & carnosis, aliquantulum in ambitu sinuosis & crispis, rigidiusculisque, uno ex altero è medio folij nervo prodeunte, quemadmodum in superiore, interdum etiam binis ternisve simul exorientibus: hic verò nervus paulatim intumescit, & in ramulum convertitur, sic cùm tota planta foliosa sit, & non nisi folijs constare videatur, fit tandem admodum fruticosa: in extremis istis folijs quini, senive, aut plures flores simul juncti, ex villosis calyculis nascûtur, minores quàm in Genistâ, aurei planè coloris, nisi bina inferiora folia incana lanugine pubescerent. Florentē dunraxat colligebam quo dixi loco, mense Martio. Postea tamen resiceatas plantas nactus sum pedales aut ampliores.

AVSTRIACI Vngaris vicini Priorem Gelbe klee/ hoc est, trifolium luteum appellant: Alteram Germani Erdpfrimmen/ id est terrestrem Genistam, nonnulli Genistam sagittalem. Tertiæ nullum vulgare nomen intellexi.

CETERVM in Pannonia etiam vulgatissima est ea Genistæ species, spinis & aculeis horrens, quam nonnulli Genistellam spinosam nominant, Vngari *Iglicze*, hoc est, Aculeatam, Germani Stechende pfrimmen. Frequens est & circa Francofortum & multis alijs Germaniæ atque Belgicæ locis.

ANONYMOS COLVTEAE FLORE. CAP. LXXII.

FLORVM similitudo & aliæ quædam notæ faciunt, ut hanc ἀνώνυμον quidem, sed elegantem, & à nemine adhuc, ut arbitror (præterquam à me in Pannonicis) descriptam plantam superioribus subjungam.

Ἀνώνυμος Coluteæ flore. RADICEM autem habet longè lateque summa tellure serpentem, lignosam, lentam tamen, & subinde capillares fibras agentem, ex quâ prodeunt multi lenti & obsequentes ramuli,

Anonymos flore coluteæ.

muli, dodrantales, & circa exortum, qua terrâ ioteguntur, fibras plerumque agentes: folia in his buxi æmula ferè, carnosa, viridia, paulo tamen magis mucronata, confuso ut plurimum ordine disposita, gustantibus ingrata primùm, deinde amara & acria: in extremis ramulis prodeunt inter folia flores terni aut quaterni, oblongi, majore ex parte odoris expertes, nonnullis autem locis suavem & narcissinam quandam fragrantiam referentes, tribus folijs constãtes, quorum duo alba sunt, & alarum modo sursum expansa, exalbida galeola illorum exortum integente, tertium in longiusculum veluti tubulum convolutum, sursum per longitudinem apertum est, extremitate concavâ & incurvâ, lutei coloris, & per vetustatem omnino interdum purpurascentis aut rubescentis: floribus succedunt latæ & compressæ siliquæ, Thlaspi latifolij thecis paulo minores, virides, quę bina plerumque (nonnumquam unicum tantùm) continent grana, exigui ervi magnitudine, nigricantis ex cineraceo coloris, hirsuta, & veluti quoddam animalculum ementita, Polygalæ vulgatis majoris rubræ (de qua postea) femini baud absimilia, minora, quæ, aperientibus sese per latera loculis, sponte decidunt.

2. Interdum etiam pro loci natura floris colorem variare deprehenditur: nam bina illa folia alarum instar sursum expansa, galeolaque eorum exortum tegens, alba non sunt, sed pulcerrimè ex purpura rubent, tertium autem veluti in tubulum convolutum flavescit, ejusque extrema pars aurea est. *ἀνώνυμος C. f. varians.*

Frequens est Prior non modò in montibus Calenberg, Medeling, & Badensibus thermis imminentibus, sed & in alijs ad Austriacas & Stiriacas Alpes excurrentibus, qui omni Resiniferarum arborum genere integuntur, inter saxa: plurimis etiam Pannoniæ locis est obvia, veluti apud Posonium, Soptonium, & Zolonock. Altera multò rarior inventu. Floret verò utraque Aprili & Maio, semen prioris (nam alterius non observavi) Iunio perficitur.

NVLLVM nomen huic suffrutici imposui, cùm dubitem an à veteribus fuerit observatus: preterea ut studiosis ansam prębeam diligentiùs veteres Auctores excutiendi, & apud illos aptam aliquam appellationem inveniendi, ne perpetuò ἀνώνυμος maneat. A rusticis negligitur, propterea nullo illam nomine dignantur: quidam tamen, à perpetua viriditate, Wintergrüen appellari dixerunt.

SPINOSI SVFFRVTICES ET ἘΠΑΛΛΟΚΑΥΛΟΙ.

NVNC ferè peractâ Arborum, Fruticum & Suffruticum descriptione, operæpretium me facturum existimavi, si spinosos Frutices & suffrutices, eaque Stirpes quæ caduca per se consistere nequeunt, sed aliarum adminiculo egent (Theophrastus ἐπαλλοκαύλους, vel ἐπαλλοκαυλοῦντα appellat, Gaza amplexicaules vertit) adjungerem. Initium autem faciam ab illis Suffruticibus, qui Genistæ flore sunt præditi. *ἐπαλλοκαύλοι.*

ASPALATHVS ALTER. CAP. LXXIII.

TAMETSI sciam hunc fruticem non esse legitimum Aspalathum alterum: quia verò tale nomen à plerisque obtinuit, immutandum non putavi, præsertim cùm ad quem fruticem veteribus descriptum referri debeat, adhuc ignorem, nisi fortè Scorpij geoeribus adscribendum esse quis censeat.

TOTA PLANTA cubitum non excedit, fruticosa admodum & ramosa, multis horrens spinis deorsum inflexis, firmis, acutis, in quibus enascuntur pusilla folia lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (sed teneriora) fert in novellis ramulis, quibus subsunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni aut plures simul nascuntur, Genistæ similes, minores, coloris nunc lutei, nunc pallescẽtis: semen in parvis siliquis exiguum. *Aspalathus alter. I.*

ALIVD

Aspalathus alter III.

Aspalath. alter II.

Alivd ejus genus robustius, & aliquantum firmius, nonnumquam altiùs excrescens, cujus flos perpetuò pallidior est, alioqui non multum priori dissimile.

Aspalath. alter III.

Tertivm genus ad cubiti nonnumquam magnitudinem accedit: plerumque tamen minus est, & pedalis tantùm altitudinis, totum etiam tenerius: ramuli in multo plures spinas divisi, istæ denuò in alias, sic ut singulę spinæ totidem Abrotoni multifida folia videantur, nisi aculei obsisterent, qui, à negligentiùs considerantibus, vix animadvertuntur: Vere ex ramulorum lateribus exigui alij prodeunt ramusculi cani & hirsuti, quibus adnata sunt mollia & incana lentis folia, majora quàm in primo genere: in summis illis ramusculis flores priori similes, paulò majores, lutei nascuntur.

Natales.

Crescit Primum, cùm in Cantabris superato Pyrenęo saltu, tum varijs alijs Hispaniæ locis, & Narbonensi Gallia. Secundum in Castella veteri tantummodo observabam. Tertium in Cantabris duntaxat tertio à Victoria urbe miliari, ad radices Pyrenæorum, quà Hispaniam spectant.

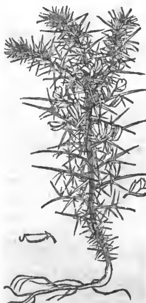
Nomina.

Primvm genus ab Herbariæ rei studiosis Salmanticæ & Mompelij Aspalathus alter vocabatur, vulgo Salmanticensium, & aliorum, apud quos nascitur, Hispanorum, *eulalia*: secundum Castellanis *aulaga*: tertium Cantabris *ballada*.

Facultates.

Floribvs prioris cum sacchato fermentatis, Salmanticenses ad firmandas & restaurandas collapsas vires utuntur.

Scorpius I.

Scorpius II.

Scorpivs. Cap. LXXIIII.

Nepa.

Dvo plantarum genera, quæ plurimùm ad Scorpij, quem Gaza Nepam interpretatus est, historiam accedere videntur, in meis peregrinationibus observabam.

Scorpius I.

Primvm cubitali aut ampliore altitudine assurgit, multis virgis ex atro virétibus, striatis, densissimo spinarum vallo obsitis fruticosum, quæ deinde spinæ alijs minoribus sunt circumseptæ: folia nulla, nisi primo vere, apparēt, brevi decidua. Flores Genistæ minores pallidi, interdum verò adeò rufescentes, ut rubere videantur, præsertim sub Autumnum: siliquæ deinde succedunt breves, cylindraceæ, magna ex parte inanes, aliquando tamen ferentes exiguum semen pallidum aut subfuscum, ut Genista vulgaris Septentrionalium: radix singularis in alias tenues se spargens, & interdum latè se propagans.

Floret Maio & Iunio, & quandoque totâ æstate: circa Autumnum verò, denuò floribus onusta conspicitur, eoque tempore saturatiores & magis rutili sunt, ut plurimùm, flores.

Scorpius II.

Altervm pedis altitudinem rarò superat, totum densissimis spinis horrens, quæ non confuso ordine ut in superiore nascuntur, sed seriem quandam servant, & semper contrario inter se exortu binæ nascuntur, virentes quidem, sed languidius quàm superioris, neque aliæ ex alijs: summis ramulis inhærent bini aut

terni

Scorpius II.

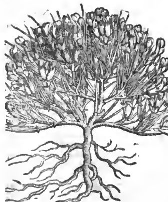
terni flores superiori similes, lutei coloris, mense Martio: quo tempore exiguas brevesque siliquas, vel potiùs semina ervi magnitudine, inclusa membranâ quadam multa incanaque lanugine hirsuta, deprehendebam densissimis ipsius plātæ spinis occultata, ut ex superiore æstate deciderant: adeò verò canescebant, ut initio aranearum telas esse existimarem: radix singularis, sed in plures deinde propagines sparsa, dura, & lignosa est.

Primum varijs Belgicæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ locis conspexi, nusquam tamen frequentiùs, quàm incultis illis locis supra Burdegalam, Bayonensi itinere, & apud Cantabros Pyrenæorum jugorum accolas, ubi tantâ magnitudine assurgit, ut duorum hominum altitudinem æquare nonnumquam viderim, crassitudine verò brachium humanum. Alterum collibus Granatæ vicinis itinere Cordubensi duntaxat, nec usquam alibi mihi conspectum. An porrò Echinopoda, cujus doctissimus vir Honorius Bellus in alterâ ad me epistolâ meminit? plurimùm certè ad illam mihi accedere videtur. *Natales.*

GALLI primum genus *Ione morin*, Aquitani *jauge*, Belgæ Gaspeldorne appellant: nullum vulgare nomen Hispanicum intellexi. Alterum genus Granatenses *Molino* vocant. *Nomina.*

QVAS facultates Scorpius planta habeat, nemo tradit. Solus Plinius aduersus sui nominis animal valere auctor est.

ERINACEA. CAP. LXXV.

PLANE nova, & tota elegans est hæc planta, dodrantalis, in orbem per solum diffusa, multis spinis virentibus, sive aculeis horrida: flores Genistæ, ex cæruleo purpurascentes, minores, calyculis inclusi hispidis, villosis, omnino ferè incanis, bini aut terni simul semper conjuncti: foliola interdum, dum floret, producit, sed rarò, eaque perpauca, Lenticulę similia, quæ cùm brevi marcescant & decidant, tota planta maxima ex parte sine folijs spectatur, & multiplici spinarum vallo Erinaceum in se convolutum repræsentat: radix lignosa & magna est pro plantæ proportione. *Erinaceæ historia.*

Nascitur regno Valentino, affluenter verò circa Siete aguas oppidulum, septimo ab urbe Valentia miliari, Madririano itinere, asperis locis & secus vias. Aprili florentem observabam & eruebam iter istac faciens anno M. D. LXV. semen observare non potui, mense sequente in Belgicam reuersus. *Natales.*

INCOLAE *erizo* vocant, hoc est Erinaceum, quoniam erinaceum animal terrestre, dum in orbem se contrahit, aut marinum, aculeorum & spinarum vallo planè æmulatur: quæ adeò causa fuit, ut illi Erinaceę nomen inderem, donec cōmodiùs aliquod ex veteribus Scriptoribus dare possimus. An verò incolæ ad medicū aliquem usum adhibeant, non intellexi. *Nomina.*

TRAGACANTHA ALTERA. CAP. LXXVI

TRAGACANTHAE, quam aliquando Massiliæ florentem, & fructu præditam observare memini, simillima est hæc planta, fruticosa admodum, multos pedales habens ramulos flexibiles, latè circumquaque sese diffundentes, candicantes, &, dum adhuc tenelli *Tragacantha altera.*

sunt,

Tragacantha altera, Poterium fortè.

Χάλκιον Anguil. Poterium Dalechampij.

sunt, lanuginosos, multis longis canescentibus spinis horrentes: foliorum plurimę simul junctæ alæ, Lenticulæ aut Tragacanthæ proximæ, exiguæ, candidæ, lanuginosæque primo vere per intervalla exeunt, dulcis saporis: folijs hieme decidentibus, nervi illi medij quibus folia inhærebant, in rigidas & acutas spinas evadunt, ut eo tempore tota planta sine folijs conspiciatur, contra quàm in Tragacantha, quæ hieme etiam folia retinet, nec ea abijcit donec nova sequente anno adquisierit: tum demum deciduis vetustis folijs, nervi illi medij etiam in spinas abeunt.

Istam neque florentem, neque semen ferentem vidi: sed sub ea plurimos folliculos bombycinis similes, aut Alceæ illius, quam Matthiolus Hypecoum appellat, folliculis ferè pares, inanes inveni, quos ab illâ excidisse, & florem ex similibus prodire album, non magnum incolæ referebant: de semine nihil certi intelligere potui: radix lenta, longa, in multos ramos divisa, nigro cortice foris obducta, materie intus candidâ, fungosâ, dulci, interior pars gummosum quidpiam & subdulce refert.

Natales. Nascitur plurima circa Guadix, *& la Venta el peral*, Granatensi regno, in collibus, arido & inutili solo: nec alio loco conspexi.

VVLGARE nomen non intellexi. Sed cùm adeò sit Tragacanthæ similis, facilè mihi *Ποτήριον νευράς.* persuaderem esse legitimum *ποτήριον*, quod ab Ionibus *νευράδα* vocari Dioscorides ait, largè fruticare, spinis horrere, spissa lanugine esse, ramulis longis mollibus, lentis, tenuibus, Tragacanthæ proximis, in collibus & aquosis nasci, & radicem recisam proximè terram succum gummi similem reddere tradit: cujusque Plinius lib. XXVII. Nat. Histor. cap. XII. meminit, il-

Phrynion. lam etiam à quibusdam phrynion vocari scribens.

BELLONIVS lib. I. Observat. cap. XVI. duo Tragacâthæ genera observasse refert in Cre-

Rauwolfius tria Tragacanthæ genera observavit. tensium montium verticibus: earum fortè altera huic similis erit. Certè Rauwolfius lib. II. suæ Peregrinationis cap. XII. scribit tria Tragacanthæ genera in Libano monte invenisse, quorum unum meam hanc referret; alterum humilius, illi ferè simile, sed luteis floribus, quorum singuli in orbicularibus flavescentibus folliculis includuntur, racematim quasi in longiusculis virgulis nascuntur; tertium ejusdem penè altitudinis, pluribus virgis firmioribus purpurascentibus assurgens, incana lanugine Poterij capitula sustinentibus, & purpureis floribus spectabile.

Cla. V. Dalechampius, optimè de litterariâ re meritus, Poterium in Allobrogibus prope Mutam oppidulum Gratianopoli vicinum in silvosis convallibus reperiri ait. Sed si eam intelligit quæ ab alijs plerisque Poterij nomine donatur, vereor, ut suam opinionem legitimis rationibus tueri possit; quippe cùm ea plâta penitus à Tragacantha differat, & folia Pimpinellæ vulgaris, quam Germani Sanguisorbam vocant, virentia supernè, paululum candi-

cantia infernè habeat, minora & teneriora, ſpinas molles hinc inde per ſupremos ſurculos tranſverſim & obliquè ſparſas (cujus rei cauſa à nonnullis Pimpinella ſpinoſa appellatur) & radicem tenuem, duram, exſuccam. Poterium verò teſte Dioſcoride & Plinio frutex eſt longos habens ramos, ſpinis horridos lanugine ſpiſſa tectos, Tragacanthæ proximos, radices longas admodum, nervoſas & firmas, quæ proximè terram reciſæ dant ſuccum gummi ſimilem. Pimpinellam illam ſpinoſam aliquoties ſanè mihi ſemine natam, diligenter in horto & fictilibus conſervare volui, ſed ſemper hiems ſubſequens abſtulit. nonnumquam etiam mihi miſſum ejus ſemen Stœbes Theophraſti nomine: &, vulgo adhuc ipſam plantam in Creta vocari ἀςίϐιδα, ſcriptum. De illa conſule Honorij alteram epiſtolam, quæ ad calcem harum Obſervationum adjecta.

Anguillara opinionum lib. VIII. videtur Pimpinellam illam ſpinoſam ad Χάλκειον ſive Ærariam Theophraſti referre. Doctiſſ. autem Rauwolfius, qui eam in Libano monte etiam invenit, ſcribit libro & cap. jam memoratis, ab incolis *Bellan* vocari. Χάλκειον.

STRABO ſcribit circa novam Carthaginem plantam quandam eſſe, de cujus cortice telæ pulcerrimæ conficiantur: an hæc mea ſit, ignoro, nullam enim qualem ille deſcribit, dum iſtac iter facerem, obſervabam, aut iſtic naſci ab incolis intelligebam.

CETERVM Dioſcorides Poterij radices tuſas, præciſis nervis & vulneribus glutinandis illini, decoctum ejus nervorum affectibus prodeſſe, teſtis eſt. Eaſdem facultates tribuit illi etiam Plinius, & addit, in vino potum, rubetarum veneno auxiliari. *Poterij facultates.*

RHAMNVS. CAP. LXXVII.

DVO Rhamni genera Theophraſtus lib. III. cap. XVII. Hiſtor. Plant. facit, album & nigrum, utrumque aculeigerum, & folijs perpetuis. *Rhamni genera.*

Rhamnus I.

Rhamni I. altera ſpecies.

Dioſcorides tria genera deſcribit, niſi mendoſum ſit exemplar, ut peritiſſimus Anguillara ſuſpicatur, qui tertium adſciticium eſſe putat. Et ſanè, cùm Dioſcorides eaſdem facultates ſuo Paliuro tribuat, quas Theophraſtus Paliuro libro & cap. ſupradictis deſcripto: veriſimile eſt tertij Rhamni deſcriptionem quæ apud Dioſcoridem extat, ad Paliuri ejus hiſtoriam revocandam, pleraſque enim notas habet cum Theophraſti Paliuro communes.

EST verò Rhamnus frutex faciendis ſepibus idoneus, rectis virgis, in multos ramos diviſis, candidis, quæque validis ac firmis aculeis horrent: folia plerumque quaterna aut quina ad ſingularum ſpinarum exortus naſcuntur, oblonga, ſubpinguia, ſubablida, oleæ ſimilia, ſed tenera & ſucculenta, Autumno, novis ſuccreſcentibus, interdum decidua; flores Autumno longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diviſi: quibus decidẽtibus ſeminis *Rhamnus I.*

quoddam rudimentum, ut in Iasmino, relinquitur: numquam tamen ejus fructum videre mihi contigit: crassa multiplicique radice firmatur.

Rhamni I. altera species. 2. Istius generis alium observabam Rhamnum pænè similem, sed humiliorem, frequentioribus ramis fruticantem, minoribus folijs, magis carnosis, falsi gustus, superiore candidiorem: floribus ejusdem cum illo formæ, sed purpurei planè coloris.

Rhamnus II.

Rhamnus III. fortè niger Theoph.

Rhamnus II. ALTER flexibilioribus est virgis & ramis, spinarum etiam vallo horrentibus, angustioribus folijs, neque adeò carnosis, perpetuis tamen ut in priore: flos oleæ herbaceus circa ramos frequens, deinde fructus rotundus, maturitate flavescens & tota hieme in frutice permanens. Totus autem frutex pulvere respersus videtur.

Rhamnus III. TERTIUM his addo fruticosum, frequentibus ramis, Spini in sepibus nascentis & pruna silvestria ferentis magnitudine, cortice nigro tectis, & longis spinis armatis: folia ex quibusdam tuberculis, ut in priore, multa simul enascuntur, longa & angusta, carnosa, viridia, adstringentis gustus, & Rhabarbari saporem utcumque referentis, perennia: flos Veris initio parvus, herbacei coloris, pluribus & confertim juxta folia nascens: æstate nigrum fructum fert parvo pruno silvestri similem, rotundum, acerbum.

Natales. Prior Rhamnus multis Hispaniæ, Lusitaniæ, Narbonensis Galliæ locis nascitur: Illius alteram speciem uno tantùm loco proximè Horiuëlam urbem, veteribus Orcelim dictam, ad flumen Serabin, nunc *Segura* appellatum, Valentini regni extremis limitibus observabam. Alter non modò in Belgicis maritimis, sed etiam in quorundam montium vallibus, secundùm amnes crescit. Tertium incultis Granatensis & Murciani regni locis, frequentem inter alios frutices inveniebam.

Nomina. Rhamnus niger Theophr. NOMEN Græcum ῥάμνος, Latinum etiam Rhamnus. Hispani priorem *scambrones* appellant; alteram ejus speciem *spino*: tertium *spino negro*, qui ad Theophrasti Rhamnum nigrum fortsitan referri posset. An verò is sit quem Bellonius in Creta inveniri ait nigro fructu, ignoto. Missus est ad nos ex Hispanijs, ejus fructus Lycij nomine, ex quo natæ plantæ.

Facultates. DIOSCORIDI omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus efficaciter illinuntur. Sic etiam Plinio. Salmanticæ & alijs quibusdam Castellæ locis, prioris folia cum turionibus, ex oleo, aceto, & sale eduntur primis mensis, habent enim acrimoniam quandam cum aciditate conjunctam, quæ saporis gratiam conciliat. Tertij fructus decocto, relaxata & dissoluta membra, podagræ etiam dolores utiliter foveri incolæ referebant.

LYCIUM.

LYCIVM QVORVNDAM. CAP. LXXVIII.

SVPERIORIBVS adjicie[n]dus videtur hic spinosus frutex, multas ab radice virgas proferens, cubitales, vel etiam ampliores, rectas, tenues, rubentes, multis ramulis præditas, qui in acutam spinam plerumque desinunt, tametsi alios aculeos hinc inde sparsos habeant, breves interdum & infirmos, nonnumquam verò firmos, & multis folijs obsitos ut in Rhamno priore: folia nullo ordine digesta suot, spini foliorum æmula, sed multò breviora, Myrti Tarentinæ aut Buxi folijs quodammodo similia, lenti gustus & cum aliqua aciditate mordicantis. Nec florem, nec fructum videre contigit: nam Novembri, & novo vere duntaxat huoc fruticem inveniebam aliqua ex parte suis folijs viduatum. *Lycium quorundam.*

Apud Complutum urbem, quam Hispani *Alcala de Henares*, quòd propter eam labatur amnis Henares, alijsque novæ Castellæ locis, & Bæticæ parte, quam vulgò Extremaduram cognominant, circa fluenta, & declivibus locis, hieme exundantibus nascentē observabam. *Natales.*

QVONAM referendus esset hic frutex, diu dubitavi, & etiamnum dubito Sunt nonnulli qui ad Lycium referri debere putant. Castellani, quibus scoparum usum præbet, & in fasces colligatus calfaciendis pistorum clibanis servit, *tamujos*, sive *tamuëxos* vocant.

CETERVM, vox *tamuëxo*, mihi in memoriam revocat quendam suffruticem in incultis nascentem, quem incolæ *tamoxo* appellant. Assurgit is pedali altitudine, frequentibus ramusculis præditus, qui adeo exiguis & cōfertis foliolis onusti sunt, ut ramusculorum lignum vix conspici possit: ea ex cineraceo virentia sunt, & extremæ amaritudinis. *Tamoxo.*

Fueritne autem veteribus cognitus hic frutex, & quo nomine ab illis vocatus, ignoro.

Legitimum porrò Lycium, in sua Peregrinatione observavit Doctiss Leonardus Rauwolfius, cùm in Libano monte ubi ab incolis *zaros* vocari ait, tùm Hierosolymis Ioppen proficiscens, cujus succum Arabibus *Hadhadh* appellatione cognitum esse scribit, & fruticis ieoo[d]em lib. IIII. inter plerasque alias exhibet. *Lycium legitimum.*

SPINA INFECTORIA PVMILA. CAP. LXXIX.

INFECTORIA Spina, cujus baccarum succo, viridem colorem conciliant picturis, & libris, quæque Rhamnus solutivus à Recentioribus nuncupatur, multis Pannoniæ locis vulgatissima est, ubi interdum arboream amplitudinem adipiscitur. De ea nobis non est sermo: sed de alijs duobus fruticibus, qui illi admodum affines esse videntur. *Rhamn. solutivus.*

PRIOR bicubitalibus assurgit ramis, in multas alas divisus, cortice lævi, Spinæ infectoriæ colore & substantia simili tectis, qui membranâ superiore detractâ, ex viridi pallescit, & amariusculi saporis est: ramuli paucis spinis horrent, sed ipsi in spinas plerumque desinere solent: folia illi vulgari ferè similia, minora, angustiora, ad pruni silvestris sive spini folia plurimùm accedentia, gustu linguam exsiccante: florem ut in vulgari congestum, ejusdem coloris & formæ, hoc est ex pallido herbaceum, quatuor foliolis constantem, minorem tamen habet, radicem ut in alijs fruticibus lignosam. *Spina infectoria pumila I.*

CVBITALES habet Alter ramos, minimi interdum digiti crassitudine, magna ex parte minores, nigro rugosoque cortice obductos, superiore parte in ramulos divisos, qui tenuiore lævioreque cortice tecti, plerumque in acutam spinam desinunt: folia Myrti, aut Pruni silvestris potiùs, breviora tamen & minora, viridia, per ambitum nonnihil serrata, adstringentis primum, deinde nonnihil amaricantis gustus: flores inter folia herbaceos, quatuor folijs constantes: fructum deinde Spinæ infectoriæ vulgari non absimilem, binis, nonnumquam etiam ternis veluti commissuris distinctum, initio viridem, deinde per maturitatem nigrum: radicem crassam, lignosam, duram, raras fibras in latera spargentem. *Spina infectoria pumila II.*

Exit Prior frequens in Leytenberg & vicinis montanis silvis. Alter abundanter in monte

Spina infectoria pumila II.

Smilax aspera rutilo fructu.

Smilax aspera rutilo fructu.

Smilax aspera nigro fructu.

Badensibus thermis imminente, & vicinis jugis loco petroso & salebroso. Vterque floret Maio, & Iulio fructum perficit.

SPINAM infectoriam pumilam hos frutices appellavi, quia magnam affinitatem cum vulgari habent, licet minores sint. Si quis tamen Lycij genus potiùs esse censet, ejus arbitrio permitto in quam referat classem velit. Neutrius vulgarem appellationem intellexi. Et haud scio, an aliquo in usu sint apud eorum locorum, in quibus nascuntur, accolas.

SMILAX ASPERA. CAP. LXXX.

ASPERÆ Smilacis duo inveniuntur genera: unum frequentibus spinis horridum, rutilo fructu: alterum paucioribus aculeis armatum, sed folia nullis, nigro fructu.

PRIMA Smilax, longis, frequentibus, valdè implicatis sarmentis, nunc in hanc, modò in alteram partem, certâ quadam serie servatâ, inflexis, lentis, & multis spinis horrentibus nascitur: ex singularum alarum sinu capreolos producens, quibus proximos quosque frutices & arbores amplectendo, ab imis ad summa repit: folia ad singulos inflexus, hederæ, non angulosa, sed à pediculo latiora, deinde sensim in mucronem desinentia, nunc ampla & viridia, modò angustiora & albis maculis conspersa, spinosâ cute, ut inquit Plinius, hoc est nervo illo medio eminentiore & foliorũ oris aculeatis & spinosis: flores exigui, stellati, sex foliolis constantes, multi, ad singulos extremorum ramulorum inflexus (qui multiplices sunt) conjunctim ex eodem tuberculo, sive (ut Theophrastus ait) ἀπὸ ἑνὸς σημείου ex uno & eodem vestigio exeunt, cãdidi, odorati, racemi in modum propendentes: fructus deinde exiguis uvis Labruscæ æmulis constans, maturitate rutilus, nucleos tres, binos, unicum, pro acinorum magnitudine continens, duros, osseos velut Asparagi, foris nigros: radix longè lateque serpentes sub terrâ fibras habet, tenues, candidas, & germinâ summâ tellure spargit minimi interdum digiti crassitudine, nodosa seu articulata, albicantia.

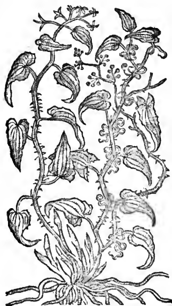
ALTERA similibus cum priore sarmentis & claviculis proxima quæque amplectentibus nascitur, non est tamen adeò spinis horrida: folia etiam paulò breviora, atriora, molliora, nullis, aut certè rarissimis aculeis obsita habet: flos alteri omninò formâ similis, sed colore differens: nam ex albo quasi carneus est, fructúsque rudimentum, quod ex medio flore tamquam umbo prominet, rubescit, plenus autem & maturus fructus non est rutilus ut in priore, sed omnino niger, & succulentior, quantum quidem mihi videtur: ossicula cõveniunt.

Tempus.

Seriùs florent, imò Autumno etiam ipso, cum suo fructu Octobri & Novembri florentes reperiebam: at frigidis regionibus culta, & fictilibus adservata, Autumno duntaxat floret,

numquam

Smilax aspera nigro fructu.

numquam semen perficit. Mihi magna ex parte altero duntaxat à satu anno germinare cepit, nonnumquam & tertio. Perpetuò folia retinet.

Natales.

Crescit prior varijs Hispaniæ locis, & in Narbonensi Gallia, aspero & arido solo: nascitur & in alijs calidioribus regionibus: raram in Lusitania conspiciebam. Alteram autem plerisque illius Provinciæ locis circa sepes, & collium convexa, & extremâ Bæticæ parte, quâ Lusitaniæ contermina est.

Nomina. Hedera Cilicia.

Σμίλαξ τραχεῖα Dioscoridi appellatur, σμίλαξ simpliciter Theophrasto. Gaza Hederam Ciliciam interpretatur, quia Plinius lib. xvi. cap. xxxv. scribit Smilacem Hederæ similem, primùm è Cilicia profectam. Hispani priorem *çarçaparilla*, hoc est Rubiviriculam appellant: Secundam extremæ Bæticæ incolę *uva de Perro*, id est, uvam caninam, Lusitani contermini *recama*, Olysipponenses *allega caon*.

Facultates.

CETERUM Dioscorides ait folia & acinos, ante & post cibos, venenorum antidota esse: & acinorum succo, inquit Plinius, infantibus sæpiùs instillato, nulla venena postea nocitura. Mihi in Hispanijs relatum est, ejus radice usos, Americanæ Zarzæ parillæ loco, non sine successu: & multorum opinio est Zarzam parillam Smilacem esse novi orbis.

ROSA. CAP. LXXXI.

Rosa centifolia Batavica.

NON minùs varia Rosarum genera conspiciuntur in Austriæ hortis, quàm in alijs plerisque Provincijs. Aliquot tamē istic aluntur quæ ante videre non memini. Sunt & Sylvestres prius mihi non conspectæ, de quibus omnibus suo ordine. Sed antequam illarum historiam describere adgrediar, quædam de Centifolia rosa, cujus Theophrastus, deinde eum sequuti Plinius & Athenæus, meminerunt, præmittenda esse existimavi: & de quibusdam alijs rosis, quæ postea ad meam notitiam pervenerunt, dicendum.

Rosa Centifolia.

Theophr. ergò Plant. Hist. lib. VI. cap. VI. sic ait. Τῶν δὲ ῥόδων πολλαὶ διαφοραὶ πλήθει τε φύλλων, καὶ ὀλιγότητι, καὶ τραχύτητι καὶ λειότητι, καὶ χροιᾷ καὶ εὐοσμίᾳ. τὰ μὲν γὰρ πλεῖστα πεντάφυλλα, τὰ δὲ δωδεκάφυλλα, καὶ εἰκοσάφυλλα, τὰ δ' ἔτι πολλῷ πλεῖον ὑπεραίροντα τούτων. ἔνια γὰρ εἶναί φασιν ἃ καὶ καλοῦσιν ἑκατοντάφυλλα· πλεῖστα δὲ τοιαῦτά ἐστι περὶ Φιλίππους, οὗτοι γὰρ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ Παγγαίου, φυτεύουσιν, ἐκεῖ γὰρ γίνεται πολλά. σμικρὰ δὲ σφόδρα τὰ ἐντὸς· ἡ γὰρ ἔκφυσις αὐτῶν οὕτως, ὥστε εἶναι τὰ μὲν ἐκτὸς, τὰ μὲν ἐντὸς, οὐκ εὔοσμα δὲ, οὐδὲ μεγάλα τοῖς μεγέθεσιν: ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις εὐώδη μᾶλλον ὧν τραχὺ τὸ κάτω.

Varia Rosarum genera apud Plin.

Plinius autem lib. XXI. cap. IIII. Nat. Hist. de Rosa agens sic scribit. Genera ejus nostri fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cujus sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem, mox Alabandicam, viliorem albicantibus folijs, vilissimam verò plurimis sed minutissimis

Spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. cùm sit genus ejus, quam Centifoliam vocant, quę est in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: sed ibi nō suæ terræ proventu Pangæus mons in vicino fert, numerosis folijs ac parvis: unde accolę transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium breviterque indicium est odoris, scabritia corticis.

Athenæus verò lib. xv. Deipnosoph. (ejus verba latinè expressa addam, nam græcum exemplar præ manibus non habeo) Rosarum mulra esse genera, Theophrastus lib. vi. inquit, & horum plurimis in flore quinque folia, quibusdam duodecim, alijs viginti, nonnullis circa Philippos [Macedoniæ oppidum] centum, quas plantànt ex Pangęo rranslatas, ubi copiosæ proveniunt. Harum pusilla valde sunt interiora folia: sic enim illa prodeunt, ut intrinsecus alia sint, extrinsecus alia, sed nec ampla, nec odoris jucundi. Suavius olent quibus folia quina, si

Cyrenaica rosa. scaber est cortex inferior. Præstantissimus odor Cyrenis: quamobrem nobilissimum est illic rosaceum unguentum.

Odoratissimam etiam apud Cyrenas nasci, auctores sunt locis suprà citatis Theophrastus & Plinius.

Herodotus autem in *Vrania*, sive lib. viii. rosas in Midæ Gordio geniti hortis sua sponte

Rosa 60. foliorum. nasci refert sexagênum foliorum, fragrantiore odore quàm ceteras.

Centifolia Batavica i. AN porrò, quæ apud Baravos Centifoliæ nomine dicitur Rosa, ea sit, cujus prædicti Auctores mentionem faciunt, hęreo. Nam illi Centifoliam inodotam esse, & pusilla habere folia, scribunr. Quæ autem apud Baravos alitur, non modò referente N.V. Ioanne ab Hoghelande (qui binas ejus plantas sub anni M. D. XXCIX. initium mihi misit, quas cùm prævaluisse putarem, corrupras esse deprehendi, præter unius radiculæ fragmentum) Prænestinis majores, & perinde ferè odoratas intellexi: sed etiam Francofurti ad Mœnum apud Balthasatem & Carolum Huyke Belgas fratresque germanos illo ipso anno conspexi: sequente verò, ex neglecto illo, & veluti abjecto fragmento nata mihi est stirps, quæ altero anno nempe XCI. circiter quadragenos flores tulir, non omnes tamen ejusdem amplirudinis, sed in nonnullis numeravi centena vicena folia, extrinsecus majora, intrinsecus pusilla, staminum locum explentia, &, in ipsum calicem reflexa, odorem autem deprehendi prænestinæ, ad albam nonnihil accedenrem, colorem prænestinæ non dissimilem.

Centif. Batavica alba. Istius etiam stirpem unam, quę album florem ferar, habere se ait idem Hoghelandus, mediæ inter illam & proximè sequenrem magnitudinis, quam albam majorem provincialem appellari ait, ut superiorem, majorem Prænestinam.

Centif. Batavica ii. Sed & rarius aliud Centifoliæ genus apud eosdem Batavos inveniri, nuper ad me scripsit ille ipse Hoghelandus, priore aliquanto minus, hoc est, mediæ inter illam & vulgarem prænestinam magnitudinis, alioqui, color, odor, forma, conveniunt: quod verum esse ex ejus planta ab illo M.D.XCII. missa, sequente anno deprehendi.

Prioris generis aliquot parvas stirpes postea accepi ab ornato viro, eodemque docto & diligente pharmacopœo Delphensi, Theodorico Clutio, quarum paucæ quædam bellè germinarunt, ur permansuras sperem: sequente anno una florem tulit.

Prænestina alba. Non desunt, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant: mihi certè nondum videre contigir, nisi forte ea sit quam honestus vir Wilhelmus Osterrat Francofurtensis civis unicam in culro suo horto alit. Illius flos multò dilutior Prænestina, & ferè albicans, perinde tamen magnus & plenus, in quo nonnulla etiam folia observavi media ex parte candicantia, altera purpurascentia, vel similis coloris venis aspersa. Anno etiam M.D. XCIII. florem mihi protulit ea quam ad me Hoghelandus miserar, planta.

Rosa versicolor. Illi congener esse videtur elegans illa rosa, de qua honestus vir Ioannes Resteau, civis Coloniensis, superioribus Autumnalibus nundinis apud me verba fecit: se videlicet Colonię in suo horto alere rosam Prænestinæ similem forma & magnitudine, quæ ut plurimùm dimidia ex parte candida folia haberet, reliqua rubra, aut tertia duntaxat ex parte alba, vel nunc inregra alba, modò integra rubra inter se commixta conspiciantur. Ejus prolem sequente Octubri ad me mittebat, quæ prævaluit quidem, sed nondum florem ullum dederat, quum Francofurto excessi.

Flava plena. Accipio etiam flavas rosas multiplici foliorum serie præditas extare: nuper enim Vienna Austriæ ad me scribebat nobilis Matrona, ejus ipsi factam esse spem, & alij se similes expe-

A donidis horti Chartacei. ctare retulerunr. Memini certè aliquando videre, Constantinopoli allatos chartaceos quosdam hortulos varij generis stirpibus ornatos, quæ ex chartâ tenuissimè incisâ tam affabrè constructæ, & singulæ suis coloribus adeò eleganter depictæ erant, ut magnam admirationem & voluptatem spectatoribus adferrent: inter eas etanr & flavæ rosæ plenæ, & aliæ pletæque stirpes raræ & elegantes.

CETERVM ad eas quæ præter vulgares à me observatæ sunt, redeamus. Illarum autem variæ sunt species.

Rosa i. PRÆNESTINÆ, quam vulgus Provincialem vocat, valde similis est Prior, nec illâ minus altè assurgit: in solo flore discrimen est, qui circiter quadragenis aut pluribus folijs, paulò amplioribus, & saturatius nonnihil rubentibus constat, multis staminibus flavis umbilicum occupantibus, alabastroque multo crassiore & breviore, quam ob causam Tulpel roose vulgo appellatur:

appellatur: odor minus suavis, & albæ ferè proximus. Hujus genus album florem ferens apud Batavos invenitur, Centifoliaque alba illis dicitur, de qua supra.

Valde frequens est Vienoensibus hortis, & tota Austria, nullius tamen apud illos usus, quàm ad eliciendam stillatitiam aquam. Francofurti ad Mœnum quædam ejus stirpes Prænestinis mistæ aluntur. Floret cum ceteris Iunio, interdum etiam Maio.

Rosa sine spinis.

Rosa Cinamomea pleno flore.

MVLTIS statim à radice assurgit Altera virgis, humanam altitudinem interdum æquantibus si fertili solo & umbroso loco pangatur: ut plurimùm verò longè infra eam magnitudinem, & cubitalibus duntaxat, vel sesquicubitalibus, lævibus & sine spinis, viridibus, in varios ramos diductis: folia habet alata, hoc est ternis aut quinis uni costæ (quæ subaspera est) inhęrentibus, binis semper inter se oppositis, extremo impari satis amplo, constantia, fusca viriditate supernè nitentia, infernè canescentia: extremis ramis insident flores, oblongis hirsutisque pediculis inhærentes, multiplici foliorum numero constantes, Pręnestinis majores, medijque inter illas & rubras coloris, jucundi odoris: fructus brevis, crassus, penè orbicularis, maturitate rubens, inæquale semen, &, ut rectè Theophrastus notat, χνοῶδες, ut omnia Rosarum genera, lanugine involutum continet: radix dura, lignosa plerumque, aliarum instar, sub terra propagines in lateribus spargit. *Rosa II sive sine spinis.*

Hujus cognitionem acceptam fero C. V. D. Ioanni Schrötero seniori, Ienensis Academię in Thuringia Primati, & Ill^morum Ducum Saxoniæ, Landgraviorum Thuringiæ, & Principum Coburgensium & Wimariensium tum Medico, qui ab Illma Principe Principum Wimariensium matre eam nactus, liberaliter Viennam usque mihi misit anno M.D.LXXVI. Floret autem Iunio. Vidi etiam multos post annos in quorundam Patriciorum hortis Francoforti ad Mœnum. Nec desunt qui flore albo se conspexisse affirment. *ejus varietas.*

2. Aliud ejus genus invenitur non valde dissimilibus virgis, Viennæ Austriæ etiam ante meum in eam urbem adventum, in quibusdam hortis cultum, quod minores & rariore foliorum textura constantes flores profert, colore penè fecum vini rubri. *Rosa sine spinis altera.*

PARI propè Tertia est magnitudine: rarò enim duorum cubitorum altitudinem superantem Viennæ observavi, frequentibus & brevibus ramis donatam, purpurascentibus, qui raris & brevibus spinis armati sunt: foliorũ alæ illis similes quæ in Rosa, vulgo Canellæ cognomen adepta, sunt, hoc est, ex quinis aut septenis folijs æquali inter se spatio distantibus constant, uno hinc, altero inde, geniculatim conjugatimque semper adhærente, unoque in cacum enexeunte, coloris superna parte viridis, interna candicantis: flores vulgari Cinamomeæ rosæ similes, sed majores, & multiplici pusillorum foliorum glomeratione constantes, quemad- *Rosa Cinamomea pleno flore.*

quemadmodum alba & Prenestina: odor ferè qualis in Alba vulgari plena fructum nondum videre licuit, tametsi multis annis aluerimus: ejus radix latè admodum serpit, & vivax est, novas virgas subinde producens.

Ejus natales dubij. Vnde primùm Viennam allata sit, plerique dubitant: nõnulli tamen ex Tyrolensi Comitatu originem ducere existimant: alij è Gallia Moschatę pleno rubro flore nomine missam. Tunc in omnibus Cæsareis hortis, quorundamq; Principum virorum, & Nobiliorum matronarum, & aliorum qui herbariæ rei studio oblectantur, alebatur: multò verò frequentiorem postea apud Mag^cos ac Generosos Dominos Adolphum Hermannum & Georgium Riedesel zu Eysenpach/patrueles, Hassiæ Mareschalcos hereditarios: sed omnium frequentissimam Cassellis in amœnissimo cultissimoque horto Ill^mi Principis Wilhelmi Landgravij Hassiæ, &c. altiùs multò, & supra humanam altitudinem sese attollentem, interdum etiam Autumno rursus florentem, quæ tamen florem minus plenum superiore, quæ Viennæ est, habere mihi visa, & stolones atque ramos minùs rubentes.

Rosa campestris odorato flore.

Rosa campestris cum suo fructu.

QVARTA humilis est & fruticosa, folijs illi quæ album florem fert, persimilis: sed ejus flores, licet albi, longè minores, neque unquam planè sese explicantes, ejusdem cum alba vulgari odoris & coloris, qui tamen plus carnei admistum habet. Paulò seriùs alia floret.

Hanc primùm observabam in cultiss. D. Ioan. Aicholtzij horto, unde illam adquisivisset ignorantis: deinde Francoforti ad Mœnum in quorundam Patriciorum hortis. Plurimùm

Rosa græcula Plinij fortè. autem meo judicio accedere viderur ad Græculam Plin. quam lib. xxi cap. xxx describit.

Rosa campestris odora. QVINTA cubitalibus aliquot, aut ad summum, sed rarissimè, bicubitalibus assurgit virgis, firmis, duris, lignosis, rubescentibus, densissimo spinarum vallo munitis, ex quibus frequentes confuso ordine oriuntur spinosi ramuli, virides, singuli suum florem sustinentes, album, odoratum, quinque folijs constantem, luteæ aut Canellæ rosæ vulgaris æqualem, capillaceis quibusdam staminibus cum suis apicibus luteis medium floris umbilicum occupantibus: fructus rotundus, brevis, initio viridis, deinde, plenam maturitatem adeptus niger, crassa, angulosa, candida, dura semina continet: folia sunt inter eam quæ luteos simplices fert flores, & illam quæ ab aggeribus in quibus sponte provenit, sive à Pimpinellæ foliorum similitudine nomen apud Belgas accepit (duynen roosen & pimpernelle roosen enim appellant) ferè media, per ambitum serrata, & nullius splendoris; radix dura, lignosa, in diversa tendit.

Invenitur multis circa Viennam locis, præsertim editioribus & montosis. Floret Maio, quo tempore rusticæ mulieres plurimos ejus fasciculos, ob odoris gratiam, venales in forum deferunt. Fructus Augusto maturescit.

SEXTA pedales, atque aliquando cubitales etiam ex eadem radice profert virgas, virides, lentas, inferne paucis, supernè multis spinis rigentes: foliorū alas rubræ simillimas, quinque aut septem folijs superne viridibus, infernè candicantibus constantes: summis virgis & ramulis innascuntur satis magni calices sive alabastri, hirti barbatique, quales in rosis rubris simplici foliorum ordine constantibus, ex quibus deinde sese explicant magnæ, non omnino odoris expertes rosæ, quinque folijs præditæ, initio rubræ, deinde paulatim remittente & quasi evanescente rubedine, carnei ferè coloris, multis luteis staminibus, floris umbilicum, quemadmodum in alijs rosis, occupantibus: fructus ruber, rotundus, omnium maximus & pyri in modum turbinatus, fulvescente pulpa, inæqualia alba semina continet. *Rosa pumila.*

Nascitur passim in cæduis silvis, aliarum silvarum marginibus, sublimioribus & desertis agris per Austriam inferiorem & universam Pannoniam. Floret Iunio, fructus maturescit Augusto, & plerumque tota hieme ipsi stirpi inhæret.

Non ineptè, meo quidem judicio, χαμαιρόδον græcè dicetur hoc Rosæ genus, Latinè Rosa pumila: Austriaci Erdtrosen vnd Heydrosen/ Vogari verò *Paragi rosa* appellant. *Χαμαιρόδον.*

RVBVS IDÆVS PLACAE.

CAP. LXXXII.

IDÆI rubi genus mihi ostendebat C.V. Ioannes Plaça Medicus & Professor Valérinus, eodem cœnobio, quo Perseá superiùs descripram, primo ab urbe Valentia miliari, sine spinis, folijs rubi mollioribus, longis sarmentis per terrá sparsis, cujus fructum dicebat Rubo vulgari minorem, aliâs illi admodum similem. *Rub. idæus Placa.*

Ansam fortè præbuit Plaçæ ut hanc plantam rubum Idęum censeret, Dioscoridis Latinus codex, qui capite de Rubo idæo, quod est in quarto libro, hæc verba, *quanquam & sine spinis inveniatur*, addita habet, præter Græci codicis fidem.

CETERVM in Austriacis & plerisque Germaniæ silvis sponte provenit Rubus ille baccis sive moris rubris, nó modò saporis, sed etiá odoris gratia commendatis: Eum Germani Hinbeer/ Galli *framboisier*, fructum *framboises* appellant: peritiores Idæum esse censent, de quo Diosc. iiii. dixi, lib. IIII. Plinius lib. XVI. cap. XXVII. Nat. Hist. & lib. XXIIII. cap XIIII. in hæc verba scribit. *Rub. idæus vulgaris.*

Idæus rubus appellatus est, quoniá in Ida, non aliâs, nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus sacris, stomaticisque ex aqua bibendus datur, ubi stomachicis legendum cum Dioscoride: nam lib. XVI. cap. XXVII. contra stomachi vitia bibi scribit. *Plinius emaculatus.*

Rubus porrò idæus hic in hortis colitur duorum generum, rubro videlicet & albo fructu.

RVBVS SAXATILIS, sive PETRAEVS.

CAP. LXXXIII.

PEDALEM non superat altitudinem, teretibus, subrubentibus, & hirsutis viticulis, in quibus bina aut terna folia, Rubo Idæo à plerisque nuncupato penè similia, hoc est terna simul ex eodem pediculo nascentia, rugosa, non hirsuta tamen, nullisque spinis horrentia, valde exsiccantis & adstringentis gustus, deinde amariusculi: in summis viticulis & supremis earum alis flores quidem fert (sed cujus formæ aut coloris, ignoro, verisimile est Rubo idæo aut humili pares) deinde fructum rubo vulgari aut Idæo minorem, hoc est minore acinorum numero constantem: etenim binos tantùm, ternos, quaternos, aut ad summum quinos acinos habet, longè tamen majores quàm in ullo alio rubi genere, omninò rubentes, & adeò succi plenos, ut quodammodo transpareant, acidi & palato gratissimi saporis: continent singuli isti acini singula grana alba, rugosa & inæqualia, adstringentis gustus: radix longè lateq; serpit, & longas interdum viticulas humi spargit, quæ subinde radices agunt. *Rubus petræus.*

Abundè provenit in saxosis collibus Neuberg monasterio imminentibus, sub celsissimo ejusdem nominis monte, cujus summum jugum perpetua nive obsitum. Crescit & in alijs scopulis qui circa celsissimorum montium radices sunt, non in ipsis montium jugis. Augusto mense colligebam matuto suo fructu onustum. *Natales.*

RVBVM

Rubus saxatilis alpinus.

Nomina.

χαμαιβάτος.

RVBVM saxatilem sive petræum appellavi, quia solis saxosis & petrosis locis inveni, aliud enim nomen magis proprium mihi non succurrebat. Rustici montani Steinber/hoc est petræas baccas vocant. χαμαιβάτος Theophrasti non ineptè meo judicio etiam dici posset: Gaza humirubum interpretatus est. Quanquam proximè ad Chamæbaton etiam accedat humilis ille rubus plerisque Belgicæ silvosis locis & agrorum marginibus interdum nascens, baccis sive moris succulentis, paucis & exiguis acinis constantibus, modò nigris, modò cæruleis, palato admodum gratis. Occupat etiam ille multos Austriæ & Pannoniæ agros, Vngaris *szedöry* dicitur; vulgaris verò rubus *chypke fa*, & *födy szedör*, id est terrestris morus.

Rubus idæus Gesneri.

Notus autem Gesnero haud dubiè fuit humilis hic rubus, eumque in descriptione montis fracti Idæum appellat. Rubus idæus, inquit, fructu rubi ferè, absque ullis spinis, humilis planta, lignosa radice, folijs rubi vel fragi, acinis binis, ternis, aut singulis in uno fructu acido sapore, in saxo. Meminit & in Epistolis. Simlerus etiam Commentario de Alpibus.

Similem planè meo suis baccis onustum, eodemque nomine apud montanos pastores insignitum, ex Silesiæ montanis scopulis erutum, ad me mittebat D. Achilles Cromerus anno M. D. LXXX. quem copiosè ad metallicas fodinas Kuchmantel nasci postea scribebat.

CHAMAEMORVS.

Chamæmorus Anglicana.

CAP. LXXXIIII.

INTER mites Rubos etiam censenda est hæc elegans planta, cujus iconem & historiam nobis cõmunicabat C. V. Thomas Pennæus, Londinensis medicus, suprà memoratus, Chamæmori appellatione inditâ.

DODRANTALIBVS autem prædita est viticulis, in quibus alternatim tria, quatuor, rarius quinque, folia scabra, malvæ, vel potius mori [*novella videlicet & primùm nata, malim tamen cum Ribes vulgaris folijs conferre*] folijs non valde dissimilia, in quinque præcipuas partes divisa, & per ambitum serrata, longis pediculis innixa, qui ex binis alis sive apophysibus cauliculum amplectentibus exeunt. Summũ caulem exornat flos unicus quinq; foliolis ex nigro purpurascentibus constans. Fructus mori fructui [*rubi vulgaris verius*] simillimus (unde nomen) sed paulò minor, primùm albicans & acerbus, postea ruber, ex acerbo dulcis: radix utcunque nodosa, ex singulis nodis paucas fibras spargens, mirè se propagans, & quam longissimè serpens, adeò ut brevi tempore maximum spatium occupet. Floret Iunio & Iulij initio: fructus Augusto maturus est.

Natales.

Nivosa & aperta loca amat, summosque montes, & magnâ copiâ inter ericas provenit monte Engleborow totius Angliæ celsissimo, duodecim miliaribus à Lancastria.

Nomen.

ANGLI *knotberries* appellant, hoc est, nodosam baccam, à fructu nodis simili. Gustu adstringit, exsiccat, & refrigerat.

CHAMÆMORVS NORWAGICA — CAP. LXXXV.

CHAMÆMORO superiori valde affinem in Norwagiâ & finitimis regionibus nasci, ex doctissimi viri Henrici Hoieri Medici, ad præstātissimum virum D. Petrum Pauwium publicum in Lugdunensi apud Batavos Academiâ Professorem epistolâ intelligebā: qui & ejus fructum conditum sub extremum annum M.D.XCIII. mittebat, & insequentis anni Iunio virgulas, cum folijs & flore inter chartulas repositas.

Chamæmori Norvvagica. ERANT autem hæ virgæ tenues, digitalis longitudinis, fusci coloris cortice obductæ, quibus inhęrebāt uncialibus petiolis folia, vulgaris Ribes folijs nō valde dissimilia, sed paullò magis orbiculata, in breves aliquot lacinias divisa, tribusque eminentioribus nervis aversâ parte prędita, è quibus multæ venæ ad circumferentiam sparguntur, in ambitu dentata: è summis virgis exeunt oblongiores tenuioresque petioli sustinentes singularem caliculum, è quo flos emergit candidus, nunc quaternis, modò quinis foliolis constans, umbilicum occupantibus multis exilibus staminibus albis cum flavis apicibus: flori fructus succedit, fragi magnitudine, rubens aut pallidus, cujus interior pulpa mollis, humida, mucilaginosa, exilium acinulorum plena, gustu non insuavis.

Natales. Nomen. Paludosis & humidis locis gaudêre, ex Hoieri epistolâ didici, & maturitatem adquirere fructum, mensibus Iunio, Quintili, Sextili: ab incolis verò Moltebeeren appellari.

CETERVM, quæ conservandi hujus fructus ratio, quàm admirabiles ejus facultates, cùm ex ipsius Hoieri epistolâ, tum ex ijs quæ ipse anno sexto & nonagesimo supra millesimum & quingentesimum præsens mihi Lugduni confirmabat, subijcere libuit.

Conditura fructus. Ex ipsu fructu, inquit, Electuarium rudi minervâ conficiunt quotannis Norwagij, atque Finmarchij, in hunc fermè modum. Baccas in fictili aut aheno per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cùm enim succi plenę sint & molles, alieno humore irrigari non expetunt. Quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis (quo summè delectantur Septentrionales isti) aliquid affundant. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, &, ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam, usui studiosissimè reservant: nobile sanè, & probatissimum illis adversus scorbutum remedium. *Facultates.* Etenim non facilè credas, quæ miracula ista gens, solâ hac medicinâ faciat quotidie: ut omnino fatendum sit, nihil ad hanc esse vel cochleariam illam tot encomijs hactenus celebratam, vel becabungiam, vel sisymbrium cardaminem, & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et meritò admiranda singularis Dei benignitas, quod Nordlandiæ longiùs ad Septentrionem remotæ, & fœdissimis morbis ob cæli soliq; inclementiam miserabiliter scatenti, indigenis remedijs prospicere voluerit: enimverò morborum crudorum, putridorum, melancholicorum, mira hic ubique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nunc vel in gravissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suisq; mederi sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamvis ridiculè, tamen benè atque utiliter hunc in modum curant. *Scorbuticos curandi apud Norvvegos ratio.* In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidemq; solos relictos, domum non transferunt, priusquam sanitati sint restituti. Tum enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris istis vesci coguntur, sive ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, sive ut sitim, quâ ut plurimùm torquentur, extinguant. Dumq; hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò convalescunt. Hieme verò quando id non licet, electuario suo non minùs feliciter utuntur, sine certâ dosi, aut custodiâ. Aliqui toto curationis tempore, nullo alio alimento utuntur. Hactenus Hoierus.

SED & ille ipse alterius cujusdam Bacciferæ, similibus pęnè superiori folijs, à se in Norwegia observatæ historiolam mihi anno M. D. XCVI. communicabat.

Chamæmorus altera Norvvag. PROXIMAM [*à superiore videlicet*] inquit, laudem meretur, fruticosa quędam stirps, quę Ribesium foliolis & fructu, pro suâ proportione adeò æmulatur, ut nō dubitem tertiam Ribesij speciem appellitare. Dodrantalis est, cortice petiolorum nigricante, folijs latis, dissectis vitis foliorum modo: baccæ in cujusque pediculi apice quamplurimę conjunctæ tamquam in umbellâ, non, ut in vulgari Ribesio, è multis oblongis racemulis pendentes, rubent, acidulæ, saporis valde grati. Incolis Tettebeeren nuncupantur. *Tettebeere.*

Ribes vulgar. dulci fructu. CVM in Ribes vulgaris mentionem inciderimus, significandum existimavi Austriacas & Stiriacas alpes ejus quoddam genus alere, nihil, vel quàm minimum à vulgari differens, fructu tamen non acido, sed dulci.

Ribes vulgar. rubro flore. Est præterea Secundum genus amplioribus folijs & majore fructu, licet acidi saporis ut vulgaris: hujus enim flos variat, quia qui in vulgari herbacei coloris est, in hoc eleganter rubet & puniceus est. An huic similis quam N.V. Ioannes Boisot in horto Bruxellis alebat?

Mittebat etiam anno M.D.XCIX. aliud Ribes genus ex Anglia acceptum ad me N.V. Carolus de Tassis veredariorum Antuerpiæ præfectus, quod uvæ Crispæ rubro fructu appellatione inscriptum erat. Postea tamen è Iacobi Gareti epistolâ Londino ad me missâ fructum ferre intelligebam (meus enim frutex flores quidem tulit, deinde corruptus est) vulgari similem,

Ribes vulgaris fructu dulci.

Berberis vulgaris.

Ribes vulg. nigrum. milem, paullo majorem, confertim tamen in eodem pediculo non nascentem, sed singularem ut in uvâ crispâ.

Grossularia fructu obscurè purpurascente. CERTE anno M.D.XCIIII. Leydæ conspiciebam Grossulariæ genus amplioribus nigrioribusq; folijs, spinas ad singulos foliorum exortus binas vel unicam habens (interdum etiam nullas) breves & vulgari multò infirmiores, præter alias inertes & longè breviores sparsim ramis cortice ex fusco purpurascente tectis innascentes: fructum, dum immaturus est, vulgaris instar virentem, qui maturus purpurascit, plenâ autem maturitate ex purpurâ atrum colorem contrahit perinde ac nonnulla pruna. Atque id esse arbitror, quod paullo supra significavi ex Anglia missum.

Grossularia majore fructu Vulgaris tamen genus etiam invenitur uberius nascens, amplioribusque folijs & majoribus baccis præditum.

Ribes vulgar. nigro, & albo fructu. VNGARI porrò vulgarem rubro fructu (nam quæ nigrum fert illis est ignota, multò autem magis quæ albo fructu prædita est, mihi paucos ante annos eum Grossulariâ fructu obscurè purpurascente cómunicata) *apro tengöri zölö*, id est, minorem marinam uvam appellát. Quidam, teste C. V. Iacobo Dalechampio, hunc fruticem & Grossulariam sive uvam crispam *Isos Theoph.* vulgarem, Theophrasto cognitos esse volunt ἴσυ nomine: an verò Grossulariæ hæc appellatio convenire possit, ambigo, quandoquidem Theophrastus nullas spinas ἴσῳ (quem Gaza Aequum interpretatus est) tribuit, quam notam adeò insignem & singularem diligétissimus & accuratissimus scriptor haud dubiè non prætermisisset. Ejus verba subjungam, ut sunt lib. III. Hist. Plant. cap. XVII. Τῦ δ' ἴσυ, τὸ μὲν, λευκὸν, τὸ δὲ, μέλαν· καὶ τὸ ἄνθος ἑκατέρου καὶ ὁ καρπὸς κατὰ λόγον· ὁ μὲν, λευκός, ὁ δὲ μέλας· ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει· καὶ οὔτε οἰνωπὸν, οὔτε ἐκλευκόν ἐστιν, ὥσπερ τινῶν· ἔχει δὲ καὶ τὰ φύλλα λεπτότερα καὶ λειότερα καὶ τὰς ῥάβδους, τὸ λευκόν.

Ribes legitimum Arabum. DE Ribes autem legitimo, libenter acquiesco sententiæ C. V. L. Rauwolphij, qui nascentem ejus plantam in monte Libano observavit, ut ipse lib. II. cap. XII. suę per ea loca Peregrinationis scribit. Legitimum, inquit, Ribes Arabum istic inveni Septembri mense, tamquam primùm, & præter anni tépus erumpens, sine flore & semine, duobus duntaxat folijs præditũ, hirsutis, orbicularibus, Petasitis foliorũ vulgo crediti amplitudine, quæ brevibus, sed crassis & nó minus succulétis, quàm ipsi caules, pediculis inhęrebát: è quibus caulibus fit (quem- *Nat. locus.* admodum in Halepo conspexi) legitimũ Rob Ribes Serapionis. Gaudet humidis locis, crassam habet radicé ex nigro purpurascentem, longiusculá, rugosam, incurvá & flexuosam, satis ingrati saporis: caules, ut præcedéte capite adnotat, pęnè cubitales, hirsutos, unciá crassos, virides, infernè (ut etiam Serapio prodidit) purpurascentes. Ante ipsum porrò, etiam illo ipso loco observabat Petrus Bellonius, ut apparet ex libro, in quo de Coniferis arboribus agit.

Berberis vulgar. CETERVM per Vngariam, Austriam & vicinas Provincias, frequentissimus etiam est spinosus

Spina appendix Plinij.

nosus ille frutex, qui in officinis Berberis appellatur, Germanis Erbsel/ Gallis *Espine vinette*, Italis *Crespino*, Vngaris *irõm barbara*, & *faij soska*, hoc est, vinum barbarum, & arborea acetosa, nuncupata. Hadrianus Iunius vir eruditissimus, & alij docti, Spinam appendicem Plinij esse censent. Ego, tametsi illorum sententiæ facilè subscribere possem, retinent me tamẽ dubium quædam notæ peculiares & manifestæ in Crespino, sive Berberi officinarum, quæ in Spinæ appendicis historiâ non fuissent prætermissæ, si eam intellexisset Plinius, nempe flavum lignum, & magis flava radix, etiam ad tingendum apta, deinde trium illarum spinarũ ad singulos nodos perpetua series. *Nomina.*

Spina appendix Plinij. Sic verò ego existimo, Spinæ appendicis descriptioni non minùs bellè quadrare eam Spinam, quæ passim tonsilis, præsertim apud diligentes & curiosos hortorum in Belgio cultores, macerie implexâ, extimas hortorum oras ambit, rubentibus baccis fœcundas, quam Germani Hagdorn/ Galli *Aube espine*, Vngari *Galazinya fa* appellant: vulgus Herbariorum Oxyacantham nominat. *Nomina.*

Berberis vulgar. facultates. PRÆTER verò multiplices facultates Berberis vulgaris, quæ officinis notæ sunt, & à C. V. Matthiolo descriptæ, hoc secretũ ab amico accipiebam: vinum album tenue, in quo medianus ille cortex qui inter extimum & ligno adhærentem est, lineo panniculo involutus, per trium horarum spatium maceratus fuerit, mirificè, si bibatur, purgare.

Berberis ἀπύρηνος. Istius porrò Berberis genus, Aschafenburgi ad Mœnum quinis supra Francofurtũ miliaribus, inveniri, cujus baccæ sive acini granis interioribus careant, ad condiẽdum proculdubio aptissimi, non modò intelligebam, sed magnũ ejus fruticem in culto horto Ioannis Müler diligẽtissimi Phamacopæi & civis Francofurtẽsis cõspiciebã.

Clematis daphnoidis latifolia.

CLEMATIS. CAP. LXXXVI.

Clematidis daphnoides varietas. CLEMATIDIS duo genera facit Dioscorides, & diversis locis describit. Prior δαφνοειδὴς cognominata, vulgo Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. XXIIII. Nat. Hist cap. XV. Ægyptiam quoque cognominare videtur. *Clematis ægyptia.* Ejus autem binæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo, ut plurimùm, flore, sed quæ eum etiam variat, ut nũc albus, nunc subpurpurascens, qualem apud Allobroges sponte nascentem inter vepres observare memini, præsertim circa Lausannam, eumq; interdum aliũ florem medium complectentem: Altera longè ampliora habet folia, crassiores viticulas, majoresq; flores colore cæruleos: ea sponte nascitur cum multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Galliâ, magnâ præsertim copiâ circa Mompelium.

Clematidis alterius varietas. Altera Clematis à Diosc. lib. IIII. Plin. lib. XXIIII. cap. XV. describitur: facultates enim ab utroque Auctore traditæ conveniũt. Hujus varia genera in Belgicis hortis aluntur peregrè accepta, quorum tandem coloniam in Austriacos hortos etiam tradocebam.

AD eorum autem classem non dubium est quin referenda sit vulgaris illa omnibus, quas adij Provincijs, planta, vicinis arboribus & sepibus sese implicans, crassis, rugosis, lentisque sarmentis, folijs quinis ex uno nervo prodeuntibus, gustu acribus, floribus albis, multa sta-

Clematis altera. Atragene Theoph.

mina ex umbilico producentibus, odoratis, quibus ſuccedunt rotunda capita ſeminis ſimul congeſti, & capillaceâ comâ onuſti.

Ἀτραγένη Theoph. Vitis ſilveſtr. 1 Plinij.

HANC rei herbariæ peritiſſimus Anguillara ἀτραγένην, cujus Theoph. Plant. Hiſt. lib. V. cap. X. meminit, eſſe cenſet, cui lubens aſſentior, inſuper Plinio lib. XVI. cap. IIII. Natur. Hiſt. Vitis ſilveſtris nomine notam fuiſſe aſſero, ut etiam cuilibet, utriuſque Scriptoris verba conferenti, facilè apparebit. Nam Theophraſtus in hæc verba ſcribit, πυρεῖα δ᾽ ἔ φασιν, ἄριστον μὲν ἐκ τῆς ἀτραγένης καλουμένης ὑπὸ τινῶν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ δένδρον ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ καὶ τῇ οἰνάνθῃ τῇ ἀγρίᾳ· ὥσπερ ἐκεῖνα καὶ τοῦτο ἀναβαίνει πρὸς τὰ δένδρα. δεῖ δὲ τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτων ποιεῖν· τὸ δὲ τρύπανον ἐκ δάφνης. Plinius verò, Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materiâ aridâ fomitis, fungi, vel foliorum facillimè conceptum. Sed nihil ederâ præſtantius quæ teratur, lauro quæ terat. Probatur & vitis ſilveſtris, alia quàm Labruſca, & ipſa ederæ modo arborem ſcandens. Ruellius à Gallis *Viorne* dici ſcribit. Germani Lynen appellant. Illius ſarmenta ego in Pannonia conſpiciebam brachiali craſſitudine, nodis carentia, erecta, rimoſo cortice vitis inſtar tecta, haſtæ interdum longitudine ſub vaſtis arboribus, & latè ramos ſpargentibus, quibus ſe implicaverant, creſcentia.

Nomina.

Vitis ſilveſt. 2. Plinij. Vitis ſilveſtr. Dioſc. Taminia uva.

PLINIUS Lib. XXIII. cap. I. Nat. Hiſt. aliam adhuc Vitem ſilveſtrem profert à Labruſcâ differentem, geniculatam, rimoſo cortice, baccis rubentibus, quam ſi quis diligenter conferet cum Vite ſilveſtri Dioſcoridis, unam eandemque ſtirpem ab eis deſcribi comperiet. Eam autem Plinius eſſe credit, quam vulgus Taminiam uvam vocat.

Clematid. II. facultates.

CLEMATIDIS porrò alterius ſemen tritum, pituitam bilemque detrahere, in aquâ aut hydromelite, folia ejus illita lepras purgare, Dioſcorides auctor eſt. Plinius, ut diximus, eo quem memoravimus Libro, prorſus ſimiles facultates ei tribuit.

CLEMATIS ALTERA BÆTICA. CAP. LXXXVII.

Clematis altera Bætica.

PEREGRINUM eſt hoc Clematidis genus, & à nemine, quod ſciam, ante quàm ejus hiſtoriam evulgarem, obſervatum. Longa autem habet ſarmenta, lenta & ramoſa, binos per intervalla capreolos contrarijs ſemper inter ſe pediculis naſcentes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices ſcandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu inciſa ſive ſerrata, acris & fervidi guſtus, ſingularia in ſingulis pediculis, ſed plurima ſimul ex clavicularum alis prodeuntia: inter quæ, ex utroque ſarmentorum latere pediculi exeunt, caliculum Tithymali caveolis ſeu labellis ſimilem ſuſtinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis ſeminibus milio æqualibus conflatum, quibus inſident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villoſæ plumulæ.

Hanc

Clematis altera Bætica.

Hanc ſtirpem primum inveniebam anno quinto & ſexageſimo ſupra milleſimum & quingenteſimum, inter Aſindum (vulgo *Medina Sidonia* appellatum) & Calpen, ſecundùm fluenta, vicinas arbuſculas operientem & ſuo pondere deprimentem: deinde alijs Bæticæ locis, Ianuario jam ſuos cincinnos explicantem. *Natales.*

NON dubium eſt quin ad κλεματίδα, cujus Dioſcorid. lib. IIII. meminit, referenda ſit, cùm & formâ & temperamento ſit illi valde ſimilis.

CLEMATIS CÆRULEA PANNONICA.
CAP. LXXXVIII.

TAMETSI hæc fruticibus ſeſe non implicet, ut ſuperiores, ſed ſatis firma ſit, nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen impoſui, quia ejuſdem eſt temperamenti, & florem purpureę Clematidi ferè ſimilē habet.

QUATERNIS autem vel quinis aſſurgit ſarmentis cubitalibus, rectis, duris, lignoſis, fulveſcentibus, quadrangulis, ſtriatis, quibus multa innaſcuntur folia, aſclepiadis pænè folijs reſpondentia, bina ſemper inter ſe oppoſita, quæ initio ſeſe invicem amplectentia, folliculi, aut tumentis veſiculæ formam exprimunt, deinde expanduntur, lata, venoſa, non valdè dura, fervidi guſtus, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia: extremis ſarmentis & lateralibus ramulis quibus diviſa ſunt, ſingulares propendent flores magni, quatuor folijs crucis in formam decuſſatis conſtantes, deorſum nutantes Clematidis alterius purpureæ florum modo, mucronibus tamen exterius nonnihil reflexis, eleganti cæruleo colore foris ſaturatiore, intus dilutiore præditi, nonnihil odorati, meditullium occupantibus multis ſtaminibus villoſis ex flavo purpuraſcentibus: quibus ſuccedit ſemen Pulſatillæ ſemini ferè ſimile, in rotunda capitula, & veluti pilulas Atragenæ glomerato fructui ſimiles congeſtum, longâ villoſâ, reflexâque comâ exornatum, nullius acrimoniæ particeps: radix ſatis craſſâ, ſarmentitia, multas obliquas & fulveſcentes fibras ſpargit, perinde atque Clematis altera purpureo flore. Caules ſive ſarmenta ſingulis annis ad radicem uſque marceſcunt, & ineunte vere novella, frequentioraque ex ipſa repullulant. *Clematis pannonica cæruleo flore.*

Invenitur ſponte naſcens in pratis circa Stampfen duobus ultra Poſonium Vngariæ miliaribus, & alijs ad Danubij ripas ſitis ſupra Poſonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tuben, ubi etiam legitimam rubiam ſponte creſcentem legebam. Floret Maio & Iunio, ſemen maturum eſt Auguſto. *Natales.*

Clematis cærulea Pannonica.

CUM primùm Viennam Auſtriæ appellerem anno videlicet M. D. LXXIII. illius ſemen mihi communicabat doctiſſimus vir Ioannes Aicholtzius ejus urbis Medicus & Profeſſor publicus, Clymeni nomine, quo etiam ego (plantâ nondum conſpectâ) ad amicos in Belgicam mittebam: ex eo prognatæ plantæ ſimi-

Flammula Matthioli.

Flammula Matthioli duor. gener.

lem appellationem iſtic retinuerunt, licet anno ſequente, cùm Maio mēſe, quibus dixi locis florentē deprehēdiſſem, ſedulo amicos monerem, Clymeni non fuiſſe ſemen quod miſeram, ſed alterius plantæ, quæ ad Clematidis alterius genus aliquod verius referri deberet.

CETERVM Clematis illa altera, ſive Flammula Matthioli, cujus modò memini, adeò frequēs in Auſtriā inferiore & Pannonia, ut nullæ ſint ceduę ſilvæ, præſertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tumeſcentibus inundari ſolitas, quæ eâ non abundent. Duorū vetò generum, ab ijs qui diligentiùs obſervant, eſſe deprehenditur. I. Vna enim ſarmenta rubeſcentia habet, quemadmodū & foliorum nervos & pediculos, præcociorq; eſt, & odoratū fert florem. II. Alterius autem ſarmenta cum foliorum pediculis vireſcunt, & florem ſeriùs proferunt. Humanam verò altitudinem utriuſque ſarmēta ut plurimùm ſuperant, & ſingulis annis nova, eaq; frequentiora ineunte vere (marcidis & corruptis prioribus) renaſcuntur.

Huic protſus ſimilem mihi natam memini, ſemine ab amico mihi miſſo Clematidis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, me latet: mihi certè nunquam videre contigit.

APOCYNVM. CAP. LXXXIX.

Apocyni varia genera.

Apocynum 1. latifolium.

Apocynon I. latifolium.

STIRPIVM quæ ad Apocyni hiſtoriam à Veteribus traditam plurimùm accedere videntur, tria obſervabam genera: quibus & quartum addi poterit.

PRIMI ſtipes pollicari eſt craſſitudine, brevis, cineraceo cortice tectus, in plures alas ſive ramos diviſus, qui licet lēti ſint & viminei, rarò tamen vicinis fruticibus ſeſe advolvunt aut implicant, ſed nullo adminiculo egentes, per ſe ſubſiſtunt: folia perpetuò gemina inter ſe oppoſita, ad ſingulos ramorum nodos adnaſcuntur hederaceâ formâ, molliora, quamvis ſatis carnoſa, quibus vulſis aut fractis, ex albo palleſcens ſuccus emanat: flos puſillus, albus, Aſclepiadi non diſſimilis, ex alarum ſinu quaſi umbellatim prodit. Fructum non obſervabā, ſed Aſclepiadis fructui pænè ſimilem intelligebā: ſemen certè quod hoc nomine aliquando ad me miſſum fuit, Aclepiadeo par erat, planum, in medio aliquantulū intumeſcens, nigrū, albâ interiore pulpâ, quod terræ cōmiſſum, non eſt natum. Plantam autem ipſam ſatis craſſâ radice, pingui, ſucco turgidâ, & fragili accipiebā à C. V. Alphonſo Pancio Sereniſs. Ferrariæ Ducis Medico, & Academiæ Profeſſore. Videbam deinde Caſſellis apud Illuſtriſs. Principem Haſſię & Cattorum Wilhelmum, & Clariſs. viros Camerarium & Aicholtzium, ſed & ego Viennæ Auſtriæ alebam, hieme quidē folia abjicientē, illius autem inclementiā facilè ferentem.

Apocynon II. anguſtifoliū.

ALTERVM amplexicaule eſt, vicinis pedamentis ſeſe convolvens multis longiſſimis ſarmentis, quibus etiam præaltarum arborū (ſi vicinas nanciſcatur) cacumina ſuperat: ſunt verò ea ſarmēta dura, lignoſa, lenta, fractu invicta, rutilantis ex fuſco coloris, multis nodis, ſive geniculis diſtincta: è quibus bina ſemper folia ex adverſo naſcentia prodeunt, dura, ſuperioris folijs nigriora, multò longiora, mucronata, plurimiſq; venis trāſverſim ex medio nervo orientibus inſignita, quemadmodū Netij folia, non tamen

adeò

Apocynum II. angustifolium.

Apocynum III. latifolium.

adeò angusta, neq; dura, lacteo succo plena. Flores extremis ramulis lateralibus insidet quaterni, quini, aut plures, Asclepiadis nigræ floribus formâ similes, multò tamẽ majores, coloris nigri ad purpureũ tendentis, cui nõnihil viriditatis admixtum sit, qualis ferè color in Aristolochię rotundæ prioris & Polyrrhizi flore nigro, conspicitur. His deinde succedunt oblongæ & torosæ siliquæ Rhododendri siliquis pænè similes, geminæ ut plurimùm, & extrorsum aliquantulum inflexæ, sive divaricatæ, deinde mucrone rursum coalescẽtes (quod Plinius his vocibus diviso acuto intelligere videtur) quibus dehiscentibus, semen apparet priori majus, & plenius, multâ lanugine, ut Asclepiadis semẽ, involutum: radix longa, sarmentosa, latè se spargens, & subinde germinans.

Ejus alia species per omnia ferè similis invenitur: sed tenuioribus ramis, multoque angustioribus folijs, nõ minùs tamen viridibus & nervosis. *Apoc. II. angustifol species altera.*

Vtraque Secũdi generis species, semine ex Italiâ accepto mihi nata est, cùm in Belgio, tũ Viennę Austriæ, perennisq; est, deciduis tamen hieme folijs, seriùs flores producens, quàm ut fructus ad maturitatem (quemadmodum & Rhododendri) pervenire possit.

TERTIVM, longis, tenuibus & frequẽribus sarmentis proxima quæque scandit, multiplici circumvolutione & arcto nexu illa amplectẽs, viridibus, geniculatis, folijs hederæ mollibus, subcineracei coloris, lacteo succo, ut etiam sarmenta, adeò turgidis, ut vel levissimo vulnere, nõ minùs copiosè, quàm ex quovis Tithymali genere profiliat. Flores ex alarum sinu multi umbellæ ferè in morẽ prodeunt, candidi, parvi, quinq; folijs perinde ac Asclepiadis flores constantes: siliquæ prętereà similes, multo tomento & lanugine plenæ, qua semen occultatum, planum, ex cineraceo fuscum, Asclepiadeo semini par. Molestissimæ sunt hujus radices, quæ sarmentosæ & fibrosæ admodum, eadẽ ferè crassitudine longissimè hac illac serpunt, & latè vicina circũ loca occupant, candidæ alioqui & fragiles, adeò tamẽ vivaces, ut, si vel minima fibra sub terrâ latens oculos illã eruentis effugerit, proximo vere germinare, & vicina loca occupare conspiciatur. Itaque, non minùs exosa hæc planta rei herbariæ studiosis, quàm Aristolochiæ clematidis illud genus, cui vulgus Sarracenię cognomen imposuit. Hujus cauliculi & sarmenta hieme exarescunt & pereunt, sed novo vere alia & frequentiora germinant. *Apocynum III. latifol.*

Istius siliquas semine plenas, paucos annos post meum ex Hispanijs in Belgicam reditũ, cum aliquot alijs seminibus & plantis, Pinciâ vsque mihi mittebat optimus vir Ioannes de Ioigny Fabricarum istic Præfectus, hispanica inscriptione additâ, *que trepa por los arboles*, hoc est, per arbores repit: postea radicib⁹ adeò multiplicata est, ut nemo esset in universo Belgio rei herbariæ studiosus, qui eã ex suo horto penitus erutã nõ cuperet.

CETERVM in regni Valentini & Narbonensis Galliæ maritimis, præsertim littore illo quod inter Volcarum stagnum & mare mediterraneũ est, Convolvoli genus herbidis locis obsērvabã, proximè descripto Apocyno non multùm dissimile, cum sarmentosis ramulis, tum folijs quæ magis quidẽ orbiculata, in mucronẽ tamen desinentia, cineracei coloris. Tota etiã planta lacteo succo prægnans, & vicinarum stirpium cauliculis sese implicans, cujus semen mihi non conspectum. Ejus autem iconem, qualis istic *Apocynum IIII. latifol.*

 florens

Apocyn. IIII. latif. Scammonea Valent.

florens & sine radice à me lecta, studiosorum oculis subijcere libuit.

Asclepias nigroflora.

Sed etiam ad Apocyni classem referendam censet Fabius Colũna V. C. & acerrimi, in examinandis stirpium notis, judicij, plantam illam, quam quotquot de re herbaria commentarios hactenus scripserunt, pro Asclepiade, nigro flore, exhibuerunt. Consulat Lector ejus librum cui titulus ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟC, cap. de Apocyno.

ἀπόκυνον. Κυνοκράμβη.

Ad veterum porrò Apocynũ, ἀπόκυνον, quod Dioscorides etiam à nõnullis κυνοκράμβην appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite postea agit) referendæ hæ plantæ videntur: sed prima omnium maximè. Sunt qui περιπλοκάδας nomine omnibus Amplexicaulium generibus communi, appellent.

περιπλοκάδες.

Scammonea Valentina & Mõpelliana.

Quartum genus Valentinis & Mompellianis Scammonea dicebatur, plurimùm tamen à legitima Scammonea distans.

Apocyni facultates.

Plinius Apocyni semine ex aqua dato, pleureticos & omnes lateris dolores sanari tradit lib. XXIIII. Nat. Hist. cap. XI perniciosum autem esse hunc fruticem canibus, & omnibus quadrupedibus, in cibo datum, & ipse, & Dioscorides scriptum reliquêre.

Prioris sanè, quod hoc cap. descripsi, Apocyni periculum fecit in canibus Ill^mus Cattorum Princeps Wilhelmus, fecit & arsenici, aconiti Lycoctoni, quod vulgo Napellum vocant, & Nerij: sed nullum magis præsentaneã perniciem adferre deprehensum est, hoc Apocyno. Id autẽ factum est ab ipso Principe anno M. D. XXC. præsentibus ejus Medicis Mauritio Thaurer & Laurentio Hyperio, cùm experiri vellet, an Silesiaca terra, quæ apud Stregam eruta, eas facultates adversus venena obtineret, quales, qui venalẽ proponebat, habere affirmabat. Quotquot autẽ canibus, propinato veneno, tantundẽ terræ in potu datũ est, post aliquot symptomata restituti sunt: quibus verò terra non est exhibita, perierunt, at qui Apocynum hauserat, omnium citissimè.

Lupulus.

Ad hujus libri porrò calcem adjicienda putavi, quæ, dum Salmanticæ viverem, de Lupuli sive Lupi salictarij (stirpis etiam amplexi caulis) facultatibus intelligebam, non adscriptâ tamen ejus historiâ, quæ à plerisque tradita est.

Lupuli facultates.

Vulgus ergo & vetulæ Salmanticenses, sæpenumerò medicinam empiricã factitare solitæ, ad curandam alopeciam à venereâ lue natam, hac ratione lupulo utebantur. Ejus radices pondere libræ unius probè lotas & à sordibus repurgatas, per noctem in aquæ libris octo macerabant: postridie in illâ ipsa aquâ, lento igne & fumi experte, ad tertiæ partis consumptionem coquebant, vel etiam ad mediam partem, si vehemens esset alopecia. Decoctionem servabant in usum: ejus uncias octo manè ægris jejunis propinabant, deinde stragulis injectis sudorem provocabãt. Addebant interdum apij sive selini hortensis, duas aut tres, & graminis aliquot radices, nonnunquam etiam passas uvas à gigartis mundatas.

FINIS LIBRI PRIMI.

CAROLI CLVSI RARIORVM PLANTARVM HISTORIÆ

LIBER SECVNDVS.

RBORVM, *Fruticum, & Suffruticum absolutâ historiâ, quam priore libro complexi sumus: hoc secundo, de stirpibus, quæ bulbaceâ aut tuberosâ constant radice, agemus, quarum magna pars florum elegantiâ & varietate omnium oculos ad se allicit, & mirum in modum recreat, nec postremum locum inter coronarias obtinere debet. A liliacei verò generis plantis, ob earum magnitudinem & florum pulchritudinem, initium faciemus.*

CAP. I.

TVSAI, ſive LILIVM PERSICVM.

Tusai historia.

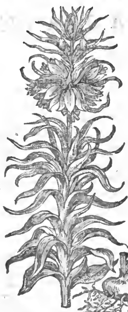
BICVBITALI aut etiam ampliore aſſurgit *Tusai* interdum caule, firmo, craſſo intus fungoſo, viridi, rotundo quidem, ſed ad cubiti altitudinem ſtriato, multiſque liliaceis ferè folijs nunc æquali, modò confuſo ordine eum ambientibus, exornato, elegantis viridis ſplendentiſque coloris, ſed fœtidi odoris, & quaſi hircini, nares etiam procul ferientis: idem ille deinde caulis pedali, nonnunquam etiam cubitali, ſupra folia emicat longitudine, nudus & ſine folijs, neque ſtriatus & viridis, ſed lævis & purpuraſcentis coloris, qui tamen in ſummo totidem pænè in angulos deſinit, quot flores ſuſtinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, ſenos, aut plures, omnes verò quaſi æqualiter, ſed contrario ſitu naſcentes, ſinguloſque iorer bina folia, inferioribus longè minora & anguſtiora, æquali fermè longitudine propendêtes elegantiſſimo ſpectaculo: ſuprà flores caulis denuo attollitur dodrantali plerumque, aut majore amplitudine, folijs exilibus & anguſtis onuſtus: nonnunquã ſupra flores nullus cauliculus eminet, ſed conferta duntaxat anguſtorũ foliorum coma: interdum etiam mihi nati ſunt ſupra flores non unicus cauliculus ſive ramulus, ſed bini, terni, aut plures ſuis etiam folijs ſinguli ornati.

Tusai pluribus florum ordinibus.

Crevit porrò Viennæ Auſtriæ in meo hortulo anno M.D.XXC. atque etiam alijs, planta undenis, pluribúsve aut paucioris floribus prædita, cujus caulis ſupra ſeptenos æqualiter propêdentes denuo nudus, quaſi dodrantali longitudine aſſurgens, reliquos flores ſingulos inter folia naſcenres protulit, longâ, denſâ, & multifidâ aliâ foliorum comâ ſupra eos fusâ. Sed & intelligebam ab his qui aliquot annis Conſtantinopoli hæſerant, caulem nonnunquam, ſupra priorem illam florum æqualiter propendentium ſeriem, dodrantali longitudine attolli, aliamque florum ſeriẽ geſtare, aliquando etiam tertiam, ac tum demum foliorum comam ſupereminẽtem: eas verò ſtirpes unicum florum ordinem ſubſequentibus annis plerumque ferre obſervavi, ut peculiare genus non ſit cenſendum, ſed Naturæ luxuriantis quidam duntaxat luſus, licet mihi altero etiam anno duplicem florum ſeriem geſtare ſimilem plantam meminerim.

Habuit

Tusai sive Liilium Persicum. II.

Tusai cum semine.

Tusai διακλαδος. Habuit autem Viennensis quædam patricia, cujus caulis supra terram planus pedali longitudine extabat, deinde in binos ramos findebatur æquali longitudine excrescentes, singulos undenis floribus onustos, magnâ etiam fusâ supra eos foliorum comâ: habuerunt & alij, & ego anno nonagesimo supra millesimum & quingentesimum, similes plantas in binos caules cubitali pæne suprà terram altitudine divisas, quorum alter octo aut plures, alter quinos aut senos flores tulit: mea verò planta hoc etiam peculiare habuit, quod eminens coma multifida fuerit.

Tusai πολανθης. At quæ Viennæ in meo hortulo observata est *Tusai* planta dum anno M.D.XXCI. in Anglia peregrinarer, reliquas quas postea observaverim florum numero superavit: nam quinquagenis aut pluribus floribus onusta fuit Et Illustrissimo Cattorum Principi Wilhelmo, cum annum proximè præcedente floruit planta quadragenis floribus prædita. Iacobus etiam Garetus civis Londinensis & Aromatarius anno M.D.XXCII. me monebat plantam habuisse quæ binos & septuagenos flores protulerit. Habuerunt & alij similes interdum, in quibus plures flores nati, viceni nempe, triceni, aut quadrageni: quotquot autem tam numerosos flores tulerunt, planos, latosque, & valde striatos habuisse caules animadverti, atque proximo insequente anno ad ingenium redijsse, hoc est, caulem rotundum, ternis, quinis, septenis, aut octonis floribus præditum habuisse. Vt porrò ad hujus stirpis historiam revertamur: cùm flores primùm erumpunt, inter folia latent, candicantesque sunt, deinde paulatim incrementum sumunt, unà etiam succrescente eâ caulis, quæ illos sustinet, nudâ parte: florum verò pediculi in augmento deorsum inflectuntur, & ipsi flores pallescere incipiunt, venis tamen purpureis secundum foliorum (quæ sena sunt, lata & per extremum mucronata) longitudinem & latera excurrentibus, ungue autem singulorum foliorum nonnihil foris eminente & ex nigro purpurascente. Flos iam absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli modo propendens, aurei mali sive citrij colore, sed pallidiore, venis illis purpureis summam venustatem adferentibus: singula floris folia internâ parte in ipsis unguibus singularibus tuberculis candidis prædita sunt, quæ meridiano etiam sole limpidissimam dulcemque aquam exstillant lachrimarum in morem, ut uniones propendentes videantur, sed abundantiùs pluvio tempore: ea deinde tubercula marcescentibus floribus in albas lacunas abeunt: ex medio flore sex candida stamina cum pallescentibus apicibus prominent, breviore trifido stilo inter ea latitante Flori succedunt magna trigona, interdum etiam tetrágona, capita, ut in Lilio puniceo, à nonnullis Martagon appellato, quorum singuli anguli utrinque pinnati sunt & alati: excusso autem flore, statim sursum eriguntur quæ fœcunda futura sunt capita, magnâ Dei omnium rerum conditoris providentiâ, ne, dehiscentibus illis, semina ante maturitatem

turitatem excidant: sunt verò ea plana, liliacea, paullo oblongiora, cartilaginosa, subrufa, duplici serie in singulis angulis digesta, quemadmodum in Lilij generibus, Tulipis, congeneribusque plantis. Radix bulbosa est, crassa, ex magnis, crassis, & succulentis squamis compacta (memini binas & ampliùs libras pendentes eruere) colore interdum albo, nonnunquam etiam purpurascente, plerumque autem pallido, fœtido admodum odore, hircumque, uti folia, olente.

Tusai varietas II. Ceterùm Aliud genus est, nec caule, nec folijs, nec florum formâ à superiore differens: nam & illos in extremâ lævis & nudi caulis parte æqualiter ferè in ambitu nascentes, singulosque inter bina angusta folia sustinet, uti superius, sed color variat, nec ut in præcedente flavus, vel verius pallescens, sed rubet, aut sandaracæ sandicisque colorem refert, instar astaci elixi chelarum ferè: sex etiam latis & mucronatis foliis constat, unguibusque ex purpurâ nigricantibus, cum suis interiore parte candidis tuberculis limpidum rorem stillantibus, & sex staminibus, stiloque æquali longitudine propendentibus. Hoc genus superiore magis venustum mihi videtur.

Tusai varietas III. Variat item in nonnullis plantis florum color: est enim vel medius inter utrumque genus, vel ad prioris, secundive colorem quam proximè accedit.

Tusai varietas IIII. Sed & Quartam quandam differentiam observabam, licet ejus florum color proximè ad Secundum genus accederet: angustiora enim folia habebat, illaque & radicem nullo tetro odore, quantum quidem naribus manifestè percipi posset, prædita.

Tempus. Floret porrò hæc planta Aprili, interdum etiam Martio, si aëtis temperies paullo calidior fuerit, unà cum præcocibus Tulipis, atque etiam maturius: semen Iunio maturum.

Nusquam verò sponte nascentem hanc plantam conspexi: sed Constantinopoli delatam, eò, quo ad Maximilianum Cæsarem hujus nominis II. Viennam evocatus sum, anno, primus Belgicæ hortis communicavi: & in Viennensibus reposita feliciter provenit. Ante meum tamen ex Belgio discessum, ejus iconem (qualem C. V. Rembertus Dodonæus in Purgantium historiæ Appendice exhibuit) Ill. V. Ioanni de Brancion miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser^mi Ducis Ferrariæ Medicus, utrique nostrum amicissimus.

Hemerocallis Diosc. HACTENVS nullam plantam observare memini, quæ Hemerocallidem Dioscoridi descriptam exactiùs (meo quidem judicio) referat, quàm hæc. Alij conferant, & judicent. Alia verò est Hemerocallis, cujus Athenæus lib. xv. Deipnosoph. meminit his verbis. *Hemerocallis Cratini.* Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit, ad exortum solis mox reviviscens, Cratinus in *Effeminatu* sic meminit.

Anemonarum vernis calicibus, serpillo, croco, hyacintho,
Elichrysi ramis, œnanthe, caroque mihi hemerocalle.

Nomina. Pancius verò illius, de qua nobis sermo, iconem mittebat *Corona Imperialis* nomine insignitam, quam appellationem apud Herbariorum vulgus adhuc retinet: bulbi verò à Cæsareis Oratoribus Constantinopoli missi, aut delati, nunc *Tuyschiachi*, modò *Tusai*, sive *Tousai*: sic enim u. pronuntiandum Germanico more, & elevatione vocis in ultima i, nomine: *Tuschaé* autem (ut ab ijs intelligebam qui Constantinopoli vixerant) Lilium regium significat. Interdum etiam bulbi missi *Tursani* & *Tursanda* appellatione: sed postremæ hæ voces à Turcis duntaxat nominibus adijci solent, ad rei, cui adnexæ sunt, magnitudinem exprimendam: *Tursani quid.* exempli gratiâ, *Cavala lale tursanda*, id est, Cavala flos (Tulipam intellige) magnus & amplus, qualem serotinæ plerumque Tulipæ habere solent: si verò *Tursani* aut *Torsanda*, nullo adjecto alio vocabulo scribunt, de magnis & amplis intelligendum.

Natales. Ex Persiâ verò Constantinopolim delatos illius bulbos omnino mihi persuadeo, quoniam cùm eos primùm accipiebam, inter reliquas hæc fuit inscriptio, *Tusai, fior Persiano rosso ò discolorito, con la testa abasso*, hoc est, Tusai, flos Persicus ruber aut decolor, nutante capite.

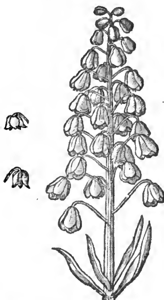
Turcæ florũ amatores. CETERVM, an apud eos medicum aliquem usum obtineat, non intellexi: arbitror tamen venustatis & ornatus potiùs causâ hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob ullas ejus facultates. Nam Turcæ omnium elegantium florum, etiam nullo odore præditorum, sunt studiosissimi: nec ullis sumtibus parcunt, ut eos undiquaque conquirant.

Facultates. DIOSCORIDES autem suæ Hemerocallidi has facultates tribuit: radix pota, aut cum melle & lanâ in pesso apposita, aquam educit & sanguinem: folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumque collectiones mitigant: radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

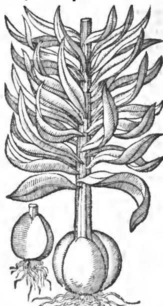
LILIVM SVSIANVM. CAP. II.

EODEM cum superiore nomine, imò inter ipsius bulbos Constantinopoli missa fuit hujus plantæ bulbosa radix, altero post meum in Viennam adventum anno: cùm tamen ceteris esset candidior, & nullo virulento odore prædita, seorsim terræ committebam, diversam à Tusai esse ratus: nec meâ opinione falsus sum. *Lilij Susiani historia.* Nam novo subsequente vere maturè admodum germinare cœpit, tandemque caulem protulit cubitalem, rotundum, multis circum septum folijs digitalis longitudinis, & latitudinis, longè quàm Tusai modo descripti foliа angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, sive quodammodo æruginosi, qualis in Tulipæ folijs conspicitur: contorquentur

Lilij Susiani flos.

Lilij Susiani scapus cum radice.

quentur verò illa, buxeique sunt odoris. Florem mihi non protulit, sed paulatim planta contabuit: at quæ Generoso viro Vlricho de Khunigsperg anno M. D. XXCIII. floruit, præcedente anno cum plerisque alijs elegantibus stirpibus Constantinopoli allata, flores habuit sex folijs constantes, magis patulos quàm in picturâ expressi, foris purpuræ valde obsoletæ colore præditos, internè paullo dilutiores, inodoros, quorum ungues subvirescebant: ex umbilico sex inæqualia staminula prodierunt purpureis apicibus primum conspicua, qui obversi, flavo polline conspersi apparebant: tria deinde longiora staminula coïbant, stilumque medium florem occupantem æmulabantur: subsequuta deinde sexangula capita, sive triangula, quorum singuli anguli binis alis erant præditi, Tusai capitibus ferè similia, sed minora & breviora, semine Tusai etiam simili, paullulum tamen breviore, plena. radix magna est, Tusai radici pænè æqualis, è paucis sed magnis squamis contexta, candidioribus tamen & aliquantulum longioribus, nulloque (ut iam dixi) tetro aut gravi odore nares feriente prædita.

Tempus. Floret Aprili, semen illius maturum cum Tusai semine aut paullo pòst. Nullum autem semen tulit, quam mihi idem Dn. de Khunigsperg ex sua natâ dedit planta: terni tamen caules anno M.D.XXCV. ex illa prognati, singuli floribus, hic vicenis, ille tricenis, tertius pluribus onusti. Bulbos cum selectissimis quibusque alijs, sequentis anni rigida & aspera hiems corrupit. Anno verò M.D.XCIIII. quos postea adquisiveram bulbos; non modò flores, sed abundè semen maturum protulerunt Lugduni Batavorum.

Nomina. Missi aliquoties hujus stirpis pauci bulbi Tusai bulbis permixti, cum inscriptione *Tusai fior Persiano, si domanda Penachio Persiano*; tãdem postremò acceptus ejus bulbus *Susam-giule*
Natales. appellatione, quòd è Susis primùm Constantinopolim allatus sit: hacque adeò de causa Lilium Susianum nuncupavi.

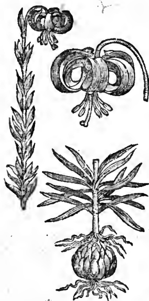
Paullo autem ante meum è Belgica discessum, munere Mag^ci Viri Iacobi Contareni patricij Veneti, miserat consanguineo suo Ill. Ioanni de Brancion, Generosus Iacobus de Coudenhove ex Italia similem bulbum *Penachio Persiano* nomine, qui, eo defuncto, ad Gen. Ioannem vander Dilft, pari cognationis vinculo ipsi junctum, ex legato, cum multis alijs ratissimis plantis pervenit. Is anno M.D.LXXVI. bicubitalem aut ampliorem tulit caulem, quinquagenis floribus onustum, nullum autem semen: imò ne germinavit quidem subsequente anno, ut ipsemet Vander Dilft ad me Viennam perscribebat. Illius iconem, dum florebat, suis coloribus exprimebat Raphaël de Coxia Regius pictor, & exemplar mihi mittebat, ex quo hæc icon imitata.

Illius etiam iconem habeo, sed non magno artificio depictam, eamque sine bulbo, cum Lilij rubri sive miniati Byzantini (de quo proximo capite) munere doctissimi viri summique omnium Naturæ miraculorum scrutatoris & admiratoris, Nicolai Rassij Regis Galliæ cheirurgi,

cheirurgi, qui Hyacinthi majoris nomine appellabat, cùm apud illum anno M. D. LXXI. Lutetiæ essem.

De hac etiam planta ad nos in Belgicam scribebat Alphonsus Pancius, quando Tusaí iconem mittebat, his verbis *Penachio Persiano è pianta bellissima, & è specie di Giglio ò Martagon, diverso della Corona Imperiale:* hoc est Penachio Persiano elegantissima est planta è Lilij aut Martagonis generibus, differens à Corona Imperiali.

LILIVM RVBRVM sive MINIATVM Byzantinum. CAP. III.

VENVSTA admodum est, & dum ejus historiam describebam, satis rara hæc planta, cujus folia Lilij albi folijs similia, breviora tamen latioraque, & in lateribus subhirsuta, confuso ordine caulem amplectuntur, qui cubitalis aut major est, ex viridi purpurascens, digitalis crassitudinis: flores summo fastigio profert languido collo deorsum propendêtes, sex folijs convolutis & reflexis, ut in Lilio montano, sive Martagone Matthioli, constantes, elegantissimo minij, aut ceræ rubræ recentis colore: è medio flore exeunt sex candicantia stamina, croceis apicibus insignita, stilo inter illa prominente. Floribus succedunt capita ijs quę in Lilio silvestri sive montano nascuntur plurimùm respondentia, atque simile paleaceum fuscumque semen continentia. Radix interdum valde magna non est, nec Lilij silvestris radicem multum superat, illique (recens eruta) colore valde similis est, diutiùs autem extra terram adservata, aliquando exalbescit, nonnumquam squamæ vel totæ purpurascunt, vel quibusdam notis saturatè rubêtibus aspergun-tur: augescit verò lætiore solo consita, & subinde in plures bulbos dividitur: omnes autem hujus plantæ caules in fimâ parte paullo suprà bulbum, fibris ut in Lilio silvestri, sunt donati. *Lilij Byzantini miniati historia.*

Floret Iunio cum Lilijs, aut paullo seriùs: semen etiam serò admodum, videlicet sub Augusti finé, aut demum Septembri maturũ est. *Tempus.*

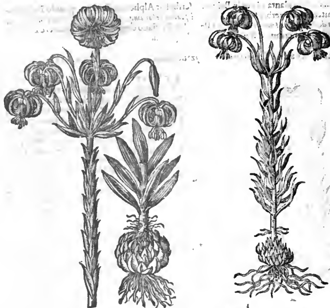
Constantinopoli Viénam delata fuerat, ante meum in eam urbem adventum, hęc planta, & aliquot nobilibus Matronis communicata. Vnicum postea bulbum inter alios *Sultan Zambach* nomine missos à Generoso & Mag^co Viro Davide Vngnad, cùm apud Turcarum Imperatorē Cæsareus Orator esset, accipiebam, qui primis annis unicum florem semper mihi protulit: sed anno M. D. LXXIX. quaternos, altero eum insequente, senos, eosque omnes ex summo extimoque caule simul prodeuntes, quemadmodum & ea planta quæ Generoso Viro Wolfgango Christophoro ab Entzestorf anno M. D. XXCIII floruit, tredecim flores extimo caule, eoque unciam lato sustinens saturatè rubentes, cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam sed rotundo caule, ut meus, tulisset.

Sed & Patricia quædam Viennensis aliquot plantas habuit, Inter quas una extimo caule duas uncias lato tres & viginti flores tulit, in reliquis plantis quæ vel in ipsius, vel aliarum nobilium Matronarum, vel Entzestorfij, qui instructissimum habuit, vel meo horto alebantur, plerumque unicum, interdum alterum & tertium in singulis caulibus florem natum conspiciebam. Gen. porrò Ioan. vander Dilft plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cœpit anno, octonos, proximo autem insequente, qui fuit septuagesimus octavus supra millesimum & quingentesimum, quadragenos protulit: an verò planus fuisset caulis, & illius extimo fastigio nati flores, non significabat. Sed pictura illa à Rassio mihi donata, cujus superiore capite memini, vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. *Zusiniare πολυανθής.*

Anno præterea secundo & nonagesimo supra millesimum & quingentesimum binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaternos, altera seprenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, non temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut silvestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, ut unus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterâ quidem ille duodenis folijs constans, & quodámodo gemellus, ut in secundâ subjectâ icone videre licet. *Zusiniare gemello flore.*

CETERVM

Lil. Byzant. min. satur. flore πολυανθής. Lil. Byzant. miniato dilutiore flore.

Zufiniare varietas. CETERVM duorum generum esse videtur hæc planta; una videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sane longâ experientiâ didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere ijs quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurâ nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatæ, quibus color purpurascens fuit, dilutiores protulisse flores: alię contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia (ut initio existimabam) constitui possit, plurimum ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno, paucos, aut unicum duntaxat habuisse observaverim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures ut plurimum proferre flores animadversum.

Nomina. HANC plantam Clariss. Matthiolus *Hemerocallidis* alterius nomine appellare videtur, & in lapidiæ montibus eruisse ait: sed illius descriptionem valde mutilam proponit. Eruti porrò annis septuagesimo anno supra quingentesimum & millesimum atque eum subsequentibus bulbi, in hortis supra sinum in Cornu Byzantino vulgariter Pera nuncupato sitis, allati sunt plerisque nobilibus viris & matronis *Zufiniare* appellatione, cum à Generoso viro Vlricho de Khunigsperg, tũ ab alijs qui proximis subsequentibus annis Constantinopolim honorarij conducendi gratiâ missi, inde redierunt: tametsi in schedis interdum esset additum, à nonnullis *Corona di Re* appellari.

Memini & *Zufiniare* nomine inscriptum semen, quale ante descripsi, accipere, cùm primùm Viennam appulissem: sed terræ commissum non prodijt, nimis vetustum fuisse puto. Quæ tamen postea ex meis plantis collegi semina, commodo tempore sata, feliciter provenerunt, planaque foliola initio dederunt, qualia ferè Tusai prima folia, altero deinde anno latiora, tertio cauliculum aliquot folijs onustum, quinto demùm & sexto florem.

CETERVM Lilium hoc miniatum novo vere cum Martagone primùm emergere solet: *Sultan* verò *Zambach*, de quo quinto sequente capite, etiam ante hiemem cum Lilio albo.

Mihi autem relatum est, conspectas esse Lilij hujus Byzãtini plantas, quæ florem non miniatum ferrent, sed prorsus niveum, in ceteris alteri parem. In chartaceis sanè illis Adonidis hortis, quorum in Rosa memini, nullæ *Zufiniare* stirpes albo flore erant, sed omnes vel saturo rubro, vel dilutius rubente, atque etiam flavo colore præditi, illiq́ue jam singulares, modò terni aut quaterni æqualiter nascentes.

Zufiniare niveo flore. *Zufiniare flavo flore.*

LILIVM RVBRVM præcox. CAP. IIII.

HABEBAT porrò amplifs. vir Ioannes Mattotff Patricius Francofurtensis & Senatorij ordinis, postremis annis quibus in ea urbe habitavi, aliud genus Lilij rubri, ex Stutgardensi Ill^mi Ducis Wirtembergici horto acceptum, quod uno ferè mense maturius Byzantino flores proferebat, nempe sub finem Maij, aut initium Iunij, ut mihi referebant qui viderant, & ipse anno tertio & nonagesimo supra millesimum & quingentesimũ videre avebam, nisi infortunium luxati femoris dextri accepissem, quod non modò tunc lecto adfixum detinebat, sed postea dextri cruris usum prorsus ademit. Erat autem floris color (illorum testimonio) minus satur & longè dilutior eo, qui in floribus præcedẽte capite descriptis apparet: caulis sanè, ut ex plãtâ, quam unicam alebat, quamque mihi Francofurto discedenti liberaliter donabat, deprehendere licuit, gracilior & brevior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinẽ non multum excedens, folia quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: bulbi squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Byzantinum) longè etiam breviores erãt: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batavos, sequente proximo anno unicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valde afflicta fuerat) ejus, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat: anno verò M.D.XCVI. bulbus mihi furto sublatus cum selectissimis quibusque quas in horto alebam bulbaceis & tuberosis stirpibus. Licet autẽ maturius altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. *Lil. R. præcox I.*

CETERVM sub initium anni quarti & nonagesimi supra millesimum & quingentesimum, monebat me doctissimus vir Thobias Roelsius, Mittelburgensis in Walachria πολιατρος, Ioannem Somer, Prætoris ejusdem urbis filium, ex Italicâ peregrinatione varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturius Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multo breviora essent, ac paullo latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot utriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Quod latiore est folio, non videtur absimile illi, quod modò descripsi à Patricio Francofurtensi acceptum. *Lil. R. præcox II.*

Valde autem diversum est Angustifolium, non quidem floris formâ (nam ejus etiam folia circumvoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento majori non bulbifero similis est, tum situ, foliorumque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert folia cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar pęnè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium flores profert non eodem ortu, ut in Byzantino, sed in summi caulis alis, inter angustissima foliola παραλλήλως nascentes: an utriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio post iconem suis coloribus expressum ad me mittebat idem Ioannes Somer, qualem ille depingi curaverat ad normam ejus plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. *Lil. R. præcox III. angustifolium.*

LILII porrò silvestris, sive Martagonis Matthioli (cujus proximo capite mentionem fecimus ob affinitatem, quam cum Lilio Byzantino rubro habet) differentias, quas quidem mihi observare licuit, non incommodè forsitan hîc subjiciemus. *Lil. silvestr. sive Martag.*

VNVM autem genus majore excrescit altitudine, & ampliora nigrioraque habet folia: multo etiam plures flores saturatè purpurascentes, qui frequentibus interdum nigricantibus maculis, aliquando raris distincti sunt, atque, priùs quàm expandantur, multâ lanugine pubescere conspiciuntur. 1.

Variat nonnunquam hoc genus: nam non procul Mautpach Austriæ, eruere memini, *Varietas.*

M cujus

Lil. montan. sive fil. I. majus.

Lil. montan. sive fil. II. minus.

cujus caulis viridis, caput non inflexum, sed surrectum, multâ nihilominus lanugine etiam hirsutum, flores dilutè purpurascentes, nec ullis maculis aspersi.

II. ALTERVM humilius est, ejus folia dilutè virent, rariores flores producit, eosque dilutiores, ac multis nigricantibus maculis notatos: præcocior est reliquis, ejusque flores, ante quàm expliceotur glabri sunt & purpurascentes: caulis etiam purpurascit.

Varietas. Istius generis alteram speciem etiam humilem eruebam ultra Dravum flumen ad Grebén in Pannonia Interamni, quæ tamen serius reliquis florebat, etiam in hortulo Viennæ proximè reliquas hujus generis stirpes reposita: illius flores valde obsoleti, nigrisque punctis internè distincti.

Tertia etiam humilis est species apud Maurpach cum majore promiscuè nascens, cujus caulis leviter purpurascit, coma inflexa est, flores glabri foris, explicati verò, dilutissimè purpurascentes, & quasi carnei coloris, nec ullis maculis aspersi.

Natales. Passim utrumque hoc genus provenit in silvis & umbrosis pratis Leyrenberg, eorumque montium, qui à Calemberg Austriæ, ad Alpes usque procurrunt: Nascitur & in plerisque Stiriæ ae Vngariæ silvis, atque montibus illis silvosis, qui non procul Francofurto in ripâ Mœni sito, ad Septentrionem absunt. Minus autem olim observare memini in multis Germaniæ silvis, non modò editiore loco sitis, sed etiam in plano.

III. TERTIVM porrò quoddam genus silvosis illis montibus modò memoratis ad Francofurti Septentrionem inventum, humile, Secundo generi proximum: florem tamen colore varium: nam ante quàm explicentur, foris carnei quodammodo coloris sunt, explicati verò, intus albi, & notis quibusdam purpureis insigniti. Similem stirpem habui munere N. V. Ioannis Boisot veteris amici, quæ tandem adoleverat perinde ac primi generis plantæ: sed ejus radix ochræ colore minus tincta, quàm superiorum. Sed Francofurtensis quidam civis unam habebat, cujus flores interiore parte omnino nivei, nec ullis notis distincti. *Lil. fil. niveo flore.*

IIII. EST etiam Quartum quoddam genus, cujus flores Primo non dissimiles, sed seriùs sese explicare soliti, illique non insuavi odore præditi.

Omnium flores terram spectant, & per intervalla in summo caule nascuntur, foliaque ad pediculum reflexa habent: semen etiam in trigonis capitibus duplici serie in singulis angulis continetur, fuscum, planum, cartilaginosum. radix luteo ochræ colore infecta est, quam ob causam à Germanis Goldwurtz/ id est, aurea radix appellatur. *Nomina.*

SVLTAN

SVLTAN ZAMBACH. CAP. V.

QVONIAM Tertio hujus libri capite *Sultan Zambach* meminimus, non abs re erit, si quænam sit planta, hîc declaraverimus.

Nã aliquoties hoc nomine allatæ sunt Constantinopoli radices Lilio similes, quarum extremæ squamæ cùm flavescerent, Martagonis alicujus, consimilis Lilio tertio præcedente descripto, genus existimabam: ideoq; quibusdam amicis in Belgicá missæ pro Martagone Constantinopolitano. Sed post quàm terræ commissas, folia Lilio vulgari prorsus similia producere animadverti: negligentius illas colui, vulgaris Lilij esse existimans, præsertim cùm in Indice adscriptum comperissem, *Sultan Zambach fa fiori grandi bianchi*, id est, Sultanæ Liliũ magnos albos flores habet; & in altero, *a odore di Giglio*, Lilij odorem habet. Inde factum, ut apud Belgas, modò Sultan Zambach appellatione, modò Martagonis Constantinopolitani flore albo donata sit ea planta, cùm tamen unica eademque sit, non duæ diversæ. Atque fieri posse arbitror, ut qui Venetijs in hortis Iudeccæ Martagon Constantinopolitan. albo flore vidisse asserunt, & illi qui eam stirpem habere gloriãtur, fallãtur, & hoc Zambach viderint aut habeant, non Lilium illud tertio capite descriptum albo flore: inficias tamen nõ eo, quin inveniri possit. quis enim in interiorem Naturæ sinum penetravit, in quo plurima adhuc occulta latent? Constantinopoli tamen ignotum esse assero, alioqui Viennam fuisset perlatum, cùm Turcæ nihil singulare habeant, quod pecuniâ (cujus sunt valde avidi) redimi non possit.

Sultan Zambach. — *Martagon Constant. albo flore.*

Biennio autem post quam superius dictas radices terræ credidissem, cùm omnes quas servaveram, flores proferrent, certissimè comperi, nihil aliud esse quàm Lilij albi genus, vulgari proximum. Hujus tamen caules, licet vulgari non breviores, à diligentiùs observantibus graciliores, rarioribusque & minoribus folijs septi deprehenduntur, ipsiusque flores paullo minores, æquè tamen ac vulgaris flores odorati. Nonnullæ verò radices in tantam molem excreverant, ut vix utraque manu comprehendi possent: una etiam illarum plures quàm sexagenos flores in plano tresque ferè uncias lato caule protulerit: subsequente autem anno, rursus paucos in tereti, ut reliquæ, caule.

Lil. alb. Byzantin. — *Lil alb. Byzant, πολυανθὲς.*

Memini cùm anno M.D.LXIIII. Vlyssipone essem, Liliaceam radicẽ in foro emere, quam Petro Coudebergo pharmacopœo doctissimo Antuerpiam cũ Draconis arboris ramo, Colocasiâ, varijsque alijs rarissimis istic observatis plantis misi. Ea ipsa flores huic prorsus similes (nisi memoria fallit) postea tulit: sed quia plerumque in extimo caule confertim nascebantur, & interdum informes erant, vitiumque contrahebant, ipse Lilium fatuum cognominare solebat.

Lilium fatuum.

ZAMBACH porrò vocem, testis est Amatus Lusitanus, Commentarijs in Dioscoridem capite de Iasmino unguento, idem Arabibus significare, quod nobis Iasminum, topiarijs operibus nobile & accommodum, cujus florum odor suavissimus quidem est, sed caput etiam ferit. Verisimile autem est, Turcas hanc Arabicam vocem, omnibus plantis quarũ odor penè Iasmini florum (quos etiam in Asiaticis hortis ultra Bosphorum rubri coloris inveniri intelligo) suaveolentiæ similis est, tribuere: sunt enim Turcæ valde negligentes & imperiti in rebus propriè nuncupandis Sic illi, *con Zambach* appellant, Narcissi marini bulbũ, qui Mompellianis Pancratium flore Lilij, Valentinis Hemerocallis dicitur, quòd ejus flos non modò Lilij quodammodo formam, sed etiam odorem referat: sic vocem *Gul*, quę illis Rosam significat, omnibus floribus rosarum æmulis accommodant, addito *catamer* vocabulo, si pleni sint, ut *Gul catamer*, illis est & Rosa plena, & Anemone flore multiplici foliorum texturâ constante, & Papaver, & Malva Hortensis & similes pleno flore præditæ; omnes enim hæ simili nomine nobis fuère missæ.

Zambach quid? — *Iasminũ rubro flore.* — *con Zambach.* — *Gul catamer πολύφυλλον.*

LILIACEÆ quædam aliæ stirpes. CAP. VI.

Lilij punicei differentia. LILII Punicei, sive, ut appellant, cruenti, multa sunt genera: nam Vnum nullos bulbos in summis alis fert: Alterum verò ijs est præditum.

non bulbiferum majus. NON Bulbiferi binæ sunt differentiæ omnibus notæ. Vna enim longo & præalto assurgit caule, valde dilutos fert flores, serotinaque est, cum Lilio albo duntaxat florens: in qua *non bulbiferum minus.* sexagenos aliquando flores uno cauli inhærentes, observare memini. Altera longè humilior præcociorque Priore, puniceos & quasi rubentes profert flores, nonnunquam vicenos aut plures: memini & plenos videre, duodecim, viginti aut plurium foliorum texturâ constantes: singulare etiam habet hæc planta, quod ex majore bulbo obliquè & in latera propagines sub terrâ graminis modo spargat.

Bulbiferum. BVLBIFERI autem tres differentiæ apud eos qui rem herbariam excolunt, observantur, sed non ab omnibus, quas operæpretium duxi sigillatim hîc exprimere.

Martagon bulbiferum I.

Martagon bulbiferum II.

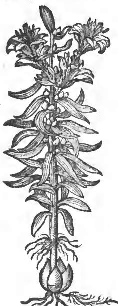
I. PRIMVM igitur bulbiferum Lilium, bicubitali interdum assurgit caule, firmo, crasso, folijs septo liliaceis, subattis, in summis alis crassiores bulbos gestans, & amplos flores rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores hujus plantæ, ante quàm flores ferre incipiant, bulbis secundum caulem inter folia natis non minùs donatæ sunt, quàm reliquæ duæ species: sed quando vetustiores sunt, floresque aliquot annis protulerunt, vix, nisi in summo caule, ubi in alas dividitur, & secundùm flores, majores bulbi nasci solent.

II. ALTERVM, vix cubitalem excedit altitudinem, caule etiam est firmo, striato, ex viridi nigricantibus folijs prædito, quæ tamen cum summo caule incanâ lanugine pubescunt: ejus flores igneo rubore non rutilant, ut in superiore, sed magis pallescũt, & ad Lilij punicei non bulbiferi majoris colorem plurimum accedunt. Ejus adultioris caules, paucos etiam bulbos, eosque superiore minores, nisi in summis alis gestare solent.

III. TERTIVM, inter duo superiora mediæ plerumque est magnitudinis, licet nonnunquam prioris altitudinem attingat: caules habet graciliores & infirmiores, atque ipsi cum folijs dilutius virent: flores Secundo generi persimiles. Hoc semper fœcundâ bulborum inter folia nascentium sobole onustum est: ejusque radix, Prioris radice minor, è lateribus propagines plerumque spargere solet, quæ ad singula genicula in candidos bulbos excrescentes, subinde novas in ambitu plantas producunt, Lilij punicei non bulbiferi minoris instar: ejus bulbi in alis nati, secundæ speciei pares, priori magnitudine inferiores: omnesque, terræ commissi, sui generis plantam procreant, & secundo anno in caulem bulbillis onustum excrescunt,

Ferunt

Martagon bulbiferum III.

Liliaſphodelus luteo flore.

Ferunt tamen omnia hæc Lilia in triangulis capitibus latum, cartilaginoſum, ſubfuſcum ſemen, quemadmodum lilium vulgare quod ſterile nõ eſt, ſed ſui generis plantas etiam profert: verùm quæ ex bulbillis in alis natis creſcunt plantæ, multo celeriùs adoleſcunt.

Florent omnes hæ plantæ Iunio, aliæ alijs paulo maturiùs, ſemenque perficiunt Auguſto: bulbuli in alis hærere ſolent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorſum ſpectantes agere ſolent, tamquam ad communem matrem terram aſpirantes, & illâ ſe condi cupientes. *Tempus.*

Prior nullibi ſponte naſcens à me obſervata eſt, ſed eam primùm Liræ conſpexi in cultiſſimo horto Generoſæ matronæ Mariæ de Brimeur Mag^ci viri Conradi Scheri uxoris, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis brevi tempore communis facta eſt, atque etiam nunc Viennenſibus ac alijs vicinis, meâ operâ: nam ipſa ad me aliquot majores bulbos è Belgica mittebat. Reliquæ duæ in montanis Auſtriæ & Styriæ pratis ſponte creſcunt: ſecunda autem rarior inventu. *Natales.*

Solent verò cum hæ, tum aliȩ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florum gemmas oſtendere incipiunt, à formicis admodum infeſtari, ſic ut eo tempore numquam immunes ab ipſis conſpicere liceat: non ſecus ac Pæoniæ flores ante quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præſertim qui plenus eſt, & ille etiam explicatus atque apertus.

PORRÒ Liliaſphodelus ille puniceo flore, quem C.V. Dodonæus Hemerocallidem eſſe cenſet, valde luxuriat in omnibus Auſtriæ, plurimiſq; Germaniæ hortis: at qui luteum odoratumq; nec ita caducum habet florem, Auſtriæ incognitus erat ante meum iſtuc adventum: illum autem maximâ copiâ ſponte naſcentem in multis uliginoſis pratis, non procul ab oppido & munitiſſima Nemethwywar Ill. herois Balthaſaris de Batthyan p.m. arce, quà Occidentem ſpectat, annis M.D.LXXIX. & LXXX. deinde inveni, ſed incolis neglectam, ubi florentem ſub finem menſis Maij, & Iunij initio eruebam. Batthyanus admiratus adeò elegantem & odoratum florem in ipſius fundo naſci, multas ilico illius plantas cum ſuis ceſpitibus erui juſſit, & corbibus in ſuum hortum inferri. Vngari *Zeöd liliom* appellant: Croatæ autem, apud quos etiam albo flore inveniri mihi aſſerebant, *Illyan zwet.* *Liliaſphodelus puniceus.* *Liliaſphod. luteus.* *Liliaſphod. albus.*

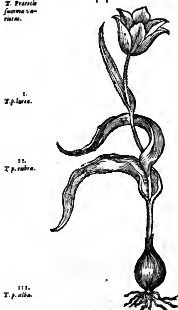
TVLIPA, ſive LILIONARCISSVS. CAP. VII.

LILIACEAS ſtirpes ſubſequi debet peregrina illa, & ob inſignem in flore colorum varietatem omnibus rei herbariæ ſtudioſis merito gratiſſima planta, quam vulgus Tulipam, Doctiores Lilionarciſſum appellant. *Lilio narciſſus.*

Illius autem duo hactenus primaria genera observabam, præcox vnum, serotinum alterum. tametsi inveniantur quædam veluti dubiæ, quæ medio inter utrumque genus tempore florere soleant, potius tamen inter serotinas habendæ, quàm inter præcoces. De utroque genere peculiari capite agemus, atque hoc VII. præcoci tribuemus.

Tulipa præcocis historia. PRÆCOCIOR Tulipa unicum fert caulem, pedalem maxima ex parte, interdum ampliorem, rotundum, virentem, & brevi quadam incanaq; lanugine aspersum, non concavum, sed firma medulla plenum: hunc plerumque terna amplectuntut folia, nonnumquam quaterna & quina, inferiora lata admodum, ut etiam palmarem latitudinem explere viderim, & liliacea, longiora tamen & crassiora, carinata, supra terram sese pandentia & contorquentia, superiora autē minora & angustiora, eaq; vel propēdentia & nutantia, aut interdum surrecta, omnia autem colore ex cæruleo virente aut ærugineo, & veluti farina aspetso. Summo cauli insidet magnus flos, unicus (geminos etiam aliquoties vidi, vel summo caule conjunctim nascentes, vel bifido inhærentes) sursum spectans, sex folijs ut plurimum constans (tametsi & septenis & octonis conspexerim) ejusdem initio cum caule coloris, & interdum ad terram sese inflectens, illiq; incumbens, ut colubri aut serpentis caput in tetra decumbentis ementiatur, deinde paulatim sese sublevans, & colorem mutans, atque tandem sese explicans, & calathi cyathive instar in fundo pandens, ex quo sena, aut totidem quot folijs constat, stamina prodeunt, modò lutea, modò pallida, modò nigricātia, pediculis etiam quæ stamina sustinent, mirum in modum variantibus. Excusso flore, succedit mēbranaceum triangulare caput satis magnum, oblongiusculum, vel brevius, ventreq; magis prominulo. quo in tres partes à summo dehiscente, conspiciuntur sex ordines seminis plani, cartilaginosi, liliacei ferè, & citcinatæ propemodum rotunditatis interdum, alterâ tamen parte, quæ capitis centrum & interiora pertingit, oblongiusculi ut plurimum, pallidi, fulvi, aut rubescentis, & si imbres frequentiores ceciderint, etiam fusci. Radix bulbacea interdum brevior est, nonnumquam oblongior, crassa, inferiore sede nonnihil prominente, uti Colchici radix ferè, fibris aliquot tenuibus donata, & foris vel fulvescente, sed magna ex parte nigricante membrana obducta, quæ interna parte lanuginosa est, castanearum corticis instar, aliquando autem adeò denso tomento plena, ut mollissimè recubet bulbus, qui solidus est, fitmus, & velut albumen ovi coctum candidus, gustantique dulcis, saltem non ingratus.

Tulipa præcox flava.

T. Præcocis summa varietas. SVMMA autem in Præcoce est coloris varietas: nec majorem in ullo alio flore videre memini, nisi fortè in Papavere. Etenim aut omnino luteus est, aut ruber, aut albus, aut purpureus: intetdum etiam bini vel plures ex his coloribus in eodem flore permixti conspiciuntur. Non desunt qui cæıulei omnino coloris se vidisse asserant, mihi sanè hactenus videre non contigit.

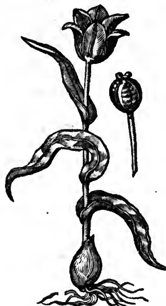
I. *T.p. lutea.* Lutea Tulipa vel ad auri fulgorem accedit, aut pallet, foliorum autem ungues pletumque aurei sunt, licet etiam habuerim veluti fuligine aspersos: odot quasi ceræ recentis, sive etiam croci, interdum nullus, vel admodum imbecillus.

II. *T.p. rubra.* Rubræ color nunc saturatior est, modò dilutior & gratissimi aspectus, interdum etiam inelegans, & obsoletus: foliorum ungues vel lutei omnino, aut tanquam levi quadam fuligine in luteo aspersi, in quibusdam nigra macula medium unguem luteum tantummodo inficit, in alijs totum ferè ita occupat, ut nihil nisi lutea quædam linea nigrum unguem ambiens conspiciatur: interdum adeò magni sunt isti ungues, ut dimidiam folij partem occupent. Hujus verò odor aliâs gratus est instar mali aurei, magna verò ex parte valdè obscurus, vel papaveris virus quodammodo referens.

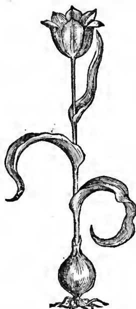
III. *T.p. alba.* Albæ omnino candidus est, nisi tria exteriora folia dorso cineracei vel interdum etiam cęrulei quidpiam coloris admistum habere vidententur: ungues lutei, nonnumquam veluti fuligine aspersi, apices & stamina pallent. Habui, quibus ungues protsus albi essent, apices nigricantes.

IIII. *T.p. purp.* Purpurea aliâs saturatiot est, & violaceum, sive amæthystinum colorem habet, aliâs Pæoniæ flo-

Tulipa præcox rubra.

Tulipa præcox alba.

Tulipa præcox purpurea.

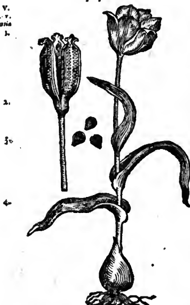
niæ floris æmula, nonnumquam dilutior, & Damascenam sive Provincialem (quam eruditiores Prænestinam vocant) rosam colore referens, interdum verò adeò diluta, ut albescere videatur, aliquando ex purpura nigricat & obsoletior est: omnium autem ungues cum apicibus aut pallent, aut lutei sunt coloris, tametsi nigros etiam apices habeant nonnullæ, & pediculos ea sustinentes quadam veluti fuligine infectos. Invenitur & odora, & inodora.

Facete verò non possum, quin hîc adijciam, quæ circa simplices has, & unius coloris Tulipas observavi. Habui enim anno. M. D. XXCV. & aliquot subsequentibus, cujus flos, cum præcedentibus annis elegans ruber fuisset, postea variè commixtus ex rubro & flavo inter se confusis coloribus, modò flavo medium quasi folium occupante, modò rubro vel utroque radiatim per oras discurrente fuerit. Similiter flavam quæ flavum & rubrum: & purpuream quæ album & purpureũ colores variè inter se commixtos, & radiatim folia secantes habuerint. At illud etiam observabam, quotquot sic nativum colorem mutarunt, subinde corrumpi solitas, voluisse tamen ante, hac colorum varietate heri sui oculos oblectare, tamquam ipsi extremum vale dicturæ. *Tulipa in coloribus interdum ludunt.*

Varia adeò multiplex est, ut difficile sit omnes ejus differentias verbis exprimere. Nam cùm cujuscumque tandem præcocis Tulipę semina excussa, & tellure sepulta germinẽt, non omnia retinent nativum matris colorẽ, sed in varios colores transformant *T. p. varia.*

formant flores: præsertim Albæ, cujus semine prognatas plantas insignem colorum varietatem præ reliquis nancisci, experientiâ & diligenti observatione didici. Semina enim in eodem capite nata, à memet ipso collecta, eodemque ferè momento terræ, autumno, commissa (quo tempore, non verno, serenda sunt omnium bulbacearum & tuberosarum semina, ut feliciter proveniant, vel etiam maturius cùm sponte defluūt) plantulas proximo subsequente vere produxerunt, quæ post quintum, sextum, septimum, imò etiam (ut aliæ alijs facilius adolescunt) octavum, nonum & decimum annum flores protulerunt, eosque aut omnino albos & matrem referentes, atque albos varios, vel luteos & luteos varios, aut rubros atque rubros varios, vel purpureos ac purpureos varios, quorum videlicet purpurea folia albis oris ornata fuêre. Quantum ad Flavas aut Rubras attinet, pleræque proles matris colorem retinent; sæpe etiam in alium commutant. Omnes porrò has colorum differentias, quàm aptissimè poterimus verbis exprimere conabimur.

Tulipa præcox F-V.

V.
T.p. L-v. differentia
Luteæ-variæ igitur flos (ut eandem seriem
sequamur quā in primis coloribus describen-
dis tenuimus) explicatus, nonnumquam pri-
mis diebus totus luteus apparet, quarto deinde,
1. aut quinto demum die, illius folia rubris virgu-
lis extrinsecus leviter per oras distinguuntur,
interiore parte omnino lutea remanent, præ-
sertim tria externa, & unguem nonnumquam
habent veluti fuligine tinctum, apices inter-
dum luteos, & pediculos eos sustinētes fuscos.
Interdum externa floris folia circa mediū raris
rubris radijs insignita sunt, interiora autē fre-
2. quentioribus, & ad extremum usque folium
ferè excurrentibus, atque aureos ungues, palli-
da stamina habent. Nonnumquam exterio-
rum foliorum oræ foris planè rubent, interius
à medio ad extremas oras rubris virgulis distin-
3. guūtur: interiora folia externè omnino rubēt,
internè autem à medio ad summum, rubrum
nervum protensum habent, lateta verò ruben-
tibus radijs exornata. Sunt etiam quorum ex-
4. teriora folia dorso omnino luteo sunt, per oras
verò, dilutioris cinnabaris colore virgatim di-
stincta, interiore parte ad unguem usque cin-
nabaris color tota occupat: interiora autem fo-
lia cinnabaris etiā colore omnino infecta con-
spiciuntur, nisi duplex nervus luteus secúdùm
longitudinem, & luteæ virgulæ in extremas
oras excurrerent, illius apices nigricāt, pediculi
eos sustinentes lutei, nonnullâ tamen fuligine
infecti, ungues aurei, magni, stamina quodam-
5. modo superant. Aliorum exteriora tria folia mucronata & lutea sunt, præter oras quæ pur-
purâ rubescente radiatim intercursante insigniuntur, deinde extremæ oræ luteæ sunt, inter-
nâ parte circiter medium folium, frequentes rubri coloris radios habēt: interiora folia orbi-
culato mucrone prædita ab infimo ad summum oblongis rubris lineis distinguuntur, præter
extremas oras quæ luteæ sunt, interior pars minus radiata quàm exterior, ungues magni, lu-
6. tei, quemadmodum stamina cum suis apicibus: hi odorati. Est & cujus folia extremam cu-
spidem orbiculatam habent, foris omnino aurea, luteis oris: intus autem omnino lutea, au-
rei sive potiùs rubri coloris flavo permixti lineâ radiatim medium folium, transversimque
7. secante: pediculi lutei sunt, apices cineracei: aliquantulum odoratus est. Cujus item folia
orbiculato prorsus sunt mucrone, dorso in exterioribus ad extremum usque mucronem lu-
teo, oris latis, ex aureo rubris, unguibus luteis dimidium folium occupantibus, staminibus
8. & apicibus luteis: nonnihil etiam odorus. Alij similiter huic pares, sed dilutiore colore præ-
VI. diti, staminibus & apicibus duntaxat variantibus: sed nec hi odore carent.
T.p. R-v. differentia
Rubræ-variæ flos extereriora folia magna ex parte mucronata habet, interiora orbicula-
ta. Aliquando autem utraque magnis oris auri fulgore splendentibus sunt prædita, magnis
1. unguibus luteis, apicibus vel nigris, vel obsoletâ purpurâ tinctis, & staminibus ea sustinentri-
2. bus plerumque velut fuligine infectis: hujus flos satis odoratus est. Interdum exteriora folia
luteas oras foris habent, interius autem dilutiùs rubent, & quasi radiatim in luteas oras satis
latas rubedo desinit: interiora verò similiter rubent, sed latiores oras habent, rubro colore
radiatim ut in exterioribus desinente, ungues luteos, stamina cineracei coloris: & istius flos
3. nonnihil odoratus. Nonnumquam dilutiore minij colore rubent utraque folia, mediocres
oras

Tulipa præcox R-V. Tulipa præcox A-V.

oras habentia, foris minij colore interiora folia ferè tota occupante, virgatim tamen in oras
luteas desinente, magnis unguibus flavis, apicibus cineraceis, pediculis ea sustinentibus lu-
teis: flos etiam utcumque odoratus. Aliorum exteriora folia, medio dorso luteo sanguineis 4.
virgulis distincta sunt, reliquâ parte rubrâ, oris tamen luteis: interiora omnino ferè rubra, sed
rubro colore radiatim in aureas oras desinente, interiore parte totâ propemodum luteâ, nisi
circa medium folium rubris radijs distinguerentur, ungues cum pediculis lutei, apices nigri.
Quorundam folia omnia mucronata, externè dorso lutei coloris, reliquâ parte sanguinei, 5.
præter oras quæ luteæ sunt, internè sanguineis radijs tota respersa, extremis tamē oris luteis:
interiora foris sanguinis modo omnino rubent, luteæ seu flavæ oræ sunt, coloribus tamen se-
se invicem commiscentibus, internâ parte omnino flava sunt, nisi circa medium crebriori-
bus sanguineis radijs instar orbis quodammodo insignita essent: ungues, stamina & apices
cum superiore genere conveniunt. Sunt aliorum etiam omnia folia mucronata, oris aureis 6.
reliquâ parte rubris, præter exteriorum foliorum dorsa, quę aureis quibusdam virgulis asper-
sa sunt, omnium ungues lutei radiatim in rubro commixti, pediculi lutei, apices nigri. Non- 7.
nullorum externa folia mucronata, interna orbiculata, tota rubra, exceptis oris, quæ aurei
coloris sunt radiatim in rubro desinentis: exteriora verò folia saturatiora sunt, omnia tamen
interiore parte magis aurea sunt, ungues, stamina, pediculi, cum præcedēte conveniunt: om-
nium istorum flores satis odorati. Inventitur etiam cujus folia parvas oras aureas habent, ele- 8.
gantissimo rubro colore reliqua occupante, ungues flavos, stamina veluti fuligine tincta,
apices obsoletè purpureos.

Alba-varia aut omnia folia extremâ parte mucronata habet, aut tria duntaxat exteriora, VII.
sed interiora orbiculata. In nonnullis externa folia ad extremum usque mucronem omni- T. p A V.
no ferè alba sunt, exceptis oris quæ elegantis & dilutè admodum purpurascentis sive carnei differentia
ut ita dicam coloris sunt: interiora verò magis purpurascunt ungues lutei, deinde exalbidi, 1.
stamina cum suis apicibus flava. In quibusdam exteriora folia exalbido sunt dorso purpu- 2.
reis virgulis asperso, reliquâ parte purpurascente aut incarnatâ: interiora folia omnino pur-
purea sunt, ungues stellatim flavi, deinde albi, apices lutei, pediculi eos sustinētes veluti fuli-
gine aspersi. Aliorum externa folia albo etiam sunt dorso, pluribus purpureis punctis distin- 3.
cto, interiore parte dilutiore purpurâ nitēt: tria interna folia saturatioris sunt purpuræ quàm
in superiore, ungues flavi radiati stellæ instar, apices nigri, fusci pediculi. Interdum externa 4.
folia magnas oras carneo colore præditas habent, reliquâ parte alba: interiora verò quasi car-
nei sunt coloris. Nonnunquam externa folia pallescente sunt dorso, aliâs omnino alba, præ- 5.
ter oras quæ foris brevibus & raris purpurascētibus radijs exornātur: interiora tota alba sunt,

oras

oras tamen longioribus & frequentioribus purpureis lineis insignitas foris habent, interiore
6. parte omnino ferè alba sunt. Quorundam exteriora folia dorso & extremo mucrone pallet, alioqui candida omnino, oræ interiore parte paucis purpurascentibus radijs distinguuntur: interiora folia à medio ferè ad extremas oras purpurascentibus radijs foris aspersa sunt, intus
7. verò omnino alba, præter oras quæ rarioribus virgulis distinctæ sunt. Aliquando externa tria folia prorsus alba sunt: interiora autem oras nunc paucis, modò multis purpurascentibus sive carnei coloris virgulis distinctas habent: omnium ungues flavi sunt, apices & pediculi pal-
8. lent. Invenitur etiam cujus omnia folia coloribus quidem albo & carneo permixtis prædita sunt, sed qui cineraceum carneo colori temerè perfusum referant, vel similis planè coloris cum tenuiore illo sericeo panno carnei coloris, cujus subtemen album est, Germani Silberfarb/ hoc est, argenteum colorem vocant: hujus ungues exalbidi, apices obsoletè purpurascentes, pediculi albi sunt.

Tulipa præcox P-V.

VIII. T. p. P-V. differentia.

Purpureæ-variæ flos magnâ ex parte omnia folia mucronata habet, interdum tamen externa duntaxat mucronata sunt, interiora autem orbiculato & obtuso mucrone prædita: est etiam cujus omnia folia orbiculatum habent mucronem, ut ex singulorum descriptione videre licebit. Nonnunquam igitur omnia folia
1. mucronata Pæoniæ polyphyllo & pleno flore purpureum colorem imitantur, orasq; habent ex albo purpurascentes, ungues ex luteo viridique coloribus simul quodammodo permixtis subobscuros, exalbido orbe radiatim eos ambiente, pediculos flavos sed veluti fuligine infectos, apices nigros: illius flores magni sunt
2. & admodum patuli. Mucronata etiam singula folia, foris ut plurimùm purpurea sunt, interius mediâ parte carnei coloris, oris ex albo pallescentibus, unguibus, staminibus, & apicibus
3. flavis sive luteis. Interdum omnia folia mucronata, foris & intus purpurea sunt omnino, extremasque oras albas habent, ungues luteos albo orbe circundatos, apices obsoletè purpurascentes initio, deinde ubi obversi sunt (solent enim omnes bulbacei generis florum apices explicante sese flore aperire & invertere) flavo
4. polline aspersos, flavos pediculos. Aliorum singula folia etiam mucronata, & saturatiore purpureo colore prædita, omnium oræ exalbidæ, ungues albi, in imo tamen flavi, apices & stami-
5. na pallida. In quibusdam omnia similiter folia mucronata, sed color purpureus dilutior magisque floridus, oræ exalbidæ, ungues ex viridi pallentes, pediculi nigricantes, apices pallidi: odoratus est plerumque istarum Tuliparum flos,
6. reliquarum inodorus, ut etiam subsequentium. In sexto etiam genere omnia folia mucronata, obscurioris purpuræ & quasi amethistinæ colore prædita sunt, magnis autem oris albis,
7. unguibus, staminibus & apicibus flavis. Quorundam contra florum singula folia orbiculatis sunt oris, ijsque magnis & albis, reliquâ parte saturatiore nitenteque purpureo colore prædi-
8. ta, flavos ungues ambit albus orbis, cineracei apices, flavi pediculi. Nonnullorum interiora folia aliquantulum orbiculata, dilutiore purpureo colore splendent: interiore parte tota ferè
9. alba sunt, omnium oræ magnæ, albæ, ungues, stamina & apices flavi coloris. Reperitur etiam cujus externa folia mucronata & reflexa, exteriore parte obscurioris purpuræ colore prædita sunt, interiora verò orbiculata & dilutius purpurescentia, utraque autem in magnas albas oras desinentia, & interiore parte veluti purpureum orbem, totum florem per medium ambientem habentia, luteos vel flavos ungues albo orbe inclusos, apices obsoletè purpurascen-
10. tes, flavos pediculos. Est præterea cujus omnia folia mucronata, & tria externa foris purpurea, omnia autem magnis oris albis prædita, interioreq; parte omnino alba, nisi mediam eorum partem veluti purpureus orbis secaret & varium faceret, ejus ungues flavos ambit albus circulus, stamina cum apicibus pallent.

SED ante quàm finem huic capiti imponam, adjicienda putaui, quæ circa Tulipas semine Constantinopoli misso natas observabam.

Magnum seminis illarum cumulum acceperat Illustris vir Augerius de Busbeque cum plerisque bulbaceis stirpibus eo anno quo Viennam veni, hæc, cùm sequēte anno in Galliam proficisce-

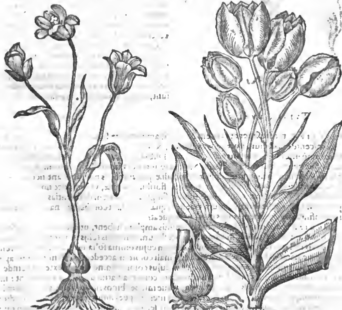
profici ſceretur, mihi reliquit: ea verò demùm annis ſeptuageſimo quinto & ſequente ſupra milleſimum, & quingenteſimum confertim (quòd vetuſta eſſent, & vieta, vixque naſcitura, exiſtimarem) terræ mandavi. Ex his tamen ingens Tuliparum numerus prognatus eſt, quarum nonnullæ quinto, ſexto, atque etiam ſequentibus annis flores tulerunt inſigni colorum varietate commendabiles. Nam flavos omnino, rubros, albos, & purpureos, vel ex his coloribus inter ſe commixtis diſtinctos hoc eſt. F-V, R-V, A-V, P-V. nactus ſum præcoces: Sed inter illos etiam fuerunt, qui diligentius obſervanti, potiùs ad Dubiarum vel Serotinarum Tuliparum claſſem referendi videtur, quàm Præcocium: nam licet æquali cum Præcocibus magnitudine nonnullæ duntaxat aſſurgant, eodem tamen cum Dubijs ſive Serotinis tempore florere animadverti: de ijs autem proximis capitibus. *Tuliparum ſemen etiam vetuſtum germinat.*

HÆC igitur ſunt quæ de Præcocium Tuliparum varietate nunc commentari libuit: non me fugit tamen, quin plures differentiæ tradi potuiſſent, ſed ejuſmodi, quas ad jam enumeratas, tamquam primarias, reduci atque ſub illis comprehendi poſſe exiſtimo. Nunc autem ad Serotinarum deſcriptionem tranſeamus.

TVLIPA SEROTINA. CAP. VIII.

SEROTINA Tulipa, majore eſt amplitudine, cubitalem enim & tripedalem interdum habet caulem, firmiorem, craſſiorem, rotundum, fungoſa materie plenũ, & brevi etiam incanaq; veluti lanugine, ſive efflorescentiâ quadam aſperſum: hunc alternatim amplectuntur quaterna plerumque folia, nonnumquam quina & ſena, carinata, firmiora quàm in Præcoce, ut plurimum erecta, non nutantia aut ad terram inflexa, atq; oris interdum adeò reflexis, ut ſinuoſa videantur, aliquando omnia æqualia. Summo cauli, qui pedali vel majore plerumque, imò cubitali etiam nonnũquam longitudine nudus ſupra folia eminet, unicus inſidet flos magnus & oblongus, cyathi modo concavus, ſex folijs conſtans, extremo apice omnino mucronato vel orbiculato, aut tribus exterioribus duntaxat mucronatis, interioribus orbiculatis, ut in Præcoce, & è contra: caput ut in illa triangulare, membranaceum, craſſius ut plurimum, & prominulo ventre, quo à ſummo dehiſcente, ſex ordines ſeminis plani, cartilaginoſi, fulvi, aut rubeſcentis, majoriſq; quàm in Præcoce conſpiciuntur: radix præcoci ſimilis, longiore tamen majoreq; bulbo conſtat plerumque, in reliquis cum illa conveniens. *T. ſerotina hiſtoria.*

Tulipa ſerot. πολύκλωνος minor. Tulipa ſerot. πολυκλαδὴς major.

Tametſi autem hæc Tulipa non ſecus ac præcox unico ut plurimum conſtet caule, eum tamen interdum πολύκλωνον & ramoſum habet: nam natæ mihi ſunt rubro flore atq; etiam flavo præditæ, quibus ex infimi folij ala alter nudus & pedalis ramus, gracilior tamen, & ad *T. ſerotina minor πολύκλωνος.*

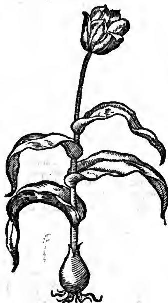
ſummi

T. serotina major ... ad is.

summi folij exurtum tertius, crassitudine primarium caulem propemodum æquans eademque altitudine nudus excrescens adnasceretur, singuli etiam suum florem sustinentes: interdum quaterni, quini, & plures (nam anno XCI. habui sex ramis totidem floribus constantem) flores singuli suo graciliori ramo ex alis nascente insidentes provenerunt, sed alij alijs majores, nonnulli etiam vitiati. frequentiùs verò accidit ut unico ramo donetur, quàm binis aut pluribus.

IN hac porrò tam insignem colorum varietatem non deprehendi, sed flavas duntaxat, vel ad auri colorem inclinantes, & rubras unguibus plerumque nigris, orbe aureo cinctis, easque vel odorato vel inodoro flore.

Tulipa serotina flava.

T. s. flava.

FLAVA ejusdem ferè coloris est cum præcoce, hoc est, dilutioris & quodammodo flavi, vel pallescentis, vel intensioris & quasi auri modo rutilantis, vidi etiam cujus foliorum oræ sanguineis guttis aspersæ essent: foliorum ungues plerumque ceræ recentis colorem referunt, interdum nigricantibus quibusdam venis distincti conspiciuntur, vel nigra macula notati: apices cum pediculis vel flavi sunt coloris, aut cineracei, vel fuligine quadam infecti, aut omnino nigri.

T. s. rubra.

RVBRAE color plerumque saturatior est, & quasi nigricat, interdum dilutior & perelegans: foliorum ungues aut omnino flavi sunt, quales in quibusdam præcocibus, aut omnino nigri, qui Sole illustrati cæruleum quidpiam permixtum habere videntur, vel macula nigra nunc minore, modò majore (eaque tenui orbe aureo inclusa, ut oculum quodammodo exprimere videatur, qua de causa à nonnullis *Occhio di Sole*, hoc est, Solis oculus cognominatur) flavum inficiente, nonnumquam etiam totum ferè occupante: apices cum pediculis vel omnino flavi sunt, vel nigri, interdum apices cinerei coloris, & pediculi flavi.

Ceterùm harum Serotinarum Tuliparum quæ vel flavi, vel rubri coloris flore præditæ sunt, nullæ hactenus varietatè in satione mihi pepererunt, nisi quod interdum ex rubræ semine, flavæ, contrà ex flavæ semine, rubræ natæ sunt, unguibus sæpenumero variantibus.

TVLIPA DVBIA. CAP. IX.

Tulipa dubia historia.

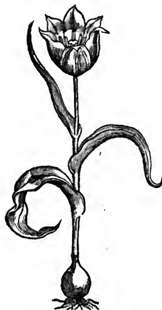
TVLIPÆ medio inter præcocem & serotinam tempore florentes, videlicet quæ marcescente præcocium flore suus explicant, & serotinis florere incipientibus, jam senescunt, imò interdum cum illis etiam florent, Dubiæ quodammodo appellari possunt, cùm utriusque generis naturam referant. Sunt verò inter eas nonnullæ, quarum flores & ipsa planta serotinarum magnitudinem æquant: aliæ quæ præcoces non superant, nec illis formâ sunt absimiles, & illæ quidem vel amplissimis floribus præditæ, vel præcoce non majoribus: sunt etiam quædam præcocibus humiliores. Singularum autem differentias quàm dilucidè poterimus hîc explicabimus, earum videlicet quæ nobis sunt conspectæ: nam quis reliquarum infinitam varietatem verbis exprimere queat?

I. dubia major.

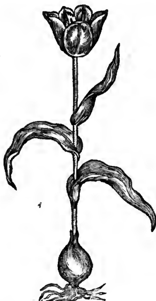
DVBIAE igitur majores, florem non minùs amplum habent, ut diximus, quàm seroti-
1. næ. Illum autem vel pallidum admodum, vel flavum, omnibus folijs mucronatis, & ungui-
2. bus flavis instar ceræ recentis. Invenitur etiam cujus omnia folia omnino flava, extremas
oras orbiculatas habent ad præmaturi aurei mali colorem accedentes: stamina cum apici-
3. bus flava sunt. illius flos odoratus. Alia item cujus color omnino aureus, externa deinde fo-
lia flavo dorso prædita, oras dilutioris cinnabaris colore radiatim distinctas adquirunt: inte-
riora verò folia cinnabaris etiam colorem, atque insuper binos luteos nervos secundùm lon-
gitudinem, & flavos radiolos in latera excurrentes: ungues hujus magni, flavi, altitudinem
4. superant apicum, qui nigri sunt, pediculi flavi, sed fuligine infecti. Nonnumquam omnia
folia orbiculato mucrone prædita flavi coloris sunt, rubris venis secundùm eorum longitu-
dinem excurrentibus, nunc tenuibus, modò crassioribus, atque etiam totum dimidium fo-
5. lium interdum inficientibus. Sunt quibus flores dilutius rubent, & cinnabaris colorem

quodam

Tulipa dubia 1. major.

Tulipa dubia 1. major altera.

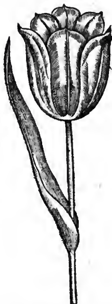

quodammodo referunt, omnium foliorum extremis oris mueronatis; vel saturatiores sunt,
& quodammodo nigrieant, exterioribus folijs mueronatis, interioribus orbiculatis: ungui-
bus flavis, magnis vel parvis nonnumquam veluti fuligine aspersis, vel in omnibus folijs, vel
in exterioribus duntaxat: apiees modò flavi & leviter nigricanres, modò omnino nigri, flavi
etiam pediculi media ex parte nigricantes. Aliarum flores sunt coloris albi exoleti, qui 6.
ὠχρόλευκος diei queat: nam folia ex albo pallesennr; eorumque dorsum flavescit: interiora
folia orbiculara, ungues & apices pallent. Nonnullarum flores omnia folia habent extre- 7.
mo mucrone orbiculata dilutissimi purpurei coloris, & quodammodo carnei, maximos un-
gues albos, qua capiti adhærent flavescentes cũ staminibus & apicibus. Quarundam pau- 8.
lo saturatiùs purpurascunr, & aliquarum prædulcium præcociorumque rubescentium uva-
rum, quas Germani Terminer / Austriaci Muscateller appellanr, colorem referunr, interiora fo-
lia orbieulata, ungues eum apieibus flavescunt. Reperiuntur irem quarum flores saturæ ad- 9.
modum sunt purpuræ & nigrorum acidorum cerasiorum sueeum pænè referunr, Austriaci
Weixelfarb vocant: harum ungues vel subcærulei sunt, vel ex cæruleo nigrieantes, stamina fu-
sca sunt.

DVBIAE mediæ quæ amplissimum florem habent, paucæ sunt à me observatæ. Earum II. Dubia
una valde pallidi coloris, coctum sulphur ferè referentis, propterea Austriacæ nobiles ma- media 1.
tronæ Schwebelfarb / id est, sulphurei coloris cognomen illi indiderant: omnia ejus folia mu- 1.
cronata, ungues fuligine infecti. Ejus unicum bulbum Byzantio allatum habuir Generosa
Dn. de Heysenstain, quæ illius prolem communicavir: floruir quidem illa anno M.D.XXCVI.
& bonum semen dedir, sed subsequens rigida hiems cum matre corrupit: semen anno se-
quente terræ commissum, Viennæ in meo hortulo relictum. Altera flavi elegantis coloris 2.
florem habet, cujus omnia folia mueronata, nigri ungues, nigri apiees, fuligine infecti pedi-
culi. Hæc anno M.D.XXCIX. florem mibi tulir sedecim folijs constantem, ejus verò proles tre-
decim, at sequente anno, mater duntaxat octo, proles sex. Tertiæ flos F-V. est, hoc est ex fla- 3.
vo & rubro coloribus permixrus, magnis sex mucronatis flavisque folijs constans, quæ ab
ungue omnino nigro, rubras venas per foliorum longitudinem radiatim excurrentes & in
latera sparsas haber, nunc raras admodum, modò densas & confertas.

Dubiarum mediarum, quarum flores Præcocibus sunt æquales, & caules intra illarum III Dubia
magnitudinem nonnumquam consistunt, ut plurimum autem Dubiarum majorum alti- media II.
tudinem æquant, multiplex est genus, cujus differentiæ difficilius distingui possunt quàm
Præcocium, ob variam colorum mixtionem per totos flores interdum diffusam, ut longâ &
diligente observatione didiei: aliquas tamen ex his quæ vel mihi floruerunt, vel apud alios

Tulipa dubia II. media I.

Tulipa dubia III. media II.

Tulipa dubia III. media II. versicolor.

1.

2.

3.

crevisse significatum est, quâ potero per spicuitate, pro ingenij mei tenuitate describam. Sunt igitur quædam Flavæ dilutiores vel pallescentes, quarum externa folia quodammodo foris virescunt: aliæ quarum folia órbiculata sunt, ungues autem subvirescunt: quarum item folia flavi coloris elegantis, interiora tria supernè orbiculata, & quibusdam sanguineis guttis aspersa: nónullę omnia folia flava habent, ungues cerei coloris, quales alioqui serotinæ habent: aliæ quarum ungues nigrâ & splendente maculâ sunt insigniti, vel ex fuscò & viridi coloribus commixtis perfusi. Nõnullæ F-V. sunt, nam licet omnia folia initio flava sint, tertio tamen vel quarto die post quàm explicati sunt flores, singula folia tenui limbo rubro exornata conspiciuntur, nonnumquam etiam in prolibus (nam satis fœtifica est) nullus apparet, vel alternis duntaxat annis conspicitur: quædam flava folia habent, oras autem cinnabaris ferè colore infectas: aliarũ folia pallidiora sunt, & rubris venis ornatas habent oras: quarum item folia etiam pallent, sed perfusus est mali aurei præmaturi color, præsertim circa oras: invenitur etiam versicolor elegantissima, cujus colores flavus & ruber ita commixti sunt, ut è sericeo panno flavo, cujus subtemen rubrum est, constare flores videantur, illius ungues nigri sunt: A-V, serotinæ semine mihi hæc nata, elegantissimum florem tulit anno M.D.XXCVIII. Aliarum flo-

rum flores albi quidem ſunt,ſed in flavum degeneiantis coloris qui ὠχρόλευκος qualis in Du-
bia majore deſcriptus eſt, harum folia vel omnia mucronata, vel interiora orbiculato mu-
crone conſtant,ungues,ſtamina,apices pallent:nata etiã mihi eſt è P-V.ſerotinę ſemine quod
Ioan. Boiſot communicavit,ſulphurei quędam coloris,qualis illa Heyſenſteinia ferè,ſed mi-
nus ampli floris. Quarundam flores ὠχρόλευκοι etiam ſunt coloris ſed alius color adjunctus: 4.
nam cujuſdam omnia folia mucronata, extremum illum mucronem rubro colore tinctum
habent: alia pallidiora ſunt & oras rubris venis diſtinctas habent: in nonnullis foliorum oræ
vel purpureis venis diſtinctæ,vel carnei coloris omnino ſunt,qui etiam media folia occupat. 5.
Vnam habui A-V.ſerotinæ ſemine natam quæ anno M.D XXCIX florem prorſus album protu-
lit,licet initio vireſcens color perfuſus quodammodo conſpiceretur, ſtaminum apices fuſci 6.
fuerunt. Nonnullarum flores A-V.ſunt octavæ A-V.præcoci ferè ſimiles,ijque,vel dilutiores;
interioribus folijs quodammodo orbiculatis, unguibus nunc exalbidis circa ſummum pur-
puraſcente maculâ inſignitis,ſtaminibus exalbidis,eorum apicibus nigricantibus,modò un-
guibus & ſtaminibus candicãtibus,vel unguibus exalbidis ſubcęruleo orbe incluſis,albis ſta-
minibus,nigricantibus apicibus:aut ſaturatioribus folijs præſertim exteriore parte, exterio-
ribus mucronatis,omnium oris candicantibus, unguibus exalbidis ſubcæruleâ maculâ inſi-
gnitis,albis ſtaminibus,apicibus eorum nigricantibus: quarundam folia mucronata dilutio-
riſque ſunt coloris aut ſaturatioris: Inveniuntur etiam quarum flores plurimùm ad A-V.prę-
cocis ſecundæ & tertiæ colorem accedunt: & alia ſemine à Boiſot miſſo nata elegãs in cujus
flore purpureæ venæ per totũ folium diſperſæ ſunt,floruit hæc primùm anno M.D.XC. Pur- 7.
pureatum flores coloris nunc ſunt dilutioris & magis floridi, foliaq; interiora orbiculata ha-
bent,exalbidos ungues,purpuraſcentia ſtamina,eorũ apices nigricantes: modò quaſi ſimiles
Purpureæ dilutiori dubiæ majori,candicãtibus oris,unguibus vel ex albo flaveſcentibus,vel
flavis omnino, aut veluti fuligine infectis,aut ex cæruleo, flavo, & ſubvireſcente coloribus
commixtis: modò ſaturatioris coloris, cui albicantes tamen quædam venæ permixtæ ſunt,
unguibus aut ex flavo nigricantibus,aut flavis omnino, aut ex viridi nigricantibus, aut ſub-
cæruleis, ſive ex cæruleo flaveſcentibus,aut cæruleis omnino, niſi flaveſcens orbis ambiret:
ſunt etiam quarum flores dilutè purpurei illum ferè colorem referunt qui in Caryophyllcis
floribus remiſsè miniatis è Sileſia primùm delatis conſpicitur, Viennenſes & Sileſiacæ ma-
tronæ Pomerantʒfarb/ quaſi aurei mali colorem illis tribuunt, quia dilutius rubenti colori fla-
vus quodammodo perfuſus videtur, horum color vel dilutior, præſertim interiore parte &
per oras,vel ſaturatior, interdum internè dilutiſſimus, foris ſaturatior, ungues vel flavi, vel
flavum colorem fuliginoſus ambit orbis, vel ex viridi nigricant, vel fuſci ſunt: vidi etiam
quarum flos ad poſtremam differentiam Secundi generis valde accederet, rubro tamen co-
lore alium ſuperante: quædam plurimum accedunt ad eam quę inter Dubias majores octa-
vo loco repoſita eſt,verùm humilior,folijs interioribus orbiculato mucrone prędìtis,ungui-
bus vel omnino albis, vel candicantibus & ſuperiore parte ad cæruleum colorem tendenti-
bus,ſtaminibus exalbidis,apicibus ad fuſcum vergentibus, vel ungibus cæruleis, aut ex cæ-
ruleo vireſcentibus,vel nigricantibus: aliæ Dubiarum majorum nono generi ſimiles ferè,li-
cet minores,quarum ungues vel fuſci ſunt, vel ex cæruleo nigricant, vel flavi nigro orbe fla-
vum colorem ambiente. P-V.florum folia vel dilutiore colore purpureo ſunt prædita, vel 8.
ſaturatiore,omnium oræ mucronatæ, vel interiorum orbiculatæ exalbidæ ſunt, ungues aut
albi,aut ſubcærulei,aut albi quidem, ſed quos latus orbis carnei coloris ambit, ſtamina ple-
rumque nigricantia. Inter reliquas Rubræ mihi natæ quarum folia foris ad purpuraſcen- 9.
tem colorem accedebant,interius autem coccinei ferè coloris erant,ungues,ſtamina,apices
flavi:item quarum flores rubri, folijs tamen exterioribus ſecundùm longitudinem flavus
color aſperſus:& quarum color non ſplendens, ſed obſcurus & ad lateritium accedens, un-
gues flavi vel nigri: præterea,quarum flores R.ſerotinæ ſimiles,quæ ab unguibus nigris flavo
orbe cinctis Oculus Solis cognominata eſt. Alia item cujus flos nondum mihi conſpectus 10.
dum hæc ſcriberem, verum pictura à nobili viro Ioanne de Hogelande Lugduno Batavo-
rum miſſa anno M.D.XC. deinde illius unicę quam habebat,bulbus,ejuſdem anni autumno,
cujus flos omnia folia mucronata habet,eaque, ut ipſe Hoghelandius ad me ſcripſit, initio
quidem omnino viridia,deinde oris veluti palleſcentibus, quæ tandem in rubrum colorem
mutantur radiatim ſeſe alteri colori commiſcentem,color etiam ille viridis ſeneſcente flore
elangueſcit, præſertim interiore foliorum parte: & ſanè ſubſequentibus annis, bulbus ille
florem mihi dedit,qualem deſcripſerat,nullum tamen ſemen nanciſci potui. Sed & alia ſe-
mine mihi nata,ſimilem florem produxit Lugduni Batavorum anno quinto & nonageſimo
ſupra milleſimum & quingenteſimum. Sunt autem omnes hæ dubiæ mediæ ſecundæ claſ-
ſis (præter poſtremum genus) mihi natæ ſemine, vel Byzantio allato,vel à N. V. Ioanne Boi-
ſot communicato, vel eo quod mihi ſerotinæ meæ dederunt, vel (quod magis mirandum)
aliquot etiam præcoces. Nam anno M.D.XXCVI. ex purpureâ præcociùs florente habui P. ſe- *Ex præcocibus interdum ſerotinæ.*
rotinam elegantem dilutiorem,cujus folia interiore parte ad illum purpureum colorem ac-
cedebant, quem conſpici dixi in quibuſdam purpureis ſecundæ claſſis Dubiarum media-
rum,quæ à Matronis Auſtriacis Pomerantʒfarb cognominatur,unguibus flavis, in tribus verò
exterioribus folijs,nigricantibus:item ὠχρόλευκον.è P-V. autem præcoce, P. ſerotinam ad ru-
brum quodammodo tendentem,& P-V.ſerotinam dilutiorem elegantem. Anno ſequente,

rurſus è P.præ. Rub.ſerot.elegantem ad carneum colorem accedentem, unguibus ex cæruleo nigricātibus. M.D.XXCVIII. autem anno è P.præ. ὠχρόλευκον ſerotinā, R.ſerot.ungu bus & ſtaminibus flavis, P.ſerot.nigricantibus.ung.& P-V.ſerotinam: ex A.prec.Flavam ſerot.& P-V. ſerotinam. Contrà ex A-V ſerotinâ, natæ ſunt præcoces Alba, Flava, Rubra ung. flavis, Rubra *Ochro di Sole*, & P.dilutior.

Ex ſerotinis aliquando præcoces.

Cujuſdam porrò R-V. quæ anno M.D.LXXVII. primùm Bruxellæ florem protulit, ſemine, nactus eſt jam dictus Boiſot, & quædam nobiles Matronæ dubias etiam Tulipas mirâ colorum varietate ludentes, ut ad me perſcriptum eſt: etenim & flavas, & pallentes, ex albo item pallefcentes, ſive ὠχρολεύκους, purpuraſcentes, intenſius aut dilutius rubentes, lateritij coloris, atque alias alijs coloribus inſignitas habuerunt: quibus etiam ſimiles, & aliæ elegantiſſimis coloribus variè mixtis poſtea mihi ſemine natæ, & ſingulis annis adhuc naſcuntur, quibus pares nunquam ante conſpectæ: ita Deus in iſtis floribus admirabilem ſuam poteſtatem oſtendit.

Colorum in Tulipis ſumma varietas.

CETERVM anno M.D.XCIII. mittebat Iacobus Plateau Tulipæ, quæ illi ſemine nata erat, monſtroſæ quidem, ſed non inelegantis, iconem, colore à reliquis differentem, ejus enim flos, ipſo referente, prorſus viridis, internè ſex parva craſſaque alia folia etiam viridia complectens, caput ambientia, ut initio parva braſſica florida ſive Cypria videretur. Primò quo florem tulit anno, neglexiſſe ſcribebat, vitium aut Naturæ ludum eſſe exiſtimans: ſed cùm ſubſequentibus quatuor annis florem non variare animadverteret, nullum autem probum ſemen præbêre, ejus rei pertæſus, bulbum alteri donavit.

T. ſerot. viridis duplici foliorum in flore ſerie.

SED & mihi biennio poſt, ex ſemine natis ſerotina mihi florem dedit ſex folijs, ut reliquę, conſtantem, prorſus virentibus, exceptis oris quæ pallidæ erant, & unguibus, qui ex viridi pallefcebant. Floruit etiā mihi anno M.D.XCVI. Alia viridis cujus oræ albæ fuerunt. Breviter, ſinguli anni nobis protulerūt novum aliquod Tuliparum genus, nec ante cuipiā conſpectum.

T. ſerot. viridis oris pallidis, & albis.

Tulipa dubia pumilio.

Tulipa dubia pumilio.

Tulipa pumilio altera.

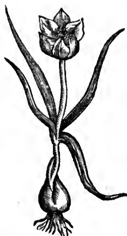
HVMILIOR porrò Tulipa pedalem altitudinem non ſuperat, imò ut plurimum infra eam conſiſtit, folijs & flore ad Præcocem proximè accedens: floris autem folia omnia mucronata, ſed exteriora multo longiora, foris obſcurè rubra, extremis tamen oris virentibus, interiora omnia folia intensè rubent & ſplendent: ungues flavi radiati, ſed quos nigerrima macula ſic inficit, ut orbis aureus & radiatus eam duntaxat ambire videatur, & oculum quodammodo ementiatur: ſtamina cum ſuis apicibus nigricant: hujus radix bulbacea interdum eriophora eſt, nam exterior illa membrana bulbi ſubſtantiam amplectens & tegens, plurimo denſo, candido, molliq́ue tomento adeò ſuffulta eſt, ut molliſſimè bulbum recubare neceſſe ſit.

INVENITVR etiam alterum pumilionis Tulipæ genus, quod mihi quidem conſpectum non eſt: ſed iconem ſuis coloribus expreſſam accipiebam anno milleſimo quingenteſimo ſexto & nonageſimo, ab erudito viro Ioāne de Ionghe, Eccleſiaſte Middelburgenſi in Mattiacis, additā hac deſcriptione:

Mitto ad te Tulipæ cujuſdam iconem, ad ipſius plantę ſimilitudinem expreſſam, hoc eſt, eadem quā Tulipa magnitudine, paribus caule, flore, folijs (quę paullo longiora & anguſtiora habere debet) & bulbo quem erui, ut pictor commodius exprimeret. Tribus jam annis continuis in horto habui florem proferentem, ſed unicum, nec florem habuit quamdiu ſingulari folio prædita fuit, aliarum Tuliparum modo: nam ſuperiore anno habui flore ſuo onuſtam, & aliam unicum folium producentem, quæ nunc quaterna folia nacta, primum florem demùm tulit alteri prorſus ſimilem, ut certum ſit id genus majorem amplitudinem non adquiſiturum. Hactenus ille. Tota verò planta (quantum ex icone deprehendere potui) palmo major non eſt, quatuor promens folia anguſta, carinata, Tulipæ Mompellianæ folijs ſimilia, inter quæ cauliculus prodit uncialis aut paullo longior, nudus (præter aliarum Tuliparum morem) ex viridi purpuraſcens, ſummo faſtigio florem gerens ſex folijs conſtantem, foris nonnihil purpuraſcentibus, intus candidis, umbilicum occupante oblongo capitulo ſex

flavis

Tulipa pumilio altera.

flavis ſtaminulis ſepto, quod, an ſemen protulerit, ignoro: florem autem tuliſſe Aprili inde conjicio, quoniam ſub Maij initium picturam mittebat, cujus bulbus exiguus, bulbi tamen aliarum Tuliparum formam referens, ex ſpadiceo nigricante cortice tectus. Icone acceptâ, Croci verno tempore florentis genus initio exiſtimabam.

CETERVM non omnes flores diu in ſua coloris elegantiâ & venuſtate perdurant, verùm nonnullarum magis caduci, brevi marceſcunt, aliarum firmiores ſunt & coloris gratiam diutius retinent, præſertim ſerotinæ & dubiæ: omnes certè nubilo cælo ſeſe contrahunt, & pluvio facilè corrumpuntur, etiam ante quàm expandi poſſint interdum, ſi continui cadant imbres: contra, temperato ſole illuſtrati, explicantur & diutius conſervantur: at vehemente etiam ejus ardore nimium excocti, & ſuo humore exhauſti, facilè defluunt. Neque omnes verſicolores, tam præcoces, quàm ſerotinæ, ſingulis annis eandem coloris gratiam perpetuò retinent, ſed alternis variare ſæpiùs obſervavi; exempli gratia P-V. A-V. uno interdum anno nitidiſſimæ ſunt, ſequente vix alius color, quam flavus vel albus in eis conſpicitur, ſic R-V. & P-V. nonnumquam magnas habent oras flavas & albas, ſequente valde exiguas. *Tulipa alternis plerumq; annis elegantiores proferunt flores.*

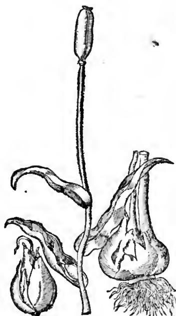
CETERVM tametſi ſeminibus terræ mandatis Autumno (inutilis enim bulbacearum & tuberoſarum maximâ ex parte verna eſt ſatio) hujus plantæ genus conſervari ſoleat: interdum tamen & nucleis majori bulbo adnatis propagatur, ſed nulla inter præcoces Tulipas fertilior rubra, & alba, omnium autem maximè ſerotina rubra, quæ adeò fœcunda eſt, ut etiam ſemine nata, & vix bima alias proles generet biennio aut triennio ante quàm flore re incipiat, quod etiam faciunt pleræque dubiæ: Solent enim omnes Tulipæ nondum adultæ, & ante quam flores proferre incipiant, ut plurimum ſingulis annis tecta & quaſi ad perpendiculum in dodrantalem & palmarem altitudinem profundius deſcendere (Apennineas excipio, & quaſdam alias, quæ non in altum, ſed in latus & obliquum, ante quàm floriferæ ſint, proles è longis venis dependentes ſpargunt, ut proximo capite declarabimus) ſerotinæ autem illæ & dubiæ jam dictæ: etiam in veteris bulbi exuvio aliquid ſubſtantiæ relinquere, quæ in alium bulbum efformata, ſimiliter in exuvio ſubſtantiæ quidpiam relinquit quæ in alium bulbum tranſit, ut ſi quis cum dexteritate quadam & induſtriâ trimos & quadrimos eruat, exuviorum veſtigia ſequendo, nõnumquam velut catenam aliquot bulborum cohærentium, & ex primo exuvio ortum ducentium inveniat: licet interdum accidat ut R. ſerotina jam grandior, nondum tamen planè adulta, inſtar Tulipæ Apenninæ ſive Bononienſis proles in latus ſpargat, ut in meo hortulo, in quo varij generis bulboſas ſtirpes florum elegantiâ & varietate commendabiles alebam & excolebam, dum Viennæ agerem, non ſemel obſervavi. *Tulipa variis ſeritur modis.*

Memini & bulbos in infimâ alâ, quaſi ſumma tellure natos, in ſerotinarum & dubiarum generibus præſertim (licet etiam in A-V, P-V, & quarundam aliarum præcocium alis bulbi mihi nati ſint) qui telluri commiſſi, ejuſdem coloris cum matre florem ſubſequente anno produxerint: eundem etiam colorem retinent bulbi matri adnati. Ex ſeminibus verò quæ fit propagatio, plane (ut dixi) incerta eſt, in præcocibus nimirum & dubijs: nam ſerotinæ magna ex parte ſuum genus conſervare videntur, quemadmodum ſuperiore capite dictum eſt: aut ſi aliquam mutationem adquirunt, exigua ea eſt, & plerumque in unguium & ſtaminum varietate, aut coloris intenſione vel remiſſione conſiſtit. *Tulipa bulbifera.*

Solet caulis è medio bulbo erumpere: ſed ipſo cum folijs jam marcido, & ſiccato, ſi bulbum eruas, ad latus illius enatum conſpicies (quod etiam evenit in Iride bulboſa, Colchico, & congeneribus alijs) novo bulbo paulatim ſucceſcente, & totius plantæ ſuccum ad ſe recipiente, quo tempore commodiſſimè erui poteſt, et tutus bulbus diu extra terram adſervari, & in alia loca etiam procul diſſita ſine noxâ transferri.

Omnes autem cujuſcumque generis Tulipæ (ut etiam hoc breviter annotem) quemadmodum longâ experientiâ didici, quamdiu florem non ferunt, ἀκαυλοι planè ſunt, & uni-

Tulipa bulbifera.

cum folium singulis annis proferre solent: at si, dum emersit, sese explicare incipiens, secundum etiam eo inclusum appareat, illo ipso anno florem prolaturum spes est, nisi pruina, aut aliud ab insectorum erosione incommodum eam intercipiat.

σατύριον τρίφυλλον.

QVO nomine veteribus dicta sit hæc planta, multi dubitant. Sunt tamē peritiores nonnulli, qui ad Satyrium Dioscoridis, quibusdam τρίφυλλον cognominatum, referendam censeant: ad cujus sanè descriptionem multis notis accedit. An verò iisdem facultatibus cum Satyrio prædita sit, neminem periculum fecisse intellexi.

Memini ante plures annos Viennensi pharmacopæo ad rubri cancri symbolū plus quàm centenos Serotinæ bulbos quadrimos dedisse, ut sacccharo condiret, radicum orchidis instar, & in aliquo, qui ad hujusmodi remedia confugeret, periclitaretur: verùm illo negligentiâ quadam condire oblito, perierunt. At anno M.D.XCII. Ioannes Muler pharmacopæus multos condijt, radicum Orchidis instar, quibus certè longè suaviores & palato gratiores deprehendebam: an verò id præstarent, quod satyrio tribuitur, nondum intellexi.

Potuisset autem ante triginta annos Antuerpianus quidam mercator certi quidpiam de ea re statuere. Is enim cùm horum bulborum non exiguum numerum ab amico cum byssinis pannis Constantinopoli sibi missum accepisset, cepas esse existimans, ex illis aliquot sub prunis assari iussit, & vulgarium ceparum modo, ex oleo & aceto in cœnam sibi parari: reliquos in horto, inter brassicas & alia olera defodit, ubi neglecti, omnes brevi perierunt, præter paucos quos Georgius Rye mercator Machliniensis, rei herbariæ perquam studiosus, ad se recepit: cujus sanè diligentiæ, & industriæ acceptum referre debemus, quòd eorum postea flores, gratissimâ varietate delectationem & voluptatem oculis adferentes, videre nobis licuerit.

Natales. Hactenus autem Tuliparum bulbi nobis Byzantio missi sunt, præcocis quidem *Cafè lalè*, serotinæ verò *Caualá lalè*: à locis nimirum unde primùm Constantinopolim illati sunt, appellatione inditâ: Caffa urbs est in peninsula *Gazaria* dicta, quæ inter Propontidem & Euxinum pontum sita est: *Caualla* verò in Macedonia urbs maritima. Suot qui Tulipam, præsertim purpureā, Cosinofandalō esse velint à veteribus inter coronarias herbas numeratum.

TVLIPA BYZANTINA ALTERA. CAP. X.

QVIA novum Tulipæ genus hoc capite describemus, operæpretium me facturum existimavi, si pauca quædam de Apenninea, Narbonica, & Hispanica, quibus nostra hæc aliquot notas similes habet, priùs differeremus.

Tulipa Apenninea. APENNINEA igitur Tulipa pedalem vel etiam cubitalem fert cauleoi, in binos aut ternos ramos interdum divisum, quibus singulares insident flores senis ut plurimùm folijs nonnumquam & octonis constantes, foris subviresccentibus, intus flavis, protuberante è meditullio capite trigono oblongiusculo, multis flavis staminibus cincto: valde odoratus is flos, leucoij flavi suaveolentiam referens, superioribus Tulipis plerumque magis expanditur, & ferè à meridie sub vesperam duntaxat: folia alijs Tulipis angustiora, etiam carinata nonnihil, subcineracei cum caule coloris, terna, quaterna: semen paleaceum ut in reliquis Tulipis, sed longe minus: radix bulbosa spadiceo cortice tecta, in binas aut plures soboles singulis annis dividitur, proximo anno flores daturas, quin & alias subinde obliquè & in latera spargit (præ'ertim quæ nondum florem tulit) non in altum rectà mergit. Floret cum serotinis, aut paullo etiam serius. Nascitur plurima in Apennino, unde eruta memini Bononiâ ad nos ante multos annos mittere C. V. Vlyssem Aldrovandum, Bononiensem Professorem, & omnium Naturæ miraculorum Scriptorem solertissimum: cujus lucubrationes avidè adhuc expectamus.

Hvic

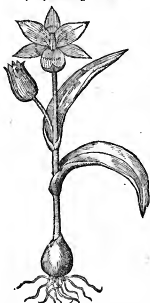
Tulipa Apenninea.

Tulipa Narbonensis.

Tulipæ Byzantinæ genus alterum.

HVIC similis pænè est Narbonensis è Cebennis montibus, à C. V. Matthia de Lobel primùm eruta, & amicis in Belgicam missa: minor tamen est in omnibus, flores foris magis virentes, intus flavi, delicatius quiddam spirant: radix etiam è tenuibus nervis in latera soboles & bulbillos spargit. *Tulipa Narbonensis.*

TERTIA in monte quodam Aranjoes vicino nata, in Belgicam à Francisco de Hollebeque Regio hortulano missa, Narbonēsi paullo minor est: ejus florem non vidi, sed Narbonensi similem esse intellexi, qui folia tamen habeat foris non omnino viridia, verùm purpurascente etiam colore perfusa. Illius bulbos aliquando alui, qui unico duntaxat folio semper germinarunt, adeoq; inanes paulatim facti sunt, ut tandem perierint. Miserat præterea idem Franciscus & alios aliquot bulbos (ut Hispania bulbacearum, & variarum aliarum elegantium stirpium maximè ferax est) quorum maximam partem in Hispanicâ meâ peregrinatione non observaram, qui tandem belgicum aërem respuentes, contrabuerunt. *Tulipa Hispanica.*

BYZANTINA autem folio prodit liliaceo, unico, si florem non feret, reliquarum Tuliparum more, at florem prolatura pedalem promit caulem, viridem, rotūdum, quem amplectuntur bina plerumque folia liliacea, dilutiùs virentia, & Lilij Persici foliorum modo splendentia, florem summâ parte sustinentem Apenninex Tulipę flori formâ & amplitudine parem, sex mucronatis folijs cōstantem; quorum exteriora paulo angustiora sunt, interiora verò latiora, exalbido foris cum purpurascente & viridi mixto colore, internè autem tenuiter rubescente sive diluto carneo, unguibus & staminibus flavis nigricante apice insignitis nonnihil odoratum: caput trigonum Apenninex simile, *Tulipa Byzantina genus alterum.*

simile, quod ad frugem non pervenit: radix bulbacea Apenninex planè similis, aliquot fibris donata, quam etiam bulbos in latus spargere observavi.

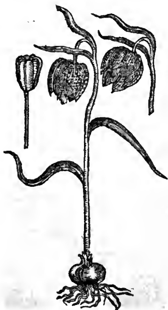
Floruit mihi hæc anno M.D.XCVIII. Aprili mense & alterum in supremâ alâ (quemadmodum ex hac icone, quam ex illa florente ipsemet exprimebam, videre licet) habuit florem: Generosæ autem Dominæ Vngnadin, quæ præcedente Novembre Byzantio illam cum multis alijs bulbaceis stirpibus acceperat, binæ etiam floruerunt, una binos, veluti mea, gestans flores, altera unicum. An postea aliquæ ipsi floruerint, ignoro; illo ipso enim anno Vienna discessi: earum duarum certé, quas illa donante solùm retinueram, quodammodo contemnens, quòd Apennineas (adeò similes erant bulbi) existimarem, nulla deinceps floruit, sed prolem generantes, unicum folium produxerunt. Missa autem fuit cum hac inscriptione *Lalé di duoi fiori*, ex qua conijcere licet, ut plurimum binos proferre flores.

SED quandoquidem in Apenninex Tulipæ mentionem incidimus, silentio premendum non duxi aliud Tulipæ genus quod habuit honestus vir Theodoricus Coornhard Amsterodamensis civis.

T. R. Apenninea similis. EST autem illa, caule, folijs (quæ tamen paullo viridiora) floris formâ, Apenninex non valde dissimilis, nec etiam (ut mihi relatum) radice, quæ, ut inquiunt, illius instar, obliquè propagines spargit: floris autem color ruber est saturatior sex folijs mucronatis constans, nonnihil odoratus, quorum ungues longi nigri, flavo colore eos ambiente, internis folijs inferioribus in ternos radios mucronatos desinentibus, in reliquis ternis, orbiculato mucrone, illis externâ parte omnino flavescentibus, his verò paululum flavi circa infimum unguem habentibus, trigono oblongo capitulo Apenninex instar medium florem occupante, rubescente: semen mihi non conspectum. Floret Aprili.

FRITILLARIA. CAP. XI.

Fritillaria bistoria.

VENUSTISSIMA hæc planta pedali, interdum etiam majore, est caule, rotundo, tenui, foris ex viridi purpurascente, & obsoletioris coloris, intus verò, ut Tuliparum, fungoso: quina plerumque habet folia, interdū etiam plura, incondito ordine, per caulem sparsa, angusta, carinata, digitalis longitudinis vel majoris, superioribus exceptis, quæ breviora sunt, caule viridiora, & Narbonensis vel Hispanicæ Tulipæ folijs forma coloreque proxima: flos in summo caule sæpissimè unicus (interdum bini, rarò terni, omnes autem eodem tempore se aperientes) nonnumquam gemellus, inodorus, deorsum spectans & propendens tintinnabuli modo, sex folijs constans ut plurimū, (habui etiam octonis & duodenis) quæ areolis quibusdā nunc quadratis nunc oblongiusculis, partim candidi, partim purpurei, sive saturatioris, ut ita dicam, carnei coloris, elegantissimo ordine, pulcherrimaque serie distincta sunt, quadris tamen ad latera minoribus: folia interiore parte sunt vegetiore & elegantiore colore prædita, candicantesque, qua parte capiti inhærent, ut Rosarum folia, ungues habent, à quorum infimâ sede virescens quædam, & herbidi coloris linea, ad medium usque folium ducta videtur: sex stamina medium florem occupant, quorum apices primùm pallidi, deinde, ubi obversi sunt, flavi, & quasi pulvere quodam conspersi (quali sunt omnium ferè florum apices) quæ stilum trisulcum, ut in plerisque alijs floribus, ambiunt: triangulare deinde succedit caput, unciam plerumque longum, supernâ parte crassius & sine coronâ, alioqui Narbonensis Tulipæ capiti simile, in quo semen planū, jam dictæ Tulipæ semē quasi referens, membranaceo margine latiore, in quo nullum, contrà quàm in Tulipis, germen conspicitur: radix bulbosa, cādida, solida, nullis tunicis septa, sed veluti in binas easque ut plurimùm æquales partes secta, è cujus medio proruberat quasi pulvinus quidam, unde caulis emergit, sessili parte multis fibris donatā.

Varietas. Hujus flos interdum variat: nam ut plurimùm saturatiùs purpurascentes quadras habet, interdum dilutiores. Vnam habeo semine natam dilutissimam. Floret cum præcocioribus

Tempus. Tulipis, interdum etiam Martio, in hortis.

Sponte

Sponte quibusdam pratis ad Ligerim flumen non procul Aureliâ urbe Galliæ celebri nascitur, unde primum ad me missa fuit Machliniam, & Belgicę cõmunicata anno M.D.LXXII. (nasci etiam in Normanniâ & Britanniâ minore intelligo) Deinde Viennæ Austriæ, aliquot bulbos accepi triennio post munere Ill. V. Ioannis de Vulcop, Regis Galliæ apud Cæsarem Maximilianum II. tum Legati. Misit etiam ad me aliquot post annos Ill. V. Augerius de Bousbeque Sereniss. Reginæ Elizabethæ Caroli IX. Galliarum Regis viduæ, summus Aulæ Præfectus & Cæsari à Consilijs, Lutetiâ multos bulbos, ut nobilium Austriacarum Matronarum quæ illius floris erant studiosissimæ, votis satisfacerem. Anno verò M.D.LXXIX. in quibusdam pratis quatriduano itinere infra Budam Pannonię, ab ijs qui Constantinopoli redibant, mense Martio, florens observata est. Sed & postea pleræque semine mihi natæ sunt, quæ septimo & octavo demum anno, vel etiam serius floruerunt: quarum aliæ binos, quædam ternos, nonnullæ vel geminos, vel duodecim folijs constantes flores tulerunt. *Natales.*

Fritillaria dilutior.

Fritillaria Aquitanica.

N. V. Ioannes Boisot, vetere amicitiâ mihi conjunctus, aliud genus habebat magis serotinum, quod toto bimestri post primum floruisse ad me scribebat, binis ornatum floribus parte interiore ex flavo virentibus, sine ullâ colorum distinctione: foris nervus extuberans & eminentior ex obscuro virebat, foliorum oræ nonnihil reflexæ versiculores erant, ex flavo, virente, & purpureo. Ex Aquitaniâ originem ducere asserebat. *Fritillaria Aquitanica.*

Is porrò bulbus quem mihi Autumno communicabat anno MDXXCIIII. Maij subsequẽtis initio florem aperuit sex folijs, ut in præcociore constantem, quorum extremæ oræ nonnihil reflexæ erant, dorsi nervus paululum extuberabat, atque virescebat, interiora terna folia externis erant latiora, omnia autẽ exterius ab imo folio ad extremas oras, obsoletæ purpurę radijs, sub quibus nonnihil flavi conspiceretur, distinguebantur, interiùs verò colore ex viridi flavescente & splendente prædita erant, veluti sericeus pannus viridis, cujus subtemen flavum sit: sex stamina ex umbilico prodibant pallidis apicibus obsita, alia alijs longiora. Nullum semen tulit, proximo anno imminutus bulbus florem non dedit, tandem subsequens rigida hiems omnino corrupit. *Ejus historia.*

CETERVM Fritillariæ Tertium quoddam genus habuit Ioannes Somer, cujus paulo antè memini, vir qui exoticarum & elegantium stirpium culturâ valde delectatur, ijsque benè instructum habet, quod florem anno nonagesimo septimo supra millesimum & quingentesimum produxit, sex quidem folijs constanrem & nutantem, ut superiora genera: sed quorum folia sunt flavi coloris rubris maculis distincti, illorum medio nervo prominulo & virescentis coloris. *Fritillaria flavo flore.*

QVI ad me primum genus mittebat pharmacopæus Aurelianensis, Noël Capperon vocatus, *Nomina.*

catus,ac paullò pòst in schytica illa communique laniena per universam Galliam grassante sublatus, *Fritillaria* nomen indiderat, quòd ejus areolæ versicolores, fritillum quodammodo æmulentur: vulgo Lilium variegatum ante dicebatur. Dodonæus Meleagridem appellare maluit,quoniam ejus folia varijs coloribus picta sint,uti plumæ Meleagridis avis, quam vulgus Gallinam sive Perdicem barbaricam aut Guineæ vocare solet, diversis tamen. Secunda autem species commodè Meleagris aut Fritillaria appellari nequit, quandoquidem colorum in eâ varietas simili modo non est distincta,ut in priore: tametsi & caule, qui aliquantulum tenerior, & folijs, quæ in hac paullo angustiora magisque herbacei coloris videntur,& radice,atque etiam floris formâ nonnihil illam æmuletur.

AN apud Recentiores medicum in usum veniat hæc planta,me fugit. Ob florum tamen elegantiam & venustatem expeti,& diligenter in hortis coli potiùs existimo.

NARCISSUS PRÆCOX SIMPLICI FLORE. CAP. XII.

Narcis. lati-fol. simplex 1.

SIMPLICEM Narcissi florem appello, qui simplici sex foliorum texturâ constat, licet medium calix occupet. Ejus autem stirps, aut latiora habet folia, aut angustiora & tenuia. Utriusque generis flores colore etiam inter se differunt, omnium porrò differentias quâ potetimus perspicuitate hoc capite trademus.

PRIOR ergò latifolius Narcissus tria aut quaterna habet folia, virentia, oblonga, porri folijs ferè similia,caulem cõcavum, striatum, nudum & sine folijs, pedem altum, interdum altiorem, in cujus summo, sex aut octo pluresve nascuntur flores, triangulis pediculis insidentes, & è tenui membranaceo involucro erumpentes,mediocriter amplos,cum gravitate quadam odoratos,sex folijs constantes albis, interdũ etiam ὠχρολευκοὺς, quorum medium flavus omnino calix occupat, sex brevia stamina cum suis apicibus pallidis continens: floribus succedunt triangularia capita, in quibus semen nigrum, angulosum. Radix illi satis ampla,bulbosa,nigricantibus aliquot tunicis septa, fibrisque multis capillata, intus omnino alba,&c, si præcidatur, lentum quendam succum,ut reliqui bulbi,exstillans.

Natales. Nascitur plerisque Hispaniæ, quæ Mediterraneo mari objecta est, locis, & omnibus ferè circa Mompelium pratis. Memini non procul villâ novâ oppidulo Magalonæ vicino, bulbum eruere, cujus summus caulis decem & sex flores sustineret,ut meritò πολυανθὴς appellari poruerit. Illum in C.V.Gulielmi Rondeleti,apud quem vivebam,horto,terræ commisi.

Narcis. simplex 1. πολυανθὴς.

Tempus. Floret in calidioribus regionibus mense Februario, eruere memini etiam quasdam plantas Ianuario in pratis Boutoneto suburbano vicinis (ut interdum inter ejusdem generis stirpes alia alijs maturiùs germinat) Apud Belgas verò non nisi Martio aut Aprili.

Narcis. latifol. Byzantinus medio luteus II.

Invenitur alius huic ferè similis,sed paullo præcocior,latioribusque folijs, & amplioribus floribus,cui plerumque nisi terni,quaterni,aut ad summum seni supremo cauli insidet. Adfertur Constantinopoli cum plerisque alijs, & in fictilibus ut plurimum colitur, ubi floret Aprili, interdum etiam Martio, si veris temperies paullo calidior fuerit: major odoris fragrantia in hoc nares ferire videtur,quàm in superiore.

Narcis. latifol. simpl. medio luteus III.

Hujus generis aliquot bulbos, *Narcisso doppio* nomine, mittebat ad me anno M.D. XC. Illmo Heros Ioannes Vincentius Pinellus,quos plenos flores prolaturos sperabam: sed subsequente vere,meâ spe frustratum deprehendi. Nam elegãtes quidem flores habui, sed simplici sex foliorum serie constantes,superiore ampliores,omnino niveos, præter medium calicem flavum,odoris fragrantissimi, septenos & plures summo caule simul nascentes : folia carinata, nec minus lata habuit, quàm qui plenum fert florem, & radicem crassiorem. Monitus autem,quos miserat bulbos simplicem florem tulisse,alijs me impertijt minus crassis, quorum flores,pleni fuerunt,paullo tamen minores Primo,sequente capite descripto.

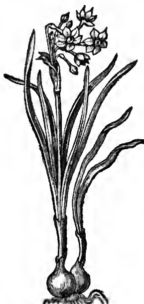
Narcis. latifol. totus albus 1.

ALTER priori formâ non dissimilis, folia habet terna aut quaterna viridiora paullo superiore,longiora & angustiora; è quorum medio exilit caulis latiusculus, angulosus tamen & concavus,cui insident seni, septeni, interdum deni flores prioribus similes,sed oblõgiores paullo,

Narciss. latif. simplici flo. prorsus albo I.

Narciss. latif. flo. prorsus albo II.

paullo, & omnino nivei, quorum videlicet calix ille medius (qui in priore flavus) etiam albus est, odor priori similis, similis etiam radix. Illius nec capita neque semẽ observare potui: nam Ianuario extremo, nascentem pingui solo nonnullis Lusitaniæ & Bæticæ locis, & uliginosis multaq; adhuc aqua stagnantibus & florentem observabã anno M.D.LXV. tum etiam Februarij initio in summa Calpe eruebam duntaxat. Ejus aliquot bulbi in Belgicam missi nondum flores tulerant, dum octennio post à Cæsare Viennam accerserer. Hæc porrò planta, ex illarum est numero, quas magnæ illius & generalis Stirpium Historiæ, ante paucos annos Lugduni expressæ Auctor Dodonæo tribuit, & ab eo me sumpsisse scribit. Ego verò non modò hanc, sed plurimas alias quarum descriptionem in Hispanicis observationibus dedi, Dodonæum à me habuisse assero, & omnia quæ in Hispanicâ meâ peregrinatione observaveram liberaliter communicasse dico, quemadmodum ante feceram quæ è Narbonensi Galliâ decennio ante in sportis attuleram. Sed qui quæso scribere potuisset Dodonæus de stirpibus in Hispaniâ aut Galliâ nascentibus, nisi alterius manu ducente, cùm ante annum MDLXXIIII. quo ad Cæsarem Maximilianum II. evocatus est, numquam Belgicâ excesserit? Hæc autem neminem existimare velim à me dicta, tamquam cum larvis luctari, aut defuncti manibus insultare sit animus (cùm enim vivens mihi fuerit amicus, etiam defuncti memoriam colo) sed ut mea, hoc est, meo labore diligentique observatione parta mihi vindicem. Mei numquam fuit pudoris, ut mutuum ab aliquo quidpiã sumpserim, quin ingenuè semper professus sim à quo habuerim: an alij simili gratitudine erga me usi sint, benevolis lectoribus æstimandum relinquo. nec in Appendice ad Purgantium historiam Dodonæus negat, quin illius & aliquot aliarum icones à me acceperit, ut animadvertere potuerunt qui ipsius Dodonæi verba expendere maluerunt, quàm nudarũ picturarum intuitu pascere oculos. Sed de his satis, ad Narcissi historiam redeamus.

Hujus generis alius est, superiore minor, firmioribus magisq; candicantibus folijs, qualia ferè sunt in Narcisso marino, qui à Narbonensibus Scilla sive Panctatium, dum Mompelij viverem, dicebatur, Valentini Hispani Hemerocallidem appellabant, ut in ejus historiâ dicemus, caule breviore, & binos, ternos aut quaternos duntaxat flores proferente. *Narciss. latifol. niveus alter.*

Ex Hispania post meum reditum missus, reliquis Narcissis serius, hoc est Maio, Bruxellæ in quibusdam hortis floruit.

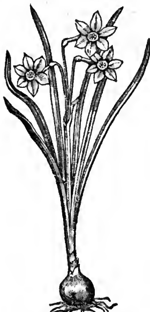
TERTIVS item Byzantio allatus M.D. XXCVII. qui sequente anno folia dedit primo generi similia, caulem inter folia emergentem, pedalem, qui ternos & quaternos flores dedit ejusdem cum superiore magnitudinis, nivei prorsus coloris, id est, calice etiã niveo, è quo emergebant sena stamina, terna alijs longiora, flava. Alius præterea adeò illi in omnibus similis, ut *Narciss. latifol. niveus tertius.*

vix quis-

vix quispiam discernere potuisset, nisi differentiam fecissent flores illo minores, & frequentiores in summo caule nascentes, odorem & fragrantiam Iasmini referentes: hujus semen in trigonis capitibus conclusum, nigrum inæquale: utriusque radix minor paullo priore & nigris tunicis septa, *cerinacada catamer bianco* nomine missa fuit, ut & quinquennio ante: Floruit Maio mense.

Narciss. latifol. flo. prorsus flavo.

N latifol. flavo flore, sive IIII.

QUARTUS latifolius etiam Byzantio allatus fuit, *cerinacada-catamer sari* nomine, folia illi proximè descripto similia: flos in illo variat, nam vel totus flavus est, vel omnino pallet, præter calicem qui in hoc planè aureus est: semen in trigonis capitibus narcissinum, inæquale, nigrum: radix tunicis spadiceí coloris tecta.

Nar pallido flore medio aureus sive V.

QUINTUM locum obtinebit is Narcissus, quem cum aliis aliquot elegantibus stirpibus, Kal. Iunij anno M.D.XCVI. ad me Hispali mittebat eruditissimus vir Doctor Simon de Tovar Hispalensis Medicus, ego verò extremo insequente Septembri demum accipiebam, ab ipsius obitu: nam paullo pòst intelligebam Augusto extinctum fuisse, magno cum meo dolore, nec mediocri totius Botanici studij detrimēto: doctissimus enim & diligentissimus erat, egregieq; in hac palæstrà versatus, qui si diutius vixisset, multarum exoticarum stirpium cognitionem posteri adquirere haud dubiè potuissent.

Hujus autem Narcissi bulbus satis crassus erat, externo cortice spadicei coloris præditus, qui Ianuario sequente, quaterna protulit folia, lata, & quodammodo carinata, ut præcedentium aliquot, viridia, cubitalis longitudinis, inter quæ caulis prodijt cubitalis aut altior, deinde duorum cubitorum altitudinem superans (quam in reliquis Narcissorum generibus observare non memini) viridis, striatus, intus cavus, summo fastigio sustinens membranaceum quoddam involucrum, è quo exibant suis petiolis innitentes flores, quini, seni, septeni, aut plures, senis foliis, instar aliorum Narcissorum simplici foliorum texturâ constantium præditi, coloris flavi, nonnihil quidem pallescentis, floridi tamen, quorum medius calix aureus, suavis ualde odoris. An porrò prolificum semen daturus sit, adhuc ignarus sum, quandoquidem eo florente ejus historiam concinnabam Martij initio, ut is annus valde præcox fuit, nullâ aut perquam exiguâ præcedente hieme, quę demum extremo Martio valde aspera fuit, & multas stirpes corrupit.

Non multum dissimilis erat, qui anno M.D XXCVI. mihi floruit, à Ioāne Boisot præcedente Autumno acceptus, quem Ferrariâ allatum scribebat. Misit & alium cujus florem ex pallido virescere aiebat, calicemque angustum flavum habere: sed utrumque bulbum corrupit hiems illa rigida subsequens.

Narciss. latifol. classis altera.

NASCUNTUR & alij Narcissi quibus latiora sunt folia & flores simplici foliorum textura constantes, in Belgicis & plerisque Germaniæ hortis: de quibus cōsulendæ Cl. virorum Dodonæi Pemptades & Lobelij Observationes. Illud autem dicendum putavi, Majorem illum amplis foliis, & in eodem caule binos ut plurimum, interdum ternos & quaternos flores magnos sustinentem sex foliis albis constantes, & pallidum calicem cingentes, odoratos (vidi etiam qui & duodenis foliis constarent) in Anglia sponte nasci, à viris fide dignis intellexisse. Alterum verò ex his qui unicum florem ferunt (rarò binos) album, cujus calix parvus, pallidus, oris fimbriatis purpurascentibus, nascentem observabam in quibusdam Narbonensis Galliæ pratis, atque etiam semper Constantinopoli missum, cum aliis bulbaceis & tuberosis stirpibus, *Deve bohini*, sive *boini*, id est, colli vel capitis cameli, nomine, quia floris collum longiùs quàm ceteri Narcissi, protensum habet.

Narciss. latifol. VI.

ILLI non dissimilem Sextum observabam, cui quaterna aut quina Martio mense erumpunt folia, oblonga, angusta, inter ea deinde caulis nudus, rotundus, intus fungosus, in cujus summo, è tenui membranâ prodit, unicus, nonnunquam & alter, flos sex niveis foliis stellæ modo decussatis constans, parvum calicem pallidum cingentibus, cujus oræ rubella fimbria exornatæ, sex in eo inæqualibus staminulis flavescentibus: flori suaviter odorato succedunt

capitula

capitula triangula, crassiuscula, in quibus nigrum inæquale semen: radix ut ceteris bulbacea, multis candicantibus tunicis constans, extima, quæ reliquas ambit, fusca, è cujus sessili parte plurimæ subfuscæ fibræ dependent.

Natales. Provenit magno miliari supra Gamingam Chartusianorum monasterium, D. Virgini ad Thronum nuncupatæ, sacrum, pratis quibusdam altissimo lacui vicinis, ad prædium Zeehof dictum, in quo, curantibus Carthusiæ moderatoribus, perhumaniter & luculenter excepti semper fuimus, dum in summa Herren-alben & Durrenstain juga tenderemus, aut ex iis jugis Gamingam rediremus. Quo istic tempore floreat, mihi non constat: nec scivissem istic nasci, nisi ad lacum proficiscens aliquot bulbos rotarum orbitis recens erutos offendissem: biduo enim aut triduo ante rustici fœnum evexerant. Sed illę Viennam perlatæ, Maio mense in meo hortulo floruerunt: verisimile autem est natali loco seriùs florere. Memini & illi ferè similes in Euganeis montibus inventos, à studiosis ex Italia reducibus Viennam ad me perlatos.

Narciss. latif. fol. VII. SEPTIMO generi latiora reliquis folia, æruginei ferè pallescentis coloris, inter quæ satis latus prodit caulis, nudus ut reliquis Narcissis, paullo infirmior, foris striatus, intus concavus, summa parte sustinens magnum, laxum, membranaceum folliculum, quo dehiscente, exit unicus, ut plurimùm, flos magnus, odoratus, sex albis folijs medium calicem pallidum cingentibus constans, cujus fimbria ex pallido purpurascit: flori succedit satis crassum triangulare capur, nigrum semen continens: radix crassior superiore, & cum majore illo, quem in Angliâ sponte nasci dixi, comparanda, etiam soboles, reliquarum Narcissinarum instar, satis feliciter procreans.

E Styriâ allatum, Generosa Dn. de Heusenstain dicebat: seriùs etiam reliquis floret, nempe Maio mense. Id genus deinde satis frequens observabam Francofortianis in hortis.

ELEGANTIS porrò Narcissi (qui inter eos qui latiora habent folia VIII. erit) flos cum aliquot folijs mihi mittebatur à doctissimo viro Bernardo Paludano Medico celebri, qui Indicum cognominabat: ego ejus historiam pro meo modulo ita concinnabam.

Narcifs. latifol. Indicus rubro flore.

Narciss. latifol. VIII. qui & Narciss. Indicus. SENA vel plura habet is Narcissus folia, Narcissi vulgaris foliorum instar lóga, ad quorum latus emergebat caulis lævis & enodis, intus concavus, summo fastigio in nodum desinens, membranaceum quoddam involucrum purpurascentis coloris sustinentem, è quo unicus flos sese exerebat sex lógis & angustis folijs constans, qualia ferè in Narcissi Autumnalis minoris (de quo cap. XVI. hujus libri) flore conspiciuntur, non flavi tamen, ut illa, verùm rubri saturi & splendentis coloris, instar floris Arundinis Indicæ vulgo appellatæ, cui non valde absimilis est, è quorum medio prodibant sex stamina ejusdem pænè coloris, oblonga (quibus insidebant apices fusci coloris quia forsitã ex attritu corrupti) & medius stilus, sub quo rudimentum triangularis capitis, quod haud dubiè semen dedisset, fortè etiam maturum, nisi ipse florem præcidisset, ut mihi conspiciendum præberet: radicem, Paludano referente, habet bulbaceam, cæpis vulgaribus rubẽtibus prorsus similem.

Tempus. Vnicam autem ejus plantam habebat, ipsi missam ab eruditissimo viro D. Simone de Tovar Hispalensi Medico, quæ florem dabat Iunio M.D.XCIIII. alterum autem expectabat sequente mense, quoniam præcedente anno, eadem planta bis illi florem protulisset, mensibus Iunio & Quintili.

At anno insequente, ex Indice horti Tovarici, & epistolis quas ipse Tovar ad me deinde scribebat, cognoscebam Narcissum Indicum Iacobæum ab ipso nuncupatum.

Narciss. Indicus Iacobæus. Azcal Xochitl. NARSISSVS Indicus, Iacobæus mihi indigetatus, ut scribit in epistolâ Cal. Iunij M.D.XCVI. ad me datâ, ex Occidẽtali Indiâ (ubi *Azcal-Xochitl*, quod est, Bulbus flore rubro, vocatur) nobis delatus: nulli rei herbariæ scriptori hactenus, quod sciam, notus, cujus radix bulbosa, cepæ rotundæ simillima, verùm supernâ tunicâ pullâ, folia primùm emittit crassa, oblonga, Narcissi marini, tibi Hemerocallis Valentina dicti, æmula: secũdum folia verò, atque *Natales.*

O adeò

adeò ex latere, pedalis & longior etiam emicat caulis, plerumque unus, aliquando verò & alter, nonnumquam pariter (quanquam hoc raro) interdum successivè, dilutè rubens, rotundus, compresso tamen filo, cavus, & interiùs subalbidus, qui in membraneam definit vaginulam saturatè rubentem, & ad extremum acuminatam fissamque, è quâ flos unicus erumpit, oblongus, pediculo nixus viridiore, qui deorsum inflexus & veluti procumbens (ut in Leucoio bulboso vel Lilio tubro, tametsi non æquè nutās deorsumq; procumbens) sex munitur folijs eleganti minij colore rubentibus, tribus superioribus, totidem inferioribus: quorum quod è superioribus medium est, surrectius eminet: reliqua duo ad latera à medio reflectuntur: inferiora autem deorsum curvantur, cunctis ita cócinnatis, ut ensis etiam rubri, qui ab ordinis Sancti Iacobi equitibus in veste gestatur, formam valde referat, unde Iacobæi cognomen ipsi à me inditum. Sunt porrò in hoc elegantissimo flore stamina septem similiter rubra: quorum medium aliquanto longiùs in triāgularem apicem desinit, cetera sex apices transversi finiunt, interiùs fusci, superficie verò luteo pulvisculo obducti: cuncta autem, ad mediam ferè eorum longitudinem, medium ex inferioribus folium ambit: idem etiam à reliquis duobus inferioribus complexum: atque ubi hæc deorsum flectuntur, stamina ipsa sursum elevantur.

Illo ipso porrò anno floris cum suo caule & foliotum iconem ad me mittebat Ill.mus Comes Arembergius, quam ad vivum depingi curaverat ex plantâ quæ illi florem protulerat, à D. Tovare eodem anno acceptâ: deinde sequente Februario bulbi suis coloribus expressi iconem, qui crassus est tunicâ exteriore fuscâ tectus, fibrisque infimâ sede, nonnihil prominente, frequentibus, crassis plerisque & in alias tenuiores divisis, & alijs minoribus, præditus.

HÆC sunt quæ de Narcissis latiore folio & floribus simplici foliotum texturâ præditis dicenda censui: nunc ad eos, qui simplici quidem flore etiam constant, sed angusta habent folia, pergamus, eorumque differentias percurramus.

Narciss. juncifol. I. amplo calice.

Narciss. IX. qui angustifol. I.

NONO igitur Narcisso (qui primus inter eos qui angustioribus folijs sunt præditi) bina, aut terna sunt folia, pedalis aut majoris longitudinis, crassa & succulenta, instar foliorum Narcissi præcedentis tertij minoris, verùm angustiora, & quodammodo media inter illa, & sequentis Iuncifolij majoris folia, carinata tamen & viridi colore prædita, proximè ad Iuncifolij Narcissi foliorum viriditatem accedente: prodit inter folia caulis gracilis, instar ejus qui subsequitur, firmus, pedalis longitudinis, qui summo fastigio ex membranaceo folliculo, binos aut ternos flores promit valde elegantes, majores & laxiores quàm reliquorum Narcissorum junceo folio, sex præditos folijs flavis, quorum medium occupat calix major quàm in ullo Narcissorum genere, semunciam namque longus, & per oras veluti sinuosus, paullo saturatioris lutei coloris, continens brevia sex stamina flava apicibus aureis prædita, & filum flavum extimâ parte crassiorem: odoratus est is flos, perinde atque Narcissi juncifolij flores: radicem habet Narcissi sequentis bulbo æqualem.

Mihi demum conspectus est hic Narcissus anno nonagesimo quinto supra millesimum & quingentesimum, Aprili mense suis floribus onustus apud Theodoricum Clutium, Academici horti Præfectum, Lugduni Batavorum, quo anno bulbi mihi communicati cùm ab illo, tum à Cornelio van Hille Ecclesiaste Roterodamensi.

Narciss. X. qui angustifol. II. & juncifolius I.

DECIMO etiam Narcisso, qui angustiore folio secundus, bina aut terna sunt oblonga folia, angulosa, carnosa, & penè totunda, juncis viridioribus & medullosis, lęvore coloreque quodammodo similia, nec minus flexibilia, inter quæ medius exilit caulis, rotundus, cavus, nullus ornatus folijs, in cujus summo, ex tenui quodam membranaceo involucro, flores terni, quaterni, aut quini prodeunt oblongi (gemelli interdum) forma Narcissinis similes, odoratiores eo qui medio purpureus est, flavi omnino, hoc est tam interiore calice quam ambientibus

Narcis juncifolius II.

Narcis juncifolius minor.

bientibus eum folijs, quæ vel mucronata, vel mucrone nonnihil orbiculato conspiciuntur: his succedunt triangula capita obtusis angulis ut reliquorum Narcissorum, nigro & anguloso semine plena, minore tamen quàm aliorum Narcissorum: radix etiam minor, candida, nigricantibus membranis tecta.

Istius genus invenitur minus, gracilioribus, rotundioribus, frequentioribusque folijs, cauliculis è medio prodeuntibus pusillis, unicum plerumque aut alterum florem duntaxat sustinentibus, flavum & odoratum ut alterius, sed folijs constantem firmioribus & magis orbiculatis. *Narciss. juncifol. minor.*

Prior sponte nascitur in montanis pratis non procul Toleto, & circa Guadalupe. Posteriorem uliginosis inter Hispalim & Gades locis cum ipso flore eruebam Ianuario mense: at in Belgicis hortis neuter nisi Aprili floret, vel etiam Maio, licet interdum denuo paullo antè brumam, si mitior sit aëris constitutio. *Natales.*

Intellexi ab Hispanis Narcissi quoddam genus in Hispania inveniri quod omnino junceis etiam sit folijs, sed florem candidum producat, eamque ob causam *Iunquillos blancos* ab incolis appellari: sed cùm illum numquam conspexerim, plura hîc adferre non licet. Anno tamen M. D. XCVI. ab eruditissimo viro D. Simone de Tovar paucos bulbos eo nomine insignitos accipiebam: sed adeò exiles, ut post multos duntaxat annos illorum flores sint sperandi. *Narciss. juncifol. albo flore.*

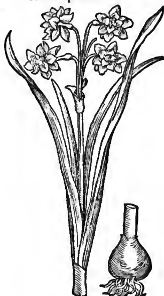
NARCISSVS PRÆCOX PLENO FLORE. CAP. XIII.

EXPLICATA præcocium Narcissorum qui simplici sunt flore historiâ, eos qui plenum sive πολύφυλλον illum habent & colore quidem variantem describamus.

PRIOR latioribus est folijs quàm primus simplex, & quodammodo carinatis ternis aut quaternis, caulis striatus, nudus, intus concavus, ut in superioribus, pedali altitudine assurgit, qui è membranaceo folliculo summo cauli insidéte, ternos, quaternos, aut plures (nam memini in hortulo meo Viennæ florere qui septenos habuerit) flores promit, senis albis amplisque folijs, ut prioris simplicis tertium genus, constantes, quibus pro calice sex alba alia folia sunt, minora tamen, & flavi calicis fragmentis sic intersecta & disjuncta, ut nulla calicis forma appareat, sed veluti apophysis flava ad singula interiora folia adnata videatur: odoratissimus est ille flos, & gravedine quadam caput tentans: nullum semen in hoc genere observavi: radix interdum crassissima, multis spadiceis tunicis septa, & frequentibus fibris donata. *Narciss. plenus I.*

ALTER folia, bulbum, caulem, priori adeò similia habet, ut neuter ab altero discerni queat, soli flores discrimen faciunt, qui etiam è vaginulâ summo cauli insidente, emergunt terni aut quaterni, priori magnitudine æquales, senisque folijs albis constantes amplum *Narciss. plenus II.*

Narcissus pleno flore I.

Narcissus pleno flore II.

Narcissus pleno flore III.

Narcis. plen. III.

aurei coloris calicem cingentes, adeò multipliciter mirumque in modum implicatum, ut leucoij flavi polyphyllum florem saturatiorem quodammodo æmuletur: odor perinde suavis ac in priore.

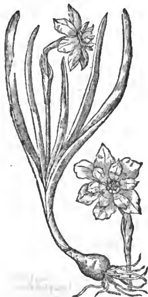
TERTIVS folia & reliqua omnia superioribus ferè similia habet, sed paullo minora. flores etiam in hoc minores, sex albis folijs constantes, medium calicem flavum & plenum habet, emicantibus è medio oblongiusculis angustis foliolis stellatim quasi decussatis, albi quidem coloris, sed cui & viridis foris, & pallidus interiore parte permixti sint: odor ferè qualis in priore, sed nescio quid magis aromaticum spirans, medius inter narcissi & muscari odorem.

Omnes Byzantio allati: primus quidem sæpissimè, nam singulis annis, cum alijs bulbaceis stirpibus Viennam mittebantur: alterum duntaxat conspexi in horto Generosæ Dn. Vngnadin, anno M.D.XXCVIII. præcedente Autumno illi cum alijs & simplici niveo flore missum: tertium habui munere Philiberti de Bruxellis Cæsarei dapiferi cum plerisque alijs bulbis sub anni M.D.LXXV. initium. eodem quidem anno & sequentibus folia produxit, at nullum florem. toto anno M.D LXXIX. latuit, ut perijsse existimaverim. anno subsequente Martio denuo prodijt, & Aprili ternos flores, quales modò descripsi tulit: tulit & proximo subsequente anno plures dum in Anglia peregrinarer, referentibus domesticis. Florent etiam superiores Aprili. At huic ante hiemem fol a emergere non solét, sed novo vere duntaxat, eo videlicet anno quo florem dabit. Nam si ante hiemem illi pro-

illi prodeunt (rarissimè id fit) proximo anno non florebit. Sæpe etiam in reliquis præcocibus Narcissis qui Constantinopoli mittuntur vel pleno flore vel albo medio luteo, accidit, ut sterilitatis indicium sit, si folia ante hiemem emerserint.

ANNI porrò M.D.XCVIII. Augusto mense Byzantio missi sunt magni muneris loco tres crassi Narcissi bulbi Ill. V. Davidi Vngnad Baroni in Zonneg & Pleiberg atque bellici consilij Præsidi, qui Feza Aphricæ urbe recens allati, magnum florem multiplici foliorum numero constantem omnino flavum ferre dicebantur: ille Viennâ discedenti unum donavit, quem, cùm propter raritatem mihi carus esset, horto per hiemem committere nolui, sed in fictili summa curâ alui: omnis tamen mea sedulitas inutilis fuit, nam corruptus est. Eandem fortunam experti sunt quos uxori reservarat, ut ex ipsius litteris postea intellexi. *Narciss. plen. IIII. flavo flore.*

Narcissus pleno flore V.

Narcissus pleno flore VI.

QVINTVS è genere Narcissi medio purpurei latifolij Sexti qui ex laxo membranaceo folliculo exit, proditque novo vere eum illo, folijs alijsque rebus omnino similis, solum discrimen in flore est, qui sex quidem majusculis folijs latè expansis constat, ut ille, sed in calice illo rubra fimbria ornato, alia sex folia paulo minora continet, singula peculiarem fimbriatum caliculum habentia, è quorum medio aliquot alia minuscula folia staminibus permixta prodeunt: suavis admodum est odoris, ad Muscari quodammodo accedens. Singulares ut plurimum sustinet caulis flores, interdum etiam binos, ut qui simplici foliorum textura constantem florem fert. *Narciss. plen. V.*

Floruit mihi Maio mense anni M D X C. præcedente autumno à Io. Boisoto Bruxellis missus.

Eodem tempore pro pleno etiã Narcisso accepi ab honesto viro Ioanne Mermanno Coloniâ bulbum, qui quidem sequente vere prodijt & in summo caule vaginulam tulit: sed illa exarescens floris spem præcidit. At annus XCI. planè similem superiori esse declaravit. Quo etiam anno mihi communicavit N. V. Philippus de Sivry, Præfectus urbi Montibus Hannoniæ, Narcissi bulbum, qui sequente anno florem tulit illis similem, sed viginti, & pluribus folijs constantem, intercursante inter illa fimbriato calice ut in jam dicto. At qui Illmo Comiti de Arenberg floruit anno M. D. XXCIX. quatuor & sexagena folia habuisse scribebat ad me idem Boisot, & unici bulbi, quem ab eodem Comite impetraverat, prolẽ superiore Augusto cum alijs aliquot raris bulbaceis stirpibus ad me mittebat: verùm tabellario, cui pyxidula, quâ inclusi erant, tradita erat Coloniam ferenda, in prædones incidente, cum illi adjunctis perijt magno meo dolore.

SEXTVS paullo angustiora videtur habere folia, alioqui non dissimilia: bis floris specimen Viennę mihi dedit, sed vitium fecit, Francoforti toto biennio folia duntaxat novo vere dedit: an id accidat propter fœcunditatem, proles enim singulis annis satis liberaliter sub- *Narciss. plen. VI. albo flore.*

 ministrat

ministrat, ignoro: atqui bulbum cum hac icone mittebat honestus vir idemque rei herbariæ studiosissimus & diligens observator, Iacobus Plateau, civis Tornacensis, mihi significabat unicum summo caule ferre florem sub Maij mensis finem, totum niveum, & multiplici foliorum texturâ constantem: hujus radix minor est quarto genere.

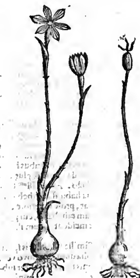
Vnde primum in Belgicam illata sint quartum & quintum genus ignoro: quod autem Mermannus communicabat, ex Regis Galliæ horto desumptum fuisse intelligebam.

Nomina. CÆTERVM hi flores *Ναρκίσσοι* à Græcis, Narcissi à Latinis appellantur, Galli peculiare nomen non habent, *Narcisses* tamē nominare possent, Germanis Narcissen rosen dicuntur. Priori simplici flore *Lirio blanco* ab Hispanis nomen impositum: alteri *Lirio blanco & Cebollinas*, à quibusdam etiam *Narcisso de Sevilla*, id est, Narcissus Hispalensis, vel quòd circa Hispalim plurimus nascatur, vel quòd à me primùm, deinde ab alijs ex eà urbe sit missus. Ejus altera species *Iunquillos blancos* appellata fuit, tametsi præter floris formam nihil affine habeat cum Narcisso juncifolio. Tertij & Quarti historiæ Turcicum nomen adscriptum. Octavum & Nonum à similitudine quam ejus folia cum juncis habent, Hispani *Iunquillos* vocant, nos Narcissum juncifolium flore flavo vel tenuifolium diceremus, ad differentiam Quarti, cui flavus etiam flos, sed latiora folia. Dodonæus Bulbum vomitorium esse contendit: quo autem argumento ipse & reliqui qui ejus vestigia sequuntur, id probare possint, libenter intelligerem: certe Narcissorum cujuscumque generis radix vomitum præmansa ciet, ut deinceps dicemus.

Omnem porrò Narcissum, præter eum quem peculiari nomine *Devebohini* dictum dixi, Turcæ propriè appellant *Serin cade*, hoc est, Regium calicem, quòd flavum illud in medio flore, calicis formam quodammodo referat: qui verò mittūt ejus bulbos vario corruptoque nomine, ut plurimum inscribūt, nunc *Zeremcada*. modò *Zerem cade*, interdū etiam ineptiore *Zaremcatta* addita voce *bianco*, vel *giallo*, cùm colorem album vel flavum designare volūt. Atqui pleno est flore, plerumque *Zerem cada catamer* appellarunt, additis ijsdem vocibus *bianco* & *giallo*, pro coloris florum quos mittere se putabant, varietate: tametsi sæpissimè nobis impositum deprehenderimus: nam multos simplici flore hoc nomine accepimus, contrà nonnumquam pleno flore præditos, hac simplici *Zerin cada* inscriptione. Interdum etiam tam plenus, quàm qui amplo simplici est flore, præsertim crasso præditi bulbo, *Penachio* nomine missi, vel *Giul catamer lale* (qua appellatione & Anemonem pleno flore, & alias quasdam stirpes accepimus) quæ voces Rosæ plenæ florem significant. Sæpissimè etiam ejusdem generis bulbis diversa nomina adscripta fuisse cōperimus: ut schedis additis minimè fidendum sit, sed cujus coloris florem sint habituri Narcissi bulbi, ipsa *αὐτοψία* nos docere & certos reddere debeat.

Facultates. NARCISSI cujuscunque generis radicem præmansam vomitū ciere jam diximus, quemadmodum sæpenumero expertus sum: quâ facultate præditam esse, ipse etiam Dioscorides testis est, apud quem reliquas Narcissi facultates requirere studiosos ne pigeat.

NARCISSVS SEROTINVS. CAP. XIIII.

Narciss serot. sive autumnalis minimus.

VNICVM cauliculum, digitalis longitudinis, gracilem, vacuum habet hic Narcissus, in cujus summo florē Narcissinum odoratū, sex foliolis albis constantem, & in medio exiguum calicem flavum continentem: flori succedit exile trigonum caput, exiguū nigrum angulosumq; semen continens: radix Narcisso Iuncifolio valde similis, minor tamen, multis candidis tunicis, lentoque succo prægnantibus constans, sed nigrâ quadam membranâ tecta. Tota planta amara est, ut superiores Narcissi, vereq; dixit Plinius, odorato saporem rarò ulli non amarum.

Natales. Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdulis, ubi florentem, & suis capitulis jam maturescere incipiētibus eruebam sub Octobris finem, nullis è bulbo natis folijs, nec ulla eorum vestigia observans, quod sanè mihi admirationi fuit.

Nomina. Incolæ *Toñada* appellabāt, nos serotinum nuncupavimus, possemus & Autumnalem minorem vel minimum dicere: nam Narcissum vix minorem inveniri posse puto.

Narcissi Persici historia. NARCISSVS PERSICVS. CAP. XV.

ΑΚΑΤΑΟΣ planè est hæc planta, & floris duntaxat pediculo prædita, veluti Crocum, Colchicumque: exilit ergo è membranaceo cucullo,

Narcissus Persicus.

cullo, tamquam ex vasculo aut theca flos oblongus, Croci aut Colchici floris æmulus, sex folijs cõstans ex flavo pallescentibus, quorum tria interiora paulo angustiora sunt, externa latiora, & summo mucrone oõnihil incurva, sive ἀπόφυσιν quandam habentia, qua interiorum mucronem amplectuntur & comprehẽdunt, ingrati odoris, & papaveris quasi virus redolentis, stamina sex medium florem occupant, in foliorum unguibus nata, sed internorum foliorum reliquis longiora, exilit è medio oblongior stilus gracilis, & sine capite. Folia illi sunt Hemerocallidi Valentinæ, de qua paullo pòst, non multum absimilia, lata, plana, ejusdemq; cũ illis coloris, hoc est, ad ærugineum tendẽtis, quæ ut plurimùm convolvuntur, aut sese circumagunt: radix crassa, bulbosa, à basi (quæ multis fibris donata est) statim extuberans, intus candida, foris pallidior quidem, sed aliquantum etiam nigricans.

Semel duntaxat Cõstantinopoli allatum est hoc bulbi genus, mihiq; communicatum à Philiberto de Bruxellis, cujus ante memini, anni M D. LXXV. initio, quem postea varijs amicis cùm in Belgicâ tùm in Germaniâ distribui. Initio Narcissum Autumnalem majorem sequente capite describendum ex bulbi forma esse conijciebam, in qua opinione valde me confirmavit flos sub finẽ Septembris emergens. Sed postquam folia non subsequi animadverti, & ineunte demùm vere prodire observavi, eaque ab illius folijs colore differẽtia: tum exactiùs collatâ inter se utraque plantâ, dispares esse manifeste deprehendi: æstate breve inter folia caput; ollicem crassum, brevi pediculo inhærens, & summâ tellure vix emergens, ferre aliquoties observavi, quod cùm inane esset, seminis conspiciendi spes omnis sublata.

NOMEN schedæ illi additæ inscriptum erat *Zarem cada persiano*, id est Narcissus Persicus. *Nomina.* Multum verò convenire videtur cum Narcisso vel Lirio altero Theophrasti, cujus meminit Historiæ plantarum lib. sexto, cap. VI. florem amplum illi tribuens, coloremque (ut eruditiores volunt) melinum, non nigrum, figura oblongum, serotinumque admodum, post Arcturum & circa æquinoctium sese ostendeorem, vel, ut sequente capite ait, autumno primis imbribus, quemque libro VII. historiæ cap. XII. caulem tantùm floris habere dicit, ut crocum, cum omnibus alijs assurgat. *Lirium alt. Theoph.*

NARCISSVS AVTVMNALIS. CAP. XVI.

PERSICO Narcisso valde affinis est hic Narcissus, tametsi neuter flore Narcissum æmuletur, sed solis folijs, & radice. Quina autem aut sena habet folia, oblonga, pollicem lata, præ viriditate ferè nigricantia, splendentia, humi plerumque sparsa, inter quæ brevis exit cauliculus viridis, rotundus, vix supra terram se attollens, cui insidet flos superiori formâ similis, sed brevior; flavi omnino coloris ex membranaceo folliculo emergens, cujus exteriora tria folia interioribus majora sunt, eaque velut amplectuntur, omnia autem mucrone sunt magis orbiculato, quàm Persici folia: sex stamina suis apicibus ornata, & stilus è floris umbilico emergunt: radix crassa est rotunda, intus candida foris, ut Narcissus, nigricans. *Narciss. autumnalis major.*

Hujus alia species invenitur angustioribus folijs, in reliquis cum illo conveniens.

Sub Augusti finem, & Septembri germinare incipit, & plerumque floret. Gaudet montanis quibusdam Hispaniæ pratis. etiam in Italia sponte nasci audio. Ex Thracia ante paucos annos etiam afferri cœpit, cujus bulbos quòd siccitate nonnihil pallescerent initio Persici Narcissi esse putabam. sed emergentia illico, post quàm telluri fuerunt commissi bulbi, folia, omnem dubitandi occasionem ademerunt. *Tempus. Natales.*

ALTER Octobri mense, quemadmodum Persicus, nudum è vaginula membranacea profert florem sex oblongis & angustis folijs constantem, non æqualibus, nam exteriora paullo longiora & latiora sunt, omnia autem mucronata foris flavescentia & splendentia, interius flava ad majoris colorem magis accedentia, flava stamina medium florem occupant. odoratus est hic flos, soloque pediculo innitens, supra terram non attollitur: flore jam marcido, emergere interdum incipiunt folia, ut plurimùm autem ineunte vere duntaxat, terna aut quaterna, plana, viridia, & splendentia instar foliorum majoris, sed longè angustiora, & *Narciss. autumnalis minor.*

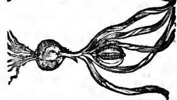
Narcissus autumnalis major.

Narcissus autumnalis minor.

ra, & præter aliorum morem sese contorquentia, & cincinnorum instar convolventia: semen primùm mihi tulit anno M.D.XCI. initio Iunij in capitulis uncialibus, ferè trigonis, rotundum, nigrum, cui inhærebat albicans quædam & spongiosa ab uno latere materia: radix pusilla, nigrâ tunicâ tecta, inferioreque sede tenuibus fibris firmata.

Nomina. NONNULLI vocant hanc stirpem Narcissum autumnalem, alij Colchicum luteo flore, cùm tamen nihil cum colchico commune habeat, præter florem, reliqua sunt Narcissi. Quòd si à floris similitudine colchicum dicendum, omnia croci genera etiam Colchicum appellare licebit, cùm florem colchico similem habeant. Hispani *Açucenas amarillas*, id est, Lilium flavum: è Thracia verò allatum *Cidem sari* nomine. Posset etiam non incommodè forsitan ad Lirium alterum Theophrasti referri, vel νάρκισσος ὀπωρινὸς græcè dici: Secundus autem νάρκισσος ὀπωρινὸς ὁ μικρότερος, sive Narcissus autumnalis minor. Verum quidem est mihi missum à Generoso Viro Carolo de Houchin Domino de Longatre Colchici lutei minoris nomine, à Iacobo Plateau verò, Colchici montani minimi lutei appellatione.

Sparganium Plaçæ. SUPRA Valentiam salebrosis & petrosis locis nascitur quædam planta bulbacea binis folijs prædita, humi stratis, longis, crassiusculis ex viridi nigricantibus, Narcissi majoris autumnalis folijs ferè similibus, sed quibus interna parte secundùm nervi medij longitudinem alba quædam lariu scula linea ducta est: radix bulbosa multis tunicis constans candicantibus, & lenti viscidique succi plenis, ingrati amarique saporis, foris nigro cortice obductis.

Eam C.V. Ioannes Plaça Medicus Valentinus, pedalem caulem (nam radicem cum folijs duntaxat, eo demonstrante, eruebam) lævem, aliquot in summo flores Lilij æmulos, candidos ferentem habere, deinde rotunda capitula, in quibus exiguum semen contineretur, asserebat, & Sparganium vocabat.

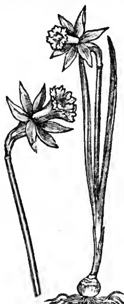
PSEUDO-NARCISSUS. CAP. XVII.

Pseudonarcissus vulgaris. PSEUDO-NARCISSUM illum vulgarem maturè admodum florem proferentem sex pallidis, & stellatim decussatis folijs constantem, magno, longo flavoque & fimbriato calice è medio protuberante ornatum, tanta abundátia in pratis, Londino satis vicinis, crescere certú est, ut in celebri illo vico vulgo *Ceapside* nuncupato Martio mése rusticæ mulieres maximâ copiâ flores venales proponant, & omnes tabernæ eo flore exornatæ conspiciantur. Crescit & alijs Angliæ, & plerisque Germaniæ locis: memini & olim, cùm Lovanij humanioribus literis operam darem, ad silvulæ illius, cœnobio vulgo Perck dicto vicinæ, margines legere sponte natum.

Reperitur etiam illius genus magis præcox, alioqui non valde diversum à jam memorato, cujus flos non pallidus, sed aureus instar majoris Hispanici.

Hunc

Pſeudo-narciſſus pleno flore.

Pſeudo-narciſſus major Hiſpanicus.

Pſeudo-narciſſus minor Hiſpanicus.

Hunc verò, colorem interdum mutare obſervavi, hoc eſt, calicem illum medium non minus pallidum habere, quàm ſint ſex illa externa folia ipſum ambientia.

Nunc etiá apud Belgas in hortis alitur aliud genus prorſus illi ſimile, folijs, bulbo, cęteriſq; rebus, ſed diverſo flore, qui videlicet medio illo calice careat, & ejus loco, plurima folia externis illis omnino ſimilia & pallida habeat. *Pſeudonarciſſ. pleno flore.*

AT aliud genus nonnullis veteris Caſtellæ pratis, & humidis mõtanis locis, Anglico quidem ſimile, ſed folijs longè majoribus, magiſque virentibus, longiore caule, paullo minore flore, eoq; prorſus flavo, & quaſi aureo, videlicet tam externis folijs quàm calice: radix hujus craſſior eſt quàm in ſuperioribus. *Pſeudonarciſſus major Hiſpanic.*

EST etiam alius, qui novo vere terna aut plura profert folia, majori forma coloreque ſimilia, ſed longè minora & anguſtiora, florem puſillum, majori tamen Hiſpanico & forma & flavo colore perſimilem, inſidẽtem digitali, tenui, viridi cauliculo inter folia emergenti: flori ſuccedit trigonum, obtuſis tamen angulis, & ferè rotundum capitellum, in quo ſemen inæquale nigrum, ſatis magnum pro plantæ proportione: radix bulboſa, exigua, foris nigricans. Miſſus mihi hic fuit primùm à Io. Moutono, Narciſſi minimi montani latifolij nomine; deinde à Generoſo Dn. de Longatre, pro Pſeudonarciſſo minimo Hiſpanico flavo. *Pſeudonarciſſ. minor Hiſpanicus latifolius.*

NASCITVR verò quibuſdam Luſitaniæ Beturiæque collibus, Pſeudo-Narciſſi genus aliud, cui folia non lata ut ſuperioribus, ſed valde anguſta, ſive potiùs juncea; caulis tenuis, nudus, *Pſeudonarciſſ. junceis folijs 1.*

nudus, palmum altus, cujus extremitati insidet flos è vaginula emergens, qui sex folijs ex herbido pallescentibus & expansis constat, quorum medium calix flavus, calathi instar oblongus, oris præditus non sinuosis & fimbriatis ut superiorum, sed æqualibus: radix exiguo Narcisso similis, intus candida, foris nigricans.

Florebat Ianuario, cùm Vlyssipone Hispalim proficiscerer: & Incolæ *Campanilla*, hoc est, Campanulam vocabant.

SED & expressâ meâ Stirpium quas in Hispania observabam Historiâ, misit ad me Ioannes Moutonus Tornacensis pharmacopæus diligentissimus & fidelissimus, idemque rei herbariæ peritissimus, elegãtes Pseudo narcissi juncifolij icones, quas è plantis, ipsi medio Martio anni M.D.LXXVI. florentibus delineari jusserat: eas porrò aliquot ante annis à quodam è Gallicia redeunte in Cantabrorum jugis erutas accepisse, scribebat.

Harum prior, illi persimilis est, quem proximè descripsi: imò illam ipsam esse certus sum. Nam anno M.D.LXXXIIII. trium harum stirpium singulares bulbos ad me misit, qui omnes sequente anno non modò egregiè creverunt, sed etiam flores protulerunt ipso Februario, quia fortè in fictili repositos diligentiùs adservaveram.

Pseudo-narcissus juncifol. II. flavo flor. Pseudo-narciss. juncifol. III. albo flor.

Pseudonarciss. juncei folijs II. Alter tenuiora paullo, licet surrecta, habuit folia, florem flavum, hoc est, calicem per oras leviter & tenuiter fimbriatum, & sex illa foliola calicem ambientia, ex herbido pallescentia, in capitulo flori succedente nigrum rotundiusculum semen etiam tulit: radix pusilla foris nigricans, bulbacea, tenuibus fibris è sede prodeuntibus firmata.

Pseudonarciss. juncei folijs III. Tertius quaterna aut quina folia habuit tenuissima, & capillaria, viridia, humi procumbentia & sparsa, inter quæ cauliculus emersit infirmus, palmaris, tenuis, nudus, unicum in summo florem è membranaceo folliculo prodeuntem sustinens, tenellum, candidum omnino & calicis oris fimbriatis: hujus semen non observavi: radix superiori similis. Omnes verò has elegantes plantulas mihi abstulit asperrima illa anni XXCVI. hiems.

Nomina. VVLGAREM porrò Dodonæus appellat Narcissum silvestrem: suntqui putent Theophr. lib. VI. Hist. cap. VII. βολβοῦ καὶ δ᾽ιον esse, cujus solũ inter coronarios flores, & qui maturè erumpunt, meminit, sive Plinij lib. XXI. Hist. Nat. cap. XI. Codiaminon, quod bis florere ait, vere & autumno. Germani gelb Hornungs blumen/ Austriacæ matronæ gelb beckerl/ id est, flavum caliculum, & gelb Mertzblumen/ hoc est, flavam violam martiam, Belgæ geel tydeloosen/ Galli nonnulli *Coquelourdes*, alij *Porrion*, à porraceis videlicet folijs appellant.

HEMERO-

HEMEROCALLIS VALENTINA. CAP. XVIII.

HVIC plantæ, quę inter Narcissi genera referenda, quina aut sena sunt folia, oblonga, lata, Narcissinis similia, sed planiora, firmioraque, subcineracei quodammodo coloris: caulis inter ea assurgit cubitali interdum altitudine, & Leucoij bulbosi quarti (de quo paullo infra) crassitudine firmior, nudus & sine folijs, qui cacumine promit membraneacũ involucrum, & eo dehiscente quinos aut senos, interdũ plures flores, Pseudo-narcisso vulgati similes, Lilij odorem spirantes, albos omnino: præter externorum sex foliorum nervum, & extremos mucrones, qui viridi colore nonnihil aspersi conspiciuntur: è medio oblongo protuberante calice per oras laciniato exeunt candida sex oblonga stamina suis apicibus flavis ornata & medio longiore stilo, ut lilio albo ferè: marcidis & defluentibus floribus subsunt triangularia capita, in crassitudinem successu temporis extuberantia, quibus semen continetur nigrum, magnum, compressum, fungosum: radix bulbacea, magna, alba, oblongior, lento humore plena, nigricante cortice obducta, quæ interdum adnatis Narcissorum modo se propagat. Caulis etiam & folia concisa aut confracta lentum humorem exstillant. *Hemerocallis valentina historia.*

In maritimis circa Valentiam Hispaniæ frequens, & toto illo maritimo tractu infra Mompelium, ubi Maio mense florentem, Julioque & Augusto semen maturum ferentem magna difficultate ante multos annos eruebam, tam altè arenâ maris fluctibus aggestâ, mersa erat. Allata etiam est Viennam aliquoties, dum istic vivebam, Constantinopoli, Narcissis varij generis permixta, *Con zambach* nomine, addita inscriptione, albos ac odoratos flores proferre medio inter Augustum & Septembrem tempore: & certè bis autumo florem dederunt recens allati bulbi Generoso viro Wolfgango Christophoro ab Entzestorf Austriaco: sed illæ ipsæ plantæ nullum postea florem amplius tulerunt; quemadmodum nec ex omnes quas è Gallia, Hispania & Italia sæpiùs in Belgium delatas, vel semine natas aliquot annis aluimus. Itaque hanc plantam, ut & alias quasdam, in illarum classem reijcio, quæ mutato natali solo, nunquam, aut rarissimè florere solent, cùm videlicet concepto jam in ipso bulbo flore eruuntur, & transferuntur. Aliquot etiã bulbos ad me Neapoli mittebat Ferdinandus Imperatus, quos cum alijs plerisque (curante Ill^ri Viro Ioanne Vincentio Pinello) Francofurti accipiebam ex ea urbe discessurus sub finem Septembr. M.D.XCIII. quos subsequentis anni hiems, omnibus hortis valde noxia, sustulit. *Natales.*

Eo porrò tempore quo Mompelij apud C.V. Gulielmum Rondeletium vivebam, Scilla vocabatur, atque ex ea trochiscos qui Theriacam ingrediuntur pharmacopæi parabant: postea Pancratium flore Lilij vocari cæpit. Quæ in Valentino littore nascitur, D. Ioanni Placæ Medico & Professori illius urbis celeberrimo Hemerocallis nuncupabatur, qui eã liliaceos quidem flores ferre affirmabat, sed flavescentis aut pallidi coloris. Hispanorum vulgus *Amores mios* vocat. Itali quidam *Giglio marino*, apud quos rubro aut purpureo flore inveniri, præsertim Ostiensi portu, mihi aliquando relatum est. *Scilla.* *Pancratium.*

LILIONARCISSVS HEMEROCALLIDIS Valentinæ facie. CAP. XIX.

QVANQVAM cum Hemerocallide Valentina magnam affinitatem habeat, eodem tamen capite non complectendam, sed peculiare caput illi tribuendum operæpretium duximus: notas enim quasdam habet ab Hemerocallide alienas.

Semine autem ex Italia misso nata est hæc planta Ioanni Bidaut Canonico Insulano, rei herbariæ (ut intelligo) studiosissimo, qui floris iconem N.V. Ioanni Boisot mittebat, is verò ad me, anno M.D.XCII.

Iacobus etiam Plateau, cujus frequens in meis Observationibus mẽtio, eodem anno scribebat similem plantam ipsi natam semine Florentiã misso Martagonis rarissimi appellatione, quod tamẽ ipse, propter dissimilitudinem aliter appellare maluisset. Sequente anno, meo rogatu

Lilio-narcissus Hemerocallidis facie.

Lilionarcissi historia.

rogatu ejus imaginem misit, & litteris ad me exaratis descriptionem addidit, quas, quoniam gallicè loquebatur, latinas sic faciebam: Mitto, uti petieras, iconē ejus Narcissi, quem satione adquisivi, & eorum, quæ circa eam plantam observavi, descriptionem.

EIVS bulbus Muscari crassitudinē æquat, vel etiam superat, pauloq; longior est, multis tunicis involutus, quarum extima fusca est, sequens subrufa, tertia candidior: ejus radices seu fibræ, graciliores & frequentiores, quàm in Muscari: sub Aprilis demùm finem (nullos bulbos memini adeò tardè emergentes) sena aut plura producit folia, duplò ferè latiora quàm Muscari, sed illis breviora, & sub extremum Augustum marcescentia, dissimili planè ratione quàm tua Hemerocallis Valentina, cujus folia Augusto emergunt, deinde tota hieme viridia permanent. Ex eodem bulbo bini interdum prodeunt caules, ferentes singuli, circiter Iunium mensem, folliculo inclusos sex aut octo flores parvo lilio non dissimiles, medium occupante parvo calice albo, in multas lacinias per oras secto, odorato, in quo sex alba stamina flavis apicibus prædita, & medius stilus albus: semē in thecis nigrum, minus & magis rotundum Hemerocallidis semine. Ego Lilio-narcissum Orientalem appellarem: sed tuo judicio permitto.

Illius porrò eiconem, ex ea, quam ipse Plateau mittebat, expressam hîc subjecimus.

LEVCOIVM BVLBOSVM. CAP. XX.

Leucoium bulbos. præcox majus.

TRIA Leucoij bulbosa radice apud Pannones observabam genera: quorum duo præcocia sunt, tertium serotinum. Præcocibus addo aliud peregrè Viennam allatum, deinde minimum genus in Hispanicâ peregrinatione erutum.

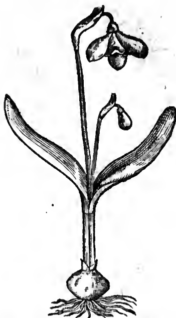
PRIMVM, Narcissi autumnalis majoris folijs simillima habet folia, admodum viridia & nitida, nō tamen adeò atra viriditate splendentia: caulem è medio illorum exeuntem, sesquipalmarem, nudum, striatum, infirmum, concavum, membranaceum folliculum, sive vaginulam in summo ferentem, è qua unus, interdum alter, rarò tertius erumpit flos, sex folijs æqualibus constans, candidis, sed extimâ & angustiore parte veluti maculâ è viridi flavescente infectis, nutans & deorsum spectans, exigui cymbali modo, medium occupantibus sex flavis staminibus cum candicante stilo, florisq; Spinæ appendicis, sive Oxyacanthæ vulgo creditæ odorem referens, nec ingratus: flori succedunt membranacea capitula, pyri modo turbinata, semen ex candido flavescens continentia, oblongiusculum, durum: radix bulbosa est, multis candidis tunicis (extimâ tamen fuscâ) constans, & densâ candicantium fibrarum comâ firmata.

Leucoium bulbos. præcox minus. ALTERIVS folia non multùm à superioris folijs forma discrepant, verùm angustiora sunt & firmiora, ad Pseudo-Narcissi vulgaris flavo flore foliorum colorem æruginosum & quodammodo cineraceum magis accedentia: cauliculi graciliores, palmares, nudi & concavi

Leucoium bulbos. præcox minus.

Leucoium bulbos. præcox Byzant.

cavi è vaginulâ illi insidente, unicum semper florem (plures observare nô memini) promunt superiore minorem, nutantem etiam & pendulum, atque sex folijs præditum, quorum tria externa omnino nivea, alijs duplo longiora latioraque sunt, radijsque solatibus illustrata, aut sudo cælo, alarum modo se explicant, tria interna breviora sunt, & cordis, ut vulgo ab impepetitis pingitur, formam, sive sagittæ crenam referunt, binis viridibus maculis circa crenam foris notata, internè sex viridibus radijs ab umbilico ad extremas oras insignita: medium florem sex etiam staminula crocea, stilusque exilis, candidus, occupant, odor nullus, aut perquàm exiguus: similia superioribus ferè capita succedunt, minora tamen, & olivæ virentis formam penè exprimentia, in quibus semen altero candidiùs: radix superiore minor, multis etiam tunicis albis constans, externâ nonnihil nigricante, & sessili parte multis tenuibus fibris prædita.

Prodit utrumque maturè admodum, statimque inter bina folia florem ostendit vix liquefactis nivibus, quas secundum genus nonnumquam etiam penetrat: Maio mense semen maturescit, & folia marcescunt.

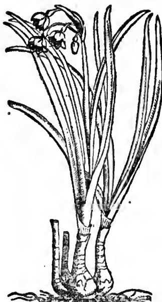
TERTIVM genus secundo ferè simile est, ineunteque Martio bina folia promit illi similia, sed latiora, æruginei etiam coloris, floris gemmam ut in illo complectentia: crassiusculus caulis tandem succrescens, unicum florem vaginulâ inclusum sustinet, formâ superiori similem, duplo ferè majorem, tribus externis folijs alarum modo expansis, prorsus niveis, interioribus verò brevibus, bisulcis ut in superiore, simul coëuntibus, & veluti tubulũ quempiam efformantibus, foris plerumque circa ungues virescentibus, reliquâ parte albis, oras tamen secundùm crenas virides maculæ inficiunt, interius verò aut magna ex parte viridia sunt, aut octo radijs ab imis unguibus secundùm longitudinem ductis prædita: prioris fragrantiam utcumque æmulatur hic flos, & suavius quidpiam spirare mihi videtur: radix secundo major. *Leucoium bulbos. præcox Byzant.*

Primum, in silvâ quadam non procul Zolonock Ill. Dn. de Batthyan oppido udis locis solummodo observabam: crescit etiam plerisque Germaniæ locis: Alterum nô modò in Viennensi & Leytano saltubus, sed etiam plerisque Pannoniæ pratis: umbra tamen magis delectari videtur. Tertium Byzantio Viennam inferri cæpit, Narcisci bulbis permixtum, post annum M. D. XXCII. Sed & simile pænè mittebat Doctiss. Imperatus, cum multis alijs bulbis, Neapoli, sub Autumnum anni XCII. è monte Virgineo erutum. *Natales.*

QVARTO quinque aut sex sunt folia Narcissinis similia & virentia: è quorùm medio caulis pedalis aut amplior assurgit, nudus, concavus, aliquantulum planus, & binis acurioribus angulis præditus, viridis, è mẽbranaceâ vaginulâ quinos aut senos flores summo fastigio *Leucoiũ bulbos. serotin. majus I.*

P proferens,

Leucoium bulbos. serotin. majus. t. | Leucoium bulbos. autumnale tenuif.

profereos, tintinnabuli modo pendulos, sex æqualibus & niveis folijs cōstantes, quorum extimam partem virides maculæ inficiunt, senis intus staminibus flavis, medioque lacteo stilo, apice viridi insignito: floribus succedunt magna & trigona angulis obtusis capita, pyri in modum ferè turbinata, nigrum semen orobaceum, Liliasphodeli flavo flore semini non absimile continentia: radix crassa & bulbacea multis succulentis tunicis constat, & plurimis fibris donata est.

Seriùs superioribus plerumque germinare solet, atque Maio demū mense flores proferre.

Natales. Vno duntaxat interamnis Pannoniæ loco hoc genus observabam uliginosis pratis supra Waraſdinum anno M.D.LXXIX. Memini & illi simile planè, duodetrigiota priùs annis eruere in Pratis Lateræ vicinis cùm Mompelij viverem.

Sed & ejus genus quibusdam pratis ad Danubium siris infra Vieonam Austriæ nascitur, cujus folia quidem similia, sed pallidiora, nō adeò mucronata, & veluti bifido mucrone prædita: flores item maculis ex viridi magis pallentibus infecti. Alitur hoc etiam in Germanicis & Belgicis hortis.

Leucoiū bulbos. autumnale tenuifol. QVINTVM cauliculo est palmum alto, gracili, unicum, interdum alterum & tertium ferēns florem omnino lacteum, pendulum, sex folijs constantem, & tintinnabuli modo formatum, inodorum, ingratique gustus, in quo pallida stamina: flore jam aperto, demum prodeunt quaterna aut quina capillaria viridiaque folia: radix bulbosa, satis crassa pro plantæ exilitate, è multis glutinosis tunicis compacta & amara, quæ candicante mēbranâ integitur.

Extremâ Bæticâ, quà Lusitaniæ contermina est, non procul Badajoz, quam nonnulli Paeem Augustam esse existimant, ad flumen Anam sitam, nascitur, ubi sub finem Octobris & Novembris initio, cum suo flore eruebam Vlyssiponem proficiscens, unde in Belgicam cum parvo illo serotino Narcisso amicis mittebam: qui diu in pensilibus suis hortis utrúque aluerunt, nullum tamen, quod sciam, florem videre potuerunt, & an hactenus bulbos conservarint, ignoto.

Nomina. PRIMVM genus à rhizotomis mulierculis Moßveil/ quasi dicas palustrem violam, nominatur: in Germania verò ubi plerisque locis nascitur, weiße Hornungs blumen/ id est, candidus Februarij flos, ad differentiam Pseudonarcissi vulgaris, quem gelb Hornungs blumen appellari dixi. Alterum ab ijsdem mulierculis weiße veyl/ & Schneetropfen/ hoc est, alba viola & niveæ guttæ, ab insigni videlicet candore appellatur. Serotini majoris nullum vulgare nomen intellexi, quemadmodum neque Quinti, quod Leucoium autumnale dici poterit, cùm autumno duntaxat, ut puto, floreat.

SCILLA HISPANICA.

CAP. XXI.

Scillæ hispanicæ flos & semen.

SCILLÆ historiam plerique dederunt: sed quia nemo hactenus legitimam ejus iconem exhibuit, facere non potui quin meis observationibus insererem, cùm eam & primùm emergentem, & florentem, semineque onustã, plerisque Hispaniæ & Lusitaniæ locis eruerim.

EST verò Scillæ caulis plerumque cubitalis aut major, rectus, nudus, absque folijs, plurimis candidis & stellatis floribus ornatus, Asphodeli minoribus, ornithogalo majori (quod quidam Scillam Epimenidiam putant) valde similibus, qui ab imis (uti verissimè Theophrastus Hist. lib. VII. cap. XII. scribit) explicari incipiunt, quemadmodum Asphodeli & quarundam aliarum bulbacearum stirpium flores: his succedunt triangula capitula compressis angulis & velut inania, in quibus tamen nigrum, planum, paleaceum semen: quinque, sex aut plura demum emergũt folia liliacea, lata, viridia admodum, densa sive carnosa, humi expansa, nonnihil carinata: radix crassa est, multis tunicis albis lento quodam humore plenis prædita, multisque crassiusculis fibris capillata. *Scilla historia.*

Copiosè nascitur supra Olysipponem, & plerisque alijs Lusitaniæ & Hispaniæ locis. Floret Augusto & Septembri, semen Octobri & Novembri maturescit: folia maturo jam semine, & exarido caule, emergunt Novembri & Decembri. *Natales.*

GRÆCIS σκίλλα, Latinis etiam Scilla dicitur, cujus Plinius tria genera facit, masculum folijs albis, feminam nigris, & tertium cibis gratum Epimenidium, quod angustiore est folio, & minus aspero, vel, ut Theophrastus habet, læviore. Hispani *Cebolla albarrana* appellant. *Nomina.*

Cùm porrò Epimenidia scilla, teste Plinio, edulis sit, Hemerocallidem valentinam, illam esse non posse, certissimo argumento est exemplum de duobus piscatoribus, quod interdum C. V. Rondeletus referre solebat: id autem est ejusmodi. Illorum piscatorum alter cultrum, Hemerocallidis, eo concisæ, succo intinctum, sodali, quem oderat, cibum sumpturo adposuit: ille bonæ fidei, nec insidias metuens, carnes propositas secat, ijsque vescitur, abstinente alio, qui se fame premi negabat: post paucos deinde dies miser ille, qui carnes ederat, sublatus. *Scilla epimenidia.*

PANCRATIVM.

CAP. XXII.

PANCRATIO amplitudo major est, extimæ tunicæ rubent, foliaque ampliora, longiora, magis carinata & quodammodo surrecta. *Pancratium.*

Abundè crescit in Hispaniæ mediterraneis, adeò rusticis exosum, ut me ejus bulbos eruentem admonerent ne degustarem, præsentaneum enim esse venenum. Germinat cum Scilla: florentem autem, aut semen ferentem numquam hanc plantam conspexi. *Natales.*

Pancratium.

Fabiano autem Ilges, ut ad me scribebat anno M.D.XCII. in pensilibus hortis non modò caulem protulit, sed etiam plurimos flores spicæ instar in eo nascentes, sex folijs constantes, scillæ (quantum ex pictura, quam epistolæ conjunxerat, colligere licebat) florum æmulos.

Nomina. Παγκράτιον ἢ σκίλλα Græcis, Pancratium Latinis dicitur, Hispani eodem quo superiorem nomine donant, *Cebolla albarrana*.

DIOSCORIDE teste Scillæ vires & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter assumitur: cui tamen mitior, quàm Scillæ, facultas inest. Plinius easdem facultates, atque etiam plures illi tribuit. Hispanis rusticis, licet exosa, aliquo tamen in usu est: nam aqua, dum illa assatur, exstillante scabiem utiliter illini, & curari mihi asserebant.

BVLBVS ERIOPHORVS.
CAP. XXIII.

Bulbus Eriophorus.

HIc est ille bulbus, cujus florem tanto tempore Belgica videre desideravit. Nam cum primum nacti munere amplissimi viri Iacobi Antonij Cortusi patricij Patavini, plurimis annis summa diligentia istic excoluimus, atque adhibitâ omni curâ, ut ad florum generationem perduceremus, subinde etiam mutatis terræ generibus, sed operam lusimus: in maximâ tamen amplitudinem excrevit, & se mirum in modũ adnatâ sobole propagavit. Et postquam accessit Illustrium quorundam Venetorum qui ad nos scripserunt testimonium, ejus florẽ (tametsi plus decennio bulbum in suis hortis aluissent) numquam conspexisse: factum est, ut sterilem esse mutato natali solo, neque florem proferre arbitraremur, præsertim cùm id vitium numerosâ nucleorum prole abundè compensaret. Verùm aliter rem se habere, anno M. D. LXXV. mense Maio deprehendi.

Nam cùm præcedente eum annum brumâ aliquot illius bulbos *Muscari* majoris nomine cum plerisque alijs rarissimis plantis, Constantinopoli rediens attulisset Philibertus de Bruxella, cujus ante memini, & ex illis nonnullos pro nostrâ amicitiâ mihi dedisset, partem ipse terræ concredidi, partẽ in pensili horto C. V. Ioannes Aicholtzius Medicus & Professor Viennẽsis: mihi omnes periierũt, ille verò duos conservavit, quorum alter etiam floruit non sine ingenti meâ lætitiâ, quam omnibus rei herbariæ studiosis, istius bulbi suis floribus onusti delineatione ad vivum expressâ à peritissimo artifice Martino Rota S.C. M^tis sculptore, atque descriptione in Appendice ad Hispanicas observationes, illo ipso anno testatam esse volui. Eam cùm denuò in Pannonicis observationibus evulgassem, significavit mihi Generosus Dn. de Longàrre ipsi etiam Iunio anni M.D.XXCIII. flores dedisse. Mihi verò, ab eo tempore quo iconem delineari curabam, illius florem numquam videre contigit, licet multis annis postea bulbum aluerim mirâ fœcunditate plurimas soboles procreantem.

Bulbi eriophori hist. SVNT ergò Bulbo eriophoro multa oblonga folia, Hyacinthinis ferè similia, non Narcissinis,

cissinis, minus carnosa & succulenta, duriora etiam, viridia, mucronata, ingrati saporis, quibus minutissimè etiam confractis, tenuia quædã stamina instar telæ aranearum diduci possunt. Ex horũ medio caulis exit cubitalis, aut amplior, rectus, Scinlini caulis æmulus, lævis, nudus, virescens, supremâ parte ad cæruleum colorẽ tendens, oblongamq; ac densam veluti spicam, in denos vel plures versus, ante quam explicetur, distinctam, primum viridem, sed paulatim (dum sese explicat in flores) cæruleum colorem contrahentem: flores senis foliolis stellatim expansis constant, triangulo umbone in medio protuberãte, Hyacinthi autumnalis floribus valde similes, inodoti, cærulei cum suis, quibus insident, pediculis, & internis staminibus, quorum apices initio purpurei, ubi sese expanderunt, pallescente quadam veluti farinâ aspersi sunt. Incipit florere ab imo, ut Scilla, & reliquæ magnâ ex parte bulbaceæ stirpes, flores racemi aut spicæ instar confertos habentes, solẽt. Semen observare voluimus, sed flores admodum caduci, statim marcessere cœperunt, & relictis tantùm in caule pediculis deciderunt. Radix crassa & bulbosa est, è plurimis tunicis albis contexta, tomentosa, & velnti aranearum telis obsita, multos ut plurimum bulbos ad latera adnatos habens, & crassis oblongísque fibris nitens.

Etiophotus Peruänus.

ALIUD porrò elegantissimum Etiophori genus ab eruditissimo viro Doctore Simone de Tovar Medico Hispalense celeberrimo, anno M.D.XCVI. accipiebam, nunquam ante mihi conspectum, quòdjam descripto adjungendum putavi. *Eriophorus Peruänus.*

MULTA id ex radice promit folia, surrecta initio, deinde in terrã sese inclinantia, dẽsa, carinata, instar foliorum Hyacinthi, viridia, splẽdentiaq;, quę minutim cõfracta, tenuissima stamina prębẽt, haud secus ac Primum genus: inter hæc folia sesquipedalis nascitur caulis, teres interdũ & gracilis, firmus tamẽ, nudus, virescens, qui summo fastigio plurimos fundit flores, initio quasi in spicã congestos, deinde ab infimo sese explicare incipientes & in latitudinẽ expandentes, (ex foliolis stellatim decussatis cõstare deprehenduntur, coloris purpurei, circa umbilicũ autẽ cærulei, ut & prominens umbo, atq; sena quæ illũ ambiunt staminula lata, flavis seu pallidis apicibus prædita, singula florũ folia per longitudinẽ secãnte venã ex atto purpureã; odor valde tenuis & exilis: oblongis verò gracilibúsq; innitũtur flores pediculis ex viridi purpurascẽtibus, quorũ singuli ex appendicularũ candidarum & membranacearum sinu prodeũt: floribus successerunt trigona mucronatáq; capitula, semen continentia rotũdum, nigrum semini Hyacinthi Anglici seu Belgici par: bulbus ejus crassus, longiusculus & quodammodo pyramidalis, ex albo flavescens (cujus squamæ, perinde ac in priore, molli lanugine plenæ) infimâ sede multis crassiusculis fibris prædita: floruit extremo Maio insequente.

Ceterùm, cùm diligenter hanc stirpem considero, & cum Hyacinthi stellati Peruãni icone confero, plurimis notis convenire comperio, & illâ ipsa icone hanc stirpem, aut illi parem, expressam esse, pænè mihi persuadeo: illud solùm interest, quod iconi folia non carinata, sed medio nervo protuberante & sublevato adpicta sint, tum radix nimis obtuso mucrone. Hanc ob caussam Lectori optionem relinquo, ut quo loco volet, iconem adaptet.

Ἐριοφόρυς, Laniferi nomen huic bulbo inditum, ob tomenti copiam, quod lanæ modo in stamina diduci potest. *Nomen.*

Theophrastus inter veteres, lib. VII. Plant. Hist. cap XIII. etiophori meminit bulbi, illum in littoribus nasci, lanámq; sub primis tunicis habere, ex qua togę & aliæ vestes cõficiantur: deinde, quod internum est in eo bulbo, mandi: cujus in hoc nullum periculum fecimus.

Ejus etiam meminit Plinius lib. XIX. Natural. Hist. cap. II. Theophrasti testimonium adferens: & Athenæus lib. Deipnosoph. II.

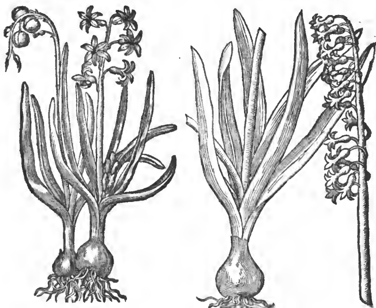
Sed satis mirari nequeo, quosdam scribere non esse veritos, Dodonæum vidisse in Ill. V. Ioannis Brancionis horto eriophorum illum bulbum, cujus iconem exhibet in appendice ad Purgantium historiam; cùm tamen disertè scribat, eriophorum quidem vidisse (primum

 videlicet

videlicet quem hoc capite nos describimus) ar florem numquam. Iconem autẽ quam istic addidit, acceptam fert illi, qui, me urgente, eam miserat. Et certè Dodonæum aliquoties admonuisse memini, ne evulgaret, quod mihi admodum suspecta esset illa icon.

HYACINTHVS ORIENTALIS. CAP. XXIIII.

DE Hyacintho orientali quidquam scribere non erat animus, quia à plerisque prodita est ejus historia: cùm verò de isto flore quædam observaverim ab illis vel non animadversa, vel neglecta, præter institutum facturus non videor, si ea hîc protulero.

Hyacinthus orientalis. Hyacinthus or. πολυανθὴς.

Hyacinth. orientalis. PRÆTER illum ergo qui omnibus jam satis notus est, cujusque florem coloris intensione vel remissione admodum variare deprehendi (nam totus quasi cæruleus, vel subcineraceus, vel dilutius purpurascens & hilaris, aut saturatè purpureus & ad violæ nigræ ferè colorem accedens invenitur) in meo hortulo alebam, cujus bulbus reliquorum magnitudinem non admodum superabat: sed folia firmiora erant, caulis etiá inter illa prodiens major, crassior, vicenos aut plures flores proferens, alijs quidem similes, sed ex cineraceo quodammodo purpurascentes, omnesque in unum latus propendentes, reliquis non minùs odoratos: semen in triangulis capitibus minus altero. *Hyacinth. or. πολυανθὴς.*

Hyacinth or. πολυκλαδὴς. Hujus semine nata mihi est planta πολύκλαδος, cujus caulis cubitalis, crassus, firmus anno M.D.XXCV. decem & septem flores habuit, non ejusdem cum matre coloris, sed purpureos floridiores, & sub illis binos ramulos, quorum singuli quinis floribus erant onusti: sequente tamen anno nudum tulit caulem paucioresq; flores, cùm longè plures expectassem, quandoquidem primo fœtu tam fuisset fertilis.

VERVM diligentissimus & eruditionis non contẽnendæ Iacobus Plateau mihi scripsit, Hyacinthum alere se valde amplis folijs, magno, crasso, firmóq; caule, multis floribus prædito, colorem non addidit, sed iconem misit Hyacinthi polyanthi majoris nomine insignitam, qualem hîc exprimi curavimus. *Hyacinth. or. πολυανθὴς Iac. Plateau.*

Habeo quidem unam stirpem valde lato folio & saturatius virescente præditam, cujus caulis etiam crassus, firmúsque, sed in ferendis floribus parcior, utpote qui plures denis non det, eósq; non ad latus unum spectãres & cõversos, sed omni latere æqualiter quasi sparsos, saturatiùs purpurascentes: capita etiam saturatiùs virentia, quasi purpuræ insperso colore.

Hyacinth. or. albus purpureus sem. nat. CETERVM, quod silentio minimè premendum duxi, Generoso Wolfgango Christophoro ab Entzestorf, semine à me communicato natus est Hyacinthi bulbus, qui Aprili mense anni

Hyacinthus orient. πολυανθὴς alter.

Hyacinthus orient. niveus.

anni M.D.XXCII. florere cœpit, & sequentibus annis similes primis flores proferre nō desijt. Ejus folia alijs similia sunt, paulò tamen dilutiùs virentia, inter quæ caulis emergit satis firmos, senos, septenos aut plures (habui enim duodenos & quatuordecim) interdum flores proferens crassiusculos, interiore parte omnino niveos, foris etiam albos, sed quorum externa tria folia ad αἰγόβλωχον colorem quodammodo accedunt, non minùs tamen odoratos quàm superiores Hyacinthos: ijs succedunt trigona capita dilutius virentia, semen etiam nigrum continentia: radix satis crassa, candicans, multis fibris donata.

ANNO porrò M.D.XXCVII. Byzantio accepit Generosa Dn. Vngnadin magni muneris loco, & pro Hyacinthis niveo flore, quatuor exiguos bulbos à reliquis discretos, quorum duo candicantes erant, alij dilutè purpurei & coloris admodum floridi: utriusque generis unum mihi dedit: purpureum utrique subsequens hiems corrupit, tametsi mei magnam curam habuerim, alter paucos dedit flores eósque omnino niveos, altero minores, ut etiam tota planta multò tenerior & infirmior est. *Hyac orient. niveus.*

Diversis autem ab utroque, qui pro albo Hyacintho hactenus est habitus, cujusque unicam stirpem à C. V. Alphonso Pantio missam alebat in pensilibus hortis Ill. Ioan. de Brancion, cùm Viennam evocatus sum ex Belgicâ: hujus postea plures bulbos Viennâ illi misi, nam istic satis frequens erat, cùm valde sit liberalis in sobole generādā. Sunt verò illius flores ante quam explicentur, albi, sed aperti oras tantùm albas habēt, reliquâ parte quasi carnei coloris, cùm tamen senescere incipiunt, ferè toti nivei fiunt. *Hyac. or. ex albidus.*

TVRCÆ omnes Hyacinthos hactenus acceptos *Zambul* appellatione miserunt, additâ voce *Indi*, cùm Indicum, vel aliâ quapiam, cùm locum unde acceperint, indicare volunt. Florent omnes Aprili. *Nomina.*

CETERVM huic capiti annectendam censui raram quandam plantam, nec ante annum M.D.XCIIII. mihi conspectam, cujus sanè primam cognitionem acceptam fero Bernardo Paludano, Medico, viro doctissimo, mihiq; amicissimo, & (si quis alius) naturalium rerum peritissimo, atque earum opulentissimum atque instructissimum penū habente. Ipsis enim Cal. Decembris, hujus stirpis caulem ab illo accipiebam bipedalē aut ampliorem, firmum, non concavum, enodem, quem tamen per intervalla ambiebant octo, aut novem folia incondito ordine disposita, & ipsum mediâ ex parte amplectētia, ut nodorum quandam speciem præberent, circa imum longiora, & latiora, supernâ parte breviora, omnia tamē carinata, dilutius virentia, satis dura, & si quis vel in minimas partes confringeret, veluti tenuissima stamina, instar foliorum Eriophori vulgaris divulsorum ostendētia. summus caulis de- *Hyacint's Indici hi-florus.*

sinebat

finebat in duodenos aut plures flores (quorum unicus dūtaxat apertus, reliqui adhuc clausi) confertim & in spicæ quodammodo formam nascentes, unciam longos, summâ parte in sex lacinias aliquantulum reflexas divisos, florum Hyacinthi Asiatici instar, sed longè crassiores & magis succulentos, non minus forsan, quàm mali citrij flores, (ex staminibus è medio prodeuntibus (quorum apices pallidi) & illis breviore stilo: odoratusne sit, an odoris expers, me latet, quia satis afflictum vectâ, & mediâ ex parte confractum accipiebam: qualem autem radicem haberet, non erat adscriptum.

Nomen. MISSA porrò fuerat Paludano hæc planta, cum inscriptione, *Bulbus Indicus florem album proferens floris Hyacinthi orientalis æmulum*: ego, propter tenuissima illa, ut dixi, instar telæ aranearum stamina, quę cauli inhærentia folia, vel minutim confracta reddebant, Eriophori genus aliquod arbitrabar, tametsi & caulis folijs ornatus, & florum forma refragarentur, nec radix mihi conspecta esset.

Ex epistolâ tamen, quam biennio post ab eruditissimo viro D. Simone de Tovar (qui Paludano plantam communicaverat) accipiebam, cum aliquot ejus plantæ, tuberibus verius, quàm bulbis, scrupulus mihi injectus est, an ad Eriophori genus commodè referri posset: etenim in hunc modum scribebat.

Hyacinthus Indicus tuberosa radice.

Hyac. Orientalis Indicus. PLANTÆ Indicæ, mihi Hyacinthi Orientalis Indici indigetatæ bulbus, pluribus adnatis tuberibus se propagat, è quibus multa prodeunt folia humi sparsa, oblonga, angusta, mucronata, allij foliorum æmula, atque in eorum medio cōplures caules assurgunt rotundi, lōgi, bicubitales, & non rarò altiores, ac ferè tricubitales, duriusculi, lęves, minimi digiti crassitudinem nunquā superantes, unde, ob nimiam illam longitudinem ac tenuitatem infirmi, obliquè quo tēpore flores ferunt, se contorquent, & humi plerumque procumbūt, nisi bacillis aut adminiculis sustineantur: hos autem caules, per intervalla, singularia folia alternatim latâ basi ambiūt, breviora multò, sed magis acuminata, quàm circa radicē: atque in eorum summo permulti spicatim cohęrentes insident flores, candidi, Hyacinthi oriētalis floribus similes: hanc verò plantam Eriophori bulbi genus esse, non facilè assentiar. Hæc Tovar; ad ipsum enim scripserā, ex ijs, quas in folijs cauli inhærētibus deprehenderam, notis Eriophori genus mihi videri.

Et certè quæ mittebat, quæque ab Illmo Comite Arembergio post accipiebam tubera, insequente Sextili folia produxerunt longa, humi sparsa, carinata instar foliorum Eriophori, sed angustiora & lōgiora, in mucronem longum desinentia, seséq; invicem amplectentia, quemadmodum Iridis latifoliæ, caulis expertis, folia, quæ vulsa & confracta, non secus in stamina diducebantur quàm breviora illa cauli annexa: radix tuberosa est, Ari Ægyptij, sive Colocasiæ instar, sed longè minor, adnatis se propagans, nonnullisque fibris prædita, ut ex subjectâ icone videre licet.

Hyac. Indicus tuberosa radice. Itaque si Hyacinthus nuncupanda erit hæc planta, Hyacinthum Indicum tuberosa radice, appellare licebit.

HYACINTHVS HISPANICVS. CAP. XXV.

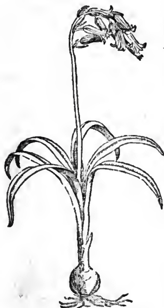
Hyac. Hispanicus. DODONÆI Hyacintho non scripto valde absimilis non est hic Hyacinthus: folia tamen profert non adeò splendentia, nec humi strata, sed potiùs surrecta, breviorem caulem, flores dilutius purpurascentes, & ad cæruleum colorem quodammodo tendentes, quorum odor etiam magis obscurus: semen, radix, ferè conveniunt.

Floret eodem tempore cum Dodonæi non scripto, nempe sub Aprilis finem & Maio.

Hunc in Hispanicâ meâ peregrinatione non observavi, sed paucos ante annos è Belgicâ missum accepi à Generoso Dn. de Longatre, Hyacinthi Hispanici inodori nomine. Vnde porrò ille habuerit, mihi incompertum.

CETERVM

Hyacinthus Hiſpanicus.

CETERVM non ſcriptum Dodonæi, non modò circa Machliniam & Bruxellas non po- ſtremas Belgicæ urbes in pratis quibuſdam & ſilvulis naſcentem conſpexi: ſed in Galliæ parte, Belgicæ vicinæ, vulgo Picardia dictæ, in ſilvulis erui dum Lutetiam proficiſcerer: nuſquam tamen abundantius, quàm in pratis herbidiſque locis Londino vicinis, & etiam longius ab eâ urbe diſſitis, ubi etiete memini qui cubitali conſtarent caule, & tricenos haberent flores, modò intenſius purpuraſcentes, modò dilutius, aliquando etiam omnino niveos (quales etiam apud Bruxellas naſci ſolebant) vel mediâ ex parte purpureos, alterâ candicantes: ſed carnei coloris etiam inveniri, non modò ad me perſcripſit honeſtus vir, & diligens pharmacopæus Iacobus Garetus iunior Belga, verùm etiam binos ejus bulbos poſtea miſit, quorum alter corruptus, alter elegantem carnei coloris florem rulit, M.D.XCI. deinde mirum in modum prolibus auctus eſt. *Hyac. non ſcript. Dodonæi.*

Hyacint. obſoleti coloris Hiſp. ſerot.

HYACINTHVS OBSOLETIOR HISP.

CAP. XXVI.

QVINA aut ſena habet hic Hyacinthus folia, oblonga, carinata, ſucci plena, coloris ex cineraceo viteſcentis, Muſcari foliorum æmula ferè, anguſtiora tamen, flexibilia, orbiculato fermè mucrone, candidâ venâ interiore parte per longitudinem excurrente, ingrati ſaporis: prodit caulis è medio foliorum, pedalis longitudinis, vel etiam amplior, gracilis, firmus tamen, nudus, denos, duodenos, interdum etiam vicenos flores per intervalla ferens deorſum ſpectantes, Hyacintho Anglico non multùm abſimiles, ſenis folijs conſtantes, quorum terna exteriora valde reflexa ſunt, interiora non adeò, ſed veluti tubulum quemdam imitantia: color in his valde obſoletus, ut qui ex purpureo, pallido & vireſcente permixtus videatur, odor nullus. ſemen fert in triangulis capitulis planum, nigrũ, cartilaginoſum, circinatæ ferè rotunditatis, Scillæ ſemini pæne par: radix globoſa & rotunda, multis candicantibus tunicis conſtat, & numeroſis fibris ſeſſili parte prædita eſt. *Hyac. obſol. Hiſp. ſerotinì hiſtoria.*

Sponte naſcitur quibuſdam Hiſpaniæ locis, unde primùm in Belgicam delatus, nonnullis amicis floruit, à quibus ſemine communicato, natæ mihi ſunt plantæ Viennæ, quæ aliquot annis nullum ſemen tulerunt: anno verò M. D. XCII. & ſequentibus abundè, quinimo ſemina M. D. XCIII. nata, atque ſimul ac maturuiſſent circa matrem ſata, illo ipſo anno germinarunt Septembri, & quædam ex illis plantæ biennio poſt flores dederunt, deinde capitula ſuum ſemen continentia.

Serò germinat, & folia in Autumnum ſervat: Iunio autem cũ Lilijs floret; flores etiam, ſemine ex eodem capite excepto natarum ſtirpium variare ſolere obſervabam, ut alij alijs obſoletiores conſpiciantur. *Varietas.*

CVM

Hyacinthi obsolet. Hispan. serot. semen.

Nomina.

CVM in Belgicam amicis primùm mitteret hunc bulbum Franciscus Hollebeque, Regis Hispaniæ Simplicista & hortulanus in Aranjoez, nomen adscriptum erat Hyacinthi flore coloris cineracei & terrei. Et sine dubio inter Hyacinthi genera recensendus est.

X varij bulbi à Hollebeque missi.

Addiderat prætereà sequentes bulbos, vnum quatuor aut quinque flores gestantem albæ campanulæ modo efformatos: Alium campanulæ etiam flore satis magno ad terram inclinato, flavi intus coloris, foris purpurei: tertium flavo flore superiore parte aperto: alium flavo humili flore, cui semen simile *Amores mios*: Narcissum juncifolium albo flore: Narcissum cæruleo flore: Pseudo-narcissi genus admodum exile: alium montanum ignotum Croco silvestri similem: Hyacinthum orientalem Hispanicum: & Tulipam Hispanicam, cujus antè memini. E quibus nullum superesse puto, præter Pseudonarcissum & Hyacinthum Hispanicum, quorum descriptionem suis jam locis inserui.

MVSCARI. CAP. XXVII.

Muscari historia.

Mufcari obsoletiore flore.

EVICINIS Constantinopoli hortis, ultra Bosphorum in Asia sitis, primum nostræ Europæ communicata est hæc planta, quæ ob suavissimum odorem silentio præmenda minimè fuit.

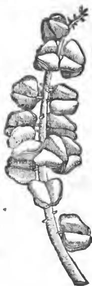
HABET autem quina aut sena oblonga folia, humi diffusa, & obliquè inflexa, canaliculata, satis crassa & succulenta, Hyacinthi comosi majoris, sive primi Matthioli, folijs perquam similia, &, tenuia stamina, si rumpantur, etiam ostendentia, non adeò tamen abundè, ut Enophori folia: quæ cùm primum germinant, vel purpurascūt, aut albescunt, interdum pulcherrimo rubro colore nitent. Ex horum medio caulis verno tempore erumpit satis crassus, rotūdus & nudus, admodum infirmus pro sua crassitudine: hunc à medio ad summum ferè racematim cohærentes ambiunt flores, urceolis propemodum similes, initio interdum purpurascentes, aut virides, deinde ex purpurâ virentes, aut eū viriditate albicantes, nonnunquam subcærulei, aliquando nigricantes initio sive saturatè purpurascentes, deinde pallidi vel flavescentes, vel ab initio pallidi, postea flavi, postremo ubi tabescere incipiunt, nigricantes aut pulli, ijque mucrone quàm in alijs crassiore & obtusiore interdum, qui marcescere incipientes, gratissimum moschi ferè, aut aromatum odorem referunt, licet qui flavo colore est, gravius quidpiam & narcissinum quodammodo spiret: intelligo & niveo omnino flore, atque etiam egregiè rubentes inveniri, quos sanè mihi videre nondum contigit. Omnibus succedunt prægrandia trigona & veluti pinnata capita, in quibus semen continetur nigrum, rotundum, magnitudine orobi, aut seminis Hyacinthi primi Matthioli, sed majore. radix subest magna, albicans, multis tunicis ceparum modo contexta, & frequentibus crassis fibris ex imâ sede prodeuntibus firmata, perennibus, nec singulis annis marcescentibus & pereuntibus, ut Hyacinthorum, Narcissorum, Tuliparum, Liliorum, & multarum aliarum bulbacearum stirpium fibræ. Ab imo flores explicare incipiunt

Coloris floris varietas.

ut cæte-

Muſcari flavo flore.

Muſcari caulis ſuis ſiliquis onuſtus.

ut cæteræ bulbaceæ ſpicatum vel botryodem floꝛem ferentes. Obſervavi interdum hanc ſtirpem, caulem in binos ramos dividere, quorum ſinguli multis floribus onuſti fuerint. *Nomina.*

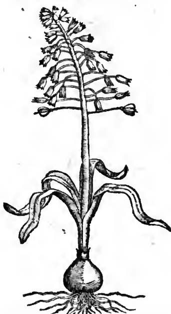
Ad Hyacinthi genera hanc plantam ſine controverſiâ referri debere, nemo eſt in *βοτανικῶ* ſtudio mediocriter verſatus, qui non agnoſcat. Ejus verò primam notitiam ampliſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo acceptam referimus, qui illam Ill. Ioan. de Brancion ſummo meo amico, & tamquam fratri chariſſimo, ante multos annos in Belgicam uſque mittebat *Tibcadi* nomine. C. V. Matthiolus ejus iconem omnium opinione exhibet Comment. in Dioſc. cap. De Bulbo vomitorio, nullâ tamen additâ deſcriptione. Conſtantinopoli verò (unde primùm eò perlara fuerit adhuc ignoramus) ſemper miſſa fuit vel *Muſcari*, vel *Muſchoromi* aut *Muſcurimi* appellatione, ob inſignem odoris ſuavitatem, qui ad eorum paſtillorum fragrantiam, quos ex benjuin alijſque odoratis parare ſolent, quodammodo accedere videtur: eandem ob cauſſam nonnulli etiam *Muſchio greco* vocant.

HYACINTHUS COMOSUS BYZANTINUS. CAP. XXVIII.

QUATERNA, quina, aut ſena interdum habet folia, huml ut plurimum fuſa & expanſa, nonnumquam procumbentia duntaxat, oblonga, Hyacinthi primi Matthioli folijs valde ſimilia, larioro tamen mucrone prædita, & in lateribus veluti tenui lanugine obſita, præſertim infimâ parte, circa eorum exortum, ingrati guſtus & nauſeam facile excitaturi: ex horum medio, pedalis, nonnumquam major, naſcitur caulis, teres & rotundus, nudus, intus fungoſus, foris viridis lævíſque, quem à medio ad ſummum ſexageni plerumque aut plures ambiunt flores oblongiuſculi, oris in ſex laciniolas diviſis, ſex ſtaminulis purpureis intus præditi, inodori, initio candicantes, deinde cùm marceſcere incipiunt, fuſci & inelegantis coloris: pediculi quibus flores nituntur, initio breviſſimi ſunt, deinde paulatim marceſcentibus floribus excreſcentes, quatuor unciarum aut ampliorem longitudinem adquirunt, ſic ut totus caulis ſuis floribus ita expanſis onuſtus, aſpergillum non minùs referre videatur, quàm Hippuris quoddam genus: caulis ſuprema pars cum floru.n pediculis purpuraſcit: incipit florere ab imis: trigona deinde capitula fert, exigua, pro plantæ amplitudine, in quibus paucum ſemen, interdum in ſingulis capitulis unicum duntaxat, rotundum, nigrum, Hyacinthi comoſi majoris ſemine minus continetur, interdum nullum, nam ut plurimum capitula inania ſunt, nec arbitror unquam plura collegiſſe ex unicâ, quam habebam plantâ, ternis ſeminibus, aut (quando plurima) quinis aut ſenis: radix rotunda, bulboſa, multis candicantibus tunicis conſtat, exteriore ſubfuſca, & baſi multis fibris albis fultâ. *Hyac. comoſi byzantini hiſtoria.*

Circiter

Hyacinthus comosus Byzant.

Hyacinthus camosus albo flore.

Natales. Circiter annum M.D.LXXVIII. primùm allatus est Constantinopoli cum alijs varij generis bulbis, Mag^co^ V. Paulo à Trautzon Cæsareæ aulæ Mariscalco & à secretiore Consilio, in eu- *Tempus.* jus suburbano paucos bulbos videbam Maij initio florentes anno M.D. XXC. Ex eodem tempore nullos missos memini præter unum aut alterum, duntaxat semel atque iterum: quia forsitan non expetitur, cùm nulla floris elegantia sit præditus.

Nomina. QVO nomine à Turcis insigniatur, me latet: nam Muscari bulbis semper permixtus fuit: ego propter comæ & florum quandam cum comoso majore Hyacintho similitudinem, comosum Byzantinum cognominavi.

Hyac. comosus albo flore. CETERVM huic non admodum dissimilem & in Belgicâ, & Viennæ aluimus, nullâ aut perpusillâ comâ præditum, cujus flores obsoletioris coloris albicantis, Byzantini floribus satis accedunt, pediculi tamen flores sustinentes in longitudinem non excrescunt, semen & radix satis conveniunt. Vulgare ejus nomen, Hyacinthus comosus albo flore.

Hyac. comos. major. Hyacinthi porrò illius primi Matthioli, sive comosi majoris à quibusdam cognominati, qui in multis orbis Christiani provincijs sponte nascitur, duo in Pannonijs genera observa-
I. bam. Alterum præcox, latiore folio, crassiore coma, ineleganti tamen, majoreque bulbo.
II. Alterum magis serotinum angustiore folio, tenuiore comâ, laxiore verò & elegantiore; hujus flores comæ proximi, ex cæruleo purpurascunt, ejusdemque cum comâ sunt coloris, quæ nota in priore desideratur: bulbus etiam minor. Præcox, Maio: hoc Iunio floret.

SEMINE autem ex Hispanijs anno M.D.LXXV. Hyacinthi orientalis hispanici nomine misso (cujus tamen duo esse genera statim deprehendi, nam magnitudo dispar erat) Viennæ Austriæ bulbaceæ plantę mihi natæ sunt, quę tandem duo Hyacinthi comosi majoris genera pepererunt, à vulgaribus nec florum comâ, nec folijs differentia, nisi quod alterius folia latiora & Muscari folijs proxima, ineunte vere duntaxat emergere solebāt; alterius angustiora longioraque, etiam ante hiemem: minutius semen Hyacinthi comosi majoris æmulum erat, alterum crassius Muscari semini perquam simile, quæ adeò causa fuit, ut separatim sererem.

Illud autem peculiare in nonnullis, ut præmaturi flores excussi, nigrum sive fuliginosum pollinem spargant ustilagini ferè similem.

Nomina. VVLGAREM utrumque Vngari appellant *Kygio hägma*, id est, Serpentinam cepam. Belgæ Brabanti, Quispel/hoc est, Aspergillum, propter comam aspergilli instar expansam, Hispani *Bulbus pericarpus Plinij.* *ajo de cigueñas*, h. e. allium ciconiarum. Non desunt qui Pericarpum bulbum Plinij esse censent, cujus duas species esse dicit libro Nat. Hist. XXV. cap. X. cortice rubro alteram, alteram nigro papaveri similem: sed ex tam mutilâ descriptione, quis sententiam cōmodè ferre queat?

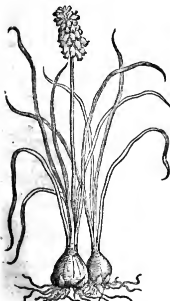
ILLVD

ILLVD autem verè dicere possum, nullum unquam bulbum gustasse (nam quotquot *Hyac. comos. major valde nauseam excitat.*
stirpes invenio mihi parum cognitas, vel ante non conspectas, gustare soleo, ut de illarum sapore commodiùs judicium ferre possim) qui majorem vomendi appetentiam mihi fecerit isto Hyacintho majore comoso: ea de causa, illorum sententiam probare nequeo, qui in Esculentorum bulborum classe ponunt.

HYACINTHVS BOTRYΩDES. CAP. XXIX.

SPONTE plerisque Pannoniæ locis & copiosè nascitur Hyacinthus ille Hispanijs & Galliæ Narbonensi vulgaris & passim obvius in agrorum marginibus & secundùm vias, quem ego à floribus racemi in modum extremo caule cõgestis βοτρυώδην cognomino, non- *Nomina.*
nulli comosum minorem appellare malunt: nec desunt qui Bulbinem Plinij esse putent. Germani Hunds knoblauch/id est, caninum allium, Belgæ à racemi instar congesta florum spicâ Druyfkens appellant.

Hyacinthus botryodes I.

Hyacinthus botryodes purp. III.

EIVS duo inveniuntur genera: unum crassioribus, longioribusque folijs, florum etiam *Hyacint. botryod. purp. flore.*
racemo longiore, densiore, & odorariore: alterum minora omnia habet, & magis vulgare est.
Istorum duorum generum flores saturum admodum colorem habent, & quasi nigrum. I.

EST verò & tertium genus brevioribus, latioribus, firmioribusque folijs, quæ humi dif- II.
fundi non solent, nec flexuosa sunt ut superiorum, sed surrecta: hujus flores licet superiori- III.
bus formâ similes, longè tamen aspectu hilariores, dilutioris purpuræ, atque etiam in cæruleum tendentis colore præditi sunt. Id genus Viennæ, aut vicinis locis sponte non nascitur, sed ex Tyrolensi comitatu delatum esse fertur.

Similes porrò omnino plantę non modò Viennæ, sed etiam ante in Belgicâ è semine Hyacinthi botryodis lacteo atque è niveo purpurascente flore (binę enim ejus inveniuntur differentiæ) natæ sunt: & inter illas etiam quæ ramosam tulerunt florum uvam, hoc est, quæ uvæ *Hyacint. botryod. III. uva ramosa.*
in modum plures congestos habuerunt racemulos, alios alijs minores & graciliores: quibus similes plantas semine albi à me communicati natas habuit plures quàm quadragenas Ill. Balthasar de Barthyan in Zolonock sub Martij finem florentes anno M.D XXCV.

VERVM Hyacinthus βοτρυώδης lacteo flore, à superioribus florum formâ non differt, *Hyacint. botryod. albo flore.*
sunt enim concavi & tumentes, nulla tamen, vel perquam exiguâ odoris gratiâ commendabiles. Is etiam in duas species distingui potest.

Vna enim lacteum omnino florem habet, caulem exalbidum, foliaq; dilutius virentia, & I.
quasi pallescentia: tota etiam planta tenerior, nec nisi primo vere, folia protrudit.

Hyacinthus botryodes albo flore.

21.

Altertius flos niveo quidem colore præditus est, sed cui perfusa videatur tenuis quædam & dilutissima purpura, qualis in rosis albis nondum planè expansis, præsertim circa ungues: hæc vetustate & marcescente flore intensior redditur: caulis è viridi purpurascit, folia viridiora sunt, & infimâ parte quodammodo purpurascentia.

Omnium semina in triangulis quibusdam vasculis continentur, rotunda, nigra, exigua: omnium etiam radix plurimos exiguos nucleos in ambitu generare solet, nulla tamen abundantius quàm duorum priorum. Florent ut plurimùm Aprili, interdum etiam Maio, si vernum tempus ob præcedentis hiemis asperitatem serius incipiat.

Baldo. Lactei prior species olim nobis communicata à C. V. Alphonso Pantio, memini & in Baldo monte erutam à studiosis quibusdam ex Italia reducibus Viennam adferri: Altera ab amplissimo V. Cortuso *Dipcadi* albi nomine in Belgicam missa.

HYACINTHVS STELLATO FLORE.

CAP. XXX.

Hyac. stellat. varia genera.

MVLTA sunt Hyacinthi stellato flore genera, quorum historiam hoc capite describendam duxi: ad cujus calcem nonnulla etiam de Hyacintho vulgari stellato flore dicemus.

Hyacinthus stellatus Peruanus.

Hyac. stellatus Peruanus.

PRIMVM autem locum merito sibi vindicabit elegans & rarissimus ille, quem, ex Peruano orbe delatum, in suo horto alebat Everardus Munichoven (cui hæc studia cordi) & florentem suis coloribus exprimi curabat: ejus deinde exemplar ex archetypo Everardi imitatū, pro nostrâ amicitiâ, ad me mittebat Nobilis vir Carolus de Tassis, Regius Antverpiæ Cursorum Præfectus, mense Augusto anni XCII. supra millesimum & quingentesimum.

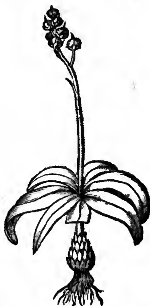
LATA, crassa, multaque (ut ex icone animadvertere licuit) habuit folia, Hyacinthi orientalis, seu potiùs Eriophori bulbi folijs similia, humi, magnâ ex parte, sparsa, & viridia, inter quæ prodijt nudus caulis, virescens, summo fastigio multis floribus, spicæ in modum simul congestis, onustus, qui ab imo sese primùm explicare incipiunt, instar Scillæ, Ornithogali & similium: pediculi oblongi, ex atro virescentes, ex gracilium & exiguorum foliotum alis orti flores sustinent, sex folijs stellæ instar expansis constantes, purpurei foris coloris, intus ex purpurâ cærulei, umbone, quemadmodum in vulgari, floris umbilicum cum sex staminibus illum ambientibus, occupante. Fuerit-ne odore aliquo præditus is flos, aut in semen abierit, nondum intellexi: radix bulbosa, crassaque instar radicis Hyacinthi orientalis, fusco colore prædita foris, & multis crassiusculis fibris ab ima sede prodeuntibus firmata.

Hyac. stellat. [illegible]. ALTER etiam elegans, nec mihi cum suo flore, dum hæc scribebam, conspectus: cujus iconem

Hyacinth. stellatus Lilij fol. cum flore.

Hyacinth. stellatus Lilij fol. cum sem.

iconem cum sequente descriptione Viennam ad me mittebat Tornaco, Ioannes Moutonus, meâ Pannonicarum stirpium historiâ jam evulgatâ.

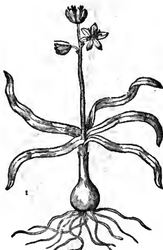
ATTVLIT, inquit, qui Pseudo narcissos juncifolios communicabat, ex iisdem jugis erutum bulbum, Liliaceo satis similem, sed oblongiorem, flavescentis coloris, ut Martagonis quorundam, sive Lilij silvestris & montani purpurei radix: sena autem vel plura fert folia, Lilij albi (ante quam in caulem abeat) folijs similia, è quorum medio caulis exilit pede brevior, multos flores in summo sustinens, Hyacinthi stellati vulgo nuncupati floribus, omninò pares, sex folijs constantes intensè cæruleis, sive violaceis, eminente ex umbilico quodam veluti umbone, cujus causâ Hyacinthum stellatum λειριόφυλλον appellavi: flori succedunt triangula capitula, in quibus semen. Mittebat etiam ille anno M. D. XXCVI. ejus bulbum ex aliquot pallescentibus squamis imbricatim dispositis constantem. Sed cum toto bimestri in itinere hæsisset, atque omnino flaccidus ad me pervenisset, terræ commissum subsequens hiems corrupit. Alterum deinde bulbum ab eo accipiebam, & aliquot post annos unum etiam à Iacobo Plateau: sed omnes mihi corrupti. Ejus porrò iconem à Moutono etiam acceptam, in appendice ad suam Stirpium historiam, exhibet Lobelius noster. Sed anno M. D. XCV. ejus bulbum à N. V. Ioanne Boisot accipiebam, qui insequente anno mihi flores dedit.

TERTIO quaterna aut quina sunt folia humi fusa, longa, carinata, dilutè virentia, Hyacinthinis adeò similia, ut ante quàm florem conspicerem, Hyacinthum esse crederem: inter hæc emersit digitalis ferè longitudinis, gracilis & infirmus cauliculus, priore anno ternos sustinens flores, altero quaternos aut quinos, sex folijs constantes, diluti cærulei coloris, inodoros, qui Solis radijs illustrati, instar florum Hyacinthi stellati vulgaris sese explicarunt, & exalbida sex staminula ostenderunt, quorum apices purpurei, stilo in medio eorum assurgēte: successerunt triangula capitula, qualia in vulgari, sed inania, ut semen observare nequiverim: radix bulbosa est, non magna, nigro cortice tecta, & fibris subtus prædita. Hyac. stellat. Byzantinus.

Hunc bulbum Byzantio acceptum cum alijs stirpibus Francofurtum ad me mittebat anno MDXC. Generosa Domina Vngnadin, nomine adscripto *Susam giule*, quâ appellatione initio Lilium Susianum insignitum, deinde, Iris illa bulbosa præcox, quam Matthiolus pro Hermodactylo Constantinopolitano exhibuit, Dodonæus pro Iride tuberosâ. Flores mihi protulit Aprili cum alijs Hyacinthis.

QVARTVM Mittelburgi, in Walachriâ Zelandiæ insulâ, alebat honestissimus ac diligentissimus vir Wilhelmus Iasparduyn, ejusdem urbis Pharmacopœus, & prolé anno M. D. XCIIII. communicabat: iconem verò cum ejus parvo bulbo (qui perijt) mittebat Doctiss. vir Thobias Roelsius illius urbis Medicus. Hyac. stellat. subcæruleus.

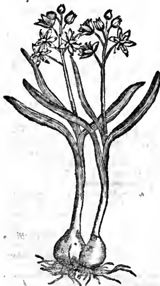
Hyacinth. ſtellatus Byzantinus.

Hyacinth. ſtellat. cineracei coloris.

Hyacinth. ſtellatus albo flore.

IS autem multa habet folia humi jacẽtia, inſtar foliorum Hyacinthi Anglici vel Belgici ferè: inter quę prodit cauliculus palmaris, vicenos, tricenos, aut plures interdum flores, ſpicæ vel uvæ inſtar congeſtos, ferens, ſex folijs conſtaotes, medium occupante umbone ſive capitello, & ſex ſtaminibus, non ſecus ac in Hyacintho, qui ſtellati cognomen vulgo obtinuit, ſed longè dilutioris coloris, & veluti ex cęruleo cineracei: floribus ſuccedunt capitula trigona ſemen continentia: radix bulboſa eſt, candida, inſtar radicis Hyacinthi Belgici.

Floret cum vulgari, hoc eſt, ſub extremum Martium, vel etiam Aprili.

Hyat. ſtellat. vulgaris & ejus varietas.

CETERVM in proximis Viennæ ſilvis, atque in Pannonia ſupra Nemethwywar, quâ iter ad Grätzium eſt, Principum Stiriæ Regiam, ad villam KerthWelyes, vulgaris eſt is Hyacinthus, qui à floribus radiatim expanſis, & in ſtellæ formam decuſſatis, ſtellati cognomen apud rei herbariæ ſtudioſos invenit, is videlicet qui cæruleo eſt flore: in quo varietatem etiam obſervabã, alijs floribus magis ſaturis & ad violaceum quaſi tendentibus, alijs ad carneum colorem proximè accedentibus. Habet autem ipſa planta vel terna folia, vel, ut plurimùm, bina, ut etiã illi bulbi quos Neapoli Francofurtũ ad me mittebat Ferdinandus Imperatus. Qui albo eſt flore, ſponte naſcentem nuſquã videre mihi contigit: ſed binos aut ternos ejus bulbos Francofurti accipiebã munere doctiſſimi & ornatiſſimi viri Philippi Stephani Sprangeri Pharmacopæi Palatinalis Heidelbergæ: alium deinde exalbido & veluti cineraceo ſubcæruleóve flore præditum, Lugduno Batavorũ miſſum à N.V. Ioanne ab Hogelãde. Omnes autẽ in itinere corrupti, dũ Francofurto Leydam meã ſupellectilẽ transfero.

Superioribus

Superioribus autem generibus maturiùs floret, & in triangulis vasculis semen fert, non atrum ut cetera genera, sed fuscum & tamquam fuligine infectum: cui non valde dissimile etiam est illius semen, qui albos profert flores. *Tempus.*

Viennenses porrò Matronę eum qui cęruleum habet florem, *Blaw baldrian* appellant, quasi cæruleum lilium convallium: nam œnanthen, vulgo Lilium convallium dictam, ipsæ *Baldrian* nuncupant: Belgæ, à stellato flore, *Sterreken* vocant. *Nomen. Oenanthe.*

SED & Hyacinthum stellatum vulgari alioqui formâ similem reperiri audio, quorum alter flores proferat suaviter rubentes & quasi carneos, alter flavos: illos autem videre nondum mihi contigit. *Hyac. stellat. suaverubens, flavus.*

HYACINTHVS AVTVMNALIS. CAP. XXXI.

HYACINTHI autumnalis duo observabam genera, non forma quidem differentia, sed amplitudine: distinctionis ergò causa, in majorem & minorem dividemus.

Hyacinth. autumnalis major.

Hyacinth. autumnalis minor.

MAIOR quina aut sena habet latiuscula & flexuosa folia, viridia, aliquantulum carinata colchici montani hispanici, paulo post describendi, instar, inter quæ prodit unus nonnunquam bini, terni, aut plures cauliculi palmo majores, satis firmi, multis flosculis, sex folijs stellæ instar expansis constantibus & dilutè purpurascentibus stipati, in quibus quædam staminula nigricantibus apicibus prædita: marcescentibus flosculis illico succedunt tenuia admodum & trigona capitula, quæ brevi maturescentia & hiantia, pusillum nigrum semen ostendunt, quod terræ gremio statim exceptum sui generis plãtulas generat, quæ mihi interdum tertio anno flores dederunt: radix crassiuscula, candicans, infima sede multis fibris donata. Hoc genus mihi interdum cauliculos dedit ramosos, quorum singuli ramuli suis flosculis onusti. *Hyac. autumnalis major.*

MINORI plura & exiliora sunt folia, humi sparsa, inter quæ exit unus aut alter cauliculus dodrantalis, nudus, gracilis, circa cujus summum nascuntur radiati flosculi priore minores, & foliolis minus mucronatis constantes, ejusdem cum priore coloris: semen in trigonis vasculis simile, radix candicans, minor. *Hyac. autumnalis minor.*

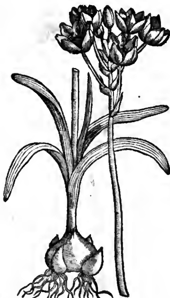
Primum in hortulo duntaxat alui, sponte natum non vidi, maturius minore florentem, interdum vel sub Iulij finem, vel Augusti initio. Alterum ante quadraginta annos in vicinis Mompelio colliculis florentem sub initium Septembris eruebam; deinde Madritianâ Parisiorum silvâ, eâ parte quâ ad Bononiense cœnobium vergit, arenoso solo & salebroso: postremo Salmanticæ proximis colliculis ad flumen Thormim siris, lapidoso admodum solo. *Natales.*

AVTVMNALEM hunc Hyacinthum appellabamus, quia non nisi autumno florebat. *Nomina.*

bat. Quidam Bulbinem Plinij esse existimabant: sed Bulbines apud ipsum lib. xx. Nat. hist. cap. IX. descriptio plane refragatur, cui porracea folia & rubicundum bulbum tribuit. Alij Theophrasti τίφυον esse æstimant, quod lib VII. hist. cap. XII. inter eas quæ ante foliorum & caulis exortum florere incipiunt, reponit. Verum quidem est, hanc plantam florere incipere ante quàm folia emergant: sed alio loco Tiphyi inter æstivos flores meminit: quæ nota huic non convenit.

ORNITHOGALVM ARABICVM. CAP. XXXII.

Ornithogali arabici hist.

OBLONGA habet folia, viridia, carinata, Hyacinthi orientalis folijs adeò simila, ut ab ijs vix discernat quispiam, nisi in hoc studio benè exercitatus, præsertim in plantâ suo caule & floribus viduatâ, minimè autem Narcissi foliorum æmula: inter quę cubitalis emergit caulis, lævis, nudus, gracilis, virescens, quam aliquot in summo nascentes cõfuso ordine ambiunt ramuli sive longi pedicelli flores magnos sustinentes, Narcissinis magnitudine pares, sed Ornithogali forma preditos, illorumque modo sub vesperam se claudentes, sex folijs prorsus albis constantes, medicati odoris & præmansum coriandrum ferè referentis, triangulati capitulo nigro, splendente, medium florem occupante, quod ambiunt sex alba stamina flavo apice coronata: semina numquam adhuc observare mihi licuit, licet singulis annis Byzantio cum alijs stirpibus ejus bulbi Viennam missi fuerint, quorum nonnulli flores dederint: capitula tamen incrementum capientia senescente flore, & ex nigro viridem colorem contrahentia, ut semen datura viderentur, paulatim contabescere cœperũt: radix bulbosa, Hyacinthi æmula, candicans plerumque, è multis tunicis conflata, latâ admodum sede, & in ambitu fibras spargente. Floret Maio.

Belgis primùm cõmunicata hæc planta fuit, missis ex Italia ejus radicibus Ill. Ioãni de Brancion, à C. V. Alphonso Pantio, & amplissimo Iac. Ant. Cortuso, deinde etiam Constantinopoli cum alijs raris stirpibus accepta. Semel istîc florentem vidi: Viennæ autem persæpe.

Ornith. arabici mira natura. Mira autem est hujus bulbi natura: nam plerumque experti sumus vix ulla folia promere, nisi singulis annis exemptus aliquanto tempore adservetur, deinde autumno terræ denuò concredatur, tum enim demum germinare solet etiam ante brumam: nullus autem florere mihi conspectus est, nisi recens Constantinopoli allatus. Nam ex illorum est numero, qui, nisi istic eruti jam conceptum in utero florem habeant, in frigidiores provincias translati, nullum dent. Præterea cùm frigoris valde impatiens sit, neque in Belgica, neque Viennæ hiemem in horto ferre potuit; sed in fictilibus reponendus, ubi bulbis circa matrem adnatis feliciter se propagare solet.

Nomina. Ex Italia porrò missus fuit Lilij Alexandrini nomine: Constantinopoli verò semper *Zanbul arabi*, quod Hyacintbum arabicum significat. Viennenses matronæ weiſſe Jacinthe/ hoc est, candidum Hyacinthum appellarunt, donec legitimus albus Hyacinthus illis innotescere cœpit. tunc enim, Turcicum nomen imitatæ, Arabiſche Jacinthe vocarunt. Sed quia ad Ornithogali genera potiùs referendus videtur, quàm ad Hyacinthos, Ornithogali Arabici nomen indidi, à natali ubi nimirum sponte crescit loco: licet Matthiolus Narcissis, cum quibus nullam affinitatem habet, adnumeret.

ORNITHOGALVM ALIVD. CAP. XXXIII.

VARIA alia sunt Ornithogali genera, quorum nonnulla ab alijs tradita sunt, pleraque verò à me primùm observata: de omnibus igitur ordine differemus, initium à majoribus facientes.

Ornithogali majus I. OMNIVM autem maximum, porracea habet folia sena aut plura, caulem inter ea emergentem cubitalem aut ampliorem, rectum, nudum, firmum, magnam florum spicam gerentem, qui explicati senis folijs constare conspiciuntur ex albo virescentibus, & foris herbaceis omnino:

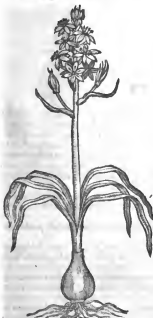
Ornithogalum majus I.

Ornithogalum majus Byzant.

Ornithogalum Pannon. albo flore.

omnino: ijs succedunt trigona capita nigrum magnumq; semen cõtinentia: radix satis crassa, bulbosa, multis tunicis candicantibus cõstans.

ALTERVM, non minore altitudine assurgentem habere caulem, superiori similem, sed viridiorem, quem à medio ferè ad summum fastigium multo plures exornant flores, priore majores, foris præter oras, quæ albæ sunt, omnino virides, interius verò dum explicati sunt, lactei omnino candoris: semen in triãgulis capitibus alteri simile, sed paullo majus & oblongius: radix candidior, & longior interdum in amplam magnitudinẽ exuberat: folia illi longiora, magis viridia, & extremo mucrone acuminato. *Ornithogalũ majus II.*

Huic ferè simile Tertium, sed paullo humilius, diluriore etiam caule & folijs, quod cœpit Byzantio deferri alijs bulbis permixtum, nullo addito nomine. *Ornithogalũ majus Byzant.*

QVARTO quinque aut sex, ante hiemem, ut Arabico, sed præter reliquorũ consuetudinem, germinant folia, humi expansa, angusta, digitalis longitudinis, ex viridi incana, & Caryophylleorum florum altilium folijs forma & colore valde respondẽtia, aliquantulum hirsuta, herbacei gustus & insipidi: subsequente Aprili, folijs flaccescere incipientibus, inter illa exilit dodrantalis cauliculus senos aut plures spicatim cohærentes sustinens flores, qui è senis foliolis compositi, Maio mense aperiuntur, interiore parte non minùs lactei candoris quàm in secundo genere, foris nervo viridi illorum dorsa occupante, ut in secũdo & vulgari: triangula deinde capita, nigrum rotundum semen continentia: radix subest bulbosa, longa, candida, *Ornith. Panno albo flore.*

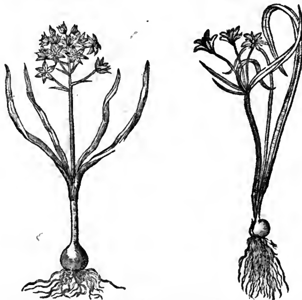
lento

lento humore plena, gustus primum insipidi, deinde acris, foris cineraceâ tenui membranâ obducta, & sessili parte multis candicantibus fibris capillara. Illud peculiare habet hæc planta, ut narali loco, ubi sponte nascitur, magna ex parte, cum floribu· onusta est, fine folijs conspiciatur, aut saltem jam ferè evanidis & flaccidis. At in horris culra diutius pleiumque folia retinere solet, & in majorem amplitudinem excrescit, spicam vicenûm aut plurium florum nonnumquam proferens.

Ornith. vulgare. QVINTVM est vulgare illud, omnibus certè quas peragraverim regionibus obvium in agris, Ornithogalum, à C.V. Dodonæo Bulbi leucanthemi nomine descriptum.

Ornith aliud vulgare. Aliud hujus genus alebat Viennæ in cultissimo suo horto, Generosa D. de Heusenstain latioribus folijs, crassiore caule, amplioribus floribus, paullo majore bulbo ex Tyroléti Comitatu allatum: alioqui cum Quinto genere conveniens: quale etiam Neapoli ad me mittebat doctissimus vir Ferdinandus Imperatus.

Ornithogalum Hispanic. minus. Ornithogal. pallido flore.

Ornith. Hispan minus. E x parvo orbiculari albicante bulbo sena aut septena novo vere profert Sextum folia, Ornithogalo vulgari ferè similia, sed paulo angustiora, nulla vena candicante per longitudinem secta, è quorum medio prodit singularis cauliculus, interdum & alter, palmaris, teres, sustinens senos, septenos, aut plures flosculos, alternarim quidem nascentes, sed quasi umbellam quandam efformantes, adeò æquali sunt altitudine, non secus atque in vulgari & arabico, senis foliolis ex albo subcæruleis constantes, totidemque candidis staminulis & medio capitulo subcæruleo umbilicum occupantibus: nulla adhuc capitula vel semen observare potui, totâ comâ brevi à floribus marcescente. Floret Aprili.

Ornithog. Pallido flore. SEPTIMVM non valde absimile est Bulbo silvestri Fuchsij & Tragi: majore tamen folio constat, cauleque crassiore, licet infirmo: binique aut terni quos sustinet flores majores, minus flavi, sed ex herbaceo quodam modo pallidi.

Bulbus sil. Fuchsij. OCTAVVM locum dabimus Bulbo silvestri Fuchsij, cujus cûm ab alijs sit prodita historia, eam hîc repetere non est necesse.

Ornithog. Flo. Alemarianum. ALIVO prætereà est Ornithogalum, mihi non conspectum, sed N.V. Ioan. ab Hoghelande de eo me monuit. Binis duntaxat id prǽditum est folijs angustis, longis, Hyacinthi botryodis vulgaris cæruleo flore folijs valde similibus: cauliculo inter illa prodeunti insident flores flavi, duplo majores, staminibus in medio rubentibus: ejus bulbosa radix adeò vulgari jam dicto similis, ut si misceantur utriusque bulbi dignosci non possint. Pro Nono haberi poterit.

Ornithog. Pann. luteo flore. VNICO Decimum prodit etiam foliolo, duas aut tres uncias longo, angusto, exalbidi coloris & acidi gustus: juxta quod tenuis uncialis cauliculus, unum aut alterum foliolum sustinens, è quorum medio bini aut terni exiliût flosculi stellati, intus flavi, foris ex viridi purpurascentes, sex radiolis & totidem staminibus intus præditi: ijs succedunt pusilla, triangula capitula,

Ornithogalum Pannon. luteo flore.

pitula, semine russo, exili, & inæquali plena. radix alba, rotunda, cineraceo putamine obducta, exigui pisi magnitudine. Sed & hoc culturâ aliquantulum majus evadit.

Primum satis frequens observabam inter segetes agris Nemethwywar Ill. Bathiani vicinis. Alterum etiam inter segetes Mompeliano agro & per Hispanias: Viennæ etiam mihi natum semine à Rassio Lutetia misso, Moly appellatione. Vtrumque Maio floret. Quartum largissimè provenit aperto illo & latè patente campo secùdùm silvulam pago Lachn imminentem, & in siccioribus pratis secundùm Danubium, in monte Badensibus thermis imminente, totaq; illa montium serie, inde usque ad Calenberg excurrente, & Hamburgense monte apertis & gramineis locis. Quintum jam dixi nusquam oon esse mihi cõspectum. Sextum mihi communicabat Generosus Dn. de Longatre, Hyacinthi stellaris serotini albo flore inscriptione, & ex Hispania missum dicebat. Septimum observabam in Stiriacarũ & Austriacarum alpium pratis ubi silvæ desinere solent. Octavum non modò ubique ad agrorũ & silvarum cæduarum margines in Germania frequeos, sed etiam apud Vngaros circa sepes & agrorum margines natum vidi. Nonum circa Alcmariam Hollandiæ urbẽ repertum est. Decimum eodẽ quo Quartũ nascitur loco apud silvulam illam pago Lachn vicinam: sed aprico magis delectari videtur, abundantiùs enim crescit in aperti illius agri margine Meridiei opposito. Observabã etiam in siccioribus agris inter Nemethwywar & Zolonoch oppida sæpiùs memorata. Hoc cum quarto genere in Belgicam à me missum Brancioni & alijs amicis altero post quam Viennnam appulissem (nam Ratisbona secuodo Danubio navi vectus sum) anno. *Natales.*

Victorialis longa.

PRIMVM porrò appellat Dodonæus Asphodelum bulbosum Galeni, cùm nihil Asphodeli præter florũ formam habeat. Octavum Vngaris *Tik tara*, quidam πέρδικιον Perdicium Theophrasti esse cẽsent, quia forsitan lib. Hist. I. cap. IIII. scribit plures illi radices esse quàm folia: adijcit tamen crassas habere radices, quæ sanè nota huic non convenit. *Nomina.*

VICTORIALIS LONGA.
CAP. XXXIIII.

NVNC ad bulbaceas illas stirpes progrediamur, quæ stellatis quidem ut præcedentes suot floribus, verùm mioonbus, & in unum caput, ut plurimùm, congestis: atque, gravi odore nares ferientes, inter Allij genera potiùs sunt referendæ.

EIVS autem quam hoc capite describemus, caulis, digitalis est crassitudinis, fungosus, infimâ parte purpurascẽos, supernè viridis & striatus, multos in summo ferens flosculos, oblongis pediculis iohærentes, senis candidis foliolis stellatis constantes, ceparum floribus similes, seois intus staminulis, stiloq; præditos: deinde trigona capitula, in quibus semen rotundum, nigrum: caulem circa medium amplectuntur & quasi vestiunt, bina aut terna folia, nervosa, oblonga & lata, Gentianæ majoris folijs penè similia: radix oblonga, extremâ parte bulbosa, multisque *Victorialis longa.*

multisque validis & perennibus fibris donata, multiplici cortice varijs fibris transversim coëuntibus constante, & quodammodo reticulato, involuta, quæ singulis annis feliciter alijs bulbis circa ipsam adnatis se propagat, fibris adeò implicatis, ut difficile sit, bulbos conjunctim natos & cohærentes, sejungere.

Natales & Nomina. Copiosè nascitur in Durrenstein, duobus supra Gamingam milliaribus, & mõtanis pastoribus Sanlauch dicitur, quibus magno est in usu adversus corrupti aëris & nebularum exhalationes. Invenitur & in montibus qui Bohemiam à Silesia disterminant, ubi à Germanis Sigwurtz appellatur, quia qui effodiendis metallis operam dant, magnas certasque illius vires se experiri prędicant, ad sese muniendum adversus impurorũ spirituum insultus, à quibus frequentissimè impetuntur: unde etiam Victorialis nomen ab effectu inditum contendunt. Matthiolus Allium anguinum vocavit. Iosias Simlerus Allium alpinum nuncupat, Sigwurtz & Sibenhamtorn/ ab involucrorum, quibus tamquam reticulo radix involvitur, multitudine. Vulgus Herbariorum Victorialis longæ aut majoris cognomen dedit, ut à Gladiolo discernant, cujus radicem, ob corticis quo integitur, cum superiore similitudinem, Victorialem rotundam & parvam appellant.

Allium ursinum Lilium convallium, sive Oenanthe. CVM Victorialis porrò longæ folijs magnam similitudinem habent Allij ursini folia, licet molliora & teneriora. Frequentissimum autem id est in omnibus Pannonię & Austrię silvis, conjunctim plerumque nascens cum Lilio convallium, sive Oenanthe, Austriacis, ut ante dixi, weisse Baldrian/ Vngaris *Zent györgy viraga*, hoc est, S. Georgij flos, dicta, & *Gyewngy Wyrag* à nonnullis, quod significat unionis florem.

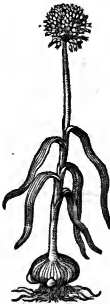
Xyphium minus. XYPHIVM autem sive Gladiolus minor, cujus etiam meminimus, multis Pannoniæ & Austriæ pratis, & nonnumquam ad silvarum declivi loco sitarum margines frequens est, illi simile quod in Hispanijs & Narbonensi Gallia inter segetes nascitur rubro eleganti flore. Sed & vicinis Pragæ, Bohemiæ Metropolis, locis crescit.

SCORODOPRASVM. CAP. XXXV.

SCORODOPRASI duo genera evidentibus notis inter se discreta, cùm Viennæ viverem, observabam.

Scorodoprasum I.

Scorodoprasum I.

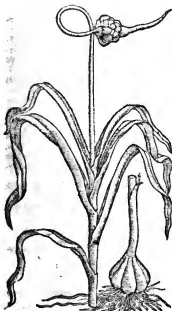
PRIMVM oblonga & lata profert folia, porraceis majora, carinata, caulem sesquicubitalem, nonnumquam bicubitalem, digitalis crassitudinis, superiore parte nudum, ferentem in summo caput membranaceo involucro tectum, ut cepa, quod explicatum, multos flosculos simul congestos cepaceis similes, sex exalbidis foliolis constantes ostendit: quibus succedunt trigona capitula, in quibus nigrum semen, cepæ semini par: radix subest crassa, parvæ cepæ æqualis, multis albis tunicis constans, quæ sessili parte plurimis candidis fibris prædita est, & vetustate in alios majores bulbos sese dividit, atque alios minores ad latera adjunctos habet, gravis, medijq; inter allium & porrum odoris. Iunio & Iulio floret.

Scorodoprasum II. BICVBITALEM habet Alterum caulem, multis ab infima parte ad medium usque porraceis folijs, priore angustioribus, circumdatum, medio inter porrum & allium odore: reliquam partem nudam, viridem, lævem, summo fastigio sustinentem caput è multis bulbis, ut in Moly Indico congestum, & candicante membranaceo involucro cuspide longa, viridi, prædito tectum, quod deinde bulbis excrescentibus rumpitur, nudosque bulbos initio purpurascentes, postea exalbidos detegit, inter quos flosculi quidam nascuntur: ea caulis extima pars, cui caput innititur, initio sese cum suo capite convolvere solet, ut serpentis obtorto collo similitudinem quodammodo referat, deinde sensim paulatimque sese explicare incipit, donec tandem caput erigat: radix è multis nucleis simplici aut duplici tenui membranâ tectis constat, & numerosis exalbidis fibris sessili parte donata est.

Iunij initio suum caput contorquet, Iulio verò erigit, eodemque mense bulbos ad maturitatem perducit, qui terræ crediti, sui generis plantas procreant.

Primi

Scorodopraſum II.

Moly Theophraſti.

Primi generis pauci bulbi ornithogali Arabici bulbis permixti Byzantio demum allati ſunt paullo poſt quàm Viennam veniſſem, quorum unum aut alterum Ill. Ioan. de Brancion mittebam, cum alterius generis aliquot bulbulis. Vnicus quem ſervaveram mirum in modum ſe propagavit, ut ſucceſſu temporis multis elargiri potuerim. Eum autem apud Turcas eſſe in delicijs, mihi aliquando referebat Ill. Augerius de Bousbeque. *Natalia.*

SVNT qui ſecundum genus ὀφιοσκόροδον appellent, quia caput cum ſuprema caulis parte ſerpentis inſtar ſe contorqueat. *ὀφιοσκόροδον.*

MOLY. CAP. XXXVI.

VARIA ſunt Moly genera, quorum bina à Veteribus deſcripta habemus: Homericum, cujus Theophr. Plant. Hiſtor. lib. IX. cap. XV. & poſt eum Plin. Nat. Hiſtor. lib. XXV. cap. IIII. meminère: & Dioſcoridæum. De his iſto capite agemus, atque etiam tertium quoddam genus addemus, nuper ad modum Europæ (ut aiunt) familiare factum.

PRIMVM, folijs eſt Scillæ tribus aut quatuor, longioribus, invicem amplexantibus, cubitali aut ampliore caule, craſſo, concavo, rotundo, foliorum experte, multos flores ſtellatos, candidos, ſummo faſtigio ſuſtinens longis pedicellis inhærentes, nigro in triangulis capitulis ſemine, ceparum ſemini ferè ſimili: radix craſſa, alba, rotunda, nigro cortice tecta, quam negat Theophraſtus difficulter effodi, ut Homerus tradidit. Iuxta caulem inter folia, alius plerumque exit cauliculus planus & foliaceus, ſeu veriùs folium, in ſummo veluti allij nucleum gerens, initio candicantem, deinde palleſcentem, qui, terrâ exceptus, germinat, & ejuſdem generis plantam profert. *Moly Theophraſti.*

Quod verò in Italia naſci ſcribit capite ſuprà memorato, cujus videlicet radicem triginta pedes longam, ac ne ſic quidem ſolidam, ſed abruptam, & allquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, Campaniâ ſibi allatam, mihi prorſus eſt incognitum, nec quemquam audire, vel ſcribere memini, qui ſe vidiſſe diceret. *Moly Italicũ.*

MOLY alterum genus, Indicum cognominatum (quod nonnullis *Caucaſon* barbaro nomine dicitur) quia ex India primùm in Hiſpanias perlatũ eſſe ferunt, & inde ad Italos tranſiviſſe (ab illis certè Belgæ acceperunt) ſuperiori folijs & reliquâ formâ ſimile, nunquam flores apud me, neque apud multos alios protulit: ſed eorum loco, caulis pedalis, ferè planus, adeò infirmus, ut, niſi aliquo fulciatur adminiculo, attolli non poſſit, ſummo faſtigio conglomeratum caput fert, multis veluti allij ſpicis meſpili vulgaris magnitudine conſtans, initio viridibus, deinde palleſcentibus quę etiam in terrâ non repoſitæ, germinant telluri tamen commiſſæ, in majores bulbos adoleſcunt, foliaque & caules (non tamen ſingulis annis, quemadmodum nec ipſa etiam pates) producunt: *Moly Indicũ.*

Moly Indicum.

Moly Dioscoridis.

Moly minus.

unt: ra lix, ut alterius, cepacea, rotunda, alba, multis tunicis amicta, quarum externa fusca, vetustare sese separans, & in alios bulbos pangens.

Cœpit hoc etiam Constantinopoli Viennam adferri, dum istic vivebam, *Zumbul arabi* bulbis permixtum: & inde forsitan, etiam in Italiam; à doctissimo tamen viro Ferdinando Imperato intelligebam, Neapolitano regno sponte nasci

Moly Dioscoridis.

BINA aut terna graminaceorum pæne instar folia habet Tertium, mollia, ad terram inflexa, exteriore parte aliquantulum lanuginosa, inter quæ caulis exilit dodrantalis, lævus, rotundus, cavus, summâ parte membranaceum quoddam involucrum sustinens, è quo multi emergunt flosculi candidi, sex foliolis constantes: radix bulbosa, avellanę nucis magnitudine, intus alba, succulenta, aliquantulum acris, subingrati odoris, foris nigricantibus membranis involuta.

Natales.

Nascens hoc Moly, & initio Februarij flores proferens, Gadibus, ea veteris urbis parte quæ in mare protenditur, eruebam, non procul à sacello locum occupante, in quo Herculis templum fuisse ferunt.

PLVRIMVM ad Μῶλυ Dioscoridis accedere mihi videtur, præsertim si pro πηχέων πεσσάρων, legatur δακτύλων πεσσάρων.

Moly minus II.

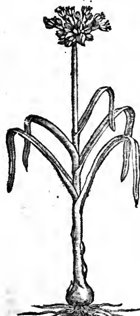
Hvic valde simile est Moly illud, quod Moerkercæ Flandrorum in cultissimo suo horto alebat Ill[ris] Heros Carolus à Divo Audomaro, Dominus de Dranoutre, Moerkerken, &c. Caulis ejus palmaris, viridis, denos aut plures sustinens flores, sex niveis foliolis, non mucronatis, ut superioris,

rioris, sed orbiculatis & majoribus constantes, senis in medio staminulis, inter bina porracea quodammodo, sed angustiora folia assurgebat: radix erat rotunda, candicans nucis ponticæ magnitudine, albicantibus fibris prædita. Vnde habuisset ignorabat, sed semine peregrè accepto sibi natam eam plantam augurabatur.

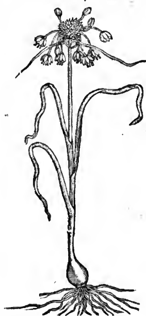
ALLIVM sive MOLY MONTANVM. CAP. XXXVII.

MVLTA etiam in Vngariæ, Austriæ, Stiriæ, Moraviæque montibus Moly sive Allij sunt genera, folijs, floribus, vel capitibus inter se discrepantia: quorum maximam partem ab alijs hactenus minimè observatam fuisse existimo.

Allium seu Moly montan. latifol. I.

Allium sive Moly montanum II.

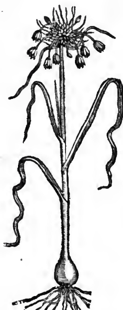

PRIMVM, caulem habet duorum cubitorum altitudine excrescentem, quem, ad medium usque, ambiunt folia, multò quàm in Allij generibus latiora, longa, porraceis proxima: summo cauli, qui lævis & junceus est, insidet caput è multis bulbis ex atro purpureis simul congestis, satisque crassis conflatum, inter quos in oblongis petiolis nascuntur flores dilutè purpurascentes, quibus succedunt trigona vascula, in quibus semen: radix bulbosa, crassa, ex multis nucleis constans, numerosis albis fibris prædita est: sed & bulbi rotundi radici inhærent. ijs ferè pares qui in capite nascuntur, quique, terrâ excepti, plantas sui generis producunt. Toti stirpi Allij gravis odor inest. Iunio & Iulio flores & bulbos fert. *Moly montanum I.*

CVBITALI assurgit Alterum caule, lævi, rotundo, viridi, in quo terna plerumque folia, superioris folio angustiora, & veluti graminea: summus caulis caput sustinet duabus laxis membranaceis tunicis longiore mucrone præditis obvolutum, quibus sese aperientibus, multi exigui bulbi simul congesti apparent, inter quos flores, sex purpurascentibus foliolis constantes, & oblongis pediculis inhærentes, dependent: rotundam, albam, longis, candicantibusque fibris capillatam radicem habet. *Moly montan. II.*

EADEM excrescit Tertium altitudine, totidemque illi sunt juncea folia, viridia, caulis supra folia lævis, rotundus, viridis, inter binas membranaceas etiam tunicas longâ caudâ insignitas, caput sustinet è multis exiguis bulbis, punicantis è viridi coloris, & in longiusculam herbaceam cuspidem plerumque desinentibus, confertimque nascentibus, conflatum, inter quæ dependent in oblongis gracilibusq; pediculis flores superioris floribus formâ & magnitudine similes, coloris exalbidi, quorum media foliola, secundùm longitudinem, & utrasque oras, vena obsoletè purpurascens inficit: radix etiam rotunda est, candicans, longis albicantibusque fibris prædita. *Moly montan. III.*

Allium ſive Moly montan. III.

Allij montani IIII. ſpecies I.

Allij montani IIII. ſpecies II.

Moly montan. IIII.

HABET & Quartum terna juncea folia, caulem cubitalem, rotundum, cui inſidet caput duabus membranaceis rumicis caudatis concluſum, quo utrinque dehiſcente, magna explicatur florum ex lõgis pediculis dependentium, coma, qui ſex pallidis foliolis conſtant, totidem etiam ſtaminula cum ſtilo in medio obtinent, qui cum ſuo caule reſecti, & in cubiculum illati, ſuaviſſimi odoris (qualis in præcocioris Cyclamini floribus percipitur) ſed fugacis admodum, eſſe deprehenduntur: ijs ſuccedunt trigona capitula, in quibus ſemen nigrum, planum, Caryophylleorum florum ſemini non multum abſimile: radix globoſa eſt, ſuperiori ſimilis, & eodem modo capillata, nucleos interdum in lateribus deponens.

Moly mont. IIII. ſpecies altera.

Alia invenitur ejus ſpecies, pari ferè altitudine excreſcens, ſimilibuſque propè folijs prędita, cujus coma inter laxas, membranaceaſque, & longum mucronem habentes tunicas, latè ſeſe explicat, floribus coloris valde obſoleti plena: radix ſuperiori ſimilis, nucleos etiam in lateribus profert.

Trium iſtorum poſtremò deſcriptorum radix allium ſubolet, folia autem herbaceũ quendam odorem potius referunt.

Natales.

Alterum & tertiũ genus, in longè porrecta illa montium ſerie, qui à Stiriacis Auſtriaciſque Alpibus ad Danubium ſupra Viennam excurrunt, ſponte naſcuntur. Quarti verò prior ſpecies circa Poſonium, Vngariæ nunc Metropolim ad

Allium seu Moly montanum v.

lim ad sinistram Danubij sitam, in quo Vngarica comitia fieri solent, & locis Niclaspurg in Moravia vicinis, omnium autem abundantissimè supra Badenses thermas, crescit.

PARI altitudine assurgit Quintum, caule nudo, viridi, paucis folijs viridibus obsiro, cujus fastigio insidet caput orbiculare initio, è multis floribus brevi petiolo præditis congestum, qui sex foliola, nunquam sese prorsus explicantia, habent, sex in medio staminibus & stilo, eleganris purpurei coloris: radix bulbosa, alba, nucleos interdum tenui membrana tectos, & proximè caulem lateribus adnatos, habens, & sessili parte multas albicantes fibras. Ejus odor, Allij instar caput ferit. *Moly montan. v.*

In Vngaria circa Posonium duntaxat observaveram, quum Pannonicarum stirpium historiam publici juris faciebam, ad vinetorum in collibus Danubio imminentibus sitorum margines, Maio & Iunio floribus onustū. Post quàm verò Vienna discessi, & Francofurtum ad Mœnum perveni, aliquot stirpes inter segetes agris illi urbi vicinis invẽtas, in meum hortulum transtuli propter florum elegantiam, anno M.D.XXCIX. Tertio autem post anno, binos ejus bulbos Neapoli accipiebam à Ferdinando Imperato, qui flores duntaxat protulerũt Lugduni apud Batavos, ubi demum quale genus Moly montani esset agnovi: paullo tamen præcocius florere mihi visum est illo, quod in Vngariâ, quod Francofurti observabam: nam & illud Lugdunum adferebam. *Natales.*

Allium sive Moly Narcissinis fol. 1.

MOLY NARCISSI FOLIIS.
CAP. XXXVIII.

ALLII odor facit, ut binæ hæ tuberosæ stirpes, ad Moly classem, non ineptè, meo judicio (nam & aliæ accedunt notæ) referri possint.

PRIOR, quina aut sena ex radice promit oblonga folia, plana, succulẽta, Narcissi Quinti simplici flore, h. e. Narcissi alterius niveo flore folijs similia, viridia admodum & splendentia, inter quæ cubitalis plerumque exit caulis, nudus, firmus, viridis, striatus, ferens in summo multos flores, sex purpurascentibus foliolis, totidemque interius staminulis præditos, simul congestos, & veluti globosum caput cõstituentes, quemadmodum in cepa, quibus succedũt trigona capitula, quæ, maturitate dehiscentia, rotundum nigrum semẽ continere deprehenduntur: radix nodosa est, anterius progrediens polygonati modo, extimâ parte globosa, candida, multis tunicis circũmvoluta, plurimis albis fibris prædita, & adnatis feliciter se propagans. *Moly Narcis. folio. 1.*

Aliud ejus genus est nõ valde absimile, mollioribus & magis cineraceis folijs, dilutioribus etiam floribus. Floret utrumque sub extremum Iunium & Iulio. *Moly Narcis. fol. 1. altera species.*

HABET & Secunda quina aut sena folia, superioris folijs non minus lata, sed breviora, aliquantulum se torquentia, viridia, & splendentia, caulem pedalẽ, superiore graciliorem, *Moly Narcis. folio II.*

 sed

Allium siue Moly Narcissinis fol. II.

Moly Narciss. fol. II. altera species.

Natales.

Bulb. vomitor.

Alum Plinij.

Asphodelus I.

Asphodel. I.

sed non minùs firmum, striatum, qui summo fastigio è membranaceâ tunicâ multos flosculos promit, in orbiculare caput simul cógestos, prioris floribus similes: sed elegantiore purpurâ nitétes: capitulis & semine cum Priore respondet: similiter & radice, quæ nodosa est, & adnatis in ambitu, non infelicius illâ, sese propagat.

Illius etiam genus invenitur longioribus & angustioribus folijs, neque adeò cóvolutis, cauliculis paullo infirmioribus, floribusque multo dilutioribus. in reliquis satis conveniunt.

Vtraque hæc species serius priore genere floret, nempe Iulio & Augusto. In omnium radicibus illud peculiare, ut ramosæ tandé & obliquæ fiant, vestigia caulis, præcedentibus annis nati, impressa habentes, Polygonati radicum instar, non adeò tamen laxæ.

Nascũtur omnes in Leytenberg supra Manderstorff (ubi tepidæ sunt aquæ, quarũ usu multi valetudinem curant, præsertim calculo obnoxij) & alijs montibus urbi Viennæ vicinis.

SECVNDO generi similes plantę mihi natæ sunt Viennæ Austriæ, semine Lutetiâ misso à doctissimo viro, rerumq; naturalium peritissimo Nicolao Rassio, Cheirurgo Regio, Bulbi vomitorij nomine, quia facilè vomitũ ciet ejus radix præmansa. Eodem etiam nomine aluit in amplissimo, eodemq; cultissimo suo horto Cassellis Illustrissimus Cattorum Princeps Wilhelmus. Non desunt tamen, qui Alum, quod Plin. Natur. Hist. lib. xxix. cap. vi. in arvis sponte nasci scribit, esse velint: sed eùm ille formam non describat, & Allij genus esse, dũtaxat dicat, certi quidpiam statuere difficile est: nisi ab eo, qui forte periculum fecerit, An aves, eo devorato tanquam sopitæ, manu capi possint.

ASPHODELVS. CAP. XXXIX.

ASPHODELVM cùm plerique descripserint, hìc subijcere nó erat operæpretium. Quia autem aliquot ejus genera nemini adhuc delineata, cùm Hispanicarum stirpium observationes evulgabam, à me observata erãt, lectoribus tum gratificaturum putabam, si eorũ qualemcumque historiam proponerem: quam denuo hìc repeto, quòd quędam postea observaverim ad eam stirpem pertinentia.

PRIMVS multa habet oblóga folia, angusta, triangula, & veluti carinata, fungosa & lenta, mucronata: caulem rotundum, lævem, bicubitalem interdũ, in ramulos supernè fissum, quem à medio ferè sursum vergendo exornant multi stellati sex foliorum flores, coloris intus albi, foris verò nervo purpurascente singula folia secundùm longitudinem quasi distinguente (ut Ornithogali flos virescente linea distinctus est) totidem quot foliola staminibus medium occupantibus: semen durum, lignosum, rugosum, atrum, & figura triquetra, capitulo orbiculari ferè, sed tribus eminentioribus costis prædito, & ex viridi purpurascente continetur, quod illo per maturitatem dehiscente, cadit: floret per partes ut verè dicit Theophrastus, & incipit ab imis.

imis. Radices ab uno capite numeroſæ exeunt, oblongæ, exiguis napis ſimiles, ſed inferiore ſede craſſiores, atque in fibras deſinentes, ſucci plenæ, candicantes, ingrati & acris guſtus.

Iſtius radices videre memini, dum Olyſippone Hiſpalim proficiſcerer, aratro erutas, quæ ducentos aut plures ab eodem capite pendentes, eoſq; craſſos admodum napos haberent ut quinquaginta aut ampliùs libras totam plantam pendiſſe putem. Itaque nihil mirum, ſi Plinius octoginta ſimul acervatis ſæpe bulbis referat. *Aſphod. II ingens radix.*

Aſphodelus II.

Aſphodelus minor.

ALTER huic omnino ſimilis, exceptis caule, qui unicus eſt neque ſurculoſus, & flore, qui omnino albus: illius etiam radix non adeò numeroſa. *Aſphodelus II.*

Sponte ſua naſcitur uterque editioribus ſaxoſisque Luſitaniæ, Hiſpaniæ, Galliæ quoque Aquitanicæ & Narbonenſis locis. Apud Belgas non niſi ſatus provenit, ut neque in Germania. Floret uterque illic Martio & Aprili: in hortis Maio, & etiam Iunio. *Natales.*

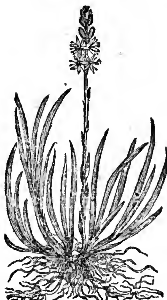
TERTIVS, ut folijs, caule, & floribus ſatis ſimilis eſt ſuperioribus, ita radicibus omnino differt, quæ non glanduloſæ, ſed fibroſæ craſſæque & numeroſæ ex uno capite naſcuntur: folia Aſphodeli, minora, multò anguſtiora, lentiora, dilutioriſque ſunt coloris, è quorum medio ſex aut plures ex eadem radice aſſurgũt caules cubitales, ramoſi, quos ſine ordine naſcentes ſtipant flores, ſuperioribus ſimiles, ſed minores, medium folium purpuraſcente vena per longitudinem ſecante: floribus ſuccedunt triangula capitula, initio viridia, deinde exalbida, in quibus ſemen rugoſum, anguloſum, altero minus. *Aſphodelus minor.*

Toto Valentino regno nullus ferè eſt alius Aſphodelus naſcitur & Gadibus ad ipſum pontem de Suaço cognominatum, quo inſula continenti conjungitur, & pleriſque Granatenſis regni locis: olim etiam campo illo lapidoſo ſupra Arelatem, Maſſiliam proficiſcens ſecus ſemitas colligere memini. Semine, ex Hiſpanijs à me delato, amicis natus eſt in Belgica, ſed cùm frigoris ſit impatiens, peribat hieme, eam ob cauſam annuum cenſebãt, donec me monitore (qui magnas illius plantas hieme virentes in Hiſpanijs videram) Ill. Ioannes de Brancion unam ex ijs quæ poſtea ſemine natæ, fictili inditam cõſervaret, quæ aliquot deinde ſubſequentibus annis florens, maturum ſemen præbuit, quod etiam terræ creditum provenit. *Natales.*

GRÆCIS ἀσφόδελος, Latinis Haſtula regia. Plinius caulem cum floribus Albucum nominat, quem Græcis ἀνθέρικον vocari ſcribit. Idem Aſphodelum aliquibus Heroïon appellari tradit, & Dionyſio marem & feminam eſſe. Hiſpani priorem *Gamones* vocant; alterum radice fibroſa Valentini *Gamonçillos*, id eſt, parvum Aſphodelum, Granatenſes *Cebolla de culebra*, hoc eſt, cepam colubrinam appellant. Patavina ſchola Aſphodelum fiſtuloſum, quòd concava folia habeat, forſitan. Nihil cum Phalangio commune habet. *Nomina.*

Aſphodeli facultates ex Dioſcoride, Plinio, Galeno petendæ: an verò tertius alicujus in re medica ſit uſus, à nemine hactenus intellexi.

Pſeudo-aſphodelus I.

Pſeudo-aſphodelus II.

Pſeudo-aſphodelus I. ASPHODELVM porrò illum flavo flore paluſtrem, cujus Dodonæus & Lobelius in ſuis ſcriptis meminerũt, vel potiùs Pſeudo-aſphodelum (nam nihil Aſphodelo ſimile habet præter flores, licet Dodonæus caulem etiam ſimilem faciat, qui tamen non eſt nudus, ſed multis foliolis ſive vaginulis illum amplectentibus donatus) Xyphij folijs aut tenuifoliæ Iridis, aliquando eruebam in paluſtribus illis ericetis Maldeghemo vicinis ſecundo à Brugarum urbe Flandriæ celeberrimâ, miliari, Maio menſe cum Ill. Viro Carolo à Divo Audomaro, Dn. de Dranoutre, Moerkercke, &c. curru vectus relaxandi animi gratiâ, altero à meo ex Hiſpanijs reditu anno. *Natales.*

Natales. ALTERVM autem Pſeudo-Aſphodeli genus, folijs illi valde ſimile, ſed per omnia minus, in Snealben, Neuberg, Etſcheri, atque alijs pratis montanis, & gramineis collibus, Iunio florens & Iulio ſemen proferens obſervabam, quod ſuperiori conjungendum putavi.

Pſeudo aſphodel. II. NVMEROSA ſunt illi folia, ſeſe mutuo amplectentia ut in ſuperiore, & Iride, anguſta, brevia, viridia, dura; amariuſculi, & calidi ſaporis: è quorum medio cauliculus gracilis egreditur pedalis interdum, aut major, aliquot nonnumquam foliolis inhærentibus, ſpicam floſculorum ferens ſex foliolis conſtantium, alterius inſtar, ſed minorum, palleſcentis ex herbaceo coloris, & odoris expertium: quibus ſuccedunt trigona capitella, interdum tetragona & pentagona, minutiſſimum ruffum ſemen continentia: radix vix corpus habet, ſed tenuibus aliquot fibris duntaxat conſtat.

PSEVDO-ASPHODELI minoris ſive pumilionis folio Iridis nomen indidi, ad prioris differentiam qui Pſeudo-aſphodelus major appellari poſſet.

COLCHICVM. CAP. XL.

PLVRA etiam (præter vulgare illud, quod omnibus Germaniæ & Vngariæ pratis obuium eſt) à me obſervata ſunt Colchici genera, foliorum, florum, & radicis amplitudine, vel etiam florum colore, inter ſe differentia.

Colchic. Pannon. alb. flor. multiplicibus. MVLTORVM florum eſt Primum genus, quod in quibuſdam pratis Viennæ Auſtriæ vicinis, nec procul à Danubio ſitis, inter vulgaris plantas naſcens, ante multos annos obſervabam & eruebam, ut in hortulum transferrem, deinde in pratis arci Statenberg Mag^ci Dn. de Heuſenſtain vicinis, magnâ copiâ inventum eſt. Septenos enim, denos, aut duodenos, vel etiam plures interdum promit flores lactei candoris, eleganti ſpectaculo: hujus etiam folia, vulgaris colchici folijs æqualia, ſed dilutius virentia, ineunte duntaxat vere exeunt: copioſum fert ſemẽ ſubrufum in laxis triangulis capitibus: radix, vulgaris bulbo, major, ad Secun-

di tamen

Colchicum Pannon. πολυανθ. alb. flore. Colchic. Pannonic. alb. flor. ſemen.

Colch. Byzant. latif. flores. Colch. verſic. flor.

di tamen ſive inſequentis amplitudinem non accedens. Iſtic & pauci bulbi reperti, quorum flores eleganter rubebant. *Colchic. rub. flo.*

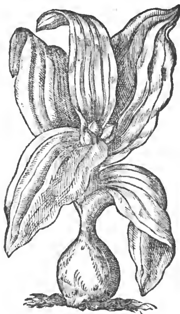
Huic affine eſt quod C. V. Lobelius prope Briſtolium & agro Somerſeti in Anglia naſci obſervabat, cujuſque aliquot bulbos, ipſe & Morganus, quum anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo apud eos eſſem, mihi donarunt: hi à meo reditu terræ credidi Machliniæ, florem protulerunt, inſequente vere, folia (quæ vulgaris folijs anguſtiora mihi viſa ſunt) deinde ſemen: radix vulgari par. *Colchic. Anglic alb. flo.*

Novo vere germinat Alterum genus, ternaque, aut quaterna producit folia ampliſſima, Ellebori albi folijs nec formâ, nec magnitudine valde abſimilia, nec illis minus nervoſa, magis tamen viridia, & ſeſe mutuo amplectentia: Autumno. cum vulgari numeroſos fert flores, ut vicenos aliquando obſervare meminerim ex eodem bulbo prodeuntes, vulgaris quidem floribus forma & colore propè ſimiles, ſed ampliores, craſſioreque pediculo ſuboixos, foris dilutius, internè ſaturatius purpuraſcentes, & tanquam venis quibuſdã per folia ſparſis, notatos, in quibus ſtamina ut in vulgari: ſatis copioſum ſemen fert interdum in triangulis laxis brevibuſq; capitulis ſive folliculis, triplo craſſius vulgari: ejus radix craſſiſſima, pugnum æquans, vel etiam amplior. *Colchic. latif. Byzant. πολυανθ.*

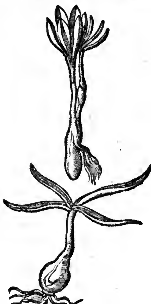
Conſtantinopoli ſingulares ejus bulbi bis *Natales.*

ſunt

Colchic. Byzant. πλατίφυλλον cum fructu.

Colchici montan. Hispan. flos

sunt allati dum Viennæ vivebam: Generosæ Dn. de Heusenstain, à qua prolem accipiebam, & Generosæ Dn. Vngnadin anno M.D.XXCVIII quum istinc Francofurtum discederem.

Colchic. Lusitan. Cvm illius flore quandam affinitatem habere videtur flos ejus Colchici, quod Theodoricus Clutius è Lusitania acceperat: nam sex etiam folijs constat purpurei cum albo mixti coloris, & veluti tessellatim (ut in Fritillariæ flore) dispositi, floridioris tamen: umbilicum etiam occupant sex alba stamina, flavis apicibus prædita, & medius stilus in staminula divisus, purpurascentis supremâ parte coloris: odor aut nullus, aut valde obscurus. Floret cum reliquis Colchicis.

Colchic. ποικιλανθὲς. Tertivm genus habeo munere Gen. Dn. de Heusenstain, quæ in cultissimo suo horto suburbano ad Viennam urbem, binos aut ternos alebat, quos, unde adquisivisset, ignorare se affirmabat. Non minus crasso est id bulbo, quàm Primum, vel etiam crassiore: Octobri, paullo seriùs quàm superiora, binos, ternos, aut quaternos producit flores, vulgari breviores, & brevi pediculo innixos, ut vix supra tellurem attollantur, quorum interiora tria folia ex purpurâ quodammodo rubent, aut Hispanici montani floribus concoloria sunt, utplurimum, exteriora autem tria vel omnino lactei candoris sunt, vel internè mediâ ex parte purpurea, aut crassioribus purpureis venis radiatim distincta, vel purpureis maculis aspersa, omnia verò mucrone magis orbiculato & obtuso quàm in vulgari: hujus folia ineunte vere germinantia, ex viridi purpurascunt, deinde explicata saturatius virent vulgatis folijs. Semel duntaxat ejus semen legere memini, prioris semine minus.

Colchic latifol. Boisoti. Qvartvm genus à Boisoro accipiebam anno M. D. XXC. crasso etiam bulbo, quod terræ commissum non modò non floruit, sed prorsus perijt. Scribebat autem ejus florem purpurei coloris esse, qui procul aspicientibus vulgari par appareret, at diligentiùs observantibus, colores ex albo & purpureo distincti videbantur, satis ad Fritillariæ colorem accedentes: folia item habere ampla, ad terram inclinata. Postea tamen, conspecto Colchici Byzantini, cujus bulbum ad ipsum mittebam, flore, diversum à meo latifolio, suum Colchicum esse monebat. Forsitan verò idem genus erit, cum Lusitanico Clutij.

Colchic montan. Hispan. Qvinto terna aut quaterna sunt folia digitalis longitudinis, carinata, firma, humi tamen sparsa, saturatius virentia & splendentia, vix semunciam lata, acidi gustus, rufescentem colorem contrahentia dum tabescere incipiunt: flos sine folijs primùm exilit Septembri, aliquando etiam Augusto, sex longis, angustis, & ex purpura rubentibus folijs, totidem in medio staminibus constans. hunc statim (præter aliorum Colchici generum morem) folia subsequuntur,

Colchici montani Hispan. semen. Colchicum mont. min. versicolore flor.

sequuntur, & totam deinde hiemem perdurant, usque in mensem Maium, vel etiam Iunium: radix bulbosa, non magna, multis ex rufo nigricantibus tunicis amicta, intus alba, solida & cum quadam adstrictione dulcis, longiusculâ sede, quasi in ceteris generibus, & adnatis in lateribus se propagans.

Collibus Salmanticæ vicinis, solo valde lapidoso primùm eruebam cum suo caule dodrantali, firmo & triangulari capite, in quo semen ex rubro nigrescens sive fuscũ, læve, exiguum, subrotundum Maio mense, anno M.D.LXIIII. Apud Belgas, apud quos, semine quod natali loco collegeram, natum est, nullum adhuc semen dedisse intelligo. Viennæ autem Austriæ, aliquoties ex meis stirpibus semen collegi, capite inclusum vix terrâ interdum emergente, & inter folia jam languida latente, aliquando digitali & palmari cauliculo innitente, uti etiam Francofurti ad Mœnum, & Lugduni Batavorum *Natalis.*

Hvic non multum absimile est, quod Iacobus Plateau in suo horto Tornaci alere ad me scribebat, tum folijs, tum bulbo: flores autem differre, quorum omnia quidem folia longa & angusta etiam essent, interiora verò tota alba, exteriora media ex parte viridia, alterâ carnei quodammodo coloris. *Colchic. minus versicolore flore.*

Pavcos porrò Colchici bulbos, vulgatis bulbis valde similes Neapoli Francofurtum ad me mittebat Ferdinandus Imperatus, qui mihi Lugduni Batavorum demum flores dederunt, vulgatis floribus non dissimiles, hoc est vel dilutè, vel saturè purpureos. *Colchic. Neapolit.*

Sed aliud Colchici genus vulgari minus, Salmanticensi agro observabam in altioribus pratis, dilutiore flore, atque in nonnullis plantis, lactei omnino candoris, ineunte vere folia duntaxat proferens. *Colchic pratense Salman.*

Syriacvm autem illud, vel Alexandrinum, à nonnullis exhibitum, nihil aliud esse videtur, quàm Tulipæ genus quale Apennineum forte, cui pictor nimis orbiculata folia tribuerit, ipsi verò plantæ nimis lata & brevia. *Colchic. Syriac.*

Francofvrti etiam ex Italia accipiebam semen, vulgaris colchici semini par, cum suo laxo capitulo, Hermodactyli Syriaci appellatione, quod terræ creditum, necdum germinaverat quum inde discederem. Sed & Illyricum illud Anguillatæ, nunquam mihi cõspectum. *Hermodact. Syriac.*

Ceterum hæc planta Dioscoridi κολχικὸν dicitur, nonnullis, ipso teste, ἐφήμερον καὶ βολβὸς ἄγριος. Qui Theophrasti locum Hist. Plant lib. VI cap. VI. integrum esse censent, ejus Narcissum, sive Lirium nigro flore esse arbitrantur. Hispani *Quitameriendas*, & *Villorita* appellant: Germani Wildsaffran & Zeytloses/ Galli nonnulli *Mort au chien*. Primum autem genus, κολχικὸν λευκάνθεμον πολυανθὲς. Græcis: Alterum κολχικὸν βυζάντινον πλατύφυλλον πολυανθὲς, Colchicum byzantinum latifolium multiflorum, non incommodè dici posse videtur. *Nomina.*

Tertium,

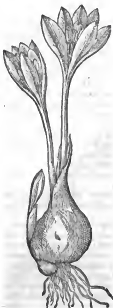
Colchicum pleno flore.

Colchicũ πολυανθές.

Natales.

Colchicum biflorum.

Colchic. biflorum.

Tertium, κολχικὸν ποικιλανθὴς, versicolor. Quintum verò, λεπτόφυλλον, tenuifolium, & montanum Hispanicum. Salmanticẽses hoc genus *merenderas* vocabant.

ALIUD porrò elegans Colchici genus apud Belgas invenitur, cujus quidem cognitionem acceptam fero Illmo Comiti Arẽbergio, Ordinis Velleris equiti dignissimo, qui præter exoticarum stirpium culturam, cui maximè indulget, magnis etiam sumptibus quascunq; adipisci potest, vivis coloribus depingi curat. Is Autumno M.D.XCV. bulbum ad me mittebat, ut florẽ conspicere possem: sed cùm nullum protulisse intelligeret, insequente Novembri iconẽ egregiè expressam addidit. Flos vulgari colore persimilis est, sed pluribus folijs constans, nempe vicenis aut pluribus, valde cõfertis, quorum sex externa reliquis majora, vulgaris tamẽ folijs angustiora, inter quæ stamina ut in vulgari, flavis apicibus prædita. Ex alimenti copia plenum florem tulisse existimabam initio, quemadmodum natura interdum ludere solet in alijs floribus, qui deinde ad ingenium redeũt: sed ipse Comes affirmabat, tum etiam N.V. Ioannes Boisot, singulis annis plenos flores id Colchici genus proferre, eosq; plures, majores, & majore foliorum numero cõstantes, quo bulbus major & vetustior est. Originẽ ex Germania ducere aiunt, & primum in Belgium allatũ à Rhizotomo, cujus nomen Nicolaus, qui frequenter è Belgio in Germaniã à Nobilibus quibusdam matronis ablegaretur. Sed bulbus anno insequente cum selectissimis alijs stirpibus furto sublatus.

COLCHICVM BIFLORVM.

CAP. XLI.

NOVVM & rarum hoc Colchici genus, mihi sanè, ante annum nonagesimũ tertium supra millesimum & quingentesimum, nunquam conspectum, cujus cognitionẽ acceptam fero doctissimo viro Moysi Quadrato, qui Autumno præcedente me monebat, verno tempore florẽs sibi observatũ in montano quodam prato, non procul Heydelbergâ, ubi tum domicilium habebat: edoctum tamen ante, similem inveniri plãtam, ex Epitome de Plantis C. V. Ioachimi Camerarij inclytæ Reip. Noribergẽ. primarij medici. Ioannes Müllerus pharmacopæus Francofurtensis etiã asserebat, sibi adolescenti conspectum in pratis Halæ Suevorum vicinis novo vere florens.

PERINDE autem crasso id constat bulbo, ac vulgare Colchicum, ex cujus infimâ parte colis emergit quatuor uncias lõgus, ex membranaceo involucro florem promens oblongo pediculo nitentem, vulgaris flori formâ æqualem, sex folijs cõstantem, sed minorem, quorum terna externa majuscula, interna autẽ tria angustiora & breviora, saturatius paulo purpurascentia esse videbantur: nec folia,

nec

nec femen (si quod tulit) observare mihi licuit per morbum; xxv enim Aprilis ejusdem anni, ex casu luxatum mihi est femur dextrum cum summâ contusione, cujus rei causa toto trimestri decumbendum mihi fuit, malè administratá curâ à cheirurgis, qui luxatione neglectâ, quam non agnoscentes (quum tamen subinde eos monerem, me luxationem sentire) vel malignè dissimulantes, ad solius contusionis curam animum intenderunt. Veram autem fuisse luxationem, etiam nunc cum magno meo dolore & damno experior: nam & mihi dextrum crus contractum, nec pedem promovere possum, nisi gemino scipione sub axillis fultus, atque quidem non sine cruciatu. Ceterùm ad Colchici historiam redeamus, à qua justus animi dolor me avertit. Bini igitur majores bulbi ex ijs qui quaterni Heydelberga ad me mittebantur, florem dederũt sub finem Augusti, paullo ante meum Francofurto discessum: nescio an error commissus à legentibus, quum bulbos è terrâ eruerunt. Majorem porrò bulbum à Moyse accipiebam, cui recens flos adhuc inhærebat, sub extremum Martium, reliquos insequente Aprili. Atque ista ratione, Colchicum biflorum potiùs nuncupandum esset, quàm Vernum.

Colchic. vern. flavo flore.

ILLO ipso autem anno scribebat Iacobus Plateau, Colchicum se habuisse, quod verno tempore flavum florem protulisset: sed bulbum cùm eruisset, vt ejus prolem ad me mitteret, utrumque corruptum reperisse.

CROCVM VERNVM. CAP. XLII.

Croci verni duo genera.

MVLTIPLEX etiam est Crocum verno tempore flores proferens, folijsque & floris colore valde variat. Nos autem duo ejus primaria genera constituemus: Vnum, latiore folio & legitimi croci autumno florentis foliorum æmulo, licet breviore: Alterum, tenuiore & prorsus junceo: singula deinde in suas species distribuemus.

Crocum vern. latifol. alb. flo.

Croc. vern. latifol. purpureo flo.

Croc. vern. latifol. albo flore.

LATIFOLII ergo Prima species, terna & quaterna interdum habet folia latiuscula & brevia, duabus albis venis per eorum longitudinem subtus excurrẽtibus prædita, inter quæ prodit è membrana flos brevi pediculo nitens, sex folijs constans albis, imâ parte cum pediculo purpurascentibus, & in meditullio stamina, cum brevi trifido stilo continens: radix bulbosa, candida, tenui cortice amicta, fibrisque candicantibus infimâ sede prædita. Nulla inter reliquas Croci verni species, hâc magis fœcunda in edenda sobole. Ejus verò flos interdum variat: nam terna illa exteriora folia, nonnunquam purpurascentibus venis sunt aspersa, interdum soli foliorum mucrones purpurascunt, aliquando etiam purpureus radius omnia folia secundùm longitudinem media secat. *Varietas.*

Croc. vern. latifol. pur. flo minore.

Altera similibus est folijs, paullo tamen angustioribus, inter folia promens è membranaceo involucro, ejusdem magnitudinis florem brevi pediculo innitentem, sex folijs constan-

tem vio-

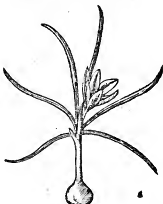
tem violaceæ ad cæruleum tendentis purpuræ colore, unguibus & summo pediculo saturatiore purpurâ nitentibus: radix alteri similis, & in edenda sobole satis fœcunda interdum. Nonnunquam, sed valde rarò, fert utraque hæc, rotundum exalbidum semen in triangulo capitulo.

Croc. vern. latifol. purp. flo. majore.

Pereleganseriam est Croci verno tempore florentis Tertia species, quam ad me Neapoli mittebat doctissimus vir Ferdinandus Imperatus, cum alijs aliquot stirpibus Francofurtum anno M.D.XCII. Ejus verò jam marcidi & dudum terrâ eruti bulbum unicū accipiebam, qui sequente vere folia quidem protulit, sed nullum florem. Lugduni porrò Batavorum, cum alijs Croci verni latifolij speciebus florem dedit, illis formâ similem, hoc est, sex folijs constantem, quorum externa tria paullo longiora, interna tria breviora amplectuntur, multo tamen ampliora quàm in secunda specie, licet illis colore nec valde dispatia, nec injucūdi odoris, tria stamina continentem alba, magnis flavis apicibus prædita, & inter illa stilum paullo longiorem, extimâ parte in tres quasi tubulos laxiores divisum, aurei coloris: eum flore, è membranaceo, instar reliquorum, involucro prodeunte, exeunt terna, aut quaterna folia, proximè descripti folijs non dissimilia, paullo tamen longiora: radix bulbosa, superiore major, & ad Quintæ speciei radicis amplitudinem accedens. Ea deinde mihi furto sublata.

Croc. vern. latif. albo versicol. flo. I.

Croc. vern. latif. albo versicol flo. II.

Croc. vern. latifol. alb. versicolore flore I.

Quartæ folia, Croci sativi & legitimi folia satis referunt, nisi breviora essent: inter quæ, bini aut terni prodeunt flores, Primæ & Secundæ speciei floribus majores, sex folijs mucronatis constantes, quorum terna exteriora (quæ pallidula sunt foris) tribus radijs ex atro purpurascentibus, ab infima basi ad extremum folium ductis striata, internè alba sunt, ut & tota interna tria folia, staminaque in meditullio habent Croco montano similia, sed magis pallentem stilum: liberalius hæc semen præbet in triangulis capitulis, rotundum, ex rufo candicans: radix superioribus similis, foris membranâ fuscâ obducta, fibris infimâ sede donata, & intus alba.

Croc. vern. latifol. alb. versicolore flore II.

Illi similem, sed per omnia minorem, ante multos annos in Belgicam nobis mittebat C. V. Alphonsus Pantius Ducis Ferrariæ Medicus, cujus florem interdum octonis & denis folijs præditum habui, Iacobus Plateau etiam duodenis, illiusque iconem ad me mittebat, peculiare genus esse existimans, sed in sequente anno, simplicem sex foliorum florem tulit.

Natales & Nomina.

Primæ, Secundæ, & Quartæ specierum meminit Iosias Simlerus in Helvetiæ descriptione, aitque istic in mōtanis inveniri, colore purpureo, candido, & utroque mixto: Hunerff vulgò vocari, & à Iuræ montis incolis (apud quos in supremo jugo etiam nascuntur) Ceilfat: addit radicem suibus esse gratam. Audio & in Baldo monte agri Veronensis provenire. Nascuntur & alijs locis: nam anno M.D.XC. Ferrariâ ad me scribebat doctissimus & diligentissimus stirpium indagator Ioachimus Iungermannus C. V. Ioachimi Camerarij ex sorore nepos, mihique ob morum probitatem, doctrinam, ingenij elegātiam, & alias animi dotes valde charus, quem etiam non dubito futurum fuisse præclarum lumen Germaniæ, si diutius vivere licuisset: is inquam scribebat, in eâ herbatione, quam, comite Iosepho de Casa buona, Ser^mi Ducis Florentini Simplicistâ, ut vocant, ad Tirrheni maris littora instituerat, tres Cro-

Croci verni varietas.

ci verni differentias invenisse. Ex ijs elegantiorem, vel albicantes, vel purpurascentes flores proferre, quorum exteriora terna folia crassiores quasdam venas purpurâ saturâ infectas haberent, quæ mirum flori decorem adderent. Reliquas duas majores esse, Croco sativo non inferiores, & utrique florem purpureum: sed in una Colchici floris instar dilutum, in altera à

Croci

Croc. vern. latifol. duplici flore.

Croc. vern. latif. purp. versicol flor.

Croc. vern. latifol. flavo flore.

Croci legitimi flore parum diversum. Addebat, Iosephum admonuisse, aliud elegantissimum genus nasci in ijsdē pratis circa Liburni portum, quod florem proferret saturatissimâ purpurâ nitentem, quem, utpote magis serotinum, conspicere illi non licuisset.

Quinta est, quam Alphonsus Pantius paulo ante mortem mittebat, florem jam marcidum adhuc retinentem, & semen in triangulo capite maturum, ex quo mihi natæ plantæ, quæ tertio anno flores proferre cœperūt: sunt verò ij superioribus ampliores, ad Tertiæ speciei florum magnitudinē proximè accedentes, sex etiam folijs prædìti, quorū externa tria foris ex candido quodammodo purpurascūt, & saturatissimæ, quasique atrę purpuræ tribus vel etiam quinque lineis ab infima parte sursum ascendētibus insignita sunt, internè purpurascunt, interiora verò tria, vel dilutioris, vel saturatioris purpurei sunt coloris, circa ungues tamen, similibus, ut exteriora, radijs insignita: semē in triāgulis capitibus subfuscum: folia superioribus speciebus longiora & latiora, Tertiæ folijs non valde absimilia, duabus etiam albis lineis subtus distincta: radix paulo amplior: hujus florem etiam octonis folijs interdum luxuriantem habui, quatuor videlicet internis, totidem externis. *Croc. vern. latifol. pur. versic flo.*

Sextæ, quaterna aut plura folia sunt, ad Quintæ speciei folia valde accedentia, longiora tamen, & circa exortum latiora, binis candidis venis secundùm medium nervum per longitudinem excurrentibus, ut in reliquis Croci speciebus, quæ emergere incipientia, florem simul ostendunt, sex folijs, dum explicatus est, constantem, exterioribus mucronatis, internis paululum orbiculatis, flavi coloris, utcunque odotatum, tria lōgiuscula latiusculaq; stamina *Croc. vern. latifol flavo flore.*

 dilutius

dilutius flavescentia intus continentem, & longiorem stilum summo fastigio in tria stamina divisum, sativi croci staminibus pænè concolorem: cui succedit, ut in superiore Croci verni specie, membranaceum triangulare capitulum, rotundo rufoq; semine plenum: radix cum superioris radice convenit, vel etiam major est, solida, aliquot candicantibus fibris, sessili parte donata, & aliquot tunicis obvoluta: binos plerumque, ternos, aut quaternos, vel etiã plures profert flores: nulla enim Croci verni species hâc liberalior in producendis floribus.

Croc. vern. latifol. aureo flore.

Ejus alia est species, cujus folia paullo breviora, inferiore tamen parte latiora, illius qui niveum fert florem folijs pænè æqualia, flos magis apertus, sex etiam folijs constat altero brevioribus, ferè orbiculato mucrone, coloris prorsus aurei, tria stamina umbilicum occupantia breviora latioraque, stilus alteri similis, summâ parte interdũ in quatuor staminula divisus, alterius stilo concolor: florebat mihi anno M. D. XXCIIII. & sequentibus duobus, paullo maturius flavo, & multos etiam dabat flores.

Croc. vern. latifol. pallido flore.

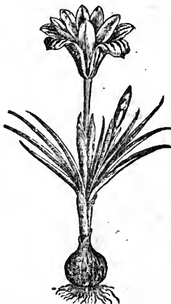
Sed & tertia ejus species folia non minùs lata habet, floresque sex folijs magis mucronatis constantes, coloris omnino pallidi, viridibus venulis exteriorum foliorum ungues foris distinguentibus: ceteræ notæ conveniunt.

Omnes has flavi differentias mihi corrumpebat rigida illa hiems anni octogesimi sexti, supra millesimum & quingentesimum, & plures quàm sexagenos bulbos juniores earum semine natos, præter tres aut quatuor qui flavi genus conservarunt.

Croc. vern. latifol. F-V. flore.

Croc. vern. latifol. F-V. flore duplici.

Croc. vern. latifol. flavo variis flo. I.

Septima, quinque aut sex habet folia, tenuia instar ferè legitimi croci, infima parte ex purpura nigricantia, è quorũ medio unum aut alterum florem promit aurei ferè coloris, legitimi croci odorem nonnihil referentem, sex etiam folijs cõstantem ut reliqua croci genera, quorum exteriora tria paullo angustiora, & magis mucronata, tribus crassiusculis radijs ex atro purpurascentibus ab imo ad summũ, secundùm folij longitudinẽ excurrentibus, & multas interdum venas in latera spargẽtibus, insignita, terna interiora latiora sunt, & ungues habent foris etiam ex atro purpurascentes, pediculum qui florem sustinet, totidem purpurei coloris saturi radijs notatum, quot sunt in flore folia: umbilicum occupant tria flava stamina, inter quæ stilus eminet extremâ parte trifidus, aurei coloris: floribus succedunt crassiuscula trigona capita, adeò saturo purpureo colore infecta, ut atra videantur & splendentia, quæ maturitate hiscentia, semen continere conspiciuntur superiori æquale, & magis rufum: radix bulbacea ut in superioribus, sed præter illorum morem multiplici reticulatoque cortice obducta, & multis tenuibus fibris sessili parte, per reticulati corticis maculas se exerentibus, prædita, rarò adnatos bulbos proferens.

Croc. vern. latifol. flavo variis flo. II.

Istius alia est species, quæ, nec radice, nec folijs, neque flore differt, exceptis radijs, qui adeò

latè

latè ſeſe ſpargunt, ut præter oras, totum externorum trium foliorum dorſum inficiant, pediculus etiam florem ſuſtinens, totus ex purpura nigricante ſplendeat. Vtraque ſpecies aliquoties mihi florem dedit duodecim folijs conſtantem, ſex internis aurei coloris, ſex externis, purpureis radijs inſignitis, deinde Sexagona capitula: interdum etiam gemellos uni pediculo inhærentes, quibus etiam gemella capita, utraque ſemine plena.

Florent omnes hæ differentiæ ineunte Vere, aliæ alijs maturiùs, Martio, & Aprilis initio: nulla autem diutiùs (ob numerum florum ſubinde naſcentium) eâ quæ flavum fert florem, quæ omnium etiam liberaliſſimè ſemen præbet. *Tempus*

Quatuor priorum locum natalem jam dixi, & omnes in hortos tranſlatæ, domeſticę factæ ſunt, ut & Quinta quam ſemine natam dixi, & binæ alię ſequentes. Quarum Sexta primùm Germaniæ innotuit poſt annum M. D. LXXIX. Stephani van Hauſen Norbergenſis diligentia, qui ejus anni initio Conſtantinopoli rediens in comitatu Generoſi V. Vlrichi à Kunigſperg (qui præcedente anno honorarium eò tulerat) in Servia, ſive Mœſia ſuperiore, ſub Belgrado florentem eruit Martio menſe, & paullo pòſt, ſub Buda, Fritillariam, cujus ſupra memini florerem obſervavit. Crocum poſtea & alij, ante à me admoniti, viderunt, iſtinc Viennam redeuntes, in Thraciâ, non modò flavo flore, ſed etiam albo, & ſubcæruleo: adeò autem negligentes fuerunt, ut non eruerint, cauſam prætexentes quòd illis non licuiſſet, quia properantibus, & iter ad arbitrium Turcarum (qui duces itineris adhibiti) inſtituentibus Legatis, non ſit tutum ex thedâ, ſive ciſio deſcendere illis in locis, ob Plagiariorum & latronū metum. Flavæ autem variæ pauci bulbi allati anno M. D. XXCVII. Octobri menſe, iiq; adeò marcidi & exſucci, vt verno tempore erutos appareret: nam & flores & folia adhuc retinebant, emptiq; fuerant in ipſo Conſtantinopoli. Vnus aut alter eorum quos redemeram, & terræ commiſeram, prodierunt ſequente Vere, unicum duntaxat folium proferentes: & anno demum M. D. XC. & ſequentibus, flores quos deſcripſi mihi tulerunt Francofurti ad Mœnum, & Lugduni apud Batavos. *Natales.*

Croc. vern. anguſtifol. I.

Croc. vern. anguſtifol. II.

ANGVSTIFOLII porrò ſpecies Prior, terna, quaterna, aut plura habet folia, longa, viridia, Crocinis longè anguſtiora gracilioraque, rotunda & capillaria ferè, inter quæ prodeunt bini aut terni cauliculi, unciales ut plurimum, anguloſi, ſuſtinentes flores ſex folijs conſtantes, ut reliquæ ſpecies, imâ parte flaveſcentibus, intus nonnihil candicantibus, reliquâ ad cęruleum tendentibus, ſive violaceis (inveniuntur & toti candidi) odoratos, quibus inſunt ſtaminula: his ſuccedunt folliculi, ſive capitella trigona, exile ſemen fulveſcens continentia: radix exiguæ avellanæ magnitudine, duro ſpadiceoque cortice ſive putamine tecta, intus alba, firma, ſubadſtringente guſtu. *Croc. vernum anguſtifol. I.*

Alteram, folijs & radicis externo cortice illi omnino ſimilem in Beturiæ collibus Luſitaniæ finitimis obſervabam, paullo minore flore, ex albo purpuraſcente, vixque è terrâ prominente, atque unum bulbum eruebam florem habētem è foliolis octo compoſitum, quatuor externis paullo majoribus: radix erat gemina, candida, una ſuper alteram inſidens, quarum ſuperior firma, dulcis & edulis erat, inferior flaccida. *Croc. vernum anguſtifol. II.*

 Vberiori-

Croc. vern. angustifol. violaceo flor.

Croc. vernum angustif. III.

Vberioribus & crassioribus est Tertia folijs, ijsq; interdum surrectis: flos duarum præcedentiũ flore longè minor, totusq; cæruleus, tribus exterioribus folijs exceptis, quæ foris virescere colore nonnihil aspersa sunt: hujus radix priori formâ similis, paullo tamẽ major est, semen etiam crassiusculum.

Natale.

Frequẽs invenitur Gadib^9 Prior, atque inter Asindum (vulgo *Medina sidonia*) & Calpen, locis salebrosis & apricis. Tertiam duntaxat Gadibus juxta priorem inveniebam Februarij initio: Secundam Ianuario.

Croc. vernum angustifol. IIII.

Ceterùm anno M.D.XC. Autumno ad me mittebat diligẽtissimus vir Iosephus de casa bona Ser^mi Etruriæ Ducis Simplicista, aliquot Croci verni angustifolij bulbulos, quorum nonnulli sequentibus annis verno tempore florem tulerunt. Erant verò illis terna aut quaterna juncea folia, Priori angustifolio Hispanico modò descripto similia, inter quæ uncialis tenuis cauliculus prodibat, membranaceum folliculum sustinens, ex quo flosculus emersit sex foliolis constans purpurei saturi coloris, quibus ungues albis venis distincti, & stilus ex umbilico prodiens: fugax admodum fuit hic flos, utpote qui unico duntaxat die apertus manserit: radix Hispanici angustifolij radici par, multis tunicis, sive corticibus duris recta.

Nomina.

NONNVLLI Primum genus, Crocum vernum, ob foliorum & floris cum legitimo Croco similitudinem, vocant: Græcè ὁ κρόκος ἐαρινὸς dici posset: alij Crocum montanum appellare malunt (aliud tamen montanum Crocum proximo capite dabimus) Turcæ *Zafran* vocant Crocum, & voces addunt *ak*, *mor*, *sari*, quum album, violaceum, flavum colorem exprimere volunt. Alterum etiam genus, Croci verni nomen obtinuit, à floris cum alio formâ, tametsi Croci folia non habeat, sed tenuia, & planè capillacea. Nomen vulgare Lusitanis Galeciæ vicinis, apud quos etiam nasci quidam illius regionis incolæ asserebant, *Nozellas pequeñas*, id est, Avellanæ parvæ. Secunda species incolis *Cebollina*, hoc est, parva cepa dicitur, quo ferè nomine Hispani minores omnes bulbos nuncupare solent. Prior species Anguillaræ observata fuisse videtur, & Crocum silvestre angustifolium ab eo vocari.

Bolbina. Opition. Cyix.

Theophrastus Hist. Plant. lib. VI. cap. VII. Leucoium inter eas stirpes quæ verno tempore florent, reponit: sequente verò libro, bulbosa radice constare ait, illique adjungit Bolbinam, Opitionem, & Cyicem: quid si postremarum harum duarum alterum nomen, Croco verno tenuifolio tribuatur?

Facultates.

PORRÒ latifolij generis radice quidam foris utendum censent, illitamque pubi, urinas crebras atque crassas elicere, tumores hydropicorum discutere, & spicula evellere. Angustifolij nullas facultates cuiquam exploratas intellexi.

CETERVM sæpiùs miratus sum, nec in Austriacis, nec in Stiriacis, neque etiam in Pannonicis montibus, ullum Croci verno tempore florentis genus invenisse, tametsi diligenter perlustrarim: quum Helveticæ Alpes, illis etiam frigidiores, aliquot ejus genera sponte alant.

CROCVM MONTANVM. CAP. XLIII.

TRIA Croci montani genera mihi sunt cognita: unum, in Lusitaniâ observatum: alterum, Bruxellis acceptum: tertium, in Thraciâ natum, & Constantinopoli allatum.

Croc. mont. I.

PRIMVM, flore est sativi Croci, sed dilutiore & minore, tribus intus croceis staminibus, & stilo luteo summâ parte in aliquot staminula diviso: folia illi quaterna Crocinis similia, breviora tamen, interiore parte, lineam quandam candicantem secundùm longitudinem, exteriore verò, binas tanquam canaliculos seu sulcos utrinque secundùm nervum excurrentes habentia: radix minor quàm in sativo, candida, plena, & veluti internodijs distincta, quia (quod omnibus alijs Croci generibus, gladiolis, & sisyrinchio etiam accidit) planta florente, superior radicis pars augescit, inferior autem flaccescit & minuitur, utraque tamen denso quodam cortice è multis villis contexto involuta & tecta, tenuibusque fibris per corticem se exerentibus, sessili parte donata: subdulcis porrò illa est initio, deinde ingrati saporis.

Croc. montan. II.

ALTERVM, illi ferè simile, florem sine folijs promit Septembri, unciali aut longiore pediculo innitentem, satis odoratum, sex æqualibus folijs orbiculato mucrone præditis, & saturatioris purpurei coloris pæneque violacei, constantem, tribus ex umbilico prodeuntibus flavis staminibus, & stilo extremum mucronem multifidum, crassiusculumque habente:

nullum

Crocum montanum I.

Crocum montanum III.

nullum adhuc ſemen mihi obſervare licuit: nec qui bulbum mittebat, ullam ejus mentionem in epiſtolâ faciebat. radix Prioris radici valde ſimilis, córtice è multis villis contexto involuta, oblongos interdum nucleos ſatis procul à matre ſpargens.

TERTII flos inodotus etiam eſt, vel tenuis admodum & evanidi odoris, ſenis, ut reliqua croci genera, folijs, quorum interiora terna paullo breviora ſunt, omnia autem orbiculato mucrone, albicantis initio coloris, ſed in quo deinde, temporis ſucceſſu, dilutius quidpiam cæruleum perſuſum videatur: ſtamina ex umbilico prodeunt terna, flava, & in medio ſtilus, ſive penicillus in tria vel plura ſtaminula diviſus, flavi etiam coloris: flacceſcente vel jam marcido flore, quina, ſena, rarò plura emergunt in ambitu folia ex tenui membranâ quæ florem initio obvolverat, Croci verni latifolij folijs pænè ſimilia, hoc eſt, paullo latiora quam ſativi, albâ lineâ ſingula folia per longitudinem ſupinâ parte diſtinguente, & pronâ binis: ſemen hactenus nullum obſervavi, licet multis annis aluerim: radix digitalis, vel etiam pollicaris eſt craſſitudinis, orbiculata ferè, alba, ſolida, tunica ſpadicei coloris obducta, multis albis fibris ſub eâ naſcentibus prædita, quæ florum ſatis ferax eſt: nam & ternos, & quaternos, interdum etiam quinos profert flores. *Croc montan. III.*

Naſcitur Primum in nonnullis Luſitaniæ rupibus, præſertim ijs quæ non procul à mari abſunt, ubi Novembri obſervabam, & cum ſuo flore eruebam, anno ſexageſimo quarto ſupra milleſimum & quingenteſimum, & amicis in Belgium mittebam. Iſtic etiam Septembri floruit, Viennæ Auſtriæ & Francofurti ad Mœnum, Octobri, interdum maturiùs: Maio tulit craſſa, anguloſa capita, ſemine plena, quale Croci verni latifolij Quartæ ſpeciei ſemen eſt. *Natales.*

Theophraſtus lib. VI. Hiſt. Plant. cap. VII. *κρόκον ὀρεινὸν* appellat, Latini Crocum montanum & ſilveſtre. Luſitani *Pie de borro*, id eſt, pedem aſininum (quâ de cauſa neſcio) vocabant. *Nomina.*

Alterum Croci ſilveſtris appellatione ad me mittebat Nobilis, idemque doctiſſimus vir Ioannes Boiſot, vetere amicitia mihi conjunctus, Francofurtum anno M.D.XCI.

Miſſum eſt Tertiũ Byzantio anno Milleſimo Quingenteſimo octogeſimoſeptimo, Octobri menſe, *Zafran maby*, hoc eſt, Croci cærulei, nomine, quod tamen, ut ante dixi, prorſus cæruleo non eſſe flore, idem menſis declaravit: nam octiduo poſt quàm terræ commiſiſſem, flores proferre cepit.

IRIS BVLBOSA. CAP. XLIIII.

ALIQVOT Plantas in Hiſpanica mea peregrinatione obſervabam, quæ licet flore Iridis & Xyridis eſſent, erutas tamen, bulbacea radice eſſe deprehendebam, quæ ratio me movit, ut priores Iridis bulboſæ nomine donarem. De illis igitur, & alijs earum ſemine

poſtea natis,in quarum flore magna colorum varietas conſpicitur,hoc capite agemus: altero autem proximè ſequente,de ijs quæ florem Xyridi magis ſimilem habent.

Iris bulboſa latifol. ſive I.

Iris bulboſa violac.flo.ſive II.

Iris bulboſa latifolia.

PRIOR, ſena,ut plurimum,habet folia lōgiuſcula & latiuſcula,Heme ocallidis Dodonæi, ſive Lili-aſphodeli folijs ferè ſimilia,breviora tamen,alternatim invicem amplectētia, mollia,in terram prona,ſupernè ex viridi pallentia,infernè verò incana:è quorum medio flos exilit,è membranaceo involucro,unicus,odoratus,cæruleus(interdum lactei candoris) novem foliolis conſtans,Iridis figura,quo marceſcente,utrinque alij ſingulares ſuccedūt. Nullus eſt illi caulis,ſed flos longo duntaxat pediculo inſidet,ut in Croco:radix bulboſa,candida, avellanæ inſtar dulcis(nam deguſtabam) multiplici cortice nigricante involuta, cui (præſertim dum floret)aliquot,præter fibras,craſſæ,longæ radiculæ ſubnaſcuntur, ut in Hyacinthi radicibus interdum fieri ſolet.

Natales.

Invenitur in Luſitaniæ Bæticæque collium radicibus,non procul ab Anâ flumine ſitis,& copiosè circa Antequeram & Cordubam In Luſitania porrò Ianuario, in Bætica autem Februario florentem obſervabam & eruebam: apud Belgas delata (Corduba enim ad amicos Belgas aliquot bulbos mittebam)nondum flores dederat, quum octennio poſt inde diſceſſi, ad Cæſarem Maximilianum II. profecturus, ideoque nullum ſemen obſervare potui: in illis tamen,quas in Hiſpaniâ eruebam. ſtirpibus, infimam partem pediculi, qui primum florem ſuſtinuerat,& inter folia reconditam,in rudimentum longi triangularis capituli deſinere conſpiciebam,multa candida granula continentis: quo argumento adducor,ſemen Aprili aut Maio maturum iſtic eſſe poſſe.

Iris bulboſa II ſive violac.

CRASSIORE eſt Altera folio, ac veluti cepaceo,viridiore,parte interiore catinato ſive ſtriato,multiſque quaſi bulbis argenteis reſperſo: craſſo firmoque caule,quem quaterna aut quina folia amplectuntur:binos ex vaginulis,ut plurimum,promit flores invicem ſuccedentes,interdum unicum duntaxat , novem folijs conſtantem, violacei prorſus & elegantiſſimi coloris,interdum dilutioris,inodorum tamen,quorum tria majora ſunt, ad terram inclinata & prona ut in vulgari Iride,& labrorum inſtar propendentia, tria alia anguſta & extima parte bifida alataque ijs incumbunt,uſque ad luteam maculam (quę majoribus pro fimbria eſt) pertingentia,tria alia ſurrecta,ſupremaque parte latiuſcula,infima verò valde anguſta: floribus ſuccedunt trigona laxaque capita, quibus ſemen rugoſum, fulveſcens, ervi magnitudine,quod maturum, in capitibus crepitat,ſi moveantur : radix magna,plurimis membranis tenacibus,nigricantibus circumvoluta,intus alba, & ſeſſili parte fibris prædita, quæ ſingulis annis nucleos circa latera deponit.Hujus folia novo Vere demum germinant.

Quia

Quia C. V. Matthias de Lobel medicus, de re herbaria optimè meritus, hanc Iridem primus Belgis communicaverat, missis ex Anglia aliquot ad amicos bulbis, sponte istic nasci existimabá, & in Angliam profectus anno Septuagesimo primo supra Millesimum & quingentesimum, frustrá in agris & collibus requirebam, donec Bristolium quum venissem, ubi Lobelium conveniebam, ab eo intelligerem, istic primùm illi innotuisse, ex hortis, in quibus colebatur, erutam, unde Londinũ amicis misisset. Verisimile est, Hispanicis navibus quæ plerumque Bristolium commeabant, primùm istuc ex Hispaniâ aut Lusitaniâ delatam. *Natales.*

Iris bulbosa III. sive versicolor.

TERTIÆ, quinque aut sex sunt folia angusta & tenuia, cubitalis longitudinis, internâ parte striata & candicantia, externa autem rugosa, viridis cum cineraceo commixti coloris, caulem amplexantia cubitalem, interdum etiam majorem, nodosum, unicum plerumque florem, raro binos, è membranaceis vaginulis proferentem, Iridis angustifoliæ floribus forma similem, cujus tria latiora & ad terram inflexa folia, extima parte ampliora sunt, & candicantia, luteaque macula insignita, ea videlicet parte, qua folia his incumbentia, & ligulam occulentia, bifidaque, & in parvas alas reflexa, desinunt, illaque subcærulei ex candido coloris: reliqua tria erecta sunt, oblonga, & dilutius ex cæruleo purpurascentia: totus flos jucundo spirat odore, præmansi coriandri obducti sacchаro, sive præparati instar. Flori succedit longum triãgulum caput, altero gracilius, neque laxum, semen angulosum, subrufum, continens. Radix bulbosa, candida, subdulcis, spadiceis aliquot membranis involuta, minor superioris radice, & illâ liberalius nucleos producens, quibus facilimè seri potest. *Iris bulbosa III. sive versicolor.*

Est verò hæc vel breviore latioreque flore, & illo dilutiore, aut saturatiore, maculâ etiam illâ in propendentibus labrorum instar folijs breviore, vel angustiore & longiore: ac labris illis similiter dilutioribus aut saturatioribus, illisque interdum adeò saturis ut violacei appareát, nihilque in illis albi conspiciatur, sed cæruleus duntaxat color ambiens flavam illam maculam, quæ in hoc genere longior ut plurimum esse solet. Rursus quæ latiore est flore, plerumque liberalior est angustiflorâ in binis floribus producendis, brevioremque siliquam, sive trigonum caput, & æqualis ubique crassitudinis habet: angustifloræ autem longior est, & infimâ parte gracilior siliqua. Item latifloræ radix, brevior & crassior est: alterius, longior & gracilior. Istam autem varietatem, satione conciliatam esse, non dubium est. *Varietas.*

Pinciæ, quę vulgo *Valladolid* nuncupatur, Hispaniæ urbe, primum data mihi fuit hęc planta à Ioanne Ioigny viro optimo & humanissimo, natione Gallo & istic Architecto, qui hortulum peregrinis stirpibus satis instructum ponè ædes habebat, à quo, nonnullis Castellę collibus sponte nasci intelligebam. Floret in hortis Iunio cum Gladiolo, aut paulò maturius: semen sub extremum Iulium & Augusto maturum est. *Natales.*

QVID porrò in hoc flore & quibusdam alijs mihi contigerit anno Nonagesimo secundo supra millesimum & quingentesimum, hoc loco adscribendũ existimavi. Is enim, ut propter magnam humiditatem à frequentibus imbribus, ferax fuit proferendis amplioribus solito floribus, eorumque nonnullis geminato foliorum numero: ita multas stirpes, quæ singulari caule, eoque non ramoso ut plurimum esse solent, πολυκλώνους reddidit. Nam habui Tuliparum plantas, quæ vel unico, vel binis, ternis, quaternis, etiam quinis ramis (singulis suum florem sustinentibus, ut capite de Tulipa diximus) caulem prẹditum tulerunt: multas Xyphij stirpes, quæ unico, aliquot quæ binis quatuor vel quinque floribus ornatis: plurimas Iridis bulbosæ quæ binis vel ternis, binas quæ quaternis floribus fuerunt onustæ. Summo enim caulis fastigio innati bini ex ijsdem vaginis emergentes, quemadmodum in Secundo genere solent, alter alteri succedentes, in nonnullis etiam tertius: Aliæ, præsertim versicolores latifloræ saturatiores, præter geminos illos flores in summo caule natos, ex singulari vaginâ infra illos sitâ, & altera sequente, singulares produxerunt ramulos, teretes, geniculatos, sustinentes binas vaginas, è quibus emerserunt singulares flores (ut in subjecta icone videre licet) primarijs non minùs elegantes, & perinde odorati. Habui etiam anno XCVII. multas Iridis bulbosæ plantas, quæ quaternos flores tulerunt. *Annus M D XCII. multiflorus.* *Iris bulb. versicolor πολυάνθος.*

Multos

Iris bulbos. versicolor πολύχλωρος. | Iris bulbosa flavo flo. sive V.

Tulipa bulbifera.

Multos etiam dedit is annus Tuliparum bulbos in infima ala (quod succi & humoris abundantiæ tribuo) nascentes.

Iris bulbosa IIII. sive lutea.

QVARTA, jam dictæ Tertiæ per omnia ferè similis, breviore tamen est caule, gracilioribusque & ex viridi pallescentibus folijs: flos unicus, interdum bini, contractiores, latiores tamen, ex vaginulis summo cauli inhærentibus prodeunt, lutei coloris, inodori, mediæ inter secundum & tertium genus magnitudinis, quemadmodum & siliqua, seu caput trigonum, in quo semen superiori simile continetur: radix tertij generis radici similis, quæ nucleis, non secus ac illa, propagatur.

Varietas.

Sed hæc in flore quandam etiam differentiam habet, licet exiguam: nam invenitur latiore aliquantulum, saturatioreque & magis rutilante aureo colore, radice item breviore & crassiore, membranacea præterea illa vagina, unde primùm folia emergunt, sanguineo colore, à summis vaginæ oris in inferiorem illius partem radiatim desinente, magis infecta est, quàm illius, quæ dilutiore est flavo colore; nam illa interdum sanguineo hoc colore caret. Vtriusque autem, quemadmodum & Tertiæ, folia ante hiemem germinare solent.

Natales.

Nascitur pingui solo, & petrosis collibus ad Tagum sitis supra Olysipponem, ubi eã eruebam Decembri anno M.D.LXIIII. cum aliquot alijs rarissimis stirpibus, & inde ad amicos in Belgium mittebam. Floret paullo maturius Tertio genere, eodem ferè quo secundũ tempore: brevi tamen se mutuo consequuntur, & interdum simul florere conspiciuntur.

Iris bulbosa V. sive cærulea.

QVINTA mihi primùm conspecta est Lugduni Batavorum anno supra millesimum & quingentesimum, nonagesimo quarto. Nihil verò ea differt caule, folijs, & forma floris, ab Iride bulbosa, cujus flores versicolores, solius floris color diversus est. Nam novem, ut ille, folijs constat, quorum terna inflexa & terram spectantia, cæruleum habent colorem, venis saturationibus à medio folio in latera excurrentibus distinctum, & ab illo ad unguem usque, maculam flavam satis latam, medium folium per longitudinem secantem. terna illis incumbentia & gibbosa ejusdem etiam sunt coloris, paullo tamen dilutioris: tria surrecta folia magis satura. odor pænè florum Tiliæ: binos autem, ternósve in eodem caule fert flores, qui reliquarum Iridum bulbosarum floribus magis sunt serotini, ijsque marcidis demùm aperiuntur sub initium Iulij. Floribus succedunt triangula oblonga capita, ut in versicolore Iride bulbosa.

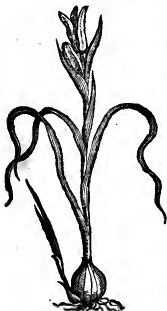
Natales.

E Lusitania porrò hoc Iridis bulbosæ genus, paucos ante annos, primùm in Belgicam delatum fertur.

Sequente autem anno, è tribus bulbis ab amico acceptis, unus florem longè elegantiorem jam descripto tulit, amplioribus labris nempe constantem, tribusq; folijs surrectis latioribus,

gibbis

Irid. bulbosæ v. femen.

gibbis etiam amplioribus, totumque adeò florem multo saturatiore purpurâ nitentem, & magis expansum, idem tamen qui in altero odor: caulis præterea circum nodos quibus folia inhærebant, ex purpurâ nigricabat.

PRIORI, latifoliæ cognomen dedi, à foliorum, præ reliquis, amplitudine, & cæruleæ sive purpureæ, à floris colore: Hispani, vel *Lirio* simpliciter, vel *Lirio espadañal*, Cordubenses, *Lirios azules*, appellant, hoc est, Lirium, Lirium ensiformem, & Lirium cæruleum. Alteram, violaceam cognominavi, Lobelius cum Pena Hyacinthum Poëtarum esse censet, vulgare hujus nomen nullum scio. Tertiam angustifoliá versicolorem sive variam nominavi; Hispani *Lirio illyrico* appellabant. Quartæ à floris colore, Flavæ, sive Luteæ cognomen indidi: Lusitani, *Reyllabuey*, vocabát. Quintæ, quum mihi sponte nascēs non sit observata, nullum nomen vulgare intellexi: sed qui hortorum culturâ delectantur Batavi, Lusitanicæ cognomen dederant. Nomina.

De illarum autem viribus & facultatibus, nihil compertum habeo, aut ab alijs traditum accepi.

Omnium porrò istarum floribus, illius præsertim quæ vario est flore (quia, ut opinor roscidum quendam succum in lateribus exsudant) formicæ mirum in modum sunt infestæ. Præterea omnium istarum, tam illarum quarum mentionem fecimus, quàm subsequentium flores marcescere jam incipientes, hanc peculiarem notam habent, quòd milvinorum unguium instar contrahantur: quod etiam aliorum Iridis generum floribus evenit.

CÆTERUM sunt & aliæ Iridis bulbosæ species, non eæ quidem aliunde invectæ, sed semine apud Belgas natæ, quarum historia prætermittenda non videtur, eam ob causam, superioribus adijciendas esse existimavi. Iridis bulbosæ versicolor. classis II.

I. PRIMA igitur Versicoloris quoddam genus est, à superioribus diversum, non folijs, caule, aut radice, his enim cum Tertio aut Quarto genere convenit, sed floris colore: quia tria ejus folia ad terram inclinata, sive labra, flava sunt, & Quarti generis folijs propendentibus labiorum instar ferè similia, magnâ tamen aureâ maculâ in prominente & reflexo labro insignita, ad quam ab infimo folij ungue intrinsecus excurrunt aliquot venæ quodammodo purpurascentes; tria autem gibba & illis incumbentia, dorso & alis pallent, lateribus candicant; tria verò sursum erecta, ex albo subcærulea sunt, hoc est, albicantis sunt coloris, quem subcæruleæ saturatiores vel dilutiores venæ distinguunt.

II. ALTERIUS terna inflexa folia pallent, & labrum habent flava maculâ insignitum, à qua ad unguem usque angustiora sunt, ut in ceteris generibus, & internè quibusdam venulis purpurascentibus distincta sunt; tria gibba folia ligulam tegentia αἰχρολεύκου sunt coloris, vel albicant, summo tamen gibbo pallescente; terna surrecta exalbida sunt, nervus tamen per longitudinem excurrēs flavescit. Utriusque flores odorati, Tertij generis supra descripti florum instar: radix etiam non minus quàm in illo fœcunda producendis nucleis.

Illas habui munere Ioannis Boisot anno M. D. XXCVI. quadriennio verò post, tres alias communicabat, quæ insequente anno hos flores protulerunt.

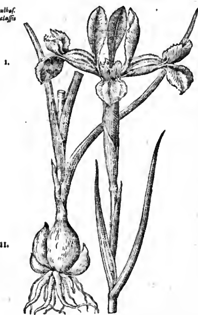
III. PRIOR, quæ erit illius Tertium genus ab ipso acceptum, latiore, brevioreque fuit flore, cujus terna inflexa folia, lato & propendente sunt labro, mediâ aureâ maculâ (quam albus orbis ambit) insignito, per oras crispo, cærulei coloris, à maculâ autem usque ad unguem folij, extenditur nervus extrinsecus virescens, intrinsecus pallidus, multis purpureis venis in latera excurrentibus, tria gibba alataque folia purpurascentis sunt coloris, gibbus albicans, alę cæruleæ; tria sursum erecta folia, ex cæruleo purpurascunt.

IIII. ALTERA, sive ejus Quarta, florem habuit, cujus terna folia terram spectantia, flavi sunt coloris, aureâ maculâ labrum occupante, à qua ad infimos ungues, interiore parte sparsę sunt quædam venæ dilutius purpurascentes; folia ijs incumbentia exalbida sunt, præter medium nervum ad extremum folium excurrentem & gibbum, qui pallidi sunt coloris; surrecta terna folia, infimâ parte ex cæruleo purpurascentibus venis sunt distincta, supernâ candicant.

V. TERTIÆ, sive Boisoti Quintæ flori, terna incurva sive inflexa folia, prorsus lactei candoris fuerunt, præter maculam illam medio labro impressam, quæ aurei coloris erat: gibba præterea folia illis incumbentia, alba fuerunt, ut & terna erecta, exceptâ illâ infimâ parte circa ungues, quæ tenue quidpiam subcæruleum habere visa est. Odorati etiam hi flores erant.

Ex cujus generis semine natæ sint hæ varietates, nihil ad me perscriptum, nec forsitan quispiam tam exactè observavit: odor tamen qualis in Versicolore illâ, in Tertio genere supra descriptâ, me in suspicionem adducit, ex illo originem sumpsisse.

Iris bulbosa F-V h.c. I. classis tertiæ.

Irid bulbos. versic classis III.

QVAS verò Primæ illius Flavæ-Variæ à Boisoto primùm mihi missæ, semine ego natus sum, & anno demum M D XC. duobusque illum sequentibus, flores protulerunt, subijciam.

I. VNA, quam F-V, hoc est Flavam-Variam majorem, & omnium elegantissimam meritò appellare possum, caulem non minus altum habet, quàm Tertium illud genus versicolore flore à me tertio loco descriptum, videlicet cubitalem aut ampliorem, folia latiora & breviora, media ferè inter illius & Secundi generis folia, florem majusculum, cujus terna folia inflexa & terram spectantia lutei sunt coloris, & aureâ maculâ in medio labro insigniuntur, oris quodammodo purpurascentibus, angustiore foliorum parte quæ gibbo integitur, intrinsecus multis subpurpureis venis in latera excurrentibus notata: gibba & incumbentia folia, diluto purpureo colore sunt prædita: tria erecta valde saturâ purpurâ nitent, & quasi violacea sunt, præsertim medius per longitudinem extensus nervus.

II. ALTERA etiam F-V, & latiflora, sed paulo humilior, terna ad terram inflexa folia flavi coloris habet aureâ maculâ insignita, à qua, ad infimum folij unguem, multis purpurascentibus venis interiore parte sunt distincta: gibba folia quodammodo purpurascunt, nervum tamen subflavum habent; tria folia erecta purpurei sunt coloris.

III. TERTIÆ F-V. floris forma eadem, & terna illa folia inflexa flavi coloris, aureâ maculâ insigniuntur, quà verò parte bifidis & gibbosis illis folijs integuntur, radijs obsoletè purpurascentibus distincta sunt: surrecta terna folia ex cæruleo purpurascunt, medius autem per longitudinem excurrens nervus, flavescentis est coloris: & tria alijs incumbentia, obsoleti, cui flavi quidpiam permistum est.

IIII. F-V. Quarta, etiam latiflora, terna inflexa folia pallida habet, aureâ maculâ insignita, quâ autem parte camerato folio integuntur, purpurascentibus venis sunt distincta: gibba folia, etiam purpurascunt. tria verò erectiora folia, cæruleum habent colorem.

V. QVINTÆ F-V, quæ angustiflora est, tria ad terram spectantia folia, flava sunt, aureâ etiam maculâ medio labro insignita; & incumbentia illis folia candicant, nervus tamen eminentior, quodammodo ὠχρόλευκος: sursum assurgentia folia exalbida sunt, imâ parte subcæruleis quibusdam venis leviter distincta.

VI. SEXTA F-V, etiam angustiflora, & humilior, non valde absimilem matri, hoc est, Primæ à Boisot missæ, habuit florem: sed quibusdam notis secundæ ab ipso acceptæ respondentem, ut media quædam species inter utramque censeri possit.

VII. LATIFLORA est, & elatior Septima F-V, cujus inflexa folia habent latiora labra, flavi coloris, aureâ maculâ insignita, quà verò parte gibbis folijs integuntur, ad unguem usque interius ex cæruleo purpurascunt: gibba & alata folia etiam purpurascentis sunt coloris, gibbo tamen dilutiore: surrecta folia latiuscula sunt, & illis magis purpurascunt, cæruleique quidpiam admixtum habere videntur.

VIII. HVMILIOR, latiflora tamen, est Octava F-V, cui terna terram spectantia folia flava sunt, aureâ maculâ majusculâ notata, internâ parte quæ cameratis bifidisque folijs tegitur, purpurascentibus radijs in latera excurrentibus distincta: gibba cristataque folia, purpurei cæruleo commixti sunt coloris, ipso gibbo ex purpura flavescente: erectiora folia, cærulei purpuræ permixti sunt coloris.

ANGVSTI-

ANGVSTIFLORA, sed humilior etiam, est Nona F-V. cujus trium foliorum terram spectantium labra longiora sunt & pallida, orisque aliquantulum purpurascentibus, maculâ aureâ longiore insignita, reliquâ parte bifidis folijs tectâ, internè purpurascente, præter mediũ nervum qui aurei est coloris, foris ex viridi pallescentis: gibba cum suis alis cristatis folia, purpurea. gibbus paullo dilutior: surrecta terna folia, purpurâ saturatiore nitent. IX.

DECIMA, ejusdem ferè altitudinis est cum superiore, ejusque terna folia ad terram prona, pallescente sunt labro, brevi flavâ maculâ in longos radios desinente infecto, angustior folij pars foris virescẽs, internè viridibus venis prædita: alata & bifida folia, exalbida sunt, ad ὠχρό-λευκον colorem tendentia, gibbus pallescens: terna folia quæ sursum attolluntur, alba sunt, medio nervo circa unguem pallescente. X.

VNDECIMÆ, eadem quidem forma, sed dissimilis prorsus color: nam terna inflexa folia alba sunt, flavâ tamen maculâ insignita: gibba his incumbentia, purpurascunt: tria sursum erecta purpurei, seu violacei sunt coloris: breviter non multum absimilis est Angustifoliæ versicolori saturæ, in Prima classe. XI.

MEDIA quodammodo inter Latifloram & Angustifloram est Duodecima, eaq; elatior, labris trium foliorum terram spectantium ex albo purpurascentibus, aureâ maculâ notatis, quæ medium etiam folium per longitudinem secans, ad infimum usque unguem angustior protenditur, ejus latera interius saturatioribus venis purpureis distincta: folia cristata & bifida illis incumbentia, diluti purpurei, & quasi ad rubedinem tendentis sunt coloris, gibbo paullo magis saturo: similis pæne coloris sunt surrecta folia, eorum tamen ungues aliquantulum saturatiores. XII.

Istarum porrò omnium flores odorati sunt, & Tertij generis floribus versicoloribus, odoris gratia respondent.

ET hæ quidem summæ sunt differentiæ Iridum bulbosa radice præditarum, quæ mihi semine F-V. primæ Boisoti natæ: aliæ tamen etiam natæ, sed quarum colores proximè ad istarum colorem accederent: propterea, minimè huc inserendas putavi. Nam in tantâ varietate, quis singularum discrimina commodè verbis exprimere queat? In flavæ autem & Purpureæ violaceæ semine natis plantis, nullam hactenus varietatem observavi, sed omnes maternum colorem retinuerunt, & illum quidem intensiorem vel remissiorem. *Summa varietas in Irid. bulbosis semine natis.*

Illud præterea in istarum Iridum plantis semine natis observabam, plurimarum vaginam illam initio emergentem, è qua, ut in primo descriptis exeunt folia, rubri sive sanguinei coloris radijs esse infecta, non secus, ac Quarti generis primæ speciei in prima Classe vaginulam.

SED & Decimum tertium genus semine mihi natum, quod florem demum tulit anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo quarto, quadriennio videlicet post quam semen telluri creditum. Cubitali verò assurgit caule, nodoso & geniculato instar aliarum Iridum hujus generis, quem ambiunt lõga & angusta folia, carinata ut in superioribus reliquis: summus caulis sustinet florem reliquis formâ similem & novem folijs constantem, sed colore diversum: nam terna majora labro propendente prorsus cærulea sunt, tumente maculâ aurei coloris à medio labro ad infimum folij unguem discreta, his incumbentia, fornicataq; & alata folia, saturæ purpuræ colore sunt, ligulamque tegunt, terna surrecta, oblonga, angusta, saturâ purpurâ (cui rubedo levis admixta) nitent: odor tenuis, nec ad eas quę versicolore sunt flore suavitatem accedẽs: capitula trigona longaq; instar capitum versicoloris, quæ tamen nullum semen tulerunt: radix bulbosa ut reliquarum Iridum bulbosarum, pluresque nucleos ad latera generans. XIII.

Floruit primo anno circiter quindecim dies ante illas quæ cæruleo & flavo sunt flore: altero cum ijsdem, Junio videlicet.

Huic prorsus similem Hispali accipiebam anno M.D.XCVI. ab eruditissimo viro D. Simone de Tovar Hispalensi Medico, ut ex ejus flore quem insequentis anni Maio dedit, observare potui: an verò semine ipsi nata esset, aut aliunde missa, nihil adscribebat.

SVPERIORIBVS annis, ut ante dictum est, in Flavæ Iridis bulbosæ semine natis plantis nullam varietatem observaveram: at anno M.D.XCVII. cùm in hac, tum alijs insignẽ varietatem habui. Nam anno nonagesimo tertio supra millesimum & quingentesimum seorsim in diversis pulvinis Flavæ, Albæ, F. versicoloris semina terræ commisi sub finem Novembris; natæ ex ijs plantæ nec loco motæ, quarto post anno flores protulerunt; ex Flava quidẽ, aut flavos prorsus, aut flavos quorũ surrecta folia aut pallebant aut exalbida erant, vel cęrulea erant, vel fuligine infecta cum fornicatis folijs; ex F. versicolore autem, flavos, flavos item quorum surrecta folia alba erant, vel initio labra habentes flava aureâ maculâ insignita, deinde flavus ille color maculam ambiens cæruleum colorem prorsus contraxit, folia fornicata & surrecta saturâ purpurâ nituerunt, vel etiam alios illis persimiles, quorum tamen flava labra oras auream maculam ambientes habuerunt virescentis ex cæruleo coloris. & alios matri similes: ex Alba verò pallidos, surrecta folia alba aut exalbida habentes, aut ex cæruleo purpurea, aut matri propemodum similes. Quam varietatem producent reliquæ plantæ illis seminibus natæ, indicabit dies. *Quotidiana varietas in Iridibus bulbosis semine natis observatur.*

SISYRIN-

SISYRINCHIVM. CAP. XLV.

IRIDES bulbosas proximè, sine controversia, subsequi debet planta quædam flore Xyridis, minore tamen, & radice orbiculata, ut Xyphium, cujus duo genera in Hispanica peregrinatione à me observata.

Sisyrinchium majus. Sisyrinchium minus.

Sisyrinchium majus. VNVM oblongis angustisq; folijs, mollioribus quàm Iridis bulbosæ folia, & ad Allij aut Hyacinthi botryodis folia proximè accedentibus, striatis, viridibus, & humi plerumque fusis, rotundo, dodrantali, striato firmoq; caule, qui ex multis involucris tanquã è vaginulis flores promit quatuor aut quinque, alternatim prodeuntes, hoc est, ut primo marcescente alter succedat, deinde tertius, & sic deinceps, Xyridis potiùs florem referentes, quàm Iridis, ex novem foliolis compositos, quorum tria, ut in jam descriptis Iridibus bulbosis, deorsum inflexa, pro fimbriâ, luteam maculam etiam habent; alia tria sursum aliquantulum attolluntur: tria verò reliqua, quæ in alijs ligulam tegere solent, surrecta, summâ parte divisa & bifida. Est verò totus flos pulcher aspectu, coloris cærulei, præter maculas illas, & odore quidem præditus, sed valde fugaci: floribus succedunt folliculi, vaginis quibusdam cutaceis inclusi, adeò tenui membranâ constantes, ut semen rotundum, parvum subrufum, quod in illis continetur conspici possit: radix bulbosa, gemina, plantâ ipsâ florente, & altera alteri insidens Xiphij modo, superior plena, candida, dulcis, edulis, & pueris expetita, inferior flaccida (totam nimirum substantiam ad se trahente superiore, ut in Croco, Xiphio) & tandem evanescens cum inhærentibus fibris: multiplici verò cortice reticulato, crasso, nigro integitur Xiphij radicis instar,
Natales. & adnatis sese propagat: nam quinas interdum, etiam senas, aut plures plantas, quarum singuli bulbi suo retiformi tegmine involuti erant, alio villoso capacioreque tegumento simul comprehensas eruere memini, in collium supra urbem Olysipponem acclivitatibus, apud suburbanum Magnifici & Generosi viri Ferdinandi Cotinho, equitis Lusitani, multis peregrinationibus in exteras regiones factis, clari: atque etiam Gadibus, non procul à ponte, qui eam insulam continenti nunc conjungit: unde ejus bulbos in Belgium ad amicos mittebam N. & C. V. Caroli Tisnac, concilij Belgici tunc in Hispania Præsidis, operâ: qui successorem deinde habuit C. V. Ioachimum Hopperum.

Sisyrinchium minus. ALTERVM genus superiori simile est, minus tamen, gracilioribusq; folijs: flores è vaginulis prodeuntes, colore superioris floribus similes, sed magis odorati; tenuiores etiam folliculi minore & exiliore semine pleni: radix item minor, non minus tamen, quàm superioris, reticulato cortice tecta, & gemina.

Natales. Crescit Valentino Hispaniæ regno, sed Murciano frequentissimum observabam, atque

eruebam,

eruebam, præfertim tribus leucis fupra ejus regni metropolim, *Murcia* vulgo appellatam, quæ Veteribus *Murgis* dicebatur, itinere Granatenfi.

Tempus. Florebat utrumque genus Martio, natali folo: fed apud Belgas, Maio duntaxat, interdum etiam Iunij initio, idque valde rarò, utpote quod alternis ut plurimùm, annis duntaxat prodire foleat, imò paulatim plerumque contabefcens, prorfus tandem fæpenumero pereat.

Nomina. PRIMVM genus Lufitani *Nozelhas* (quafi nuculas aut parvas nuces diceres) appellant, quia pueri iftic ejus bulbo perinde atque avellanis, vefcuntur, eumque in delitijs habent. Alterum incolis, *Lirio*, nonnullis *Maçucas* dicitur. Porrò hæc planta ad eum bulbum plurimùm accedere videtur, quem Theophraft. lib. VII. Hiftor. Plantar. cap. XIII. σισυρίγχιον appellat. *σισυρίγχιον.* Scribit enim peculiare Sifyrinchio effe, ut una radix primo augeatur hieme, tum ineunte Vere, quod in imo excreverit, contrahatur, fupremumq; crefcat, quod manditur. Plinius verò eum fequutus, lib. Natural. Hiftoriæ cap. V. Genera, inquit, Græci hæc fecere, Bulbinem, Setanion, Pythion, Acrocorion, Ægilopa, Sifyrinchium: in hoc mirum, imas ejus radices crefcere hieme: verno autem cùm apparuerit viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguefcere.

Facultates. SECVNDVM genus, ad ventris tormina utile effe referebant incolæ: fed devoratâ radice, illico corpus faltatione effe exercendum.

QVO potiffimum referrem hunc elegantem florem, diu fui dubius, fed & adhuc hæreo: nam ex mutilâ icone, concinnanda mihi fuit illius hiftoria, nec certi quidpiam ftatuere licuit. Ne tamen locum non haberet, propter cognationem, quam cum Sifyrinchio habere, mea opinione, videtur, Sifyrinchij capiti addendum putavi. Si quis verò aliò pertinere cenfebit, per me quidem femper licebit: pertinaciter enim meam opinionē tueri, non eft animus.

Flos Perficus Sifyrinchio congener. EST ergo hujus ftirpis flos (cujus fupremam caulis partem cum flore fuis coloribus duntaxat expreffam, anno nonagefimo quarto fupra millefimum & quingentefimum, Pragâ accipiebam ab Efaia le Gillon, meæ fororis filio) pulcherrimus, fummo cauli fatis gracili & virefcenti innitens, & ex membranaceo involucro, inftar folliculorum, qui Iridum flores ambiunt, emergens, tribus tantùm folijs (fi picturæ fides eft adhibenda) conftans mucronatis, binas uncias longis, minimum digitum latis, dorfo elatiore, cærulei coloris adeò elegātis, ut cum Gentianellæ cæruleis floribus contendere poffit: interna parte ramofa quædam ftamina in multas tenues fibras fecta continere videtur rufi coloris, apicibus verò albis: infra illum addita erat alterius floris gemma fuo membranaceo folliculo etiam involuta.

Expreffa autem fuerat hæc icon Conftantinopoli à pictore induftrio, de alterâ, quam pictor quidā Perficus è Perfia attulerat, ubi nafci, & *lalé* vocari afferebat. Conftantinopoli verò effe ignotam hanc plantam. *Lalé* porrò, Turcis florem fignificare, ante dicere memini.

IRIS. LATIFOLIA MAIOR.

CAP. XLVI.

IRIS ex earum ftirpium eft numero, in quibus fummam varietatem obfervabam. In nullam enim provinciam peregrinationem inftitui, quin ejus aliquod genus antea mihi non confpectum invenerim, ut ex meis Hifpanicarum & Pannonicarum ftirpium hiftorijs quæ feorfim funt editæ, videre licuit, & etiam ex hac apparebit. Omnes autem in Latifolias, & Anguftifolias dividemus: à Latifolijs initium facturi, quas in duo capita diftribuemus, priore quidem majores, altero minores & pumilas comprehēfuri. Anguftifolijs deinde fuum peculiare caput dabimus. *Iridum tres classes.*

Iris major latifol. 1. five Sufiana. PRIMVM verò locum inter majores Latifolias ob floris amplitudinem & venuftatem meritò fibi vendicare videtur, quæ fena aut octona habet folia Iridis Lufitanicæ biflore folijs non abfimilia, mutuo fefe ut in alijs Iridum generibus amplectentia: è quorum medio caulis exit cubitalis aut amplior, rotundus, geniculatus, digitalis craffitudinis, florem fuftinens omnium quos unquam in Iridibus confpexerim maximum, novem, ut reliquorum, folijs conftantem, colore tamen ab illis differentem: nam tria ad terram inclinata folia, craffa funt, interiore parte omnino nigra, nifi quædam venæ ex purpura candicantes intercurfarent, ab infima bafi ad medium ufque nigris villis latè obfita, maculâ nigrâ, fericei villofi nigri panni inftar, medium folium occupante, foris multò dilutiora funt: terna illa minora eis incumbentia quæ

ligulas tegunt, fornicata & bifida sunt, & ejusdem ferè coloris, paullo tamen dilutioris, licet ad obscuram purpuram accedentis: tria surrecta, palmaris sunt amplitudinis, & membranaceæ pænè tenuitatis, plurimis lineis ab infima basi ad extremum usque folium excurrentibus, partim nigricantibus, partim ex cineraceo candicantibus, ut Americani pavonis expansam caudam ferè imitentur, interne circa unguem nonnihil hirsuta. Nullum odorem in hoc flore deprehendi, sed solâ coloris varietate, & raritate commendabilis est. Illi succedunt, sed rarò admodum, capita trigona crassa, uncias tres, quatuor, & quinque interdum longa, numerosum semen rugosum, fuscum, pisi ferè instar magnum, continentia.

Natales. Constantinopoli primùm Viennâ delata fuit hæc Iris ipsâ brumâ Ill. V. Augerio de Bousbecque p.m. Cæsaris olim, ad Turcarum Imperatorem, Legati munere septenni functo, postea autem Ser^mæ Elizabethæ Austrialis Galliæ Reginæ viduæ felicis. m. summo Aulæ Præfecto, & Cæsari à Consilijs, anno M.D.LXXIII. cùm recens eò advenissem, qui una radice me donabat, alias in Belgicam amicis mittebat. Subsequêre anno similem attulit Mag^cus V. Carolus Rym Dn. de Eeckbecke Cæsareus etiam Legatus ad Turc. Imp. Constantinopoli rediens cum affine Philiberto de Bruxella. Deinde quotquot aut Legati, vel Honorarij ferendi gratiâ Constantinopolim missi, Viennam redeuntes, cum alijs exoticis stirpibus etiam attulerunt. Hiemis injurias difficilius fert in horto reposita, reliquis Iridis generibus, ut ego & plerique alij nostro damno experti sumus. Rarius etiam ceteris floret, & unicum, ut plurimum, florem profert, Maio: semen maturum Iulij initio.

Iris Asiatica cærulea sive latifol.m.II.

Iris major latifol.II sive Asiatica cærul.

SENA, septena, octonaque habet Altera folia, omnium Iridum amplissima & in latum expansa, viridis cui ærugo permixta videatur, coloris, mutuo se amplectentia, è quorum medio caulem promit sesquicubitalem, interdum etiam bicubitalem vel ampliorem, firmum, crassiorem superiore, lævem, geniculatum, multisq; alis concavum, è quibus copiosi (nullam enim feraciorem conspexi) vaginulisque inclusi prodeunt flores, magni, novem folijs constantes, quorum terna inflexa dilutè purpurascentis atque ad cæruleum tendentis sunt coloris, multis purpurascentibus venis ab infima parte & stamineâ fimbriâ flava in longitudinem & latera excurrentibus: bifida folia exalbescunt, gibbo tamen illorum dilutè purpurascente: tria quæ sese attollunt folia, angustiore & ima parte quibusdâ purpureis brevibus venis distincta sunt, ubi verò se in latum expandunt subcæruleum habent colorem, dilutiorem adhuc quàm inflexa; & florum Sambuci odorem, graviorem tamen, quodammodo æmulantur: ijs succedunt rariores siliquæ, sive capita, crassa, magna, triâgularia, & obtuso mucrone prędita, quæ maturitate dehiscentia, semen continere deprehēduntur crassum, angulosum, durum, flavescens, superiori ferè par: radix crassa est, magna, nodosa, multis longis crassisque fibris donata, lateribus, ut reliquæ, se propagans, &, si repurgata exsiccetur, odorata.

Constantinopoli mihi missa fuit ab Ill. V Davide Vngnad, Cæsareo tum apud Turc. Imp. Legato, nunc bellici Consilij Præside. Floret etiam Maio.

Iris major latifol. III. sive Dalmat. major. HVIC non valde absimilis est, quam ante multos annos, in Belgicam usque ad nos misit Doctiss. Alph. Pantius, nisi quòd flores, illi concolores, summo caulis fastigio magis confertos habere videtur, jucundissimo spectaculo: semen etiam in breviore capite minus, pallidum, angulosum, rugosum.

Iris major latifol IIII. sive Damasc. NEC illi dispar est folijs & radice, quam N. V. Ioannes ab Hoghelande Lugduno Batavorum ad me misit anno M.D.XC. Damascenæ nomine, ipsi semine natam. Cubitalē autem biennio post aut paullo majorem protulit illa caulem, in quo multi ut in Asiaticâ cærulea flores, totidem quot ea folijs nec minus amplis constantes, ejusdemq; pænè coloris: terna tamen inflexa paullo dilutius purpurascere & ad cæruleum colorem tendere videntur, atque magis complicari: terna bifida & gibba villo & fimbriæ incumbentia, angustiora & cinerei quodammodo coloris: terna verò surrecta dilutioris cærulei sunt coloris, & latis interdum

candican-

candicantibus venis externa parte conspersa sunt: odor Asiaticæ similis. Hoc autem in ejus aliquot floribus observabam, unum ex illis folijs quæ sursum attolli solent, subtus, perinde atque inflexa albescere, etiam aliquantulum inflecti, similis coloris esse, & fimbriam illam multis villis constantem habere. An porrò singulis annis similes proferat flores, tempus nos docebit.

Iris latifol. major v.

Iris major latifol. v. sive Asiatica pur.

QVINTA habet folia Secundæ similia, paulò tamen breviora, & angustiora. inter quę exit caulis cubitalis, rotundus, digitalis crassitudinis, in aliquot ramos divisus, qui promunt è mēbranaceis thecis flores superiore minores, nonnihil odoratos, quorum labra, sive folia ad terram inflexa, saturatioris sunt purpuræ, & infra circa unguem, quâ videlicet hirsuta illa & pallescens fimbria excurrit, varijs venis distincta: his incumbunt tria alia latiuscula bifida folia, quæ candicantes ligulas tegūt: deinde è lateribus surgunt terna etiam folia, eleganti purpureo colore prædita, flori Lusitanicæ biflorę ferè similia, latiora tamen: succedunt triangulares siliquę obtuso mucrone, in quibus semen inæquale: radix tuberosa, Secundæ similis.

Natalis.

Missa etiam hęc Constantinopoli ab Ill. V. Davide Vngnad. Floretque Maio.

Iris major latifol. vi.

ILLI congener fuit, quā ad me Viennam misit Io. Boisot anno M. D. XXCIII. Similia enim folia habuit, caulem paullo majorem, flores similes, aliquantulum majores, inodoros, quorum terna surrecta folia aliquid rubedinis habere videbantur; radicis amplitudine conveniebant.

Iris major latif. vii.

IRIDIS majoris duo alia genera in Francofurtensibus hortis observabam. Vnum, cui Illyricæ cognomen dederunt, longa lataq; folia habentem, Dalmaticæ majori pænè paria, caulem non minùs grandem, nec rariores minorésve flores proferentem, novem, ut reliqui, folijs constantes, quorum terna inflexa & terram spectātia, planè purpurei sive violacei, dilutioris tamen sunt coloris, nullis, nisi circa infimam partem, venis distincta, fimbriâ medium folij nervum occupante, albis staminibus flavo apice præditis donatâ, tria surrecta folia ejusdem ferè, sed magis diluti coloris, ut & terna bifida ligulam tegentia, & fimbriæ incumbentia: odor satis suavis.

Iris major latifol. viii.

VVLGATIOR Altera, similia habet folia, ab exortu autem circa radicem purpurascentia, caulem cubitalem aut ampliorem, multos è vaginulis, purpurascentibus radijs insignitis proferentem flores, novem folijs constantes, quorum terna incurva multis crassis venis purpureis sunt notata, fimbriâ ad labrum inflexū protensâ, capillaribus staminulis flavo apice præditis donatâ; terna erectiora plerumque bifida sunt, coloremque habent obsoletum, in quo purpureum quidpiam magis vel minus saturum elucet, alata angusta folia fimbriæ incumbentia ejusdem cum surrectis sunt coloris, præter medium nervum in longitudinem excurrentem, qui ex cæruleo purpurascit: odor florum Sambuci. Breviter Iridi obsoletæ belgicæ valde similis est.

NONAGESIMO porrò supra millesimum & quingentesimum anno, mihi missa sunt Bruxellis à N. V. Ioanne Boisot aliquot alia Iridis majoris genera, quorum nonnulla Maio sequente flores dederunt.

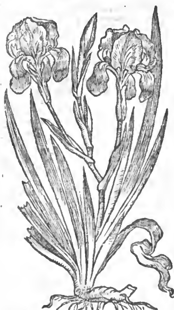
Iris major latifol. ix.

VNVM breviora quàm superior habet folia, alioqui non dissimilia, nec minus circa radicem, qua invicem amplectuntur, purpurascentia: caulem cubitalem & ampliorem, in alas divisum, in quibus multi flores, totidem quot præcedentes folijs prędit, quorum terna deorsum inflexa per oras subcærulea, circa ungues ex flavo candicant, deinde multis crassiusculis saturæ purpuræ venis ab imo in longitudinem excurrentibus sunt prædita, staminum fimbria superiori similis est: terna erecta folia candicantis ex cæruleo sunt coloris, eorum oræ quodammodo flavescunt, ungues tenuioribus venis distinguuntur, bifida & alata folia fimbriam tegentia ferè ex flavo candicant: odor præcedenti similis.

Iris major latifol. x.

PAVLO humilius Aliud est, nec ejus folia circa radicem purpurascunt: caulis gracilior in alas finditur, flores gestantes superiori forma quidem similes, diversi tamen coloris: nam

Iris latifol. major IX.

Iris latifol. major X.

terna inflexa folia, licet illius folijs non sint disparia, oras ad flavum obsoletum accedentes habent, venasq; paullo dilutiores, terna sursum erecta obsoleti sunt coloris ex flavescente & purpurascente mixti, Versicoloris, quam à Camerario accipiebam, folijs non absimilia, paullo tamen dilutiora, circa ungues etiam magis flavescentia, & tenuioribus purpureis venis notata, angusta alataque folia simili colore prædita, præter medium nervum qui magis purpurascit: odor etiam florum Sambuci æmulus.

Iris latifol. major XI. ILLI paria Tertium habet folia, inter quę cubitalis ferè & superiori æqualis assurgit caulis, ternos aut quaternos è vaginis viridibus, oras purpurascentes habentibus, ferens flores, quorum tria inflexa folia Decimæ quartæ non valde absimilia, longius tamen protēsam habent fimbriam illam villis constantem, quàm ut à bifidis & gibbosis folijs tota tegi possit, quorum color obscurior & saturatior, quemadmodum & sese attollentium, quibus non unquam inspersæ luridæ maculæ: Odor idem cum superiore Paulo tamen serius hæc floret.

Iris major latifol. XII. QVARTVM (quod mihi perijt) huic colori satis respondere scribebat, & peculiare id habere, ut inflexa folia duobus diversis coloribus secundùm longitudinem sunt discreta, altera videlicet parte reliquorum foliorum colori respondente, altera diverso: eamq; à Bruxellensi cive accepisse, qui semine natum sibi assereret, cum alijs Iridibus, quarum nonnullæ unicum duntaxat folium variegatum habebant, quædam versicolorem tantùm nervum medium folium secantem, eumq; vel ampliorem & latiorem, vel angustiorem, ut mirum dictu sit quo modo Natura in his floribus ludat.

Iris major latif. XIII. ALIVD præterea genus eidem civi semine natum scribebat, instar prædicti varietate colorum conspicuum, non adeò tamen elegans, sed coloris ex cineraceo pallescentis, ut versicolor cærulea dilutior dici queat ea Iris.

Iris major latifol. XIIII. AMPLA sunt XIIII. folia, & latiora longioraq; quàm in præcedentibus, viridia admodum, rugosa, aliquantulum crispa, mucrone nutante, è quorum medio emergit cubitalis aut major caulis, lævis rotundus, viridis, in aliquot ramulos divisus, qui è virentibus vaginulis satis amplos promunt flores, nonnihil odoratos, & ad vulgaris Oxyacanthæ floris odorem accedentes, quorum tria reflexa folia pallida multis crassis purpureis venis à folij infima sede & à fimbria, ad extremas oras sparsis prædita sunt, labris etiam satura purpurea nitentibus: tria illis incumbentia, sub quibus occultantur ligulæ, coloris pallidi tamquam fuligine perfusi, ut etiam sunt tria erecta, sed magis luridi: nullum mihi hactenus semen tulit, tametsi multos annos illam jam aluerim. Maturius paullo floret secunda, & color floris aliquando saturatior, interdum dilutior.

Hanc nactus sum à C.V. Ioachimo, Ioach F. Camerario Reip. Norib. Medico primario, *Natales.*
& amico cariss. unde verò ille habuerit, ignoto.

Iris latifol. major xv.

RVGOSA sunt etiam isti folia, minus tamen *Iris major*
lata, longa, & viridia quàm in XIIII. secundùm *latifol. xv.*
radicem omnino interdum purpurascentia, è
quorum medio caulem promit cubitalem, læ-
vem, viridem, aliquot ramulis donatum, qui-
bus insident flores è vaginulis emergentes, ma-
gni, vel prorsus inodori, vel Oxyacanthæ vulg.
florum instar odorati, coloris varietate cōmen-
dabiles: nam tria folia quæ sursum spectāt & at-
tolluntur, rarò se mutuo amplectuntur, aut ea-
cumine nutāt, sed plerumque (nisi marcescere
incipiant) recta sunt ut in Iride bulbosa, nonni-
hil tamen convexa, angustiora, lutei coloris,
quemadmodum & illa quę ligulas fimbriamq;
contegunt: tria ad terram inflexa, circa basim
& exortum pallent, reliqua parte candicant,
multis tamē purpureis radijs ab ipsa sede ad ex-
tremas usque folij (quod plerumque saturatius
purpurascit in earum stirpium floribus, quę cir-
ca radicem nulla purpura sunt suffusæ) pallidas
oras, eleganti pictura decurrētibus: villosa fim-
bria, qua parte integitur, lutea est, extrema ve-
rò exalbida, pallentes ligulæ, magna triangula
& obtuso aliquātulum mucrone capita, semen
orobi magnitudine, fuscum, rugosum cōtinen-
tia: radix nodosa, vulgaris Iridis instar, foris fla-
vescens, multis utrinque nascentibus fibris fir-
mata, quæ repurgata & exsiccata, odoratissima
est, & cum Illyrica, quæ in officinis habetur,
odoris gratia contendere posse existimo.

In muntanis supra arcem Divi Georgij her- *Natales.*
bido solo, & collibus Stamphen imminentibus
in Vngaria transdanubiana, aliquot miliaribus supra Posonium, primùm obseruabam ge-
nus illud cujus folia purpurascente colore circa radicem non sunt perfusa: deinde frequen-
tius utrumque genus in Leytenberg mōte supra Manderstorf, & siccioribus pratis Sopronio
vicinis. Crescit etiam in collibus non procul ab Entzestorf im-lange-thal, Magnif. Dn. de
Entzestorf Floret Maio, sub Iunij finem semen maturum.

HVIC valde similis, & illius quidem semine natam puto, quæ mihi etiam conservata est, *Iris major*
ex superiorum quas Boisot misit numero: folia tamen illi breviora, & (quod rarum) magna *latifol. xvi.*
ex parte duobus coloribus distincta albo & viridi, sic quidem, ut albus per longitudinem ex-
currat, nonnunquam dimidiatum folium occupans, interdum ferè totum, aliquando ejus
duntaxat partem: ijsdem etiam coloribus interdum distinctæ vaginæ flores includentes: qui
terna ad terram inflexa folia superiori similia habent ferè, staminea tamen fimbria tota flava
est, bifida folia illam tegentia flava, cujus etiam coloris sunt terna illa sese attollentia, & tota
ferè surrecta ut in præcedente, infimâ autem & angustiore parte, purpureis velut maculis in-
ternè aspersa sunt: odor qualis in præcedente, nonnumquam adeò imbecillis ut vix depre-
hendatur. Floret Maio cum superiore.

EIVSDEM Boisot alia pedalem habuit caulem, rotundum, geniculatum, binos aut ternos *Iris major*
ex membranaceis vaginis promens flores, quorum terna terram spectantia pallescētis ex al- *latifol. xvii.*
bo sunt coloris, multis purpureis venis ab infimâ foliorum basi, quæ angustior est, in latera,
tùm à fimbriâ, quæ flava est, ad extimas foliorum oras procurrentibus, quibus singulares, in-
terdum binæ purpureæ maculæ sunt aspersæ: bifida folia fimbriam tegentia οἰχρυλεύχυ sunt
coloris, cujus etiam terna surrecta (excepta eorum angustâ basi, quæ flavescens) multis pur-
pureis venis in latera procurrentibus est ornata.

BYZANTIO etiam missum aliud Iridis genus folijs Quinto generi non dissimilibus, sed *Iris major la-*
breviore aliquantulum caule, in aliquot ramos diviso, qui sustinent flores è vaginulis emer- *tifol. xviii.*
gentes jam dictis paullo minores, quorum color medius inter secundi & quinti generis flo-
res. radix quinto generi similis.

Plurimum convenire videbatur cum Dalmatica illa minore, quam à Pantio missam Bel-
gici horti alebant ante meū in Austriā discessum, floribus purpuræ dilutioris colore præditis.

ILLI magnitudine par, angustioribus tamen folijs, quam à Boisot accipiebam, caule gra- *Iris major la-*
cili, pedem & semissem interdum etiam cubitum alto, in ramulos diviso, quibus insident flo- *tifol. xix.*

Iris latifol. major xviii.

Iris latifol. major xxii.

res omnibus prædictis minores, tribus folijs ad terram inclinatis, dilutè purpureis, tribus verò erectis obſoleti purpurei coloris, qualis in vulgaris quodam genere conſpicitur: radix nõ magna, nodoſa Ejus flos mihi primùm conſpectus anno M. D. XC. ceteris florenribus.

Iris major latifol. xx. ALIA ex earum numero quæ anno XC. ab eodem Boiſot miſſæ, biennio poſt duntaxat florem tulit. A proximè autem deſcriptâ nec gracilitate caulis, qui in ramos etiam diviſus, nec anguſtiâ foliorum, nec radice differt, flores ſimiliter magnitudine pares habet, ſed diverſi coloris: nam terna ad terram inflexa, diluti, & quidem obſoleti purpurei ſunt coloris, multis ſaturatioris purpuræ venis à fimbria ad oras ſe ſpargẽtibus: fimbria flavis ſtaminibus conſtat. bifida folia illam tegentia obſoletè flaveſcũt: terna ſurrecta infernè auguſta flava etiam, ſed purpureis venis diſtincta, latiore autem parte palleſcentis coloris, quodammodo tamen ſuffuſi leviſſimâ, & quæ vix apparet, purpurâ: Sambucinũ odoré refert, ſed paulo graviorem.

Iris major latifol. xxi. NON minus ampla habet folia hæc Iris, quàm ſuperior, inter quæ caulis aſſurgit pedalis, teres, genieulatus, viridis, ſuſtinens membranaceas thecas virides, per oras leviter purpuraſcentes, è quibus emergunt bini aut terni flores, jam deſcriptæ paullo minores, novem folijs conſtantes, quorum terna terram ſpectantia ab imo anguſtiora, candicantia interius, ſaturæ purpuræ venis elegãter diſtincta ſunt, latiore verò parte omnino purpureâ: villoſa fimbria infernà parte flaveſcit, ſupernâ purpuraſcit: bifida foliola ſub quibus latet, floridi purpurei ſunt coloris, ut terna folia ſurrecta: flos tenuiter odoratus.

Hæc mihi nata eſt Francofurti ad Mœnum, ſemine ſponte deciduo, & florem dedit anno M. D. XCII. Maij initio.

Iris major latif. xxii. BIFLORÆ Luſitanicæ folia vulgari breviora & anguſtiora, alioqui non valde diſſimilia: in ſummo pedali caule flos è purpuraſcentibus vaginulis prominet novem ut aliarum Iridum flores folijs conſtans, violacei omnino, ſive ſaturatioris purpurę coloris, qui in inflexis & propendentibus folijs intenſius nitet, villoſa illa fimbria quâ donata ſunt, prorſus candida. Vnicum autem ſingulares caules plerumque florem ferunt, interdum, ſed rarò, alterũ, rariſſimè tertium, ſingulari quemque vaginula incluſum, jucundiſſimi odoris, & œnanthem lilium convallium cognominatam æmulantis: conſpectus aliquando mihi ejus flos duodenis folijs conſtans, hoc eſt, quaternis ad terram inflexis, totidem minoribus ligulas tegentibus, & quaternis etiam erectis, ut interdum Natura in floribus luxuriat. Semen anguloſum, rugoſum in triangulari capite ſatis craſſo, ſed rarius, fert: radix illi ſubeſt, nodoſa, genieulata, ſolida, pollicearis craſſitudinis, gibba, intus cãdida, ingrati ſaporis initio, & paullo pòſt, fervidiſſimi guſtus, multis fibris ſummâ tellure hærẽs, & ſubinde in plures propagines è lateribus naſcẽtes diviſa.

Natales. Naſcitur multis Luſitaniæ locis ſupra Tagum vel pingui ſulo & in arvis, ut circa Conimbricam,

bricam, celeberrimam Luſitaniæ urbem, ubi illam florentem menſe Novembri eruebam, vel ſalebroſis & lapidoſis locis, ut circa Caxcays marinam urbem & portum, unde delatam Olyſipponem, ad amicos deinde in Belgicam miſi, & inter charras repoſitam cum alijs plantis ipſe detuli: nam licet integro anno iſtic latuiſſet, terræ tamen commiſſa in horto Ill. V. Caroli Audomari, ſequente Vere floruit, poſtea etiam Autumno, cujus rei cauſa bifloram cognominavi.

NON multùm ab ea differre videtur, quam aliquando Venetijs accepit C. V. Io. Aicholtzius Iridis Illyricæ appellatione, in cujus cultiſſimo horto florentem Maio conſpiciebam. *Iris major latifol. XXXIII.* Quina enim aut ſena ex ſingulis radicis capitibus promit folia, illius folijs ſimilima: caulem, raro ampliorem, qui in ſummo è vaginulis purpuraſcentibus florem promebat Luſitanicæ forma perſimilem, paullo tamē majorem & teneriorem, nec adeò ſuavis odoris, licet ad eum ſatis accederet: nullum ſemen obſervabam: radix nodoſa & geniculata ut ſuperioris, odoris, cùm virens eſt, ingrati, exſiccata verò ſatis grati: & inſipidi initio guſtus, poſtea tamen fervidi, fauceſque urentis.

ILLI ferè par quæ Viennam ante aliquot annos mihi miſſa à Ioan. Boiſot, Romanæ majoris cæruleo flore nomine: etenim caulem, folia, radicem omnino ſimilem habuit, anno verò M. D. XXCV. florem etiam parem, exceptis tribus ſurrectis folijs quæ ad cæruleum colorem magis tendebant, fimbriaque inferiorum magis flaveſcente, & odore vulgaris Oxyacanthæ, qui in præcedente ad bifloram Luſitanicam magis accedit. *Iris major latif. XXIIII.*

ALIAM in cultiſſimo Aicholtzij horto paullo maturiùs jam deſcriptis florētem, ſub Aprilis videlicet finem obſervabā, unde autem illam nactus, ipſemet ignorabat. *Iris major latifol. XXV.* Ea verò lata habebat folia, rugoſa, pedalis ferè longitudinis, circa radicem nonnihil purpuraſcentia: caulem non prodeuntem è medio foliorum, ut aliæ, ſed ſeorſim ſine folijs, pedalem, in quo tres aut quatuor flores è purpuraſcentibus vaginulis exeuntes, magni, purpurâ ſaturatiore nitentes, inodori, quorum tria folia ad terram inclinata, ab ipſo exortu, uſque ad fimbriæ, quæ tota candida eſt, extremum, albis radijs inſignita ſunt: his ſuccedunt triangulares ſiliquæ, magnæ, obtuſo mucrone, magnum ſemen continentes aliarum Iridum modo: radix craſſa, geniculata, intus candida, foris furvi coloris cortice tecta, ſatis odora, ad Phu ſive Valerianæ domeſticæ odorem accedens.

Peculiarem autem habet hæc, præter ceteras Irides, notam, ut nulla folia per hiemem retineat, ſed omnia flacceſcant & exſiccentur, nudaq; conſpiciantur; deinde ineunte vere nova germina proferat: Similem, ſi nō eandem, poſtea conſpiciebā Francofurti, in horto Mulleri.

DVBIVM non eſt quin ex ejus ſemine, quod cum aliarum Iridum ſeminibus, & multarum radicibus ante aliquot annos in Belgicam ad amicos Vienna mittebam, prognata ſit elegans *Iris major latif. XXVI.* illa Iris quam ex Anglia rediens anno M. D. XXCI. florentem conſpiciebam Auguſto in inſtructiſſimo horto nobilis V. Ioannis de Hoboke, archigrammatei tum Antuerpiani: nam per omnia illi reſpondebat, niſi quod folia circa radicem ſaturatius purpuraſcere mihi viſa ſunt: an porrò hieme folia amittat, me fugit.

LATA pedaliſq; ferè longitudinis folia habet elegās aliud Iridis genus, Iridis Aicholtzianæ modo deſcriptæ folijs prorſus ſimilia, radicem etiam & caulem, qui perinde atque in illa *Iris major latifol. XXVII.* ad foliorum latus ex radice naſcitur pedalis, tenuis, in quo ſingulares aut gemini flores è vaginulis ex pallido vireſcentibus prodeunt, forma Aicholtzianæ ſimiles, ſed colore variantes, nam terna folia propendentia candicant, purpuræ exoletæ venis ab infima eorum ſede per latera excurrentibus uſque ad extimam fimbriam ſubcæruleis villis conſtantem: tria autem incumbentia & ligulam ſive ſtamina tegentia, alba ſunt, earum tamen gibbo ſubcæruleo: terna ſurrecta etiam candida, & ab infimâ ſede multis purpureis venis diſtincta, donec in latitudinem expandi incipiant: flori ſucceſſit triangulum caput binas pænè uncias longum, craſſiuſculumque, quod maturitate dehiſcens Iulio, ſemen oſtendit rugoſum, ſubfuſcum, ervi magnitudine: radix hieme folia non retinuit.

Floruit Aicholtzio primùm Maij initio, Anno M. D. XXCIIII. unica quam habuit planta, *Tempus.* eadem areola in qua viceſima quinta Aicholtziana repoſita erat, & quæ etiam oppoſitam areolam occupabat. Itaque non dubito quin ejus ſemine deciduo nata ſit, tametſi hujus flos odoris gratia commendabilis non fuerit, qui tamen in altera deprehēdebatur. Mirum enim in modum variant quæ ex ſemine naſcuntur Irides, non ſecus ac præcoces & dubiæ Tulipæ, atque Papavera, ut longâ experientiâ didici.

MVLTA folia hæc XXVIII. habet invicem amplectentia, ceterarum Iridum inſtar, unciam *Iris major latifol. XXVIII.* lata inter quæ pedalis geniculatus, teres viridis exilit caulis, ſummo faſtigio ſuſtinens binas membranaceas vaginas ex viridi palleſcentes, è quibus emergit flos reliquis Iridum generibus forma ſimilis, colore autem diverſus, nam ex albo palleſcit ſive ὠχρόλευκος eſt, & terna repanda folia ab imo ad extimas oras flaveſcentibus venis ſunt diſtincta, fimbriâ albicante, ſed quatenus à bifidis folijs (quæ ſimili colore ſunt prædita, gibbo tamen dorſi nonnihil purpuraſcente) integitur, flaveſcente: ſurrecta folia ab imo gracilia internâ parte multis in latera ſparſis venis obſoletè purpuraſcentibus ſunt diſtincta, ubi verò ſeſe in latum expanderunt, ὠχρολεύκου ſunt coloris. Nullum in hoc flore odorem deprehendi: ſed ejus ſtirpem Maio florentem obſervabam Francofurti in Myleri Pharmacopæi horto.

2. EI similem nec ulla ferè in re differentem etiam alebat, soli flores discrimen faciebant, qui paullo candidiores videbantur.

NON dubium est multò plura inveniri majoris Iridis genera. Sed quę mihi, aut amicis fide dignis, cōspecta, Lectorib⁹ proponere volui, qui boni cōsulent, ut spero, hos nostros conatus.

Iris latifol. maior. vulgaris. obsoleta. HIC porrò adijciendum etiam censui, vulgarem illam & omnium tritissimam Iridem, in omnibus quasi adij Provincijs observasse, vel hortis, vel muris, aut etiam interdum tectis innascentem: alteram obsoletioris trium surrectorum foliorum coloris odoris florum Sambuci, quæque in Belgicis hortis rarior esse solebat, vulgatissimam in Austriæ & Vngariæ hortis conspexisse. *Alba.* Albam autem istic rariorem & meâ tantum operâ illis cognitam, acceptis è Belgio ejus radicibus.

Nomina. ALIARUM Prior Constantinopoli missa est *Alaja Susani* & *Alaga Susam* nomine, cum hac additione, *fiori belli pintati, ch'anno buono odore*, h.e. elegãter picti flores boni odoris: atque, *fa fior bianco & negro*, id est, florem fert ex albo & nigro varium: elegãtem sanè florem comperimus sed nullum gratum odorem deprehendimus. Ego, quia ex Susa, Susianæ Provinciæ Metropoli, primùm in hortos Constantinopoli vicinos ultra Bosphorum sitos illatam puto (nam id nomen indicare videtur) Susianam nuncupo. Secundum autem, Asiaticam cæruleam: hæc eum Quinta à Mag^co D. Davide Vngnad Constantinopoli mihi missa *Alaja Susani* appellatione, cùm Priorem mitti voluissem Tertia, Dalmaticæ majoris nomē retineat: Quarta, Damascenæ: Quinta, Asiaticæ purpureæ. Reliquis, pro cujusque arbitrio nomina indi poterunt: ego, brevitati consulere volens, numeros adjeci. Nam quis in tanta varietate, & colorum similitudine, singulis peculiare nomen dare queat?

Ceterùm Iridis flores lupos nominari, quod lupi rictui labrisque similes sint, Philinum scribere, testis est Athenæus Deipnosoph libro xv. Græcis autem ἶρις dicitur: Latinis, Iris: Gallis, *Flambe*: Germanis, Gilgen oder Schwertel; Belgis, Lisch: Italis, *Giglio*: Hispanis, *Lirio*. Vulgarem Hispani *Lirio cardeno*, Itali *Giglio celeste*, Germani blaw Gilgen/ und Himmel Schwertel appellant.

CHAMÆIRIS LATIFOLIA. CAP. XLVII.

Chamæirid. latifolia genus 1.

Chamæirid. latifol. genus alterum.

ALIUD Iridis genus humilius in Lusitaniâ saxosis & marinâ aurâ afflatis locis supra Olyssipponem observabâ, cujus folia ejusdem ferè cum Lusitanicâ biflora erant latitudinis, sed breviora: radix illi similis, geniculata & obliqua. Flos mihi non conspectus, mensis enim erat November, sed siliquas sive capita acuminata inania in humili & vix supra terram assurgente cauliculo reperiebam, triangularia, magna, pro plantæ proportione.

SIMILIS verò plantæ semen ad Ill. V. Ioan. de Brancion missum est à doctissimo Lobelio è Mompelio: ex quo natæ plantæ superiori ferè similes, quæ florem dederunt vel cæruleum dilutiorem & quasi cælestem, ternis labris deorsum inflexis paullo saturatioribus, aut candicantem omnino, aut pallentem, eumque modò dilutioris coloris & quasi exalbidi, modò saturatioris & ad flavum proximi, aut purpureum sive violaceum, & illum etiam differētem: nam unius color planè nigræ violæ, alterius prona in terram terna folia, ab ipsâ basi & exortu, ipsaq; fimbriâ flavâ, albas & satis laras venas ductas habebant, & variegatum liniacis dorsum ferè referebant: semen in triangulis magnis capitibus, orobi magnitudine, pallidum, rugosum, ovalis formæ. Omnium verò flos inodorus Aprili plerumque aperitur cum sequentibus.

NUNC describendæ restant Chamæirides latifoliæ prorsus ἄκαυλοι sive excaules, quarū videlicet flores nullo caule sustinentur, sed succulentis & infirmis duntaxat pediculis innitūtur, ut Croci, Colchici, & similium. Istarum etiam duæ differentiæ: Vna enim majoribus latioribusque est folijs, Iridis majoris folijs latitudine vix cedentibus: Altera paullo minoribus & angustioribus, tametsi Angustifoliæ Iridis, quam deinde describemus, folijs latiora sint.

Chamæiris latifol. major.

Chamæiris latifol. minor I.

Chamæiris latif. major.

HARVM igitur major brevibus est folijs, interdum tamen etiam pedalibus, Iridis vulgaris modo latis, & secundùm radicem magna ex parte purpurascentibus: inter quæ multi flores è vaginulis prodeunt singulari pediculo dodrantalique fulti, vulgari paullo minores, Lusitanicæ biflore æmuli, tum magnitudine, tum colore, qui saturatioris nigræ violæ est, præsertim tria folia terram spectantia, quæ villosam fimbriam, usque ad bifida illa, quæ ligulas tegunt, folia, ex cæruleo purpurascentem habent, sub ligulis verò, sive staminibus, luteam: omnia autem florum folia, tam quæ sursum attolluntur, quàm quę repanda terram spectant, inferiore & sessili parte, albis quibusdam radijs variata sunt. Sunt autem ejus flores vel aliquantulum odorati, vel inodori: triangula capita magna, mucronata, in quibus semen orobi magnitudine pallescens, quod exsiccatum rugas contrahit & fulvescit: radix nodosa est, ut reliquarum Iridum, & adnatis se propagat.

Varietas.

ILLIVS semine nata est Boisoto Bruxellæ Chamæiridis latifoliæ majoris genus, matri per omnia simile, præter florem, qui non purpureus, sed cæruleus elegans fuit.

Chamæiris latif. minor.

LATIFOLIÆ minori, breviora angustioraque paullulum sunt folia, qualia Chamæiridis latifoliæ Hispanicæ aut Gallicæ, de quibus initio hujus capitis: flores paullo minores, capita triangula & mucronata etiam minora, semen minus. In floribus summa varietas: licet ferè omnes fimbriæ villos, supra stamina, cæruleos habeant, infra verò, ut in modò dictâ, luteos. Ex his verò paucas duntaxat adnotavimus: nam omnes, valde difficile.

Chamæir. latifol. minor I.

Vna saturatioris purpuræ colore nitentem habet florem, interdum etiam dilutiorem, illumque odoratum, hunc minimè: ternis folijs quæ attolluntur & inflexa quodammodo superne se mutuo contingunt, in utraque, modò orbicularis, modò longioribus & bifidis.

Chamæir. latif. minor II.

Altera odorato est flore, cujus inferiora labra nonnihil purpurascunt, surrecta verò cærulei sunt coloris.

Chamæir. lat. f. min. III.

Tertiæ flos quodammodo rubet, interdum dilutiore & suavi quadam rubedine velutique carneo colore prælitus est, præsertim folijs sursum erectis: villosæ fimbriæ superior pars albicat, inferior lutea est. est autem odoratus, aut inodorus. Horum omnium stamina cærulea.

Chamæiris latifol. minor IIII.

In Quarta floris color pallescens, nonnumquam exalbidus: folia sursum spectantia ab ipso statim exortu in utroque genere purpurascentibus quibusdam lineis decoratur, deorsum verò inflexa, in pallescente exalbida sunt, in albicante autem viridi colore perfusa: pallescens item Oxyacanthæ vulg. floris odorem prorsus æmulatur: alterius etiam odorus.

Chamæiris latifol. minor V.

Quinta solo floris colore à Quarta differt: is enim flavescit, & superiora folia purpurascentibus virgulis sive radijs exornantur, propendentia labra vel nigricante, vel dilutâ purpurâ in medio infecta sunt: odoratus hujus etiam est flos. Stamina porrò hujus & quartæ alba sunt.

Omnium

Chamæiris latifol. minor IIII.

Omnium verò foliola stamina & fimbriæ magnam partem regentia, bifida sunt, binasque pinnas furrectas, ut ea quæ in Iridibus bulbosis, habent. Purpureæ præterea, albæ, & versicoloris folia secundùm radicem plerumque purpurascunt.

Natales. Nascuntur omnes in nudis & apertis collibus Pannoniæ & Austriæ: purpurea quidem major, rubraque dilutior, in Prellenberg Hamburgensi monti vicino: purpurea minor cùm istic, tū collibus Medeling, Gumpostkirchen, & Baden imminentibus, in quibus etiam rubra & cærulea inveniuntur: alba in Hamburgensi monte: versicolorem certè nō nisi in colle seu monte Badensibus thermis imminenti, qua parte λιϐύνοτον spectat observabam. Ceterùm tam insignem varietatem ex semine deciduo sponte gigni non est dubium. Nam versicoloris semina à me in hortulo terræ commissa (illius enim ob floris elegantiam periculum facere volui) & pallidas, & albas & versicolores matri similes protulerunt, & alias præterea ad eam quidem accedentes, sed levibus quibusdam notis inter se discretas, quales verbis exprimere difficillimum, vereque de ijs illud Poëtæ dici posse existimem:

facies non omnibus una,
Non diversa tamen, qualem decet esse sororum.

Chamæiris latifolia minor VI. ALIA porrò hîc subijcienda est, non à me observata, sed à Stephano von Hausen (cujus supra memini, cuique acceptam fero Croci flavi Mæsiaci primam cognitionem) infra Budam in Pannoniâ Mæsiæ finitimâ Decembri anni M.D.XXCIII. eruta, dum Constantinopoli Viennam rediret, & Ianuario sequente mihi ab ipso donata. Eam propter teneritatem fictili credidi, & adeò diligenter fovi, ut Maij sequentis initio florem dederit.

A latifolijs autem minoribus jam descriptis nec radice differt, nec folijs, quæ circa radicem non purpurascunt: nec ejus flos illarum floribus dissimilis est, plurimum enim ad Quintum genus accedit: labra tamen propendentia obsoletum colorem pallido permixtum habent, & ab eorum imâ parte usque ad extremam fimbriam quæ pallida est, purpureæ excurrunt venæ: pinnata terna folia quæ alba stamina tegunt, ex pallido albescunt: sursum verò erecta pallida sunt, circa imum tamen obsoletè purpurascentibus radijs aspersa. Illo quidem anno ἄκαυλος fuit. Sequente tamen brevem admodum caulem, vix ternos digitos supra terram eminentem habuit, cui insederunt bini flores.

EAM cum reliquis ferè Iridum generibus, & selectissimis quibusque alijs stirpibus mihi penitus corrupit anni M.D.XXCVI asperrima hiems.

CETERVM apud Belgas multò plura Chamæiridis latifoliæ genera ali intelligo, semine nata, præsertim Bruxellis. Inter ceteros autem doctissimus vir Ioannes Meitens, illius urbis medicus, diligēti culturâ summam in istâ stirpe varietatem adquisivisse perhibetur. Aliquot earum genera communicabat mihi M.D.XC. anno N.V. Ioannes Boisot: sed cum quædam perierint, an cum superiùs descriptis illarum aliquæ conveniant, nihil affirmare possum: duarum tamen quas conservavi, & biennio post florem dederunt, quarundam etiam aliarum, quæ in meo horto sponte natæ, eodem anno floruerunt, historiam adjciam.

Chamæiris latifolia minor VII. PRIOR illarum, quas Boisot ad me mittebat, elegantissima est: radice quidem neque folijs à reliquis differens, neque etiam floris formâ: sed color diversus, & adeò variè pictus, ut difficile sit, eum exactè verbis exprimere: nam tria folia deorsum inflexa, varijs radijs ex pallido purpurascentibus ab imo sursum & in latera sparsis sunt distincta, per oras etiam tenui quodam cæruleo colore aspersa: fimbria medium folium ad inflexionem usque occupans multis villis constat, quâ bifido folio integuntur, flavis, reliquâ parte dilutè cæruleis: folia gibba illam & ligulam tegentia, coloris sunt ex cæruleo candicantis, qui in costâ & oris paullo saturatior est: terna sese attollentia folia ex cæruleo flavescunt, ab imo angusta, & multis purpureis venis in latera excurrentibus prædita, quâ verò in latum expanduntur, purpurascentibus maculis aspersa sunt. Flori succedebat longiusculum triangulare caput, quod pluviæ corruperunt. Florem cū alijs Chamæiridibus Aprili dedit nulla odoris gratia cōmendabilem.

ALIQVAM affinitatem habere cum illa videtur, quæ deciduo semine mihi sponte nata, Francoforti florem cum alijs dedit Aprili M.D.XCII. Novem autem ut reliquæ folia habet, quorum tria deorsum inflexa & terram spectantia, longa, & præter reliquarum Iridum mo-

tem

Chamæitis latifol. minor VII.

rem adeò incurva sunt, ut extremo mucrone floris pediculum aversa parte amplectantur: colorem verò habêt infimâ parte flavescentem, deinde dilutè purpurascêtem, saturatioribus tamen venis distinctum ab infimâ basi & villosâ fimbriâ candicante, flavescentibus apicibus donatâ, quam integit bifidum foliolum exalbidi & pallescêtis ex dilutè cæruleo coloris, quali etiam surrecta tria sunt folia: odor ferè florũ Sambuci aut Thalietri.

ALTERA, quam à Iacobo Plateau accepisse scribebat Boisotus, radice, folijs, floris formâ, ceteris Chamæiridibus erat similis. Ejus tria folia terram spectantia ὠχρολεύκου erant coloris, ab imo ad extremã usque fimbriam purpurascentibus radijs aspersi: sub fimbriâ verò, quâ folium sese magis pandit, purpureâ maculâ erant notata radiatim in latera se spargente, oræ autem erant exalbidæ: fimbria ab imo ad folij inflexionem flavis villis constabat, ubi verò purpuream maculam attingebat, albis: bifida folia eam tegentia alba erant, quemadmodum & terna folia sese attollẽtia, sed nervus medius in utrisque ὠχρόλευκος, infima pars surrectorum foliorum obsoletæ purpuræ radijs distincta, suprema verò, internè paucis notis leviter purpurascentibus infecta: expers autẽ licet odoris, coloris tamen gratiâ non carebat. Chamæiris latifol. minor IX.

Illi non dissimilis mihi sponte nata Francofurti, quæ eodem anno flores dedit.

ALIA præterea mihi istic nata non inelegans, quæ semipedalem cauliculum proferebat, teretem, geniculatum, summo fastigio gestantem membranaceum folliculum purpurascentes oras habentem, è quo emergebant bini flores non magni, novem etiam folijs constantes, quorum tria repanda basi erant angusta, foris purpurascẽte, internè autem candicante, & saturæ purpuræ venis distinctâ usque ad folij inflexionem, labra verò propẽdentia adeò saturi violacei coloris, ut quodammodo nigrescere viderentur: fimbria villosa flavescebat infimâ parte, reliquâ purpurea erat: terna eam integentia purpurei erant coloris, veluti & terna surrecta folia: nullâ autem odoris suavitate commendabilis. Chamæiris latifol. minor X.

NATA & alia non inelegans, quæ à tuberosâ radice dodrantem aut pedem longa producebat folia, instar eorum quibus aliæ Chamæirides sunt præditæ, lata videlicet & mucronata: inter quæ assurgebat cauliculus duas aut tres uncias longus, sustinens summo fastigio veluti folliculum binis membranaceis folijs constantem, è quo prodibat flos novem folijs præditus, ejusdem formæ cum aliarum Chamæiridum flore, quorum terna versus terram inflexa, latiora candicantisque coloris erant, ab infimâ sede (quæ angustior) multis venis ex flavo purpurascentibus in latera expansis distincta, usque ad extimam fimbriam sive supercilium, ijsque deinde à supercilio ad extremas oras, quæ albescebant, crassioribus, & coloris purpurei nitidioris: terna verò surrecta, quæ inter illa nascebantur, infimâ parte valde erant angusta, venisque quibusdam furvi & luridi coloris distincta, postea in latum se pandebant, tenerrimáque erant, & exalbidi coloris: terna reliqua, quæ breviora & in fornicem convexa, bisulcáque, erant, aliquantulum reflexis sursum alis, ligulam pallescentem tegebant, & fimbriæ sive supercilio trium propendentium & tertam spectantium foliorum imminebant, colorísque erant albi, cui subcæruleus color nonnihil admixtus, præsertim in ipso gibbo: odor nullus aut valde exiguus. Chamæiris latifol. minor XI.

IRIS TRIPOLITANA. CAP. XLVIII.

PROXIMIS his annis Tripoli adferebatur Iridis genus, mihi ante non conspectũ, quod anno demum M. D. XCIX. florem protulit ornatissimo & perhumano viro Theodoro Coornhart, Amstelredamensi civi, qui ejus caulem cum flore & siliqua ad me mittebat Iunio mense, ut commodius describere possem: ipsam etenim plantam biennio ante mihi communicaverat, quæ quidem etiamnum viget, sed florem nondum tulit. Illius autem historiam

ftotiam, quia poſt traditum Typographo meum exemplar, plantam oancifcebat, in Appendicem rejecetam: ſed quãdoquidem propter amiſſa mei exemplaris aliquot capita, Secundi Plantarum hiſtoriæ libri procuſionem, typographicæ operæ abſolvere oon potuetunt: huc revocare libuit, & peculiare caput illi ttibuete intet Irides latifolias & anguſtifolias.

Iris Tripolitana. Est verò hæc Iris è celſiorum aut altius aſſurgentium genere, folia habens reliquis quas conſpexerim multò longiora, bicubitalia videlicet, mediæ inter latifoliam & anguſtifoliam latitudinis, unciam videlicet lata, teliquarum Iridum folijs magis viridia, noo tamē ſplendentia, ut Xyridis: caulem habebat intet folia prodeuntem, quinque pedes longum, vel etiam longiorem, rotundum, firmum, licet non valde craſſum, nodoſum, & aliquot brevioribus folijs præditum, in cujus ſummo bini & terni flores è vaginis prodeuotes, novem folijs, io ambitu quodammodo ſiouoſis, conſtaotes, Iridis bulboſæ flavo flore floribus formâ non diſſimiles, aurei coloris, quorum tria majora verſus terram valde teflexa, & ijs iocumbentia tria alia minora alata ligulam flavaoi tegentia, tria reliqua è latetibus majorum prodeuntia, aſſurgebant inſtar illorum quæ in Itidibus bulboſis cooſpiciuntur, bifidumque muctonem habebant: floribus ſucceſſerunt trigona capita, in ſiogulis lateribus geminâ coſtâ ſive nervo ſecundum longitudinem emineote, non diſſimilia capitibus Iridis anguſtifoliæ majoris, ſimilibus etiam ſeminibus plena: tadix digitalis craſſitudinis, nigricans & nodoſa ioſtar tadicis anguſtifoliarum.

IRIS ANGVSTIFOLIA. CAP. XLIX.

RESTANT nobis ex Irides perſequẽdæ quæ anguſtiore ſunt folio, quarum tametſi tria genera in Pannonia & Auſtria obſetvaverim: vnicum tamen eſt, mihi aliâs in reliquis, quas adij, Provincijs non conſpectum.

Iris anguſtifolia I.

Iris anguſtifol. major ſive 1.

PRIMA autem, quæ & Major, multa profert folia longa, rigida, anguſtiora & oigtiota quàm Tripolitana, quæ comptefſa vel confracta, ingratum tetrúmque odorem ſpiraot, ptopemodum ut Spatulæ fœtidæ vulgo appellatę folia, minus tameo graveolentem: inter quæ caules teretes, oblongi & cubitales, interdum etiam longiores exurguot, quaternos aut quinos flores ex vaginulis lateralibus promentes, Iridis bulboſæ verſicoloris floribus formâ non admodum diſſimiles, colore cæruleo ſaturatiore præditos, quibus ſuccedunt obloога capita trigona, ſubrufa, multo firmiora, magiſq; cartilaginoſa, quàm latifoliarũ iridum, ijs paria quæ in Tripolitana, angulis etiam emineutibus, & quodammodo geminis, quæ dehiſcentes, ſemen duplici ſerie digeſtum, aliquantulum comptefſum & anguloſum, oſſeæque duritiei, ſubruſeſceote membranâ tectum oſtendunt: radices obliquæ, longæ, nodoſæ, graciliores quàm in latifolia, Tripolitanæ radicibus æquales, foris oigticantes, intus candicãtes aut palleſcentes, ſapore acri & fervido, multas longáſque fibras ſpargentes.

Natales. Eam ptimùm conſpiciebam in Belgicis hortis cultam, deinde anno M. D. LXIII. plurimam ſponte naſcẽtem in ampliſſimo quodam prato, flumini Rheno vicino, viâ quæ Moguntiâ Openheimum ducit, obſetvabam: aliquod deinde poſt annos, herboſis quibuſdam locis juxta vias, & ad quotundam pratorum margines non procul à Mandeſtorſ, quinto à Vienna Auſtriæ milliari, atque etiam apud Walterſtorff: poſtremum anno M. D. LXXIX. in pratis quibuſdam Hungriæ apud Liodwa Illuſtris viri D. Bamfy arcem.

ISTIVS genus invenitur, jam deſcripto per omnia ſimile, præterquam quod in ejus folijs coofractis nullus gravis odor percipitur.

Floret utrúmque geous Maio, interdum duntaxat Iunio, ſi aſperior hiems præceſſerit: ſemen maturum eſt Auguſto.

Iris anguſtifol. II. ALTERA, quæ perelegans eſt, nullibi mihi fuit cooſpecta, ante quàm in Auſtriam proficiſcerer:

Iris angustifolia II.

Iris angustifoliæ II. species altera.

ciſceret: habétq; cubitalia, interdum etiam longiora, folia, admodum anguſta, minimi digiti ſive ſemunciæ laritudioem non excedentia, viridia, noo ramen ſplendētia, ſummâ parte mucronata, infimâ verò, quâ ſub terra latent, purpuraſcentia, nullo ingraro odore, ut pleraque aliarum anguſtifoliarum, prædita: caules habet ſeſquicubitales, nonnumquam bicubitales aut ampliores, rectos, teretes, firmos licet intus cavos, genicularos, virides, ſummo faſtigio in binos aur ternos ramulos diviſos, quibus inſident bini aut rerni flores, Iridis bulboſæ verſicoloris latifoliæ floribus formâ ſimiles, odoratos, quorum terna folia deorſum inflexa, infimâ parte, & quatenus bifido alatoq; folio ligulam occulēte teguntur, furvo colore ſunt, reliquâ verò parte (quæ in nonnullis brevior & latior eſt, in alijs oblongior & anguſtior) nunc candicanre, modò purpureo, ſeu violaceo colore, venis ſaruratiore purpurâ nitenribus per folij longitudinem & latitudinem excurrentibus, & fimbriâ ſive ſupercilio carenres: rria ſurſum erecta anguſtiora ſunt, & cum bifidis illis exalbidas ligulas tegentibus, purpurei ſaturi ſive violacei ſunt coloris; breves deinde ſuccedunt ſiliquæ ſive capita triangula, breviora quàm io præcedente, neque adeò mucrooata, oeque geminâ coſtâ eminente prædita, quæ per maturitatem nigricantem colorem contrahunt, & dehiſcunt, ſemen inæquale, angulosum, nonnihil compreſſum & durum continenria: radix nigra, teouis, dura, nodoſa, inſtar ſuperioris, fibris duris & tenuibus prædita.

Primùm illam ſponte provenienrem, nō procul Viennâ Auſtriȩ in pratis ſupra Himbergam, Eberſtorf ad paludes, atque alijs Auſtriȩ pratenſibus locis reperiebam. Mitiebat poſtea ad me illam ſiccam, in Sudetum montibus erutam, doctiſſimus vir Ludovicus Camerarius, Ioachimi ſenioris F. ex S. Annæ monte. Anno verò Sepruageſimo nono ſupra milleſimum & quingenteſimum, frequeotiſſimam circa Sackturniam Ill. Comitis de Zrinio arcem, alijſque pratis uliginoſis inter Muram & Dravum Hungariæ cisdanubianæ flumina, quemadmodum etiam in Comitatu Saladienſi inter Lindwa & Muram fluvium obſervabam. Floret & ſemen profert eodem, quo ſuperior, tempore. *Natales.*

HÆC commodè Pannonica anguſtifolia verſicolor dici poterit, non autem Byzantina, ut quidam appellant: peramœno quidem eſt flore, attamen Conſtaorioopoli non advecta, ſed uliginoſis, ut dixi, pratis Vieonenſi urbi vicinis, erutam, cum ipſius capita ſeminibus plena Nobilibus viris Ioanni de Brancion, & Ioanni vander Dilft, atque alijs amicis primus in Belgium mitrebam Vienoâ Auſtriæ: quia verò ex ea urbe raras quaſdam plantas Conſtantinopoli meâ pecuniâ redemptas ijſdem amicis ſubinde communicabam, contigit ut nonnulli illam etiam Byzantio allatam putarint, propterea Iridem ſilveſtrem Byzantinam *Nomina.*

Iris Clusij. appellarint, additâ voce peramœnam, propter florum elegantiam: apud nobiles verò matronas, Iridis Clusij (quia à me missa) cognomen adquisiverit, & præ cæteris, quæ à me habuerunt, Iridis generibus, grata fuerit, quemadmodum etiam nunc est.

Iris angustifol. III. TERTIA, ex radice nodosa multa producit folia, firma, longiora quàm præcedẽs, & Prioris folijs magis angusta, saturâque viriditate prædita, nonnihil etiam fœtida: inter quę cubitalis assurgit caulis, firmus, aliquot flores proferens Secundæ floribus longiores, & Primæ floribus pænè similes, sed longè saturatiore purpurâ & quasi nigrâ præditos: quibus succedunt capita primæ capitibus similia, semine etiam simili plena: radix, ut dictum est, nodosa, dura, foris nigra, minimi digiti crassitudine, internâ parte ex albo flavescens, antrorsum & in latera progrediens, aliarum angustifoliarum Iridum instar, & tandem veluti in orbem sese spargens (quod omnibus Iridibus est commune) multis fibris donata gracilibus, duris, siccis, lentis tamen, & fractu contumacibus, quarum anteriores & novellæ crassiores, molliores, & candidæ.

Iris angustifol. IIII. QVARTA, nec foliorum nec florum formâ, nec capitibus, semineve aut caule & radice differt à Tertiâ: humilior est duntaxat, ejus etiam flores paulò minores, & angustiores, meâ quidem opinione, atque etiam dilutiores: Primæ tamen floribus saturatiores.

Natales. Nascitur utrumque hoc genus quibusdam Hispaniæ & Galliæ Narbonensis locis maritimis, veluti non procul Valentiâ, & monte Setio: unde in Belgium delatæ, suâ varietate hortos istic exornarunt, non minùs quàm Austriacos, meâ operâ istuc è Belgio accersitæ: nam utroque illo genere carebant Austriaci.

Nomina. ILLIS porrò Iridum marinarum majoris & minoris nomina sunt imposita, quoniam non nisi locis maritimis sponte proveniunt.

Iris angustifol. V. QVINTA, nec foliorum formâ, nec radicibus multum differt à majore marina: nisi quod folia habere non videatur tam atrâ viriditate prædita; flores etiã plurimum differunt: nam tria folia surrecta purpurei sunt & violacei coloris, tria verò reflexa, & terrã spectantia paulò latiora sunt, & multis lacteis purpureisque venis alternatim permixtis ab ipso folij ungue exorientibus, atque secundùm longitudinem & in latera se spargentibus, gratissimam varietatem efficiunt. Floret cum marinâ, seriùs primâ, Iunio videlicet mense, semen maturitatem adquirit Septembris initio.

Istam sponte nascentem non vidi, sed in Belgicis duntaxat hortis cultam observabam.

Iris angustifolia VI.

Iris angustifol VI. SEXTA, omnium, quas conspexerim, minima, multa promit è radice folia, superioribus adhuc angustiora, nec adeò dura, sed mollia dilutiusque virentia. Cujus etiam duas differentias deprehendebam;

1. nam Vna pedalem interdum adquirit caulem, teretem, binósque aut ternos in eo plerumque gestat flores, quartæ pænè formâ similes, sed dilutioris coloris, deinde capita oblongiuscula & turgida, valde eminentibus costis prędita:

2. Alterius caulis vix dodrantalẽ superat altitudinem, & unicum, magnâ ex parte florem profert, alterius flori similẽ, armeniaci mali, aut pruni maturi odorem quodammodo referentẽ. Vtriusque radix tenuior & gracilior est superiorum radice, non minus tamen nodosa, nigro similiter cortice tecta, & antrorsum atque in latetibus serpens, ut brevi tempore magnum cespitem occupet, & cum difficultate erui queat.

Natales. Provenit utraque passim in pratis Viennæ Austriæ vicinis ad radices mõnium sitis, ut apud Medeling, Gumpostkirche, Badensium thermarum, pręsertim quæ in altiorem caulem assurgit, pluresque flores profert: nec differre puto (minorem saltem) ab ea quam C.V. Dodonæus Chamæiridem

Nomina. simpliciter, Lobelius autem, Iridem perpusillam silvestrem angustifoliam appellant, Belgicis hortis jamdudum familiarem.

ACORVM. CAP. L.

ANNO septuagesimo quarto supra millesimum & quingentesimum, mihi primùm conspecta est Viennæ Austriæ legitimi Acori planta virens, quam deinde in hortulo alui, munere Illustrium virorum Augerij de Bousbeque Serenissimæ Elizabethæ Austriadis Franciæ Reginæ, aulæ (dum vivebat) summi Præfecti, Davidis Vngnad liberi Baronis in Sonneck, nunc bellici Consilij apud Cæsarem Rudolphum II. Præsidis, atque Magnifici viri

viri Caroli Rym Gandavensis, qui omnes Legatorum officio apud Turcarum Imperatorem, Cæsaris nomine defuncti fuerant. Hanc porrò, quum frigoris patientissima, hiemis intemperiem non reformidet, sed perbellè eam ferat, atque adnatis mirũ in modum se propaget, quamplurimis communicabam, adeò ut nunc apud omnes rei herbariæ cultores vulgatissima facta sit.

Ejus historiam in Appendice ad Hispanicarum Plantarũ observationes, olim dabamus, additâ quidem icone, sed cui (quum nondum tum temporis flores protulisset) nucamentum non fuit additum, neque in ejus historia floris mentio facta. At quũ anno M.D LXXVII. & aliquot sequentibus florentem viderim, operæprecium me facturum existimavi, si illius historiam, qualem in Pannonicarum plantarum observationibus evulgabam, cum florentis icone, quàm accuratè fieri potuit, ad vivum expressâ, hoc capite denuo reponerem.

Acorum legitimum.

Acorum cum suo iulo.

ACORO igitur sunt folia Iridis tenuifoliæ majoris ferè, sed multò longiora, & gratissimâ viriditate prædita, medio nervo seu costâ aliquantulum utrimque prominente, ut in Xyphij folijs, quorum formam satis æmulantur, & illorum aut palustris illius plantæ flavos flores, Iridis florum æmulos, proferentis, quam nonnulli Iridem palustrem, peritiores verius Butomon appellant, instar, alia ex alijs prodeunt, medium autem folium plerumque reliquis longiùs est: illa autem licet subamari sint saporis, non tamen ingrati, tritáque jucundo & aromatico spirant odore, quem etiam reficcata & exsucca, vel post multos annos retinent: sub hiemis initium marcescunt & siccãtur, ineunte autem vere nova germinant, ut in Iride angustifolia: porrò caulem inter folia non producit ut Irides, sed ex latere exit folium verius quàm caulis, ejusdem cum reliquis folijs longitudinis, videlicet bicubitalis interdum, quod à medio ad summum usque planum est, & reliquis simile, infimâ verò parte crassius, angustiusq́;, & veluti in triangularẽ caulem formatũ. Vbi jam extenuari & complanari incipit, unicum nucamentum (aliquando, sed rarissimè, geminum) à latere promit, coryli iulo haud majus initio, sed prominẽs & surrectum, lineisque obliquis & transversim sese secãtibus distinctum, flosculis, dum se explicat, pallidis, muscosis, inodoris, quatuor foliolis constantibus plenum, quod paulatim deinde incrementum sumit, donec humani ferè digiti longitudinem crassitudinémq; adquirat, frequẽtibus tuberculis viridibus tam eleganti serie dispositis exornatum, ut recentem pinastri conum æmulari videatur. Radix illi longa, externâ parte candicans, quum sub terra latet, supra terram extans, virescens, internâ parte candidissima, frequẽtibus geniculis inæqualibus distincta, firma, odorata, subamari & acris saporis, innumeris infernâ parte adnatis fibris crassis & albicantibus, etiam odoratis, donata: serpit autem & summâ tellure sese diffundit, è lateribus, & singulis ferè arti- *Acori historia.*

culis seu geniculis propagines alternatim in obliquum spargés, ut brevi tempore magnum locum occupet.

Natalo. Ingenti quodam lacu ad radices præcelsi montis juxta Prusam Bithyniæ urbem sponte nasci intelligebam: & sanè humidis locis gaudere, & secundùm fluenta longè felicius provenire, quàm siccis, experiebar. Sed & C. V. Bernardus Paludanus Medicus Enchusan..., & singularis meus amicus, quum anno M.D.LXXXVI. ex Polonia Italiam petens, Viennæ Austriæ me conveniret, copiosè admodú supra Vilnam urbem in paludibus, extremâ Lithuania Moskoviam spectante inveniri referebat, & ab incolis *Tartarsky* appellari asserebat, Tatarsky. quod à Tartaris illius usus primùm ipsis esset demóstratus. Circumferre enim illos plerumque hanc radicé, & aquam non bibere, quin priùs Acori radix in ea fuerit macerata. Simile quidpiá de hujus plantæ nomine etiam tradit Matthias à Michow Sarmatię lib. II. cap. XII.

Recentes verò radices suo cortice delibratas & diligenter repurgatas cōdire solent Constantinopoli, atque in usum adservare: manè enim jejuni plerumque manducare solent, adversus corrupti aëris contagia, ut mihi referebat N. V. Philibertus de Bruxella, qui Cōstantinopoli rediens, vasculo ijs conditis pleno me donabat. Condiunt etiam nunc in Germania Nobiles aliquot matronæ in domesticum usum, & plerique pharmacopœi, quorú nonnullos (adeò nunc vulgaris istic est planta) singulis annis ad centenas libras condire intelligo, & non contemnendum ex eâ quæstum facere.

QUUM autem Acori vires ac facultates, Dioscorides, Galenus & alij satis prolixè descripserint, Lectoré ad eos ablegamus. Prætermittere verò nequeo, quin hîc subjiciá, quod mihi olim accidit Viennæ cú magnæ auctoritatis Medico. Recens evulgatâ meâ de Plantis Pannonicis historia, exemplar dono mittebam, ejus nomen indicare non est necesse. Ille, lecto meo libro, magnopere se mirari scribebat, me in Acori historiâ non adscripsisse, ejus radicis usum, sterilitatem mulieribus inducere: ego respondebam me magis adhuc mirari, quod hæc scriberet, quum non ignoraret, neminem à Veteribus hoc Acoro tribuere. Sed Butomon. bonus vir adhuc in vulgari multorum opinione versabatur, qui existimabat Butomon, cujus radice nonnulli magno errore pro Acoro utuntur, legitimum Acorum esse, quum tamen prorsus dissimiles sint utriusque facultates.

RANUNCULUS PRÆCOX. CAP. XI.

TRIA Ranunculi præcocius florentis reperiuntur genera: quorum duo priora in Pannoniâ observabam sponte nascentia, tertium in Belgio, neglectum quidem, cujusque mentionem non fecissem, nisi ornatissimus vir Iacobus Plateau ejus iconem misisset, Batrachij Apulei appellatione.

Ranunculus præcox I. rutæ folio.

Ranunc. præcox I. rutæ folio.

PRIMUS, aliquot à radice producit folia multifida, rutæ folijs non valde dissimilia, molliora tamen & magis viridia: flores autem habet amplos, ante ipsa folia emergentes, forinsecus, dum initio emergunt, ad suave rubentem coloré tendentes, internè candidos, duodenis aut pluribus folijs constantes, umbilicum occupante capitulo viridi, ut in reliquis ranunculis, cincto multis albicantibus staminulis quæ flavos apices habét, sine odore: hos sustinet cauliculus teres & initio purpurascens, deinde ex viridi pallescens, quem ambit unicum plerumque folium, (raro plura) exiguum, duabus aut tribus lacinijs divisum, latâ basi cauliculum amplectens: floribus deciduis, succrescit illud capitulum, & in semina crassiuscula evadit, Thoræ Valdensium, sive ranunculi grumosa radice tertij, paulo pòst describendi, semini pænè similia.

Natales. Nascitur in inferioribus Sneberg jugis & vicinis montibus, singulari radice crassiusculâ præditus, è cujus capite aliquot crassiores fibræ dependent: in hortos autem translatus, multis adnatis planta sese propagat, multóque frequentiores fibras spargit, ut secundo aut tertio quoque anno, unica plāta plures dare possit. Eam autem, ut è loco nativo recens eruta, exprimi curabam.

Tempus. Floret verò, in hortos translatus, plerúque Aprili; nativo autem loco, videlicet frigidiore, serius, sed brevi post solutam nivé, quę juga illa insedit.

Istam

Ranunc. præcox II. Thalietri fol.

Ranunculus Apulei quibusdam.

Iſtam etiam plantam ſponte naſci in monte Baldo, agro Veronenſi, poſtea intelligebam, quia in ejus montis deſcriptione, quam ornatiſſimus, & perdoctus pharmacopæus Veronenſis Ioannes Pona fecit, illam ſub appellatione Ranunculi coriandri folio exhibet. Eam porrò deſcriptionem, ad calcem meæ Plantarûm hiſtoriæ Lector reperiet. *Ioannes Pona Montem Baldum deſcripſit.*

ALTER, caulem habet pedali altitudine aſſurgentem, gracilem ex viridi rubeſcentem, in quo quaterna aut quina folia, majoris Thalietri flore albo folijs, colore & formâ valde ſimilia, ſed minora & teneriora, amaro ſapore: floſculi in ſingulis alarum ſinubus ſingulares, candidi, quinque foliolis conſtantes, ſuis petiolis innitentes: quibus decidentibus ſuccedunt bina aut terna cornicula, ſemen rotundum, ſubruffum, acconiti hiemalis vulgo appellati ſemini ferè par: ex eadem radice, præter caulem, prodeunt bina aut terna folia ſupra deſcriptis ſimilia, ſingularibus dodrantalibuſq; pediculis, ejuſdem cum caule coloris, innixa: radix impenſè amara, multis albis fibris donata eſt, ex quarum capite alia exit nodoſa radicula, ſubinde ad ſingula internodia novas fibras agens, atque hac ratione ſe propagans, ideoque perennis. *Ranunc. præcox II. Thalietri folio.*

Abundè naſcebatur in ſaltu Leytenberg, Manderſtorf vicino, ultra Leytam flumẽ, quinto ab urbe Viennâ Auſtriacâ milliari, ubi primùm illum obſervabam, deinde quibuſdam alijs umbroſis ſilvis Viennenſi agro. Inveniebam etiam apud Zollonock Ill. Herois Balthaſaris de Batthyan in Vngaria oppidum, inter vepres. Florebat Aprili, ſemen interdum Maio, plerumque Iunio ad maturitatem perveniebat. *Natales.* *Tempus.*

TERTIO, è capite multis fibris donato, oriuntur aliquot folia, ſuperioris folijs minus laciniata, in ambitu tamen inciſa, uncialibus aut longioribus pediculis prædita, & lata baſi cauliculos dodrantales binos aut ternos inter illa exeuntes amplectentia: cauliculis procumbentibus & quodammodo ſupinis, adnaſcuntur terna aut quaterna ſimilia folia, è quorum ſinu unciales prodeunt pediculi, qui floſculos ex flavo palleſcentes, & quinque foliolis conſtantes ſuſtinent, quibus deciduis, apparent quina aut ſena cornicula mucronata quibuſdam tuberculis obſita, ſemen ſuperiori ferè ſimile continentia. *Ranunc. præcox III. Apuleij dictus.*

SED quoniam in Thalietri mentionem incidimus, obſervabam in Auſtriæ inferioris, ſive infra Aniſum flumen ſitæ, & Pannoniæ pratis, ſilvis & montanis, varia ejus genera, omnia videlicet ea quæ in Belgicis hortis ali conſpexeram, præter Hiſpanicum, quod illis Provincijs etiam meâ operâ vulgare factum eſt. Ejus autem folia, licet aliorum generum modo diviſa & inciſa, Aquilegiæ ſive Aquilinæ folijs adeò reſpondent, ut ab imperitis plantæ vix diſcerni queant, ante quàm in caules aſſurgant & flores producant, qui in hoc genere *Thalietri varia genera.* I.

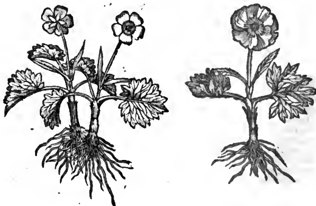
 muſcoſi,

muscosi, ut reliquorum, sed coloris flavi sunt. Tria genera montana, folijs inter se conve-
2. niunt: sed unum altius excrescit quàm reliqua duo, floréque candido, eóque valde gravis
3. odoris, est; alterum paullo humilius, flore etiam albo, minus tamen ingrati odoris: à quo
4. tertium differt solo floris colore qui purpurascit. Pratensia duo longioribus, & magis atris
5. 6. sunt folijs, & quodammodo splendentibus: alterum pallido floris colore, elatius; alterum,
7. candicante, idque humilius. Septimum, omnium minimum, folijs minoribus, cineracei
coloris, pallido floris colore. Omnium radices flavæ sunt & serpunt, subinde nova germina producentes: sed omnium maximè Septimi.

RANVNCVLVS MONTANVS. CAP. LII.

IN utraque Pannonia & Norici parte, varia Ranunculi genera sponte nasci observabam, quæ passim in alijs etiam Provincijs crescunt. Sed aliquot alia in earum Provinciarum altissimis jugis conspiciebam, quæ à reliquis Herbariæ rei Scriptoribus vix observata esse animadvertebam: itaque omnibus artis Medicæ studiosis gratum me facturum existimabam, si eorum historiam illis etiam communicarem.

Ranunculi montani 1. species 1. Ranunculi montani 1. species altera.

Ranunculus montan. 1. MVLTA parva, rotunda & quasi circino circumducta habebat Prior folia, aliquot crenis divisa, & in ambitu serrata, atrâ viriditate splendentéque supernè prædita, satis crassa sive carnosa, & fervidissimo sapore: inter quæ pediculus oritur tenuis, singularis, brevis dodrantéque minor, florem album, quinque folijs constantem sustinês, inodorum, cujus umbilicum crocea stamina occupant: deciduo flore apparet capitulum immaturo frago simile, quemadmodum in alijs ranunculis, quod ex minuto semine simul congesto constat: radix multis albicantibus fibris prædita est.

Ranuncul. mont. 1. species altera. Ejus altera species erat, cujus folia in tres lacinias divisa, & ille denuo aliquot incisuris donatæ, cauliculus ab altero non differens, sed ampliorem florem gerens, eumq; interdum duplici foliorum serie constantem: alioqui & colore superiori parem, eodemque tempore sese explicantem: radix etiam quemadmodum in illo, supernâ parte nonnihil extuberat, & fibris donata est.

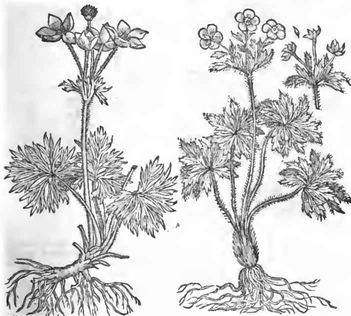
Natales. Nascitur uterque in summis Sneberg & vicinarum Alpium jugis, confragoso solo, & penè in ipsis petrarum fissuris: Iunioq; interdum istic florebat, aliquando serius, ut videlicet nix maturius aut serius solvitur: in hortos autem translati, maturè admodum, & ante alios ranunculos, Aprili scilicet flores proferunt.

ALTER

ALTER, quina aut ſena promebat ex radice folia, magna, viridia, dura, Ranunculi illius glomerato ſive globoſo flore, quem nõnulli Trollium appellant, folijs haud abſimilia, nonnihil hirſuta, tribus ſciſſuris ad pediculum uſque pertingẽtibus, & alijs præterea minus profundis diviſa, ſapore initio dulci, poſtea aliquantulum amaro, pediculis craſſis, firmis, & pedem longis innitentia: caulem inter illa exeuntem cubitalis longitudinis, nudum, ſingularem, firmum, aliquãtulum hirſutum, intus cavum, qui in ſummo faſtigio trina habebat folia contigua, profundè laciniata, pænè inſtar Anemonidum, ſupra quę deinceps caulis dividebatur in quatuor aut quinque oblõgos & teretes pediculos, quorum ſinguli ſuſtinebant unicum florem quinis folijs ſatis magnis & albis conſtantem, mediocriter odoratum, multis flavis ſtaminibus, capitulum occupans umbilicum, cingentibus, quod excuſſo flore apparebat magno planóque ſemine onuſtum: radix erat veluti præmorſa, & multis nigricantibus fibris prædita. *Ranunculus mont. II.*

Frequens naſcebatur in Sneberg, Snealben & aliarum vicinarum pratis ſublimioribus, florebatque Iunio, ſemen autem maturitatem adipiſcebatur Auguſto. *Natales.*

Ranunc montani II. ſpecies altera. Ranunculus montanus III.

IN celſioribus tamen earundem Alpium jugis, multò humilior & magis hirſuta creſcebat hæc planta, pedalem altitudinem non excedens, flore paulò majore (& qui Narciſſi florem album, medium calicem flavum habentem, æquare poſſet) eóque etiam magis odorato quàm prioris: ejus etiam folia majore amaritudine & acrimoniâ erant prædita, tametſi primo guſtu quandam dulcedinem habere viderentur. Serius florebat priore: nam eam dumtaxat florentem reperiebam, quum in inferiore jugo, alteram jam ſemen ſemimaturum habentem obſervaſſem. *Ranuncul. mont. II. ſpecies altera.*

ILLVM proximè ſequi debet pulcherrimus ille Ranunculus alpinus, quem non obſervavi, ſed cujus iconem & deſcriptionem à Doctiſſimo viro Thoma Pennæo Londinenſi Medico habui.

Quatuor autem, quinque vel ſex à radice proferebat ille folia, in quinque vel plures interdum præcipuas partes Ranunculi modo diviſa, parte pronâ ferè cæſia, ſupinâ verò ex nigro viridia: è quorum medio unicus caulis ab radice oriebatur, lõgitudine pedem æquans, nudus, folia in ſummo fere emittens oblonga, maxima ex parte in tres lacinias per extremum diviſa, è quorum medio pediculi tres, quatuor, vel interdum plures oriuntur duos digitos trãſverſos longi, unico vel duobus foliolis ſubinde ornati, quorum ſinguli florem ſuſtinent pulchrum, ex quinque folijs orbicularibus conſtantem, quæ inferius purpuraſcunt, ſuperius in lateribus ex albo purpurea ſunt, reliqua parte albiſſima, multis luteis ſtaminibus *Ranuncul. mont. III.*

medium

medium occupantibus, calyceque ex quinque folijs herbacei coloris constante: semina, ut in ranunculis, compacta, ex nigro purpurea & mucronata, parum compressa, paulò quàm in alijs ranunculis majora: radix in summo setosa, multipliciter divisa, sæpius Cruciatæ modo incisa, & in multas fibras divaricata. Tota verò planta pilosa est.

Natales. Tempus. Crescit copiosè in monte Iurâ, è regione urbis Genevensis. Floret Iunio, semina Augusto matura.

Ranunculus montanus IIII.

Ranunculus pleno flore albo.

Ranuncul. mont. IIII. QVARTO, magna erant folia, in quinque lacinias secta, viridia & in ambitu serrata: infernè diluriora & splendentia, dura, nervosa, quę præmansa nullam manifestá acrimoniam, sed amaritudinem potiùs habere deprehendebantur: caulis cubitalis aut amplior, firmus, licet tenuis, lævis, nodis aut geniculis præditus, in multas alas à medio ad summum expansus, in quibus flores satis ampli, Secundi tamen floribus minores, quinis folijs constantes, tenelli, toti lactei, aliquantulum odorati, staminibus pallentibus umbilicum occupantibus, & capituli rudimentum cingentibus, quod ex seminibus simul congestis, quemadmodum in reliquis ranunculis, constabat: radix præmorsa videbatur, instar radicis Secundi, multásque longas & candicantes fibras habebat.

Natales. Abundanter provenire conspiciebam in acclivi montis Wechsel, Sneberg, & aliorum montium silvosis locis, per quæ ad eos montes patebat ascensus. Florebat istic eodem tempore quo Secundus, sed in cultis Maio: semen maturum erat Iunio.

Ranuncul. mont. IIII. pleno flore ISTIVS generis invenitur, qui florem habet plenum & multiplici foliorum serie constantem: alias caule, folijs & reliquis notis prorsus est similis Quarto jam descripto.

Ranunculus mont IIII. species altera. PORRÒ ijsdem locis quibus Quartum, reperiebam etiam Ranunculum illum albo flore quem C. V. Rembertus Dodonæus cap. III. lib. IIII. Pemptadis tertiæ quartum inter externos describit: sed à Quarto modo descripto differentem. Nam humilior est illo, foliáque habet læviora, & paulò magis atra, ramentis similiter incisa, flores rariores & minores, in obliquum nascentibus pediculis inhærentes: & præcocius altero florebat.

Ranunculus mont. IIII. alter flore pleno. HVIC autem congenerem flore pleno niveo, ut alebatur à N. V. Ioanne vander Dilft amico singulari, qui illius iconē vivis coloribus expressam mihi Viennam usque mittebat, quámque superioribus hoc capite adjungere libuit, nusquam in illis jugis observare potui. Arbitror illum adquisivisse ex ijs plantis, quæ, paulo antè quàm à Cæsare Maximiliano II. Viennam accersitus, è Belgio discederem, Ill. Viro Ioanni de Brancion ejus consanguineo, è Burgundicis moribus missæ fuerant. Similes deinde plantas, & Noribergę apud C. V. Ioachimum Camerarium, & Francoforti ad Mœnum frequentes conspiciebam. Vulgare autem nunc

tem nunc est utrumque genus in omnibus hortis Belgicis, habétque postremum illud humilius genus flores & ampliores & frequentiore foliorum serie prædítos, quàm id quod altius assurgit.

QVINTVS, omnium, quos umquam conspexerim, maximus, multa à radice producebat *Ranuncul. mont. V.*
folia valde ampla & carnosa sive densa & succulenta, ficulneis haud minora, quinque profundis incisuris divisa, in ambitu nonnihil serrata, colore dilutius virente splendentia, nonnihil villosa, acria admodum & linguam vellicãtia: cubitales caules, digitalis crassitudinis, firmos, hirsutos, supremâ parte in aliquot ramos divisos, qui multos flores sustinebãt quinque folijs constantes, reliquorum ranunculorum instar, & luteo auri colore fulgentes: semen vulgarium ranunculorum semini par in capitula congestum: pro radice multas candicantes fibras habebat.

Crescebat in nemoribus & umbrosis declivibúsque omniũ Austriacarum, atque Stiria- *Natales.*
carum Alpium locis, juxta rivulos è liquescente nive profluentes. In nõnullis præterea um- *Tempus.*
brosis pratis ad saltum Viennensem, & ultra Dravum, observabam. In hortis & pratis Maio florebat: in Alpibus verò Iunio aut serius.

IOSIÆ Simlero Prior cognitus fuisse videtur, & illius meminisse Commentario de Al- *Nomina.*
pibus, ab Helveticarum Alpium accolis Jegerkraut/ hoc est, Venatorum herbam, appellari scribens. Montani Austriacarum Alpium opiliones & venatores fieberkraut vocabant, & ad pellendas febres (onde nomen) folijs ejus contusis & carpo admotis utebantur. Secundo & Quarto ijdem venatores Abbeis/& Teuffel abbeis/ id est, Præmorsæ, & Diaboli morsus nomen indebant. Quinti nullam peculiarem appellationem intelligebam: non incommodè ta-
men, meâ opinione, *πλατύφυλλον βατράχιον*, à foliorum amplitudine cognominari possit. *Βατράχιον πλατύφυλλον*

VNGARI Ranunculum in genere *Beka fiu* vocant.

Ranunculus glomerato flore.

RANVNCVLI porrò illius, quem Gesnerus *Ranunc. globoso flo. Trollius flos duorum generũ.*
in Descriptione montis fracti Trollium florem vulgo dici scribit, quique à Dodonæo Ranunculus globoso flore appellatur, & Quintus est inter externos ab ipso Pemptadis tertiæ lib. IIII. cap. III. flore in globum collecto, descriptos, duo in Austriacarum Stiriacarúmque alpium pratis ob-
servabam genera: Majus unum, ampliore flore, 1.
& quasi aureo: Alterum, humilius, flore paullo 2.
minore, & colore, ut plurimum, ex viridi pallescente: aliâs, foliorum formâ, capitulis, semine nigro, & radice inter se conveniebant. Illum etiam inter primulas veris rubro flore præditas, ex septentrionalibus Angliæ montibus erutum recenter Londini anno octuagesimo primo supra millesimũ & quingentesimum cõspiciebam.

RANVNCVLI GRVMOSA RADICE.
CAP. LIII.

NVNC de ijs Ranunculis agendum *οἱ χονδρώδη τὴν ῥίζαν ἔχουσι*, qui veluti grumosam, si- *Ranunc grumosa radice 1.*
ve in grumos quosdam longos & breves congestam habent radicem, Chelidonij minoris ferè instar. Horum duo genera mihi conspecta, quæ in duo distincta capita dividenda esse existimavi. Hoc autem Priore acturus de ijs quæ natali locó (præter secundum) flores proferentia observabam. Sequente verò, quæ aliunde invecta, vel ipse habni, aut alij se habuisse, vel conspexisse mihi retulerunt.

EORVM ergo Ranunculorum grumosâ radice quos nativo loco observabam, Primus, quinque, sex aut plura habebat folia, circinatæ pæně rotunditatis, in ambitu serrata, per terram expansa, splendentia, & veluti tumentia bullatáque supernè, nervosa, & lanuginosa infernè, ingrati initio saporis, sed postea ferventissimi: inter folia exiliebant aliquot pediculi verius quàm cauliculi, dodrantales ferè, vel breviores etiam, villosi & lanugine quadam obsiti, singuli sustinentes florem luteum, odoratum, quinis, senis, octonis interdum, aut pluribus folijs constantem, quibus vento excussis, vel sponte defluentibus, capitula, aliorum ranunculorum capitellis aut fragi rudimẽto similia apparebant, pallida: radix ex multis crassis longiusculisq; grumis sive tuberculis constabat Chelidonij minoris lõgioribus radicibus

Ranuncul. grumosa radice I. | Ranuncul. grumosa rad. I. species II.

non dissimilibus, quibus plurimæ tenues fibræ erant intermixtæ: temporis autem successu succrescente planta, ex adnatis separari & in plures plantas pangi posse, ipsa experientia demonstravit.

Natales. Frequens erat circa Olysipponem inter oliveta, & plerisque Bæticæ locis, ubi florentem Novembri & Ianuario colligebam, atque amicis in Belgium mittebam, apud quos etiam Octobri & Novembri flores protulit, & tota hieme folia retinuit in Maium usque mensem: alijs novis, paulò ante quàm florere incipiat, repullulantibus.

Nomina. ERANT in Lusitania qui *Montan* nominarent (quâ tamen appellatione, ferulacea quædam planta apud eos etiam insignitur) & ex lacte propinarent, ad provocanda menstrua. Sed in Bæturiâ aliam plantam pro *Montan* proponunt, eam videlicet, quam odoratâ radice, plantaginisque ferè folijs, inter Doronici genera, lib. IIII. cap. VIII. hujus Plantarum historiæ, repono: quia forsitan in montanis nascitur.

Ranunc. grumosa radice II. sive πλατύφυλλος. ALTER, quina aut sena promebat à radice folia, impensè viridia, lata admodum, ut initio πλατύφυλλον Pannonicum esse censerem, formâ enim, illius folijs non erant valde dissimilia, & Platani foliorum formam plurimum imitabantur, multis venis prædita: inter quæ caulis exiliebat pedalis, satis firmus, aliquot folijs minoribus & valde incisis præditus, è quorum sinu prodibant ramuli minoribus adhuc folijs obsiti, inter quæ nascebantur flores, longiusculo pediculo innixi, quinque folijs luteis satis amplis constantes, quorum umbilicum occupabant multa stamina aurei coloris apicibus prædita, & capitulum medium cingentia: numerosa firmabatur radice è multis oblongis crassiusculisque grumis compacta, instar radicis Tripolitani ranunculi, quæ longioribus grumis constat, colore ex albo & fusco mixto extrinsecus præditis.

Hanc plantam sponte provenientem non observabam, sed ab honestissimo viro Willelmo Parduyn Medioburgensi cive, primùm accipiebam; deinde iconem coloribus ad vivum expressam è plantâ Cretico semine, ut scribebat, sibi natâ, mittebat diligentissimus Iacobus Plateau. Illam autem, folia ante hiemem (quam perbellè fert) promere, & adnatis se propagare animadvertebam.

Ranunc. grumosa radice III. Thora Valdensium. Aconitum I. Diosc. NON valde dissimili radice erat ea planta, quam inter Ranunculi genera etiam referendam censebam, & cui Tertium locum inter ea quæ grumosa radice constant, dabam, quæque apud rei Herbariæ studiosos Thoræ Valdensium nomen obtinuit, à Clarissimo autem viro Conrado Gesnero, non uno loco, Aconitum primum Dioscoridis

Ranunculus Creticus latifolius.

Ranunculus grumosa radice III.

Pthora Valdensium, montis Baldi.

tidis esse putatur: de quo peculiaris assertio post ipsius Epistolas, operâ Casparis Wolfij editas, inserta est, ubi Cyclaminum tertiam Plinij Lib. XXV. cap. IX. Naturalis Historiæ, & Limeum ejusdem Lib. XXVII. cap. XI. descripta, esse contendit. *Cyclamin. III. Plinij.* *Limeum Plinij.*

Illum ranunculum ego in Etscheri summi jugi præcipitijs & rupibus tenui terrâ leviter coopertis, atque ad meridiem obversis, mense Augusto inveniebam, deinde frequentiorem & vegetiorem, majoréque copiâ in Sneberg, arduo illo rectoque ad secundum jugum ascensu, & alio ipsi vicino. Ejus tamen folia breviora, supernâ etiam parte latiora & magis incisa esse deprehendebam, quàm sint Thoræ Valdensium, aut illius, quam è monte Baldo apud Veronam erutam conspeximus, folia. Hujus præterea flos quinis folijs constabat, quum illorum quaternis dumtaxat folijs exprimatur: ceteræ notæ satis conveniebant. *Natales.*

SED & Quartum, qui eorum quos sponte provenientes observabam Tertius, Maio florentem eruebam in Hamburgensi monte, duobus supra Posonium Hungariæ milliaribus, quâ Occasum spectat, præsertim in eorum tumulorum ambitu, qui recenter à talpis suffossi erant, propter terræ erutæ mollitiem. *Ranunc. grumosa radice IIII.* *Natales.*

I. Folia illius ineunte vere quaterna aut quina exibant longo pediculo innixa, oblonga & multifida, candidâ densáque lanugine obsita: caulis gracilis, pedem altus, interdum cubitalis, minoribus folijs septus, & ramulis aliquot præditus, quibus flores insidebant aurei valde splendentes, ex quinque folijs compositi, inodori, interdum gemelli; radix multis brevibus & extimâ parte obtusis tuberculis sive grumis constabat, ut pænè in Chelidonio minore, quibus aliæ tenues fibræ intermixtæ. Multas proles ea radix generare solet, vel marri adnascen-

Ranunculus grumosa radice IIII.

Ranunc. Illyric.

2.

adnascentes, ut in Tripolitano, sequenti capite describendo, vel subinde tenui fibræ inhærentes procul à se sparsas.

Similem C. V. Alphonsus Pantius Ferrariensis Medicus, in Belgium ad nos mittebat Ranunculi Illyrici appellatione.

Alium præterea Iacobus Plateau, multò majoribus foliis, caule, & floribus, magisque incanum, tum etiam magis numerosis radicibus, ut commodè Illyricus major dici possit. Is nunc in omnibus hortis plus satis familiaris: quia latè per tenues fibras, subinde novas plantas generantes, se spargit, & magna loca brevi occupat.

RANVNCVLVS ASIATICVS grumosa radice. CAP. LIIII.

Ranuncul. Asiatic. grumosa rad. I.

Ranunculus Asiaticus grumos. radice I.

PEREGRE invectorum Ranunculorum qui grumosam radicem habent, Primus, aliquot à radice producit folia, unciam lata, duabus partis lacinijs divisa, per oras serrata, longis pediculis nitentia, crassiuscula & succulenta, glabra, vel quàm levissimè hirsuta, venisq; ex viridi pallescentibus prædita, subacidi & ingrati initio saporis, qui brevi in acrem & linguam mordicantem convertitur: folium, caulem imum amplectens, majus est reliquis, & in tres lacinias divisum, quarum singulæ cetera folia æquant, & tripliciter incisa, simulque in ambitu serrata. Medius inter hæc assurgit caulis, teres, viridis, non lævis, sed quadam lanugine obsitus, quem per intervalla ambiunt bina aut terna folia, minora, magisque laciniata illo quod imo cauli adhæret, summo fastigio amplum sustinēs florem, Pānonici, sive Illyrici florem magnitudine superantem, licet ejusdem quodammodo formæ, & prorsus inodorum, quinque, aut sex interdum folijs constantem, nōnunquam etiam (nam sepe vitiosus fit) ternis aut quaternis dumtaxat, qui forinsecus phœnicei sunt coloris, internè verò miniati elegantis & splendentis, medium florem occupantibus plurimis tenuibus & rubris staminibus, quorum apices crassiusculi, initio pulli, deinde cineracei coloris, extuberante inter media stamina capitello, purpuræ nigræ villis obsito, quod in uncialem aut ampliorē longitudinem tandem excrescens, frequētis seminis rudimento quidem obsitum est, sed prorsus plani & inanis, mihi certè numquam fertile fuit: multas habet radiculas ex uno capite dependentes, breves & crassiusculas, perinde atque Pannonicus sive Illyricus, vel etiam Lusitanicus, à quorum grumosis radicibus non multum differunt (sunt enim aliæ alijs lōgiores) extremâ tamē parte non obtusæ, sed singulæ in tenuē fibram paulatim desinētes, solidæ, fusci exterius coloris, interius albi, ingrati initio saporis, deinde acris. Cum Pannonico porrò grumosa radice ranunculo illud ferè commune habet, quòd sub caule inter medios radicis grumos, crassiusculus veluti ramulus enascatur, qui obliquè per radicum interstitia se porrigens, in unum caput extuberet,

tuberet, è quo multæ radices paullo superioribus minores dependẽt, è quorum medio caulis exilit, sub quo deinde alius ramulus similiter prodit, in latus, uti superior, per radicũ spatia se spargens, & novam radicum congeriem generans: quin & matri, sive primariæ radici adnascuntur contigui & quasi ipsi insidentes terni aut quaterni similium, & quasi matri æqualium grumorum globi: quâ sanè ratione satis feliciter se propagat: habet præterea albas quasdam fibras per crassiorum radicum spatia sese explicantes & spargentes.

Ranun. Asiat. *πολύκλωνος*, sive grum. rad. II. Ranunc. peregrinus grumosa radice I.

ALTER, ab illo vix differt vel grumosâ radice, vel folijs florúmve formâ & colore: in solo caule est differentia, qui, ut plurimum, paullo crassior & firmior est, atque etiam *πολυκλαδὴς*: ex foliorum, quæ illi adnascuntur, alis unum aut alterum proferens ramulum, qui florem primario paulò minorem sustinet: ut videre licet in subjecta icone affabrè expressâ. *Ranunc. Asiat. grumosa rad. II. sive πολυκλαδὴς.*

Floret uterque sub Maij finem, aut Iunij initio. *Tempus.*

ANNO octogesimo supra millesimum & quingentesimum, Constantinopoli allatæ sunt Mag^co viro Wolfgango ab Entzestorf, aliquot Prioris radices *Tarobolos casamer lalé* nomine insignitæ, quod Tripolitanum plenum florem significat: licet etiam hac appellatione quidam amici ex eodem loco postea semen acceperint, quod mihi communicatum & terræ commissum, non Ranunculi plantam, ut sperabam, sed legitimam urticam, vulgariter Romanam dictam, produxit. *Nomina.*

Subsequentibus deinde aliquot annis, Alterius radices inferri cœperunt Prioris radicibus commixtæ.

SCRIBEBAT porrò ad me Iacobus Plateau anno M. D. XCV. se ea æstate Insulis Flandriæ urbe, conspexisse in pensilibus hortis Ioannis Bridoul, ejus urbis Medici, Ranunculi duo nova genera, ipsi antea non visa, semine nata, accepto ex Italia præcedente anno: atque ab illo utriusque iconem impetrasse, quam ad me mitteret: ex qua brevem hanc descriptionem concinnabam, & huic capiti inserebam, non dubitans, quin rei herbariæ studiosis gratum facerem. *Ranunc. peregrin. grumosa radice.*

EX radice multis grumis constante, qualis est Asiatici, oriuntur Primò generi folia plana, Asiatici folijs non valde dissimilia, & inter illa caulis pedalis altitudinis, in binos graciles ramos divisus, summo fastigio sustinentes singulares flores, quinque folijs constantes albis, quibus (maximè circa oras) suave rubens color permixtus esset; medium florem obtinebant multa flava stamina oblongiusculum capitulum cingentia: caulem autem, ante 1.

quàm in alas divideretur, amplectebantur alia folia, in ternas aut plures profundas lacinias secta.

II. ALTERVM genus, ex simili radice planiora superioribus promebat folia: inter quæ gracilis assurgebat caulis, cujus infimam partem ambiebat folia in tres profundas lacinias, easque in ambitu crenatas divisa: mediam autem illius partem, alia singularia, eaque nec laciniata, nec crenata: summo cauli inhærebat flos quinque foliis, ut præcedens, præditus, similisque cum illo coloris, sed extimâ parte magis orbiculatis, & leviter crenatis: medium florem occupabat breve capitulum staminibus cinctum.

Quo tempore flores protulissent, non adscripserat: sed similia genera etiam se habere existimabat, semine Cretico nata, quorum florem nondum conspexisset.

III. VNA tamen planta florem prorsus niveum illi postea tulit, in reliquis Tripolitani flori omnino similé; ipsius tamen plantæ folia nonnihil differebant, quia paullulú albescebant.

Illius iconem cum altera, cujus flos radiatim mixtus rubro & flavo coloribus, hoc est, venis flavis magnâ venustate rubrum colorem secantibus, anno M.D.XCVI. ad me mittebat, & duobus insequentibus annis, ejus qui floré album habet, radices, quæ tamen brevi postea perierunt, tametsi diligentem operam adhiberem, ut eas conservare possem. Scribebat insuper aliud Ranunculi genus ipsi natum semine etiam è Creta accepto, quod Autumnale esset, necdum tamen florem tulisset. An ipse postea florem ejus conspexerit, me latet, quia licet ad me plures ab eo tempore dederit epistolas, in eis nullam ejus Ranunculi mentionem fecit.

ET hæc quidem de Ranunculo grumosâ radice, qui florem simplici foliorum serie constantem ferunt, scribenda esse existimabam. Sequente autem capite, illum qui florem plenum, & multiplici foliorum serie præditum habent, describemus.

RANVNCVLVS ASIATICVS GRVMOSA RADICE pleno flore. CAP. LV.

Ranunc. Asiat. grumosa rad. pleno flore 1.

PEDALEM habet Primus caulem, inter quaterna aut quina folia diluta viriditate nitentia emergentem, mediæ formæ inter palustris & alterius ranunculi echinato semine præditi folia: quæ per caulé sparsa, minora & laciniata: summo cauli insidet magnus flos multiplici foliorum glomeratione constans, ut qui feré in Ranunculo vulgari polyphyllo flore tuberosáque radice prædito, non aurei tamen, ut ille, coloris, sed coccinei valde rubentis, & quasi sanguinei: ex folij, cauli inhærentis, ala natus ramus, sustinens similem florem, sed minorem: multæ huic radices simul cógestæ, Lusitanici ranunculi grumosis radicibus persimiles, asphodeliformes, pallescentes.

Hanc descriptionem concinnabam, cùm Hispanicarum stirpium Historiam publicam facerem, non ex vivâ plantâ (nondum enim videre tum cótigerat) sed ex icone vivis coloribus expressâ, quam Generosus Carolus Rym, p. m. defuncto quinquennali Cæsarei Legati munere, apud Selimum Turcarum Imperatorem, Constantinopoli rediens mihi communicaverat.

Istam porrò iconé tametsi ego & aliquot alij, ipsis Cæsareis Legatis subsequentibus annis miserimus, ut plantam quam ea picta referebat, ad nos perferendam curarent: nunquam consequi potuimus. Sed Anemonem latifoliâ pleno flore interdum miserunt, negantes eum ranunculum aut unquá sibi conspectum, aut istic notum esse. Certum tamen erat ex plantâ quæ in rerum naturâ est, ad vivum expressam fuisse, quod mihi testati sunt, & ipse Carolus Rym, & ejus pictor Lambertus de Vos, qui illam delineârat, atque Doctissimus vir Arnoldus Manlius Rymij tunc medicus, nunc in inclytâ Coloniensi academiâ Medicinæ professor, qui Anemones genus esse censebat, & ipsa etiam experientia postea docuit.

NAM cùm anno M.D.XCI. hâc Historiam Francofurti recognoscerem, ut castigatior, & auctior in publicum prodiret, Viennam inferri cœpisse monitus sum à Generosa Dn. de Heusenstain,

Heusen stain, quæ præcedente anno florentem plantam se habuisse scribebat. Illius florem resiccatum ab ea impetravi, ne dubitarem inveniri, etiam sequente Autũno adnatam grumosam radicem, quæ, licet exilis & exsucca, Maio tamen mense M. D. XCII. florem tulit, qualem cum sua stirpe nunc describemus, & iconem ad vivum expressam adjiciemus in studiosorum gratiam.

Ranunc. Asiat. grum. rad. pleno flo. II.

Ranunc. Asiat. grum. rad. plen. flo. III.

TERNA autem vel quaterna habet à radice prodeuntia folia, Asiatici, sive Tripolitani Ranunculi folijs similia, & illorum instar incisa, minora tamẽ, inter quæ emergit cauliculus dodrantem pedis altus, gracilior quàm Tripolitani, cui inhærent bina folia, (interdũ & tertium pusillum) quorum infimum ternis profundis lacinijs per oras serratis divisum est, alterum, quod supernum & angustius, quinque lacinijs usque ad medium nervum incisis, quarum singulę unicam crenam habent, nõnumquam binas, aut plures, extima verò binas tantum: summo cauli insidet caliculus quinque folijs prędıtus gemmam floris amplectens, qui explicatus, multiplici foliorum serie constare conspicitur (cẽtum enim & triginta habuit) foris subphœnicei initio coloris, deinde miniati, interius elegantis rubri miniati ad coccineum tendentis, quorum alia latiuscula, alia angustiora, umbilicum floris occupante foliaceo quodam capitulo minus miniato: radix Asiatico simplici similis, aliquot grumis minoribus constans, & illius instar propagines ad latera (sed rarò) spargens. *Ranuncul. Asiat. grum. radic. pleno flore II.*

HABVIT & eodem anno XCI. Generosa Dn. Vngnadin, Ranunculi pleni Byzantio accepti radices, quarum una diversum à superiore florem dedit. Dimidiati caulis illius cũ suo flore iconem suis coloribus expressam ejusdem anni Autumno cum alterius similis (ut adscribebat) radice, ad me mittebat: tulit illa quidem vere sequente terna aut quaterna folia, sed quæ frequentibus imbribus fuêre corrupta, deinde etiam radix. Quę tamen dedit folia, non valde dissimilia superioris folijs, sed minora & pluribus tenuioribusque lacinijs divisa. Radicem, simulátq; accepissem, expressi qualis in subjecta tabellâ, folia autem vere, ante quàm marcescerent: reliquam stirpis iconem ex icone missa imitatus.

Radiculæ porrò quinque aut sex, suprema parte crassiusculæ, ex uno capite depẽdebant, superioribus paulò longiores, è quarum capite prodierunt quæ dixi folia: cauli tereti, ut ex icone missâ apparet, inhærebant bina folia, quorum infimum in tres majores lacinias divisum, & illæ denuo in ternas, media verò in quinas minores: supernum folium in septem profundiores lacinias dissectum, singulæ deinde in ternas minores: summo cauli inhęrebat flos frequentibus & multiplici serie dispositis folijs constans, quorum alia alijs paulò latiora, coloris, ut pictura ostendebat (quem nescio an pictor fideliter imitatus sit) miniati: è me- *Ranuncul. Asiat. grum. radic. pleno flore III.*

dio flore prosiliebat pedicellus unciam altus, sustinens alium florem minorem, plenum tamen & ejusdem coloris, non secus ac videre est interdum in Ranunculo illo tuberosa & magna radice, cujus flos flavus multiplici foliorum serie constans, qui sæpe non modò secundum florem ex primo, sed & tertium ex secundo nonnumquam producit: ex superioris autem folij sinu natus erat ramulus duobus tenuibus foliolis præditus, cujus fastigio insidebat flosculus etiam plenus secundo ferè æqualis.

Nomina. QVO nomine missæ fuerint hæ radices Byzantio, neutra mihi indicare potuit: sed ab illis accepi addita Germanica appellatione Türggische dicke rott Schmaltzblümle hoc est Turcici pleni rubri Ranunculi.

ANEMONE SILVESTRIS. CAP. LVI.

RANVNCVLOS proximè sequi debet Anemone, propter formæ & facultatum quandam cognationem. Exteras verò præcedere debere silvestres consentaneū est. Illarum duas species, licet ab alijs observatas, paulò tamen diligentiùs describere animus est, quia in Austria, Stiria, & Pannonia sponte nascentes à me sæpius erutæ, & earum semina collecta.

Anemone silvestris I.

Anem. sil. I. PRIMA, ex unâ radice multa germinant folia, Ranunculi cujusdam in uliginosis pratis nascentis folijs pænè similia, tribus usque ad umbilicum incisuris, deinde alijs minoribus laciniata, viridia, mollia, & hirsuta, ingrati initio saporis, postea acris: caulis inter illa assurgit palmaris, interdum pedalis, nudus, satis crassus, candidâ lanugine pubescens, tria alia folia sustinens prioribus ferè similia, sed minora, & inter illa florem oblongiori pediculo insidentem, unicum, nonnumquam (sed rarissimè) binos, initio antequàm aperiatur, lanuginosum, deinde, ubi expansus est, parte interiore lævem, lactei candoris, exteriore verò, circa ungues leviter interdum purpurascentem, quinque, ut plurimum folijs, nonnumquam pluribus constantem, ijs, quæ in Pulsatillæ flore, paulò minoribus, orbiculato mucrone, in cujus medio capitellum extuberat, multis croceis staminibus cinctū, quod tandem resolvitur in exiguum semen planū densâ quadam albâ lanugine involutum, quemadmodum in plerisque alijs Anemones generibus: radix ex uno capite multas nigricantes & capillares fibras spargit, nonnullas præterea crassiores, quæ serpentes, subinde novas ex lateribus plantas procreant, ingrati & acri saporis.

Natales. Vicinis urbi Viennæ pratis, & plerisque Austriæ, Pannoniæ superioris & inferioris, tum etiam interamnis ultra Dravum flumē montanis locis nascitur. Sed & in vicinis Francofurto ad Mœnum pratis crescentem observabam.

Tempus. Floret istic Maio, in hortis culta, etiam Aprili: quin etiam rursus Autumno interdum. Semen Iulio facilimè ventо excutitur, nisi quis maturè colligat, & sæpe negligentius observantem frustratur.

Habuit porrò Ioannes Mulletus pharmacopæus Francofurtensis anno M. D. XCII. inter illas quas ante è pratis erutas in hortum transtulerat, binas, quarum hirsutum capitulū flavis apicibus cinctum, multis tenuioribus folijs, partim albis, partim purpurascentibus obsitum fuit, ut quis flore pleno esse suspicari posset.

Anem. sil. II. ALTERA, ex summo villosóque radicis capite multa profert folia, quemadmodum id Anemones silvestris genus, quod vulgus Pulsatillam appellat, illius præsertim quod dilutiore præcocioréque est flore, folijs similia, latiora tamen, duriora, & in tres foliorum alas divisa, supinâ parte viridia, pronâ paullo candidiora & villosa, ingrati & valde acris saporis: inter quæ caulis emergit palmaris, firmus, hirsutus, quem circa summum terna, ut in Anemonibus, conjunctim amplectuntur folia, laciniata, & multis divisuris secta: flos summo cauli insidens sex folijs constat, interiore parte lacteis, exteriore nonnihil purpurascentibus interdum, & villosis, minor quàm Pulsatillæ, sed non

paucioribus

Anemone silvestris II.

paucioribus luteis staminibus præditus, quæ tandem in plumati seminis congeriem, quemadmodum in pulsatillis, transeunt: radix oblonga, minimi digiti crassitudine, paucis fibris donata, nigro foris cortice tecta.

Crescit hęc in celsioribus Etscher & Deurrnstein Stiriæ jugis, inter scopulos tenui & levi terrâ tectos: plerumque verò in ipsis scopulorum fissuris & commissuris adeo altè radices agit, ut summâ difficultate, & vix unquam, nisi avulsis ferreo instrumento scopulorum fragmentis, integras mihi eruere licuerit. Floret autem istic Iulio, interdum etiam dumtaxat Augusto, pro æstatis maturius aut serius incipientis naturâ, solutis videlicet nivibus: nam è primis floribus est. Semen plerumque maturitatem adquirit sub extremum Augustum. Difficulter autem vel cicurari vel mitiorem aërem ferre potest, quemadmodum etiam pleræque aliæ elegantes plantæ in summis illarum Alpium jugis natæ, quas aliquoties cum suo cespite in hortum intulimus, & commodo convenientéque earum naturæ loco repositas, conservare studuimus: sed frustra omnē curam & diligētiam adhibuimus. *Natales.* *Tempus.*

TERTIVM quoddam & elegans genus, nec hactenus descriptum, non ego observabam, sed D. Thobias Roelsius medicus Medioburgensis apud Mattiacos, dum anno M. D. XC. ex Italia Basilæam proficisceretur. *Anem. sil. III.*

Abradicis autem (quæ nonnumquam minimi digiti crassitudinem æquat) villoso capite, ut ille mihi significabat, multa germinabant folia, vulgaris Pulsatillæ folijs penè similia, laciniata, & multis divisuris secta, mollia, parte supinâ viridia, pronâ autem paullulum candicantia & valde hirsuta, inter quæ caulis emergebat nudus, rotundus, lanugine obsitus, circa summum sustinens foliola, è quibus prodibat vulgari pulsatillæ similis pediculus, cui insidebat unicus flos major, ut plurimum, pulsatillæ vulgaris flore, sex folijs constans, quæ interiore parte valde flava erant, exteriore autem, ob lanuginem, dilutiora & pallentia: in hujus meditullio orbiculatum caput eminebat luteis staminibus cinctum, cui villosa cæsaries succedere videbatur, quam Augusto mense maturitatem consequi arbitrabatur. Florebat Iunio.

In Alpium planis nasci afferebat, nusquam verò abundantius observasse, quàm circa pedem montis S. Bernardi, quâ Helvetios spectat. *Natales.*

PRIOREM exhibere videtur Matthiolus Anemones tertiæ nomine, licet pictor iconem negligentius expresserit. Alterius iconem ponit Lobelius in Observationibus, solâ additâ appellatione Pulsatillæ albæ: quæ licet Pulsatillæ vulgari congener sit, ab illa tamen differt floris formâ, qui nòlæ modo non est pendulus, ut Pulsatillæ, neque etiam mucrone reflexo. Non negaverim tamen Pulsatillam alpinam niveo flore nuncupari posse, & inter Anemones silvestres, ut & Pulsatillam, esse referendam. Vtraque autem Belgicorum hortorum incola facta est meâ operâ, missis Viennæ Austriæ ad Nobiles viros Brancionem & Dilfum plantis & seminibus. *Anem. III. Matthioli.*

SECVNDÆ meminisse videtur Gesnerus in Descriptione Montis fracti, libello de Lunarijs herbis, in hunc modum. Anemone quædam Alpina, radice nigra, capitulo seminois hirsuto, & lanugine instar vitis silvestris caustícæ referto, Pulsatillæ quam Itali vocant, cognata. Pastores aliqui Bitzwurtz appellant, quòd, cataplasmatis instar, venenatis morsibus imposita, pecori salutaris sit. *Anem. alpina Gesneri.*

TERTIÆ, ut dixi, historia, à nullo hactenus Scriptore prodita: atque ejus cognitionem lubens acceptam fero Doctissimo Roelsio, qui ejus plantam siccam ad me mittebat, ut historiam concinnare possem.

CETERVM, Pulsatillæ vulgaris duo genera passim in Austriæ & vicinarum regionum locis editioribus & vento perflatis inveniuntur: unum, præcocius crassiore folio, ampliore & dilutiore flore, quod ab Vngaris *lo kevvkevvrchin*, id est, equi kewkewtchin sive equina Pulsatilla: alterum, non adeo præcox, folio tenuiùs inciso, floreque minore, & purpurei coloris adeo saturi, ut niger videatur, Vngaris *lean kevvkevvrchin*, hoc est, virginis kew- *Pulsatillæ duorum generum.*

 kewrchin

Pulsatilla vulgaris dilutiore flo.

Pulsatilla vulgaris saturatiore flo.

kewrchin, sive virginea pulsatilla appellata. Invenitur autem utrumque genus interdum lacteo flore, mixtim inter alias ejus generis plaotas nascens, & simul ineunte vere flores producens. Quod autem rubrum florem habet, videre numquam mihi contigit.

Pulsatilla pleno flore. Inveniri etiam mihi significatum fuit Pulsatillam, quæ floré duplici foliorum serie constantem ferat, atque ex ejus semine natæ plantulæ missæ, quæ ubi adolevetűt, non duplum, ut speraveram, sed simplici sex foliorum serie præditum floré tulerunt, præcociori similem.

Silvarum Ranunculi. VVLGARES etiam sunt in Pannooiæ & Austriæ silvis illæ stirpes quæ toti Germaniæ, & multis alijs Provincijs communes, à nőnullis Silvarum Ranunculi nuncupantur, Anemones tenuifoliæ cęruleo flore pænè folijs, & inter silvestres Anemooides proculdubio numerandæ: imò à quibusdam silvestris Aoemone, Theophrasto λειμώνια dicta, æstimatæ.

Anemone λειμώνια. Tempus. Solent autem illæ novo Vere florem proferre, eumq; aut lactei prorsus candoris, aut purpurascentem, aut cui in candore leviter aspersa sit dilutior purpura, sive carneus (liceat mihi hoc vocabulo uti) color. Est etiam quæ flavum habeat: sed folijs nonnihil differt, plerumque etiam humilior est & præcocior. Quæ verò florem habent lacteum, subcęruleum, & purpureum (cujus folia duriora) Neapolitano agro sponte crescunt, referente doctissimo viro Ferdinando Impetato, atque ob radicum acrimoniam, *Gengevo salvatico*, id est, Gingibet silvestre, vulgò appellantur.

Gengevo salvatico.

CETERVM, præter enumerata Ranunculi nemorosi genera quæ simplici flore constant, bina alia observabam non spőte nata, sed in hortis culta: quorum uoum cum eo qui pleoo flore est, infra describeodo, accipiebam.

Anem. λειμώνια peregrina I. Io ex radice longâ, terete, & in ramos se spargente instar superiorum Silvatum ranunculorum, folia reliquis similia proferebat, & abs extimâ radicis parte cauliculus assurgebat dodrantalis, teres, ex viridi purpurascens, summo fastigio gestans terna folia longo pediculo purpurasceoti innitentia, quæ in tres lacioias dividebantur usque ad pediculum illas sustinentem, inter quæ crescebat triuncialis pediculus, ex viridi etiam purpurascens, floré sustinens octo aut novem brevibus mucronatisq; folijs constantem prorsus albis, quibus tamen externâ parte nonnihil suave-rubentis purpuræ erat veluti inspersum, medium florem occupante capitulo viridi, fragi rudimentum referente, quod ambiebant multa stamioula alba & teouia, apicibus flavis prædita: adnascebantur interdum sub flore bina aut terna folia mediâ ex parte alba, alterâ viridia. Florebat cum alijs Aprili.

Anem. λειμώνια peregrina II. ALTERVM, in horto ornatissimi viri Christiani Porreti. Quod neque radice, neque folijs, illi quod candidum aut purpurascẽtem florem profert, dissimile erat: longâ enim serpebat radice,

Ranunculus ſilvarum

Ranunc. ſilvar. pleno albo flore.

radice, cauliculos etiam ex viridi purpuraſcentes habebat, in quorum faſtigio, non terna, ſed ſeptena pletumque naſcebantur folia admodum virentia, in alia terna (eáq; laciniata) diviſa uſque ad pediculum illa ſuſtinentem, qui purpuraſcebat: inter quę alius pediculus aſſurgebat binas uncias longus, herbacei coloris, ſuſtinens florem octo aut novem folijs conſtantem, quorum quatuor externa tribus lacinijs extimâ parte diviſa foris circa unguẽ purpuraſcebant, alia interna minimè, ſed omnia herbacei erant coloris, & umbilicum habebant interiore parte ex viridi albeſcentem, quem occupabat capitellum immaturo frago ſimile, viride, illud cingentibus multis exalbidis ſtaminibus, flavis apicibus prædiris. Florebat Aprili cum ſuperiore.

EX ſuperiorum porrò vulgarium genere, non ita pridem obſervatæ ſunt duæ novæ ſpecies, quæ plenum florem habent, à nullo (quorum quidem intellexi) adhuc deſcriptæ: certè demum mihi conſpecti ſunt earum flores ſub extremũ Aprilem anno M.D.XCIII. quum bienio antè miſſæ fuiſſent à N. V. Ioanne Boiſot, monente circa illarum cultutam id eſſe obſervandum, ambas in horto veluti cancellis quibuſdam cohiberi, aut concludi fictilibus debere, ut plenum florem proferant, alioqui nimiâ luxuriâ degenerare, eáſque ſimplicem dumtaxat dare. *Anem. λειμώνια pleno flore.*

DODRANTALI Prior aſſurgit caule, tereti & rotundo, quem circa medium æquali ſitu ambiunt ternæ, magnâ ex parte foliorum alæ, in ternas plerumque profundas lacinias diviſæ, atque illæ rurſus in crenas aliquot ſectæ, perinde ferè ut in eo qui ſimplici flore albo eſt, Silvarum ranunculo: ſunt verò ea folia ſupernè virentia, infernè paululum incana, at brevi lanugine pubeſcentia: ſummus caulis deſinit in terna, quaterna, aut interdum plura folia jam dictis minora, tenuis tamen etiam profundis lacinijs diviſa, & in ambitu ſerrata, in quorum medio oritur flos multiplici foliorum ſerie conſtans, ut interdum tricenis quinis, quadragenis, aut pluribus foliolis præditus conſpiciatur, quorum exteriora & ampliora, in ternas nonnumquam lacinias ſecta ſunt & verſicoloria, hoc eſt, coloris ex albo & dilutè viteſcente mixti, interna verò, minora & anguſtiora, intrinſecus nivei coloris, foris etiam quidem albi, ſed cui ſuave rubens permixrus videatur: odor florum Spinæ appendicis æmulus: medium florem occupat capitulum multis ſtaminulis prǽditum, quale in vulgari Silvarum ranunculo. *Anem λειμώνια pleno albo flore.*

ALTERA paulò brevior eſt, cauliculi tamen ſimiles, teretes & rotundi, quos etiam circa medium ambiunt ternæ, quarernæ, & plures nonnumquam foliorum alæ, in ternas profundas, & uſque ad pediculum pertingentes, lacinias diviſæ, & illæ ſimiliter in alias lacinias minores *Anem λειμώνια pleno purpur flore.*

Ranunc. silvar. pleno flore purpurasc.

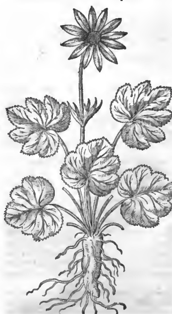

minores fissæ, eæque serratæ: ipsa folia supinâ parte saturè virentia, pronâ paullò candidiora, utrimque tamē brevi lanugine pubescentia: summo cauli innascūtur ternæ, quaternæ, & plures interdum foliorum alæ, trifariam divisę usque ad pediculum, atque illæ in ambitu crenatæ, mollique lanugine, non secus pubescentes ac majora folia, quarum petioli saturo colore purpurascūt: inter illas exoritur flos quadragenis aliquando aut pluribus foliolis constans, quorum externa latiora, quædam etiam laciniata, interna verò, minora, omnia autem saturè purpurascentibus infimis unguibus (quibus admixtum sit cærulei quidpiam) prædita, deinde albicantia, tandem dilutè & eleganter purpurascentia, medium etiam occupante villoso capitulo, ut in superiore: idem etiam qui in illo odor. Vtrusque radix persimilis, longa, teres, nodosa & ramosa, propagines fundens & aliquot fibris donata: denique silvestris radicem per omnia referens.

Tempus. Paullo serius Silvestri floret: non minus tamen acri atque urente qualitate prædita, quàm illa.

Vtriusque natales. Ante aliquot annos casu repertæ elegantes istæ & venustæ plantę apud meos Belgas: quæ purpureo quidem est flore in silva, Monachorum cœnobio *Florival* appellato, adversa, binis à Lovanio milliaribus: quę autem album illum habet, in silva *Meerdael*, ditione Ill^mi Ducis Arschotensis.

Anemone hortens. latif. simplo flavo flo.

ANEMONE HORTENSIS simplici flore. CAP. LVII.

Anemones genera prima. DVo Anemones genera Dioscorides & Plinius faciūt; unum, silvestre; alterum, in cultis nascens. Cicuris autem tres esse species colore floris differentes: aut enim phœniceum esse, aut candicantem, sive lacteum, aut purpureū: Gal. lib. 11. κατὰ τόπους luteum etiam inveniri tradit.

Anemones in sua prima genera divisio. EGO, præter silvestres, de quibus superiore capite egimus, *Externarum*, quæ in hortis aluntur, duo primaria genera observabam: Vnius enim flores simplici foliorū serie constabant: Alterius autem πολύφυλλοι erant. Vtrumque porrò genus bifariam dividi posse animadvertebam: nam vel latiore erant folio, vel tenuiore & multifido. Ceterùm de illa cujus flores simplici foliorum serie constant, hoc capite agemus, initium faciētes ab ejus speciebus quæ latiora habent folia: proximo πολυφυλλωτέρων describemus.

Anem. hortens. latif. 1. simpl. flore. LATIFOLIARVM ergò Prima, satis ampla habet folia, circinatæ ferè rotūditatis, in ambitu serrata, dura, firma, longóq; petiolo fulta, supinâ parte intensiore viriditate prædita, pronâ plerumque purpurascentia, ut Cyclaminis propemodum folia, fervidissimi saporis: inter quæ palmaris exit caulis, teres, subhirsutus, summâ parte ferens terna laciniata folia, deinde ex illis emergētem pediculum, qui flo-

qui florem sustinet decem aut pluribus folijs constantem, externâ parte, flavis; internâ, aureis, umbilicum occupante capitulo multis aureis staminulis septo: radix tuberosa est, oblongiuscula, Tormentillæ vulgaris ferè æmula (talem certè eruebam) aliquot fibris prædita, foris nigricans, intus alba, solida, ingrati admodum saporis, quæque gustantem, excitatâ nauseâ, quodammodo strangulet deinde suâ acrimoniâ linguam aliquantulum vellicet.

Lapidosis quibusdam Lusitaniæ collibus juxta Tagum, atque etiam inter vepres eruebam Decembri anno M.D.LXIIII. & insequête Ianuario, qualis videlicet in Hispanicarum Stirpium Historia expressa est: nullum enim florem tum temporis observare licuerat. Sed multos deinde post annos, semine è Lusitania delato, similem apud Hollandos natam me monebat Ioannes Moutonus, pharmacopæus doctissimus & diligentissimus, siccúmque eum caule & folijs florem è Batavia acceptum, communicabat, qualem subjectâ tabellâ exprimi curavimus. *Natales.*

Anem hortens. latif. duplo flore flavo.

Anem. hortens. latif. simpl. flore III.

ALIAM latifoliam Anemonem ad me anno M.D.XXCVIII. mittebat N.V. Ioannes Hogelandius, quę prima folia promebat jam dictæ ferè proxima, purpurascentis ex viridi coloris, deinde aliquot alia nonnihil laciniata, inter quæ palmaris unus aut alter caulis prodibat, sustinens folium magnis & profundis lacinijs divisum, è quo assurgebat pedalis interdum pediculus, cui insidebat singularis flos duplici foliorum serie constans, quorum externa sex aut septem, orbiculato erant mucrone, nonnulla etiam dentato, foris pallida & tenuibus quibusdam purpurascentibus venulis quodammodo aspersa, interna autem decem, duodecim, aut plura paullo angustiora, foris etiam pallebant, omnia verò internâ parte flava erãt: ex illo porrò folio cauli summo imminête plerumque nascebatur alter ramus dodrantem pedis altus, quem medium ambiebat aliud folium minus, minoribusq; lacinijs præditum, ferens etiam in summo florem similem: medium florem occupabat capitulũ multis luteis staminibus cinctum, quod maturitate in semen planum lanuginosum abibat, & levis auræ flatu discutiebatur: radix infra minimi digiti crassitudinem, binas uncias longa, in profundum tendebat, non in latum se spargebat, unamq; aut alteram, interdum etiam plures teretes appendices è lateribus promebat, & aliquot insuper fibris prædita erat. Serius alijs Anemones generibus & germinabat & florebat, semen Iunio maturum. *Anem. hort. tenuif. latifol. II.*

TERTIÆ folia ejusdem sunt amplitudinis cum superiorũ folijs, sed Saniculæ foliorum pænè divisurâ initio, & pronâ parte nonnihil purpurascentia, mox multifida & tenuius incisa; deinde emergit caulis nudus, lanuginosus, dodrantalis, nonnumquam etiam pedalis, tribus laciniatis folijs, tamquam involuero florem occludens initio, ut in superiore, tandem excrescens, florê sustinet, in duodena aut quindena folia divisum, foris quasi cineracei coloris & *Anem. hort. latifol. III. simpl. flore.*

loris & hirsuta, interius mistâ rubedine purpurâ nitentia, gratissimo aspectu, mediū caput villosum nigris staminulis circumseptum, quod excusso flore, veluti primum emergentis asparagi thyrsulus intumescit, & ex plano villoso; sive lanuginoso semine conflatum, per maturitatem levissimo aurę flatu decutitur, & ejus arbitrio fertur, perinde ac silvestris Anemones Primæ semen: radix novellarum plantarum semine natarum, exiguæ olivæ similis est, vetustior autem, nodosa & articulata, foris nigra, intus alba, fibris aliquot, per quas alimentum trahit, prædita, quæ frustulatim fracta pangi & seri potest.

Natales. Eam quibusdam Germaniæ locis secundùm Rhenū, inter Moguntiam & Andernacum, inter vepres in aprico florentem Martio conspiciebam. Post annum etiam M.D XXC. (nam ante missam non memini) Constantinopoli cœpit adferri illi valde similis, si non eadem. In hortis culta, ante hiemem plerúque folia producit, verno autem tempore floret, interdum etiam Autumno: semen Maio maturum, quod statim seri præstat, ut sæpe expertus sum. Similem etiam in Italia nasci arbitror: quia paucos ante annos à doctissimo viro Ferdinando Imperato Neapoli accipiebam.

Nomina. HERBARIORUM vulgus apud Belgas Anemonem stellatam sive stelligeram nūc cognominat. Miror autem nonnullos adeò temerarij esse judicij, ut hanc pro Getanio primo reponere non sint veriti: quandoquidem legitimum Getanium primum, tuberosâ radice, sit satis vulgaris notitiæ.

Anem. hort. latifol. IIII. simplici flore. ALIUD genus invenitur illi valde simile, & fortè ejus semine natum, cujus radix superioris radici magnitudine & formâ respondet, quemadmodum etiam folijs (quæ profundioribus lacinijs divisa videntur & dilutius virentia) & floris formâ; colore tamen dissimili, foris enim folia exalbidi obsoleti sunt coloris, intus ex purpurâ dilutiore albicant: capitulum suis staminibus septum medium florem occupat, quod maturitate in pappum, cui semen involutum, abit. Paullo serius priore floret.

Anem. hort. latifol. simplici flore. VI.

Anem. hort. latifol. V. simplici flo. ETIAM antè hiemem sua profert folia Quintum genus, Tertiæ folijs pænè similia, inter quæ caulis, ut in reliquis, exoritur palmaris, nudus lanugine pubescens, tribus folijs, vel quàm levissimè, vel non, incisis, florem (quod in Anemones generibus vulgare est) occultantibus, in summo præditus, qui tamen ad binas uncias sive binos pollices, vel etiam altius excrescens supra illa foliola, in octona plerumque, rarò plura, folia, dilutiore rubro, & ad carneum quasi tendēte colore interius nitentia, albicantibus unguibus, foris autem obsoletè rubentia & lanugine pubescentia explicatur, multis in umbilico violaceis staminibus hirsutum capitulum ambientibus: radix tuberosa & nodosa est tenuibus aliquot fibris donata, foris nigricans, internè verò candida.

Anem. hort. latifol. VI. simplici flo. ALIUD Anemones latifoliæ simplici carneo flore genus habuit Generosa Domina de Heusenstain Byzantio allatum, quod Aprili & Maio anni M.D.XXC IIII. ipsi primùm flores protulit, foliorum formâ, colore, radice, à superiore parum differens: flores etiam simplices, sed decem aut duodecim latiusculorum foliorū numero constabât, purpurei ferè coloris, & ad Tertiæ florum colorem valde accedentis, non carnei, unguibus albicantibus, multisque nigricantibus staminulis cingentibus medium hirsutū capitulum, quod etiam maturitate in tomētosam lanuginem planum semen continentem, resolvebatur.

Anem. hort. latifol. VII. simplici flore. QUINTO nō valde absimile Septimum genus, quantum ad folia attinet. Id meo ære Constantinopoli anno M. D. XXCVII. emtum, quinquennio post demùm florem tulit Francofurti ad Mœnum, cum reliquis generibus sub Maij initium. Habuit autem planta, quæ mihi unica hujus generis erat, radicem tuberosam, foris nigram, è quâ prodibant duo aut tres (ut is annus nonagesimus secundus supra millesimum & quingentesimum fuit admodum ferax in Anemonum & multarum aliarum bulbacearum stirpium floribus proferendis) cauliculi pedales, teretes, ex viridi purpurascentes, & tenui quadam lanugine, ut ceteratum, obducti, quos circa summum cingebant terna laciniata folia, quorū summæ oræ pluribus crenis erant divisæ, quàm præcedentium, ex quibus emergebant unciales aut ampliores petioli purpurascentes, sustinentes flores, sim-

res,simplici octo foliorum serie cõstantes,tenuiter odoratos, quorum color foris saturatius ex purpureo rubebat,interius verò usque ad ungues, saturâ purpurâ (cui admixta rubedo quædam) nitebat & quasi kermesina erat, foliorum oræ quodammodo coccineæ, in quas tamen spargebantur purpurascentes radij, & videretur peculiaris quidam color ex utrisque conflatus,perquam elegans sanè,ungues foliorum magni,albi: medium florem occupabat villosum capitellum nigrum,multis staminulis sanguinei coloris cinctum, quorũ apices ex cæruleo nigricantes,quod maturitate in lanuginem resolutum,& illi implicatũ nigrum semen habens, ut in alijs latifoliæ Anemones generibus, levissimo auræ flatu dispersum fuisset,nisi colligendi tempus diligenter observassem.

2. HVIC persimilis videbatur (modò eadem non sit) quam anno M. DC. apud N. V. A.vander Duyn in cultissimo ejus horto conspiciebam. Ea sanè meâ longè vegetior erat,& multo plures caules suis floribus onustos proferebat.

3. NEC ei valde absimilis erat,quæ semine nata, honestissimo viro Christiano Porteto, anno eodem M.DC.florem tulit,paullo tamen (ut mihi quidem videbatur) dilutiorem, cujus etiam staminula villosum capitellum ambientia, violacei quodammodo erant coloris, & apices nigri: tria illa similiter folia summum caulem amplectẽtia erant mucronata,unico dumtaxat in tres lacinias diviso. Florebat dumtaxat Maij initio, quia valde serotinus fuit annus.

CETERVM semine Anemonidum terræ commisso,vel sponte deciduo,multo plura tam latifoliarum,quàm earum quæ folia multifida & tenuiter incisa habent,genera cõspiciuntur in eorum,qui rei herbariæ studio se oblectant,hortis,quàm ea, quorum historiam ante aliquot annos evulgavi: & quotidie nova nascuntur.

Etenim inter latifolias quæ purpureum florem habent, mittebat ad me N. V. Ioannes Boisot anno M.D.XCVIII.genus quoddam ipsi semine natum, cujus flos ipso referente elegans esset,sed mihi dumtaxat biennio post florem dedit.

Anem. hort. latifol. VIII. simplici flore.

ILLVD autem ex radice nodosâ tuberosâque & foris nigrâ,qualis superioris & omnium quæ lato sunt folio (præter eam quæ flavum florẽ fert) multa promebat folia, illis quæ purpureum,& coccineum,atque carnei coloris proferunt florem valde similia, adeò ut, non conspecto flore,plantæ distingui nequirent: atque inter illa caules aliquot teretes, pedalis interdum longitudinis,virides,tenui quadam lanugine obsitos,quibus insidebant terna folia mucronata,unciam longa,è quorum medio exiliebat pediculus gracilis,tres uncias longus,tenui similiter lanugine oblitus, sustinens florem elegantissimum octo folijs constantem,coloris purpurei saturi,exterius splendentis,interius minimè, quorum ungues magni, albique, infimâ verò parte,quâ pediculo adhærebant, purpurei, eminente in medio flore capitello villoso & nigricante, plurimis subcæruleis staminulis,quorum apices cærulei,cincto: odor florum spinæ appendicis.

Florebat cum alijs Anemonum generibus extremo Aprili & Maio.

Anem. hort. latif. IX. simplici flore.

NONVM genus etiam communicabat idem Boisot, ipsi similiter semine natum asserens, & istic,ad aliarum differentiam, violaceo flore appellari scribens. Habebat autem folia superiori,aut latifoliæ Tertiæ non multùm dissimilia,quina, septena, aut plura, inter quæ prodibant singulares,bini,aut terni cauliculi,teretes, firmi, ex viridi purpurascentes, tenui quadam lanugine pubescentes,pedalis longitudinis,quos circa fastigium ambiebant terna folia,ut in præcedentibus, initio florem occultantia, ex quorum deinde medio prosiliebat pediculus,binas aut ternas,interdum etiam plures uncias,longus,sustinens florem octo,vel etiam pluribus interdum,folijs constantem, externâ parte subpurpureis & splendentibus, internâ verò,ex purpurâ violaceis,quorum ungues rubescentes albicante orbe erant cincti, spinæ appendicis florum odorem quodammodo referentem: umbilicum occupabat capitulum nigris staminulis cinctum, quorum apices ex cæruleo nigrescebant: radix aliarum latifoliarum radicis instar tuberosa,foris nigra,& quæ fragmentis, ut ceterarum, pangi potest. Florebat cum alijs Aprili.

Anem. hort. latif. X. simplici flore.

DECIMVM quoddam genus observabam, quod licet totâ quodammodo facie Nono simile esset, & floris folia coloris essent etiam violacei: internâ tamẽ parte notis quibusdam erant discreta, nam albis maculis erant insignita. Et certè initio, plantam illam virium aliquod contraxisse existimabam cujus causa maculæ illæ in flore apparerent. Sed quum radicem incorruptam offendissem, & sequente anno flores similibus maculis notati conspicerentur, diversum genus esse censui.

Anem. hort. latif. XI. simplici flore.

ALIVD præterea genus habebam cujus flores essent violacei paullo saturatioris coloris, non cedens elegantiâ ei quod à Boisoto accipiebam, & quorum ungues majores magisque candidi erant, propius quodammodo accedentes ad Octavi generis flores. Illud Constantinopoli allatum mihi communicabat Illustris Viri Davidis Vngnad uxor anno ante quàm Viennâ excederem, ut Francofurtum me conferrem.

Anem. hort. latifol. XII. simplici flo.

HVIC Anemonidi non valde dissimilis erat ea quæ semine nata Porreto, primum florem tulit anno sexcentesimo supra millesimum, etiam elegãs, nec folijs, cauliculis, atque etiam radice discrepans à superiore: flos etiam illius flori similis, octonis folijs constans, externâ parte

parte dilutè purpurascentibus & splendentibus, internâ autem violaceis, quorum ungues valde magni, & prorsus argentei coloris, etiam eorum infimâ sede, tenui tamē odore & vix sensibili præditus; cujus umbilicum occupabat villosum nigricans capitulum, multis staminulis nigricantibus cinctum, quorum apices nigri. Florebat Maij initio.

CETERVM eidem Portero semine nata est alia Anemone latifolia, quæ etiam primum protulit anno M.DC.

Anem. hort. latifol. XIII. simplici flore. Ea autem ex tuberosâ & nigrâ radice, qualis superiorum, multa producebat folia, superiorum folijs paulló similia, inter quę prodibat singularis caulis crassior & firmior, ex viridi purpurascens, & brevi lanugine septus, in cujus summo fastigio nascebatur tria folia, superiorum folijs paullo ampliora & longiora, omniáque laciniata, è quorum medio assurgebat pediculus crassior quàm in superioribus, ex viridi purpurascens, & brevi lanugine obsitus, veluti etiam terna superna illa folia, sustinens ampliorē florem quàm superiorum, duodenis item folijs constantem, foris ex purpureo albescentibus & splendentibus, internè ex violaceo purpureis & etiam splendentibus, quorum ungues albi quidem, verùm non adeò ampli ut in precedente, umbilicum floris occupante villoso capitello nigro, quod ambiebant subfusca staminula, subcæruleis apicibus prædita. Florebat Maio.

Anem. hort. latifol. XIV. simplici flo. ISTIS adjiciemus eas latifolias quæ flores quidem purpureo colore præditos habent, sed multo dilutiore & veluti carneo. Omnes autem, radicis & foliorum formâ non sunt dissimiles superioribus, præsertim Tertiæ, caules etiam habēt teretes & brevi lanugine obsitos, atque ex viridi purpurascentes, ut illius, ad quorum fastigium nascuntur uncialis longitudinis folia, quorum unum, ut plurimum, paucis lacinijs sectum, inter quę exilit triuncialis pediculus, ex viridi etiā purpurascens, sustinens florem octo plerúque folijs constantem, quorum externa pars nonnihil purpurascit, interna coloris est ferè carnei, ejúsque vel saturatioris vel dilutioris, unguibus item vel amplioribus, vel minoribus, omnium tamen albis, & capitellum medium obtinentibus nigrum & villosum, quod ambiunt multa albicantia stamina apicibus cæruleis prædita. Flores autem sunt vel majores vel minores pro terræ ratione & ubertate.

Florent omnes eodem tempore quo superiores, aut interdum paullo serius, pro loci, in quo repositæ, situ. Quædam florem habent nonnihil odoratum, aliæ minimè.

Anem. hort. latifol. XV. simplici flo. EST & altera Anemone latifolia, quam habui munere N. V. Ioannis Boisot, cuique Decimumquintum locum dabimus. Ea autem habet radicem nodosam & tuberosam instar radicis præcedentium atque foris nigram, è quâ prodeunt multa folia, ut in præcedentibus, sed majora & crassiora atque in majores lacinias divisa, inter quæ singulares aut plures exoriuntur caules satis firmi, virides, vel ex viridi purpurascentes, breviq; lanugine obducti, desinentes in terna æqualiter nascentia folia, aliarum latifoliarum instar, longiora tamen, ut quæ binas uncias superent, & quadam lanugine pubescēntia, è quorum umbilico prodit pediculus tres aut quatuor uncias longus, ex viridi purpureus, sustinens florem octonis magna ex parte, interdum etiam novem folijs constantem, coloris externè carnei, & unguibus saturatè purpurascentibus, internè verò carnei valde diluti, illum, qui incarnati hispanici nomen obtinuit, prorsus referentis, & à nonnullis orangeus dicitur, suave rubens enim color flavo dilutiore vel pallido suffusus esse videtur: medium florem occupat capitellum villosum ad violaceum colorem tendens, cinctum staminulis ejusdem coloris, quorum apices saturè purpurei & quasi nigri: maturitate in pappum diffluit illud capitulum, cui implicatum planum semen nigrum, ut in præcedentibus.

2. Aliud ejus genus etiam mittebat, jam descripto per omnia minus, cùm folijs, tum caulibus & flore, cujus color licet ferè idem, mihi tamen paullo dilutior videtur, in utroque tamen nulla odoris gratia.

Tempus. Floret utrumque genus cum superioribus: & pro soli, in quo repositæ, ubertate, ampliores vel minores flores proferunt. Non dubium est, quin plantæ earum semine natæ, etiam interdum varient, & flores proferant vel saturatioris, vel dilutioris coloris.

Anem. hort. latifol. XVI. simplici flore. SIMILEM quidem habebat Anemone Decima sexta eum Latifolia pleno flore (de qua sequente capite) radicem, sed ejus folia, quæ etiam multa ex illa oriuntur, non erant adeò ampla & crassa ut illius, neque adeò dilutè virebant, sed ferè erant ijs similia quæ in latifolia purpureo flore, sive Tertia (quæ omnium prima Belgio cognita) nascuntur, inter quæ assurgebat caulis dodrantalis vel etiam pedalis, satis gracilis, viridis, in cujus fastigio nascebantur terna folia uncialis longitudinis, quorum unum paullo latiùs extimas oras laciniatas habebat, alia duo mucronata erant, interdum etiam alterum illorum nonnihil crenatum: inter quæ assurgebat triuncialis aut amplior pediculus, teres, viridis, aliquando summâ parte ex viridi purpurascens, brevi lanugine obsitus, cui insidebat flos octo plerumque folijs constans uncialis longitudinis, interdum brevioribus, nonnumquam longioribus, ut ejus, cui Pavonis majoris nomen dederunt, florem simplici foliorum serie constantem æquare possit, pro soli in quo planta alitur, videlicet ratione: floris color idem qui in plenæ latifoliæ flore, hoc est, elegantissimo coccineo internâ parte nitens, similes etiam ungues pallescente orbe illos ambiente, externâ autem, quadam lanugine pubescens: medium

Anem. hortens. latifol. simpl. flore XVI. Anem. hort. latifol. simpl. flore XVII.

medium florem occupabat capitellum villosum cinctum staminulis purpurascentibus, quorum apices nigricant.

DECIMVM septimum Anemones simplici flore latioréque folio genus habuit Constantinopoli allatum Generosa Dn. de Heusenstain, quod anno M. D. XXCVII. mense Aprili in ejus horto floribus onustum conspiciebam, cujus fragmentum sequente Iulio mihi donabar, ego deinde amicis in Belgio communicabam. Id autem similibus superiori erat folijs, paullo tamen rudioribus, pronâ parte velut ærugine infectis supinâ valde virentibus & quasi atris, quorum ea quæ tenuius incisa, nigris maculis interdū asperla erant. Vegeta porrò erat hæc planta, caulésque inter folia promebat firmos, crassiusculos, tribus etiam foliolis supernè septos, è quibus exilibat pediculus duas uncias longus, florem sustinēs amplum, octo folijs constantem latiusculis, elegantissimo coccineo colore internè fulgentibus, in quibus nulli apparebant ungues, externè dilutioribus & lanuginosis: stamina capitulum cingentia sanguinei erant coloris, eorum apices ex flavo & viridi coloribus cōmixtis ad nigredinem quodammodo tendebant initio, at obversi, subcærulei ad cineraceum tendentis erant coloris: delapso flore augebatur villosum nigrum capitulum, quod maturitate in lanuginem tomentosam resolvebatur, cui implicatum erat semen planum, nigrum, quale in prædictis, quod etiam ilico satum, ante hiemem germinare solet: radix crassa, nodosa, foris nigra intus alba, multas fibras spargens. *Anem. hort. latifol. XVII. simplici flore.*

CETERVM anno sexcentesimo supra millesimum observabā apud N. V. A. vander Duyn elegans Anemonidis latifoliæ genus, cui Decimum octavum locum dabimus. Habebat id tuberosam & nigram radicem instar aliarum latifoliarum quas enumeravimus, è qua prodibant folia pænè orbiculata, in tres partes usque ad umbilicum divisa, & in ambitu crenata, deinde alia minus orbiculara in tres etiam partes usque ad umbilicum ea sustinentem secta, quæ in longas lacinias erant divisa, inter quæ assurgebant pedalis longitudinis caules crassiusculi, rotundi, ex viridi purpurascentes, ternis latiusculis folijs in fastigio præditi, è quorum umbilico exibat pediculus duas aut tres uncias longus purpurascente colore, & brevi quadam lanugine obductus, quemadmodum & ipsi caules, ut in reliquis latifoliarum Anemonidum generibus, sustinens satis amplum florem octo folijs constantem, odoris expertem, coloris ex coccineo phœnicei, qualis ferè in papavere rhoeade conspicitur, unguibus parvis subpallidis, occupante medium florem capitulo villoso, nigro, cincto multis staminulis ex atro purpurascentibus, quorum apices initio nigri & splendentes, deinde ex atro flavescentes. *Anem. hortens. latifol. XVIII. simplici flore.*

Florebat dumtaxat Maio, quia is annus valde serotinus fuit, propter præcedentem asperrimam *Tempus.*

rimam

Anem. hort. latif. simpl. flore XVIII.

Summa colorum varietas in Anemonidis semine natis floribus.

rimam hiemem, qualis totis triginta quinque annis in his regionibus non fuerat conspecta.

HABEBAT etiam alias semine natas, quarum folia erant latifoliæ Tertiæ folijs non valde dissimilia, sed quæ flores haberent quibusdam notis, ab ijs è quarum semine natæ erant, discretos: ut Natura non minus penè ludat in coloribus florum hujus plãtæ, quàm in Tulipis, & Iridibus. Id quod etiam observabam in illis quas nobiles viri Carolus de Bentynck, & Ioannes Hogelandus, atque ornatissimus vir Christianus Porretus semine adquisiverant: nam nonnulli flores habuerunt colorem vel saturatiorẽ vel dilutiorem, quidam etiam ferè albicantem, alij sanguineum, variantibus etiam mirum in modum eorum unguibus. Imò ipse Hogelandus inter innumeras plantas tum latifoliæ, tum angustifoliæ quas semine adquisivit, habuit latifolias quæ hoc anno sexcentesimo supra millesimum, primum florem tulerit, in quarum floribus plusquam triginta coloris aut unguium discrimina observavit, tum etiam in foliorum numero: quas differentias ipse scripto tradidit.

ABSOLVTA latifoliarum Anemonarũ simplici flore præditarum historia, ut ad Angustifolias transeat sermo consentaneum est. Earum etiã variæ sunt species, & illæ quidem folijs & radice inter se differentes: major tamen in florum colore & eorum unguibus conspicitur differentia.

Anem. hortens. tenuif. simpl. flore I.

Anem. hort. tenuifol. I. simp. cæflore.

PRIOR, multa habet folia, novo vere, quũ prodire incipiunt, purpurascentia, deinde ex viridi pallentia, multifida, Coriandri, vel Limoniæ potiùs Anemonidis folijs similia, trigemina plerumque simul pediculis cõnexa, hirsuta, & in terram, ut Dioscorides rectè ait, inclinantia: inter quę caulis exilis nudus quidem, sed quem terna foliola, trifariam profundius incisa, mediâ parte amplectuntur, quæ aliquamdiu florem occultãt, donec Solis calore ex ijs sese explicans, & emergens, expandatur in quattuordecim aut quindecim foliola mucronata, minora quàm in latifoliarum generibus, coloris vel cærulei, vel albi, vel utroque mixti. hoc est, externâ parte subcærulei, internâ albi, staminulis albis, quorum apices pallidi, medium florem occupãtibus: decusso flore, apparet capitellum penè Ranunculi, conflatũ ex seminibus ejus semini etiam similibus, non tomentosum ut in Latifoliâ Anemonide: radix digitalis plerumque longitudinis & crassitudinis, in aliquot ramos divisa, & tuberculis obsita, fibras quasdam hac illac spargens, foris nigra, intus alba, quæ similiter fragmentis seri & pangi potest.

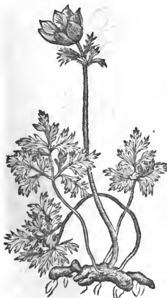
Natales.

Hanc primum ex Italia habuerunt Belgici horti, missis ab Alphonso Pantio, Serenissimi Ferrariæ Ducis Medico, ejus radicibus Illustri Viro Ioanni de Brancion, qui reliquis deindecommunicavit.

Floret

Floret novo vere cum Anemonidis latifoliæ generibus: ejus femen etiam cum illo maturefcit, aut paullò ferius.

Anem. hort. tenuifol. fimpl. flore II.

ALTERIVS folia aote hiemem prodeunt quina aut fena, multo minoribus & crebrioribus incifuris divifa, quàm Prioris Anguftifoliæ, Bulbocaftani, five Oenanthes primę folijs non valde diffimilia, magis tamen caroofa, & denfiora, dilutiufque virentia: caulis inter ea pedalis aut major, unicus ut plurimum, nudus, hoc eft, nullis folijs feptus, quadam laougine pubefcēs inftar caulis latifoliarum, quem circa faftigium ambiūt terna minora & multifida folia, ad tempus florem occulrantia, quibus explicatis, apparet flos fummo cauli infidens, qui caloribus apertus, majore quā fuperior amplitudine præditus confpicitur, & fex dumtaxat folijs conftare, licet interdum feptena aut octooa adquitat, purpurei & quafi violacei coloris, externâ parte lanuginofis, cujus umbilicum occupant ftamina nigricantibus apicibus prædita, capitellum villofum nigrumque ambientia, quod nullum umquam femen proferre animadvetti, licet totis triginta annis vel etiam pluribus in horto aluerim: radix nodofa eft, multos in obliquum quaquaverfum fpargens tenues fragilefque ramos, foris nigricantes, intus albos. *Anem. hort. tenuifol. II. fimplici flore.*

HÆC etiam in Belgicâ primùm miffa à Pantio: poftea aliquoties allata eft Conftaotinopoli Viennam Auftriæ. Floret Aprili, & interdum denuo Autumno, radice mirum io modū propagatur: nam vel tenuiffima ejus fragmenta facilè comprehenduot & repullulát, etiam abjecta & nullâ terrâ tecta. *Natales.*

2. HVIC non diffimilis nec folijs, nec radice nec floris formâ Cōftantinopoli cum ea quæ violaceo eft flore, advecta, in floris colore dumtaxat eft differentia, qui non eft violaceus, fed ex purpurâ rubens.

IN Hifpanicarum ftirpium hiftoria dictum eft, ex Italiâ miffam fuiffe Ill. V. Ioanni de Brancion Anemonem, fimilem radice & folijs Secundæ tenuifoliæ, quam cæruleum florem multiplici foliorum textura conftantem ferre dicebant, quem confpicere mihi noo licuiffet. Deinde in Plantarum per Pannoniam & vicinas Provincias obfervatarum Hiftoria, Conftantinopoli Viennam effe allatas Gen. Dn. de Heufenftain folidas & recentes minimeque tugofas Anemonidis radices ejus tenuifoliæ quæ multorum foliorum fanguineo eft flore radicibus perfimiles, quas, qui mittebat *Binizante* vocari, & cæruleum plenum florem geftare fcribebat: quæ licet Bulbocaftani folijs fimilia folia produxiffent, florem tamen dediffent nō plenum, nec cæruleum, fed fimplicem & alterius coloris. Hoc etiam nomine, vel *Binizate*, omnium autem frequentiffimè *Binizade* appellatione Conftantinopoli poftea miffæ fuot & illi & Generofæ Dn. Vngoadin, atque alijs, Anemonidis radices, quæ tametfi multifida habuerint folia, inftar foliorum Bulbocaftani, floris tamen colore variarunt. Siogulas portò ordioe defcribemus.

PRIMA igitur hoc nomine miffa, Tertia autem in claffe earum quæ tenuiore folio funt & multifido, foliorum quidem formâ cum Secundæ folijs refpondebat, commodè tamen tenuifolia dici non poterat, fingulorum eoim foliorum alæ, licet ternæ numero ut in illâ, mious frequentibus, latioribusq; lacinijs divifæ erant, Ranunculorū quorundam folijs quadantenus refpondentes: quæ tamen poftremo germinabant folia, latioribus Anemonæ tenuifoliæ Polyphyllo flore folijs valde diffimilia non erant: inter quæ prodibant fingulares caules fummo faftigio terna ut in alijs folia fuftinetes, latioribus tamē lacinijs divifa quàm in ceteris Binizade fpeciebus, è quorum medio profiliens pediculus binas uncias longus fuftinebat florem fimplici fex foliorum texturâ cooftaotem, elegantiffimi & floridi coccinei coloris, quorū uogues fatis magni, ex pallido, fufco & albo coloribus mixtis tincti erant, paucis ftaminibus capitellum cingentibus & floris umbilicum occupantibus. *Anem. hort. tenuifol. III. fimplici flore.*

Id geous mihi & alijs communicatum, præmaturè ante hiemem gemmas protrudere folebat, quas proximè fubfequeos gelu corrumpebat: at egregiè cum alijs flores dedit anno M.D.XXCVI. Verùm & hâc Anemonidem, & reliquarum maximam partem nobis corrum-

pebat aſperrimæ ſubſequentis hiemis inclementia, quæ maximam calamitatem omnibus propè Germaniæ hortis adferebat.

Anem.hort.tenuifol.ſimpl.flore IIII.

Anem.hort.tenuifol.ſimpl.flore VI.

Anem. hort. tenuifol. IIII. ſimplici flore. ALTERA, quæ tenuifoliarum Quarta, ſimilima jam dictę habebat folia, inter quæ aſſurgebat firmus caulis, terna folia laciniata ſuſtinens, unde proſiliebat ſeſcuncialis pediculus, firmus, florem ſuſtinens amplum, octonis (præter iſtius generis Anemonidum morem) folijs conſtantem, coloris interiore parte coccinei elegātiſſimi, unguibus albis, exteriore quidem etiam coccineis, ſed tenui lanugine pubeſcentibus & ſplendentibus: umbilicum occupante villoſo nigricāte capite, multis ſtaminibus cincto, quorum apices ex nigro purpuraſcebant: ſemen obſervare non potui, nam florem quem unicum habebat, carpebam, ut rudi minerva delinearem & deſcriberem: ſed ſi quod dediſſet, illi, quod ſubſequentes Anemonides protulerunt, par eſſe puto.

Anem. hort. tenuifol. V. ſimplici flo. TERTIA, quæ Tenuifoliarum Quinta eſt, multa ante hiemem promebat folia, tenuifoliæ polyphyllo ſanguineo flore folijs non diſſimilia, paullo tamen ſaturatiora & paullo tenuius inciſa: inter quæ caules exibant terni aut quaterni, interdum, ut in illâ, ſingulares, pedem longi, firmi, purpuraſcentes, & lanugine pubeſcentes, tribus folijs valde diſſectis & laciniatis, florem initio occultātibus, Anemonidis tenuifoliæ plenæ & ceterarum more prædit, qui deinde ad trium unciatum altitudinem aut majorem, ſupra illa excreſcentes, unicum ſinguli ſuſtinebant florem, magnum, illi qui violaceus eſt, pænè interdum æqualem, ſimplici ſex foliorum ſerie conſtantem, quæ elegantiſſimo coccineo colore intus nitebant, foris lanugine pubeſcebant, quorum ungues albi, & umbilicus, à multis purpuroviolaceis ſtaminibus medium caput cingentibus, occupatus: radix tuberoſa & nodoſa ut ſuperioris aut Tenuifoliæ pleno flore. Hæc una ex illis Anemonidibus Binizade appellatione inſignitis eſt, quæ cæruleum plenum florem geſtare debebant.

Anem hort. tenuifol. VI. ſimplici flore. QVARTA *Binizade*, ſive Tenuifolia Sexta, folijs à Tertia nihil differebat, pedaliſq; longitudinis caulem habebat, circa faſtigium tria folia ſuſtinentem, aliarum inſtar, latioribus lacinijs diviſa, deinde ſupra illa palmari longitudine aſſurgentem, & florem ſuſtinētem amplum admodum, reliquis ejus generis majorem, ſimplici ſimiliter ſex foliorum texturâ conſtantem, non orbiculato mucrone, ut ſuperioris, ſed in cuſpidem ferè deſinente, coloris ſanguinei elegantiſſimi, unguibus albis magnis, villoſo capite umbilicum floris occupante, & multis ſanguineis ſtaminulis obſito, quibus inſidebant apices ex cæruleo purpuraſcentes: radix ſuperiori ſimilis.

Anem hort. tenuifo. VII. ſimplici flo. BINIZADE Quintæ, ſive Tenuifoliæ Septimæ folia ante hiemem prodibant, humiq; ſpargebantur, ut in ſuperioribus, & paullò majoribus lacinijs diviſa videbantur: inter quæ

Martio

Anem. hort. tenuif. simpl. flore VII.

Anem. hort. tenuif. simpl. flore IX.

Martio exibat caulis dodrantalis, tenuis, teres, purpurascens & brevi lanugine pubescens, ad cujus fastigium nascebantur perinde ac in alijs generibus tria minora laciniataque folia, florem tegentia, minus tamen incisa quàm in Tertia Binizade, ex quorum medio prodibat pediculus binas aut tres uncias longus, subpurpurascens, cui insidebat flos minor alijs, & coccineo quidem colore præditus, sed nonnihil ad sanguineum tendente splendens, qualis in quarundam Tuliparum floribus conspicitur, sex, ut plurimum, nonnunquam quinque dumtaxat, sed interdum etiam septem folijs constans, eorum unguibus magnis, exalbidis, qui purpureis venis distincti erant: umbilicum floris occupabat hirsutum capitellū, tenuibus purpurascentibusque staminibus cinctum, quorum apices nigricantes: id maturitate in tomentum resolvebatur cui implicatum planum, ut in ceteris, semen.

Varietas.

2. Hujus flos interdum variat: nam licet sex folijs constet & coccineus sit, ad cocti tamen lateris colorem accedit, nec splendens est. Utriusque autem radix Tenuifoliæ pleno flore radicem non minus refert quàm prædictæ.

Anem. hort. tenuif. VIII. simplici flore.

NON erat dissimilis superiori cùm radice tum folijs, quæ Sexta Binizade nomine missa, sive Tenuifolia Octava, frequentésq; ex radice promit caules pedem altos, virides, summo fastigio ex viridi purpurascentes, & tria etiam folia minora tenuiter incisa sustinentes, inter quæ exurgit palmaris pediculus ex viridi purpurascens, & brevi lanugine pubescens, cui insidet flos major superiore, sex folijs constans externâ parte lanugine quadam obductis & coloris sanguinei saturatioris & splendentis, internâ autem sanguinei coccineo permixti, quorum ungues ejusdem ferè sunt coloris, sed splendentis aliquantulum, quáque pediculo adhærent quodammodo pallentis, umbilicum floris occupante nigricante capitello purpurascentibus staminibus cincto, quorum apices ex cæruleo-fusci. abit tandem illud capitellum in albicans tomentum, cui implicatum semen planum ut in præcedente. Floret Aprili, interdum denuo sub extremum Autumnum.

Anem. hort. tenuifol. IX. simplici flore.

TENUIFOLIÆ Septimæ similis erat radice & folijs Septima Binizade appellatione missa, sive Tenuifolia Nona. Ejus autem flos senis folijs non constabat, ut reliquarum maxima pars, sed quatuordecim & pluribus, ijs ferè similibus, quæ interiore parte floris Tenuifoliæ plenæ conspiciuntur, diluti tamen admodum purpurei coloris, & quasi carnei, nullis unguium vestigijs: medium autem capitulum ambiebant multa purpurea stamina, quorum apices cærulei.

Tempus.

Maio florebat apud Gen. Dnam Ungnadin anno M.D.XXCVIII. Autumno præcedente ipsi cum alijs plerisque singularibus Byzantio allata. An ferat semen, mihi incompertum: nam quum unicam ejus plantam haberet, eámque uno dumtaxat flore præditam, illum ut præ-

scinderem permittebat, quo cōmodius de scribere & delineare possem An portò insequente anno similem florē tulerit, & semen dederit, ignoro: nam illo ipso anno Viennâ discessi.

Anem. hort. tenuif. simpl. flore x. & xi.

Anem. hort. tenuifol. x. simplici flo.

Anem. hort. tenuifol. xi. simplici flore.

RADICE atque folijs Tenuifoliæ Quintæ proxima ferè erat Binizade Octava, vel Tenuifolia Decima, licet folia paullo crassiora & magis succulenta habere videretur, atque pronâ parte splenderent: inter quæ nascebatur caulis pedem longus, firmus, viridi lanugine obsitus, terna folia sustinens, non adeò frequentibus lacinijs divisa quàm superiorum, quibus flos initio obvolvebatur: è quorum umbilico crescebat pediculus tres circiter uncias longus, amplū gestans florem, eo qui violacei coloris est æqualē, sex folijs constantem, ut ceterorum maxima pars, exalbidi virescentis primum coloris, deinde nonnihil ad carneum rendentis & circa ungues virescentis externâ parte, internâ verò albi, plutimis in umbilico tenuibus staminibus carnei coloris, quorum apices nigri, hirsutum carneique pænè coloris capitulum cingētibus. Ista etiam missa fuerat Gen. Dnæ de Heusenstain pro ea quæ florem cæruleum plenum ferret.

FOLIIS, caulibus, radice, jam dictæ respondebat Nona Binizade, aut Tenuifolia Vndecima Anemone: cujus flos pediculo insidebat è tribus laciniatis folijs emergenti, satis magnus, brevior tamen superiore, sex ut plurimum folijs præditus (interdùm etiam octonis aut pluribus) coloris externâ parte carnei albo mixti, internâ verò prorsus ferè albi, unguibus & venis ex albo paullulum virescentibus: medium florem etiam occupabat hirsutum capitulum albis staminibus cinctum, quorum apices subcærulei. Matura utriusque capita in tomentosam lanuginem planum semen continentem resolvebantur, & à levissima aura dispergebantur.

Vtramque hanc Anemonidem tenuifoliam exalbido flore Decimam videlicet & Vndecimam in eadem tabellâ exprimi curabam, alterius tamen dumtaxat florem, quum ceteris notis conveniant.

Et hæ quidem omnes Anemonides sunt, quæ Binizade appellatione missæ. Ceterum istam varietatem satione fieri credibile est: nam in alijs quibusdam etiam plantis idem contingere observabamus.

CETERVM aliam Anemonidem tenuifoliam albo flore conspiciebam apud N. V. Ioannem Hogelandum, quam alterutrius istarum semine natam non dubito.

Anem. hort. tenuifo. XII. simplici flo.

Multa autem promebat ex radice folia multifida instar aliarum Anemonarum tenuifoliarum, viridia, non splendentia: inter quæ exibant bini aut plures caules dodrantales vel etiam pedem longi, rotundi, firmi, in quorum fastigio terna nascebātur folia multipliciter divisa, ut in reliquis Anemonibus multifido folio præditis, è quorum media sede exibat pediculus, binas, ternas, aut plures uncias longus, gracilis, purpurascentis ex viridi coloris, sustinens amplum florem, sex folijs prorsus candidis constantem, exceptis foliorum unguibus, qui externâ parte nonnihil virescebāt: medium florem occupabat capitulum nigrum, plurimis staminibus albis cinctum, quorum apices nigri magnam venustatem candido flori addebant: radix erat tuberosa, crassiuscula, instar radicis superiorum, aut illius Anemonidis tenuifoliæ, quæ plenum sanguineum florem profert.

ANNO portò M.D.XXCVI. Constantinopoli missas novo vere accepit Generosi viri Davidis uxor exsuccas Anemonidum radices, quæ statim telluri creditæ, subsequente Maio & Iunij initio flores protulerunt non unius generis. Nam licet omnes multifida instar Bulbocastani haberent folia, & crescendi formâ atque radice Tenuifoliam polyphyllo flore rubro sive sanguineo referrent: quarundam tamen flos simplici sex foliorum serie constans prorsus niveus fuit præter foliorum ungues, qui carnei quidpiam coloris mixtum habebāt: capitulum hirsutum, floris umbilicum occupans, sepiebant multa candicātia stamina, apicibus ex obscurâ purpurâ nigricantibus prædita: Aliarum flos fuit coloris sanguinei, & plenus. Singularum radices similes crassæ & nodosæ. Omnes autem missę Galipoli Iale nomine, & subsequentis hiemis inclementiâ corruptæ.

Anem. hort. tenuifol. XIII. simplici flore.

CETERVM

CETERUM insequente anno accipiebam Byzantio aliquot Anemonidis radices, istic in foro redemptas meo ære, cum quibusdam alijs peregrinis plantis, quarum tres inter eas quę tenuiore fuerunt folio, florem habuerunt à jam descriptis colore nonnihil variantem.

Anem.hort.tenuifol.simpl.flore.XIIII.

Anem hort. tenuif XIIII. simpl flore.

VNA protulit multifida & tenuiter incisa folia, reliquarum Anemonarũ Bulbocastani folijs præditarum modo: inter quæ dodrãtales aut ampliores caules, nudi, firmi, subhirsuti vel brevi quadã lanugine pubescentes, terna minora folia aliquot lacinijs divisa circa summum fastigium haberes, deinde summo fastigio, quod supra terna illa folia ad aliquot uncias excrescebat, florẽ sustinentes sex foliorum serie constantem, externâ parte carnei coloris prorsus, præter albicantes oras, internâ verò exalbidi, venis tamen carnei coloris ab imo ungue usque ad medium folium sparsis, umbilicum occupante villoso capitello, multis leviter purpurascentibus staminibus nigricante apice præditis obsito: hujus verò radix à superiorũ radice valde differebat, & Tenuifoliæ Secundæ, quæ violaceũ fert florem, radici proxima erat: nam medium quidem radicis caput, è quo folia & caulis emergebãt, extuberabat & crassius erat, ut in illâ, deinde tenues fragilésq; ramos foris nigrescẽtes, intus albos, illius instar quaqua versum in latera spargebat. Hæc insequente Vere flores dedit.

Anem. hort. tenuifol XV. simpl flore.

ALTERI, singulis quidem annis folia emergebant Priori non dissimilia: sed quadriennio post dumtaxat ejus florem mihi conspicere licuit, qui singulari cauli tereti innitebatur ternas aut quaternas uncias supra minora illa folia tenuibus lacinijs divisa assurgenti, sex similiter folijs præditus, & pænè prioris flori similis, candidior tamen, nec valde à Decimætertiæ flore diversus, multis staminibus albis subcæruleo apice præditis, & hirsutum capitulum cingentibus, ejus umbilicum occupantibus. Hujus radix à Prioris radice longè diversa, nam nullos nigricantes ramos in latera spargebat, illius instar, verùm in tuber cõtracta, Tenuifoliæ quæ plenum florem fert, radicem, forma, magnitudine & colore valde referebat, vel etiam magis albescebat: breviter non valde dissimilis XIII.

Anem. hort. tenuif. XVI. simpl. flore.

TERTIA, neque folijs, neque radice ab hac differebat, floris etiam forma similis (sex enim folijs constabat) amplior tamen, & foliorum magis orbiculato mucrone erat, color etiam diversus, nempe tuber seu potiùs sanguineus adeò saturatus & elegans, ut cum illo, qui in sericeo panno villoso rubro saturo, & ad nigredinem quodammodo tendente, elucet, contendere posse videretur: ungues adhuc magis saturi, albicantibus tamen quibusdam venis distincti: umbilicum occupabat hirsutum fuscum capitulum, quod ambibant multa stamina ex purpurâ rubentia nigricantibus apicibus prædita.

Florem etiam hæc dedit quarto demum anno post quàm illam accepissem.

Anem. hort. tenuif XVII. simpl. flore.

NON minùs elegans, nec etiam ei valde similis erat, quam Lugduni Batavorum observabam. Ea etenim ex radice similiter tuberosâ & crassâ ut superiorum, multa producebat folia multifida instar pręcedentium, & inter illa caules ternos aut plures pedalis longitudinis, interdum majores, quorum fastigio insidebant terna folia minora multipliciter incisa, & supra illa assurgebat crassior pediculus, quaternas uncias lõgus, ex viridi purpurascens, sustinens florem valde amplum, non cedentem magnitudine flori Secundæ Tenuifoliæ, sex folijs constantem, coloris sanguinei ex atro rubentis & quasi sericei panni villosi kermesino colore præditi æmuli, quorum infima pars circa ungues splendebat, floris verò umbilicum occupabat capitellum nigrum villosum, exilibus staminibus ejusdem cum folijs pænè coloris, paullo tamen dilutioris septum, quorum apices nigri. Florebat Aprili.

ALIAM præterea valde elegantem conspiciebã in Illustrissimæ Ducis Arschotensis horto florentem Lugduni apud Batavos, quam à me accepisse dicebat.

Anem hort. tenuifol. XVIII. simplici flore.

Habebat autem illa, multa & tenuiter incisa folia humi sparsa instar aliarum Tenuifoliarum, saturariore tamen (ut mihi quidem videbatur) viriditate prædita, pediculis ex viridi purpurascentibus innixa, inter quæ prodibant bini, terni, aut plures caules purpurascentes, tenui brevíq; lanugine obducti, ut in præcedentibus generibus, summo fastigio sustinentes terna

terna folia, instar eorum quæ in alijs Anemonibus tenuifolijs multifida & æqualiter nascentia, è quorum medio exibat pediculus ejusdem cum caule coloris, unciam unam aut alteram longus, aut paullò major, cui insidebat flos sex folijs constans, brevi tenuique lanugine exteriore parte pubescentibus, coloris dilutè rubescentis, interiore verò coccinei valde diluti, quorum ungues ampli erant & albi, umbilicum obsidebat fuscum capitulũ multis sanguinei coloris staminulis cinctum, quorum apices nigri: radix ferè ei similis quæ tenuifoliæ pleno flore. Cum alijs generibus Aprili florem, qui odoris expers, proferebat.

Anem. hort. tenuif. xix. simpl. flore.

EODEM similiter tempore Aliam observabam florentem, quæ, ex tuberosâ crassâ radice instar superioris, multa producebat folia multifida, ejus tenuifoliæ quę plenum florem habet folijs similia, inter quæ etiam exoriebantur bini aut terni, interdum plures, pro plantæ magnitudine, caules, pedalis longitudinis, virides, brevi lanugine pubescẽtes, ferentes summo fastigio terna minora folia, sed valde etiam dissecta, inter quæ exiliebat pediculus tres aut quatuor uncias longus, ex viridi purpurascens, & brevi tenuique lanugine obsitus, sustinẽs florem sex uncialibus folijs constantem elegantis coloris, veluti ex sanguineo & coccineo medij, non saturi tamen sed diluti, eique prorsus similis quem vulgus cochinilleum appellat, extimâ parte orbiculatis, non autem mucronatis, quorum ungues magni, albi, & quasi argẽtei, umbilico floris occupato à nigro villoso capitello, quod ambibant multa tenuia staminula ejusdem cum flore coloris, & nigris apicibus prædita.

Anem. hort. tenuif. xx. simpl. flore.

CVM ea conveniebat Altera, tam radicis quàm foliorum formâ: caulis tamen & folia in hac magis dilutè virescere videbantur, quemadmodum & terna illa quæ in summo caule nascuntur, tum pediculus cui flos insidebat, qui etiam crassiores & firmiores erant quàm in superiore: flos item major, licet senis duntaxat folijs, ut ille, constans, sanguineo tamen colore quodammodo præditis, vel inter coccineum & cochinilleum medio, albicantibus unguibus ijsq; minoribus quàm in superiore: capitello in floris umbilico sito, staminulisque illud ambientibus cum suis apicibus, nil prorsus differebat à superiore.

HÆC sunt quæ de Anemonide tenuifoliâ florem simplici foliorum serie gerentem observabam: non dubito autem quin plura genera reperiantur, & multo adhuc plura quotidie exoritura cõfidimus, vel foliorum numero, vel colore, vel alijs notis flores discretos habitura, in ijs plantis quæ superiorum semine vel natæ sunt, vel nascentur.

Anemonides, ut plurimũ, caules singulares non ramosos habẽt.

CÆTERVM, Omnia Anemonidum genera, singulares caules, interdum duos, aut tres, vel etiam plures, prout magnæ & amplæ vel vetustæ sunt radices, proferre solent, & nullis ramis præditos: non candidè igitur agunt, qui eas multifido & ramoso caule expressas nobis proponunt. Non tamen inficias eo, quin interdum Naturæ luxuriantis lusu cõtingere possit, ut unus ramulus, interdum & alter, inter superna illa folia summum caulem amplectentia enascatur, ut mihi accidit in Tenuifolia hortensi simplici sex foliorum coccineo flore anno M. D. XXCIX. & latifolia hortensi simplici flore Tertia, anno M. D XCII. atque etiam alijs Tenuifoliæ generibus anno M. D. XCIIII. & Hogelando in eâ Tenuifolia albo flore, quam semine adquisierat: verùm id rarissimè, & præter ipsius plantæ naturam: nisi fortè Latifoliæ Secũdæ quis peculiare esse censeat, ut caulẽ in binas alas divisum gerat.

Anemone Anguillaræ.

REFERT diligentissimus Anguillara, se in altis montibus observasse Anemonidis genus multifido & lanuginoso folio, cujus flos quatuor dumtaxat folijs constaret Papaveris florum instar, qui vel rubri coloris esset, aut albi, aut cærulei. & in Apulia genus illud inveniri, quod Galenus luteo esse colore scribit: quod quum non facie, sed solo colore à reliquis generibus differre asserat, plurimum dubito, an latifoliæ genus illud sit, quod secundo loco descripsi.

Nomina.

DICITVR autem Græcis ἀνεμώνη, Plinio Anemona & Phenion, Gaza Fremium (nisi mendosus sit ejus codex & Phenion cum Plinio scripserit) novâ & inusitatâ voce vertit: nullum vulgare nomen novi. Ruellius tamen *Coquelourdes*, Cocles, & *Passe fleurs* à Gallis appellari asserit. Scio postrema duo nomina Papaveri erratico nonnullis Galliæ locis tribui: vox *Coquelourdes* Pulsatillæ fortè convenire possit, quæ silvestris Anemonæ genus est. Non desunt tamen, qui simili appellatione Pseudonarcissum pallido flore donent.

Coronariam autem plantam apud Veteres fuisse, ex Athenæi Deipnosoph. Hist. libro xv. apparet.

Nicander enim lib. II. Georgicorum flores coronarios apud eum recensens Anemonidis meminit, his verbis,

Et Anemonides fulgentes ipsæ, antea quàm contrahentur,
Splendidiore procul colore allicientes.

Et Cratinus in Effeminatis, apud eundem,

Chamæmelis omnigenis ornatur mihi caput,
Lilijs, rosis, lirijs, cosmosandalis, violis, sisymbrijs,
Anemonarum vernis calicibus, serpillo, croco, hyacintho, &c.

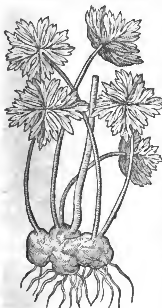
OMISSIS porrò Neotericorum varijs de Anemonide sententijs, ejus vis acris est, & proximè ad Ranunculi facultates accedere videtur.

ANEMONE

ANEMONE HORTENSIS pleno flore. CAP. LVIII.

SED longè omnium elegantissima sunt duo illa Anemonidis genera, quæ Polyphyllum, sive multiplici serie constantem habent florem: quarum historia in Appẽdice ad Plantarum in Hispanijs observatarum descriptionem data est, & in Pannonicis Plantarum observationibus auctior reddita: nunc verò quia circa illarum alteram, latifoliam videlicet, quasdam notas diligentius observare mihi licuit, ejus historiam de integro retexere placuit. Ejus verò plures observabam species. *Anem. pleno flore duo genera.*

Anem. hort. latif. pleno flo. versic. radix.

ILLARVM enim Prior, multa habebat folia, lata initio, & latifoliæ simplici flore Primæ folijs pænè similia, deinde Saniculæ aut Tertiæ latifoliæ foliorum æmula, majora tamen, magis dura nervosáque, & in tres lacinias altius divisa, insuper in ambitu serrata, supinâ parte viridia admodum & quasi nigricantia, pronâ candidiora, fervidissimi saporis & illico linguam urentis, ante hiemem etiam germinantia. Novo jam Vere, unus aut alter caulis inter folia prodibat dodrantalis, interdum etiam pedalis longitudinis, crassiusculus, nudus, brevi lanugine septus, circa fastigium tria exigua folia, aut nullis, aut tarissimis lacinijs divisa ab eodem fere exortu prodeuntia & simul tandem caulem amplectentia proferens, deinde binis uncijs supra jam dicta folia emergens, magnum ac latè expansum florem sustinebat, numerosis folijs constantem, quorum exteriora & majora dena aut duodena, colore viridi, ut plurimum, prędita erant, eorum mucronibus coccineo colore leviter & virgatim infectis, interna verò minora, & angustiora dilutiore ex rubro purpurâ nitebant, & quæ medium florem occupabant ejusdem etiam coloris, ad umbilicum reflexa, & veluti glomerata erant. *Anem. hort. latifol. pleno flore I.*

HABVIT porrò Generosa Dn. de Heusenstain anno octogesimo quarto supra millesimum & quingentesimum ex hujus fragmento, quod aliquot ante annis ipsi communicaveram, florem modò descripto similem, qui ex alio simplici octo latiorum foliorum partim viridium, partim coccineorum flore, trunciali caule supra terna minora folia inoitente emergebat, quem sustinebat uncialis pediculus purpurascens, elegante sanè spectaculo. *Varietas.*

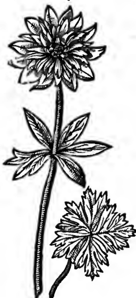
ALTERAM speciem habuit illo ipso anno eadem Generosa Dn. quæ amplissimum gestabat florem, insidentem pediculo duarum aut trium unciarum supra terna illa minora folia emergenti, initio quidem virentem, deinde coccineum colorem paulatim contrahentem, octonis tamen aut pluribus folijs latioribus & externis reliqua amplectentibus, aliquam viriditatem retinentibus, interiora verò coccinei prorsus erant coloris, eorumque ungues superiore parte ex pallido flavescebant, infimâ, quâ capiti inhærebant, coccinei radiatim in pallido desinentes erant coloris: floris autem umbilicum non occupabant glomerata & reflexa folia ut in præcedente, sed villosum capitellum nigricans, multis nigris staminulis cinctum, quorum apices initio ex viridi pallescebant, deinde, ubi obversi, ad subcæruleum colorem tendebant. Ejus floris diameter erat tribus uncijs Romanis, sive quadrante Romani pedis amplior. *Anem. hort. latifol. pleno flore II.*

SIMILEM nunc aliquot omnes rei herbariæ cultores Belgici in suis hortis; in quâ tamen duplex discrimen animadvertebam.

VNA enim caules inter folia producebat dodrantem aut pedem longos crassiusculos & firmos, virides, sustinentes summo fastigio quaterna plerumque, nonnunquam etiam quina uncialis longitudinis folia, quorum unum latiusculum & extimâ parte in lacinias divisum, reliqua mucronata, viridia, interdum tamen uno aut altero, rubro colore conspersa: pediculus deinde inter illa assurgebat, tres, quatuor, aut plures nonnunquam uncias longus, crassus, firmus, viridis, pubescens, cui insidebat flos unicus, vicenis, tricenis aut pluribus folijs constans uncialis vel etiam amplioris longitudinis, eleganti saturatiore splendenteque coccineo colore præditis, quórum ungues sanguineos ambibat magnus orbis pallidus, *Anem. hort. latifol. Pavo major I.*

qui ma-

Anem. hort latifol. plen. flor. versicolor.

Anem. hort. latif. pleno flore coccineo.

qui magnum decorem flori addebat: floris umbilicum occupante capitello villoso nigro staminulis sanguineis subcæruleos apices habentibus cincto.

Anem. hort. latifol. Pavo major II. ALTERA flores minus plenos profert, & interdum simplici octo, novem aut decem foliorum duntaxat serie constantem; alioqui, nec folijs nec floris amplitudine, nec colore ab aliâ differt.

Singularum radix crassa, & in aliquot capita extuberans, Latifoliæ Tertiæ simplici flore radicis instar, foris nigra & scabra, intus alba, solida, ingrati saporis & fauces coarctans, multisque tenuibus fibris prædita.

Tempus. Aprili vel paullo etiam serius florem istæ expandunt. Sed Prioris flos rarissimè in Germania ad frugem pervenit, frequentissimè enim, antequàm sese explicet, vitium contrahit. Certè licet multis annis aluerim, ultra ternos aut quaternos ejus flores explicatos videre non memini. Cassellis autem in cultissimo horto Illustrissimi Principis Wilhelmi Landgravij Hassiæ &c. maximum & amœnissimum protulerat anno M. D. XXCI. quem vivis coloribus ipsius jussu expressum, dum sequente Octobre ipsius Celsitudinem convenitem, mihi conspiciendum præbebat.

Nomina. PRIOR istarum Constantinopoli semper allata fuit *Giul* vel *Gul catamer* appellatione, quâ (ut ante diximus) roseos pænè omnes flores & multiplici foliorum serie constantes donant. Vulgus autem Herbariorum apud Belgas & Chalchedonicam, & quia ejus flos plerumque vitiosus est, & in caput multis viridibus folijs constans degenerat, viridis Anemonidis cognomen illi tribuit. Alteram autem quæ perfectum coccineum florem gestat, Pavonem majorem appellant, quòd ejus flos, orbem illum, qui in extremis caudæ pavonum plumis conspicitur, quodammodo imitetur, tametsi diversis coloribus præditus.

Harum radices, perinde ac Latifoliarum simplici flore, præsertim quæ crassæ & globosæ sunt, temporis diuturnitate plerumque cariosæ fiunt, & vitio deinde ad extremos nodos serpente, tandem penitus corrumpuntur, nisi alternis ad minimum annis, in fragmenta divulsæ, tellurique commissæ pangantur.

Anem. hort. tenuif. pleno flore. CETERVM Alterius, quæ pleno flore est, folia, numero quina, sena, aut plura sunt, multifida, Bulbocastani, aut Tenuifoliæ secundæ, simplici sex foliorum serie florem gerentis folijs similia, paullo tamen dilutius virentia, seu verius ijs quæ reliquæ tenuifoliæ, florem coccineum simplici sex foliorum serie constantem gestantes crassioreque radice præ-

ditæ

Anem. hort. tenuifol pleno flore.

ditæ, habent: caulis etiam illarum cauli similis, quem circa summum tria minora tenuiter incisa folia ambiunt, florem, ante quàm aperiatur, occulrantia, qui summo cauli ad binas, ternas, aut plures uncias supra minora illa folia succrescenti insidens, in dena, aut plura externâ parte pubescentia, longáque & latiuscula atque etiam majuscula folia explicatur cocci modo rubētia, internâ verò parte coccineo saturatiore nitentia, quæ numerosa tenuiaq; foliola sanguineo colore prædita amplectuntur. Hujus radix nodosa quidem est, sed paullò longior alterâ, & licet foris nigricans, nitidior tamen, & pallescente colore quasi perfusa, breviter earum radici similis, quarum flores sanguineo coccineoq; colore sunt præditæ, intus alba, ejusdemque cum aliarum radice saporis, & tenuibus fibris, ut illæ donara, & fragmentis pangi potest.

Hæc porrò multo liberalior esse solet in proferēdis floribus quàm reliquæ, rarissimè vitium faciens: imò, si mitior sit aëris tēpeties, Autumno flores denuo gestans, sed magis dilutos, & internis folijs (caloris defectu) aliquā viridiratem retinentibus. At in ijs qui Aprili aperiuntur, ego & alij aliquādo eam amplitudinem habuimus, ut Germanici talleri orbem æquaret, & trium aut quatuor simul cōjunctorum crassitudinem superaret, hoc est, ut duas uncias lati essent, & unam densi. Hoc etiam ego & alij experti sumus, in inregris radicibus & earum fragmentis, ut charta dumtaxar involutæ, & sine terrâ sicco loco per totum Autumnum totámque hiemem reservatæ, deinde ineunre Vere terræ creditæ, Maio mense folia protulerint & insequente Iunio flores. Idem periculum in aliarum Anemo.iidum radicibus fecimus, & successit experientia, verùm in nullâ felicius quàm in Tenuifoliâ polyphyllo flore.

Vnde primū illata. MIHI primum ejus radices communicarunt Constantinopoli missas vel allatas Illustris Vir David Vngnad, & Gen. Carolus Rym, ejusque affinis Philibertus de Bruxella: quæ deinde meâ operâ Belgicis hortis communes factæ, missis Viennâ Austriæ ad amicos earundem radicibus Illam autem paucis annis ante quàm, ad Cæsarem Maximilianum evocatus, Viennam proficiscerer, Byzantio eriam delaram acceperat Ill. Vir Ioannes de Brancion, amicus fratris loco à me semper habitus, consanguinei ipsius operâ Iacobo de Codenhoven, qui binas ejus radices Viennæ redemerat cum paucis aliquot Tulipis recens à Cursore quodam Constantinopoli allatis. Postea verò dum Viennæ vixi, & hæc & superior Nobilibus viris & mattonis, quibus peregrinæ plantæ & elegantes flores in delicijs erant, Byzantio Viennam sunt allatæ: latifolia quidem *Gul catamer*, ut dixi, appellatione: hæc verò plerumque *Lalé Benzede*, & *Galipoli lalé*. *Nomina.*

Adonidis flos. Quod si autem Anemonidis aliquod genus, ad Adonidis florem, Ovidio libro Decimo Metamorph. descriptum, referendum est, nullum hactenus conspicete memini, quod ejus descriptioni propius accedat, quàm hoc: etenim sanguini concolorem habet florem. Licet etiam quæ præcedēre capite descripræ sunt florem simplici foliorum serie constantem habentes coccinei aur sanguinei coloris, pro eo sumi possint.

CETERVM de Anemonide quæ missa fuit pro eâ quæ cæruleum plenum florem habere deberer, jam ante diximus. Similem certè florem nondum videre mihi contigit, quemadmodum nec illam, quam albo pleno flore inveniri aiunt.

CYCLAMINVS. CAP. LIX.

Cyclaminus odorato flo. 1. CYCLAMINI sub Æstatis finem aut Autumni initium suos flores producentis, deinde folia, quæ postquam tora hieme perstiterunt, sub Aprilis finem, aut Maio amittentis, duas differentias in Pannoniâ & Austriâ observabam.

VNA enim ex globulari radice, tenuibus nigricantibusque fibris prædita, multa circinatæ propemodum rotunditatis profert folia, Asari folijs ferè respondentia, non adeò tamen crassa, supernè virentia, infernè purpurascentia, humi expansa, flores in longis pediculis nutantes, unico folio sed in quinque profundas lacinias diviso, sic ut pluta videantur, constantes, quæ

Cyclaminus odorato purpureo flore.

Cyclam. odorati flore i.

tes, quæ sese explicare incipientes sursum reflectuntur, coloris vel dilutius vel saturatius purpurascentis, odoris suavissimi: ij marcescentes integri decidunt, capitulúmque subsequitur, cum pediculo cui insidet in multas spiras se convolvens, donec terram attigerit, cui incumbens paulatim augescit, donec violæ martiæ seminarium vasculum magnitudine æquet, quod maturitate ab extremo mucrone aperitur, seménque ostendit inæquale, ex fusco fulvescens, quod terræ commissum, in germen non abit, sed in tuberculum aut radiculam convertitur, præter reliquorum seminum naturam, unde postea foliola promit.

ALTERA illi planè similis est: pauciora tamen semper folia proferre conspicitur, eáque non purpurascentis subtus coloris, sed albicantis quodammodo, aut pallescentis, cui viridis mistus, ut in Asari aversis folijs.

Nulli sunt illarũ Provinciarum silvosi montes, nulli saltus, aut interdum in montium acclivitatibus uda prata, quæ ijs non abundent, ubi variæ magnitudinis radices eruuntur, tantæ interdum, ut manum implere queant, quæ plerumque magis scabro sunt cortice, quàm juniores aut mediocres, & habent interdũ varios quasi cauliculos unde folia & flores singulis annis emergunt, qui etiam confracti & terrâ reconditi, in globularem radicem efformantur & transeunt, singulis etiam annis folia & flores producentes. In saxosis autẽ montibus, aut rupibus quæ Pinastrorum silvas alunt, nõ sine difficultate eruere memini, quæ digitalem crassitudinem non superarent, sed in cubitalem nonnumquam longitudinem excrevissent, subinde in nodos (ubi scilicet paulò laxiores petrarum fissuras nactæ erant) extuberantes.

Cyclam odorat. purpurei Loc.

Nomina.

Rhizotomæ mulierculæ, quæ multas Cyclamini radices cum varijs alijs plantis Viennam in forum venales adferre solent, Sawbrot appellãt, hoc est, porcinum panem, quidam etiam rustici Erdt apffel/id est, terræ malum, Vngari autem *Dizno repa*, porcinum rapum.

Cyclam odorati varietas

CETERVM duas alias Cyclamini species se habere ad me scribebat Nobilis vir Ioannes ab Hoghelande, ab ipsius fratre Theobaldo in montibus quibusdam erutas dum ex Italiâ rediret. Illas verò non Autumni initio flores proferre, sed ipso Solstitio æstivo florere incipere, perseveraréque ad autumnale usque Æquinoctium: ejus item semine natas plantas idem ortus sui tempus observare: eam ob causam æstivum Cyclaminum potius dicendum, quàm autumnalem. Priorem habere folia albis maculis obscurè notata, aversâ parte rubentia, aliquantulum angulosa, flores saturatius purpurascentes: Alteram folia promere aversâ parte virentia, adversâ maculis albis, ijsq; valde conspicuis aspersa, rotundiora superioribus, & flores dilutiores, utrosque autem suavissimi odoris, nares etiam procul ferientis. Vtrique hoc peculiare, quod vetera folia retineat, donec nova nascantur.

Cyclamin. Byzantin.

ANNI porrò M.D.XXCI. autumno, missæ sunt Constantinopoli Gen. Dn. de Heusenstain cum varij generis bulbis, aliquot Cyclamini radices, orbiculares, quas castaneæ magnitudinem non superasse, & valde tersum expolitúmq; corticem habuisse aiebat, quæ statim ante hiemem folia produxissent, Cyclamini ineunte vere primum emergentis & florentis folijs ferè similia, pronâ parte pulcherrimè purpurascentia, & supinâ candicantibus maculis insignita, paucioribus tamen angulis prædita: Martio sequente flores tulit, quos subsequẽs gelu corrupit: itaque vernum esse omnino putabam. At postquam subsequentibus annis folia ante hiemem semper proferre animadverti, atque nonnumquam, mitiore præsertim aurâ, etiam flores, plurimum hæsi, & an autumnali Cyclamino, an vernali attribuerem, dubitavi. Qui venales habebat Turca, ei qui illas emit, libenter obtrusisset pro Viola martia flore rubro, tametsi Cyclamini esse agnosceret.

Cyclamin. Byzant. wohoaisdie.

Cyclam Belgic hederaceo folio.

Binis subsequentibus annis multo majores & plani omnino bulbi Cyclamini missi sunt Byzantio *Buhur meueni*, & *Dohum* appellatione. Quadriẽnio verò post magnum, & palmaris latitudinis tuber inde accipiebam nullo nomine insignitũ, cujus folia genus illud quod Belgicis hortis familiare esse solebat hederaceo folio, prorsus referunt, sed subtus rubent: id anno

Cyclaminus inodoro purpuraſc. flore. Cyclaminus verno tempore florens.

id anno xc. ſupra milleſimum & quingenteſimum, plures viginti flores tulit, ijs qui in Belgico naſcebantur non diſſimiles, etiam inodoros: xci. autem, plures quinquagenis: ſequente bis centenis.

BELGICVM illud genus in quadam ſilva non procul urbe Tornaco primus obſervaverat Ioannes Mouronus, cujus librales radices dum Machliniæ viverem, & magno rapo æquales, ab ipſo nobis miſſas memini: Illius folia ut plurimum ſubtus vireſcebant, flos dilute rubeſcens, carnei erat coloris, & interdum albicabat, inodorus. Cujus ſemine natas aliquando habui plantas ſimiles planè flores proferentes, folia etiam hederacea: ſed quę aut matris folia omnino referebant, hoc eſt, ſubtus viridi miſto colore palleſcebant, aut purpuraſcebant Byzantini Cyclamini foliorum inſtar, eáq; supernè albis frequentibus maculis aſperſa erāt, *varietas fol.* etiam nonnulla ad umbilicum alba macula inſignita, alia minimè. Tam hoc verò, quàm Byzantinum magis ſerotinum ſupra enumeraris, & Octobri ut plurimum duntaxat florere incipiens in Novembrem uſque. Byzantini ſemen dūtaxat ſemel obſervare potui, licet aliquot capitula diu retineret quæ ad frugem perventura videntur, hiems tamen ſemper corrumpebat; illud autem erat duplo majus eo quod Belgicus proferebat. Belgico autem hederaceo folio ſimilis è Britannia Galliæ poſtea inferri cæpit.

HABVI etiam aliquando Cyclamini verno tempore florentis paucas plantas, ſemine ex *Cyclam. vern.* Belgicâ mihi miſſo natas, quæ tertio à ſatu anno flores proferre cæperunt, odoratiſſimos ſanè, & vulgari ſaturatiores, paulóque graciliores: folia alijs minora, in ambitu ferè criſpa, & foliorum hederæ formam imitantia, teneriora tamen, ſupinâ parte candicantibus maculis aſperſa, angulorum etiam mucronibus albicantibus, pronâ omnino purpuraſcētia. Primus inter Belgas eam plantam habuit Ioan. de Brancion munere Alphonſi Pantij, cujus deinde ſemine natæ plantæ in aliorum poteſtatem venerūt. Sed N. V. Ioan. Boiſot aliud genus alere ſolebat oblongiore folio, ut mihi, cùm ante aliquot annos illius ſemen mitterer, per litteras ſignificabat. Is etiam M. D. XCI. anno aliquot bulbos verni miſit: qui ſequente Aprili flores tulerunt.

AT quem noſter Lobelius apud inſubres luteo flore obſervaſſe ſcribit, videre nondū mihi contigit. *Cyclam. luteo flore.* Quemadmodum nec eum de quo mihi relatum eſt parva radice avellanæ magnitudine, æſtate florem vulgari majorem proferentē, & in declivitate montis naſcentem, *Cyclam æstivus.* qua iter faciendum eſt ijs qui Româ Florentiam proficiſcuntur, ultra pontem Milvium ſecundùm rivum *aque traverſe* dictum: qui fortè Hoghelandij alter eſſe poſſet.

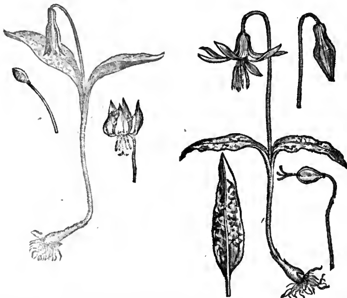
TERTIA Novēbris anni M. D. XC. ſcribebat ad me è Candiâ Cretæ inſulæ urbe diligentiſs. Ioſephus de Caſa bona Belga & Ser^mi^ Thuſciæ Ducis Horti Medici præfectus, in eam in-

fulam obſervandarum ſtirpiũ gratiâ à ſuo Principe ablegatus, ſe inter reliquas plantas quas Novembri florentes iſtic inveniſſet, Cyclaminum albo flore obſervaſſe. Sexennio verò poſt adfetebat Gallus quidam thizotomus Galliam, Italiam, Germaniam peragrare ſolitus, in Bataviam, ratiores quaſdam ſtirpes, inter quas Cyclamini radices, quem albo flore prædi-tum eſſe tefetebat.

Cyclam. albo flore.

DENTALI. CAP. LX.

Dens caninus purpuraſcente flore. Dens caninus albo flore.

Dens caninus purpuraſcente flore.

VT Supetiot Autumni initio, plutimùm ſuos flotes ptoducit, & ſtatim folia: ſic huic plantæ ineũte vere bina plerumque folia (raró terna) prodeunt, mutuò ſe amplectentia, & florem occulentia, liliaceis proxima, breviora tamẽ & latiora, ad Allij urſini formam valde accedentia, craſſiora & magis carnoſa, multis magnis maculis ex atro putpuraſcentibus aſpetſa, baſi anguſtâ, paulatimq; in latum extensâ, deinde in muctonem deſinentia: explicatis folijs, conſpiciendum ſeſe præbet flos, dodrantali pediculo enodi & vacuo putputaſcentiq; innitens, ſex oblongiuſculis folijs conſtans deotſum inflexus & ſpectans, qui aëris (Solis radijs excalefacti) tepore ſeſe explicat, foliáq; ſutſum reflectit Cyclamini inſtar, elegantis & dilutioris purpurei coloris, ſenis intus ſtaminibus purpureis, & candido triſulco ſtilo, nulla odoris gratiâ placens, ſed ſolâ elegantiâ commendabilis: flori ſuccedit trigonũ capitulum, cõtinens aliquot ſemina Leucoij bulboſi ptæcocis alterius ſeminibus fere reſpondentia, ſed longiora gracilioraque, flaveſcẽtis coloris: radix longa, infimâ ſede craſſiot, multiſq; candidis fibtis ſtipata, & plana quadam appendice, unicâ aut plutibus, donata, quæ velutr radicum ſuperiotis anni & præcedenrium aliquot veſtigia ſunt, patte autem ſuperiore paulatim gracileſcens, unde caulis emetgit, ſummâ tellute bina folia proferens. Quamdiu nullum florem dat hæc planta, unico duntaxat exit folio.

Copioſè naſcitur ad quorundã montium radices herbido & udo ſolo, nõ procul Grätzio Stiriæ provinciæ metropoli, & Ser^mi Archiducis Auſtriæ Catoli regiâ. Similis planè colotis in Allobtogum montibus erutam & in Belgicâ à Waletando Donrez nobis aliquando miſſam memini: Sed & circa Baionam naſci, vicinis Cantabrorum montibus, mihi teferebat C.V. idémque Medicus Regius Ioannes de la Riviere. Flotet Aprili, intetdum etiam matutius, in hortis præſertim culta.

Dens caninus albo flore.

Aliud verò genus ereſcit in Apennino & Euganeis montibus, cujus folia longiora, maculas albas diutius retinentia, initio dum exeunt, florem etiam amplectentia, qui ſupenore major plerumque eſt, vel lactei omnino candoris, vel miſtis putputaſcente albóque coloribus con-

bus conſtans,ſtaminibus albis,apicibus nigricantibus, huic ſuccedit trigonum caput ſemina alteri paria continens:radix etiam longa, & ſuperiore craſſior. Hanc aliquando accepimus à C. V. Vlyſſe Aldrovando, totius Naturæ miraculorum ſcrutatore diligentiſſimo, & Medico excellentiſſimo, tum ab ampliſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo Patricio Patavino,& à C. V. Achille Cromero, Medico,cùm Patavij viveret: Verùm ſimiles etiam radices ad me Francofurtum mittebat anno M. D. XCI. Ill^{ris} Vir Ioan. Vincent. Pinellus.

VVLGO à Stiriæ Medicis & Pharmacopæis Dentali, à nonnullis verò ruſticis Schoſswurtz appellatur Prior: ex Allobrogibus autē miſſa, Satyrij erythronij nomine, qua etiam appelatione uſus Lobelius in Adverſarijs & Obſervationibus. Altera Pſeudohermodactyli & Dentis canini nomine ex Italia miſſa. Vtraque frigoris patientiſſima. *Nomina.*

Stiriacas mulierculas radicis exſiccatę pollinem pultibus puerorum inſpergere ſolere, ad enecandas eijciendáſque ventris tineas, mihi relatum eſt. Ex vino autem hauſtum mirificè coli dolores mitigare expertus eſt doctiſſimus vir Thomas Hauſtain, Ser^{mi} Archiducis Caroli primarius medicus (qui multos ejus bulbos Viennam uſque non ſemel mihi miſit) inſuper corporis vires reficere & nutrire; ex aquâ verò pueros epilepticos juvare. *Facultates.*

ORCHIDES. CAP. LXI.

VIENNENSI agro & vicinis Provincijs frequentia ſunt Orchidum varia genera, quæ in Belgicâ etiam videre memini, quarum hiſtoriam, cùm ab alijs deſcriptæ ſint, minimè repetendam eſſe duximus. Quæ verò numquam antea mihi conſpectæ fuerunt, quáſque à nemine obſervatas ſuſpicor, earum porrò hiſtoriam hoc capite cōſcribemus, initium ab omnium, quas umquam viderim, maximâ, facientes.

BINA habet hæc Orchis folia, Ellebori albi folijs amplitudine non cedentia, aliquot venis à pediculo ad extremum uſque folium productis ſimiliter inſignita, ſupernè virēria, infernè dilutiora, prorſus tamen ſplendētia: caulem cubitalem, paucis foliolis ſive involucris præditum, pentagonum: flores in ſummo ſpicatim cohærentes, cujus autē coloris, cujúſve formæ, ignoro, cùm, antequàm aperirentur, plantam duntaxat obſervaverim: radices binas, craſſas, & parvi napi modo oblongas, ſupra quas infimo cauli inhærent aliquot fibræ ſatis craſſæ. *Orchis I. amplis. foliis.*

Solùm mihi conſpecta eſt hæc Orchis Maio menſe anni M. D. LXXIX. in declivitate montis in quo extructa eſt arx Ill. V. Balthaſaris de Batthyan p. m. Grebén nuncupata, inter Dravum & Savum amnes, binis ultra Waraſdinum milliaribus. *Natales.*

Orchis latifolia altera.

Illius genus haud dubiè erit, quod non modò in ſilvis Nemethwywar oppidi vicinis, ſed etiā in Leytano ſaltu ſupra Manderſtorf obſervabam, folijs quidem magnis & latis, ſed infra ſuperiorum amplitudinem, caule pænè cubitali, magnis floribus ſpicatim congeſtis, ejuſdē cum aliarum orchidū floribus formæ, purpureis maculis aſperſis, exalbidâ galeâ flores ſingulos tegente, radicibus geminis, craſſis, ſuperiore tamen brevioribus. *Orchis lati-fol. altera.*

PLVRA ſunt Alteri folia, anguſtiora, caulis gracilior, pedalis, flores rubri pulcherrimi, quales ferè in Belgico illo Orchidis genere videre memini, quod è pratis Lovanio vicinis eruebatur. *Orchis II.*

Creſcit in eodem jugo Grebén pone arcem, & pleriſque gramineis locis, inter flumina Muram & Dravum, tum apud Sackturnya Ill. Comitis de Zrinio arcem. *Natales.*

TERTIVM genus elegantiſſimum, binis craſſis bulbis pręditum, uno ſucci pleno, altero flaccidiore, quod in Orchidibus vulgare eſt; folijs longis, anguſtis: caule interdum pedali, ſpicâ florum elegante, odoratâ, quorum galeola obſcurâ purpurâ niret, hiatus cum propendente labro candicant, purpureiſque maculis inſigniuntur. *Orchis III.*

Invenitur in pratis Nemeth-wywar Dn. de Batthyan vicinis, ſupra Rabam, & inter flumina Muram & Dravum. *Natales.*

QVINA aut ſena ſunt Quartæ folia, caulis palmaris aut amplior, aliquot minoribus folijs cinctus: ſpicâ elegantium puſillorum florum purpuraſcente galeâ tectorum, prominulo labro *Orchis IIII.*

Z 2 & in

Orchis Pannonica IIII.

Orchis V.

& in quatuor barbulas diviso, albo, purpureis punctis distincto, parvo calcari à tergo prominente, tenuis odoris, sub quo, ut in reliquis Orchidibus torosum & contortū est capitulum, exiguum semen scobis instar continens: geminas radices habet testiculorū modo efformatas, unam plenam, alteram marcidam, supra quas ex imo caule ortæ fibræ expanduntur.

Natales. Nascitur ad montis Glesenfeld imminētis radices, binis supra Neapolim Austriæ miliaribus, abundantius tamen in montium tenui gramine tectorum declivitatibus, supra Radaun, Medeling, Baden, & plerisque alijs editioribus siccioribusq; locis Viennæ vicinis.

Illi similem eruebam montibus Grebén proximis, sed longè ampliorem, crassioréque & longiore spicâ præditam.

Orchis V. QVINTA quatuor aut plura habet folia, summâ tellure jacentia, Belgicæ orchidis quæ passim in pratis maturè purpureum florem fert, similia, sed nullis maculis aspersa: caulem palmarem, aliquot minoribus folijs septum, cujus summum, multi flores, exigua galeâ duobus foliolis constante, tribúsq; alijs foliolis galeam ambientibus, latiore barbâ propendente, & obtusiore calcari præditi, spicatímq; nascentes exornant, coloris aut purpurei saturatioris, aut dilutioris, aut ferè carnei, atque etiā omnino albi, barbâ tamē plerumque vel exiguis, vel majoribus maculis saturè purpurascēribus aspersâ, interdum etiam prorsus nullis, præsertim in lacteis floribus: semen ut in reliquis contortis vasculis continetur: geminas radices, unam superioris anni flaccidiorem, alteram recentiorem, succulentam, tegunt multæ candidæ crassiusculæ fibræ.

Natales. Inveniuntur passim in pratis Viennæ vicinis. Similem etiam observabā anno M. D. XXCI. in pratis urbi Londiniēsi in Angliâ proximis: ubi & aliam eruebam grandiore paulò florum purpureorum spicâ, teterrimi fœtoris.

Orchis VI. INGRATI etiam odoris est, quam non ineptè Tragorchin minorem nuncupari posse censet Ioan. Hoghelandius, cujus iconem & binos bulbos ad me misit ante bienniū. Dodrantali assurgit caule, quem terna aut quaterna ambiunt angusta folia: summus caulis sustinet breviorem spicam florum elegantis interius rubri coloris, internè verò paulò dilutioris, trifido labro propendente

Natales. Rara inventu erescit in marinis aggeribus, interdum etiam reperitur circa Hagam Hollandiæ. In hortos autem translata, latius explicat florum comam, in meræ quasi formam desinentem.

Tempus. Omnes autem Maio mense florēre solent, præter primum genus quod paulò serius flores promit.

TRIA

Orchis Batavica VI.

Orchis Pannonica VIII.

TRIA plerumque habet Septimum geous angusta folia, alioqui teliquis Otchidibus si- Orchis VII.
milia, viridia, cauliculum palmarem, spica flosculorum ex herbaceo pallidi coloris, tribus apiculis constaotium, & moschi odorem refereotium, exornatum: unicam radicem, rotundam pisi magnitudinc, supra quam longæ propagines exporriguntut, quæ novas subinde plantas generant.

Exit copiosè in eolle monasterio Neuberg vicino, & Iuoio floret. Natales.

Er hæc quidem de Orchidibus orbiculatas radices habentibus. Quæ verò sequuntut, geminis licet radicibus sint præditæ, in orbem tornatæ non suot, sed in aliquot appendices desinunt, & quasi palmas imitantur.

LILII primùm enascentia folia tria aut quatuor habet Octava, dilutioris & quasi pal- Orchis VIII.
lentis viriditatis, nulláque macularum aspergine notatis, ingrati saporis: palmarem caulem amplectuntur aliquot foliola, in cujus summo fastigio flores spicatim digesti nascuntur exalbidi & quasi pallescentis coloris, nullis puoctis distincti, anterius morionum hiantibus cucullis similes, utrinque auriti, & latiusculo pallido labro propendente, posteriore verò parte corniculum habentes, ut consolida regalis, aut Linaria, sed latius & obtusum, graviter odorati, florum sambuci odorem referentes: ad horum exortum siogula foliola nascuntut pallentia, & floribus colore respondentia: radices geminæ, veluti palmæ, in bioos, ternos, aut plures digitos distributæ sunr, quarum vetustior fungosa, nigrior, & flaccidior est, altera candida, vegetior ac solida, paucis supra earum exortum nascentibus fibris.

Aliud genus est formâ, magnitudine, ceterísque notis illi par: sola varietas in floribus, qui in hoc purpurei suot, foliola sub floribus nascentia etiam purpurascunt.

Invenitut utrumque genus non modò in Leytano saltu supra Manderstorf, alijsque Au- Natales.
striæ inferioris silvis: sed etiam editioribus quibusdam ptatis Viennensi saltui proximis. Floret autem Aprili, noonumquam etiam Maio, pro mitiore videlicet aut rigidiore vernalis aëris constitutione.

CETERVM non incommodè forsitan Pseudorchis appellari possit elegans plantula, quam Pseud-orchis uni-
ex Italia rediēs observabat anno M.D.XCIII. eruditus vir Gulielmus de Mera, Batavus Me- folia.
dicus, & mihi Fraocofurti commuoicabat, paulò ante meum ex eâ urbe discessum.

HABET verò illa unicum folium, ex membranaceo quodam involucro prodiens, semuncialis latitudinis, duarum unciatum aut amplioris lōgitudinis, multis venis secundùm longitudinem excurrentibus, & medio nervo præditum, valdéque tenue, dum resiccatum est:

ex eodem involucro prodit & cauliculus semipedalis aut minor, gracilis, à medio ad summum fastigium, flosculis quibusdam onustus, quorum forma mihi ignota, quia siccã plantam duntaxat videre contigit, in qua inhærebãt adhuc flosculorum petioli, & bina aut terna capitella, instar capitulorum Orchidis: radix bulbosa est, aliquot membranaceis involucris tecta, præter Orchidum naturam, sub qua multæ tenues fibræ exeunt, ut in Allij generibus, cum quibus affinitatem quandam habere videtur, radicis ratione, cui plerumque adhuc inhæret superioris anni jam exsucca, & cauliculum retinens. Cùm porrò mediã quandam naturam habeat hæc planta, & peculiare caput non videretur requirere, Orchidibus subijciendam esse existimavi. Per me tamen semper licebit alijs, quo velint loco reponere, & nomen illi imponere.

LEIMODORON. CAP. LXII.

ORCHIDIBVS quodammodo cognatum λειμόδωρον sive αἱμόδωρον, Theophrasti, vel ὀροβάγχη Dioscoridis, & Cynomorion Plinij, cujus varia genera inveniuntur multis Provincijs communia.

Pseudo-leimodωron.

Orobanche 1.

Pseudo-leimodωron. AT congenerem illi plantam, quippe quæ superna parte ipsum æmuletur, in mõtanis supra Badenses thermas observabam, quæ nusquam antea, quod meminerim, mihi fuit conspecta. Pedali assurgit illa caule, frequentibus secundùm radicem foliolis, tamquã vaginulis, involuto, spicam gestans florum quatuor folijs cõstantium, superiore in corniculum desinente, & promuscide quadam inter media folia prominente, cui adnatæ sunt duæ tenues barbulæ: floribus striata & longa subsunt capitula, semine exili & orchidũ simili plena: subrotundam radicem non habet, qualem suo haimodoro tribuit Theop. lib. VIII. Hist. plant. cap. VIII. sed crassas, longas, & obliquas fibras habet, quemadmodum ea planta quæ vulgo Helleborines nomen obtinuit. Tota stirps saturo purpuræ & planè violaceo colore prædita est. Floret Iunio.

Similem ferè, sed multò dilutioris coloris olim observare memini non modò in silvâ illâ agri Mompelliani, in quâ cœnobium Gramont dictum, sub Ilicis arboribus, sed alijs plerisque silvis.

Orchis abortiva Lobelij. Coagulũ terra Plinij. Non dubium est quin his adnumeranda sit, ea quam Lobelius Orchidem abortivam, Germani Margendachm Belgæ Voghels-nest appellant, quámque nonnulli Coagulum terræ Plinij esse ariolantur, cujus meminit lib. XXVII. cap. VII.

αἱμοδώρου varietas. Porrò Orobanches illius legitimæ Dioscoridis, sive αἱμοδώρου Theophrasti, variæ sunt species. Aliæ enim elatiores, aliæ humiles, aliæ exalbidi coloris, aliæ flavescentis, aliæ fusci,

aliæ

Orobanche III. πολύκλωνος.

Radix cava major.

aliæ subcærulei: nonnullæ aliarum stirpium radicibus adnascuntur, plurimæ per se subsi-
stunt, & solæ inter alias plantas & gramina nascuntur: pleræque autem omnes unico simpli-
cíque caule sunt præditæ, interdum ramosum & multifidum illum habent. Omnium verò *Orobanche I.*
maxima passim in omnibus Europæ silvis nascitur, ut existimo: certè nullas adij, quin ipsam
non repererim: eam quia apud Belgas sæpius Genistæ vulgaris radicibus innascitur, Her-
bariorum turba Rapum Genistæ appellat, Belgæ Brem raepe/ Vngari, quia recta assurgit &
firma est, *Misé gyertbyá*, missalem candelam sive cereum appellãt. Quæ subcæruleo est flo- *Orobãche II.*
re, cardui vulgaris inter segetes nascentis radicibus inhærentem olim eruere memini, cùm
Mompellij viverem. πολύκλωνον autem aliquoties observabam in siccioribus quibusdam *Orobanche*
pratis, & nuper admodum ad me mittebat cum aliquot alijs siccis stirpibus Amplis. vir Ia- *III. πολύ-*
cobus Ant. Cortusus, de qua nõnullos suspicari aiebat, Papaver spumeũ esse, solâ ea ratione *κλωνος.*
nixos, quod recens nata, tota molicella fuisset & lactei ferè candoris: sed infirma est hæc ra-
tio. Ceterùm Orobanches majoris, Rapum genistę nuncupatæ, resiccatæ & tritę pulverem *Orobanches*
ex tepido vino haustum, præsens ad coli dolores remedium esse, Belgæ prædicant. *facultates.*

FREQVENS est etiam in Leytenberg, atque alijs silvosis montibus urbi Viennæ vici- *Radix cava*
nis, tum multis Pannoniæ locis, vel circa sepes, vel ad silvarum margines inter vepres ea *major.*
planta, quam ab orbiculatâ radice, & subtus nonnihil excavatâ vulgo Radicem cavam no-
minant: quæ florem habet aut carnei rubrive dilutioris coloris, magnâ ex parte, vel omni-
no albi, aut egregiè & saturè rubentis, qui rarò conspicitur. At minorem illam Germanicis *Radix cava*
& Belgicis officinis apprimè notam, quæque passim in Germaniâ & Belgicâ inter vepres & *minor.*
frutices nascitur, nusquam in Austriâ vicinisque Provincijs videre memini. Ceterùm ma-
jor illa ex carneo rubente flore, & albo, frequens circa Francofurtum, etiam in hortis fru-
ctiferis arboribus consitis, intra urbis mœnia.

ELLEBORINE RECENTIORVM. CAP. LXIII.

SPVRIIS Orchidibus cognata est ea planta quæ à Recentioribus nonnullis Elleborine cognominatur, à foliorum cum Ellebori albi folijs potius similitudine, quàm ab effectu. Ejus autem aliquot observabam genera foliorum amplitudine, & floris colore variãtia.

PRIMÆ & omnium elegantissimæ caulis est singularis, pedalis aut majoris longitudi- *Elleborine I.*
nis, firmus, aliquantulum lanuginosus, quem quaterna aut quina ambiunt folia, venosa, El-
lebori albi folijs similia, alternatim ut in illo disposita, subhirsuta, & amaricantis saporis: ex
folioli

Elleborine recentiorum I.

folioli quod extremo cauli insidet, nonnunquam & ex proximi, sinu, prodit flos unicus, longo pediculo nixus, quatuor foliolis crucis forma decussatis, oblongis & mucronatis constans, coloris ex purpurâ nigricantis, quorum superum & inferum majuscula sunt, lateralia verò, admodum angusta, & interiore parte lanuginosa: ex horum umbilico emergit & protuberat membranaceus quidam, tumens, concavúsque utriculus, columbinum ovum ferè æquans magnitudine, superiore parte secundum umbilicum nonnihil apertus & hians, instar calceoli paruli oris, cui color aut luteus, aut pallidus, internè nonnihil villosus, infernè autem purpureis quibusdam venis secundum longitudinem distinctus: hiatum tegit duplex ansula, quarum superior alba, tenerior, purpureisque maculis conspersa, inferior verò densa herbidi coloris, & veluti cancrorum ocellos in lateribus habens: ipse flos non penitus odoris expers: capitulum illi succedens oblongum, minimi digiti crassitudinem æquans, triangulum, tenue & veluti pulvereum semen continens, instar Orchidum: radix nigra, non valde crassa, in longitudinem & latitudinem obliquè summâ tellure sese spargens, multísque fibris donata, superiorum annorum caulis impressa vestigia retinens, qualia in pseudocorallio ferè conspiciuntur, extremitatibus semper in novum germen extuberantibus; amariusculi gustus.

Silvosis quibusdam Leytenberg locis supra Brutesrstorf, demonstrante Ill. V. Augerio de Bousbeque primùm observabam: deinde apud Closterneuburg prato quodam declivi sub coryli fruticibus, & in silvis Entzestorf vicinis eruebam: omnium autem abundantissimè nascitur in Pannonicâ quadam silvâ, magno miliari ab arce munitissimâ Nemethwywar Ill. V. Balthasaris de Bathyan. Deinde rhizotomæ mulierculæ in Viennense forum inferre cœperunt, postea quàm à nobilibus matronis expeti intellexerunt. Ab amicis etiam intellexi in Herciniâ silvâ, præterea circa Fuldam alijsque Germaniæ silvosis locis copiosè nasci.

Varietas. Sunt qui albo flore inveniri dicant, quam sanè nondum vidi, nec eam quam in œnipontinis montibus observasse ait doctissimus & diligentissimus Matthias de Lobel, purpureo utriculo: nam plures quàm mille stirpes vidi diversis locis erutas, omnes autem utriculum habuerunt flavum. Cujus etiam coloris erat quam Ill. Batthyanus è postremis Pannoniæ limitibus Daciæ proximis ante aliquot annos mihi adferebat, cùm ex eâ profectione rediret. Pannonicæ etiam similis quæ & in Herciniâ & reliquis Germaniæ silvis nascitur.

Nomina. GERMANI Marien schuch & Pfaffen schuch appellant, Vngari *Ezerethgyuv fu*, id est, millebonam herbam, quasi χιλιοδύναμιν dicas: quibusdam Elleborine ferruginea est.

Gesnerus. C. V. Gesnerus in Epistolarum lib. III. frequentem apud Helvetios inveniri scribit, luteúmque florem illi tribuit. Cosmosandalos Pausaniæ forte fuerit, inquit, nam & sandalij formam refert flos, & punctis seu literis quibusdam notatur, etsi Pausanias Hyacinthum esse conijcit, sed huic cum sandalio nihil. Quidam vir doctus Lonchitin primam esse putat: ego ad Elleborines vulgo nuncupatæ, species refero. Nostri Unser frawen schuch appellant, hoc est, calceolos Virginis, à forma floris. Hactenus Gesnerus.

Simlerus. Iosias item Simlerus ad calcem Commentarij de Alpibus, illius in hæc verba meminit. Andenbalen cubitum fermè æquat, folio Plantaginis aut Ellebori albi, terna aut quaterna per caulem folia habet, ex quibus erumpit ut in perforatâ, in summo unus flos, rarò duo, is luteus est, oblongus, luteum ovi exprimens, concavus, quem ambiunt apices, seu folia potius ignita rutilantia: morionum habitus procul contuentibus refert, aut demonum larvas, cadente flore semen in siliquâ continetur. Damasonij aliqua species.

Elleborine II. PEDALEM habet Altera caulem aut ampliorem, firmum, quem per intervalla involvunt inordinata folia sena aut septena, nervosa, Ellebori albi folijs similia, sed angustiora, ingrati & amari gustus: flores in summo caule denos aut duodenos, spicatim congestos, albos, quinis folijs constantes, & in medio veluti parvam galeam complectentes, subflavo labro, non multum ab orchidis generibus distantes, inodoros: angulosa etiam, striata &

contorta

contorta habet (ut illæ) capita, minimam semen & scobis instar continentia: radices crassiusculas, fibrosas, ex uno veluti capite prodeuntes, & sparsas, subrufescentis coloris.

Provenit in opacis Galliæ, Germaniæ, Austriæ, Vngariæ locis, etiam in Pannonia inter- *Natales.*
amni, inter Dravum & Savum flumina. Hæc duo genera præcociora sunt reliquis, & Maio plerumque florere solent.

Elleborine recentior III.

Elleborine recentior VI.

PARE est Tertia magnitudine, paulò latioribus folijs, minoribus floribus, qui etiam *Elleborine*
quinque folijs constant, & galeolam cum prominente labro amplectuntur, colorisque sunt *III.*
herbacei, interius nonnihil candicantis, nullius odoris, quibus torosa contortáque capita subsunt: radix secundæ similis.

Invenitur in quibusdam Austriæ & Pannoniæ sieccioribus pratis, & in Noribergensi sil- *Natales.*
va urbi vicina, ad Latomias.

QVARTO generi minor est altitudo, similia interdum folia, nonnumquam multò la- *Elleborine*
tiora: flores aut omnino purpurascentes, aut propè carnei, secundi generis floribus prorsus *IIII.*
similes: nec radix differt.

Crescit in montanis pratis & cæduis silvis Austriæ. *Natales.*

CVBITALEM altitudinem superat Quinta, & amplissima omnium sunt illi folia atque *Elleborine V.*
oblonga purpurascentium florum spica.

Nascitur in multis Pannoniæ & Austriæ silvis, & ad montanorum pratorum margines: *Natales.*
sed nusquam frequentius, quàm in eâ silvâ, in qua Prima abundat.

SED in eadem silva, alijsq; Zollonock vicinis, Sextum genus cubitali caule, tenui, rotun- *Elleborine*
do, geniculato, quem in singulis geniculis alternatim ambiunt angusta folia, Secundi gene- *VI.*
ris folijs non dissimilia, eruere memini: cujus summus caulis desinebat in spicam sex, octo, aut plurium interdum florum, quinis folijs elegantissimi dilutiq; purpuræ coloris constantem, inter quæ latebat quædam veluti galeola, muscarum proboscidi similis, labrũ inferiore parte adnexum habens, æqualis ferè cum folijs longitudinis, candicans, intus striatum; sustinebantur ij flores anguloso, tortili, hirsutóque nonnihil capitulo: radix illi fibrosa, Secundæ similis.

Florent hæc quatuor genera Iunio, nonnumquam etiam Iulio. *Tempus.*

NEC inelegans est Elleborines Recentiorum illud tenellum genus, quod Gulielmus de *Elleborine*
Mera, Medicus, ex Italia rediens, observabat, & mihi etiam Francofurti donabat. Erat verò *VII.*

illud

illud pedalis ferè altitudinis, gracili caule, tribus folijs prædito, Elleborines vulgaris folijs forma similibus, & quinque nervis per longitudinem eorum excurrentibus, sed longè minoribus, ut quæ circiter unciam longa sint duntaxat, semunciam lata: summus caulis in spicam florum desinit, Orchidis & Elleborines vulgaris flores imitantium, sed minorum: radix summâ quasi tellure sparsa, crassiusculas, succulentásque fibras egerat.

Elleborus albus exalbido flore.

Elleborus niger legitimus.

Elleborus albus duorum generum.

CETERVM Elleborus albus, tam qui albicante, quàm qui ex rubro nigricante flore præditus est, frequens admodum in Austriâ & vicinis regionibus: flore albicante quidem in pratis Viennensi urbi proximis, & ad Alpium radices sitis, atque plerisque Vngariæ pratis: at ex purpurâ nigricante, in omnibus cæduis silvis in edito aut in collibus sitis.

Vtrumque Germani Weiß Nießwurtz/ Galli *Ellebore blanc*, Vngari *feyer hanyor* appellant: Hispani *Vedegambre blanco.*

Ellebor. niger legitimus.

Elleborus item niger legitimus albo amplóque simplicis rosæ instar flore, qui marcescens purpurascit, valde frequens est vicinis Rehenaw, Neubergensis Abbatis domicilio, quatuor supra Neapolim Austriæ miliaribus, & Staremberg Mag^ci Dn. de Heusenstain arcem locis, & plerisque alijs ad montium radices, ubi primus illum observabam: nam ante illis ignota erat, & alterius cujusdam plantæ radicibus utebantur pharmacopæi, ut sequente libro dicemus.

Veratr. nigr. II. Dodon.

Non minùs frequens est, sed vicinioribus Viennæ locis, Veratrum aliud nigrum viridi flore, quod Dodonæi secundum est: copiosè enim crescit ad Viennensis saltus initium, quâ Viennâ ad Carthusianorum cœnobium Maurpach, & Tulbingam iter est, umbrosis locis, & vicinioribus etiam, ad silvarum margines.

Nomina.

Germani Christwurtz/ quod ipsa bruma, circa Christi natalem diem flores promere incipiat; Galli *Ellebore noir*; Hispani, *Vedegambre negro, y yerua de Vallesteros*; Vngari, *fekete hunyor*, nominant.

Veratr. nigr. III. quorundam.

Veratrum autem nigrum Tertium quibusdam nuncupatum, quod nonnulli etiam Plinij consiliginem appellant, Germani Lausskraut/ quod pediculos interimere credatur perinde ac Staphisagria, quam eodem nomine indigetant, in Austriâ & Pannoniâ observare non memini: at plerisque Germaniæ locis sponte nascens frequentissimum, cujus iconem etiam hîc subijciendam putavi, ut, quam intelligam, Lectores agnoscere queant.

Veratr. nigr. IIII. peregrinum.

Aliud porrò ejus genus nuper admodum observatum, non valde dissimile formâ, nec reliquis

Veteratrum nigrum 11. Dodon.

liquis notis: folia tamen paullo atriora quàm in præcedente mihi videntur: deinde florum, qui herbacei etiam sunt coloris, sexque foliis constant, & tintinnabulorum instar concavi propendent, ore, præsertim trium inferiorum, ex purpurâ nigricant: medium autem florem occupant bina aut terna cornicula, numerosis staminulis cincta, ut in præcedente genere.

Perenne non est hoc genus, ut nec præcedens: sed producto semine plerumque perire solet.

POLYGONATVM. CAP. LXIIII.

MAGNA etiam in Polygonato varietas. Nã prærer vulgare illud Latifoliũ, quod in omnibus, quas unquã adij, Provincijs familiare est: & Angustifolium, sive minus Herbariorum, quod plerisque Germaniæ locis nascitur. aliquot alia genera in Pannoniâ, & Austriâ observabam, nulli (ut in Pannonicarum stirpium Historiâ dictum) adhuc, quod sciam, descripta: tametsi Secũdùm Cordus lib 1. Historię de Plantis, angulosi Polygonati nomine fortè insigniat, Quartum latifoliũ Matthiolo notum fuisse videatur. Nos porrò omnia genera, in duo primaria distinguemus, nempe Latifolium & Angustifolium. *Polyg. nati multa genera.*

PRIMVM Latifolium, formâ simile pænè vulgari, in duplo majorem tamẽ altitudinem excrescit, ampliora habet folia, longè plures flores, majores baccas, crassiores caules, & radices. *Polygonat. latifol. 1.*

Polygonatum latifolium. 1.

Sponte nascitur, vulgari permixtum, in quibusdam Austriæ & Pannoniæ umbrosis locis. *Natales.*

ALTERI Latifolio, pedales sunt caules, striati, firmi, non valde inflexi, sed recti fermè, folia vulgari similia, eodémq; modo, hoc est, alternatim, circa caulem disposita, brevioribus tamen quàm in illo spatijs, minora etiam, firmiora, ingrati gustus: ex singulis alarum sinubus, duo aut tres exeunt flores, brevibus, magnáq; ex parte singularibus petiolis inhærentes, vulgari, cùm formâ, tum colore, similes, verùm majores, & odore (qui in vulgari nullus est) floris spinæ Appendicis, sive Oxyacanthæ vulgo creditæ: baccæ deinde virides initio, & sphericæ, quemadmodum in vulgari, majores tamen, postea nigricantes, semen continentes osseum, durum: radix longa, obliqua, geniculata, candida initio dum recens eruta, deinde pallescens, nõnunquam etiam purpurascens, præsertim circa germina, vulgaris radici ferè par, tametsi etiam aliquantulum tenuior inveniatur, interdum verò amplior, ubi videlicet pinguius & benè subactum solũ nacta est. *Polygonat. 11. latiore folio.*

Frequens est in nemorosis illis montibus, vulgo Leytenberg nũcupatis, supra Mandersdorf, Brurerstorf, & in plerisque alijs Pannoniæ montibus trans-danubianis inter saxa, atque etiam ultra Dravum in Pannoniæ interamnis mõtibus, præsertim ad arcem Grebén. Sed nuper admodum abundè nascens reperiebam in silvâ quercubus consitâ ad lævâ Mœni fluvij, *Natales.*

Polygonatum latifolium II. Polygonatum latifol. IIII. ramosum.

ni fluvij, paullo infra urbem Imperialem Francofurtum, in quâ & Fraxinella, & Cneorum Matthioli crescit.

Tempus. Floret Maio: baccæ maturæ sunt Augusto: interdum etiam multâ hieme, atque ipsâ pæne brumâ, è caule pendentes conspiciuntur.

Polygonat. III. latiore folio. TERTIVM, superiori similem habet caulem, ejusdémque vel majoris etiam altitudinis, non adeò tamen rectum, sed magis inflexum: folia duplo ampliora quàm reliquorũ, ad Ellebori albi foliorum amplitudinem nonnunquam accedentia, dura, nervosa, lævia, dilutius virentia, neque subtus incana, ut superiorum, nonnihil acidi gustus initio, deinde paululum acris: flores alteri similes, inodoros tamen, neque ex singularibus petiolis singulos, sed binos aut plures ex oblongiore pediculo dependentes, ut in vulgari, cui etiam similẽ fructum habet: radicem albam, longam, obliquam, geniculatam, superiori magnitudine parem.

Natalis. Tempus. Crescit hoc copiosè umbrosis locis inter Brunnam & Weyspach, alijsque vicinis montanis silvis supra Viennam Austriæ. Floret cum superiore.

Polygonat. IIII. latiore folio. QVARTI latifolij caulis, pedalis est, nonnunquam cubitalis aut amplior, rotundus, incurvus vulgaris instar, in unum aut alterum, interdum etiam tertium ramum divisus, quem alternatim, Perfoliatæ vulgaris ferè instar, amplectuntur folia Polygonati folijs similia, molliora, subtus aliquantulum incana, saporis initio dulcis, deinde salivam cientis, & nonnihil acris: ad singulorum foliorum exortum, sub ipsis folijs, atque adeò ad illorum latus, eadem serie exeunt singulares petioli, longi, exiles, incurvi, ex quibus flores propendent singulares, concavi, Oenanthes, sive Lilij convallium floribus persimiles, sed magis hiãtes, atque in sex lacinias extrorsum reflexas divisi, interiore parte nigricantibus quibusdam maculis aspersi, odorati: fructus Polygonati angustifolij fructui similis, trigonus, initio viridis, per maturitatem paullo oblongior & rubescens, parváque corna interdum æquans, in quo multa albicantia grana congesta sunt: radix à vulgaris Polygonati radice differt: nam neque crassa est, neque adeò candida, sed exilis & nodosa, sive in frequentes nodos extuberãs, plurimis crassis fibris constat, ut Thalictri quædam genera, quemadmodum pictor scitè admodum expresserat, sed sculptor suâ negligentiâ corrupit.

Natales. Florentem unam aut alteram ejus generis plantã in umbrosis montis Wechsel silvis, deinde in Dutrenstein inter saxa & frutices mẽsibus Iunio & Iulio anni M. D. LXXVI. inveniebam, quæ in hortum translatæ, fructum ad maturitatem perduxerũt: frequentiorem biennio post magnámque, & in multas alas divisam, umbrosis quibusdam scrobibus inter filicis stirpes, in descensu Dutrenstein, paulò supra mapalia à mõtanis pastoribus habitata æstivis mensibus,

Polygonatum v. sive angustifol. i.

Polygonatum vi. sive angustifol. ii.

mensibus, florentem Augusto. Rami verò cum fructu nobis ex Silesia usque (ubi frequentem nasci audio) priùs communicabantur à Doctissimo viro Friderico Sebizio, Ducis Brigensis Medico: deinde etiam aliquot radices illinc transmissæ. Persistit in hortis, umbroso loco reposita, florésque & semina suo tempore profert.

ANGVSTIFOLIVM porrò Primum, ab Herbariorum vulgo minus nuncupatum, quod nobis ordine Quintum erit, cujúsque tenuia folia Rubiæ modo caulē per intervalla ambiunt, fructu initio versicolore, qualis est Graminis Parnasi quorundam, sive Vnifolij fructus, deinde per maturitatem rubro: in montanis quibusdā Stiriæ pratis, circa frutices & in umbrâ abundè nascens observabam. Ejus historiam, cùm ab alijs sit descripta, non retexemus, imaginem tamen subijciemus, ut discrimen, inter illius, & sequentis Polygonati angustifolij, plantas commodiùs conspici possit. *Polygonat. v. Angustifol. i.*

HABET Alterum Polygonatum angustifolium, nobis ordine Sextum, caulē cubitalem, angulosum, in multas tenues alas divisum, quæ æqualiter ex singulis angulis exoriuntur, quaternæ interdum, nonnunquam & quinæ, pro angulorum, qui in caule, numero: ramuli tenues longis & angustis folijs obsiti sunt, binis, ternis, aut quaternis, æqualiter in circuitu prodeuntibus, in quibus flores Quinto similes, paullò tamen minores, brevi petiolo dependentes inter foliorum alas sparsi sunt: quibus succedit fructus rotūdus, ruber, pulpâ plenus, aliquot ossea grana continens: radix vulgari similis est, candida, nodosa, propagines ad latera fundens, & candicantibus fibris obsita. *Polygonat. vi. Angustifol. ii.*

Mihi anno M.D.LXXX. communicatum elegantissimū hoc Polygonati genus à Doctissimo viro Achille Cromero Silesio, nunc Brunnensi apud Moravos Poliatro, quod ijsdem, quibus saxatilem Rubum, locis eruisse afferebat. *Natales.*

NVLLVM nomen vulgare istarum plantarum novimus, nisi quod tres priores, rhizotomæ mulierculæ, quæ in forum Viennense earum radices interdum venales adferunt, eodē cum vulgari Polygonato nomine Weisswurtz appellant: Vngari similiter, ut vulgare, *Salomon pöcheti*, id est, Salomonis sigillum, dicunt. Quarta tam illis, quàm montanis pastoribus & venatoribus, prorsus ignota est. Eam adumbrare videtur Matthiolus Lauri Alexandrinæ appellatione: verùm neque effigies satis scitè expressa, neque ejus historia tradita. Sive verò eam intelligit, quam nos hîc damus, sive aliam, nulla ratione ad Laurum Alexandrinam referri potest, quam Dioscorides non inter folia fructum ferre dicit, sed ἐν μέσοις, in medijs folijs. Theophrastus autem expressius ἐπιφυλλόκαρπον appellat lib. i. cap. xvi. & lib. iii. cap. xvii. *Nomina.*

cap. XVII. Histor. Plant. ubi eam Oymyrsines sive Rusci modo fructum ferre ait, ἐπιφυλλόκαρπόν ἐστιν ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυρσίνη: ἀμφότεραι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσιν ἐκ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου.

Commodius itaque, meo judicio, Polygonati generibus adscribetur, quàm Lauro Alexandrinæ, Nisi quis fortè ad Idæam radicem Dioscoridis referendam putet: sed cùm valde mutila sit ejus descriptio, difficile esse existimo, certi quidpiam posse statuere.

CETERVM mirari subit, quid Auctorem magnæ illius Plantarum Historiæ moverit, ut hoc Polygonatum (sive Laurum Alexandrinam Matthioli, meam enim iconem vidisse, aut historiam legisse vix puto) Hypoglossum Dioscoridis esse velit, cujus textum sic emendandum censet: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ (melius λευκῇ) τὰ φύλλα ὅμοιος. κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐπ' ἄκρου, καὶ ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μικρὰς ἐν τοῖς φύλλοις. Gal. item libro VIII. Simplicium ὑπόγλωσσον ὠνόμασται μὲν οὕτως, ὅτι παραφύσεις ὑπ' ἄκροις τοῖς κορύμβοις ποιεῖται γλωσσαρίων, id est, Hypoglossum sic nominatum est, quia propagines parvarum linguarum sub summis corymbis producit: ex quibus verbis intelligere licet, γλωττίδας sive γλωσσάρια, ligulas, non folia in medijs folijs nascentia. Hæc ille.

Hypoglossum Diosc. Diosc. imaculat.

Non inficias quidem imus, Hypoglossum, à nonnullis Laurum Alexandrinam creditam, habere γλωσσάρια potiùs quàm folia in medijs folijs, quanquam & folia sint, sed minuta, ex cujus (ubi majori folio plantæ inhærent) sinu nascuntur, ut in Rusco, flores bini interdum, deinde fructus orbicularis, instar corallij ruber, osseum nucleum continens. Sed hanc stirpem, quam pro Polygonato Quarto latifolio exhibemus, Hypoglossum esse posse negamus multis de causis: primò, quod neque pungentia sint illi, neque dura folia, sed valde tenella & mollia: deinde, quòd ligulas non producat sub corymbis, sed singulares, ut dixi baccæ, ex singulis petiolis ad foliorum exortum dependeant: postremò, quod frutex non sit semper virens, instar Lauri Alexandrinæ, sed totus caulis ad radicem usque pereat singulis annis, perinde ac in reliquis Polygonati generibus.

Polygonat. IIII. latif. non esse Hypoglossum.

Laurus Alexandrina Theophr. II.

Laurus Alexandrina.

VERAM porrò Laurum Alexandrinam, nunquam vidisse ingenuè fatebor, si ab ea quæ vulgo Bislingua dicitur, & Hypoglossum Dioscoridis esse censetur, diversa sit. Theophr. enim nusquam Hypoglossi meminit, sed Lauri Alexandrinæ duntaxat, locis jam notatis: & lib. I. cap. XVI. Hist. Plant. expressè eam recenset inter καρποφόρα μεταξὺ περιειληφότα τὸν καρπόν, hoc est, fructiferas quæ habent fructum quasi circumvolutum, & interceptum.

Laurus Alexandrina Veterum.

Præterea Plinius lib. XV. cap. ultimo Natur. Histor. Laurum Alexandrinam ab aliquibus Idæam vocari tradit, ab alijs Hippoglottion, & Carpophyllon, atque inter folia semen rubrum ferre. Ipse verò & Dioscorides eam in montibus nasci tradunt, Hypoglossi autem natales subticuerunt. Certè Bislingua, quam Viennenses mulierculæ auffenblat appellant, in montibus nascitur, & abundanter quidem, in monte imminenti oppidulo cui nomen Divi Georgij, in transDanubiana Pannonia, tribus ab urbe Posoniensi miliaribus, invenitur: unde Rhizotomi plurimam adferunt Viennam, & ejus urbis mulierculis vendũt: nam magno illis est in usu, præcipuè autem ad uvæ procidentiam. Non minus copiosam deinde observabã anno M. D. LXXIX. in montibus non procul à Zollonock Ill. Dn. de Batthyan oppido dissitis.

Bislingua.

Hanc Dalechampius Laurum Taxam, cujus Plinius Natur. Hist. lib. XV. cap. XXX. inter alia Lauri genera meminit, esse scribit, eandémque Dioscor. Chamædaphnem facit.

Laurus Taxa Plin.

Chamædaphne Diosc.

Ejus autem Laurus Alexandrina, quam baccis in medio foliorum impressis, nec ulla epiglottide tectis, exhibet, valde mihi suspecta est: an ipse similem viderit, me latet, mihi certè numquam conspecta.

AT anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo sexto, mittebat ad me vir eruditissimus Simon de Tovar Hispalensis Medicus, speciminis gratiâ Veræ Lauri Alexandrinæ

drinæ folia cum suis baccis, ad Theophrasti descriptionem paullo supra memoratam ad amussim congruentia: nam illa Hypoglossi quidem folijs magnitudine & formâ respondebant, verùm glossarijs sive ligulis carebant, tametsi è medio nervo folium secante baccæ rubræ tenuibus petiolis propenderent, minores quàm in Hypoglosso, sed osseum etiam nucleum continentes, nonnunquam geminum: atque postea ab ijs qui ex Italiâ redierunt, istic in quibusdam hortis satis frequentem eam plantam inveniri admonitus sum.

PÆONIA. CAP. LXV.

PAEONIÆ historiam plerique dederunt: eam hîc repetere non est operæpretium. Verùm quas præter illas observabam, vel semine natas, vel aliundè acceptas, prætermittendas esse non duxi, sed peculiare caput illis tribuendum.

Pæonia Byzantina I.

ELEGANS porrò est Prior, foliáque habet Pæoniæ vulgaris feminæ, aut ejus quæ πολυφυλλάνθη est, folijs non dissimilia, paullò tamen crassiora: caules illi similes, aut ampliores: florem summo fastigio sustinentes unicum, simplici octo, decem, aut plurium interdum foliorum textura constantem, non purpureorum ut πολυφυλλάνθης, sed rubentium & elegantissimorum; radicem multis nodis oblongis sive asphodelinis bulbis præditam, Pæoniæ feminæ instar. *Pæonia byzantina semine nata.*

Duorum autẽ est generum: Nam Vnius germina, cùm ineunte Vere prodire incipiunt, caules etiam, & foliorum pediculi, initio rubent, paulatim deinde per ætatem remittente se colore: folia ex atro virescentia, & pronâ supináq; parte splendentia sunt: flos saturè rubet, bináque, terna, aut quaterna longa in medio habet capita, multis staminibus purpurascentibus (quorum apices aurei) cincta, quæ matura dehiscunt, seméñque ostendũt longiusculum, nigrum, splendens, vulgaris Pæoniæ modo. Altius hæc assurgit, crassioresque habet caules. *Prior.* Alterius verò germina recens prodeuntia nõ rubent, sed ex albo virescunt, ut etiam caules & foliorum pediculi, folia superiore dilutius virentia, læviáque, supernè & infernè non minùs quàm superioris splendent: flos etiam paulò major, dilutiore magísque florido colore præditus est: ejusdem siliquæ, breviores, semina rotundiora, minus nigra & splendentia. Hæc non adeò liberalis est in proferendis floribus ut superior. Vtraque nata semine Byzantio misso *Scakaick* nomine. Floret Maio cum alijs Pæoniæ generibus, aut cum illæ florere desinunt. *Altera.*

Istarum semine mihi natæ sunt aliquot plantæ anno M. D. XXCVIII. quarum nonnullæ marem folijs referunt, binæ verò multo ampliora rarioribusque lacinijs divisa habent folia: quæ triennio post flores dederũt secundo generi similes, breves etiam crassásq; siliquas. *Vtriusque semine nata.*

TENVIVS dissecta & laciniata habet Altera folia, magis mucronata, aversâ parte brevi lanugine pubescentia & candicantia, adversâ verò virentia nec splendentia, multis venis à medio nervo in latera foliorum excurrentibus, ut in reliquis Pæoniæ generibus: caules graciles, & dilutius virentes, singulos sustinentes unicum florem, aliorum generum floribus paulo minorem, simplici octo foliorum serie constantem, purpureum, hoc est, minus rubentem quàm qui plenus est, sed non minus odoratũ, multis staminibus candidis, quorum apices flavi, bina cornicula media cingentibus præditum, quæ maturitate dehiscentia semen continere conspiciuntur vulgaris Pæoniæ, initio subcæruleum, seminis Tini instar: radix superiori similis, minus tamen crassis, sed gracilioribus bulbis constans. *Pæonia Hispanico semine nata fœ II.*

Nata mihi erat semine ex Hispaniâ misso, tertióque à satu anno primùm florem dedit Maio mense cum alijs.

Paeonia III. ELEGANS etiam est Tertia, primùm à me conspecta anno M. D. XXCIX. in horto Ioannis Myler pharmacopæi diligentissimi, ad aurei capitis symbolum, Francofurti ad Mœnum. Folia autem Pæoniæ feminæ, paulò dilutius virentia quàm in πολυφυλλάνθη, splendentia, per oras nonnihil crispa, infernè cineracei coloris: flos simplici sex foliorum serie constat, ut vulgaris, coloris carnei dilutioris, in quo flavescens tenuiter elucere videatur, breviter eum colorem referentis, quem Viennenses matronæ Pomerantzfarb cognominant, & qualem mediæ quædam Tulipæ obtinent: cornicula viridia medium florem occupant, & multis albis staminibus cinguntur, quorum apices aurei: semen in corniculis nigrum: radix bulbaceis asphodelinisque tuberibus constat, ut Plena, & femina vulgaris. Floret Maio.

Paeonia IIII. aquilinæ fol. QVARTAM præterea habeo munere Io. ab Hoghelande, cujus flos nondum conspectus (nam superiore duntaxat vere illam accipiebam) sed eodem Hogelandio referente, Pæoniæ maris esse debet: caulis illi satis firmus, folia in ternas alas divisa, quæ totidem folia gerunt breviora & magis orbiculata quàm aliarum, atque in aliquot lacinias scissa, supernè dilutius virentia, infernè pubescentia & canescentia, adeoq; similia Aquilinæ folijs, ut primo intuitu pro illis accipi possint, atque si inter eas reponatur hæc stirps, primùm emergẽs, eos etiam qui mediocriter in plantarum cognitione versati sunt, fallere queat: radicem habet multis bulbis longis præditam ut Pæonia femina.

Paeonia V. Idem scribebat Pæoniam apud Batavos inveniri, cujus flores interdum essent carnei coloris, nonnunquã omnino rubri, aliquãdo etiam folijs vel mediâ ex parte rubris, aliâ carnei coloris, vel utroque colore radiatim distinctis, quam mihi postea videre contigit apud Sionem Lucium Danistam Lugduni Batavorum, nisi artificio eum colorem induxerit.

Pæonia pleno flore albescente minor.

Paeonia VI. sive, Exalbida plena minor.

Paeonia exalbido pleno flore major.

CETERVM, quæ pro album plenum proferente flore mihi donata est, humilior est illâ quæ amplum ex rubro purpurascentem plenumque habet florem, caulis item quàm illi gracilior, folia quidem multis lacinijs ut alteri divisa, sed angustioribus: flores etiã minores neque adeò pleni, utpote qui sexagenûm aut septuagenûm foliorum numerum rarò superẽt, cùm in vulgaris plenæ flore aliquando quater centena observare meminerim. Hujus color initio dilutè purpurascens, & quodammodo carneus, deinde paulatim elanguescens, exalbidus fit, tandem totus ferè niveus, exceptâ foliorum basi & infimâ parte, quæ carneum quodammodo colorem retinet: bina aut terna, ut plena vulgaris, habet in medio flore cornicula, minora tamen, quæ an interdum, ut in alterâ, semina præbeant, mihi nondum observare licuit. Peculiarem etiam habet ejus flos notam, ut illi folia non facilè defluant, sed diutissimè hæreant, imò donec temporis diuturnitate nigrescant, marcescant, & siccitate contrahantur, cùm vulgaris plena, floris folia rarò ultra octiduum retineat, sed illa abijciat: radices etiam habet hæc, minores & graciliores, quàm vulgaris.

ALIVD Pæoniæ pleno carneo flore porrò genus in Belgicâ inveniri intelligebam anno M. D. XCVII. longè ampliore flore quàm modò descriptum, ut qui Purpureæ plenæ flori non cedat magnitudine, ejusdem tamẽ cum illo naturæ, diutissimè nimirum folia retinens, temporis successu etiam albescentia. Illam florentẽ viderunt in horto Dominę de Tisenac Præsidis viduæ anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo sexto Bruxellis, non modò Illustrissimus Comes Arembergius, sed ipse etiam Ioannes Boisot Præsidis viduæ frater, cum plerisque alijs, scribens ad me in hæc verba: ut oporteat te credere testibus oculatis omni (ut puto) exceptione majoribus.

Paeonia pleno rubro flore, minor. PAONIÆ autem pleno flore saturi rubri coloris aliud genus invenitur, cujus folia alterius folijs non absimilia, supernè viridia & splendentia, infernè cæsij quodammodo coloris, & lanuginis expertia: flos alterius flore minor, nec adeò plenus, illi pænè qui carnei coloris

plenus

plenus est, par, non minus tamen saturi rubri coloris quàm majoris, sed cujus folia interiora venis quibusdam nigricantibus aspersa conspiciuntur: medium florem occupant cornicula nullis staminibus obsita.

Vulgaris porrò plenæ genus extare intelligo, cujus interdum flores albas habeant oras: quod an illi plantæ peculiare sit, ignoro; hoc verò in illo flore observabam, ut vetustate singula folia per oras languidioris fiant coloris & quodammodo exalbescant.

HIC insuper adjiciendum putavi, vulgaris quæ plenum fert florem semine mihi natas plantas, caule, folijs, radice matrem planè referentes, quarum Vna tertio anno florem dedit matris flori quidem concolorem, sed simplici sex foliorum serie constantem: Altera autem Byzantinæ prioris florem imitantem, hoc est, simplicem octo foliorum seriem habentem, colorem tamen magis rubrum & saturum, & ad nigredinem quodammodo tendentem: Tertia florem plenum tulit matri concolorem, vel etiam majorem, & singulis annis cornicula sive nuces quarum aliquæ semine prægnantes fuêre. *Paonia fœmine plena nata varietas.*

PAONIAM etiam inventam in Regni Navarræ montibus, quæ florem ferat omnino niveum, sed simplici foliorum serie constantem, vulgari minorem, radices illa minores etiam habentem, ex Boisoti litteris non ita pridem intelligebam. *Paon. simplex niveo flore.*

CYDONIA Cretæ scribebat ad me Cl. V. Honorius Bellus anno M. D. XCIII. istic in celsissimorum montium convallibus provenire abundè Pæoniam albam, promiscuæ naturæ, hoc est, quæ neque mas, neque femina esset: neutram enim illarum, totâ insulâ (quæ diligenter ab eo perlustrata est) vidisse, quemadmodum neque rubri coloris, licet non satis constanter similem inveniri rustici quidam illi assererent. Pæonia autem Cretensibus, ipso teste, Ψιφαρια vocatur. *Paenia Cretica.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

CAROLI CLVSI
RARIORVM PLANTARVM HISTORIÆ
LIBER TERTIVS.

BVLBACEIS *atque tuberosis stirpibus eleganti flore præditis, succedere debent reliqua coronaria, & illis congeneres: adijciendæ præterea aliquot plantæ, non contemnendâ florum pulchritudine donatæ, & aliæ grato odore commendatæ. Harum omnium historiam tertiò hoc libro describemus, à Caryophylleis floribus, qui primum inter coronarias locum merito sibi vendicant, initium facientes.*

CARYOPHYLLEI FLORES. CAP. I.

NON carent altissimi montes præruptique scopuli suis etiam delicijs: sed diversi generis flosculis elegantissimis odoratissimisque sæpissimè exornantur. Porrò Caryophyllei vulgo Herbariorum vocati, ob miram colorum varietatem, subeuntium ea juga oculos maximè recreant. Eorum verò, præter vulgo cognita, illic multa genera observabam.

Caryophylleus silvestris I.

Caryophyl. I. PRIORI dodrantales sunt cauliculi, teretes, geniculati: folia in singulis geniculis bina inter se opposita, oblonga, angusta, dura, mucronata, colore quasi cæsio: flos è caliculo rubente emergens, singulis cauliculis unicus plerumque insidet, (interdum bini) quinque folijs constans lentè fimbriatis, coloris in dilutâ purpurâ rubentis, circa umbilicum hirsutus, & saturatiore purpurâ nitẽs atque odorus, ex cujus medio umbilico duo brevia staminula prominent: semen in caliculis paleaceum, fuscum: radix longa, tenues fibras spargẽs, è cujus capite plures cauliculi latè in ambitu & confertim sese diffundunt, fibrásque subinde agunt.

Natales. Invenitur in Hamburgensi monte, duobus supra Posonium, infra Viennam aurem, octo miliaribus. Floret istic Maio: in hortos verò translatum, etiam Aprili.

Caryophyl. II. ALTERIVS, breves etiam sunt cauliculi, tres uncias rarò excedentes, geniculati: folia in singulis geniculis bina, superioribus breviora, molliora, viridia, deorsum reflexa, splẽdentia, in novellis autem germinibus, satis copiosè ex eadem radice nascentibus, majuscula, latioráque: flos è nigricante & crassiore caliculo emergẽs, summis cauliculis insidet, unicus, superioribus major, quinque etiã folijs cõstans, paulò saturatior priore, circa umbilicum longioribus villis hirsutus, & eleganti ex saturâ purpurâ albo mistâ, varietate gratus, inodorus tamen: semen in longis vasculis quæ maturitate hiantia, paleaceum, fuscum, aliorum Caryophylleorum modo continent, radix superiori similis est.

Frequen-

Caryophylleus ſilveſt. II.

Caryophylleus ſilveſt. V.

Frequentiſſimum eſt in Sneberg, monte, ob perpetuo inſidétes illi nives, ſic appellato, & alijs Auſtriacarum Stiriacarumq; alpium jugis. Floret autem iſtic ſub Iunij finem, & Iulio: ſed in mitiora loca delatum, cum ſuperiore flores profert, ſemen verò Iunio. *Natales.*

2. Illi per omnia ferè ſimile creſcit in altiſſimo jugo Etſcher vocato, niſi paulò lógioribus eſſet folijs & cauliculis, flore plerũque majore, nec eo unico, ſed gemino, aut triplice: præterea ſub villis umbilicum ambientibus, inæqualem quandam, & in frequentes mæandros excurrentem lineam impreſſam habet, humani cranij ſuturam referentem, colore rubro ſaturatiore præditam, ut prioris eſt. *Caryophyl. II. ſpecies II.*

3. In eodem jugo, paucas hujus generis, in Sneberg verò ſecũdi aliquot plãtas inveniebam, quæ ab illis duntaxat floris varietate differrent: nam licet forma diſpar non eſſet, color tamen albus erat, umbilici ambitus purpuraſcentibus villis hirſutus. Florebant iſtic primùm Auguſto, & maturum ſemen interdum præbebant: ſed in hortos tranſlatæ (eas enim cum ſuo ceſpite adſerebamus) cum ſuperioribus flores produxerunt. *Caryophyl. II. ſpecies III.*

TERTIO, cauliculi paulò majores craſſioréſque, pedali plerumque altitudine aſſurgunt, geniculati, ſingula genicula ambiẽtibus binis folijs, primo genere longioribus & latioribus, æruginei quodãmodo coloris: ex ſummis alis bini, terni, ſingulatim autem naſcentes flores, priori non multũ abſimiles, quinque folijs per oras laciniatis, atque circa umbilicũ carneã lanugine pubeſcentibus, conſtantes, rubri coloris, nullis corniculis inflexis præditi, odorati, qui è caliculis primùm emergentes, candidi futuri videntur: floribus ſuccedunt cornicula ſatis craſſa, ſemen nigrum, planum, ut ceteri Caryophyllei, continentia: radix oblonga, fibroſa, à capite plures ſurculos in orbem diffundit, qui plerumque fibras agentes, adeò ſe propagant, ut brevi totas areas occupent. *Caryophyl. III.*

Vnde primùm illatus, ignoro: ſed in omnibus Auſtriacis, Vngaricis, Bohemicis, etiam Germanicis pleriſque hortis colitur, & Maio menſe cum reliquis floret.

CRASSIVSCVLAM habet radicem Quartum genus, nigro cortice tectam, ſatis fibroſam, ſupernè in aliquot ramos diviſam, qui ſumma tellure multa capita gignũt, è tenuibus, gramineis, virentibusq; foliolis conflata: inter quę proſiliunt aliquot tenues cauliculi, geniculati, palmares, & ad ſingulos nodos bina exigua foliola: calices in ſingulis cauliculis ſingulares, majuſculi, è quibus flos ruber dilutior, quinque folijs nonnihil per ambitum crenatis conſtans, è cujus umbilico bina interdum albeſcentia cornicula (ſunt etiam qui illis careant) cum aliquot ſtaminulis prodeunt: ſemen, ut in ceteris, nigrum, paleaceum. *Caryophyl. IIII.*

Creſcit in Tauto Carinthiæ monte. Floret Iulio, ſemen Auguſto maturum eſt. *Natales.*

QVINTO,

Caryophyll. v. QVINTO, craſſa & nigra radix eſt, dura, lignoſa, multos ramulos humi ſparſos fundens, nigros item illos lentóſque, & ſubinde fibras agentes. ex iis cauliculi exeunt dodrantales, geniculati, infima parte gramineis quibuſdam, brevibus, anguſtis, colore caſiis foliis, binis ſemper ex adverſo inter ſe oppoſitis, deinde ſecundum genicula aut nodos aliis rarioribus onuſti: extremis cauliculis inſident longi calices ut in aliis Caryophylleis ſilveſtribus, florem continentes album, odoratum, quinque foliis valde laciniatis conſtantem, è quorum umbilico bina emergunt ſtamina longiuſcula, corniculorum papilionis inſtar inflexa: ſemen deinde in longioribus capitulis planum, quale reliquorum Caryophylleorum.

Natales. Provenit ſponte in Hamburgenſi monte inter ſaxa, quà Auſtriam & Septentrionem ſpectat. Floret Maio.

Caryophyllei ſil. v. ſpecies altera.

Caryophyll. ſil. vi.

Caryophyll. v. ſpecies II. 2. Iſtius etiam genus ibidem invenitur, longioribus cauliculis, & plures flores proferens, ſuperiori quidem forma & candore ſimiles, ſed inflexorum corniculorum expertes, atque eorum loco decem ſtaminula ipſius floris ſuperficiem paululum exuperantia habentes: capitula etiam, in quibus ſemen continetur, longiora.

Varietas Eſt & in hoc genere, quod flores circa umbilicum purpuraſcente lanugine hirſutos proferat.

Caryophyll. v ſpecies III. 3. Aliud tertium paulò majus inveniebamus ad radices montis oppido Medeling imminentis, tertio ferè à Vienna miliari: firmioribus tamen & longioribus eſt cauliculis, majore etiam flore, licet non minus profundè per oras laciniato, nec odorato, aut lactei candoris omnino, aut dilutius rubentis & quodammodo carnei coloris, brevibus villis purpureis umbilici circumferentiam in utraque ſpecie occupantibus, nullis ſimiliter corniculis, ſed decem ſtaminibus, ut in ſuperiore prominentibus: alioqui foliis, radice, & florendi tempore conveniunt.

Caryophyll. vi. SEXTVM plures ab una radice prodeuntes habet caules, cubitales, teretes, multis geniculis præditos: & in his bina ſemper folia caulem amplectentia, graminea, mucronata, reliquorum Caryophylleorum foliis fere ſimilia, viridia tamen, non incana aut cæſia: flores in ſummo caulis faſtigio multos, longioribus calyculis incluſos, quinque foliis præditos, in tenuiſſimas longáſque lacinias diſſectos, aut candidos, aut purpuraſcentes, ſuaviſſimi odoris, & è longinquo nares ferientis, umbilico vireſcente, & purpuraſcente lanugine hirſuto, è quo aliquot ſtaminula prominent: in oblongis deinde corniculis ſemen fert paleaceum, planum, nigrum, reliquorum Caryophylleorum more: radix fibroſa eſt. Habent autem no-

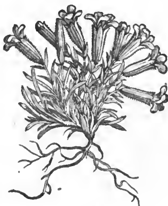
velli

velli ſurculi, ante quàm in caules abeant, latiora paulò folia, Armeriorum folijs proxima, anguſtiora tamen, nec adeo virentia.

Sponte naſcitur in humidioribus Viennenſis agri pratis, atque etiam ad cæduarum ſilvarum, pratis vicinarum, declives margines, pleriſque Auſtriæ locis: ſerius reliquis floret, nempe Iulio, & toto Auguſto, interdum etiam ſerius. *Natales.*

Caryophyll. ſil. VII.

Caryophyll. ſil. VII.

SVPINVM eſt Septimum genus, & humi ſe ſpargens tenuibus caulículis, quibus multa, utrimque & ex adverſo ſemper bina, adnaſcuntur tenuia, brevia, graminea, viridiáque foliola: in extremis ramuſculorum faſtigijs naſcuntur flores ſimplici quinque foliorum ſerie præditi, rubri, ſed argenteis veluti ſcintillis aſperſi: ſemen non obſervavi: radix tenuibus fibris conſtans, & in lateribus ſe pangens. *Caryophyll. VII.*

Creſcere audio in monte illo non procul à Nielaſpurg Moraviæ diſſito. Vmbroſis locis delectatur. Ejus iconem hic ſubjecimus. *Natales.*

Illius elegans genus reperitur, per omnia ferè ſimile, tenuioribus paulò folijs, utrimque etiam ex adverſo tenuiſſimos cauliculos veſtientibus, qui ſummo ramulorum ſimiliter faſtigio ſuſtinent flores duplici foliorum ordine conſtantes, æſtatis initio, rubri coloris, in quo argenteæ quædam veluti micæ elucent: evadunt illi temporis ſucceſſu (nam tota æſtate planta hæc floret) adeo pleni, ut rumpantur, medióſque alios floſculos oſtendant tenuibus foliolis præditos, coloris quidem rubri, ſed paulo dilurioris. Summâ tellure adeo ſeſe diffundit hoc genus, ut brevi vicinos in ambitu ceſpites occupet, totáque hieme vireat: nam frigoris patiens eſt. *Caryophyll. VII. pleno flore.*

Hoc non ſponte natum vidi, ſed cultum in hortis Ill^mi Principis Cattorum Wilhelmi, & C.V. Ioachimi Camerarij, Medici Noribergenſis.

OCTAVVM, craſſiuſcula & ſucculenta habet folia, illius plantæ quæ vulgo apud Belgas Gramen marinum vocatur, folijs fere ſimilia, frequentiſſima & confertiſſima, amariuſculi ſaporis: inter quæ petioli verius quàm cauliculi emicant, unciæ ſemiſſem, vel etiam unciam longi, geniculati, binis folijs inter ſe ad nodos oppoſitis: cauliculis inſident prægrandes (pro ſtirpis proportione) & laxi calices, lanuginoſi, ex viridi purpuraſcentes, in quinque crenas diviſi, unde ſingulares emergunt flores, quinque folijs conſtantes, & rubro dilutiore colore præditi, inodori: ſemen obſervare non licuit: radix ſatis craſſa eſt, ſubfuſca, aliquot fibris donata, verùm circa caput ſumma tellure expandens ſeſe, & in plures ramos dividens, ſubinde novas fibras agit. *Caryophyll. VIII.*

Provenit ijſdem quibus Quartum genus locis, nempe Tauro monte Carinthiæ, ſolo *Natales.*

tenui

tenui & arena ſplendente referto. Floret ſub finem Iulij & Auguſto.

Caryophyl. 11. NONI, folium eſt minutiſſimum, gramineúmque & quaſi pungens, viride: adeò autem ſe propagat, ut magnos interdum ceſpites tegat, nō ſecus atque muſcus quidam totos illos obſidens: floſculi in ſingulis propaginibus inter folia emergentes quinque bifidis folijs conſtantes coloris rubri dilutioris ſive carnei, tenuibus & vix tranſverſum digitum altis pedunculis inſidere conſpiciuntur ſinguli, gratiſſimo ſpectaculo: ſemē in capitellis fuſcis, & ſplendentibus, renis forma (qua nota à reliquis Caryophylleis differt, & ad Lychnidum claſſem accedere videtur) exiguum, ſubrufum: radix longa, nigricans, & multas propagines ſummâ tellure producens.

Natales. Summis Auſtriacarum & Stiriacarum alpium jugis inuenitur nudo petroſóq; ſolo. Floret Iunio, ſemen Auguſto plerumque maturitatem adipiſcitur. At in hortos tranſlatus hic Caryophylleus, etiam ſub Aprilis finem floret: nonnunquam etiam ſecundo, ſub Septembris initium.

Varietas. 2. Colore floris variat qui in Iudenberg celſiſſimo Stiriæ monte interdum naſcitur, qui totus niveus eſt: aliàs reliquis notis cum illo conveniens.

Nomina. CARYOPHYLLEI nomen invenit hæc planta apud Herbariorum vulgus (præſertim autem domeſticum ejus genus) quia illius flores aromatici caryophylli odorem plerumque æmulantur. Sunt qui Vetonicam appellare malint: nec deſunt qui ad Plinij Cantabricam referendam putent. Incolę quinque priora genera, Wildneglin / Berg neglin / & Steinneglin indifferenter appellant, hoc eſt, ſilveſtres, montanos, & petræos caryophylleos. Sextū genus Auſtriacę mulieres, quibus ob odoris fragrantiam in delicijs eſt, peculiariter Kobbernaglin / id eſt, laciniatum ſive diſſectum caryophylleum nuncupant. Anguillara libro Opinionum XII. Theophraſti διὸς ἄνθος facere videtur. Nonum genus, Geſneri in epiſtolis Muſcus alpinus fortè erit. Gallis autem omnia iſta genera *Oeillets* & *Gyroflees ſauuages* dici poterūt. Caryophylleus verò flos in genere Vngaris vulgo *Zëk ſiu* dicitur: montanus autem laciniato & odorato flore *mezeÿ zek ſiu*. Hiſpani domeſticos caryophylleos *clauelinas* ſimpliciter nominant, ſilveſtres autem *clauelinas monteſinas*.

Caryophylei ſilveſtres alij diverſi generis. Paſſim in pratis, ſilvis, agrorum marginibus, alijsque herboſis Hungariæ, Bohemiæ, Auſtriæ Stiriæq; locis, ſponte naſcuntur aliquot alia Caryophyllei ſilveſtris, ſive Armerij floris genera. Sed quia in omnibus Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ provincijs, atque etiam, ut puto, Italiæ obvia ſunt, peculiarem illorum deſcriptionem hoc loco dare operæprecium non videtur.

Caryphyll. pleno flo. Sileſiac. miniat.

Caryophyll. plenus Sileſiacus. NON prætermittenda tamen ea domeſtici Caryophyllei pleno flore ſpecies, quæ Viennæ Auſtriæ mihi primum conſpecta, & ex Sileſia uſque miſſa.

EA autem neque geniculatis caulibus, neque foliorum forma aut ſitu ab alijs domeſticis Caryophylleis differt, ſed floris color diverſus, ad illum, quo lychnis ſilveſtris byzantina prædita eſt, quodammodo accedit, minus támen rutilus & flammeus, & ad carneum potius tendens, qualis fere in quibuſdam ſericeis pannis conſpicitur, quibus Germani pomerantzfarb nomen dederunt: floret cum reliquis, ſemen etiam illis ſimile eſt nigrum, planum, quod ſatum ſatis feliciter provenit, non omnes tamen plantæ ex eo natæ matris colorem referunt, ſed aliæ album, aliæ rubrum habent, aliæ nativum retinent, eumq; ſaturatiorem aut dilutiorem: nonnullarum item flores ſimplici quinque foliorum ſerie duntaxat conſtant, in quovis colorum genere.

CETERVM Caryophylleorū facultates (quibus haud dubiè præditi nonnulli ex ijs quorum hiſtoriam hoc cap. deſcripſi) diligentiſſimè perſequutus eſt celeberrimus Matthiolus ampliſſimis in Dioſcoridem commentarijs.

ARMERIVS FLOS. CAP. II.

CARYOPHYLLEIS floribus congener eſt *Armerius*, è gallica appellatione nomen apud recentiores herbariæ rei ſcriptores mutuatus, qui ſummo caulis & ramulorū faſtigio multos flores

ros flores confertos,& veluti in umbellam sive caput congestos habet,folio Caryophylleorum sexto generi similia.

Eivs porrò duo sunt genera: Vnum simplici quinque foliorum serie præditos habet flores: Alterius duplici,triplicive foliorum texturâ constant. *Armerij florū duo genera.*

Armerius simplici flore Pannonic, | Armerius pleno flore.

Quod simplici est flore,suas etiam habet differentias: nam una eleganti est flore, eóque aut planè rubro,aut lactei candoris maculis asperso,aut niveo,cujus oræ carnei coloris: altera,quæ rarior est, omnino niveo: tertia pauciores ut plurimum habet flores dilutius rubentes & carnei quodammodo coloris:quartæ flos purpurascens est, singulis tamē ejus folijs per oras albis. Hujus semine quinta mihi nata, cujus flores primo & secundo quo aperti sunt die,lactei prorsus candoris, sequentibus paulatim evanescente albedine, tandem omnino purpurascunt,sic ut in eadem umbella conspicere liceat hos flores lacteos, illos exalbidos & media ex parte purpurascentes, alios omnino purpureos, istâ colorum varietate oculos valde recreantes:breviter,magna etiam in hoc flore varietas. I.

Illius quod plenum habet florem duas duntaxat differentias conspexi:unam,quæ vulgatior est,rubro & eleganti admodū flore: alteram,quæ rarior,albo Omnium verò, tam quæ simplicem habent florem quàm quæ plenum,semen planum, nigrum, Caryophylleorum seminis instar in vasculis continetur. II.

Simplicis prior species ab Vngaris *Isten nyla*, id est, Dei sagitta nūcupatur, frequēnsque sponte nascitur in quibusdam pratis Nemerh- wywar Ill. Balthas. de Batthyan vicinis quâ Occidentem spectat. Ceteros Galli *Armoiries*, Belgæ Keptene vernacula lingua appellant, eósque in hortis duntaxat cultos vidi. *Nomina.*

Hvc proculdubio referendæ sunt duæ illæ plantæ, quæ à rei herbariæ studiosis Belgis Graminis marini majoris & minoris nomine vocantur: tametsi plerisque alijs locis procul à mari dissitis etiam sponte proveniant. Nam quod majus vocant, in summis herbosisque Austriacarum Stiriacarúmque alpium jugis frequenter inventum eruebam: memini etiam colligere in regio illo vivario Madritiana silva vulgo nuncupato, secundo ab urbe Lutetiâ miliari, unde erutum amicis in Belgicam mittebam: nusquam verò maritimis locis mihi conspectum. Quod autem minus vocant, non modò in Angliæ & Belgicæ maritimis provenit: sed in Moraviæ collibus copiosè nascitur, atque non procul Praga, itinere Viennensi: Saxoniæ etiam quibusdam herbidis locis, præsertim agro Witebergensi videre & colligere memini, ante multos annos. *Armerius montanus tenuifol. major.* *Minor.*

Neutrius

Neutrius verò descriptio hîc à me expectanda est, cùm à Clariss. Viris Dodonæo & Lobelio eum suis iconibus edita sit: à Dodonæo quidem, minor graminis marini nomine: utraque à Lobelio Caryophylli marini & montani appellatione. Ab illis ergo requirere poterunt rei herbariæ studiosi. Non desunt qui Plinij Staticen esse censeant.

LYCHNIS SILVESTRIS. CAP. III.

Lychnis sil. varij generis. LYCHNIDIS silvestris magna etiam est varietas: Nam præter vulgares, tam quæ simplici quinque foliorum est flore, quàm quæ multiplici, Clariss. Dodonæo & alijs descriptas, aliquot aliæ in meis peregrinationibus sese obtulerunt, quarum historiam operæpretium duxi hoc capite describere.

Lychnis silvestris I.

Lychnis silvestris II.

Lychnis sil. I. PRIOR, crassiusculos habet caules, rotundos, geniculatos, in multas alas divisos, quæ lento quodam liquore oblitæ sunt, cui plerumque inhærent culices & minuta hujusmodi insecta: folia ad singula genicula semper bina, ordine disposita, & ex adverso respondentia, è viridi candicantia & quasi cæsia, satis ampla: flores multos in umbella congestos, pulchros, rubros, quinque folijs non bisulcis constantes: semen in tenellis vasculis parvum, rotundum, papaveris rhœadis instar, cineracei coloris, continetur: radix crassa est & fibrosa, quam ubi planta floruit, subsequens hiems corrumpere solet.

Lychnis sil. II. ALTERI, caulis est geniculatus, paucioribus ramis donatus: folia etiam bina ex singulis geniculis prodeuntia, superioribus magis viridia, & firmiora: flores in singulis ramulis superiori ferè similes, majores, obsoletius rubentes, quorúmque folia bifida sunt: calix crassus membranaceâ tunicâ durâ & valde striatâ tegitur, in quo semen cineraceum, crassiusculum: radice nititur singulari, non admodum fibrosâ, quæ etiam ingruente hieme perit.

Lychnis sil. III. EX singulis geniculis pedales ramos profert Tertia, geniculatos, & in multas alas divisos: folia jam dictæ angustiora, saturâ viriditate ferè nigricantia: flores quinis etiam foliolis constantes, rubentes: semen in calicibus, superioribus simile, minus tamen, & fuscum: radix crassa, primæ par, quam subsequens hiems non minus corrumpit quàm superiores.

Lychnis sil. IIII. VNICVS initio Quartæ est caulis, pedalis, interdum amplior, geniculatus, ex viridi purpurascens, bina ex singulis geniculis sibi invicem opposita proferens folia, longa, acuminata, firma, crassiuscula, viridia, à medio ad summum ferè, multis floribus ex alarum

sinu in

Lychnis silvestr. III.

Lychnis silvestr. IIII.

Lychnis silvestr. V.

sinu in oblongis pediculis prodeuntibus onustus, qui quinis extremo divisis, sed in rotundum bifidis folijs constant, & elegantissimo colore rubro ad purpuram tendente rutilant, elatiore diluterióreque coronulâ medium umbilicum occupante, nullo tamen odore præditis: his succedunt membranacea, attamen duriuscula capita, circa pediculum angustiora, & crassiore mucrone, quæ per maturitatem dehiscunt, & semen ostendunt inclusum, minutum admodum, ex rufo nigricans: radix crassiuscula, nigra, multas fibras spargit, & singulis annis novos, eósque numerosiores caules producit.

MVLTOS caules ex unâ radice profert Quinta, rotundos, longiusculos, ceteris infirmiores, in terram procumbentes, geniculatos: folia in singulis geniculis bina, longa, mollia, & lanugine quadam canescentia, inter quæ flores alternatim secundum ramulorum longitudinem enascuntur superioribus formâ similes, sed majores, & dilutiore colore rubescentes, vel, ut ita dicam, incarnati: semen in vasculis superioribus par, subrufum: radix crassa & fibrosa, quæ tamen plerumque alterum annum non superat. *Lychnis sil. 5.*

SEXTA, omnium minima, cauliculo assurgit circiter palmum alto, geniculato, tenui, lanuginoso: ad quorum singula internodia, bina tenuia, longiuscula, lanuginosa folia nascuntur: flores inordinati, alternatim ex singulis geniculis prodeunt, parvi, purpurei *Lychnis sil. VI.*

 coloris

Lychnis filveſt. vii.

Lychnis filveſt. viii.

coloris pulcherrimo rubro miſti, longo lanuginoſóque caliculo incluſi: radix tenuis eſt.

Lychnis ſil. vii. Cretica. HVMILIS etiam eſt Lychnis ſilveſtris Septima, Cretico ſemine, Ocymoidis appellatione miſſo, nata: etenim ſtatim à radice in multos ramulos palmares, vel etiam minores dividitur, teretes, tenues, geniculatos: folia ad ſingulos nodos enaſcuntur bina contrario exortu, exigua, craſſiuſcula, villis quodammodo tecta: ſinguli ramuli ſuſtinent membranaceum caliculum, ſtriatum, lanugine obſitum, infimâ parte anguſtiorem, ſupernâ laxiorem, è quo exilit flos quinque folijs cõſtans, in ſummo bifidis, coloris initio rubelli, deinde leviter candicantis, in quo ſtaminula aliquot flaveſcentibus apicibus prædita: flori ſuccedunt capitula ſemen continentia, ſimile Lychnidis hortenſis ſemini: radix tenuis, in varios ramos divaricata, non vivax tamen. Florebat Iulio M D.XCIII. & ſequente ſemine deciduo nata.

Lychnis ſil. viii. GENICVLATOS etiam habet caules Octava, tenues, in plures alas diviſos, pedales aut majores: folia in ſingulis geniculis bina, ternáve, interdũ plura, anguſtiora quàm reliquarum, viridis candido perfuſi & quaſi cæſij coloris: flores in ſummis ramulis naſcentes, quinis folijs bifido mucrone præditis conſtantes, internâ parte candidos, externâ aliquantulum purpuraſcentes, &, antea quàm omnino tabeſcant, ſeſe contrahentes & circumvolventes: calices admodum duros, breves, ſubrotundos, ſemen parvum, rotundum, Papaveris rhœadis cineracei coloris continentes: radicem ſatis craſſam, albam, multifidam, altero anno pereuntem.

Lychnis ſil. ix. MVLTA ſecundùm radicem habet Nona folia, digitalis longitudinis, ſenſim in latitudinem ſeſe explicantia, ſub extremum mucronata, viridia, nonnihil villoſa, ad Lychnidis ſilveſtris flore albo, quæ in omnibus Provincijs vulgaris eſt, folia quodammodo accedentia, longè tamen anguſtiora, acidiuſculi guſtus: caules deinde pedales, interdum cubitales, nodoſos & geniculatos: ſingula genicula latiore pediculo amplectuntur bina folia ex adverſo ſita, alijs breviora, circa ſummum caulem adhuc minora, & mucronata: ſummis alis innati longiuſculi ramuli, ternos plerumque vel etiam plures flores ſuſtinent; quinque bifidis, & uſque ad umbilicum diviſis, bináſque mucronatas appendiculas circa eundem umbilicum habentibus, folijs conſtantes, albos, quinque ſtaminulis medium umbilicum occupãtibus: floribus qui marceſcentes contrahuntur, & interiore parte convolvuntur, ut in præcedente, ſuccedunt craſſiuſcula & mucronata vaſcula, ſemine exiguo, rotundo, cineraceo plena: radix fibroſa & perẽnis, ſingulis annis novos ex radice numeroſioréſque caules profert, qui ſecundùm radicem fibras agentes facilimè pangi poſſunt.

Lychnis ſil. x. DECIMÆ, ſingulis annis ex eadem radice novi prodeunt cauliculi, per terram ſparſi, & ſubinde

Lychnis ſilveſt. ix. Lychnis ſilveſt. x.

ſubinde circa internodia radices agentes, deinde ſurſum denuo ſeſe erigentes palmari altitudine, graciles, geniculati, bina ſolia in ſingulis geniculis ex adverſo oppoſita ferētes, longiuſcula, anguſta, obtuſo mucrone, viridia, prominulo dorſo: flores in ſummis cauliculis & lateralibus ramulis elegantes. candidi, quinque laciniatis foliolis cōſtantes, inodori, quibus ſuccedunt obtuſa vaſcula, exiguo, nigricante, planóque ſemine (qua nota quandam affinitatem cum Armerijs floribus habere videtur) referta: fibroſam habet radicem, quam facilè pangere licet.

2. Aliud ejus genus multò minoribus & anguſtioribus folijs, minore etiam flore, ceteris notis non diſpar, invenitur in ſcopuloſo illo præruptóque jugo Durreſtain nuncupato, ſecundo ſupra Gamingam miliari.

Omnes, ubi adoleverunt, lento quodam & glutinoſo humore, ſuperiore parte, illitæ videntur ut prior (at tertia & quarta maximè) cui plerumque & culices, parvæque muſcæ & formicæ tamquam viſco capræ inhærent, aliæque quiſquiliæ.

Sponte naſcuntur tres priores cum ſeptima in arvis & inter ſegetes pingui ſolo, pleriſque *Natales.* Caſtellæ veteris locis: in hortis cultæ, florent eodem quo ſatæ ſunt anno, à Maio menſe uſque in Autumnum, ſeptima tamen difficilius cicurari voluit: prima autem & tertia, ſponte ſeruntur & ante hiemem prodeunt. Quarta in omnibus ferè Pannoniæ & Auſtriæ inferioris montanis ſilvis, editiſque & herbidis locis invenitur, atque etiam ſilvis Francofurto ad Mœnum vicinis. Floret Maio, ſemen Iunio maturum eſt. Quintam, in marginibus quorundam Caſtellæ agrorum: Sextam, non niſi in collibus Salmanticæ vicinis inter ſaxa provenientem obſervabam, atque utramque Maio florentem. Octava, non modò in cæduis ſilvis, ſed etiam ad reſtibilium agrorum margines, naſcitur per univerſam Auſtriam infra Aniſum, Moraviam, Bohemiam, Pannoniam, ultraque Muram & Dravum, abundè etiam ſilvis Francofurto vicinis. Memini & in Belgicâ videre Lutzelburgenſi ducatu. Nona, provenit ad Stiriacarum Alpium & Snealben ſupra cœnobium Neuberg radices: abundantius tamen in Etſchero ſæpius commemorato.

PRIOREM & Septimam Salmaticenſes *Beben* appellabant, rubrum videlicet & album: *Nomina.* Alteram Ocimoides. Sed ad Lychnidis ſilveſtris, cui perquam ſimiles ſunt, omnibúſque ferè notis conveniunt, genera, commodius referentur. Sunt qui primam & tertiam inter Armerios flores referre cuperent: ſemen tamen Lychnidi ſimile, aliæq; notæ, eorum ſententiam convellunt. Nec deſunt qui primam Odontitidem Plinij eſſe vellent, quorum ſententiæ Odontitis hiſtoria planè refragatur. Vngari Quartam & Octavam, & reliquas quæ apud

eos nascuntur vulgares Lychnides silvestres, *Vad zëk fiu*, id est, silvestrem Caryophylleorum herbam appellant: nonnulli autem quartam *Nywl zëk fiu*, hoc est, leporis Caryophylleam herbam vocant. Septima vulgo Salmanticensium *Collejas* dicitur.

Quibus facultatibus sint præditæ, compertum non habeo: omnes verò degustatæ subamari gustus depreheoduntur, præter Octavam, quæ, ut diximus, acidiusculi est saporis.

Lychnis Byzantina mioiato flore.

Odontitis Plinij simplici flore.

Lychnis Byzantina miniato flore.
albo flore.

A D Lychnides silvestres haud dubiè referenda est ea planta, quæ à vulgo Herbariorum Constantinopolitanus flos dicitur, Doctissimus Fuchsius Struthion esse censebat. Ejus historia ex recentioribus βοτανογράφοις petenda: iconem tamen hic adjiciendam esse putavi.

Illius verò genus habui Viennæ, semine è Belgica misso natum, tenerius paulò, nec adeò numerosos flores in umbellâ ferens, qui miniati non erant, sed omnino albi: ceteris notis vulgari, quæ miniato est flore, conveniebat: sed ætate non minus firma redditur ipsa planta, quàm alterius.

versicolore flore.

Tertium item ejus genus in Bruxellanis hortis ali, scribebat ad me N.V. Ioannes Boisot, huic jam dicto simile, sed floris colore diversum, qui initio quidem miniatus est, deinde paulatim evanescens albescit, tandem totus ferè niveus evadit, sic ut, pro florum ætate, tres colorum differentiæ eodem tempore in eadem umbella conspici possint, videlicet miniati flores, minio candore misto perfusi, & albi. Semine tamen ab illo misso natæ Francofurti plantæ quædam, inter reliquas, florem non ita variantem tulerunt, sed dilutiore rubro colore, & quasi ex rubro & albo commixto præditum, sive jocinoris colorem imitātem, aversa autem parte candicantem.

Lychnis sil. Plateau.

SEO & Lychnidis silvestris genus est, cujus delineationem & παράδειγμα Iacobus Plateau ad me mittebat Behen alterius nomine: cujus verò esset coloris, minimè indicabat.

Lychnidis sil. alia genera.
Odontitis Plinij.
Odontitis pleno flore.

P O R R O, præter jam dictas, passim etiam in Austria, Stiria, & Pannonia occurrunt cùm in silvis, tum montanis pratis vulgares Lychnides silvestres, flore albo, rubro, dilutius rubente, & subvirescente, quæque Flos cuculi vulgo appellatur, Doctorum verò quorundam judicio Plinij Odontitis est, angulosum certè caulem habet, geniculatū, ex nigro viridique purpurascentem, in geniculis folia, purpureum florem, atque in pratis nascitur. Ejus genus Nobilibus quibusdam matronis Viennam missum memini à Iosepho de Casa bona, Sermi Ducis Hetruriæ Simplicista, cujus flos multiplici foliorum serie cōstabat rubri coloris elegantis: verùm illæ plantas eadem æstate amiserunt, dum me monentem, ne meridiani solis ardoribus exponerent (tenellę enim adhuc erant) sed in umbrâ potius adservarent, spernūt.

Odont. plena Belgica.

Similem his proximis annis repertam in pratis, ea Flandriæ parte, quæ inter Gandavum & Antuerpiā sita, *T'landt van Waes* vulgo appellatur, nuper ad me scribebat Ioannes Boisot,

cujus

Odontitis Plinij pleno flore.

Melandryum Plinij quorundam.

cujus crebra in his meis observationibus fit mentio. Quam habeo ejus munere plantam, elegantem florem plenum dedit, carnei coloris, anno M. D. XCII. cujus icooem affabrè exprimi curavi, hîc reponendam.

Nascitur etiam prædictis jam locis illa planta, quæ nunc Ocymastri, modò Ocymoidis, Polemonij, Papaverisque spumei nomen à varijs scriptoribus recentioribus adeptæ sunt, Lobelius quandam affinitatem cum Melandryo, quod Plinius Nat. Hist. lib. XXVI cap. VII. jocinori mederi scribit, habere putat. Sed cùm brevem admodum & mutilam ejus historiam tradat: an huic plantæ quadrare queat, difficulter quenquam judicare posse existimo. Quid si potius Melaodryum Plinij sit Lychnis illa sil. albo flore odorato: cujus genus flore pleno in cultis inveoitur? Omnino aurem ad Lychnidum silvestrium classem pertinere arbitror, cùm eas formâ pulcherrimè referat. Duorum verò generũ esse observabam. Vnum enim in montanis nascens, altius adolescit, crassiores habet caules, qui cum laxis folliculis florem amplecteoribus ex viridi purpurascunt: Alterius autẽ quod in omnibus etiam Germaniæ pratis obvium est, dilutiores & quasi albicantes sunt. *Melandryum Plinij quorundam.*

Ceterùm novum & elegaos ejus genus ante paucos annos, semine ex Italia misso Ocymoidis arborei semper virentis appellatione, natum, cui multi ab eadem radice prodeunt rami palmares, crassiusculi, lignosique quidem, sed fragiles, in quibus nascuntur bina semper adversa inter se folia, bellidis folijs non majora, ab imo paulatim in latum expansa, sed summo mucrooata, viridia admodum & splendentia: è summis aliquot ramis alij enascuntur dodrantales, aut pedales interdum ramuli, geniculati, graciles, binis inter se oppositis angustioribus folijs ad singula geoicula donati, & summo in alas cõtrario situ utrinque nascentes divisi, quibus insident membranaceis pinguibus caliculis inclusi flores, quinque bifidis folijs constantes, coloris quodammodo carnei, è quorum medio terna gracilia incurváque prodeuot stamioa: radix candicat, paucísque fibris prædita est, perennis tamen. Floret Iunio. *Lychnis sil. semper virens, sive Ocymoides f. v.*

NEC minus elegans Lychnidis silvestris genus describit N. V. Fabius Columna in Plantarum novarum Historia quod ocymoiden Lychnitio appellat, quem consulendum cẽseo. *Lychnis sil. Columnæ.*

SED & tria alia Lychnidis silvestris genera semine nata observabam anno M.D.XCV. Primum altius excrescens, cubitali videlicet aut ampliore caule, nodoso, bina folia alternatim ad singula geoicula semper ex adverso proferente, oblongiuscula, extremo mucronata, ex quorum alis exeunt tenues ramuli, lento quodam rore, ut extimus caulis, obsiti, veluti in plerisque Lychnidibus silvestribus, sustinentes tenues, longiusculos, striatósq; caliculos, è *Lychnides sil. alia semine nata.* *I.*

b 3 quibus

Melandryum Plinij genuinum.

Lychnis ſilveſtris latifolia.

quibus emergunt elegantes floſculi, protſus nivei, quinque folijs, à ſummo mucrone orbiculari ad mediũ uſque pet longitudinem ſectis, conſtantes, in quibus decẽ ſtamina alba, tenuia, quorũ quina, flore ſeſe explicante, ſtatim conſpicua ſunt, & albicantibus apicibus prædita, alia demum exeunt contrahente ſe milvinotum unguiũ inſtar flute: dutiora capitula floribus ſuccedunt, in quibus ſemen quale in reliquis Lychnidibus ſilveſtribus: tadix multifida eſt, è qua ramuli enaſcuntur purpuraſcentes, ſerentes adverſa inter ſe folia, quadam brevi lanugine aſperſa, quique facilè propagati & pangi poſſunt. Semen ex Italia miſſum

Muſcipula. Muſcipulæ appellatione.

II. Alteri breviot eſt caulis, & cubito minot, rotundus, multis nodis cinctus, è viridi purpuraſcens, ad cujus ſingula genicula, ſeu nodos, bina intet ſe oppoſita naſcuntur folia, paullo majora quàm in ſuperiote, non minus tamen lanugine obſita: ex quorum alis exeunt, ut in ptæcedente, ramuli, lento (quemadmodum & extimus caulis) humote obducti, cui culices & alia exilia inſecta, tanquam viſco irretita nonnunquam inhærent: ex radice ſecundũ caulis latera naſcuntut alij rami frequẽtibus folijs præditi, æqualibus ferè am deſcriptæ ſolijs, omnino putpuraſcentes, qui non minùs quàm ſupetiores pangi poſſunt: ſummo cauli & extremis ramulis, qui valde putpuraſcunt, inſident ſtriati ex atro putpuraſcẽtes caliculi, è quibus emergunt floſculi quinis foliolis anguſtis pet medium in longitudinem ſectis conſtantes, foris ex ſuligine purpuraſcentes, intetnè albi, cum quinis longis ſtaminulis extimâ parte craſſiuſculis & purpuraſcentibus, & totidem brevioribus, in candidos apices deſinentibus: flacceſcentes autem iſti flores, non minùs quàm ſuperiores contrahuntur: ijsq; ſuccedunt vaſcula ut in ſuperiore, ſimi'i ſemine plena. Viviradices ſunt iſtæ duæ.

III. Annua eſt Tertia, hoc eſt, prolato flore & ſemine (ſi ad frugem pervenit) perire ſolet. Ex una radice tenui, aliquot ptofert ramulos, tenues, nodoſos, quadam lanugine pubeſcentes, quibus ex adverſo ſempet inhætent bina lanuginoſa folia: ſummis ramulis alternatim inter folia innaſcuntut caliculi tumidiuſculi, ſtriati, & pubeſcẽtes, è quibus emetgũt floſculi coloris ex albo purpuraſcentis, ſive carnei, quinque foliolis conſtantes, in quibus exilia ſtaminula: ſemen per advetſam valetudinem, quæ me ſubinde affligit, obſervare non licuit.

Lyc'midis ſil. latifolia mil. PLANTA cujus iconem ad me mittebat Iacobus Plateau, quámq; hac tabella expreſſam damus, radices fibroſas, Primularum veris inſtar, è quarum capite folia ptomebat ſatis ampla, Auriculæ urſi vulgo appellatæ flavo flote folijs non valde diſſimilia, candidiora tamẽ & lanugine pubeſcentia, etiam illis craſſiora, denſiora, & ſucco abundantia: altero demum à

ſatione

fatione anno caulem producebat duorum aut trium cubitorum altitudine, firmum, rotundum, ſucco quodam lento & glutinoſo obſitum, quo muſcæ & alia minuta inſecta inſidentia detinebatur magno numero. In ſummis ramis plurimos proferebat flores velųti in umbellam congeſtos, etiam ad centeſimum interdum numerum, ſatis tamē exiguos pro plantæ magnitudine, quinque folijs bifidis conſtantes, coloris ex viridi flaveſcentis.

Illius ſemen ad nos miſſum memini ex Italia, à Ioſepho de caſa bona Sereniſſimi Ducis Florentiæ, quum ex Cretâ redux eſſet, Muſcipulę Auriculę urſi facie cognomine, cum plurimis alijs ſeminibus ex eâ peregrinatione relatis.

SESAMOIDES MAIVS QVORVNDAM. CAP. IIII.

Seſamoides magnum Salmantic.

Seſamoides parvum Salmantic.

AD Lychnidis ſilveſtris etiam genera non ineptè referri poſſe puto eam plantam, quam nonnulli Salmanticæ Seſamoides magnū nuncupabant, aliquot cauliculis pedalibus, interdū cubitalibus ex una radice prodeuntibus, rotūdis, geniculatis: folijs ferè oleæ ad ſingula genicula ex adverſo naſcentibus, cæſij coloris. floribus in extremo caule & ramulis ſpicatim aut racematim cōgeſtis, exiguis, ex herbido palleſcentibus: ſemen in caliculis ſubrotundis Lychnidi ſimile, cineracei coloris: radix ſatis craſſa, candida, perennis, ſummâ tellure multa folia, longiora, & mucrone latiora ſpargens: ſummus caulis & extremi ramuli lento quodam & viſcido humore obſiti ſunt, quemadmodum Lychnides ſilveſtres ſuperiore capite deſcriptæ. Tota amara eſt. *Seſamoides mag. Salmantic.*

Naſcitur lapidoſo & arido ſolo circa Salmanticam, & Narbonenſi agro: magna verò copia Auſtriæ ſalebroſis collibus, alijsque deſertis locis. Ali etiam ſolebat in Belgicis hortis. *Natales.*

Eodem autem ſemine plerumque duæ diverſæ ſpecies enaſcuntur, non illæ quidem formâ diſſimiles, ſed quarum una florem cúmque majuſculum duntaxat profert, ſterilisq; eſt: altera ſeminifera minorem florem habet. Tota æſtate florent. *Varietas.*

EA, ut dixi, Salmanticenſibus magnum Seſamoides appellabatur: alij ad Papaver ſpumeum referre volebant. *Nomina.*

NON dubito quin illius genus ſit, præſertim ſeminiferi, cujus iconem nudam nec ullis coloribus infectam ad me mittebat Iacobus Plateau Behen flore parvo appellatione, adeò, quam deſcripſi, omnibus ferè notis æmulatur: de floris autem colore, vel ſeminis formâ nihil adferre poſſum, quandoquidem nihil præter nudum nomen iconi erat additum. *Ejus genus II.*

TAMETSI ſequentium duarum ſtirpium facies non reſpondeat cum ſuperiore: quia tamen utraque Seſamoidis nomine Salmanticæ inſigniebatur, omnes eodem capite comprehendendas exiſtimavi.

DODRAN-

Sesamoides Salmantic. parvum I. DODRANTALES autem tres aut quatuor ab unâ radice producit Prima virgulas, teretes, circa quas folia lini, exigua, crassa, inordinata: & in summis plurimos flosculos, spicæ, aut racemi instar consertos, ex herbaceo purpurascentes initio, deinde tenuibus capillamentis ex albo pallescentibus ornatos, in quorum medio veluti quatuor grana viridia conspiciuntur, quæ excusso flore, in vascula excrescunt, exili nigricante semine plena: radix crassiuscula, candida, dura, vivax, subinde etiam ante hiemem repullulat.

Natales. In collibus Salmanticæ proximis lapidoso solo provenit, ubi Maio florebat, deinde semen proferebat.

ISTIC Sesamoides parvum appellabant, tametsi cum ejus descriptione minimè coovenirat. Ingrati & amariusculi est gustus.

Sesamoides Salmantic. parvum II. ALTERA item Sesamoides parvum istic nuncupabatur, crescens declivibus locis, cui dodrantales virgæ, multa folia Lini foliorum æmula, majora, & incana: flos copiosus, albus: radix etiam candida, sed non valde crassa. Floret hæc etiam planta eodē quo superior tempore: vivax etiam videtur, à Sesamoide tamen non minus aliena, quàm superior.

HESPERIS. CAP. V.

Hesperis cur dicta. HESPERIDI nomen inditum, auctore Theophrasto lib. VI. de causis Plant. cap. XXV. quòd noctè plus redoleat, quàm interdiu. Cui suffragatur Plinius Natur. Hist lib. XX. cap. VII. Ad quam verò earum plantarum, quæ hodie nobis sunt cognitæ, potissimum referri debeat, plerique adhuc dubitant, cùm nullas alias notas reliquerint Veteres, quibus dignosci queat.

Communis tamen opinio obtinuit, ut ea quam nonnulli Matronalem violam vocant, & inter Leucoij genera referri debere videtur, Hesperidis nomen sibi proprium adsciscere: quoniam ejus flos, sub vesperam præsertim, grato odore nares feriat, interdiu, aut nullum, aut levissimum spiret.

Nos ergo, vulgarem Herbariorum opinionem sequuti, Hesperidē appellamus, quæ Matronalis viola alio nomine dicitur, quòd Matronis atque virginibus sit in delicijs. Ejus verò duo genera alia, minimè ab alijs hactenus observata, in medium proferemus.

Hesperis I.

Hesperis I. CUBITALI Prior excrescit altitudine, multisque ramis prædita est, quos confuso ordine ambiunt folia, Matronali violæ similia, paullo tamen latiora & crassiora, acidiusculo primum gustu, postea acri & salivam ciēte: extremis ramis in oblongis pediculis insident flores Leucoij aut Violæ matronalis floribus forma similes, quatuor foliolis, ut illi, constantes, non explicati tamen, sed se contorquentes, coloris admodū inelegantis & obsoleti, hoc est, pallidi & furvi, infinitis venulis ex atro purpureis singula foliola intercursantibus, odore interdiu nullo, aut adeò tenui, ut vix naribus percipi possit, sub vesperam autem gratissimo & suavissimo: flori succedunt longa, torosaque ut in vulgari cornicula, ferè tamen quadrangula, in quibus duplici serie continetur semen vulgari Hesperidi simile, subrufum: radix fibrosa, quę ut plurimum biennium non superat, sed postquam defloruit & semen tulit, perire solet: si tamen præcisis caulibus ad frugem pervenire non sinatur, nova germina interdum producit.

Natales. Sponte nascentem & semine prægnantē primùm inveniebam in Prellnberg Hamburgensi monti vicino, Vngariæque extremo, quā Austriam spectat, mense Iunio anni M. D. LXXVI. Ejusdeinde semen terrę cōmissum subsequente vere, plantas mihi protulit, quæ altero anno duntaxat floruerunt Maio, & sequente hieme perierunt.

Varietas Solent verò quæ semine nascuntur plantæ, floris colore multum variare, nonnullis maternum colorem retinentibus, alijs aut dilutius pallescentibus, aut magis obsoletum adquirentibus, omnia tamē folia crebris venis ex atro purpurascentibus distincta habentibus.

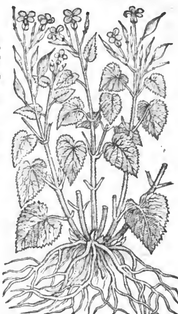
IN Sy-

IN Sytiæ maritimis aliud Hesperidis genus crescit, cujus semen in Italiam allatum, deinde Viennam missum, plantas produxit jam descripta multò vegetiores, ampliora habentes folia, crassiores caules, majoresque flores, quatuor tamen folijs etiam constantes, ejusdem planè cum superiore coloris, sub noctem valde odoratos, interdiu odoris expertes: quibus multo crassiora cornicula successerunt, alioqui superioris corniculis plurimũ respondentia, semen etiam simile continentia, sed paulò crassius, quod maturescere non potuit, quia serius floruerunt plantæ. Altero etiam anno perire solet ejus radix, non multum priori absimilis. *Hesperis Syriaca II.*

Hesperis III.

Viola latifolia, Lunaria odorata.

TERTIA vulgari Matronali violæ adeò similis est, ut ex utriusque collatione vix discrimen conspici possit: etenim folia habet secundùm radicem non minùs ampla quàm illa, subhirsuta, viridia, in ambitu serrata: caulem cubitalem, multis alis concavum, ad quas alia breviora, & nonnihil ad pediculum laciniata nascuntur folia: flores in extremis ramis copiosos, quatuor folijs constantes, exalbidos, qui ætatis successu purpurascunt: cornicula, semina, radix etiam ipsa cum vulgari omnino conveniunt: solo floris odore, cujus in hac nullam gratiam percipere potui, differunt. Solet etiam hæc, altero plerumque à germinatione anno, & à maturo semine, perire. *Hesperis sil. III.*

Crescit passim Viennensi agro ad montium radices, & vinetorum in collibus sitorum margines. Floret cum vulgari, nempe Maio & Iunio. *Natales.*

PRIOREM appellare licebit Hesperidem montanam: alteram, Hesperidem Syriacam: tertiam verò Hesperidem silvestrem. *Nomina.*

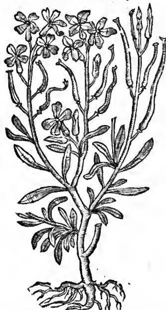
MATRONALEM autem violam, tussi, convulsis, & difficulter spirantibus mederi tradunt: urinas insuper & sudores propellere, incidere, abstergere & digerere. *Facultates.*

CETERVM quæ à nonnullis Viola latifolia, à florum cum Hesperidis & Leucoij floribus similitudine, vocatur: ab alijs autem Lunaria græca & odorata, quia siliquæ semine excusso, & abjecto tegumento, splendidæ sint, & ejus flores Leucoij aut Hesperidis florum odorem referant, in montanis silvis Austriæ & Stiriæ, vicinarúmque alpium silvosis locis, atque etiam in Pannoniâ interamni sponte magnâ copiâ provenit. Quæ cùm à plerisque alijs descripta sit, ejus historiam hic retexere non est necesse. *Viola latifolia.*

LEVCOIVM

LEVCOIVM MARINVM. CAP. VI.

ISTIVS plantæ duo genera cùm in Hiſpanijs,tum in Narbonenſi Gallia obſervabamus, unum majus & magis luxurians, alterum minus & exile.

Leucoium marinum majus.

Leucoium marinum minus.

Leucoiū marinū majus. MAIORI, eaulis eſt pedalis,interdum major , ramoſus admodum, & humi procumbens: folia longa,craſſa,mollia,canentia,& quodammodo lanuginoſa, Cichorij aut Erucæ modo diviſa & velur præmorſa: flores ſecū̃dum ramulos odorati,quatuor folijs ur reliquorum Leucoiorum flores præditi,dilutioris purpuræ colore,ſed ad rubri vini feces quodammodo tendentis:ſiliquæ longæ,craſſiuſculæ,planæ tamen ur vulgaris Leucoij,duplicẽ planorum & ſubruforum ſeminum ordinem,intereurrenre membrana continenr:radix multifida, ſed non perennis,poſtea quàm enim planra florem & ſemẽ protulit(quod altero plerumque à ſatu anno, inrerdum & rertio fieri ſolet) perit. Æſtare floret.

Leucoiū marinū minus. MINOR, dodrantales,teretes,ſed ſaris firmos haber cauliculos, in plures ramulos diviſos: folia priori ſimilia,mollia irem & ineana,minora tamen , tenuioráque & minus diviſa : flores in ramulis ſuperiore minores,quaruor foliolis conſtantes,coloris pulcherrimè rubẽtis, &,dum marceſcere incipiunt,magis ſaturi, quales Leucoij rubri vulgaris flores, & odorati quidem illi, verùm minus quàm ſuperioris:cornicula ſuccedunt oblonga , teretia , exili & rufo ſemine plena. Floret Iulio & Auguſto,eodem quo ſatum eſt anno , deinde perit.

Natales. Naſcitur utrumque Mediterranei maris littoribus in Hiſpaniâ & Galliâ Narbonenſi: ſed minus multo frequentius.

Nomina. LEVCOII marini nomen indidimus, quòd ſponte in maririmis naſcatur , unde ad Belgas delatum,in hortis coli cœpit:alui etiã majus aliquot annis Viennæ, ſemine ex Belgicâ miſ-
Tripolium. ſo natum. Minus ob coloris in flore mutationem, nonnulli, cùm Mompellij viverem, Tripoliũ vocare ſolebant: tametſi ijſdẽ locis natum Tripolium legitimũ obſervare potuiſſent.

Tẽperament. Vtrumque calido guſtu eſt:ſed minus ſuâ aerimoniâ vehemenrius linguam vellicat.

Leucoiū marinum Creticum. IOSEPHVS porrò Caſabonus ex peregrinarione Cretica redux , ſemen ad nos mittebat Leucoij marini appellatione,è quo tres diverſæ planræ ortæ.

EARVM Maxima & Prima,eaules habuit procumbenres,rotundos, duriuſculos , multis
1. ramis donatos,in quibus floſculi quatuor folijs conſtanres,inirio rubenres, deinde ex cæruleo purpuraſcenres,extremo bifidis, & cordis,ut vulgo pingirur,effigiem propemodum referentibus,quaſi ex umbellâ,Irionis vulgaris inſtar,ſenſim prodeuntes, qui (ubi floris folia conjungebantur,radiantem imitabantur flavam ſtellam:floribus ſucceſſeruur duarum ferè

uneiarum

unciarum siliquæ sive cornicula teretia, in quibus semen oblõgiusculum castanei coloris. Ipsius verò plantæ folia longiuscula fuerunt, à Thlaspi folijs non valde differentia, nullis (in caule præsertim) evidentibus crenis donata, crassiuscula, & aliquantulum amara.

II. ALTERA priori similis erat, nisi flosculos habuisset dimidio minores, & initio prorsus albos, deinde tamen paulatim purpureum quidpiam contrahentes, sed nihilominus magis ad albedinem inclinantes. Floruit utraque Iulio, medio Vere, hoc est Aprili, sata.

III. TERTIA promebat initio præcedentibus duabus longiora folia, evidentibus & cõspicuis crenis secundùm oras donata, Leucoij Dioscoridis Lobeliani instar, è quorum medio exivit cauliculus rectus palmari altitudine minor, quum florere incipit, nempe Augusto: à latere verò plures fundebat ramulos, in quibus flores, secundo generi amplitudine pares, colore tamen differentes. nam propius accedebant ad Leucoij marini Lobeliani latifolij colorem, magisque purpurascentes erant, quàm in primo genere.

LEVCOIVM SILVESTRE.

CAP. VII.

Leucoium spinosum Creticum.

MVLTA secundùm radicem habet folia, Leucoij, quod luteo est flore, folijs similia, angustiora tamen, viridia, amaricantis gustus, inter quæ unicus, interdũ plures assurgunt caules, pedales aut ampliores, striati, carinatis folijs obsiti, multos sustinentes flores quatuor folijs constantes, flavos, Leucoij lutei florum æmulos, sed minores, minúsq; odoratos: floribus succedunt oblonga cornicula ut in sativo, plano semine plena: radix longa est, candicans & multis tenuibus fibris prædita. An semine ad maturitatem perducto pereat, observare non potui: nam natali loco florentem, suáq; cornicula nondum matura ferentem hanc plantam observabam: Biennalem tamen esse puto, quia in nullis stirpibus, caulis præcedentis anni ulla vestigia conspiciebam. *Leucoium sil.*

Invenitur in montibus illis supra Badenses thermas, & in Leytenberg, salebrosis præsertim & meridiei obversis locis. Floret Maio. *Natales.*

COMMODE Leucoium silvestre appellari posse censeo: Rhizotomæ etiam mulierculæ *Wild gelbe veyl* vocant. Sativum autem Leucoium luteum, Vngari *Sarga vióla* nuncupant, hoc est, luteam violam. *Nomina.*

QVO nomine appellem hanc plantam dubius sum. Nata autem est etiam Iacobo Plateau, semine peregrè accepto. Illam certè nascentem non vidi, sed iconem ipsius manu delineatam ad me mittebat cum brevi descriptione idem Plateau. Eam videlicet crescere, ad cubitalem aut majorem altitudinem, & in multos ramos duros & lignosos spargi, quos cingerent folia confertim nascentia, incani & cineracei coloris, per oras nonnihil dentata: & *Leucoij spinosi historia.*

sparsim

ſparſim in ramis multos flores naſci flavos, quinque folijs conſtantes: eos autem ramulos initio ſatis tenellos eſſe, paulò poſt tamen, duros & ſpinoſos evadere. Quale ſemen ejus eſſet, non adſcribebat, ſed dumtaxat ſciſcitabatur an Hippophæſtum Dioſcoridis eſſe poſſet. Sed cùm Dioſcorides ſuum Hippophæſtum, humilem herbam eſſe aſſerat, ſine caule, ſine flore, inanibus tantùm capitulis, folijsque ſpinoſis, radiculas habere molles & craſſas, è quibus, folijs etiam & capitulo, ſuccus exprimatur, & in uſum adſervetur, non video quâ ratione hæc planta ejus deſcriptioni accommodari queat.

Hippophæſtū

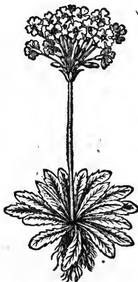
QVONIAM porrò folia, Leucoij marini folijs non valde diſſimilia habuiſſe videbatur, Leucoij ſpinoſi appellationem obtinere poſſe arbitror, donec aliud magis aptum, & ipſi plantæ conveniens reperiat, tametſi flores ejus pluribus folijs quàm Leucoiorum flores præditi ſunt.

PRIMVLA VERIS. CAP. VIII.

Primula veris vulgaris multis locis obvia.

TAMETSI in Auſtriæ, Stiriæ, Pannoniæque pratis, & herboſis montaniſq; locis, atque ſilvis naſcantur aliquot, ejus plantæ (quæ vulgo Herbariorum Primula veris & Herba paralyſis vocatur) genera, qualia ſunt elatior utraque flore luteo & pallido, atque humilis pallido flore, illæque ſimplici foliorum texturâ: peculiare tamen quoddā genus alunt nonnulla prata uliginoſa, binis, ternis & quatuor miliaribus à Viennenſi urbe diſtantia, quod ob florum elegantiam & venuſtatem hoc capite deſcribemus.

Primula veris rubro flore.

Primula veris albo flore.

Primula veris rub. flore.

GERMINAT autem ineunte vere folijs denis aut duodenis, initio quaſi in globum contractis, quæ ſucceſſu temporis ſeſe explicant, & humi ſparguntur, ſuntq; exteriore parte incana & veluti farinâ quadam aſperſa, internâ verò ex viridi pallentia, aliquantulum criſpa & denſiuſcula, Herbæ paralyſi vulgari ferè ſimilia, ſed minora, anguſtiora, & minus rugoſa, acris ſaporis: ex horum medio unus aut plures aſſurgunt cauliculi dodrantales, interdum pedales, nudi, graciles, ſummo faſtigio incani, qui ſuſtinent ex uno veluti capite, & in umbella naſcentes flores, octonos, denos, aut plures, Primulę veris floribus formâ ſimiles, quinque bifidis folijs conſtantes, magnâq; ex parte eleganti dilutioreque purpurâ nitentes, aut carnei coloris, interdum ſaturatius rubentes, nonnumquàm (ſed rarò) omnino candidos, & etiam exalbidos, omnes autem citea umbilicum luteolos & aliquãtulum odoratos: ſemen deinde in oblongis vaſculis admodum exile, fulveſcens cõtinetur. Illud autem in hoc flore obſervabã, ut qui intenſius rubet, ſtilum prominentem ſive piſtillum habeat, quemadmodum non-

Primula veris alb. flore.

dum nonnullarum Primularum flores: qui verò dilutioris sunt ruboris, nullum. Radices sunt candicantes, fibrosæ, ad quarum caput aliæ novæ plantulæ secundùm matrem subinde germinant.

Primula veris flavo flore elatior.

Primula veris pallido flore elatior.

Natales. *Tempus.*

Sponte magnâ copiâ provenit in uliginosis & vicinis, ut ante retuli, Viennẽsi urbi pratis, ad Himberg, Walterstorf, Ebrestorf, Mag^ci V. Hieronymi Beck à Leopoldstorf, arcem, Botenstorf, & supra Badenses thermas versus Neapolim Austriæ. Floret verò sub finem Aprilis, & toto ferè Maio. Habui ex ijs quas in hortum transtuleram, plantam, quæ ex media florum umbella, cauliculum uncialem & ampliorem, aliam umbellam elegantissimis floribus onustam sustinentem produceret.

Hanc etiam siccam ad me misit C. V. Ioach. Camerarius è Saltzburgensi agro erutam, ubi, quemadmodum & in Tyrolensi comitatu, abundanter nasci scribebat.

Etiam in Anglia nascitur.

Anno verò M.D.XXCI. dum Londini essem, de C. V. Thoma Pennæo Medico intelligebam copiosè admodum nasci in Angliæ Septentrionalibus pratis humidis & pascuis, quæ adeò causa fuit, ut Doctissimus & humanissimus vir Richardus Garth Cancellariæ Londinensis Primicerius, in meam gratiam ex Hexatcharu Derby, & Wybsey nõ procul Halyfure urbe, aliquot ejus plantas suis floribus adhuc onustas ante meum Londinio discessum adferri curaret, quibus etiam adjunctæ fuerũt, aliquot Pinguiculę (de quâ postea) stirpes, cum Trollio flore: quas Antuerpiam ad amicos misi.

Tẽperament.

Quantum ex gustu deprehendere licet, ijsdem facultatibus esse præditam apparet, quibus aliæ Primulæ veris pollent.

Keyserlin.

EANDEM omnino esse puto, quam Iosias Simlerus cõmentario de Alpibus, ex C. V. Conradi Gesneri collectaneis describit in hunc modum. *Keyserlin* herba pusilla, albicans, Bellidis minimæ forma, in summo plurimos confertos flores purpureos habet; tota herba candicat, & attrita manu pulverem exuit, aspectu elegans. Cæsar inter herbas, aut Regulus.

Nomina.

A rusticis mulierculis quæ flores ejus manipulatim colligatos Viennam in forum deferebant, ijsque vendebant, quæ serta & corollas nectere solent, *Kreutzblumen* nuncupabatur, eo quòd Maio mẽse, circa id tempus quod vulgari germanicâ linguâ *Kreutzwochen* (eæ sunt Rogationes) dicitur, plerumque floreat. Postea *klein rot schlussel blumen* nominari cœpit à rhizotomis mulierculis, quę illius stirpes radicatas in foro venales proponere inceperunt, cùm animadverterunt Viennenses matronas elegantibus floribus delectari. A rusticis Anglis, apud quos nascitur, *Birdeein*, hoc est, avium oculi nũcupatur, teste Pennæo: verùm eodem etiam nomine apud illos insignitur Cardamine illa pratensis floribus albis, quam Doctissimus Fuchsius Iberidem esse censebat.

Primula veris pallido flore humilis.

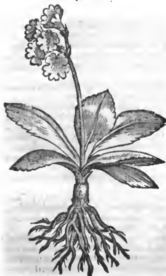

Nomina Primulæ veris Vngaris.

VARIA autem apud rei Herbariæ studiosos obtinuit nomina Primula veris vulgò dicta Belgis. Nam sunt qui φλομίδες Dioscoridis esse putent, Fuchsius verbascula vertit. Alij Dodecatheon herbam, quā Plinius Nat Hist. lib. xxv. cap. IIII. describit folijs septenis, lactucis simillimis, è radice lutea exeuntibus. Vulgus Herbam paralysim, Clavem S. Petri, Itali Lactucam silvestrem, Germani himelschlussel / & Schlusselblumen. Angli Primroosen & Cowe slyppe. Vngari humilem & ἄκαυλον maximâ copiâ ubique in silvis cæduis apud eos nascentem, *Katha verág* hoc est, pultis ex panico aut milio confectæ (quam illi *Katha* vocant) florem, quia pultis illius quæ pallida est, colorem imitatur. Hanc ego, cùm in Angliâ essem, ubi etiam in cæduis silvis abundè provenit, lactei candoris flore conspiciebam, & aliquot stirpes amicis in Belgicam inde mittebam. Sed & ab Anglis primùm acceperunt Belgæ tam humilem quàm elatiorem, quæ florem habent multiplici foliorum serie constantem, & omnes ferè reliquas coronarias plantas, quarum flores πολύφυλλοι.

Primulam autē Veris vulgo vocatam, Nobilis idemque Cl. V. Fab. Columna in suo φυτοβασάνῳ Alismatis alterum genus apud Plinium esse censet: quemadmodum & cap. sequēte descriptas Auriculas ad Alisma sive Damasonium Dioscoridis tefert: cujus sententiæ valde acquiesco.

Auricula ursi 1.

Auricula ursi 1.

AVRICVLA VRSI. CAP. IX.

NON dubium est, quin ad Primularum classem referenda sit venusta hæc planta, adeo similes sunt & forma & temperamento.

Ejus verò multa genera observabam in alpinis Austriæ & Stiriæ jugis, quæ, certâ quadam serie, hoc capite describemus, à vulgatiore quidem, sed omnium odoratissimâ initium facientes.

ILLIVS folia, Primulæ veris folijs ferè respondent, rugosa tamen non sunt, sed crassa, fabariæ foliorum instar, eoque aut farinæ quasi polline conspersa & prorsus incana, aut leviter tantum canescentia, interdum omnino viridia & lævia; rursus omnia vel per ambitum serrata, vel nullis denticulis prædita, interdum novella dūtaxat dentata, vetusta minimè, omnia autem gustu amara. Ex horum medio, aut è lateribus prodeunt cauliculi dodrantales, aut minores, nudi, veluti quadam farinâ tespersi, qui denos, vicenos, tricenosque, interdum etiam plures (præsertim si in hortis colatur, ubi admodum luxuriat) flores sustinent, ex uno veluti capite æqualiter prodeuntes, & petiolis (quos tamquam squamulæ quædam incanæ ab invicem segregant) brevibusque caliculis inhærentes, Primulæ veris similes, quinis aut senis divisuris constantes, dulcem & mellcum quendam odorem spirantes, coloris aut lutei, aut pallentis, atque vel majores & ampliores, vel minores, omnes autem interius circa umbilicum albo circulo insignitos, stilo inter stamina nonnumquam prominente, interdum nullo

dum nullo: semen deinde fuscum, inæquale, bullatis vasculis inclusum, quale Primularum veris: radix crassa est, & multis candidis oblongisque fibris prædita, ex quâ, in cultis si pangatur, plures plantæ enasci solent.

Crescit in Sneberg, Neuberg, Etschet, & alijs vicinis Austriæ & Stiriæ alpibus, monteque Gleysenfeld imminenti: deinde multo lætiorem & vegetiorem abundanter invenimus in scopulo, Medeling oppido (quod duobus aut paulo ampliùs miliatibus ab urbe Viennâ distat) imminenti, quâ Septentrionem spectat, unde rhizotomæ mulierculæ cum florum manipulos, tum ipsas stirpes, quas sciunt à plerisque expeti, adferunt. *Natales.*

Auricula ursi II.

ALTERIVS folia breviora sunt, extremâ parte latiora plerumque, & initio quasi rotunda, quæ temporis successu angustiora circa radicem fiût, crassa quidem illa, sed minus quàm superioris, in ambitu serrata, supernè viridia & lævia, infernè ex viridi pallescentia: inter quæ vel ad quorum latus exeunt nudi, duas uncias longi, aut paulò ampliores cauliculi, quibus insidēt seni, octoni, aut plures flores, simul in caput aut umbellam congesti ut in superiore, illisque formâ similes, sed majores, rubro colore nitentes, obscuriore tamen initio, quasi mororum succo infecti essent, deinde eleganti & dilucidâ rubrâque purpura gratissimi, intus circa umbilicum pallentes & exalbidi, odorati quidem illi, sed minus superioribus: semen in capitulis longè minoribus, parvum, nigrum, inæquale: radix priori similis. *Auricula Vrsi II.*

Hanc frustra per Austriacorū Stiriacorúmque montium altissima juga quæsivi: primum autem mihi conspecta est in cultissimo horto C. V. Ioan. Aicholztij Medici & Professoris Viennensis, mei amici veteris, & hospitis, dum istic vixi, charissimi, quam à nobili quadā matronâ ante acceperat, ignari tamen unde illi primum communicata fuisset. In Oenipontinis autem & vicinis alpibus abundè nasci postea intelligebam. *Natales.*

TERTII generis folia, quàm superioris minora, teneriora, minus crassa, subhirsura, per ambitum undique serrata, inter quæ nascitur cauliculus superiori similis, flores in umbella pares ferens, & rubros, exalbidis tamen maculis asperfos, cujus radix similiter fibrosa, novásque è lateribus propagines fundens. *Auric. Vrsi III.*

In Tyrolensibus jugis, præsertim in Kitzspil inveniri intelligo. Sed eam primum mihi ostendebat cum multis alijs raris stirpibus quas in exculto suo horto alebat C. V. Ioach. Camerarius inclytæ Reip. Noribergensis primarius medicus, floris expertem, quam tamē eodem cum alijs tempore florere mihi dicebat. Anno autem M. D. XXCI. ex Anglia Viennam revertenti paucas adnatas plantulas communicabat, sed quæ in itinere tabescentes deinde perierunt. *Natales.*

QVARTA, minoribus est quàm Secunda folijs, carnosis, mucronatis, in ambitu non serratis, supernè lævibus & splendentibus, infernè ex viridi pallentibus & venosis, minoreque acrimoniâ & amaritudine præditis quàm aliarum folia: flores illi secundo generi similes, profundioribus lacinijs secti, colore dilutius rubente, intus circa umbilicum incanâ quadam lanugine villosi, stilo prominente, bini, terni, aut ad summum quaterni, summo uncialis, tarò longioris cauliculi fastigio nascentes: semen in paruis vasculis reliquis maius & fuscum: radix minor & nigricans, atque adeo numerosa sobole interdum se propagans, vt latissimos cespites occupet. *Auric. Vrsi IIII.*

Inuenitur in Sneberg, reliquisque vicinis jugis & Stiriæ alpibus freqoentissima. Paulò ante meum Viennâ discessum rhizotomæ mulierculæ singulis annis in forum Viennense venalem inferre cœperunt. *Natales*

TYROLENSI non valde absimilis erat Quinta, quam in cultissimo horto Ill^mi Principis Cattorum Wilhelmi Cassellis florentem conspiciebam anno M.D.XIC. ejus enim folia circinatæ ferè rotunditatis, longiuscula tamen & in ambitu serrata, longè minora secundæ folijs, & minus viridia, sed aliquantulum canescentia: inter quæ tenuis & sescunciam longus cauliculus *Auric. Vrsi V.*

Auricula urſi IIII.

Auricula urſi V.

Auricula urſi VI.

Auric. Vr- ſi VI.

Auric. Vr- ſi VII.

cauliculus exiliebat, binos, ternos aut plures flores ſuſtinens ſuperiore minores, quinque bifidis folijs etiam cõſtantes, medij inter II. & IIII. coloris: ſemen nõ obſervabam, nam Aprili dumtaxat florentem videbam: radix fibroſa eſt, ut reliquarum.

MINOR etiam eſt Secundo genere, Sexta Auricula, cujus unicam plantam conſpiciebã in exculto horto ornatiſs. viri Ph. Steph. Sprengeri anno M.D.XCI. Maio menſe. quaterna aut quina ferentem folia, craſſiuſcula, dilutè virentia, nullis crenis in ambitu donata, inter quæ prodire aiebat (nã caule & flore orbata erat) caulem è viridi candicãtem, tres uncias aut amplius longum, ſummo faſtigio ferentem quinos aut plures flores, flavæ forma æquales, ſed candidos: radix ſuperioribus reſpondẽs, aliquot fibris, ut illæ, donata erat. Ejus iconem quam hîc ſubjecimus, poſtea ad me mittebat.

SEPTIMA craſſiuſculâ radice nititur, Quartæ haud diſſimili, multis cãdicantibus fibris capillatâ: ex qua anguſta folia quina aut ſena, ſucculenta, & pinguia, Quartæ folijs multò anguſtiora, à medio ad extremum uſque mucronem in ambitu ſerrata, amarique guſtus prodeunt: cauliculus inter ea naſcitur tres uncias longus, nudus, lævis, ſuſtinens capitulum è foliolis compactum, undè quaterni aut quini flores elegantiſſimi, dilutius rubentes, quinque folijs bifidis ut reliqui con-

qui constantes: neque hujus semen observare licuit, capitula tamen quartæ proxima in illa conspiciebam, semen etiam simile habere verisimile est.

Crescit hæc in quibusdam alpibus Carinthiæ & Stiriæ superioris, præsertim verò Tauro monte, & Iudenberg jugis. Floret sub finem Iulij, hoc est, nivibus in summis illis jugis liquescentibus. Rara hæc, quia ex procul dissitis montibus delata, in unius Aicholtzij horto paucos annos perduravit, omnem cultum ita respuens, ut numquam ad frugem pervenire, imò ne florem quidem deinceps proferre voluerit. Natales.

Auricula ursi VIII. minima.

OCTAVÆ folia unguem magnitudine vix æquant, infernè circa sedem angustiora, supernè & in extremo latiora crenatáque, viridia, nervosa, superioribus minus densa, amari gustus: pedicellus inter folia exilis vix digitum transversum altus, unicum, interdum alterum florem ferens dilutius rubentis, sive carnei coloris, è fimbriato caliculo obscuriore prodeuntem, inodorum, intus etiam circa umbilicum candidâ lanugine pubescentem, nullo prominente stilo: neque hujus semen observare licuit, cùm non quovis tempore jugû in quo nascitur propter difficultates conscendere potuerim, nec in hortum cum suo cespite translata ad frugem unquam pervenerit, reliquarum tamen semini respondere arbitror: ad oaris mirum in modum se propagat, & interdum magnos cespites occupat, candicantes fibras è singulis propaginibus demittens. Auric. Ur. VIII.

In summo Sneberg jugo primus istam observabam anno M. D. LXXIIII. neque ullo alio vicino jugo postea mihi sese obtulit. In Tauro tamen & Iudenberg etiam invenitur, & cum illa rarum aliud genus per omnia quidem simile, sed cujus folia magis pallescunt, flores lactei sunt candoris. Natales. Varietas.

Florent omnes natali loco, Iunio, interdum Iulio & Augusto duntaxat, videlicet statim post solutas in ijs jugis, ubi crescunt, nives, nonnúquam etiam sub ipsa quasi nive, & concameratâ nivis induratæ crustâ, reliquâ, quæ subtus erat, Solis radiorum rupes ferientium repercussione solutâ. In hortos verò translatæ Aprili florent, & aliquando iterum Autumno, si aura sit temperatior, illis exceptis quæ vel contabuerunt, vel nullâ, ut dixi, diligentiâ aut culturâ ad florem ferendum induci potuerunt. Tempus.

OMNIA ista genera præter tertium, quintum, sextum & septimum, primus omnium Belgicæ communicabam, missis Viennâ, ad Ill. V. Ioannem de Brancion, fratris loco mihique charissimum, & post ejus obitum ad Magnific. V. Ioannem vander Dilft ejus agnatum, complurésque alios amicos, eorum plantis, primulâ veris rubro flore, & rarissimis alijs alpinis stirpibus. Prior autem quæ flavo est flore, jam antea Belgicæ inquilina facta fuerat liberalitate C. V. Alphonsi Pantij.

Iosias Simlerus commentario de Alpibus, aliquot ejus genera recenset, ex Gesneri collectaneis, ut ipse refert, desumpta: nempe quæ haberét florem, aut luteum, aut pallidum, aut purpurascentem, vel rubescentem sanguinis modo, vel cinereum, & atrum: quos postremos duos colores númquam mihi conspectos esse in simuli planta, ingenuè fateor, nisi per cinereum intelligat quartum genus, cujus flos marcescés, præsertim pluviâ corruptus, veluti cineraceum colorem contrahit, & per atrum, secundi generis florem primum sese explicantem, quem initio obscuriorem, saturum, & veluti mororum succo infectum esse dixi.

QVO nomine veteribus dicta sit hæc planta, me fugit; nisi sit (ut Fabius Columna, quemadmodum diximus, censet) Dioscoridis Alisma. Recentiores autem varia illi indiderunt nomina. Matthiolus enim inter Saniculæ genera recenset, & Herbarijs Auriculam ursi vocari tradit. Gesnerus libello de Lunarijs herbis Lunariam arthriticã appellare maluit. Alij Paralyticam alpinam nuncuparunt: magis tamen vulgare apud rei Herbariæ studiosos nomen est Auriculæ ursi. Helvetijs flublumle/hoc est, rupium flosculus dicitur. Austriacarũ Stiriacarumq; alpium incolis, prior Crafftkraut vnd Schwindelkraut ab effectu dicitur (commendant enim ejus radicis usum, ad roborandũ caput, ne vertigine in præcipitijs tentetur, cujus rei causâ, caprearum & ibicum venatoribus non minùs familiaris quàm Doronici radix) Medlingẽses, apud quos copiosè nasci dixi, wolsmeckende Schlussel blumen/id est, odoratam primulam appellãt: secunda & tertia rotte Schlussel blumen ab incolis vocãtur: quarta Steinrosslin/ hoc est, petræa rosula ob venustatem & roseum colorem, tum quod in scopulis nascatur, à montanis pastoribus nuncupatur: septima apud Stiriæ superioris incolas montanos Ross speick nomen invenit, quasi dicas equinam nardum, ad differentiam Nardi sive spicæ Celticæ, quæ abundanter in eodem Iudenberg jugo nascitur, ut in ejus historiâ dicemus. Nomina.

GESNERVS lib. de Lunarijs herbis, prioris radicem, vinum suo odore cõmendare scribit; manducatam verò, dentium dolores, præsertim à frigidâ defluxione obortos juvare, capiti Facultates.

frigido & partibus nervosis prodesse, putrida ulcera emẽdare, scissuras in cute hiantes, ventorum, frigoris aut alia quapiam injuriâ, succum ejus instillatum brevissime sanare.

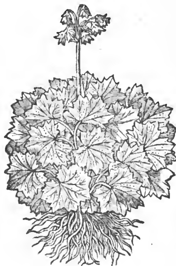
Matthiolus ad enterocelas & thoracis vulnera, si quotidie in potu sumatur, utilem esse, quin & alia vulnera tam intus sumptam, quàm exterius illitam.

Istic ubi nascitur, soli, ut dixi, montani venatores ejus radice utuntur: à reliquis negligitur, præterquam à mulierculis, quæ ex ejus floribus serta & corollas conficiunt. Deinde cùm nobiles, tum aliæ Viennenses matronæ quæ coronarijs stirpibus delectantur, in suos hortos cum quarto genere inferre cœperunt.

SANICVLA MONTANA. CAP. X.

TEMPERAMENTI, facultatum, aliarúmque quarundam ratione, proximum ab Auriculis locum, quantum quidem mihi videtur, obtinere debet elegans hæc planta.

Sanicula montana.

Sanicula montana. MVLTA folia promit, novo vere, satis crasso pediculo nitentia, adeò sese per oras initio contrahentia, pronâ parte, ut orbiculata videantur, admodum nervosa & rugosa, supinâ verò parte tumẽtia, crispáque ut Lusitanici ranunculi, aut Lactucæ capitatæ folia, deinde ubi sese explicarũt, in ambitu non modò serrata, sed etiam in sex aut plures lacinias divisa, omnino virentia, superne quodammodo splendentia, infernè nequaquam, fervido gustu: inter quæ palmaris exit cauliculus, firmus, erectus, nudus & sine folijs, subpurpurascens, qui in summo Primularum & Auricularum instar è medio quorundam foliorum capite, octo, novẽ, aut plures producit flosculos cõcavos, cãpanulæ modo pensiles, & deorsum spectãtes, quinque crenis divisos, elegantissimo rubro colore saturo, & ad purpuram tẽdente, fundo interiore albo, in quinque angulos desinente, prodeuntibus ex imo quinque staminulis luteis albũ fundum non superantibus, & mediũ oblongum stilum complectentibus, suavis odoris, ut ferè Auriculæ ursi rubræ sive secundæ flores: quibus defluentibus, succedunt surrecta capitula, tenue, fuscum, ut illa, semen cõtinentia: radix numerosis, lõgis, tenuibus, & nigricantibus fibris ex uno capite prodeuntibus constat, singulis annis ad latera augescens, & incrementum sumens, ut temporis successu veluti Auriculæ & Primulæ aliæque similes, in plures stirpes dividi & pangi possint. Tota planta hirsutiore lanugine pubescit.

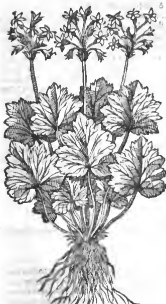
Natales. Promiscuè nascitur cum proximo capite describenda, & interdum, cùm adhuc tenella est, altera pro altera eruitur: eodem etiam tempore cum illa floret, licet in hortis hæc paulo maturius, videlicet Maij initio.

ILLAM esse omnino existimabam, quam C. V. Matthiolus ab amplissimo Cortuso acceptam Caryophyllatis subjecit, & Cortusam nũcupavit: verùm cùm neque facie, neque temperamento ullam affinitatem cum ijs habere videatur, commodius meo judicio Auriculis, ut dixi, conjungetur, quibus non dissimiles habet facultates. Eam autem florum varietatem, quam ipse in Cortusâ inveniri scribit, in hac nostra non deprehendi. Sed illud observabam, peculiare quoddam exiguæ erucæ virentis atque tumidæ genus in ipsa gigni uberrimè.

CETERVM anno M. D. XXC. Ampliss. Vir Iac. Ant. Cortusus binas Cortusæ siccas stirpes ad me misit, quibus hæc erant adscripta.

Cortusa. Diligenter contulimus Cortusæ stirpem cum Saniculâ, quam in Pannonicis observationibus describis, & Cortusam esse censes: sed illam nihil commune cum Cortusâ habere deprehendimus, tantum abest ut sit illa ipsa: Cortusæ binas plantas mitto cum suis folijs, floribus & radicibus, atque addo, Cortusam grato suavique odore præditam instar favi mellis aut odoratæ alterius rei cujuspiam, imò subtilem quendam odorem spirat, qui odorantis cerebrum permeat atque reficit: teneriora item folia recens vulsa & in ore retenta, sensim calorem excitant, tamquam manducato pyrethro, qui tamen subito evanescit, nullámque no-

Cortusa Matthioli.

que noxam adfert: recentia integráque, non trita, mulierum aut delicatulorum malis imposita, & paulo pôst adêpra, gratum ruborem sine noxâ inducunt, tamquã nobilissimo aliquo fuco infectæ fuissent, quo evanescente, nullum vestigiũ aut maculã relinquitur, prætereа non splendent, neque aversa parte punctis instar polypodij distincta: flores non propendent, sed omnes, vel eorum maxima pars, surrecti sunt, cœlúmque spectant, non minùs etiam odorati quàm folia, imò majore suavitate prædiri, præsertim dum sunt recentes: radices candidæ sunt, non nigricantes. Hactenus Cortusus.

Quantum porrò ex siccis quas misit plantis conijcere licet, in eâ hæreo opinione, Cortusam, cum Sanicula alpina modò descripta (nisi eadem sit) magnam affinitatem habere: nam folia, flores, radices, ipsum etiam tẽperamentum conveniunt, an verò ea præstare possit quæ Cortusæ attribuuntur, nullum feci periculum. Fateor quidem Saniculæ iconem non mihi satisfacere, pictorémq; nimium sibi indulsisse, dum rugas & hirsutiorem illam lanuginem exprimere voluit, quæ res Cortusum fefellit, dum folia aversâ parte punctis distincta putat: nam si ulla habuissent, in ejus stirpis historiâ non subticuissem.

Sanicula montana ii.

SANICVLA MONTANA ALTERA. CAP. XI.

NATALIVM communio facit, ut hanc elegantem plãtam Saniculæ jam descriptæ subjiciam, tametsi temperamento & facie differant.

MVLTA habet illa folia, circinatæ ferè rotunditatis, Saxifragæ aureæ foliorum æmula, longis pediculis inhærentia, per ambitum incisa, supernè viridia, infernè aliquantulum exalbida, & valde hirsuta, adstringentis gustus: caules deinde promit pedales, aut interdum ampliores, virides, hirsutos, & in his folia superioribus respondentia: summi caules in plures alas dividuntur, & singulis ramis insident terni aut quaterni flosculi, spinæ appendicis Plinij, quæ à plerisque Oxyacantha censetur, florum odorem referentes, quinque foliolis albis cõstantes, quæ veluti sanguineis punctis interiore parte notata sunt: bifida vascula cũ decem staminibus medium florem occupant, Saxifragæ albæ vulgo appellatæ capitulis valde similia, quæ matura, exile & minutum admodum, nigrúmque semen continent: radix quodammodo squamata supernè, & crassiuscula, multis candicantibus fibris prædita est, & à lateribus propagines agit. *Sanicula mont. altera.*

Crescit in omnibus Austriæ & Stiriæ alpibus umbroso loco, hoc est, ubi plerumque silvæ in alpium jugis desinere incipiunt, cũ Ranunculo platyphyllo, Geranio pullo flore, & similibus stirpibus, quæ umbrâ quàm Sole magis gaudent. Floret Iunio, interdum etiam serius: in hortos verò translata, multò maturius. *Natales.* *Tempus.*

SIMILE

Sanic. mont. alterum ſpecies II. SIMILE ferè genus invenitur in Snealben, vicinisque alpibus, ſed minus, anguſtiore folio, & per extremum ſerrato, hirſuto etiam & adſtringentis guſtus, coloris ex herbaceo palleſcentis: è medio foliorum prodeunt cauliculi triunciales, nudi, qui circa ſummum faſtigium in plures ramulos finduntur, candidis flosculis ſuperiori ſimilibus onuſtos, verùm nullis ſanguineis guttis, ut illi, aſperſos: biſida ſuccedunt capitula ut in ſuperiore, exiguum nigricans ſemen continentia. Floret etiam Iunio, in hortis autem Maio, aut maturius.

Nomina. MIHI Prior aliquando miſſa fuit Ferrariâ Machlinium à C.V. Alphonſo Pantio, Saniculæ guttatæ nomine, quia ejus flores, ut dixi, ſanguineis veluti maculis aſperſi ſunt. Dubito an ea ſit quam Lobelius in Adverſarijs Geum alpinum vocat: quem alius quiſpiam ſequutus eſt, deinde pro Cotyledone tertia exhibuit. Montani paſtores & venatores Wiſs Sanickl appellant, apud quos nullum, quod ſciam vulgare nomen Altera obtinuit: ſed cum plerisque alijs negligitur.

Sanic. vulg. Elleb. nig. Dioſ. Dodonæo. Alchimilla. Saxifraga aurea. Saxifraga alba. ABUNDANT etiam Pannoniæ utriusque & vicinarum Provinciarum prata, umbroſæ ſilvæ & montes, Sanicula vulgari, Diapenſia vulgo appellata, Sanicula fœmina Fuchſij, ſive Elleboro nigro Dioſcoridis aſſertore Dodonæo (utramque Vngari *Sanicor* vocant) Alchimillâ, & congeneribus plantis: ad montium autem radices, locisque alijs humidis & umbroſis Saxifragâ aureâ cognominatâ: aperti verò gramine conſiti colles, Saxifragam albam tuberoſa radice alunt, cui, quas modo deſcripſi, congeneres videntur. Saniculam porrò vulgarem Fab. Columna Sideritidem tertiam eſſe cenſet.

SOLDANELLA ALPINA. CAP. XII.

FLORIS venuſtas facit, ut Saniculis hanc elegantiſſimam plantam, & aliquot alias non contemnendæ venuſtatis ſubjungam.

Soldanella alpina major.

Soldanella alpina. HABET verò ſena aut octona folia, craſſa, in orbem ferè circinata, Braſſicæ marinæ, quam vulgo Soldanellam vocant, æmula, ſed duriora, ſupernè viridia, infernè dilutiore viriditate ſplendentia, guſtu primùm exſiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in lævi, nudo, gracili, ſubrubro, palmarique cauliculo, binos, ternos, aut plures, purpuræ vel ſaturæ, vel dilutæ colore, inodoros, campanulæ modo efformatos, deorſum ſpectantes, & propendentes, unico folio in quinque profundas crenas, (quæ aliquantulum laciniatæ ſunt) & totidem alias ſingulares diviſo, conſtantes, è medio protuberante veluti quodam umbone in longum ſtilum deſinente, qui in vaſculum, vel corniculum potiùs evadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum, parvum, durum, vireſcens, ſimul congeſtum ſemen continens: radices fibroſæ, candicantes, ex uno veluti capite dependent, quod adnatis ſe propagat.

Natales. Copioſè naſcitur in Auſtriæ & Stiriæ alpibus perpetuâ nive obſitis: nuſquam verò lætiorem, aut uberiorem conſpiciebam, quàm in jugo Wechſel nũcupato, ſupra Aſchpang Magnifici viri Eraſmi à Khunigſperg p. m. liberi Baronis: ubi anno M. D. LXXVI. unicam plantam lactei prorſus candoris flore inveniebam.

Varietas. Tempus. Floret iſtuc Iunio, interdum Iulio, & Auguſto, nivium maturius aut ſerius liqueſcentium ratione. In hortos autem tranſlata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari poteſt.

2. EST & aliud genus minore folio, neque circa pediculum, qui brevior graciliorque eſt, adeò circinato, ſed ſenſim ab ipſo in latitudinem excreſcente.

3. Inveniebam etiam anno M. D. LXXVIII. in aſcenſu mõtis Herrnalben (unde poſtea iter eſt ad celſiſſimum jugum & ſcopulum Dürrenſtain, duobus ſupra Gamingam miliaribus) umbroſis locis, quoddã genus amplis fol ijs, ſed tenellis admodum, quæ inferiore parte non virebant, verùm non minùs rubeſcebant quàm Cyclaminiodorato flore folia.

SOLDANEL-

Soldanella alpina minor.

SOLDANELLÆ nomen inditum, quòd ejus folia Soldanellæ marinæ folijs sunt admodum similia: lunariam minorem cæruleam appellant nonnulli: vulgare nullum nomen edíscere potui ab alpinis pastoribus & venatoribus. *Nomina.*

Sed neque ullas ipsius facultates notas habent. Noster verò Lobelius, Empiricum quendam folijs usum ad aquas in ascite educendas, vulneribúsque cicatricem obducendam, asserit.

VIOLÆ MONTANÆ. CAP. XIII.

DVo Violæ rara, nec antea mihi conspecta genera in Austriacis & Stiriacis alpibus inveniebã, quæ propter veoustatem studiosis rei herbariç nota facere non dubitavi.

Viola montana I.

FOLIA habet Prior nigræ violæ ferè similia, minora tamen, breuiora & è viridi colore pallescentia, calido gustu: angulosos cauliculos, in quibus bini aut terni flores ex alarum sinu prodeuntes, viola minores, flavi, inodori, quinque folijs constantes, quorum infimum majusculum est, & quinque radiolis sive nervis nigris interiore parte distinctũ, reliqua verò, exteriore parte: semen in trianlis capitulis, quæ maturitate dehiscunt, exiguum, nigricans, alijs violis simile, prçsertim tricolori: radix alba, crassiuscula, multas propagines è lateribus procreat, candidísque & longis fibris hirsuta est. *Viola montana I.*

Abundanter nascitur in omnibus Austriç & Stiriæ alpibus: Iunio atque Iulio florens, in cultis autem Aprili. In Borealis etiam Angliæ montibus inveniri intelligebam. *Natales.*

Exit Altera in summi Sneberg jugi vertice, perquam exiguis folijs, & quasi circinatæ rotunditatis, in ambitu leviter serratis, crassiusculis, longiusculo pediculo inhærẽtibus: cauliculus assurgit è medio foliorũ, duas uncias longus, unicum florem sustinens purpureum, vulgari similem, sed lõgè majorem & inodorum: cui succedit triangula siliqua: radix nonnihil serpit, & aliquot fibris donata est. Floret sub finem Iunij. *Viola montana II.*

Hanc nonnulli Melanium montanum appellare videntur.

FREQVENS in earundem Provinciarum nemoribus occurrit elatior illa Viola martia, firmioribus & erectis cauliculis, quam cur Matthiolus arborescentem cognominarit, nullam causam video. *Viola elatior.*

NEC prætermittendum elegans Violæ genus, quod à Doctissimo Viro Gulielmo de Mera Medico in itinere observatum, dum ex Italia rediret, & mihi Francofurti communicatum M.D.XCIII. sed reficcatum, & (quod doleo) nullum retinens florem.

PROMEBAT autẽ à radice crassiusculã, digitum longã, & frequentibus fibris donatã quina aut sena folia longis pediculis innixa, nõ orbiculata, aut hederæ foliorum formã referentia, ut alia Violarum genera, sed multipliciter incisa, & ad Ranunculi, sive Anemones latifoliæ tenuiora folia, verius accedentia, erant enim in octonas aut plures profundas lacinias divisa, quæ an lanugine pubescant, nec ne, in siccã plaotã observare non licuit: sed inter folia enati erant pediculi, qui florem sustinuerant, trigona capita, instar eorum quæ in vulgari violã conspiciuntur, sed inania, adhuc retiocotes. *Viola montana laciniato folio.*

CETERVM

Viola montana III. sive tricolor.

CETERVM non potui elegantissimi hujus floris, nec ante aonum M.D.LXXIX. mihi conspecti descriptionem hoc loco nō inserere: licet io Pannoniâ non fit mihi observatus, sed ejus cognirionem acceptam feram C.V. Ioachimo Camerario, in cujus horto alebatur.

Viola mont. tricolor I.

PLVRIMOS porrò ex una radice proferebat caules pedales, angulosos, valde ramosos, quos per intervalla ambiebāt folia tricoloris violæ folijs ferè similia, lōgiora, crassiora, succi plena, leviter & rarius dentata, apophysibus ad larera oblōgis, & profuodè laciniatis, amariusculi gustus & nonnihil acris: ex summis alis longi oriebantur pediculi, triāgulares, tenelli, finguli sustinenres florem omniū quos in hoc genere viderim maximum, quinis folijs, ut vulgaris, constanrem, quorum duo superiora exrremis oris ex cæruleo purpurascebant, circa umbilicum pallidi eranr coloris, bioa illa in latera expansa, illis minora, lurei coloris, maculis ex cæruleo purpurascenribus respersi, trinisq; purpureis radijs ex umbilico emicātibus insigniti: inferius folium reliquis latius erar, aurei ferè coloris, septenis radijs purpureis ab umbilico intercursanribus, maculaq; ex cęruleo purpurascente infimo labro notatum, odor suavissimus: crassiuscula capitula, quæ io ternas partes dehiscentia, semen ostendebant alijs simile, pusillum, rotundum, maturitate fuscū, tricoloris violæ semini proximum: radix fibrosa, & durabilis, quæ facilè etiam ramulis pangi possit.

Natales.

Sponte in Helveticis montibus nasci ferūt, uode Illma Princeps à Castello erutam acceperat, ipsiq; Camerario communicabat. Floret pænè tota æstare.

Viola mont. tricolor II.

ALIVD autem genus per omnia illi simile, floris colore excepto, postea Cassellis observabā in cultissimo horto Ill^{mi} Principis Cattorum Wilhelmi: nam qui io superiore varius est color, in hoc omnino flavus, purpurascentibus radijs ex umbilico emicātibus, qui magnam gratiam flori adferunt: aliquantulum etiam odotatior videbatur. Audio & totum purpureum reperiri: quam varietatem seminio accidere puto.

Pinguicula.

PINGVICVLA. CAP. XIIII.

Pinguicula.

VENVSTA & elegans etiā hęc est planta, quaternáque aut quina habet foliola, Gentianellę ferè similia, circa radicem latiuscula, deinde in mucronē desinentia, satis densa, pinguia, succulentáque, tenella tamen, & dilutè virentia, amaricantis gustus: ex horum meditullio unicus aut plures exoriuntur cauliculi, nudi, ferè palmares, tenelli & exiles, quibus insident siogulares flores vel albi, aut purpurei, cauda sive calcari prominente, quemadmodum in Consolidæ regalis vulgo dictæ, sive Cymbalarię flore: ijs succedunt rotunda capitula mucronato apice prædita, minutum, longum, nigricans semen continētia: radices tenues sunt, fibrosæ & candicantes.

Varietas.

Quæ

Quæ albo est flore, spnnte provenit non modò in Sneberg, Durtenstain, aliarúmque alpium jugis, in locis à solutâ recens nive adhuc madentibus: sed etiam illi quæ purpureo est flore permixta in omnibus ferè pratis uliginosis, in quibus crescit Primula tubro flore: ubi Maio floret, & Iunio semen profert: in Alpibus verò serius. *Natales.*

QVO nomine dicenda esset hæc plantula diu ambegimus: placuit tandem id illi relinquere, quo à Conrado Gesnero in descriptinne montis fracti non procul à Lucernâ celebri Helvetiorum urbe siti, donata est, donee commodius aliquod reperiamus. *Pinguicula Gesn.*

PINGVICVLA, inquit, ut ficto à nobis nomine appellatur, florem cæruleum ut viola martia profert, inodorum; folia humida, mollia, lævia, absque nervo (ni fallor) ut lingulaca vel ophioglossus: nascitur in palustribus. Hæc ille.

Quid si verò Lingua, vel Lingulaca Plinij sit, quam lib. XXIIII. cap. XIX. & lib. XXV. cap. XI. circa fontes nasci tradit? Verùm nos nihil hîe asserimus, sed inquirendi duntaxat causâ hæc seribimus. Nonnulli cucullatam appellare malunt, & quibusdam Κρισὰς Apuleij putatur. Nullum vulgate nomen à montanis pastoribus, neque à Viennensis agri incolis, quòd intellexerim, obtinuit. Et haud scio, an apud illos medico aliquo in usu sit. *Lingulaca Plinij.* *Κρισὰς Apuleij.*

Referebat mihi anno M D.XXCI. C. V. Pennæus Londinensis Medicus, hanc plantulam tàm quæ flore cęruleo est, quàm quæ albo, plerisque Angliæ locis inveniri (ut ipsa experientia verum esse postea me edocuit, quemadmodum Octavo hujus libri capite annotavi) & à Borealibus, apud quos Primulæ veris rubro flore permista erescit, Butterwort/id est, Butyri radicem à pinguedine butyro simili, quâ fissuras in vaccarum uberibus sanare solēt, appellari: à meridionalibus verò Anglis (apud quos etiam nascitur) Whyt root vocari, quia oves interficit, si ob cibi penuriam illâ vescantur. *Nascitur & in Anglia.*

GENTIANA. CAP. XV.

MVLTA Gentlanæ genera alunt Pannonici & Norici montes: in his tamen magnam illam luteo flore Veteribus descriptam, & plerisque alpibus nascentem cōspicere, mihi non contigit. Ex illarum autē numero quæ in Pannoniæ mōtibus & Noricis alpibus (Noricas veterum Geographorum more appello, eas alpes quæ Pannoniam & Austriam inferiorem attingunt, imò ejusdē montana quædam, atque Stiriæ partem comprehendunt) proveniūt, quædam sunt alijs etiam provincijs communia, alia verò in illis, ut arbitror, peculiaria. Earum historiam, quandoquidem à Recentioribus descriptas non inveniam, hoc capite dabimus. *Gentiana Veterum.*

PRÆDICTARVM autem alpium maxima, à vulgari illâ majore quæ luteo est flore nihil formâ differt: etenim ampla habet folia, Ellebori albi folijs haud multum absimilia, sed teneriora, & saturatiore viriditate splendentia: caules digitali aut pollicari interdum crassitudine præditos, rotundos, cubitales, nonnunquam bicubitales, geniculatos, quos ambiunt similia folia, aliquantulum tamen angustiora, ex adverso sibi opposita: extremos caules ambiunt binæ aut ternæ confertorum florum coronæ, qui non sunt lutei aut stellati, ut in vulgari majore, sed purpure·, majores, concavi, in senas aut plures lacinias obtusas extremis oris secti, & purpureis quibusdam punctis inferiore & interiore parte, qua candidiores & dilutiores sunt, distincti, odoris expertes, totidem, quot sunt laciniæ, staminibus longum & bifidum vasculum internè ambientibus, in quo continetur copiosum semen, planum, paleaceum, minus quàm in illâ flavâ majore stellato flore, subrufum: radix crassa, lōga, foris plerumque flava, intus alba, impensè amara, digitalibus fibris subinde prædita est, singulis annis nova germina (quemadmodum major flava) proferens, & multos caules ex eodem capite producens, præsertim eùm adolevit, sed qui alternis dūtaxat annis, ut plurimum floriferi esse soleant, interquiescente nimirùm uno anno à partu matre. *Gentiana 1. sive major purp. flo.*

Exit sponte in Pannonicarum Noricarúmque alpium jugis abundè. Floret Augusto: semen Septembri maturescit, novâ nive in ea juga cadere incipiente. *Natales.*

Floris

Gentiana major purpur. flore I.

Gentiana II. cæruleo flore.

Gentiana major albo flore.

Floris porrò colore mirum in modum variat: nam Stiriæ ſuperioris alpibus, veluti in Iudenberg, &c Tauro Salisburgenſi Provinciæ vicino, aliud ejus genus invenitur, nihil quidem à ſuperiore aut formâ, aut magnitudine differens; ſed cujus flores, qui in illo ſunt purpurei, in hoc omnino lactei coloris conſpiciuntur.

Verùm neque hoc genus, neque illud purpureo flore cicurare umquã potuimus, aut ullâ diligentiâ & culturâ efficere, ut in hortis permanere vellent, nedum flores proferre.

Gentiana major pallido flor. punctis distincto.

In Sileſiæ verò montibus, eruit doctiſſimus Medicus Achilles Cromerus Niſſenſis, magnitudine & formâ planè ſimilem, cujus tamẽ flores, paulò (ut ex ſiccâ quam ad me mittebat plantâ deprehendere licuit) minores, colorem habẽt pallidum, ſive, ut idem ad me ſcribebat, obſoletè luteum, quamplurimis nigris maculis intus & foris aſperſum. Addebat, ab eo qui ipſum in montana illa loca deduxiſſet, ſibi relatum, in alio quodam prœalto monte, aliam formâ non diſpari reperiri, quæ cæruleo flore eſſet.

Gentiana major caruleo flore. Gẽtiana II. Aſclepiadis flore.

ALTERA, cubitalibus conſtat ramis, pluribus ab una radice exeuntibus, duris firmíſque, in quibus multa folia, bina ſemper inter ſe oppoſita, mollia, tribus nervis ſecundùm longitudinem excurrentibus inſignita, mucronata, ad Aſclepiadis vulgo creditæ folia nonnihil accedentia, dilutius virentis coloris: à medio ferè caule ad faſtigium uſque, ex alarum ſinu, ſingulares ex adverſo ſiti exiliũt flores, interdum bini aut plures, oblongi, concavi, in quinque angulos acutos deſinentes, & veluti ſe complicantes, quemadmodum convolvoli flores ferè, & multarum Gentianarum aliarum, colore nunc purpureo & ſaturatiore cæruleo,

Varietas.

modo dilutiore & velut cineraceo, quinque pallidis ſtaminibus umbilicum occupantibus: vaſculum ſubſequitur bicorne, quo per maturitatem hiante, ſemẽ conſpicitur planum, paleaceum, cineracei coloris, ſuperiore minus: radix lutea, digitalis craſſitudinis, multas oblongas fibras ejuſdem coloris in latũ ſpargit, ſingulis annis augeſcens, & nova germina proferens, valde amari guſtus. Fertilior hæc eſt ſuperiore, nec ut illa interquieſcit, ſed ſingulis annis, vetuſtior videlicet, multos caules floribus onuſtos producit.

Natales.

Copioſè in Pannoniâ, Stiriâ, Auſtriâ inferiore provenit, ad montium radices, umbroſis collibus, nuſquam verò in ſummis & apertis jugis. Anno etiam M.D.XCI. ſiccam ad me mittebat doctiſs. vir Rudolphus Schlickius Kaufburnenſis medicus è Rheticis montibus erutam cum pleriſque alijs ſelectis ſtirpibus, ijs ſimilibus quas in Pannonicis & Stiriacis alpibus obſervaveram. Floret Auguſto: ſemen, ut in ſuperiore, matureſcit menſe Septembri.

Pertinax quidem hæc eſt, & ferè mitiora loca reſpuit: interdum tamen curâ & diligentiâ effecimus, ut in hortis comprehenderet, & ſingulis annis repullularet & flores ferret: attamen qua.

men qua.

men quasi nativo aëre & pabulo privata, atque tamquam compedibus vincta, lugere videbatur, ac pristini vigoris & elegantiæ plurimum amittere.

Vtraque hæc Gesnero nota fuisse videtur, à quo Tragus se accepisse fatetur. Majorem in descriptione Montis fracti Kleyne Entian vocat, alteram grosse bitter wurtz/hoc est, maiorem amaram radicem. Sclavonici rustici in transdanubianâ Pannoniâ non procul Cassoviâ, *Swieczka* appellant, quo vocabulo ijdem candelam exprimunt, nimirum quia ejus radices flavæ, longæ & tenues, cereis candelis (quæ in globum aut spiras convolvi solent) similes sint. Ejus autem radicis decoctũ feliciter calculosis propinari, experimento se compertum habere affirmant: non minùs quàm polygoni genus illud, Herniaria vulgo Herbariorum appellatum, quod exsiccatum & in pulverem tritum, boum, equorũ vulneribus atque ulcetibus inspergere solent, ad vermes in ijs natos abigendos & enecandos: nos præter facultatem qua calculosis prodest, adversus hernias etiam utilem esse scimus, à quibus nomen adquisivit. *Herniaria.*

Iosias Simletus etiam, grosse bitter wurtz vocari secundam hanc Gentianam, tradit, eáque pastores uti ad ubera vaccarum, si à muribus araneis, aut alijs venenatis bestijs lædantur, curanda.

Gentiana III. Cruciata.

Gentianæ IIII. species.

TERTIA est, quæ vulgo Cruciata vocatur: à Germanis Kreutzwurtz/vnd modelgeer; Vngaris verò *Zent Lazlo kiraly fiue*, id est, S. Ladislai regis herba, propter causam in Nomenclatore pannonico adscriptam. Hujus historiam, cùm à Trago atque alijs sit tradita, hîc repetere non est necesse. *Gentiana III. Cruciata.*

ILLIVS tamen duas differentias observasse videor: unam ramis humi procumbentibus & minorem: alteram firmis & erectis caulibus, eámque majorem. flores itẽ alterius magis cærulei spectantur, atque illarum altera radicem in foramina sectam minimè habet. *Varietas.*

Nascuntur verò eæ per universam Pannoniam, cùm in collibus montibúsque apertis & gramineis, tum siccioribus pratis, & herbosis, secundùm publicas vias, locis. *Natales.*

SECVNDAE altitudinem nonnumquam Quarta æquat, caulémq; habet ut illa satis flexibilem, tenuem, geniculatũ: folia in singulis nodis inter se opposita, longa & angusta proferentem, trinervia ut sunt omnium Gentianarum: circa summum caulem aliquot ex foliorum alis prodeunt ramuli, elegantes, cæruleos, in quinque lacinias extremâ parte divisos flores, & aliorum modo concavos proferentes: radix crassiuscula, circa summum caput in aliquot longas, lentásque & flavescentes fibras dividitur, secundo generi ferè similes, sed minores. *Gentiana IIII.*

Crescit in pratis ad montium radices sitis, nõ procul à Sharemberg arce Generosi D. de Heusenstain, apud Badenses thermas, & in uliginosorum pratorum marginibus post at- *Natales.*

cem Ebcrstorf am Steyn Magci Domini Hieronymi Beck à Leopoldstorf. Floret Augusto.

Ejus proculdubio genus est, quæ à Clariss. Dodonæo Stirp. Histor. Pemptade 11. lib. 1. cap. XII. Campanulam autumnalem nominat, & quòd Augusto floreat atque Autumno, à Ruellio Calathiana viola appellata est, à Cordo Pneumonanthe: humentibus ericetis secundo ab urbe Brugensi miliari, inter Maldeghemum & Malam, frequentissima, ubi eam (niveo etiam flore variantem aliquando conspexi) cum Pseudoasphodelo luteo, folio Xiphij, Roréque Solis duorum generum eruere memini.

Pneumonanthe Cordi.

Patria.

VT postremæ altera species Autumno duntaxat floret: ita subsequens verno tempore suos flores proferre solet.

Gentiana v. Gentianella major verna.

Gentiana v. sive Gentianella major verna.

SENA verò aut octona habet folia supra terram expansa, bina semper ex adverso sese spectantia, viridia, lævia, densa, dura & mucronata, Myrti latissimæ folijs ferè æqualia, impensè amari gustus: ex horum medio cauliculus exilit pollicem transversum longus, interdum paulo amplior, angulosus, quaternis plerumque foliolis multo minoribus, binis tamen alternatim semper contrario situ nascentibus, obsitus, unde caliculus emergit unicum florem continens, magnum pro stirpis proportione, calathi aut campanulæ modo concavum, longum, in quinque angulos desinentem, non obtusos, quemadmodum pictura refert (quam optimè à pictore expressam sculptor corrupit) sed mucronatos, cum duabus utrimque, ubi laciniæ findi incipiunt, appendiculis, elegantissimo & maximè vivido cærulea purpuræ colore, pallido pistillo intus prominente, qui quinque quodammodo costis ex infima ipsius floris interiore sede prodeuntibus fulcitur: florem subsequitur longum & mucronatum vasculum, quod sese in duas æquales partes aperiens, semen ostendit exiguum, striatum, terrei coloris: radix non admodum crassa, flavescentibus sive pallidis aliquot fibris donata, & propagines ex lateribus producens.

Natales.

Crescit in Sneberg & Etscher abundantissimè, alijsque alpibus continuâ serie productis, perpetuáque quasi nive obsitis: ubi Iunio & Iulio, hoc est, primo istic vere floret, sub Iulij verò finem & Augusto semen maturitatem adipiscitur: at mitioribus locis, in quibus rarius invenitur, atque in hortos translata, Aprili & Maio.

Nomina.

Illius meminit Gesnerus in descriptione Montis fracti, & Bitterwürtz appellat: meminit & Tragus capite de Gētiana, ejúsque quarta species est: describit etiam illam noster Lobelius in adversarijs, & linguâ flandricâ expressâ Stirpium historiâ, tametsi minus feliciter delineatâ icone.

Gentiana vi. sive Gentianella verna minor.

SEXTA etiam verna, singulari assurgit cauliculo, gracili, aut subpurpurascente, aut viridi, in quo sena aut plura pauciorave foliola trinervia, bina semper inter se ex adverso respondentia: caliculum summo fastigio fert è quo flos longus, inodorus, exilis, extrema parte in quina veluti foliola divisus, cærulei coloris adeo elegantis & vividi, ut ipsum ceruleum, quod imitatur, provocare videatur: singulæ floris plicæ aut foliola, ad latus lineam candicantem habent, & alia quina tamquam mucronata foliola sive apophyses lacinias floris ab invicem sejungentes, pallescentia staminula medium florem occupant: floribus succedit longiusculum vasculum mucronatum, exile, durum, rotundum semen continens. Ex eadem radice, quæ flavescens & fibrosa est, & quodammodo summâ tellure spargitur, plures aliæ plantulæ assurgunt, quarum nonnullæ in cauliculum attolluntur, & similem flosculum proferunt, aliæ duntaxat producunt folia humi strata, & veluti in orbem dispofita.

Natales.

IN Cantabris & Pyrenæis hanc primùm observabam, ad angustias illius perfossi montis, quem Hispanorum vulgus D. Adriani pertum nuncupat, initio Maij florentem: deinde abundè provenientem in celsissimis Sneberg, Snealben, Etscher, & Durrenstein jugis herbido solo, ubi sub Iunij finem floret: at in mitioribus vicinis collibus & siccioribus pratis, Maio, seménque sub extremum Iunium profert. Minus hæc hortum ferre potest, quàm superior, & omnem culturam respuere videtur.

VTRIQVE

Gentiana VI. Gentianel. minor verna.

Nomen. VTRIQVE Gentianellæ vernæ nomen dedi, quòd maturius reliquis floreant: & illam quidem majorem, hanc minorem appellavi.

Istam Iosias Simlerus in Commentario de Alpibus, Himmelstengel nominare videtur, à colore, ni fallor, cælesti elegantissimo, nisi fortè Vndecimam, quæ postea describetur, eo nomine intelligat, quæ cęruleo etiã colore prædita est. Crescit & in Rheticis alijsq; Alpibus.

Gentiana perennes. Gentiana fugaces. CETERVM omnes illæ viva & perenni radice sunt, hoc est, prolato flore & semine, interire non solent, sed vivaces sunt, singulisq; annis ex eadem radice nova germina & caules producunt. At quarum modo descriptionem dabimus, non sunt durabiles: verùm emarcido flore, dispersóque semel semine, ingruẽte brumâ, prorsus perire solent, & è deciduo semine renasci. Earum autẽ plures species observabamus, quas sigillatim & serie quadam disponemus, initium à maxima facientes.

Gentiana VII. sive G. Fugax I. CVBITALEM habet Prima caulem, firmum, geniculatum, per quem ad singulos nodos sparsa sunt bina semper folia, sibi ex adverso opposita, trinervia, lata sede & sine pediculo cauli inhærentia, sensímque in longũ mucronem desinentia: ab imo ferè caule ex foliorum alis nascuntur dodrantales & palmares ramuli, tenues, minoribus folijs septi, quinos, septenos, aut plures flores, folijs cinctos proferentes, in quinque mucronatas lacinias divisos, exiguos pro plantæ magnitudine, purpurascentis ex cæruleo coloris: ijs succedunt lõga & angusta vascula tenui semine plena: radix singularis est, exigua paucissimis fibris prædita.

Natales. Nascitur in pratis herbidisque locis ad montium radices sitis, montiúmque clivis, Iulio & Augusto flores proferens.

Gentiana VIII. sive G. fugax II. ALTERA secundùm radicem multa, longa, trinervia, humi fusa, & in orbem disposita, habet folia, è quorum medio caulis excrescit pedalis, quadrangulus, ab imo ad summum in singulis internodijs, binis ex adverso nascentibus ramulis præditus, qui binis geniculis intercepti, ternos aut plures singuli ferunt flores calathi aut campanulę formâ, quarto generi ferè pares, in quinque etiam lacinias divisos, dilutioris tamen purpurei coloris, singulis lacinijs infimâ internâ parte purpureâ lanugine pubescẽribus: floribus succedunt longa cornicula, exili rotundóque semine prædita: folia caulem & ramulos in singulis geniculis vestientia, minora & angustiora sunt, magisque mucronata: radix exilis est, ex albicante colore pallescens, rarisque fibris donata.

Natales. Provenit ijsdem quibus proximè descripta locis, eodem etiam tempore floret.

Varietas. Illius unicam stirpem lactei coloris flore variantem inveniebam in nemoroso quodam monte apud Zolonock Ill. D. de Batthyan, anno M. D XXCII. Septembri mense.

Gentiana IX. sive G. fugax III. PARI fermè Tertia excrescit altitudine, nec minus frequentibus ramis est prædita: caulis etiam quadrangulus, terni aut plures in singulis ramis flores superiori similes, sed breviores, amplioresque, virescentis initio coloris, deinde subcærulei: quibus longa cornicula seu mucronata membranacea vascula semine plena ut in superiore succedunt: folia in singulis nodis multo latiora, mucronata, trinervia, ex adverso inter se sita, viridis saturi & quodammodo nigricantis coloris: radix superiori similis.

Natales. Obvia hæc est in omnibus pratis in sublimi sitis & montium jugis, floretque serius, Augusto videlicet.

Gentiana X. sive G. fugax IIII. QVARTA dodrantem non superat, cauliculis & ramulis exilibus, minoribus etiam folijs, Cẽtaurij minoris flori penè paribus: flores minores habet, licet formâ superioribus non absimiles, qui aut dilutè purpurascunt, aut cærulei coloris elegantissimi sunt. cornicula subflavo exili semine plena sunt: radix licet tenuior, à duabus præcedentibus non valde differt.

Natales. Crescit ijsdem quibus altera locis: memini & in Britannia observare, non procul Dovera, mense Septembri, partim dilutiore colore florentem, partim semine prægnantem. Ei similis videtur, quam Lobelius Gentianæ minimæ nomine describit.

Gentiana XI. sive G. fugax V. SED Quinta longè exilior, vix trium unciarũ altitudinem æquat, licet multis alis prædita: foliola Centaurij minoris in singulis geniculis, aliarum more sita habet flores minori Gentianellæ vernæ persimiles venustissimo cæruleo colore præditos: cornicula qualia superior, admodum exili & nigro semine plena: radicem quàm in superioribus minorem, sed frequentioribus fibris donatam. *Natales.* Floret in Etscheti jugis Augusti initio.

Ea forsitan est, quam Iosias Simlerus, ut dixi, Commentario de Alpibus Himmelstengel appellat, quemadmodum Octavam Kelberschise. Omnes verò impensè amaræ sunt.

Gentiana XI. minima.

Gentiana XII. punctato flore.

MINIME verò prætermittendum fuit elegātissimum Gentianæ genus, quod à me quidem in nullis jugis observatū, sed ejus iconem, cùm Londini essem anno M.D.XXCI. atque descriptionem C.V. Thomas Pennæus Londinensis medicus, pro nostrâ amicitiâ liberaliter communicabat, à punctorum, quibus flores obsiti sunt, frequentiâ, punctatam Gentianam cognominant.

Gentiana punctata. Pennæi.

Gentiana XII. dubia.

Caulem autem habet geniculatum, cubitalem, supra radicem aliquantulum rubentem, folia Gentianæ similia, ex intervallis bina, sed multo minora, venosa, quorū inferiora majora sunt & longiora, pediculos rubentes habentia, superiora verò cauli sine pediculis adhærent, eúmque ferè amplectuntur: à medio penè caule è foliorum cavis oriuntur flores pentaphylli, striati, utrinque tres, rarius bini, nisi circa summum caulem, quinque subcæruleis constantes, nigricantibúsque punctis elegantissimè notati (unde nomen) quinque staminibus, quorum apices lutei, prædití: floribus succedunt vascula cum seminibus Gentianæ similia, sed minora: radix parva, multis fibris prædita, ex fusco lutea.

Natales.

Provenit copiosè in Bockemuro Suitensium monte, & floret Augusto. Amari gustus est, cui acrimonia quædam subtilis conjuncta.

ANNVIS sive biennalibus fugacibúsque subjeci, quòd ex radice conjecturam faciam (quantum quidem ex picturâ deprehendere licet) semine maturo planè perire, eóque deciduo renasci: alioqui quinto loco reponenda fuisset, & forsitan etiam quarto.

LINVM SILVESTRE. CAP. XVI.

MIRAM etiam in Lino silvestri conspici varietatem, satis ex meâ Hispanicarum Pannonicarúmque stirpium historiâ parere arbitror: cùm verò Linum silvestre dico, Linariam non intelligo, quæ aliquibus etiam hoc nomine appellatur, sed plantam floribus Lini similibus eodémque modo fugacibus, nonnumquam etiam Lini folia habentē. Nos singulorum generum historiam, concinniore qua poterimus serie, hoc capite dabimus.

Linum sil. latifol. 1.

PRIMVM ex eadem radice, quæ crassiuscula est & candicans, unicum, interdum plures profert caules, modò pedali, nonnumquam etiam majore altitudine assurgentes, crassos, firmos, hirsutos, superiore parte in plures ramulos divisos: folia quæ eos ambiunt reliquis generibus majora, venosa, hirsuta, minimum digitum lata, gummoso gustu, deinde amaricante: ramuli ab infimo ad summum floribus quinque folijs constantibus onusti omnium maximis, Malvæ vulgaris ferè æmulis, cærulei coloris aut vegetioris, aut dilutioris, cū quinque in-

Linum ſilveſtre I. latifolium.

Linum ſilveſtre III. latifolium.

que internis ſtaminulis apicem habentibus : quibus ſuccedunt capitula dura, mucronata, quinque foliolis ſive apophyſibus compreheoſa & quaſi involuta, quę maturitate hiant, ſeménque continent ſativo lino ſimile, latum, nigricans, ſplendens : radix perennis eſt & vivax, ſingulis annis repullulans, cauliculóſque etiam ante hiemem proferens tenellos, folijs multâ lanugine hirſutis onuſtos. Floret Iunio & Iulio: ſemen maturum Auguſto. *Tempus.*

Frequens eſt multis Pannoniæ ſuperioris & Auſtriæ inferioris locis editioribus & ſiccioribus, gramineis tamen, ut apud Poſonium, Petronellam, quæ Veterum Carnuntum creditur, Altenburgum Danubio vicinum, item non procul à ſilvâ qua ex Leyteſtorf ad Enzeſtorf, à longâ valle cognominatum, iter eſt, tum etiam ſupra Manderſtorf, & pagum Lachn cum tertio, quarto, quintóque generibus. *Natales.*

ALTERVM pedales, graciles, lanuginoſos, ternos aut quaternos ab una radice promit caules, in quibus Lini latiuſcula folia, trinervia, ad Aſcyri formam ferè accedentia, nec multum à Prioris folijs diſcrepantia, lanuginoſa: extremi cauliculi in binos aut ternos ramulos diviſi, & Heliotropij majoris quodammodo inſtar circumflexi, pleni ſunt floribus qui ab imo aperiri incipiunt, Lini florum diviſurâ, ſed majoribus, ſuperiori æqualibus, candidis, quos multæ purpureæ venæ interſcindũt: ſemen & capitula Lini ſimilia: radix perennis eſt, craſſiuſcula, longa, candicans, raris fibris ſepta. *Linum ſil. latifol. II.*

Apud Colibriam Luſitaniæ urbem, vulgo Coymbra dictam, celebri academiâ claram, eam ſtirpem duntaxat obſervare memini, ad deſertum quoddam & ſolitarium templum, menſe Novembri repullulantem, & in illius anni cauliculis ſemen collectum in Belgicam attuli, quo terræ commiſſo, unica nobis planta oata eſt cubitalem excedens altitudinem, & latioribus quàm natali ſolo folijs, quæ ſingulis anois ſub æſtatis finem quidem floruit, ſed oullum ſemen præbuit. *Natales.*

MVLTOS ex unâ etiam radice Tertium fert caules, primo generi ferè ſimiles, plerumque tamen breviores, Hyperico non valde diſſimiles, aliquantulum rubentes, firmos, majuſculis folijs, latiuſculiſq; & craſſiuſculis, priori ferè paribus, non hirſutis tameo, ſed durioribus ſeptos, perquam amari ſaporis: flores in ſummis caulibus copioſos, magnos, quinque etiam folijs conſtantes, pereleganris flavi coloris, quinque ſtaminibus è medio prorumpentibus, & totidem gracilioribus brevioribuſq; villis: ſemen in compreſſioribus capitulis paulò minus reliquis, nigricans quidem, ſed non ſplendens ut illorum: radix ſatis craſſa, contorta, albicans, aliquot fibris donata, ſingulis annis repullulans, novóſque caules producens. *Linum ſil. latifol. III.*

Exit abundè in monte Badenſibus Auſtriæ thermis imminẽti, locis gramineis, ſecundùm *Natales.*

ſepes, & pleriſque alijs in montium illâ ſerie ad Danubium uſque excurrente, locis: ad ſilvulam item, Lachn pago vicinam, cum aliquot alijs generibus. Floret & ſemen profert cum Primo.

Linum ſilveſtre IIII. anguſtifol. I.

Linum ſilveſtre V. anguſtifol. II.

Linum ſil. IIII. anguſtifolium. COMPLVRES ſunt Quarto cauliculi teretes, firmi, pedalis longitudinis, virides, frequentibus foliolis Lini ſativi ſimilibus, ex viridi ſubcæruleis onuſti, ſummo faſtigio in aliquot ramulos diviſi, quibus inſident flores intensè cærulei, quinque foliolis conſtantes, ſativi lini floribus ſimilimi, quinque in medio ſtaminula, totidémque apices ſeparatos continentes; ſemen in capitulis craſſioribus, rotundis, lino ſativo non minoribus, nigrum, oblongum, planum, ſativi ſemini ferè par: radix candicans eſt, perennis, aliquantulum fibroſa (deſiderabam in icone majorem pictoris diligentiam) amariuſculi guſtus, deinde ſuavis acrimoniæ particeps.

Natales. Varijs circa Viennam Auſtriæ locis ſponte naſcitur, præſertim in gramineis acclivitatibus, & juxta vias. Floret Maio & Iunio, interdum etiam tota æſtate: ſemen verò maturum eſt Iulio.

Linum ſil. V. anguſtifol. DODRANTALES, nonnumquam etiam pedales habet, Quintum genus, cauliculos, graciles, firmos, rectos; folia ſativi lini, anguſtiora, dura, mucronata, virentia, amaricantia: flores in ſummis cauliculis multos, magnos, quinque folijs albis præditos, circa umbilicum quinque purpureis lineis diſtinctos, totidem ſtaminibus, & quinque ſeparatis apicibus ex medio umbilico prodeuntibus, odoratos: ſemen in rotundis vaſculis planum, nigricans, ſplendens, ſativo lino ſimile: radicem candicantem, duram, aliquot fibris donatam, perennem, & ſingulis annis novos cauliculos proferentem.

Natales. Magna copia naſcitur toto Viennenſi agro, pleriſque alijs Auſtriæ & Pannoniæ editioribus locis, atque ſecundùm publicas vias, etiam apud Lachn cum aliquot ſuperioribus generibus. Floret Iunio: ſemen perficit Iulio & Auguſto.

Varietas. In Auſtriacis alpibus præſertim verò Sneberg, aliud genus invenitur huic omnino ſimile cauliculorum & foliorum gracilitate, tenuitate, florúmque formâ & radice: in florum duntaxat colore eſt differentia, qui nivei non ſunt, ſed cærulei in candidum langueſcentes, & quaſi cineracei: capitula etiam floribus ſuccedentia longè ampliora, nec minora quàm in ſativo. Florebat verò iſtic ſub finem Iunij, ſemen extremo Iulio & Auguſto maturum.

Linum ſil VI. anguſtif. SEXTO, binæ aut ternæ ſunt virgulæ dodrantales, firmæ, licet valde graciles, quas foliola lino multo anguſtiora & minora ambiunt: ſummis virgulis terni aut quaterni, nonnumquam plures inſident flores ſuperiori formâ, & colore ferè ſimiles, ſed minores, ſativi Lini florem

florem non multum excedentes: quibus succedunt capitula & semen lini, sed minora, radix exilis, candicans, perennis tamen.

Primùm mihi hoc genus observatum in anteriore Madritiorum silvæ parte, quæ secundo ab urbe Lutetiâ lapide distat, inter gramina loco aperto, & nullis arboribus obsito, floreos Iulio, maturum semen proferens Augusto: deinde agro Viennensi aridioribus gramineis locis.

FRVTICOSVM est Septimum genus, atque dodrantalibus pedalibúsque fermè ramulis semper virentibus præditum est, quos numerosa folia exornant, mediæ inter thymi & psyllij magnitudinis, subalbida; flores deinde superiori paulò majores, quinque folijs ut illi constantes, omnino nivei, summis ramulis insident, quibus succedunt capitula semine plena: radix dura & lignosa est. *Linum sil. VII. fruticosum.*

Exit desertis quibusdam Hispaniæ locis, sole illustratis: floret Iunio & Iulio, atque subinde semen profert. In Belgio satum, tertio duntaxat à satu anno serius floruit, nec semen tulit. *Natales.*

Omnium porrò in Hispanijs, Galliâ, Austriâ & Pannoniâ observatorum non modò semina adferebam, aut Illmo V. Ioan. de Brancion, ipsique & reliquis in Belgicâ amicis anno M.D.LXXIIII. Austriacorum & Pannonicorum mittebam: sed siccas etiam stirpes eum aliquot alijs elegantibus & suis floribus onustis, perferendas curabam, ut illarum formam statim videre posset, neque expectare cogeretur, donec semine nascerétur: incertus enim admodum est plurimarum stirpium è satione proventus: ille insuper admodum valetudinarius erat, sic, ut subsequens Februarius illum nobis maximo cum nostro dolore abstulerit. Ex illis autem quædam icones imitatæ fuère, non è plantis è Galliâ Narbonensi petitis.

Linum silvestre VIII. Chamælinum.

EXILI, rotundo, dodrantalíque aut paulò majore assurgit Octavum cauliculo, quem adverso situ, ut in Hyperico, bina semper amplectuntur foliola, Lini sativi folijs ferè paria: supremus cauliculus in aliquot ramulos dividitur qui in oblongis pediculis exiguos flosculos quinque foliolis albis constantes proferunt, luteis intus stamioulis: flosculis succeduot parva capitula, lini vasculis non absimilia, minora tamen, in quibus semen: radix tenuis, aliquot exilibus fibris donata est, sed an perennis & rediviva, ignoro. *Linum sil. VIII. angustifolium.*

Provenit in herbosis collibus & montanis Austriæ atque Pannoniæ: floret Iunio, & Iulio. *Natales.*

Similem aliquando ad nos Machliniam, è Tornacensi urbe, Ioannem Moutonum doctissimum & diligẽtissimum Pharmacopæum mittere memini.

PRIORA tria genera Lini silvestris latifolij nomine appellare licebit: reliqua mihi erunt Linum silvestre angustifolium sive tenuifolium: Octavum χαμαιλίνον nuncupari poterit. *Nomina.*

LINARIA ODORATA.
CAP. XVII.

SINGVLARI hæc est caule, eóque nonnumquam cubitali, in aliquot tenues ramulos superiore parte diviso, quos oblonga folia Lini instar sepiunt: quæ tamen juxta radicem sunt humi sparsa, longè majora latioráque, Bellidis folijs similia, sed per ambitum serrata, pleraque etiam per caulem sparsa altius incisa: flos exiguus, copiosus, cæruleus, lavendulæ pænè floribus concolor, aliquantulum odoratus, extrema parte hamuli modo incurvus (quem pictor non satis exactè expressit) virgulas seu ramulos spicatim obsidet, ijs succedunt valvulæ Linariæ similes, sed minores, semen pusillum, rufum continentes. Radice est singulari, candicante, minimi interdum digiti crassitudinem æquante. *Linaria odorata.*

Sponte provenit montosis Castellæ locis lapidoso & arido solo, ubi Aprili florentem, Maio Iunióque semen proferentem legebam. In Belgica sata, Iunio Iulióque florebat, semen Augusto maturescebat: rarò supra annum spatium adservabatur, sed prolato flore & semine plerumque perire solebat. *Natales.*

LINARIAM

Linaria odorata.

Nomina.

LINARIAM odoratam quidam vocant, quia ejus flos Linariæ purpureæ florem nonnihil æmulatur: is calidis regionibus aliquantulum odoratus est, in Belgicis hortis natæ flos inodorus. Sesamoides majus Salmanticensibus etiam dicebatur, cùm perinde ejus descriptioni conveniat, atque illorum Sesamoides ante descriptum.

Nullas ejus facultates exploratas habeo: sed gustata, amaritudinis particeps esse deprehenditur.

LINARIA HISPANICA. CAP. XVIII.

Linaria hispanica varietas.

PRÆTER vulgarem & jam descriptam Linariam, varia alia ejus genera in Hispanijs nascuntur: quorum omnium (quæ quidem à nobis vel istic sunt observata, vel semine inde misso alibi nata nobis conspecta sunt) historiam hoc capite trademus.

Linaria hispan. I.

PRIMVM genus multo uberius & crassius est vulgari, ternos quaternósque caules ab una radice profetens singulares, pedales, interdum ampliores, quos ambiunt Centaurij minoris folia, infimâ parte juxta terram plerumque terno ordine disposita, supernâ verò, temerè nullóque servato ordine sparsa: extremi rami luteorum florum veluti spicâ occupantur Linariæ vulgari similium, quibus tamen rictus lanuginosus est, cauda sive calcar purpurascentis coloris: hos sequuntur capitula exiguis loculis similia, semen videre mihi non contigit: radice est singulari, albâ, quam hieme perire puto.

Linaria Hispanica I.

Natales.

Circa Valentiam Hispaniæ in pratis & locis umbrosis, Martio florentem observabam, dum ex eâ urbe ad littus marinum, comite D. Ioanne Plaça deambulatum prodijssem.

Linaria hispan. II.

TENVIBVS, frequentibúsque ex eadem radice assurgit cauliculis Alterum elegans genus, ijsque imbecillibus & plerumque procumbentibus, quos vestiūt frequentia, tenuiaque admodū & mollia foliola, æruginei quodammodo coloris: summis ramulis & cauliculis insident aliquot flores, Linariæ vulgari formâ similes, sed paulò minores, elegantes, coloris ex purpurâ fere nigricantis, circa rictum flavescentes, tenui odore præditi: floribus succedunt rotunda capitula, cineraceum planúmque semen continentia: radix candida est, tenuibus quibusdam fibris & quasi villis donata, quam Viennę semine mihi natam subsequens hiems semper corrupit. Tota planta tenella est, floret æstate, semen Augusto maturitatem consequitur: interdum etiam diutius floret.

Natales.

Sponte nascētem hanc Linariam in Hispanijs nō observavi: sed semine inde misso apud Belgas nata quibusdam amicis, qui nobis illud communicarunt, quo mihi plantæ aliquoties Viennæ natæ.

SEMINE ex Hispaniâ misso natum etiam

Linaria hispan. III.

Tertium genus, cui multi graciles pedalésque caules à radice proveniunt, hos frequentia ambiunt

ambiunt folia,angusta,longa, ex viridi canescentia, ejus ferè coloris qui in lavendulæ folijs conspicuus est,amari autem saporis: circa summum caulem multi nascūtur flores utcumque odorati,spicę in modum conferti,formâ superiori similes,quorum subrectum bifidum foliolum externâ parte exalbidi coloris est, interna purpurei, rictus deinde ἀγχύλωκος sivo albicantis ex flavo coloris,hirsuto & purpureo labro, propendētibus tribus latiusculis purpurascentibus barbulis: flori succedunt vascula,sed plerumque inania, præsertim Francofurti, ubi primum florentem videbam in horto Ioannis Muleri pharmacopæi, cui semen communicaveram. Floret æstate: vivax est,& radice singulis annis novos profert caules.

MVLTOS infirmos,graciles fundit Quartum etiam genus cauliculos, quos ambiunt frequentia, carnosa,tenuia,molliáque foliola, cineracei quodammodo coloris: extremis cauliculis insidēt aliquot flores superioribus minores, coloris cærulei dilutioris ad cineraceum tendentis,quorum rictus flavus: illos sequuntur vascula, maturitate hiantia & cineraceum planum exiguum semen continentia: radix alba, tenuibus villis prædita, annua. *Linaria hispan. IIII.*

Hoc mihi primùm videre contigit anno M.D.XC. in cultissimo horto Ill^mi Principis Cattorum Wilhelmi: semine peregrè misso natum Cassellis Augusto mense suo flore onustum, & maturum semen in vasculis continens. Semine inde accepto mihi nata sequente anno, tota æstate & autumno floruit & maturum semen tulit. *Natales.*

Linaria hispanica v.

PALMARIBVS exit Quintum genus virgulis, frequentibus, humi sparsis, quas vestiunt folia vulgatis folijs similia: extremos ramulos occupant multi flores flavi, vulgari minores, veluti in spicam congesti, quibus succedunt capitula minora quàm in vulgari, exiguo semine nigro plena: radix tenuis est & candida, vulgaris modo serpens. *Linaria hispan. v.*

Salmanticensi agro, atidis locis hoc genus pumilum inveniebam, ubi tota ferè æstate floret. *Natales.*

LINARIÆ nomen primo generi indidi, non à foliorum similitudine, quæ non conveniunt, sed quia ejus flores vulgari forma similes, & ejusdem fermè temperamenti sint: nam commāducata manifestam acrimoniam cum quadam amaritudine conjunctam exerit ipsa planta. Postrema etiam valde amara est, & quia plerumque cum Chamæpity nascens reperiatur, adeóque pumila fit, Salmanticenses Chamæpityos genus esse censebant. *Nomina.*

LINARIA PANNONICA ET VICINARVM REGIONVM.

CAP. XIX.

ALIQVOT etiam habent Pannoniæ & vicinæ regiones, Linariæ differētias (præter vulgo notam, & omnibus ferè provincijs familiarem) quas in alijs à me peragratis regionibus observate non memini.

BICVBITALI interdum excrescit Prima magnitudine, rectum ferens caulem, læ-vem, viridem, multis folijs sativo lino similibus circumseptum, qui superiore parte in multos tenues brevésque ramulos divisus est, ferentes raros flores, Linariæ quidem vulgatis floribus respondentes, sed minores & pallidiores, rictu nonnihil villoso & aureo: semen in vasculis Linariæ vulgari similibus exile, nigrum: radix longiuscula, candicans, multis tenuibus & majusculis fibris in latera expansis nixa, perennis, summo capite singulis annis novos caules profert quidem: sed ex lateralibus fibris non germinat ut vulgaris. Tota amariuscula est. *Linaria Pann. I. major.*

Crescit in montium declivibus secundùm publicas vias, & gramine nudis locis, supra Posonium ad Danubium, Gumpostkirchen, Leytenberg, atque etiam in Moraviâ. Floret Iunio & Iulio, interdum etiam Augusto, & subinde semen profert. *Natales.*

LONGE minoribus virgis est Altera, viridibus, gracilibus, quas ambiunt frequentia foliola, te- *Linaria II. Moravica.*

Linaria Pannonica I.

Linaria III. Stiriaca.

liola, teretia, carnosa tamen & succulenta, coloris ad ærugineum tendẽtis: flores extremis ramis insident omnium minimi, forma tamen reliquis similes, flavi, circa rictum aurei, quibus succedunt laxiora vascula semen exile nigrum continentia: radix alba, tenuis.

Natales. Nascitur plerisque Moraviæ locis in collium acclivitatibus: unde semen delatum in hortis Viennæ consevimus, quod nullâ difficultate crevit, eóque sponte deciduo semper renata est: quam ob causam annuam esse censendum est. Floret quasi totâ æstate, etiam in Autumnum usque.

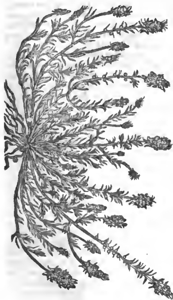
Linaria III. Stiriaca. RAMVLIS palmaribus & humi fusis est Tertia, quos ambiunt folia vulgaris Linariæ quodammodo æmula, minora tamen, crassa, succulenta, coloris ex herbaceo candicantis, & veluti cæsij, non temerè per ramulos sparsa, sed serie quadam, aut terna, aut quaterna eos amplectentia: flores vulgari sunt similes, sed elegantissimo colore præditi, ex violaceo quodammodo purpurascente, labro inferiore, ubi hiat, aut diducto rictu aperitur, planè aureo, amari gustus: Succedunt deinde vascula crassiuscula, quæ maturitate dehiscentia, duas cellulas ostendunt semine plano, compresso, nigro, plenas: radix tenuis, alba, multos ex uno capite ramulos profert, atque etiam summâ tellure serpit. Perennis hæc est, & subinde in extremum usque Autumnum flores profert.

Natales. Eam primùm in præcipitio Snealben, qua ad monasterium Neuberg descensus est, inveniebam salebroso loco florentem extremo Iunio, quæ deinde in horto reposita loco umbroso & tenui, benéque subacto solo, bonum semen eo adhuc anno protulit. Raram neque ubique obviam initio censebam elegantem hanc plantulam: attamen satis copiosam postea repeti inter saxa & præcipitia, dum anni M. D. XXCIII. Augusto mense celsissimum jugum Prayner alben nuncupatum conscenderem.

Ex Gesneri etiam epistolis liquet non ignotam illi fuisse, sed in Helveticis atque Rheticis alpibus crescere.

Linaria IIII. Moravica II. TENVES & humi diffusos habet etiam Quarta cauliculos valde frequentibus, angustioribus, sine ordine dispositis, crassiusculis, & coloris cæsij foliolis obsitos, in plures alas nonnumquam divisos, quarum fastigium occupant multi, spicæ instar confertim nascentes, flosculi, colore superiori ferè similes, sed multò minores: quibus succedunt parva capitula semine plena, de cujus formâ & colore nihil asserere possum, quandoquidem florentem &

Linaria IIII. Moravica II.

tem & capitulorum rudimenta duntaxat præbentem in Moraviæ collibus inveniebâ cum Secundâ, anno M. D. XXCV: radix multis fibris latè sparsis constat, & perennem esse apparet.

HARVM nullum vulgare nomen intelligere potui, non incommodè tamen eadem appellatione nuncupari poterunt, qua vulgaris & ubique nota Linaria. Eam Germanicæ rhizotomæ mulierculæ *unser Fraw har* dicunt, hoc est, D. Virginis linum. Vngari autem *Vad len*, id est, silvestre linum. *Nomina.*

LINARIA CRETICA.
CAP. XX.

SEMINE Cretâ accepto, nata sunt duo alia Linariæ genera non inelegâtia: unum quidem latifolium, Frâcofurti in horto Ioannis Mulleri pharmacopæi: alterum tenuifolium, Lugduni apud Batavos in horto Ioannis Hogelandi: utriusque historiam hoc capite describemus.

HABET autem Primum genus, sive Latifolium, cubitalem aut ampliorem caulem, rotundum, firmum, crassiusculum, infimâ parte subrubentem, supernâ viridem, & in multos ramos divisum: quem ambiût, modò bina, interdum terna folia, adversis inter se petiolis ordine nascentia, aliquando incondita, & nullum ordinem servantia, latiora quàm in ullo genere Linariæ viderim, ut quæ uncialem latitudinem interdum habeant, canescêtia, gustu, si mandantur, amariusculo: summum caulis fastigium, extremique rami, frequentibus floribus satis odoratis sunt onusti, Linariæ vulgaris flori forma similibus, sed coloris, supernâ parte, sive bifidâ galeâ, & ipsis etiam barbulis, pallescentis, infra rictum (qui lanugine pubescit) aurei, calcari albo, interdum subcæruleo vel etiam purpureo: floribus succedunt vascula, ut in alijs Linariæ generibus, nigrum semen continentia: radix digitalis longitudinis, alba, dura, tenuibus aliquot filis cincta, summâ parte, ex quâ videlicet caules exoriuntur, extuberat, deinde gracilescit. *Linaria Cretica latifol.*

Florebat sub finem Iunij & Iul.o, semen maturum fuit Augusto.

ALTERVM genus, sive Tenuifolium, virgas initio profert ex una radice satis copiosas, rotundas, læves, sesquipedalis vel pedalis longitudinis, quos binis, aut ad summum ternis intervallis, quaterna simul ambiunt folia, vulgaris Linariæ folijs duplo angustiora, deinde alia singularia nullo servato ordine: virgis innascuntur frequentes ramuli, folijs valde tenuibus donati, qui velut ex umbellâ exiguâ (cujus forma paulatim evanescit) flores protrudit valde exiles, qui quinque foliolis constare videntur, binis videlicet erectis supra cassidem albicantem vel cineraceam, binis latera occupantibus, & uno propendente, caudâ insuper, sive calcari sub illis conspicuo, antrorsum reflexo: semen in pericarpijs, seu vasculis Lino ferè similibus, cineraceum & planum, quod, deciduo flore, brevi maturescit, etiam herbâ adhuc virente. Florebat sub finem Iulij. *Linaria Cretica angustifolia.*

ΑΝΩΝΥΜΟΣ LINI FOLIO. CAP. XXI.

LINI foliorum similitudo facit, ut hanc & aliquot subsequentes, Linarijs subjungam: tametsi quo nomine istam appellare debeam, incertus adhuc sim. Malui igitur *ἀνώνυμον* relinquere, quàm nomine non satis apto donare: illius tamen descriptionem negligere nolui, quandoquidem à nemine, quod sciam, ante me obsetvatam existimem.

Pedales habet ramulos, duros, ex viridi pallescentes, & in his multa folia temerè sparsa, nullóque ordine dispofita, dura, angusta, longiuscula, lini foliorum æmula, ejusdem cum ramulis coloris, aut qualis in rutâ montanâ elucet, hoc est, ex viridi pallescente, gustu nonnihil acido primùm, deinde amaricâte: extremi cauliculi in multos ramulos sive pedicellos dividuntur, qui flosculos albicantes sustinent, quinque foliolis stellarim decussatis, constantes, cum aliquot interioribus staminulis, qui tandem in singularia semina efformantur pentagona, *Ignota, Lini folio.*

Anonymos Lini folio.

Natales.

An Sesamoidi affinis?

Polygala vulgaris varietas.

pentagona, duro corio sive putamine medullam albam continentia: radix candicãs, multifida, perennis & vivax, annuatim novos ramulos sive virgulas producens: nonnunquam etiam serpens Linariæ repentis instar.

Copiosè nascitur editioribus herbosisq; locis agri Viennensis: tum etiam herbosis collibus Posonio vicinis, in acclivitate Hamburgensis montis qua Altenburgum spectat, alijsque præterea plurimis Austriæ & Pannoniæ montibus, etiam interamnis ultra Dravum. Floret Maio. Memini & Madritianâ silvâ, secundo ab urbe Lutetiâ miliari, eum Lino silvestri, Hyacinthóque autumnali minore colligere: sed longè exiliorem.

Quid si cum Sesamoide affinitatem aliquam habere deprehendatur?

POLYGALA VVLGARIS.
CAP. XXII.

POLYGALÆ appellationem apud plerosque Recentiorum etiam obtinuit plantula quædam (valde tamen dissimilis illi de qua priore libro inter suffrutices) ubique ferè in siccioribus pratis obvia, folijs lini aut hyssopi vulgaris, quæ vel cæruleo flore, vel purpureo dilutiore, vel rubello, aut interdũ etiam albo variare conspicitur. Gesnerus in epistolis Amarellam ab amaritudine nuncupavit. Tragus Dioscoridis πολύγαλον & γλαυκὰ esse existimat. De eâ, cùm à recentioribus, præsertim à Trago descripta sit, vulgóque satis nota, nihil hic agemus: sed de alio ejus genere majore & elegantissimo, quod in Austriâ & superiore Pannoniâ observabam, tametsi & vulgaris, tot florum coloribus discreta, passim etiam in ijsdem Provincijs nascatur.

Polygala vulgaris major 1.

Polygala vulgaris major 1.

Natales.

Ex eadem interdum radice prodeunt quinque aut sex virgulæ duriusculæ, pedales, graciles, lentæ & obsequiosæ, folijs nullo ordine dispositis obsitæ, angustis, floris Tinctorij, aut vulgaris Hyssopi angustifolij & minoris, quod ab Hispanis *Ysopillo* vocatur, foliorum æmulis: flores conferti & spicatim nascentes, summas virgulas occupãt, fumiterræ floribus non multũ m absimiles, longiores tamen, & dilutioris purpurei coloris elegantissimi, sive dilutiore rubore pulcherrimo nitentes: his succedunt penduli loculi plani, Bursæ pastoris valvulis ferè similes, quos mẽbranaceæ quædam veluti alę integunt, semina bina plerumque continentes, nigricantia, hirsuta, longiuscula, quæ aperientibus sese ad latera maturitate bursulis, decidunt: radix crassiuscula, brevis, dura, lignosa, vivax, aliquot fibris donata est: & tota planta amaricat.

Frequens est admodum in Leytenberg supra Manderstorf, circa Medeling, totáque illâ montium serie, quæ à Calemberg Danubio supra Viennam imminenti, ad Austriacas usque alpes excurrit. Nusquam non occurrit similiter per Pannoniam, etiam interamnem,

ultra

Polygala vulg. major II.

ultra Dravum flumen. Floret Maio & Iunio. Aliquoties illam ob florum venustatem in hortum transtuli, & cicurare volui: sed operam lusi.

Variat etiam quibusdam umbrosis & humidioribus locis, floris colore aut cæruleo, aut albo, non secus ac minor vulgaris, & perinde assurgit ut modo descripta, sed minus venusta præcedente. *Polygala vulgaris major II.*

OSYRIS AVSTRIACA.

CAP. XXIII.

CVBITALIBVS, aut amplioribus interdum, assurgit ex unâ radice virgis, gracilibus, duris, nigricantibus, lentis, & fractu contumacibus: quas non quina aut sena (ut Dioscorides suæ tribuit) sed numerosa ambiunt foliola, longiuscula, angusta, lino similia, dura, mucronata, satura viriditate nitentia, amari gustus: extremæ virgæ in multos tenues ramulos desinunt, quibus insident singularia foliosa capitula, florem luteum, ex multis flosculis quinque radiolis decussatis, stiloque in medio prominente constantibus compactum, amplectentia: deinde semen nigricans, longiusculum, quale fere in Hieraciorum generibus, superne villosum pappi instar, quod levissimo vento excussum, ejus arbitrio fertur: radix dura est, lignosa, nigra, aliquot fibris donata, singulis annis germinans, novásque virgas proferens. *Osyris Austriaca.*

Exit non procul Phasianorum horto circiter miliare infra Viennam, éditiore quodam & ficciore prato cum Lini silvestris generibus, Cytiso primo, & alijs stirpibus, sed humilior: secundum verò sepes atque inter frutices, major & uberior. Inveniebam multis item Pannoniæ locis, etiam Interamnis supra Dravum flumen. Floret Augusto: semen maturum est Septembri. *Natales.*

VIENNENSES Osyridem appellabant. Sed an cum Dioscoridis Osyride conveniat, alijs dijudicandum relinquo. Tragus, apud quem latino exemplari perbellè depicta est, Linariam tertiã facit, & Linkraut à formâ, gross Xcynblumen à floribus nuncupat, atque ad Dioscoridis Heliochrysum refert. Nónulli Chrysocomeo Dioscoridis, & Chrysitin Aristotelis esse arbitrantur. *Nomina.*

Osyris austriaca.

ELICHRYSON. CAP. XXIIII.

PEDALIS, nonnumquam cubitalis altitudinis est planta Elichryson, fruticosa, & in multas alas subinde divisa: ei numerosa folia, Abrotono similia, candicantia, & cum gravitate odorata: flores in summis ramis umbellatim congesti, lutei, Agerati floribus formâ & odore persimiles, verum majusculi: radix dura, lignosa, minimi digiti interdum crassitudinem æquans, quæ singulis tamen annis perit, nec vivax est. *Elichryson.*

Elichryson.

Natales.

Læto solo provenit,& copiosè circa Madritium itinere Complutensi, alijsque Hispaniæ locis, in agris, ubi Seprembri & Octobri florenrem videbam.

Nomina.

DIOSCORIDES ἑλίχρυσον, nonnulli,eo referenre, χρυσάνθεμον, καὶ ἀμάραντον appellant. Theophrastus ἑλειόχρυσον, quem securus est Plinius. Gaza Aureliam verrit. Hispani *Stoba hedionda*,id est,Scopam fœtidam,ab ejus usu & odoris gravitate nuncuparunt.

Facultates.

Verùm cum rota hæc planra sit amara, facile eas faculrares obrinebit,quas illi veteres tribuunr. Hispaois aurem nullo est in usu, oisi quod Madritiano agro mundatorias scopas ad ædes purgandas ex ea faciunt : & quibusdam alijs locis,illâ in fasciculos congestâ & colligatâ,formaceos,ut Pliniaou verbo utar, parietes (quos Hispani *tapias* vocant) inregunt adversus imbrium injuriam.

CHRYSOCOME ALTERA.

CAP. XXV.

Chrysocome.

PER Chrysocomen intelligo,quam vulgus Stœchadem cirrinâ appellat, mulris Provincijs communem. De eâ autem hoc capite noo sum acturus (à plerisq. enim diversis nominibus est descripta) licet icooem oculis subijciendam operæprecium esse duxerim, ut quam stirpem intelligam,Lectores agnoscant: sed de alijs quibusdam , quas vel in Hispaoijs aliquandò observare memini, vel prius etiam in Gallia Narbonensi, tum quam semine peregrè accepro naram habui.

Chrysocome 1. vulgaris.

Chrysocome altera peregrina I.

CVBITALES plerumque habet *Prima* virgas,quando adolevit,graciles,incanas,& veluti tomento quodam obsitas, quas incondirâ serie dispositâ ambiunt folia, longa, gracilia, Libanotidis coronariæ folijs similia,vel ijs etiam angustiora, supernè nonnihil virenria,infernè incana, ex quorum sinu nascuntur tomeotosi ramuli minoribus folijs prædiri : per summas verò virgas rariora sparsa sunt folia , quarum fastigijs multi insideot squamati flores,vulgaris Chrysocomes folijs mioores,aurei vel flaui coloris , qui marcescentes fuscum colorem contrahunt, & semeo exile cootioenr pappo iovolutum:radix lignosa, dura , in aliquot ramos divisa. Cum quadam non insuavi graveolentiâ odorata est, gustúque calidiusculo.

Natales.

Salmanticensi agro frequens est (memini & Mompelliano videre) ubi tota æstate subinde novos flores producit,totáque hieme comam retinet,ut etiam io Belgicam translata.

Chrysocome tertia peregrina II.

PEDALIBVS, interdum etiam cubitalibus assurgit *Altera* ramis , caodicantibus & lanuginosis, quos Oleæ similia folia, longa, mollia,canâ lanugine tecta per intervalla ambiunt:flores autem extremis ramulis pallentes, squamosi, ut Agerati ferè, insideot: radices suot nigricaotes.

Natales.

Abondè nascitur aridis locis,atque etiam in vetustis muris, per Lusitaniam, Bæticam, Granatense regnum, in quo Martio, Valentino autem,

autem, citea Aprilis initium florentem conspiciebam. Odorata etiam hæc est, & adstrictionis cujusdam particeps.

Chrysocome III. peregrina III.

IISDEM locis observabam Tertium quoddam genus magis pumilũ, ut quod dodrantalem altitudinem non excederet, cui cauliculi erant teretes, incani, lõgis & angustis foliolis, Primæ peregrinæ non valde dissimilibus, & inecondito etiam ordine nascentibus, obsepti, summâ parte in aliquot tenues ramulos divisi, quibus insidebãt singularia, interdũ bina aut terna simul conjũcta capitula squamata, fusci coloris, villosos flosculos pallidos cõtinentes. Huic inhærentem conspiciebam cuscutam illam vulgo dictam, tenuissimis cirrhis eam amplectentem.

Chrysocome altera.

Nomina.

CHRYSOCOMES genera esse, nemo, ut opinor, inficiabitur. Prioris nullum vulgare nomen intellexi: Alterá Murciani *Mançanilla*, nomine Chamæmelo cõmuni appellabant, Hispalẽses *Romero marino*, h.e. Libanotidem coronariam maritimam, Mauritani urbis Granatensis incolæ, *Miscayn*.

Facultates.

BATICI referebant, Secũdæ peregrinæ decoctũ mirificè coli doloribus prodesse: quibus facultatibus Primam etiam esse præditam, verisimile est.

Gnaphalium Americanum.

Chrysocome V. quæ Cretica.

CETERVM Secundæ peregrinæ non valde dissimilis planta semine ex Italiâ misso, sed primũ Cretâ allato nata, singulares nonnunquam plures emittens ex radice virgulas, teretes, sesquipedales, aut cubitales, incanâ lanugine & veluti tomento obductas, quibus sine ordine multa adnata folia, unciâ & amplius longa, unciæ quadrantem lata, supernè virentia, infernè, foliorum præcedentis instar alba: circa summas virgas, ex foliorũ alis nati tenues ramuli, minoribus folijs præditi: summæ autem virgæ desinebant in nudũ ramulum, vel singularem, vel geminũ lanugine & tomento carentem, cui insidebant singularia capitula squamis imbricatim dispositis constantia instar capitulorum Cyani, è quibus prodierunt flores ex multis staminibus flavis compositi.

Mittebatur autẽ semen, Stoechadis Creticæ appellatione: & nata ex eo planta, satis odorata, (præsertim ejus capitula) florere cœpit Sextilis initio.

Targum vulgare.

NON desunt porrò, qui ad legitimæ Chrysocomes historiam convenire putent vulgare illud Targũ: cujus in acetarijs usus: quâ verò ratione ducti sic sentiãt, mihi non constat.

GNAPHALIVM AMERICANVM. CAP. XXVI.

Gnaphalium Americanũ.

CVBITALES, aut ampliores habet Gnaphalium hoc caules, eósque crassiusculos, multâ lanugine candidâ, tamquam tomento obsitos, quos inæqualiter ambiunt angusta folia, digitalis longitudinis, externâ parte incana, internâ viridia, & valde splendentia: summus caulis in multos nonnunquam ramulos dividitur, quibus, ut supremo cauli, insident multi conferti & tomento obsiti flores, numerosis veluti argenteis squamis imbricatim sibi incumbentibus constantes, quibus explicatis, interior floris discus apparet subflavus, qualis ferè in Gnaphalio vulgari, qui tãdem

 in pap-

in pappum cui semen involutum abit: radix minimi digiti crassitudinem æquat ferè, nigra, fibris donata, summa tellure in latera se spargens, novósque singulis annis caules proferens, qui primùm emergentes, nihil nisi tomentum esse videntur. Tota æstate flores producit.

Natales. Hujus radices ex Anglia mihi missæ sub finem anni M. D. XCVIII. ab optimo viro Iacobo Gareto juniore, nullâ additâ appellatione, quas ex Americâ accepisse scribebat.

Si eadem stirps non est, quam ex novo orbe delatam Gnaphalij Americani nomine, mihique anno octogesimo supra millesimum & quingentesimum missam, à Doctissimo humanissimóq; viro V. Richardo Garth Londiniensis Cancellariæ Primicerio, in Pannonicarum Observationum lib. III. descripsi, & ἀργυροκόμην nuncupari posse dixi: certè illi valde affinis.

ἀργυροκόμη.

Suprema enim caulis, quam tum accipiebam, pars, cum ramulis qui flores sustinebant, multo tomento obsiti erant, quemadmodum legitimum illud Gnaphalium, quod in mediterranei maris littoribus nascitur. longiuscula & angusta folia, Chrysocomes folijs proxima, supernè viridia, pronâ parte incana & tomento obducta: singuli ramuli veluti comam florum ex singularibus pediculis dependentium gestabant, qui, cùm nondum explicati essent, nihil aliud videbantur quàm capitula numerosis argenteis foliolis sibi invicem incumbentibus constantia, sicca admodum, quæ digitis reclusa, in medio tenuem quandam subflavescentem lanuginem sive pappum continebant, levissimo flatu avolantem.

GNAPHALIVM. CAP. XXVII.

Gnaphalij varia genera.

GNAPHALII multa sunt genera, quorum aliquot ab alijs descripta. Nos eorum, quæ hactenus minimè observata esse putamus, historiam dabimus, & ab eleganti alpino auspicabimur, quod in Pannonicis descripsimus, illique duas alias icones subjiciemus à Iacobo Plateau missas, nudas tamen, & quibus Gnaphalij alterius nomen duntaxat additum: cùm verò ipsas stirpes olim observare meminerim, qualemcunque descriptionem etiam adjiciemus.

Gnaphalium alpinum.

Gnaphalium alpinum.

DODRANTALIS autem est alpini Gnaphalij plantula, plerumque etiã minor, folijs, quæ humi fusa, Pilosellæ minoris Fuchsij ferè, internâ parte hirsutis, exteriore verò, omnino incanis & tomẽtosis, gustu exsiccante & amaro: cauliculi ipsi & ea quæ illos ambiunt folia multo etiam tomento obsita: summo autem fastigio, cauliculi sustinent quina, sena, aut plura foliola latiora & expansa, adeò tomentosa, ut nihil nisi tomentum sint: ex horũ medio emergunt quaterna, quina, aut plura capitella gnaphalio similia pallescentibus flosculis constantia, quos intercursant nigri quidam villi, foraminum vestigia quodammodo ementientes: radix satis crassa est, nigra, & fuscis aliquot fibris capillata.

Natales. Provenit in scopulis summorum Sneberg, Durrenstain, & Etscherberg jugorum. Floret Iulio & Augusto.

Ego aliquoties natali solo erutam cum suo cespite in meum hortulum, quem Viennæ habebam, transtuli, & propter elegantiam cicurare volui, sed inanem operam sumsi: permansit quidem interdum in alterum annum, valde autem immutabatur, imò planè aliam esse cẽsuissem, nisi ipse collegissem & in hortulum intulissem.

Leontopodiũ Matthioli. AFFINIS videtur illi plantæ, nisi eadem sit, quam Matthiolus pro vero Diosc. Leontopodio exhibet. Sed sine dubio Gnaphalij duntaxat genus est.

Wullblumen. IOSIAS Simlerus commentario de Alpibus ejus meminit his verbis. Wullblumen flos odoratus est, folio Pilosellæ, circa supremum cauliculum folia multa imparia, candicantia, lanuginosa, medio orbe quinque vel sex flores: inter quos medius plerumque aridus: ex singulis lutei apices emicant: radix arida parva, summo cespite hærens. Tomenti speciem arbitror. Hæc ille.

Leontopodium Lobelij. Leontopodium autem illud nigricantes ex fusco violaceo gestans flores, quod Lobelius in arduis Germaniæ, Italiæq; alpinis, & Baldo Veronensi inveniri tradit, videre non memini, quippe qui Italiam numquam sim ingressus.

PALMA-

Gnaphalium Plateau II.

Gnaphaliu.n Plateau III.

Gnaphalium legitim um.

PALMARES, vel etiam majores habet Primum à Plateau missum Gnaphalium cauliculos, quorum alij surrecti, alij secundùm terram inflexi, teretes, villosi, quos indigesto ordine, mollia, incana, latiore infimâ parte amplectuntur folia, extremo mucronata: multa summo cauliculorum fastigio insident capitella candicantia, flavescente lanugine plena: radix crassiuscula est, subfusca, fibris aliquot prædita, quæ an vivax sit, asserere nequeo. Aliquid autem affinitatis habere videtur cum Filagine minore Dodonæi. *Gnaphalium Plateau II.*

VNICO assurgit aliud genus cauliculo, aliquot ramulis in diversa se contorquentibus prædito, quos hinc inde sepiunt latiuscula, mollia & incana folia: ad ramulorum internodia nascuntur, inter foliorum cōgeriem, quina, sena, aut plura capitella simul congesta, ex flavo canescētia, multa lanugine plena: radix inutilis, sed deciduo semine, novæ plantæ singulis annis renascuntur. *Gnaphalium Plateau III.*

Priorem plantam desertis quibusdam & siccioribus colliculis nascentem aliquando observabam. Alteram etiam in siccioribus (quantum memoria succurrit) agris, præsertim demessis segetibus. *Natales.*

GNAPHALII sive Centunculi generibus quidem adscribi possunt hæ plantæ: sed legitimum censeri nequeunt. Id autem circa Calpen, Malacam, & Valentino regno, Mediterranei maris littore frequens observabam, dum eas regiones perlustrabam, & multis annis ante, cùm Mompelij agerem, toto illo ma- *Gnaphalij legitimi Natales.*

Pilosella minor.

Stratiotes millefolia flavo flore.

Γναφάλιον.

Pseudoleontopodium.

Pilosella minoris varietas.

Stratiotes luteo flore.

Natales.

rino littore à Continente, ftagnis disiunčto, quod ab oppido Aigues mortes vulgo nũcupato, ad Setiũ usque procurrit: unde iconem meâ manu delinearam, & ipsam plantam siccam cum plerisque alijs elegãtibus stirpibus ad meos Belgas deferebam, ipsam etiam iconem C. V. Dodonæo communicabam, cùm illius de Stirpibus Commentarios vernaculâ linguâ conscriptos, ante quadraginta annos Gallicos facerem. Ea in vernaculam alteram editionem (quæ correctior & auctior postea evulgata) fuit illata, deinde in Pēptades: operæ pretium autem esse duxi illam hîc inserere, ut ejus, à jam descriptis, differentia facilius animadverti possit.)

ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ porrò apud Diosc. brevis est descriptio, cujus folijs albis mollibusq; aliqui, inquit, pro tomento utuntur, & efficaciter illa bibuntur in vino austero ad dysenterias. Quam certè facultatem, aut illi proximam, alias stirpes hoc capite descriptas habere non est dubium.

CETERVM varijs earundem alpium locis invenitur id Gnaphalij genus pedali aut ampliore caule, floribus à medio ad summũ usque fastigium inter longiuscula, mollia, incanáque folia nascentibus, quod à Matthiolo Pseudoleontopodium, à Generali verò illa plantarum Historia, Chrysocome lanuginosa nominatur. Quemadmodũ & mitioribus Hũgariæ, Stiriæ, Austriæ, Moraviæ, Bohemiæ mõtanis & collibus herbosis, duo aut tria ejus stirpis, quæ à plerisque alijs & à Fuchsio Pilosella minor appellatur, genera, flore videlicet aut omnino albo, aut purpureo, aut ex albo purpurascente, sive carneo: quæque omnibus editioribus cæduis & apertis per Germaniam silvis, atque arenosis tumulis ferè est obvia.

STRATIOTES MILLEFOLIA LVTEO FLO. CAP. XXVIII.

PALMARI est hæc Stratiotes amplitudine, duobus tribúsve ab eadem radice cauliculis, infimâ parte sessilibus & fibras subinde agentibus, quibus alterius Stratiotis & Chamæmeli modo serpunt, ceteroqui radix unica est & dura: cauliculos autem ambiunt folia vulgaris Stratiotis folijs similia, multo molliora, candidiora, & tenuius incisa: flores summis cauliculis insident in umbellam digesti, alterius floribus non dissimiles, paulò tamen minores & coloris lutei, tàm discus quàm foliola in ambitu nascentia.

Crescit Murtiano regno, ubi flores observare nõ potui, quippe qui Martio mense istac iter fecerim: sed similem multis ante annis florentem erueram edito loco, & lapidoso sterilíque solo secundùm cæduam quandam silvulam, cùm Avenione Nemausum proficiscerer, Mompelium rediturus, Iunio mense, & ex plantis, quæ jam florem abjecerant, æstimare possim etiam Maio florere.

Similis

Similis semine ex Hispaniâ misso mihi nata Viennæ Austriæ anno M. D.XXCV: sed longè elatior & pluribus cauliculis prædita, qui humi diffusi, præter medium qui assurgebat, fibras agebant, & folia proferebant non minùs incana & tenuiter incisa, quàm modo descriptæ stirpis folia, cujus etiam semen ad maturitatem pervenit. Sed subsequentis anni aspera hiems matrem cum prolibus semine natis corrupit.

Istam etiam habebat in cultissimo suo horto, Ill^mus Princeps Cattorum Wilhelmus, cùm sequentis anni Autumno apud ipsum Cassellis essem: ex semine istic collecto, etiam mihi natæ plantæ, quæ anno M.D.XXCVIII. & florem dederunt, & semen, quod deinde Francofurti terræ commissum (nam illo ipso anno Viennâ eò perveni) mihi quidem non est natum, sed alij, quibus communicaveram, aliquot stirpes habuerunt.

DICITUR porrò Græcis στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος, Latinis Militaris: nullum vulgare nomen scio. Poterat etiam ad ἀχίλλειον Dioscuridis referri, quod luteo flore inveniri scribit. Verùm parum refert, utrum Achilleam, an Stratiotem appellaveris, cùm utriusque facultates sint similes, & ad vulnera, ulcera, profluentémque sanguinem ambæ commendentur. *Nomina.*

MILLEFOLIUM ALPINUM. CAP. XXIX.

ELEGANS est etiam hæc plantula, dodrantalem sive palmarem altitudinem non excedens, multis folijs circa radicem stratis, tenuissimè incisis, & veluti è multis minutissimis alatis foliolis constantibus, nonnihil incanis: candicantes cauliculi, satis crassi, hujusmodi folijs, ijsque minoribus, & tenuissimè incisis obsiti: umbella flosculorum densissima, qualis in vulgari Millefolio, sed dilutiore rubro colore sive carneo nitentium: radix vix à vulgari differt, fibrosa admodum, & summâ tellure serpens. *Millefolium alpinum.*

Sponte provenit in Iudenberg & Spital, Stiriæ alpibus, atque flores profert Augusto: natalésne causa sint istius varietatis, an cultura, nescio. *Natales.*

Ab hoc tamen differre visum est, quod in hortis alebamus, cùm in Belgicâ viverem, simili propemodum flore. Sed & vulgarem circa publicas vias & semitas nascentem sæpissimè flores variantem observavi, ut plurimæ plantæ flore omnino niveo præter discum medium, qui ferè cineracei coloris est, conspicerentur, aliæ suave rubentem ferrent, aliæ medij inter utrumque coloris. *Millefolij in flore varietas.*

Millefolium rubro colore.

ANNO autem M. D. XCI. multæ Millefolij plãtæ, quas in suo horto severat præcedente Autumno Ioannes Myleius Francofurtensis Pharmacopœus, natæ, folijs vulgari tenuioribus, quæ flores dederunt, nõ quales expectabat, videlicet flavos (nam eo loco flavi floris semen terræ commissum mihi referebat) sed rubri coloris, dum primùm aperti erant, elegantissimi, qui paulatim senescẽte flore elanguescebat, & tandem carnei quodammodo coloris evadebat. Hallucinatus sit nécne in serendo, mihi nun liquet. Sin minus, mira sanè metamorphosis. *Millefolium rubro flore.*

CHRYSANTHEMUM VALENTINUM. CAP. XXX.

VNICO plerumque assurgit Chrysanthemum valentinum caule, pedali, raro ampliore, ramoso: folijs secundùm radicem numerosis, deinde temerè & sine ordine per caulem sparsis, multifidis, Stratiotis paulò antè descriptæ folijs pænè similibus, lanuginosis & incanis, quæ degustata salivam cient, & acidula sunt: flos in singulis ramulis unicus, luteus, vel potiùs auri splendore fulgens, quique resiccatus, multis annis nativum colorẽ etiam retinet, medio Anthemidis disco sive umbilico major, & sine radiatis in ambitu nascentibus foliolis, odoris nõ injucundi: radix unica, candicans, firma, crassiuscula. *Chrysanthemum valentinum.*

Valentino regno ad arvorum margines, juxta semitas repertum eruebam, nusquam alibi mihi observatum. Florebat istic Martio. *Natales.*

Chrysanthemum Valentinum. | Buphthalmum vulg. Chrysant. cong.

Nomina. CHRYSANTHEMVM vocabant Valentinæ urbis petitiores, longè tamen à Dioscoridis χρυσανθέμῳ diversum, & ad Buphthalmi genera, meo judicio, potiùs referendum, nisi quis ἀχιλλείῳ speciem esse malit. Matthioli tamen Chrysanthemum esse nego, licet id sentiat, qui magnam illam Plantarum historiam, Lugduni expressam, concinnavit: sed ipsum valde falli deprehendet, quisquis diligentius utriusque historiam contulerit. Et sanè, magis solidum judicium in illo viro interdum desidero.

Buphthalmū Narbonense. Ceterùm hæc planta (ne quis fallatur) plurimum à Buphthalmo Narbonensis Provinciæ, mihi sanè non ignoto, differt: nam id observare & eruere memini apud oppidum illud vulgo Aquæ mortuæ nuncupatum, nõnulli Fossam Marianam (quam aptè, nescio) appellant. Habet autem id Buphthalmum radiatos flores Anthemidi vulgari similes, majores, medium orbem luteum cingentibus luteis foliis, plerumque subtus nõnihil purpurascentibus aut subrubentibus. Chrysanthemum Valentinum nulla radiata in orbis ambitu habet folia, sed ijs caret non secus ac Chamæmelum illud Chrysanthemum odoratum: tametsi valentinum majoribus capitibus sit præditum, non tamen adeò protuberantibus, ut animadvertere poterunt, qui ejus descriptionem minus oscitanter legent, & iconem affabrè ad vivum expressam à peritissimo pictore, cum illa exactius conferent. Præterea Chrysanthemum valentinum recto assurgit caule, tenuioráque habet folia: Buphthalmo autem Narbonensi, ramuli plerumque humi fusi, & crassiora sunt folia.

Buphthalmū vulgare, & quo nascatur. QVIA porrò in Buphthalmi mentionem incidimus, vulgare illud Buphthalmum cubitalibus & amplioribus virgis, alatis folijs, flore Chamæmelino majore, auri instar fulgente, frequentissimum est per universam Pannoniam, etiam illam quæ ultra Dravum flumen est, atque totâ Austriâ: memini & in agris, & secundùm vias passim nascens Moguntiaco agro observare, cùm Viennam, à Cæsare Maximiliano accersitus, proficiscerer: anno autem M.D.LXXIX. in Belgicam negotiorum quorundam causâ ablegatus, in ea Moraviæ, Bohemiæque parte quâ mihi iter faciendum fuit, & Noribergensi agro etiam conspiciebam.

Nomina. Rhizotomæ Austriacæ, mulierculæ Gelb käsblumen vocant: Vngari *ökö zöm*: Croatæ (quorum uxores eam stirpem tritam utiliter vulneribus imponere asseruntur) *kachchi jesicak*, hoc est, serpentis herbam appellant.

Buphthalmū Dodonæi Pseudoellebo-ri Matthioli. NEC minus vulgare est omnibus apricis collibus, & siccioribus utriusque Pannoniæ & Austriæ gramineis campis, Buphthalmum Dodonæi, sive Pseudoelleborum Matthioli, folijs fœ-

Buphthal. Dodon. Pſeudoelleb. niger.

Chryſanthemum alpinum 1.

lijs fœniculaceis, floréque Anthemidis, majore, auri fulgore ſplendente, cujus radices, integras etiam plantas rhizotomi in foro Viennenſi venales habere ſolebant, & pro nigro Elleboro proponebant magno errore, cùm infra duodecimum, imò etiam ſeptimum ab urbe miliare (ut ſuperiore libro dixi) legitimũ Elleborum nigrum abundè naſcatur, & inde cōmodè minimiſq; ſumtibus inferre potuiſſent. Sed cùm ante meum in eam regionem adventum, illis eſſet ignotum (nam primus, ut ante dictum eſt, illius cognitionem ipſis dedi) nihil mirum ſi receptâ conſuetudine uterētur: perpauci enim pharmacopæi hortum alebant, ſed à rhizotomis neceſſarias in quotidianum uſum ſtirpes redimebant. Deinceps tamen, me monitore, legitimo Elleboro nigro in pharmacopæorum officinis uti cœptum eſt.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM.
CAP. XXXI.

ALIA porrò Chryſanthemi genera, dum Viennæ vixi, in varijs Auſtriacarum Stiriacarúmque Alpium jugis obſervabam, quibus peculiare caput tribuendum eſſe duxi. *Chryſanthemũ alpinum.*

HORVM Primum, multa habet ſecundùm radicem longiuſcula folia, Abſinthio umbellifero, quod infra deſcribetur, ſimilia, craſſa, pollicari lōgitudine, in lacinias aliquot diviſa, viridia (in novellis tamen quædā canicies conſpicitur) amari ſaporis: caules aliquot palmares, rarioribus & tenuibus diſſectis folijs ornatos, ſtriatos, in quibus veluti umbellæ denûm aut duodenûm luteorum florum, Iacobææ vulgaris floribus non multùm abſimilium, & ejuſdem odoris: radix craſſiuſcula eſt, multiſq; candicantibus fibris capillata. I.

Provenit in Iudenberg, Spiral, & alijs quibuſdam Stiriæ jugis, cum Leucanthemo mox deſcribendo: eodem etiam tempore florens. *Natales.*

ALTERI numeroſa proximè radicē naſcuntur folia, Abrotoni maris folijs reſpondentia, dilutiore viriditate nitentia, & odore, ſi terantur, haud ingrato, ſapore verò amaricāte & minimè grato: ex his caules exeunt pedales, minoribus folijs onuſti, in aliquot interdum ramulos diviſi, qui ſingulos aut geminos ſuſtinēt flores Chamæmelo vulgari majores, inodoros, omnino flavos, hoc eſt, mediū orbem luteum cingentibus etiam luteis folijs, ſatis latis: radix fibroſa & nigricanſeſt, pluréſque à latere ſpargit ramos. II.

Invenitur in Etſcher, Snealben, Veytzalben, & celſis alijs Alpium Stiriæ jugis. Floret Auguſto. *Natales.*

CVBITALES Tertio ſunt caules, firmi, læves, ex purpurâ virentes, ſuperiore parte in aliquot ramos diviſi: folia longa, tenuiter admodum inciſa, Achilleæ Matthioli, ſive Abrotoni maris foliorum æmula, longiora tamen, craſſiora & viridiora, quę nullum gratum odorem ſpirant, guſtatúque, ingrati ſaporis deprehenduntur & amariuſcula: flores in extremis ramis umbellatim diſpoſiti, lutei, Iacobææ floribus fermè ſimiles, ſed minores & inodori: III.

radices

Chryſanthemum alpinum II.

Chryſanthemum ſegetum.

radices ſunt fibroſæ candicantes, novóſque caules è latebibus proferunt ſingulis annis, qui ſummâ tellure plerumque fibras agunt.

Natales. Creſcit in Sneberg, & reliquis jugis in quibus Alterum genus invenitur: in hortos tranſlatum feliciter provenit: florétque Iunio, illic autem Auguſto.

Chryſanthemum ſeg. tū. AD prædictarum autem Alpium radices, in arvis, quemadmodum etiam per univerſæ Auſtriæ, Stiriæ, Vngariæ, Moraviæ, Bohemiæ agros, quâ quidem me iter facere contigit, inter ſegetes nō minus frequens eſt Chryſanthemū illud, Germanię atque Belgicę vulgare, inter ſegetes naſcens, quod eam ob cauſam Chryſanthemum ſegetum à nonnullis cognominatur, folijs Bellidem majorem quodammodo æmulantibus, ſed mollioribus & dilutius virentibus, flore ſimiliter Bellidis majoris, ſed omnino flavo, cujus iconem hîc adjecimus.

Nomina. NON ineptè ad χρυσανθέμου Chryſanthemi genera referri poſſe has ſtirpes arbitror. Nihil tamen ſtatuo, ſed has, ut & pleraſque alias, rei herbariæ ſtudioſis duntaxat propono, ut eorum exquiram judicium.

CHRYSANTHEMVM CRETICVM. CAP. XXXII.

Chryſanthemi Cretici duo genera. SED & ſemine Cretâ miſſo, nobis nata duo alia elegantia Chryſanthemi genera, à nemine hactenus deſcripta: quæ cùm annua ſint, & deciduo ſemine ſponte renaſcantur, facilè ſuum genus conſervant.

Chryſanth. Cret. I. HABET autem Primum cubitales aut ampliores caules, ſatis craſſos, ſtriatos, intus fungoſos, in multas alas diviſos, & frequentibus folijs brevi petiolo inæqualiter naſcentibus ornatos, quæ in varias & profundas lacinias diviſa, eas denuo valde diſſectas habent: extremis cauli & ramis innaſcuntur ampli flores è ſquamoſo capite prodeuntes, duodenis aut pluribus folijs conſtantes ſatis latis, flavi coloris, & latiuſculum diſcum ambientibus: flori utcumque odorato ſuccedunt capita è multis inæqualibus longiuſculiſque ſeminibus compacta.

Chryſanth. Cret. II. NON minus fruticoſum minúſve altum eſt Alterum genus: minus tamen craſſos habet caules, fungoſos & ſtriatos etiam illos, quos ambiunt folia non adeò diſſecta, ſed in minores lacinias & rarius inciſas diviſa, propius ad Chryſanthemum ſegetum accedentia:

ſuſtinent

Chryſanthemum Creticum.

Leucanthemum alpinum.

ſuſtinent extimus caulis & rami ſquamata & quaſi imbricata capita, è quibus naſcuntur flavi flores, totidem quot in primo folijs conſtantes, anguſtioribus tamen & medium orbem aureum cingentibus: quibus etiam ſuccedit ſemen ſimile, ſed aliquantum minus.

HVIC non valde diſſimilis fuiſſe videtur ea planta, cujus iconem ab ipſo adumbratam mihi mittebat honeſtiſſimus vir, idémque diligentiſſimus ſtirpium obſervator, Iacobus Plateau, cum varijs alijs iconibus, quarum potiſſimam partem in hac meâ Stirpium Hiſtoriâ inſerui.

LEVCANTHEMVM ALPINVM. CAP. XXXIII.

HABENT etiam Alpes ſuas Anthemides: verùm à vulgaribus diverſas, ut ſuperiore capite XXXI. partim demonſtravimus, partim etiam ex hoc capite apparebit.

LEVCANTHEMI porrò Alpini folia, prioris Chryſanthemi alpini, paulo ante deſcripti, folijs non multum diſſimilia ſunt, niſi paulò magis inciſa eſſent, craſſa & ſucculenta (uti ſunt multarum alpinarum ſtirpium folia, quemadmodum & marinarum) amariuſculi ſaporis, & nullius grati odoris: cauliculi dodrantales, infirmi, in quibus ſingulares flores, chamęmelo majores, luteum orbem ambientibus vicenis aut pluribus albis folijs. Latè ſe ſpargit hæc planta Anthemidis modo, & fibroſas radices habet. *Leucanthemum alpinum.*

Creſcit in Iudenberg, Spital, & alijs quibuſdam Provinciæ Stiriæ jugis, ubi Iulio & Auguſto floret. *Natales.*

MVLTVM accedere videtur ad eam plantam, quam peritiſſimus Anguilara deſcribit Leucanthemi Pliniani nomine, undecimâ opinione: licet ille ſuum Leucanthemum odoratum faciat, ego verò in hoc nullum manifeſtum odorem deprehenderim. *Leucanthem. Plinianum Anguillare.*

FLOS ADONIS VVLGO. CAP. XXXIIII.

HVIVS Stirpis non meminiſſem, quandoquidem & Floris Adonidis, & Eranthemi nomine ab alijs eſt deſcripta, niſi viderem illos qui minus ſcrupuloſè obſervarunt, duas plantas, ejuſdem quidem generis, ſed colore floris variantes, in unam contrahere.

NAM quam Belgæ deſcribunt, illa ipſa eſt, quæ in hortis inter coronarias alitur, caulem proferens ſtriatum, in frequentes alas diviſum: folia anthemidis ferè, viridia, hinc inde per ramos nullo ordine ſparſa: flores in extremis ramis, non magnos, octonis aut pluribus folijs conſtantes, ſaturè rubentes & quaſi nigricantes inſtar humani ſanguinis reſiccati, multis nigris ſtaminibus aut villis umbilicum occu- *Flos Adonis.*

Flos Adonis vulgo.

Flos Adonis I.

cum occupantibus, qui marcescete incipiente flore intumescit & in caput extuberat oblongiusculum, collectum ex multis seminibus rotundis extremâ parte acuminatis, initio virentibus, deinde, ubi maturescere incipiunt, subfuscis, & facile à summo (primùm) capite defluentibus: radix candicat, & raris fibris donata est, nec hiemem superat, sed deciduo semine singulis annis renascitur. Ipsa verò plãta Maio mense florere incipiens, subinde novos ramos proferendo, in Autumnum usque flores producere non desinit.

Hujus iconem Dodonæus & Lobelius in suis Plantarum historijs exhibuerunt, ego etiam eandem hîc subjeci. Sed illam nusquam sponte nascentem observavi, verùm in hortis duntaxat cultam.

ALTERA verò similes quidem habet caules & folia, sed dilutius virent, caules etiam rarioribus alis prædìti, folia paulo molliora, nec adeo multifida: flores longioribus folijs constant, & coloris sunt phœnicei, dilutioris etiam quàm sint Anagallidis flores, villis nigris similiter umbilicum occupantibus, in quo statim, vix etiam aperto flore, caput extuberat, in majorem deinde longitudinem excrescens quàm superioris, illóq; gracilius, semine tamen constans adeo simili, ut neutrũ ab altero discerni queat: radix superiori fere similis, quodammodo flavescens instar radicis fumi terræ, sed fugacior alterâ, quemadmodum & tota planta.

Natales.

Sponte frequentissima nascitur inter segetes, non modò in Galliâ Narbonensi, sed etiam per universam Hispaniam: in Italiâ etiam nasci apparet ex Matthioli Commentarijs, qui ejus quidem iconem exhibet minus scitè expressam, nullam autem descriptionem addit, sed nudam duntaxat Adonis appellationem. Postea non minus frequẽtem observabam inter segetes etiam in Austriâ & Moraviâ, atque sæpius Viennâ semen ejus ad amicos in Belgicam misi, quod, an illis sit natum, me fugit. Superiore item anno qui fuit nonagesimus primus supra millesimum & quingentesimum, non procul Wormaciâ in agris frumento consitis, Rheno flumini vicinis, Maio florentem conspiciebam.

Parthenium alpinum.

Anemone Mompelliana.

CUM Mompelij vivetem, pro Anemone à studiosis habebatur, & hoc etiam nomine, nostet Lobelius in Adversarijs posuit.

Parthenium alpinum.

PARTHENIUM ALPINUM.

CAP. XXXV.

MULTIS ex fibrosa radice, Chamæmeli modo, fruticat ramulis, pedalibus, vitidibus, quos ambiunt folia Anthemidi prorsus similia, multiplici incisione divisa, Cotulæ, aut Matricanæ fere odore, gustu calido, attamen non ingrato: extremis cauliculis multi flores insident umbellatim congesti, Absinthij alpini, quod postea describemus, floribus proximè accedentes, hoc est, exigua capitella ex albo & pallido

pallido commixta, ambientibus ea fenis aut octonis latiufculis albis folijs, ejufdem enim ipsâ herbâ odoris: rami five cauliculi humi procumbunt, & ex unâ, uti dixi, radice prodeuntes, fubinde fibras agunt, & nova germina procreant.

Invenitur in Sneberg, Snealben, & Durrenftein jugis, magnâ copiâ: floretque duntaxat Augufto: nam cùm in acclivitatibus & circa fcrobes nafcatur, quas diutius infidere folet nix, ferius illud florere neceffe eft. *Natales.*

HANC plantam montani venatores **vnser Frawen schwartz rauch** nomine donarunt, ad alterius ftirpis, de quâ poftea, differentiam, quam **weiss rauch** appellant. Ego Parthenium alpinum voco, à Diofcoridei Parthenij odore, ad cujus etiam defcriptionem fatis accedere videtur. *Nomina.*

Sæpe illam cicurare volui, tranflatis è loco natali plantis cum fuo cefpite, & in hortum illatis: fed ultrà alterum annum non permanfit, licet commodo & naturæ ejus apto loco repofuiffem, & omni folicitudine curaffem.

PARTHENIVM PLENO FLORE. CAP. XXXVI.

NIHIL profusà vulgari Matricariâ vel formâ, vel magnitudine, differt hoc Parthenium: cubitales enim aut ampliores interdum habet caules, ftriatos, in multas alas divifos, folia vulgari perquam fimilia, & multis lacinijs divifa, herbacei coloris, validi odoris, & amari faporis: extremæ alæ plurimos flores candidos, & multiplici foliorum ferie conftantes ferunt, nullo, aut perquam exiguo in meditullio orbe, quemadmodum Chamæmeli pleni flores, quibus funt perfimiles, vel etiam pleniores & candidiores: femen Parthenij vulgaris, fœcundum, licet aliquoties fatum mihi non provenerit: furculis autem certiore proventu feritur, Leucoij pleno flore luteo inftar. *Parthenium pleno flore.*

Londini in Angliâ primùm mihi confpecta eft hæc planta, anno falutis humanæ M. D. LXXIX. quam inde Antverpiam deferebam: ejus verò iconem & femina acquirebam Viennæ, munere C. V. Richardi Garth Cancellariæ Londinenfis Primicerij, & viri humaniffimi, qui me multis beneficijs affecit: deinde lógè frequentiorem obfervabâ biennio poft, cùm Londinum, feriorum quorundam negotiorum causâ, rediiffem, toto illo femeftri quo iftic hæfi. *Natales.*

Florere incipit Iunio, & totâ deinde æftate flores proferre non definit, interdum ad ipfam ufque brumam, nonnunquam fquamata capita in multa viridia foliola tranfeunt, præfertim Autumno, è quorum meditullio emicant novi flores reliquis majores. *Tempus.*

CETERVM valde ferax eft Anglia hujufmodi florum multiplici foliorum ferie conftantium, quos an arte & mangonio adquirant, ignoro: nam & Chamæmelum, & Lychnides filveftres, & Primulas veris, & alias plerafque plantas πολυφύλλῳ flore conftantes, Belgicam inde primùm accepiffe conftat. *Anglia florum pl. fo. conftantium ferax.*

TANACETVM INODORVM. CAP. XXXVII.

GRACILIBVS, firmis, duris, cubitalibus, interdum verò fefquicubitalibus affurgit hoc Tanacetum caulibus, per quos rara fparfa funt folia pennata, Tanaceto vulgari non admodum diffimilia, odoris tamen expertia, guftu linguam vellicante & fervido, circa radicem majora atque hirfuta: caulis fummo faftigio in aliquot breves ramulos nudos dividitur, quibus infident magni flores, Bellidis majoris flori fermè æquales, octodenis aut vicenis folijs albis, nunc longioribus, modò brevioribus, medium orbem flavum, ut in Bellide majore, eingentibus conftantes, quibus marcidis, fuccedit in medijs capitibus longiufculum femen nigrum, quod terræ commiffum plantas fui generis producit, & alias etiam non diffimiles, quarum flos eft minor, fecundo generi par: radix eft minimi digiti craffitudine, obliqua, non in altum demiffa, nigra & aliquot fibris hirfuta & vivax, quæ etiam pangi poffit. *Tanacetum inodor. I.*

Tanacetum inodorum I.

Tanacetum inodorum II.

Natales. Provenit ferè in omnibus utriusque Pannoniæ & Austriæ montibus humilioribus, & silvis cæduis: ubi floret Maio & Iunio, &, si Autumno seratur, flores interdum producit sequente Augusto.

Tanacet. inodor. II. 2. Exit etiam ijsdem locis aliud genus, floris magnitudine ab hoc diversum, qui Matricariæ vulgaris, aut Cotulæ fœtidę florem non excedit: folia etiam minus elegantia, pediculo breviore cauli inhærentia, nullo etiam odore nisi herbaceo prædita: nullum semen observavi: radix alteri similis, obliqua & multis fibris donata.

Nomina. An aliquo nomine vulgari prædita sit hæc planta, mihi non est compertum, Tanacetum autem inodorum nũcupavi, quia cùm nullus manifestus odor in illo percipiatur, folia vulgari Tanaceto quodammodo similia habeat. Secundo autem generi similem plantam apud Valentiam Allobrogum observasse videtur Lobelius.

ABSINTHIVM. CAP. XXXVIII.

Absinthij varietas. PASSIM nascitur per Vngariam, Austriam, & reliquas vicinas Provincias, Absinthium illud majus, quod reliquæ, ut opinor, Europæ familiare est. Inveniuntur tamen alia quędam ejus genera, nulli adhuc Scriptori, ante meum in Austriam adventum cognita, quæ hoc capite describere est animus: priùs obiter mentione factâ nonnullorum, quæ vel sponte istic nascuntur, vel aliundè devecta, in hortis colebantur.

Absinthium Ponticum duor. gener.
SPONTE autem crescit non solùm multis Pannoniæ, sed etiã Austriæ locis, atque Viennensi agro, cùm in saxosis, tum aridis & salebrosis gramineisq; desertis agris, Absinthium illud tenuifolium Abrotoni ferè folijs, vulgo Romanum vel Ponticum nuncupatũ, mira fœcunditate radicibus fibrosis & latè serpentibus sese propagans, cujus duo videntur esse ge-
1. nera. Vnum enim planè incanum est, quo potissimum Viennenses officinæ utuntur, tam-
2. quam nobiliore, ita enim sibi persuadent. Alterum purpurascentes habet cauliculos, folia
non adeò incana, sed interna parte viridiora: id à nonnullis superiori præfertur: existimo tamen natales istam varietatem duntaxar parere. Incano congener esse videtur, quod Boisot ex Italia acceptum communicabat anno M D.XC. & valde celebrabat.

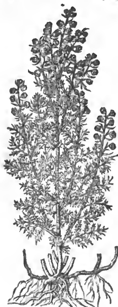
Vngari, cùm hoc, tum vulgare majus, communi nomine *Iröm* appellant.

In cultissimo suo horto alebat C. V. Ioannes Aicholtzius Medicus & Professor Viẽnensis, duo Absinthij marini genera, ut è diversis locis advecta, sic totâ facie inter se discrepantia.

Absinth. marin. Patavin. Nam quod Patavio allatum erat, folia habebat molliora, incana, lata, tribus, quatuor, aut

ad sum-

Abſinthium Ponticum vulgare.

Abſinthium Auſtriac.tenuifol.

ad ſummum quinis lacinijs diviſa,interdum etiam nullis, ut Artemiſiam folio Lavendulæ quodammodo referrent (à qua tamen differt) ſatis grati quidem odoris, ſed amari ſaporis.

Abſinth. marin. Myſniſ.

Ex Miſniâ verò miſſum,multifida habet folia, ſucculenta, non minùs quàm ſuperioris incana, proximè ad Seriphij,in Belgicæ & Angliæ maritimis naſcentis,folia accedẽtia,gravioris tamen paulò,& validioris,ut mihi videbatur,odoris, Seriphij Narbonenſis & Hiſpanici (quod nuſquam niſi in mediterranei maris littoribus obſervare memini) graveolentiam quodammodo referentis,atque etiam ſaporem.

Abſinth. pumilum Camerarij.

ACCEDIT aliud pumilum Abſinthij genus,vix palmi altitudinem ſuperans,tenuibus admodum cauliculis, quos circa radicem multa exigua multifida tamen & incana ambiunt foliola non injucũdi odoris. Id in ſummis cauliculis quaterna aut quina fert capitula in pallescentes floſculos ut ſuperiorum ſeſe explicantia. Noribergæ alebat in fictilibus C.V. Ioachimus Camerarius, ejuſdem urbis primarius medicus.

CETERVM ad ea genera non vulgaria quæ in Auſtriâ & Stiriâ Provincijs naſcuntur, tranſeamus.

Abſinth. tenuifol. Auſtriacum.

PRIMI caulis pedalem altitudinem plerumque æquat, nonnumquametiam cubitalem attingit,firmus,caneſcens,multis folijs, marini Belgarum Abſinthij foliorum quodãmodo æmulis,tenuioribus,prorſus incanis,quæ confuſo ordine cũ ambiunt, prẹditus,qui ſuperiore parte in multos ramulos, ex tenuiorum adhuc foliorum alis naſcentes,dividitur, plenos floſculorum propendentiũ corymbis: radix fibroſa eſt, & ſingulis annis novos frequentiorésque caules producit: tota planta impensè amara eſt,ſed elegans & rara.

Natales.

Creſcit in collibus & apertis quibuſdam locis Viennenſi urbi vicinis,atque à rhizotomis, promiſcuè cum eo, quod vulgo Ponticum appellatur,ad Viennenſium pharmacopolarum officinas adfertur.

Abſinth. alpin. umbelliferum.

RARVM etiam eſt Alterum Abſinthij genus,nec uſquam niſi in Auſtriæ Stiriæq; celſiſſimis jugis à me obſervatum. Dodrantalibus autem aſſurgit cauliculis,gracilibus, incanis, in quibus rara & exigua ſunt folia, totâ incanâ lanugine, & veluti tomento obſita, circa radicem majora, Bellidis majoris folijs non valde diſſimilia, minora tamen, & magis inciſa, ſatiſque craſſa,eximiæ amaritudinis; ſummis cauliculis octoni aut plures inſident floſculi in umbellam diſtributi,floribus Achilleæ non diſpares,ſed majores, ſeptenis aut octonis candidis foliolis(medium orbem,ex alijs exiguis floſculis luteo ſtilo præditis efformatum)cingentibus,conſtantes: ſemen deinde quale Abſinthij vulgaris,odoratum: radix nigra eſt,aliquot fibris donata, & à lateribus propagines ſpargens.

Absinthium alpin. umbelliferum.

Natales.

Istud, sub finem Iunij anno M.D.LXXIIII. suis floribus onustum, primùm observabam & eruebam, dum ex Hohenbergerin, per summa vicinarum Alpium juga, in Snealben tēderem, medio ferè itinere, in scopulis præruptis, & in altissima præcipitia (horresco referens) propendentibus: deinde illo ipso anno, mēse Augusto, paulò majore copiâ in Etscherberg & Durrenstain, cùm florens, tùm semine prægnans, quod cum nonnullis plantulis in Belgicâ amicis mittebam, è quibus hæc icon delineata fuit: postremò, expressâ & evulgatâ meâ Pannonicarum stirpium Historia, unam atque alteram ejus plantam inveniebam in Sneberg præruptis scopulis, dum ejus mōtis loca nondū à me adita perlustrarem.

MONTANI venatores vnser Frawen rauch/ & weyss rauch appellāt, ad Parthenij alpini differentiam, ut in ejus historiâ antè diximus. Ego Absinthij alpini umbelliferi nomen indidi, quia multas habet notas, quæ, ut inter Absinthij genera referre debeam, me impellunt.

ARTEMISIA TENVIFOLIA. CAP. XXXIX.

QVASCVMQVE Regiones peragraverim, nulla fuit, in qua Artemisiam illam vulgarem cùm candidiorem, tum subpurpurascētem & universæ, ut puto, Europæ familiarē, crescentem non viderim: verùm & alias quasdam stirpes observabam, quas ad ejus genera referri posse arbitror.

Artemisia tenuifol. I.

PEDIS altitudinē fruticat, vel etiam amplior est, Prima, virgis in multos ramos divisis, quibus adnata folia Abrotoni maris, ex viridi candicantia, amari saporis: flores ex summis ramis, Artemisiæ modo dependent, cujus autem coloris, mihi non cōstat: radix lignosa in plures alas finditur. Tota planta odorata est.

Artemisia tenuifol. II.

CRASSA admodum, lignosa, multifida, & satis multis fibris minoribus donatâ radice cōstat Altera: ex qua plures rami spargūtur, humi plerumque fusi, interdum etiam rectà assurgentes, lignosi, duri, & in his multi ante hiemem nodi nascentes, è quibus folia emergunt multifida & tenuiter incisa, Abrotoni maris folijs propè similia, candicantia, saporisq; non admodum ingrati, sed postea salivam aliquantulum cientis. Inter hæc, subsequentis æstatis initio, tenues vimineæq; prodeunt virgulæ, purpurascētes, multis ramulis ejusdem coloris præditæ, & tenuioribus, jam modò dictis, folijs septæ, qui parvis veluti corymbis propendentibus onusti sunt, Abrotoni maris, Artemisiæve, aut Absinthij instar virescentibus, interdum purpurascentibus, qui explicati, ex purpurâ candicantem ostēdunt flosculum Augusti initio, nonnumquam etiam Septembri.

Artemisia tenuifol. III.

TERTIA simili pænè modo crescit, sed ut plurimum tectioribus est virgis, iisque magnâ ex parte singularibus, firmis, lignosis, purpurascentibus, & in ramulos simili colore donatos divisis; folia licet superioribus respondeant, minus tamen incana sunt, sed potiùs ex viridi atque purpureo nigricant: tenues ramuli, Sextili mense, suis corymbis, purpurascentibus ut plurimùm;

Artemisia tenuifolia II.

rimùm, onusti conspiciuntur, perinde ac in secundo genere: quo tempore, totus caulis nudus, & suis fulijs marcidis orbatus conspicitur.

Natales. Priorem duntaxat videbam nonnullis Bæticæ locis, & Granatensi Murtianóque regnis, locis declivibus, interdum juxta fluenta, nonnumquam secundùm vias, superioris anni flosculos è ramulis dependentes retinentem. Secunda & Tertia passim nascuntur secundùm semitas, aridis salebrosisque locis Vngariæ, Stiriæ, Austriæ, Moraviæ, Bohemiæ, etiam ad Viennensis urbis vallum & fossas, nonnumquam in vetustis muris & ruderibus, præsertim Tertia, quæ etiam nusquam non occurrit locis aridis & incultis per universam Hispaniam, Lusitaniam & Galliam. Crescit & circa Francofurtum, & alijs quibusdam vicinis locis.

Nomina. AN commodè ad Ἀρτεμισίαν λεπτόφυλλον, Artemisiam tenuifoliam Dioscoridis hæ stirpes referri queant, peritioribus dispiciendum relinquo. Prior quodammodo ad ejus historiam accommodari posset, quia odorata est. Aliæ, odore carent, aut, si quem habent, is valde tenuis est Tertiæ, etiam ingratus, quemadmodum & sapor.

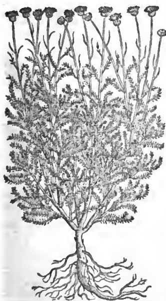
Abrotonum. PRIOR Granatensibus Abrotoni nomine donata erat, nonnulli *Boza* vulgari appellatione nuncupabant. Secundæ nullum vulgare nomen intellexi. Tertiam, Salmanticenses *Ambrosia.* Ambrosiam vocabant, cum qua tamen nullo modo convenit. Mompeliani Artemisiam tenuifoliam appellare solebant. Vngari *Sepreu fu*, hoc est, scoparum herbam vocant, quia vulgo apud illos, ex ejus virgis scopæ fiunt, ob quem etiam usum, nonnulli Austriæ incolæ, præsertim apud Neapolim, vulgari ejus Provinciæ sermone Neustadt dictam, Besem-kraut nominant.

DIOSCORIDES scribit Arthemisiam tenuifoliam cum amygdalino oleo contusam, in malagmatis lentorem, & stomacho laboranti impositam, sanitati restituere, nervorum quoque cruciatibus succum ejus cum rosaceo oleo utiliter illini.

ABROTONVM FEMINA VVLG. CAP. XL.

EIVS stirpis quam vulgus Herbariorum Abrotonum feminam appellat, nonnulli Santolinam vocant, duo sunt genera, plerisque hortis satis communia.

Abrotonum femina vulg.

Abrotonum fem. I. VNVM vulgatius, fruticans, & in plures candidos ramos divisum, quos ambiunt tenuia folia, sive potiùs foliorum nervi, in quibus secundùm longitudinem nascuntur quatuor ordines brevissimorum & minutissimorum foliorum, ut tota folia dẽticulata videantur, incana omnino, amari saporis, & gravis cum suavitate quadam odoris: summo ramulorum fastigio fert interdũ capitula squamata luteos flores continentia: radix crassa est, dura, lignosa, & subinde in brachia fissa.

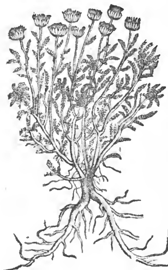
Abrot. fem. II. ALTERIVS rami etiam candicant, minus tamen frequentes sunt, longiora habent folia, quatuor similiter dentium ordinibus prædita, initio quidem incana, minus tamen quàm in superiore, & quæ tandem omnino virescant, odor mitior est: sapore, radice, cum jam descripto convenit: Flores non observabam.

PRÆTER illa autem, in meis peregrinationibus quatuor alia genera observare memini: unum in Narbonensi Gallia, tria in Hispania.

Abrot. fem. III. NARBONENSE multum accedebat ad primum genus jam descriptum: sed longè strigosius erat, & ramos duriores, brevioribus, minusque frequentibus folijs obsessos habebat, colorem etiam inter utrumque medium: flores in extremis ramulis majores & pallidiores in squamatis capitellis: radix in duros & lignosos ramos divaricata erat.

Natales. Istud genus à me observabatur anno M.D. LII. Carcassone Mompelium redeunte, cum C. V. Gulielmo Rondeleto, inter Narbonem & oppidulum cui nomen à D. Nazario (quò Rondeletius Narbone diverterat à Nobile quodam viro evocatus) in acclivitate quorundam colliculorum, quã nobis iter faciendum erat secundùm fl. Attacis cornu alterum.

Abrotonum femin. Narbonenf.

Abrot fem. IIII.

Abrot. fem. V.

Abrot fem. VI.

TRIA verò genera in Hispania nascentia, tametsi florum formâ cum illis conveniant, diversa tamen esse, ex illorum descriptione apparebit.

MVLTIS ab uno cespite prodeuntibus ramis constat Primum, tenuibus, pedalibus, candicantibus, quos numerosa ambiunt folia Rosmarini coronariæ, sed minora & angustiora, quæ novella incana sunt, & nulla ferè incisurarum vestigia apparentia habent: adulta autem, viridiora, longiora, & quasi minutis incisuris distincta sunt, multum tamen à Santolinæ creditæ folijs diversa, amari gustus, & jucundi odoris: multas è singulis ramis producit virgulas palmares, raris folijs sepras, atque in summo earũ fastigio capitella floréinque luteum Santolinâ multò ampliorem: maturo autem semine, marcescunt hæ virgulæ: radix est lignosa.

ALTERVM, flore, folijs, denique totâ facie, Primo simile: sed per omnia minus & gracilius: quod natalibus tribuendũ non est, quandoquidem uno, eodémque in loco simul nascentes plantas invenerim, neque etiam ætati, quia utraque species, ex seminibus natali loco sejunctim collectis & repositis, & mecum in Belgicam delatis, mihi nata est, magnitudine & exilitate, una ab altera non minus discreta, quàm natali solo fuerat.

ILLI magnitudine par est Tertium, interdum etiam paulò majus: ramuli non ut in altero candicantes, sed virides: folia etiam viridia, & longiora, tenuiotáque, non minus quidem amara quàm illa, sed minus jucundi odoris: flos pallescens, virgæ quæ florem sustinebant tenues, maturo semine etiam arescebãt, ut in superiore: cujus radici hujus radix etiam respondet, sed magis fibrosa est.

Natales. Nascuntur Salmanticensi agro, montibus Segobiæ vicinis, quos *el Puerto de Guadarama* vocant, & veterem Castellam à nova separant, alijsque asperis & salebrosis Hispaniæ locis. Florent Maio & Iunio: semen maturum Iulio. Omnes autem hæ plantæ perpetuo sunt folio: VI. genus etiam nunc in horto alo.

Nomina. DVO illa prima genera quidam Chamæcyparissum Plinij esse censent, potiùsà formâ & vulgati Belgicâ appellatione (*Cypres* enim illis dicta) ut existimo, quàm aliam ob causam: nam cùm Plinius nullam ejus historiam describat, sed paucas ejus facultates duntaxat enumeret, certi quidpiam statui vix potest. Legitimum etiam Abrotonum feminã esse nequit, cui folia tenuiter incisa, Seriphij modo, tribuit Dioscorides. Salmanticenses quidem hispanica genera Abrotonum feminam appellant: sed vernaculâ linguâ, totâ Castella vetere, *Tomillo perruno*, hoc est, Thymum caninum, dicitur.

Tomillo perruno.

Facultates. EARV'M decoctum istic aiebant utiliter propinari ad scabiem profligandam: quod si ita est, proculdubio habenda est ratio naturæ illorum, quibus datur.

MATTHIOLVS scribit istius folia sicca, & in pulverem trita, dati perquam utiliter ex aqua parthenij, semidrachmæ pondere, ad sistẽda alba feminarum profluvia, si continuis decem diebus aut pluribus sumantur à jejunis: & deinde interpolatis diebus.

PLINIVS Chamæcyparissum herbam ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionúmque pollère testis est.

SALVIÆ GENERA. CAP. XLI.

QVVM ab omnibus, qui de Plantis scripserũt, Salviæ historia sit tradita, supervacaneum censebam de illa scribere: tametsi multa ejus genera in meis peregrinationibus observaverim, latifolium videlicet & angustifoliũ, quod sponte in Hispanijs ubertim crescit, & nunc in omnium hortis colitur cum latifolia Salvia folio viridi eoq; crispo vel non crispo, purpurascente, versicolore, & eo latifolio, quod in Austria primum observabã candidis floribus, cujus semen istinc in Belgium amicis mittebam: è quo natæ plantæ.

Chamæcyparissus Plinij. SED quia duo genera diversa semine è Creta misso, nobis & amicis sunt nata, de ijs ut agerem, operæpretium esse existimavi.

PRIOR

Salvia Cretica pomifera.

Salvia Cretica non pomifera.

Salvia Cretica angustifolia.

Salvia Cret. pomifera historia.

PRIOR Salvia, quę lątifolia & pomifera, nata est semine è Creta misso à C. V. Honotio Bello Medico. Fruticat ea alretius Salviæ modo in multos ramos sparsa, quadrãgulos initio & densa lanugine obsitos, qui deinde in ligneam substantiam transeuntes, istam quadraturã amittunt, teneriores autẽ rami retinent, densioreq́; lanugine sunt obsiti: folia ex adverso, alternis nascuntur, semper bina, infernâ parte valde lanuginosa, alterâ, virẽtia, & veluti attrita, Salviæ latifoliæ foliorũ instar, appendices otrimque secundùm pediculum habentia, & veluti aurita, nonnũquam etiam appendicibus carentia nec tam ampla ut in latifolia vulgari, nec etiã adeò angusta, ut in vulgari minore, quæ aurita habet folia: extremos ramos ambiũt verticillatim seni & plures caliculi, in quibus flores, vulgaris floribus formâ quidẽ similes, sed coloris ex albo purpurascentis: quibus cadentibus, semina nascuntur in caliculis terna aut quaterna, crassiora quàm in reliquis Salviæ generibus, & illos ita replẽtia, ut quasi baccę appareant. Totius plãtæ odor paulò vehementior quàm alterius Salviæ.

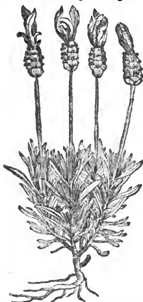
In Cretâ baccas, seu poma (quę dũtaxat quædam excrescentiæ sunt) fert uncialis interdum magnitudinis, multâ lanugine obsita, orbicularia, qualia ex Ægypto olim accipere memini, & ab Honorio Bello è Creta accepta, in propositâ tabellâ exprimi curabam Sed in hac provinciâ, utpote nimis frigidâ, nulla adhuc tulit.

ALTERAM, quæ & Angustifolia, nascentem non conspexi, sed ejus iconem vivis coloribus depictam ad me misit diligentissimus, & in Plantarum cognitione egregiè versatus, Iacobus

Iacobus Plateau, cujus frequens in hac meâ Plantarum Historia mentio. Nata autem illi erat semine è Creta insulâ accepto.

Salvia Cret. Angustifolia. MVLTOS porrò statim à radice profert ramulos, lignosos, ex fusco subrubentes, quos alternis bina semper ex adverso ambiunt folia, longè angustiora, quàm in ullo Salviæ genere, in ambitu nonnihil interdum crenata, seu crispa, è quorum sinu alij pusilli ramuli prodeunt: medius caulis in spicam purpureorum florum desinit, nullis intermixtis foliolis: radix dura, lignosa, in ramos divaricata. Quo tempore floruerit, & an semen tulerit, nihil mihi ab eo significatum: sed ramis, aliorum Salviæ generum instar, illam pangi posse, verisimile est.

STOECHAS. CAP. XLII.

Stœchas longioribus ligulis.

Stœchas brevioribus ligulis.

Stœchas vulgatior. BREVEM stipitem habet Stœchas, ramos autem interdum cubitales, fruticosos, duros, lignosos, semper ex adverso nascentes, quos stipant numerosa folia, sibi invicem etiam semper opposita, incana, Lavendulæ instar, sed angustiora & minora, amara & calida: extremi rami in quadrangulas virgulas desinunt, nudas, quæ capitula sustinent longa & angusta, nonnumquam breviora & crassiora, multis veluti squamis compacta, è quibus minuti prominent flores, Lavendulæ ferè, saturatioris tamen coloris: summis capitellis emicent veluti membranaceæ quædam ligulæ, cœruleo aut purpureo colore præditæ, admodum longæ interdū, sæpissimè breviores, præsertim in Hispanijs: semen in capitellis latet per maturitatem læve, exiguum, fuscum, quale ferè Lavendulæ: radix lignosa & multifida.

Stœchas crispo folio. GENVS Alterum Stœchadis valde rarum mihi observatum, ejusdem cum superiore altitudinis, lignosis, fragilibus, tenuibus, quadrangulis ramis: folijs etiā oblongis, angustis, omnino serratis & crispis, parte supernâ virentibus, infernâ cādidis, calidi & amari gustus: ejus extremi quoque ramuli desinunt in dodrantales virgulas, nudas, quadrāgulas, incanas, quæ spicam sustinent Stœchade longiorem & rariorem, ad Lavendulæ minoris spicam prope accedentem, è multis similiter veluti membranaceis squamis congestam, cum eminētibus in summo quibusdam latiusculis foliolis è purpurâ cæruleis, uti in superiore: flores ex singularum squamularum sinu copiosi, purpurei ut in præcedente: semen etiam simile, quemadmodum & radix.

Natales. Crescit Stœchas plurimis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ Narbonensis locis. Floret istic Aprili & Maio, nonnumquam etiam Autumno.

Secundum verò genus non nisi in summâ Calpe sponte nascēs, & suis floribus onustum Februario mense inveniebam cū plurimis elegātibus plantis, tribus antè mensibus primùm

mihi

Stœchas crispo folio.

mihi conspectum Scintræ in Regię arcis hortulo, quatuor supra Vlyssiponem leucis, floribus & semine plenum.

Στίχας καὶ στοίχας Grecis dicitur, Latinis Stœchas, Hispanis *Cantueſſo*, Salmanticensibus autem qui sunt in meditullio ferè Hispaniæ, apud quos abundantissimè nascitur locis incultis, peculiariter *Tomillo*. *Nomina.*

Secundo generi, serrati vel crispi folij cognomen addi poterit ad alterius differentiam, Lusitani *alechrin francés*, id est, Rorémarinum Gallicum vocabant: nam pleraque peregrina Francici vocabulo designare solent, non secus ac Germani suo Welscher.

Hvivs facultates non intellexi: verùm cum ejusdem cum priore sit temperamenti, similes etiam vires obtinere, verisimile est.

Illivs porrò decoctum, hyssopi modo, ad pectoris vitia efficax esse Dioscorides testatur, antidotis misceri, viscera omnia ab obstructionibus & farctu liberare. Addunt recétiores, ejus flores adversus capitis dolores, & omnes ex frigidâ causâ morbos, valde utiles esse. *Facultates.*

Lavendula multifido folio.

Lavendvla mvltifido folio.

Cap. xliii.

Præter Lavẽdulas vulgares, quarum una breviore est folio & spicâ: altera verò lõgiora habet folia, longiorémq; & inflexam spicam, florem nunc cæruleum sive purpureum ferentem, modò etiam albũ. Invenitur aliud genus rarum admodum, & à nemine ante descriptum.

Cvbitali interdum altitudine id assurgit, quadrangulis & hirsutis ramulis, quos multifida tenuitérque incisa ambiunt folia, lanuginosa, cinereíque coloris, acris gustus, & jucundi odoris: flores in summis virgulis quadrangulis, nudis & lanuginosis, spicæ instar, ut in Lavẽdulâ, congesti, cæruleo colore prædíti, odorati: spica autem aliquantulum contorta est, & in quatuor veluti versus aut ordines digesta, alia interdum ex alia nascens: radicem habet duram, lignosam, & multis ramulis donatam, quam vivacem esse, facilè mihi persuaserim. *Lavendula multifido folio.*

Nascitur circa Malacam Bœticæ urbem, ubi illam primũ inveniebam, colle quodam illi urbi vicino, Februario mense florentẽ, deinde circa Murciam Martio mense, nec usquam alibi. *Natales.*

Neqve hujus facultates sunt mihi compertæ. Cùm verò ejus odor multò mitior sit, & minus caput feriens Lavendulâ, præsertim eâ cui brevior spica est: credibile est, ejus potentiam & vires, eodem caloris gradu, quo illa est, non consistere.

Veronica erectior.

Cap. xliiii.

In spicam congesti sunt etiam ejus stirpis quam vulgus Herbariorum Veronicam rectam appellat, flores: cujus aliquot genera in Noricis, Stiriæ, Austriæq; jugis observabam, ab alijs (quod sciam) nondum descripta.

Cvbita-

Veronica I. erectior latifol. Veronica II. erectior anguſtifol.

Veronica erectior latifol. & major.

CUBITALES profert caules Primum, interdum etiam ampliores, non valde ramoſos, certè quàm rariſſimis alis, ſed multis nodis, prędítos, folia contrarijs inter ſe petiolis ad ſingulos nodos naſcentia, duas aut tres uncias longa, unam lata, craſſa, ex atro viridia ſplendẽtiaque, raris & vix conſpicuis crenis ſerrata, guſtus admodum adſtringentis & exſiccantis, deinde acris: ſummo caule ſpicatim creſcunt multi conferti floſculi, Veronicæ rectæ dictæ floribus forma ſimiles, ſed colore paulò dilutiores, ab infimâ parte ſpicarum explicare ſe incipientes, quemadmodum Teucrij flores, & alij plerique qui ſpicæ in modum cõgeſti naſcuntur: ſemen in planis vaſculis continet, exile, fuſcum: radix craſſa eſt, multiſque fibris donata, ſingulis annis novos ex lateribus caules producens.

2 Eſt alia hujus ſpecies cubitalem altitudinem non excedens, multíſque in ſummo caule ramis prędita, cujus folia ſuperioribus non minùs ampla & craſſa ſunt, ſed neque ſplendent, neque adeò atra ſunt.

3. Conſpicitur & tertia ſpecies, ſecundę nõ valde diſſimilis, cujus folia evidentioribus crenis ſerrata ſunt, ramulique oblongiore florum ſpica præditi, in reliquis conveniunt: utrique ſapor idem qui in priore.

Veronica erectior anguſtifolia.

FIBROSA etiam eſt Alterius radix, lateribúſque ſe propagat, novos ſingulis annis ſtolones promens cubito non minores, tectos, virides, veluti nodis aut geniculis diſtinctos: folia in ſingulis nodis bina ex adverſo naſcentia, oblonga, ejus Lyſimachiæ quæ cæruleum fere florem pænè ſimilia, ſed craſſiora, & in ambitu minus ſerrata, guſtu primùm adſtringente & ingrato, poſtea acriuſculo: ſummi rami in ſpicas deſinunt cæruleorum floſculorum ſimul congeſtorum, quatuor foliolis conſtantium, in quorum umbilico duo ſtaminula cum exiguo ſtilo: ſemen in bifidis vaſculis, planis quidem, ſed aliquantulum tumentibus & pulvinatis exile admodum, & rufum.

2. Habet etiam ſecundum hoc genus alteram ſpeciem, cui media ſunt inter utrũque genus folia, hoc eſt, iſto paulò latiora, illo tamẽ anguſtiora, caules minus ramoſi, dilutiorq; florum ſpica: ſapor quidẽ adſtringit & exſiccat, ſed non adeò vehementer ut in primâ ſpecie.

Natales.

Invenitur utrumque genus cum ſuis ſpeciebus, in multis Pannoniæ ſilvoſis montibus, gaudétque umbra: Stiriacarum verò, & Auſtriacarũ Alpium radices, omnes ſpecies alunt. Florent Iulio, aliquando etiam Iunio, in hortis præſertim: ſemen Auguſto & Septembri maturum eſt.

Veronica fruticans.

PEDALIBUS eſt ſurculis Tertium genus, duris, lignoſis, lentis & flexibilibus, humi ſparſis & diffuſis, ac veluti cinctis frequentibus nodis, unde ex adverſo ſemper utrinque ramuli

enaſcuntur

Veronica III. fruticans.

Veronica recta vulgaris major.

Veronica recta minima.

enaſcuntur vireſcentes, in quibus bina inter ſe oppoſita foliola, viridia, craſſiuſcula, ſplendentia, lõgiuſcula, & minutilis crenis ſerrata, amari ſaporis: extremis ramulis ſeni aut octoni inſident floſculi, ex alarum ſinu prodeuntes, quatuor, ut plurimùm, interdum quinque foliolis conſtantes, cærulei coloris elegantiſſimi, pallente umbilico, & rubro circulo eum ambiente, unde duo ſtaminula prominent, & ex medio veluti umbone ſtilus muſcæ proboſcidi ferè ſimilis, ſemen in latioribus majoribúſq; vulgari veronicâ vaſculis, & compreſſis, exiguum, planum, fulveſcens: radix lignoſa, & multas fibras ſpargens: quin & ipſi ſurculi proximè radicem, atque etiam longius à radice (ſi paululum terrâ operiantur) ad ſingulos nodos fibras & radices agunt.

Provenit hoc in Sneberg & alpeſtribus Stiriæ jugis, ubi Iunio floret: at in hortis etiam Maio, ſemen Iunio ad maturitatem perducit. *Natales.*

Non dubium eſt, quin priora duo genera, ad Veronicæ vulgo vocatæ, præſertim quæ recta cognominatur, ſint referenda. Tertium, ſi quis inter Teucria potiùs recenſere malit, non magnopere refragabor. Nullum verò vulgare nomen hactenus intelligere potui.

CETERVM Veronicæ vulgaris cùm rectæ, tùm ſupinæ, maxima in Pannonijs, Stiriâ, Auſtriâ infra Aniſum, & Moraviâ, eſt copia: nec ullæ ſunt cæduæ ſilvæ, nulli aridiores colliculi & aggeres, qui alterutram non alant. *Veronica vulgaris.*

Illius verò, quæ recta cognominatur, duæ ſpecies inter ſe diſcretæ inveniuntur. Nam altera *Veron. vulg. recta.*

altera major est, latioráque habet folia & longiorem florum spicam: altera minor, graciliorem breviorémque caulem, angustiora folia, minorémque spicam. Vtriusque iconem etiam hîc subjecimus.

Veronicæ autem species C. V. Fab. Col. ad Alyssum Diosc. referendas putat.

TEVCRIVM. CAP. XLV.

Teucrij varia genera. ALIQVOT stirpes varijs in Provincijs observabam, quæ, meâ opinione, plurimùm ad Teucrij historiam accedunt: quas quia à nemine descriptas videbam, operæpretium me facturum arbitratus sum, si earum descriptionem meis observationibus insererem, initium faciens à raro quodam genere quod in Hispanijs mihi occurrit.

Teucrium vulgare fruticans, sive I. — Teucrium fruticans Bæticum, sive III.

Teucrium vulgare. Teucrium autem appello vulgo receptâ opinione, plantam illam fruticantem fragilibus ramis, quadrangulis, quæ folia fert secundùm nodos bina semper inter se opposita, latiuscula, crassa, in ambitu Chamædryos instar incisa & quodammodo sinuosa, supernè viridia & splendentia, infernè canescentia, jucundi (si terantur) odoris: flores in summis ramis spicæ ferè modo digestos, majusculos, hiantes instar florum Chamædryos repentis, nullâ tamen galeâ tectos, coloris ex albo pallescentis: tametsi postremò descriptæ in hoc capite, propius forsitan ad Dioscorideam Teucrij historiam accedant.

Teucrium Creticum. HVIC non valde dissimile est Alterum genus, semine natum, & duntaxat mihi observatum anno M D. XCIIII. nam perinde ut illud in fruticem assurgit, ramis tamen tenuioribus & incanis, quos ambiunt per intervalla bina semper folia contrario situ nascentia, Teucrij quidem vulgaris folijs formâ similia, sed infernè magis incana, supernè minus virentia & splendentia, atque etiam minora: flores ex singulis foliorum sinubus prodeunt utriculis inclusi quaterni aut seni, floribus Teucrij vulgaris formâ non dispares, nisi paulò minures essent, & colore purpureo: semen nigrum rotundum. Tota planta odorata est.

Mittebatur semen Creta Chamædryos majoris appellatione.

Teucrii Bæticũ, sive III. ILLIS autem prioribus duabus stirpibus, valde affinis est frutex ille, quem in Bætica observabam, proinde à me Teucrium Bæticum appellatus, qui licet humanâ interdum altitudine assurgat, plerúque tamen humilior est, unico stolone minimi digiti crassitudine, candicante cortice obducto, & in aliquot ramos diviso, qui tali serie digesti sunt, ut bini perpetuo sint invicem oppositi, quemadmodum in superiore, incani: folia præcedentis fermè, majora paullò, in ambitu nonnihil sinuata (quod pictor non expressit) externâ parte

omnino

omnino incana, internâ verò ex atro virentia, non tamen splendentia ut in primo genere, gustu perquam amaro: flos candidus est, labris infernè prominentibus, nulla galea superius imminente, aliquot oblongis staminibus sive villis ex medio flore exilientibus. Perpetuo viret, non secus ac vulgare Teucrium.

Montibus circa Calpen, ad Herculeum fretum, & Bæticæ maritimis, in sepibus & inter *Natales.*
alios frutices inveniebam: tum etiam Gadibus, eâ parte qua continenti recens conjuncta tum erat insula ponte admirabili, vulgo *Puente de Suaço* dicto, sed humiliorem, quàm commemoratis locis. Florebat Februario.

Teucrium IIII.

Teucrij IIII. tertia species.

CVBITALES atque etiam ampliores habet Quartum caules, admodum frequentes ex *Teucrium*
unâ radice prodeuntes, quadrangulos, subhirsutos, nodis distinctos: folia Chamædryi ferè *IIII.*
paria, aut illius folijs quæ à nonnullis Sacra herba existimata est (de qua ad sequentis capitis calcem) simillima, bina semper inter se opposita, per ambitũ serrata, amari saporis: summi caules in aliquot ramos dividuntur, gestantes oblongam spicam florum cæruleorum quatuor folijs constantium, quorum, quod superiorem partem obtinet, latiusculum semper est, venisque distinctum, duobus intus staminulis & stilo, qui marcescentes integri defluunt: capitella deinde bifida, plana, ut in Veronicę generibus, exiguo semine plena: radix fibrosa admodum est, & vivax, quotannis novos caules producens, qui infimâ parte secundùm matrem fibras etiam agunt, & sese propagant.

Crescit in omnibus collibus & montibus Pannoniæ, ejus etiam quæ ultra Dravum est, *Natales.*
Austriæ, Moraviæ plerisque & Bohemiæ, petrosis (herbosis tamen) locis, & inter frutices.

Illius genus invenitur inter vepres, non minoris longitudinis virgas ferens, tenuiores ta- *Teucrij IIII.*
men humique diffusas, adeò frequentes, ut magnos cespites interdum latè tegant, minori- *species 2.*
bus folijs & dilutiore flore.

Tertium præterea in herbosis collium jugis pauló humilius, angustioribúsque folijs, in *Teucrij IIII.*
ceteris alioqui cum illis conveniens. Florent tres hæ species Maio: Prior & Secunda etiam *species 3.*
Iunio & Iulio.

MVLTAS statim à radice fundit Quintum virgulas, dodrantales, purpurascentes, hu- *Teucrium V.*
mi procumbentes, quas alternatim bina semper ex adverso sita, amplectuntur folia, Chamædryos folijs forma & colore similia, & eodem modo per oras serrata, minora tamen, gustu linguam exsiccante, deinde amariusculo: summæ virgulæ in ramulos divisæ, nu-

Teucrium v.

merosos flosculos in spicæ formam nascentes gestant, quatuor foliolis constantes, eo, quod superiorem floris partem occupat, reliquis majore & latiore, cui circa umbilicum duo staminula inhærent, stilúsque è medio umbilico protuberat, integri deinde flosculi, qui sunt aut cærulei coloris saturatissimi & elegantissimi, aut dilutioris & quasi cineracei, sponte decidentes, quemadmodum in Tertio, siliquulas relinquunt planas, exili subruffo semine plenas: radix etiam valde fibrosa & vivax, singulis annis, ut Quarta, novas virgulas producens: quin & ipsæ virgulæ nonnumquam secundum radicem fibras agunt.

Natales.

Nascitur omnibus fere siccioribus agris incultis, herbosisque aggeribus & colliculis, secundum vias publicas inferioris Austriæ, presertim Viennensi agro, & apud Neapolim vicinam urbem loci naturâ munitissimam. Floret Maio.

Teucr. v. candicante flore.

Vnicam hujus generis inveniebam plantam anno M. D. LXXIX. ad radices Montis pago Glasenfeld imminentis, secundo à Neapoli jam memoratâ miliari, quæ florem ex carneo candicantem haberet, circa umbilicum carnei coloris venis distinctum, & ejusdem coloris stamina & stilum.

Teucriũ VI. pumilum.

AT in summo Etscheri jugo, nec usquam alibi, Sextum quoddam genus observabam pumilum admodum, semipalmatibus virgulis quadam lanugine pubescentibus, quas bina, semper inter se opposita, vestiunt folia minoris Chamædryos folijs satis respondentia, inter quæ summis virgulis oblongiusculi nascuntur e barbatis caliculis flores, à superiorum formá diversi, concavi enim sunt, extremis oris laciniati, latiores, cærulei tamen etiam coloris; è quibus duo staminula cum longo stilo exeunt: defluentibus integris flosculis, succedunt erassiores & majores siliquæ, exiguo semine plenæ: radix etiam per summa serpit, tenuibúsque fibris prædita est.

Teucrium minimum.

Hujus generis & aliam plantulam postea inveniebam in summo Sneberg jugo, quæ instar minoris illius Gentianæ vernæ elegantis, ex eodem radicularum capite, breves ramusculos in ambitu fundit humi recumbentes, & sustinentes quaterna aut sena foliola, alternis quidem sibi opposita, sed adeo arctè congesta, ut eodem exortu nasci videantur, quorum forma superioris folijs valde respondet, sed longè minora sunt: inter hæc cauliculus exilit uncialis, nudus, gracilis admodum, summo fastigio binos, inter duo minima foliola, prodeuntes flores sustinens, satis amplos, Quinti generis floribus formâ similes, cinerei coloris, qui etiam integri defluunt; ijsque succedunt majuscula quàm in illo loculamenta.

Tempus.

Florent ambo Iulij initio, prioris semen maturum Augusto, quo mense etiam alterius maturescere verisimile est: ego plantulam florentem & loculamenta adhuc inania habentem legebam.

Nomina.

ΤΕΥΚΡΙΟΝ Græcis, Teucrium Latinis dicuntur hæ plantæ, aut eo nomine donari possunt, præsertim quartum genus cum suis speciebus, & quintú. Nam Dioscorides Teucrium herbam esse ait, virgæ referentem effigiem Trissaginis similitudine, quam & Chamædryn à nonnullis appellari scribit: cui etiam Plinius suffragatur. Dodonæus 1. Chamædryn assurgentem vocavit. Nullum autem vulgare nomen istarum stirpium intelligere potui.

Dispiciendum verò an Tertium genus ad Pæderota herbam, cujus Pausanias in Corinthiacis meminit, referri possit. Nam istic, Pęderotis folium minus quàm Esculi, φηγοῦ, majus quàm Ilicis esse refert, figuram illi inesse querni folij, atque alterâ parte nigricans, alterâ album, cujus color folijs Populi rectè comparari possit: certè nostræ stirpis folium aversâ parte incanum, populi albæ folij alteram partem candore valde imitatur. Nihil statuo, sed prolixius ista considerandi ansam studiosis duntaxat præbeo.

Facultates.

TEVCRIO porrò, Dioscorides has facultates tribuit. Recens cum poscâ, aut aridi fervefacti jus, potu lienem potenter absumit: lienosis cum aceto & ficis illinitur, item serpentium morsibus ex aceto solo, sine ficis.

CHAMÆ-

CHAMÆDRYS. CAP. XLVI.

Teucrij & Chamædryos affinitas.

AFFINES sunt Teucrium & Chamædrys, atque adeò affines, ut Veteres, Teucrium etiam Chamædryn, contrà, Chamædryn Teucrium appellarint, propter eam quæ inter utramque est similitudinem: sed nec facultates dissimiles.

Chamædrys vulgaris duorum generum.

CHAMÆDRYS autem, de qua nobis nunc sermo, quæque ferè omnibus nota jam est plurimis regionibus est familiaris: frequentissima etiam in Vngariâ, Stiriâ, Austriâ, vicinisque Provincijs: nulli enim agrorum paulò editiore loco sitorum, nulli vinetorũ sunt margines, qui eâ non abundent: sed & interdum, secundùm publicas vias, gramineis locis nascitur. Duorum porrò est generum.

Chamædrys vulgaris, sive II.

Chamædrys III. sive montana.

Major.

VNA, vegetior & uberior, longioribus, crassioribúsque virgis, amplioribus & succulentioribus folijs, longiore florum comâ, majoribúsque & dilutius purpurascentibus floribus.

Minor.

ALTERA, minor, gracilioribus virgis, minoribus folijs, breviore florum comâ, & minoribus saturatiúsque rubentibus floribus; vulgatior etiam, ex quâ videlicet in plerisque Angliæ locis, arearum in hortis spatia clauduntur.

Chamædrys minor albo flore.

Istam candido flore variantem, apud Monasterium Holtzkirche, infra Wirtzburgum, dum Noribergâ Francofurtum anno M. D. LXXIX. proficiscerer, mense Iulio observatam eruebam.

Omnium autem radix latè serpit, lanugine pubescunt virgæ, quæ humi diffusæ, fibras plerumque agunt, & serrata sunt folia.

Chamædrys alpina.

CETERVM elegans aliud genus invenitur, quod dodrantalibus interdum serpit ramulis, colore ex fusco rubente præditis, duris, lignosis, folijs nullâ serie eos ambientibus, Chamædryos legitimæ folia referentibus, sed paulò minoribus, & subtus incanis, gustu admodum adstringente & exsiccante: flores illi in oblongis pediculis hirsutis singulares, albi, sex, ut plurimùm, interdum etiam octonis aut denis (adeò pro loci natalis ubertate aliquando luxuriat) folijs constantes, Cisti feminæ floris pænè magnitudine, multis staminibus in medio præditi, inodori: quibus decidentibus, villosum succedit semen, quale ferè Caryophyllatæ alpinæ aureo flore, libro V. describendæ: radix est dura, lignosa, in diversa tendens, & quibusdam nigricantibus fibris stipata: quin & interdum, humi procumbentes & sparsi rami,

Chamædrys quorundam silvestris.

Natales. fibras agunt, ut integri nonnumqnam cespites eâ tecti conspiciantur.

Frequens est in summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis: floret Iunio, nempe solutis istic nivibus, semen ad maturitatem pervenit Augusto, deinde pediculi omnino exarescunt. In hortos translata (ubi, umbroso loco tenuique solo reposita, aliquamdiu persistit) maturius floret.

Nomina. GRÆCIS porrò priora duo genera χαμαίδρυς, ἢ χαμαίδρωψ, ἢ λινόδρυς, quibusdam etiam τεύκριον: Latinis Trixago aut Trissago dicuntur: Italis, *Quercinola*; Gallis, *Germandree & Chesnette*: Germanis, Bathengel: Hispanis, *Camedreos*. Tertiam Gesnerus libello de raris & admirandis herbis, in descriptione Montis fracti, *Herba cervi.* Herbam cervi ex quorũdam sententiâ, ni fallor, appellat: & Iosias Simlerus Commentario de Alpibus, Hirtzwurtz, & Chamædrin alpinam.

Leuca montana. AN verò ad Leucadem, quam Dioscorides Chamædryi subjungit, & ejus duo genera facit, unam ὀρεινήν, alteram ἥμερον, hæc referri possit, in tantâ brevitate certi aliquid statuere difficile est. Verum quidem est Leucadis montanæ facultates, nonnullis earum respondere, quas Chamædrys obtinet: nam has illi tribuit Dioscorides. *Facultates.* Recentem in aqua decoctam, potu tussibus, indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliari; menses ciere, partus extrahere, lienem ex aceto potam consumere: adversus serpentium venena, ex vino, potu, illitúque efficacissimam &c. Leucadi autem, ut ex vino, contra animalium venena, præcipuè marinorum, opituletur.

Ocimum Indicum.

Chamædrys silvestris. VVLGARIS præterea est totâ Pannoniâ, etiam interamni, Stiriâ, Austriâ, Moraviâ, Bohemiáque, planta illa Teucrij generibus quibusdam affinis, quæ passim in Hispanijs, Galliâ, Germaniâ, Belgicáque herbosis locis nasci conspicitur, flore cæruleo pulcherrimo, folijs penè Chamædryos & ejus nomine aliquando à vulgo donata, atque etiam in usum recepta: quam nunc plerique Chamędryn silvestrem appellant.

OCIMVM INDICVM.
CAP. XLVII.

PLANE novum est hoc Ocimi genus, & semine ex Italiâ misso primùm in Germaniâ natum, anno nonagesimo supra millesimum & quingentesimum.

Ocimum Indicum. IN pedalem autem, vel ampliorem altitudinem assurgit, caule quadrangulo, saturè purpurei, ut plurimum, & quasi nigricantis coloris, interdum ex viridi duntaxat purpurascentis, in plures alas, modò in hac, modò in alterâ parte, ex adverso semper sitas, diviso: ad singulos nodos sive genicula, nascuntur ex adverso ampla folia, duas uncias aut amplius lata, tres longa, petiolis

petiolis longis innixa, in ambitu profundius incisa & serrata, pinguia sive densa, & succulenta, magnâ ex parte ex atro purpurea, interdum purpureis maculis, majoribus & frequentioribus, vel minoribus & rarioribus duntaxat infecta: summus caulis in florum spicam definit palmum longam, ex atro purpurascentem, qui verticillatim per intervalla seni eum ambiunt, hoc est, ex parvorum foliorum alis utrimque terni, coloris (dum explicati sunt) albi purpureis venis distincti: semen in vasculis, quale in reliquis Ocimi generibus, atrum, rotundum, crassiusculum: radix multis capillamentis firmata. Elegans hæc planta est, & tota graviter odorata, ut cetera Ocimi genera, illorum etiam instar hieme perit: novâ igitur singulis annis satione adquirenda.

Floret cum reliquis Ocimis, quorum magna est varietas.

CLINOPODIVM. CAP. XLVIII.

QVALE sit legitimum Clinopodium Veteribus descriptum, nondum liquet, Neotericis diversas stirpes pro Clinopodio proponentibus. Ad ejus tamen genus aliquod referri posse arbitror, quam hic subijciam plantam.

Clinopodium Austriacum.

DOORANTALIBVS ea est cauliculis, tenuibus, quadratis, duris, geniculatis, quos ex intervallis bina simul ad singula genicula semper ambiunt folia, contrarijs inter se pediculis disposita, Serpyllo vulgari ferè similia: sed magis ad Clinopodij vulgo crediti, sive Acini Fuchsij foliorum formam accedentia, minora tamen, & raris crenulis serrata, viridia, non injucundi odoris, saporis autem aliquantulum acris, sicut fermè jam dictum Clinopodium: flores summis cauliculis ad singula genicula profert Clinopodio vulgari non dissimiles, sed multò majores, purpureo saturo seu violaceo colore præditos (tametsi nonnumquam inveniantur albi) antrorsum maxima ex parte propendentes, & conversos: quibus succedunt vascula, qualia in dicto Clinopodio, ventriosa, in quibus terna aut quaterna nigra semina, Calaminthę aut vulgaris Clinopodij seminibus æqualia: numerosas habet radices, duras & multis fibris capillatas. *Clinopodium Austriac.* *Varietas.*

Crescit in montibus, Badensibus thermis imminentibus, & ceteris vicinis ad Danubium procurrentibus: varijs præterea alijs locis. Floret Maio, semen Iunio maturum. *Natales.*

NVLLVM vulgare nomen, apud rusticos illius regionis adhuc invenerat, cùm observabam, ego Clinopodium Austriacum nuncupabam, quia in sola Austriâ inveniebam: non minùs commodè tamen Acinon Austriacum forsitan dixissem. *Nomina.*

ILLVD porrò Clinopodium, cujus modò memini, sive Acinos Fuchsij, vulgare est in Pannoniæ, Austriæ, vicinarúmque regionum locis aridis. *Clinopodium vulgare.*

PASSIM item in cæduis silvis, aut inter fruteta, & ad silvarum margines provenit Clinopodium Matthioli: cujus duo genera inveniuntur. *Clinopodium Matthioli.*

1. Vnum enim elarius est, majoráque folia, & longiora capitella habet, atque illa sæpiùs in multas coronas disposita. *Majus.*

 2. Alterum

Clinopodium vulgare.

Clinopodium Matthioli.

Minus. 2. Alterum humilius, minoribus folijs, & brevioribus capitellis præditum est. Folia, & quadranguli caules utrique incanâ lanugine pubescunt, flos purpurascit, radix multis fibris capillata serpit. Vtrumque Iunio floret.

Calamentũ inodorum. SVNT qui Calamentum inodorum appellant, tametsi omnino inodorum non sit censendum, quandoquidem interdum odore quodam non ingrato nares perfundat. Non defuot qui Acioon vocare malior, sed Dioscoridei Acini historia refragatur.

Acinos.

CETERVM quia in Acini mentionem incidimus, minimè prætermittenda mihi videtur elegans quædam plantula, quam anno M.D.XXCI. meose Iulio florentem in Angliâ observabam, dum commodum navigandi tempus expectans, ad Ill. Dn. de Cobham, Garterij ordinis Equitem, & quinque portuum Præfectum proficisceret: nullam enim hactenus videre memini, quæ ad ἀκίνου Acini Dioscoridis historiam meo judicio magis accedat.

Acinos Dioscor forsã. PAVCOS habet illa ramulos dodrantales, tenues, siccos, subrubentes, quadrangulares, frequentibus nodis cinctos, ad quos bina semper ex adverso sita foliola nascuntur, Fuchsij Acino non dissimilia, sed minora & succulentiora, neque in ambitu serrata, Clinopodij Austriaci folia valde referentia, grati cujusdam odoris & Botrym quodammodo referentis, sed non adeò validi & gravis: summos ramulos exornant verticillatim dispositi utriculi, quales in Acino Fuchsij, deinde similes penè flosculi, magis tamen ex cæruleo purpurascentes.

Facultates. HAS autem facultates Dioscorides suo Clinopodio tribuit. Bibitur herba, & succi ejus decoctum, ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses & partus pellit: & pensiles verrucas, quas achrocordonas vocant, ejicit, aliquot diebus potum: alvum sistit decoctum ad tertias, potúmque, ex vino, si absit febris, febrim autem sentientibus, ex aquâ.

Acioo verò istas. Menses & alvum pota sistit: illita, paoos, sacrúmque ignem sanat.

TRAGORIGANVM. CAP. XLIX.

DVO Tragorigani genera statuit Dioscorides, quibus binas persimiles plantas, (nisi judicium me fallit) in Hispanicâ meâ peregrinatione videre oiemini: deinde tertiam, quæ ad Secundum genus reduci potest.

Tragoriganum I.

Tragoriganum alterum.

Tragoriganum II. altera ſpecies.

PEDALI, aut ſeſquipedali altitudine fruticat Prior, multis tenuibus & lignoſis ſurculis, atque circum illos folia ad ſingula internodia bina ex adverſo reſpondentia habet, minora quàm ſint Majoranæ folia, mediæ inter Origanum & Seryllũ ſilveſtre magnitudinis, omnino incana, odoris jucundi, & acris ſaporis: flores verticillatim extremos ſurculos ambiunt, vel illis etiam inſident exigui, candidi, ſemen minutum in caliculis ſuis occultarum gerentes: radix lignoſa multis fibris capillata. Tota odorata eſt, & ſemper virens. *Tragorig. hiſt. I.*

MINORES ſunt Alteri ſurculi & candidiores, tenuiora longioráque folia, aliquantulum incana, acris guſtus: odor minus jucundus quàm in Priore: flores etiam verticillatim circa ſummos ramulos naſcũtur ex utriculis prodeuntes, majores alijs & galeati, candidi: ſemen obſervare non potui: radix priori ſimilis, lignoſa, dura, multifida. *Tragorig. hiſt. II.*

TERTIA, quæ Secundæ genus, neque formâ, neque magnitudine valde ab illâ differens invenitur, ſurculis tamen nigrioribus, magis hiſpidis & atris folijs, atque flore minore, purpureo. Vtraque etiam perpetuò viret, ſed poſterior hæc longè odoratior, eâ, quæ album florem fert. *Tragorig. hiſt. III.*

Prior multis Hiſpaniæ locis provenit, arido & petroſo ſolo, cum Stœchade permiſta: nunc etiam inquilina facta multorum hortorum, cùm in Galliâ, tum in Angliâ & Bel- *Natales*

 gicâ.

gicâ. Alterius utramque speciem solo Valentino agro observabam Martio florentem, & sponte nascentem. Quæ verò purpureum florem gerit, in Belgicis hortis mihi etiam postea conspecta, & quibusdam Germanicis, sed vix istic hiemem ferens.

Nomina. Τραγορίγανος Græcis utrumque genus dicitur: Tragoriganum Latinis: Secundum etiam à nonnullis πράσιον, Prasium, quod nomen fortasse secundæ ejus speciei conveniet. Castellani primum *sarilla* vocant: quo nomine alterum utrumque vulgo appellent, non intellexi. *Clinopodium Marum H lenium odorat. Theoph.* Non desunt etiam qui priorem plantã nominent Clinopodium: plerique tamen pro Maro habent, aliqui Helenium Theophrasti esse augurantur, cujus solû nomen apud illum Auctorem extat inter odoratas plantas cap. I. & VI. libro VI. Plantarum Histor. Istius semen *Ambra dulcis.* aliquando communicatum Illmo Cattorum Principi Wilhelmo, Ambræ dulcis nomine, ex quo natæ ipsi plantæ, quarum unam deinde siccam cum seminis ejus aliquâ parte, Viennam ad me pro suâ clementiâ mittebat.

Facultates. TRAGORIGANVM autem excalfacere, urinam ciere, menses trahere, decocto poto bilem eijcere, lienosis ex aceto bibi, & contra ixiæ venena ex vino: peripneumonicis, tussientibus, ex melle in eclegmate dari scribit Dioscorides. Gratam ac mitẽ esse ejus potionem: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti imbecillóque tradi: tumores cum polenta illitum discutere.

HYSSOPVS SPICATO FLORE. CAP. L.

Hyssopi vulgaris varietas. HYSSOPI illius vulgaris qui in omnium hortis alitur, tria inveniri genera, colore floris duntaxat inter se variantia, etiam hortulani norunt, vulgatissimum, cæruleo, bina alia, vel niveo, aut rubescente, quæ satione in eum qui cæruleum fert florem sæpissimè degenerant, licet nonnullæ plantæ matris colorem adquirant.

Hyssop. hisp. minor. ALVIT aliquando Belgica aliud genus humilius & tenerius, hispanico semine natum, alioqui formâ non multum differens à vulgari, cæruleis floribus, quod *ysopillo* vocabant, quia nimirum semen, ex quo natum, tali nomine inscriptum fuisset. An verò id genus istic etiam nunc alatur, me latet.

Hyssopus angustifol. spicato flore.

Hyssop. spicato flore. NVNC Quintum quoddam genus invenitur, non quidem à me conspectum: sed ejus icon ad me missa (cum tenellis ipsius stirpis ramis spicâ suâ florum onustis) Hissopi spicato flore nomine, Londino usque, ab optimo viro Iacobo Gareto juniore. Valde autem fruticat hoc genus, nec minùs quàm vulgare suis virgis se propagat, quæ sesquipedales interdum sunt, dura, lignosa, in multos, virides, tenuésque ramos divisæ, quos obsident angustiora quàm in vulgari folia, viridia, calidi gustus, alternis & ex adverso inter se nascentia: summi rami desinunt in spicam florum illos verticillatim ambientium, vulgari forma similium, minorum tamen, coloris cærulei: radix dura, lignosa, multifida, plurimísque capillamentis firmata, ex quâ etiam plures nascentes virgæ humi interdum procumbentes, fibras agunt. Tota planta, si digitis atteratur, odorata est. Similem deinde plantam nactus sum munere honesti & optimi viri Wilhelmi Parduyn Middelburgensis.

Hyssop. vulg. comos. MEMINI & aliud Hyssopi genus videre in Angliâ, anno reparatæ salutis humanæ M.D.XXCI. vulgari non admodum dissimile, sed quod ad Quartum illud genus hispanico semine natum magis accederet, exceptis ramulis, qui in virgarum fastigio numerosi in latam comam spargebantur: propterea Hyssopi comosi appellationem indebam. Id genus tum temporis Viennam transferre volebam, sed in itinere mihi corruptum.

THYMVM.

THYMVM. CAP. LI.

Thymum legitimum.

SVFFRVTEX est Thymum, pedem interdum altus, multis ramis lignosis, tenuibus, & candidis præditus, quos per intervalla ambiunt folia sibi invicem opposita, angusta, tenuia, candicantia, acris gustus, quæ quibusdam locis hieme decidunt: nam ubicumque sponte nascentem hanc plantam inveniebam, seu hieme, seu veris initio, folijs viduam conspiciebam: sed utrimque ab exortu & vestigijs foliorum, prominebant veluti oblonga capitella, instar eorum quæ in Origono Oniti sunt, ex tenellis foliolis viridibus congesta, adeò confertis & numerosis, ut unicum longiusculum folium appareret: ipsa capitella cum floribus in planta virente observare non potui, jam enim deciderant, sed illorum duntaxat vestigia summis virgis sive ramulis, in omnibus plantis conspiciebam. Hispali autem, ubi maximus est ejus proventus (nam aliud Thymum non norunt) magni ejus jam reficcati fasciculi demonstrati sunt cum suis folijs & longiusculis capitellis suos purpurascentes flores adhuc retinentibus, gratissimi odoris: illo enim in aquâ decocto utuntur ad dolia, quibus vinum asservatur, eluenda & repurganda: non minoris etiam usus est ad conciliandam odoris gratiam ijs vasis, quibus conditæ uvæ asservari solent. *Thymum legitimum.*

Ceterum non modò circà Hispalim copiosè nascitur, sed Gadibus etiam, quâ parte insula ponte jungitur continenti, totâ insuper Bæticâ in maritimis collibus meridiei obversis. *Natales.*

THYMVM verò vulgare, quod nonnulli durius cognominant, quóque, teste etiam Plinio libro XXI. cap. X. Naturalis Historiæ, lapidei campi in Narbonensi Provinciâ referti sunt: & mediterraneis (quemadmodum Salmanticensi agro) & alijs Hispaniæ locis, sponte crescit gracili & salebtoso solo, nunc purpureo, quale in Narbonensi Galliâ, & Aquitanicâ, nunc albicante flore. *Thymi vulg. varietas.*

PRIMVM, Dioscoridis θύμος est, Latinorum etiam Thymus aut Thymum, Bæticis *tomillo* simpliciter, mediterraneis Hispaniæ ignotum, atque etiam universæ Galliæ. Alterum, Plinij thymum nigrius esse videtur, & illud quod Dioscorides cap. de Epthymo durius appellat: nam in hoc, cùm in Hispanijs, tum in Galliâ Narbonensi, cuscutam illam vulgarem delicatulam rubris filis copiosè nascentem & capillamentis se illi implicantem colligere memini. Castellani hoc thymum *tomillo salsero*, aut *salsero* simpliciter: Galli, *du thym*: Itali, *Thymo*: Germani Thimus oder welscher Quendel appellant. *Nomina.*

DIOSCORIDE autem teste, thymum cum aceto & sale pituitam per alvum detrahit: ejus decocti jus prodest orthopnoicis, & anhelatoribus, tineas ventris exigit, menses, partus & secundas pellit, atque urinas ciet: cum melle in eclegmate faciliores efficit exscreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissolvit; verrucas pensiles tollit cum aceto: ischiadicis cum vino & polenta impositum subvenit: hebetibus oculis in cibo prodest, &c. Pares illi facultates tribuit Plinius: insuper addit, dari comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi: viris contra inflationes cum melle & aceto, & si venter turgeat, testésve, aut vesicæ dolor exigat: articularibus morbis & luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo imponitur: dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. *Facultates.*

THYMBRA legitima.

CAP. LII.

Thymbra legitima.

THYMO subijciemus Thymbram legitimam, primùm mihi conspectam & exactè notam anno reparatæ salutis humanæ nonagesimo quinto supra millesimum & quingentesimum, ut quæ mihi illo ipso nata, semine à Doctissimo reique herbariæ peritissimo viro Honorio Bello è Cretâ usque misso, ubi Cydoniæ Medicam artem exercet.

Thymbra historia.

MVLTIS ea ramis statim à radice fruticat, Thymi instar, quadrâgulis, subaspera lanugine obductis, purpurascentibus, quibus innascuntur alternatim semper ex adverso ramuli, folijs eadem serie digestis onusti, Thymi genuini folijs penè similibus, subhirsutis, odoratis, medij quodammodo inter cunilam & Thymum odoris, acriusculiq; saporis: summos ramos verticillatim ambiunt aliquot capitula multis foliolis constantia, inter quæ caliculi, è quibus emergunt suaviter purpurascentes flosculi, Thymi flosculis similes, in quatuor lacinias divisi, quarum infima latior est & repanda, suprema etiam lata, sed brevior, reliquæ duæ minores, prodeuntibus è medio quinque staminulis candicantibus, quorum apices fusci coloris, & medio stilo bifido. Octobri & Novembri duntaxat flores protulit, eâ ob causam nullum semẽ præbere potuit: è quo tamen nata planta, pusillum, nigrum, Thymi seminis instar: radix dura, lignosa, quam apud nos perennem futuram, vix mihi persuadere possum, licet rami procumbentes fibras egerint.

Nomina. Θύμβρα. Θυμβρι, Θρυβι.

GRÆCVM nomen Θύμβρα, Latinum Thymbra: Cretenses etiam num hodie Θυμβρι & Θρυβι appellanr. Dioscorides easdem illi facultates tribuit quas Thymo, si eodem modo sumatur.

Facultates.

Paulus autem, siccare & calefacere in terrio ordinc scribit; hinc oleum in quo decoquitur, rigores febriũ circuitu remeantes discurere, flores idem præstare, quorum decoctum menses cieat & fœtus extrahat.

Serpilium silvestre Zygis Diosc.

SERPYLLVM. CAP. LIII.

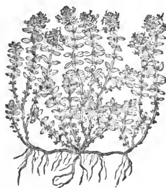
Serpylli vetorũ du, lex.

SERPYLLI duo genera Veteres fecerunt Sativũ & Silvestre. Sativum à serpendo dici tradit Dioscorides: silvestre non serpere, sed in altum crescere. Plinius contrà lib. xx. cap. xxii. Silvestre serpere scribit: Sativum non serpere, sed ad palmi altitudinem increscere.

Serpyllum Zygis.

SERPYLLVM autem silvestre Zygis appellatum, quale Dioscorides describit, observabam, ni fallor, in Castella veteri, iisdem

Serpyllum vulgare repens.

Serpyllum Pannonicum 1.

ijſdem locis cum Thymo duriore ſive nigro, cui perquam ſimile eſt figura, ramis, altitudine & radice: folia verò paullò latiora habet quàm Thymum, minus odorata, ſed gravius nonnihil olentia, utpote quorum odor ferè ſit inter Abrotonum & Stœchadem medius: in virgis item ramulos, qui floribus verticillatim naſcentibus veſtiuntur, coloris ex albo purpuraſcentis: qua florum diſpoſitione & odore, à Thymo diſcerni penè duntaxat poteſt. Minor eſt præterea ejus acrimonia quàm Thymi, quippe quæ aliquid adſtrictionis admiſtum habeat.

Floret cum Thymo duriore, & perpetuo etiam viret.

CETERVM præter hoc, aliud eſt ſilveſtre, quod vulgariter creſcit in omnium quas adij Prouinciarum nudis collibus, gramineis campis, aut ſiccioribus pratis, viarumque herboſis marginibus. Ejus hiſtoria cùm à pleriſque ſit deſcripta, minimè retexendam duximus: iconem tamen ſubijcimus, atque tria alia genera mixtim cum illo in Vngariâ, Auſtriâ, & Moraviâ naſcentia, hoc capite deſcribere inſtituimus, quia ab alijs non eſſe obſervata video. *Serpyllum vulg.*

PRIMVM eſt admodum ſimile vulgari in omnibus, ut opinor, Europæ Provincijs occurrenti: craſſiora tamen & magis atra habet folia, quæ trita, citrij mali, vel meliſſophylli odorem referunt, & capitella paulò majora, magiſque purpuraſcentia, ſimilibus tamen floſculis prædita: craſſiores ramulos, quadrangulos, palmares, per terram fuſos, ad ſingula internodia fibras agentes: radicem verò lignoſam, multifidam, fibroſámque, numeroſos proferentem cauliculos, ſummâ tellure in orbem ſeſe ſpargentes. *Serpyll. Auſt. citrij odore.*

ANGVSTIORA Secundo ſunt folia, paulóque longiora, viridia, glabra, rarius per cauliculos ſparſa, bina ſemper ex adverſo, ſed alternis, naſcentia, quemadmodum magnâ ex parte in ceteris ſtirpibus quæ quadrangulo ſunt caule, aut virgis: cauliculi frequentes, tenues, longi, humi fuſi, & ſubinde ad internodia fibris ſeſe firmantes, oblonga, mollia, & veluti ſpicata in ſummo ferentes capitella, floſculis, vulgari æqualibus, referta: radix lignoſa eſt, dura, & multifida. Tota planta aut nucis juglandis foliorum odorem quodammodo *Serpyll. anguſtis glabrísque folijs.*

refert,

refert, interdum nullo manifesto odore prædita deprehenditur: solisne mutatione, an auræ variantis afflatu id accidat, me latet.

Serpyllum Pannonicum III.

Serpylli angusto lanuginosoq; folio.

LATE serpit Tertium genus, & magnos cespites nonnunquam occupat. Nam licet duram & lignosam habeat radicem, ut præcedentia genera: tenues tamen, quos in circuitu spargit, cauliculi, subinde fibras agunt, quę temporis successu, in radices non minùs duras & lignosas evadunt, quàm sit primaria, atque alios deinde fundunt in ambitu cauliculos folijs non minùs quàm proximè pręcedentis, oblongis, & ijs quidem angustioribus, præditos, incanâ mollique lanugine pubescentibus: longa in summis cauliculis capitella à secundi generis longo glabróque folio capitellis non differunt, & similibus flosculis plena sunt: semina in villosis rufescentibus utriculis parva, rotunda, fusci coloris. Tota stirps pineum quodammodo sive resinaceum odorem trita refert, & calido gustu est.

Tempus.

Omnia hæc genera eodem tempore florent, mense videlicet Iunio: natales jam ante diximus.

Nomina.

DIOSCORIDI ἕρπυλλος ἄγριος καὶ Ζυγὶς vocatur quod primum descripsi: Latinis Serpyllum, & Plinio quidem domesticum quod serpere negat: vulgare autem passim nascens, etiam Serpyllum ab omnibus appellatur: quo nomine, alia quæ subjeci in Austriâ & vicinis Provincijs nascentia, donari poterunt: nam, quantum ex temperamento conijcere licet, similibus etiam facultatibus erunt prædita, aut certè non multùm inferioribus.

Facultates.

SILVESTRE autem sativo efficacius esse, magis excalfacere, & ad medendi usum aptius esse testis est Dioscorides: proinde menses trahere, urinam potu ciere, torminibus, ruptis, vulsis, & jocinoris inflammationibus auxiliari; adversus serpentes, potu illitúve: capitis dolores mulcere rosaceo incoctum, & in aceto madefactum: maximè verò lethargicis & phreneticis convenit. Cruentos vomitus sedat succus drachmis quatuor ex aceto potus. Plinius addit ex aqua bibi ad jocinoris dolores: folia obolis quatuor dari ad lienem ex aceto: ad cruentas exscreationes teri in cyathis duobus, aceti & mellis.

Tiosc emaculatus.

Ceterùm in Serpylli descriptione apud Dioscoridem, mendum esse suspicor in his verbis, φύλλων περίπλεα ὁμοίων πηγάνῳ, legendúmque ὀριγάνῳ arbitror: nam quæ affinitas foliorum Rutæ cum Serpylli folijs? accuratiùs hic locus considerandus.

POLIVM.

POLIVM. CAP. LIIII.

PLVRA quàm Veteres tradiderint nunc inveniri Polij genera certum est, eáque vel surculorum firmitate, vel foliorum amplitudine, vel florum varietate, atque insuper totius stirpis colore inter se differentia. *Polium varij generis.*

Polium montanum I.

Polium montanum III.

VNVM, palmares aut ampliores, ex eadem radice lignosâ & durâ producit cauliculos, in multas alas divisos, humi sparsos, quos disposito ordine, & ex adverso, semper tenera ambiunt folia, longiuscula, angusta, oris in externam partem reflexis, & leviter denticulatis, adeò ut vix, nisi diligenter observantibus, denticuli appareant, incanis: è quorum exortu alia numerosa prodeunt foliola magis tenella & incana: Summis ramulis capitella fert ex multis caliculis canescentibus & tomentosis congesta (unde flos emergit albus) & quæ semen continent per maturitatem nigricans, subrotundum, satis magnum pro plantæ teneritate. Tota planta suaviter olet, cum gravitate quadam non injucundâ. Februario & Martio florentem observabam. *Polium I. albo flore.*

MVLTIS Alterum fruticat ramulis, superiore firmioribus, non humi fusis, sed erectis, rotundiusculis, incanis, palmaribus, plerumque etiam longioribus: folia superiore angustiora, frequentiora, ex intervallis contrario situ ramulos ambiunt, extremâ parte duntaxat dentata, sed minùs quàm in Primo: majora in summis ramis habet capitula longioráque, latiora tamen, neque adeò compacta, in quibus flos etiam albus, deinde semen priori simile. Non minùs odorata est hæc planta, quàm prior. Aprili floret, interdum etiam Maio. *Polium II. albo flore.*

TERTIVM genus mediæ est inter primum & secundum magnitudinis, minus fruticosum, minúsque firmis ramulis secundo, firmioribus autem primo: nam partim procumbentes eos habet, partim etiam erectiores, omnino incanos, magis etiam quàm primum: folia item utroque ampliora, & tota candida: tenelli tamen ramuli capitella sua jam protrudere incipientes, cum ipsis folijs flavescente lanugine obducuntur, perinde ac ipsa *Polium III. flavo flore.*

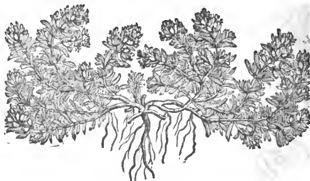
integra

integra oblonga capitella, quæ tandem luteum florem proferunt: ſemen autem alijs ſimile, ut poſtea ex eo quod apud Belgas alebatur deprehendi. Florebat verò natali loco Martio menſe, apud Belgas ſerius.

Polium IIII. flore ex albo pallescente. Ex iſtius porrò ſemine in Belgicâ nato, & à Generoſo Vito Ioanne vander Dilſt p. m. amico ſingulari, Viennam Auſtriæ ad me miſſo, natæ ſunt mihi iſtic plantæ, quæ, altero à ſatione anno, flores mihi protulerunt, non eos quidem luteos, ſive pallidos, quales mater, ſed modo candicantes, modo interius palleſcentes & foris exalbidos, comámque etiam non minus quàm folia caneſcentem, vel leviſſimè palleſcentem: alioqui, latioribus & in ambitu criſpis incaniſque folijs, & candidâ lanugine pubeſcentibus virgulis, matrem referebant, quæ ut plurimum in majorem longitudinem excreſcentes, humi fuſæ erant, minores verò ſurrectæ.

Hoc genus aliquot annis in hortulo, quem Viennæ colebam, conſervavi, leviter adverſus hiemis injurias tegendo tenerioribus abiegnis ramis: ſed aſpera illa anni M. D. XXCVI. hiems corrupit, cum ſelectiſſimis alijs (ut aliquoties memini) ſtirpibus.

Polium montan. v. purpureo flore.

Polium V. purp. flo. QVINTVM prorſus tenellum eſt, exilibus & dodrantalibus ramulis, humi fuſis, multâ lanugine candidâ tectis, qui ſubinde ad nodos radices agunt: folia illi ſunt mediæ inter primum & ſecundum genus magnitudinis, breviora tamen, denticulata, valdéque tomentoſa, quæ adeo cauſa eſt ut in tenellis folijs nulla dentium veſtigia conſpiciantur, niſi à diligenter obſervantibus: capitella ſuperioribus paulo minora, totáque tomentoſa, in quibus flos purpureus.

Polium VI. albo flo. SOLA teneritas ſtirpis, & floris varietas inter proximè deſcriptum, & Sextum hoc genus, diſcrimen facit, quod albis floribus eſt præditum. Vtrumque enim genus nihil ferè niſi tomentum ſunt, & odoris ſuavitate reliqua genera ſuperant. Vtrumque ſuis floribus onuſtum Martio reperiebam; nec differentiam animadvertiſſem, niſi floris color, diligentius conferendi ſingulas plantas, anſam præbuiſſet.

Polium VII. albo flo. MVLTAS ex eadem radice promit Septimum Polij genus virgulas, primi generis virgis ſimiles, ſed breviores & magis fruticoſas, ſupra terram ſparſas, folia in his per intervalla, bina ſemper inter ſe oppoſita, Libanotidis coronariæ folijs ferè æqualia, minora tamen, supernè viridia, infernè caneſcentia, nullis crenis per oras notata, amari guſtus & iucundi quidem odoris, attamen minus grati, quàm qui in legitimi Polij montani folijs percipitur: florem extremis ramulis gerit copioſum, album, alterius Polij floribus formâ non abſimilem, non tamen ſpicæ inſtar creſcentem, ſed veluti in caput congeſtum: ſemen deinde in vaſculis exiguum, nigricans: radix illi dura, lignoſa, multifida, multis capillaribus fibris prædita.

Quia porrò illius iconi, quam in Pannonicis Obſervationibus exhibui, nulli flores additi fuerant, ſed ſola vaſcula ſemen continentia, aliam iconem adjicere volui, in qua quidem flores

Polium VII. cum flore.

Polium Pannonic. VII. cum semine.

Polium montanum VIII.

dem flores benè expressi: gravius autem peccatum in foliorum præposterâ serie, quæ temerè per virgulas sparsa esse non debent, sed altèrnatim ut in ceteris generibus disposita.

SED etiam est Octavum quoddam genus omnium minimum, duarum unciarum longitudinem vix superans, exilibus ramusculis, in quibus, non minùs quàm in superioribus ordine & ex adverso opposita nascuntur foliola duriora, breviora & angustiora non denticulata · ramulis insident terni aut quaterni flores albi, superiori forma similes, sed minores: hujus semen non observavi, sed Septimo generi simile esse puto: radix etiam fibrosa est, & vivax natali solo. Nullâ verò odoris gratiâ commendabilis est hæc planta. Floret autem seriùs, Iunio videlicet. *Poliũ VIII. albo flore minimum.*

Neutram harum postremarũ stirpium, licet sępiùs cum suis cespitibus in hortum translatam, umquam cicurare potui, sed consueto pabulo destitutæ, semper corruptæ sunt.

Primum, nascitur in maritimis Bæticæ, Valentinique Regni, & Narbonẽsis Galliæ. Alterum, non nisi in mediterraneis Hispaniæ observabam, solo exili & petroso, in collibus crescens. Tertium, regno Granatensi & Valentino. Quartum, semine Tertij *Natales.*

ne Tertij mihi natum Viennæ Austriacæ, ut paulò antè dixi. Quintum & Sextum, Murciano regno duntaxat inter Lorca & Velez el rubio, in acclivitatibus tumulorum arenosorum. Septimum copiosè invenitur in ascensu montis Hamburgensis, qua parte Austriam sive Septentrionem spectat, octo infra Viennam milliaribus: sed multò abundantiùs in monte Badensibus Austriacis thermis imminente, alijsque montibus siccis & salebrosis, inter saxa, quibus delectari videtur: in tenui tamen solo (montium videlicet) unde graminei cespites exempti sunt, longè uberius provenire solet. Octavum, nascitur publica via agro Viennensi: id etiam, aut certè illi valde simile, in Allobrogum collibus, Lemano lacui vicinis, & meridiei obversis aliquando observare memini.

Nomina. DICITVR hæc planta Græcis *πόλιον*, Latinis Polium; Primum genus, ad Dioscoridis montanum, quod ipse *ὀρεινὸν* & *τεύθριον* vocat, referri posse videtur: hoc Bætici *ossuna* appellant. Alterum, ad ejus secundum genus, quod fruticosius priore esse dicit, non tamen minus odoratum primo: id Hispanis dicitur *altamiza*. Tertij, nullum nomen vulgare intellexi. Quintum & Sextum, incolæ Chamæpityn esse putabant: vulgare autem nomen apud incolas erat *camarilla*. Thermarum accolæ Septimum wilde Rosmarin/ hoc est, silvestrem Rorem marinum nuncupabant.

Facultates. CETERVM Polium viscera obstructionibus liberat, urinam & menses ciet, in antidota miscetur, suffitum & stratum serpentes abigere, illitu vulnera glutinare creditur.

Polij ramuli ut pangantur. ILLVD porrò rei herbariæ studiosos obiter admonitos volo, omnis generis Polij ramulos in terram umbroso loco depactos, sine difficultate radices agere, modò ipsa terra benè subacta, & repurgata sit: ut in aliquot ejus generibus periculum feci.

FINIS LIBRI TERTII.

CAROLI

CAROLI CLVSI RARIORVM PLANTARVM HISTORIÆ

LIBER QVARTVS.

SED nec Scabiosarum & Asterum, aliarúmque quarundam illis similium, inelegantes sunt flores: eam ob causam, Quarto libro erunt comprehendenda, cum nonnullis quæ non injucundo, & alijs quæ gravi odore prædita sunt. His adnectentur Sedi genera, congeneres illis stirpes, & aliæ crassâ tuberosáque radice donatæ.

SCABIOSA.

CAPVT I.

MAGNA sane est Scabiosarum varietas: nam nullas Prouincias adire memini, in quibus ejus aliquod peculiare genus non invenerim, ut ex ijs lucubrationibus quas in lucem antea emisi, atque etiam in hac Stirpium Historiâ videre licet.

PRIMVM locum dabimus Scabiosę majori Hispanicæ, quæ folia, vulgaris Scabiosæ majoris folijs similia habet, laciniata videlicet, altè incisa, mollia, lanugine pubescentia: caules nodosos, rotundos, interdum cubitales, e quorum geniculis folia inter se opposita: summis ramis capitula insident è multis caliculis membranaceis & paleaceis composita, qui singulares flores continent candicantes, quibus deciduis, in medio quasi singulorum caliculorum umbilico, exigua quædam stella subnigra conspicitur, quatuor, quinque, aut sex interdum radiolis constans: paulatim verò hi caliculi excrescentes expãduntur, donec semen hirsutum & crassum (quo caliculi sustinentur) maturescere incipiat: radix candida, crassa, vulgari similis. *Scabiosa major Hispanica, sive I.*

Crescit iuxta Vinearum margines & semitas, locisque incultis agro Salmanticẽsi, per reliquam etiam Hispaniam, haud dubiè & in alijs calidioribus regionibus. Floret istic mense Iunio. Apud Germanos verò, qui illam semine ex Italiâ misso interdum natam colunt, serius; sed cùm magnâ ex parte circiter Autumnũ flores præbere soleat, plerumque inane succedit semen, (licet aliquando benè maturum colligere meminerim) & subsequens hiems stirpes corrumpit. Vidi tamen qui ramis in terram demissis propagare & conservare studuerunt: sed operam luserunt. *Natales.*

ALIA invenitur ei persimilis, & solâ magnitudine differens: est enim per omnia minor, folia tenuius incisa, caliculi & flores minores ex cæruleo purpurascunt. *Scabiosa minor Hispanica, sive II.*

Ijsdem cum superiore locis nascitur, atque eodem etiam tempore floret, & semen ad maturitatem perducit.

TERTIAE cubitales sunt caules, rotundi, nodosi sive geniculati, nonnihil hirsuti, concavi, in singulis geniculis bina folia ex adverso nascentia, non multifida instar aliarum Scabiosarum, sed lata, in ambitu tamen crenata, Vrticæ folijs interdum majora, brevi petiolo *Scabiosa latifol. Pan. rubro flore seu III.*

Scabiosa III.

Scabiosa V.

pendentia,colore viridi dilutiore prædita,amaro & acri sapore: ex alatum sinu rami etiam prodeunt foliati, qui ex latetibus pediculos protrudunt, floribus, vulgatis Scabiosæ modo congestis,ornatos,coloris rubescentis,nullius odoris: deinde semina simul congesta,angulosa,hirsuta, coici ferè interdum magnitudine, stellatâ coronâ insignita: radix minimi digiti crassitudinem nonnumquam æquat, longa, nigricans, statim à capite quasdam fibras satis magnas spargens,& subinde ex latetibus oovos caules producens.

Scabiosa latif. Pan purp. flo. seu IIII.

QVARTA magnitudine illam superat,majoráque & oigriora habet folia,putpurascentem ex nigro florem: in reliquis satis conveniuot.

Natales.

Provenit utraque in omnibus ferè cæduis silvis, juxta sepes, locisque umbrosis per universam Pannoniam, Austriámque infra Anisum. Floret Maio & Iuoio,quo tempore semen plerumque etiam maturescit.

Scabiosa montana, sive V.

QVINA aut sena habet Quintum genus folia,humi spársa,Scabiosæ vulgatiori, & intet segetes nasceoti fere similia, minimè quidem villis oblita, sed carnosa admodum & venosa,præ viriditate quodammodo splendentia, aliquot crenis incisa, sapore si manducentur lento,& gummoso deinde aliquantulum acri:ex horum medio crescit palmaris caulis, aliquando paulò amplior, gracilis, rotundus, cujus inferiorem partem ambiunt quaterna aut sena folia, profundis & teouibus lacinijs divisa, bina semper ex adverso sita: extremo cauli insidet capitulum ut in vulgari scabiosâ ferè,è multis flosculis quinque foliolis constantibus congestum,quorum exteriores majores sunt, eleganti colore ex cæruleo purpurascente præditi, villis quibusdam nigris singulorum flosculotum sedem ambientibus: radix longa,nigra,crassiusculis albis fibris capillata.

Natales.

Invenitur in summis Sneberg & Snealben Austriç & Stiriæ alpium jugis in tenui gramine nascens,ubi floret Augusto:similiter in depressioribus nudisque circa Viennam collium supercilijs,ubi Iunio & Iulio floribus onustum legebam.

Scabiosa Indica, sive VI.

CVBITALI aut ampliore assurgit Sexta scabiosa caule, satis gracili, qui in multos tenues ramos dividitur, extimâ parte veluti umbellam flosculorum in caput congestam gestantes,exterioribus flosculis, qui reliquos ambiunt, majusculis in quinque lacinias divisis, quemadmodum & interiores flosculi,qui minores:omnes autem coloris elegantis rubri saturi,& ad purpureum quodammodo tendentis: his succedunt stellata, ut in alijs Scabiosarum generibus,semioa,in caput metæ formâ congesta. Folia non absimilia haber illis quæ conspiciuntur in sequente Pannonicâ ἀχρολεύκῳ: sunt enim similiter incisa, viridiora tamen,& splendentia,caulem atque ramos in singulis internodijs ex adverso amplectentia.

Anta.

Scabiosa VI. Indica.

Scabiosa VII.

An radix vivax esset & perennis initio dubitabam, quia anno primum M. D. XCI. florentem observabam semine mihi misso natam eodem anno. Sed sequens annus annuã esse me docuit.

Floret æstate & Autumno: semen sub Septembris finem, aut Octobris initium maturum fuit.

Accipiebam id semen ex Italiã, Scabiosæ Indicę nomine: quod quibusdam amicis communicatum, florem variavit, qui fuit, illis referentibus, multo dilutior. Memini etiam Viennam mihi missum Scabiosę semẽ ex Hispanijs, quod flores dedit eodem anno quo satum: sed illi etiam rubri diluriores.

CVBITALES sunt Septimæ caules, rotundi, graciles, firmi, virentes, nodosi, eos ad singula genicula amplectentibus binis folijs ex adverso semper respondentibus, quæ tenuibus & profundis lacinijs adeò divisa sunt ut alata videantur, color ex cinereo virescens, sapor amariusculus: quæ verò secundùm radicem nascuntur, ante quàm planta in caulem assurgat, latiora sunt, minoribúsque lacinijs divisa: ex summis alis ramulos fert tenues, & nudos, qui sustinẽt plana capitula, è candidis sive potius ὠχρολευκοῖς (præsertim ante quàm explicentur) inodorísque floribus simul nascentibus congesta, qui quinis foliolis (quorum tria inferiora majuscula sunt) constant, paucis intus staminulis: floribus succedunt hirsuta semina vulgaris scabiosæ seminibus minora, in orbiculare caput congesta: radix minimi digiti crassitudinem interdum æquans, multisque exiguis fibris in lateribus prædita, vivax est, & singulis annis novos caules profert. *Scabiosa ὠχρολευκῷ flore, sive VII.*

Nullum est Austriæ inferioris pratum siccius, editioréve loco situm, nullus ager gramineus, nulli ferè arvorum margines, in quibus non nascatur hoc Scabiosæ genus, adeóque fertile est in gerendis floribus & pertinax, ut sola bruma illius luxuriem coërceat, alioqui Iunio florere incipit: frequens etiam est in Moraviâ. *Natales.*

Memini in Belgicis hortis pænè similem ali solitam, cujus tamen flores essent candidiores: Aliam præterea latioribus folijs, firmioribus caulibus, & florum niveorum capitulis interdum singularibus, plerũque tamen binis aut ternis cohærẽtibus & simul nascentibus. *Scabiosa alba.* *Scabiosa alba gemino tergeminóve capite.*

OCTAVVM porrò genus invenitur quod bicubitali aut ampliore assurgit caule, tereti, firmo, rotundo, multis alis prædito, per quem sub nodis sparsa sunt folia, jam descriptæ folijs non valde dissimilia, viridiora tamen & duriora, nec in adeò tenues lacinias divisa; inferiora verò ijs non respondent, sed latiora sunt, molliora, hirsuta, & in ambitu duntaxat serrata, ut si quis nascentem plantam conspiciat, aliam pænè à Scabiosa judicet: flores extremis ramulis insident in caput compacti, alterius floribus similes, uno semper (præsertim in *Scabiosa major Pan. albo flore, sive VIII.*

Scabiosa alba Belgicer hortorum.

Scabiosa ix. sive æstivalis.

exteriotibus orbẽ efficientibus) majore & ampliore, non tamen ut in præcedente ὠχρολευκοὶ, sed omnino nivei, staminulis in omnium umbilico eminentibus coloris candidi, apicibus autem subcæruleis, quibus deciduis capitula illa subrotunda fiunt, & veluti squamosa, continẽtque longiuscula angulosa semina, colorem fuscum maturitate acquirentia: radix non est vivax, sed hieme perit, semine tamen deciduo enascuntur novellæ plantæ, quæ sequente anno flores proferunt.

Natales. Hanc Scabiosam primùm observabam anno M. D. XXCII. Augusto mense florentem & maturum semen proferentem circa Tirnaviam Pannoniæ trans-danubianæ urbem, atque etiam secundùm ipsius urbis vallum, quâ Meridiem spectat. Semine inde delato in hortis coli cœpit. Memini & ejus semen in Belgicam amicis mittere, & ex eo natas plantas matri similes postea istic conspicere.

Scabiosa æstivalis sive IX. HVIVS primum nascentis formam & squamata capitula, in quibus flores, valde refert Scabiosa Nona, cujus iconem feliciter ab ipso (ut & plerasque alias) delineatam, ad me mittebat octennio post, honestus vir, & in Stirpium cognitione egregiè versatus, Iacobus Plateau Tornacensis civis, Scabiosæ novæ æstivalis nomine. Nam folia habet illius folijs primùm, ut dixi, nascentis & inferioribus non dissimilia, circa pediculum aliquantulum laciniata, deinde serrata, caulem tricubitalem aut ampliorem, (ut adscribebat) rotundum, hirsutum, in multos ramos circa summum divisum, quem alternatim bina semper ex adverso amplectuntur folia viridia, infimis similia, præter ea quæ in ramis, minora enim sunt illa, non laciniata, non incisa: summis ramis innascuntur squamata capitula, subcæruleis flosculis plena: quibus succedunt longiuscula albicantia semina: ad capitulorum latera nascuntur utrinque alij ramuli similibus capitulis & flosculis prediti, deinde etiam ex illis tertij: radix candicat & fibrosa est, sed non rediviva, nam excusso semine perire solet, veluti superior, & illo deciduo (perinde ut illa) singulis annis sponte nascitur.

Ex quibus notis facilè mihi persuadeo, illam ex eo semine primùm in Belgicâ natam, quod ad amicos ante miseram. Illius autem iconem à perito artifice imitatam subijcere volui ut ipsius historiæ adnecti possit.

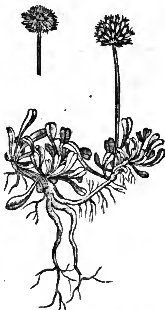
INVENIVNTVR autem in Austriâ pleraque Scabiosarum genera alijs etiam Provincijs cõmunia, cùm inter segetes, tum in pratis & silvis. Provenit & passim siccioribus agrorum marginibus, & juxta semitas Scabiosa major Matthioli, cujus plantas, ad Hertenalten pagum agro Viennensi situm, albo flore variantes eruebam anno M. D. XXCIII. Nusquam verò sponte nascentem conspexi, quæ mihi (ante quàm à Cæsare Maximiliano II. felicis mem. Viennam accerseret) in cultioribus Belgicis hortis observata, floribus ex purpureo *Scabiosa major Matth. albo flore.*

subcæruleis

Scabiosa prolifero flore.

Scabiosa x. sive repens.

subcæruleis in caput congestis,ad cujus latera in orbem fundebantur mulri longiusculi petioli,è quibus dependebât alij minores flores majoribus colore similes, & ex his interdum eriam terrij,sed imperfecti: primis floribus succedebant semina Scabiosæ v.similia: radix subfusea & multis fibris prædita,sed non vivax. *Scabiosa prolifera.*

LATE serpit Deeimum genus,& interdum magnos cespires oeeupat,durâ & nigrâ radice sese per summam tellurem spargenre,& renuibus fibris firmante: ex quâ multi quaqua versum expanduntur rami,humi diffusi,& subinde fibras agentes: folia satis numerosa,densa & earnosa,lævia,viridia admodum,Bellidis folijs,aut Globulariæ, quam Anguillara Aphyllanrem appellat, similia, nullo mucrone prædiia,sed cordis (ut vulgo pingitur) formam poriùs referentia, herbaceum quidpiam, non inamœnum tamen redolentia, oblongo pediculo, gustu amaro & quidem aeriusculo: aliquor deinde prodeunr inter folia dodrantales cauliculi, tereres, singuli sustinenres capitulum Globulariâ majus & planius, multis crassiusculis villis aut flosculis hirsutum,Succisæ,sive MorsusDiaboli similibus,coloris purpurei, nonnumquam adeò diluti, ut cæruleus quodammodo appareat: semen Globulariæ semini proximum. *Scabiosa montana repens sive x.*

Nasciturin omnibus Pannoniæ & Austriæ montibus glabris & asperis,inter saxa & salebras sparsa,gramineis etiam quibusdam sicc ioribus incultisque agris, veluti supra Neapolim Austriæ. Floret Aprili & Maio; semen Iulio & Augusto maturescit. *Natales.*

NVLLVM porrò vulgare nomen istarum Planrarum intellexi: ne tamen prorsus nomine careanr,earum nonnullis Larinum addam, ut eadem opera, à reliquis Scabiosarum generibus,quæ ab alijs descripta,distingui possint. Prior igitur sit, Scabiosa major Hispanica: Altera, Scabiosa minor Hispanica: Terria, Scabiosa larifolia Pannonica rubro flore: Quinta, Scabiosa Alpina: Sexta, Scabiosa Indica rubro saturo flore: Septima, Scabiosa Pannonica ὠχρόλευκος: Octava,Scabiosa major Pannonica albo flore: Decima, Scabiosa montana minor repens.

Cererùm non dubium est,quin ijsdem facultatibus sint præditæ, quibus reliqua Scabiosarum genera:quandoquidem omnium est idem remperamentum.

SCABIOSARVM porrò genera, non levibus de causis ad Phyteuma Dioscoridis referenda esse censer Nobilis idémq; doctissimus vir Fabius Columna in suo de Plantis libro. *Phyteuma Dioscorid.*

PASSIM porrò per Austriam & Pannoniam in gramineis eampis, silvis à fruticibus & arboribus paulò liberioribus, interdum etiam graminosis viarum & semirarum margini-

 bus,co-

Globularia.

bus, copiosè crescit pumilum illud Scabiosæ genus, quod apud Herbariæ rei studiosos Globulariæ nomen vulgo invenit, Anguillara (ut dixi) Aphyllanthen appellat: Viennenses marronæ Blau Ruckartzl hoc est, cæruleam bellidem nuncupant, quo nomine etiam in Belgicis hortis culta dicebatur: Gallis Marguerites bleuës. Ego Viennensi agro, niveo flore variantem nonnumquam conspiciebam.

Globularia niveo flore.

IACEA. CAP. II.

NVLLVM rei herbariæ studiosum adeò renues progressus in Stirpium cognitione fecisse arbitror, qui Iaceas vulgo appellatas, ad Scabiosarum classem pertinere statim non agnoscat. Earum nonnulla genera in Pannonicis Stirpium obseruationibus dedimus, à nemine tunc litteris prodita: ijsdem nunc Scabiosarum Historiæ proximum caput dabimus.

Iacea squamato cap. I. montana

PRIOR igitur numerosa ab eadem radice promit folia, oblonga, vulgarissimæ Iaceæ haud absimilia, nec tactu minus aspera, sapore nonnihil calido, subadstringente tamen: caules plerumque cubitales, striatos, ramosos, folijs angustioribus, & interdum paucis lacinijs secundùm pediculum prædictis obsitos, ut in vulgarissimâ: capitula in extremis ramis crassiora, non hirsuta, sed multis squamis tenuibus, &, si vel digitis leviter attingas, crepitantibus prædita, infernè candicantia, supernè verò, quà se flos explicat, fusca: flos multis exiguis foliolis ex purpurâ candicantibus, in quinque lacinias divisis constat, è quorum medio purpurascens tubulus exilit, in summo veluti farina aspersus, quem ambiunt purpurea majora longioráque foliola, quinque inæqualibus lacinijs etiam constantia, uti vulgarissima, semen Cnico formâ simile, sed exiguum, nigrum, paulo majus quàm vulgaris, subadstringentis gustus: radix etiam vulgarissimæ similis est, fibrosa, nigricans.

Floret Iulio & Augusto, & subinde semen profert, quod maturum statim è vasculis reptans, siccum florem excutit.

Iacea squamato cap. II. montana.

ALTERA ferè per omnia similis, paulò tamen humilior, ut quæ rarò cubitalem superet altitudinem, folijs minus asperis, & aliquantulum incanis paulò dilutiore flore, semine minore, nec nigro, sed candicante & cineraceo, linguam etiam magis excalefaciente. Maturius plerumque floret, & semen Iulio perficit.

Natales.

Provenit vtraque copiosè in montanis Pannoniæ & Austriæ pratis.

PEREGRINO semine, hoc est Creta allato, Scabiosæ nomine, nata est hæc planta: mihi autem erit Tertium Iaceæ genus, quod, cum reliquis Iaceæ & Stoebes à me descriptis generibus, proculdubio ad Scabiosarum classem pertinet.

Iacea squamato cap. III. Cretica.

HABET verò multa longa folia, supra tellurem expansa, instar majoris Scabiosæ Matthioli, crasso nervo prædita, & secundùm illius longitudinem, non modò multipliciter laciniata, sed ipsæ etiam laciniæ in minores alias sectæ: caulis deinde emergit cubitalis & amplior, striatus, durus, non dissimilis Iaceæ primo loco, hoc capite descriptæ, per quem sparsa sunt folia, jam dictis minora, & minus lacinata: funditur deinde in varios ramos, minoribus adhuc folijs, & ramis sectis præditos: extremi rami sustinent squamata capita, quæ producunt deinde florem multis longioribus flosculis purpurascentibus, interdum omnino albis, & valde sectis constantem, ex quorum medio exilit stilus pallescens: evanido flori, succedit semen non dissimile prioris semini, multa lanugine involutum: radix satis crassa, & fibris quibusdam prædita, instar radicis Stoebes Hispanicæ, quæ an vivax sit, me latet.

Iacea montana villoso capite, sive IIII. elatior.

VENVSTISSIMA est Quarta Iacea, latáque & longa habet folia, superioribus majora, magis albescentia, molliora, leviter per ambitum denrata, gummoso quidem gustu, sed amaritudinis non exiguæ: caules plures ex eadem radice promit, cubitales vel etiam ampliores, & interdum minores, angulosos & striatos; capitula terna aut plura contigua ferè, ex multis squamis imbricatim dispositis constantia, quarum cuspides exterius reflexæ, in adeò crebra tenuiáque filamenta, sive potiùs multifidam barbulam definunt, ut ipsa capita elegantissimo & tenuissimo reticulo inclusa videantur, miro Naturæ artificio: flores Priori similes, purpurei, paulò tamen majores: semen maturum cinerei coloris, gracilius oblongiúsque priore, Cyani semini ferè respondens: radix priori non absimilis, vivax, & multis nigricantibus fibris donata.

Iacea mont. villoso cap. humilior, sive V.

QVINTA longè humilior est, cubitalem altitudinem vix attingens: alioqui, folijs, villosis & ceris instar formatis capitibus, atque adeò floribus magnam similitudinem cum Quarta habet: semen variat, quod nigricans est, & paulò crassius.

Natales.

Iisdem, quibus priores duæ locis, etiam hæ nascuntur. Florent Iulio & Augusto: semen item cum illis proferunt, quod maturitate siccum florem è calicibus excutit.

FOLIA

Iacea IIII. Auſtriaca villoſo cap.

Iacea Auſtriaca VI.

Carduus muricatus, vulgo Calcitrapa dictus.

Iacea mont. hirto cap. ſive VI.

FOLIA Sextæ ſunt vulgari ſimilia, ſecundùm radicem leviter laciniata: caulis cubitalis aut amplior, gracilis, firmus, ſtriatus, nonnihil interdum purpuraſcens, in multas alas inæquales diviſus per quem, ſub ſingulis alis, ſparſa ſunt folia jam dictis minora, anguſtioráque: flores in ſummis ramis è ſquamato, hirſuto, nigricante capite prodeũtes, vulgatiſſimæ Iaceæ floribus omnino ſimiles, & ſuperioribus paulò ſaturatiores: ſemen priori æquale: radix alijs ſimilis.

Creſcit permixta cum ſuperioribus, atque eodem etiam tempore flores ejus explicantur.

Iacea mont. echinato cap. ſive VII.

MOLLIORA ſunt Septimæ folia quàm vulgatiſſimæ, quæ ſecundùm radicem ſunt, laciniata, ad Calcitrapæ vulgo dictæ, ſive Cardui muricato capite folia accedentia: caules cubitales, anguloſi, ſtriati, in multas alas diviſi: capitula hinc inde per ramulos confuſo ordine ſparſa, lõgiuſcula, quamplurimis ſquamis conſtantia, quæ in mitiores tenuioréſque quàm Calcitrapa aculeos, eóſque valde barbatos deſinunt: flos Iaceæ aut Cardui muricati purpureus: ſemen non obſervavi: radix Calcitrapæ, ſive Cardui ſtellati vel tectiùs muricati radicem æmulatur.

Natales.

Ad montium radices, nonnumquam ſecundùm vias naſcitur in Auſtriâ inferiore & Stiriâ: & Auguſto menſe floret cum Calcitrapâ.

Hyoſciris Plinij.

Illi autem non multum abſimilis videtur, quam ante multos annos nobis in Belgicâ natam memini, ſemine ex Italiâ miſſo Hyoſciridis Plinianæ nomine.

IACEÆ

Serratula Matthioli.

Carduus muricato cap. Hippophaestū. Hippophaës.

Serratula Matthioli.

IACEAE appellatione has stirpes indigetavi, propter similitudinem quam habent cum eâ quæ vulgo Iaceæ appellationem obtinuit, quam immutare nolui, donec aptiorem aliquam accommodare possimus: certū tamen est, Scabiosis proximas esse. Earum autē primam, Iaceam montanam squamato capite nuncupavi: Tertiam, Iaceā Creticam: Quartam, Iaceam montanam villoso tetiformique capite: Sextæ, hirsuto capite: Septimæ, echinato capite cognomen addidi.

Sed quoniam in Calcitrapæ, sive Cardui muricato capite (quod Hippophæstum, sive Hippophaës Diosc. esse suspicatur Fab. Column.) mentionem incidimus: crescit quidem illa nonnullis Stiriæ & Moraviæ locis, verùm non adeò frequens ut in Germaniâ reliquâ, & Belgicæ Galliæ Provincijs. Nusquam verò non occurrit in silvis Pannoniæ & Austriæ, atque etiam in plurimis udis pratis, silvis contiguis, ea planta, quam Matthiolus Serratulam cognominavit. Vtraque etiam mihi frequens conspecta Francofurtēsi agro. Sed cùm ab alijs ambæ sint descriptæ, illarū historiam hîc retexere non existimavi necesse: non inconsultè tamen me factutum putavi, si utriusque iconem subijcerem.

IACEA LVTEA. CAP. III.

Iacea luteo flore.

Iacea, sive Carduus muricatus luteo flo re.

ACANACEI quidem generis capita habet hæc planta, perinde atque Carduus ille muricatus: reliquis tamen notis prorsus ad scabiosas & congeneres illis stirpes potiùs referenda.

LONGAS, cubitales, majorésve fert virgas hæc planta, quas secundùm radicem folia Centaurij majoris quod multifido est folio & laciniato similia amplectuntur, minus tamen ampla, superiora verò quæ per virgas sparsa sunt, Iaceæ nigræ similia, duriora aliquantulū, & candicantia, gustu utcumque acido: capita in summis virgis Cnici silvestris majora, spinis horrida, è quibus flos luteus Attractylidis: semen in capitibus cineracei coloris, exiguum, multâ lanugine involutum: radix est longa, alba, fucculēta, dulcis, Eryngij vulgaris instar. Flore senescente & evanescēte, ex medio capite, veluti gummi quoddam rufi coloris flori permixtum protuberat vermiculorum modo convolutum, aut instar Tragacanthæ officinarum: inde occasionem sumpsisse puto Salmanticenses, ut illam Tragacantham appellarent: in quorum agro frequens nascitur, ad Vinetorum margines & arido solo. Floret Iulio, semen Augusto maturum est.

Natales.

SVPERIORI non multū absimilis abundantissimè invenitur agro Granatensi & Valentino, locis humectis & umbrosis: folijs Seridis candicantibus, ramis cubitalibus & flexibilibus, in quorum summo capita squamata florem depromentia purpureum: radix valde crassa est longáque & glutinosa.

Iacea purp. Valentina muricato cap.

GRANATENSIBVS vulgo *Arzolla* dicitur, & proponebant nonnulli, dum istic

otam,

eram, pro Poterio, cùm tamen ejus descriptioni tam respondeat, quàm quod minimè. Florebat Martio.

Priorem in Belgio aliquando habuimus semine natam, quod ex Hispanijs ad amicos miseram: sed paucis perijt annis.

STOEBE SALMANTICENSIS. CAP. IIII.

NEMO ibit inficias, quin & stirpes, quas hoc capite describere adgredimur, ad Scabiosarum classem sint referendæ, cùm illarum forma plurimum ad Scabiosas accedat: propterea illas laceis subijcere volui.

Stoebe Salmaotica I.

Stoebe Salmantica II.

PRIOR Laceæ similis, folia humi strata habet, Scabiosæ, Laceæque folijs latiora, ad Cichorij folia accedentia, mollia, lanuginosa, & interdum candicantia: aliquot ex eadem radice caules exeunt cubitales aut ampliores, multis alis brachiati, quibus inhærent minora minúsque dissecta, & mucrone quodammodo spinoso folia: flores nascuntur in summis ramis villosi, purpurei, squamatis capitibus comprehensi: quos subsequitur semen subrufum Centaurij majoris æmulum, sed minus: radix est longa, candida, digiti interdum crassitudine, quæ nonnumquam vivax est, & plures annos durat. *Stoebe Salmantica I.*

SECVNDA, folia omnia habet mollia & lanuginosa, Erucæ instar laciniata, caulem infirmum, ramosum, in terram procumbentem, cujus flores summis ramis innascentes superiore majores, barbulis exterioribus Cyani æmulis, purpureis (quibus intermixti villi quidam lutei) medium florem occupantibus: semen superiori simile, vel Cyani semini: radix digitalis, albicans, non vivax, sed quam subsequens hiems corrumpit. *Stoebe Salmantica II.*

TERTIA, numerosa promit folia, secundùm radicem humi sparsa, incana, oblonga, magnis & profundis incisuris, quemadmodum in nonnullis Scabiosarum generibus laciniata: caules plerumque cubitales, locis autem frigidioribus & humidioribus bicubitales aut majores, in frequentes ramos divisos: folia per ramos sparsa altè quidem incisa, ut ea ferè quæ secundùm radicem nascuntur, sed minora multo, & breviora, inque molles quosdam aculeos desinentia: ramorum fastigijs insident caliculi argenteis veluti squamis sibi invicem imbricatim incumbentibus compacti, unde flos exilit Cyani forma, sed purpuræ dilutioris, & medio villosus: semen lanugine quadam includitur ut in omnibus Lacearum generibus, & Cyanis, exiguum, nigricans, summo capite villosum: radix singularis, crassa, nonnumquam fibris aliquot, sed paucis donata. *Stoebe Salmantica III.*

ALEBATVR, antequàm Belgicâ excederem, in hortis Quartum quoddam genus, semine

Stoebe Salmantica III.

Stoebe Gallica & Austriaca elatior.

Stoebe Austriaca humilis.

Natales.

Centaurium majus I. vulgare.

Centaurium majus II sive Lusitanicum.

mine nobis è Galliâ misso natum, Tertio adeò simile, ut ab eo, nisi à peritioribus vix dignosci posset: nam foliis caliculis, qui tam eleganti argenteo colore non splendent, secernebatur. Id postea, vel certè valde simile frequentissimum observabam Viennensi agro ad arvorum margines, & siccioribus gramineis locis. Hallucinantur ergò illi qui eam plantam cum Cyano minore confundunt, diversæ enim sunt: neque enim minore altitudine crescentem vidi quæ Viennensi agro nascitur, quàm quæ Gallico semine nata in Belgicis hortis.

Sed in collibus, & montibus Viennensi urbi vicinis, provenit aliud genus multò humiliùs, magis incanum, tenuioribúsque virgis, quod non multum differre videtur à minore illo Cyano, de quo sermo.

Nascuntur omnes præter quarto loco descriptam, abundè Salmanticensi agro in arvorum & vineorum marginibus. Postrema autem cùm in Galliâ tum circa Viennam.

Florent omnes Iunio, Iulio, Augusto, & subinde semen proferunt. In Belgicâ autem non nisi altero à satu anno florent.

SALMANTICENSES primam & tertiam Stoebes nomine insigniebant, quòd extrema folia utcumque aculeata sint: Secundam ad Cyani genera referebant, tertiâ etiam pro Scabiosa utebantur. Prior vulgo istic *Cabeçuela*, hoc est, capitulum dicitur, ex qua scopas sordibus purgandis & everrendis idoneas concinnant, ut apud Belgas ex Betulæ ramis, aut Ericâ.

CENTAVRIVM MAIVS.
CAP. V.

CENTAVRIVM magnum quale à Dioscoride descriptum est, vulgaris omnino est notitiæ: illius propterea historiam non dabimus, sed alterius cujusdam, à me in Hispanieâ meâ peregrinatione observati. Vtriusque tamen iconem Lectoris oculis subjicere volui, ut discrimen tanto faciliùs agnosci possit.

ALTERVM ergo Centaurij magni genus longa habet folia, non in lacinias divisa ut Primum, sed Armoraciæ folijs nondissimilia, & ad Glasti foliorum humi expansorum similitudinem plurimum accedentia, per ambitum tamen serrata, saturæ viriditatis, & amariusculi saporis: caules inter folia prodeunt cubitales aut ampliores, rotundi, circa summum bifidi aut trifidi, squamata capita sustinentes, Prioris Centaurij majoris æmula: florem villosum, coloris albescentis, instar Primi: semen Cnico ferè simile, seu, ut verius dicam, Primi, summo hirsutum, & molli lanugine involutum: radicem valde crassam, duram, longam, denso cortice tectam, foris quidem nigro, interna verò parte flavescente, succúmque croceum resudante, qui cum amaritudine quadam aromaticus est.

Supra

Centaurium majus II. ſive Luſitanic.

Supra Olyſipponem, lapidoſus juxta Tagum collibus duntaxat inveniebam, in Belgicâ peregrinum omnino: nam tametſi radicem ad amicos inde miſerim muſco madido involutam, ut faciliùs côſervari poſſet, & poſtea etiam Olyſſipone acceperim, numquam tamen iſtic perſiſtere, aut illum aërem ferre potuit. At Primum illud vulgare folijs diſſectis in omnibus hortis conſpicitur. *Natales.*

GRÆCI κενταύριον μέγα, Latini Centaurium magnum appellant. Luſitani, Tagi accolæ, alterum genus, quod apud illos invenitur, *Rapontiu*, hoc eſt, Rhaponticum nominant, vulgarem Pharmacopolarum errorem ſequuti, qui, notius illud Centaurium majus, eo nomine donant. *Nomina.*

PTARMICA AVSTRIACA.
CAP. VI.

Ptarmica Auſtriaca.

CVBITALI aſſurgit Ptarmica Auſtriaca caule, candicante, Cyani æmulo: folia illi infimâ caulis parte ſecundùm radicem numeroſa, longiuſcula, anguſta, supernè viridia, infernè molli lanugine incana, acidiuſculi saporis, in ipſo autem caule rariora: caulis in aliquot ramos ſe ſpargit ſuſtinentes capitula, è ſquamis veluti argenteis imbricatim ſibi invicem incumbentibus contexta; è quibus emergit flos venuſtus & elegans, duodecim aut quatuordecim folijs conſtans, duris, ſiccis, mucronatis, coloris initio albi, deinde ex cęruleo quodammodo purpuraſcentis, aut illius æmuli qui in Seſamoïdis minoris Matthioli flore elucet, nullo odore commendatus, ſed ſolâ venuſtate gratus, & immarceſſibilis; coloris enim gratiam retinet per multos annos è trabe ſuſpenſus, aut inter chartas repoſitus: in ipſâ verò plantâ (ſi non evellatur) ſeneſcens ſubfuſcum contrahit colorem: ſemen non multum abſimile Seſamoïdi minori, tenuius tamen, & copioſum, inter albam lanuginem latet: radix ſingularis eſt, nigricans, dura, capillaribus quibuſdam fibris ſepta, ſed annua. *Ptarmica Auſtriaca.*

Exit plerìſque aridis locis Viennæ vicinis ſecundùm agrorum margines, omnium autem copioſiſſimè ad Structuram illam magnificam à Cæſ. Maximiliano II. inchoatam, ſed non abſolutam, quam ad Phaſianos cognominant, aut novam Structuram appellant (etiam intra ipſa pometia in quibus varij generis arbores ſunt conſitæ) atque etiam ſicciotibus quibuſdam gramineis campis, ſingulis annis ſemine deciduo ſponte renaſcens. Floret Iulio. *Natales.*

PTARMICÆ nomen huic plantę impoſui, non quòd ſternutamenta moveat, ſed quòd reliquis notis ſatis aptè cum Dioſcoridis Ptarmica conveniat: tenues enim habet virgas, folia oleæ incana, molliora tamen, & Anthemidis pænè florem. Auſtriacam cognominavi, quia primùm in Auſtriâ infra Aniſum flumen, præſertim verò circa Viennam totius Auſtriæ metropolim, ſpontè naſcentem inveniebam: conſpiciebam *Nomen.*

ſpiciebam etiam in Pannoniâ transdanubianâ, Tirnavienſi itinere. A mulierculis thyzotomis Scabioſa appellatur, ſiccáque in totum annum ſervatur, & venalis proponitur.

Sibi autem perſuadent, illius decoctum pueris & infantibus propinatum, adverſus faſcinationes valde utile eſſe.

Ptarmica vulgaris.

Ptarmica vulgaris pleno flore.

Pyrethrum ſive Ptarmica pratenſis.

CETERVM, Ptarmica illa vulgaris notitiæ, in Belgicis pratis naſcens folijs longis, anguſtis, in ambitu ſerratis, flore Anthemidis albo, quam nonnulli Pyrethrum ſilveſtre appellant, paſſim in Germaniæ, Bohemiæ, Vngariæ, Auſtriæ, & Moraviæ pratis ſimiliter creſcit: Creſcit etiam in Angliâ.

AT iſtic etiam in quibuſdam pratis reperire eſt aliud ejus genus elegans, referente honeſto viro Iacobo Gareto Iacobi F. Aromatario Londinenſi, qui ejus iconem, quam hîc cum vulgari expreſſam damus, ad me mittebat.

Ptarmica pratenſis pleno flore.

EX eadem radice, quæ vivax eſt, & plurimis fibris capillara, naſcuntur ſingulis annis plures novæ virgæ, inſtar vulgaris illius, quas nulla ſerie diſtributa ambiunt ſimilia etiam folia, longa, anguſta, in ambitu ſerrara, ex quorum alis frequentes prodeunt rami, tenues, ſimilibus, minoribus tamen folijs ornati, quorum ſinguli in exiles pedicellos deſinunt, ſuſtinentes flores Pyrethro vulgari ſilveſtri quidem concolores, ſed multiplici foliorum ſerie conſtantes & plenos. Quo tempore floreat, non adſcribebat qui iconem mittebat: veriſimile tamen eſt, cum Pyrethro ſilveſtri ſimplici flore, ſuos flores explicare.

ASTER. CAP. VII.

ASTERIS non parva eſt varietas: nam in meis peregrinationibus obſervatæ mihi ſunt elegantes quædam plantæ, quæ ad illius genera referri poſſe videntur. Nos autem illas deſcribemus, initium ab eo Aſtere facientes, quod omnes doctiores legitimũ eſſe cenſent.

Aſter atticus legit. ſive 1.

VNICO plerumque aſſurgit Primus Aſter cauliculo, pedali, duriore & quodammodo lignoſo, lanugine pubeſcente, qui ſuperiore parte in ramulos dividitur caulem ſuperantes, quorum extremis ſquamata inſident capitula, folijs quinque ut plurimum longis, hirſutis, rigidiuſculis, & radiatim expanſis ſubtus exornata, in medio verò flos Chryſanthemi, aut Anthemidis, aureus: folia per caulem ſparſa mollia, lanuginoſa, candicantia, ut Lychnidis ferè, ſed anguſtiora: radix durabilis non eſt, ut quæ ſingulis annis pereat.

Frequentiſſimus eſt hic Aſter Granatenſi Regno, & agro Salmanticenſi in arvis, ubi Maio & Iunio floret: memini etiam olim Mompelhano agro, cùm in illâ urbe viverem, ad por-

Aster I.

Aster II. supinus.

Aster III. Austriacus I.

ad portam D. Ægidij, non procul Augustinensium cœnobio, atque alijs locis urbi vicinis frequenter colligere.

ALTER supinus est, cauliculis multis ab unâ radice prodeũtibus, donatus, humi magna ex parte stratis & diffusis, hirsutis: folijs numerosis, superiori pæne similibus, sed paulò viridioribus: singuli rami durum & foliosum sustinent caliculũ in quo flos luteus circinatæ rotunditatis, Buphthalmi aut Chrisanthemi æmulus: quo evanescente, caliculi in adeò dura & lignosa capitula evadunt, ut ungue vix frangi possint, atque semen, quod in ijs continetur & firmiter inhæret, eximi. *Aster supinus sive II.*

Inventur hoc genus quibusdam Castellæ novæ locis: semine ex Hispaniâ misso natum etiam excrevit, & fictilibus aliquot annis observatum: sed postea exemptum testâ, & horto commissum, subsequente hieme corruptum est. *Natales.*

TERTIVS, ex radice nigrâ, obliquâ, multis albicantibus fibris capillatâ, & lateribus propagines fundente, multa initio promit folia, Scabiosæ, aut, ut verius dicam, Succisæ folijs similia, dilutiore tamen viriditate, & tenui etiam interdum lanugine prædita, gustu aliquantulum acri & amariusculo: inter quæ prodit caulis cubitalis aut amplior, teres, plerumque rubescens, per quem sparsa sunt folia, jam dictis angustiora, mucronata, & nonnihil dentata: is extremâ parte in aliquot ramulos divisus est, magnos sustinentes *Aster Pannon. major, sive III.*

Aster IIII. Austriac. II.

Aster V.

flores, ex multis quinque foliorum luteis flosculis, atque in orbiculare caput congestis constantes, quos per circumferentiam ambiunt oblonga, latiuscula, plana folia, elegantissimo colore flavo, nullo autem (aut certè perexiguo) odore prædita: floribus succedens semen, inter villosam quandam in capitulis materiam latet, angulosum & quasi triangulare.

Natales. Passim ad Alpium Austriacarum & Stiriacarum radices aprico loco, nonnumquá etiam umbroso nascitur, ubi Iulio floret; Augusto ejus semen maturum est: at in Leytenberg, multisque alijs collibus Viennæ vicinis, ubi etiam frequens crescit, Iunio flores producit, semen Iulio.

Aster Pan. salign. folijs, sive IIII. CUBITALES habet Quartus caules, striatos, firmos, virides, multis folijs Tertio angustioribus, saligneа ferè referentibus, nullâ tamen lanugine pubescẽtibus, sed viridibus, duris, in ambitu tenuiter serratis (quod à pictore prętermissum est) nec acrimoniâ carentibus, præditos, supremâ parte in ternos aut plures ramulos divisos, sustinentes capita è multis viridibus foliolis sibi invicem incumbẽtibus compacta, quæ tandem in flores sese explicant non minùs amplos quàm superioris, minore tamen disco sive medio orbe, & angustioribus eum ambientibus foliolis, in extremo bifidis, lutei coloris: radicem nigricantem, fibrosam, adnatis se mirificè propagantem, & sub tellure serpentem.

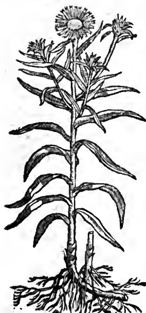
Natales. Frequens est in montanis sicciori búsque pratis, cæduis silvis, montibúsque Viennæ vicinis, unâ cum duabus succedentibus interdum nascens: etiam in Moraviâ. Florere incipit Iunio.

Aster lanuginoso folio sive V. QUINTUS multis etiam ab unâ radice assurgit caulibus, gracilibus, firmis, cubitalibus, virentibus aut purpurascentibus, subhirsutísque, quos confuso ordine ambiunt frequentia folia, longa, salignis similia, viridia, transversum digitum lata, ad terram nonnihil reflexa, latâ sede caules amplectentia, molli lanugine obsita, sapore subamaro & acri: summo cauli insidet capitulum multis foliolis & veluti squamis constans, orbem satis magnum continens, è plurimis luteis, muscosis flosculis compactum, nullo odore commendatum, quem numerosa ambiunt longiuscula foliola Helenij florem ambientibus foliolis similia, angustiora tamen, flavi coloris, sed dilutioris, quàm medius orbis: circa summum caulem, à foliorum exortu, terni, interdum quaterni aut plures exeunt ramuli, summum ipsum caulem superantes, singuli florem primario similem sustinentes: resiccatis floribus, semen exiguum in ijs capitulis continetur, quod maturum, cum pappo, sive villosa sua cæsarie à vento discutitur: radix admodum fibrosa est, nigricans, subinde novas propagines è lateribus producens, & recentibus fibris sese firmans.

Provenit

Provenit plerisque locis ad montium & collium radices secundum vias, agro Viennensi, & cæduis Pannoniæ silvis. Floret etiam Iunio: semen Iulio maturum. *Natales.*

Aster VI. Austriac. IIII.

Aster VII. Austriac. V.

HVMILIOR est superiore Sextus, pedalem altitudinem rarò superans, numerosas à radice (non minus fibrosâ quàm Quarti, nec pauciores illâ propagines agente) proferens virgas, graciles, duras, virides, quas frequentia, sed confuso ordine nascentia ambiunt folia, superiore angustiora, nigriora, duriora, mucronata, Ptarmicæ vulgari sive Pratensi, quæ & Pyrethrum silvestre vulgò dicitur, non dissimilia, minimè tamen per oras serrata, amariusculo sapore, cui nonnihil acrimoniæ adjunctum sit: summis virgis insident flores, superiori formâ similes, attamen minores, capite etiam foliato, sive crebris foliolis imbricato: ramosæ etiam circa summum sunt virgæ, sed rami matrem rarius superant: semen superiori simile. *Aster angustifol. sive VI.*

In umbrosis montium urbi Viennæ vicinorum pratis, in ipsis etiam collibus herbosis, atque in silvulâ ad Danubium sita paulò supra Ebersdorf arcem Imperatoriam, primo cum semisse ab urbe Viennâ miliari copiosè crescit. Floret paulò serius posteriore. *Natales.*

MVLTA sunt Septimo generi folia, circa sedem angusta, per summas oras latiora, cuspide obtusa & quasi orbiculata, Bellidis folijs non valde dissimilia, supernè atque infernè lanugine quadam nonnihil pubescentia, gustu primum exsiccante, deinde amaro: ex horũ medio caulis exit dodrantalis, foliosus, hirsutus, capitulum in summo gerens è numerosis, mollibus, & purpurascentibus foliolis conflatum, & in eo magnum florem, multis tenuibus longisque ex cæruleo purpurascentibus foliolis, flavum orbem vallátibus, constantem, qui maturus in pappum evanescit: radix est Bellidis aut Scabiosæ, lateribus propagines fundens, & albis fibris capillata. *Aster albi. numer flo. sive VII.*

Oritur herbosis Austriacarum alpium jugis. Floret Iulio. In hortos translata, sub finem Maij & Iunio floruit, subsequens deinde hiems abstulit & corrupit: ex earum enim stirpium est genere quæ cultura vix mitescere volunt. *Natales.*

HIS adjiciemus Octavum Asterem vulgaris notitiæ, qui florem habet constantem purpureis seu potius cæruleis foliolis orbem luteum ambiẽtibus: nam tametsi à plerisque alijs descriptus sit, quia tamen multis Pannoniæ & Austriæ locis & in ipsa etiam Moravia, nascentem observabam vel latiore folio, vel angustiore præditum (duorum enim generum invenitur) latifolium quidem Viennensi agro, & plerisque alijs sicciotibus locis, angustifolium verò (cujus & pumilum genus est) in quibusdam montibus & pratis: suum locum inter reliqua Asteris genera illum obtinere volui. *Aster carul. Italorum sive VIII duorum generũ.*

GRÆCIS porrò ἀστὴρ ἀττικὸς καὶ βουβώνιον: Plinio, Aster & Bubonion, nonnullis Inguinalis. *Nomina.*

Aster VIII. Italorum & Fuchsij.

Oculus Christi.

Amellus Virgilij.

nalis. Mompelliani Primum appellabant Oculum Christi, quo istic vivebam tempore: Hispani *Bobas*, quam vocem à Bubonij vocabulo deductam puto, aut quod Inguinum tumoribus, quos illi *bobas* vocant, medeatur: unde etiam Latinis Inguinalis. Reliquorum gentium, nullum vulgare nomen intellexi ab incolis earum Provinciarum in quibus crescit: Secundo autem Supini cognomen posset adijci. An Tertius Lobelio Adversariorum pagina 148. notus fuerit, me latet, cùm ille suo unicum florem tribuat, hic plures flores sustineat: illum tamen Pannonicum majorem vocare licebit: Quartum, Asterem Pan. saligneo folio; Quintum, Pan. subhirsuto salicis folio: Sextum, Pan. angustiore folio: Septimus, Virgiliano Amello quodammodo respondere videtur, & forsitan Amellus alpinus dici queat: nam in alpinis pratis, ut dixi, nascitur: Octavus, Italorum & Fuchsij Aster est.

DORONICVM. CAP. VIII.

VARIA Doronici genera in Pannonicis Noricisque, sive Stiriacis Alpibus nascentia observabam, ab illis quæ in Belgicis hortis alebantur, diversa: Belgica verò Austriacis (quibus antea ignota) accersitis meâ operâ è Belgio usque eorum stirpibus, communia facta.

Doronicum latifolium.

Doronicum latifolium.

LATIFOLIVM, quale in Belgicis hortis alebatur, in Allobrogicarum Alpium scopulis supra Lemanum lacum sponte nascens colligere memini anno M. D. LIIII. dum è Narbonensi Galliâ per Helvetios in patriam redirem. Id Lobelij Tertium est in Observationibus.

Doronicum angustifol.

EIVS ordine Primum, longiore folio, ad Plantaginis folium quodammodo accedente, munere Parisiensis cujusdam hortulani, qui Burdigalæ vicinis locis delatum afferebat, primus Petro Coldebergio Pharmacopæo doctissimo Lutetiâ rediens communicavi; is tum in Burgenhout vicino Antverpiæ pago hortū alebat.

Doronicum II. Austriac. minus sive I.

EORVM autem Doronici generum, quæ in Austriacis, Stiriacisq; jugis à me observata, Primum (ut a minoribus initium faciamus) caule est brevi, pedali duntaxat, molli, hirsuto, striato: folia illi rara, parva, crassa, longiuscula, supinâ parte admodum viridia, & quodammodo splendentia, omnino tamen villosa, pronâ autem lævia, dilutius virentia, at quæ caulem ambiunt, angustiora sunt, omnia portò peracris saporis: summo caule unicū plerumque fert florem Tertio Lobeliano similem, sed magis aureum, quo evanescente, succedit exiguum semen nigricans, lanugine & pappo coronatum, quod levi aurâ excutitur, & venti arbitrio fertur: radix parva, geniculata, & internodijs distincta, nigricans, crassioribus candicantibus aliquot fibris donata, gustu aromatico.

Natales.

Primum id observabam in Sneberg, deinde in Snealben & Neuberg: nusquam verò majore copia quàm in summo Etscheri jugo, inter saxa, tenui nigráque terrâ leviter tecta. Floret Iulio, nonnumquam etiam Augusto, quo mense semen subinde maturitatem consequitur.

ALTERVM

Doronicum II. Austriacum I.

Doronicum III. Austriac. II.

Doronicum IIII. Stiriacum.

ALTERVM caulem habet aliquando cubitalem, rotundum, striatum, viridem, intus concavũ, capitulum in summo caule magnum, ex multis flosculis luteis cõcavis, & quinque crenis divisis congestũ, quod ab alijs longiusculis & in extremo crenatis folijs, fulgore auri splẽdentibus ambitur, non inodorũ: semen superiori simile, cum suo pappo facilè evanescens: folia circa radicẽ longo pediculo inhærentia, orbiculata ferè sunt, sensim tamen à pediculo in latitudinẽ sese explicant, in ambitu dentata & serrata, quæ verò caulẽ ambiunt, longiora, & ab ipsa statim pediculi sede in latũ expansa, omnia saporis acris & amari: radix ex viriditate candicans, minimum digitũ crassa, geniculata, & quasi squamata, internodijsq; distincta, sed nodis sursum tendentibus, non infernè, ex inferiore geniculorum parte longas agens fibras, albas, satis crassas, & propagines in lateribus, gustu ferè succi è glycyrrhizæ radice expressi & densati. *Doronic. III. Austriac. alterum.*

Invenitur in Etscher, Durrenstain, & quibusdã alijs Austriacarũ, Stiriacarumq. Alpium jugis, inter saxa, in profundis scrobibus, ubi perpetuæ sunt nives, sed illis repercussione radiorũ Solis rupes & saxa ferientis, solutis parte saxis vicinâ, & veluti in fornicem cõcameratis, nusquam tamen abundantius quàm in Durrenstain. Floret Iulij initio, aut etiam serius, in hortos verò translatum, ubi non diu permanet, Maio plerumque. *Natales.*

HVMILIVS plerumque est Tertium, & capite floris majore, folijs à pediculo statim pæne orbicula- *Doronic. IV. Stiriacum*

Doriceum v. Germanicum.

Doriceum vi. Pannonicum.

orbiculatis, ut in Cyclamino, alioqui superiori non dissimilibus: radicum item nodi & propagines neque in hoc, ut nec in præcedente, deorsum tendunt (nodi autem in hoc minus apparentes) aut ansarum instar longè à matre sese spargunt: sed quasi matri contiguæ sursum tendunt, & extra terram folia promentes, fibris in tellure sese firmant, ne quis sine fibris ... utrinque ansatas existimet.

Natales. Nascitur in Veytzalben supra Neuberg in Stiria: & eodem quo præcedens genus tempore floret.

DORONICIS etiam adnumero tres sequentes stirpes, quarum Prior in omnibus ferè pratis sublimioribus ad Alpium radices, tum in ipsis Alpibus Austriæ sitis frequens est: præsertim verò in Wechsel, ad cujus radices Maio florebat, in ipso autem jugo, qua Septentrioné, & Orientem spectar, serius. Eruebam etiam his proximis annis in cæduis silvis ad Mœnum amnem sitis, circiter mille passus infra urbem Francofurtum ad sinistram. Memini etiam in montanis Belgicæ cæduis silvis erutam, ad nos Machliniam aliquando adferri, Damasonij appellatione.

Doronic. v. German. EA porrò terna aut quaterna summa tellure fundit folia, Plantagini latifoliæ ferè æqualia, longiora tamen, & ad Digitalis, luteum seu pallidum florem ferentis, foliorum similitudinem magis accedentia, nervis distincta, mollia, viridia, supernè nonnihil villosa, infernè candidiora & læviora, bina semper ex adverso nascentia, gustu nonnihil amaro, & acri: caulem habet ferè cubitalem, nudum, rotundum, hirsutum, qui superiore parte in paucos ramulos divisus, calicem sustinet hirsutum, ex quo magnus emergit orbis multis flosculis luteis in quatuor foliola divisis, constans: eum orbem ambiunt quindena aut plura folia, Doronico latifolio similia, latiuscula, & per extremum crenata, coloris flavi elegantis: semen floribus succedens, ut in Doronici generibus, in pappum evanescit: radix minimi digiti crassitudinem pænè æquat, nodis quibusdam informibus distincta, multisque fibris donata, lateribus propagines fundens, & singulis annis nova germina proferens.

Doronicum Pannonic. sive vi. ILLI non valde dissimilem satis copiosè nascentem inveniebã, vicinis Nemethwywar, munitissimæ Ill. Balthasaris de Batthyan arci, cæduarum silvarum declivibus: plura tamen secundùm radicem habebat expansa folia, minus nervata & angustiora, angustiora etiam quæ caulem ambiebant, perinde tamen ut illa ex adverso nascentia, quę cũ suo caule nonnihil hirsuta erant: ejus suprema pars in plures ramulos dividebatur, sustinẽtes hirsutos calices, unde emergebant similes ferè flores, coloris tamen aurei elegantissimi, duplici interdum foliorum, medium orbem ambientium, & quodammodo per extremum fimbriatorum serie constantes: radix gracilior est Superiore, non paucioribus tamen fibris adnascentibus

tibus

tibus donata, quàm illa. Maio etiam florebat. An porrò hoc genus Montana Doctissimi viri Simonis de Tovar, an alterum secundo loco descriptum?

Doronicum VII. Austriac. III.

SEXTVM genus omnium maximum, bicubitalem interdum aut ampliorē habet caulem, minimi digiti plerumque crassitudine, striatum, hirsutum, summo cacumine in aliquot alas divisum: folia circa radicem orbiculata, longo pediculo inhærentia, rugosa, & nonnihil hirsuta, quæ verò nullo ordine digesta caulem ambiunt, ampliora sunt, mucronata, in ambitu leniter dentata, pediculo nullo, sed instar foliorum Peruâni Hyoscyami latifolij, Tabacum majus vulgo vocari, caulem latiore basi amplectentia, viridia, hirsuta: flores extremis alarum ramulis insident magni, vicenis aut tricenis oblongis folijs, & orbem satis latum ambientibus constantes, lutei coloris, odoris expertes: semen ut aliorum Doronici generum, striatum, virescentis tamen coloris, quod cum suo pappo, auræ leni flatu defluit, initium ab exteriore ambitu faciēs, quemadmodum & in reliquis Doronici generibus: radix ex viridi candicans, nodosa, squillulæ similis est: sed ubi propaginibus aucta est, crassior fit, & ex multis veluti corporibus in unicum conflatur, & coalescit. *Doronicum maximum Austriacum, sive VII.*

Secundùm rivos è montibus labentes, locis umbrosis in descensu jugi Wechsel primùm observabam, unde in hortum translatum mihi egregiè propagatum fuit: sed postea longè majore copiâ, declivibus, silvosis tamen, locis Etscher & Herren alben inveniebam Augusto flores proferens, cùm in Wechsel floreret Iunij initio. In hortis cultum Maio flores dat, veluti & in montanis silvis ultra Dravum, Pannoniâ interamni, ubi anno M. D. LXXIX. frequentissimum etiam observabam: semen in hortis Iunio maturum. *Natales.*

NVLLVM Primi & Quarti generum in Austriacis & Stiriacis jugis observatorum vulgare nomen mihi compertum est: Venatores, pastoresque montani Secundum & Tertium genus Gemsewurtz/ hoc est, Rupicaprarum radicem appellant, & adversus vertiginem non minus commendant, quàm Auriculæ ursi flavo flore radicem, viribúsque firmandis adprimè utilem esse ferunt. Quartum genus, ut dixi, Alismatis seu Damasonij nomine ad nos missum, nec absimile videtur illi plantæ quàm Matthiolus pro Alismate exhibet. Meminit etiam hujus, ni fallor, Iosias Simlerus ad calcem Commentarij de Alpibus. Mutterwurtz/ait, à quibusdam dicta, veluti plantago quædam Alpina, folijs plantaginis, leniter hirsutis, flore Doronici, radice aromaticâ. *Gemsewurtz.*

CONYZA. CAP. IX.

TRIPLICEM Conyzam facit Dioscorides, majorem, minorē, mediam: binas priores in calidioribus regionibus sponte nascentes observabam: postremā etiam vidisse puto. *Conyza veteribus triplex.*

MAIOR plures ex eadem radice emittit caules, sesquicubitales plerumque, aut majores, duros, lignosos, hirsutos, pingues, obsoleti coloris: folia in his multa, inordinata, alternis caulem amplectentia, duplo quàm Oleæ majora, hirsuta & pinguia, seu glutine quodam & pinguedine obsita, ex viridi pallentia: flores ut plurimum extremis ramis spicæ instar innascuntur lutei, rotundi, Senecioni ferè similes, & in pappum, ut illius, evanescentes: semen exiguum, cinerei coloris: radix crassa, fibrosa, vivax & multis annis perstans, quotannis novos pluresque caules proferens. Tota planta pinguis, glutinosa, & odorata cum quadam gravitate. *Conyza major.*

Supra Olysipponem frequentissima ad collium Tago flumini imminentium radices, Murciano item Valentinóque regno, atque etiam Narbonensi agro juxta vias & vinearum margines. Aliquando apud nos in Belgica fictilibus sata provenit, & egregiè flores protulit, ideóque florentem depingendam curabam: verùm cùm hiems subsequens illam abstulisset & corrupisset, non potuit radix adulta exprimi. *Natales.*

MINOR

Conyza major. Conyza III. Austriaca.

Conyza minor. MINOR rarò plus uno assurgit caule, cubitali, plerumque minore, ramoso, hirsuto etiam & glutinoso, sed magis virente quàm superioris: folia sunt triplo minora, ad Linariæ folia accedentia, villosa tamen pinguiáque etiam illa: extremi ramuli secundùm longitudinem, veluti in Majore, flores sustinent, minores & longè minus splendidos, in pappum similiter evanescentes: radix (omnium quidem quas observavi ejus generis stirpium) singularis, & annua. Tota planta odoratior est Priore.

Natales. Crescit autem frequentissimè in agris non procul Madritio, via quâ Toletum itur. Memini etiam in Galliâ Narbonensi sępe legere infra silvulam illam, secundùm quam via est à Mompelio Peraul, stagnis adjacentem pagum, dum ad maritimam herbationem proficiscerer. Viennæ Austriæ etiam mihi nata, semine ex Hispanijs accepto, aliquot annis in horto perstitit, ex semine deciduo rediviva. Floret autem cum Majore, sub Autumnum videlicet, & subinde semen profert.

VERUM C.V. Leonhardus Rauwolfius Doctor Physicus, aliud hujus genus circa Tripolim Syriæ observavit, quod primo libro sui Itinerarij describit his verbis.

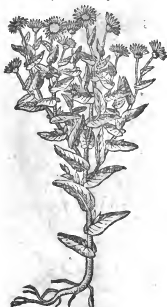
Conyza minor Rauwolfii, fortè majoris genus. Eo loco conspiciebam Tithymalum paralium, Conyzæ præterea minoris genus, plures ex eadem radice proferẽs cauliculos, circiter pedem aut paulò amplius altos, quorum nonnulli sunt surrecti, potissima verò pars humi procumbit, nouásq; fibras agens, subinde alios cauliculos producit: longiuscula habet Oleæ folia, pinguia, subhirsuta, satis gravis odoris, cui tamen suavitas quædam admixta sit: alioqui floribus & ceteris notis Majore non valde dissimilis.

TERTIAM autem legitimam nemini adhuc cognitam arbitrabar, cùm Hispanicas stirpium Observationes evulgabam, quia hoc nomine ab alijs exhibita, mihi nõ satisfaciebat; sed nec adhuc mihi probari potest. Postea tamen in Austriâ versans, stirpem quandã sponte nascentem inveni, quæ non incommode referri posse videtur ad Conyzam Tertiam Dioscoridi descriptam, locis non riguis, ipso asserente, crescentem.

Conyza III. Austriaca, legitima fortè Diosc. PEDALES verò habet interdum caules, rectos, firmos, duros, incanâ lanugine tectos, quibus longa inhærent folia, Conyzæ majoris foliorum amplitudine, mollia, incana, hirsuta, dorso prominente, longiore, quæ circa radicem sunt, pediculo, quæ autẽ superiorem caulis partem amplectuntur, brevi, aut prorsus nullo: ea trita, non injucundum spirant odorẽ, gustata amariuscula & acriuscula deprehenduntur: flores extremo cauli, & ramulis illi inhærentibus insident magni, Helenij florum formâ, multis foliolis luteis medium discum seu orbem pallescentem ambientibus, nullo odore præditi: radix longa, tenuis, nigricans, serpens, subinde ad ipsa capita, unde caules prodeunt, multas candicantes fibras undique spargens, resinaceum quidpiam olet, gustatáq; amara & acris deprehenditur, vivax & perennis.

Exit

Conyza media, vulgaris.

Conyza Matth. Baccharis Monspel.

Exit sponte siccis & aridis locis, herbiferis tamen, decliuibus collium ad Zimmerin, qua ad Phasianorum iter est, primo ab urbe Viennâ miliari, ad Badenses thermas, Radaun, Petronellam, atque secundum vias publicas. Floret Iunio. *Natales.*

GRÆCIS porrò hęc planta κόνυζα dicitur: Plinius Conyzā vocat, & majoris radicē à quibusdā Libanotim appellari tradit. Theophrastus sexu etiam distinguit, majorem nominans marem; minorē, feminam. Gaza pulicariam vertit, propterea forte quam illi Dioscorides enecādis pulicibus tribuit facultatem: nam alia est Pulicaria dicta ob seminis cum pulicibus similitudinem. Hispani quidam *yerua pulgera*, nimirum ob similes, quas dixi, vires vocant. *Nomina.*

CETERUM frequentissima etiam est, in omnibus Regionibus quas peragravi, locis riguis, Conyza illa vulgaris, ab omnibus Tertia Dioscoridis aut Media credita, quę duorum est generum, Major & Minor: utraque pro ratione natalium humidiorum aut sicciorum, luxurians & uberior, aut retorrida. Hujus nullum vulgare nomen intellexi, nec ejus facultates mihi sunt compertæ: iconem tamen Lectoris oculis subijcere volui. *Conyza vulgaris Major & Minor.*

QUÆ verò à Matthiolo Conyzæ majoris nomine exhibetur, Conyza esse non potest: sed ad Dioscoridis Baccharim accedere, non ineptè forsitan quis censeat, pro qua etiam Mompeliani cùm istic viverē, illam habebant: Salmanticenses verò, nescio quibus rationibus inducti, Helenium vocabant, nullis tamen notis convenientibus. Radicem porrò ex vino decoctam propinabant quædam vetulæ ad profligandam scabiem; in quem usum & nonnulli monachi ex ejus radice & folijs unguentum parabant. Nascitur etiam hæc sponte plerisque Pannoniæ & Austriæ cæduis montanis silvis: & illius iconem hic adijciendam existimavi. *Conyza Matthioli, Baccharis Diosc. ejus facultates.*

ALIAM autem plantam observasse in descensu Libani montis scribit Rauwolfius, XII. cap. Lib. II. sui Itinerarij, quæ plurimum ad Dioscoridis Baccharim accedere ipsi visa est: ex notis tamen, quas illi tribuit, potius ad ea Gnaphalij montani genera referenda videtur, quæ à doctissimo Fuchsio & alijs plerisque Pilosellæ minores appellantur, cum quibus ipse etiam Rauwolfius magnam (ratione florum) affinitatem habere refert. *Baccharis Rauwolfij.*

IACOBAEA PANNONICA. CAP. X.

VULGARIS illa multis Provincijs planta, quæ ab Herbarijs Iacobæa appellatur, etiam in Pannonijs, Austriâ, vicinisque Regionibus nascitur frequentissima. Inveniuntur tamen & aliæ stirpes, quæ, meo judicio, ad ejus classem referri possunt. *Iacobæa vulgaris.*

PRIMA, Iacobææ vulgari admodum similis, nisi tota mollior esset, caulem habet cubitalem, *Iacobæa Pannonica I.*

Iacobæa vulgaris.

Iacobæa II.

talem, ſtriatum, in multas alas inęqualiter diviſum, ſub quibus folia valde laciniata, mollia, & tenella, ſaporis amaricantis, & acriuſculi, odoris non injucundi: flores in extremis ramis rariores quàm in vulgari, minoreſque & pallidiores, qui maturi in pappum & lanuginem reſolvuntur, cui ſubeſt ſemen vulgari ſimile: radix, tametſi valde fibroſa, non eſt perennis, ſed ſingulis annis perit. Tota ſtirps mollibus villis, & pingui quodammodo lentore eſt obſita.

Natales. Creſcit in Pannoniæ & Auſtriæ cæduis ſilvis, præſertim in Leytenberg: plurimum etiam obſervabam in ſilvâ, Zollonock Ill. D. de Batthyan oppido, vicinâ, haud procul à ca[l]bonarijs fornacibus. Floret Iunio, & ſemine deciduo quotannis ſponte renaſcitur.

Senecio fœtidus. Quibuſdam Senecio fœtidus dicitur. Nec multum ab eâ differre videtur, quæ in maritimis Belgicæ aggeribus ſponte provenit: minus tamen craſſa eſt, neque adeò ſucci plena.

Iacobæa Pannon. II. TERNA, quaterna, aut plura habet Altera folia, latiuſcula, in ambitu leviter dentata, caulem cubitalem plerumque, angulosum, gracilem, per quem inordinata ſparſa ſunt folia, infimis paulò minora, at in ſupremo, anguſtiora, lata baſi ipſum amplectẽtia: in ſummo caule quaterni aut quini, tamquam in umbella naſcuntur flores, Iacobææ vulgaris floribus non multum abſimiles, ante quàm explicentur, ex atro rubeſcentes, ſed ubi aperti ſunt, auri fulgore ſplendentes, quos in ambitu ſtipant quindena aut plura foliola per extremum inciſa, supernè phœnicea, ſubtus verò quodammodo rubentia: ij flores maturi in pappum abeunt, cui involutum eſt ſemen nigricans, oblongiuſculum, vulgaris Iacobææ ſemini non diſpar: radix non valde magna, nigricans, tenuibus fibris candicantibus donata. ſub Autumnum nova denuo folia latiora, ad veteris caulis ſedem ſingulis annis producit. Tota planta mollicula, & quadam lanugine obſita conſpicitur: amaricantis autem eſt ſaporis.

Naſcitur apud Nemethwywar Ill. Balthaſaris de Batthyan, alijſque Pannonię & Auſtriæ inferioris montoſis & cæduis ſilvis. Floret Iunij initio, & ſub ejuſdem extremum finem, ſemen maturum eſt.

Iacobæa Pannon. III. CVBITALI interdum excreſcit Tertia caule, firmo, ſtriato, quem ambiunt folia lata, rugoſa, mucronata, per oras ſerrata, viridia, latiore baſi, & veluti appẽdicibus quibuſdam prædita, infimâ parte quâ caulem amplectuntur, ingrati & nonnihil acris ſaporis: quę verò à radice germinant, rotundiora ſunt & majora, ſed nullas appendices habent, perinde tamen ſerrata atque ſuperiora: ſummus caulis dividitur in aliquot ramulos, qui flores omnino luteos ſuſtinent, Iacobææ vulgari ſimiles, multò tamen majores, & ad Buphthalmi amplitudinem accedentes, maturitate in pappum evaneſcentes: ſemen obſervare non licuit: radix ſatis craſſa & candicans, ſubinde fibras, vulgaris Iacobææ inſtar, in latera expandit.

Natales. Provenit in Auſtriacis Stiriacíſque Alpibus: nuſquam tamen abundantiùs, quàm ſupra Herren-

Iacobæa III. latifolia I.

Herrenalben, qua longus ascensus est in Durrenstein. Copiosè etiam invenitur non procul à Zollonok. Floret Iunio & Iulio, in hortos translata, etiam Maio.

CRESCIT in ijsdem montibus, sed præser- Iacobæa Pan. IIII.
tim juxta rivulos & fluentes aquas, Iacobæa Quarta, longè major, amplioribus & magis mucronatis folijs. prona parte aliquantulum incanis, caule plerumque bicubitali: ceteris notis ferè cum Tertia convenit. Sed maturius quàm illa floret.

HAS binas postremas, initio ἀνωνύμους relinquebam, cùm nullum nomẽ meo judicio satis aptum illis tribuere possem: à florum tandem similitudine, inter Iacobææ genera referre, & Iacobęas latifolias montanas cognominare placuit.

Gesnerus in descriptione Montis fracti, ejus meminisse videtur his verbis. Conyzæ alpinæ genus, sesquicubiti aut amplius proceritate, corymbis florum luteis, fibris radicum albis pluribus & consertis, subamaris: à pecore non attingitur. Pastorum plerique Boni vocant, aliqui Goldtrut. Hæc eadem Simlerus ad finem Commẽtarij de Alpibus.

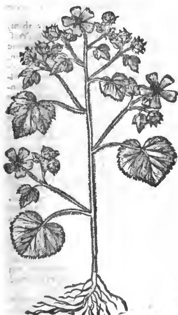
MALVA TRIMESTRIS.

CAP. XI.

PEDALI altitudine crescit hoc Malvæ Malva fœmina.
genus, caule rotundiusculo, tereti, viridi, lanugine tamen aliquantulum obsito, quem rara & nullà certâ serie distributa ambiũt folia, tenella, viridia supernè, infernè dilutiora: infimo cauli adnata, circinatę fermè sunt rotunditatis, in ambitu serrata: supremum caulem & ramulos amplectentia angulosa sunt, ad foliorum Althęæ formam pænè accedentia: flores summis ramulis inhærẽt satis magni, quinque folijs extima parte lunatis constantes, purpurascentis coloris, unguibus saturatiore purpurâ infectis, prodeuntibus ex umbilico staminibus pallidis, villis purpureis: semen in foliaceis capitulis planum: radix est parva, candicans, tenuibus fibris prædita, annua tamẽ, aut potius trimestris, quam subsequens hiems corrumpit.

Hujus siccam plantam suis floribus onustam, & chartæ implicatam mittebat ad me N. V. Ioannes Hoghelandius anno XCII. supra millesimum & quingentesimum, ex quâ subjectam iconem delineari curabam.

Malva trimestris.

ALTHÆA PANNONICA.

CAP. XII.

VULGARIS per Pannoniam est, agro- Althæa I.
que Viennensi, Althæa illa Belgicę pratis multisque Germaniæ locis communis.

ALIUD autem genus observabam, & Althæa Pannon. II.
etiam in Moraviâ, quod, licet folijs totâque pænè reliquâ facie cum vulgari conveniat: floribus tamen plurimũ ab eâ differt, quippe

qui

Althæa vulgaris.

qui ampli admodum sunt, Alceę floribus etiam majores, colore item illi vel respondentes, vel omnino fere candientes, quibus semen vulgari simile calicibus inclusum succedit.

Althæa Pan. III.

TERTIVM quoddam genus est, huic formâ non valde dissimile, sola in floribus differẽtia, qui minores sunt, vulgaris tamen floribus aliquantulum majores.

Althæa Pan. IIII.

VERVM & Quartum genus istic reperitur, cujus folia licet incana & mollia, in tres tamen majores lacinias divisa sunt: flores etiam paulo minores superiore, Belgicę seu vulgaris floribus magnitudine respondentes, sed colore dispares, nempe qui toti carnei, sive incarnati coloris sunt, multis intus staminibus nigricantibus: ceteræ notæ cum vulgari conveniunt.

Gaudent humidis locis, & secundum rivulos sitis. Florent omnes Iulio.

VNGARI vulgarem *feyer malua*, hoc est, albam malvam, & *mazola* appellant.

ALTHAEA FRVTEX. CAP. XIII.

Althæa arborea Lobelij.

QVAM Doctissimus Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Machliniæ usta semine peregrè misso, feliciter provenit, atque ex radice crassâ lentaque, qualis in Althęa vulgari, duriore tamen & quodammodo lignosa summâ parte, aliquot stolones protulit humanæ proceritatis, qui advenientе bruma marcescebant, singulis deinde annis novo vere plures protrudebant: flores Augusto demum producentes, semen Septembri, quo à ventis excusso & deciduo, aliæ etiã stirpes sponte renascebantur.

Althæa frutex I.

Althæa frutex I.

SED aliud genus in Hispaniâ observabam, fruticans, aut arbusculæ instar assurgens, crassiusculo stipite, lignoso, in multos magnosque ramos diviso, qui in alios minores, duros etiam, lignosos & minimè obsequentes, cortice cinereo lentoque tectos, findebantur: ejus folia Althææ folijs similia, minora tamen, magis rotunda, valde mollia, & prorsus incana: flos extremis ramulis, & inter foliorum exortus nascens dilutè purpureus quinque folijs constans, Malvæ vulgaris flori non dissimilis, & major quàm in Althæâ vulgari: semen planum, Althææ simile.

Natales.

Illam juxta urbem Horiuẽlam tantùm, extremis limitibus Valentini Regni, Murciano finitimi, observabam Martio florẽntem, apud Rhamni prioris alteram speciem, de qua libro primo: an verò perpetua esset fronde, cùm Hispanicarũ stirpium historiam scriberem, ignorabam, cùm mihi duntaxat eo, quo dixi, loco esset conspecta. Multis autem post annis ex ea stirpe, quæ semine mihi à peritissimo rei herbariæ & diligentissimo Iosepho de casa bona misso, Francofurti ad Mœnum nata est, & biennium in testaceo vase adservata, perduravit, deprehendi istam plantam folia non abijcere, nisi alijs novis enatis, ut pleræque stirpes perpetuâ fronde virentes, facere consueverunt.

Althæa frutex II.

NON minus rarum & elegans est Tertium Althææ fruticantis genus, non à me quidem observatum, sed cujus iconem ad me mittebat Iacobus Plateau. Fruticis modo assurgit, stolonibus

Althæa frutex II.

Alcea fruticosa Cannabino folio.

stolonibus lignosis, cortice nigricante obductis, quali etiam vestiti rami in quos stolones dividuntur: his nullo ordine distributa adnascuntur folia, angulosa, in paucas lacinias dissecta, in ambitu serrata, supernè admodum viridia, infernè quodámodo pallescentia: summis ramis innascuntur flores Rosæ instar ampli, elegantes, quinque foliis constantes, albis, quę multis purpureis venis prædita sunt: ungues purpurâ floridiore, quàm in Sabdarifæ (de qua paulo pòst) flore, infecti: ex umbilico prodeunt multa stamina flava, & stilus albus multifidus: an semen apud eum tulerit, me latet, vix tamen puto, quandoquidem ad me scribebat, sub Septembris finem illi demum flores protulisse: folia illi decidunt Novembri, extremo Aprili nova denuo germinare solent. Facilius fert frigidioris aëris injuriam: nec adeò tenera est, ut Sabdarifa.

Nata forsitan hæc planta semine, quali me donabat superiore anno Ioséph à casa bona, Althææ arboris duorum generũ appellatione, recẽs ab ipso in Creta insula collecto. Vni ex amicis quibus communicabã, provenit planta, quę sequente anno, nempe XCIII. supra M. & D. valde adolevit: nam ramos protulit bicubitales, cortice viridi tectos, cui inspersa est plurima incana lanugo, seu potiùs tomentum, ut in priore quod descripsi genere folia etiam habet incana, angulosa, & per oras dentata, illis tamẽ majora: flores minores, Althææ vulgaris florum magnitudinem vix superantes, quinque foliis cõstantes instar reliquarum malvarum, coloris rubri valde diluti, & ad carneum (si ita vocare licet) inclinantis, multis staminibus ex albo pallescentibus in oblongiuscu lo & crassiusculo stilo nascẽtibus & umbilicum occupantibus: floribus defluentibus succedunt plana capita, ut in vulgari malva, semen in orbem ferè quadam distributum continentia. *Althæa frutex III.*

ALCEA. CAP. XIIII.

VARIIS quas peragravi regionibus, Vulgarem Alceam sponte crescentem inveni: cùm autem ab omnibus qui Plantarum historiam scripserunt, ejus mentio fit facta, nõ existimavi diutius illi immorandũ.

Genus tamen illud, quod ex radicis capite plures crassas & lentas alias radices Althææ instar fundente, multos stolones seu virgas crassiores, interdum bicubitales producit, quibus inhærent folia magis laciniata quã sint vulgaris, ad Cannabina ferè accedentia, & flores innascuntur vulgaris floribus majores, pluribus Vngariæ & Austriæ locis circa sepes nascẽs observavi: his etiam proximis annis in Hassiâ & circa Francofurtum ad Mœnum conspexi: ut autem facilius agnoscant lectores quam intelligam, illius iconem adjiciendam esse existimavi. *Alcea fruticosa.*

SED peregrinum quoddam Tertium genus memini nobis in Belgica natum, semine à C. V. Alphonso Pantio Ferratia misso, quod à nemine adhuc descriptum arbitror. Illud ipsum etiam Viennæ Austriæ diu in horto alui, atque etiam Francofurti & Lugduni apud Batavos.

Alcea peregrina. RECENS igitur natum, folia habet silvestris & erraticæ Malvæ pænè similia, circinatæ quodammodo rotunditatis: deinde à radice minimi digiti crassitudinem æquante & in ramos devaricatâ, & summo capite quasi nodosâ, exeunt virgæ cubitales aut ampliores, in ramos divisæ, quibus innascuntur folia, ad jam dictæ modum laciniata, secundum verò extremos caules & ramos, tenuius incisa & multifida, ad verbenæ folia fermè accedentia: flores in summo caule & ramorum extremis copiosi & conferti, quinque folijs constantes, satis magni, dilutioris purpuræ colore, & quasi albicantes, intercursantibus tamen purpureis venis: floribus succedunt capitula, semen planum & compressum continentia, alterius quidem semini forma simile, sed multo minus & nigrum, quod maturitate decidens, proximo anno novellas plantas producit: vivax tamen est hujus plantæ radix, & multos annos perdurat, singulis annis novos caules proferens.

ALCEA AMERICANA. CAP. XV.

Alcea Americana.

LICET elegantissima hæc planta nunc sit vulgaris notitiæ: quia tamen video ejus historiam à recentioribus satis leviter adumbratam, atque ejus iconem non fideliter imitatam, operæ pretium me facturum existimavi, si paulò accuratiùs illam describerem, & iconem felicius expressam, qualem à Iacobo Plateau accipiebam, Lectoris oculis subijcerem.

CAVLEM autem habet rectum, striatum, purpurascentem, binos aut ternos cubitos altum, vel etiam altiorem, si in horto pingui solo, seratur (in fictilibus sata brevior est) quem ab imo multa ambiunt viridia folia, nulla observata serie, hinc inde sparsa, infima serrata quidem in ambitu, sed non laciniata, quæ medio cauli inhærent, in tres lacinias dentatas divisa, suprema autem in quinque, Cannabinorum foliorū instar, dissecta, summo fastigio, veluti in gemmularum & angustorum foliorum spicam desinentem: singulares fert in singulis alis calices molliter echinatos, è quibus exit flos magnus quinque folijs præditus, coloris ex albo pallescentis, quorum ungues saturâ & nigricante purpurâ, radiatim in folia se spargente, infecti, ut in Alceę illius vesicariç seu Hypecoi Matthioli flore, floris umbilicum occupât multa stamina apicibus flavis prædita, & stilus medius supremâ parte ramosus, albus: floribus valde fugacibus (nam ἐφήμεροι sunt) succedūt brevia, echinata, acuminata capitula pentagona, interius villis albis obsita, semen continentia quale fere Stramoniæ: radix quidem multis candicantibus fibris ut plurimum constat, sed non est vivax, nam sequente hieme perit, & singulis annis novâ satione adquirēda, apud nos saltem, quibus rarissimè fert semen: etenim cum sero admodum, nempe sub Augusti finem, vel Septembris initio floreat, & frigoris sit impatiens, primæ pruinæ illam corrumpunt. Solis orientis radijs delectari videtur, & frequenti rigatione.

Sabdarifa. Ex Italiâ primum semen ad nos missum Sabdarifæ appellatione (nescio an tale nomen apud quos sponte nascitur obtineat) deinde ex Hispaniâ, pro genere Malvæ Indicę elegantis: haud dubiè ad Malvæ seu potiùs Alceæ classem referenda, propterea Alceam Americanam nuncupavi.

ALCEA ÆGYPTIA. CAP. XVI.

Bamia del Cayro. Alcea ægyptia. PEREGRINVM etiam est hoc Alceæ genus, ex Ægypti Alexandriâ primùm Italiæ communicatum, inde Germaniæ & Belgicæ, *Bamia del Cayro* appellatione.

ROTVNDO autem assurgit caule, recto, virescente, sesquicubitali: cui inhærent nulla etiam

Alcea Ægyptia.

Phlomis Lychnitis.

etiam serie disposita folia, circa infimam quidem caulis partē Malvæ folijs pænè similia, angulosa & in ambitu serrata, à medio verò caule ad summum, in quinque profundas lacinias, instar foliorum Sabdarifæ, divisa, dilutius virentia: flores in alis nascuntur Sabdarifæ quidem formâ & colore ferè similes, pallescentes videlicet, minores tamen, sed non minus fugaces: his succedūt crassiuscula, longa, pentagona, villis obsita, & mucronata capita, semen Orobi, seu potiùs Leontopetali seminis instar continentia, lanugine tamen quadam leviter tecta: radix in aliquot fibras sparsa, non vivax tamen: nam primæ etiam pruinæ totam plantam corrūpunt, sic ut non mirum sit, si ad frugem pervenire nequeat. Hujus etiam icon à Iacobo Plateau missa, à diligente pictore in ligneâ tabellâ, me curante, quemadmodum & superior, expressa est.

DILIGENTISSIMUS Prosper Alpinus qui librum de Ægyptiacis plantis scripsit, illius etiam meminit, Bammiámq; appellat, & fre- *Bammia Alpini.*
quentissimam in Ægypto nasci tradit. Præterea eam gentem, illius seminibus, non secus quàm Europęi ex Phasiolis, pisis, alijsque leguminibus fercula parare ait, frequentissi- *esculenta*
mè autē his ferculis vesci in jure carnium paratis: frigida & humida in primo gradu apud Ægyptios censeri, habereque vim resolventem & emollientem: proinde pectori ac pul- *ejus facul-*
monibus convenire, vētrem emollire, ac lu- *tates.*
bricum reddere, fomenti vel emplastri modo folia apposita inflammationes resolvere, dolores mitigare, tumores emollire, concoquere, ac ad suppurationē, suppurandos, movere. Mulieres ad uteri duritiem, ipso referente, fomentis, emplastris, insessionibus, ex folijs & fructibus procuratis, multa cum utilitate utūtur: in renum verò inflammatione, & calculis ex ijsdem paratum decoctum per os cum saccharo candido sumptum aliquibus diebus, pro selectissimo auxilio habēt: ad ophthalmias etiā, finita fluxione, decoctum collyrij modo usurpant, atque cum eo fovere latus dolens in pleuriticis solent.

NON dubium est, quin illa ipsa sit planta quam Rawwolfius in segetibus nascentem cum alijs quibusdā stirpibus observabat non procul ab Ana urbe, ad Euphratem sita, ut refert lib. 11. cap. v. sui Itinerarij, & incolis *Lubie* Lubie En-
Endigi nomine, hoc est, Phasioli indici, cog- digi.
nitam esse asserit, ex multis autē notis, Theophrasti ἐρύσιμον esse censet: quam vocem cur *Theoph ἐρύ-*
Gaza Trionum latinè reddiderit, causam *σιμον.*
non video.

PHLOMIS LYCHNITIS.
CAP. XVII.

NON sum ignarus varias stirpes pro Phlomide Lychnitide proponi ab Herbariæ rei Scriptoribus: nulla tamen, meo judicio, ad Diosc. descriptionem propius accedere videtur, quàm quæ à nobis proponitur. *Phlomis*

FOLIA autem supra tellurem fundit crassiuscula, Salviæ tenuifoliæ pænè similia, longio- *Lychnitis*
Diosc.

Verbascum sil. Matthioli.

ra tamen & angustiora, candicantia, inferiore parte densâ & ferè albâ lanugine prorsus obsita: inter hæc exeunt cauliculi dodrantales plerumque, interdum paulò majores, quadranguli, villosi & candicantes: è quorum geniculi bina folia longiuscula, superioribus similia, inter se opposita alternatim nascũtur, cauliculorum fastigia, breviora habẽt, & sede latiuscula prædita: flores Lamij, lutei coloris, circa extremos cauliculos verticillarim ex densa lanugine & quasi villis quibusdam pallidis prodeunt, comâ plerumque inflexâ & nutante: radix nigricans est & lignosa.

Natales. Exit hæc collibus, siccioribúsque, & petrosis locis per universam Hispaniam & Lusitaniam: observaveram & antea in Narbonensi Galliâ.

Floret Maio & Iunio, semen autem subrufum Verbasco silvestri Salviæ folio ferè simile in vasculis Iulio profert.

λυχνῖτις. θρυαλλίς. PHLOMIS hæc Græcis λυχνῖτις, à quibusdam θρυαλλὶς appellatur: Latinis Lychnitis & Thryallis: Mompelliani, dũ apud eos vivebam, Verbascum silvestre vocabant: *Candilera, Meuchera.* Castellanis *Candilera*, Granatensibus *Menchera*, eadem prope ratione dicitur, quia scilicet ejus folia, non modò sicca, sed etiam recentia oleo imposita ellychnij vicem supplere possint si accendantur, quod etiam illis tribuit Dioscorides.

AN ullas alias dotes habeat, neminem veterum scribere memini.

Horminum silvestre I.

Verbascum sil. Matth. ILLVD verò hîc adijciendum putavi, Verbascum Matthioli silvestre Salviæ folio, & quorundam aliorum, magnâ copiâ in jugis illis montium qui Lusitaniam à Bæticâ distermi-*Matulera.* nant, nasci, ubi ab incolis *Matulera* dicitur: sunt autem illi montes pars ejus, qui Hispanis *Sierra morena* vocatur, hoc est, mõs niger, & Veterum Mons Marianus esse creditur. Tota etiam Bætica Silvestri illo Verbasco abũdat, quo porrò nomine vulgari Bætici appellẽt, nõ intellexi.

HORMINVM SILVESTRE.
CAP. XVIII.

Horminum sil. I. Scarlea. Horminum sil. II. Colus Jovis. HORMINI silvestris appellatione, comprehendo Scarleam vulgo Herbariorum nuncuparã, tum eam quæ à nõnullis Colus Iovis vocatur: sunt enim revera Hormini genera.

Scarleam porrò sponte nascentẽ, videre non memini: sed in hortis dumtaxat cultam, & valde familiarem. Quæ verò præpinguibus & lento humore quomodo perfusis est ramis, flavo flore, Colúsque Iovis cognominatur, per universam Pannoniam adeò frequens est, ut nihil illâ vulgatius sit ad collium & montium radices, atque etiam ad sublimiorum & editiore loco sitorum hortorum margines, inter sepes & arbores. Nascitur & multis Austriæ locis: atque memini ante multos annos ad lacum Lemannum sponte nascentem observare. Est præterea tertium genus vulgo notum, de quo suo loco.

Ceterùm ad Hormini silvestris classem referendas etiam censeo nonnullas alias stirpes, quarum Historiam hoc capite scribere animus est.

Hormini sil. II. flores.

Hormini sil. II. caulis cum radice.

Horminum silvest. III.

Horminum sil. III.

ALIQUOT habet Prior caules, cubitali interdum longitudine assurgentes, quadrangulos, nonnihil villosos, firmos, geniculatos: folia ampla, hispida, mucronata, in ambitu serrata, rugosa, singulis geniculis ex adverso adnascentia, Scarleæ folijs haud multum absimilia, minus tamẽ incana, & odore minus gravi: ex alarum cavis oriuntur ramuli, floribus purpureis (minoribus quàm Scarleæ flores, & Lavendula vix majoribus) verticillatim usque ad extremum onusti, inflexam & veluti procumbentem atque nutantem spicam efformantes: semen in vasculis pusillum, nigricans: radix illi magna, pollicari crassitudine, nigro cortice obducta, dura, vivax, singulis annis nova germina producens.

Natales.

Invenitur passim Viennensi agro juxta vias, in montanis pratis circa Marię cellã, & S. Crucis Abbatiam, supra Badẽses thermas, & plerisque Alpestribus Austriæ atque Stiriæ locis: quinetiam apud Marcomãnos, & apud Hirtzpach pagum ferri fodinis nobilem, supra Noribergam Pragensi itinere reperire memini. Floret Iunio, semen Iulio mense perficitur.

Gallitrichũ.

ILLIUS porrò silvestris Hormini, quod Gallitrichum quidam cognominant, non meminissem, quia ab alijs jam exhibita: nisi plures ejus species & florum colore, & foliorũ formâ nonnihil inter se differentes inveniri observassem.

Hormini sil. IIII. species.

LONGA habet Prior secundùm radicem folia, parte inferiore latiora, deinde sensim in mucronem desinentia, nullis lacinijs divisa, sed per oras dumtaxat serrata, supernè viridia,

Hormini sil. IIII. prima species. Hormini sil. IIII. quarta species.

& nullis villis obsita, rugosa tamen, infernè autem villosa, odore reliquorum Hormini generum gravi, & sapore amaro: caules cubitales, quadrangulos, geniculis distinctos, villis obsitos, quos ad singula genicula, bina semper folia inter se opposita amplectuntur, superioribus paulò minora: extremus caulis plerumque purpurascit, pinguisque est, & desinit in longiusculam, prępinguémq; spicam florum hiantium, galeaque editiore prædıtoıum, coloris purpurei saturarioris elegantissimi: semen deinde in caliculis, rotundum, nigrum: radix crassa est, nigra, multis fibris prædita, vivax, singulis annis nova germina proferens, novósque caules producens, secundùm radicem subinde fibras agentes.

Hormini sil. IIII. species altera. ALTERA ejus species, illi quidem similis, sed floris colore variat, qui prorsus niveus est, folia etiam incana, non virentia: in reliquis notis conveniunt.

Hujus unicam stirpem Maio mense florentem primùm observabam anno M. D. LXXIX. in ficcioribus pratis Sopronio Pannoniæ vicinis, & erutam deferebam Vieonam in D. Aicholzij hortum, ubi aliquot annis permansit, & deciduo semine multiplicata est, atque alijs communis facta.

Hormini sil. IIII. species tertia. TERTIA species majore altitudine excrescit, caule quadrangulo, ut reliquę species, & folijs ad singula genicula ex adverso oascentibus; sed ejus extima pars non purpurascit, verùm virescens est: flores tametsi forma similes, dilutioris sunt coloris: folia inferiora majores habent incisuras, ut nonnihil laciniata videantur, reliquæ notæ conveniunt.

Passim in silvis cæduis, montanis pratis, viarúmque marginibus spóte nascitur cum Primâ, non modò in Pannonijs & Austriâ. Sed in Bohemiâ, Moraviâ, tota Germaniâ, & alijs plerisque Provincijs. Floret Maio, interdum etiam Iunio.

Illam in hortis Francofurtensibus, fructiferis arboribus consitis, florem variantem conspiciebam, ut qui neque purpurei coloris saturi, neque diluti esset, sed quasi albescentis & cinerei: quæ colorum diversitas facilius observari poterat, quia diversæ stirpes his coloribus præditæ, in eodem interdum horto mixtim nascebantur.

Hormini sil. IIII. species quarta. QVARTAM sponte nascentem non vidi, sed mihi Viennæ nata anno M. D. LXXXVII. semine ex Italiâ misso. Tertiæ speciei valde dissimilis non est: perinde enim assurgit caulibus quadrangulis, geniculatis, in quibus ex adverso, ut in alijs generibus, nascuntur folia rugosa, viridia, sensim in mucronem desinentia: flores verticillatim in summo caule & ramis nascentes, ejusdem cum præcedentibus formæ, galearos habet, minores tamen, & coloris rubri, semen in caliculis exile, nigrum: radix vivax, singulis annis nova germina producit. Florebat mihi Iunio.

SED

Hormini fil. IIII. quinta species.

Hormini fil. v. altera species.

SED & Quinta species Hispanico semine mihi Viennæ Austriæ nata, illi non valde dissimilis: etenim caules habet non minùs altos, quadrangulos, nodis cinctos, villis quibusdam obsitos, & folia in singulis nodis ferè similia, paulò tamen duriora, leviora, angustiora, angulosa quodammodo, mucrone magis obtuso, & laxioribus dentibus prædita, præsertim quæ secundùm radicem nascuntur: è caliculis, in extremo caule summisque ramis verticillatim nascentibus, & veluti in spicam desinentibus, emergunt flores reliquis speciebus longè minores, Lavendulæ florum ferè æmuli, nec colore ab illis valde differentes: quibus decidentibus, succedit semen nigrum: radicem habet superioribus similem: & tota planta simili cum reliquis odore prædita. Floret etiam Iunio. *Hormini fil. IIII. quinta species.*

Nascitur & hæc sponte in Angliâ: nam cùm negotiorum quorundam causâ, anno M. D. LXXIX in eam insulam essem profectus, & in aulâ, quæ tum Grenwycij, quarto infra Londinum miliari erat, versarer, satis frequentem ad Regiæ arcis Hippodromum inveniebam, Septembris initio cùm florentem, tùm semine onustam. *Natales.*

PEOALI plerumque est Horminum silvestre Quintum altitudine, quadrâgulis caulibus & geniculatis, reliquorum generum instar: folia ad singulos nodos bina, sibi invicem opposita, rugosa, Salviæ foliorum pænè æmula, non tamen incana, per oras nonnihil serrata, dura, gustu exsiccantis & amari, odoris verò, quàm superius descripta, jucundioris: flores à medio caule ad fastigium usque verticillorum instar in orbem nascuntur è purpureis caliculis exeuntes, Salviæ similes, sed minores, eleganti colore præditi ex cæruleo purpurascente, & quasi violaceo, interdum etiam diluriore, nonnumquam verò quasi cineraceo: semen in caliculis nigrum, reliquis generibus minus: radix digiti minimi crassitudinẽ aliquando ęquat, nigraque cortice tecta est, interiore parte flavescente, multos singulis annis producit caules, interiore, & terræ viciniore parte humi procumbentes, atque è nodis radici proximioribus subinde fibras agentes. Tota denique planta aspectu elegans. *Hormini fil. v species prior.*

Vbique circa Viennam Austriæ nascitur, totáque Pannoniâ, secundùm vias, in agrorum, vinerorúmque marginibus. Integrâ æstate floret, & subinde semen profert.

Est hujus generis alia species longè major, duorum cubitorum altitudinem plerumque attingens, interdum etiam superans: ipsius caules triplo crassiores, quadranguli tamen, &, uti alterius, geniculati: folia multo majora, & crassiora, albis maculis magnâ ex parte distincta, qualibus & Salviæ cujusdam, & Menthastri folia notata videre memini: spica florum longior & crassior, florum verò formâ, coloréque, atque etiam semine, satis conveniunt. *Hormini fil. v species altera.*

Rarior

Rarior est hæc species Priore, nec nisi in pratis herbosisq; locis, ubi gleba uberior, invenitur: & paulò serius alterâ florere incipit.

Horminum sil. VI. sive minus supinum Creticu. NEC inelegans est Hormini silvestris genus illud minus supinum, quod semine ex Cretâ primùm allato, deinde Lugdunum Batavorum ad Ioannem Hogelandum misso, illi natum est anno M.D.XCIII. & sub extremum sequentem Iulium flores tulit.

FOLIA autem promit per terram strata, pollicari longitudine minora, secundùm pediculum angusta, deinde paulatim in latitudinem expansa, rugosa, per oras crenata: caules ejus aliquantulum angulosi, in quibus per intervalla nascuntur bina semper folia sibi opposita: quibus in orbem dispositi incumbunt seni flores albi, Cattariæ vulgaris floribus formâ, & amplitudine pares. Tota planta insipida est.

Nomina. SILVESTRIS Hormini, ὁρμίνου τοῦ ἀγρίου, ut dixi, genera videri has omnes plantas, censeo: nemini tamen legem imponere volo, sed cuilibet, quo nomine eas donare velit, liberum relinquo. Mihi verò, Schatlea vulgaris, sive Sclarea (ut quidam dicere malunt) quam Galli *Ornale*, Vngari *Zent Ianos fue*, hoc est, S. Ioannis herbam, vocant, Horminum silvestre Primum erit: Colus Iovis luteis floribus, Hormiuum silvestre Secūdum: licet quidam Galeopsim luteam vocare malint, notis reclamantibus tamen: Quod mihi primo loco descriptum est, Tertium: Quod secundo, Silvestre Lobelij, Gallitrichum vulgo dictum, Trago verò wild Salbey/ Quartum: cujus quinta species semine ex Hispanijs misso Baccharis nomine mihi nata, magna autem illa Plantarum historia, quę triennio post evulgatas meas Pannonicarum stirpium observationes in lucem prodijt, Sideritidem querno folio appellare videtur: Quod autem penultimo loco descripsi, mihi Quintum erit: rhizotomæ muliercula Austriacæ wild Salbey/ id est, agrestem salviam nominant, vulgóque venalem proponunt, cum alijs balneatibus herbis. Matthiolus secundam ejus speciem, Horminum silvestre vocare videtur: Lobelius inter Verbasci genera recensere maluit, & Verbascum nigrum salvifolium appellat, quod an luteo flore variet, nunquam observare memini. Sextum autem erit, supinum illud Cretico semine natum.

MENTHASTRVM. CAP. XIX.

Mentha silvestris.

NVLLAM Provinciam adire memini, in qua non conspexerim Menthastrum, sive Silvestrem Mentham, Græcis ἡδύοσμον ἄγριον dictam, sponte secundùm aquas & riguis locis nascentem: Binas verò alias, præter eam, plantas observabam, partim in Pannoniâ & vicinis locis sponte nascentes, partim semine peregrè accepto mihi Viennæ natas, quę ad ejus classem pertinere videntur.

I. Menthastrū montanum. CVBITALI, aut ampliore Prima assurgit caule, quadrangulo, medullâ pleno, multis nodis constante, ex quibus bini semper ex adverso oriuntur ramuli similiter quadranguli, circa quorum extremas partes oblongæ spicæ, verticillatim compositis caliculis constantes, in quibus flores Menthæ silvestris aut illius potius Calaminthæ, quam vulgo Cattariam vocant, floribus similes, exalbidi, grati odoris: folia adversis inter se pediculis caulem & ramos ad singulos nodos ambiunt, Menthastro ferè similia, sed magis ad Cattariæ folia accedentia, colore tamen minus albicante quàm illâ, aut Menthastri, sed potiùs viridi, menthastri odorem referentia, acrem & calefacientem saporem: radix dura, & lignosa ex lateribus propagines spargit, ut reliquæ congeneres plantæ.

Natales. Sponte nascentem hanc plantam inveniebam, primùm ad Austriacarum Alpium radices in pratis monasterio S. Crucis vicinis, & ad Rehenaw Præsulis Neubergensis arcem, Augusto florentem: deinde maximâ copiâ in Vngariâ, ad radices scopuli, in quo extructa est munitissima arx Nemerhwywar, Germanis Gyssing dicta, Ill^ris Viri Balthasaris de Batthyan p. m. qui, dum vivebat, hereditarius Archidapifer erat Regni Vngariæ, & S. C. R. Q. M^tis à Consilijs: tum etiam in Leytenberg supra Manderstorff Iunio florentem, quo tempore similiter, in hortos translata, flores producit.

ALTE-

Menthastrum II. Montanum.

Menthastrum III. tuberosa radice.

ALTERA, quæ mihi Viennæ semine nata est,& alijs quibus id communicabam, acceptum ex Hispanijs Calaminthæ tertiæ nomine, cubitales habet caules, quadrangulos, rectos,frequentibus,ut superior,nodis cinctos, subhirsutos: folia longiuscula, rugosa, in ambitu nonnihil serrata,superioris Menthastri folijs non dissimilia magis tamen incana,non suavis odoris, amari & acris saporis, singulos nodos æquali, sed opposito inter se situ ambiunt: summi rami cum extimo caule,in molles,canescentes exilium foliorum spicas desinunt,& inter ea verticillorum ritu compositi nascuntur caliculi,è quibus prodeunt flosculi candidi,Cattariæ florum æmuli:his marcidis,succedit semen illi par,exile,nigrum: radix crassa, succulenta, raphano ferè æqualis, foris aliquantulum fusca, in multos hinc inde ad latera quasi parvos adnascentes napos exuberat,alijsque longiusculis fibris donata est,perennis,& plures singulis annis caules proferens:imo ipsi etiam napi à matre abrupti,& terrâ obruti,novas interdum plantas procreant. Floret Iunio. II. *Menthastrum tuberosa radice.*

Pictor non satis fideliter plantam expressit: nam & inferiora folia latiora esse debebant, & rugosa,& adnati in lateribus napi crassiores & magis tumentes,& fibræ omissæ,quas additas oportuit.

EODEM porrò tempore,quo semen,ex quo hæc planta nata,ex Hispanijs mittebatur, additum erat etiam aliud Calaminthæ primæ appellatione inscriptum, ex quo pulcherrimum Cattariæ genus enatum,cubitales habens caules, quadrangulos, geniculatos, multis ramis præditos oblonga,angusta, per oras crenata & incana folia, odore quàm in Cattariæ vulgaris folijs vehementiore, fervido gustu: flores spicatim in extremis ramis nascentes, candidos, vulgaris Cattariæ floribus respondentes: deinde semen in exilibus calicibus nigrum, Calaminthæ semini par: radicem duram,fibrosam, perennem, singulis annis novos caules proferentem. Floret Iunio & Iulio. *Cattaria tenuifolia.*

MENTHASTRVM montanum Pannonicum appellari poterit Prior: Alteri, tuberosæ radicis cognomen addi: Cattariæ verò,Hispanicæ tenuifoliæ nomen aptari.

MARRVBIVM. CAP. XX.

LEGITIMVM Marrubium multis locis frequens crescit:at in Austriâ & Pannoniâ rarum est, & certis duntaxat locis ijsque paucis sponte nascitur. Aliud verò genus frequentissimum istic conspexi, quod (dum Pannonicarum stirpium observationes evulgabam,ne- *Marrubium vulgare.*

Marrubium vulgare.

Marrubium alterum Pannonicum.

bam, nemini adhuc descriptum fuisse arbitror Ejus Historiam hoc capite dabimus: sed legitimi iconem præponere volumus, ut utriusque collatione facta, faciliùs agnosci possit quæ sit differentia.

Marrubium alterum Pannonicum.

MVLTOS verò ex eadem radice profert Pannonicum caules cubitales interdum, quadrangulos, firmos, nodosos, in plures ramos divisos: folia ad singulos nodos bina, contrario situ nascentia, duas uncias longa, unam lata, in ambitu serrata, legitimo Marrubio pænè similia, sed angustiora, nec adeò orbiculata, imò paulatim à petiolo in latitudinem excrescentia, sensimque in mucronem desinentia, prorsus incana, non injucundi odoris, amaritudinis tamen manifestæ, & acrimoniæ: flores candidi, marrubij floribus similes, in mollibus & canescentibus caliculis nascentes, verticillorum instar summum caulem summósque ramos ambiunt: radice cum legitimo convenit, quæ singulis annis novos stolones cósque numerosiores profert.

Adeò vulgare hoc Marrubij genus est toto Viennensi agro, ut vinetorum agrorúmque margines, siccique & graminei campi eo abundent, imò in ipsius urbis (quæ ab aquis sunt liberæ) fossis nascatur. Nullo tamen, quod sciam, apud illos in usu est. Floret Iulio.

Natum id apud Belgas, non Hispano semine (nullam enim similem plantam in Hispaniâ videre memini) sed Austriaco.

An porrò, Marva Iantusa Serapionis, cujus meminit lib. de Simpl. Med. ex plâtis, c. 295?

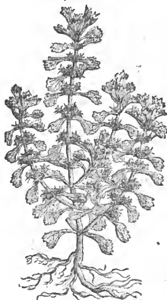
ALYSSVM GALENI. CAP. XXI.

Ex multis quæ Alyssi Galeni nomine circumferuntur plantis, nullam prorsus inveni, quę descriptioni responderet. Sed in meâ Hispanicâ peregrinatione quâdam observasse arbitror, quæ illius delineationi ita exactè quadrare mihi videtur, ut quin illud ipsum sit, nullum dubitationi locum ampliùs relinqui posse existimem.

Alyssum Galeni.

PEDALI verò est altitudine, quadrangulo caule, statim à radice in multos ramos diviso, canescentes omnino, & veluti tomento obductos, circa quos, ad singula genicula bina folia contrarijs inter se pediculis semper enascuntur Marrubio similia, breviora tamen magísque crispa & incana, inodora, amara; calices per intervalla verticillatim ramos ambiunt, quinque plerumque aculeis horridi, candidi, è quibus Marrubij flos exilit, sed colore diversus nempe purpurascens: semen in aculearis vasculis subrufum, Marrubiano semini par: radix dura, multifida, viváxne an annua, istic observare non potui. Sed semine quod ex Hispanijs attuli, apud meos Belgas nata, eo quo floruit anno plerumque perijt: semine autem ma-

Alyssum Galeni.

tem maturo sponte deciduo singulis annis renascebatur adhuc, cùm inde excessi: atque etiam nunc in quibusdam Belgicis hortis cõspici puto.

Vno duntaxat Hispaniæ loco (tametsi non dubitem pluribus inveniri) hanc plantam nascentem observabam, ad Elda videlicet pagum, in cœmeterio, quo plurima cœnotaphia Arabicis litteris sculpta videre licet, Valentino regno, septem sub Horiuëla (Orceli veteribus dicta) miliaribus, sive leucis Hispanicis, eamque florentem, & semine maturo onustam, medio Martio. *Natales.*

CETERVM primo conspectu Marrubium esse censebam, donec & aculeati caliculi, & flos ipse, in memoriam mihi revocarent Alysson quod Galenus lib. secundo de Antidotis in hunc modum describit: Alysson herba est Marrubio similis, asperiores tamen & magis spinosos in surculorum summitatibus orbes habet, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc inter caniculæ æstus colligere oportet.

Nomiois autem rationem, atque ipsius etiam facultates libro sexto De simp. medic. refert. Nuncupata (inquit) est hæc herba ἄλυσσον, quod mirificè iuvet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, sæpe in totum sanavit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictum prius est, talem facultatem ex solâ percipi experientiâ, & planè nullâ constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter reficcantem & digerentem, nonnihil etiam abstergentem. Hac ratione & vitiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. &c. *Alyssum cur sic dictum.*

PAVSANIAS in Arcadicis eandem nominis rationem assignat Alysso: eandem etiam Plinius, cujus tamen Alyssum ab isto longè diversum est.

MEAM autem opinionem de Alysso Galeni reijcere non possum, licet multis post annis ab evulgatâ meâ Hispanicarum stirpium Historiâ, viderim quæ Nobilis idemque Cl. Vir Fabius Columna scripserit de Alysso Antonij Coi: nam, ut initio capitis dixi, nullam stirpem videre memini, quæ proximius accedat ad illius Alyssi historiam, quam hæc. Marrubium certè esse non potest, quia nec odorem habet Marrubij, nec utriculos lenes ut illud, sed asperos & pungentes, floresque purpurascentes, non albos.

GALEOPSIS. CAP. XXII.

NVLLVS Recentiorum quotquot de plantis scripserunt, mihi satisfacit in icone Galeopsis historiæ additâ: nam vel Lamij genus aliquod, vel Scrophulariam vulgarem substituunt, cùm ad illarum nullam Dioscoridis descriptio aptari possit. Legitima tamen ejus Auctoris Galeopsis, est adeo frequens multis locis, ut mirum sit, neminem hactenus in eam animum intendisse.

LEGITIMA porrò Galeopsis ex radice fibrosâ & singulis annis augescente, multas interdum fert virgas, quadrangulas, quibus alternis inhærent folia ex adverso nascentia, longis pediculis innixa, urticæ folijs adeo similia, ut primâ facie imponere possint, villosa quidem, sed non mordacia: summum virgarum fastigium quodammodo in spicam desinit, verticillatimque ambitur quinis aut senis simul nascentibus caliculis in quinque lacinias divisis, è quibus prodeunt longiusculi flores instar florum Lamij hiantes, sed longè minores, coloris ex atro purpurascentis, propendentibus labellis, albis quibusdam venis notatis: semina in caliculis quaterna, maturitate nigra, ut in Sideritide 1. *Galeopsis vera Diosc.*

Tota planta gravis odoris est, præsertim umbrosis locis nata: ejus verò quæ in apertioribus locis, ut in recens succisis silvis, crescit, remissior est odor. Floret Iunio & Iulio.

CVBITALI autem est Altera Galeopsis caule, interdum etiam majore, quadrangulo, crasso, secundum radicem rubente, frequentibus geniculis prædito, è quibus bina semper inter se opposita nascuntur folia, Vrticæ folijs haud absimilia, per oras similiter crenata, *Galeopsis maxima Pannonica.*

sed lon-

Galeopsis legitima.

Galeopsis maxima Pannonica.

sed longè majora, palmaremque amplitudinem sæpissimè superantia, hirsuta quidem, sed non mordacia: à medio caule sursum versus, ad singulos nodos, orbiculatim seni, octoni, nonnonquam deni nascuntur flores, non simul, sed successivè sese explicantes, Lamij floribus multo majores, saturè rubri & tamquam purpurei, galeæ instar hiantes, labro inferiore (cujus laciniatæ oræ) bifido, & frequentibus ad latera barbulis prædito, interiore parte purpureis & candidis lineis depicto, quatuor staminibus cum stilo sub galeâ latentibus, odore gravi, & ingrato, uti tota planta, si teratur, gustu etiam insuavi & amaro: laciniata vascula, deciduis floribus, quaterna semina continere deprehenduntur Moluccæ similia: radix crassa, fibrosa, perennis, singulis annis augescens pluresque stolones proferens.

Natales. Maximâ copiâ nascitur in silvosis illis môtibus, arci Grebén Ill. Balthasaris de Batthyan, in Pannoniâ interamni sitæ, vicinis, supra Warasdinum, ubi florentem Maio mense eruebam anno M D LXXIX. & inde delatam in hortum Viennæ transferebam, in quo multos perstitit annos mirificè augescens, & semine deciduo nascentibus novellis plantis, vicinas areolas & pulvinos implens.

γαλίοψις ἢ γαλεόβδολον. GRÆCIS porrò dicitur Prior planta Γαλίοψις ἢ γαλεόβδολον: Plinius Galeopsim & Galeobdolon appellat, atque ijsdem verbis, quibus Dioscorides, totius stirpis historiam, ejusque facultates describit. Alterius nullum nomen intellexi.

LAMIVM. CAP. XXIII.

VRTICAE illius innoxiæ & morsu carentis, quam Plinius Lamium appellat, varia sunt genera, cùm foliorum formâ, tùm floris amplitudine, exilitate & colore inter se differentia: ea cùm sint ab alijs proposita, huc inferre non est necesse. Sed alias quasdam stirpes in medium adferre lubet, quæ non minorem affinitatem cum Lamio habere videntur, quàm illa.

1. *Lamium Pannonicum 1.* PEDALES & majores interdum habet Prior caules, quadrangulos, hirsutos, Lamij æmulos, quibus, per intervalla, adversis semper pediculis, bina, veluti in Vrticarum genere, innascuntur folia, Melissophyllo ferè similia, rugosa, atrâ viriditate nitentia, gustu aliquantulum acri: flores ex singulis nodis inter folia terni aut quaterni prodeunt, omnes antrorsum spectantes & propendentes, longiusculi, inodori, Lamij florum quodammodo æmuli, majores tamen, & nullâ galeâ insigniti, solo labro inferiore promisso, & reliquis

folijs

Lamium Pannonic. 1. versicolore flo.

Lamium Pannonic. 1. albo flo.

folijs (quę in quibusdam floribus ex albo purpurascunt, aut dilutiore purpurâ nitent) majore, purpurei coloris: utriculi ex quibus flores prodeunt, satis laxi & capaces, ex viridi pallentes, semen magnum, nigricans, inæquale continent: radix crassiuscula, & aliquantulum nodosa, multas fibras agit, & singulis annis nouos caules profert, instar Vrticæ, & aliarum similium plantarum.

Copiosè in Leytenberg, monte Badensibus thermis imminenti, Gumpostkirche, Medeling, & alijs editis Austriæ & Pannoniæ locis, umbrosis & silvosis invenitur. Nascitur etiam in editis illis silvis Francofurto vicinis ad dextram, Septentrionem versus. Floret Maio, semen maturum est Iunio. Reperitur etiam niveo flore, sed rarissima. Apud Lausaniam verò in Allobrogibus, nullam aliam stirpem videre memini, quàm quæ album florem ferret, anno videlicet M. D. LIIII. dum è Narbonensi Galliâ per Helvetios in patriam redirem.

Natales.

Lamium Pãnonic. 1. albo flore.

2. Ejus in Austriâ speciem alteram observabam, non valde ab illâ differentem, nisi quod infirmiores haberet caules, frequentiores etiam, ex radice singulis annis repullulantes, folia item paulò angustiora.

Lamij Pannonici 1. species altera.

FVCHSIVS & Tragus hanc plantam Melissophyllon appellarunt, cùm tamen exiguâ odoris gratiâ prædita sit, nec apes ejus floribus valde delectentur: & haud scio an apta sit ad alvearia intus confricanda, alliciendarum aut retinendarum apum gratiâ, ut est vulgaris melissa, quibusdam citrago, ab odore citrij mali, dicta, quæ omnium Doctiorum judicio verum μιλισσόφυλλον censetur. Ego ad Lamij genera potius referendam arbitror.

Melissophyllum Fuchsij

μιλισσόφυλλον legitimũ.

EXOTICA est Altera, cui, dum primum nata est, subrotunda sunt folia, urticæ folijs simillima, nisi ampliora ut plurimum essent, molli lanugine villosa, pingui & lento quodam veluti rore leviter aspersa, dum novella sunt, in ambitu serrata, longis pediculis fulta, inter quæ altero anno emergit caulis vel sexangulus vel quadrangulus (utriusque enim formæ nascuntur) molli lanugine pubescens, per quem ex intervallis; æqualiter, sed adverso semper situ, in nodis sparsa sunt folia, modò terna, modò bina, superioribus minora, & brevioribus petiolis hærentia, è quorum alis, nunc bini, modò terni, pro foliorum numero, exiliunt pediculi, unciales, tenues, firmi, hirsuti, ternos vel quinos flores sustinentes, concavos, anteriore parte nonnihil hiantes, exiguo labello prominẽte, & tenui stilo cum staminulis emergente, præditos, coloris e viridi pallescentis: floribus succedunt capitula, Lini ferè, aut potius Scrophulariæ vulgaris, mucronata, exili nigro semine plena: radix urticæ similis, obliqua & multis fibris capillata, cujus caules hieme pereunt, sed novo vere, interdum etiam ante hiemem alij plures ex ea ad latus renascuntur.

II. Lamium Pãnonicum alterum sive exoti.

DD Hanc

Lamium Pannonic. II. exoticum. Lamium Pannonic. III.

Hanc stirpem primùm florentem observabam Viennæ Austriæ in meo hortulo ad parietem natam nescio quo semine, anno M. D. LXXVIII. subsequens hiems auferebat quidem, sed deciduo semine prognatæ sunt insequente anno aliquot plantæ, quæ demùm altero vere flores protulêre. Floret Maio, semen Iunio maturum est: deinde tota planta radicitus perit. nonnumquam tamen ex radice etiam repullulat.

Si quis me hanc plantam minus aptè inter Lamij genera reposuisse putat, liberum illi esto, vel ad Galeopsin, vel aliam quampiam congenerem referre.

III. Lamiū III. SED & ad Lamium fortè referri possit elegans hæc planta, quæ ex radice, vulgari (ut mihi relatum) urticæ simili, plures profert cauliculos pedales, teretes, quadrangulos, frequentibus nodis cinctos, ad quos alternatim bina contrario situ in longis pediculis æqualiter nascuntur folia, Lamio, sive Vrticæ non mordaci vulgari, & fœtidæ, quæ purpureo flore est, similia, proximius tamen ad Hederæ terrestris sive Chamæcissi vulgaris folia accedentia, inter quæ caliculi terni, quaterni aut quini, continentes flores, hederæ terrestris vulgaris floribus forma proximos, hiantes, nulla supernè galea imminente, sed latiusculo dumtaxat folio reflexo, mixtis coloribus cæruleo, albo, & purpurascente insignitos.

Nascentem numquam videre contigit: sed iconem suis coloribus diligentissimè expressam, mihi dono dabat anno M. D. LXXIX Ill. Dn. de Batthyan: mutilam tamen & sine radice, uti hìc expressa est. Aliquot post annis radicem urticæ similem esse intellexi.

BETONICA. CAP. XXIIII.

Betonica vulgaris duorum generum. NVLLI sunt in Pannoniâ, Austriâ, vicinísque Provincijs montes herbosi, nullæ silvæ, nulláve prata, in quibus non abundantissimè proveniat Betonica usitata flore rubro sive purpureo: quæ duorum generum est. Vna enim breviorem florum spicam habet, & maturius floret. Altera autem longiore, molliore, & magis fuscâ est florum spicâ, illáque etiam serius flores suos explicat: solet præterea hæc postrema in majorem altitudinem excrescere, quàm prior, licet eodem loco utraque sponte nascatur, vel eadem pulvino excolatur.

Betonica albo flore. VERVM istic mihi observata est alia Betonica, cui multa sunt folia rugosa, subhirsuta, in ambitu serrata, Betonicæ vulgaris foliorum prorsus æmula, non adeò tamen fuscâ viriditate nitentia, sed dilutiora: quadrangulares caules, geniculati, subhirti ex illorum medio

exeunt,

Betonica.

exeunt, & in pedalem altitudinem excrescunt, subinde extremâ parte in alas sese dividentes: folia in singulis geniculis caulem ęquali situ ambiunt, humi fusis minora, nullo pediculo fulta, odorata, quemadmodum & illa, gustus amaricâtis: summi caules & rami in densam caliculorum spicam desinunt, è quibus flos emergit vulgari formâ similis, sed coloris omnino albi: semen deinde in vasculis, Betonicæ vulgaris semini par, fuscum: radix non dissimilis, vivax, singulis annis augescens, & plures caules producens.

Crescit in ascensu montis Neuberg, Erschen jugi & alijs quibusdam editioribus locis: sed omnium abundantissimè supra Zeehof, magno ultra Gamingam miliari germanico, quâ iter est in Herrenalben & Durrenstain. Fl. ret istic Iulio, in hortos translata maturius aliquanto, ubi egregiè augescit. *Natales.*

Hujus meminit diligentissimus peritissimúsque Cordus lib. II. Hist. Plant. cap. CLIX.

Sideritis 1.

SIDERITIS. CAP. XXV.

SIDERITIDIS, multa, ab his qui Stirpium Historiam scripserunt, adferuntur genera, quæ fursitan non omnibus adhuc cognita: quædam tamen in medium adferre est animus, quæ ad Sideritidis Primæ Dioscoridi Heracleæ cognominatæ, classem referri posse videntur.

PRIOR caules habet quadrangulos, cubitales, hirsutos, geniculatos, folia ad singulos nodos bina, ex adverso nascentia, rugosa, villis obsita, Tertiæ folijs majora, per ambitum serrata, graviter odorata, gustus amaricantis & acriusculi: ramuli ad singula penè genicula nascuntur minoribus folijs obsiti: flores summum caulē verticillatim ambientes in spicam desinunt, galeati aliquâtulum, candidi, odorati, hiatum sive rictum sanguineis notis conspersum habentes: semen in pentagonis vasculis inæquale, nigrum: radix dura, lignosa, ex summo capite plures interdum proferens caules. I. *Sideritis vulgaris.*

Passim in Galliâ, Germaniâ, Pannoniâ, Austriâ, ficcioribus agrorum & silvarum cęduarum marginibus obvia est, hæc Sideritis. *Natales.*

HVMILIOR est Altera, neque pedalem excedit altitudinem, in raros divisa ramulos, folijs priori similibus, mollioribus tamē: flores ampliores, albi, pallescente labro, & paucis rubris punctis aspersо, verticillatim in utriculis caulem supremósque ramulos ambientes, breviorem quàm in superiore, & quasi mutilatam spicam conficiunt, ut in Prunellâ vulgo dictâ. II. *Sideritis II.*

Nusquam non occurrit in agris, & inter segetes multis Pannoniæ & Austriæ locis: circa Triebswinckel autem frequentissima. Floret Iulio.

LONGIORE est Tertia folio quàm Marrubium, satis ad Salviæ folium accedēte, minore tamē, querni ferè folij divisura, scabro, *Sideritis III.*

DD 2 villis

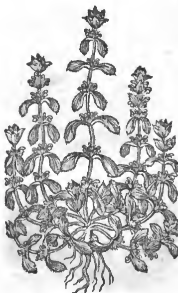
Sideritis III.

Sideritis IIII.

Sideritis V.

villis quibusdam prędito, nec injucundi gustus nec odoris: caules fundit quadrangulos, palmum ut plurimum excedẽtes, interdum procumbentes, duros, hirtos, candicantes, quorum summitates per intervalla verticillari orbes coronant, ut in primo genere, orbes vasculis constant, in quibus flos priori par, ex candido nonnumquam purpurascẽs, quo evanescente, semen in vasculis nigricans reperitur: radix dura, lignosa, vivax.

Natales. Frequens occurrit aridis & petrosis Castellæ veteris locis, æstate florẽs, quibusdam etiam locis, in Autumnum usque floribus onusta conspicitur.

Sideritis IV. ALIQVOT habet Quarta ramos procumbentes, quadrãgulos, tenues, villis quibusdam obsitos, quos per intervalla contrario semper situ bina cingunt folia, Primę ferè similia, paulò tamen minora, à medio ad extremum serrata, nonnihil etiam villosa: summos ramos verticillatim ambiunt vascula in quibus flores, prioribus formâ similes, quarum ex delineatione colligere potui, propterea de colore nihil pronuntio, neque de semine, quod superiorum semini par esse verisimile est: radix nõ videtur vivax, sed eoanno, quo planta flores protulit, perire.

Sideritis V. QVINTA, medium caulem habet surrectum, quadrangulum, deinde, statim à radice, multos in latera spargit ramos, humi fusos, quadrangulares, quibusdam villis pubescentes,

Sideritis VI. Pannonica.

Sideritis VII.

bescentes, geniculatos, quos bina semper inter se opposita, ad singulos nodos, amplectuntur folia, præcedétis folijs pęnè similia, minus tamen serrata, inter quę, ab imo ad summum usque, verticillorum ritu nascũtur in vasculis flores, superioribus etiam formâ similes, quorum color (ni fallor, nam in arvis Belgicæ illam olim observasse puto) albus: nec hujus radix vivax esse videtur.

Harum duarum postremarum, cum illius quæ septimò locò describetur, icones ad me mittebat Iacobus Plateau anno M. D. XC. ipsius manu elegáter expressas (quemadmodum & pleræque aliæ ab eo acceptæ) quarum priores nudæ omnino, solo duntaxat Sideritidis alterius nomine adscripto: tertiæ autem quædam notæ adjectæ.

SEXTA pedalem non superat altitudinem: caulis illi quadrangulus, ab radice statim ramosus: folia secundùm radicem, priori genere non breviora, eodem modo venosa, sive nervis quibusdam excurrentibus prædita, sed molliora, nec in ambitu serrata, at, quę summum caulem & ramos ambiunt, breviora: flosculi statim à ramorum exortu, ipsos & caulem, in caliculis quinque lacinijs constantibus verticillatim ambiunt, primis longè minores, & è vasculis vix prominentes, formâ tamen illis similes, fusci coloris, labello autem parte interiore pallido: semen superiorum semine minus, nigricans: extremos porrò ramos caulémque, foliolorum pallescentis coloris coma occupat, totáq; adeò planta molli lanugine prædita est: radix albescens, lignosa, aliquot fibris hirta, sed non vivax, quippe quam maturo semine subsequens hiems penitus tollere solet, non minùs quàm Alteram & Quartam. Sideritis VI.

Frequentissima est in Pannonię Austriæq; inferioris arvis & inter segetes, macro & sterili solo. Floret Iunio & Iulio, semen subinde maturum etiam Iulio. Natales.

PLVRES ex eadem radice promit Septima caules, pedales, quadrangulares, lignosos, surrectos, in quibus, ad singulos nodos, bina nascuntur folia, sibi invicẽ opposita, angusta, hyssopi vulgaris foliorum quodam modo æmula, saturatius virentia: flores Quintæ, minores & Lavendulæ floribus non valde dissimiles, nonnihil pallescentes, in orbem nascentes, inter latiuscula, brevia, serratáque folia summos caules ambiunt, & illa extremorum foliorum coma flavescit: radix longa est, dura, lignosa, pallescentis fusco infecti coloris, aliquot annis perdurat, frigorisque patiens hiemem in horto ferre potest. Floret Iulio & Augusto. Sideritis VII.

DICITVR Græcis σιδηρῖτις ἢ ἡράκλεια, Latinis etiam Sideritis. Prima vulgo Herbariorum in Galliâ & Germaniâ, Tetrahil & Herba Iudaica: Tertia etiam apud Hispanos Tetrahil. Prima Vngaris *Tiztös fiu*, id est, nobilis herba dicitur. Prima & Sexta rhizotomis Viennensibus mulierculis *Fuso peet kraut*. Quartam & Quintam (ut dixi) Sideritidis alterius nomi- σιδηρῖτις ἡράκλεια. Tetrahil. Herba Iudaica. Fuso peet kraut.

DD 3 ne acci-

ne accipiebam: Septimam verò pro Alpinâ, sive montanâ Sideritide; ea aliquid affine habere mihi videtur cum Sideritide montanâ Lobelij.

Facultates. Sideritidis illita folia, referente Dioscoride, suapte vi, vulnera sine inflammationis periculo jungunt. Primam & Sextam in usum desiccatam adservant rhizotomæ mulierculæ. Nam præterquam quod adversus capitis dolorem, quem Stiri *Fuco peer* appellant (unde herbæ nomen) ipsum decocto illius lavari utile censent, à nescio quo indocto empirico edoctæ: earundem etiam decocto pedes & alios artus defatigatos, aut alioqui rigentes, utiliter foveri prædicant. Hoc equidem scio, quosdam ad crurum erysipelata (Belgæ *de roose*, Germani *die rote* appellant) curanda, Primæ recens collectæ & adhuc virentis decocto non sine felici successu usos esse, crura fovendo, aut decocti fumo leniendo.

OCIMASTRVM VALENTINVM. CAP. XXVI.

Ocimastrum Valentinum.

APPELLABANT hanc plantam Doctiores in Valentinâ Hispaniæ Academiâ, Ocimastrum, tametsi Dioscoridis descriptioni exactè non conveniat: malui tamen hoc nomen illi relinquere, quàm aliud aliquod indere incertum, aut plantæ cuipiam à Veteribus descriptæ minus respondens. Nam quòd nonnulli, ex solo picturæ intuitu conjecturam facientes, hanc meam iconem, quam ex verâ plantâ exprimi curabam, Marrubio aptare maluerint, causam non video, quandoquidem hujus folia, tametsi frequētibus venis prædita, Marrubij folijs sunt multò molliora, & minus crassa, neque ulla odoris gratiâ, qualem illi suo Marrubio tribuunt, commendantur.

VTVT tamen nominare libeat, pedali est altitudine, ramis quadrangulis, villo obsitis: folia illi ad singulos nodos ex adverso sita, Ocimi medij, formâ & magnitudine, gustu adstringente: circa summos ramos flores proveniunt in orbes dispositi, Marrubij instar, Ocimi floribus similes, in vasculis pungēnbus. semen, quale Marrubio, nigrum: radix Vrticæ aut Lamij radicum æmula, an verò perennis aut annua, nihil pronunciare possum.

PROVENIT copiosè circa rivos ex flumine *Guadalauia* vulgo appellato, id est, album flumen ductos, ad urbem Valentiam in Hispanijs, ubi eam initio Aprilis florentem & semine prægnantem observabam, nusquam alibi mihi conspectam.

ὠκιμοειδὲς. φιλεταίριον. ὠκιμοειδὲς porrò, quod quidam φιλεταίριον cognominant, semen in vino potum, viperarum, ceterarúmque serpentium morsibus medetur, teste Dioscoride: & cum melle, vino, myrtha, & pipere Ischiadicis datur.

PRVNELLA ET BVGVLA. CAP. XXVII.

DIXIMVS in Pannonicarum & Austriacarum stirpium Observationibus, eadem Prunellæ, & Bugulæ genera apud eas gentes inveniri, quæ alijs Provincijs cōmunia sunt: nonnulla tamen etiam istic nasci, quæ ab alijs minimè observata esse agnoscebam, de quibus peculiare caput institueramus. Cùm autem in eadem nunc etiam sim sententiâ, illud ipsum caput hic repetere voluimus.

Prunella 1. non vulgaris. HABET autem illarum plantarum Prior, caulem quadrangulum molliter hirsutum, geniculatum: folia in singulis geniculis bina, ex adverso sita, nonnihil villosa, vulgaris Prunellæ folijs fermè respondentia, gustu amaricante: capitula in summis caulibus crassiora quàm in vulgari: flores illius floribus formâ quidem similes, sed longè majores, nec ingrati odoris, ventre (quod pictor non observavit) laxiore, galeáque saturatiùs plerumque purpurascente, tametsi inveniantur aliquando dilutiores, & quasi exalbidi, interdum etiam subcinerei coloris: semina in singulis vasculis, ut plurimum quaterna: radicem nigram, multis crassiusculis & candicantibus fibris præditam, novisque propaginibus sese, annis singulis, augentem.

Natales. Eam primùm in Vngariâ & Austriâ, deinde etiam multis alijs Provincijs nascentem inveniebam,

Prunella I.

Prunella II.

Bugula carneo flore.

veniebam, editioribus & gramineis locis, minus tamen uberem & luxuriãtem, quàm quæ in Austriâ crescit. Floret Iunio, Iulio, & Augusto, semen Iulio & Augusto maturum est.

ALTERI dodrantales similiter & quadranguli sunt cauliculi, villis obsiti, ramosi, è singulis nodis bina cõtrario semper inter se situ proferentes folia, non ut vulgaris subrotunda, sed longa, & in aliquot profundas lacinias divisa, gustu, queádmodum in vulgari, adstringente: flores summo caule summisque ramis spicatim, ut in vulgari, nascẽtes, à quibus quidem formâ non differunt, sed color subinde variat: nam vel niveus est, vel cineraceus, vel carnei coloris, vel purpureus, quali colore etiã Mompelliano agro, post monasterium Egremont nuncupatum, ad silvulę marginem Septentrioni oppositũ olim colligere memini: semẽ alteri persimile: radix fibrosa est, ex qua prodeuntes singulis annis novæ virgæ, fibras plerumque agere solent. *Prunella II. non vulgaris, albo flore.*

Gaudet & hęc herbosis & gramineis locis, licet & alijs quæ à fluminibus nonnumquam inundantur, inter saxa invenerim. Floret maturius superiore, nempe Maio, tametsi etiam Iunio.

TERTIA, non differt ab eâ quam vulgo Bugulam & Consolidam mediam vocãt, vel formâ, vel viticulis summâ tellure repẽtibus, quæque nunc flore cæruleo, interdum cinereo, atque etiã omnino niveo invenitur: illis tamen *Bugula carnei coloris.*

tamen hæc paulò tenerior eſt, floreſque habet ab ijs quos enumeravi, colore diverſos, ſunt enim in hac rubri diluti, ſive carnei.

Florentem cum alijs congeneribus primùm obſervabam anno M.D.LXXVII. non procul Zollonock, in acclivi nemoroſi cujuſdam collis: deinde iterum ſubſequente anno, ad monaſterium Maurpach è prato quodam aliquot ejus plantas eruebam: conſpiciebam denique anno M.D.XCI in exculto horto Philippi Stephani Sprengeri Palatinalis Pharmacopæi etiam Maio florentem, qui mihi referebat illam frequentem naſci circa Heidelbergam, unde tranſtuliſſet quam in ſuo horto alebat.

CETERVM quæ Bellis media à Matthiolo, major autem à Lobelio nuncupatur in Obſervationibus, & à vulgo ex Conſolidæ minoris generibus cenſetur, frequentiſſima eſt in Alpinis pratis, unde illam ſæpius in hortum tranſtulimus, cùm Viennæ agerem.

PARIETARIA SILVESTRIS quorundam. CAP. XXVIII.

CVR hanc nonnulli Parietariam ſilveſtrem appellent, cauſam non video, cùm neque ad parietes, neque ad macerias ſponte naſcatur, imò potiùs loca culta fugiat & ſilveſtribus gaudeat. Quia tamen aliquam affinitatem cum proximè deſcriptis habere videtur, proximum illis locum dare viſum eſt, & illam in tres ſpecies diſtinguere.

Patietaria ſilveſtris I.

Parietaria ſilveſt. II.

Parietaria ſil quorundam I. QVADRANGVLO Prior aſſurgit caule, pedali, nodoſo, villis quibuſdam hirto, in quo alternatim ad nodos bina ſemper ex adverſo naſcuntur longa folia, ſecundùm pediculum lata, & ſenſim in mucronem deſinentia, aliquantulum villoſa: ſummus caulis & rami deſinunt in foliorum comam ſuperioribus minorum, ad pediculum laciniatorum, mollique lanugine pubeſcentium, coloris purpurei, nunc dilutioris, modò ſaturatioris elegātiſſimi & violacei: inter quę bini ſemper inter ſe oppoſiti flores naſcuntur longiores, concavi, aliquantulum hiantes, ſuperiore labro nonnihil reflexo, & villoſo, inferiore latiuſculo, & deorſum propendente, coloris initio lutei, deinde omnino aurei, omnes tamen, licet alternis contrario ſitu naſcentes, antrorſum exporrecti & ſpectantes, quod pictor nō obſervavit: radix candicans eſt, quam ſubſequens hiems corrupit.

Parietaria ſil. quorundam II. ALTERA caulem etiam habet pedalem, rarò ampliorem, quadrangulum, nonnihil interdum purpuraſcentem, ſtatim à radice in ramos diviſum, qui alternatim, æquali ſemper, attamen contrario, ſitu naſcuntur: ſub his expanduntur folia oblonga prioribus ferè ſimilia, virentia, ingrati & aliquantulum acris ſaporis: flores in ſummis ramis inter pinnata & anguſta

Parietaria silvest. III.

angusta folia nascuntur, ut in priore, minores, lutei coloris, qui tamē in marcescentibus exalbescit, rictu manente luteo: radix cum superiore convenit.

Natales.

Crescunt in sepibus & silvarum marginibus, umbrosisque locis Vngariæ, Austriæ, Moraviæ, Bohemiæ, atque etiam Germaniæ.

Pariet. sil. quorun. III.

An has referenda esse videtur, quę in omnibus ferè Provincijs inter segetes nascitur. Etenim superioribus quodammodo similis est, licet angustiora habeat folia, &, quæ cumam efficiunt, tenuius etiam laciniata, totáque rubra aut carnei coloris: flores item prioribus formâ similes, coloris tamē varij: nam labrum inferius cum galeolâ & extremâ caudâ, purpurascunt, media pars, quæ circa rictum turget, lutea est: succedunt in caliculis vascula fuscum semen continentia.

Sunt omnes annuæ & maturo semine perire solent: florent autem Maio & Iunio.

Cratæogonū. Melampyrū. σιλ. φύργε Theoph. Alopecuros nonnullorum.

Qvo nomine hæ donari debeant, me ignorare fateor: sunt tamen qui priorem silvestrem Parietariam appellaverint, nescio qua ratione ducti. Alteram Cratæogonum: Tertiam, triticum vaccinum, & Melampyrum & σιλιφύργον Theoph. lib. de Plantis VII. cap. x. quem & sequutus Plin. lib. XXI. cap. XVII. inter spicatas recenset: nec desunt qui Alopecurum Plinij esse putent. Plinij tamen Alopecuros, si quis diligenter perpendat, à Theophrasti Alopecuro, haudquaquam differre comperietur: Atrebates mei à comæ colore *rouge herbe*, id est, rubram herbam cognominant.

rouge herbe.

Nullum, quod sciam, in medicinâ usum obtinuerunt: sed plerumque negligi solent. Posterioris autem semen, in Occidentali Flandriæ parte, ubi copiosissimè inter segetes (rusticorum plerūque negligentiâ, qui eam tempestivè non evellunt) nascitur, panem vitiare solet, & magis atrum reddere: quinimo ijs qui eo vescūtur, caput gravedine plerumque tentari solet, non secus atque si lolio victitassent.

Verbena vulgaris.

VERBENA. CAP. XXIX.

COMMVNEM Verbenam in omnibus, quas perlustravi, regionibus nascentem conspexi: sed aliud elegans genus in meo per Hispanias itinere observabam, cujus historiam hîc damus.

Verbena supina.

QVATERNI aut quini sunt illi cauliculi, angulosi sive quadranguli, quales vulgaris Verbena habet, tenuiores tamen, supini, & in terram procumbentes, nodosi seu geniculati: ad singulos nodos nascuntur sub ramulis folia, colore quidem à vulgaris folijs non differentia, sed multò magis incisa, & multifida: flores in summis ramulis spicæ in modum congesti nascuntur, ut in vulgari, etiam ex cęruleo purpurascentes, minores tamen: semen illi æquale est, nec radix dispar.

Salmanticensi agro frequens, & quibusdam alijs Castellæ locis, juxta semitas, ubi minor, exsucca & retorrida, tum etiam declivibus,

fluminúm-

Verbena supina.

ἱερὰ βοτανὴ. πτιριστεριὼν ὕπτιος.

Heliotropium majus.

Heliotropium supinum.

Heliotropium majus.

Natales.

σκορπίουρον.

ἡλιοτρόπιον.

Heliofcopiũ. Verrucaria.

Facultates.

fluminúmq; ripis, præfertim verò ad fluvium Thormim, qui Salmanticam & Albam urbes alluit, ubi major & vegetior.

Florebat iſtic Iulio & Augusto, & ſimul ſemen ferebat, quo in Belgicam delato, & terræ commiſſo, natæ ſunt nobis aliquot plantæ, quæ cùm ſeriùs flores dediſſent, illarum ſemen non potuit excoqui & perfici, atque ita nobis perijt illud genus: annua enim eſt planta, quę ſemine producto, perire ſolet natalibus etiam locis.

GRÆCIS ἱερὰ βοτανὴ, id eſt, Sacra herba, & πτιριστεριὼν ὕπτιος, hoc eſt, Verbenaca ſupina dicitur, præſertim ſecundum genus: nullum vulgare illius nomen intellexi.

Ejuſdem cum vulgari eſt temperamenti, proinde ad eadem utilis erit proculdubio, & aliquanto fortè efficacior.

HELIOTROPIVM MAIVS.
CAP. XXX.

HELIOTROPII majoris hiſtoria, ab omnibus, qui de re Herbariâ ſcripſerunt, eſt tradita: quia tamen illius aliud genus, à nobis obſervatum, hoc capite deſcribere cupimus, primi vulgatis iconem illi præponere voluimus.

EST verò genus illud quod obſervabam, Majori perquam ſimile, minus tamen: graciliores enim fert ramulos, in multas alas diviſos, aliquantulum lanuginoſos, humi ſtratos: folia majori, ſapore, colore, formâ ſimilia, minora tamen, & Ocymi folijs proxima: extremi ramuli ſcorpionis caudæ inſtar etiam incurvantur, eiſque ordine inſident (ut in majore) candidi floſculi, quibus ſuccedit ſemen, non quadrifariam, ut in illo, diviſum, aut quaterna ſimul juncta, ſed unicum ferè ſemper, interdum geminum, illo majus & oblongius, fuſcum, quodam cortice ſive membranâ tamquam pericarpio incluſum: ſub folijs aliquando etiam latent pedicelli, terna aut quaterna dumtaxat ſemina ſuſtinentes: radix parva, foris nigricans, hieme perit, & deciduo ſemine ſingulis annis novæ plantæ renaſcuntur.

Ad quorundam agrorum margines, præſertim ubi Melopepones ſeri ſolent, Salmanticæ reperiebam: Florebat ſub finem Iulij & Augusto, quo menſe, & interdum Septembri, ſemen ejus ad maturitatem perduci ſolet.

PROCVLDVBIO Heliotropij majoris genus eſt, licet nonnulli cerebroſius aſſerere malint Heliotropium minus eſſe: minus quidem eſt altero, ſed aliud minus proximo capite dabimus. Græci σκορπίουρον, quòd ramuli cum floribus ſcorpionum caudæ modo inflectantur, & ἡλιοτρόπιον, quòd ejus folia cum ſole circumagantur, appellant. Plinius etiam Helioſcopium & Verrucariam vocat: mihi Heliotropium ſupinum erit.

CETERVM, ut ejuſdem cum majore eſt temperamenti, iiſdem etiam viribus pollere veriſimile eſt. Dioſcorides porrò ſcribit, decoctum her-

Heliotropium supinum.

ctum herbæ ex aquâ, fasciculo manus plenę, potu, pituitam, bilémque per alvum extrahere: contra scorpionum ictus ex vino potum, & illitum prodesse: adalligari ad conceptus arcendos: folia infantium destillationibus, quas syriaseis vocant, podagris, luxatisque, utilissime illini: menses ciere: partus, tritam & impositam, pellere: illitum semen formicantes verrucas pensilésque & rhymos, & epinyctidas exsiccat: præterea, aiunt, inquit, per horam unam ante accessiones, seminis grana quatuor cum vino, quartanas: tria verò, tertianas finire. Plinius autem addit Magi Heliotropium quartanis quatet, in tertianis ter alligari jubent, ab ipso ægro: in plerisque alijs facultatibus Dioscoridi suffragatur.

HELIOTROPIVM MINVS TRICOCCVM.
CAP. XXXI.

MINVS Heliotropium unico assurgit caule, pedali, ramoso; illius folia superiorum folijs dissimilia, nonnihil ad Xanthij, plurimum verò ad Solani somniferi folia accedunt, mollia & candicantia: flos pusillus, racematim cōgestus, luteolus, inutilis, quippe qui sine semine perit; veluti flos Ricini, & quarundam aliarum stirpium, quæ sua semina è floribus non producunt: ex alarum tamen cavis dependent ex longis petiolis, sub folijs quasi occultatæ, sine flore enatæ siliquę triangulæ, quales Tithymalorum, sed asperiusculæ, scabræ, nigricantes, in quibus semen cinericei coloris, quod dehiscentibus siliquulis exilit, quemadmodum Tithymalorum & Ricini semina: hæc capita sive siliquæ pannis affricatæ, florido viridi colore eos inficiunt, qui temporis momento in cœruleum, eúmque elegantem, mutatur: radix inutilis, nec vivax: ut quæ singulis annis, uti priores, pereat, & novæ plantæ, semine deciduo renascantur. *Heliotropium minus.*

Heliotropium minus Tricoccum.

Salmanticensi agro frequentissima est hęc planta, multisque alijs reliquæ Hispaniæ locis: nascitur etiam copiosè in Galliâ Narbonensi. Iulio & Augusto floret, & subinde semen etiam maturescit. Nobis in Belgio, atque Viennæ Austriæ sæpius sata, & aliquoties nata, ad frugem numquam pervenit. *Natales.*

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græcis, Heliotropium minus Latinis dicitur: Plinio etiam Tricoccum, qui ejus historiam cū Scorpioide Dioscoridis cōfundit: Castellanis *Tornasol*, Narbonensibus *Tornesol*: quæ voces à Græco nomine deductæ videntur. *Ἡλιοτρόπιον μικρόν.* *Tornesol.*

DIOSCORIDES ait, herbam cum suo semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aquâ, latas teretésque tineas excutere: pensiles verrucas, achrocordones vocatas, cum sale illitam, tollere. *Facultates.*

PHYLLVM.

PHYLLVM. CAP. XXXII.

PHYLLVM duplex eſt Veteribus, qui tamen in ejus deſcriptione diſſentire videntur. Nam quod Theophraſtus marificum facit, id Dioſcoridis feminificum videtur. Præterea Theophraſtus Phyllo Ocymi folia tribuit, Dioſcorides Oleæ. Nos ex ipſis veris & legitimis plantis quas frequenter vidimus & collegimus, utriuſque generis deſcriptionem concinnabimus.

Phyllum marificum.

Phyllum feminificum.

Phyllum marificum. MARIFICVM (Theophraſti enim ſententiam potiùs ſequemur) pedali, ut plurimum, cubitali interdum eſt caule, quadrangulo, firmo, ramoſo: folia illi Oleæ, ſeu veriùs Ziziphę Cappadociæ, incana, lanuginuſa, mollia, bina ſemper certo ordine & per intervalla (ut in omnibus pænè quadrangularem caulem habentibus plantis animadvertere licet) diſpoſita, acidi & ſalſi guſtus: inter quæ, iuxta ramulos, naſcuntur bini globuli, uni & eidem pediculo inhærentes, ut in Mercuriali mare, vel (ut Theophraſtus ait) fructus ſicut oliva, cùm primum ex muſco, ſive flore, emergit, geminus, teſticuli hominis inſtar, quo continetur ſemen Tithymali ſemini non diſſimile, rotundum, cinerei initio coloris, qui tandem ad cyaneum vergit: radix minimi digiti craſſitudinem & longitudinem nonnumquam æquat, duráque eſt, lignoſa, candida, in multos ramos fiſſa.

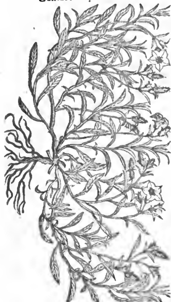
Phyllum feminificum. FEMINIFICVM, quod Dioſcoridis eſt Marificum, ſuperiori prorſus eſt ſimile: altius tamen plerumque aſſurgit (licet infirmioribus caulibus) & numeroſiota habet folia: præterea, flos oleæ modo muſcoſus & ex herbaceo palleſcentis coloris, longis tenuibúſque inter folia petiolis inſidet (quem in Marifico vix obſervare licet, fructu ſtatim ex alarum cavis enaſcente) ſeménque raro admodum perficit, quod globulis etiam, nunc binis, modò pluribus eidem pediculo inhærentibus continetur. Puro tamen ex prioris ſemine utrumque plantæ genus naſci, quemadmodum in Mercuriali, Spinacijs, Cannabi, alijſque nonnullis plantis accidit.

Vtraque calidioribus regionibus, in quibus ſponte provenit, tota incana eſt, & quodammodo tomentitia, longéque minoribus folijs, quàm in frigidioribus, ubi raro vivax eſt. Illud etiam utrique commune cum Mercuriali, Cynocrambe, & Heliotropio minore, ut erutæ radices, temporis ſucceſſu cæruleum colorem contrahant.

Natales. Naſcitur utraque multis Hiſpaniæ, & Galliæ Narbonenſis locis, ſecundùm vias, ubi Aprili, interdum etiam maturius floret: in Belgicá verò, non niſi æſtate nobis flores dabat, & ſingulis annis, ex ſemine deciduo novas plantas producebat.

GRÆCVM

Cantabrica quorundam.

GRÆCVM nomen huic plantæ est *φύλλον* & *ἐλαιόφυλλον*: Latinum, Phyllum: & primũ quidem genus *ἀῤῥενογόνον*, alterũ *θηλυγόνον* Theophrasto: cõtra verò Dioscoridi, ut diximus. Hispani agro Salmanticensi utramque vocabant *Terna de Santa Gutteria*, Granatẽses verò, *Carra*. *φύλλον & ἐλαιόφυλλον ἀῤῥενογόνον. θηλυγόνον.*

Arrhenogoni potu masculi sexus fieri partus, ut Thelygoni feminei, Theophrastus & Dioscorides scriptum reliquere. Salmanticenses utriusque decoctum, quibuscumque animalibus à cane rabido demorsis, propinabant, magno, ut inquiebãt, successu Granatensibus, Mauritanis præsertim, ad muliebres morbos, frequenti in usu erat. *Facultates.*

CANTABRICA quorundam.
CAP. XXXIII.

MVLTIS tenuibus, adeòque junceis ex eadem radice prodeũtibus ramulis, prædita est hæc planta, humi procumbentibus, pedalis, interdum cubitalis longitudinis, duris, flexibilibus tamen, lanuginosis, qui in summo aliquot flores proferũt purpurascentes, inodoros, convolvoli æmulos, minores, unico folio constãtes, sed ita implicato, ut quinque videantur, florum oris in totidem angulos desinentibus, &, dum clauduntur, complicatis: folia per ramulos nullo ordine sunt sparsa, longa, angusta, tenui lanugine obducta, salicis folijs haud absimilia, gũmosa si quis mordeat, & aliquantulum amara: radix candicans, singularis, infimâ parte ramosa est, & vivax. *Cantabrica Plinij qui busdam.*

Convolvulus Altheæ folio.

Frequens est multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis, mihi ante in Galliâ Narbonensi observata. Postea illam etiam inveniebam in colle Thermarum urbi, vulgo Baden, imminenti, quarto ab urbe Viennâ Austriacâ miliari. Floret Maio & Iunio, nonnumquam & Autumno. Apud Belgas, semine ex Hispanijs accepto nata, non nisi Iulio & Augusto, ubi nullum semen perficere observabamus, tametsi magnâ diligentiâ testaceis conservatam: calidioribus autem locis, in quibus sponte nascitur, semen fert in vasculis convolvolo nõ absimilibus, minoribus tamen, fuscum, angulosum, inæquale. *Natales.*

SVNT qui hanc Cantabricam Plinio lib. xxv. cap. VIII. appellatam putent. In eadem, inquit, Hispaniâ, inventa est Cantabrica, per Divi Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur ubique, caule junceo, pedali, in quo flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Et eodem capite, ejus, cum Dictamno & radice Aristolochiæ, drachmam in vini hemina sæpius bibendam jubet, contra serpentium morsus. *Cantabrica Plinij.*

CONVOLVVLVS Altheæ folio.
CAP. XXXIIII.

FLORIS cum Convolvulo similitudo facit, ut hanc plantã, alioqui non cõgenerem superiori, nec forma illi respondentẽ, subnectã.

VEPRIBVS atque fruticibus adnascitur hæc planta, illisque convolvitur, alioqui si adminiculis ca: et humi jacet, nec sese attollit: nam infirmioribus est cauliculis seu viticulis, gra- *Convolvulus Altheæ folio.*

cilibus pedalibus aut cubitalibus, villis quibusdam obsitis: folia habet inordinata, Hederæ, aut Althææ folijs ferè respondentia, minora, incana, in ambitu crispa, nonnumquam serrata, & aliquantulum laciniata, gummosa si gustetur, subacria, & subamara: flores ex alarum sinu promit longis pediculis inhærentes, convolvuli floribus similes, unico folio instar calathi aut campanulæ constantes (sed ita implicato, ut ex pluribus folijs constare videatur) ex purpureo candicantes, interdum omnino purpurascentes: radix tenuis, exilis, fusca, per summos cespites repit, & subinde alias plantas producit.

Natales. In collibus juxta Tagum flumen læto solo, in Bæticâ, plurimisque alijs Hispaniæ locis nascitur. Floret Martio & Aprili. Ad Tagum autem, etiam Decembri florentem inveniebam.

Convolvulus minor.

Iasione Plinij. A quam stirpem Veteribus descriptam referri hæc planta, cui, à viticulis, vicinis fruticibus aut herbis se implicantibus, Convolvuli nomen indidi, possit, ignoro: nisi quis fortè, Iasionem, cujus Plinius lib XXII. cap. XXII. meminit, esse existimet. Valentini convolvolum folio Althææ Hispani vulgari nomine *Campanilla*, id est Campanulam, Lusitani *Verdezilla* appellabant, & ad vulnera curanda efficacissimam esse tradebant.

Volubilis minor. VOLVBILEM porrò illam minorem (quandoquidem in Convolvuli mentionem incidimus) quam Dodonæus Smilacem lævem minorem nominat, passim in cultis arvis nascentem, frugibúsque se convolventē & implicantem, nonnumquam etiam in incultis, & ad agrorū margines crescentem, florem valde variare agro Francofurtensi observabam: Nam vel omnino niveus erat, vel albus quidem, sed in quo secundùm quinque complicationum longitudinem subpurpurascēs color elucebat, umbilico etiam albo, aut omnino purpureo: vel prorsus purpureus, radijs secundùm complicationes albis: vel medio inter utrosque colore: vel radijs crassioribus, saturatiùs purpurascentibus, reliqua parte albis.

Lysimachia lutea communis.

LYSIMACHIA. CAP. XXXV.

Lysimachia vulgaris magna varietas. PRÆTER Lysimachias vulgares, quarum hîc icones proponimus, historiam autē non tradimus, quia ab alijs satis luculéter est descripta: luteam videlicet, purpureā, siliquosas cognominatas, quarum aliæ annuæ dumtaxat, aliæ vivaces longè lateque serpente radice donatæ sunt, & inter has quæ à C. V. Conrado Gesnero Chamænerion vocata, flore niveo interdum à me reperta, tum quæ cæruleo est flore (nam & hæ omnes in Pannoniâ, & vicinis Austriâ atque Stiriâ regionibus, vel secundùm rivos, vel in montanis pratis sponte nascuntur) duo alia genera, dum Viennæ Austriæ vivebam, minimè ab alijs descripta observabam.

Lysimachia latifolia. CVBITALI plerumque assurgit Primum caule, interdum etiam ampliore, firmo, duro, lanuginoso, & villis obsito: hunc ambiunt ordinatâ quadam serie quaterna plerumque simul, nonnumquam etiam terna adversis inter se pediculis, folia, mollia, aliquanrulum incana, primæ, quæ luteo flore est folijs minora, acidi initio saporis, deinde salivam cientis, infernâ parte nigris punctis distincta: circa summum caulem, ex singulorum foliorum sinu prodeunt vel ramuli aliquot floribus onusti, cum singularibus aliquot

Lyſimachia purp. communis, major.

Lyſimachia ſiliquoſa major.

Lyſimach. ſiliq. III. Chamęnerion Geſn.

quot floribus, vel ſingulares duntaxat flores, pręſertim ſummo caulis faſtigio, lutei, cum quadam gravitate odorati, veluti quinis mucronatis folijs conſtantes, ſed qui tamen infima ſede cohærent, & ſimul defluunt, cum totidem ſtaminibus flavis: radix geniculata, ex ſingulis ut plurimum geniculis novas propagines producens, & ſubinde fibras agens, quibus telluri firmiter inhæret.

Creſcit in Alpium Auſtriacarum, aliarúmque vicinarum regionum convallibus, & pratenſibus locis plurima, atque etiam in cęduis quibuſdam ſilvis, quæ ad montium radices ſunt: obſervabam præterea non procul Viennâ pleriſque locis ſecundùm aquas. Floret Iunio. *Natales.*

HVMILIVS eſt Alterum genus, vulgari Rubrâ ſive Purpureâ, cubitalem altitudinem rarò ſuperans: caules illi teneriores, graciliores, quadranguli, cacumine in plures ramulos, ex adverſo inter ſe naſcentes, diviſi: folia vulgari minora, & anguſtiora, ſibi invicem etiam oppoſita, ſi mordeantur, lenta & quodammodo gummoſa, deinde nonnihil acrimoniæ & amaritudinis exerentia: quæ in ſummis ramulis naſcuntur, confuſum habent ordinem, neque ſeriem ullam ſervant: inter quæ caliculi emergunt rariores, minores, neque adeò barbati aut verticillorum inſtar caulem ambientes ut in Purpureâ vulgari Lyſimachiâ, plerumque hexagoni, ex quibus prodit flos ſex foliolis conſtans, colore rubro, aliquot ſtaminulis ex umbilico prodeuntibus: radix dura, lignoſa, non repens ut ſuperior, *Lyſimachia purp. II. ſive minor.*

Lysimachia cæruleo flore.

Lysimachia lutea II.

Lysimachia purp. II. sive minor.

Lysimachia lutea III. sive minor

sed ex eodem corpore multos caules singulis annis proferens, & subinde lateribus se propagans, multisque fibris inhærens.

Provenit multis Pannoniæ locis, in humidis pratis & Danubij insulis, frequentissimè verò, ultra Posonium, vulgo Presburg dictum, itinere Tirnaviensi. Floret eum vulgari Iunio & Iulio.

NON dubium est, quin ad Lysimachiæ genera utraque hæc planta referri debeat: adeò illi facie sunt similes.

SED nec à Lysimachiarum classe forsitan reijcienda elegans plantula, cujus siccam stirpem, cum plerisque alijs Kaufburno ad Alpes sito ad me mittebat Francofurtum anno M. D. XC. Doctissimus vir Rudolphus Schliekius Doctor Medicus, posteaquam Heidelbergâ, ubi Professoris publici munere fungebatur, ad illam urbem evocatus est, ut πολίατρος esset. Is, dum vicinos montes (quãtum negotia permittebant) stirpiũ perquirendarum gratiâ adit & lustrat, plurimas (ut ex ijs quas ad me misit deprehendi) illis similes quas in Austriacis & Stiriacis Alpibus observatas, in Pannonicarum stirpium historiâ descripsi, invenit, & inter reliquas etiam hanc, cujus historiam quàm exactè fieri poterit, & iconem fideliter expressam, hîc subijciam.

HABET autem illa pedalem caulem, tenuem, striatum, cavum, multis nodis septum, ab imo

Lysimachia lutea III. sive minor.

Lysimachia lutea altera Lobelij.

ab imo brevibus binis folijs, vel potius vaginulis, ad singulos nodos ex adverso nascentibus cinctum, quę circa medium caulem nascuntur, longiora sunt, angusta, tenella, ex viridi pallescentia, tenuibus quibusdam venis obliquè secta, ex quorum sinu, enascuntur unciales pedicelli, tenues, sustinentes florū muscosorum, & quinq. flavis foliolis constantium (prodeuntibus ex medio longiusculis tenuibus staminulis cum apice aureo) veluti spicā: radice nititur longâ, hac illac se spargente, ad cujus internodia frequentes crescunt tenues, & quasi capillares fibræ, qualibus pleræque aquaticæ stirpes donatæ sunt: adnatis se propagat.

Nascitur hæc, Schilickio referēte, riguis locis ad Alpium Kaufburno vicinarum radices.

EANDEM esse puto, cum illa, aut certè illi valde similem, quam noster Lobelius, in Appendice ad calcem Stirpium historiæ Teutonico idiomate evulgatæ, sic describit, exhibita etiam ipsius icone, quam nos etiam adiecimus, licet radices & infima caulis pars, non satis scitè expressæ mihi videantur.

ANTE quinquenniū, inquit, Alterum hoc genus Lysimachię luteę frequens inveniebam in humentibus fossis circa Gandavum, è regione palatij Principis, deinde inter Tenermundam & Gandavum: anno autem M D XCI. in Hollandiâ circa Amstelrodamum magna copia inter harundines è quibus ædium prætexta conficiuntur. Radix fibrosa, rubris maculis infecta, hac illac repit vulgaris Lysimachiæ instar, caulem ferens pedalem, quem ambiunt bina & bina folia, communis Lysimachiæ folijs angustiora, ex viridi pallentia, inter quæ flosculi nascuntur in longa capitula congesti, mollibus illis salicis capitellis luteo flore præditis non dissimilia.

GALERICVLATAE Lysimachiæ satis luculenter à Lobelio descriptæ non meminissem, nisi alteram illi congenerem videre mihi contigisset, lectam in Itinere à Doctissimo Medico Gulielmo de Mera ex Italiâ redeunte, & in sportulis adservatam. Lobelianę porrò bini illi flores ex foliorum, contrario situ in cauliculis quadrangulis nascentium, sinubus prodeuntes, semper in anteriorem partem propendent adeo æqualiter, & contigui, ut ex eodem sinu orti videantur, quod pictor in unico duntaxat nodo & geniculo observavit, plantam delineando. Nascitur etiam illa copiosè in Vngariâ, Austriâ, Stiriâ, Moraviâ, Bohemiaque, secundum rivos è montibus defluentes, rusticis neglecta. *Lysimachia galericulata Lobely.*

A T quam à Mera accipiebam, dodrantalis est altitudinis, statim secundum radicem ramulos in latera fundens, graciles, virides, frequentibus foliolis, angustis instar foliorum lini, sed brevioribus, obsitos, inter quæ nascuntur singulares, interdum gemini caliculi *Lysimachia rubra minima.*

Valeriana Indica.

Valeriana Indica.

Valeriana anuua altera.

Valeriana astiva.

longiusculi, quales ferè in Lysimachia rubra minore, è quibus emergit flosculus quinis foliolis constans ex purpura cæruleis: quibus defluentibus, succedunt capitula membranacea caliculis inclusa, exili semine candicante plena: radix longiuscula, fusca, aliquot fibris donata.

VALERIANA INDICA. CAP. XXXVI.

SEMINE ex Italiâ misso Valerianæ Indicæ nomine, nata est hæc nova, & paucis abhinc annis Europæ cognita elegans planta, quæ primum ex terrâ emergens, non valde absimilis est illi quam Belgæ *veldt-croppen* id est, campestrem lactueam, appellãt, Lugdunensis plantarum historia, Polypremoum Cassiani in Geoponicis esse, asserere videtur, Lobelius Phu minimi appellatione donavit. Inter media folia caulem promit pedalem, nõnunquam cubitalem, concauum, tenellum, angulosum, nodosum, & ad singulos nodos in bina brachia, ut plurimum, divisum, adnascentibus utrimque ex adverso singularibus folijs, binas uncias plerumque longis, unam latis, mollibus, crassiusculis, sinuosis interdũ, & in lateribus aliquantulum incisis, insipidi fere gustus: singula deinde brachia ex geniculis prodeuntia, in breves alios ramulos dividũtur, ferentes summo fastigio multos in caput congestos flosculos, longiusculos, extremâ parte apertos, & in quinque lacinias divisos, quarũ duæ superiores, breviores & latiores, inferiores autem tamquam labra pendulæ, & media reliquis lõgior, coloris omnes vel carnei, vel prorsus nivei, odoris expertes: singula deinde capitula in longitudinẽ & latitudinem augescunt, semenq; ostendũt crassiusculum, fungosum, nigricãs: radix parva est, cãdida, quam subsequente hieme perire, ipsa experiẽtia docuit.

Floret interdum Maio & Iunio maturius sata: subinde tamen in hiemem usque flores & semen proferentem vidimus.

VALERIANA ANNVA, seu Æstiva. CAP. XXXVII.

HAEC statim à radice multa folia promit humi diffusa, viridia, instar foliorum Calcitrapę vulgò appellatę, sive Cardui muricato capite, laciniata, inter quæ prodeunt aliquot caules rotundi, cavi, ramosi, binos cubitos fere alti, virentes, quem ad singulos nodos utrinque ex adverso amplectuntur folia inferioribus minora, laciniata etiam, Valerianæ silvestris vulgarioris foliorum æmula: summis ramis extimoque caule sustinentur tamquam umbellæ florum quinque folijs constantium, non dissimilium floribus Valerianę Indicę anteriore capite descriptæ, coloris rubri dilutioris ad carneum tendentis: in ramulos excrescunt randem illæ veluti umbellæ, & semen ferunt quale pænè Valerianæ rubræ, sed minus: radix alba, & satis lignosa,

Valeriana silvestris I.

Valeriana sil. II. minor.

Valeriana sil. alpina I. latifolia.

lignosa, quam tamen subsequēs hiems corrumpit. Floret ęstate, & subinde in Autumnum usque floribus & semine onusta conspicitur.

Nata est Francofurti ad Mœnum in exculto horto Ioannis Myleri Pharmacopæi diligentissimi & rei herbariæ studiosissimi, semine illi communicato, quod è Belgicâ acceperam à Iacobo Plateau, anno, ni fallor, MDXC.

VALERIANA ALPINA & Saxatilis. CAP. XXXVIII.

NON minus vulgaria sunt in Austriâ, Stiriâ, vicinisque Provincijs duo illa Valerianę silvestris genera à Neotericis prodita, quàm in universâ Germaniâ, & alijs plerisque regionibus. Verùm duo alia in Stiriacis & Austriacis Alpibus observasse existimo, quæ alibi mihi conspecta non fuēre: quibus vulgarium icones præfigendas censuimus, ut ex collatione discrimen facilius agnosci possit.

PRIMVM assurgit palmari cauliculo, interdum etiam pedali, terete, rotundo, viridi, quem ambiunt oblonga folia in binas aut ternas crenas profundiores nōnumquam divisa: alia verò majora ex radice prodeunt, ad hederæ trachelii ve formam accedentia, minora tamen & teneriora, amari gustus: flores in summo caule quasi umbellatim nascuntur, ut in alijs Valerianæ generibus, pusilli, albi, quibus succedit exiguum semen, forma alioqui alijs silvestribus Valerianis simile: *Valeriana silvestris alpina I. latifolia.*

radice

Valeriana fil. alpina II. saxatilis.

Nardus mont. primùm germinans.

radice serpit nodosâ, albicante, odoratâ, & cum aliquâ adstrictione amariusculâ, ex quâ aliquot capillares fibræ dependent.

Natales. Crescit in ipsis Austriæ & Stiriæ Alpibus, locis umbrosis, inter saxa: nusquam tamen uberius quâ in Durrenstein, in quo omnes alpinę plantę magis luxuriare & adolescere videtur.

Floret Iunio & Iulio, deinde semen paulatim maturescit.

Valeriana sil. alpina II. sive saxatilis. ALTERI bina aut terna à radice exeunt folia, Bellidis montanæ foliorum pænè æmula, è quorum medio caulis assurgit pedalis, gracilis, rata habens folia inter se opposita, angustiora, & minora: supremus caulis in ramulos finditur, qui flosculos sustinent albos, reliquis Valerianæ silvestribus similes, semen, quod subsequitur, non etiam diversum: ejus radix aliarum Valerianarum Alpinarum modo in saxorum fere commissuris serpit, nec minus odorata est superiore.

Provenit inter saxa ad flumen Myrtz quod monasterium Neuberg alluit, qua ex eo monasterio iter est in Hohenbergern & Spital. Invenitur & in alijs locis, sed istic primum observabam. Floret sub Iunij finem, & Iulio, interdum maturius, nonnumquam serius, pro cæli & aëris naturâ atque tempene.

DE Valerianis consulendum censco Fabium Columnam virum acerrimi iudicij.

MONTANAM Nardum in illis montium iugis invenire non contigit, tametsi summâ diligentiâ perquisiverim. Verùm anno MDXCII. eam ad me mittebat Neapoli doctissimus vir Ferdinandus Imperatus è monte Virgineo erutam, ex quâ numerosas postea nactus sum plantas: quin & semine deciduo pleræque feliciter natæ in meo horto.

Nardus mõtana. TVBEROSAM porrò habet ea radicem quæ quotannis adnatis alijs valde se propagat, multisque & quasi capillaribus fibris infimâ parte & summo capite prędita est, ex quâ stolones oriuntur folijs ex atro virentibus superne & splendentibus, nec in ambitu serratis infimâ parte, onusti, deinde alijs in lacinias dissectis, uti pænè Valerianæ majoris folia, sed minora, quoque stolones magis adolescunt, eos magis dissecta vestiunt folia, ex adverso semper sita: summo caulis fastigio confertim nascuntur flores Valerianæ silvestris floribus non dissimiles, odorati, minus tamen quàm radix, quæ silvestris Valerianæ radicum odorem valde æmulatur.

Hujus autem quam proponimus iconem, non ex adultâ, sed ex primùm germinante plantâ, altero post quam illam accepissem anno, Frar cofurti exprimi curabam.

NARDVS

NARDVS CELTICA, seu ALPINA. CAP. XXXIX.

MINIME dubium est, quin hæc plantula ad silvestrium Valetianarum classem sit referenda, adeò illas odore, & nonnihil etiam formâ, præsertim saxatilem modò descriptam, refert.

Nardus alpina.

INTEGROS interdum cespites occupat serpendo, & latè summâ tellure sese inter muscum diffundēdo: oblongi procumbentesque humi ramuli, tenues, plurimis veluti foliolis, aut siccis squamis circumsepti, subinde fuscas & nōnihil capillatas fibras agunt, summâ parte in unicum, aut bina ternave extuberant capitula, aliquot longis, secundùm caput angustis, deinde in latitudinē paulatim sese laxantibus folijs, satisque crassis & succulentis plena, colore, dum primùm emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium, aut Æstatis finem, flavescente, gustu amariusculo: palmaris aut dodrantalis, nonnumquam etiam major inter ista emergit cauliculus, satis firmus, ut in minutioribus Valetianis silvestribus geniculatus, bina ad singulos nodos inter se opposita habens exigua foliola, cui, circa summum, ex singulis alis enascuntur pedicelli, binos aut ternos flosculos coloris pallidi sustinētes, quibus succedunt semina, Valerianæ silvestri Alpinæ, saxatili præsertim, secundo loco superiori capite descriptæ, proxima, paulò tamen minora. *Nardus alpina, sive Nardus Celtica.*

Tota plantula aromatica est, & radicum Valerianæ silvestris odorem æmulatur.

Copiosè nascitur in Iudenberg summo Stiriacarum Alpium jugo inter muscum, saxosis locis, unde plantas cum suis cespitibus erutas, & pleta sque alias elegantes stirpes referebat anno M.D.LXXVI. C.V. Doctor Ioannes Aicholtzius Medicus ac Professor Viennensis, vetere amicitiâ mihi conjunctus, quarum nonnullas suo horto aliquot annis aluit. Nascitur & in Tyrolensibus atque Saltzburgensibus montibus, teste C. V. D. Ioachimo Camerario, Inclytæ Reipublicæ Noribergensis Archiatro. *Natales.*

Mense Augusto floret sub ipsis ferè nivibus: folia deinde promit cùm illæ dissolvi & diffluere incipiunt. Legitur autem ab incolis sub Augusti finem, & Septembris initium, cùm folia flavescere incipiunt: tum enim summam habet odoris gratiam, quâ caret dum folia primùm promit, & adhuc viridis est.

INCOLÆ Speick appellant, nomine è latinâ voce desumpto: Pannones, quibus frequens ejus usus est in capitis lotionibus, *Bechy fiu*, hoc est, Viennensem herbam nominant, quia Viennâ copiosè ad eos transfertur. *Speick. Bechy fiu.*

SEDVM MAIVS LEGITIMVM. CAP. XL.

TRIVM Sedi generum historiam Dioscorides nobis reliquit, majoris, minoris, & tertij, cujus facultates à reliquis generibus sunt diversæ. Majoris descriptionem hoc capite dabimus, minoris proximè sequente.

MAIVS, frutex est potiùs, quàm herba, duorum cubitorum nonnumquam altitudine, brachiali verò crassitudine, multos ferens ramos pollicaris crassitudinis, aut majores, qui in multas alas dividuntur digitalis crassitudinis, summo fastigio veluti in orbem desinentes, multis folijs confertim & imbricatim sibi mutuo incumbentibus constantem, perinde ac in Sedo majore vulgati, sive Cotyledone alterâ Diosc. Carnosa sunt autem ea folia, succi plena, & linguæ instar efformata, hoc est, ab infimâ sede paulatim in latum sese dilatantia, in ambitu, crebris & minutis veluti dēticulis adeò leviter serrata ut vix appareât, gustu paululum adstringente: cortice denso, carnoso, succulento totus frutex cinctus est, cujus membrana exterior subfusca, maculisque, seu potiùs sedis foliorum vestigijs respersa, ut in Tithymalo characiâ. Interdum summis majoribus ramis emergit crassus & veluti foliosus *Sedum majus legitimum.*

quidam

Sedum majus legitimum.

quidam pediculus, tanquam thyrſum gerens multarum gemmarum, quæ ſucceſſu temporis in flores ſeſe explicant ex flavo palleſcentes, ſtellarum inſtar in aliquot folia diviſos, cum ſuis ſtaminulis. Iam matureſcere incipientibus floribus, & ad ſeminis efformationem properantibus, gracileſcit hic pediculus: ſemen exile eſt & nigrum. Semper viret hæc planta: nam ante quam vetera folia abjiciat, nova ſemper producit: & facile ramulis pangitur.

Natales.

Conſpectus mihi eſt primùm hic frutex in Royuêlos Luſitaniæ oppidulo, dum Madritio Vlyſſipponem proficiſcerer, deinde Vlyſſippone & vicinis locis frequentiſſimũ in ædium tectis & muris inveniebam, ſponte etiam naſcentem prærupto & ſcopuloſo colle, non procul à Scyntri arce regiâ, quinto ab Vlyſſippone milliari. Denique Hiſpali in fictilibus. Naſcitur & in Italiâ: habeo enim ſeſquicubitalem fruticem ex ramulo dodrantali ad me miſſo natum. Is mihi nondum floruerat dum hæc ſcriberem: ea de cauſa nihil de ejus flore pronunciare poſſum, ſitne candidus, ut quidam ſcripſêre, an ejus, qui in Luſitania creſcit, colorem referat. Apud Belgas, Luſitaniâ uſque à me miſſum aluerunt aliquot annis in fictilibus, rei herbariæ ſtudioſi: ſed tandem periiſſe exiſtimo, vel negligentiâ (nam non vulgari curâ indiget) vel hiemis inclementiâ, hiemis enim injuriam ferre nequit frigidioribus regionibus, nec cellæ cameratæ aërem concluſum patitur, ut bis aut ter meo damno expertus ſum: propterea in vaporario cõſervare ſolebam cum Opuntiâ vulgo creditâ, quæ à nonnullis Ficus Indica cognominatur, Hiſpanis verò *Tuna* dicitur, & Canna Indica. Florebat Vlyſſippone Decembri & Ianuario: apud Belgas numquam florere voluit.

ἀείζωον τὸ μέγα.

LEGITIMVM id eſſe Sedum aut Sempervivum majus, Dioſcoridi *ἀείζωον τὸ μέγα* dictum, nemo eſt qui inficias ire poſſit, ſi in Stirpium cognitione mediocriter verſatus ſit. Nam quod hactenus pro Sempervivo majore habitum eſt, & adhuc à quibuſdam habetur, nihil aliud eſt, quàm Cotyledon altera Dioſcoridis. Sedum autem majus Luſitani *Enſayon* voce nonnihil veterem Sedi appellationem referente, Hiſpani *Yerua puntera* (communi cum Cotyledone altera nomine) vocant.

Enſayon. Yerua puntera.

Facultates.

VETERES Sempervivi majoris folijs ad eryſipelata, herpetes, & phlegmonas uſi ſunt, etiam ad ambuſta & podagras per ſe vel cum polentâ illitis: epiphoris etiam folia impoſita vel ſuccum inunctum prodeſſe tradunt, & pleraſque alias facultates tribuunt, quas apud ipſos Auctores requirere licet: Luſitanicæ mulieres ad detergendos capillos, & repurgandos dentes uſurpabant.

SEDVM MINVS. CAP. XLI.

Sedum minus duorum generum.

MINVS Sedum in duo genera diſtinguit Dioſcorides Primum, quod temperamento & facultatibus majori eſt ſimile: alterum quòd vi acri eſt præditum. Prioris variæ ſunt ſpecies ab alijs exhibitæ: nos aliquot, à nemine proditas ante quàm meas Obſervationes evulgarem, addemus, interpoſitis tamen quarundam imaginibus quæ ab alijs ſunt deſcriptæ, quia in ijs Provincijs, ubi hæ naſcuntur, etiam admodum ſunt vulgares.

Sedi minoris I.

ILLARVM igitur Prior quarum icones ſunt depictæ, quæ & mihi Sedum minus Primum futurum eſt, vulgaris illa eſt in muris editiſque aridioribus & ſabuloſis naſcens, vulgo vermicularis cognominata, à teretibus, brevibúſque, vermiculorum modo folijs, albo flore.

Sedum minus II.

ALTERA, cujus pænè ſimilia ſunt folia, ſed frequentiora & denſius in caule ſtipata, in muris & macerijs etiam naſcens, ſed priore minus frequens, humi procumbens & fibris ſubinde ſe firmans. Sit mihi hæc etiam Secundum genus Sedi minoris.

Sedum minus III. ſive paluſtre.

DODRANTALEM habet Tertium genus Sedi minoris (quod in Pannonicis obſervationibus ſecundo loco mihi deſcriptum) cauliculum, ſubrubrum, ſucculentum, tenerum: fo-

hola

Sedum minus I.

Sedum minus II.

Sedum minus III. sive paluſtre.

liola longiuſcula, ſubhirſuta, ſucci plena: floſculos in ſummis cauliculis quinis foliolis conſtantes, purpuraſcentes, aut carnei coloris, cum aliquot internis ſtaminibus: totidem ſuccedũt cornicula quot fuerunt in ſingulis floſculis foliola, initio viridia, deinde purpuraſcentia, ſemen exile continentia: radix exigua eſt & inutilis, ſecundùm quam, ex infimo caule, ſurculorum propagines in orbem humi diffuſæ ſunt, multis exiguis foliolis Sempervivi minoris ſervidi (quod Octavum genus erit) fere ſimilibus, minoribus tamen, anguſtioribus, & obruſiore mucrone præditis, cinctæ, ſaporis inſipidi & aquei.

Florens hoc genus obſervabam uliginoſis locis apud oppidulum Freying, qua Pragâ iter eſt Noribergam, ſub finem Iunij, cùm anno M. D. LXXIX. in Belgicam & Britanniá proficiſcerer.

TERTIA vetum Dioſcoridis Sedum minus eſt, teretibus, craſſis, ſucco plenis & mucrone præditis folijs, flavis floribus. Vulgo in hortis alitur, atque ejus folijs ſolent Galli in acerarijs quemadmodum Portulacæ folijs uti: ſed & ſponte naſcitur in Hiſpanijs in muris & macerijs. Ejus verò duo ſunt genera: Vnum cujus ſummus caulis in ramulos diviſus ſeſe inflectit inſtar ſummitatum Scorpiuri ſive Heliotropij majoris, id mihi Quatrum Sedi minoris genus erit: Alterum cujus ramuli ſummo faſtigio non incurvantur, quod mihi Quintum Sedi minoris genus eſto.

Sedum minus Dioſc. I ſive mihi IIII.

Sedum minus V.

SEXTVM Sedi minoris genus, in Pannonicis Obſervationibus primo loco poſitum, affine eſt jam

Sedum minus VI.

Sedum minus IIII.

Sedum minus V.

Sedum minus VI. sive alpinum I.

est jam memoratis: nam summâ tellure serpit, ut illa, numerosisque & succulentis ramis prǽditum est, quos ambiunt longiuscula & mucronata foliola, Secundo Dioscoridis Sempervivo, quod Galli *Triquemadame* appellant, & illis in usu esse jam dixi acetarijs conficiendis, haud multum absimilia, minus tamen crassa, planiora, & gustu valde exiccante: flores in cauliculis palmaribus numerosi, majusculi, quinque folijs constantes, ex luteo colore aliquantulum pallescétes: radicem habet in crebros ramos divisam, qui, per terram sparsi, tenues fibras agunt.

Crescit in Sneberg alijsque Stiriacarum Alpium jugis, in Tauro monte Carinthiæ & Iudenberg: & Montibus Kaufburno vicinis. Floret sub finem Iulij, & Augusto.

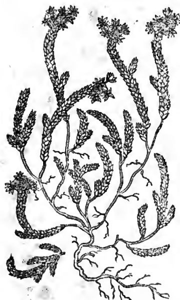
Sedum minus VII.

IN rupibus veteribúsque muris nascitur Septimum genus cùm in Hispaniâ & Lusitaniâ; tùm in Galliâ Narbonensi præsertim Mompelij ubi id observabam quando istic vivebam in muris suburbiorum, ad portas urbis protensis. Non valde absimile est Sempervivo tertio Dioscoris: sed folia paulò crassiora sunt, candidiora, teneriora, nec, ut illa, fervidi gustus, sed viribus Secundo respondentia & frigida: flos item ejus candidus, qui in Tertio Dioscoridis luteus: semen exiguum est, & subruffum. Floret Iunio, semen Iulio maturum.

Sedum minus VIII sive Dios. c. 18 l. ἀνδράχνη ἀγρία. Illecebra.

OCTAVVM genus, est Dioscoridis Tertium, quod ab aliquibus ἀνδράχνην ἀγρίαν, & τηλέφιον vocari asserit, à Romanis illecebram. Habet id crassa & succulenta etiam folia, frequentia, sibi invicem ferè incumbentia: flores luteos. Vulgaris est notitiæ: nam passim in tectis, muris & petris nascitur, etiam in aggeribus, salebrosis & aridis locis quæ tenui gramine obsita:

Sedum minus VIII. causticum.

Sedum minus IX. sive alpinum III.

sita: adeò autem vivax, ut tenuissima ramulorum fragmenta facilimè radices agant. Vim habet excalfactoriam, acrem, & exulcerantem, teste Dioscoride, & ipsa experientiâ.

NONVM, quod Tertium est in Pannonicis Observationibus, compactis & sibi invicem insidentibus est foliolis, valde exiguis, crassis, cinerei coloris ad cæruleum quodammodo tendentis, ut tota planta (quæ acidi saporis est) nihil ferè nisi muscus quidam videatur: pedicelli è medio foliorum exiliunt, duas pænè uncias longi, graciles, juncei, in quibus terni plerumque flosculi, quinque foliolis constantes, candidi coloris, cum aliquot intus luteis staminulis: cùm in semen abeunt flores, cauliculi aliquantulum excrescunt. Mirum in modum propaginibus serpit & radices agit alterius Cotyledonis ritu, integros cespites, cujusdam musci instar, interdum occupans. *Sedum minus IX.*

Præruptis Snealben jugi locis, atque inter saxa nascitur, quâ descensus est ad Monasterium Neuenberg, atque etiam in Sneberg. Invenitur & in monte Fracto, teste Gesnero. Iulio & Augusto floret.

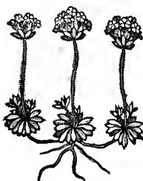
DECIMI folia paulò majora sunt & longiora, crassiuscula, in ambitu villis obsita, gustu etiam primùm acido, deinde amariusculo & excalfaciente: adnatis se propagat, atque è medio foliorum, hirsutum pediculum profert, longitudine cum præcedente parem, in quo seni plerumque velut in umbellâ dispositi sunt candidi flosculi, quinque foliolis constantes, umbilico luteo. *Sedum minus X.*

Invenitur in Sneberg & vicinis jugis. Sub finem Iunij & Iulio istic floret.

VNDECIMVM longiora nonnihil habet folia graminis modo angusta, dura, viridia, lęvia, subacidi initio saporis, deinde ingrati: unicus aut alter inter folia erumpit cauliculus lęvis, gracilis, junceus, trium ferè unciarum longitudinis, rarò major, in quo unicus, interdum bini sunt flosculi, superiore majores, candidi, medio lutei, quinque foliolis, cordis, ut vulgo pingitur, formam referentibus, præditi. *Sedum minus XI.*

Serpit & hoc reliquorum instar, ijsdémq; cum Decimo locis crescit, atque eodem cum illo tempore floret.

SVNT etiam Duodecimo angustiora folia, rigidiora, aliquantulum hirta, ab imâ sede in circuitum sese expandentia, Cotyledonis alterius, & reliquorum montanorum Sedi minoris generum modo, gustu quidem adstringente, nonnihil tamen amaro: ex horum medio unciales exeunt pediculi, firmi, nudi, qui summo fastigio quinque aut sex flosculos coloris lutei gestant: deinde crassiusculas mucronatásque siliquulas, semen exile, planum, fulvescens continentes: radix crassiuscula est, longa atque candicans, quæ, ex summo capite, multas plantulas adnatas & simul junctas producit. *Sedum minus XII.*

Sedum minus x. alpin. IIII.

Sedum minus XII. alpin. VI.

Natales. In ſummis Auſtriacarum & Stiriacarum Alpium jugis, inter ſaxa provenit. Memini dum olim e Narbonenſi Galliâ per Helvenos in dulciſſimam patriam redirem, in Allobrogum Alpibus cum alijs pleriſque venuſtis ſtirpibus eruete

Hujus etiam obiter meminit Geſnerus in deſcriptione Montis Fracti, Hiſtotiam verò tradunt Pena & Lobelius Adverſariorum libro: cùm autem in ſupra memoratis Alpibus frequẽter etiam collegerim, huic capiti, cum reliquis Sedi minoris generibus (tametſi fortè non per omnia ejus facies reſpondeat) inſerere libuit.

Sedum minus XIII. NVMEROSA habet Decimum tertium genus foliola, ternis profundis inciſuris laciniara, ut Ajugæ ferè folia, minora tamen & viridiora, neque ullâ lanugine veſtira, quorum ſapor admodum adſtringens & exſiccans: cauliculi aſſurgunt exiles, binos tranſverſos digitos, ſive ſeſquunciam longi, ſinguli ſingulares ſuſtinentes floſculos ex herbaceo palleſcẽtes, quinque foliolis conſtantes: radice ſerpit multis exiguis fibris capillata, & mulras propagines è lateribus generãte, ut integros ceſpites interdũ occupet, muſcúmq; quendam ementiatur.

Creſcit in ſummo Sneberg jugo, inter ſaxa recenter à nivibus libera. Floret Auguſto.

QVO nomine à montanis paſtoribus & venatoribus omnes illæ plantæ in Auſtriacarum Alpium jugis naſcentes, quas hîc ordine deſcripſi, donatæ ſint, hactenus intelligere nõ potui: & haud ſcio an illis ullum nomen indiderint, ſolent enim ejuſmodi minuta negligere. Ego Sedi parvi generibus adnumerandas eſſe cenſeo Si cui autem mea ſententia minimè placet, alioq; nomine inſignire malit, per me ſemper licebit. Septimum portò, Dalechampius, ſive quiſquis is fuerit qui Generalem illam Plantarum Hiſtoriam Lugduni expreſſam

ἀείζωον δασύφυλλον. ſcripſit, ἀείζωον δασύφυλλον cognominare videtur. quæ ſanè appellatio omnibus Sedi generibus quorum folia ſunt craſſa & denſa nõ minus quàm, illi peculiariter, convenire poteſt. Illud verò mirum, quod Duodecimum genus non inter Sedi genera receſcat, tametſi ejuſdem temperamenti eſſe aſſerat, ſed Phyllum Arrhenogonum Dioſcoridis eſſe velit. cujus quæ cum hac plantâ ſit affinitas, Doctioribus, qui in Stirpium cognitione verſati ſunt, diſpiciendum relinquo.

Facultates. CETERVM Dioſcorides ſimiles facultates tribuit Sempervivo parvo, quibus pollet magnum præcedente capite deſcriptum: Tertium autem genus, quod in hoc capite Octavum eſt, illitum cum axungia, ſtrumas diſcutere ait. Niſi quis ſuppoſititias eſſe has facultates dicat, & Dioſcoridis textui inſertas, ut non ſine judicio cenſet Fab. Columna, qui vulgarem illam Sedi quam Octavo loco repoſui ſpeciem, nõ ἀείζωον nominat (ſimiles enim ſunt om-

Dactylus Plinij l.3. nium Sempervivorum facultates) ſed facie ἀείζωον referre dicit, & Plinij alterum vel tertium dactylum, quem poſtremo cap. lib. XXIIII. Natur. Hiſtor. deſcribit, eſſe ſuſpicatur, cui opinioni acquieſco.

COTYLEDON. CAP. XLII.

VMBILICI VENERIS, ſive Cotyledonis hiſtoriam alij tradiderunt: mei tamen inſtituti eſſe putavi (quandoquidem alteri ejus generi peculiare caput damus) hoc capite brevem illius deſcriptionem retexere.

Umbilicus veneris. HABET autem multa folia à radice prodeuntia, ſumma tellure confertim ſtipata, in acetabuli formam tornata, hoc eſt, orbiculata, & in medio, umbilici inſtar, depreſſa, ſucculenta, tenera, inter quæ exit caulis non valde firmus, aliquot folijs præditus, non orbiculatis ut inferiora, ſed longiuſculis, & extremâ parte quæ latiuſcula eſt, craſſaque & ſucci plena, in

tres

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon altera 1. Sedum vulgare.

tres plerumque crenas divisis; ex quorum sinu procedunt interdum ramuli, qui, cum caule, à medio ad summum fastigium multis flosculis sunt onusti longiusculis cõcavis & propendẽtibus instar pusillorum tintinnabulorum, coloris ex herbaceo candicantis, qui firmiter inhærentes, unà cum caule siccantur, & tandem pereũt: maturi flosculi occludunt parvas siliquulas plenas exili fusco semine, quod sponte decidens, numerosas circa matrem, & in vicinis, si quæ adsunt, vasis fictilibus, generant plantulas: radix est tuberosa, non bulbi modo efformata, sed potiùs orchidis pleniorem radicem referens, modò orbiculata, interdũ tuberis aut Aconiti hiberni radici similis, ut illius instar confringi, & fragmentis pangi possit.

Natales. Sponte verò nascitur non modò in muris veteribus & parietinis: sed etiam in tectis, muris sive parietibus, ex argilla formaceis, saxis & rupibus, humi interdum solo fertili, ad Oleatum, Chamæriphes, & Corrudæ radices, atque etiam in annosis Suberis arboribus sponte crescẽtem observabam plerisque Hispaniæ & Portugalliæ locis.

κοτυληδὼν, σκυτάλιον, κυμβάλιον. Nombril de venus. Vasillos. GRÆCIS hæc planta *κοτυληδὼν* dicitur, ab aliquibus *σκυτάλιον*, ab alijs *κυμβάλιον* Dioscoride referente; Latinis Vmbilicus Veneris. Galli Latinos sequuti *Nombril de Venus* appellant; Salmanticensium vulgus *Vasillos*, id est, acetabula aut vascula nuncupabant à cava folij capacitate acetabulũ referente.

Facultates. Sacris ignibus, strumis, inflãmationibus, pernionibus, illitu auxiliari, stomachi ardorem refrigerare, folia cum radice cõmanducata, calculos frangere, & urinam ciere, atque hydropicis ex melle dari, auctor est Dioscorides.

COTYLEDON ALTERA. CAP. XLIII.

Cotyledon altera Diosc. Sedum majus vulg. ALTERIVS Cotyledonis nomine intelligo Sedum majus vulgare, ex Dioscoridis mente, cujus in Austriæ montanis alia inveniebã genera nulli ex Neotericis Scriptoribus, quod sciam, observata, quæ hîc ordine describemus.

Cotyledon altera 1. PINGVIA, crassa, numerosáque habet Primum folia, circa radicem densa, Acetabulo alteri, sive Sempervivo vulgari majori (cujus iconem præfiximus, ut differentia conspici possit) similia, minora tamen, & in ambitu leviter dentata, succulenta, & gustu acido: inter quæ multa in ambitu capita è similibus sed minoribus folijs cõgesta exoriuntur, longis pediculis inhærentia, quæ tandem aucta in novas plantas efformãtur: ex ipsius matris umbilico emergit caulis dodrantalis, foliosus, rectus, ferẽs in ramulis florem alterius Cotyledonis instar albicantem, magnum, sex folijs cõstantem, cui succedunt siliquæ, seu vascula totidem angulis discreta, semine exili plena: radix Sempervivo vulgari majori similis, minus

tamen crassa, candicans, subinde novas plantas præter jam dictas è lateribus fundens.

Natales. Frequens est in omnibus jugis urbi Viennæ vicinis, atque in Austriacis Stiriacisque Alpibus. Floret Iulio.

Altera ßpecies. 2. ILLIS ipsis locis invenitur aliud genus huic valde simile, per omnia tamen minus, & cujus etiam folia magis sunt dentata.

Cotyledon altera III.

Cotyledon altera IIII. sive Matth.

Cotyledon altera III. CONFERTIS, frequentibus, pinguibusque sive crassis, atque in orbem digestis est etiam Tertium genus folijs, Superiore tamen minoribus, nec dētatis in ambitu, tametsi aliquantulum hispida appareant, sub quibus, è radicis capite, aliæ similes plantæ crassis fibris prædita, in orbem sese propagant, & radices agunt: è matris umbilico, palmatis, nonnumquam etiam dodrantalis, exilit caulis, succulentus, rubescens, multis crassis succiq; plenis & mucronatis folijs cinctus, angustioribus quàm superiora, & mucrone purpurascēte, qui supremâ parte in ramulos dividitur, multis floribus superioris Cotyledonis alterius floribus formâ similibus onustos, minoribus tamen, duodenisque, ut plurimùm, angustis, mucronatis, stellæque instar decussatis folijs constantibus, coloris ex rubro purpurascentis, totidem filiquulis in caput aut veluti coronam compactis, floris umbilicum occupantibus, & vicenis quaternis staminibus eam ambientibus: semen illis filiquulis sive loculis adeò exile, ut oculorum aciem propemodum effugiat: radix mediocriter crassa & fibrosa est, alterius Cotyledonis modo. Plantæ quæ florem tulerunt, cùm in hac tum in superiore intereunt, perinde atque in Cotyledone alterâ, sive Sempervivo majore vulgari, succedentibus matri reliquis in orbem prolibus.

Natales. Crescit in Taurinarum Alpium jugis non procul Saltzburgo: ubi floret Iulio, in hortis autem, in quos translata fuit cum reliquis ejus generibus, etiam Maio.

Cotyledon altera IIII. HVIC etiam numerosa & conferta sunt folia, oblongis ligulis similia, crassiuscula, mucronata, nonnihil per ambitum crenata, candicātia, acido & subadstringente gustu: è quorum centro, seu medio foliorum exortu caulis interdum cubitalis, ut plurimum autem pedalis duntaxat, assurgit, superiore parte hirtus, brevioribus folijs inordinatim nascentibus septus, summo fastigio ex singulis foliorum alis pedicellos emittens, quibus insident bini aut terni flores colore albi, è quinque foliolis compositi, internè veluti sanguineis guttis aspersi, umbilico pallido & splendente decem staminulis cincto: semen continetur in capitulis exile, nigrum. radix subest fusca, tenuis, fibrosa, cui, secundùm matrem, multæ aliæ in orbem adnascuntur plantæ, ut integrum cespitem aliquando tegant, vulgaris Sedi majoris instar.

Nascitur

Nascitur non modò in Sneberg, sed & in reliquis Austriæ & Stiriæ Alpibus, saxis & scopulis inhærens: in quibus floret Iunio & Iulio: at in hortos translatum, Maio: semen profert Iulio, aut maturius. *Natales.*

Istius Quarti generis Cotyledonis alterius descriptionem prætermittere non potui, licet à Matthiolo & alijs ejus historia sit prodita, quia meo judicio succinctior apud eos est quàm oportebat.

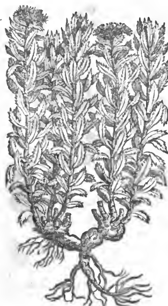
QVINTVM etiam genus invenitur affine Quarto, sed mollius, angustioribus & longioribus folijs, non dentatis, sed alba duntaxat lanugine hirsutis, minus etiam incanis, breviore crassioreq; pediculo & multis folijs septo, quæ plerũque tam supernè quàm infernè nonnihil hirsuta sunt: paucioribus floribus hinc inde secundùm caulem ad singulas alas sparsis. *Cotyledon alter av.*

Observabam hoc genus in Erschenanis jugis, mense Iunio suis floribus onustum. *Natales.*

GRAECIS vocatur ἑτέρα κοτυληδὼν ea planta quam vulgus Herbariorum hactenus pro Sempervivo majore habuit: Latinis Cotyledon altera. Eandem licentiam sibi sumpsit in Quarto hujus genere, quam in Duodecimo Sedis minoris genere, qui Historiam illam Generalem Plantarum scripsit; vult enim Phyllum Thelygonum Dioscoridis hoc esse, quemadmodum illud Arrhenogonum. *ἑτέρα κοτυληδών.*

DIOSCORIDES porrò Cotyledonem alteram scribit ad eadem utilem esse, ad quæ Sempervivum commendatur. *Facultates.*

RHODIA RADIX. CAP. XLIIII.

MEDIAM quandam naturam obtinere quodammodo videtur Rhodia radix, inter Cotyledonis alterius priora genera, & Telephium vulgo nuncupatum: sed Telephio magis affinis judicari queat. Propterea illi peculiare caput inter utramque stirpẽ dare voluimus: non quod ejus historiam tradere habeamus in animo, vulgaris enim est notitiæ, atque ab alijs descripta. Quia tamen aliquoties sponte crescentem conspexi & erui, facere non potui, quin illius mentionem facerem. *Rhodia radix.*

Illam autem maximâ copiâ nascentem observabam in scopulis jugi Durrenstain, cujus in hac Stirpium historiâ crebro meminimus, & florem variantem mensibus Iulio & Augusto: nam quædam plantæ illum pallescentem habebant, aliæ veluti rubescentem: semen in exiguis vasculis, quemadmodũ in Telephio, exile, quasi scobis instar. Quæ in hortis ali solet, maturius floret. *Natales.*

VOCATVR porrò hæc planta Græcis ῥοδία ῥίζα, Latinis Rhodia radix, quòd resiccata ejus radix, rosam redoleat: eodẽ nomine Officinis nota. Montani pastores, ubi sponte nascentem observabam, etiam ab odore rosæ, illam appellare noverant Rosen wurtz. *ῥοδία ῥίζα. Rosen wurtz.*

DIOSCORIDES capitis doloribus utilissimam esse tradit, si rosacei momento commixta, fronti & temporibus imponatur. *Facultates.*

TELEPHIVM. CAP. XLV.

NON ignoto ambiguum esse, an quas hoc capite describam plantas, commodè ad Telephij historiam accommodari possint: cùm tamen illarum pleræque, apud rei Herbariæ scriptores tale nomen obtinuerint, malui illud retinere, quàm nullo nomine donatas eas relinquere.

HABET autem Prima, duos, tres, pluresve caules ex radice prodeuntes, cubitales, succulentos, in latus se inclinantes, in quibus ordinata sunt folia, hoc est, ex intervallis bina semper adversis pediculis nascentia, crassa, succi plena, ut in Crassulâ majore, sed majora, & magis carnosa; flos in extremis ramis quasi umbellatim nascitur, quemadmodum in Crassulâ majore, pallidus: radices illi plurimæ, glandulosæ, Crassulæ vulgari similes. *Telephiũ I. sive Hispanicum.*

Nascitur in Hispaniæ umbrosis quibusdam locis: unde ad Belgas delata, facilè comprehendit & aucta est: valde enim vivax est, ut etiam rami in terram depacti statim radices *Natales.*

Telephium I, Hispanicum. Telephium II, vulgare.

agant: eam ob causam, pauci apud Belgas erant horti, cùm illinc excederem, in quibus non aleretur. Floret cum Crassulâ.

Telephium Austriac.

Illi omnino similem, modo eadem non sit, ad Austriacarum Stiriacarumque Alpium radices, locis umbrosis sponte nascentem inveniebam.

Telephium vulgare sive II.

ALTERA, quæ vulgo Fabaria & Crassula à foliorum crassitudine dicitur, promit etiam plures à radice caules, succulentos, pedales aut ampliores, satis fragiles, & folia in illis inordinata, sive hinc inde sine ordine per caulem sparsa, crassa quidem & succulenta, Hispanici Telephij folijs tamen minora, frequentiora & magis conferta: flores in summis caulibus congestos, coloris albi; radix nodosa est, & multis veluti napis constans, ut superior: cum quâ etiam floret.

Alitur hæc in hortis, sponte etiam in veteribus muris Septentrioni expositis nascentem observabam.

Telephium III. purpurascente flore.

TERTIA huic non valde dissimilis, à me conspecta ad agrorum margines inter vepres nascens, viâ cavâ & umbrosâ non procul à Rotenburgo Hassiæ oppido ad fluvium Fuldam sito, cui rariora tamen erant folia; flores etiam superioribus colore dissimiles, qui ex purpurâ rubescentes erant.

Telephium IIII.

QVARTAM observabam anno MDXC. in montibus illis Francofurto vicinis, &, quâ Septentrionem spectat, oppositis; eam in hortum transferebam, ubi mihi singulis annis egregiè floruit, aliarum tempore.

Ex radice autem crassiuscula, & bulbis instar parvorum naporum, multisque etiam fibris prædita, aliquot singulis annis (nam vivax est) produxit caules cubitales, quibus innascuntur folia satis frequentia, inordinata Secundæ folijs pænè similia, crassa, succulenta, in ambitu tamen nonnihil crenata & veluti sinuosa: summæ virgæ comam, umbellæ instar, flosculorum quinque foliolis constantium, ferunt, coloris gratissimi ex rubro purpurascentis, quibus evanescentibus, succedunt capitula pentagona, in quibus tenuissimum, instar scobis, semen, fuscum: ingruente hieme marcescunt illi caules & pereunt.

Telephium V.

HVIC non valde dissimilis videtur, quam Lobelius exhibet purpureo flore præditam, nisi radicem haberet paucioribus (ut mihi quidem videtur) napis constantem.

Telephium VI.

Diosc. forte

PEREGRE ad nos mittebatur, dum Machliniæ commorabar, Sextum genus, non Telephij, sed alterius plantæ nomine: si quis tamen accuratiùs observabit, asserere ausim, iudicaturum nullam ex prædictis proximiùs ad Telephij à Dioscoride nobis propositi historiam accedere, quàm istam: habet enim cauliculos humi procumbentes instar Portulacæ, folia illis fere paria, coloris ærugineum quodammodo referentis: flores in extremo caule

confertim

Telephium v. purpureo flore.

Telephium vi. Cepæa Pancij.

Telephium legitimum Imperati vii.

confertim nascentes instar florum Crassulæ sive Fabatiæ, coloris purpurascentis: multas habet radices fibrosas, atque ipsi etiam caules procumbẽtes facile fibras agunt, perinde ac Sempervivа illa prima minora. Hoc autem peculiare habet ista plãta, quod nulla hiemis injuriâ offendatur, sed brumam & pruinas contemnens, perpetua in suo vigore & viriditate permaneat.

SEPTIMVM Telephij genus, mihi Viennæ Austriæ natum anno M D XXCV. semine Florentia misso à Iosepho de Casa bona: postea etiam Francofurti ad Mœnum crevit Ioanni Mylero Pharmacopæo semine, quod acceptum Neapoli à Doctissimo humanissimoque viro Ferrante Imperato Telephij legitimi nomine ipsi cõmunicabam: ex cujus Myleri horto plantam unam eruebã, quam pictori exprimendam darem. Siccam verò hujus plantam etiam ad me Francofurtum mittebat cum alijs stirpibus Amplissimus vir Iac. Anto. Cortusus, Ignotæ adscriptâ notâ, quam tamen apud eos frequentem in hortis nasci assereret.

MVLTAS autem à summo radicis capite producit tenues virgas, summâ tellure diffusas, pedales, interdum breviores, aliquando lõgiores, non sunt enim omnes æqualis longitudinis, quas incõdito ordine sepiunt multa folia, præsertim novellas, & quæ nondum florem ferunt (nam quæ flores dant, rariora plerumque habent folia) minora quàm reliquorum generum, minus crassa, neq; adeo suc- *Telephium VII sive legitimum Imperati.*

culenta,

culenta, neque adeo fragilia, coloris quidem viridis, cui æruginenm quidpiam admixtum sit: extremæ virgæ, multis flosculis quinque foliolis albis constantibus, & confertim nascentibus, onustæ, quibus marcescentibus succedunt angulosa vascula exili, fusco semine plena: radix minimi digiti crassitudinem interdum adquirit, lenta, candicans, in aliquot ramos divisa, & quibusdam fibris donata, vivax, & singulis annis plures novas virgas producens, veteribus corruptis. Floret cum Crassulis.

Nomina. PRIMUM genus vocabant Telephium Hispani: Crassulis sive Fabarijs adnumerandum: nam facie & facultatibus respondent, priora quatuor genera. Non ineptè tamen ad Telephij classem referri etiam possint, præsertim Sextum, ut dixi, genus, nobis, ante multos annos in Belgicam missum à C. V. Alphonso Pancio Ferrariensi Medico Cepeæ nomine, Germani Secûdum, & Tertium genus Knabenkraut/Wundkraut/Feistheune/Schmerwurtzel. Quartum Knabenkraut weible appellant: Galli secundum *Orpin*. Græcis Telephium dicitur τηλέφιον.

Facultates. TELEPHII autem folia, teste Dioscoride, senis horis illita, vitiliginem sanant, sed postea locus hordeaciâ farinâ illini debet: peruncta ex aceto in sole, idem quoque præstant, sed ubi maruerunt, absterguntur. An porrò Telephij genera hoc capite descripta, similibus facultatibus sint prædita, me lâtet. Hoc autem observavi, priora duo genera, ab erucis non minus plerumque infestari folia, quàm Brassicas.

Cepæa Matthioli.

Cepæa. SED quoniam in Cepææ mentionem incidimus, frequens in Belgicis hortis ali solebat, semine ex Italiâ misso nata plâta illa, quam Matthiolus pro Cepçâ proposuit, cauliculo dodrantali, ex parvâ & inutili radice prodeunte, in terram procûbente atque in multos ramulos fisso, cui ad singulas alas adnascuntur folia crassiuscula Portulacę folijs minora & angustiora: summis deinde ramulis albi flosculi quinque foliolis constantes, quibus succedunt tenuia, ut in Crassulis, capitula exili, scobis instar, semine plena. Annua autem est, singulis annis deciduo semine sponte resurgens. Sitne verò legitima Dioscoridis Cepæa nec ne, hæreo, atque aliorum acriori judicio relinquo.

Facultates. CETERUM Dioscorides, sive Cepææ folia, in vino pota, urinę stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulari scribit, maximè autem id præstare, si cum decocto asparagi quem μυάκανθον, hoc est, cottudam vocant, bibatur.

BISTORTA. CAP. XLVI.

Bistorta major. AD Austriacarum & Stiriacarum Alpium juga, acclivibus locis & circa scopulorum radices sponte nascitur Bistorta illa major quæ vulgo in hortis ali solet, folijs pænè Rumicis, infernè incanis, nodoso caule, spicato flore subpurpureo, quæ fortasse non incommodè Dioscoridis Britannica censeri possit. Ejus iconem hîc subjunximus, quia de altero ejus genere pu-

Britannica Diosc. forte.

milo nobis, in hoc capite, erit sermo.

Bistorta alpina minor. CAULICULUM autem promit dodrantalem interdum, sed ut plerumque palmarem, tenuem, genicularum, gerentem summo fastigio exiguam candicantium flosculorum spicam: folia vulgaris Bistortæ majoris folijs multò minora, unguis humani latitudinem rarò excedentia, nonnumquam tamen paulò majora, longa, dura, venosa, per otas reflexas venulis quibusdam ita distincta, ut serrata videantur, supernè virentia, infernè verò incana, non secus ac majoris folia: excusso flore, qui albus est, paulo grandior fit spica, quæ plerumque simili, quo major, semine onusta est, non rarò tamen, seminis loco, multa foliola brevia & viridia in capitula congesta profert, quibus sponte decidentibus, plantulas ejusdem generis in eadem in quâ alebatur areolâ, & vicinioribus natas sæpe vidi: radix vulgari longè minor, contorta tamen & geniculata, foris nigricans, intus alba, multis tenuibus fibris capillara, gustu, uti tota planta, adstringente.

Natales. Nascitur in summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jngis tenui gramine vestitis: floretque Iulio. In hortos verò translata (ubi formam & magnitudinem non immutat) maturius.

CERTUM

Bistorta major.

Bistorta minor.

CERTVM est iisdem facultatibus esse præditam, quibus major: de quâ multa alij Scriptores, quæ non est operæpretium hîc repetere.

Βρεταννικὴν porrò Britanicam, vim habere adstringentem, privatim depascentibus oris & tonsillarum ulceribus accommodam, & valere ad reliqua quibus adstrictione est opus, scribit Dioscorides. *Britannica facultates.*

RVMICIS autem, qui huic plantæ congener videtur, non minus varia genera observare memini in jugis illis Alpium Austriacarum & Stiriacarum, quàm in alijs Regionibus inveniuntur.

AT ὀξαλίδος, Oxalidis genus in jugo Wechsel observabam, sativo multò majus, folijs valde amplis: cui hoc peculiare erat, ut in caulis nodis & geniculis, subinde veluti tubera quædam adnascerentur, è quibus folia tandem sese explicarent: quæ tubera tellure obruta (periculum enim feci) sui generis plantas protulerunt. *Oxalis maxima montana.*

NASCITVR etiam in omnibus illis jugis, præsertim circa humidiora illa loca, ad quæ armenta, stationem istic habentia æstivis mensibus aquationis gratiâ convenire solent, frequentissimè, magnum illud Lapathum amplis & circinatis quodammodo folijs, nonnullis perperam Rha æstimatum. Sed non habet radicem qualis vulgo pingitur, Raphani aut Hippolapathi modo in terram profundè demissam: imò summâ tellure Acori fere & Iridum instar jacet, brachiali interdum crassitudine, fibris subinde se firmans, anterius ut Acorum, & Polygonata augmentum sumens & progrediens, totus ex luteo purpurascens. Ea resiccata, Rha substantiam æmulatur, nec minus eo inficit. *Rumex latifolius vulgo Rha æstimatus.*

ARISTOLOCHIA. CAP. XLVII.

TRIA Aristolochiæ genera Dioscorides constituit, rotundam, longam, Clematitin: Plinius quartum addit, pistolochiam.

ROTVNDÆ unicam speciem veteres faciunt, Anguillara plures inveniri scribit, ego binas dumtaxat observavi.

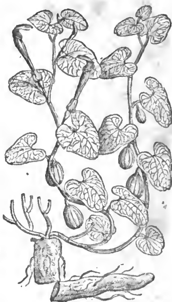
Prior multis ex una radice germinibus, cubitalibúsq; interdum palmitibus constat, quadrangulis, quibus, ex intervallis, folia inhærent, mediæ inter malvæ & hederæ folia magnitudinis, mollia, venosa, colore ex viridi nigricante, brevi pediculo: his incumbunt oblongi flores, cavi tubæ instar, ex purpura nigri, teste Dioscoride, quorum labrum prominulum, seu extima pars, latior est, quàm in longæ aut clematitidis flore, & tota nigricans: his succedit fructus rotundus, parvi Melopeponis forma, qui multa grana continet ordine disposita, *Aristolochia rotunda 1.*

lata,

Ariſtolochia rotunda I.

Ariſtolochia longa I.

lata, nigricantia, intercurſantibus quibuſdam membranis, & materiâ etiam fungosâ, albâ, ſingulis granis interpoſita, quod reliquis Ariſtolochiæ generibus commune eſt: radix eſt ampla, tuberoſa, rugoſa, foris fuſco, intus buxeo colore prædita, cortice craſſo, & (ut Theophraſtus ait) carni adhærente.

Natales. Creſcit pingui ſolo, in pratis & humidioribus agrorum marginibus Hiſpaniæ, Narbonenſis Galliæ, &, ſicut intelligo, etiam Italiæ. Floret calidioribus regionibus ineunte Vere, in Germaniâ & Belgicâ non niſi Maio & Iunio.

Ariſtolochia rotunda II. Altera ramulos ſeu palmites habet prioris, ſed frequentiores & breviores; folia longæ quidem formam & colorem æmulantia, ſed majora, longioréque pediculo quàm ſuperioris fulta: florem ex albo purpuraſcentem, interius fuſcum, Longæ flori penè ſimilem: ejus fructus priore longior, pyri in modum turbinatus, graciliore quàm in illa meta: ſemen planum, minus priore & rufum: radix ſuperiori ſimilis, cortice tamen magis flavo.

Floret paulò maturiùs ſuperiore, omnéque ſemen ferè abjecit, quando prioris matureſcere incipit. Hanc non niſi campeſtribus & inter ſegetes ſponte naſcentem conſpiciebam, deinde cultam in horto Pharmacopæi cujuſdam Viennenſis, cui, atque etiam ipſis Doctoribus, ignotum erat primum genus, quemadmodum & cetera Ariſtolochiæ genera, præter Clematitin primam. Superiore firmior eſt, & injuriarum hiemis tolerantior.

Ariſtolochia longa I. LONGÆ cauliculi etiam quadranguli, duos palmos longi, interdum longiores, in multos ramos diviſi, humi, uti Rotundę, diffuſi: folia quàm illius minora firmiora, dilutioris coloris, longiore pediculo fulta Soldanellæ foliorum penè forma: flos ſimiliter oblõgus, concavus, ex viridi candicans, Rotundæ alterius florum effigie, ſed extimâ parte, coloris magis herbacei, intus, ut reliquorum, villis obſitus: fructus pyri in morem turbinatur, ſed nõ adeò tenui metâ, ut alterius rotundæ fructus, qui maturitate dehiſcens ſemen oſtendit latum, rufum, & tandem fuſcum. Hujus radix digiti craſſitudine eſt Dioſcoridi, & dodrantali longitudine, quod de triennibus & junioribus plantis intelligendum autumo: nam adultarum longè amplior magnitudo, etenim multas eruere memini, quæ craſſitudine brachium, longitudine pedem æquarent. Adultæ verò omnes plerumque extrema parte obtuſæ ſunt, & æqualis ferè per totam longitudinem craſſitudinis, ſubinde tamén cuſpide ramoſa: juniores graciliſcunt, multaſque fibras habent.

Natales. Provenit campeſtribus locis inter ſegetes, & quibuſdam vinetis in Narbonenſi Galliâ: memini & novo vere florentem eruere in inſula medijs in ſtagnis ſitâ, ubi templum Magalona nuncupatum, olim Epiſcopi Mompellianí ſedes, circa oppidulum Villa nova nominatum, ſecundo à Mompellio miliari.

Quædam

Aristolochia Clematitis vulgaris.

Aristolochia Clematitis Bætica.

Aristolochia longa II.

Quædam etiam differentia in Aristolochiâ longâ observari potest: nam illius quam in Hispaniâ observabam (tametsi Gallicæ fere per omnia similem) flos à diligentius inspicientibus nonnihil differre deprehendetur, quippe cujus extima pars interiore parte purpurei coloris sit, qui in alia herbaceus: Hispanicę item radix extremâ parte non est gracilis in novellis plantis, ut altera, sed plerumque obtusior, & ipsa radix brevior.

Natales.

Nascitur in Hispanijs inter vites, regno Valentino frequentissima, ubi Martio florentem & jam semen perficere incipientem eruebam: Vtraque autem cùm in Germaniâ, tum in Belgicâ frigoris est impatiens, & diligenti curâ adservari debet. Aliquoties Viennæ periculum facere volui, an hiemem in horto ferre posset, etiam abietis frondentibus ramis tecta, ut reliquæ, quas hac ratione conservare solebam, plantæ: sed operam lusi, & semper corruptæ sunt. Itaque accepto damno prudentior factus, in vasis fictilibus postea semper alui.

Aristolochia Clematitis vulgaris.

CLEMATITIS præcedentes magnitudine superat, caulem habet firmiorem, rotundum, striatum, supra cubitalem altitudinem assurgentem: hujus folia reliquarum folijs multò ampliora, ex viridi pallescentia, longo pediculo fulta, formâ Longæ, vel potius Rotundæ alterius folia referentia: flos pallidus, copiosus in singulis alis, qui in alijs generibus singularis, longæ floris formam quodammodo referens, quo evanescente succedit fructus reliquarum fructu major, exigui mali magnitudine, semen continens quale est reliquarum Aristolochiarum, sed majus. Hujus radix, quæ reliquis cum gravitate quadam est odoratior, tenuis & ad minimi digiti crassitudinem nunquam accedens; longè latéque serpit, & altissimè sub terrâ mergitur, adeo vivax, ut etiam frustulatim concisa, facilimè renascatur, & magna difficultate eruatur: quâ de causâ subinde molestiam ijs adfert, qui illam semel in suos hortos receperunt.

Natales.

Editiora amat loca, & nonnullis Narbonensis Galliæ vinetis adeo frequens est, ut vina ab illius odore vitium contrahant. Invenitur & in plerisque alijs Gallię, Hispaniæ, Vngariæ, Germaniæ superioris & inferioris, locis. Floret cum reliquis.

ALIVD Aristolochiæ genus circa Hispalim itinere Olysipponensi, plurimisque alijs Bæticæ locis, in dumetis, vepribus, & vetustis quibusdam olcis sponte nascens observabam, quod ad Clematitin meritò referri posse videtur.

Aristolochia Clematitis Bætica.

Id longa, ramosa, tenuia, striatáque habet sarmenta, quibus vicinas sepes & interdum arbusculas superat, ijs se cōvolvens & implicans Convolvuli aut Lupuli modo. Folia illi reliquarum Aristolochiarum folijs similia, seu potius generis illius Apocyni, quod in maritimis nascens, Mompelliani Scammoneam meo tempore appellabant, extremo mucrone acumina-

acuminato, supernè lævia & viridia, infernè ex purpurâ albicantia, longo pediculo innixa: flos Aristolochiæ longæ incurvus, oblongus, ex purpurâ nigricans, intus tenui lanugine plenus, longissimo omnium pediculo insidens: fructus (ut ex illius rudimento colligere licuit) reliquarum Aristolochiarum fructui similis, tale etiam esse semen, ex eo quod Doctiss. Vir Simon de Tovar mittebat observavi, fructus verò æque magnus ac in Clematitide vulgata, & à pediculo dehiscens: radix prælonga, sarmenticia, Smilacis asperæ instar (cum cujus crassioribus fibris magnam habet affinitatem) nunc per summa serpens, mox altè sub terrâ se condens, pallidi coloris, non ingrati saporis, gustata enim, aliquantulum adstringens deprehenditur, & manifestæ acrimoniæ. Tota planta odorata est.

Natales. Nascitur pingui solo, ijs quæ commemoravi locis, semper istic virens & Ianuario Februarioque florens: etiam circa Cordubam mihi observata.

HVIVS neminem facere mentionem scripsi, cùm Hispanicarum quarundam Stirpium Historiam publici juris facerem, præter unum Petrum Bellonium, qui eam in Cretâ observasse scribit lib. 1. Observationum cap. xvii. Idem nunc denuo assero: nec me movet, quod, qui Generalem illam Plantarum Historiam Rovilianis typis Lugduni expressit, scribat. Hujus neminem meminisse ait Clusius præter Bellonium &c. Dodonæus tamen eandem Clematitidis nomine depinxit &c. Fatetur Clusius, sed à se acceptam, & totam adeo Aristolochiarum historiam, cùm Purgantium historiam meditaretur Dodonæus, ipsi liberaliter (ut & pleraque alia) communicasse ait. Sed & ipse Dodonæus istic expresse refert, circa Hispalim plurimisque alijs Bæticæ locis, in dumetis & vepribus Carolum Clusium offendisse: addit Clusius toto etiam decennio, ante quàm ille Purgantium Historiam evulgaret. Et unde quæso hæc hausisset Dodonæus, qui tum temporis pedem è Belgicâ numquam extulerat, quàm ab his qui peregrinas lustrassent regiones? Sed ea est quorundam supina negligentia, ne dicam, socordia, ut solâ iconum inspectione contenti, tantum otium non sumant, ut ipsarum Stirpium historiam legere dignentur. Sed de his satis: redeamus ad Aristolochiarum Historiam.

Pistolochia.

Pistolochia. PISTOLOCHIA cauliculos magna ex parte pedales habet, nonnumquam majores, angulosos, striatos, &, ut Aristolochia Longa, ramosos, tenuiores tamen: folia Longæ folijs non dissimilia, nigriora, minora, magis rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa: florem Rotundæ priori formâ æqualem, minorem tamen, & aliquando nigrum, interdum ex herbaceo flavescentem: fructum Rotundæ primæ fructus effigie, verùm minorem: semen etiam simile: densis est radicis capillamentis, junci, ut rectè Plinius ait, plenioris crassitudine, buxeo colore.

Natales. Oritur in Oliveris, & petrosis Hispaniæ Galliæque Narbonensis locis. Serius floret reliquis Aristolochiarum generibus: ac hoc peculiare ejus fructus habet, ut, dum maturuit, eâ, qua pediculo adhæret, parte, dehiscat ut in Bætica Clematitide: longæ verò, & reliquarum, ab extremâ.

Aristolochia peregrina Rauwolfij. NOVVM autem & peregrinum Aristolochiæ genus circa Halepum Syriæ inter oliveta observabat C. V. Leonhardus Rauwolfius Augustanus Medicus, cujus meminit Lib. 1. sui Hodæporici cap. ix. ab incolis *Rhasut & Rumigi* appellatum.

Rhasut, Rumigi. Id odore quidem præditum, sed illo ingrato. habebat quatuor cauliculos albicantes, prope radicem fili instar graciles, quibus circa superiorem partem utrinq. inhærebant septem vel octo folia sibi invicem objecta, tenella, cinerei coloris, magnitudine & incisuris floriferæ Filicis folijs valde similia, nisi quod infima parte & cauliculis proxima, rotundas veluti auriculas adnatas haberent, ut in minori Salviâ: inter inferiora verò folia, quæ paulo majore intervallo ab invicem distant, flores Aristolochiæ, aliquanto tamen majores, colore magis fusco, & longiore pediculo subnixi: radix satis profundè demissa, nostro Pyrethro plane similis, gustu amara, unde colligere licebat, eam siccare, & nonnihil calefacere.

Nomina. HAC porrò planta Græcis ἀριστολοχία nuncupatur, quod, ut refert Dioscorides, ἄριστα ταῖς λοχείαις,

λοχείαις, id est, optima puerperis existimetur: Romanis Plinio teste, Malum terræ. Sed id nomen rotundæ potius convenit, quæ Græcis ἀριστολοχία στρογγύλη, ἢ θήλεια, Aristolochia rotunda & femina vocatur. Secunda ἀριστολοχία μακρὰ ἢ ἄρρην, Aristolochia longa & mas appellatur, item à nonnullis δακτυλῖτις, dactylites. Tertia κληματῖτις, Clematitis, quasi Sarmentitia cognominatur: & primum quidem ejus genus, à plerisque, pro legitimâ Longâ usurpatum, Gallis *Sarrasine*, Narbonensibus *Fauterne* dicitur, Germanis Osterlutzey. alterum autem ejus genus Bœticæ rusticis inepte *çarça parilla*, quasi tubus viticula. Quartam Plinius Pistolochiam vocat, quam nonnullos à numerosis radicis capillamentis πολύρριζον cognominare scribit lib. xxv. cap. VIII.

Malũ terræ. *ἀριστολοχία θήλεια.* *ἀριστολοχία ἄρρην.* *δακτυλῖτις.* *κληματῖτις.* Sarrasine. Fauterne. Osterlutzey. *çarça parilla.* *πολύρριζον.*

CETERVM Aristolochiæ radix teste Galeno lib. VI. de Simp. Med. facult. multo est ad medicationes utilissima, amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda: Longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm Rotunda, abstergens ac digerens, sed non minus calfaciẽs, imò forsan plus etiam. Itaque in quibus usus est modicæ abstersionis, commoda est longa: at in quibus crassum humorem validius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Quæ Clematitis appellatur, fragrantior est, itaque eâ ad unguenta utuntur unguentarij, sed ad sanationes infirmior.

Facultates.

Paulus Ægineta Aristolochiam Clematitin inter medicamenta simplicia quæ bilem purgant, recenset. Aëtius Tetrabibli primæ sermone tertio, pituitam ac bilem evacuare testis est.

Clematitidis autem primæ, sive vulgatioris folia, inter plana saxa confracta & trita, ligneas assulas, spinásque corpori infixas adposita, valenter extrahere, inflammationes subsequutas curare, experimento didicerat doctissimus vir D. Michaël Lingelius, Medicus & Professor Viennensis.

Plinius, Pistolochiam convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice potâ ex aquâ, utilissimam esse tradit.

ARISARVM. CAP. XLVIII.

DVORVM est generum Arisarum, tametsi Veteres unici historiam posteritati reliquerint.

Arisarum latifolium 1.

VNVM, Hederæ aut Smilacis ferè folia habet, tria aut quatuor, viridia, mollia, satis tamẽ carnosa, acris saporis, oblongo pediculo innixa, anteriore parte, qua pediculo adhærent, utrimque pinnata, Ari foliorum instar, sed obtusioribus & quasi orbiculatis angulis: inter quæ pediculus duas uncias longus, multis rubris maculis distinctus emergit, cui oblongus flos insidet, monachalis cuculli sive Aristolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fusci coloris qui deorsum radiatim tẽdit, in ceteris albus, caninum olens, pistillum obtusum, incurvum, & veluti ex cucullo prospiciẽs continens, ut pictura demonstrat, quæ ex illâ, quam ipse cũ plerisque alijs in Hispanicâ meâ peregrinatione observatis exprimebam, fideliter delineata est: radix rotunda, globosa, Aro minor, foris nigricans, intus alba, aliquando etiam tuberosa & oblonga, initio dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licet veteres contra sentiãt) fibris aliquot supra eam expansis, ut in Orchidibus.

Arisarum latifolium 1.

Aliud ejus genus etiam invenitur paulò amplioribus folijs, & rotundioribus aliquantulum atque mollioribus, pluribus tuberculis se propagans, oblongásque & crassas radiculas sæpius in latum & obliquum spargens.

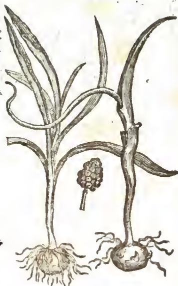
Arisarum latifolium alterum.

ALTERVM diversâ prorsus est formâ: nam ejus folia longa sunt, & angusta instar ferè Plantaginis angustifoliæ foliorum, viridia, splendentia, quina, aut sena, post quę flos seu cucullus longior & mucronatus, retrorsum inflexus & albicans prodit, è cujus rima oblongus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, coloris aut purpurascentis, aut ex purpureo virescentis, non ille quidem obtusus extima parte, sed mucronatus: fructus racemi instar confertus, albus (non ruber, ut quidam, qui non observarunt, prodidêre) vix terrâ emergens suo tempore subsequitur.

Arisarũ angustifolium.

Arifarum anguftifolium.

Natales.

Latifolium in collibus Lufitaniæ frequẽs falebrofo & lapidofo folo, in fepibus & juxta vias: ubi Novembri & Decembri floribus fuis præditum eruebam, atque etiam nonnullis Beturiæ locis folo fœcũdo & pingui, fecũdùm publicas vias & hortorum aggeres, ubi Ianuario & Februario. Alterum autẽ illius genus umbrofis locis nafcebatur ad Olearum radices pone urbem Vlyffiponem Inde in Belgicam tranflata, numquam florere voluerunt: imò nifi magnâ diligentiâ & curâ, fictilibus, ut pleræque aliæ plantæ ex ferventioribus regionibus delatæ, adferventur, pereunt.

Anguftifolium fponte nafcens non vidi, fed ad nos peregrè delatum, in hortis alebamus cùm in Belgicâ, tum Viennæ Auftriæ: florebat Vere: Iulio & Augufto fine foliis fructum proferebat. Vivax magis hoc eft, neque tanta curâ indiget. Illud anno M. D. XCII. accipiebam ab Imperato, Neapoli miffum.

ἀρίσαρον, ἢ ἀρὶς. Arifarum, & Aris.

Iaro. Fratillos.

GRÆCVM hujus plantæ nomen eft *ἀρίσαρον ἢ ἀρὶς*: Latinum, Arifarum: fed & Aris Plinio dicitur, qui eam duplicem facit, albam gemino caule, alteram uno tantum. Lufitanis *Iaro* dicebatur, quod nomen etiam Aro commune eft. Amatus Lufitanus *Fratillos*, id eft, fraterculos Hifpanis appellari afferit, quia, fortè, ejus flos monachalem cucullum æmulatur.

Arum Byzantinum.

Facultates.

ILLITV nomas fiftere tradit Diofcorides, & ex radice collyria fieri ad fiftulas efficacia. Amatus addit Germanos inferiores contra peftis contagia uti: quod fatis mirari non poffum, quandoquidem ejus tempore Arifarum toti Belgicæ fuerit incognitum, & anno demum M. D. LXV. quo illud Antuerpiam ad amicos Olyfippone mittebã menfe Ianuario, iftic innotefcere cepérit Latifoliũ. Anguftifoliũ verò poft meum ex Hifpaniis reditum ex Italiâ primùm accipiebamus.

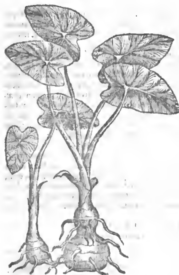
ARVM BYZANTINVM.
CAP. XLIX.

Arum Byzantin.

CVM ante aliquot annos hujus Ari tuber cum aliis tuberibus bulbifq; Conftantinopoli allatis, Viennæ acciperem, hærebam, utrum ad Ari, an Arifari genus referrem: deinde cùm folia proferre cepit, primis duobus annis pro Arifaro latifolio habui, ducente me in eam fententiam foliorum quadam fimilitudine. Nam ea confpiciebam fatis ad Arifari latifolii folia accedentia, nec valde mucronata, fed potiùs orbicularem figuram referentia: nec radicem valde diffimilem. Verùm poftquam ea augeri cepit, digitalem longitudinem adquifivit, multis tuberculis inæqualem, & uncialem aut ampliorẽ craffitudinem, multáfq; proles adnatas habuit: folia item protulit longè majora, ad Ari foliorum formam plurimum accedentia, nec illis minus fplendentia supernè & infernè: ejus autem florem dumtaxat videre contigit anno M.D.XCVI.

M. D. XCVI. licet toto octennio ante aluissem, singulis annis novo vere emergentem, atque interdum etiam ante brumam. In vernis tamen foliis quandam differentiam observabam, non quod ad formam & figuram attinet, sunt enim illa prorsus similis formæ, sed inæqualis magnitudinis & (quod valde mirabar) in quibusdam plantis, licet ex eadem matre abruptis (unicum siquidem rubet Constantinopoli accipiebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis distincta, alia minime: tum etiam flos colore variat, nam plantæ maculis nigris notata folia habentes penicillum purpureum folliculo inclusum habuerunt, aliæ verò candicantem Maio mense anni M. D. XCVI. atque postrema folia ante brumam plerumque germinare solent, alterius novo vere dumtaxat.

COLOCASIA. CAP. L.

QVATERNA aut quina habet folia, carnosa Nymphææ foliorum modo, sed nervosa admodum, & pluribus venis sive fibris eminentioribus exteriore parte contexta, incanáque amplissima, ut plerumque Personatiæ folia magnitudine superet, numquam madentia, etiam si aquis immergantur, longis, crassis, firmísque pediculis subnixa: radice crassa, magnâ, duplici ut plurimû, & lagenulæ instar efformata (tales certè eruebam plerasque radices ad Monasterium Pera longa, & ex illis hanc iconem ipse istic exprimebam) quæ aliis ad latera adnatis se propagat, & fibris aliquot nititur. Colocasia.

Frequens est multis Lusitaniæ locis circa rivos, ex Africâ, ut intelligebam, primum eò delata. Videbam etiam omnium maximam, & amplissimis foliis Hispali in areis Regiæ horto: ubique tamê vel florem, aut fructum ferre negabant: percôtabar enim serio, quia nullum in omnibus plantis florum rudimentum aut vestigium conspiciebam. Natales.

LVSITANIS Mauritanos sequutis *Inhame* perperam dicebatur, Bæticis *Alcoleaz*, quæ vox proculdubio à Colocasia deducta est, Castellanis *Manta de nuestra Señora*, id est, Chlamys D. Virginis (à folii nimirum amplitudine) quæ tamen appellatio, illi etiam Tussilaginis generi, quod vulgo Petasites æstimatur, communis est. Cûm verò hæc planta plerasque notas cum veterum Colocasiâ communes habeat, nihil aliud mihi persuadere possum, quàm illam ipsam esse, quæ Græcis *κολοκασία* dicitur: nec me movet quod alii Arum Ægyptium appellare maluerint. Nam per Lusitaniam valde à mancipiis Æthiopibus expetitur, eáque crudâ & coctâ vescuntur. Inhame. Alcoleaz. Manta de N. Señora. κολοκασία.

BELLONIVS lib. II. Observationum cap. XIX. refert Colocasiam Alexandriæ, urbibúsque & pagis vicinis frequentissimam in foro venalem inveniri, Ægyptiósque rarò cibum sumere, quin Colocasia adponatur cum carnibus cocta: propterea magnum ejus vectigal per universam Ægyptum esse. Capite autem XXVIII. ejusdem lib. negat eam aut florem aut fructum ferre. Ejus verba hîc subjiciam, quia Veterum de Fabâ Ægyptiâ sententiam suspectam habet. Natales.

AGRI, inquit, plurimis locis, Oryzâ, Papyro, Musâ arbore erant consiti, interdum etiam Colocasiâ. Quia verò hujus Colocasiæ, quæ etiam Lotus & Faba Ægyptiâ appellatur, fructum, magnâ diligentia frustra perquisivimus, illiusque inquisitione Cairi incolis ridendos nos præbuimus, occasionem sumpsimus inquirendi, cur Veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cùm fabas non ferat: tandem hanc erroris originem esse deprehendimus. Herodotus auctor vetustissimus, duarum Stirpium in Nilo nascentium meminit, quarum altera sit rotunda radice (quæ Colocasia est) altera quidpiam olivarum nucleis simile, quodam e capite ferat. Reliqui post eum auctores, alter alterius verba sequuti, ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrastus spinosam illi radicem tribuit, rem aliter se habere, ipsa experientia docet. Dioscorides de Faba Ægyptia agens, Theophrasti verba ferè expressit, & utrumque interpretatus est Plinius. Hæc Bellonius. Quo loco etiam addit sponte nascentem ad rivulos in Cretâ se invenisse, Ægyptios verò magnâ curâ & diligentiâ colere. Faba Ægyptia.

VERVM evulgatâ Hispanicarum Stirpium Historiâ, meam & Bellonii sententiam confirmabat

firmabat Mag^{cus} & Generosus vir Hieronymus Beck à Leopoldstorff, Liber Baro Austriacus, Bellicæ annonæ per Vngariam Præfectus, Cæsari à Consiliis, idemque multis peregrinationibus clarus, qui asserebat hanc plantam ab Arabibus *Colcas* appellari in Ægypto, istícque adeo frequentem esse, ut nullus sit rusticus, qui magnos ejus acervos non habeat. Ejus radice coctâ, vesci illos, perinde atque Germanos rapis, quibus tamen minus grata sit. Nullam verò aliam ejus sationem intellexisse, quàm è nucleis ad latera adnatis: quos vel avellanæ, vel nucis juglandis magnitudine luto vel argilla involutos, in flumen fecundum ripam demittant. Has postea crescere, & novam messem generare.

Colcas.

SED & doctissimus Rauwolfius, qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit, ut quâ incolæ frequenter vescantur, & tantâ copiâ in Halepo coli asserit, ut ejus radice non minor numerus hominum alatur, quàm in Germaniâ rapis licet illis, & flavâ pastinacâ non careant: addit in rivulis sponte nascentem observasse, florem autem vel fructum numquam vidisse.

POSTREMUM omnium, ad confirmandam meam de Colocasiâ sententiam, accedat testimonium C. V. Prosperi Alpini, Medici Itali, qui aliquot annis Medicam artem in Ægypto exercuit. Is in eo Libro quem de Plantis Ægypti scripsit, cap. XXXIII. in quo de Colocasiâ, sic ait.

Culcas.

NULLA planta magis nota Ægyptijs, Colocasiâ, quam illi *Culcas* (pronuntiandum u, ut ou, Italorum & Germanorum more) vocant, neque magis in usu, quando omnes, hujus plantæ radices in jure coctas, atque alijs multis modis in cibis paratas assiduè esitent, non secus, quàm nostri rapas. Agri Colocasijs pleni ibi spectantur, atque, quod mirabilius videtur, nemo illorum aliquam ipsarum plantarum floribus vel fructibus usquam prædìtam vidit. Ego ex innumeris illis viventibus à me sæpe inspectis, nullam unquam florentem, aut cum aliquo fructu, vel aliquo caule videre potui. Ex quo dubitandum videretur, eam plantam esse Græcorum Fabam Ægyptiam. Planta hæc ibi spectatur folijs Nenupharis, longioribus, Ari proximis, sine caule, flore, aut fructu: ejus radix magna, crassa, Chinæ radicibus similis cernitur, sapore subamaro, & acri cum aliqua viscositate, quæ cocta dulcescit: quotidie passim toto anni tempore per urbem innumeræ radices venduntur, vilioti pretio. Hinc sane multum semper miratus sum Dioscoridem, Ægyptiæ fabæ flores atque fructus tribuere, & eam Colocasiam esse prodere: quam tamen nusquam, ut dixi, floruisse, nullumque fructum dedisse viderim, aut aliquem vidisse unquam audiverim. Sed hanc litem alijs dirimendam libentissimè relinquo. Eam tum crudam, tum coctam, avidissimè veneri indulgentes mandunt, quia putant semen multum gignere, & libidinem prævalidè movere. Hæc Alpinus.

Dioscoridis lapsus.

Facultates.

FACESSANT igitur, qui eam quam exhibeo plantam, Colocasiam sive Fabam Ægyptiam esse negant, quia flore & fructu caret; sed Arum Ægyptium esse, cerebrosè & pertinaciter contendunt.

Faba Ægyptia, sive Colocasia, non est Arũ Ægyptium.

QUIA porrò Dioscorides Lotum Ægyptium quibusdam notis cum Faba Ægyptia sive Colocasia convenire ait; audiamus quid idem Alpinus de eo sentiat: nam subsequente ejusdem libri capite sic scribit.

PROXIMO de Colocasiâ cognito errore, hîc alius de Loto Ægyptio animadvertitur, quando hæc planta planè eadem sit, quam nostri Nymphæam, Arabes *Nuphar* appellant. In toto quidem flumine Nilo Ægyptia loca lambente, nulla alia planta est inventa, quæ notas Loti præ se ferat, quam Nymphæa ipsa, quæ profectò similis est (ut de Loto affirmat Dioscorides) Colocasiæ, seu Fabæ Ægyptiæ, floremque fert album (loquor de majore Nymphæa) Lilio valde similem, quem clarius expressit Theophrastus, qui dixit: & flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus: verè enim hic majoris Nymphææ flos est, qui Sole occidente clauditur & sub aqua occultatur, oriente verò supra aquam assurgit, foras exit, & aperitur. Quod non modo in Ægypto, verùm in multis Italiæ locis in hac plantâ observatur. Et quid? nonne etiam ex flore caput producitur, Papaveris capitibus valde simile, in quo multa semina minuta, qualia verè milij existunt, continentur, radixque crassa est? Non possum non vehementer admirari Theophrastum, Dioscoridem & alios omnes, qui distinctissimis capitibus Lotum Ægyptium à Nymphæâ sejunxerint, cum utraque unum atque idem planè sit, & mirandæ ad Solem conversiones de Loto celebratæ, eædem sint, quæ in communi Nymphæâ ab omnibus animadvertuntur.

Lotus Ægyptius. *Nymphaa.* Nuphar.

Veterum erronea persuasio de Loto Ægyptio.

Ægyptij caules crudos cum suis capitibus, per æstatis calores mandunt: subdulces enim sunt, atque humidi, valdeque refrigerant & humectant: eos appellant *Raselnil.*

Raselnil.

Vtuntur præterea floribus & folijs contusis ad omnes calidas inflammationes, & succo, præsertim ad demulcendos dolores à causa calidâ obortos, lacte atque rosaceo oleo mixto: eodem itidem modo, oleo quod ex floribus parant, ad calidos dolores, inflammationes, exustiones, ulcera, & dolores capitis in febricitantibus, vigilijs, tum exterius folia contusa applicant, tum ejus succo cum oleo & aceto frontem & tempora illinunt: ad conciliandum autem somnum, syrupum ex eo paratum usurpant, & tum seminum tum radicis pulverem ægrotis cum ejus decocto exhibent. Vsus radicis, feminumque secreti loco habetur apud

Loti Ægyptij, sive Nymphaa facultates.

Nymphæa alba. Lotus Ægyptia Alpini.

Nymphæa lutea major.

apud multos, ad gonorrhœam, & in mulieribus ad album profluvium firmandum, & ad dyſenteriam. Multi verò ab hujus plantæ uſu abſtinent ejus loco alia potiùs uſurpantes, metuentes ne & Veneris deſiderium & vires imminuantur: apud eos enim omnes compertum eſt, ſeminum & radicis uſum, homines reddere valde frigidos & ad Venerem tardos: eam ob cauſſam multis ibi ſanctis heremitis in uſu eſſe audio, ut faciliùs cælibem vitam ducere queant. Hæc Alpinus.

Verùm, ut demus, pleraſque notas quas Dioſcorides & Plinius Loto Aegyptio tribuunt, Nymphææ etiam convenire: radix tamen diſſimilis eſt. Quia autem ea Alpini eſt opinio, nos Nymphææ utriuſque iconem addere hîc voluimus, illius nempe quæ florem album habet, cujus radix quæ alioqui affabrè delineata fuerat, neſcio qua ineutiâ fuerit corrupta, & alterius cui flos eſt luteus.

BATATAS. CAP. LI.

TRIA hujus plantæ ſunt genera, quæ Bæticam peragrans obſervabam, colore externo inter ſe differentia, etiam guſtus ſuavitate: nam aut cortex externus quodammodo rubeſcebat, ſive purpuraſcens erat (& hoc genus præſtantiſſimum judicabatur) aut palleſcebat, aut albus erat: ſingula tamen genera albam interius carnem habebant.

PRODVCVNT autem illa Cucumeris ſilveſtris modo ſarmenta humi diffuſa, ſatis craſſa, ſucculenta, lævia, quibus inhærent folia utcumque carnoſa, ex viridi caneſcentia, Ari folijs, ſeu potiùs Spinachij haud diſſimilia: florem an fructum ferat, à nemine intelligere potui, radice autem fit ſatio: ea plerumque dodrantalis eſt, grandis raphani nonnumquam amplitudine (nam memini Londini me ineunte anno M. D. XXCI. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum una libram & amplius pendebat) inæqualis, cui raræ & breves adnatæ ſunt veluti fibræ: binę autem, ternæ, vel plures ex eodem tamquam capite dependent aliquando radices, Siſeris radicum inſtar, vel etiam ſingulares, imâ parte obtuſiores, deinde ſurſum progrediendo graciliores. Batatas.

Sponte naſcitur in novo orbe, viciniſque inſulis, unde primùm in Hiſpaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis ſeritur, vel integra, vel in talleolas ſecta: principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades, & Hiſpalim, imò Vlyſſipponem etiam uſque deferri ſolet. Habuimus etiam aliquoties in Belgio ſatis recentes, ſed quæ germinare noluerint, imò brevi corruptæ ſint, frigidiore nimirum regione. Sed & quas

Batatas. Inhame Lusitanorum.

Londini emebam, diuturniore morâ (nam Viennam deferre volebam) ante quam telluri committere possem, corruptæ sunt.

Camotes. Amotes. Ajes.

AN Veteribus fuerit cognita hæc planta, hæreo, propterea nullum nomen græcum aut latinum addo: Hispani *Batatas*, nonnulli autem *Camotes*, aut *Amotes*, quidam etiam *Ajes*, tametsi nonnihil, ut aiunt, inter se differant, sitque Batatas radix longè tenerior & suavior.

Vsus.

Estur verò ab ipsis incolis, aut cruda, aut cocta: nunc Hispanis etiam in delicijs ob saporis gratiam & teneritatem, præsertim si sub cineribus cocta, & exteriore tenello cortice repurgata, deinde in orbes concisa, ex pauxillo vino, stillatitijque rosarum liquoris & sacchari momento edatur. Sunt qui ex oleo, aceto, & sale esitent: nec desunt qui radices recentes coctas & repurgatas sacharo condiant, & in usum servent. Sed & radix non cocta, dum corrumpi incipit, si cultro secetur, non secus rosam olet, quàm ipsa Rhodia radix.

QVI plura de hac radice volet, consulat C. V. Iulij Scaligeri Exercitationem CLXXXI cap. XVII. lib. XV. de Subtilitate ad Cardanum: inprimis verò cap. IIII. lib. VII. Primæ partis Historiæ generalis & naturalis Ferdinandi Oviedi.

LECTORI porrò non ingratum facturum existimavi, si *Batatas* historiæ, alterius cujusdam crassæ radicis descriptiooem subijcerem, quandoquidem Indiæ Occidentalis & insularum quarundam incolis familiari in usu est.

Igname *sive* Inhame *historia.*

VARIA autem interdum est formæ radix illa, & *Igname*, sive *Inhame* appellatione ex D. Thomæ insulâ, sub æquatore sitâ, non procul à provinciæ *Manicongo* continente. delata anno M.D.XCVI. Nam munere honestissimi viri Willelmi Parduyn civis Middelburgensis in Walachria Zelandiæ insulâ, deinde doctissimi viri Thobiæ Roëlsij ejusdem urbis Medici, radices habui, quarum nonnullæ pedalem aut ampliorem longitudinẽ æquabant, brachialem autem crassitudinem, vel etiam quarum diameter esset quatuor unciarum: pleræque dodrantalem longitudinem vix attingerent, nec earum diameter binas uncias excederet, aliquot etiam breviores sed crassas, & in aliquot quasi breves napos infimâ parte protu-

bera ntes

berantes, tectas omnes scabro & inæquali cortice, ut Aristolochiæ longæ legitimæ radices, & multis exiguis fibris sparsim nascentibus præditas: ipsa radicis substantia alba, lenta, & succulenta est, atque veluti grumosa, tenera tamen, nec ingrati saporis (crudam enim gustabam) exiguo autem post momento nonnihil asperi & acriusculi: assa verò (nam & gustare volui, ut certius observare possem) tenerior est castaneâ, & pyri instar, cui grumosa substantia, edulis. Qualem caulem, aut folia habeat, non intelligebam, unam tamen radicem cum germine accipiebam, sed vecturâ abrupto, quale in eadem tabellâ cum radice, quàm commodè potui, exprimebam.

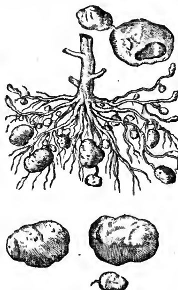
Natales. D. Thomæ insulanos eâ assâ & elixâ vesci intelligebam, ejúsque rei gratiâ Lusitani quidam, qui multos istic cùm viros, tum feminas & pueros emerant, ut Vlysipone pro mancipijs venderent, istas radices in naves intulerant in miserorum alimentum, præterea nuces quaspiam, quibus cum radicis cujusdam farinâ vescerentur. Omnes autem illæ naves eodem anno in Walachriam delatæ.

Igname genus aliud. SED & aliam ab eodem Wilhelmo cum superiore accipiebam, nec formâ, nec colore, nec magnitudine superiori dissimilem, quam *Igname* etiam vocabat Lusitanus, qui illam ipsi dabat, licet aliud genus esse non inficiaretur: sed totius radicis cortex magis inæqualis erat, & veluti quibusdam tuberculis obsitus: è quibus tenues fibræ emergebant, præterea radix summo capite, paullo crassioribus, durisque & pedalis sive palmaris lõgitudinis fibris, seu verius viticulis, magnâ ex parte spinosis erat prædita. Nonnulli *Tcam Peru*.

ARACHIDNA THEOPH. fortè; Papas Peruänorum. CAP. LII.

Arachid. Theoph. fortè, Papas, radix.

ESCVLENTA etiam est radix hujus novæ, & ante paucos annos Europæ primum cognitæ plantæ: veteribus tamen, meo judicio, non ignotæ, ut postea ex ijs quæ in medium proferemus, apparebit.

Papas historia. PRIMVM autem ex bulbo (qui Aprili plerumque serendus apud nos, non maturius) paucis diebus à satione, folia promit ex atro purpurascentia, villosa, quæ deinde explicata, viridem contrahunt colorem, quina, septena aut plura in eadem ala nascentia, à Raphani folijs non valde aliena, impari semper numero, interjectis alijs minoribus folijs, & impare extremam alam semper occupante: caulis pollicari crassitudine, angulosus est, lanugine obductus, quinos aut senos interdum cubitos longus, πολυβλαςής, & in multos ramos divisus, longos, infirmos, & nisi ridica aut alijs adminiculis sustineantur, pondere suo in terram procumbentes, & latè se spargentes: ex ramorum alis prodeunt pedales, crassi, angulosi pediculi, denos, duodenos, aut plures flores sustinentes, elegantes, uncialis amplitudinis aut majores,

majores, angulosos, singulari folio constantes, sed ita complicato, ut quinque folia discreta videantur, coloris exterius ex purpurâ candicantis, interius purpurascentis, radijs quinque herbaceis ex umbilico stellæ instar prodeūtibus, & totidem staminibus flavis in umbonem coëuntibus, stilo prominente subviridi: flotibus, qui Tiliæ florum odorem referunt, succedunt orbiculara mala, Mandragoræ fructui non dissimilia, sed minora, initio viridia, maturitate alba, humida pulpa plena, quæ multa plana grana continet, ficuum granis haud majora: radices habet, vel unā singularem, vel binas aut tres crassiores rectas, in profundum ut plurimum descēdentes, & aliquantulū ramosas, deinde à summo radicū illarum capite nascentes alias tenuiores albas in latera se spargentes, & satis procul à matre aliquādo terrā emergentes, foliáq; sive novellas plātas producētes, è quibus propēdent crassiusculę & longæ fibræ, quibus (dum mense Novembri post primas pruinas eruitur ipsa Planta) inhærere deprehenduntur variæ magnitudinis tubera, inæqualia, vestigijs quibusdam notata, unde germina sequente anno sint emersura: tuberum autem, quorum plura quinquaginta ex unicâ stirpe colligere memini (adeò fœcunda est) alia majora, ut interdum unciam aut etiam binas pendant, rubescente vel ad purpureum colorem vergēte sunt exterius cute, alia minora ut quæ nondum matura, magnâ ex parte albicantem habent cutem, quę tenuis valde est in omnibus tuberibus, caro autem ipsa firma & candida. Omnia autem ista tubera vel cum fibris quibus inhærent, vel illis detracta, in fictili aut alio vase terrâ siccâ pleno reponuntur, & sub tectum inferuntur, in spem futuræ insequente anno sationis, tametsi & nuda sicco loco, calido tamen, conservari possint: radices autem hieme corrumpuntur si in horto hæreant, nisi fortè paulò calidioribus regionibus, & altè defossæ, terrâ exemptæ, arescunt & inutiles redduntur. Ex solis igitur tuberibus expectanda est generis conservatio, & ex semine, quo natæ plantæ etiam eodem anno flores tulerunt, sed colore à matre diversos, ut ab alijs intellexi, numquam periculum feci. Certè mihi amicus N. Vir Ioannes Hogelādius ad me scribebat natas ipsi stirpes semine à me misso, quæ albos omnino flores dederunt, quas cùm eodem tempore erueret quo è tuberibus natas, nulla tubera generasse agnovit, stirpibus fortè nōdum satis maturis. Illud observabam, tuber ex quo planta nata, cùm eruitur, inane prorsus interdum reperiri, aliquando integrum adhuc & firmum.

Tempus. Floret Iulio, & subinde in Autumnum usque, vel etiam ad primas usque pruinas (à quibus facilè offenditur) flores & fructum ferre non desinit.

Vnde primū hāc plantam nactus. PRIMAM hujus stirpis cognitionem acceptam fero N.V. Philippo de Sivry Dn. de Walhain & Præfecto urbi Montium in Hannoniâ Belgicæ, qui ejus bina tubera cum fructu, Viennam Austriæ ad me mittebat sub initium anni M. D. XXCVIII. sequente autem anno rami ejus cum flore pictutam. Is à familiari quodam Legati Pontificis in Belgio se accepisse scribebat anno præcedente, *Taratouffli* nomine. Mittebat deinde ad me Iacobus Garetus junior, integræ stirpis iconem Francofurtum: verùm neutram hîc exhibere volui, sed aliam quam duabus tabellis ex vivâ planta exprimi curavi, alterâ flores atque fructum repræsentante, alterâ radices & tubera suis fibris inhærentia.

Taratouffli.

Vnde primum nacti sint Itali, ignorant: certum autē est, vel ex Hispanijs, vel ex Americâ habuisse. Mirari autē subit, cùm tam vulgaris & frequens esset in quibusdā, ut aiunt, locis Italiæ, ut ejus tuberibus cū vervecinâ carne coctis, non secus ac rapis, & pastinacæ radicibus vescerentur, imò etiam suibus in pabulū cederent, hujus stirpis notitiā tam serò ad nos pervenisse: illud autem magis mirum, Patavinæ Scholæ fuisse ignotam, ante quàm amicis, qui Patavij Medicæ arti operam dabant, Francofurto ejus tubera mitterem. Nunc verò plerisque Germaniæ bortis satis vulgaris est facta, quandoquidem adeò fœcunda est.

CETERVM non dubium est, quin sit ea Planta, quam Petrus Cieça cap. XL. Primæ partis Cbronici sui describit Hispanico sermone: ego Latino sic reddebam.

Papas Petri Cieçæ. Locis Quito vicinis, præter Mayzum, habent incolæ duo alia, quibus magnâ ex parte vitam sustentant, *Papas* videlicet, radices tuberibus ferè similes, nullo putamine, aut ossiculo tectas, quæ coctæ, teneram instar castanearum elixarū habent pulpam: Sole siccatæ *Chumo* vocantur, & in usum servantur. Producit hic fructus stipē Papaveri [condonanda est hæc comparatio militi] similem. Alterū est *Quinūa*, planta humanam altitudinē æquans, folijs Bliti Mauritanici, semine pusillo, albo, vel rubro, ex quo potionem parāt, aut elixo vescuntur ut nos orıza: meminit & alijs locis. *Papas* etiam mentionem faciunt Augustinus Çarate, atque Gomara in sua Generali Historia Indiarum. Quibus non valde absimiles videntur eæ radices, quas Virginienses *Openawk* nominant.

Chumo.

Quinūa.

Openawk.

CONSIDERANDVM porrò an hæc Planta Veteribus fuerit cognita. Theophrast. lib. 1. Hist. Plant. cap XI. Aracbidnæ meminit, quæ cū hac perbellè cōvenire mihi videtur, præsertim radicis historia. Nam ἀραχίδνην καὶ ὅμοιον τῷ ἀράκῳ fructum ferre asserit nō minorem eo qui in supernis plantæ partibus nascitur: & radicem quidem unam carnosam & crassam, quę in altum demittitur, ceteras (in quibus fructus) teneriores, summo cespite, & quaqua versum diffusas. Neutrum tamen folia babere dicit, aut folijs quidquam simile, sed quasi utrimque fructum edere, quod mirum, inquit, videtur. Sed mihi facilè persuaserim, utriusque plantæ historiam, Theophrasto sua commentanti, parum integrâ fide recitatam: primo etiam ejusdem libri capite, illam reponit inter stirpes quæ sub terra fructum ferunt. Diligenter expendant Peritiores, & forsitan ad meam sententiam accedent.

ἀραχίδνα καὶ ὅμοιον τῷ ἀράκῳ.

His

Quinuä, sive Blitum majus Peruänum.

His castanearum aut pastinacæ in modum paratis, vescebatur, ut intelligo, Legatus, ad firmandas vires, quia erat valde imbecillâ valetudine: non minùs autem alere puto quàm castaneas & pastinacas, flatulentas tamen esse, propterea, ad proritandam Venerem, nonnullos uti. Ego elixas, deinde, epidermide verius quàm cute purgatas, facilimè enim cedit, & inter binas lances, naporum aut raporum pinguiore vervecis jusculo maceratas degustabã: & sanè non minùs sapidas & palato gratas deprehendebam, ipsis napis. Crudas verò, nimis asperas & flatulentas esse æstimo.

QVINVA, sive BLITVM MAIVS Peruänum. CAP. LIII.

QVID porrò sit *Quinua*, cujus Petrus Cieça, ut diximus, meminit, tamquam tertij alimẽti, quo se sustentant Quito incolæ, operæprecium esse duxi, hîc explicare; licet jam multo tempore universæ Europæ fuerit vulgaris, sed hoc nomine ignota.

NIHIL igitur aliud est *Quinua*, quàm majus illud Bliti genus, humanã altitudinem interdum superãs, caule crasso, firmo, in multos ramos inæqualiter nascẽtes diviso, vulgaris Bliti folijs, sed amplioribus & longioribus, summo caulis fastigio multas ferens spicas, sive paniculas, palmum & amplius longas, nutantes, extremâ nõnumquam parte latiusculas & quodammodo cristatas, instar comæ Amaranthi cristati, coloris coccinei obsoletioris & degeneris, quæ maturæ, multa granula alba rotunda continere conspiciuntur. Quod grana rubra fert, numquam vidi, sed alba grana ferentis iconem Lectorum oculis subijcimus. *Quinua. Blitum majus Peruänum.*

Canna Indica.

CANNA INDICA. CAP. LIIII.

HVIC plantæ unus primùm, deinde plures stolones ex eadem radice prodeunt, cubiti unius, interdum duorum altitudine, digiti verò crassitudine, harundinis modo nodosi: quem circa singula genicula ambiunt ampla folia, nervosa, & firma quidem illa, foliorum Musæ instar, sed tenuia, herbaceâ viriditate pallescentia, extremo mucronata, quæ, dum primum erumpunt, chartaceorũ cucullorum in morem circumvoluta conspiciũtur, gustata autem herbaceum quendam saporem initio habent, cui paulò pòst nonnihil acrimoniæ conjunctũ deprehenditur: extremo cauli, insidẽt aliquot flores, Gladioli floribus formâ non valde dissimiles, sed elegãtissimi minij florido colore nitentes, & capitulo inhẽrẽtes cuidam hirto, quod cum suo flore nõdum aperto Suillæ fluviatilis sive marinæ coctæ chelam quodammodo refert: deciduis autem marcidis floribus, augentur ista capitula, fiúntque triangula & molliter echinata, capitulorum Ricini ferè instar, in quibus continetur semen rotundum, Fabæ veterum, sive fructus Loti arboris magnitudine, plenâ maturitate nigerrimum: radix nodosa, & crassioribus fibris stipata, alios radicis nodos adnascentes habet, qui stolones etiam matri similes proferunt. *Canna Indica.*

Lusitaniæ

Lusitaniæ quibusdam monasterijs valde frequentem videbam, sub stillicidijs ad muros satam, etiam ipsa brumâ florentem: nunc passim à rei herbariæ studiosis alitur in fictilibus, ornatus gratiâ, rarò tamen apud Belgas ad frugem pervenit, quòd serò admodum germinet, nec hiemem ferre istic poris sit, ut in sequentem annum servetur. Viennæ autem Austriæ multis annis in fictili alebamus, singulis annis flores proferentem, & probum semen interdum dantem, licet non adeò nigrum, ut quod in calidioribus regionibus crescit, sed fusci dumtaxat coloris, mirificè etiam sese radice propagantem, adeò, ut alternis annis fictili eximere, & nodos divellere cogeremur, eâ ratione, plures plantas ex unâ adquirentes: verùm hieme in hypocaustum seu vaporarium recipienda erat, & proximo fenestræ vitreæ loco, ut aëre externo per rimulas ingrediēte nonnihil refici posset, frigidioris aperti aëris, atq; etiam cameratæ cellæ impatiens: semel autem, aut bis ad summum, singulis hebdomadibus, adfusa leniter aquâ, riganda. Illud etiam in hac plantâ observabam, e vetustis stolonibus, cùm marcescentes in vaporario præscinduntur, lacrymam exstillare albam, tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam; atque in ipsis folijs istic etiam senescentibus, tenue quoddam excrementum nitri sapore.

QUO nomine Veteribus dicta sit hæc planta, me ignorare fateor ingenuè. Nonnulli hac ætate, quia illius flos nondum apertus, cancri vulgo dicti chelas, formâ & colore, ut diximus, referat, florem Cancri nuncuparunt: alij Cannam Indicam, quia ex Americâ primùm delata sit, & ejus stolones cannatum sive harundinum modò nodosi sunt, appellare maluerunt: Hispani & Lusitani *Cuentas* dicunt, à numero, quòd ex hujus granis sphærulæ ad numerandas preces idoneæ, fieri soleant, non secus ac ex tenellis malis arantijs.

Flos Cancri.

Cuentas.

LIMONIO CONGENER. CAP. LV.

Limonium peregrinum.

PEREGRINA prorsus, & elegans est hæc planta, cujus iconem & resiccatū folium, Lutetiâ usq; ad me mittebat humanus vir & diligentissimus Pharmacopæus, Claudius Gonier, qui siccam eâ, & confracto caule mutilā, Vlyssipone, veluti ad me scribebat, acceperat.

SUNT verò huic plantæ (Claudio teste) folia novem, decem, aut plura, à summo radicis capite prodeuntia, quorū forma, ab omnium quas unquam viderim stirpium folijs diversa est, quia cava sunt, florū Aristolochiæ instar, tumente alvo & veluti paleari prędito, gibbo dorso, infima parte angusto, sensimq; in laxitatē crescente, supremâ parte laxiore & aperto, quasiq; in hemicyclum formatâ: totū folium durum est, & tāquam cutaceum, suprema folij pars aperta, internè multis crassis venis ex atro purpureis distincta: inter folia prodibat caulis confracti, ut pictura referebat, pars inferna: radix nō valde magna, & in quosdā ramos divisa: quales flores, quódve semen proferat, non fuit adscriptū, natales non indicati, neque quo tempore flores det, notatum.

Ad quam porrò stirpium classem hanc referre debeam, hæreo: foliorum tamen crassitudo, vel (si ita loqui licet) carnositas, & aliæ quædam notæ, me ferè compellunt, ut ad Limonij Matthioli genus aliquod referendam censeam: poteritque (mea opinione) Limonium peregrinum tantisper nuncupari, donec aliud magis proprium, ex totius plantæ diligentiore observatione, inveniat.

Ne autem in nostris Stirpium Observationibus locum non haberet, ad illarum Quatti Libri calcem, ejus historiam rejecimus.

Limonium pumilum, & ejus Natales.

CETERUM, quandoquidem in Limonij Matthioli mentionem incidimus, quod ubique in maris littoribus, præsertim autem Mediterranei, frequens est; circa Valentiam Hispaniç pumilum aliud genus observabam multis exiguis foliolis, Bellidis minoris pæne foliorum instar, è summâ radice prodeuntibus præditum, inter quæ cauliculi prodibant frequentibus, elegantibúsque flosculis onusti: ejus radix betæ radici persimilis erat, minor tamen & subrubra. An illi simile alterum pumili Limonij genus, quod Doctissimus Lobelius apud Colcestriam se observasse anno M. D. XCVI. ad me scribebat?

FINIS LIBRI QUARTI.

CAROLI CLVSI
RARIORVM PLANTARVM
HISTORIÆ
LIBER QVINTVS.

SCABIOSARVM, *aliarúmque non inelegantium florum Historiâ absolutâ, Quintum librum adgrediemur, quem à Narcoticis auspicabimur: illis subjiciemus deleteria facultate præditas, aliásque quarum folia, incisuris earum formam imitantur: deinde acri gustu donatas, molles præterea quasdam & aculeatas: postremò aliarum stirpium congeriem.*

HYOSCYAMVS. CAP. I.

Hyoscyamus niger vulgatis.

Hyoscyamus Aegyptius.

NIGER Hyoscyamus, vulgaris est notitiæ, cujus historia ab omnibus qui de re herbariâ scripserunt est tradita: quia verò de ejus stirpis alijs quibusdam generibus hoc capite sumus acturi, non præter rem me facturum existimavi, si Nigri iconem præponerem, & Albi etiam adderem, ut differentiæ eò faciliùs dignosci queant. *I. Hyoscyamus niger vulg.*

PRIMVS autem eorum generum quæ describere volumus, peregrinus est, & cubitalis altitudinis, minimique digiti crassitudinis caulem adquirit in hortis, firmum, molli incanáque lanugine præditum, per quem hinc inde sparsa sunt folia, vulgaris folijs nõ valde absimilia, sed minora, & frequentibus lacinijs divisa, tenuique (dum adhuc tenella sunt) & *II. Hyoscyamus Aegyptius rubello flo.*

longâ

longâ lanugine pubescentia: summus caulis in aliquot ramos nutantes & inflexos dividitur, qui alternatim inter angustiora, minoráque, nec laciniata folia, caliculos ferunt vulgati similes, in quinque cuspides satis firmas desinentes, in quibus flores colore quodammodo similes vulgari, hoc est pallentes, & purpureis venis distincti initio nascuntur, sed deinde in paulò majorem amplitudinem excrescentes, in elegantem ex rubro purpurascentem colorem mutantur, saturatioribus tamẽ venis, nec umbilico purpureo, ut vulgatis nigri flores, sed candicante, stilóq; purpurascente, & quinque staminibus exornato: floribus succedunt bullata, quemadmodum in vulgari, capitula, semen etiam simile continentia.

Nobis is primùm natus est anno M. D. XXC. semine quod doctiss. vir Bernardus Paludanus Frisius (nunc πολιατρὸς Enchusianus) ex Syriacâ, Ægyptiâque peregrinatione redux, Patavio ad me miserat *Benze* nomine.

Natales. Is fortè est, cujus Bellonius cap LXXV. & LXXXVIII. lib. II. Observationum meminit, & in Ægypto frequentem esse asserit: quem etiam apud Halepum observasse scribit C. V. Rauwolfius lib. I. cap. IX. sui Hodœporici.

Hyoscyamus albus, vulgaris.

Hyoscyamus albus, Creticus.

III. Hyoscyam. alb. vulg. TERTIVS ordine erit is, qui Hyoscyamus albus appellatur. frequens & spontaneus in calidioribus regionibus: at in frigidioribus, non nisi in eorum hortis qui re herbariâ delectantur conspicuus, candidioribus mollioribúsque nigro folijs, nec ita laciniatis, sed potiùs quodammodo sinuosis, brevioribus, satis crassis, longiore pediculo fultis: flores illi albi, minores, calices læviores.

IIII. Hyoscyam. alb. Cretic. QVARTVS etiam peregrinus, nec mihi adhuc conspectus: sed iconem ad me mittebat honestus vir Iacobus Plateau, quam imitatus erat ex plantâ, ipsi, semine Cretâ accepto, natâ. Scribebat autem totam plantam esse molliorem & teneriorem Hyoscyamo albo jam memorato; folia longo pediculo nitentia, molli lanugine prædita, latiuscula, magis sinuosa quàm Albi folia, & virginea minora tamen, & teneriora, in ambitu quodammodo denticulata habere: ramos candidiore lanugine pubescentes: flores prorsus aureos, interne circa umbilicum violacei coloris: radicem satis crassam, napi ferè instar. Perennis ne esset, an non, nihil significabat.

IOANNI ab Hogelande, semine Cretâ allato, quod illi mittebam, natum est anno M. D. XCIII.

V. Hyoscyamus Cretic. alter. Quintum quoddam Hyoscyami genus non minùs peregrinum, cubitalis aut majoris altitudinis, multis ramis præditum molli lanugine obsitis, teretibus. per quem, alternatim sparsa fuerunt folia mollia, lanugine obsita, longiore pediculo fulta, in ambitu, nunc majoribus, modò minoribus lacinijs secta, viridia, acriusculi (si mandantur) saporis: ex quorum alis

rum alis

rum alis longiusculi nascuntur petioli, lanugine obducti, sustinētes longos calices, in quinque lacinias supernâ parte divisos, in quibus flos cavus, quinquefariam sectus, ut quinis folijs constare videatur, quorum terna superiora, majora & flavi coloris sunt, inferna duo pallent, umbilicus nigrâ purpurâ nitens sensim evanescit, ex quo quina stamina emergūt purpurascentia, quorum apices flavescunt, deinde stilus oblongior ejusdem coloris, initio rectus, deinde nutans: flori deciduo succedunt bullata capitula, semine exili, instar vulgaris plena.

Animadvertebat porrò in hac plantâ Hogelandus, omnes ramos protulisse flores Soli adversos, verùm, quum marcidi essent, illi aversos, in eâ caulis parte quæ Septentrionem aspiceret.

DE Hyoscyami Peruãni utriusque genere, in nostris ad caput de Tabaco scholijs, lib. Nicolai Monardis de Medicament. simplicibus ex Occidentali Indiâ delatis, satis abundè loquuti sumus. *Hyoscyam. Peruanus.*

CETERVM *ὑοσκύαμον* Græci, Apollinarem & fabam suillam Latini, Iusquiamum Officinæ, *Iusquiamo* Itali, *Veleño* Hispani, *Hanebane* Galli, Pictones verò & Andegavenses, vernaculo sermone, *l' Herbe aux tignes*, quasi dicas herbam adversus pruriginem: solent enim illarum Provinciarum rustici istam plantam jam maturam, & semine onustam, in camino suspendere, deinde hieme cū illis manus frigore tument, citrinos ejus carbonibus inspergere, fumúmque exhalantem manibus excipere: isto enim vapore non modò tollitur manuum tumor, sed etiam prurigo illa molesta, frigore contracta: ut me docuit Cl. V. Iosephus Scaliger, magni illius Iulij Scaligeri F. Bilsen kraut Germani, Bilsen krupt Brabanti appellant hanc plantam, Vngari *Belend*: quæ vox Hispanicæ valde affinis. *Nomina.*

HYOSCYAMVS omnis refrigerat, soporifer est, & dolores sedat: adversus acres calidásque defluxiones oculorum aliarúmque partium prodest: sanguinis eruptiones & muliebria profluvia compescit, & ad testium aliarúmque partium inflammationes adhibetur. *Facultates.*

SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. II.

HVIC Solano plures ex eadem radice prodeunt caules, cubitales aut ampliores, satis crassi, rotundi, in aliquot ramos candicantes & lanuginosos divisi: quibus inhærent numerosa folia, bina semper ex adverso sita, mali cotonei folijs similia, densa, mollia, lanuginosa, & gustu aliquantulum calida: flores terni aut quaterni inter folia, pallidi, longiusculi, quadrifariam divisi, caules & ramos ambiunt, quibus succedūt acini, in molli lanugine pubescentibus folliculis, maturitate vel rubri coloris, vel ex rubro crocei: radix subest longa, crassa, dura, fusci coloris cortice donata. *Solanũ somniferum.*

Nascentem videbam hanc plantam in inferiore arce urbis Malacæ, vulgo *Malaga* dictæ, ad mare Mediterraneum in Hispaniâ sitæ, loco petroso, & inter rudera: florentem & semine maturo prêditam Februario. Istic vivacem, & plures annos perdurare certum est: nam superiorum annorum caules adhuc retinentem conspiciebam: apud Belgas, atque etiam in Germaniâ singulis annis serenda est: neque enim ad frugem pervenire, neque hiemem ferre posse didici, aliquoties facto ejus rei periculo. *Natales.*

DIOSC. *στρύχνον ὑπνωτικὸν* & *ἁλικάκαβον* appellat: Theophrastus *στρύχνον ὑπνῶδες*: Latini Solanum somniferum. Plinius etiam Halicacabum vocat & Morion. Malacenses *Orvale* dicebant. *Nomina.*

RADICIS cortex, teste Dioscoride, in vino, drachmæ pondere potus, somnificam vim habet, Papaveris succo mitiorem, & ejus fructus vehementer urinam cit. Verùm, ut rectè Plinius, auxilia ejus non sunt tanti, ut ijs commemorandis diutiùs inhærendum sit, præsertim tantâ copiâ innoxiorum. *Vires.*

SOLANI porrò genus illud quod lethale vocant, & Theophrasti Mandragoras esse, à quibusdam non ineptè fortè censetur, apud vulgus Italorum *Bella donna* nomen obtinuit, *Solan. leth. Mandragoras Theoph.*

HH apud

Solanum lethale. *Bella donna.*

Christophoriana.

Nomina. Natales. apud Germanos Dollwurtz & Dollkraut/apud Belgas Groote naſcape & Dulle beſien: multis Pannoniæ & Auſtriæ ſilvoſis montibus ſponte provenit: nuſquam verò frequentius unquam videre memini, quàm in ſilva illa Zollonok Ill. Dn de Batthyan urbi vicina, tumulo quodam, qui ab urbe circiter germanicum miliare abeſt.

Solan leth. duor gener. Id autem duorum generum eſſe deprehenditur. Vnum amplioribus folijs, breviore pediculo pendentibus, flore majore. Alterum minoribus folijs & magis atris, longiore pediculo fultis, minore flore. De Altero Solano manico, conſule Fabium Columnam, & mea in caput de Datura Chriſt. à Coſta, ſcholia.

Chriſtophoriana Actaa Plinij. FREQVENS eſt & pleriſque earundem Provinciarum ſiluis quæ vulgo Chriſtophorianæ nomen obtinuit, & à quibuſdam Actæa Plinij eſſe cenſetur, cujus meminit cap. VII. lib. XXVII. & gravi foliorum odore, caulibus aſperis, geniculatis, ſemine nigro, ut Hederæ, baccis mollibus naſci aſſerit in opacis & aſperis, aquoſiſque Dari acetabulo pleno interioribus feminarum morbis. *Aconitum bacciferum.* Nonnulli aconitum bacciferum nominant, quia non minus exitialis ac noxia fertur, quàm Aconitum.

MANDRAGORAS. CAP. III.

Mandragoras femina. MANDRAGORÆ Feminæ folia anguſtiora, minora, & nigriora ſunt quàm Maris, magis etiam rugoſa, criſpaque, viroſa & graveolentia, & humi expanſa: inter quæ longi pediculi exiliunt per terram ſtrati, quibus inſident flores, Melopeponum floribus forma fere ſimiles, coloris ex cæruleo purpuraſcentis: quibus ſuccedunt fructus, non turbinati inſtar pyri, ſed rotundi, Veſicariæ fructu triplo majores, initio virides, maturitate palleſcentem ex luteo colorem adquirentes, odorati, ſucci pleni, ſemine abundantes plano, ut maris fructus, ſed minore nigrioreque: radix pedalem aut ampliorem longitudinem æquat, interdum bifida, intus alba, foris vero fuſca, cui aliquot fibræ adnaſcuntur.

Natales. Supra Gades, itinere Hiſpalenſi, non procul ab urbe Xerez de la frontera dicta, ad arvorum margines quæ ſecundum flumina ſita ſunt, & quibuſdam alijs Bæticæ locis uliginoſis florétem obſervabam initio Februarij anno ſexageſimo quinto ſupra milleſimum & quingenteſimum: & paulo poſt, eodem videlicet menſe, fructum maturum colligebam inter Calpen & Malacam, nimirum toto illo maritimo tractu ſupra fretum Herculeum ad Meridiem converſo, & valde aprico, propter montes, uno aut altero miliári à mari diſtantes, qui in mediterraneis, uſque ad fretum continuâ ſerie producuntur. In Belgio nunquam videre

dere

Mandragora femina.

Apocynum Syriacum.

dere memini, nec de semine quidem, quod ex Hispanijs deferebam, germinare unquam voluit: ut nec in Austriâ, quod aliquoties ex Italiâ postea accipiebam.

Μανδραγόρας μέλας Græcis dicitur, & Θριδακίας à foliorum Lactucæ similitudine: Latinis Mandragoras niger & femina. *Μανδραγόρας μέλας ἡ θριδακίας. Mandragoras niger. Temperamentum.*

HABET Mandragoras, ut scripsit Galenus libro VII. Simpl. medic. vincentem facultatem refrigeratoriam, adeo ut tertij sit ordinis refrigerantium: in pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait, proinde soporem conciliandi vim habere: & radicis corticem, cum sit valentissimus, non tantum refrigerare, sed & desiccare.

APOCYNVM SYRIACVM forte. CAP. IIII.

PRIMO Libro non incommodè reponi potuisset hæc Stirps, capite de Apocyno, si frutex esset longis viticulis præditus, quas Dioscorides & Plinius Apocyno tribuunt, licet hederaceo non sit folio. Cùm autem multas notas habeat Apocyno non dispares, non ineptè, meo judicio Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & forte etiam Ægyptiacum: quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit.

ASSVRGIT autem, referente Doctissimo viro Christophoro Weixio Medico (qui illam circa Hierico nascentem ad flumen Iordanem observabat & legebat) ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex tesiccatæ plantæ parte (quam ipse Weixius ex Aegyptiacâ, Syriacâ, & Constantinopolitanâ peregrinatione redux, mihi Viennæ Austriæ communicabat cum uno fructu, & alijs exoticis) colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrarijs inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex mediâ costâ satis crassâ se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odo- *Apocynum Syriacum forte.*

ris, tenella folia extremis ramis adnascentia prorsus incana sunt: ex foliorum alis alternarim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis, & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat, foris pallescentis, interne obscurè & obsoletè purpurascentis, quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ quibus hiscentibus, sub summâ siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, qualia fere Asclepiadis, & Apocyni vulgaris semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia.

Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à Weixio accipiebam plantam, ut commodius describere possem, paululum in aquâ macerabam, deinde crassâ minervâ delineabam, observatâ in fructu addito eâ proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à Weixio mihi donatus. *Beidsar* autem ab incolis appellari dicebat.

Beidsar.

NON dubium est quin ea sit, quam doctissimus vir Prosper Alpinus Medicus cap. xxv. Libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & circa Alexandriam Ægypti observaram descripsit *Beidelsar* nomine, fruticosam, multis stolonibus ab radice rectis, sursum ad duorum cubitorum altitudinem sese attollentem, folijs longis, latis, crassis, & candidis, ex quibus dissectis, lacteus succus emanet, fructum habentem in quo lanugo, & semina parva, lata.

Beidelsar.

Facultates.

EIVS autem facultates esse ait, ut folia contusa, cruda, & in aqua cocta, emplastri modo apponantur, frigidis tumoribus & doloribus: ex lanugine parent cubilia in suum usum, eâque tanquam esca idoneâ & pabulo, ad ignem silice excussum excipiendum, ac fovêdum utantur: lacteum ejus succum calidissimum & exurentis facultatis esse, quē plerique quibusdam vasis excipiant ad depilanda coria, nam aliquãto tempore in eo macerata, pilis nudari. Lac quoque siccatum præstanter corpora solvere, dysentericos autem fluxus lethales facere: præstantissimum verò æstimari remedium, ad impetiginem curandam, & alias corporis maculas tollendas, si eo partes illinantur.

DE hac porrò planta, consule Honorij Belli viri doctissimi Tertiam ad me epistolam, in quâ multa diligenti observatione dignissima.

HACHAL INDI, SIVE ADMIRABILIS PERVANA.

CAPVT V.

Admirabilis Peruana.

HVIVS Stirpis iconem ante aliquot annos dabam, atque qualemcumque historiam adumbrabam in Notis ad Aromatum Garciæ Historiam, paulò pòst quàm nostræ Europæ innotuit. Eam postea in Pannonicarum Stirpium Observationibus auctiorem faciebam. Nunc licet adeò vulgaris sit notitiæ, ut nullus ferè sit hortus, in quo culta non reperiatur, etiam à rei herbariæ imperitis, ob florum elegantiam: ejus tamen descriptionem hoc loco repetemus, nonnullis additis, quæ interea circa illam observavimus.

2. *Admirabilis versicolore flore.*

PRIMVM igitur emergit Ocymi, quod cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem, aut bicubitalem, vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flavescentem, frequenter, uti Balsaminæ feminæ caulis, geniculatum, & in multos ramos, eósdemque similiter nodosos divisum; qui ex ipsis prodeunt, non bini utrimque, & ex adverso oppositi, sed singulares dumtaxat, alternarim modò in unam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm servarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, ut tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent, quam primus: quartus verò, sextus, & octavus (si modò tot primarijs ramis planta sit prædita) eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina adversis pediculis semper nascentia, Siliquastri folijs pænè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri gravem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concavi, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valde dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, ut illi, desinentes, sed in obtusos, Convolvuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissima interdum purpurâ, sive kermesino colore nitentes, nonnumquam lateritij, aliquando flavi,

do flavi, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, nonnumquam obsoletè rubentes aut flavescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercursante, aut radijs modo flavis, modo purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnumquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem vel flavescentem pallescentemve, aut album, candicantémve, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suavis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, styloque paulo longiore è medio flore emergentibus: valdè autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant, postridie sub horam octavam antemeridianam (per æstus præsertim) sese contrahere incipiunt, florum convolvoli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnumquam die expansi permanent, & sub noctem dumtaxar contrahuntur: singulis tamen diebus alij recentes aperiuntur, qui si integri cottidie decerpantur, & inter chartas reponantur (diu enim colorem retinent) atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: at eorundem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligéter observaverit, animadvertet. Quæ sanè insignis varietas, quotquot istum florem observant, in summam admirationé, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè virer, & à Iulio mense ad Octobrem usque (nisi pruinæ interveniant) numerosâ florum sobole luxuriare solet. Caliculi flores amplectéres in quinq; muctonatas lacinias sunt divisi, virides & quasi membranacei, in quibus unicum semen, nullâ membranâ sive pericarpio inclusum, mucrone, cui flos insedit, obtuso, infima verò, qua caliculo adhæret, parte, tamquam exigua corona ornatum, pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initio viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, sponte, vel tenui vento, vel levissimâ commotione decidens, nucleumque continens album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niveam friabilémque pulpam resolvitur: radix satis crassa, & ῥαφανώδης est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admissa sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annuam initio censeremus (nam singulis annis nobis erat serenda, hieme radicem in horto relictam corrumpente) vivacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano Wolmario Ill[mi] Ducis Wirtembergici Pharmacopæo, & horti Medici tum temporis Præfecto, nunc verò Senatore Eslingensi candidè sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis unam, propter formę elegantiam exiccandam servasset, initio autem Martij sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi revirescentem deprehendés, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Kal. Iulij etiam flores. Cujus rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alij nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conservandarum hieme radicum: nam novo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus ante, quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, sunt natæ.

Admirabilis Peruana rubro flo.

ALIUD autem genus habuimus, quod licet à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamé stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, uti betæ rubræ jam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiá caule & ramis: flores verò rubente nitidissimáque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longioremq; stilum continentes, ejusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed unius perpetuo sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. II. *Admirabilis rubro flore.*

Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & alijs subsequentibus, utriusque generis semina seorsim terræ mandavimus, ut diligentiùs istam varietatem & colorú distinctionem observare possemus,

Summa colorum in flore varietas.

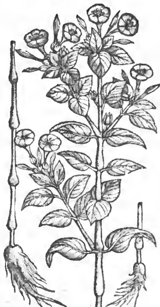
possemus, & comperimus ex tubi floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent.

Admirab. la flavo flore. Admirab. al. o flore. Idem periculum fecimus de granis flavo flore genitis, è quibus provenire observavimus, quę nullos alios flores darent, quàm flavos: simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initio flores dederunt: sed qui sub Autumnum primum explicabantur duorum colorum evadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minus tamen quàm in versicolore primùm descripta.

Illud præterea observabam in istâ distinctâ satione, ex foliis plantis rubræ semine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versiculorum autem, flavorum & alborum semine provenientibus, nullum certum iudicium, si mixtim sint satæ, sumi posse, quia ejusdem omnes sunt coloris in tenerâ ætate.

III. *Iasmin rosso.*

Admirabilis Peruäna albo flo.

ALIVD porrò Rubræ genus mihi Viennæ natum, semine ex Italiâ allato *Iasmin rosso*, hoc est, Iasmini rubri nomine: in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erãt, latè nihilominus ramos fundentes: quæ autẽ in horto satæ, superiori generi rubros flores gerenti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem serie quâ in supra descriptis alternatim nascentes, eundémq; ordinem servãtes, ut videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis sive geniculis pręditi, atque magnâ ex parte purpurascentes: folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum majora, alterâ parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in nervo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis: flores alijs forma pares, eodémq; modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamẽ, tenuiores, & colore dilutius rubente, extremâ etiã parte minus ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suavemque odorem spirantes: semẽ in calculis rubro alteri simile, hoc est, angulosum & tuberculis obsitum, sed brevius & magis crassum: radix etiam brevior & crassior altera, interdum in binos aut ternos ramos crassos divisa.

Magis serotina est reliquis, & nisi solẽ valde apricum habeat, vix ad frugem pervenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hiemem in fictili, siccâ terrâ pleno, conservatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturũ semen protulerũt: sed cùm per meam absentiam, ex horto nõ essent erutæ sævâ illâ hieme anni M.D.XCVI. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit: Lugduni verò apud Batavos semine peregrè accepro, denuò natum M.D.XCV. Sed illud mirum in omnibus his plantis & observatione dignum, quòd, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos jam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat: cujus postremæ notæ C.V.D. Ioachimus Camerarius pro nostrâ amicitiâ primus me admonuit.

Nomina. CETERVM peregrina & venusta hæc planta, varia, pro regionum diversitate obtinuit nomina: etenim ex Hispanijs semen primũ missum est *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem: deinde *arrebolera* nomen indirũ: ex Italiâ nunc Indici, nũc Mexicani *Iasmini* nomine ob suavẽ videlicet ejus florum odorem: Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorũ cum Solani folijs similitudine, & florum odoris gratiâ

Hachal indi. vocarunt: Peruäni, à quibus initio semẽ ad Hispanos pervenit, *Hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronuntiatione nominare intelligo: Mulierculę Viennenses, apud quas etiam in delicijs est, Veelfärbe Indianische blumen/ id est, versicolores Indicos flores nuncupant.

AN apud quos sponte nascuntur hæ stirpes, medico in usu sint, nondũ intelleximus: magis aurẽ elegantiæ, & hortos suâ venustate exornãdi causâ, ab omnibus ali arbitror, quã facultatum ratione. Scribebat tamẽ ad me Patavio usq; amplifs. vir Iacobus Antonius Cortusus, ejus, quæ vario est flore, radicis binas drachmas intus sumtas, egregiè aquas educere. An ita sit, nullũ feci periculum: herbarũ tamẽ cognitione sese oblectãres de eâ re admonere volui.

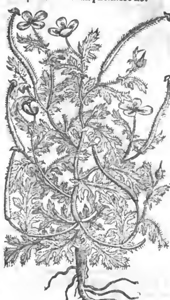
PAPAVER

PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. VI.

PRÆTER vulgare corniculatum Papaver quod flavo est flore, & omnibus maritimis ferè locis calidiorum regionum sponte nascitur, duo alia genera observabam, ab alijs, qui ante me Plantarum Historiam scripserunt, nondum prodita. *Papaver cornicul. flavo flore.*

Papaver corniculatum flavo flo.

Papaver cornutum phœniceo flo.

VNVM folio est, Erucæ foliorum instar, laciniato & altè inciso, vulgari minore, tenuiore, non adeò incano, sed hirsuto: caules interdum vulgari non minores, teneriores tamen & graciliores procumbunt in terram: flores quatuor etiam folijs constantes, minores, nonnumquam intenso colore rubent, & illi primi sunt, quos planta florere incipiens producit, interdum languidiore, & quodammodo pallente colore, medijs folijs ad phœniceum tendentibus, qualis ferè in altero floris genere qui à vulgo herbariorum Adonis flos dicitur, nimirum quando mediam ætatem superâs planta, jam deficere incipit, & hirsutia illa in caule & folijs dilabi: alioqui si quis vigentem & flores primùm producentem plantam conspiciat, deinde jam adultam & senescentem, ex florum colore & caulis, ramorum, foliorum hirsutiâ, vel glabritiâ facilè quis diversas esse stirpes sibi persuadeat, atque ut verum fatear: id mihi, dum Salmanticæ viverem, imposuit: prælonga autem floribus succedunt cornicula, quibus insident latiuscula quædam veluti opercula vel capita, semen in his nigrum, rugosum, Papavere majus: radix longa est, alba, satis crassa, & in ramos interdum divisa, quæ tamen perennis non est, sed plerumque, prolato semine, perire sequente hieme solet. I. *Papaver cornic. rubro flo.*

Nascitur agro Salmanticẽsi secundùm vias & agrorum marginibus, ubi florebat Iunio, semen autem Iulio proferebat. In Belgicâ satum, non nisi Augusto & Septembri florere voluit, interdum etiam seriùs, nec nisi altero à satione anno, ut plurimum. Viennensi etiam agro, & per Moraviam atque Bohemiam sponte nascens etiam observabam & flores proferens Iunio mense, in arvis avenâ consitis, præsertim secundùm vias publicas. Omnibus autem ijs locis croceum in illa planta succum videre mihi non contigit: tametsi non desint, qui simili succo turgere eam plantam putent. *Natales.*

ALTERI folia sunt multo minora, teneriora, valde minutim dissecta, non candicantia, sed viridia: cauliculi tenelli, subhirsuti: flos superiore non minor, quatuor etiam folijs constans, coloris ex purpureo cærulei exsaturati, & nigræ violæ penè æmuli, fugax admodum, & qui lævissimâ aurâ excutitur: huic succedunt cornicula digitali duntaxat longitudine prædita, plerumque etiam breviora, exilia, duriuscula, rigidioréque hirsutiâ prædita, in quibus continetur semen valde exile, coloris ex cineraceo nigricantis: radix tenuis est & inutilis, nec supra annuum spatium perdurat. II. *Papaver cornic cæruleo flore.*

Invenitur

Papaver cornic. phœnic. pallesc. flo. Papaver cornicul. violaceo flo.

Natales. Invenitur hoc multis Hispaniç locis, sed non nisi inter segetes: Maio mense floret: Apud Belgas satum, multo seriùs, quod tardè admodum germinet: istic tamen, & in Austriâ nonnullis hortis satum, semen ad frugem pervenit, & in terram sponte decidens, novas plantas producit: sed longè minores & teneriores, quàm ubi in arvis sponte nascitur, quod contra evenite solet in reliquis semine Hispanico natis, quæ plerumque ob multi alimēti copiam, frigidiore nimirum cœlo, & humidiore solo, valde adolescunt. Memini etiam olim colligete agro Narbonensi in agris avena consitis, non procul Laterâ, secundùm flumen Ledum, paulò infra Mompellium.

Nomina. GRÆCIS hæc Planta *μήκων κερατῖτις*, Latinis Papaver corniculatum dicitur. Nomen vulgare non intellexi: Castellani tamen, genus illud quod cæruleo sive violaceo est flore, *Rosetta*, nonnulli *Amapolas moradas*, idest, Papaver erraticum purpureo flore, à succi mororum colore appellabant: nam erraticum papaver, Hispani *amapolas* vocant. Mompeliani, cùm apud eos vivebam, inter Anemones referebant.

Facultates. PAPAVERIS autem ceratitis radici vim eam inesse Dioscorides tradit, ut in aquâ decocta ad dimidias, coxendicum & jocinoris affectus potu sanet, prositque his qui crassa quædam, aspera, aut araneosa eum lotio reddunt: semen leniter alvum purgare, acetabulo in aquâ mulsâ poto: erustas emarginare illita ex oleo folia, florésque, & argema ac nubeculas jumentorum perunctas, abstergere.

PAPAVER SPINOSVM. CAP. VII.

Papaver spinosum. PERELEGANS & planè novum est hoc Papaveris genus, nemini, quòd sciam, adhuc descriptum. Cubitalem verò aut ampliorem adquirit caulem (plantam autem quam apud Ioannem Mûlerum Pharmacopæum Francofurtensem in horto pensili natam vidi, describo) digitalis crassitudinis, rotundum, infernè candicantem, quibusdam spinis obsitum, per quem inordinata nascuntur folia, nullo pediculo illi inhęrentia, sed medium quodammodo amplectentia, sinuosa & lacinijs aliquot divisa, ipsis lacinijs & crenis oras foliorum ambientibus in spinas desinentibus, infernè canescentia, supernè viridia, albis tamen venis per foliorum & laciniarum longitudinem excurrentibus, instar foliorum Cardui B. Mariæ vulgo nuncupati, minùs autem ampla: ex horum alis nascuntur rami spinosi similibus folijs præditi, sed minoribus, in quorum & caulis fastigio nascitur capitulum triangulare, spinosum, in tres majores firmioresque spinas desinēs, quo dehiscente & defluente, flos se-

Papaver ſpinoſum.

flos ſeſe oſtendit ſenis folijs conſtans colore flavis, corniculati papaveris vulgatioris floris inſtar, odorem Chelidonij majoris quodammodo referens, caducus admodum, in cujus medio ſeſe exerit capitulum ſpinoſum pentagonum, multis ſtaminibus flavis id ambientibus; quod ſummâ parte rubeſcit dum tenellum eſt, maturum verò & vetuſtum nigricat, & pollicaris eſt craſſitudinis ſeſcuncialis longitudinis, frequentibus firmisque ſpinis obſitum, ſemina continens rotunda, rugoſa, nigra, ſeminis Papaveris ceratitis rubello flore inſtar, cui & perſimilem habet radicem: quæ an vivax ſit, me latet. Tota planta flaveſcente ſucco, inſtar Chelidonij majoris, abundat. Florebat Iulio & Auguſto anno M D XCIII.

Hᴠɪᴠs plantę capitulum reſiccatum cum pauco ſemine, Londino uſque primum ad me mittebat Iacobus Garetus junior, nullo addito nomine: nam cum alijs rebus navi allatis acceperat. Id ſemen terræ commiſſum, non germinavit: quod verò Londino attulit Ioachimus, magni illius Ioachimi N. Ioachimi archiatri Noribergenſis F. Camerarius anno M D XCII. iſtic eodem anno natum, fertile fuit, & hanc quam deſcribo plantam protulit. Nominabat autem *Fico del inferno*, hoc eſt, Ficum infernalem.

Hypecoum legitimum.

HYPECOVM LEGITIMVM. CAP. VIII.

FOLIA ſunt huic plantæ multis inciſuris diviſa, figurâ, colore, & aſpectu Rutæ folijs valde ſimilia, molliora tamen, & interdum longiora: cauliculi aliquot, qui in multos ramulos diviſi, puſillis floribus onuſti ſunt flavis, ſatis odoratis, ſenis folijs conſtantibus, ſed mirandâ figurâ, & à reliquis floribus diverſâ: nam duo folia habet reliquis majora, nervo viridi foris extremâ parte (quę obtuſior eſt, & veluti compreſſa) prædita, quatuor alia perexigua ſunt, & vix, niſi flore expanſo, conſpicua: cornicula ſuccedunt in ſingulis ramulis quaterna, aut plura, longa, plana, articulis diſtincta, & falcis inſtar incurva: ſemen in ſingulis internodijs nigricans, longiuſculum, quod difficulter admodum eximi poteſt, continentia: radix ſingularis, ſubflava, interdum bifida, annua tamen, nec vivax: tota planta ingrati admodum ſaporis. *Hypecoum legitimum.*

Primùm iſtam plantam obſervabã in Galliâ Narbonenſi anno M D LII. ſupra Nemauſum urbem, inter Aimargues & Vovet, Arelatenſi itinere: deinde valde copioſam inter ſegetes, agro Salmanticenſi, totaque Caſtellâ, Granatenſi item Murcianoque Regno, Florebat iſtic Martio & Aprili, ſemen Maio maturum erat. Apud Belgas & Viennenſes ſata, provenit quidem, ſed longè tenerior, quàm ubi ſponte naſcitur, veluti papaver illud corniculatum violaceo flore, cujus paulo *Natales.*

ante

ante meminimus: serius etiam florebat: semen tamen plerumque ad plenam maturitatem perveniebat.

Nomina. CVM initio hanc plantam observabam, ilicò mihi visa est ad Hypecoi historiam plurimum accedere, quod Græcis ὑπήκοον & ὑπόφιον dicitur: & certè nulla mihi hactenus cõspecta, etiam illarum quæ hoc nomine à Rei herbariæ scriptoribus proponuntur, quæ ad Dioscoridis Hypecoum magis accedat, meâ quidem opinione. Non desunt tamen, qui ad Cuminum silvestre alterum Dioscoridi descriptum referre malint, licet facultates sint dissimiles. Vocatur autem hæc Granatensibus & Murcianis *çadorya.*

DIOSCORIDI, Plinio, Galeno, natura ejus eadem quæ Papaveris succo.

ACONITVM LYCOCTONVM. CAP. IX.

Aconitum lycocton.vulg.luteo flo.

Aconitum lycoct.flo.Delphinij 1.Silesiac.

Aconit. lycoct. luteo flore. PRÆTER vulgare Aconitum Lycoctonum, quod plerisque Austriæ & Stiriæ montibus umbrosis sponte provenit (præsertim verò quodam jugo supra Petelstorf ad Septentrionem obverso, secundo fere à Viennâ miliari, ubi copiosissime) varia alia nascuntur in ijsdem Provincijs Lycoctoni genera, nusquam alibi mihi conspecta, quæ omnia hoc nono capite Quinti Libri describemus, nonnullis etiam additis, quæ, aliunde missa, in hortis aluimus. Initio autem, vulgaris flore luteo iconem præfigendam censuimus, ut tanto facilius reliquorum ab eo diversitas observari possit: proximè historiam dabimus illius peregrini, quod foliorum similitudine maximè ipsi respondet, & florum elegantia insigne est.

I. *Lycoctonum flo. Delphinij cæruleo, Silesiac.* CVBITALI igitur aut ampliore assurgit peregrinũ illud Primum genus caule, firmo, lævi, intus cavo, foris ex purpurâ virescente, & quasi farinæ polline leviter asperso, sive eo coloris flore, qui in prunis, & plerisque alijs fructibus, Tuliparumque folijs & caule, nondum manu tactis elucescit, levissimoque tactu detergitur: folia longis pediculis inhærentia, inordinatè caulem ambiunt, longè ab ejus Lycoctoni, quod flore Delphinij vulgo cognominatur, cujusque iconem huic subijciemus, folijs diversa, subhirsuta, minoribusque & minus profundis incisuris divisa, Lycoctoni luteo vel pallido flore folijs similia, supernè tamen magis atra: summum caulem exornat oblonga florum spica, qui pediculis inhærentes, antequàm aperiantur, locustas aut parvos lacertas æmulantur, longiusculis caudis & sub extremum incurvis insignes, expansi verò, quinis folijs, quemadmodum aliorum aconitorum flores, constare deprehenduntur, duobus ad latera, binis infernâ parte, & superiore quinto, quod in oblongum corniculum rugosum, & extimâ parte inflexum desinit, omnibus folijs

externè

externè rugosis purpureísque, internè lævibus & elegantissimo cæruleo colore præditis, singulorum oris anteriore parte introrsum nonnihil reflexis, coloréq; è viridi pallescente: medium florem occupant quatuor alia foliola fusca & nigricantia, quorum bina superiora dura, & quasi in vnum coëuntia, fornicem referunt, duo alia infernè propendent, molliora, luteo partim villo, partim albo hirsuta, multis staminibus capillaceis subtus delitescẽtibus: excusso flori succedunt trigona siliquosa capita simul cohærẽtia ut in alijs Aconitis, in quibus semen inæquale, fuscum, rugosum: radix crassa, tuberacea, instar radicis alterius Lycoctoni flore Delphinij, quod apud Belgas alebatur, nigra, rugosa, nonnihil concava, graviter olens, multis tenuibus, fuliginosáque lanugine pubescentibus fibris prædita, ad cujus latera secundùm infimum caulem, singulis annis nova germina repullulant.

Nascitur referente doctissimo viro Achille Cromero Medico, qui ejus plantas anno M.D.LXXVIII. Viennam Austriæ ad nos mittebat, frequens in montibus territorij Freywaldensis in Silesia, & ab incolis Wolfwurtz/ hoc est, Lupina radix appellatur, ubi in tricubitalem interdum altitudinem excrescere & Augusto florere aiebat: quod ab eo certè missum, in horto colebamus Viennæ, Iunio florebat, & sesquicubitalem altitudinem primo anno non superavit, at subsequentibus bicubitalem, aut majorem attigit. *Natales.*

Aconit. Lycoct. flu. Delphinij II.

Aconit. Lycoct. IIII. Tauricum.

HVIC subijcimus vulgare in Belgicis hortis genus illud Lycoctoni flore Delphinij alterum, cujus folia longè tenuius incisa, & multifida flores purpurascentes. *Lycoct. flo. Delph. purpurasc. flo. II.*

FOLIA Secundo peregrino, sive Quarto Lycoctono emergunt ineunte Vere satis crassa, quinque incisuris usque ad summum pediculum divisa, & in multas deinde profundas lacinias dissecta, minus tamen quàm Napelli vulgaris folia, atrâ viriditate supernè prædita, non infernè, utrimque tamen splendentia: quæ alternatim caulem ambiunt, tenuius aliquantum incisa sunt, eodem tamen modo splendent: caulis cubitalis, aut sesquicubitalis plerumque, firmus, medullosus, lævis, splendens, supernâ parte in aliquot ramos dividitur, paucos flores ferentes, vulgaris Napelli floribus formâ similes, quatuor videlicet folijs constantes & humili casside illa tegente, coloris violæ saturatissimi & elegantissimi: succedunt deinde, quemadmodum in vulgari, tria cornicula fusca, angulosum, rugosum, nigricans semen continentia: radix exigui napi magnitudine, multis longis fibris, tenui, fuliginosique coloris lanugine pubescentibus prædita est, in lateribus alios similes napos promens, qui singulis annis novos & recentes caules proferunt. *Lycoct. præcox Tauric.*

Invenitur in Tauricis montium jugis, non procul à Salisburgo, in quibus floret Iulio, in *Natales.*

cultis

culmis verò multò maturius, imò reliquis Lycoctoni generibus præcocius, nempe Maio interdum mense.

Aconitum Lycoct.v.Neubergense. Aconit.Lycoct.vi.Napellus vulgar.

Lycoctonum Neubergẽ.

III. LATIORA vulgari Napello habet Tertium genus peregrinum, sive Lycoctonum Quintum, folia, licet similiter incisa & laciniata, magis atra similiter & splendentia. caulem rectum, firmum, rotundum, trium interdum cubitorum altitudinem æquantem, & in multos ramulos superiore parte sæpenumero divisum, qui flores, spicæ instar congestos, ferunt, colore purpureos, Napelli vulgaris floribus plane respondentes, hoc est, quatuor folijs constantes, quinto veluti galeola supereminente, & bina circumvolura, instar Litui, cornicula occulente, staminum tamen media congeries magis fusca est: florum spica in extremo caule nascens, reliquis oblongior est, & magis expansa: singulis floribus terna succedunt cornicula, interdum quaterna & quina in caput unum congesta, semen atrum & inæquale continentia: radix illi vulgaris Napelli instar, parvo napo similis, cui in lateribus adhærent alij napi fibris prædití, quibus se propagat.

Natales.

Crescit in montis Neuberg Ducatus Stiriæ jugo, ad vaccarum, istic æstivis mensibus pascentium, stabula. Floret paulò post vulgarem, videlicet Iulio.

Napellus vulg. Natales.

VVLGARIS porrò Napellus frequentissimus est in Snealben, & aliorum quorundam montium jugis, ubi ternis illis æstivis mensibus Iunio, Iulio, & Augusto, boves ac vaccæ sua stabula habent in quæ nocte recipiantur, sic ut fimi pinguedine, & bubuli stercoris illâ eluvie, cum præcedente delectari videatur.

Lycoctonum Lyncaanum.

IIII. MEDIVM quodammodo inter vulgarem Napellum, & genus Aconiti illum præcedens, Lycoctoni Quartum peregrinum genus, sive ordine Septimum est: folia enim illis simillima obtinet: caulis inter illos medius, infirmior tamen, & supernâ parte aliquantulum nutans: flores utriusque floribus prorsus responderent, nisi cassis supra quatuor folia eminens, magis sublevaretur & hiaret, rostroque magis mucronato esset: semina in ternis corniculis simul junctis similia: radix etiam non multum variat.

Natales.

Missum fuit Viennam hoc genus à C. V. D. Stopio p.m. è Lincæanis montibus erutum, quod postea in horto cum reliquis generibus aluimus. Floret cum superioribus, aut paulò etiam seriùs. Proximè accedere videtur ad id Aconitum (si ex icone judicium ferre licet) quod Matthiolus septimo loco depingit.

Lycocton nutante coma.

V. TRIVM nonnumquam cubitorum altitudine assurgit Quintum genus peregrinum sive Octavum Lycoctonum, caule tamen satis gracili, rotundo, superiore parte in multos ramos diviso & nutante: summo caule longam florum spicam fert, Lycoctoni cærulei vulgaris

Aconit.Lycoct.VIII.coma nutante.

Aconit.Lycoct.IX.Iudenbergense.

garis five Sexti Napelli dicti floribus similium, sed paulò dilutiore purpurâ splendentium, quorum singulis (ut in alijs Lycoctoni generibus) succedunt terna longiuscula cornicula ex eodem pediculo nascentia, semine inæquali, fusco plena: folia ampla & oblonga, in multas tenues profundasque lacinias magis dividuntur, quàm in ullo alio Lycoctoni (præter id quod à Belgis flore Delphinij nomine alitur) genere, quæ supernè atrâ quidem viriditate prædita sunt, non splendent tamen: radicem habet crassam & longam, napi ferè magnitudine, foris nigricantem, & per intervalla multis fibris donatam, ac superiore parte in multa capita extuberantem, è quibus caules emergunt: subinde tamen recentes exiguos napos ad latera adnatos habet, quibus se propagat.

A C. V. Friderico Sebizio Medico primùm ex Italiâ Viennam delatum est, & nobis communicatum. Floret Iulio. fortè Matthioli IX. *Natales.*

HABET etiam Sextum peregrinum genus, sive Lycoctonum Nonum folia in quinque lacinias altè divisa, & illas denuo in ambitu concisas, Thoræ Italicæ folijs interdum adeo similia, ut si quis plantas, antequàm in flores abeant, conferat, nullum fermè discrimen deprehendere queat, nisi Italicæ Toræ folia splenderent, hujus minimè. caulem bicubitalem nonnunquam, rotundum, non valde crassum, firmum tamen & tectum, ex viridi purpurascentem, supernè quinos aut senos ferentem flores inter omnia Lycoctoni genera maximos, quatuor folijs ut reliquorum generum, constantes, supereminente galeâ longè majore, & uncialis aliquando longitudinis, elegantis ex cæruleo purpurei coloris, sub quâ bina longa cornicula extimâ parte latiora, & litui Veterum Romanorum fere instar inflexa, coloris dilutius purpurascentis teguntur, staminibus nigris medium florem occupãtibus: floribus succedunt tria, ut plurimùm, cornicula conjunctim ex eodem pediculo nascẽtia, interdum quaterna & quina, ut in Tertio peregrino genere, sed longè majora, semen inæquale, fuscum continentia: radix parvi napi formam æmulatur, nigricãtibus fibris prædita: alias præterea similes radices lateribus adnatas habet, tenuioribus adhuc fibris præditas, quæ singulis annis recentes caules proferunt: sed etiam infimi caulis nodis adnascuntur tubercula, non secus ac in Italicâ Thorâ. *VI. Lycoctonum Iudenbergense.*

Sponte provenit in Iudenberg, altissimo totius Stiriæ monte, ubi Spica celtica legitur, & plurimæ aliæ elegantes stirpes nascuntur: Floret istic Augusto, in hortis sub extremum Iulium, serius reliquis superioribus. Anno autem M.D.LXXXV. copiosè inveniebam in alio Sneberg jugo, quâ difficillimus est ascensus, cum Alectorolopho alpinâ, & alijs raris plantis. *Natales.*

ITALICA Thora (quo nomine aliquando ad nos in Belgicam mittebat C.V. Alphonsus Pantius Ferrariensis Medicus) huic (ut ante dixi) admodum similis, florem minorem & *Thora Italica.*

Aconit. Lycoct. x. Thora Italica.

Anthora vulgaris.

dilutiorem habet, nec ejus galea, licet ceteris altior, ad Sexti peregrini floris longitudinem & amplitudinem accedit. Erit autem nobis Lycoctoni Decimum genus.

Natales. Vbertim nascitur ad Monasterium Neuberg, secundùm torrentem qui Monasterium alluit, & proximè altissimum illum lacum, magno Germanico miliari supra Gamingam, ad Zeehof villam (quæ ab ipso lacu nomen sumpsit) situm. Floret illic Augusto.

Forsitan Aconitum Octavum Matthioli erit, malè depictum.

VII. Lycoctonum autumnale. SEPTIMI peregrini, sive Lycoctoni Vndecimi folia, media quodammodo sunt inter Thoræ Italicæ, & Tertij generis peregrini folia, Thoræ quidem Italicæ foliorũ quasi æmula, nonnihil tamen ad Tertij generis peregrini foliorum formam accedentia, nec illis minus ampla, atrá viriditate splendentia supernè: caulis illi bicubitalis, crassus, firmus striatus, virescens & splendẽs, summo fastigio florum spicam, Tertio peregrino generi fere similem gestans; quibus etiam succedunt pares siliquæ seu capita, & simile semen: radix illius etiam radici par, perennis, & multis ad latera adnatis se propagans

Alebamus hoc genus in Belgicâ, à Petro de Oueistraete diligẽti Pharmacopolâ Bruxellensi primùm communicatum, deinde meâ operâ Viennam delatum, ejus urbis elegantiores hortos ornare cœpit. Florebat seriùs, nempe Augusto, eam ob causam Napellum Autumnalem appellare solebamus.

Illius non meminissem, nisi à nostris Belgis, qui Stirpium historiam scripserunt, neglectum animadvertissem.

Anthora. LYCOCTONI generibus valde affinis est, quæ vulgo Anthora dicitur, cujus caulis cubitalem interdum altitudinem attingit, numerosis folijs tenuius insectis quàm in ullo Lycoctoni genere, septus: flores Lycoctoni floribus persimiles, colore pallidi: semen in similibus capitulis, illius semini par: radix etiam illius radici non valde dissimilis. Quæ omnia cùm diligenter considero, Anthoræ hujus usum valde suspectum mihi reddunt, præsertim tantâ copiâ aliorum remediorum, quorum facultates jam sunt exploratæ.

GERANIVM. CAP. X.

LYCOCTONIS Gerania subijciemus, quia nõnulla horum genera magnam foliorum similitudinem habent cum Aconiti Lycoctoni 1. quod luteo est flore, & Silesiaci folijs: Nostri tamen non est instituti, omnes Geranij varietates describere: multorum enim generum historia ab alijs jam est contexta: sed ea duntaxat in medium adferemus, quæ alijs antea

antea obſervata non memini, præter unum aut alterum, quæ huc inferenda cenſui, quia ſponte naſcentia obſervabam in ijs regionibus quas adij, cùm in Belgicæ cultioribus hortis duntaxat alantur. Initium autem faciemus ab eo genere quod folia habet primis duobus Lycoctoni generibus non diſſimilia.

Geranium I. pullo flore.

Geranium II. βατραχιῶδες minus.

CVBITALES frequenteſque ex unâ radice producit Primum caules, firmos, geniculatos, virides, ſanguineis tamen veluti guttis aſperſos, lanugine pubeſcentes, in aliquot ramos diviſos: in quorum faſtigio, ad ſingula genicula longi enaſcuntur pediculi, in quibus bini flores, quinque laciniatis (præter reliquorum Geraniorum uſitatam formam) foliolis conſtantes, colore ſaturatius rubente, & quaſi atro, medium florem occupantibus multis ſtaminulis circumvolutis cum ſtilo prominente: ſemen deinde ſuccedit in valvulis mucronatis (quæ maturitate, ut in reliquis Geranijs, diſſiliunt, & circumvolvuntur) fuſcum: folia illi ex radice multa, ampla, mollia, lanugine obducta, externâ parte nervoſa, Geranij βατραχιώδεος folijs ſimilia, quinis, ſenis aut ſeptenis profundioribus inciſuris diviſa, nó tamen uſque ad umbilicum, deinde per ambitum ſerrata, qualia etiam ad ſingulos nodos ſub ipſis ramis naſcuntur (minora tamen) atque ſubinde ad ſingulas inciſuras nigricantibus maculis inſignita: radice nititur magnâ, in multa craſſa rubentiáque capita, & multas fibras ſpargentia, extuberante, ſingulis etiam annis augeſcente & novos ſtolones producente. I. Geranium pullo flore.

Invenitur in Stiriæ alpibus, ubi ſilvæ deſinere ſolēt: & floret Iunio: in hortis verò, in quibus feliciſſimè provenit & luxuriat, Maio. Anno item M. D. LXXIX. maximâ copiâ obſervabam Maio menſe ſuis floribus onuſtum in ſilvoſis illis montibus Pannoniæ inter Dravum & Savum ſitæ, & propterea, Interamnis cognominatę. Semine autem Viennâ ad amicos in Belgicam miſſo, natis ex eo plantis iſtic inuoteſcere cœpit. Natales.

ALTERVM prodeuntibus è radice frequentibus longóque pediculo nitentibus folijs præditum eſt, Ranunculi platyphylli, aut Aconiti Lycoctoni pallido flore, folio reſpondentibus ferè, rugoſis, ſubhirſutis, in aliquot profundas lacinias diviſis, deinde in ambitu ſerratis, quæ guſtata initio adſtringere, & linguam exſiccare, deinde nonnihil calfacere deprehenduntur: caule cubitali ut plurimùm, firmo, rotundo, geniculato, in multas alas diviſo, quibus ſubnaſcuntur folia ſuperioribus minora, paucioribúſque lacinijs diviſa, perinde tamen in ambitu ſerrata: ſummi rami in oblongis pediculis flores geſtant quinque folijs conſtantes, Geranij batrachiodis quod in Belgicis hortis alitur, floribus forma pares, paullò tamen minores, nec, ut illi, cærulei, verùm ex purpurâ rubentes, decem ſtaminulis cum ſtilo ex umbilico floris prodeuntibus: deinde oblonga erectáque roſtra, non inflexa aut inclina- II. Geranij βατραχιῶδες alterum.

Geranium III. βατραχιῶδες majus.

Geran. IIII. bulbosum Pennæi.

ta, quinis utriculis ad eorum basim turgentibus & semen continentibus, quod maturitate exilit, aliorum Geraniorum more: radix superiori ferè respondet, & summâ tellure in plura crassa, internéque rubentia capita extuberat, quæ fibras etiam agentia, singulis annis augentur.

Natales. Crescit hoc in Pannonicis Stiriacísque alpibus, nusquam tamen abundantius, quàm supra Gamingam, in illo ascensu ex Herrenalben jugo ad sublimes scopulos Durrenstain. In quibus floret Iulio & Augusto, in hortis autem Maio.

III. *Geran. Batrach. primũ.* *Natales.* GERANIVM autem illud Batrachiodes majus, cæruleo flore, quod in Belgicis hortis alebatur, sponte provenit abundè in pratis ad Corenneuburg non procul à Danubio, binis supra Viennam milliaribus, alijsque Austriæ pratis, tum etiam maximâ copiâ in pratis Brunnæ Moraviæ urbi vicinis, atque etiam Bohemiæ, non procul ab oppido Werawn, tribus milliaribus à Pragâ distanti, vicinisque Francofurto pratis & hortis gramine consitis.

IIII. QVARTI, quod foliorum similitudine Secundum refert, iconem mihi anno M.D.LXXXI. communicabat Londini C. V. Thomas Pennæus ejus urbis Medicus, cum hac descriptione.

Geran. bulbos. Pennæi. Geranium bulbosum, radicem haber ex multis parvis & longis bulbis constantem, versus summum fibratam, caulem cubitalem, geniculatum, juxta radicem & genicula parum rubentem: è singulis geniculis duo folia longiusculis pediculis nitentia, in quinque præcipuas partes dissecta, quarum singulæ in ambitu inæqualiter incisæ sunt: è singulis juncturis, juxta foliorum exortum quinque foliola muctonata exoriuntur: flores in summis ramulis conjugatim parvis pediculis insistentes rosei, ex quinque folijs constantes, colore ex purpureo rubescentes, Geranij cæruleis floribus similes, sed paulò minores.

Natales. In Daniâ provenit agro Hafniensi, unde doctissimus & mihi amicissimus Turnerus, Medicus Anglus attulit & mihi dono dedit.

V. *Geran. nodosum Plateau.* ALIQVOT à radice promit Quintum folia, satis firma, in quinque lacinias altè divisa, inter quæ bini aut terni caules assurgunt pedales, graciles, ex fusco purpurascentes, geniculati & nodosi, bina ad singulos nodos seu articulos ferentes folia ex adverso sita, in tres duntaxat lacinias secta; deinde è medijs alis longiores pediculos, in quibus bini semper flores conjugatim nascentes, quinque folijs bifidis (ut malvacei) constantes, purpurei coloris, sed quibusdam saturatioribus venis distincti, protuberante in medio rubro umbone, summo fastigio in quinque partes fisso, qui in longiusculum deinde rostellum transit, quod infernâ parte in tumentibus utriculis semen continet, maturitate, ut in reliquis generibus sponte

exiliens

Geranium v. nodosum Plateau.

Geranium vi. tuberiferum Plateau.

exiliens: radix nodosa est & geniculata, aliquot præterea fibris donata. Floret Maio & totâ deinceps æstate in Autumnum usque flores, & semen, ferre non desinit.

Hanc plantam unà cum icone, Francofurtum Mœno flumini impositam urbem Imperialem, ad me mittebat honestissimus vir, & in Stirpium cognitione egregiè exercitatus Iacobus Plateau, quæ semine sponte decidente satis feliciter deinde sese propagavit.

PRÆCEDENTI non valde dissimile erat Sextum genus: nam caules nodosos, circa geniVI.
cula rubentes, folia etiam in caule nata tribus duntaxat lacinijs divisa habebat, radicis item Geranium tu-
caput multis crassis fibris, fusco colore rubescente permixto infectis, perinde firmatū. Huic beriferum
tamen folia è radicis capite nascentia majora erant, & in quinque lacinias secta: flores in Plateau:
summis ramulis, non bini, sed plures, tres videlicet aut quatuor simul nascentes, à supe- quod idē est
rioris floribus formâ & colore non discrepantes: quibus succedebant longa, ut in illo, cum Quinto.
rostra, semen in utriculis, quod maturitate exiliebat, continentia. Illud autem singulare habebat, ut ex ipsius Plateau litteris (qui hujus etiam iconem suis coloribus eleganter expressam Francofurtum ad me mittebat anno M.D.XCIII.) intellexi, quòd productis floribus & seminibus, circa Septembrem & Octobrem adnascerentur in radicum superficie, caulibus & ramis, multa veluti tubera, albi initio coloris, instar florum Brassicæ floridæ, sive Cypriæ, qui tamen supervenientibus pluvijs, eluatur, tubera etiam durescant. A tuberibus autem illis occasionem sumpserat Plateau, Geranium tuberiferum cognominandi. Insequente tamen Septembri scribebat idem Plateau, hoc Sextum genus à Quinto non differre: sed unum genus esse, quod diversis temporibus fuisset delineatum: nimirum, cùm ipsum monuissem idem genus mihi videri, nulla verò in ea planta quam ad me miserat conspecta fuisse tubera. Iconem tamen jam expressam addere volui.

SEPTIMO, Multi sunt caules admodum ramosi, & frequentibus nodis cincti, villis obsiti, VII.
supernè, quâ Solem spectant, purpurascentes vel rubentes, folia, ad singula genicula, bina, Geranium
contrarijs pediculis nascentia, Geranij columbini alterius folijs haud multum absimilia, in quinque lacinias ad umbilicum ferè divisa (quæ magnâ ex parte in tres alias minores lacinias incisæ sunt) lanugine pubescentia, supernè virentia, infernè nonnihil canescentia, gustu linguam exsiccante: ex superioribus alis oblongi nascuntur pediculi, unicum sustinentes singuli florem, inter reliqua Geranij genera maximum, quinque folijs constantem, Cisti maris flori fermè parem, colore eleganti rubro, decem intus staminulis: deinde capita mucronata, seu rostra pentagona, semen (uti reliqua) in tumescentibus utriculis continentia, quod maturum cum sonitu exilit, circumvolventibus se (quemadmodum in ceteris generibus) utriculorum mucronibus: radix satis crassa, rubescens, aliquot fibris donata, novas

 sub ter-

Geranium VII. αἱματῶδες.

ſub terram propagines ſingulis annis ad latera ſpargit, quæ nõ modò ſimiliter fibras agũt, ſed etiam craſſioribus radicibus interdum ſeſe firmant.

Natales.

Naſcitur in omnibus Pannoniæ, & Auſtriæ infra Aniſum, cæduis montanis ſilvis, editioribúſque gramineis locis: mons præterea arci Grebén imminens ultra Dravum in Pannoniâ interamni, totus ferè eo Geranij genere conſitus, quâ parte Occidentem ſpectat. Silvæ etiam Francoſurto ad Mœnum vicinæ eo abundant. Floret Maio, & plerumque totâ ſubſequente Æſtate.

Geran. αἱματῶδες alterũ.

2. Simili quidem flore, diſparibus tamen folijs & Batrachiodis Geranij foliorum potiùs æmulis, invenitur aliud genus ad pratorum margines umbroſos & inter vepres, ad pagum Calzeret, ſupra Noribergam itinere Pragenſi.

VIII. Geranium Salmantic. roſtratum.

PERPVSILLVM aliud Geranij genus, Salmanticæ agens, obſervabam in vicinis ultra Thormim amnem collibus nudis ferè & petroſis, aut ſaltem tenui gramine tectis; cum puſillâ illâ Lychnide ſilveſtri VI. mihi hujus hiſtoriæ Tertio libro deſcripta: & Colchico montano, cujus iconem & deſcriptionem libro Secundo inter Colchici genera dedi. Id autem, Ranunculi ferè folia habebat, purpureum exiguum florem, & longiſſima, craſſiſſimáque (pro ſtirpis tenuitate) capitula roſtrata, Geranij Cretici (quod Mompeliano agro etiam ſpõte naſcitur) roſtris pænè æqualia: ſemen obſervare non licuit: radicem verò valde exilem.

Geranium Cretic.

Cariophyllata vulg. Geum Plinij.

Nomina.

TRAGO Septimum genus non ignotũ fuiſſe videtur: ſed ab eo Blutwurtz appellari cẽſeo. Reliquorum hoc capite deſcriptorũ nullum vulgare nomen mihi cognitum. Vngari vulgare Geraniũ, tenuiter inciſis folijs *Varyu lab*, id eſt, Cornicis pedem nũcupant. ut Columbinũ *Golia korem*, hoc eſt, Ciconiæ unguem. Germani Storckſchnabel/ id eſt, Ciconiæ roſtrum; Galli *Bec de Gruë*, hoc eſt, Gruis roſtrum; Hiſpani, *Pico de Cigueña*, quod ſignificat, Ciconiæ roſtrum.

Empirica facultas.

SLAVONICÆ mulieres Sexti decoctũ ex profluente aqua, mirificè cõmendant in capitis gravedine, ſi ſynciput, ubi dolor eſt, eo abluatur, deinde herba decocta ſuperimponatur, poſtremò (quod ſuperſtitione non caret) in profluentem, unde aqua hauſta, abjiciatur.

Facult. Veterum.

Dioſcorides Geranion nullius in medicinâ uſus eſſe ait: Plinius autẽ tradit in vino albo potum, profluvia feminarum ſiſtere, quod verò rotũda eſt radice, ejus radicem reficientibus ſe ab imbecillitate, utiliſſimam.

CARYOPHYLLATA MONTANA.
CAP. XI.

Geum Plinij.

GEVM radiculas tenues habere, nigras, benè olentes, tradit Plinius. Recẽtiores, qui non infeliciter in Plantarum cognitione verſati, nõ abs re vulgarem Caryophyllatam eſſe cenſent. Ad illius genera referri debent aliæ etiam ſtirpes in montanis naſcentes, quarum qui-

rum quidem radices, odoris gratiâ cum illius radicibus non sunt comparandæ, sed reliquis notis satis conveniunt. Illarum historiam hoc capite describemus.

Caryophyllata montana. i.

Caryophyllata montana ii.

PRIMVM radicem habet digitali, aut pollicari, interdum crassitudine, summâ tellure crescentem, crasso & purpurascente cortice rectam, impensè adstringentem, nodorum vestigijs quemadmodum in Acori radice alternis distinctâ, auterius (illius instar) progredientem, & multis nigricantibus fibris, non injucundi prorsus odoris, sed aliquantulum ad Vulgaris radicum odorem accedentibus, firmatam, supremâ parte in aliquot capita divisam: è quibus longæ, ut in Eupatorio, emergunt foliorum alæ, multis minoribus virentibus & in ambitu serratis folijs, modò æqualiter, modò inordinatè nascentibus, utrinque constantes, extremâ alâ in majora tria folia, aliquantulum per oras laciniata, & instar aliorum in ambitu serrata, semper desinente, quorum tertium (quod & postremum) reliquis majus est, & magis orbiculare, gustus exsiccantis: inter has alas, emergunt pedales, interdum etiam majores caules, firmi, rotundi, brevioribus minoribúsque foliorũ alis latâ sede eos amplectentibus obsiti, supremâ parte purpurascentes, in aliquot ramulos simili colore præditos, & deorsum inflexos sive nutantes divisi, qui propendentes sustinent flores, quinque, ut plurimum, folijs, nonnumquam etiam senis aut septenis, suaviter rubentibus & orbiculatis ferè, constantes, oblongiore tamẽ & angusto ungue, numquam se explicantibus, aut caliculum superantibus, sed quodammodo ipso inclusis, medium occupante villosâ congerie luteis staminulis obsitâ, quæ paulatim purpurascentem colorem contrahit, & tandem sese erigens & explicans, maturitate semen cui inhæret, ut in vulgari Caryophyllata ostendit. Tota planta cum suis etiam caliculis lanugine pubescit. i. *Cariophyllata alpina nutante flore.*

Crescit media ferè montium regione, locis udis & riguis, cum eo Saniculæ montanæ genere, cui lactei sunt flores, veluti sanguineis maculis aspersi, & Ranunculo illo platyphyllo, sub ipsis arboribus. Floret istic Iunio. in hortos translata, Maio, aliquando etiam maturius. *Natales.*

SIMILI etiam propemodum ratione serpit Alterius radix, superiore non minor, at rarò in tam multa capita exuberans: è quibus similiter multæ foliorum alæ nascuntur, superioribus non breviores, sed frequẽrioribus minoribus folijs, in ambitu serratis, utrinque ornatæ, unico duntaxat, & quodammodo circinato folio, in tres tamen plerumque lacinias diviso, & in ambitu serrato, extremam alam occupante, quæ splẽdet, & dilutius viret quàm in primo genere: nascuntur etiam inter eas foliorum alas pedales caules, graciliores quàm in superiore, minoribus, magísque laciniatis folijs ornati, qui singulares plerumque, nonnumquam etiam plures, caliculos sustinent, in quibus flores aurei, quinque folijs vulgari ii. *Cariophyllata alpina aureo flore.*

majoribus

Caryophyllatæ montanæ II. flores.

Caryophyllata montana III.

majoribus præditi, floris Cisti feminæ amplitudinem interdum æquantes, medium occupant multa lutea stamina, inter quæ latet villosa quædam congeries, quæ excusso flore sese explicans mollior est superiore, & semen planum adnarũ ostendit, quod maturitate fuscum fit. Tota etiam planta lanugine obsita, & adstrictionis particeps.

Natales. Hoc genus in summis duntaxat Alpium jugis, nec in omnibus tamen, sed inter gramen, vel sub fruticibus nascitur. Floret istic Iunio, semen Augusto maturum: in hortis maturius omnia cum superiore.

Geum aquaticũ Gesneri. MERITO his conjungenda est elegans alia planta, quam quidem nascentem nunquam conspexi, nec is qui iconem suis coloribus depictam mihi communicabat Pennæus noster: sed ex C. V. Conradi Gesneri depicto herbario desumpsisse fatebatur.

Folia quidem Caryophyllatæ sunt, sed an lanugine pubescant, ex picturâ colligere non licuit, quemadmodum nec quâ sit radice prædita, nec qualia sint quæ ex eâ prodeunt folia: soli enim caules cum floribus unóque aut altero folio cauli inhærente depicta fuêre: flores sanè elegantis & sanguinei sunt coloris, veluti Byzantinus Ranunculus. Duorum autem videtur generum: nam alterius flos multiplici foliorum texturâ & serie constat: alterius verò, simplici tantum: utriusque tamen medium occupat villosa congeries, non secus ac in aliarum Caryophyllatarum floribus.

Nomina. NVLLVM vulgare nomen istarum stirpium intelligere potui: sed secundũ genus à Matthiolo, Commentarijs in IIII. lib. Dioscoridis, Caryophyllatæ montanæ nomine describitur: picturâ tamen non valde feliciter expressâ. Tertiæ iconi adscriptum erat, Geum aquaticum flore simplici & multiplici. Vulgarem autem Caryophyllatam, officinæ Garyophyllatam appellant, quòd ejus radices Caryophyllos aromaticos nonnihil redoleant, nonnulli Benedictam, ex qua voce Galli suum *Benoitte*, Germani Benedictenkraut & Benedictenwurtz mutuati sunt.

Vires facultates. QVAS habeant facultates binæ illæ hoc capite descriptæ à montanis pastoribus nõ licuit intelligere. Geum autem scribit Plinius nõ modò pectoris doloribus aut lateris mederi, sed & cruditates discutere jucũdo sapore. Similibus pænè facultatibus præditam ajunt Recentiores suam Garyophyllatam. Ejus decoctũ ex aquâ, aut vino aquâ diluto, grumos sanguinis dissolvere, internáque vulnera curare prædicant, si bibatur, externa etiam vulnera si eo eluantur. Decoctum ex vino, ventriculum roborare, concoctionem juvare, jecoris obstructiones aperire, pectus mundare & purgare ab humoribus crassis & pituitosis. Radicem siccam ex vino sumptam adversus venena, & coli dolores utilem esse.

QVINQVE-

QVINQVEFOLIVM. CAP. XII.

COPIOSE nascuntur per Pannoniam & Austriam varia Pentaphylli genera, multis alijs Provincijs etiam vulgaria; quæ, cùm ab alijs descripta essent, supervacaneum ducebamus, Pannonicarum Stirpium observationes scribentes, eorum historiam illis inserere. Propterea de ijs peculiari capite duntaxat egimus, quæ à nemine (quantum quidem intellexissemus) adhuc erant evulgata. Nos igitur, ea quæ tum commentati sumus, hoc capite repetemus. *Pentaphylli varia esse genera.*

Quinquefolium. I. majus albo flore.

Quinquefol. II. minus albo flore.

I. *Pentaphyllum majus albo flore.* VNVM, multa folia habet Quinquefolio vulgari similia, in quinque partes usque ad pediculum divisa, in ambitu minimè serrata ut illa, sed extremis duntaxat foliorum oris, subtus incanâ quadam lanugine pubescētia, gustu initiò gummoso & emplastico, deinde nonnihil amaricante: aliquot sub his exoriuntur cauliculi, exiles & tenues, dodrantales, humi procumbentes, in summo ternos aut quaternos flores proferentes, Pentaphyllo vulgari similes, sed prorsus albos: quibus excussis, apparet calix lanugine obductus, semen continens planum, seminis ranunculi ferè æmulum, in rudimentum fragi congestum: radix crassiuscula, nigricans, in ambitu sese diffundit, & multis fibris hirsuta est.

Natales. Provenit non modò in colle illo nemoroso supra Manderstorf oppidulum tepidarum aquarum scaturigine nobile: sed etiam in omnibus illis mōtosis silvis, quæ à Danubio procurrentes, ad Alpes usque pertingunt. In silvis item supra Nemethwywar, & Zollonock, apud Entzestorf, & plerisque siccioribus pratis, uno ab urbe Viēnâ miliari: in Moraviâ præterea, atque in montibus ultra Dravum amnem, Pannoniâ Interamni. Floret Aprili & Maio, interdum denuo Autumno.

II. *Pentaphyl. minus albo flore.* ALIVD, ex eadem radice, quæ nigra est, multos plerumque cauliculos proferre solet, confestim nascentibus, secundùm radicem, incanis foliolis, formâ superiori similibus onustos, graciles, non humi fusos & procumbentes, sed rectos, & summo fastigio multos flosculos priori similes. Superioris genus videtur, sed per omnia minus.

Natales. Eruebam hoc inter saxa & scopulos, summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis. Floret sub finem Iunij, interdum etiam Iulio & Augusto, prout juga illa maturius aut serius à nivibus sunt libera.

III. *Pentaphyl. aureo flore.* TERTIVM, ex radice fibrosa & nigricante, ramos promit humi se spargentes, & subinde oblongas alias fibras agentes: qui summo capite, multa folia proferūt Pentaphyllo vulgatiori

Quinquefol. III. aureo flore.

Quinquefol. IIII. flavo flo. I. species.

Quinquefol. IIII. flavo flo. II. species.

gatiori ferè similia, in quinque profundas fissuras divisa (quarum singulæ instar vulgaris Quinquefolij per oras serratæ sunt) molliora tamen, aliquantulum incana & splendentia, adstringẽtis gustus: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, multifidi, qui pro stirpis exilitate satis magnis floribus prediti sunt, eleganti & planè aureo colore, multis intus croceis staminibus: semen aliorum Pentaphyllorum more, in fragi rudimentum congestum, fuscum, exile.

Natales. Crescit hoc similiter in summis Austriacarum Alpium jugis, quæ tamen herbosa sont, & sub Iunij finem floret, in hortis autem Maio.

IIII. Pentaph. repens minimum luteo flore. QVARTO, multa exeunt ab unâ radice capita ramosa, humi fusa, aliquot folijs Pentaphylli vulgaris & elatioris formâ similibus prædita, hoc est, quæ quinque foliolis in ambitu serratis, mollique lanugine pubescentibus constant, sed non, ut illa, incanis, gustu initio exsiccante, deinde nonnihil linguam vellicante: ex ijs capitibus prodeunt dodrantales interdum cauliculi, similibus, sed minoribus, folijs ornati, gestantes in summo multos flores luteos elegantissimos, quinque folijs, ut superiorum, constantes, medium florem occupantibus multis luteis staminulis: semen in caput, & veluti fragi rudimentum congestum, fuscum: radix longa, dura, satis crassa, foris nigricans, & tenuibus fibris donata est: sed & rami illi humi fusi plerumque fibras agunt, & vicina loca occupant.

Nihil

Nihil illo vulgatius secundum vias, locis siccis & nudis Pannoniæ, Austriæ inferioris, Moraviæ,& Bohemiæ. Florere incipit ineunte propemodum Vere. *Natales.*

2\. Cum eo nascitur atque etiam floret, minus tamen frequens, aliud hujus genus humi similiter fusum, cujus cauliculi non virent sed purpurascunt, & graciliores sunt, folia angustiora, magis villosa, & illorũ oræ altius serratæ: flores etiam magis aurei: ceteris cõveniunt. *Pentaphyl. repens minus aureo flore.*

Quinquefol. v. fragiferum.

Pentaphyl. supin. quorundam Potentillæ facie.

V. *Pentaphyl. fragiferum.*

QVINTVM, habet, quinque, sex, aut plures foliorum alas à radice prodeuntes, hoc est, longas costas rubentes, quibus quinque, ut plurimum, folia, interdum etiam septem inhærent, contrario inter se foliorum exortu nascentia, uno, quod extremæ alæ insidet, imparem numerum faciente: sunt autem ea rugosa, villosa, per oras serrata, supina parte virentia, dorso aliquantulum incano, Fragariæ vulgaris foliorum pænè instar, minora tamẽ. adstringentis aliquantulum saporis: assurgit deinde caulis gracilis, firmus, pedalis aut amplior, rubescens, in quo sparsa sunt rara folia infernis minora, quinque tamẽ ut illa numero, sed arctius conjuncta, summo autem fastigio, ubi in quosdam ramulos dividitur, terna tãtùm uni pediculo inhærentia: ferunt verò ij ramuli, sive virgulæ, albos flores, vulgaris fragariæ floribus prorsus similes, nisi paulò minores essent, quinque foliolis, ut illa, constantes, & in medio lutea stamina obtinentes: quibus succedit fructus frago nõ dissimilis, minor tamen, nec ullâ saporis gratia cõmendabilis, qui in exigua rufescentia, & facile diffluẽtia semina transit: radix satis crassa, longa dura, lignosa rubescit, & nigro adstringente cortice recta est.

Nascitur in Leytenberg, locis vmbrosis, ad arcem in media silvâ supra Manderstorf sitam, quo loco primũ, & aliquot deinde annis duntaxat observabam. Sed anno M.D.LXXIX. copiosè nasci videbam inter Rabam, Muram, & Dravum Pannoniæ flumina, omnium autem abundantissimè circa Sakturnya Ill^mi Comitis de Zrinio arcem munitissimam, quę sita est inter Muram & Dravum: crescit verò istic non modò in cæduis silvis, sed etiam gramineis campis. Anno autem illum sequente etiam reperiebam aliquot ejus stirpes in silvis supra Perelstorf, secundo ferè à Viennâ miliari. Floret Maio, fructus paulò serius maturescit, effluúntque, ut dixi, semina, quemadmodum in reliquis Quinquefolijs. *Natales.*

PRIORIS meminisse videtur diligentissimus Anguilara, opinione XII. Alterum fortè describit noster Lobelius in doctissimis adversatijs: nostrum tamen flores habet fragariæ floribus magnitudine non inferiores Poterit autem eodem nomine, quo ille suum vocavit, insigniri, Pentaphyllon minimum & petræum. Tertio, Pentaphylli alpini flore aureo nomen indidi: licebit verò pro arbitrio nomẽ mutare. Commodè Quartum dici poterit Pentaphyllon repens minus. Quintum Plinio forsitan non incognitum: nam lib. XXV. cap. IX.

Natural.

Quinquefolium Plinij. Natural. Hist. sic scribit. Quinquefolium nulli ignotũ est, cùm etiam fraga gignẽdo commendetur. Vulgaris certe fragaria tria duntaxat folia habet, nec verisimile est ejus stirpis formam à Pliniano tempore mutatam, quare ad eam plantam, cujus Plinius jam dicto loco meminit, minimè referri posse arbitror: hujus verò fructus esui nõ aptus, facit, ut Quinquefolium Plinij esse, nostrum hoc quintum, asserere nõ ausim. Nisi fortè eo loco Plinius lapsus sit, & Fragariæ historiam cum Pentaphyllo confuderit: quæ enim postea addit, ad Quinquefolium vulgare proculdubio pertinent. Vtut sit, hoc meum Pentaphyllon fragiferum tantisper appellabo, donec aliud aptius nomen mihi aut alijs succurrat.

Pentaphyl. supin. Potentillæ facie. NEMINEM porrò existimare velim, hoc meum idem esse cum Pentaphyllo supino Tormentillæ facie, cujus iconem & historiam Lobelius in suis Observationibus exhibet; nam illud etiam frequens est agro Viennensi, in extremis pratorum marginibus, secũdùm silvas: *Anserina Tragi.* & nonnihil affinitatis cum Anserinâ Tragi, seu Potentillâ Fuchsij, habere potiùs videtur, quàm cum Pentaphyllo, tametsi neque incana sit planta, neque repat, sed humi duntaxat diffusa sit.

MVLTAS facultates tribuunt Veteres Quinquefolio, quas ex ipsorum libris petere poterunt studiosi. An verò quas hoc capite descripsi stirpes similibus viribus sint præditæ, me latet: omnes tamen adstrictionis participes, ex quâ qualitate colligere possumus, in quibusdam, cum Quinquefolij facultatibus convenire.

HEPTAPHYLLON.

CAP. XIII.

Alchimilla vulgaris.

Heptaphyllon. BINI aut terni, huic Plantæ, ramuli ab eadem exeunt radice, teretes, firmi, pedales, ut plurimum, aliquot geniculis donati, cũ quibus etiam folia, sex, septem aut pluribus divisuris insecta ad pediculum usque, tota incana, & veluti argentea, adstringẽtis & resiccantis, ut & tota planta, gustus: ex geniculis similia etiá prodeunt folia, sed minora: circa extremos & summos ramulos glomeratim nascũtur numerosi flosculi, Oleę floribus persimiles, parvi, stellati & albi: radix illi satis crassa, foris nigricans, dodrantalis.

Natales. Provenit in Pyrenęis jugis apud Cantabros: memini & ante in Allobrogum Alpibus seriùs florentem videre, cùm apud Cantabros Maio floreat.

QVO nomine aut Veteribus, aut Neotericis, aut etiam à vulgo appelletur hæc planta, mihi incompertum est. Heptaphylli nomenclaturam indidi, quòd plerumque septenis folijs ex eodem pediculo dependentibus, aut folio septifariam vel in septem lacinias diviso *Tormentilla candida.* constet. Historia illa universalis Plantarum, quæ post mearum Hispanicarum Observationum evulgationem in lucem prodijt, Tormentillam candidam vocat. Ego ad Alchimillæ vulgo

vulgo dictæ (quam etiam albo flore variantem aliquando videre memini) genus aliquod potiùs referendam esse censerem, tametsi Alchimilla folia non habeat tam altè dissecta: qualitates tamen non sunt dissimiles. *Alchimillæ affinem.*

PLANTAGO. CAP. XCIII.

PLANTAGINIS varia sunt genera, satis vulgaris nunc notitiæ, quorum cùm ab alijs tradita sit historia, ab ijs describendis abstinebimus: quædam tamen videre memini, quorum mentionē, nemo, quod sciam, hactenus fecit. Ea hoc capite comprehēdere volui.

Plantago major incana. Plantago peregrina latifol. Gareti.

IN collibus Salmanticæ vicinis, alijs item Castellæ locis aridis, dum istic vivebam, Primum genus observabam, vulgari minus, folijs incanis, multáque lanugine obductis, humi stratis, maximâ anni parte caule viduum, & floris expers: inter multas tamen plantas, nonnullas animadvertebam Maio mense ferentes exiguam spicam Plantaginis instar, minorem, plenam florum pallescentium. Ejus radix tenuis, longa, & nigra erat. *I. Plantago Salmanticensis.*

ALTERI multa sunt lata folia, nervosa, illis fermè similia quæ in eo genere Plantaginis conspiciuntur, quæ à capite numerosis foliolis sibi invicem quasi imbricatim incumbentibus constante, & rosam plenam quodammodo ementiente, Rosea vulgo cognominatur: inter quæ, quini aut seni progrediuntur nudi pediculi, capita mirum in modum variantia sustinentes: nam quædam Roseæ plantaginis capita æmulantur, alia spicæ instar sunt efformata, nonnulla ex mediâ rosâ brevem veluti spicam producunt, in quibusdam, ex infimâ spicæ parte, alia capitula dependent, alia aliter sunt efformata. Tota autem planta magis incana est quàm vulgaris rosea. *II. Plantago latifol. exotica.*

TERTIVM multa similiter ex radice promit folia Angustifoliæ plantaginis folijs non dissimilia inter quæ emergunt nudi etiam, ut in præcedente, pediculi, sive potiùs cauliculi, summo fastigio sustinentes capita multis longiusculis folijs (minoribus tamen & angustioribus, quàm quæ ex radice nata) constantia, deinde interdum ex illis foliosis capitibus plures alij pediculi, quorum fastigio innascuntur, spicarū loco, alia foliacea capitula; prodeunt tamen, & alij ex radice pediculi, foliacea duntaxat capitula sustinentes. *III. Plantago angustifolia exotica.*

Secundi & tertij iconem ad me mittebat Londino, honestissimus vir, & idem rei herbariæ studio valde se oblectans, Iacobus Garetus junior mihi amicissimus, anno M. D. XCII. Tertij tamen plantam ipsam virentem ante conspexeram Londini in exculto horto N.V. *Vnde nacti sint.*

 Edwardi

Plantago angustifol. Gateti prolifera.

Cynoglos. Diosc. fortè.

Plantago aquatica minima.

Holosteum Salmanticense majus.

Natales.

1. Holosteum Salmantic. primum.

Edwardi Points Angli, anno M. D.XXCI. An verò utrumque genus semen ferat, ignorabam dum hæc scriberem. Tertium tamen pangi posse puto capitibus foliosis in terram depactis, & forsitan etiam Secúdum. Vtrumque genus deinde alui Lugduni apud Batavos, & lati folium semen præbere observavi.

Id porrò, cujus primo loco memini, nó semel legitimum Dioscoridis Cynoglossum esse suspicatus sum: etenim si spicam florum (quâ Dioscorides fortè non observavit, cum, ut dixi, maximâ anni parte sine caule & flore conspiciatur) demas, nullam hactenus ejus descriptioni exactius convenientem, inter tam varias plantas, videre memini.

Ceterum huic capiti, non incómodè forsitan adnecti poterit, Plantaginis aquaticæ elegans genus, Plantagini aquaticæ humili Lobelij congener, quod observabat & legebat Doctiss. Gulielmus de Mera Medicus, dum ex Italiâ rediret M. D. XCIII. mihique Francofurti donabat.

Tota autem humi fusa est hæc plantula, & foliola producit à radice, longiuscula & angusta, longo pediculo innixa, atque inter illa multos tenues cauliculos, humi jacentes, uncialis, aut paulò amplioris longitudinis, in capitellú desinentes, quod, exiles fibras spargens, ijs se telluri figit, aliáque minora folia profert: inter quæ, quini aut seni (florem non cóspexi) orbiculi, tenuissimis petiolis innixi, qui in binas partes hiantes, semen valde exile ostendunt: ex ijsdem capitellis nascitur & alter capitellorum ordo, folia & orbiculos adhuc minores proferens: radices nil nisi exiles fibræ sunt.

Nascitur, ut appatet, uliginosis locis, vel ubi interdum lacunę, ab imbribus subito cadentibus, exortæ fuerunt.

HOLOSTEVM SALMANTICENSE.

CAP. XV.

NON ignoro varias ostendi stirpes pro Holesteo, sive Holostio, quarum nullam adhuc offendisse puto, quæ Holestij veri descriptioni exactè cóveniat. Quæ tamen inter reliquas proximius veterú descriptioni accedant, illam esse arbitror, quam cùm Mompelliani tùm Salmanticenses eo nomine donabant.

Illarum autem prior, Herbula est folijs ferè Plantaginis angustifoliæ, verùm, longè & minoribus & angustioribus, crebris, per terrá stratis, incanâ lanugine obsitis, subadstringéte gustu: inter quę quini aut seni cauliculi, seu potius pediculi nudi exiliunt, palmum alti, qui fere à medio ad summú usque fastigium, multis & sese mutuo contingentibus flosculis ex herbaceo candicantibus ornati sunt uti Coronopi spicę: quibus deinde succedit semen Plantaginis semini valde simile, theculis inclusum: radix est longa, tenuis, dura, & quodammodo lignola.

Aridis

Aridis collibus Salmanticæ vicinis provenit. Nusquam tamen majorem aut candidiorem observabam, quàm juxta Valentiam Hispaniæ secus vias. Flores proferebat Salmanticæ Maio: Valentiæ autem Martio & Aprilis initio. *Natales.*

Holosteum Salmaotic. minus.

CRESCIT ijsdem locis aliud ejus genus moltò minus, cujus folia Psyllij foliorum latitudinem non excedunt, longiora tamen, & villosa quidem illa, sed minus incana superiore, in ceteris prorsus illi simile, eodémque tempore florens. *II. Holosteum alterum.*

Id genus etiam olim observare memini Mompeliano agro locis incultis & aridis.

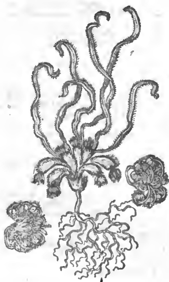
VTRAQVE hæc planta Salmanticensibus Holosteum dicebatur: posterior etiam apud Mompelianos hoc nomine insigniebatur: mihi utraque Plantaginis angustifoliæ genus potiùs videtur, licet (ut dixi) nullæ proximius ad Holostei descriptionem accedant. *Nomina.*

HOLESTII porrò meminit Diosc. lib. IIII. Holestion, inquit, herba est pusilla, tribus quatuórve digitis extra terram supereminens, folijs viticulisq; Coronopo aut Gramini proximis, gustu adstringentibus: radice albâ, prætenui, usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum. Nascitur in collibus terrenis. *Holestion Diosc.*

PLINIVS lib. XXVII. cap. X. Holosteon herbam esse dicit sine duritiâ, ex adverso (sive per ἀντίφρασιν) appellatum à Græcis, sicut fel dulce: reliqua, ut Dioscorides. *Holosteon Plinij.*

VSVS ejus ad rupta, in vino potæ; nam & carnes coguntur decoctionibus additâ. *Facultates.*

LEONTOPODIVM CRETICVM. CAP. XVI.

FORSITAN & ad Plantaginis angustifoliæ, similiúmque classem, referenda ea planta, quam Fräcofurti à duobus amicis ex Italiâ accipiebã, diversa appellatione insignitam. Amplissimus enim vir Iacobus Antonius Cortusus mittebat eam adhuc tenellam, vestigia autem capitum adhuc retinentem, unà cum icone, ipsam stirpem satis scitè referẽte, addito Catananges nomine. Iosephus verò à Casa bona ipsam plantam maturam & aridam, ac recensè Creta delatam, Leontopodij appellatione. Diligenter autem conferens utramq; cum Leontopodij & Catananges descriptione, animadverto notas aliquot habere satis inter se convenientes. Nam quantum ex tenellâ illa planta & icone, à Cortuso missa, colligere licet, herbula est statim à terrâ proferens quaterna aut quina folia, longa, angusta, tenella admodum & lanuginosa, inter quæ multi emergunt pedicelli, breves planè lanuginosi, ad terram inflexi, summo fastigio sustinẽtes aliquot capitula, multa lanugine obsita, in quibus flos, nõ satis cõspicuus, ut, qualis sit, describi queat: radicis summũ caput quodammodo squamatum, à quo deinde ipsa radix descẽdẽs paulatim gracilescit, & in multas fibras desinit, fusco colore prædita. Planta autem matura & sicca à Casa bona transmissa, infimam foliorum partem duntaxat retinebat, cum crassiore radicis parte fibris orba, pediculos deinde breviores, crassos, maximâ ex parte lanugine suâ destitutos, capitula ferentes crassiuscula & brevia in quibus apparebant quidã albicantes flosculi nigricante umbilico prædití, quandam foraminum speciem præbente: pediculi autem illi adeò incurvabantur & contrahebantur ad ipsius radicis caput, ut leoninum quodammodo pedem referrent (unde fortè λεοντοποδίον nomen) aut milvi exanimati contractis articolis pedem exprimerent, quâ postremâ notâ affinitatẽ cum Catanance primâ haberet, reliquis verò notis *Catanance Cortusi.* *Leontopodium Cretense.*

Leontopod. Creticum aliud.

plurimum ad Leontopodij descriptionem accederet. Vtriusque autem historiam ex Dioscoride proferam, addita tabellâ in qua utramque plantam recentem videlicet & aridam exprimi curabam, ut Lectores utrinsque adminiculo faciliùs judicium ferre queant.

Leontopodiũ Diosc. DIOSCORIDES igitur lib. IIII. Leontopodium sic describit. Leontopodion duorum digitorum herbula est, folia ferens angusta, longitudine trium quatuórve digitorum, villosa, & juxta radicem majore lanæ flocco incana: capitula in summo caule quasi perforata: in quibus flores nigri: semen usqueadeò spissâ lanugine involutum est, ut sæpe fallat: radice parvâ nititur, quam tradunt appensam ad amatoria prodesse, & tubercula discutere.

Catanance prima Dios. CATANANCEN autem primam tertio subsequente capite, hoc modo. Catanance una, folia Coronopi habet, longa, radicem junci instar tenuem, capitula sena aut septena, in quibus semen orobo simile. Arescens curvatur in terram, & similis fit unguibus mortui milvij.

Leontopodion Plinij. PLINIVS etiam utriusque meminit: Leontopodij quidem lib. XXVI. Nat. Hist. cap. VIII. Leontopodion, alij Leuceoron, alij Dorypetron, alij Thorybetron vocant, cujus radix alvum sistit, purgátque bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duûm. Nascitur in campestri, & gracili solo. Semen ejus potum, lymphatica somnia facere dicitur.

Catanance Plinij. LIBRO autem XXVII. cap. etiam VIII. Catanances mentionem facit. Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, à nobis describi, supervacuum est: cùm sit ejus usus ad amatoria tantùm. Illud non ab re est dixisse, ad detegendas Magicas vanitates, electam ad hunc usum conjecturâ, quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milvi exanimati.

Tussilago alpina 1. flore aperto.

1. Tussilago alpina canescente folio.

Leontopodion Belli. HÆC cùm de Leontopodio commentatus essem, misit ad me Doctiss. vir Honorius Bellus Cydoniâ, Cretæ insulę urbe, Leontopodij suis coloribus expressam iconē, cum aliquot ejus plantis siccis multo veluti tomento obductis, quarum nonnullæ folia adhuc retinebant angusta, trinervia, capita florū inflexa & incurva, ad speciem milvinorū unguium, & unicâ spicas florum integras uncialis longitudinis nec cōtractas aut inflexas habente: ex quibus notis apparet hanc plantam è generibus Plantaginis angustifoliæ esse. Iconem quam ad me mittebat, sculpēdam curabam, additâ in eadem tabella ejus plātæ figurâ, quæ spicas integras habet. Sed lectorem moneo, ne ipsum pigeat consulere primam Honorij ad me epistolam, quam ad horum Commentariorum calcem reperiet.

TVSSILAGO ALPINA. CAP. XVII.

BECHII Alpini perelegantia duo genera in Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis observabam, quorum descriptionem hoc capite dare voluimus.

QVINA aut sena habet Primum folia, circinatæ ferè rotunditatis, Chamæcisso vulgari non valde dissimilia, in ambitu nōnihil sinuosa, & crenata, supernè rugosa, & nigricāte viriditate splendentia, infernè candida & multo quasi tomento obsita, exsiccante initio gustu, deinde

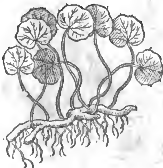
deinde amaro: cauliculus nudus est, palmaris, concavus, incanâ lanugine pubescẽs, unicum florem sustinens muscosum purpurascentem, maturitate in pappum evanescentem: brevi postea arescit & perit is cauliculus, ut reliquo anni tempore, sine caule planta conspiciatur: radix fibrosa serpit, & in latum se diffundens, multas propagines agit tenuibus fibris sese firmantes.

Oritur in summis Austriæ & Stiriæ jugis, & totos interdum cespites, cum Soldanellâ Alpinâ, cujus Tertio libro memini, occupat. Sub Iunij finem ut plurimum floret, interdum verò tantum Augusto mense, pro aëris ratione & constitutione: in hortis, maturius, Aprili videlicet, in quibus etiam cauliculus magis adolescit. *Natales.*

Tussilago alpina I. flore evanido.

Tussilago alpina II.

SECUNDUM à Primo non multum dissidet, figura enim foliorum eadem est, sapor idem, flos similiter purpurascens, radix etiam summâ tellure serpens, novásque plantas subinde producens: folia dumtaxat paulò ampliora nonnumquam conspiciũtur, neque adeò splendent superoâ parte, aut aversâ candicant: sed tantummodò nonnullis villis obsita sunt. II. *Tussilago alpina glabro folio.*

Invenitur id in superiore collis parte post Monasterium Neuberg ad radices celsissimi jugi ejusdem nominis. Postea etiam observabam inferioribus jugis aliarũ Alpium, gramineis locis. Initio, Asarinam esse existimabam, frustra tamen requirens flosculorum quos Matthiolus suæ Asarinæ adpingit, vestigia: sed flores in nonnullis deinde plantis conspecti, omnem dubitationis ansam præciderunt, ut certo statuere possem Tussilaginis montanæ genus esse. Maio floret in hortos translata & Aprili, ubi formam non immutat, quemadmodum nec superior: hujus etiam cauliculus paulò longior est superiore.

Sed subibat mentem cogitatio, eam stirpem quam Matthiolus Asarinam appellat, hoc bechium secundũ esse posse, & illius iconem non satis fideliter fuisse expressam, in quâ forsitan pictor ex arida plantâ, & ante quàm in florẽ abiret lectâ, emergentis primum floris capitulum discernere non potuit: certè natales satis cõveniunt. Sed nihil pronuntio: hęc duntaxat monere volui, ut Lectoribus occasionem præberem, de hac re accuratius cogitandi. *Asarina Matthioli.*

GALENUS Tussilaginis (cujus has plantulas genera esse non dubito) meminit libro VI. simpl. med. his verbis: Bechium ideo sic nuncupatum est, quod βήχας, hoc est, tusses, & orthopnæas juvare creditum sit, si quis videlicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia, noxáve, omnes thoracis abscessus rumpere credatur. Sanè virentia folia partes crudâ inflammatione obsessas, illitu extrinsecus adjovant, propter aqueæ humiditatis admistionem, qua omnia viridia, teneráque participant, alia plus, alia minus. *Bechium unde dictum.* *Ejus qualitates.*

MATTHIOLUS porrò suam Asarinam asserit, modicam abstergendi vim habere, sed attenuandi, incidendi, aperiendique magis præstantem: potam drachmæ pondere ex mulsâ, sive oxymelite alvum exolvere, ducereque crassam pituitam & atros humores: ideo novos quosdam herbarios præferre ad luis venereæ dolores & articulorum morbos: dari utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus, nec deesse, qui ad comitiales & resolutos eam propinandam consolant, nempe aut herbam per sese, aut ejus decoctum: urinam ciere & menses, & vermes intestinorum necare. *Asarinæ facultates.*

CALTHA palustris quorundam, sive potiùs CHAMÆLEUCE pleno flore. CAP. XVIII.

PLANTAM illam circa rivos aquarum & uliginosis pratis nascentem, quam vulgus Herbariorum Caltham palustrem, nonnulli Chelidonium aquaticum appellant, Doctissimus Anguilara Opinionum lib. XII. Chamæleucem Plinij esse existimat, iisdémque *Caltha palustris.* *Chamæleuce Plinij.*

Caltha palustris vulgaris.

Caltha palustris pleno flore.

adhuc nominibus cognitam dicit Patavino agro, quibus Plinius Lib. XXIIII. cap. XV. eam donat, nempe Frani (Plin Farrani) & Farfugij. Cl. Matthiolus commentarijs in Lib. III. Diosc. cap. de Tussilagine, ejus opinioni assentitur, assentiuntur & alij.

Cùm verò illa (ut quæ in singulis regionibus nascatur) omnibus nota sit, & à reliquis qui Stirpium Historias evulgarunt, descripta; supervacuum esset ejus historiam hic repetere: iconem tamen subijcere necessarium duximus, ut conspici queat, quale discrimen sit inter ipsam, & aliam quam observabam, cujus nunc historiam dabimus.

Caltha palustris pleno flore. MVLTA autem habet, Aliud illud genus à me observatum, folia, circinatæ fere rotunditatis, succulenta, venosa, in ambitu nonnihil, vulgaris foliorum instar, serrata: prodeunt inter illa palmares caules, interdum etiam (si udo pinguique solo nascatur) pedales & majores, obliqui, in aliquot alas divisi, quæ, ut plurimum, vulgaris more, ex summo geniculo binos proferunt flores, uncialibus petiolis innitentes, multiplici foliorum texturâ constantes, coloris plane aurei, quorum quina inferiora, reliqua veluti sustinentia & amplectentia, majuscula sunt: radix, non minus quàm vulgaris, multis candidis crassiusculisque fibris prædita est. Floret eodem, quo vulgaris, tempore, interdum etiam denuo Autumno.

Natales. Ex Saltzburgensibus pratis (in quibus copiosè nasci intelligebam) primùm Viennam Austriæ delata, Nobilibus Matronis cepit esse in delitijs, cùm istic viverem: postea, etiam ex Augustâ Vindelicorum accersita: verùm non adeo elegans ut prima, sed paulo humilior: ejus item folia minus vegeta, & quasi pallescentia: flos etiam dilutior, & magis pallens. Augustanæ fere similes plantæ paucæ, inventæ sunt pratis quibusdam uliginosis, Francoforto ad Mœnum vicinis, anno M D XCI. aliquot etiam flore quidem pleno, sed rarioribus folijs constante, quæ in hortum illatæ, sequente anno, simplici florum textura præditos tulerunt flores, instar vulgaris. Abijcere tamen nolui: nam experiri volebam an anno M D XCIII. simplices flores porrò ferre pergent: verùm per infortunium non licuit: quam autem Lugdunum Batavorum detuli, ut istic etiam observare liceret, simplum florem mihi semper præbuit.

Chamæleucis Facultates. CETERVM Plinius Chamæleuces radicem imponi scribit carbonibus Cupressi, atque eum nidorem per infundibulum imbibi in vetere tussi.

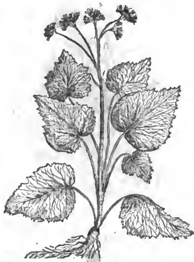
CACALIA.

CACALIA. CAP. XIX.

AD Tussilaginis etiam genera, haud dubiè referenda est planta illa, quæ, in omnibus Austriacis Stiriacisque jugis obvia, à nonnullis Cacalia appellatur, cujus duo genera observabam.

Cacalia incano folio.

Cacalia glabro folio.

VNUM multis præditum folijs, Tussilaginis vulgaris folijs pænè similibus, majoribus tamen, mediæque inter illius, & alterius majoris, Petasitis vulgo creditæ, folia, quodammodo magnitudinis, circinatæ ferè rotunditatis, in ambitu serratis, supernè dilutius virentibus, infernè incanis, in quibus multæ apparent venæ sive nervi, gustus ingrati, amariusculi, & calidi, innituntur autem purpurascentibus & striatis pediculis: caulis illi bicubitalis interdum, striatus, purpurascens, non secus ac foliorum pediculi, cui per intervalla innascuntur alia folia oblongis pediculis prædita, supra dictis minora, magis angulosa, etiam in ambitu serrata: supremus caulis extremique rami purpurascentium capitulorum congeriem instar umbellarum ferunt, in quibus terni plerumque flosculi quaternis foliolis, bifidoque stilo constantes, purpurascentis coloris, odorisque valde tenuis, non tamen ingrati, qui deinde in pappum seu lanuginem abeunt (perinde fere ut Eupatorij aquatici flores) in qua oblongum semen latet: radix in multa capita exuberat, frequentibusque candidis, longis fibris donata est, singulis annis novos caules ad latera proferens. I. Cacalia vulgaris incano folio.

ALTERIUS folia magis curacea sunt (si sic loqui licet) & duriora, supernè saturatius virentia, nec subtus incana, nèc anteriore parte, qua pediculo inhærent simul coëuntia ut in priore, pediculisve striatis innixa, sed rotundis & lævibus, perinde tamen ut illa frequentibus venis ornata, & in ambitu serrata, ingrato similiter gustu, amariusculo & calido: caules etiam læviores, & flosculi dilutiores: in ceteris conveniunt. II. Cacalia glabro folio.

Nascuntur commemoratis jugis ad silvarum margines, inter frutices, & umbrosis locis. Natales.

OBSERVABAM & aliam quandam plantam in montanis pratis nascentem, secundum villarum stabula, cujus folia postremæ Cacaliæ folijs valde erant similia: neque radix etiam erat dissimilis. Verùm ἄκαυλον illam semper deprehendi: nec unquam ab illis montanis hominibus intelligere potui florémne ferat, an non. Cacaliæ congener planta.

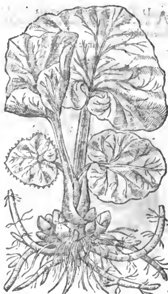
TAMETSI porrò dubitari possit, an quæ Cacaliæ nomine vulgo agnoscitur, cum Cacaliâ Dioscoridi descripta, & Plinianâ (quæ & utrique Leontice nuncupata) conveniat: Cacalia Diosc. Cacalia Plin.

facultates

Petasites florens.

Petasites fine flore.

Pyrola 1. vulgatior.

facultates tamen uterque suæ Cacaliæ tribuit à Tussilaginis (cujus haud dubiè hęc nostra Cacalia genus est) facultatibus non alienas. Scribunt enim Dioscorides Lib. IIII. cap. De Cacaliâ, ejus radicem in vino madefactam ut Tragacantha, delinctu & manducatu per se tussibus, & arteriæ scabritijs mederi. Plinius autem Lib. XXVI. Nat. Hist. cap. VI. radicem Cacaliæ commanducatam, & in vino madefactam, non tussi tantùm, sed & faucibus prodesse.

Petasites vulg.

ABVNDE etiam in Pannoniâ, Austriâ & Stiriâ, sponte crescentem reperiebam plantam illam quę vulgo Petasites credita est, doctiorum tamen omnium judicio, inter Tussilagines referendam, & à foliorum amplitudine Tussilaginem majorem nuncupandam. Eam albo flore variantem aliquando videre memini.

Petasites albo flore.

PYROLA. CAP. XX.

1. Pyrola vulg. differentia.

VVLGARIS Pyrolæ binas observabam differentias: unam, satis amplum molleq; folium habentem: alteram, minus & durius, Soldanellæ alpinæ minutioris folio fermè æquale, nascentem utramque plerisque Pannoniæ, Austriæ & Stiriæ locis, cùm paulo editioribus inter frutices, tum herbidis ad quorundam sicciorum pratorum umbrosos margines: omnium autem copiosissimè silvosis quibusdam pratis ad Mauibach Cartusianorum cœnobium in Viennensi saltu situm, atque etiam in silvâ arci Entzestorf im langhe thall proximâ, quinto ab urbe Viennâ germanico miliari, sive unius fere diei itinere. Sed cùm vulgatioris historia, à plerisque

plerisque alijs fit prodita, eam retexere non est operæprerium, ejus duntaxat mentionem facere volumus, ut prolatâ ejus icone, tria alia genera ipsi subijceremus, à nemine ante quàm Pannonicarum Stirpium Observationes in publicum emitterem, adhuc descripta.

Pyrola II. tenerior.

Pyrola III. fruticans.

DIFFERT autem Primum genus à vulgari, cauliculorum gracilitate, & foliorum florumque tenuitate: hujus enim folia non adeo crassa carnosaque sunt, sed tenuia admodum, mucronata, in ambitu tenuissimè serrata, atriora, pyrique folium referentia: flos in cauliculis vulgaris pyrolæ flori similis, minor tamen, & frequentior: ei succedunt pentagona, ut in vulgari, capitula stilo prominente, radix etiam serpit, non minus quàm vulgaris radix, & subinde nova germina è longis pediculis sub musco latentibus profert. II. Pyrola tenerior.

Crescit in Alpium Austriacarum & Stiriacarum jugis, loco umbroso inter frutices muscumque terrestrem, sed uberrimè in silvâ illâ jam memoratâ arci Entzestorf vicinâ. Memini etiam olim colligere in jugis Lausannę Allobrogum ad Lemannum lacum proximis. Floret Iunio & Iulio, interdum etiam Augusto. Natales.

Miror autem quid Dalechampium moverit, ut hanc inter Ambrosias collocet, Ambrosiamque montanam nuncuper, quam si degustasset, non dubito, quin sententiam mutasset, nam longè aliud hujus temperamentum quàm Ambrosiæ.

ELEGANTISSIMUM est Alterum genus, interdum quodammodo fruticans: nam novelli brevésque ramuli, singulis annis succrescentes, aliquot annos firmi viridésque permanent, & supra tellurem eminent, donec tandem pondere suo depressi, humi procumbant, & musco se condant, fibrásque interdum agant: folia ut plurimum ad singula internodia, ubi novi ramuli succrescunt, bina, terna, aut quaterna habet, carnosa, supernè saturatiùs virentia & splendentia Chamædaphnes (quam vulgus Laureolam vocat) folijs, formâ & magnitudine propè similia, in ambitu tamen serrata, gustu admodum exsiccante, deinde amaricante, ut reliquarum Pyrolarum folia: ex horum medio solent Aprili nova germina prodire, quę foliolis veluti squamulis prædita, in virgulas tandem desinunt, quibus terni, quaterni, interdum etiam quini insident flores, vulgaris Pyrolæ floribus similes, paulo tamen majores, ex albo purpurascentes; quibus excussis, succedunt pentagona capitula, tenui semine instar scobis plena, quæ cum suis virgulis hieme exarescunt: radix, sive potius cauliculi sub musco latentes, longè lateq; summâ tellure spargũtur, & subinde fibras agunt. III. Pyrola fruticans.

Abundè provenit in silvis Entzestorf, generosi Dn. Wolfij Christophori ab Entzestorf arci ante memoratæ vicinis, vulgari & Primo permixtum interdum, ubi anno M D LXXIX. primùm observabam, & ab incolis Wintergruen (quòd hieme vireat) communi cum vulgari Natales.

nomine

Pyrola IIII. minima.

IIII. *Pyrola minima.*

nomine appellati intelligebam. Audiebam & in Bohemicis silvis frequentem, mihi tamen illas penetranti, dum eodem anno Viennâ iter facerem Pragam, & inde Nonbergam, videre non licuit. Sed & in Silesiâ natam similem plantam, icone etiam additâ, sequẽte anño ad nos mittebat doctiss. vir Fridericus Sebizius, Ducis Brigensis Medicus.

MVLTIS etiam serpit Tertium sub summâ terrę cute viticulis, quæ terna aut quaterna eodem ortu nascentia interdum gerũt foliola, Pyrolæ primæ, non vulgaris sive illius tenerioris quæ ante hanc tertia est, folijs formâ ferè similia, sed longè minora, tenuiora, magis orbiculata, & in ambitu, etiam serrata: inter quę pediculus eminet binas ferè uncias longus, nudus, tenellus, summo fastigio sustinens unicum florem satis magnũ, quinque mucronatis folijs constantem, Graminis Parnassi, vulgo vocati, quod Cordus Hepaticam albam appellat, florem, propemodum formâ referentem, decem reflexis staminulis medium orbem exornantibus, & capitulo in medio protuberante, stilúmque exerente coronulâ quinque radijs cõstante ornatum: fiunt ea capitula temporis successu satis crassa, pentagona, quæ matura, copiosissimũ semen minutissimum, scobis ligni à vermibus erosi instar, continent. Tota planta amaritudinis manifestæ particeps.

Natales.

Nascitur umbrosis locis in Alpibus Sneberg, Hochbergerin, Durrenstain & alijs vicinis circa radices summorum illorum jugorum. Floret sub finem Iunij & Iulio: semen Augusto maturum.

Lunaria botrytis, minor.

NON dubium est quin omnes hæ plantæ similibus cum vulgari Pyrola facultatibus sint præditæ, quandoquidem easdem qualitates habent.

Facultates.

DESICCAT autem, adstringit, & glutinat vulgaris Pyrola: Foliorũ succus illitus, recentia vulnera sanat. Idem etiam præstant folia. Eorundem ex vino decoctum, si bibatur, interna vulnera sanare creditur, propterea vulneratijs potionibus addi solet.

LVNARIA MINOR RAMOSA.

CAP. XXI.

Lunaria minor botrytis.

CRESCIT etiam in Pannonicis, Noricisque, ex veterum Geographorum descriptione, jugis, præsertim verò in pratis quæ silvis cinguntur, ante quàm suprema Alpium supercilia attingas, Lunaria illa minor, quæ & botrytis cognominata, cujus historiã plerique descripserunt, & facultates mirè commendarunt in internis vulneribus: quamq; C.V. Fab. Columna Epimedium Diosc. esse censet. De illa autem hîc agere non est animus, sed de alia ejus specie rarissima, quam quidem nullibi nascentem vidi; sed in Silesiæ quodam monte natam, & erutam, ad me mittebant Viennam Austriæ Doctissimi Viri Fridericus Sebizius & Achilles Cromerus Medici, fidâ amicitiâ mihi conjuncti, cùm Pannonicarũ Stirpium Historiam describerem.

DODRAN-

Lunaria minor ramosa.

DODRANTALIS autem est planta, statim à radice, unam aut aliam foliorum alam, sive folium ramosum & multifidum, frequentibus folijs, vulgaris Lunariæ minoris folijs ferè similibus constans, sed longioribus & crassiusculis, crebráque incisurâ divisis, colore, ut in vulgari, viridi dilutiore & quodammodo pallescente: secunda ala, ut quæ tenerior, & postremo nata, tenui quadam, sed rarâ admodũ lanugine pubescere videtur, succulentiórque est prima: ex ejus quasi utero, secundùm radicem emergit cauliculus pinguis & succulentus, sustinens multifidam & majorem uvam (florisne an fructus dicere debeã, hæreo) quàm vulgaris, alioqui admodum similem, quæ an in albam farinam, quemadmodum in vulgari resolvatur affirmare non ausim, quandoquidem nondum maturæ erutæ fuerant, quas accipiebam plantæ, inter quas una fuit quæ ternos botros protulerat: radix vulgaris instar, multis fibris latè in ambitum sparsis, crassioribus tamẽ, constat. *Lunaria ramosa.*

In altis Silesiæ montibus gignitur: apparere autem & florere eodem cum vulgari tempore nobis significabant. Ioannes Aicholtzius Medicus Viennensis, ad quem etiam mittebantur ab ijsdem amicis aliquot recentes ejus plantæ, sæpe in hortum suum intulit: sed comprehendere noluerunt, omnem enim culturam respuere videntur, quemadmodum pleræque aliæ montanæ. *Natales.*

LUNARIÆ minoris aliam elegantem speciem etiam ramosam exhibet C. V. Ioachimus Camerarius Ioach. F. Archiatros Noribergensis ex Angliâ allatam, in Epitome Matthioli ab ipso diligenter auctâ & locupletatâ. *Lunaria minor ramosa Camerarij.*

Ceterùm Silesij suam illam ramosam *Rechter wiberthonf* appellant, hoc est, Trichomanes legitimum. Vulgarem verò Itali *Lunaria del grappolo*: Germani *Montauten* & *Montraut* nominant. *Nomina.*

VULNERARIAM autem esse plantam, omnes Recentiores rei herbariæ scriptores tradunt: potam, intrinsecas corporis fracturas curare, & extrinsecas illitam: mirè etiam commendatur ad puerorum enterocelas: tota planta in pulverem contrita ex vino austero pota utilis esse perhibetur dysentericis, & albas uteri fluxiones, simul etiam rubentes, sistere. *Facultates.*

DENTARIA, vulgo dicta. CAP. XXII.

EIUS Plantæ quæ, à dentatâ radice, apud Recentiores rei herbariæ scriptores, Dentariæ nomen obtinuit, varia sunt genera, à me quidẽ varijs in regionibus observata: sed non omnia descripta, quia ex his nonnulla etiam ab alijs prodita memoriæ. Singulorum tamen quæ observabamus, mentionem hoc capite faciemus; ab ijs exordium facientes, quæ radicem maximè dentatam habent, & ἄφυλλα sunt. *Dentariæ varia genera.*

PRIMA autem sit illa, quæ Cordo, quæ Matthiolo, fuit cognita, longâ & crassâ radice, ex multis veluti dentibus squamatim compactis, constante, nullum caulem, nullum folium ferens, sed succulentum pediculum duntaxat promens, pedalem, Leimodori pediculo ferè æqualem, floribus etiam illis formâ similibus onustum, coloris carnei elegantissimi, illis in semen abeuntibus, marcessit caulis, nulloque alio plantæ vestigio relicto, radix reliquo tempore sub terra latet. *I. Dentaria ἄφυλλος prima.*

Multis locis nascitur, frequentem tamen reperiebam in Leytano saltu, sive Leytenberg supra oppidum Manderstorf, & Viennensi silvâ, inter frutices umbroso loco nascentem, & Aprili florentem. Postea illius radices forte etiam eruebam Iunio anni M. D. XC. in montibus Francofurto ad Mœnum vicinis & ei urbi ad Septentrionem objectis (cùm alias stirpes eximere vellem) sub arboribus & fruticibus crescentem. *Natales.*

ALTERA tota tenella est, radicémque habet candidam, è multis veluti denticulis congestam, cauliculum, seu potiùs pediculum proferentem dodrantalem aut paulò ampliorem, succi plenum, & quasi transparentem, candicantem, foliorum expertem, quibusdam tantùm velut articulis distinctum: qui flores summo fastigio gerebat binos aut ternos alternatim *II. Dentaria ἄφυλλος altera.*

Dentaria major, sive ἄφυλλος I.

Dentaria coralloide radice, sive ἄφυλλος III.

ternatim dispositos, ex albo purpurascentes, nigræ violæ, aut verius orchidis seu leimodori florum æmulos, & valde tenellos.

Natales. Florentem Augusto mense inveniebamus ad radices Etscheri jugi (dum illud anno reparatæ salutis humanæ M. D. LXXVIII. per silvam conscenderemus) sub abietibus, alijsque hujus generis arboribus, quò sol vix unquam penetrat, nullæque propè aliæ stirpes nascuntur. Similem porrò etiam Augusto mense florentem pedalis altitudinis cauliculo succulento, plures flores omnino niveos ferente, simili formâ præditos, prominentibus ex hiatu purpurascentibus villis, majore copiâ sub abietibus & fagis umbroso admodum loco reperiebam, dum quinquénio post, ex Sneberg, comite ibicum venatore itineris duce, per aliud jugum in Rehenaw descenderem. Sed & illa amplior adhuc, pluribúsque floribus onusta, anno M. D. LXXXIX. eruebatur in silvulâ Francofurto ad Mœnum vicina, Iunio mense.

III. *Dentaria ἄφυλλος tertia, sive coralloides.* TERTIÆ flores sunt quinque aut sex, minores, orchidis pumilæ floribus pares, similiter ex herbaceo pallescentes (labro tamen propendente exalbido, & circa umbilicum purpureis radijs insignito) inodori, spicæ in speciē in palmari cauliculo enascentes, folijs carente, & subfuscis veluti vaginulis recondito: radix illi ramosa, coralij instar, prorsus alba, succi plena, nullis fibris cohærens, amariusculi saporis.

Natales. Hanc duntaxat observabam Maio mense florentem, anno M.D.XXC. in silvâ recens cæsâ, paulò supra Entzestorf im langhe thal ante memoratâ.

IIII. *Dentaria baccifera.* OBLONGA serpit radice Quarta, dentatâ quidem, sed veluti ex multis nodis constante, albâ, interdum etiam pupurascente, subinde ex lateribus novas propagines generante, ingrato, & linguam primum siccāte gustu, deinde acri: ex cujus lateribus prodeunt oblongo pediculo, sive costæ (quæ secundum terram purpurascit, postea viridis est) inhærētia folia, quina plerumque, interdum plura, magnâ ex parte inter se opposita, alteróq; latere tantum crenata, eo, quod imparem numerum facit, & extremæ alæ insidet, dūtaxat utrimque crenato, gustu initio acido, postea acri & fervente: caulis cubitalis est, gracilis, nudus, quem circa medium binæ aut ternæ alæ, interdum plures, ex tribus tantummodo folijs, jam descriptis respondentibus, constantes ambiunt, superna verò pars oblongis angustisq; folijs, nunc leviter, modò nihil crenatis, confuso ordine obsita est: extremo cauli insident quaterni, quini, aut plures flores, Leucoij, aut Hesperidis florum quidem æmuli, sed minores, quatuor folijs albis, aut ex candido leviter purpurascentibus, præditi: quibus succedunt siliquę seu cornicula, Sinapi corniculis similia, breviora tamen, quæ, una cum suis pediculis marcescentia, plerumque decidunt & pereunt, nonnumquam tamen crassescunt & matura, se-

men fe-

Dentaria IIII. baccifera.

Dentaria V. τρίφυλλος.

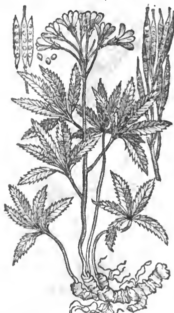
men ferunt Hesperidis semini ferè par, quod dissilientibus corniculis excutitur. Sed prӕter id semen, ad singulorum ferè foliorum, quӕ caulem ambiunt alas & exortum, tubercula quӕdam adnascuntur, bulbulis Lilij cruenti illius quod Martagon bulbiferum vulgo appellatur, haud absimilia, ac velut è squamis compacta, initio viridia, deinde pulla, ingrati admodum gustus, quӕ facilimè decutiuntur, & prӕmatura sponte decidunt, terráque sepulta, novellas plantas gignunt.

Reperitur, ut puto, hoc genus in omnibus Germaniӕ mõtanis silvis. Nam memini cruere suis bulbulis onustum anno M. D. XLVIII. comite C. V. Andrӕa Hyperio, in silvis Hassiӕ non procul Martpurgo, & doctiss. vir Ludovicus Ioachimi F. Camerarius, plantam aridam ad me mittens Viennam, in Misniâ inveniri significabat, ego verò, dum istic agerem, aliquoties vicinis Viennӕ saltibus, opacísque silvis Austriӕ, Stiriӕ, Carinthiӕ, Pannoniӕque observabam, demum etiam vicinis Francoforto ad Mœnum montanis silvis cum illâ primâ ἀφύλλῳ: sed & anno M. D. XCII. vir doctissimus idémque politissimus Ferrantes Imperatus Francofurtum ad me mittebat Neapoli Apuliӕ cum alijs elegantibus stirpibus. Florere autem solet Aprili: bulbuli nigricantes Maio conspici, alarum cavis inhӕrentes. *Natalit.*

CAVLEM profert Quinta pedalem, firmum, rotundum, lęvem, quem, in summo ferè, ambiunt terni pediculi (rarissimè plures) singuli terna folia sustinentes, ampla, mucronata, in ambitu serrata, saturatè virentia, gustu fervido: summum caulem exornant quini aut seni flores, quatuor folijs constantes, Dentariӕ Heptaphylli florum ӕmuli, deorsum spectantes & propendentes, colore ex herbaceo pallescente: flores sequuntur oblonga cornicula, torosa, mucronata, qualia sunt Dentariarum Pentaphylli & Heptaphylli cornicula, & in his etiam simile semen, hoc est, Hesperidis ferè, sed crassius atque virescens, quod dissilientibus corniculis exilit, ante quàm probè maturum videatur: alia prӕterea folia à radice profert, terna tantùm in singulis oblongis pediculis nascentia, superioribus multo ampliora, sed breviora: radix novella alba est, vetusta nigricat, multis articulis sic distincta, ut è plurimis dentibus coagmentata videatur, Dentariӕ ἀφύλλῳ radici non valde absimilis. *V. Dentaria τρίφυλλος.*

Exit in umbrosis Austriӕ, Stiriӕ, Carinthiӕ, Pannoniӕque silvis, non modò ad montium radices, sed etiam circa mediam eorum regionem, ubi prӕaltarum arborum silvӕ ut plurimum, in Alpibus hujusmodi, detinere solent. Inveniebam & ultra Dravum, in monte Grebén imminenti, cum Quarto genere bulbifero: atque etiam Hercyniâ silvâ Bohemiam ambiente. *Natales.*

Floret Aprili, vicinis Viennӕ Austriacӕ silvis, & alijs humilioribus: semine prӕgnans est, Maio. At in montibus, hӕc omnia serius. *Tempus.*

Dentaria VI. πεντάφυλλος I.

Dentaria VII. πεντάφυλλος II.

VI. *Dentaria πεντάφυλλος.* SEXTAE à radice nodosâ, & in plurimos articulos distinctâ, tenuibúsque aliquot fibris ex articulorum distinctione prodeuntibus donatâ, exeunt aliquot folia, longis pediculis nixa, in quinque profundas & ad pediculum usque sectas lacinias, in ambitu crenatas, divisa, scabra & tactu aspera, saturè virentia: caulis pedalis aut amplior, rotundus, quibusdam ex intervallo folijs, alijs paribus, donata, summo fastigio quinos aut senos flores bulbiferæ floribus similes gerens, colore tamen paulò magis saturatè purpurascente, qualis ferè in floribus Violæ latifoliæ non vivacis, quam nonnulli Lunariam Græcam appellant: succedunt longiora cornicula, semine, quale Quarta & Quinta habent, plena.

VII. *Dentaria πεντάφυλλος altera.* MAGIS est dentata Septimæ radix, sive inæqualis, & pluribus crassis squamis, quemadmodum propè Primæ radix, exasperata, & raris fibris inter illas nascentibus, prædita, ex qua prodit caulis rotundus pedalis, in quo per intervalla quina folia longiusculo pediculo subnixa, lõga, in ambitu serrata, molliora quàm in superiore, neque adeò saturâ viriditate prædita: flores in summo fastigio Sextæ floribus persimiles, quatuor videlicet folijs, Leucoij florum instar, constantes, colore Sextæ floribus non dispari.

VIII. *Dentaria ἑπτάφυλλος.* OCTAVAE aliquot è radice exeunt folia, quina interdum, sed maximâ ex parte septena, longæ costæ inhærentia, foliorum fraxini instar digesta, hoc est, ut ex adverso bina semper respondeant, folium impar extremam alam occupet, omnia in ambitu serrata, dilutius virentia quàm Sextæ folia & subtus candicantia: caulem etiam pedalem, rotundum, binæ aut ternæ foliorum alæ, ijs quæ à radice prodeunt non dissimiles, ornant, ejus autem summum, flores Superioris floribus pares, quatuor videlicet folijs constãtes, candidi tamen coloris: cornicula quæ succedunt, etiam paria, simile semen continentia: radix minus squamata, quàm præcedentis, Quintæ radici fermè respondens, & paucis crassioribus fibris firmata.

Natales. Sextam & Octavam ad Allobrogicarum Alpium radices supra Lemanum lacum, sponte nascentes observare memini, ante quadraginta annos, dum per Helvetios, è Galliâ Narbonensi, in patriam redirem, præclusâ per reliquam Galliam viâ, fervente bello inter Imp. Carolum V. & Galliæ Regem Henric. II. Septimam autem Machliniæ nascentem conspiciebam in cultissimo horto Ill. Viri Ioannis de Brancion, mihi semper carissimi fratris loco habiti, ex Allobrogibus aut Italiâ acceptam. Quin & doctissimus Vir Ferrantes Imperatus, in eo catalogo stirpium bulbosarum & tuberosarum, quæ Neapolitano regno nascuntur, quémque mittebat ad Ill. Virum Ioan. Vinc. Pinellum (qui meo nomine hoc ab ipso petierat) enumerat Dentarias Quinquefoliam, Septifoliam & Corallinam, quam vulgo nuncupari

Dentaria VIII. ἑπτάφυλλος.

nuncupari ait *Sequita Romana*, & à levibus quibuſdam mulierculis uſurpari ad amatoria. Illas verò nuſquam in Pannoniâ aut vicinis regionibus conſpicere licuit. *Sequita Romana.*

A N porrò veteribus fuerint notæ hæ Plantæ, nondum mihi conſtat. Priorem Cordus Anblatum cognominavit à Germanica voce anblatt/ quaſi dixiſſet foliorum expertem, quia nulla in caule ſive pediculo flores ſuſtinente, nec ex radice exeuntia conſpiciuntur, in hac planta, folia: Matthiolus, à radice dētata, Dentariam majorem appellavit: mihi non incommodè Dentaria ἄφυλλος major dici poſſe videtur: à rhizotomis mulierculis S. Georg wurtzel/ hoc eſt, S. Georgij radix nuncupatur, quod fortè circa diem D. Georgio nuncupatum, interdum germinare conſpiciatur. Alteri Dentariæ ἀφύλλου ſecundæ ſive minoris nomē dedi, vulgare nullum nomen intellexi: quemadmodum nec Terriæ, quę Dentaria ἄφυλλος κοραλλοειδὴς (à radice corallini rami ſpeciem referente) à me cognominata eſt. Quartam, Dentariam bulbiferam ſive bacciferam appellari poſſe arbitror: ea autem eſſe videtur, quam Cordus lib Hiſt. Stirpium II. cap. CXI. Coralloidem appellat: Auſtriæ vicinarúmque regionum incolæ weiſz Sanickel/ id eſt, Saniculam albam; rhizotomæ autem mulierculæ, quę multas ſtirpes in Viennenſi foro venales proponere ſolent, Zainwurtz/ à facultatibus quibus eam pollere putant, vocant. Quintam initio Dentariam ἐννεάφυλλον cognominaveram, quia tres illæ foliorum alæ contrarijs inter ſe pediculis in ſummo ferè caule naſcentes, & ſingulæ ternis folijs præditæ novenarium numerum explebant: nunc τρίφυλλον appellare magis placet, quoniam terna duntaxat in ſingulis pediculis folia naſcuntur. Sextam, Cordum, Coralloidem alteram, dixiſſe, nonnulli arbitrātur, Matthiolus Dentariam minorem: mihi Dentaria πεντάφυλλος prima à foliorum uni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortaſſe dici poſſe videtur: quemadmodum nec ſequens Dentaria πεντάφυλλος altera. Octavam ſimiliter, ſi quis à foliorum numero quæ in eodem pediculo naſcuntur, ἑπτάφυλλον nominaverit, non errabit, meo judicio. *Nomina.* *Coralloid. Cordi altera. Dētaria minor Matth.*

S E P T I M A E, & Octauæ meminit Ioſias Simlerus ad finem Commentarij de Alpibus, his verbis. Wilber Senff/ herba ejus nominis duarum ſpecierum reperitur. Prior uno pediculo ſeptena habet folia, ſupremo caule multos flores purpureos & partim albos [*albos ego duntaxat conſpexi*] poſt quos cornicula ſubnaſcuntur ſemen continentia minutum [*non ſatis exactè obſervaſſe videtur, nam Heſperidis ſemini diſpar non eſt*] compreſſum: radix ſubeſt alba, alabaſtri modo ſplendens, ſquamea. Altera quinque folia habet uno pediculo, [*florem qui Heſperidis purpuraſcente flore, vel Lunariæ græcæ inodoræ eſt, non vidiſſe exiſtimo*] aliàs ſuperiori non diſſimilis: tota ſubſtantia utriuſque acris eſt, ſinapi æmulans, aut raphanum. Ad cubiti altitudinem creſcunt, umbroſa loca amant & latices, primo Vere ſtatim emergunt. Aliqui Pulmonariam hanc vocant.

Hæc Simlerus, ea Geſnero, Ioanni Fabricio, & Benedicto Aretio, veteri meo amico, accepta referens.

C E T E R V M nullas iſtarum Plantarum, quæ hoc capite deſcriptæ ſunt, facultates comperi, præter eas, quas Viennenſes mulierculæ Quarto generi attribuunt, nempe, quòd ejus radicis decoctum, pueris tormina parientibus propinatum, utile eſſe credant, unde nomen ab illis plantæ inditum: & quas Matthiolus Dentariæ pentaphyllo adſcribit Commentarijs in Dioſc. lib. IIII. cap. de Symphiro, nempe in ponionibus ad enterocelas, internáque vulnera, præſertim ad ea quæ in thoracis cavitatem penetrarunt, radices prodeſſe. *Facultates.*

P L V M B A G O quorundam. C A P. XXIII.

M V L T O S ab una radice caules emittit cubitales, aut ampliores, plurimis ab infimâ parte, ad ſummum uſque, ramis lentis & ſequacibus diviſos: folia habet Lepidij, minora, Iſatidis ferè, viridia, ſucculenta, acerrimi guſtus, & urentis facultatis: flores in ſummis ramulis confertos, membranaceo, & hiſpido glutinéque quodam obſcuro caliculo incluſos, quinque foliolis conſtantes, ex purpurâ cæruleos: ſemen nigrum, exiguo avenæ deglubatæ *Plumbago.*

LL 2 grano

Plumbago quorundam.

Natales.

Lepidium Anton. Nebrissensis. Molybdana.

grano simile: radicem albam, longam, digitalis crassitudinis, unicam, in novellâ (qualem hîc exhibemus) plantâ: sed, ubi adolevit, multifidam, longè latéque sese spargentem, atque ad ipsum, unde propagines istę dependent, caput, novos caules sæpenumero proferentem.

Provenit plerisque Hispaniæ & Lusitaniæ locis calidioribus, juxta vias: varijs item Gallię Narbonensis, & ejus quam vocât Provinciæ, observabam. Serius autem floret: in Belgicâ certè, tardò admodum, & non nisi Septembri: eâque de causâ, tametsi floreat, semen ad maturitatem nunquâ istic pervenire potest. Viennæ autem de unâ atque alterâ, quam semine natam alebam, plantâ (cùm æstas fervida) maturum colligere memini.

ANTONIVS Nebrissensis hanc plãtam Lepidium vocavit. Sunt qui Molybdænam, hoc est, Plumbaginem Plinij putent: vulgo Herba S. Antonij dicitur. Mompellianis meo tempore Dentilaria appellabatur, quòd dentium dolori mederi crederetur, etiam manu retenta. Granatenses vulgò *Belesa* vocant.

PLINIO, Molybdena commanducata, si oculus subinde elingatur, vel (ut alij malunt) liniatur, plumbum (quod est genus vitij) ex oculo tollitur.

DRABA. CAP. XXIIII.

Draba I. vulgaris.

I. Draba vulgaris.

Natales.

II. Draba altera.

SATIS vulgaris notitiæ est Draba, & ab alijs etiam descripta: quia tamen in Austriâ valde frequentem observabam, nõ potui ejus historiam alijs cõgeneribus stirpibus non adjicere, præsertim cùm duæ aliæ stirpes sese mihi obtulerint, sub ejus classem, meâ opinione, referendæ.

PEDALES igitur habet Draba caules, striatos, tenues, firmos, quos inæquali ordine ambiunt uncialia folia, in ambitu dentata, circa pediculum latiora, ex viridi cineracea, gustu acriusculo: quæ autem secũdùm radicem nascuntur, frequentia sunt & majora: supremi caules in multos ramulos æquali lõgitudinis divisi, & flosculis quatuor albis foliolis constantibus onusti, sambuci umbellam quodammodo referunt: floribus succedunt exigua capitula, turgidula, & veluti duobus utriculis constantia, mucrone, qui eos separat, prominente: in singulis utriculis unicum semẽ continetur: radix candicans, tenuis, longè latéque serpit, & quibusdam fibris prædita est.

Nulli ferè agrorũ margines circa Viennam, totâque adeò inferiore Austriâ, hac plantâ non sunt obsiti, quę subinde in ipsa etiam arva latè irrepit. Floret Maio & Iunij initio, semen sub Iunij finem maturum est. Memini etiam hâc plantam legere in insula illa quam facit Rhodanus in duo cornua divisus inter D. Ægidij phanum & Arelatem, dum Massiliam proficiscerer.

MVLTOS ex eadem radice ramulos humi fusos; profert Prior illa planta Drabæ generibus adnumeranda, qui terrâ obruti, aut sub illâ sese condentes, atque etiam summâ tellure, serpente

Draba II.

Draba III.

ſerpentes, ſubinde fibras agunt: ij deinde ſummo eapite numeroſa folia producunt villoſa, Drabæ folijs formâ & colore ſimilia, ſed minora, nonnihil in ambitu dentata, ſubacidi initio guſtus, deinde acris: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, nonnumquam majores, recti, teretes, virentes, hirſuti, aliquot minoribus folijs latiore baſi eos amplectentibus donati: flores in extremis cauliculis ſpicæ in ſpeciem naſcentes, quatuor albis foliolis conſtant, quibus decidentibus, planæ oblongæque, ut in Sinapi, ſuccreſcunt ſiliquæ, duplici ſerie, puſillum, rufum ſemen continentes: radix candida fibroſaque eſt, ex quâ, ad cauliculorum exortum, alij enaſcuntur ramuli, ſimilibus folijs præditi, in latera ſeſe diffundentes.

Invenitur in Tauro monte: memini & Ferrariâ in Belgicam nobis miſſam ab Alphonſo Paneio, Leucoij montani nomine. Floret maturiùs ſuperiore, nempe Aprili. *Natales. Leucoium montanum.*

FREQVENTIBVS etiam ramulis, prædita eſt Altera, ex eadem radice prodeuntibus, tenuibus, dnide in eaput extuberantibus, ex quo aliquot folia quaſi in orbem diſpoſita prodeunt, craſſa, ſucci plena, atrâ viriditate ſplendentia, Auriculæ urſi Quartæ (quæ flore eſt carnei coloris) folijs magnitudine & forma fermè reſpondentia, ſed nonnihil in lateribus dentata, acri guſtu, & illico linguam vellicante: ex horum medio pedalis aut major exit caulis, gracilis, quem per intervalla ambiunt & amplectuntur folia ſuperioribus minora, & ad petiolum latiora: flores ſpicæ inſtar ſupremum caulem ambiunt, ut in Priore, & quatuor albis foliolis conſtant: quibus ſuccedunt teretia & oblonga cornicula, duplici ordine, rufum, puſillum, & planum ſemen continentia: radix tenuis & repens latè ſeſe diffundit, & novas plantas ſingulis annis producit, vivax, & totâ hieme virens. *III. Draba tertia ſucculento fol.*

Creſcit in declivi montis Herrnalben, ſupra Zeehof, villam Cœnobij Gamingenſis: ubi ſero floret: at in hortos tranſlata, maturiùs, cum præcedente, nonnumquam etiam ante hiemem. Ea forſitan eſt, quam Lobelius in Appendice exhibet pag. 463. *Natales.*

HIS adijciendum eſt genus illud Drabæ minus, quod multa promit, à ſummo radicis eapite, foliola, longis pediculis nixa, aliquantulum anguloſa, villis quibuſdam obſita, inter quæ gracilis exilit cauliculus, palmaris, paucis foliolis longioribus præditus, qui à medio ferè ad ſummum, orbicularibus capitellis onuſtus eſt, membranulâ in binas partes diviſis, ſemen exile, fuſcum, continentibus: radix, pro plantæ exilitate, ſatis craſſa, pauciſſimis fibris donata: vivax, ut arbitror. nam præcedentis anni cauliculum adhuc retinebat ea planta, quam Gulielmus de Mera Medicus, in itinere obſervaram, & inter chartas repoſitam, floribus tamen earentem, mihi Franeofurti donabat anno M.D.XCIII. *Draba minor.*

Nomina. GRAECIS ἀραβὶς καὶ δράβη: Latinis Arabis & Draba dicitur: nomen vulgare nullum novi: Sunt tamen qui Germanis Turckisch kreß dici scribunt.

Facultates. COQUITUR Draba cum Ptisana, ad pituitosa pectoris vitia. Semen aridum, pro pipere obsonijs misceri, scribit Dioscorides.

TVRRITA. CAP. XXV.

IIS congener videtur Planta illa, quæ vulgo, apud eos qui Stirpium cognitione & studio delectantur, Turritæ nomen obtinet, ab extremorum caulium forma, qui in metæ aut pyramidis effigiem desinunt. Ejus autem bina observabam genera.

Turrita vulgatior.

Turrita major, Plateau.

I. *Turrita vulgatior.* HABET verò Prima, quæ & frequentior, & vulgatior, conferta circa radicem folia, binas uncias longa, succulenta, hirta, & aspera, saturatiore colore viridi prædita: inter quæ pedales, aliquando etiam cubitales promit caules, quos inordinata ambiunt folia, circa pediculum latiora, deinde in mucronem desinentia, succulenta & hirsuta: summo caule confertim nascuntur multi exigui flores, quatuor foliolis albis constantes: quibus discussis, alij apparent, caulis fastigio sensim, veluti in metæ formam, sese attollente, ut tandem frequentibus longiusculis corniculis cinctum conspiciatur, quæ pusillum, rufum, acre semen continent: radix illi alba, multis fibris prædita, quam tamen vivacem esse non puto.

Natales. Sponte provenit, in plerisque Austriæ collibus lapidosis & salebrosis. Floret Maio, semen maturum est Iunio.

II. *Turrita major.* MVLTA etiam promit Altera secundum radicem folia, Prioris folijs majora, in ambitu nonnihil crispa & sinuosa, minus tamen aspera, & colore dilutius virente: inter quæ caulem promit, interdum plures, bicubitales ut plurimùm, in aliquot ramos divisos, per quos inordinata nascuntur folia, valde latâ sede eos complectentia, foliorum Brassicæ campestris (de quâ proximè sequente capite) propè instar: summo caule multos similiter fert flores, superioris floribus paullo majores, quatuor etiam folijs constantes, coloris ex albo interdum pallentis & ὠχρολεύκου, aliquando omnino nivei: quos subsequuntur conferta, ut in priore, longa cornicula, semine altero aliquantulum crassiore, plena: radix est alba, prioris radice crassior & durior, paucioribusque fibris donata, nec vivax: nam altero plerumque à satione anno, caules prolato semine exarescunt, & tota planta perit.

Natales. Rarius invenitur priore, & umbrâ magis delectari videtur, quare facilius in carduis silvis, quàm apertis collibus (quibus prior gaudet) nascitur. Floret Aprili & Maio. Huic valde similis (nisi eadem sit) nata Iacobo Plateau, semine nescio unde accepto. Illius ad me

iconem

Brassica campestris I.

Cardamine alpina I. trifolia.

iconem etiam cum varijs alijs mittebat.

NON videtur absimilis Brassicæ virgatæ Cordi, Histor. plant. I. cap. XXXI. *Brassica virgata Cordi.*

BRASSICA CAMPESTRIS. CAP. XXVI.

PEOALES habet hæc Planta caules, candicantes, rotundos, aliquot ramis præditos, *I. Brassica campestris albo flore.* folia, ex intervallis, Perfoliatæ folijs non valde dissimilia, albicantia, & colore ferè Brassicæ usualis, caulem sic amplectentia, ut tenellæ plantę ad Perfoliatam plurimùm accedant, gustu fervido: ramuli è lateribus prodeuntes, sustinent aliquot flores albos, Brassicæ floribus similes, deinde cornicula longa, quadrangula, in quibus continetur semen Brassicæ semine minus, ex ruso fuscum.

ALIVD ejus genus est firmioribus virgis, nec *II. Brassica campestris purpureo flore.* adeo ramosis, cujus folia in summo aliquantulum serrata, reliquis notis à Prioris folijs non differunt, & fervido etiam sunt gustu: flores Prioris floribus similes, majores tamen, Leucoij aut Hesperidis floribus magnitudine pares, colore autem Lunariæ græcæ flori, purpureo videlicet: cornicula succedentia prioribus similia & simile semen continentia. Radix tàm in hoc quàm in alio, licet dura fibrisque quibusdam prædita sit, vivax tamen non est, sed prolato semine perire solet.

Frequens est utrumq. genus Murciano regno, ad Eliocrotam urbem, vulgo Lorca dictam, in arvis & secũdum vias: ubi Martio florebat. Sed & primum genus sponte crescens observabam magnâ copiâ, in arvis Viennense agro, Maio florens. *Natales.*

BRASSICAM campestrem hanc plantam nuncupavi, tum quia in agris & campestribus nascentem conspiciebam, tum quia, apud quos nascitur Murciani, Collejon appellabant, id est Brassiculam. Cordus primam speciẽ non ignoravit; nam Brassicam agrestem vocat, quam verisimile est apud suos in agris sponte nascentem observasse, propterea agrestis nomen indidisse: non desunt qui Brassicam semine quadrangulo vocent, ineptè à corniculo potius, in quo semen, nam semen quadrãgulum non est. *Nomina.*

Hujus plantæ acrimonia, proximè ad Brassicæ facultates accedere indicio est, & illâ valentiorem forsitan esse.

CARDAMINE ALPINA. CAP. XXVII.

PRAETER Cardamines Vulgaris genera, quę in Pannoniâ, Austriâ, vicinisque regionibus, non minus sunt obvia, quàm in reliquis Provincijs quas ante peragraveram: aliquot non vulgaria etiam observabam, quæ silentio minime premenda duxi.

VNVM, nigricantibus ex purpurâ ramulis per terram serpit, in quibus, oblongo ejusdem *I. Cardamine alpina trifolia.* coloris pediculo, terna perpetuo folia innituntur, circa pediculum angustiora, per oras latiora & quasi orbiculata, in ambitu nonnihil crenata, initio tenella & viridia, deinde dura, nigricantia, acidulo primum gustu, postea acri:

cauliculi

cauliculi teretes inter folia etumpunt ex purpura nigricantes, palmares, nullis aut rarissimis (quæ terna etiam eidem pediculo inhærent) folijs prædıti: flores extremis ramis insident candidi, quatuor foliolis constantes, Cardamines pratensis, quam Fuchsius Iberidem nuncupavit, floribus persimiles; his succedunt torosæ & oblongæ siliquæ, sive cornicula, Dentariarum corniculis penè similia, sed minora, semine etiam simili, licet minore, plena: radix summâ tellure serpit, & subinde parvas candidásque fibras agit, sic ut facilè ramulis terrâ obrutis pangi possit.

Natales. Invenitur in silvosis montibus, nudo solo potiùs quàm herboso, ad Abietum & præaltarum arborũ radices, totâ hieme etiam virens. Floret Iunij initio, in cultis verò, etiã Aprili.

II. Cardamine alpina media. ALTERVM, habet folia elegantissimo ordine in orbem disposita, duarum ferè unciarum longitudine, profundioribus crenis incisa, & laciniata, ut Sisymbrij cardamines, sive Nasturtij aquarici vulgo vocati, folia, hirsuta & aspera, supernè veluti cinereo colore aspersa, infernè autem viridiora, gustu initio aliquantulum acido, deinde acriusculo: ex quorum medio prodit cauliculus dodrantalis, tenuis, albos flosculos in summis ramulis ferens: deinde cornicula teretia, parva, semen observare non licuit: radix longiuscula est, alba, quibusdam fibris capillaris.

Natales. Nascitur in Stiriæ inferioris scopulis ad Cœnobium Neuberg, quod Alpium ejus Provinciæ jugo ipsi imminenti nomen imposuit. Florebat Augusto.

Cardamine alpina III. minima.

Cardamine altera simplici flore.

III. Cardamine alpina minima. MINIMA & tenerrima est Tertij plantula, cauliculis unciam longis, in quibus umbella flosculorum candidorum, quatuor foliolis constantium: folia alata, ex ternis, quinis, aut septenis foliolis uni costæ adhærentibus conflata, viridia, gustu acri & fervido: radix alba, satis longa, quibusdam fibris capillaris est.

Natales. In ipsis scopulis summi jugi Sneberg, dum per nivem glaciali duritie constrictam, ferreis uncis ad pedes alligatis delabor (istic enim, quemadmodum & in reliquis vicinis jugis, perpetuæ sunt nives à multis seculis collectæ, eæque, radijs Solaribus summam superficiem resolventibus, adcò lubricæ, ut sine uncis per eas ingredi nemo queat) inveniebam florentem Augusto, ubi nives jam primùm dissolvi incipiebant. Invenitur etiam in Tyrolensibus atque Saltzburgensibus montibus, teste D. Ioachimo Camerario, qui eam siccam ad me mittebat. Ex C. V. Gesneri Epistolis apparet etiam in Helveticis alpibus nasci.

Sanicula trifolia. VVLGARE nullum nomen istarũ plantarum accipiebam: sed non dubium est, ad Cardamines sive Sisymbrij alterius genera referẽdas esse. Priorẽ memini nobis Machliniam missam ante multos annos ab Alfonso Pantio, Saniculæ trifoliæ nomine: à quo tẽpore in nonnullis Belgicis hortis perdurare arbitror. Eam commodius, meo judicio, Matthias de Lobel noster

noster inter Cardamines recensuit, trifoliámque cognominavit. Tertiam Gesnerus, quantum ex ipsius verbis colligere licet, in Epistolis Nasturtiolum appellat. *Nasturtiolum.*

CETERVM plantam illam Cardamines, sive Sisymbrij alterius Dioscoridis æmulam, passim uliginosis locis & humidioribus pratis, interdum etiam hortis fructiferâ arbore consitis nascentem, quam Fuchsius Iberidem arbitratus est, prato quodam ficciore, nonnullis tamen depressioribus locis humente, colligere memini floribus multiplici glomeratúque foliorum serie constantibus onustam, anno M. D. LXXIII. Maio mense, trimestri videlicet ante quàm Belgicâ excederem Viennam Austriæ profecturus.

Cardamine altera pleno flore.

Plantula Cardamines alterius æmula.

Similem nunc in Belgicis hortis à diligentioribus rei herbariæ cultoribus ali, me monebat ante biennium Iacobus Plareau, qui ejus etiam iconem manu propriâ delineatam ad me mittebat Francofurtum. Eam postea in ligneâ tabellâ exprimi, & sculpi curabam, ut cum vulgaris, quæ simplici est flore, icone hoc capite insererem. *Cardamine vulg. pleno flore.*

OBSERVABATVR porrò à me alia plantola in Ersc heriano jugo scopulis inhærens, quam an ad Cardamines alterius, an ad Sinapi potiùs classem, referre deberem, hęrebam, necdum apud me constitui in quam classem referenda: ne tamen nullum locum in his Commentarijs obtineret, huic interea capiti adijciendam censuimus.

Sena verò aut septena, humi secundùm radicem expansa, habet illa foliola, Bellidis foliolis non dissimilia, teneriora tamen, & levi acrimoniâ prædita: è quorum medio, tenellus & gracilis prodit cauliculus, raris foliolis septus, palmaris aut paulò altior, in cujus summo seni aut septeni erant flosculi, quatuor albis foliolis constantes; in quibusdam plantulis totidem sine flore siliquæ sive cornicula satis magna pro plantulæ ratione, duplici serie, quemadmodum in Cardamines alterius & similium corniculis, semen continentia exiguum, planum, rufescens, nonnullâ acrimoniâ præditum: radix summâ tellure serpens, nova germina subinde profert. *Sinapi pumilum alpinũ.*

NASTVRTIVM SILVESTRE Valentinum, CAP. XXVIII.

VNICO hæc planta assurgit caule, sed statim à radice, supra solum, multis alis diviso, hirsuto & aspero, virente, rotundo, pedalis longitudinis; inferna folia qualia sint, pronuntiare non possum, quia jam in semen magna ex parte evaserat planta cùm observabam: quæ tamen sub alis cauli inhærebant, tenuia erant & multifida, Nasturtij vulgaris, & legitimi, folio- *Nasturtium sil. Valentinum.*

Nasturtium silvestre Valentinum.

mi, foliorum parè æmula, tenuiora tamen & viridia, acri gustu, ut Nasturtium: extremis ramis fert multos, spicæ in speciem, congestos flosculos, quatuor foliolis pallescentibus constantes, in quibus totidē stamina, quibus evanescentibus, succedunt siliquulæ breves duabus valvulis sive utriculis constantes cum lingulâ prominente, non quidem sursum erectæ, ut reliquarum congenerum, sed deorsum inflexæ, in quibus Nasturtij æmulum semen: radix est singularis, candicans, satis crassa, nō tamen vivax, sed quæ singulis annis perit.

Natales.

Eodem loco, eodémque tempore, nempe Martio, florentem hanc plantam & semine jam plenam inveniebam, quo Alysson Galeni, Valentino videlicet regno: & quia plerasque notas eum Nasturtio communes habere conspiciebam, Nasturtij nomen indidi: cui (quantum ex gustu judicare licet) persimiles facultates habet.

Hvivs, meâ sententiâ, nomen immutare non debuerat Lobelius, qui ipsam stirpē nunquam conspexit: nam plantis mihi antea ignotis & primùm observatis, festinanter, & tumultuario quodammodo impetu nomina dare non soleo, sed priùs omnes illarum notas & reliqua necessaria maturè perpēdo, ante quàm aliquam stirpem certo nomine donare adgrediar, ut facile animadvertent, quotquot meas lucubrationes diligenter & sedato animo legent: malo enim interdum ipsas plantas ἀνωνύμους relinquere (ut mihi adhuc usu venit in his Commentarijs) cùm in commodo nomine applicando mihi ipse non satisfacio, quàm temerè nomen aliquod, naturæ plantæ nō satis respondens, donare. Sed quam quæso majorem affinitatem habet hæc planta cum Erucâ, quàm cum Nasturtio? Si quis utramque stirpem sano judicio conferet, inveniet profectò me, non sine probabili causa, Nasturtij silvestris nomen huic plantæ dedisse.

Thlaspi montanum 1.

THLASPI MONTANVM.
CAP. XXIX.

Thlaspi genus multiplex.

EX illarum numero est hæc Planta, in quarum generibus maxima varietas conspicitur, ut ex eorum Lucubrationibus colligere licet, qui Stirpium Historias scripserunt: Ejus etiam quædam genera observabam, in Panoniâ, viciniśque regionibus, nusquā alibi mihi conspecta.

1. Thlaspi montanum peltatum.

PEDALI assurgit Primum genus caule, nonnunquam altiore, gracili, firmo, folijs pænè Brassicæ campestris, ipsum amplectentibus, minoribus tamen, mollioribus, supernè virentibus, infernè candicantibus, odore propemodum allij, quali sunt etiam ea quæ starim à radice prodeunt: flos in extremis ramulis nascitur copiosus, albus, quatuor foliolis constans, odoris expers: quo decidente, latæ, planæque propendent siliquæ, sive thecæ, non bifidæ, ut in alijs Thlaspi generibus, sed circinatę ferè rotunditatis, & in orbem, peltæ instar, efformatæ, uni-

Thlaspi montanum II. Thlaspi III. pumilum.

tæ, unicum in ipso centro continentes semen, flavescens, gustu amaro & acri: radix alba, fibrosa, tenuis, summâ interdum tellure serpit, & nova ad latus germina profert.

Invenitur umbrosis locis ad arcem Stichenstain, & quâ iter est ex eâ arce ad Sneberg, nusquam alibi mihi observatum: nunc verò meâ operâ, missis Viennâ ejus Plantis & semine ad amicos, Belgicis & Anglicis hortis inquilinum factum. Floret Iunio, semen Iulio & Augusto ad maturitatem pervenit. *Natales.*

Illius iconem in Belgicâ expressam, vel ex plantâ eò missa, aut semine istic natâ, tametsi non adeò feliciter, ut necesse erat, retinere libuit & hîc inserere, ne Typographum nimijs expensis gravaremus.

NVMEROSA sunt Secundo folia, humi strata, parva, crassa & succulenta, saturâ viriditate nitentia, quasique cæsij coloris, Globulariæ, quam Anguillara Aphyllantem appellat, folijs proxima, cuspide orbiculatâ, acri gustu: caules plures, rotundi, pedales, aut etiam minores, paulo brevioribus & magis virentibus folijs stipati: onusti verò albis floribus ex quatuor foliolis compositis: quibus marcidis succedunt compressæ thecæ, Thlaspi vulgaris vasculis similes, in quibus semen subrufum, Thlaspi Cretici semini par, nisi minus esset: radix candicans, fibrosa, lateribus in propagines sese explicat, & diffundit. *II. Thlaspi Badense.*

Provenit in declivi montis illius glabri, qui urbi Badensi (in qua calidarũ aquarum sunt scaturigines) imminet, quarto à Viennâ miliari. Floret Aprili, semen fert Maio & Iunio. *Natales.*

ALIQVOT habet Tertium foliola, per terram sparsa, Brassicæ campestris foliorum formam & colorem penè imitantia, sed longè minora, quæ verò per caulem sparguntur, qui singularis est, & palmaris altitudinis, rarò major, rara sunt, latioréque pediculo ipsum quodammodo amplectuntur, Brassicæ campestris foliorum instar, & gustu aliquantulum acri: flores pusilli, albi, quatuor foliolis constantes, summis cauliculis insident, quos subsequuntur compressa vascula, ijs quæ in Cretico Thlaspi conspiciuntur similia, superiore parte fissa, duobus utriculis planis prædita, in quorum singulis bina aut terna granula flavescentia, acris saporis. *III. Thlaspi montanum minus.*

Crescit in petris, & siccis quibusdam, umbrosis tamen, Austriæ collibus. Floret Aprili, semen Maio maturum. *Natales.*

VVLGARE nomen an obtinuerint apud illius Regionis incolas, & porrò in medicum usum apud eosdem receptæ sint, non intellexi.

MEMINI olim in Allobrogibus, cùm per Helvetios mihi esset iter in Germaniam

Thlaspi

Thlaſpi IIII. parvum odorato flore.

Thlaſpi v. Hiſpanic. albo flore.

Thlaſpi incanum Machlinienſe.

IIII. *Thlaſpi Alkobiegie Creticopar. albo flore.*

v. *Thlaſpi parvum albo flo. odorato.*

VI. *Thlaſpi Hiſpanic. candido flo.*

Nomina.

Thlaſpi genus invenite, Cretico valde ſimile, cujus tamen flores nõ eſſent purpurei, ſed omnino nivei: foliorum tamen acrimoniâ, Cretico reſpondens.

SED & Thlaſpi bina genera Iacobo Plateau ſemine nata, ut ipſe ante biennium ad me ſcribebat, & utriuſque iconem ad me mittebat.

VNVM humile, ſingularibus virgis aſſurgit, rotũdis, in plures ramos diviſis, per quos, ut per caulem, ſparſa erant anguſta & extremo mucrone ſerrata folia, Cretici foliorũ æmula, acri guſtu prædita: ſummo caule & extimis ramis, naſcebantur veluti quædam in unũ caput congeſtæ umbellę florum niveorum, odoratorum, quibus ſucceſſerunt thecæ Cretici Thlaſpi vaſculis ſimiles, in quibus ſemen: radix etiam Cretici inſtar, non vivax.

ALTERVM ſtatim à radice multas emittit virgas inęquales, frequentibus ramis donatas: folia illius anguſta, mucronata, nullo ſervato ordine, caulem & ramos ambiunt, ſatis manifeſtæ acrimoniæ: extremi rami multos albos floſculos in caput congeſtos ferunt, quibus excuſſis, ſubſequuntur planæ thecæ in ſpicæ ſpeciẽ naſcentes, ſuperioribus ſimiles, duobus utriculis conſtantes, in quibus ſemen: radix craſſiuſcula, dura, non vivax.

Prioris iconi adſcriptũ erat, Thlaſpi parvum flore niveo odorato: Alterius autem. Thlaſpi Hiſpanicum flore cãdido: quod, an affinitatem aliquam habeat cum Thlaſpi fruticoſo altero Lobelij,

Thlaspi clypeatum.

Lobelij, ex iconibus judicium ferre nequeo: ejus tamen quam expressam hîc damus icon, vascula bifurca habet, qualia ferè in Cretico: fruticosi verò, simplicia sunt & mucronata.

NASCITVR etiam pletisque Austriæ & Moraviæ locis, secus vias & agrorum margines, gramineisque incultis locis, non minus quàm in Belgicâ, Thlaspi genus illud quod nonulli Machlinienſe cognominant, quia juxta Machliniam Belgicæ celebrem urbem, in quâ supremum omnium illarum Provinciarum Concilium, plurimum nascatur publicâ viâ quâ Antuerpiam itur. *Thlaspi incano folio Machlinense cognominat.*

Habet verò folia unciam longa, dimidiam lata (inæqualiter & inordinatè caulē amplectentia caulem pedalem aut ampliorem) cineracei coloris & acris saporis: caules in ramulos divisi, extremis albos flores proferunt, quatuor bifidis folijs cōstantes, in caput congestos & quasi umbellatim nascentes: quibus decussis, paulatim illa capita succrescunt & producuntur, vasculáque ostendunt mucronata, brevia, semen cōtinentia: radix albicans, fibris quibus prædita est, sub terrâ latè serpit, Drabæ instar.

SVPRA Badenses etiam Thermas vicinisque collibus, adeóq; totâ illâ Collium (montes enim appellare nō possum, si ad alios longè celsiores in illis Provincijs cōferantur) catenâ, quæ deinde per Leytenberg & supra Mäderstorf ad Danubiū usque versus Orientem excurrit, copiosè nascitur illud Thlaspi genus, hirsutis & veluti circum erosis folijs, quod in summis cauliculis & extimis ramulis, flores ex luteo pallescentes profert, deinde bina vascula orbiculata, plana, clypei instar effotmata, medio turgidula, in quibus semen, quale noster Lobelius in Adversatijs describit. *Thlaspi clypeatum.*

CETERVM Thlaspi bilem per superna & inferna purgat, acetabuli mensurâ potū, Ischiadicis in clystere infunditur, potum sanguinem ducit, & interiores abscessus rumpit, menses eit, &c. *Facultates.*

Alyssum minimum.

ALYSSVM MINIMVM. CAP. XXX.

THLASPI generibus quodāmodo congener esse videtur ea Plantula, de quâ huc capite nobis institutus est sermo.

MVLTOS ex eadem radice (interdum unicum tantum) proferre solet illa caulicos, dodrante minores, tenues, magnâ ex parte purpurascentes, per quos sine ullo ordine sparsa sunt numerosa foliola, lini foliolis haud majora, incana, subacidi gustus, sed salivam quodāmodo cientis: summi ramuli, comâ flosculorum exornātur, quinque perpusillis luteolis foliolis constantium: ea coma paulatim deinde veluti in spicam explicatur, floribúsq; succedunt orbiculatæ & compressæ quidem, sed in medio turgentes peltulæ, sive parmulæ, initio virides, deinde subflavæ, exiguum rufum semen continentes: radix candicat & fibrosa est, attamen annua. *Alyssum minimum.*

Eruca peregrina.

Natales.

NVSQVAM non crescit Viennensi agro, ad arvorum, vinetorúmq; margines, quibus à publica via separantur, quinetiam siccis & gramineis agris non modò Austriæ sed etiam Moraviæ, & Pannoniæ. Floret toto Aprili, interdum etiam Maio.

AN nomē aliquod vulgare obtineat apud eos populos ubi nascitur, non intellexi: affinitatem autē habere videtur, cum eâ plantâ, quæ à vulgo Herbariorum, Dioscoridis Alysson esse creditur: aliud enim est Galeni Alysson, de quo libro superiore egimus.

ERVCA PEREGRINA. CAP. XXXI.

ALIQVOT caules ex unâ radice prodeuntes, habet hæc planta, sesquipedales interdū, rotundos, graciles, & in his multa folia, oblonga, angusta, costâ prominente, incana, nōnihil in ambitu veluti circumrosa, acri gustu prædita, ut & quæ humi secundùm radicem fusa sunt, quæ plerūque ampliora sunt: flores in summis caulibus simul congestos, luteos, quatuor folijs bifidis constantes, Erucæ sativæ floribus minores, Leucoij silvestris Tertio libro descripti floribus, magnitudine quidem respondentes, forma tamē dissimiles: ijs succedūt vascula seu folliculi subrotundi, tumentes, in binas partes divisi, prominente in extremo, mucrone, seu stilo, semen subrufum, acre, continentes: radix ad minimi digiti crassitudinem excrescit, candida, nonnullis fibris prædita.

Crescit quibusdam Castellæ locis incultis, & juxta vias: ubi Maio floret. Semine in Belgium misso nata, non nisi Iunio & Iulio.

SVNT qui, Leucoium femine rotundo, vulgo vocarint; alij Paravinum marinum Leucoion, ob aliquam, ut puto, quam ejus folia cum Leucoij folijs similitudinem habent. Sed mihi inter Erucæ genera potius referenda videtur. Vulgare nullū nomen novi.

Androsace altera Matthioli.

Natales.

Leucoium femine rot. Leucoiū marin. Patavin.

Androsace altera Matthioli.

ANDROSACES ALTERA MATTHIOLI. CAP. XXXII.

ISTAM Plantam in Commentarios nostros inferre animus non erat, cùm à Matthiolo sit exhibita. Verùm cùm illius dunraxat iconem, & eam quidem non satis scitè expressam, nullâ ejus historiâ additâ evulgarit: eam describere non pigebit, ut rei herbariæ studiosi pleniorem ejus cognitionem consequi possint.

MVLTA sunt illi folia, humi expansa, foliorum Plantaginis æmula, sed minora, trinervia, colore ex viridi pallescente, in ambitu dentata, Ilicis foliorum ferè instar, mollia tamen, succulenta, gustu aliquantulum acri: inter quæ seni, interdū plures assurgunt cauliculi, palmares, herbacei coloris, aliquando purpurascentes, nudi, aliquantulum villosi, qui summo fastigio, corollam sustinēt, quinque, ut plurimum, orbiculatorum foliorum, nonnihil etiam dentatorum, & lanuginosorum, unde quini aut plures emergunt pedicelli, caliculum

caliculum ferentes herbaceum, lanuginosum, quinque etiam foliolis donatū, sive in quinque lacinias desinētem, & in ejus meditullio, flosculum album, in quinque crenas sectum: vascula deinde tumescunt, & semen continent, inæquale, rufum, primulę veris semini non dispar, sed majus: capitella cum folijs præmansa, adstringentis initio gustus, paulò pòst amari & acris deprehenduntur: radix illi unica, tenuis, paucis tenuibus fibris capillata, non vivax: nam prolato semine tota planta perit.

HANC plantam pro Androsace alterâ exhibet Matthiolus, ab amico acceptam, qui ex Syriâ allatam referebat. Verùm non necesse erat illam tam procul petere, quandoquidem Austria in quâ vixit, abundè subministrasset: copiosè enim nascitur inter segetes circa Badenses thermas sæpiùs memoratas, atque adeò locis Viennensi urbi vicinis. Aprili floret, semen verò Maio & Iunio maturum est. *Natales.*

NVLLVM vulgare nomen illius intellexi: negliguntur enim pleræque ejusmodi stirpes à rusticis, nisi earum aliquas vires exploratas habeant.

AN porrò hæc similes obtinere possit facultates quas Dioscorides suæ Androsaci tribuit, me fugit, & Medicis id discutiendum relinquo. Dioscorides autem Androsacen, drachmis duabus ex vino potam, hydropicis copiosam urinam ciere: eundem effectum præstare, & semen potum, & herbæ decoctum: præterea podagricis utiliter illini, scribit.

ATRIPLEX SILVESTRIS baccifera. CAP. XXXIII.

ELEGANS est hæc Planta, à me quidem in Hispanijs non observata, sed ante biennium arida ad me missa Francofurtum, à Iacobo Plateau, cum icone ipsius manu delineatâ, cui paucas notas adscripserat, è quibus qualécunque illius historiā concinnavimus.

ASSVRGVNT à singulari radice, paucis fibris præditâ (quæ vivax non videtur) terni aut quaterni caules, interdum unicus, statim à summo radicis capite divisus in aliquot ramos pedē aut circiter longos, inæquales, angulosos, in terram procumbētes, minoribus alijs ramis donatos, in quibus, ut & in majoribus, singularia alternis nascuntur folia, modò in unum latus, modò in alterum disposita, angulosa, qualia in Atriplicis quibusdā generibus, incana: ad quorum exortum, multi in unum caput congesti orbiculi, fructus mori rudimentum quodammodo referentes, qui, maturitate, rubellum colorem contrahentes, exiguum morum ementiuntur, atq. magnam toti plantæ addunt venustatem & gratiam: singuli autem illi orbiculi semen continent exiguum, rotundum, cineracei coloris, quale fere in Papavere ceratite, violaceum florem ferente. *Atriplex sil. baccifera.*

Qui mittebat, Hispanico semine ipsi natam adscribebat: quo autem tempore, flores & semen daret, nullam mētionem faciebat.

SIMILEM porrò plantam in Tyrolensi comitatu reperisse se affirmabat Doctiss. Vir Gulielmus à Mera Medicus, dum ex Italiâ rediens per eam regionem iter faceret anno M D XCIII. sub extremum Augustum, magis fruticantem, & suis fructibus onustam adeo elegantibus, ut ipsum etiam ad vescendum invitarent.

Sed mihi etiam Lugduni Batavorum natæ plantæ anno M D XCV. semine quod ex siccâ illâ plantâ, quam Francofurti accipiebam excusso, quę hiemem superantes, insequente anno valde luxuriantes frequentes cubitalesq; caules in multos ramos divisos protulerunt, plurimos fructus rubentes in unum caput congestos ad foliorum exortum nascentes habuerunt totâ fere æstate; denique sub Autumni initium contabuerunt.

RVTA MONTANA. CAP. XXXIIII.

MONTANA, eademq; silvestris Ruta, non ea quam Dioscorides peculiari capite describit, sed cujus, capite de Rutâ, mentionem facit, herba est multis folijs per terram stratis, multifidis, tenuissimeq; divisis, ex pallidâ viriditate cādicātibus, gravissimi acerrimiq; odoris: ab radice, quæ longa est, candida, lignosa, & minimi interdum digiti crassitudine, bi- *Ruta montana.*

Ruta montana.

nos aut ternos aliquando fert caules, in ternos aut quaternos ramulos sese superiore parte dividentes, qui florem sustinent, hortensi similem, minorem tamen, & ex luteo pallescentem: deinde capita quadrangula, in quibus semen continetur exile, nigrum, acre.

Tota planta gravissimi odoris est, tantæque acrimoniæ, ut per triplices chirothecas ad legentis manus penetrare, non semel expertus sim: & si quis, quâ eam decerpsit manu, faciem demulceat, ilico vehementẽ inflammationem excitat, quemadmodũ rectissimè scripsit Dioscorides. Memini sanè, dum Mompellij vivebam, Germanũ studiosum, qui in herbatione comitem se mihi adjunxerat, monere, ne eâ lectâ faciem tractaret: is quidem à facie abstinuit, sed cùm vehemens esset æstus, & versaremur loco aperto, à solaribus radijs valde illustrato, sterilíq; & deserto, ubi nulla alia frondium copia, me non animadvertente, ramorum hujus rutæ teneriorum, manum plenam legit, capiti imponit, deinde petasum inducit, existimans hac ratione, Solis ardorẽ à capite arcere posse: verùm brevi sensit suo damno quænam esset Plãtæ acrimonia. Nam & caput illi vehementer æstuare cepit, & ea partis frons, quæ sudore defluente tacta fuerat, tota veluti erysipelate corripi, excitatis multis rubentibus papulis, ut in urbẽ rediens, aptis remedijs fuerit curandus.

Natales. Siccis autem petrosisq; & Sole adustis locis sponte nascitur, cùm in Hispanijs, tùm Galliâ Narbonensi, alijsq; fervidis regionibus. Floret Iunio & Iulio, Augusto semen maturum est. In Belgio aliquoties sata, altero tantùm à satione anno floruit, atq. serius, & cũ frigoris sit impatiẽtissima, plerumq. prolatis floribus cõtabuit.

Harmala.

Ruta silvestris Cretica. AB hac differre non videtur, quæ semine è Cretâ allato nata est amico, anno MDXCII. floruit sequente, nisi quod vegetior fuerit & magis luxurians, quia in culto loco nata: nã & folia valde tenuiter incisa, & gravis admodũ odoris, flores pallidi, quatuor foliolis cõstantes, capitum rudimenta (floruit enim sub Augusti finem) tetragona. Missum verò semen Rutæ silvestris nomine.

Nomina. HANC Dioscorides πήγανον ὀρεινὸν καὶ ἄγριον vocat, id est Rutam mõtanam & agrestẽ, ejus verò radicem μῶλυ ὀρεινόν. hoc est, Moly montanum: forte Ruta nias Pythagoræ apud Plinium. Hispani ab hortẽsi non discernunt, sed communi cum illâ nomine, *Ruda* appellant.

Facultates. CIBIS damnatam refert Diosc. etenim si copiosius edatur, interficere: cutem, dum colligitur, inflare, & rubore quodam inficere cum prurito & vehementi inflammatione: in Antidota autem ejus semen commodè addi.

RVTA SILVES. HARMALA. CAP. XXXV.

Harmala. FRVTICOSA hęc est plãta, multos ab unâ radice emittens cauliculos, pluribus ramis donatos, pedales, ex viridi nigricantes: in quibus folia oblonga, densa, sive pinguia & carnosa, saturè virentia, multifida, Napelli tenuifolij (quem quidam Antitoram vocant) folijs non valde dissimilia, gustu lento, gũmoso, amaro, aliquãtulum tamen mordaci: flores in summis ramis candidi, quinque foliolis constantes, mul-

tes, multis in medio fibris luteis præditi: deinde capitula hortensis rutæ capitibus majora, molliora tamen quàm illa, & triangula, semine referta inæquali, angulofo, ex rufo nigrescente: radix dura est, minimi interdum digiti crassitudinem æquans, fibrosa, colore ex luteo pallescente. Tota autem planta graveolentis, atque adeò ingrati, odoris est.

Plurima in Castellâ novâ, circa Madritium & Guadalajara, collibus & læto solo provenit. Floret Iulio & Augusto, semen Septembri maturum colligebam. Sed & florentem & semine prægnantem etiam Octobri istic reperiebam. In Belgicâ sata, aliquot nonnunquam annos perduravit, sed vix, aut rarò admodum ad florem pervenit, utpote quæ non secus ac superior, frigoris sit valde impatiens. Viennæ autem aliquot etiam annos semine natam alui, sæpissimè egregiè florentem, aliquando etiam deciduo flore trigona capita proferentem, quorum tamen inane esset semen. *Natales.*

HANC etiam, *πήγανον ἄγριον* appellari, testis est Dioscorides: Cappadocibus autem *μῶλυ*, alijs *ἅρμαλα*, Syris *Besasa* dici: Latini Rutam silvestrem & Harmalam vocant. Castellani *Gamarsa*, & *Cozombrillos amargos*, id est, exiles Cucumeres amaros nuncupant. *Nomina.*

SEMEN cum melle, vino, croco, fœniculi succo, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem, referente Dioscoride.

BELLONIUS lib. II. Observationum cap. XXI. ait, arenosis circa Alexandriam Ægypti locis nasci, & apud Arabes, Ægyptios, Turcos vario in usu esse: præsertim verò hanc apud eos invaluisse consuetudinem, ut ejus fumo singulis diebus mane suffiantur, sibi persuadentes, noxios spiritus hac ratione abigi. Quæ adeò res illi herbæ, & ejus semini, tantam celebritatem peperit, ut nullæ sint adeò viles Institorum officinæ, quæ eam non habeant tamquam preciosum aliquod medicamentum.

SCORSONERA. CAP. XXXVI.

TRAGOPOGIS adnumerandas esse eas plantas, quas vulgò Scorsoneras appellant, nemo est, ut arbitror, in re herbariâ mediocriter versatus, qui dubitet, cùm totâ facie illis respondeant. In eo tantùm differre videtur, quod illorum radix minimè fit vivax: sed feminis partum sub sequente hieme perire soleat: Scorsonera verò perenni fit radice, vel saltem multos annos (licet singulis florem & semen proferat) perdurare soleat. *Tragopogi & Scorsoneræ differentia.*

Ad hujus genera referendas esse existimo nonnullas stirpes, quas in Pannoniâ & Austriâ observabam.

Scorsoneta major Hispanica I.

PRIORI, angusta sunt folia, Hispanicæ angustifoliæ, quæ odorato flore est, proxima, sive Bohemicæ adeò vicina, ut ab illa differre non putem: caulis, flores, radices lacteo succo turgentes, foris nigricante cortice tectæ, intus candidæ admodum, conveniunt. Huic iconem Latifoliæ Hispanicæ præposuimus, ut quæ sit inter utramque differentia, facilius observari possit. *I. Scorsonera major.*

LATIORA brevioraque habet Altera folia, Bupleuro latifolio, sive Elaphobosco Mompeliano non valde dissimilia, crassiora tamen & duriora, quinque nervis, seu venis per longitudinem excurrentibus, distincta, cærulei quodammodo viridi permixti coloris, gustu verò aliquantulum amaro & fervido: caulis inter hęc assurgit gracilis, pedalis altitudinis; striatus, raris folijs septus, cui insidet flos superiori similis, luteus, magnus; quo marcido nascitur in calicibus semen oblongum, asperum, Tragopogo simile, sed minus, in villosâ materiâ albâ latens: radix pollicaris est crassitudinis, interdum major, longa, nigro rugosóque cortice tecta, intus alba, quæ confracta, lacteo succo manat, successu temporis flavescente, superiore parte, hirsutâ veluti cęsarie donata est, & in plura capita plerumque extuberat, ex quibus folia prodeunt. *II. Scorsonera humilis latifolia.*

TERTIA, firmatur crassâ radice, longâ, nigro, denso, rugoso cortice præditâ, lacteo succo plenâ, quæ nonnumquam superiore parte in plura capita, queadmodum præcedẽs, extuberat, crassitudine minimi digiti (novellarum plantarum instar) villosâ: ex quibus multa nascuntur *III. Scorsonera humilis angustifolia.*

Scorſonera major Pannonica I.

Scorſonera humilis latifol. Pan. II.

Scorſonera humil. anguſtifol. Pan. III.

IIII. Scorſonera major anguſtifol. cærul. flore.

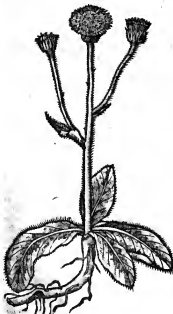
folia Tragopogo ſimilia, firmiora tamen, breviora, & ejuſdem, cum præcedentis folijs, coloris: inter ea excreſcit humilis, palmum vix excedens caulis, aliquot brevibus foliolis ſeptus, cavus, florem in ſummo faſtigio ferens flavum, alteri ferè ſimilem: ſemen deinde in longioribus caliculis Scorſoneræ Hiſpanicæ ſemini par, minus tamen, quod maturitate, leviſſimo auræ flatu excutitur, & ejus arbitrio fertur.

FREQVENTIA ſunt Quartæ folia, longa, Tragopogi folijs minora & anguſtiora, inter quæ cubitalis aſſurgit caulis, cavus quidẽ ille, ſed firmus, durus, viridis, aliquot oblongis folijs ſeptus, & ſupremâ parte in binos aut plures ramulos diviſus, ferentes in longioribus calicibus, florem Scorſoneræ Anguſtifoliæ floribus non diſſimilem, niſi quod paulò minor ſit, & coloris ex cæruleo purpuraſcentis, jucundi odoris, paſtillorum è benzoino confectorum nidorem quodammodo æmulantis, ſed fugacis admodum: ſena deinde, octona, aut plura in ſingulis calicibus ſemina, Scorſoneræ ſeminum æmula, quæ matura, cum ſuo pappo à vento excutiuntur: radix ſingularis, minimi digiti craſſitudinem æquat, denſóque, foris nigricante & rugoſo cortice obducta, ſupremâ parte hirſura, & villoſa, quæ vulnerata ſuccum exſtillat initio lacteum, deinde fulveſcẽtem, guſtu primùm gummoſo, poſtea aliquantulum acri: vivax eſt, ut

Scorfon. anguſtifol. elatior Pan. IIII.

Hieracium I. latifolium.

eſt, ut reliquarum radices, vetuſtate craſſior evadẽs,& ſuperiore parte in plura capita ſubinde extuberans.

Similis planè ea eſt, quæ in colle oppido Stampfen vicino, duobus ultra Poſoniũ Vngariæ celebrem urbem miliaribus invenitur: niſi Stampfiana anguſtiora folia haberet, calices breviores, ſemen craſſius, brevius, Cnici fermè ſemini æquale.

PRIMVM genus, in Hamburgenſi monte, octo infra Viennam miliaribus herboſo quodam loco & arboribus circumſepto obſervabam. Alterum, in monte Badenſibus thermis imminẽte viciniſque alijs. Tertium & Quartum, non modò in Hamburgenſi monte, quâ parte glaber eſt, & tenui gramine duntaxat tectus, & quâ Auſtriam ſpectat, ſed etiam in vicino Prellenberg, Leytenberg, catenâ illâ montium à Calenberg ad Alpes excurrentium & pleriſque Vngariæ locis, naſcuntur. Florent Aprili & Maio: ſemen interdũ Maio, aut ſub Iunij initium matureſcit. *Natales.*

SECVNDVM porrò genus, Scorſoneram humilem latifoliam appellare licebit: ut Tertium humilem anguſtifoliam: Quartum autem, Scorſonera elatior anguſtifolia purpureo flore cognominari poterit. *Nomina.*

An verò ſimilibus facultatibus prẹditæ ſint hæ Scorſoneræ, quibus celebrẽ illam, & adeò decantatam Hiſpanicam pollere aiunt, neminem adhuc periculum feciſſe arbitror.

HIERACIVM PANNONICVM.
CAP. XXXVII.

INSIGNIS etiam in Hieracio obſervatur varietas, per Pannoniam, Auſtriam, viciniaſque regiones: nam præter ea quę cum alijs Provincijs alunt genera, nonnulla obſervare memini, quæ nuſquam alibi ſeſe mihi obtulerant. *Magna Hieracij varietas.*

PRIMVM autem locum Latifolio dabo, cui quina aut ſena ſunt folia, humi ſtrata, lata, Intybo ſativo latifolio, non multum diſſimilia, in ambitu nonnihil ſinuoſa, interdum etiam laciniata, mollia, hirſuta, nigricantibus maculis ſæpiſſimè infecta, aliquando nullis, lacteo ſucco turgentia: inter quæ caulis exit cubitalis, cavus, raris folijs ſeptus, in quo plerumque unicus (nonnumquam alter & tertius) flos ex craſſiuſculo nigráq; lanugine hirſuto calice emicat, Hedipnoidis flori ſimilis, ſed pallidior, plenus, nonnihil odoratus: ſemen deinde oblongiuſculum, comâ incanâ pappi inſtar prẹditum, ut Tragopogi ſemen, quod maturum leviſſimo flatu diſpergitur: radix illi minimi digiti craſſitudine, nigro atque craſſo cortice obducta, lactei ſucci plena. *1. Hieracium latifol.*

Invenitur pleriſque Vngariæ, Auſtriæ ſuperioris & inferioris, atque Moraviæ montibus, gramineis & ſimul apricis locis, ſicciori-búſque pratis. Inveniebam etiam & maculis lividis, & nullis maculis inſignito folio, ſic- *Natales.*

cioribus

cioribus circa Franeofurtum pratis. Floret Maio, semen plerumque maturum Iunio.

II. *Hieracium maius latifolium.* CVBITALES atque etiam bicubitales interdum sunt Alteri caules, firmi, rotundi, quadam lanugine obsiti, quos inordinata, sive confuso ordine nascentia, multa ambiunt folia, tres uncias aut amplius lõga, unam lata, mollia, in ambitu dentata, lacteo succo plena: summus caulis in aliquot ramulos finditur, sustinentes imbricata capitula, è quibus prodeunt flores lutei, denis, duodenis, aut pluribus foliolis, extimâ parte incisis, constantes, medium occupantibus multis luteis fibris: radix minimi digiti crassitudinem æquat, multisq; tenuibus fibris capillata, singulis annis augescit, & ad latera novos, frequẽtioresq; caules profert.

2. Ejus genus invenitur gracilior caule, angustioribus, & vix semuunciam latis folijs, in reliquis conveniunt.

Hieracij III. genus alterum angustifol.

III. *Hieracium maius angustifol.* TERTIO cubitales etiam assurgunt caules, rotundi, superioribus minus crassi, frequentioribus durioribusque villis obsiti, quos similiter confuso ordine ambiunt multa folia, superioribus angustiora, breviora, duriora, non minus tamen lacte turgentia: summus caulis etiam finditur in ramulos, imbricata capitula ferẽtes, è quibus exoriuntur flores, superiori ferè similes: radix superioris radice minus crassa, perinde tamen fibrosa, & in novis prolibus educandis fertilis.

2. Illius etiam genus observabam angustioribus folijs, & multo longioribus, licet non minus duris, quod alioqui, totâ quodammodo facie ipsi respondet.

Magnam verò affinitatem hoc genus habet cum grandiore Hieracio apud Belgas secundùm publicas vias inter frutices nascente.

Natales. Nascuntur omnia in extremitatibus ficciorum pratorum inter vepres, etiam ad cæduarum silvarum margines.

PLANTARVM similitudo facit, ut duobus postremis generibus, Quartum subijciam, non in Pannoniâ natum, sed in Britanniâ anno M. D. XXCI. observatum.

IIII. *Hieracium Britannicũ.* CVBITALES verò habet id genus interdũ caules, striatos, digito graciliores, ex viridi purpurascentes, quos nulla serie disposita, sed inordinata ambiunt folia, Conyzę majoris folijs non dissimilia, non adeò tamẽ pinguia, latâ sede caulem amplectentia, in circuitu dentata, extremo mucronara: caliculi summo caule ex foliorũ alis emergentes, oblongis pediculis insident, villosi, qui in luteos flores reliquis Hieracijs ferè similes, sese explicant: ijs succedit semen oblongiusculum, striatum, candicans, qund cum pappo levi aurâ dispergitur, ut in congeneribus plantis: radice est vivace, multis longis, crassiusculis, nigricantibusque fibris constante, quæ singulis annis numerosiorem caulium sobolem procreat.

Impensè amara est hæc planta, nusquam sponte nascens mihi conspecta: sed Londini duntaxat, in hortis doctissimorum virorum Ioannis Richæi & Hugonis Morgani Pharmacopolarum Regiorum, qui Cichoreum montanum nuncupabant, ex borealibus Britanniæ regionibus, in quibus sponte crescit, delatam. Floret Iunio & Iulio, semen Augusto maturum.

Cichoreum montanum.

V. *Hieracium alpinũ hirsuto folio.* ALIQVOT Quinto sunt folia è radice prodeuntia, uncialis ferè latitudinis, oblonga, molli crispaque lanugine admodum hirsuta, & quodammodo incana, lacteo succo prædita; inter quæ prodit caulis, pedalis ut plurimum, villosus, quem per intervalla ambiunt folia, ijs, quæ ad radicem nascuntur, breviora quidem, at triplo latiora, & in mucronem desinentia, non minus quàm illa villosa, aut lacteo succo turgentia: unicum fert summo fastigio capitulum, è multis hirsutis & incanis foliolis compactum (nonnunquam autem in lateribus alterum & tertium) qnod sese explicat in flotem Hieracij floribus similem, multis folijs luteo colore tinctis constantem, & tandem in pappum cum suo brevi, nigro semine evanescentem: radix nigricat, multis tamen candicantibus fibris prædita, singulis annis novos caules producit. Tota planta valde amara est.

Natales. Invenitur in herbosis Alpium jugis, ubi Iulio, interdum tantùm Augusto floret: in hortis au-

Hieracium v. villosum.

Hieracium vi. montanum.

tis autem, Maio, ſemen Iunio perficit. An porrò ea planta quam Dalechampius Sonchum lanatum appellat?

SEXTI radix digiti craſſitudinem interdum æquat, longa, nigricans, tenuibus fibris prædita, ſummâ parte, in plura nonnunquam capita, extuberans, quæ ſummâ tellure ſena aut plura oblonga folia, ſemunciam ferè lata, & nonnihil incana proferunt: è ſingulis radicis capitibus, prodeunt inter folia, ſingulares cauliculi, duri, nudi, dodrantales, aut palmares tantùm, unicum florem ſuſtinentes, è multis oblongis, extremo inſectis foliis, luteoque colore præditis, conſtantem: quo defluente, ſemen oblongiuſculum cum pappo levi auræ flatu excutitur. VI. Hieracium montanum.

In omnibus illis montibus à Calenberg (Danubio imminēti binis miliaribus ſupra Viennam) ad Alpes excurrentibus naſcitur. Floret Maio. Natales.

2. Aliud ejus genus invenitur, cujus folia nonnihil in lateribus laciniata ſunt, fermè inſtar foliorum Leucoij marini, minus incana: flos aureo colore magis rutilat, alioqui per omnia ſimile. Vtriuſque planta lacteo ſucco plena, & amariuſculo guſtu eſt.

SEPTIMVM genus, in Pannonicis Obſervationibus, quarto loco inter Scorſoneras repoſueram, nunc, propter radicis cum illis diſſimilitudinem, inter Hieracij genera commodius referendum cenſeo. Anguſtis autem id conſtat folijs, Tragopogo aut Scorſoneræ anguſtifoliæ proximis, carinatis, colore cinereo, digitalis lōgitudinis, lacteo ſucco plenis, amariuſculis; ex quorum medio exilit tener cauliculus, dodrantalis, per quem ſparſa ſunt rara folia, alijs minora: is in aliquot ramos diviſus, ſuſtinentes capitula, aliorum more, ſquamata, quæ in luteos floſculos Tragopogo ſimiles, ſed minores explicantur, matuti tare in pappum evaneſcentes: radix nigra eſt, multis fibris albis capillata, lateribus propagines quotannis agens. VII. Hieracium humile.

Copiosè naſcens illud duntaxat obſervabam in ſaxis ad Gamingam Carthuſianorum cœnobium, Iulio flores proferens.

Ex radice obliquâ & rugoſâ, minimíque digiti craſſitudine, multis etiam fibris donatâ, aliquot extuberant Octavo generi capita, unde ſena aut plura enaſcuntur folia, unius, duarum, & trium unciarum longitudine, ſemunciam lata, craſſiore nervo per mediam longitudinem excurrente, mollia, brevi incanáque lanugine prædita, infimâ parte valde laciniata & anguſtiora, ſupernâ verò latiora, ſed dentata duntaxat, candido ſucco turgentia: è quorum medio, bini aut terni emergunt cauliculi, palmares, enodes, foris læves, intus concavi, ſuſtinentes flores luteos, Quinti generis floribus ſimiles, quibus tamen color paulò ſaturatior. ſemen maturum, tenue, longiuſculum, nigrum, pappo involutum, à vento abripitur. Creſcit in Leytenberg, Floretque Iunio. VIII. Hieracium montan. laciniato folio.

QVATER-

Hieracium VIII. folio Hedipnoidis. Hieracium IX. minimum.

Hieracium IX. QVATERNIS aut quinis à radice prodit Nonum genus folijs, Hieracio vulgari formâ non dissimilibus, sed mollioribus, superne magis villosis, infernè pænè glabris, lacteo succo plenis, & subamaris, inter quæ prodit caulis pedalis aut amplioris longitudinis, gracilis, hispidus, ferens in summo veluti umbellam quandam caliculorum etiam villosorum, qui dehiscentes, ostendũt flores Hieracij vulgaris floribus pænè similes, sed colore longè elegantiores, nempe impensè flavos, & quasi aureos, multis foliolis extremâ cuspide crenatis cõstantes, inter quæ flava stamina, odoris non ingrati: semen in pappum aliorum congenerum instar evanescens: radix perennis, multis candidis fibris prædita, & subinde adnatis virgulis humi sparsis sese propagans. Flores promit Iulio & Augusto.

Natum hoc est apud Batavus, semine Viennâ Austriæ accepto.

Hieracium intybaceum quod esset X. ALTERA etiam planta istic mihi nata semine ex Italiâ misso Hieracij intybacei appellatione, quæ, mea opinione, verius ad Cichorij genera referenda videtur.

Ea ex singulari radice statim multa promit folia Cichorio silvestri similia, erucæ modo in lateribus divisa, & veluti erosa, deinde inter illa multos breves cauliculos minoribus folijs, minúsq. incisis cinctos, & in frequentes ramulos divisos, dodrantales aut longiores, nudos, summo fastigio sustinentes calicem sive capitulum septem aut octo squamis hirsutis constans, è quo flos exit denis aut duodenis folijs exterioribus, totidem internis, minoribus præditus, coloris elegantis ex purpurâ rubentis, cui succedit pappus, in quo oblongum & gracile semen fuscum.

Annua videtur planta, subinde tamen novos flores proferens, ut totâ æstate, imò etiam in medium usque Autumnum, florida conspecta sit.

XI. IAM descriptis conjungendum est pusillum illud Hieracij genus, cujus iconem & ipsam descriptionem etiam Londini mihi communicabat anno M. D. XXCI. Thomas Pennæus V.C. his verbis:

Hieracium minimum. Hieracium minimum planta dodrantalis, aut paulò altior, radice singulari, tenui, albâ, paucis fibris vestitâ: folia ab radice quinque sex, septem, quandoque plura, bellidis ferè, sed paulò longiora & serrata: è quorum medio caulis exit unicus, quãdoque duo, vel tres, folijs omnino vidui, fistulares, juxta radicem rubentes, interdum versus summum ramosi ramis juxta exortum rubentibus: caules omnes versus capitula, contra ferè quàm in alijs plantis extuberant crassioresque fiunt, singuli singula capitula globosa sustinentes, ex quibus flores parvi, lutei, ex apicibus constantes, & tandem pappescentes exoriuntur. Lactescit & amariuscula est.

Provenit

Provenit inter segetes, locis parum arenosis, & terrâ friabili: frequens in Angliâ multis in locis, aliâs, nusquam nisi in agro Heidelbergensi, unico tantum loco, me vidisse memini. Iulio & Augusto floret. Hæc Pennæus. *Natales.*

HVIVS porrò siccam plantam, aut certè valde similem, adferebat anno M.D.XCIII. & mihi communicabat, Gulielmus de Mera Medicus, monens, flores in pappum non evanescere, sed sine pappo, in caliculis (ut etiam in siccâ plantâ observabam) semẽ oblongiusculum, maturitate nigricans, relinquere. Animadvertebam præterea, tenuissimos esse caules, palmum altos, lignosos, supremâ parte laxiores, & concavos, octo aut decem interdum, simul à capite radicis inter folia prodeuntes, qui, circa summum, ubi laxari incipiũt, aliquando gracilem ramulum, summo etiam fastigio laxiorem, & flosculum ferentem flavum, adnatum habebant: radix tenuis erat, & candicans. *Hieracium minimum alterũ forte.*

CETERVM Dioscorides Hieracium (cujus haud dubiè hæc sunt genera) vim refrigerandi, & modicè subadstringendi habere auctor est, eam ob causam stomacho æstuanti, & inflammationibus prodesse, impositum: succum, erosiones stomachi sorbitione mitigare. Herbam cum radice impositam, ictis à scorpione auxiliari. *Facultates.*

CONDRILLA. CAP. XXXVIII.

DVo Condrillæ genera in Hispanicâ meâ peregrinatione observabam: quorum Primum nunquam ante mihi conspectum, ad Dioscoridis primum Condrillæ genus, meâ opinione, plurimum accedere videtur: Alterum multis alijs regionibus, & ante, & post etiam, obvium.

Condrilla prior Diosc. legitima.

LATA Primo generi sunt folia, Cichorij foliorum instar divisa, omnino incana, & densâ lanugine tomentóque obducta: inter quæ caulis emicat pedalis aut amplior, rotundus, candidus, in aliquot ramulos fissus, folijs minoribus, angustioribus, inordinatis septus, quibus (ut etiam ipsis ramulis) plerumque inhærent grumi fulvescentes gummi istic concreti: flos extremis ramulis sustinetur, anthemidis flori ferè par, lutei coloris, maturitate in pappum evanescens: radix longa, nigricans, minimi digiti crassitudine, raris fibris prædita, & summâ parte in aliquot capita interdum divisa, è quorum singulis folia, qualia dixi, prodeunt. Tota (ut diximus) planta incana est, & succo prægnans, qui siccatus fulvescit, & acris est. I. *Condrilla 1. Diosc.*

Invenitur Salmanticensi agro locis incultis, & multis alijs Hispaniæ, Augusto florens, vel etiam serius. *Natales.*

Nihil autem commune habet cum Zacyntha Matthioli, seu *Mazza di Cavalliero* Italorum, ut quidam censent, qui hanc meam iconem, ex siccâ plantâ, quam in sportulis ex Hispaniâ attuleram, à perito pictore expressam, Zacynthæ, sive Cichorij verrucarij descriptioni accommodarunt, illius fortè iconis quæ apud Matthiolum ineptè expressa est, facie decepti: nam Cichorium verrucarium alia habet folia, quàm nostra, intubacea ferè, non incana, sed viridia, ramos valde striatos, & in frequentes ramos divisos, quorum lateribus, & cavis alarum, inhærent brevi petiolo, parvi cichoracei flores, flavi non in pappum abeuntes, sed in capita angulosa & dura transeuntes, octogona plerumque, & clavæ ferreæ instar efformata, in quibus semen, ut in plantis (semine ex Italiâ misso) mihi Viennæ sæpius natis, non semel observavi. Quæ res adeò me cogit, ut Cichorij verrucarij legitimam iconem meæ Condrillæ Primæ subjungam, quò, utriusque collatione factâ, faciliùs studiosi discrimen animadvertant. *Zacintha. Mazza di Cavalliero. Cichorium verrucarium.*

ALTERVM planè viminale est, & longis, lentis, flexibilibus, candicãtibus, sesquicubitalibus, & veluti visco oblitis, virgis constans, quæ frequentibus angustis, brevibúsque foliolis obsitæ sunt: quæ secundùm radicem nascuntur majora sunt, longiora, in multas lacinias altè divisa Cyani ferè foliorum æmula: sed plantâ flores jam proferente, flaccescunt ea folia & pereunt, II. *Condrilla viminalis.*

Cichorium verrucatum, Zacintha.

Condrilla viminalibus virgis.

& pereunt, ut magnâ ex parte majoribus folijs orba conspiciatur: extremi rami flosculos exiguos flavos, maturitate in pappum evanescentes sustinent: radix oblonga, lacteo succo manat, si vulneretur, quemadmodum & tota planta. Floret quo superior tempore.

Natales. Conspicitur Salmanticensi non modò agro, post messes in arvis, & ad eorum margines, sed plurimis alijs regionibus. Nascitur & copiosè per universam Pannoniam, & varijs Germaniæ locis.

Nomina. NONNVLLI Hispani Primum genus, eodem nomine appellant, quo Phyllum ab illis vocari dixi, videlicet *Yerua de S. Gutierra*: nullum aliud vulgare nomen novi. Græcis autem κονδρίλλη καὶ κιχώριον ἢ σέρις nuncupatur.

Alterum Condrillæ genus vimineum, Salmanticenses *Iunquerina* vocant: alij *Ajunjera*.

NON prætermittenda est etiam elegans illa planta Cichoracea, cujus iconem suis coloribus egregie expressam, cum resiccata planta ad me mittebat anno M. D. XCIII. Iacobus Plateau, cujus in his Cômentarijs frequens mentio. Eam propter viminales ramos proximè Condrillam viminalem collocare placuit.

Condrilla peregrina. ALIQVOT autem illi è summo radicis capite prodeunt folia humi fusa, Cichorij foliorum facie, sed angustiora, longa, in ambitu circumrosa, qualibus etiam sunt præditæ, infima parte, tenues viminee virgæ, inter illa statim à radice prodeuntes, pedalis aut amplioris longitudinis, nodosæ, quarum ramuli bifurci in cuspidem desinunt; nodis superioribus virgarum, inhærent breviora, minora, nec circumrosa folia: in ipsis autem virgarum alis nascuntur longi imbricati calices, è quibus prodeunt singulares flores quinque folijs summâ parte leviter incisis constantes, cærulei coloris, aliquot flavis staminulis medium florem occupantibus: radix illi crassiuscula denso cortice tecta foris albicante, longiuscula & raris fibris prædita. Tota planta lacteo succo turget.

Semine peregrè accepto natá sibi scribebat: sed an semen porrò dedisset, nô adscribebat.

Facultates. PRIORI, easdem facultates tribuunt Hispani, quas Phyllo: nimirum, illius decoctum præmorsis à cane rabido utiliter exhiberi.

CONDRILLÆ gummi cum myrrhâ tritum & linteo appositum, instar olivæ, feminarum menses trahere auctor est Dioscorides, & inordinatos pilos replicare. Ipsius radicem in vino potam contra viperas proficere: quæ facultates cum ijs conveniunt, quas suæ Scorsoneræ tribuunt Hispani.

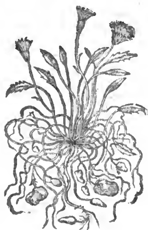
Bellonius lib II. Observ. cap XCI. scribit Condrillę gummi in Syriâ vulgare esse, eoq; mulieres uti Mastichus loco. Libro item I. cap. XXXI. ait fabris lignarijs glutinis vicem præbere.

Alterius

Condrillæ genus elegans cæruleo flo.

Condrilla altera Diosc. putata.

Alterius generis nullus usus est apud Salmanticenses, quàm ad scopas conficiendas: & pueris, ad parandum ex ejus radice cum nigro melle, viscum, carduelibus alijsque aviculis capiendis idoneum. Arbitror tamen ijsdem cum priore facultatibus pollêre. Et Fabius Columna Condril. 1. Diosc esse censet.

Condrilla altera Diosc Imperato & alijs.

CETERVM Doctissimus vir Ferrantes Imperatus Neapoli ad me mittebat, superiore Autumno, aliquot tubera seu bulbos Cichorij illius tenellis & gracilibus cauliculis, parvis folijs & flavo flore, quod à plerisque, etiam ab ipso Imperato, Condrillæ genus alterũ apud Dioscoridem censetur: tametsi non desint, qui Perdicion, cujus meminit lib. 1. Hist. Plant. cap. XI. Theophrastus (Perdion enim in eo Auctore legere non memini) esse judicent. Pleraque etiam, inquit, herbaceorum ejusmodi radices habent, ut Aspalax, Crocus, & quod Perdicion appellatur: nam ei sunt radices crassæ, & plures quàm folia.

Perdicion Theophr.

Nomina.

Istam autem Condrillam nasci scribebat Imperatus in sepibus, via qua Neapoli Puteolos iter est: illic Scrofularia minore, ab alijs *Herba di latte*, à Pandectario Stridula dici.

Illam etiam anno M. D. XCVI. Hispali accipiebam à Doctissimo viro Simone de Tovar ejus urbis Medico.

Condrilla altera Diosc. Rauvvolfii.

DOCTISSIMVS tamen Leonhardus Rawwolfius, duo alia Condrillæ alterius Diosc orid. genera observabat vicinis Halepo locis, ut è cap. IX. lib. I. itinerarij ejus apparet. In arvis, inquit, satis abundanter invenitur alterum Condrillæ Diosc. genus radice lævi, ex fusco flavescente, supernâ parte circiter minimum digitum crassa, quinque vel etiam octo transversos digitos longa, infimâ parte tenuiore, cui inhæret rotunda alia radix castaneæ magnitudine, lacteo succo adeò plena ut turgeat. Superna radicis pars qua se in tres cauliculos dividit, multa habet oblonga & graminis instar angusta folia, simul nascentia, ad terram valde inclinata, inter quæ prodeunt cauliculi, aliquot folijs onusti, è quorum alis, longiusculi exeunt pediculi, singuli florem sustinentes Pillosellæ majoris (quæ Auricula muris à vulgo nuncupatur) flori æqualem, flavum. Non procul inde, asperioribus tamen, magisque petrosis locis, nascebatur aliud insuper Condrillæ alterius genus, radice & floribus cum superiore conveniens, cujus tamen folia latiora, magis villosa & cineracea, Holostei Mompelliani folijs ferè similia.

Facultates.

CONDRILLÆ alterius cauli & folijs concoquendi vim tribuit Diosc. ejus verò succo, ut incommodos palpebrarum pilos reflectat.

SONCHVS LÆVIS. CAP. XXXIX.

NON minùs copiosè nascuntur in Pannoniâ, Austriâ & vicinis Provincijs, vulgata Sonchi genera, quàm in alijs regionibus: aliquot tamen lævioris generis istic preterea observabam, quæ silentio minimè premenda existimavi. Ea serie quadam hoc capite describemus: illorum autem Historiæ, lęvioris vulgarissimi, qui valdè laciniosa habet folia, binas icones præfigendas esse censuimus, ut commodius inter se conferri possint.

Sonchus lævior vulgaris I.

Sonchus lævior vulgaris II.

I. *Sonchus lævior cæruleo flore.* CVBITALI autem vel ampliore excrescit Primus, quem non vulgarem observabam, caule rotundo, striato, lanugine obsito, intus cavo: quem ambiunt multa folia, ampla, aliquot profundis lacinijs utrinque divisa, extremo mucronata, latiore pediculo caulem amplectentia, in ambitu nonnihil dentata, subtus aliquantulum incana, lacteo succo plena: plurimos, in summo caule, flores profert, purpurascentibus & villosis periolis inhærentes, vicenis folijs, ut plurimum, constantes, Sonchi lævis vulgaris I. (cujus icon præfixa) floribus non dissimiles, sed elegantissimi coloris cærulei, qui per maturitatem in pappum cum semine cinereo exiguo evanescunt: radix pollicaris est crassitudinis, oblonga, non in profundum acta, sed obliqua, candicans, dura, veluti internodijs distincta, multas circumquaque fibras crassas agens, & vivax, singulis annis novos ex latere caules profert.

Natales. Abundè nascitur in Durrenstain locis umbrosis, in Etschero jugo, paulò suprà Gamingam, in Sneberg & Snealben, apud retorridum & pumilionem illum Pinastrum.

Floret istic Iulio & Augusto, quo mense etiam semen ad maturitatem pervenit. In hortos translatus, maturius multò, imò interdum mense Iulio denuo floret.

II. *Sonchus lævior purpureo flore.* ÆQVALIS ferè altitudinis sunt Alterius, aliquando, caules, graciliores tamen, neque striati aut villosi, vel intus cavi, sed pleni & firmi, satis tamen fractu contumaces: quos ambiunt minora quàm superioris folia, nec adeò in lacinias divisa, angustiora præterea, in medio latiuscula, deinde sensim in mucronem desinétia, in ambitu dentata, lacteo succo prægnantia, gustu amaro: è summis foliorum alis, exeunt tenues firmiq; ramuli, quaternos aut quinos flores in oblongis caliculis ferétes, quinis foliolis per extremum laciniatis constantes, colore purpureo, medium occupantibus aliquot staminulis, qui deinde in pappum cum suo semine abeunt: radix fibrosa, vivax, prioris radice minor, non pauciores tamen, quotannis novos caules producens.

Natales. Crescit cum superiore, paulò supra Gamingam abũdanter: crescit & alibi, velut in Pannoniâ

Sonchus lævior Austriac. III. cæruleo flo.

Sonchus lævior Pannon. IIII. purp. flo.

Sonchus lævior Austriac. V. altiss.

noniâ & Hirciniâ silvâ, sed minor. Floret plerumque Iulio, vel interdum paulò maturius.

HVMANAM altitudinem superat Tertius, caule pollicaris crassitudinis, firmo, striato, lævi, nec ullis spinis aspero, quem frequentia folia, quatuor aut aliquando binis tantùm laciniis æqualiter respondentibus divisa, latâ basi & utrinque appendices habeote amplectuntur (de ijs loquor quę in infimo & medio caule sunt, suprema enim nullas lacinias habent) omnia spinis in dorso, sive costâ, carentia, dura tamē, & in ambitu crebeṙrimis asperisq; denticulis serrata, supernè viridia, infernè subcinerea, lacteo succo plena: supremus caulis villis aspersus est, & in aliquot ramulos dividitur, qui flores æquali altitudine, & quasi umbellarum ritu nascentes, sustinēt, non magnos quidem, pro stirpis amplitudine, sed Sonchi vulgaris lævis luteo flore, vel ejus qui cæruleū fert florem, pares, similiter è caliculo villoso prodeuntes, multis luteis & per extremum incisis foliolis medium orbem cingentibus constantes, numerosis in meditullio stamioibus aureis, qui maturi in albâ lanugioem resolvuntur, in quâ latet semē, ejus, qui cæruleum fert florem, semini, valde simile, striatum, cineraceum, quod cum suâ lanugine à vēto rapitur: radix crassa, candicans, fibris donata, singulis annis novos stolones profert, & adnatis ad latera se propagat. III. Sonchus lævis altissimus.

Invenitur in paludosis salicetis & harundinetis, juxta piscinas, & stagnantes aquas, supra Badam Austriæ urbem, via quæ Neapolim Natales.

Austriæ ducit, & supra Triebswinckel pagum, quibus duntaxat locis observabam. Floret Iulio.

CVM porrò hæ plantæ Sonchi sint haud dubiè genera, iisdem etiam facultatibus præditas esse, verisimile est. Dioscorides autem, Vtriusque Sonchi vim refrigerare, modicéque adstringere auctor est, propterea æstuanti stomacho & inflãmationibus illitu prodesse, succum, Stomachi rosiones, sorbitione mitigare, lac elicere, in lanâ appositum, sedis ac vulvæ collectionibus, opitulari; Herbam autem & radicem, emplastri modo impositam, scorpionum ictibus subvenire.

CIRSIVM. CAP. XL.

SED & plura inveniuntur Cirsij genera, quorum (quæ ab alijs non descripta comperiemus) historiam hoc capite pertexemus.

Cirsium Pannonic. I. pratense.

Cirsium Anglicum II.

I. Cirsium pratense. QVINA aut sena Primum genus statim à radice promit folia, circiter tres uncias longa, unam lata, sensim in mucronem desinentia, latiore verò circa pediculum basi, subhirta, & crebris spinulis per circumferentiam prædita, cæsij coloris: ex horum medio, caulis emicat pedalis, aut etiam cubitalis, tenuis, firmus, lanugine quadam obsitus (per quem sparsa sunt folia jam dictis minora) unicum in summo plerumque ferens caput, nonnunquam alterum & tertium, multis squamulis imbricatim compactis, nonnihil purpurascentibus & acutis asperum, quod in stamineum florem expanditur, vulgarium Cirsiorum modo, colore purpureo: semen etiam illorum semini non dissimile, multâ lanugine involutum nascens: radix multis nigricantibus & duris fibris prædita est, eámque supremo capite hirsutam, vetustorum foliorum nervi remanentes efficiunt.

Natales. Nascitur inter arbores in declivi montium supra Pãnoniæ urbem Sopronium: sed montanis pratis quæ secundùm Danubium extenduntur, multo abundantiùs. Iunio floret, & subinde semen etiam profert.

PROXIMVM locum dabimus Alteri Cirsij generi non minùs eleganti, cujus descriptionem & iconem mihi anno M. D. XXCI. communicabat Londini C. V. Thomas Pennæus Londinensis medicus.

II. Cirsium Britannicum. Singulari caule est hæc planta, cubitali aut ampliore: folia per caulem alterna, longa, in ambitu spinulas minimè pungentes habentia, quorũ supinæ partes virent, pronæ albicant,

& canâ

& canâ lanugine obducuntur: in summo caule capitulum unum carduorum modo est, quasi ex squamis mucronatis compactum, florem sustinens satis magnum, ex multis apicibus, colore ex rubro purpurascente, ac tandem in pappum abeuntem: radix est nigricans, fibrata, quandoque per magnas fibras se propagans.

Provenit in pratis ad radices montis Engleborow totius Angliæ celsissimi in Comitatu Eboracensi. Floret Iulio & Augusto.

Cirsium III. montanum.

Cirsio v. congener, Card. bulbos. Monsp.

MVLTA etiam profert Tertium, folia, oblonga, Centaurij majoris non laciniati, folio- III. Cirsium montanum I.
rum propemodum æmula, brassicæ foliorum colore & viriditate, satis carnosa, in ambitu crebris aculeis prædita: inter quæ medius exit caulis, cubitalis aut amplior, striatus, quem alternè ambiunt folia superioribus minora, latiore pediculo eum amplectentia, & veluti membranaceas quasdam alas, ad proxima folia, secundum caulis, cui adnatæ sunt, longitudinem producentia, eâ de causâ caules quodammodo alati apparent: summus caulis in hispidum, multisque squamulis imbricatum caput desinit, quod tandem in stamineum florem purpureo colore rubentem explicatur, & propendet: in superioribus alis nascuntur interdum ramuli quadam lanugine obsiti, similes sustinentes flores, qui deinde, ut alij, in pappum & lanuginem resolvuntur, semenque in eâ reliquis simile occultant: radix minimi interdum digiti crassitudine, aliquot fibris donata & vivax, singulis annis propagines è lateribus fundit.

Crescens hoc genus observabam in montanis quibusdam silvis Pannoniæ, ut supra Po- Natales.
sonium & Memethwywar, alijs etiam ad Alpes tendentibus, supra Badenses videlicet Thermas, & vicinis. Florebat Iunio.

Hujus meminit Dodonæus in Appendice ad Purgantium Stirpium Historiam, quam seorsim, ante quàm Pemtades evulgaret, publici juris, fecerat: & primo postea loco descripsit cap XIX. Lib. v. Pemptadis v.

VVLGARE iisdem locis etiam est montanum aliud Cirsium, quod aliquando in Bel- IIII. Cirsium mont. II.
gicæ hortis ali memini, caule striato, folijs paululum laciniatis, mollioribus quàm in superiore genere, similibus tamen floribus, radice etiam fibrosa & vivace.

AD Cirsij proculdubio genera referendum est id Cardui, sive Spinæ molle genus, V.
quod in bicubitalem, & majorem interdum altitudinem excrescit pollicaris crassitu- Cirsii max. montani incano fol. bulb. radice.
dinis caule, striato, incanâ tomentaceaque, lanugine obsito: folia illi majora quàm in superioribus generibus, magis carnosa, succi plena, viridia, in ambitu dentata, mollibusque spinis hirta: capita in summo caule summisque ramis majora jam descriptis, quæ in stamineos purpureo colore nitentes flores expansa, maturitate in pappum resolvuntur: ra-

tur: radix multis crassis fibris, Asphodelinos bulbos fere referentibus, & oblongis firmatur.

Natales. Nascitur in montanis pratis, etiam ad piscinarum udos margines, inter salices amerinas quoque, & harundines. Floret Iulio.

Nardus montana Mompeliana. Similem plantam, sed longè minorem in pratis urbi Mompellianæ vicinis olim eruere memini, quam tum nonnulli, qui in Stirpium cognitione egregiè versati esse credebantur, pro montanâ Nardo nobis obtrudere volebant: noster Lobellius postea Carduum bulbosum Monspelliensium appellavit.

Nomina. Κιρσίω porrò nomine Græcis, Cirsij autem, Latinis, commodè, meo judicio, hæ stirpes nuncupari possunt: nullum verò nomen vulgare illarum intellexi.

AN verò Cirsij veterum facultatibus respondeant, ignorare me fateor: & judicium de ijs ferre difficile. Nam neque Dioscorides suo Cirsio ullas vires tribuit, nisi quas ex Andrea descripsit.

Cirsium tertium Dodonæi. CETERVM non minus vulgaris agro Viennensi, multisque Pannoniæ locis & apud Francofurtum, est, quàm in Zelandia, Flandriæ Hollandiæque maritimis, Spina illa quam Clariss. Dodonæus inter Cirsij genera tertio loco recenset, magno, valde spinoso, nutanteque capite, è quo flos multis purpureis elegantissimisque staminibus constans emergit & explicatur: floret cum Cirsij generibus Iunio, & Iulio, quibus etiam persimile semen habet. *Varietas.* Id niveo flore variare aliquando memini.

CARDVVS MOLLIOR. CAP. XLI.

CARDVI nomine has stirpes appello, tametsi inter Acanacei generis plantas recensendæ non videantur, cum nullo spinarum vallo munita sint: propter similitudinem tamen, quam cum mollioribus quibusdam vulgatis notitiæ carduis habent, in illorum classem rejeci.

Carduus mollior I.

I. Carduus mollior laciniato fol. PRIMVS, multa secundum radicem habet folia, cùm humi sparsa & jacentia, tùm surrecta, infernè canâ mollique lanugine obsita, supernè virentia, valde laciniata, & ad medium usque nervum dissecta, Calcitrapæ, sive cardui muricato capite, mollioribus & tenerioribus folijs pænè similia, nullis tamen spinis horrentia, gustu primùm exsiccante, deinde amariusculo: è quorum medio unus aut alter caulis assurgit cubitalis aut amplior, teres, rotundus, striatus, purpurascens, & molli quadam lanugine obsitus: inferiora folia per infimum caulem sparsa, etiam laciniata sunt, licet jam dictis minora, quæ verò supremum caulem ambiunt, oblonga, angusta, nullis lacinijs divisa, mucrone ut plurimum purpurascente: extremi caules in aliquot ramos interdum dividuntur (magnâ tamen ex parte singulares sunt, unicumque sustinent caput) qui capitula sustinent, ex multis tenuibus squamis imbricatim dispositis composita, molliter echinata, quorum medium, occupat stamineus & villosus flos, coloris purpurei elegantissimi: flori flaccido & evanido succedit semen angulosum: radix digiti crassitudinem nonnunquam æquat, subfusca, longa, aliquot fibris donata.

Natales. Invenitur totâ illâ montium catenâ, quæ à Calenberg & Danubio, cui imminet, ad Alpes usque extenditur, & deinde per Leytenberg, rursumque per Prellenberg & Hamburgerberg ad Danubium duobus supra Posonium miliaribus reflectitur. Floret Maio, semen perficit Iunio & Iulio.

II. Carduus mollior Lapathi folio. PEDALI assurgit Alter caule, utcumque crasso, striato, nonnihil lanuginoso: folia illi circa radicem majora, Lapathi folijs ferè similia, aut potius illius plantæ, quam vulgo Totam bonam, sive Bonum Henricum cognominant, quâ pediculo adhærent, latiora, & quodammodo angulosa, extremâ verò parte mucronata, in ambitu aliquantulum sinuosa, & mollibus veluti aculeis obsita, supinâ parte virentia, pronâ verò, omnino incana, foliorum

albæ

Carduus mollior II.

albæ Populi instar, & densâ lanugine obsita, gustu initio exsiccante, deinde amariusculo, quę verò caulem amplectuntur, minora sunt & angustiora, ex quorũ sinu circa summum caulem ramuli exeunt, terna, quaterna, aut plura sustinentes capitula squamata, Cyani, aut Iaceæ capitulis respondentia, quæ, dũ expanduntur, florem promunt ex cæruleo purpurascentem, & semen deinde continent lanugine involutum, cyani semini non valde dissimile, sed paulò majus, candicans: radix nigra, aliquot tenuibus fibris prædita, dura, vivax, è lateribus propagines spargit.

Hunc eruebam, circa secundum Sneberg, excelsi admodum montis, jugum inter saxa nascentem cum Auricula ursi flavo flore incano folio: deinde etiam in Etschero. Florebat utroque loco mẽse Iulio. Viennam relatus & in horto repositus semẽ tulit Augusto, deinde perijt. Vbi tamen spõte nascitur, vivax est: nã superioris anni caules aridos retinentem, cùm floreret, deprehendebam. *Natales.*

HVMILIOR hic est, neque palmarem altitudinem excedit, caule nõ minùs crasso fermè quàm superioris, multis longis folijs exornato, supernè etiam virentibus, infernè canã (non tamen adeò densâ, ut superioris folia) lanugine vestitis, & molles quasdam spinas in ambitu obtinentibus, gustu etiã amari, initio autem adstringentis: summo cauli insidet singulare capitulũ squamatum, majus quàm præcedẽtis capita, ex quo flos multâ lanugine ex cæruleò purpurascente pubescens exoritur: semen observare nõ potui: nam tametsi aliquot stirpes in horto magnâ diligentiâ excoluerim, quas loco natali & florentes & nondum florentes erueram, ad frugem tamen non pervenerũt, sed paulatim flaccescentes, prorsus tandem contabuerunt & perierunt: radix nigra, & frequentibus subnigris fibris prædita, subinde nova germina è lateribus producit. *III. Carduus mollior humilis angustifol.*

Crescit in summis Snealben jugis, cum Auricula ursi quarta, quæ glabro & splendente est folio, carnei coloris flore. Floret verò Iulio & Augusto. *Natales.*

GESNERO atque Benedicto Aretio notus fuisse videtur Prior, ex relatione Simleri ad calcem Commentarij de Alpibus, qui eum sic describit.

Edelbistel/ Carduus inter Carduos, speciosissimus, folia habet mollia, ab una radice, per caulem rara, quæ referũt folia herbæ quam Mosoblumen nominamus: altitudine cubiti in altum assurgit caulis: capita in summo sunt singula, interdũ bina, cærulea, quãdoq; alba, interdum purpurea, color collucet mixtus viridi tũ in capitibus, tum in supremis foliolis. Mollis est tota, & etiam spinis quas æmulatur, nam non pungunt. Radix subest longa & bifida. *Edelbistel Gesneri.*

Istam florum varietatem in meo non observabam, sed toto illo, quem dixi, tractu & circulo, unius duntaxat coloris ferentem florem, nempe purpureum elegantissimum.

CAROVI etiam mollioris genus elegans, præaltum, & radice serpente, videre memini in cultissimo horto C. V. Ioachimi Camerarij Reip. Noribergensis Medici primarij: cujus descriptionẽ cum plerisque alijs summâ diligẽtiâ observatis in studiosorum rei herbariæ gratiam brevi in lucẽ emissurum speramus; tametsi in adornãdis Matthioli Cõmentarijs quos Germanico sermone loquẽtes fecit, & valde illustravit, & ijsdem in Epitomen contrahendis latinè scriptam egregiam jam collocarit operam, & multas novas icones intulerit. *Carduus mollis Camerarij.*

DE istarum Plantarum facultatibus nihil pronunciare possum, cùm de illis, neque à rusticis, neque à montanis venatoribus quidpiam intellexerim. Ex earum tamen qualitatibus & temperamento, peritiores medici facilè judicabunt.

CNICVS. CAP. XLII.

LEGITIMVS Cnicus vulgaris est notitiæ, atque illius usus, omnibus satis cognitus: de eo ut agamus, non est operæpretium: nam quotquot de re herbariâ scripserunt, & ejus historiam dederunt, & iconem proposuerunt. Eam tamen huc intulimus, quia de alio Cnici genere, quod in Hispanijs observabam, sumus acturi, cum quo hujus icon conferri possit.

VNICVS

Cnicus vulgaris.

Cnicus alter Clusij, cæruleo flore.

Cnicus alter. [C]VNICVS plerumque, Alteri Cnico est caulis: interdum statim à radice dividitur in binos, ternos aut quaternos ramos, cubitales, firmos & lignosos, perinde ac ipse caulis, nullis tamen, aut quàm paucissimis alijs ramis præditos: folia pænè Cnici vulgaris, candidiora, paulò longiora, & pluribus venis distincta: capitula Cnici, è squamis, imbricum instar, sibi invicem impositis, conflata, è quibus flos colore diversus: nam luteus non est, sed ex multis staminibus cærulei coloris constat: semen Cnici semine minus & subrufum: radix pollicaris crassitudinis est, carnosa, succulenta, foris fusca, non annua, ut vulgaris radix, sed aliquot annis interdum permanens.

Natales. Circa Cordubam in segetibus & agro Hispalensi invenitur. Floret Maio & Iunio.

NOMEN vulgare, quod sciam, non habet: sed cum totâ propemodum facie vulgarem Cnicum referat, Cnicum alterum nuncupavi.

Nomina. CNICVS autem legitimus Græcis κνῆκος: Mauritanis, *Kartan*, à qua voce Officinę Cartamum appellarunt; Italis, *Saffarano Saracinesco*; Gallis *Saffran bastard, graine de Perroquet*, quòd ejus semine Psittacos alere soleant: Hispanis, *Alaçar*, *Açafran salvaje*: Germanis wilder Saffran. Alterius nullum nomen vulgare novi: neque ejus facultates cõpertas habeo.

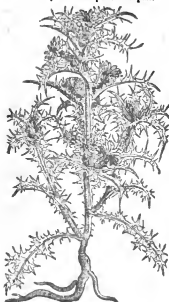
Facultates DIOSCORIDES verò scribit, Seminis tusi, & expressi succum, cum aquâ mulsâ, vel jure gallinacei, alvum purgare, sed stomacho adversari: lac cogere, & magis ipsum resolvendæ alvi facultate donare.

SCOLYMVS THEOPHRASTI. CAP. XLIII.

Scolymus Theophr. à Scolymo Dioscor. differt. THEOPHRASTI Scolymus à Dioscoridis Scolymo valde differt, ut peritiores omnes censent: nam Theophrasti Scolymus ignotus fuisse videtur Dioscoridi: Dioscoridis autem Scolymum probè novit Theophrastus, qui Cacti appellatione eum donat. Nos autem de Theophrasti Scolymo hoc capite agemus, & sub ejus finem, Dioscoridis Scolymi mentionem subijciemus.

Scolymus Theophr. ALIQVOT autem profert ab eadem radice, Scolymus Theophrasti, caules, cubitales, ramosos, spinis horrentes, ad quorum singulas alas nascuntur saturè virentia folia, sinuosa, & albis spinis horrida: flos illi luteus, Cnici floris fermè instar, è spinosis capitulis emergit: quibus succedit semen latum, foliaceum, squamatim cohærens: radix autem longa est, digitalis crassitudinis, carnosa, dulcis, qua sues non minus libenter vescuntur, quàm Eryngij vulgaris radice, ut ego aliquoties conspexi, dum, Salmanticæ vivens, observandarum stirpium

Scolymus Theophrasti Hispan.

Scolymus Theophrasti Narbonensis

Scolymus Dioscor. Cactos Theoph.

stirpium causâ, vicina circa eam urbem loca, peragrarem. Tota verò planta, recens adhuc, lacteo succo manat.

Salmanticensi agro, totáq; adeò Castellâ, frequentissima est hæc planta. Integra ęstate floret, interdum etiam Autumno, subinde semen proferens. *Natales.*

ILLI similem videre memini circa Mompelium, sed multò magis luxuriantem, longioribus ramis, minus tamen frequentibus floribus, & cui folia veluti lacteis maculis aspersa sint.

THEOPHRASTI σκόλυμος esse putatur, cui radicem tribuit lacteum succum emittẽtem, eámque vescendam tùm decoctá, tùm crudam scribit lib. VI. Plant. Histor. cap. IV. Anguillara Eryngium Vegetij esse arbitratur, quæ, ni fallot, causa fuit, ut à nonnullis Eryngium luteum appellaretur. Salmanticenses Silybum nuncupabant (Silybum tamen Dioscoridis non est) vernaculâ linguâ *Cardon lechal*, sive *lechar*, id est, carduum lacteum. Bellonius lib. I. Observationum cap. XVIII. & XXV. à Cretensibus vulgari Græco sermone ἀσκόλυμβρος dici tradit: agro autem Romano *Spina borda*: atque veteribus latinis Græco nomine Glycyrrhizon nuncupatum æstimat. *Eryngium Vegetij. Silybum. Cardon lechar. ἀσκόλυμβρος.*

SALMANTICENSES, tenellam adhuc plantam, & primum germinantem, cum ipsâ radice elotam, crudam, aut cum carnibus coctam edunt: ipsius lacteo succo omne lactis genus coagulant: etiam ejus flore crocum adulterant (tametsi vicinis locis laudatum crocum abundè nascatur) ut quædam aliæ nationes cnici flore.

CETERVM

Scolymus Dioscorid. ἄκανθος Theophrasti.

CETERVM Dioscoridis σκόλυμος Scolymus qui Theophrasti κάκτος est, magnâ copiâ sponte nascitur pinguibus Lusitaniæ arvis, præsertim ad Anam, veteribus appellatum flumen, vulgo *Guadi-ana*, & plerisque etiam Bæticæ locis.

ILLIVS radix Diosc. teste, graveolentiam alarum, totiúsque corporis emendat, illita, item si decocta, in vino bibatur. Copiosam autem urinam fœtidámque expellit.

CARDVVS ERIOCEPHALVS. CAP. XLIIII.

Carduus eriocephalus.

HVIC Carduo multa initio sunt folia, humi sparsa, magna, longa, valde laciniosa, spinis horrentia, pronâ parte canescentia, supinâ autem, viridia quidem, sed tenui quadam lanugine obsita: inter quæ, cubitalis, nonnumquam longè amplior excrescit caulis, crassus, striatus, in multos ramos divisus, folijs aut similibus ijs quæ per terram sparsa, aut minoribus, inordinatè eum & ramos cingentibus: summis ramis innascuntur crassa capita, multis aculeis prædita, & adeò densa lanugine involuta, ut spinæ paulum duntaxat emineant: aperientibus sese capitibus, flos emergit multis purpureis staminibus constans: cui succedit pappo involutum semen, splendens, longiusculum, quale in multis carduis: radix longa, paucis fibris prædita, pollicarem crassitudinem excedit, & foris fusca est, quibusdam (in quibus sponte nascitur) locis vivax, in alijs minimè.

Natalis.

Observabam primùm hanc plantam anno M.D.LXIIII. Salmanticensi agro locis apertis & non cultis nascentem, cujúsque semen amicis in Belgium mittebam, additâ inscriptione, forte *Corona fratrum*, quia multis notis respondere videbam, cum eâ plantâ, quam Monachi, Commentarijs in Mesuen, sibi in Hispaniâ conspectam, Coronam fratrum appellassent, quoniam rami æquali pænè altitudine nascentes, & suis capitibus eriophoris onusti, medium caput, reliquis majus, summo cauli innatum, quodammodo in orbem cingerent, ut monachi suum Abbatem aut Priorem solent. Ex quo tempore diu apud Belgas (ubi feliciter provenit, & in majorem amplitudinem evasit, nullâ servatâ ramorum extremorum æqualitate) Coronæ fratrum nomen obtinuit: postea tamen à capitibus candicante lanâ involutis, convenientiore appellatione Carduus eriocephalus dici cœpit.

Varietas.

Eum deinde non minus vegetum & luxuriantem, quàm in Belgicis hortis, sponte crescentem reperi multis Austriæ & Stiriæ locis, præsertim verò ad Neuberg & similium Alpium radices, ubi interdum florem variantem, & albis staminibus constantem ferre conspexi.

QVIBVS porrò facultatibus peculiaribus sit præditum, neque ego intellexi, neque quenquam fecisse periculum arbitror.

CHAMÆLEON SALMANTICEN. CAP. XLV.

Chamæleon Salmantic.

EX Acanaceorum genere est hæc planta: caulem autem pedalem habet, interdum etiam cubitalem, multis alis sive ramis concavum, striatum, & quasi φυλλώδη, durum tamen & firmum: folia numerosa, longa, angusta, candicantia, spinis horrida: summis ramis veluti umbellæ quædam ex quinis aut senis caliculis sive capitellis spinosis constantes innascuntur, in quibus flos purpureus dilutior, qui (maturo semine) subinde in pappum evanescit, reliquorum Acanaceorum more: semen est cnici seminis forma, sed minus, foris subnigrum aut cinerei coloris, intus candidum, dulce: radix nigra, dura, si gustetur, dulcis. Tota planta ἀκανθώδης est, & firmatum spinarum vallo munita.

Natales.

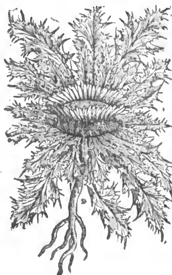
Agro Salmanticensi frequens in arvis, cum Scolymo Theophrasti. Floret Iulio, semen Augusto maturum est. Apud Belgas natus, semine ex Hispanijs à me misso, altius assurgebat, neque adeò candicabat, & semen tarò ad maturitatem perveniebat.

VOCABA-

Chamæleon Salmanticensis.

Chamæleon alb. Diosc. ἰξία Theoph.

Carlina elatior, Chamæleon alb. vulg.

VOCABATVR à Salmanticensibus Chamæleon, tametsi historia prorsus refragetur: affinitatem tamen habere videtur, cum eâ plantâ, quam Anguillara pro Chamæleone nigro Dioscoridis exhibet.

CETERVM, Chamæleòn albus Dioscoridis, sive ἰξία Theophrasti existimatus, in Pannoniæ, Austriæ, & Stiriæ montium declivibus à me observabatur, capite amplo, echinato (ex quo flos multis albis folijs circa orbem medium nascentibus constans) sine caule è medio foliorum humi fusorum, longorum & in ambitu sinuosorum, atque spinis armatorum emergente: radice crassa, denso cortice obducta, foris fusca. *Chamæleon alb. Diosc. ἰξία Theoph.*

SED multò frequentior invenitur Alter ille, qui pedalem caulem adquirit, angustiora habet folia, in multas lacinias divisa, non paucioribus tamen, quàm superioris folia, aculeis horrida, caput in extimo caule minus amplum, florémque minorem: radix perinde crassa ac superioris, foris etiam fusci coloris.

VTRAQVE Carolinæ, à Carolo Magno, nomen adepta, sive Carlinæ, qui illius usum primus demonstrasse creditur; Germanis Ebrwurtz dicitur. *Carlina Ebrwurtz*

ALIA verò est planta à quibusdam Carlina minor appellata, humilis & ut plurimum caulis expers, folia habens, Secundæ Carlinæ folijs non valde dissimilia, saturatius tamen virentia, *Carlina minor.*

Carlina minor, purpureo flore.

Carduus Septentrionalium.

Chamæleon Theoph.

Carlina sil. Acarna Theoph.

Eryngium Archigenis

Carlina silvest. vulgaris.

Carlina sil. minor.

Natales.

Nomina.

ὀνόπυξον Theoph.

reotia, & mollioribus spinis prędita: capita multò minora, & purpureum florem. Hæc frequēs in pratis montanis & siccioribus, etiam io acclivitatibus herbidorum collium.

LOBELIVS Carduum Septeotrionalium sine caule, Chamæleonem album Cordi & Cbamæleonem exiguum Tragi appellar: Germaoi klein Eberwurtz: Ex quorundam aurem opinione, non videtur dissimilis esse Chamæleoni Theophrasti, cujus meminit lib. Histor. Plantar. VI. cap. III.

CARLINA SILVESTRIS.
CAP. XLVI.

SI quis diligenter conferat vulgatissimam illam spinam, quæ circa publicas vias in arvorum marginibus & aggeribus, ubique ferè nascitur, cum Acarnâ Theophrasti, cujus meminit Planrarum Historiæ lib. VI. cap. IIII. his verbis: ἡ δε ἄκαρνα προσεμφερὴς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσοψιν τῇ κνίκῳ τῇ ἡμέρῳ· χρῶμα δὲ ἐπίξανθον καὶ λιπαρὸν, boc est, Acarna, quàntum simpliciter exprimere licer, aspectu cnico domestico similis est: colore flavescens & pinguior: non valde dissimilis forte teperiet: aut saltem ad Eryngium illud referri posse ooo negabit, quod Aëtius de Archigenis sententia describit, folijs Attractilidis, durioribus, & ex candido pallidioribus, multis ramis ab uoâ radice cubitalibus: floribus buphtalmo similibus, sed oculi formam stamina in medio nascentia perturbant.

ILLIVS autem Histotiam hoc capite non repetemus, est enim non modo ab alijs descripta, sed etiam ipsa planta omnibus notissima. Iconem tamen subijcimus, quia elegans aliud ejus genus in Hispanicâ meâ peregrinatione observabam, cujus bistotiam hic adponendam operæprecium esse duxi, licet ante in Hispanicis Obsetvationibus fuetit evulgara.

PALMI verò altitudinem ea planta non superat, eauliculo tenui, unico, canâ lanugine obsito: folia illi Carlinæ silvestris (cujus modo meminimus) foliorum æmula, minora, incana, spinis horrida; summo eauliculi fastigio, bina ut plurimum, fert capitula spinosa (oonnunquam etiam in alis) in quibus flos luteus orbem oculi imirans, media lanugine pallida, quam ambiunt rigidiuscula & exsucca foliola, coloris flavi: radix tenuis, rufesceos, vivax non est, sed singulis anois perit.

Nusquam hanc inveniebam, quàm aridis quibuscam petrosisque & desertis eirca Salmanticeosem urbem locis, promiscuè nascentem eum thymo duriore, & Augusto mense florentem.

VVLGARE ejus nomen noo intellexi, imò ipsis etiam medicis istic ignota. Priorem verò, Carlinam silvestrem nonoulli vocant, alij ὀνόπυξον Theophrasti esse eensent, cujus inter

aculeata

Carlina silvest. minor Hispan.

Eryngium campestre, vulgare.

aculeatas meminit, Plantarum Histor. lib vi. cap. 111. Germani Drey distel/Sew distel appellant: Viennenses rhizotomæ Sat kraut nominant ab effectu, quia non modò illius siccæ sive recentis gestatione, sed etiam intuitu, den sat (sitim & faucium accensionem ex nimiâ crapulâ & bilis regurgitatione ortam esse puto) sisti, vulgus istic sibi persuadet, & experimento probatum asserit. Certè aliquando observavi, Nobilium virorum famulos in equis heros suos præeuntes, hujus herbam in pileis gestantes, ut perpetuò nimirum illam heri in conspectu haberent, &, si corriperentur eo vitio, ab illo liberarentur.

ERYNGIUM. CAP. XLVII.

PRÆTER vulgare Eryngium singulis notum, & in omnibus, quas adij Provincijs, frequenter obvium, observabam etiam peculiaria quædam alia genera, quorum Historiam hoc capite dabimus.

BICUBITALEM autem, vel ampliorem habet Primum altitudinem, caulem firmum, striatum, medullâ albâ plenum, ac veluti nodis distinctum, præsertim quâ parte eum amplectuntur latâ & membranaceâ sede folia, tres aut plures uncias longa, duas lata, viridia, venosa, in ambitu serrata, & aspera nonnihil, subamaro, acriusculóque gustu: quæ verò circa radicem nascuntur, longiora latioráque sunt, & oblongis pediculis innituntur: summus caulis in aliquot ramos divisus, breviora folia habet, eáque in profundas lacinias divisa, & mollibus spinis prædita: summæ deinde alæ in aliquot ramulos desinunt, echinata capitula ferentes, sphericæ ferè rotunditatis, in quibus multi cærulei flosculi albicantibus staminibus præditi, sub ipsis autem capitulis novem aut plura oblonga, angusta, aculeata foliola, stellæ instar expansa: ipsa porrò capitula cum summis ramulis, supremáque caulis parte, interdum vetustate cæruleum prorsus colorem adquirunt: radix in novellis plantis digiti crassitudinem & longitudinem æquat, aliquot fibris donata, foris subfusca, intus alba, carnosa, gustu dulcicula, perinde ac Eryngij marini radix: vetustate subinde grandescit, & in plures alias radices extuberat, singulis annis ex lateribus frequentiores caules proferens: aliquando tamen hoc in ista plantâ observabam, ut producto semine, subsequens hiems illam prorsus corrumperet, præsertim cultioribus locis. *1. Eryngium latifol. Pannonic.*

Frequens nascitur in pratis ad Danubium supra & infra Viennam sitis promiscuè cum Asparago, & in hortos illatum feliciter provenit. Floret Iunio & Iulio. *Natales.*

Simile planè in Silesiacis montibus sponte natum ad me mittebat Viennam Achilles Cromerus Medicus: nec huic fortè absimile quod Pena & Lobelius in Adversarijs describunt. Idem verò prorsus est cum eo quod Matthiolus planum nuncupat, ipsi primum demonstratum à C. V. Paulo Fabricio Medico & trium Cæss. Mathematico.

Eryngium Pannonicum latifol.

Eryngium pusillum planum Moutoni.

Varietas. Ejus autem florem variare, mihi testis est N. V. Ioannes à Hoghelande, qui anno M. D. XCII non modò scribebat, habere se plantam semine ipsi natam, cujus flores non cærulei, sed albi essent; caulis non purpurascens, sed ex viridi pallescens, verùm etiam caulis supremam partem aridam, & semen, eodem anno Francofurtum ad me mittebat.

II. Eryngium planũ Moutoni. ALIVD etiam est Eryngij (plani cognominati) genus, non à me quidem natali loco observatum, sed in exculto horto Ill. viri Ioannis de Brancion crescens conspectum, quod Ioannis Moutoni Tornacensis Pharmacopæi doctissimi, & in Stirpium cognitione exercitatissimi, munere acceperat.

ID autem humile erat, statim à radice in plures ramos divaricatum, teretes, rotundos, procumbentes, ad quorum singula veluti genicula nascebantur inordinata folia, extremo latiuscula, circa pediculum angustiora & crenata: quæ verò circa radicem, formâ quidem illis similia, sed ampliora, unciam lata, binas aut ampliùs longa, ex viridi pallescentis coloris: frequentes ex alis ramuli nascebantur, ad quorum singulos nodos foliola, & echinatá virentiáque capitula exoriebantur · florem observare non licuit, qui nondum se prodebat, cùm subsequentem Autumnum Viennam evocarer: radix satis crassa, & aliquot fibris donata: quin & procumbentes cauliculi plures, secundùm radicis caput, crassiusculas fibras agunt, quibus subinde sese firmant.

III. Eryngium pumilum Hispanic. TERTIVM genus quod in Hispanijs observabam, passim agro Salmanticensi in colliculis nascitur, palmi, nonnunquam pedis altitudine, caule gracili, multis ramis, ex adverso ut plurimum nascentibus, prædito: folia circa radicem in rotæ speciem humi sparguntur, majuscula, latiuscula, & molliora: at, quę in ipso caule sub alis nascuntur, multifida sunt, tenuia, in ambitu serrata & aculeata: ramulorum summitatibus globosa insident capitula, octo plerumque spinosorum foliorum ambitu stellæ instar circumvallata, ipsa etiam spinosa: flos & tota capitula cum suis foliolis ea ambientibus cærulei sunt coloris: succrescente plantâ, folia secundùm radicem in orbem nascéria marcescunt, deinde alia caulem ambientia exsiccantur & decidunt, ut raró plantam (cùm defloruit) cum folijs, præsertim inferioribus, reperire liceat: radix dura quidem & lignosa, sed quæ non vivax sit, & singulis annis semine maturo pereat, seminéque deciduo renascatur.

Natales. Post messes plerumque invenitur, quo commemoravi loco: nusquam alibi videre memini: semine quidem inde relato, natum est apud Belgas, sed serius flores protulit, qui nullum semen dederunt, deinde color ille cæruleus longe fuit remissior.

IIII. Eryngium montan. CETERVM Eryngij genus natum memini Ill. Viro Ioanni de Brancion, cujus hoc cap. mentionem

Eryngium pumilum Hispanic.

Eryngium marinum.

mentionem feci, ſemine è Gallia miſſo Eryngij montani nomine à Doctiſs. viro eodemq; Regis Galliæ Chirurgo peritiſſimo Nicolao Raſſio, quod nullâ in re differebat à vulgari & paſſim obvio, præterquam ſummorum ramorum & capitulorum colore, qui elegans cæruleus erat. radix etiam non minùs craſſa, longa, ſub terrâ ſe condens, & repens.

V. Eryngium marin.

QVOD verò maritimis locis naſcitur Eryngium, amplis & craſſis folijs, minimèm laciniosis, ſinuoſis tamen in ambitu, & ſpinoſis (niſi cùm novella ſunt) nō modò in calidiorum regionum, quales ſunt Hiſpania, Italia, Gallia Narbonenſis & ſimiles, ſed etiam frigidiorum & ad Septentrionem vergentium, ut ſunt Anglia, Belgium, Hollandia, atque aliæ ijs adhuc frigidiores, maritimis frequens ſponte naſcitur, & radice ſub terrâ vagatur.

Nomina.

ERYNGIVM porrò, Græcis ἠρύγγιον: Italis, *Iringo*. Gallis, *Panicaut*: Hiſpanis, *Cardo corredor*, quia caulis reſiccatus & abruptus, à vento impelli & provolvi ſolet, præſertim locis planis & apertis: Germanis Brachen diſtel/& Mann treu dicitur: vulgare vocant officinæ, Iringum: nonnulli Centumcapita.

Facultates.

DIOSCORIDI, radices Eryngij tuſæ, præciſis nervis, & vulneribus glutinandis illinuntur: decoctum, etiam nervorum affectibus prodeſt. Camerarius addit è tenellis Eryngij folijs aquam ſtillatitiam fieri, ijs apprimè utilem, qui morbi Gallici ulceribus laborant, ſi diutius quotidie eâ utantur in potu: Multas præterea alias facultates recenſet, quas ex ejus Plantarum Epitome petere licet. Memini autem C.V. Gulielmum Rondeletium, marini radices (quas potiſſimum uſurpandas cenſebat) ſaccharo conditas præſcribere ſolere, mulieribus frigidiore uteri intemperie laborantibus, ad juvandum conceptum, prius tamen purgato, ut decet, corpore, & reliquis neceſſarijs præmiſſis.

ALOE. CAP. XLVIII.

Aloë vulgaris.

VVLGAREM Aloën ſponte provenientem obſervare memini, in veteribus muris arcis Vlyſipponenſis, quà deſcenſus eſt ad proximum templum in declivi ſitum. Intelligebam etiam Valentiæ, in vicinæ Sagunti vetuſtis muris & macerijs abundanter provenire. De illâ tamen hic nō eſt nobis inſtitutus ſermo: verùm de Americanâ, cujus deſcriptionem ante multos annos in noſtris ad Aromatum hiſtoriam ſcholijs polliciti ſumus. Tametſi autem hîc non ſuo ordine reponi videatur, quòd, cùm craſſa admodum radice ſit, tuberoſis potiùs fuiſſet adijcienda. rigida tamen ejus facies, à vulgari Aloë planè diverſa facit, ut Aculeatarum claſſi eam accommodarim.

Aloë.

Aloë Americana.

Aloë Americana.

MVLTA sunt illi folia, humanam longitudinem attingentia, saturatè virentia quidem, sed quibus inspersus videatur ciner acei quidpiam coloris ut in Tuliparum quarundam foliis, lævia, circa infimam sedem trium aut quatuor digitorum transversorum crassitudine, quodammodo carinata, valde lata, mutuo se amplectentia, instar foliorum vulgaris Aloës aut Asphodeli, sensim in mucronem desinentia. qui nihil aliud est, quàm spina, fusca, crassa, unciam cum semisse interdum longa, & adeò firma, ut Americani pro subula uti solerent, & cuspidis ferreæ loco ad sua tela adaptarent: foliorum latera tenuiora sunt, & spinis ejusdem coloris aspera, sed brevioribus, latâ basi præditis, & deorsum incurvis ut in Rhamno tertio, interiore parte fibrosa sunt hæc folia. & succi plena, sed nô amari. Ex eorum medio caulem enasci intellexi (nullum enim vidi) brachiali crassitudine, & brevioris lanceæ altitudine: radix est crassa, longa, curva, veluti internodijs articulata, è quibus ad latera nascuntur alternis aliæ plantæ, ut in Arundinum nodis germina seu gemmæ sunt disposita.

Primùm mihi hanc plantam demonstrabat C.V.D. Ioannes Plaça medicus & professor in Valentinâ Hispaniæ Academiâ, primo ab urbe Valentiâ miliari, in cœnobio D. Virgini sacro, cui cognomen de IESV inditum, eodem quo Persea crescit hortulo: postea alijs etiam locis observabam: erutam autem, omnium maximâ radice conspiciebam in suburbano ornatissimi viri Petri Alemani civis Valentini, cujus hospitio exceptus eram, duorum videlicet cubitorum fermè longitudine, ad cujus latera circiter triginta pumilę plantę enatæ, ex quibus binas detractas in Belgicam deferebam; & unam quidem donabam Generoso Dn Carolo à Divo Audomaro, viro rei herbariæ, & omnium Naturæ miraculorum studiosissimo & peritissimo, quam secunda subsequens hiems corrupit: alteram verò Petro Coudebergo Pharmacopolæ doctissimo, Antuerpiæ ad Campanæ symbolum commoranti, quam diu in fictilibus conservavit: nam ex illâ hanc iconem exprimi curabam. Vivax est, multósque annos durat, radice multipliciter se propagans, cujus rei gratiâ, & propter spinarum rigiditatẽ sive asperitatem Indos seu Americanos, circa agros eam serere consuevisse, ad eos communiendum, & fures arcendum (ut apud nos sepibus spinosarum stirpium fieri solet) memoriæ proditum invenio. Nunc à multis alitur in fictilibus: adeò autem prolifica est, ut alternis annis (Viennæ agens) eximere cogerer, ad soboles detrahendum, non secus ac legitimæ Aloi, quæ etiam prolium valde ferax, sed circa radicis summum caput duntaxat.

Nomina.

VALENTINI *Fil y agulla* vocabant, id est, filum & acus, quia foliorum extremæ spinæ, acus:

næ, acus: fibræ autem interiores fili vicem præstent. Americani *Maguey* & *Metl* appellant: nonnihil, sic Hispani *Cardon*, ab aculeorum, ut opinor, frequentiâ.

FREQUENTI autem in usu fuisse apud Indos, refert Gomara ad calcem Mexicanæ historiæ, cujus verba, quia integram hujus plantæ historiam continent, latina facere, & hic adscribere volui.

METL, nonnullis *Maguey*, alijs *Cardon*, arbor est duorum hominum altitudine, aut majore assurgens, humanæ coxæ crassitudinem æquans, inferiore parte crassior & densior, deinde paulatim in pyramidalem formam desinens instar Cupressi: quadragena illi folia, regularum amplitudine propemodum, & eodem modo carinata, sede inferiore crassa, deinde in mucronem desinentia, lateribus tenuiora, crassâ autem spina mucronem occupante. Metl. Maguey.

Tantâ istic (videlicet circa Mexico) copiâ nascitur, quantâ apud nos vites: facit spicam, florem, & semen. Ex ea ignem struunt, ejus cineres parando lixivio idonei: truncus ligni vicem præbet, folia tegularum aut imbricum.

Cædere eam solent ante quàm nimium adolescat, ut radix in majorem crassitudinem excrescat: eâ enim excauatâ, quendam liquorem colligunt, qui serapij instar ilicò desudat: is levi decoctione mel fit: depuratione, saccharum: dilutione, acetum: & addito *Ocpatli* (radix ea est, quæ, à præstantiâ, vini medicina vocatur) vinum: illis quidem in usu, sed parum salubre: etenim valdè caput tentat, & inebriat: nullum autem cadaver, nulla impura sentina ita fœtet, ut illorum anhelitus qui eo vino inebriati fuerint. Ex hujus germinibus & tenellis folijs fit conserva. Foliorum prunis assatorum liquor, recentibus vulneribus aut ulceribus instillatus, brevi ea curat. Germinum & radicum succus, cum absinthij illius regionis succo, mixtus, viperarum morsibus utiliter instillatur. varijsque usus. Ocpatli.

Illius folijs paratur charta in usum vulgatem factitiorum & pictorum: ex ijs (lini videlicet aut cannabis modo paratis) fiunt alpergates [calcei genus Hispanis admodum familiare ex funiculis contextum] storiæ, chlamydes, cingula, capistra, & funes: denique cannabini fili vicem illis præbent. Horum foliorum cuspides seu spinæ, adeo firmæ sunt, ut illis acus aut fibulæ loco sint, fibræ autem fili vicem suppleant. Iisdem Sacerdotes illius regionis pungere & vulnerare se solent in sacrificijs, earum enim cuspis non infringitur, & quantum opus est penetrat, exiguo foramine facto. Non contemnenda sanè planta, quæ ad tam varios effectus hominibus utilis est. Hactenus Gomara.

ADDUNT quidam, Americanos veneream luem hujus plantę usu curare solitos hac ratione. Ejus fragmentum, in minutas partes sectum, deinde ollæ, canthari aquæ capaci impositum, trium horarum spatio decoquebant, ollâ prius luto obstructâ: decoctione factâ, ollam apud ægrum collocatam aperiebant, copiosus inde fumus exhalans, multum sudorem excitabat. Aut, Folium hujus plantæ prunis impositum assabant, cujus fumum æger excipiebat: sed adeo vehementes sudores hujus remedij usu excitabantur, & vires collabebantur, ut æger vix ferre posset, licet triduo duntaxat uteretur. ad veneream luem.

HUJUS plantę foliorum fibris, contextum à mei Hospitis sorore reticulum, mihi ostendebatur, cùm Valentiæ essem. Intelligebam etiam, indusia ex ijs parata, Hispali urbe Bæticæ & celebri Emporio, venalia inveniri.

CYNOGLOSSUM. CAP. XLIX.

VULGARE illud Cynoglossum, quod doctiores & in Stirpium cognitione egregiè exercitati non sine probabili ratione legitimum esse censent, ut quod ceteris notis satis convenientibus, multorum etiam sit annorum interdum, antè quàm caulem proferat, in omnibus quas percurri regionibus mihi fuit obvium. Id cùm à nemine eorum qui Stirpium historiam scripserunt, sit prætermissum: illius descriptionem à me expectare non est necesse. Tria autem alia genera observabam: quorum Primum natali loco crescens nunquam vidi, sed in quorûdam hortis semine natum duntaxat, quod ipse etiam sæpius in meo alui, atque nunc adhuc alo: Secundum, etiam in hortis natum: Tertium verò, frequenter sponte nascens conspexi. Singulorum historiam qua poterimus perspicuitate & facilitate, hoc capite dabimus. Cynoglossum vulgare.

PROFERT igitur Primum à summo radicis capite multa folia, longa, vulgaris folijs multò angustiora, venis aliquot secundû longitudinê excurrentibus prędita, ex viriditate canescentia: inter quæ nascitur caulis inæqualis, minimi digiti crassitudinê non attingens, per quem, inordinato situ, nascuntur folia, ijs quæ à radice prodeût breviora & angustiora, ipsum quodammodo amplectêtia, ex quorum alis circa summû caulem nascuntur ramuli, aliquot cavis flosculis, in quinq. lacinias per extremas oras divisis, onusti, vulgaris quidê floribus formâ similibus, sed minoribus, & dilutioris coloris, in quorû medio quinq. staminula saturè rubentia: singulis floribus succedunt, quemadmodum in vulgari, quatuor rugosa & aspera semina simul conjuncta (prominulo ex illorum medio stilo) vulgaris tamen seminibus minora, sed non minus quàm illa, vestibus attingentium inhærentia: radix est longa, singularis, candicans, crasso & succulento cortice obducta, summâ tamen cute subfuscâ, minimi digiti crassitudine, fractu contumax, raris tenuibus fibris per totam longitudinem prædita. 1. Cynoglossum Creticum 1.

Cynoglossum Creticum I.

Cynoglossum Creticum II.

Nobis primum hæc planta nata est in Belgicâ, semine ex Italiâ misso Cynoglossi Cretici nomine, deinde sponte deciduo conservata: Floret Maio, atque etiam Iunio, quo similiter mense maturescit semen.

II. Cynogloss. Cretic. II. SECVNDVM, primo anno, ex radice longâ, infra digiti minimi crassitudinem consistente, rarisque fibris per longitudinem sparsis præditâ, crassiusculóque cortice foris fusco amictâ, multa promit folia, palmum aut amplius longa, unciam lata, humi fusa, mollia & tenui brevíque lanugine tecta, nervo satis crasso illa per longitudinem æqualiter secante; inter quæ altero anno prodit caulis cubitalis aut amplior, striatus, firmus, rectus, molli lanugine obsitus, quē confuso ordine vestiunt folia jam dictis similia, sed quæ breviora fiunt, quo propius ad summum caulem accedunt, ex viridi pallescentia: summus caulis in multos graciles ramos dividitur summo fastigio Scorpiuri aut Heliotropij majoris instar inflexos, in quibus plurimi caliculi quinque lacinijs constantes, unde flores emergūt Primi floribus breviores, illis tamen ampliores, in quinque lacinias orbiculares divisi, candicantis initio coloris, sed multis tenuibus purpurascentibus venis (quæ vetustate in cæruleum colorem transeunt) ornati: defluentibus floribus, conspiciuntur in caliculis quatuor semina conjuncta, ut in Priore Cynoglosso Cretico, rugosa & aspera, è quorum medio prodit stilus.

Tota stirps ingrati odoris est: Iunio floret: ejus radicem vivacem nō esse arbitror, sed hieme, profluvium seminis insequente, corrumpi, & semine sponte deciduo renasci.

Hoc genus in suo horto alebat Francofurti ad Mœnum Ioannes Mylerus illius urbis Pharmacopœus, quod semine Cynoglossi Cretici nomine ad se misso natum asserebat.

III. Cynoglossum pumilum. INTRA pedalem altitudinem plerumque consistit Tertium, tametsi nonnūquam superet, cauliculus illi singularis, tenuis, firmus, rotundus, subhirtus, infernè purpurascens, supernè virescens; per quem sparsa sunt inæquali situ foliola uncialia, angusta, eminente dorso, molli lanugine tecta, colore ferè cineraceo, gustu aliquantulum excalfaciente: summi cauliculi in aliquot ramos dividuntur, qui, Scorpiuri modo contorti, flosculos ex foliorum adverso proferunt, Buglosso vulgari, aut Cynoglosso jam descripto similes, minores, cærulei coloris: quibus succedunt quaterna etiam simul juncta semina, in umbonem protuberantia, admodum echinata & aspera: radix longa, tenuis, raris fibris donata, quæ annum duntaxat superesse, & post semen maturum perire solet.

Natales. Crescit ad viarum & agrorū margines circa urbem Viennam, in nudis & salebrosis jugis huic urbi vicinis, plerisq; aridis Pannoniæ locis ad arvorū sublevatos margines, tum etiam Moraviæ, præsertim verò ad arcem urbis Brūnæ in eâ Provinciâ sitę. Floret Maio & Iunio.

AN VE-

Cynogloss. pumil. sive Austriac. alterum.

Lithospermum repens majus.

Echium vulgare.

AN verò hoc postremũ Cynoglossum, planta ea sit, quam Plinius Natur. Historiæ. lib. xxv. cap. VIII. scribit Cynoglosso similem & quæ ferat lappas minutas? cujúsq; radix ranis & serpentibus adversetur? *Planta Cynoglosso similis Plin.*

VVLGARE Cynoglossum appellant Itali, *Cinoglossa* & *Lengua canina*: Galli, *Langue de chien*: Hispani, *Lengua de perro*: Germani, Hundtszung: Belgæ, Ermeynehonds-tonghe. *Nomina.*

CYNOGLOSSI porrò folia, cũ suillo adipe veteri, canum morsibus, alopecijs, & ambustis medentur: alvum emollit decoctum herbæ, ex vino potum. *Facultates.*

ADMOOVM etiam frequens est in silvula ad Lachn primo ab urbe Viennâ miliari, & Viennensis saltus aliorúmq; montiũ urbi vicinorum radices, inter frutices Lithospermũ illud majus vulgo nuncupatum, cujus sarmenta humi fusa subinde fibras agunt, & mirè se propagant. *Lithospermum majus.*

NEC minus frequens varijs Pannoniæ, & Austriæ locis, aliud illud Lithospermi genus legitimum, semine cãdido, cujus in officinis usus est. *Lithospermum legit.*

ECHIVM. CAP. L.

VARIA, præter vulgare subcæruleo flore, quod Viennensi agro & vicinis locis frequentissimum, etiam variante in subcinereum, vel omnino album colorem flore, interdum reperitur, nascuntur in Austriâ Echij genera, eaque elegantia. *Echium vulgare.*

PRIMVM

Echium pullo flore.

Echium rubro flore.

I. *Echium pullo flore.* PRIMVM pedalem habet caulem, ſtriatum, villoſum, folijs Echij, aut Bugloſſi ſilveſtris, molli lanugine præditis, & inæquali ſitu ipſum ambientibus ornatum, ſuperiore parte in multas alas diviſum, quę deinde in breves ramulos ſeſe findentęs, multis floſculis concavis, extremâ parte in quinque crenulas diviſis, coloreq; ex atro purpuraſcente præditis, onuſtę ſunt, qui è vaſculis molli lanugine hirſutis & inter folia latentibus prodeunt: ſemen ut in hujuſmodi generis plantis, viperino capiti ſimile: radix oblõga, minimi digiti craſſitudinem interdum æquat, foris fuſca, paucisq; tenuibus fibris prædita, capite, unde caulis prodit, extuberante, & præcedentis anni caulis veſtigia ſervante: præmanſa folia, nullum initio manifeſtum ſaporem peculiarem præbent: ſed poſtea nonnihil acrimoniæ habere videntur.

Natales. Creſcit multis locis Viennæ vicinis, totâ etiam inferiore Auſtriâ, & Pannoniæ parte ſiccioribus pratis, & gramineis locis ad collium radices, atque in ipſis collibus nudis, & tenui duntaxat gramine obſitis. Floret Maio.

II. *Echium rubro flore.* OBLONGA & anguſta habet Alterum folia, villoſa, vulgaris Echij folijs ferè ſimilia, paulò tamen latiora, humi ſtrata: caulem modò pedalem, aliquando cubitalem, firmum, ſtriatum, lanuginoſum, maculisq; purpureis conſperſum, quem incõdito ordine multa ambiũt folia, infernis breviora & anguſtiora, non minùs tamẽ hirſuta: ſummum caulem exornant multi breves ramuli in ſe veluti convoluti, atque Scorpiuri inſtar inflexi, pleni florum vulgaris Echij floribus ſimilium, ſed colore rubro eleganti præditorum, qui proximè caulem primum aperiri incipiunt: excuſſo flore, ſemen, ut in alijs Echij generibus, apparet in caliculis nigrum, viperino capiti ſimile, ſed minus: radix ſatis longa, dura, & lignoſa, nigro cortice tecta, ſummo capite multos interdum caules promens, ſed maximâ ex parte duntaxat unicum.

Natales. Abundè admodum, ſiccis pratis ſupra & infra Sopronium Vngariæ urbem, nuſquam verò alibi, hanc plantam obſervabam Maio florentem, nunc ſaturatè rubentem, modò dilutiore colore præditam.

BINA porrò alia Echij genera, Cretico ſemine, quod mittebam, nata, creverunt Ioanni ab Hogelande anno M.D.XCIII.

III. *Echium Creticum I.* AMPLA, initio habuiſſe, dicebat Primum folia, mediæ, inter plantaginem & bugloſſum ſubſtantiæ, humi ſtrata, inter quę naſcebantur caules rotundi, ſcabri & aſperi, frequentibus alis donati, quos ambiebãt inordinata folia, minora, hirta, extremi rami circumvolvebantur & inflectebantur, Echij & aliarum Anchuſarum inſtar, geſtabantq; caliculos quinque foliolis anguſtis & hirtis conſtantes, ex quibus cavi flores, Echij floribus non diſſimiles prodibant,

dibant, coloris rubri diluti elegantis, in quinque lacinias summis oris divisi (quos successu temporis, purpurascentem colorem contrahere, observabar) è quorum umbilico exilibant staminula ex rubro purpurascentia, apicibus pallidis, & medius gracilis stilus, exalbidus, & bifurcus: flori successit semen, echij semini non dissimile. Flores dedit Iulio & sequentibus mensibus.

CAVLES Alteri magis scabri erant, quàm Priori, rotundi, parvis maculis rubris distincti, Serpentariæ ferè ritu: folia promebar quarernas aut quinas penè uncias longa, unam lata, pallidioribus maculis aspersa: flores extremis ramis nascebantur egregiè rubentes, nativam rubedinem, etiam adulti retinentes, è quorum umbilico majora duo staminula prodibant, & tria minora, quorum tertium, reliquis minus, omnia autem apicibus albis prædita. Florere incipiebat sub extremum Iulium. IIII. *Echium Creticum II.*

Accipiebam autem semina, ex quibus hæ plantæ natæ, non Echij appellatione, sed Anchusæ, cujus semen è Cretâ allatum esset: cùm verò Echium magis referant, quàm Anchusam, ad Echij caput reijciendas has plantas esse duxi.

GRÆCIS hæc planta ἔχιον; Latinis, echion; Italis, *Buglosia salvatica*: Gallis, *Buglosse sauvage, ou Herbe aux viperes*: Hispanis, *Lengua de buey, salvage, y Yerva de las bivoras*: Germanis, wild Ochsenzung: Belgis, wilde Ossen-tonghe. *Nomina.*

ECHII radix, teste Dioscoride, percussis à serpentibus, non modò ex vino pota, prodest, sed eos qui ante biberint, feriri non patitur: Folia & semen, similes habent facultates. *Facultates.*

ANCHVSA. CAP. XI.

DIOSCORIDES & Plinius tria Anchusæ genera describunt, quorum Alterum genus, illis Onochiles dictum, mihi duntaxat cognitum esse, ingenuè fateor: id autem cùm in Galliâ Narbonensi frequenter legere memini, tum plerisque Hispaniæ & Lusitaniæ locis observare. Sed cùm ab alijs hujus ævi De re herbariâ scriptoribus ejus icon sit exhibita, & historia tradita, ad eos Lectores ablegabimus. *Anchusæ genera tria veteribus prodita.*

Anchusa exalbido flore.

ALIVD verò genus observabam, cui numerosa folia, palmaris longitudinis, valde angusta, & pungente lanugine hirsuta: è quorum medio caulis assurgit secundo anno (primo enim ἄκαυλος est) pedalis, interdum etiã cubitalis; crassiusculus, firmus, hirtus, in multos ramos divisus, in quibus breviora multò, hispidaq; folia: extremis ramis prodeunt, è vaginulis hirsutis & asperis, flores Symphiti majoris floribus quodammodo similes, albi, aut ex albo nonnihil pallescẽtes, sive ὠχρόλευκοι, in angulos quinque divisi, quibus discussis, semen in vaginulis conspicitur viperino capiti aut Echij semini simile: radix minimi digiti crassitudinem æquat, nigráq; cute tecta est, qua sublatâ, omnino rubet, & elegantissimo colore inficit: adeò autem carnosa est, ut radicum Buglossi vulgaris instar condiri possit, dulcis tamen & insipida. *Anchusa exalbido flore.*

Nascitur arido & salebroso solo, ut in mõte Badensibus thermis imminente & à lijs vicinis, apud Carnuntũ præterea, Pannoniæ olim amplissimam urbem, nunc autem vile oppidulum, Petronella vocatum, maximâ copiâ, tum plerisque alijs Pannoniæ, Austriæq; siccis & aridis locis. Florer Maio, & semen Iunio profert; deinde perire arbitror, ut Echij genera. *Natales.*

GRÆCI porrò Anchusam Latinis dictam ἄγχουσα καὶ κάλυκα & ὀνόκλειαν appellant, Secundum genus Dioscorides ἀλκιβιάδιον ἢ ὀνοχειλὲς quibusdam dici scribit. Nullum nomen vulgare novi, nisi quod Secundum genus, nõnullis Hispaniæ locis, *Argamula* vocatur. *Nomina.*

PRIORI generi radicem adstringentem tribuit Dioscorides: ad ambusta, & vetera ulcera, ex oleo & cerâ, efficacem esse ait: igni sacro cum polentâ mederi: lepris & vitiliginibus illini ex aceto, partus extrahere, vulvæ inditam: ejus decoctũ renum vitijs, lieni, & bile suffusis da- *Facultates.*

fuſis dari,&,ſi febris ſit; ex aquâ mulsâ: folia alvum ſiſtere in vino pota. Radice pigmentarios uti ad unguentoru m ſpiſſamenta. Similes ferè facultates tribuit etiam illi Plinius. Secundum autem genus vim habere quæ contra virus reliquorum ſerpentum, præſertim autem viperarum auxilietur; ſive cibo, ſive potu, ſive alligatu. Veriſimile autem eſt ſimilibus huic ſecundo generi facultatibus pollere, quam hoc capite deſcribo Anchuſam.

Cùm Granatæ eſſem, venales conſpiciebam pyxidulas unguento plenas ex Anchuſæ, quæ in eâ Provinciâ frequens naſcitur, radice rubrâ parato, ad fucandam faciem (quod iſtic uſitatum eſt) idoneo.

Anchuſa lignoſa. CETERVM, non ineptè ad Anchuſæ genera forſan referri poſſit quædam planta, aridis locis circa frutices & dumeta naſcens, in Luſitaniâ à me obſervata. Tres verò aut quatuor ab unâ radice producebat virgas, pedem altas, tenues, duras, & lignoſas, quas ambiebant frequentia folia, Anchuſæ folijs ſimilia, nigricantia ſupernâ parte & hirſuta: ſummis virgis, quæ Scorpiuri inſtar incurvantur, innaſcuntur oblongi flores, Anchuſæ floribus ſimiles, intensè cærulei, aſpectu pulcherrimi: radix dura eſt, lignoſa, detractâ ſummâ cute nigricante rubeſcens; temperati guſtus. Florebat iſtic Ianuario inter Scintiy arcem Regiam & ſcopulum cui nomen *Noſtra Señora de la peña*, ad cujus radices frequentior. Ab incolis *Tomarguera* nuncupabatur. *Tomarguera.*

Non abſimilis ei videtur quam Doctiſſimus Lobelius Anchuſam lignoſiorem anguſtifolium appellat, niſi fortè eadem ſit.

SYMPHITVM TVBEROSVM. CAP. LIII.

Symphitum tuberoſum majus.

Symphitum tuberoſum minus.

Symphitum tuberoſa radice. ANGVLOSVM & quodammodo pentagonum habet caulem, rariſſimè pedalem altitudinem ſuperantem, ſucci plenum, per quem rariora, quàm in Symphito majore, ſparſa ſunt folia, illiſq; minora, teneriora & minus aſpera, inſipido ferè guſtu: flores in ſummis ramis pallidos, oblongos, Symphiti majoris floribus forma ſimiles, cócavos, inodoros, extimâ parte in quinque crenas diviſos, quinque ſtaminibus in medio flore, veluti in umbonem tendentibus, protuberáte in medio ſtilo: caliculos deir de majoris Symphiti inſtar, in quibus ſemen, Echij ſemine non diſpar: radicem longam, ramoſam, teneram & fragilem, minimi digiti craſſitudine, ſubinde in tubera excreſcentem, exiguis fibris capillatam: pediculi, calices, caules anguloſi, & folia hirſuta ſunt.

Natales. Invenitur in omnibus Pannoniæ & Auſtriæ ſilvis, umbroſo loco, præſertim verò ſub fruticibus;

ticibus: reperiebam etiam in Pannoniâ interamni, ultra Dravum flumen, in Grebén arcis sæpiùs memoratæ montanis. Primùm verò innotuerat Belgicæ incolis anno M. D. LXVIII. planta ipsa virére Machliniam ad nos missa à C. V. Alphonso Pancio Ferrariési Professore.

EIVS historiam & iconem minimè dedissem, nisi aut minus diligenter ab alijs descripta fuisset historia, aut icon non satis scitè expressa: tametsi & in eâ quam exprimi jussi, pictor oscitantiæ merito accusari possit. Nam radicem nimis tenuem illi dedit, & rubera omisit: utramque tamen hic subjecimus.

De facultatibus, nescio an quispiam periculum fecerit: verisimile autem est, ijsdem pollere, quibus Symphitum majus.

CERINTHE QVORVNDAM. CAP. LIII.

HVIVS stirpis, quatuor inveniuntur genera, forsitan etiam plura, tria observabam, quartum ab amico accipiebam. Nos singula ordine describemus.

Cerinthe quorundam major versicol. flo.

Cerinthe quorund. major flavo flo.

QVATVOR aut quinque ramos sive caules habet Primum, à summo radicis capite prodeuntes, rotundos, succulentos, interdum cubitales, quos amplectuntur numerosa folia, oblonga, circa pediculum latiora, mucrone obtuso, colore ex viridi ad cæruleum quasi tendente, candidis maculis aspersa, nonnihil villosa: è foliorum sinu nascuntur alij ramuli, Heliotropij majoris ramulorum instar sese intorquentes, pleni florum secundùm ramulorum longitudinem dispositorum, longiusculorum, concavorum, à medio in extimam partem, flavorum, alterâ, quâ caliculis inhærent, ex rubro purpureorum, quibus apes valde delectantur: his decidentibus bina plerumque in eodem caliculo semina conspiciuntur, nigra, Ervi magnitudine, seminis Echij, aut Ciceris arietini forma: radix alba, oblonga, & satis crassa est, an verò perennis, ubi sponte nascentem observabam, ignoro. *I. Cerinthe quorundam major versicolore flore.*

Crescit autem nonnullis Lusitaniæ locis, sed copiosè per totam Bæticam. Floret novo Vere & Martio. Apud Belgas in hortis sata multo serius, videlicet sub æstatis finem, & subinde floribus scatet in hiemé usque, tum perit, & deciduo semine singulis annis renascitur. *Natales.*

ILLI non absimile est Alterum genus, habet enim medium caulem surrectum, & frequentes ramos, à summo radicis capite prodeuntes, & humi fusos, quos, uti & caulem amplectuntur alternis, folia qualia in superiore, non adeò tamen ampla circa pediculum, sed perinde maculis albis infecta, & veluti tenellis spinis obsita, atque mollibus villis in ambitu prædita: caulis in aliquot ramulos supernè dividitur, è foliorum sinu prodeuntes, qui extimâ parte *II. Cerinthe quorundam flavo flore.*

mâ parte nutant, & è singulis foliorum alis flores proferunt priori formâ & magnitudine pares, sed omnino flavos, semen præcedenti simile: radix crassiuscula, alba, æqualis cum superiore longitudinis, frequentioribus tamen fibris donata, quam subsequenos etiam hiems corrumpere solet in Belgicis hortis.

Natales. Sponte nascentem observabam Valentino Regno, & florentem Martio, atque Aprilis initio. Semine tamen ex Italiâ misso nata in Belgicis hortis, non nisi Iuio & Iulio, atque etiam seriùs florebat, & subinde in hiemem usque.

III. TERTIVM genus neque sponte nascens, neque in hortis cultum conspexi: sed honestissimus & in stirpium cognitione versatissimus, Iacobus Plateau Tornacensis civis, in cujus horto cultissimo crevit, iconem misit, additis notis, ex quibus, hanc descriptionem concinnabam.

Cerinthe major quorund. flo. ex rubro purpurasc. IN bipedalem, aut tripedalem, ut plurimum, assurgunt altitudinem caules, sive rami, statim ab radice divisi, quos ambiunt etiam alternis folia, jam descriptis paulò minora, ex viridi & cæruleo quasi commixti coloris, supernè maculis etiam albis conspersa: supremi rami nutant, floresque singulos inter folia proferunt in calicibus purpurascentibus saturis, ex rubro purpureos, quibus aspersa videatur quædam albedo, longos, cavos instar præcedentium: quibus deciduis, semen in caliculis nigrum, Borraginis semini formâ simile: radix similiter alba, brevior tamen & minus fibrosa, quàm præcedentium.

Seritur, teste qui ad me iconem mittebat, Februario, Martio, Aprili, pro aëris verni temperie: humido solo delectatur, propterea, cùm æstivi dies incipiunt, & arescit solum, crebris rigationibus indiget ut augmentum sumat: nam ut plurimum Autumno duntaxat flores profert, cùm videlicet de cælo crebri imbres cadere incipiunt. Annua est.

Cerinthe quorundam minor flavo flo.

IIII. Cerinthe quorundam minor flavo flo. GRACILIOREM modò descriptis, habet Quartum genus caulem, cubitalem, aut ampliorem, rotundum, in plures ramos divisum: folia etiam alternis per caulem sparsa, minora quàm Tertij, & angustiora, albis similiter maculis conspersa: summi rami inflectuntur & nutant, frequentibus folijs magis mucronatis tecti, è quorũ alis singulares propendent flores suis caliculis inhærentes, superioribus longè minores, extremis oris denticulati, prorsus flavi: quibus deciduis, semen in caliculis continetur nigrum, altero minus, formâ tamen non dispari: radix etiam alba, & aliquot fibris prædita, non tamen vivax.

Natales. Alebatur etiam in Belgicis hortis, quando Viennam evocatus sum: nec ante sponte nascentem hanc plantam conspexeram, quàm in Austriam venirem, in cujus agris atque etiam Stiriæ copiosè crescit, interdum etiam hieme in suâ viriditate permanens.

Nomina. DE hujus nomenclaturâ, variæ sunt inter Neotericos sententiæ: Nam alij Cerinthen esse volunt, eâ ratione, ni fallor, ducti, quòd apibus grata sit, & id de Cerinthe testatur Virgilius in Georgicis, tum Plinius lib. XXI. cap. XII. Vulgus herbariorũ Memitham magno errore vocavit: Memitha enim Arabum nihil aliud est quàm Glaucium Græcorum. Nec desunt qui Maru, sive Almaru Avicennæ lib. II. cap. II. descriptum putent, præsertim quartum ejus genus, quo nomine etiam Secundi semen aliquando ad nos missum ex Italiâ. Sed, meâ sententiâ, nihil eo loco videtur Avicenna describere, quàm vulgare nostrum Buglossum, aut Borraginem, quibus hanc stirpem, cujus genera descripsi, temperamento proximam existimo.

PVLMONARIA. CAP. LIIII.

I. Pulmonaria maculosis fol. QVÆ Pulmonaria vulgo nuncupatur, & folia candicantibus maculis notata habet, copiosè multis Pannoniæ & Austriæ silvis spõte nascitur, cùm inter Krumpach & Gleisfefeld, tum in Viennensis Leytanique saltus varijs locis: hujus florem niveo colore

Varietas. variantem aliquando conspicere memini. De eâ autem, quandoquidem ab alijs descripta est, sermonem

Pulmonaria vulgaris maculoso fol.

Pulmonaria III. Austriaca.

monem instituere non est animus: sed de alijs aliquot generibus, quæ ante quàm in Austriam pervenirem, mihi conspecta non fuête.

PRIMVM igitur quod observabam genus, sed inter Pulmonarias Secundum, ex radice nigrâ, minimi digiti crassitudinē fermè æquante, obliquâ, & multis crassioribus fibris, quales sunt vulgaris fibræ, donatâ, plura fert capita, è quibus prodeunt folia longis pediculis innixa, vulgaris folijs non valde dissimilia, minus tamen ampla, asperâ etiam lanugine tecta, sed, quod magnum discrimen facit, nullis albicantibus maculis supernè infecta, prorsus viridia, infernè autem dilutiora: deinde caules pedales, angulosos, folijs angustioribus, nō minùs tamen villosis, inæquali situ inhærentibus præditos, qui summo fastigio in breves ramulos dividuntur, sustinentes cavos calices in quinque lacinias divisos, è quibus emergunt flores longiusculi, cavi, oris in quinque crenas divisis, coloris initio rubescentis, postea ad cæruleum tendentis, perinde atque Pulmonariæ vulgaris flores: illis cadentibus, apparent in loculis vetustate jam laxioribus, semina caput viperinum referētia, maturitate nigra: radix vivax est, & singulis annis augescit, non minùs quàm Pulmonariæ maculosæ radix. II. Pulmonaria fo. in non maculoso.

Nascitur in Viennensi saltu mixtim cum vulgari, & multis alijs Germaniæ locis: in silvis etiam Francofurto vicinis frequens. Floret Aprili, semen extremo Maio maturum est. Natales.

EXILIT Tertium novo vere, florúmque congestorum thyrsum ferè ante folia promit, quæ sunt angusta & villis obsita, Buglossi silvestris, Echiive, aut Anchusę folijs non absimilia, molliora tamen, neque tam aspero villo hirsuta, nullo pediculo prædita, sed medium caulem amplectentia, qui paulatim succrescens, angulosus & hispidus, interdum nonnihil purpurascens, in pedalem tandem altitudinem excrescit, in cujus fastigio multi pentagoni caliculi, in quinque purpurascentes lacinias divisi, & subhirsuti nascuntur, continentes oblongos, concavos flores, Buglossi hortensis, aut Pulmonariæ vulgaris floribus formâ similes, qui per oras in quinque orbiculares ferè lacinias divisi, colore, ante quàm aperiantur, ex purpurâ rubente, deinde, quando explicati sunt, cæruleo adeò eleganti nitent, ut Gentianellæ vernæ floris venustatem, si non superare, attamen proximè æmulari videantur, odore autem nullo grati: ij maturi decidunt integri, quemadmodum Buglossi hortensis & similium flores, atque caliculam inanem cum stilo, & quatuor seminum rudimēto relinquunt, quod maturitate nigrum evadit, Echij aut Buglossi vulgaris semini respondens. Adnascuntur deinde secundùm caulis pedem, alia hirsuta folia, angusta, palmaris aut amplioris longitudinis, Echij aut Anchusæ folijs lariora, molliorâque, inter quæ (licet sicca sint) subsequente vere prodit caulis suis venustis floribus onustus: radix crassis carnosisq; fibris præ- III. Pulmonaria angustif. l. caeruleo flo.

 dita est,

Pulmonaria v. Pannonica.

Natales.

IIII. Pulmonaria rubro flore.

V. Pulmonaria initio cæruleo flore.

Natales.

Nomina.

dita est, ut Pulmonaria prima maculoso folio, initio candicantibus, deinde vetustate foris nigricantibus, dulci sapore.

Nascitur passim per Pannoniã & Austriam inferiorem, in montanis & cæduis silvis, & diutissimè floret.

INVENITVR & quibusdam Pannoniæ locis, Quartum quoddam genus, jam descripto ferè simile, nisi crassiorem, majoremq; caulem, & latiora folia haberet, flores similiter, nõ, ut illud, cæruleos, sed pulcherrimè rubentes: alioqui & radice & temperamento conveniunt.

EST præterea & Quintum genus, forma & amplitudine Quarto respondens, cujus flores initio rubent, ut in Tertio genere, deinde cæruleum colorem saturatiorem contrahunt.

Crescunt postrema hæc duo genera ad cæduarum silvarum margines, umbrosis locis, & eodem cum tertio tempore florent.

Quo nomine dicta fuerit Veteribus hæc Planta, me ignorare, ingenuè fateor; ad Buglossi tamen genera referri posse arbitror. Recentiores Pulmonariam appellarunt, quia nimirum Pulmonum vitijs auxiliari credatur. Italis *Polmonaria* dicitur, Germanis Lungenkraut/ Fleckenkraut/ klein Walwurtz: Gallis, *Herbe aux polmons*: Belgis, Longerkruydt: maculosa autem, Onser vrowen melck kruydt.

Pulmonaria Gallorum Hieracij facie.

CVM Lutetiæ vivebam, mihi pro Pulmonaria demõstrabatur (folia enim albis maculis conspersa habebat) Hieracij quoddam genus, in Vivario illo Madritiano, ad silvulæ ingressum, quà iter in arcem. Noster Lobelius iconem dedit, Pulmonariæ Gallorum Hieracij facie appellatione: sed maculas in folijs non expressit pictor.

Trachelium vulgare.

TRACHELION & RAPVNCVLVS ALPIN.

CAP. LV.

Trachelij & Rapunculi varia genera.

Cervicaria.

Cervicaria sphærocephales.

Rapunculus alopecuroides.

TRACHELII & Rapunculi varia in Pannoniâ, Austriâ, viciniisque regionibus sponte nascuntur genera. Nam nullæ montosæ sunt silvæ, quæ Trachelium illud urticę folijs, quod nonnulli Cervicariam, alij Vvulariam appellant, subcæruleo flore non alant: sublimiora juga, ut Sneberg & alia similia, idem quod albo flore est: aliud præterea genus, mollioribus folijs, oblongâ minorũ florum, in anteriorem partem vergentiũ & spectantium spicâ, cujus radix alioqui crassa & instar præcedentis edulis, tenuibus fibris mirè serpit, & novas plantas subinde generat; cujus rei causa, illis qui selectiores flores & coronarias stirpes duntaxat colunt, satis exosa: genus item illud floribus summo caulis & ramorum fastigio confertim & quasi pilæ instar in orbem nascentibus, cujus etiam secundum genus est paulò minus, flores singulares per caulẽ sparsos habens, præter sphæras illas summo caulis fastigio innascentes: & omnibus propè silvis familiares rapunculos latioribus inferioribus folijs, quæ per caules graciles sparsa, angustioribus, spicâ longiore aut breviore florum, coloris vel albi, vel vio-

Trachelium minus.

Rapunculus alopecuroides longiore spica.

Campanula Persicæ folio.

vel violacei elegantis & saturi: tum rapunculos vulgares, cum Campanulâ illâ, mali Persicæ folio quibusdam cognominatâ, quam C.V. Matthiolus Phyteuma esse censet, nunc cæruleum, modò album florem proferentem.

Campanula Persicæ folia.

OMNIUM porrò illarum stirpium historiam hoc capite dare nô est animus: quemadmodum neque Trachelij illius, Belgis majoris appellatione cogniti, neque Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, quæ ut plurimum violacei coloris flores gestat, sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnûquam cineracei coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim, vel radiatim commixtos; neq; Campanulæ illius majoris lactescentis dictæ, quá Pyramidalem nonnulli appellant, cujus folia & ipse etiá lacteus succus virus olent, & radicis fragmentis facilè pangitur, quas quidem tres sponte nascentes nunquam observavi, sed in hortis cultas duntaxat côspexi: sunt enim ab alijs aut jam descriptæ, aut illarum icones exhibitæ. Sed eas tantum stirpes describere statuimus, quas ab alijs proditas non arbitramut. Ante quàm tamê earum descriptionem adgrediar, non abs re futurum existimavi, si jam dictarum aliquot icones initio hujus capitis insereteem.

Trachelium majus Belg. Viola Mariana cujus magna varietas.

Campanula lactescens Pyramidalis.

1. *Trachelium Pumilum alpinum.*

PRIOR autem earum quarum mihi tradenda est historia, dodrantalis est plantula, cauliculo striato, in plures ramulos diviso, quorum singuli sustinent florem satis magnû, cavum, campanulæ instar efformatum, in quinque angulos desinentem, quemadmodum vulgaris Trachelij, aut Campanulæ vulgo dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus succedunt capitula sa-

Trachelium majus Belgarum.

Viola Mariana quorundam.

Campanula lactescens fœtidior.

tula satis magna, trigona, nutantia, seu deorsum spectantia, quæ continent semen vulgaris trachelij semini nō dispar, sed minus & exalbidum: folia quæ per cauliculum sparsa sunt, latiusculâ basi eum amplectuntur, & in oblōgum mucronem desinunt: quę verò summâ tellure stirpi inhærent, latiuscula sunt, & longiore pediculo innixa: radix pro plantæ exilitate satis magna, candicans, supernâ parte in plura capita extuberans; & quibusdam fibris hirsuta. Tota planta lanugine pubescit, lacteóque succo abundat.

Natales. Nascitur in Sneberg, aliarúmque vicinarum Alpium jugis. Flores profert Iulio.

II. Trachelium Bogonadie. MVLTA habet Altera folia, angusta, hirsutaque, Echij folijs ferè similia; inter quæ exoritur pedalis caulis, firmus, minimi interdum digiti crassitudine, striatus, & multis angustis, oblongis, hirsutisque folijs septus: à cujus medio ad summum, thyrsus, seu potius florum inter foliola latentium pulcherrimo ordine dispositorum, Trachelij aut Rapunculi floribus similium, sed minorum, pallescentisq; coloris, crassa spica nascitur: evanescentes flores in capitula transeunt, exile subflavumq; semen continentia: radix crassa est, digiti amplitudine, rugoso cortice recta, candicans, & aliquot crassioribus fibris donata. Tota planta lacteo succo turget.

Natales. Oritur in Sneberg & alijs vicinis jugis: observabam etiam in ascensu Neuberg ad silvulam quæ in editiore tumulo est supra cœnobium: sed anno MDLXXXV. maximâ copiâ in amplo quodam montano prato, Die Gans appellato, quâ è

Niveo

Niveo mõte descensus est in Rehenaw, Abbatis Neubergẽsis arcem. Floret Iunio & Iulio.

Videtur eam postea exhibuisse Dalechampius sub Echij montani appellatione: Verum quidem est, ejus folia ad Echij foliorum similitudinem proximè accedere, sed semen exile Rapunculorum semini pænè respondens, floris forma, radix lacteo succo abundans, & quæ trachelij radicum instar mandi potest, refragantur.

TRACHELII porrò aliud genus elegans observabat N.V. Fab. Col. in D. Virg. monte natum, Tragopogi folijs. *Trachelion Tragopogo folijs.*

Campanula minor alpina rotundioribus imis folijs.

ALVNT etiam summa illa juga, præsertim in rupibus & præcipitijs, Campanulæ vel Rapunculi genus, cujus radicales fibræ valde serpunt, & vicina loca occupant, subinde germinantes, & novas stirpes procreantes: habent illę initio orbiculata ferè folia, deinde statim alia angusta confertim nascentia, Caryophyllei secundo loco suprà descripti folijs adeo similia, ut incautos plerumque fallat, qui interdum cum suo cespite eruunt, Caryophyllæum collegisse existimantes. Emergit deinde ex horum medio gracilis cauliculus, in multos tenues ramulos divisus, oblongioribus foliolis, nullo servato ordine nascentibus, septus, flosculos è singulis ramulis dependentes proferens Campanulæ, sivę Rapunculi vulgaris floribus formâ similes, vel eleganti cæruleo colore præditos, vel saturato purpuræ colore, sive violaceo nitentes, vel dilutiore purpureo colore & quasi cineraceo conspicuos, interdum etiam niveos: capitula deinde Rapunculi vulgaris capitibus similia, aut potius illi Campanulæ minori quæ cùm in Belgicâ, tum plerisque Germaniæ locis, ad agrorum sub fruticibus, aut silvularum margines, secundum profundiores & convexas vias, in vmbrâ provenit. Floret Iulio, interdum etiam Augusto. Tota etiam lactescit. *Campanula minor alpina* *floris varietas.*

CETERVM, descripto hoc capite, ex Italicâ suâ peregrinatione rediens Gulielmus de Mera, Medicus, mihi Francofurti communicabat duo Rapunculi genera elegantia, quæ in itinere observaverat: eorum historiam, quoniam commodè suo loco reponere non licebat, ad capitis calcem addere volui.

CVBITALI Primus assurgebat altitudine, caule satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodo, supernâ viridi, cui inhærebant aliquot folia, quatuor uncias longa, in ambitu serrata, dodrantali pediculo innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, unciam aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quæ verò medio cauli, & summæ ejus parti inhærebant, longè erant angustiora, & breviore petiolo fulta, non minus tamen longa: summum caulis fastigium desinebat in brevem & quasi orbicularem florum spicam, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant caliculi pentagoni: radicem non adferebat, qui in itinere observabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera. *Rapunculus A.pecuroides orbiculari panicula spica.*

ALIVO quod adferebat genus, nunquam ante mihi conspectum, abruptum similiter erat, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem id excreverat altitudinem, vel etiam breviorem: plura, quàm Primum, habebat folia, breviore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valde forma respondebant, erant enim, ut illa, in ambitu dentata, sed minora: summo cauli, innitebatur veluti umbella, longiusculorum caliculorum striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus flos, coloris mihi non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque ullus, in totâ plantæ umbellâ, restabat, ex quo conjecturam facere possem. *Rapunculus Sonchi folio.*

Ceterum rapunculos, Fabius Columna, in doctissimâ illâ suâ Plantarum Historiâ, Erinum Nicandri, & Dioscoridis esse suspicatur.

CORIS QVORVNDAM. CAP. LVI.

Coris Gallorum & Hispanorum.

MVLTIS fruticat ramulis palmaribus ut plurimum, interdum dodrantalibus, firmis, rotundis, purpurascentibus, qui densis foliis stipantur Ericæ (majoris scilicet) crassiusculis, succulentis, amariusculis, serie quadam interdum dispositis, aliquando autem inordinatis & incóditis: spicæ aut capitula extremis ramulis inhærent, ex innumeris caliculis in quinque mucrones divisis, & totidem maculis nigris, in singulas divisiones impressis, cóstantia, è quibus flos emicat non inodorus, purpureus, aut ex purpurâ cæruleus, elegantissimi & quasi immarcessibilis coloris, quatuor foliolis bifidis cóstans, quorum duo superiora reliquis majora sunt: semen deinde in caliculis nonnihil pungentibus continetur rotundum, nigricans: radix crassa est, pro plantæ proportione, palmaris longitudinis, foris rubra, ut qua interdum linei panni etiam infici possint.

Natales.

Floret Maio mẽse, nonnunquam etiã Martio, siccis quibusdam circa Salmanticam & Mompellium locis, maritimis item Valentiæ & Galliæ Narbonẽsis, ubi tota major, crassior & succulentior nascitur, ut ferè solent omnes maritimæ stirpes, si cum eis, quæ macro & arido solo proveniunt, comparentur.

Nomina.

HANC Mompelliani meo tempore Corin vocabant, eámq; esse existimabant quã Græci *χόριν ϗ ὑπέρικον* appellant, cujus sanè descriptioni multis notis respondere videtur: Dioscorides enim, Cori folia Ericę tribuit; Plinius, Tamaricis, pinguia sive crassa, deinde suavem esse dicit & odoraram (de flore id intelligendum puto) Plinius aculeatam esse addit, quales sunt hujus caliculi qui semen continent.

Doctissimus vir Ioannes Plaça Medicus & Professor Valentinus apud Hispanos, dum unà varias stirpes in illius urbis maritimis legeremus, Alypum esse censebat: Hispani vulgari nomine *Pinçel* appellabant: Alterius alicujus nationis nullum scio, nec quenquam prodere memini.

Symphyt. petræi Matth.

AD hanc autem plurimum accedere videtur, quam Clarissimus Matthiolus Symphyti Petræi nomine exhibuit, nisi mea me fallit opinio.

Facultates.

CETERVM Coridis semen potum, menses & urinas trahit: contra Phalangiorum morsus, ischiadicis, & opisthotonicis ex vino potum auxilio est: horroribus ex pipere, opisthotonicis ex oleo, utilissimè illinitur.

Iuncaria Salmanticensis.

IVNCARIA SALMANTIC. CAP. LVII.

Iuncaria Salmant.

FOLIOLORVM quædam similitudo facit, ut eam Herbam quam Salmanticensẽs à junceorum cauliculorum formâ & gracilitate Iuncariam appellant (tota enim juncea est, sed Equiseti modo aspera & geniculata) proximo capite describẽdæ præfigam. Habet autem in singulis geniculis bina folia ex adverso sita, Asperulæ odorato flore foliis

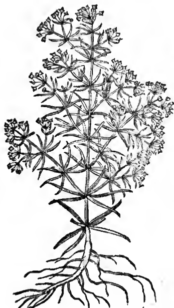
quodam-

quodammodo similia, breviora tamen, & Lini sativi folijs non absimilia: frequentes tamuli ex alarum sinu prodeunt similibus folijs prædíti, copiosos, paleaceos candicanteſq; proferentes flores: semen deinde exile, nigricans: radix tenuis est, candicans, nō vivax, sed singulis annis semine deciduo, novellæ plantæ enascuntur, illo ipso anno etiam sub finem mensis Augusti.

Provenit locis arenosis, inter vineta, secundo à Salmanticâ miliari. Floret Iulio, semen Augusto maturum est. *Natales.*

GENERALIS illa Plantarum Historia quę ante paucos annos Lugduni Galliæ celebri emporio typis expressa est, hujus iconem à meis Observat. Hispanicis desumptam, inter Synanchices species refert: Synanchices autem historiam legere non memini.

GALLIVM RVBRO FLORE. CAP. LVIII.

Asperula odorato flore.

PRORSVS novum, & à nemine, quod sciam, adhuc descriptum est hoc Gallij genus: tenerius est vulgari, pedalis aut majoris altitudinis, cujus cauliculi in multos ramulos alternatim utrinque nascentes, dividuntur, prodeuntibus sub singulis alis, ad genicula, quaternis, quinis, aut senis angustis foliolis, viridibus: flores in summis ramulis nascuntur quini, seni, aut plures, tenelli admodum & pusilli, quatuor foliolis rubris mucronatis constantes, micantes in meditullio aureo vel flavo puncto: ijs succedunt vel singula, vel gemina, rotunda parva grana, initio viridia, maturitate nigricantia: radix vulgaris Gallij radicis instar rubescit, quæ etiam contusa rubrum succum reddit, multis autem tenuibus villis prædita est, & vivax. *Gallium rubro flore.*

Hanc stirpem primus in Italiâ observabat eruditissimus adolescens Stephanus Sigismundus Sprengerus, Philippi Stephani Sprengeri Aulæ Palatinalis Heydelbergæ Pharmacopœi F. ipsámque plantam cum semine in patriam referebat. unde meritò Gallium Sprengerianum cognominati possit. Floret æstate, semen sub Augusti finem maturum est. *Natales.*

QVANDOQVIDEM porrò novum Gallij genus descripsimus, & ejus iconem exhibuimus, non abs re erit, si binas icones stirpium, Gallio foliorum similitudine quodammodo affinium, illi subjiciam, Asperulæ videlicet odorato flore, & Molluginis, quas licet plurimis Germaniæ locis sponte nascentes observaverim, non minùs tamen frequentes in Pannoniâ, Austriâ, viciniſque Provincijs: in silvis quidem Asperulam odorato flore, eam Francofurti ad Mœnum (ubi etiam plurima) vulgus Sternkraut appellat, in cæduis verò *Asperula odorato flore.*

Asperugi-

Mollugo.

Mollugo.

Rubia marina

Natales.

Aspetuginem, & Molluginem, cujus genus quod pluribus geniculis constat, foliáque habet ceteris molliora, Rhizotomæ illic à nodorum non modò frequentia, sed etiam à facultatibus, *Gliedtkraut* cognominant: nam eius decoctum, ad fovendos & firmandos artus, valde utile esse ferunt.

RVBIA MARINA, ET SPICATA. CAP. LIX.

QVADRANGVLI sunt huic plantæ caules, palmares magna ex parte, interdum pedales, geniculati, duri & lignosi, ad quorum singula genicula, quaterna folia, infernè, quà cauli inhærent, latiuscula, extremâ parte mucronata, rigidiuscula, candicantia, stellæ instar in orbem adnascuntur, & subinde in alis ramuli numerosis folijs breuioribus & valde confertim nascentibus ornati, in quibus oblongi flosculi, radiati, pallidi: radix crassa, dura, foris intensiùs rubet, intus rufescit.

IN Mediterranei maris, quod Hispaniam & Galliam Narbonensem alluit, littore, frequens nascitur, præsertim verò circa Calpen & Valentiam, ubi eam in peregrinatione meâ Hispanicâ colligebam, & sæpius etiam antè, littore illo quod supra stagnum ad Peraul est, ac in montem usque Setium extenditur: ubi florebat æstatis initio.

Rubia marina.

Habui eam aliquãdo in Belgicâ semine mihi prognatam, ex qua hanc subiectam iconem exprimi iussi, ramis aliquot humi sparsis, pedalibus, medio caule assurgente cubitali, infirmiore tamen quàm ut se sustentare posset. Pręterea lõgè tenerior erat & minùs incana, quàm locis vbi sponte provenit: & cùm secundo anno serius flores protulisset, subsequens hiems corrupit.

Rubia sive Aparine spicata Cretensis.

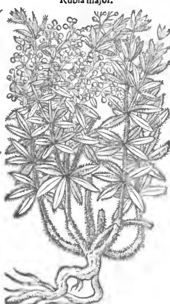
HVIC conjungendã existimavi semine Crerâ allato natam, quam Iosephus De Casa bona qui plantam ipsam in Creta nascentem observabat à similitudine quadam quam ejus folia cum Rubiæ folijs habere videntur, Rubiam nominauit, & spicatæ cognomen addidit, quia summi cauliculi & rami in spicæ formam desinunt. Cùm autem tota planta nonnihil aspera sit: non minùs commodè fortsitan Aparine, vel Asperugo appellari potuisset.

A radice porrò, quæ crassiuscula est, subrufa, & frequẽtibus tenuibusque fibris capillata, exeunt multi cauliculi, nodosi, quadranguli, asperiusculi, statim ab infimâ parte, frequentibus ramulis, ad singulos nodos ex adverso nascentibus, præditi, quos etiam in orbem in ipsis geniculis ambiunt, quaterna, quina, interdum sena folia, breuia & nonnihil aspera: summi caules & ramuli desinunt in longam, tenuem, spicam, virentem, specie quadrangulam, quia flosculi exiles & vix conspicui, colore que subvirescentes, alternatim contrario inter se situ nascuntur. Annua est planta, quæ prolato semine perire solet.

Rubia ſpicata Cretica.

Rubia major.

Corruda prior.

Florebat in hortis in quibus nata, Auguſto: ſemen obſervare non licuit, quia ſub exitum menſis Septembris ſequentis dum Francofurto diſcederem, nondum erat maturum: tenue tamen & oblongiuſculum id eſſe poſtea deprehendi. *Tempus.*

RVBIAM marinam vocabant priorem illam Mompelliani & Valentini, quia ad Rubię legitimæ formam quodammodo accedit: quibus autem facultatibus ſit prædita, nihil compertum habeo. *Nomina.*

RVBIAM porrò legitimam ſponte naſcentem obſervabam in quibuſdam pratis ad Danubium ſitis, pręſertim inter Poſonium & Tuben opidulum ad cõfluentes Moravæ Fl. Moraviam perluentis, & Danubij, ſitum. *Rubia legitima.*

CORRVDA. CAP. LX.

VNVM ſilveſtris Aſparagi genus à Veteribus deſcriptum invenio: ego tria per Hiſpanias obſervabam. *Tria Aſparagi ſil. genera.*

PRIOR fruticoſa eſt planta, duabus, tribúsve aut pluribus virgis candidis, lignoſis, firmis & ramoſis prædita, circa quas quina aut ſena foliola ſimul ſemper conjuncta naſcuntur, brevia, rigidiuſcula & pungentia: floſculi lutei è ſenis foliolis conſtantes ſub alis inter folia enaſcuntur, odore jucundo, uti violæ martiæ: baccæ initio vireſcunt, deinde cinereum colorem contrahunt, ſemenq; continent nigrum, durum; radices ab uno capite multæ, craſſæ, inſtar Aſparagi altilis, ſed breviores, naſcuntur. *1. Corruda prior.*

Abundè

Corduba altera.

Corduba tertia.

Natales. Abundè crescit agro Salmanricensi locis petrosis, totaque ferè Castellâ & Granatensi regno, non modò in sepibus, sed plerumque etiam in arvis cultis: vidi etiam Narbonensi agro, inprimis autem juxta sepes. Floret uva maturescente, hoc est, Augusto: semen Octobri maturum est.

Alebatur apud Belgas à quibusdam rei herbariæ studiosis, ante quàm inde excederem; sed fructum non proferebar.

II. Corruda altera. FRVTICOSVS etiam est alter, in viridibus & mollioribus ramis, sive virgis ramosis, tres aut quatuor spinas ab eodem ferè exortu prodeuntes hinc inde sparsas pro folijs ferens, virides itidem uti rami sunt: florem nullum in hoc conspiciebam, sed frequentes baccas rotundas, ut in superiore, initio virides, deinde per maturitatem nigricantes, succo & pulpa virente plenas, qua semen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, ut plurimum unicum, interdum bina: radices habet plures, crassas, longas, superioribus non valde dissimiles.

Natales. Frequens est ad Tagum flu. in Lusitaniâ, atque etiam in Bæticâ, solo petroso, in collibus & sepibus. Novembri semine onustum inveniebam. Crevit & iste quibusdam Belgis, semine à me è Lusitaniâ delato.

III. Corruda tertia. TERTIVS cubitales habet virgas, ramosas, candidas, lignosas, Priori similes, candicantibus, firmis, deorsum spectantibus spinis alternatim, & secundum virgarum ramorumque inęqualium inflexionem horridas: ad quas quina aut sena folia, ex eodem capite simul prodeunt, ut in Larice, Prioris asparagi silvestris folijs longiora molliorâque, Larignis folijs non dissimilia, quæ commanducata, subdulcia, & aliquantulum gummosa deprehenduntur: flos inter folia ex alarum sinu longo tenuique petiolo dependet, ex viridi pallescens: deinde fructus pænè rotundus, sed qui tricoccus videtur (tametsi unicum granum magna ex parte contineat, rarò bina. foris nigrum, intus candidum, firmum, ut in superioribus) initio virescens, maturitate rubescens & carnosus, sive succum & pulpam continens lentam & viscidam: radice firmatur multiplici, instar aliorum silvestrium asparagorum, longâ, crassâ, intus albâ, foris flavescente. Fert initio veris aliquot turiones, instar altilis asparagi, qui illorum modo manduntur crudi & cocti, cum oleo, aceto & sale.

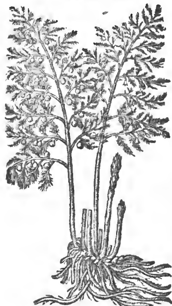
Natales. Nusquam abundantius, quàm supra Olysipponem salebrosis locis juxta vias, non procul à Tago fl. etiam sub eâ urbe, publicâ viâ Tago imminente, ante quàm in Oceanum se exoneret. Nascitur tamen & alijs Lusitaniæ locis, & totâ ferè Bæticâ Novembri cum fructu maturo in Lusitaniâ legebam, raris aliquot floribus hinc inde per ramulos sparsis etiam onustum.

Nullâ

Nullâ verò culturâ aut diligentiâ facere unquam potuimus, ut istius semen apud nos in Belgicâ nasci vellet. Sed duo superiores, ut dixi, in Generosi & verè nobilis viri Dn. Ioannis vander Dilf; cultissimo viridario conspiciebantur, cum multis alijs rarissimis stirpibus, quarum, uti etiam omnium Naturæ miraculorum, erat studiosissimus.

DICITVR hic Asparagus Græcis *ἀσπάραγος πετραῖος, ἢ μυάκανθα*, id est Asparagus petræus, sive silvestris, & Murina spina. Plinius etiam à Latinis Corrudam, ab aliquibus Lybicum, ab Atticis Orminium vocari tradit. Corrudam quidem nonnulli dictam volunt teste Ruellio, quòd, ubi adolevit, facile corruat decidátve: sic Horminium *ἀπὸ τῦ ὁρμῶ*, quod est ruo; Lybicum autem, à patria. Hispani indifferenter *Esparragos*, tametsi mitem *Esparragos trigueros* (quia in agris frumento consitis apud eos plerumque crescit) appellant. Galli, *Asperges sauvages*; Itali, *Asparago salvatico*: Germani, Wilder Spargen. *Nomina.*

Asparagus marinus.

SECVNDVM genus intelligere videtur Theophrastus (quem sequutus est Plinius) cùm ait lib. VI. histor. Plant. cap. I. Aculeatorum alia ex toto aculei sunt, ceu Asparagus (corrudam intellige) & Scorpius sive Nepa: hæc enim nullum, juxta aculeum, folium gerunt.

TERTIVM videtur in Cretâ observasse Bellonius. Nam Lib. I. Observationum cap. XVIII. sic scribit. Vix tota Cretâ invenias Asparagum altilem: silvestrem duntaxat habent, Corrudam vocatam, quæ passim nascitur. Præter eam tamen, aliud genus istic invenitur, nomine vulgari & antiquo Polytricha dictum. *Polytricha.*

QVAM Matthiolus exhibet, Corruda non est, sed Asparagi altilis genus, quod nos (quia maritimis declivioribus & herbidis locis sponte provenit) marinum vocamus, caule breviore, firmiore, folijs crassioribus, firmioribus, ex cæruleo virentibus: baccis majoribus, quàm vulgaris hortensis, non adeo corallij instar intensè rubentibus. Forte is erit quem Galen. lib. de Aliment. facultatibus I. *ἕλειον*, id est palustrem nominat. *Asparagus marinus.* *ἀσπάραγος ἕλειος.*

Similem observasse videor in pratis ad Danubium sitis cùm Viennę Austriæ in aulâ Cæsaris versarer, una cum eo qui istic etiam frequens nascitur, altili respondens, cujus etiam magna copia, & crassioribus quidem teneriorib́usque germinibus, in quibusdam æditioribus pratis invenitur, paulo supra Clement, & Entzestorf im langhe thal Generosi Dn. Wolfij ab Entzestorff. *Asparagus mitior sponte nascens.*

PORRO Corrudæ cauliculi in cibo cocti, ventrem emolliunt, & urinam cient: radicis decoctum contra urinæ difficultates, regium morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus in potu proficit: cum vino autem, phalangiorum morsibus. Breviter hujus efficacior vis quàm domestici. *Facultates.*

FINIS LIBRI QVINTI.

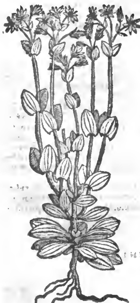
CAROLI CLVSI RARIORVM PLANTARVM HISTORIÆ

LIBER SEXTVS.

VINTO Libro absoluto, superest Sextus (sex enim libris rariorum stirpium historiam comprehendere habemus in animo) à miscellaneis plantis, quas in commodum ordinem redigere nequivimus, illius initium facturi. Eas subsequentur lacteo succo manantes: deinde umbellifera, atque alia quædam tenui foliorum incisurâ prædita. Addentur præterea gramineis & arundinaceis folijs donata, legumina, trifoliorum genera, & aliarum stirpium farrago, cum nonnullis pelagicis, & in aquâ nasci gaudentibus.

CENTAVRIVM PARVVM flavo flore. CAP. I.

Centaurium parvum flavo flore.

N atalet.

TAMETSI Centaurij majoris historiam cap. v. lib. IIII. nostratum Observationum dederimus, & hæc planta ob nominis affinitatem conjungi potuisset, quia tamen plerasque notas illi dissimiles, & cum proximò capite describenda magis communes habet, eam sejungere libuit, atque ab illa Rariorum stirpium à nobis observatarum lib. VI. comprehensarum historiam incipere.

MVLTIS porrò folijs Saponariæ vulgari non dissimilibus, minoribus tamen & candicantibus, perque terram sparsis, hæc planta prædita est: inter quæ caulis exit rotundus, pedalis altitudinis, geniculatus, & ex singulis nodis folia Centaurij minoris, aut Hyperici æmula, bina semper inter se opposita, & sic conjuncta, vel simul cohærentia, ut caulis ipsa traijcere videatur: summi ramuli aliquot flores Hyperici floribus ferè similes, Saturatioris lutei coloris, & planè aureos, sustinent, semen deinde in vasculis tenuissimum scobis instar, nigrũ: radix candida est tenuisq;.

PROVENIT læto solo in collibus juxta Tagum, ubi ab incolis *Semper-nova* dicitur, quòd toto fermè anno floreat, quasique renascens conspiciatur. Observabam etiam alijs Hispaniæ locis, atque olim agro Mompeliano; sed & anno deinde LXXI. supra millesimum & quingentesimum in Angliâ, Essexiensi comitatu, in Hornamiensi vivario, juxta Thalistedium, florentem Septembri: decennio verò post copiosam colliculo quodam, inter Gravesendam & arcẽ Ill[ris] Dn. de Cobham quinq; Portuum Præfecti, in eadẽ Angliâ, Iulio floribus onustã conspiciebam.

MEDIOCRIS caloris particeps est, & aliquantulum amara.

HYPERICVM SVPINVM. CAP. II.

VVLGARIS Hyperici historia à multis prodita est, ideóque illam hîc repetere non est necesse: sed aliud genus in Hispanicâ meâ peregrinatione observabam, cujus historiam non negligendam esse duxi.

EST ve-

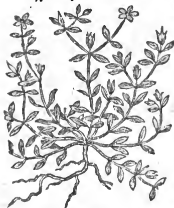
Hypericum supin. tomentos. Hisp.

Hyperic. supin. tomentos. alterum.

Hyperic. supin. III. minimum.

EST verò illud multis ramulis hirsutis humi stratis prædirum, numerosis confertisque folijs illos ambientibus, alterius seu vulgaris Hyperici folijs similibus, sed planè tomentosis & incanis (pictor in villis exprimendis negligeos fuit) ejus flores secundum ramulos lutei, pallidiores tamen & minores aliquantulum, quàm in vulgari: quibus succedũt capitula seu vascula vulgaris capitulis similia: radix est dura & lignosa: sed ipsi etiam rami per terrã sparsi, subinde fibras & radices agũt. *Hypericum supinum I.*

In convallibus quibusdam non procul Salmanticâ crescit, ubi Iulio mense florentes plantas inveniebam, adeò latè sparsas & diffusas, ut ampli petasi orbem æquare possent: Martio verò sequẽte, in maritimis Regni Valẽtini locis, etiá floribus onustas conspiciebã. *Natales.*

INTER Hyperici genera referendam esse hanc stirpem, non est dubium: nam plurimas notas illi respondentes habet: imbecillior tamen est, & vulgari minus odora.

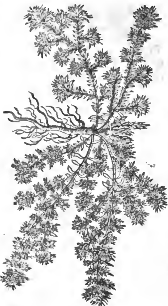
VIR doctissimus Ioannes Plaça, medicus celeberrimus & Professor in Academiâ Valentinâ, rutam silvestrem Dioscoridis esse censebat, quæ à Ruellio inter notha rejecta est, unde descriptionem ejus petere licet: Salmanticensibus vulgo *Coraçoncillo* dicitur, perinde ac vulgare Hypericum. *Nomina.*

ALTERUM est Hyperici supini genus, etiam tomento obsitum, à nostro Lobelio observatum Mompelliano agro, quod palmo non majus esse asserit: meum autem, modò descriptum, esse quod censeat, mihi injurius est: nam plantæ dissimiles, & meum esse assero, quod in Observationibus pro minimo supino Septentrionalium perperam usurpavit. *Hypericum supin. II.*

DIFFERT enim plurimum ab isto Hypericum illud supinum Belgicum, sive Septentrionale, quia tota planta valde tenella est, raros habet ramulos, taráque folia, nec illa incana, quæ tamen trita, sanguineum succum, per oras nigris punctulis distinctas reddunt, ut plerumque observare memini, illam in agrorum aggeribus post messes legens. *Hypericum supin. III.*

PARONYCHIA HISPANICA. CAP. III.

Paronychia Hisp.

LONGE elegantissima est hæc planta, multas viticulas humi stratas spargens, dodrantales magnâ ex parte, interdum tamen etiam pedales aut lõgiores, nodosas, quibus adnascuntur folia Polygoni maris, minora, & viridia quidem in novellis plantis, successu autem temporis numerosa & confertissima, eáq; acerosa & membranacea, prorsus alba, sic ut tota planta argenteis squamis constare videatur, gratissimo spectaculo: flos illi candidus Polygoni vulgaris floris instar, sed adeò exilis, & inter membranulas istas latens, ut vix appareat: semen Polygoni: radix oblonga, gracilis, candicans.

Hujus iconem, quia vetustas & perfectiores plantas, inter chartas repositas, ad manum non habebam, ex novellâ, & semine mihi recẽs natâ, quæ paleaceas illas membranulas nondum adquisierat, exprimi curabam, atque apud Belgas, ubi multum de candore suo remittit.

Natales.

NVSQVAM abundantius, quàm in petrosis & siccis collibus Salmanticæ vicinis observabam, trans flumen Thormim, ubi & Colchicũ montanum cap. XL. lib. II. descriptum copiosè provenit: tum etiam circa Valentiam & Murciam: observare etiã memini lapidoso illo campo supra Arelatem, non procul à Divi Martini diversorio, quâ iter Massiliã est, sed multò minorem, & unciales ramulos seu viticulas vix habẽtem. Florebat Maio & Iunio, seménque proferebat.

Nomina.

SALMANTICENSES & Valentini παρονυχίαν, Paronychiam, vocabant: meo tamẽ judicio nihil aliud est, quàm Polygoni maris genus peculiare; etenim cùm semine recens nata prodit, à Sanguinariâ vulgari nihil aut quàm minimùm differt: & commanducata, eodem gustu deprehẽditur: itaque viribus multum absimilis Paronychiæ, quæ teste Galeno lib. VIII. Simpl. tenuium partium est, exsiccatoria & morsu vacans: talia enim sint oportet, quæ paronychias sanant. Murcianorum vulgus *Asprilla* vocabat, ab exsuccorum foliorum, uti conijcio, asperitate.

ANAGALLIS. CAP. IIII.

Anagallis flavo flo.

ANAGALLIDIS, præter vulgarem phœniceo & cæruleo flore, duo alia genera observabam floris colore inter se differentia.

DODRANTALES sunt Priori ramuli, rubẽtes, teneri, succi pleni, humi sparsi, in quibus multa folia, Anagallidis phœniceo flore folijs majora, bina semper inter se opposita, acidiusculi saporis: ex alis prodeunt flores Anagallidi vulgari formâ similes, quinque folijs constantes, flavo colore præditi: capitula deinde turgentia alterius Anagallidis capitulorum æmula, minora tamen, semen etiam non dissimile: tenui & latè serpente est radice: quinetiam ipsi ramuli humi sparsi fibras agunt.

Natales.

Nascitur in Hogebergerin summo ferè jugo inter arbores, alijsque montium Etscher, Durrenstain, vicinisque jugis, sed locis opacis. Floret Iunio, Iulio, & Augusto.

Anagal. purpurascente flore.

ALTERVM, tota facie vulgare illud, cui phœnicei aut cærulei sunt flores, refert, quos etiam quinque foliolis stellatim expansis constantes habet, cum totidem in umbilico staminulis: floris tamen color diversus, nam obsoletè purpureus est,

Anagallis purpurafcente flore.

reus eſt,cui phœniceum quidpiam permiſtum conſpicitur. Florct lunio eum vulgari.

Id mihi ſponte natum Francofurti anno redemptæ ſalutis humanæ nonageſimo ſupra milleſimum & quingenteſimum: ſubſequentibus deinde annis,ſuum genus deciduo ſemine conſervavit, cùm iſtic, tum Lugduni apud Batavos.

ALSINE REPENS. CAP. V.

SARMENTIS verius quàm caulibus, iiſq; numeroſis, prædita eſt hæc planta, geniculatis, flexibilibus, humanam altitudinem plerumq; ſuperantibus,præſertim ſi frutices,quos ſcādere poſſit, vicinos habeat,alioqui, propter infirmitatem, humi diffuſis: bina ſingulis geniculis & internodijs adnaſcuntur folia ex adverſo ſita, Alſines vulgaris folijs figurâ & colore ſimilia,longè tamen majora,& ad Helxines foliorum amplitudinem accedentia, mollia: flores ex calicibus,ſeu folliculis prodeuntes ex herbaceo candidi ſex folijs conſtant, quibus ſuccedūt acini Piperis nigri, aut granorum Iuniperi vulgaris magnitudine, folliculo illo inclusi, initio virides, per maturitatem nigri, ſemine exiguo & plano pleni: radix candida,valde fibroſa, longa & ſarmentitia: quæ ſingulis annis novos caules promit, alijs per hiemem marcidis & corruptis. [Alſine repēs.]

Copioſa invenitur Salmanticenſi agro, umbroſis locis & circa ſepes. Noſtris etiam nunc in hortis frequēs & pergulas ſcandens. Aliquot verò poſt annis abundè obſervabā pone arcem Ebreſtorf Magnifici ac Generoſi Dn. Hieronymi Beck à Leopoldstorff, Cęſari à Conſilijs, & Annonæ olim per Vngariā Pręfecti, loco paludoſo inter arundines. Floret totâ æſtate. [Natales.]

Alſine repens major.

SVNT quibus κυκλάμινος ἑτέρα, Cyclaminus altera Dioſcoridis (quam nōnulli κισσάνθεμον ἢ κισσόφυλλον vocant) dicatur, quoniam multis eam Dioſcoridis deſcriptione notis convenire creditur: guſtus tamen inſipidus & herbaceus facit, ut eam ad Alſines genera referendam putem. Lectori tamen liberum relinquo, ut ad quam volet claſſem referat. [Nomina. κυκλάμινος ἑτέρα.]

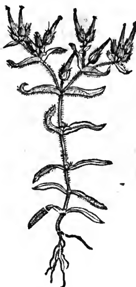
CYCLAMINI porrò alterius acinos, drachmæ unius pondere cum vini albi cyathis duobus potos per quadraginta dies, lienē, per urinam & alvum abſumere teſtis eſt Dioſcorid. ad orthopnœam bibi, & reliquias à partu repurgare.

ALSINEN autem, vim refrigerandi adſtringendiq; obtinere, oculorum inflāmationibus cum polenta illini, ſuccum aurium doloribus infundi, & omnia, quæ Helxine, emendare.

ALSINE CORNICVLATA. CAP. VI.

PALMARIS hæc eſt herbula, unico caule, qui in aliquot ramos dividitur, conſtans, eoque geniculato, tenero, ſubhirſuto, ut Alſine vulgaris: folia Alſines foliorū æmula, paulò longiora, ſubhirſuta etiam, inter ſe oppoſita, & ex intervallis gemina: alarum cavis inſident puſilli flores, candicantes, quibus ſuccedunt membranacea & tranſparētia cornicula [Alſine corniculata.]

Alſine corniculata.

gallinaceorum calcarium forma, quæ lento quodam conſperſa humore à tangentibus deprehenduntur: ſemen in illis exiguum, maturitate nigrum: radix inutilis & annua. Tota inſipida eſt.

Natales. Inter ſegetes frequens Salmanticenſi agro, ubi Maio menſe flores producit, & ſemen maturum præbet.

Alſine Bætica. SEO & aliud Alſines genus non vulgare, circa *Xerez de la frontera*, alijſque Bæticæ locis obſervabam, caule ſimplici ut plurimum & ſingulari, interdum multiplici, geniculato, pedis dodrantem alto, ſubrubente, aliquot ramulis prædito: folijs ſatis anguſtis, ſecundùm petiolum tamen latioribus, & extrema parte mucronatis, dorſo magis eminente, nulla lanugine oblitis alterius inſtar, ſed lævibus & ſaturatè virentibus, geminis ſemper ad ſingulos nodos ex adverſo naſcentibus: extremi ramuli veluti capitulis inſtar Symphyti petræi, onuſti erant, quæ oblongis & purpureis floribus referta: radix mediocris, candida.

Natales. Nuſquam alibi quàm cnmmemorato loco mihi conſpecta eſt hęc planta, Ianuario menſe flores proferens.

Auricula muris vera. AO Auriculę muris hiſtoriam, quam Græci μυὸς ὠτίδα appellât, multum accedere mihi viſa: ſolus flos, qui non eſt Anagallidis, neque cæruleus, refragari poterat. Si cui ea opinio non placet, certè Alſines genus eſſe non diffitebitur, quæ Dioſcoridis teſtimonio, nonnullis etiam μυὸς ὦτα dicitur.

Facultates. PORRÒ radix Auticulæ muris illita, ægilopia ſanat Dioſcoridi. Galenus eam deficcare ordine ſecundo refert: ceterùm nullam evidentem caliditatem poſſidere. At Plinius vim ei ſepticam tribuit, & exulceratricem: quam ſanè, in eâ quam propono planta, non invenias, cùm potius ejuſdem cum Alſine ſit temperamenti.

HVIC capiti adjungendum putavi Alſines quoddam genus pelagicum & littorale, anno M.D.XCV. primùm mihi conſpectum & obſervatum in ſabuloſis illis Hollandiæ collibus Oceano objectis, & qui marinis undis interdum alluuntur, ad Pagum *Egmond op t ſand* vulgo dictum.

Longè latéque ſummâ arenâ id ſerpit, multíſque ramis humi jacentibus præditum eſt, tenuibus, lentis, flexibilibus, quadrangulis, quos multa ambiunt folia, Anagallidis vel Alſines folijs non diſſimilia, ſed craſſa admodum & ſucci plena (ut ſunt pleraque pelagicarum ſtirpium) foliorum portulacæ pæne inſtar, bina ſemper ex adverſo alternatim naſcentia, valde viridia & ſalſo guſtu, inter quæ extremis ramulis floſculi vireſcentes quinq; foliolis conſtantes, & in his quinque ſtaminula pallida.

CHAMÆPITYS AVSTRIACA. CAP. VII.

TAMETSI meum inſtitutum non erat, de Ajuga quidpiam commentari, quandoquidem à pleriſque alijs ejus hiſtoria eſt prodita: quia tamen ejus genus, ab alijs neutiquam obſervatum, deprehendi, illius hiſtoriam non negligendam duxi, ſed hoc loco eſſe proponendam.

Ajugæ genera. CETERVM præmonere Lectorem volui, Ajugam luteo flore totâ Auſtriâ adeóque Pannoniâ, frequentiſſimam eſſe in agris & gramineis campis: quinetiā & illud genus multifidis folijs & rubeſcente flore, quod Cl. viris Fuchſio & Dodonæo tertium eſt, multis earum Provinciarum, & aliarum Regionum locis inveniri.

Chamæpitys Auſtriaca. EST autem id genus, cujus hiſtoriam deſcribere hîc conſtitui, elegantiſſimum: numeroſos, cùm adolevit, proferens caules, pedales, nonnûquam etiam duntaxat palmares, quadrangulos, firmos, lanugine (quam pictor non expreſſit) onuſtos, frequêtibus nodis cinctos, quibus utrinque ſibi oppoſita innaſcuntur folia Chamæpityos vulgaris folijs ſimilia, latiora tamen, & in quatuor aut plures interdum lacinias diviſa, supernè viridia & ſplendentia, ſubtus nervoſa & nonnihil incana, odoris non injucundi, guſtus calidi, non ingrati tamen: ex ſingulis alis naſcuntur ramuli ſimiliter quadranguli, frequentibus folijs Ajugę ſimilibus ſepti,

Chamæpitys Auſtriaca.

Pſeudochamæpitys.

ſepti, durioribus tamen, qui deinde alia oblonga in alis foliola, anguſta, mucronata, Libanoridis coronariæ ſeneſcentis foliorum pænè æmula gerunt: ſummos ramos verticillatim ambiunt rigidiuſculi caliculi, è quibus exeunt flores Ajugæ tertiæ floribus formâ non diſſimiles, ſed longè majores & elegantiſſimi, colore ſaturæ purpuræ, & violaceo, inferiore tamen & propendente labro nonnihil candicante, & ſanguineis guttis reſperſo: ſemina in ſingulis caliculis plerumque quaterna, oblonga, anguloſa, colore nigro & ſplendente prædita: radix nigra, dura, multis fibris capillata, & ſingulis annis novos caules proferens.

Satis frequens naſcitur in ſummo jugo montis illius, qui pago Radaun imminet, non *Natales.*
procul à Peterſtorſ, ſeſquimiliari ab urbe Viennâ diſtante, tenui nigróque ſolo, quale ut plurimum eſt vicinorum montium, atque etiam Alpium illius regionis: nec uſquam alibi aliquot annis mihi obſervatum. At anno M. D. LXXXV. & ſequente, in alio quodam jugo, non procul à Staraberg copioſè naſci deprehenſa eſt, multò vegetior, atque inter multas illius ſtirpes, nonnullas rubri dilutioris & floridi, unam etiam ciueracei coloris floribus præditas, qui alioqui nec formâ, nec magnitudine, ab ejus quam modò deſcripſi floribus differebant.

Flores profert ſub finem Maij & Iunij initio, quo etiam menſe ſemen plerumque ma- *Tempus.*
turitatem adquirit.

INVENITVR porrò in Hiſpanijs puſilla quædam planta Ajugæ valde ſimilis, tum cau- *Pſeudo Chamæpitys.*
liculis, tum foliorum trifidorum formâ, hirſuta tota, ſubſalſo guſtu, & inodora, niſi ingratum quidpiam & herbaceum oleret: flores extremis ramis ex alis prodeunt Ajugæ floribus non diſſimiles, majores tamen paulò, & albi: ſemina ſubſequuntur quaterna in ſingulis caliculis ſeu utriculis, cineracei coloris, majuſcula & fermè orbiculata: radix craſſiuſcula eſt, ſubalbida, & perennis, quantum conijcere licuit.

Provenit locis incultis, æſtate flores producens. *Natales.*

HISPANI ob formæ ſimilitudinem inter Ajugas referebant: ſed cùm ejus temperamentum non reſpondeat, Pſeudo-Chamæpitys potiùs cenſenda erit, donec legitimum nomen inveniat.

ANTHYLLIS ALTERA. CAP. VIII.

Anthyllis altera.

AIVGÆ congener eſt hæc planta, propterea proximum illi locum dedi. Habet autem ramulos humi expanſos, teneros, villis obſitos, digitalis longitudinis, folia oblonga, viridia, villoſa, extimâ parte in ambitu ſerrata, & Chamæpityos foliorum quodammodo æmula, bina ſemper ex adverſo ſerie quadam diſpoſita, guſtu nonnihil fervido, & odore ſatis gravi: florem in ſingulis foliorum alis Ajogæ floribus perſimilem, puputei tamen coloris: ſemina in ſingulis vaſculis quaterna ſimul conjuncta, oblongiuſcula, cineracei coloris: radicem craſſam, ſubalbidam.

Natales.

Naſcitur læto ſolo ad Tagum flumen in Luſitaniâ, Granatenſi etiam regno, & Galliâ Narbonenſi, ubi, dum iſtic vivebam, illam ſæpe legere memini. Floret æſtate & Autumno, Granatenſi tamen agro maturius.

Ἀνθυλλὶς ἑτέρα. Herva crina. Yva moſchata.

GRÆCIS, hæc ἀνθυλλὶς ἑτέρα; Latinis; Anthyllis altera: Luſitanis, *Herva crina* dicitur. Mompellienſi meo tempore *Yvam moſcatam* appellabant.

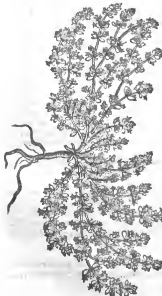
Facultates.

BIBITVR hæc, teſte Plinio, in duritiâ vulvarum, & in torminibus, in comitiali ſimiliter morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

Luſitani & Granatenſes mihi referebant ejus decoctum, ad repurgandum ſanguinem impurum propinari.

ANTHYLLIS VALENTINA. CAP. IX.

Anthyllis Valentina.

Anthyllis Valentina.

LICET hæc planta eodem nomine quo ſuperior ſit inſignita: quia tamen facie illi diſſimilis eſt, peculiari capite ejus hiſtoriam deſcribere volui.

Ex unicâ verò radice multos profert cauliculos ſive viticulas dodrantales humi ſtratas, ramoſas, ſubrubentes: foliola lentis exigua, ſeu potius Chamæſyces (cui tota planta adeò ſimilis eſt, ut primo aſpectu Chamæſicen putarem, illam tamen diligentius conſiderans, lacteo ſucco carere deprehendi) & plerumque cum ſuis ramulis veluti quadam ſalſugine aſperſa, ſed etiam ipſa ſalſi guſtus: flores inter ipſa folia enaſcuntur puſilli, quatuor foliolis conſtantes (licet pictor ſiccam plantam exprimere volens, quinque foliola habentes depinxerit) ex albo purpuraſcentes: radicem ſingularem habet, nigricantem.

Natales.

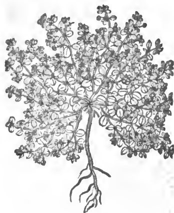
Hanc plantam nuſquam alibi conſpexi, quàm ad foſſas urbis Valentiæ in Hiſpanijs, juxta eam portam quæ Regiam arcem ſpectat, eam mihi demonſtrante Doctore Ioanne Plaça ejus urbis Medico & publico in eâ Academiâ Profeſſore. Florebat Aprilis initio.

Anthyllis altera Plaça.

Ανθυλλίδα, Anthyllidem idem Plaça vocabat, eamque ad primum genus Dioſc. deſcriptum referebat. Etſi autem inter Anthyl-

lides

Chamæſyce.

lides procul-dubio recenſenda ſit, prima tamen eſſe nequit, quæ rectis ramulis aſſurgit, cùm hæc repentes, uti dixi, ramulos habeat, totaque facie Chamæſycen propemodum referat.

CHAMÆSYCE. CAP. X.

FACIE perquam ſimilis eſt (ut diximus) proximè deſcriptæ hæc planta: nam & ſupina eſt, & humi etiam procumbens, numeroſóſque ramulos, teretes, quaternûm digitorum tranſverſorum, ſive palmi interdum longitudine, vel etiam longiores, nodoſos, ſeu geniculis interceptos, purpuraſcentes, qui in orbem diffuſi humi iacent: folia habet puſilla, Lenti aquaticæ formâ perſimili, Peplidis folijs minora & teneriora: flos illi Peplidis aut Tithymali Cypariſſię: fructus tricoccus, Peplidis fructu minor, ſub folijs reconditus: radix tenuis & inutilis. *Chamæſyce.*

Lacti ſimilem ſuccum emittit hæc herba vulnerata, non minus quàm ſubſequentibus aliquot capitibus deſcribendæ.

Copioſa ubiq; agro Salmanticenſi, ſqualidis & petroſis locis, atque etiam inter ipſa vineta (quemadmodum & circa Mompelium) & pleriſque alijs Hiſpaniæ locis. Apud noſtros Belgas ſemel ſata in hortis, præſertim macro ſolo, maturo ſemine ſponte decidente ſingulis annis renaſci ſolebat. *Natales.*

Χαμαισύκην appellāt Græci, & συκῆν, ut Peplum: Latini, Græcam vocem retinentes, Chamæſycen: Salmanticenſes *Noguerucla*, quaſi pumilam nucem exprimere vellent, à ſeminis nimirum, uti puto, formâ. *Χαμαισύκη.* Noguerucla

ABSTERSORIA & acri facultate pollet, uti & Tithymali.

Peplis.

PEPLIS. CAP. XI.

LACTARIIS ſtirpibus congener eſt Peplis, rota enim lacteo ſucco turget, illarum inſtar, non tamen aſſurgit ut illæ, ſed comam humi diffuſam habet quemadmodum Chamæſyce: ramuli ſunt ei digitales, teretes, nunc purpurei, nũc herbacei coloris: folia inter Portulacam ſilveſtrem & Chamæſycen media, his craſſiora & majora, illis verò minora & tenuiora: flos ex herbaceo purpuraſcens: ſemen puſillum in triangulis valvulis ſub folijs latentibus: radix puſilla. *Peplis.*

Abundè hæc naſcitur in omnibus Mediterranei maris littoribus tum Hiſpaniæ, tum Narbonenſis Galliæ: in Oceani littoribus nunquam obſervavi: imò ne in cultiſſimis quidem Belgicis hortis mihi conſpecta. *Nomina.*

DIOSCORIDES hanc πεπλίδα vocat, & ab aliquibus ἀνδράχνην ἀγρίαν, ab Hippocrate verò πέπλιον dici ſcribit: & viribus Peplo reſpondere. *πεπλὶς. ἀνδράχνη ἀγρία. πέπλιον.*

TITHYMA-

TITHYMALVS. CAP. XII.

QVANQVAM nunc plura Tithymali genera inveniantur, quàm Veteribus prodita sint; eorum tamen historia confundenda non est, sed quàm commodissime fieri potest, ad illorum descriptiones referenda.

Tithymali genera. CHARACIÆ, quemadmodum & reliquorum Tithymalorum varias species observare memini, quas, cùm ab alijs descriptæ sint, eas repetere non est necesse. Vnius tamen Characiæ, qui præ ceteris descriptioni Dioscoridis convenire videtur, historiam hîc adjicere libuit, cum altera specie, quæ in Pannoniâ & Austriâ mihi duntaxat conspecta.

Tithymalus characias I.

Tithymalus characias III. Austriac.

Tithymalus Characias I. VNICVS porrò Characiæ primo generi, magnâ ex parte, est caulis, interdum plures, cubitales, ampliores, rubente cortice recti, minimi digiti crassitudinem æquantes, infimâ parte glabri, foliorum duntaxat vestigijs insigniti, veluti infecti & vulnerati essent, quales illi Dioscorides e capite de Sedo tribuit, supernâ verò, folijs duris, lævibus, viridibus, majoribus quidem longioribúsque quam sint Oleæ folia, minoribus tamen quam Amygdalæ, ornati, deinde in plures junceos & firmos ramulos umbellæ in modum divisi, quos ambiunt veluti acerabula aut caveolæ folijs balinearum similes, & in his flos, non subluteus, aut pallidus, quemadmodum in alijs, sed niger: postea fructus tricoccus, in quo semen per maturitatem exiliens reliquarum Lactariarum seminis instar: radix dura est & lignosa.

Natales. Nascitur id genus in asperis montosisque per Hispanias, Valentino regno, & circa Malacam, atque etiam supra Arelatem itinere Massiliensi, & quibusdam alijs Narbonensis Galliæ locis. Tota planta lacteo succo prædita est; & Martio flores profert.

Characias II. ALTERVM genus est ei ferè simile, cui tamen plures caules ab unâ radice prodeunt, folia molliora & lanugine pubescentia, flores pallidi.

Natales. Crescit id etiam in Hispanijs, deinde tam in Narbonensi, quàm reliqua Galliâ, tum etiam apud Helvetios ceterósque Germanos. Apud meos Belgas in hortis semel satum, copiosè provenit.

Characias III. MVLTOS ab unâ radice profert Tertium genus, in Pannoniâ observatum, caules, pedales, nonnunquam etiam cubitales, firmos, læves, infimâ parte nonnihil purpurascentes, & foliorum, quæ deciderunt, vestigijs notatos, ut in Primo genere: hos deinde ambiunt confuso ordine nascentia folia, crassiuscula, lævia, duas interdum uncias longa, mucronata: summi caules in multas virgulas inter folia emergentes dividuntur, quæ bina subrorunda seu quo-

Tithymal. myrsinites legitimus.

Tithymal. myrtites Valentinus.

seu quodammodo circinata foliola, & quasi vasculum seu labellum imitantia sustinent, in quibus flores reliquorum Tithymalorum floribus similes, qui cum suis virgulis & vasculis pallido sublutcóve colore prædìti sunt: succedunt triangula capitula semine pleua: radix longa, digitalis crassitudinis, infimâ parte in aliquot fibras divisa. Maturo semine caules singulis annis emoriuntur: novo autem vere recentes alij è radice germinant, qui subsequente anno flores ferunt.

Nascitur plerisque Pannoniæ locis: sed Viennẽsi agro tantâ copiâ, in gramineis & sicciobibus pascuis, ut Iunio mense (tum enim floret) omnino pallescere videantur. Tota planta lacteo succo turget perinde ac reliqua Tithymalorum genera. *Natales.*

MYRTITEN legitimum Hispanis & Gallis ignotum esse arbitror: nam Valentinorum Myrtitem, non desunt, qui inter Characiæ genera referre malint. Sed legitimus in hortis semel satus, semine deciduo satis fœcundè nascitur. *Myrtites.*

LATIFOLIVM Tithymalum verum legitimúmque in Hispanicâ meâ peregrinatione etiam observasse puto: nullum enim genus amplioribus folijs uspiam videre memini.

EST autem Platyphyllos Tithymalus mihi creditus pedali, interdum majore altitudine, in aliquot à radice divisus ramos, nonnunquam simplici caule assurgens, quem ambiunt ampla folia, rotundiore & quasi orbiculato mucrone prædita, ad Isatidis novellæ foliorum formam accedentia, viridia, crassiuscula & aliquantulum carnosa, pallescente & acri succo turgentia: flos ramulis insidet ex flavo purpurascens, ac veluti acetabulis sive balincarum foliolis comprehensus, ut in reliquis Tithymali generibus: radix crassa est & candida. *Tithymalus Latifolius.*

Vno Valentino regno inter Biar & Huentiniente, viâ salebrosâ, inter medios frutices Martio mense florentem duntaxat observabam. *Natales.*

CETERVM sub meum Francofurto discessum, ad me mittebat Iacobus Plateau vir in stirpium cognitione diligenter versatus, Tithymali cujusdam plantam siccam, de quâ in epistola addita sic scribebat.

OBSERVABAM etiam in meo horto plantam Tithymalo Cyparissiæ Dodonæi non valde dissimilem, quæ non inelegans mihi visa est, nec à quopiam hactenus descripta. Vnicum illa promit ex radice caulem, rectum, cubitalem, satis firmum, in frequentes ramos divisum, ut parvum fruticem æmulari videatur: radix non serpit Tithymali Cyparissiæ Dodonæi radicis instar, sed superveniente aspero gelu perit: semine tamen sponte deciduo singulis annis renascitur. *Tithymalus peregrinus.*

Non incommodè forsitan (mea quidem opinione) ad Pepli genus aliquod referri posset,

nisi

Tithymalus platyphyllos

Τιθύμαλος. Lactaria. Lactuca caprina. Leche trezna. *χαρακίας. κομήτης. ἀμυγδαλοειδὴς. καβίος. πλατύφυλλος. κορυμβίτης. πέπλος.*

nisi stirpis magnitudo refragari videretur: multas enim notas alias cum Peplo communes habet.

Τιθύμαλον porrò, auctore Plinio, Lactariam, & Lactucam caprinam Latini nominant. Hispanis, *Leche trezna* & *Arnaballo* dicitur: Germanis Wolfs milch: Gallis *Reveille-matin.*

Mas prior mihi descriptus, *χαρακίας*, id est, vallaris; *κομήτης*, ab amplâ & effusâ comâ; *ἀμυγδαλοειδὴς* à foliorũ formâ, & *καβίος* cognominatur.

Latifolium Greci *πλατύφυλλον* à foliorum amplitudine appellant; nec enim ullius, ut Plinianis verbis utar, latiora sunt folia: plerique etiam *κορυμβίτην*.

Peplus Grecis *πέπλος* vocatur: vulgo Herbariorum Esula rotunda, Gallis *Reveille-matin de vignes* (frequentissimè enim in vineis nascitur) Germanis Teuffels milch/ id est diabolicum lac.

Temperamentum.

TITHYMALI autem omnes, teste Galeno, vincentem habent acrem & calidam facultatem, neque amaritudinis sunt expertes.

ΑΠΙΟΣ, sive TITHYMALVS TVBEROSVS.

CAP. XIII.

Tithymal. tuberos. I. Ischas I.

Tithymalus tuberosa radice, Ischas.

ISCHADIS, cujus meminit Dioscorides lib. IIII. historiã, nemo à me expectet: nam satis luculẽter eam descripsit ipse, & alij etiam ejus iconem exhibuerunt. Quia tamen Neapoli ejus stirpes aliquot accipiebam à doctissimo viro Ferdinando Imperato cum alijs plantis bulbosis & tuberosis, non potui non facere illius mentionem, & quin iconem hîc insererẽ, quam Cl. V. Dodonæus à Petro Bellonio mutuatus; quia aliud ejus genus hoc capite describere constitui.

Nomina.

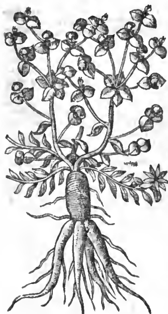
Adfertur autem Dioscoridea (quæ Græcis *ἄπιος καὶ ἰσχὰς* Græcis dicitur, & nonnullis *χαμαιβάλανος*) ex Cretâ, ubi Bellonius crescentem observabat *χαμαιπύδια* istic vocari scribens: sed Apuliæ etiam peculiarem esse monebat Imperatus, & in Neapolitano regno *esola ritonda* appellari.

Ischas II.

ALTERIVS autem, cujus historiam tradere cupio, iconem accuratè suis coloribus depictam ad me mittebat Tornaco, Iacobus Plateau mihi amicus singularis.

RADICE autem ea constat tuberosâ, non in pyri formam turbinatâ instar prioris, at æquali propemodum ubique crassitudine, unciam, interdum etiam binas uncias longâ, cujus extrema pars in quatuor alias radices, sive crassas fibras sensim gracilescentes desinit, & paucis fibris prædita est, colore foris fusca, intus candida, lacteo succo turgens ut Tithymali. Ex summo ejus capite exeunt quini aut seni ramuli in terram procumbentes, palmares, aut ampliores, secundùm radicem nonnihil purpurascentes, folijs viridibus non magnis, sed prioris foliorum instar, & inconditò

Ischas altera.

incondito ordine eos ambientibus præditi: illi deinde in minores & graciliores dividuntur, bina folia paulò rotundiora, & contrario situ nascentia sustinentes, in quorum medio exoritur flos ex flavo rubescens, cui succedit capitulum trigonû, ut in Tithymali generibus, rugosum & tuberculis obsitum, in quo semen.

Quo tempore flores proferat non adscribebat: sed semine peregrè accepto sibi natam duntaxat aiebat.

FACVLTATE & temperamento reliquis Tithymalis respondet hæc planta, ac perinde humano corpori molesta & noxia est.

VMBELLIFERÆ.

LACTARIAS *Umbelliferæ sequentur, quarum nonnullæ lacteo etiam succo prægnantes sunt. Magnus autem in varijs Provincijs earum est proventus: nam præter plerasque ab alijs descriptas, nonnullas alias peculiares in illis regionibus, quas peragravi, observabam, quarum historiam, subsequentibus aliquot capitibus, quàm accuratissimè potero, tradere conabor, initium à valde peregrinâ faciens.*

TATARIA VNGARICA. CAP. XIIII.

NON vulgaris est hæc planta, quæ radicem habet crassissimam & longissimam: nam brachialis crassitudinis, & cubitalis longitudinis, aut etiam ampliores aliquot accipere memini ab Ill^ri Dn. Balthasare de Batthyan, qui in meam gratiam ex Vngariâ trans-Danubianâ adferri iusserat, ut in meum hortum Viennæ transferrem. Illis autem folia emetserunt rapi folijs non valde dissimilia incisuris & lacinijs, breviora tamen, & verius ad Panacis Heraclij foliorum formam accedentia, rudi atque asperâ lanugine prædita, ex viridi pallescentia, alia deinde paulò minoribus incisuris divisa, nec minus aspera, inter quæ assurgebat caulis cubitalis aut amplioris longitudinis, pollicaris verò crassitudinis, striatus, concavus & nodosus, perinde asper ac folia, quem lato pediculo amplectebantur minora folia & multifida, asperâ etiam lanugine obsita: summus caulis in umbellam desinebat, Panacis Heraclei umbellis similem, in quibus flores & formâ pares & colore, quibus evanidis, succedebant rara (nam singuli flores non sunt fœcundi) semina, valde crassa, nec valde absimilia semini illi magno & striato Libanotidis cachryferæ. Biennio quidem eas radices alui, ante quàm una illarum & caulem, florémque & semen proferret: deinde corruptæ sunt, támque fœtidum odorem exhalarunt, ut ex horto fuerint eijciendæ. *Tataria Vngarica.*

HVIVS porrò radice Vngari Agriæ vicini, atque etiam ulteriores Daciæ contermini, in annonæ caritate & inopiâ, vescuntur alterius panis penuriâ, ut mihi asserebant non modò Heros ille Illustris, sed etiam alij nobiles viri qui in eâ Provinciâ vixerant. Quæ adeò res effecit, ut dubius essem, an eadem esset cum *Baltracan* in Tartariâ nascente, cujus meminit Iosaphat Barbarus Patritius Venetus in epistolâ ad Petrum Barocci Episcopum Patavinum, quæ adjecta est ad calcem ultimi capitis Narrationis ipsius quæ evulgata est. De ejus in Persidem profectione. *ejus usus.*

BALTRACAN, inquit, folia habet Rapo similia, è quorum medio caulis assurgit pollicaris crassitudinis, & brachialis altitudinis, cortice obductus è viridi flavescente, qui per maturitatem finditur, & à ligno recedit, ut in vitis palmitibus, per quem rara sparsa sunt folia: semen fœniculi, sed majus, validi odoris, iucundi tamen saporis, qua de causa sine sale edi potest: unicâ constat radice. Tartari folia ejus decoquunt in aqua, decoctum in vascula infusa sunt, refrigeratum instar vini bibunt, atque refrigerandi facultate præditum aiunt. *Baltracan.* *ejus usus.*

Maximo est in usu apud Tartaros hæc planta: nam absque eâ, per magnas illas solitudines, in

dines, in quibus nihil edule repetitur, iter facere non possent: itaque eâ natâ, suas peregrinationes instituere solent.

Nominis causa. A Tartaris fortè hujus radicis usum edocti sunt Vngari, propterea *Tataria* nomen illi dederunt: *Tatren* enim (ut & Germani) vulgo appellant, qui nobis Tartari dicuntur.

Chara radix. AN verò huic similis, radix *Chara*, quâ lacti admistâ, Cæsaris milites inopiam levasse legimus?

THAPSIA. CAP. XV.

Thapsia I.

FERVLACEA habet folia, viridia, villo, seu lanugine quadam obducta, humi veluti in orbē diffusa, ingrati saporis, inter quæ cubitalis, interdum etiam bicubitalis exilit caulis, digitalis crassitudinis, nodosus, intus cavus & fungosus, raris folijs præditus, summo fastigio magnam & latam sustinens umbellam luteorum seu flavorum florum, quæ dum maturuit semen, quod latum & acerosum est, germenq; habet longū & angustum, sphæricam & orbicularem figuram quodammodo refert: radix crassa, longa, summâ parte capillata, ut plerçq; ferulacei generis, crassiore libro vestita, foris subnigro vel fusco, interiore parte candicante, lacteo succo plena, gustu amarissimo & acri, nauseam tamen movente, adeò ingrata est, medius ejus nervus fungosus.

Natales. Gaudet collibus petrosis, quales sunt non procul ab ostio Tagi supra Vlysipponem, & multis alijs Lusitaniæ, Hispaniæq; locis editioribus & incultis. Floret Augusto, nonnunquam maturius.

Iudicia quorundam negligentia. Verùm mirari subit quosdam inveniri, qui adeò proclives sunt, ut non expensis probè stirpium singulis notis, sed ex levibus duntaxat picturæ cōjecturis, statim de illâ judicium ferant, quod usu venisse ijs video, qui hujus meæ Thapsiæ iconem, ad Seseli Peloponensis historiam accommodare non sunt veriti, & illi quidem, qui hanc nunquam crescentem viderunt: ut taceam utriusque plantæ facultates esse dissimiles.

Thapsia II. IISDEM porrò, quibus dixi, locis aliud Thapsiæ genus invenitur cubitali caule præditum, graciliore tamen quàm superioris, umbellâ etiam simili florum & seminis, sed minore: folia illi multo tenuiora quàm illius, Fœniculi pæne foliorum instar, nullam insignem qualitatem habentia: radix longa, digitalis crassitudinis, foris nigra, intus candida & fungosa, acris, summo capite villosa.

Thapsia III. TERTIVM præterea Thapsiæ genus observabam in Hispanicâ meâ peregrinatione, longè majus superioribus, utpote caulem habens trium aut quatuor digitorum crassitudinem æquantem, instar caulis ferulæ, & sæpissimè humanam altitudinem superantem: florem & semen Primo generi non dissimilia: folia, ante quàm planta in caulē assurgat multò ampliora, in orbem tamen non secus ac illa humi diffusa: radicem etiam crassiorem.

Natales. Nascitur ea non solùm agro Salmanticensi, sed circa Pinciam, vulgo Valladolid dictam, & totâ vetere Castellâ, ad Pyrænæos usque montes.

Sed nec parum hallucinantur, qui hanc plantam, Cicutariam maximam & fœtidissimam Lobelij esse censent.

Thapsia IIII. EODEM Salmanticensi agro & vicinis locis nascitur ferulacei generis quædam planta, folijs Libanotidis, per terrâ similiter expansis, lento quodâ & glutinoso rore semper aspersis, saturâ viriditate splendentibus: radice crassâ, longâ, tenerâ & fragili, foris nigrâ, intus albâ, lacteo succo plenâ: caulem nullum observabam, sed eum ferre dicebant rectum, tenuem, & in eo umbellam florum pænè in globum coactam.

Tota planta teterrimi odoris est: unde verisimile esse conjicio non minus esse noxiam, quàm sit Thapsia, ad cujus genus referenda videtur.

Nomina. Cañaheja. CETERVM *Θαψία* Græcis, Latinis etiam Thapsia dicitur: Prima à Murcianis & Valentinis *cumillo*, à fucci, ni fallor, abundantia dicitur: reliqui Hispani *Cañaheja*, appellant, quam vocem omnibus ferulaceis plantis (quarum summa varietas per universam Hispaniam) tri-

niam) tribuunt: nam Ferulæ, & Libanotides illis etiam *Cañabeja* dicuntur, quia videlicet harundinaceum caulem habent. Tertium genus Salmanticensibus etiam *Cañabeja* est: Quartum autem *Tuero*. *Tuero.*

Granatenses imperiti Pharmacopœi, prioris radice loco Turbith magno errore utuntur: peritiores autem discrimen observare norunt. Vetulæ Salmanticenses medicinam istic exercentes, Tertiæ radice utuntur ad provocandos menses, aliásque dejectiones moliendas. Tanta autem vi cùm supernè, tùm infernè purgat, ut sumentes in maximum periculum sæpenumero conjiciat. *Facultates.*

SESELI MONTANVM. CAP. XVI.

TRIA hoc capite describere constituimus genera in montanis Austriæ & Pannoniæ observara, planè inter se differentia; quorum

Seseli I. montanum Pannon.

Seseli II. montanum Pannon.

PRIMVM ampla habet folia humi sparsa, & in multas alas divisa, Seseli Peloponensi ferè similia, supernè viridia & splendentia, infernâ parte minimè, ferulæ odore, acri nec admodum grato sapore: caulem deinde sesquicubitalem aut ampliorem, crassum, striatum, intus fungosum, nodosum, & multos ramos in ambitu ex singulis geniculis, seu nodis ferentem, per quem sparsa sunt folia superioribus respondentia, sed minora: extremi rami in magnas umbellas flosculorum quinque foliolis candidis constantium desinunt, odoris ferè sambucini: flori succedit semen gemellum, striatum, flavescens, aromatico & fervido gustu: radix crassa est & foris nigra, quæ (ut in plerisque ferulaceis contingere solet) semine prolato perit, nec nisi altero aut tertio à satione anno flores producere solet. *Seseli mont. I.*

Crescit in celsis Sneberg & aliarum Austriæ Alpium jugis, ubi lætiora sunt pascua: floret sub finem Iunij, aut Iulio: semen verò Augusto, vel etiam seriùs maturescit. *Natales.*

BRACHIALI interdum nititur Alterum radice, præsertim si planta vetusta sit (recentiores & juniores pollicarem habent) in aliquot ramos inferiore parte donata, crasso, rugoso, nigróq; cortice septa, gummoso primùm lentóque sapore prædita, deinde acri & salivam ciente: quæ summo capite in multa capita extuberat villosa, quemadmodum ferè omnes ferulacei generis stirpes, unde exeunt magnæ & satis amplæ foliorum alæ, aliquot folijs per ambitum serratis & nonnihil incisis, uni costæ inhærentibus, sed ex adverso nascentibus constantes, colore supinâ parte dilutius virente, & aliquantulum splendente, pronâ subcineraceo præditis: inter quæ sesquicubitalis nonnunquam emergit caulis, striatus, pollicaris interdum crassitudinis, geniculatus, in aliquot ramos divisus, quem ambiût ad singulos no- *Seseli mont. II.*

dos ſive genicula minores foliorum alæ; ſummum caulem atq; extremos ramos exornant umbellę palleſcentium floſculorũ, quibus ſuccedũt ſemina Sileris montani ſemini ſimilia.

Natales. Invenitur ferè in omnibus Pannoniæ & Auſtriæ inferioris montibus, aſpero ſolo ventiſque perflato, Iulio & Auguſto floret, & ſubinde ſemen profert. Simile aliquando legere memini ad Allobrogicarum Alpium radices.

Seſeli montani. TERTIO multæ ſunt foliorum alæ, Fœniculi foliorum inſtar in multa folia tenuia, illis tamen craſſiora & breviora diviſæ, virides admodum, mucrone omnium foliorum candicante & duro, calidi guſtus: inter quas enaſcuntur cubitales caules aut ampliores, digitalis craſſitudinis, ſtriati, geniculati, in aliquot ramos ſecti, quos ſecundùm nodos aliæ minores ampleɛtuntur foliorum alæ: flores in extremo caule & ſummis ramis in umbellas diſtributi naſcuntur albi: deinde ſemina gemina conjunctim, ut in omnibus umbelliferis, ſtriata, Angelicæ ſemini non diſparia, guſtu fervido; radix multis craſſis & oblongis fibris latè & obliquè ſparſis conſtat, quæ ſingulis annis ſummo capite novas propagines ad latera facit.

Natales. Naſcitur in pleriſque Auſtriæ inferioris & Stiriæ montanis pratis, atque Iulio floret.

INTER ποιώδεις, Seſeli genera referri poſſe has ſtirpes, omnino exiſtimo. Prima quidem, proximè accedere videtur ad Peloponēſe Dioſcoridi deſcriptum, quod illi ordine tertium eſt. Altera plurimum ſimilitudinis habet cũ Libanotide altera Fuchſij, ſive Dauco ſecundo Matthioli: S. Peters wurtzel quidam ruſtici vocant, tametſi aliam umbelliferam ſtirpem frequentius etiam hoc nomine donent. Tertiam (quæ Maſſilienſis Seſeli picturam apud Matthiolum aliquantulum refert) nõnulli fortaſſe alteram Libanotidem Dioſcoridis fructiferam potius eſſe contendant, à qua ſanè non multum differre videtur. Nullum vulgare nomen illa, quemadmodum nec prima, apud earum Provinciarum ruſticos, in quibus obſervabam, quod equidem ſciam, obtinuit.

Seſeli Pelop. Libanotidis altera Fuchſij. Daucus II. Matthioli Seſeli Maſſilien.

Seſeli Æthiopicum Matthioli.

Aſtrantia.

Seſeli æthiopic. Matth. SESELI porrò æthiopicum Matthiolo nuncupatum, uberrimè naſcitur per omnes Vngariæ, Auſtriæ, & Stiriæ ſilvas, ubi illius folia in tantam amplitudinem interdum evadunt, ut palmum æquare poſſint: habent verò magnâ ex parte ſingulæ foliorum alæ quina duntaxat fòlia, uno extremam alam occupante, per ambitum ſerrata, supernè atrovirentia, infernè ſubcineracei quodámodo coloris: caulis cubitalis eſt, aut amplior, geniculis interceptus, & supernâ parte in aliquot ramulos diviſus, ſuſtinẽtes exalbeſcentiũ floſculorum umbellas, qui in oblongiuſculũ & anguloſum ſemen tranſeunt, cuminũ aut ſileris montani ſemen odore & ſapore referẽs: radix pollicaris aut amplioris eſt craſſitudinis, craſſioribus aliquot fibris prædita, & craſſo cortice. ſapore initio dulci, deinde amaricante, ſupremo capite hirſuta (veterũ foliorum, quę marcida evanuerunt, fibris eam hirſutiẽ faciẽtibus) perennis.

VERVM

Siler montanum.

Oreoſelinum.

Archangelica.

VERVM hujus Seſeli aliud præterea genus eſt ſatis vulgare in illis ipſis Provincijs: quod nuſquam tamẽ abundantiùs invenitur, quàm in Calenberg. Majores id habet foliorũ alas, hôc eſt, in plura folia, nempe bina & vicena plerumque, ſuperioribus magnitudine longè cedentia diviſas, quæ ſupernè ſplendentia minus virent, & pronâ parte cineracei prorſus ſunt coloris, omnia in ambitu non modò ut ſuperioris ſerrata, ſed etiam lacinijs diſſecta: æqualem eum ſuperiore habet caulem, nodis ſimiliter interceptum, florum umbellas ſimiles, ſemen par, radicem non diſſimilem. *Seſeli æthiop. aliud genus.*

Hoc Germani Schwartz hirtzwurtz/ hoc eſt, nigram cervi radicem, illud autem Weyſz hirtzwurtz/ id eſt, albam cervariam appellant. Sunt qui inter Libanotidis genera recenſent. Floret utrumque Iunio, interdum etiam ſeriùs, ſemen Auguſto maturum eſt. *Schwartz hirtzwurtz. Weyſz hirtzwurtz.*

Producunt etiam prata ad radices mõtium Alpibus Auſtriacis & Stiriacis viciniorũ magnâ copiâ plantam illam acri & aromaticâ radice præditam, quam vulgus Herbariorum Aſtrantiam ſive Imperatoriam appellat, Germani Maiſterwurtz/ à facultatibus quibus pollet, nominant. *Aſtrantia. Maiſterwurtz.*

FREQVENS etiam eſt montibus Auſtriacis Siler: at nuſquã abundantiùs creſcere memini, quã in eo qui Badẽſibus thermis imminet. Vbi, & in alijs vicinis collibus, atque urbi Viennę proximis, vulgare etiã eſt Oreoſelinũ. *Siler. Oreoſelinum.*

ARCHANGELICA autem à nonnullis appellata, amplioribus, quàm Angelica, foliorum alis, & dum teneræ adhuc ſunt, ſubpurpureis, *Archangelica.*

Peucedanum.

Peucedanũ.

Peucedanum Pannonic.

Saxifraga Pannonica.

Natalis.

Saxifraga II. Matth.

Saxifraga Pannonica.

caule humanam altitudinem superante, brachialis aut amplioris crassitudinis, frequentissima est in montibus vicinis arci Greben Ill. Herois Balthasaris de Batthian, sitæ in interamni Pannoniâ, quã Germani Windische land appellant: expansa enim est inter Dravum & Savum flumina. Solet ea, quemadmodum & Angelica, perducto ad maturitatem semine, perire, atque illo in terræ sinum sponte recepto, renasci.

PEVCEDANVM PANNONICVM. CAP. XVII.

QVIA Peucedani historia prodita est ab omnibus qui de Plãtis commẽtati sunt, illã hîc repetere non est necesse: volui tamen illius mentionem facere, & ejus iconem oculis subijcere, ante quàm alterius Peucedani, quod in Pannoniâ observabã, descriptionem darem: nam in omnibus, quæ adij, locis mihi conspecta est, nusquam tamen frequentior quàm in pratis ad Danubium sitis infra Ratisbonam, & Straubingã anno M.D.LXXXVIII. cùm adverso flumine veherer Ratisbonam.

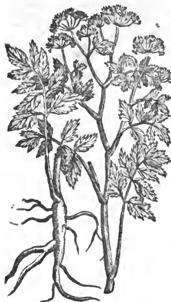
SED Peucedanum quod in Pannoniâ observabam, radicem habet pollicaris, ut plurimùm crassitudinis, interdum minorem, nonnunquam etiam majorem, lõgam, crasso cortice, modò candicante, modò fusco & nigricante rectam, gustu initio Pastinacæ, deinde nonnihil acri, transversis & obliquis aliquot crassioribus fibris donatam, supremo capite hirsutam: ex qua quinq; vel plura exeũt folia, Peucedano vulgari & legitimo ferè similia, sed minora & breviora, colore ex viridi cæruleo, non, ut illa, nigricante, subamaro sapore, & odore ferè ignavo nihilque singulare referente: caulis inter illa assurgit cubitalis, torundus, gracilis, in multos ramos divisus, in quibus umbellæ candidorum florum: semen Selini ferè, breve & crassiusculũ, geminum ut in omnibus pænè umbelliferis, cineracei coloris, saporis verò aliquantulũ amari & acris.

Provenit multis Vngariæ & Austriæ inferioris locis, montium acclivitatibus petroso, & salebroso solo, ubi Iunio floret: at in illarũ Regionum Alpibus (ubi etiam nascitur) Iulio & Augusto, & subinde semen ferre nõ desinit.

NON multum differre videtur à Saxifragâ secundâ Matthioli.

SAXIFRAGA PANNONICA. CAP. XVIII.

MVLTO minor Peucedano est Saxifraga Pannonica, & brevioribus folijs prædita, capni foliorum ferè æmulis, quorum sapor & odor, Peucedani Pannonici foliorum odorem & saporem quodammodo referunt, paulò tamen acriora sunt: inter quæ cauliculi exeunt pedales, graciles, geniculati, aliquot exiguis folijs exornati, summo fastigio candidorum flosculorum umbellam sustinentes: radix Peucedani radici non multùm absimilis, sed

Saxifraga, Pimpinella German. major.

Saxifraga, Pimpinel. German. minor.

Pimpinella Italica major Sanguiforba.

lis, ſed brevior, acrior ſalivámque ciens, multa hirſuta capita supernâ parte producens, è quibus folia & caules emergunt.

Natales. Invenitur iiſdem locis quibus Peucedanum, præſertim verò in aperto & glabro illo monte qui medium quaſi ſpacium inter Hamburgum, & Altenburgum Vngariæ urbes occupat, etiam è medijs ſaxis plerumque erumpens. Sed & colliculo juxta Zimmerin, itinere ad Phaſionorum, juxta Lachn, & pleriſque alijs circa Viennam locis creſcit. Floret Iulio.

Pimpinella major & minor German. varietas. CETERVM vulgaris admodum eſt per Vngariam, Auſtriam, Stiriam, vicináſque Provincias Saxifraga vulgaris, à Germanis Pimpinella nuncupata, major & minor, & utriuſque variæ inveniuntur differentiæ foliorum formâ inter ſe diſcrepantes, præſertim in minore, quæ interdum ſingula folia laciniata habet, aut anguſtioribus & oblongis inciſuris diviſa. In majore autem, tametſi magnâ ex parte foliorum fórma non variet (omnia enim in ambitu ſerrata ſunt, & per alas ordine diſpoſita) unum tamen genus ex atro virentia ea obtinet & ſplendentia, alia minimè: genusq; aliud invenitur, cujus folia in lacinias ſunt diviſa: præterea Erſcherus mons alit, cujus flores elegáter ex purpurâ rubeſcunt, cum reliquorum ſint candidi.

Pimpinella hircina. Tragium alterum Dioſc. Pimpinellam verò Germanicam ubique tamen naſcentem, & Italis Pimpinellam hircinam dictam, Tragium alterum Dioſcoridis eſſe ſuſpicatur C.V. Fabius Columna.

Vlmaria.

Pimpinel. Ital Sanguisorba Germ.

NEC minùs est frequens, cùm in pratis, tùm siccioribus illarum ipsarum Provinciarum locis, Pimpinella Italorum & Gallorum major & minor, quas Germani Sanguisorbas appellant.

Vlmaria.

ALVNT etiam earundem Provinciarum prata humidiora & torrentium ripæ, Vlmariam ab ulmaceis folijs vulgo dictam, temperamento, atque etiam odore Pimpinellæ majori Italicæ quodammodo respõdentem.

Barba caprina Fuchsij.

At montanæ silvæ Barbam caprinam Fuchsij & Tragi, ab Vlmariâ diversam.

DAVCVS MONTANVS. CAP. XIX.

Daucus montanus.

ELEGANS est id Dauci genus, quod in Alpium Austriç & Stiriç sublimibus pratis nascitur. Illi enim ex radice prodeũt quinæ aut senæ tenuiorum foliorum alæ, Sesceli pratensis (quod abundè in totius inferioris Austriæ pratis nascitur) alatis folijs pænè similes, sed longè minores, neque palmi amplitudinem excedẽtes, sed proximè ad Acus pastoris vulgaris folia accedentes, admodum virides: inter quas prodit caulis pedalis, nudus, striatus, satis gracilis, qui summo fastigio binas aut ternas sustinet parvas & benè confertas umbellas flosculorum è rubro dilutè purpurantium, sive carnei, vt vulgo loquimur, coloris, quinque foliolis constanrium, quos excipiunt Selini hortensis æqualia semina: radix digitalis est longitudinis, cortice foris nigricante, rugoso, & multis tenuibus fibris prædita.

Daucus, Meum.

Tota planta Daucum vulgarem quodammodo redolet, & illius gustum etiam refert. Floret Iunio, in hortis etiam Maio.

Daucus legitimus.

AT legitimus Daucus, Creticus appellatus in Durrenstain frequens: Etscherus tamen illo magis abundat: nascitur istic inter saxa tenui solo aspersa, ut difficulter ejus radix integra erui possit, cineracei coloris folio, & viribus, cum eo quod in Creta insula crescit, procul dubio conferendum.

Daucus vulgaris.

VVLGARIS autem Daucus, passim in omnibus his Provincijs jam numeratis provenit, & officinis in usu est.

Carum.

Quemadmodum & Carum, quo præsertim sicciora Vngariæ prata abundant, & magnã seminis copiam, in quotidianũ usum singulis annis suppeditant.

Meum vulgare.

ALPIVM verò juga, Meum vulgare tenui folio, quale nos hîc lectoris oculis subjicimus, alunt: sed nullibi frequentius observare memini, quàm in Durrenstain.

ANTHRISCVS PLINII. CAP. XX.

ANVLLO Recentiorum hactenus descriptã arbitror hujus stirpis historiam, quæ nata Lugduni Batavorum in Academico horto anno M.D.XCV. semine è Cretæ Cydoniâ ad me misso à Doctiss. Viro Honorio Bello, ejus urbis Medico.

DODRAN-

Anthriſcus Plinij.

Anthriſcus Plinij.

DODRANTALIS eſt plantula, ſtatim à radice tenui,longâ,albâ,paucis fibris donatâ,multa folia in multifidas tenueſq; alas inciſa proferens,pænè inſtar foliorum Scandicis, nõ injucundi,ſi terátur,odoris,neque, ſi guſtentur, ſaporis, qualis ferè Chærefolij vulgaris, inter quæ breves prodeunt cauliculi,quadam tenui lanugine prædití,qui in breves, virides, gracileſque ramulos dividuntur, ſuſtineotes umbellulas,quatuor,quinque,aut ſex floſculorũ, quinque foliolis albis præditorum,in quorum medio exile quidpiam ex purpurâ nigricans: floſculis ſuccedũt,ſeu veriùs floſculi ſuſtinentur,à ſtilis quibuſdam gracilibus,qui paulatim in uncialem longitudinem ſuccreſcentes,formam referũt thecatum ſeminis Pectinis Veneris vulgo vocatæ plantæ, ſive Scandicis ſilveſtris.

Flores & ſemen(ſed immaturum) protulit Iunio. De hac ſtirpe conſulenda Honorij prima ad me epiſtola, ad calcem hujus ſtirpium Hiſtoriæ poſita, Plinius item libro XXII.cap. XXII.in Scandice.

SELINVM PEREGRINVM.
CAP. XXI.

VMBELLIFERARVM, præter Thapſias & alias enumeratas, duo genera Salmaoticenſi agro obſervabam , quæ ad Selini genera commodè referri poſſe arbitror.

Selinum peregrinum 1. PRIMVM Coriandri aut Elaphoboſci folijs ſimilia habet folia, per terram ſtrata,inter quæ caulis exilis cubitalis altitudinis,in multos ramos diviſus,flores in umbellis ferens candicantes , deinde ſemen Petroſelino vulgari ſimile,acre,& atomaticum: radix longa,digitaliſq; craſſitudinis eſt,candida, odorata, Selini ſapore.

Natales. Naſcitur in vinetorum marginibus,juxta vias & ſemitas. Floret menſe Iulio,ſemen Auguſto maturum eſt.

Selinum peregrin. II. ALTERVM, multa habet ab una radice prodeuntia folia , Cicutæ folijs non diſſimilia: ſed quæ caulem ambiunt,minora ſunt: caulem cubito majorem, ſæpe unicum, nonnunquam plures,& in his umbellas candidorum florum, quibus ſuccedit ſemen latum, minus tamen quàm ferulæ : radicem digitalis etiam craſſitudinis, albam , odoratam, & utcuoque acrem.

Natales. Provenit apricis & à Sole illuſtratis locis: Iulio floret, Auguſto ſemen profert.

Facultates. Mirum in modum urinam ciere plantæ decoctum , aut aquam in quâ radix macerata, mihi iſtic referebant.

ILLIS noo poſſum non adjungere umbelliferam quandam plaotam, quam Salmanticenſi quidem agro cum ſuperioribus obſervabã : ſed multos annos ante,etiam agro Mompelliano,& toto illo tractu Maſſiliam uſque,quæ mihi plurimum accedere viſa eſt ad Seſeli Maſſilienſis hiſtoriam à Dioſcoride traditam.

Seſeli Maſſilienſi Dioſ. Conſtat autem ea folijs Anethi ferè, exilibus & minutim inciſis , Rutæ propemodum colore: caulem habet uoicum,interdum cubitalem,ſed ſæpiſſimè minorem, io aliquot ramos diviſum , qui umbellas florum candidorum aut purpuraſcentium ſuſtinent : quibus ſuccedit Apij ſemen : radix longa erat , alba , digitalis etiam interdum craſſitudinis, ſatis odorata.

Fœniculũ tortuoſ. Enxalmos. Mompelliani,cùm iſtic vivebam,Fœniculum tortuoſum appellabant. Caſtellani verò *Enxalmos*.

SELINVM MONTANVM pumilum. CAP. XXII.

Selinũ mont. pumilum. ALIVD porrò in montanis obſervabam Selini genus exile & pumilum,quod aliquot à radice ſpargit folia, fœniculi aut peucedani folijs formâ quidem ſimilia, ſed longè minora,& rarò pluribus quàm quindenis foliolis conſtantia,è quorum medio dodraotalem

craſſamque

Selinum montanum pumilum.

crassúmque fert caulem, in multos tamen ramulos divisum, sub quibus aliæ foliorum alæ minores nascuntur, novenisque duntaxat foliolis constantes, lata basi caulem amplectuntur, pastinacæ sive staphilini gustu & odore: singuli ramuli exiguorum florum quinque candidis foliolis præditorum cum totidē staminulis, & odoris expertium umbellulis sunt onusti: quibus succedit semen Selini semini non dispar: radix supremâ parte in crassum caput extuberat, multísque villis (qui foliorum superioris anni fibræ sunt) hirsuta, brevis, quasiq; in orbem convoluta est, intus fungosa & alba, exterius fusca & rugosa, infernâ parte bifida plerumque, & in raras fibras desinens.

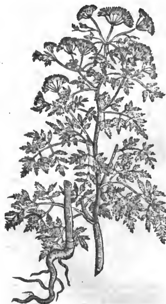
Natales. Invenitur quibusdam siccorum desertorúmque, virentium tamen, agrorum marginibus, & in nudis gramineísque montibus inferioris Austriæ & Pannoniæ: florétque Maij initio. Biennalem esse arbitror, uti pleræque sunt umbelliferæ, quæ prolato semine perire solent.

CICVTARIA PANNONICA.

CAP. XXIII.

Cicutaria Pannonica. LICET Cicutariæ quoddā genos in Pannoniâ & Austriâ nascentis historiam hoc capite describere mihi duntaxat fuerit animus, vulgaris tamen, & in omnibus ijs, quas adij, regionibus sponte crescentis iconē præfigendam esse duxi, non historiam, quandoquidem à plerisque alijs est descripta.

Cicutaria vulgaris.

QVINA porrò sena, aut plura promit à radice Pannonica folia, ramosa uti Selinum vulgare, minora tamen & tenuius incisa, multum ad Bulbocastani vulgo nuncupati, folia accedentia, sapore aliquantulum acri: caulis inter illa emergit pedalis fermè, interdum etiam, (fœcundum solum nactus) cubitalis, circa nodos crassior, umbellam ferens candidorum flosculorū, semen deinde oblongum, Chærefolij vulgaris ferè instar: radix tuberosa est Bulbocastani radicis pænè æmula, sed rotunda & aliquantulum internâ parte turbinata, ut Aristolochiæ rotundæ radix quæ albicantem fert florem, sive secundæ, intus alba, sapore & odore Pastinacæ, sive Elaphobosci propemodum, fusco & nigricante cortice tecta, quæ succrescente caule, instar napi longior fit, & magis turbinata, flaccidaq; & rugosa evadit: atque tandem maturo semine perit, è semine tamen sponte deciduo singulis annis renascens.

Natales. Novo Vere, in hortis & herbidis Viennensis agri locis prodit: nascitur & quibusdam similibus Vngariæ locis: eo tempore radices

Vsus. firmiores & magis succulentæ cum novellis suis folijs in Viennensi foro venales reperiuntur: coquūtur enim, & cum oleo, aceto, & sale primis mensis istic vulgo inferuntur, quàm salubri cibo, nescio.

Flores

Floret Aprili & Maio, Iunio ſemen plenam maturitatem adipiſcitur.

QVO nomine iſtam plantam donarem, diu ambiguus fui: accuratius tandem notis ejus perpenſis, ſuccurrit, magis proprium (meâ quidem opinione) nomen dari non poſſe, quam Cicutariæ: quia frequens ejus uſus non ſine noxa eſt, & capitis gravedinem doloremque, ut expertus ſum, inducit.

VVLGVS Auſtriacum *Peperlin* appellat: Vngari, *Magiaro ſalata*: nam & illi ejus radice & teneris folijs in acetarijs veſcuntur.

Peperlin. Magiaro ſalata.

CAVCALIS MAIOR. CAP. XXIIII.

Caucalis albo flore.

CAVCALIS hæc omniũ maxima, multos à radice producit ſtolones, tectos, bicubitales, & tricubitales, interdum etiam quatuor cubitorum altitudinẽ attingentes, ſtriatos, intus cavos, geniculis interceptos, & in plures ramos diviſos: ſub quibus latâ ſede adnaſcuntur magna alatáque folia, in ambitu incisa & ſerrata, inſtar foliorum Angelicæ, ex atro virentia; ſummis ramis innaſcuntur umbellæ candicantium florum, ſubtus nonnihil purpuraſcentium & ad carneum colorem accedentium: quibus ſuccedunt lata ſemina, ferè ut in Sphondilio vulgari, ſubhirſuta, & ſummo mucrone bifida, aculeatáq; inſtar ſpinarum: radicem habet albam, duram, lignoſam raris fibris præditam.

Caucalis major.

Qui illam ad me mittebat Iacobus Plateau, ſcribebat menſe Septembri eſſe ſerendam: nam illico emergere, viridémque deinde permanere tota hieme, quàm percommodè ferre poteſt: ſubſequentis anni Iunio flores producere, deinde maturum ſemen, ſub exitum Iulij & Auguſto: tandem perfecto & ad maturitatem perducto ſemine totam perire. Dubitabat autem, an, propter ſemen gemellum, Tordilij genus aliquod potius referret.

PROXIMVS autem ad Dioſcoridis Caucalidem accedere mihi viſa, quę à Clariſs. Dodonæo exhibetur, in arvorum marginibus atque inter ſegetes vinetáque naſcens, cauliculo pedali, aut majore interdum, folio apij ferè, umbellam ferens florum candidorum, quorum externa folia majora ſunt reliquis, deinde ſemen geminum, hiſpidum. Similem ſed majoribus alatíſque folijs, atque ad Pimpinellæ Germanicæ folia magis accedẽtibus, agro Francofurtenſi abundanter naſcentem obſervabam, florem variantem, qui major erat, & æqualis magnitudinis folia obtinebat, ſaturè rubente colore.

Caucalis Dioſc.

Caucalis ſaturè rubente flore.

A prima harum vulgarium Caucalidum, non valde differt ea quæ ſemine ex Hiſpanijs allato

Caucalis Hiſpanica.

Caucularis rubello flore.

Anisum vulgare.

Anisi Philippinarum insul. umbella.

allato nata mihi est aliquãdo, cùm apud Belgas, rùm Viẽnæ Austriæ: cauliculos enim habebat striatos & asperos, umbellas verò cãdidorum flosculorum minores, & quasi in orbiculare caput coactas: semen etiam crassiusculum, valde striatũ, non hispidum. Annua etiã est plãta: nã maturo semine perire solet.

καυκαλὶς. δαῦκος ἄγριος.

CAVCALIS porrò à Græcis καυκαλὶς dicitur, à nonnullis δαῦκος ἄγριος, id est, Daucus silvestris.

EADEM facultate pollet, qua Daucus, strenuè enim movet urinas.

ANISVM PHILIPPINARVM insulatum.

CAP. XXV.

Anisum vulgare.

VVLGARIS Anisi iconẽ huic capiti præfigo, non quod ejus historiam post tot alios qui de Plantis scripserũt, tradere libeat: sed duntaxat ad demonstrandum, quanta sit inter illud atque aliud genus, cujus mentionem facere instituo, differentia.

Anisum peregrin.

PLVRIMVM enim differt à vulgari Aniso, quod è Philippinis Insulis (quæ ducẽrorum ferè milliarium intervallo à Sinarum regione distant) allatũ ante paucos annos à Nauclero Anglo, cui nomẽ Thomas Candi, cùm è suâ navigatione, quâ totum orbem circuivit, redijsset. De hujus autem radice, caule, folijs vel etiam floribus quidquam pronunciare nequeo, quandoquidem nihil horum mihi cõspectum: sed è seminibus & umbellarum particulis, quas Londino accipiebam, paulo pòst Candi reditum, ab optimis & honestis

nestis viris Hugone Morgano Regio pharmacopæo, & Iacobo Gareto aromatario, qualemcunque sed mutilam ejus historiam concinnare studebo.

Erant porrò ex umbellæ satis latæ, Archangelicæ umbellis non minores, sed ut conijcere licebat, etiam laxiores, aliquot pediculis satis crassis & firmis in orbē ex summo ramorum fastigio nascentibus constantes, quorum singuli, non geminum semen, quale Anisi vulgaris, sustinebant, sed plura in orbem unciam latum interdum, serie quadam disposita, videlicet sena, octona, aut plura, fusci coloris, rugosa, in binas æquales partes compacta, quæ superâ parte divisa, ut plurimum inania reperiuntur, aliquot tamen plena deprehenduntur, & semen unicum continentia, læve, splendens, cineracei coloris orobi pænè magnitudine: sapor idem qui in vulgaris Anisi semine, atque etiam odor: quam ob causam, ab his qui mittebant, Anisum appellatum: proprium tamen quod natali loco obtinet, est *Damor* (addiderat enim Garetus appellationem, unius ex Insularibus, quem Candi advexerat manu exaratam Sinanis characteribus) quos imitari nequivi, sed erant ducti perpendiculariter à summà parte ad infimam, vulgato in illis Provincijs scribendi more, hoc modo, D A M O R.

Anisum Philippinarum sive Novi orbis.

Damor.

CHELIDONIVM MAIVS. CAP. XXVI.

Chelidonium majus vulgare.

Chelidonium majus laciniato flore.

DVo Veteres agnoverunt Chelidonei genera valde inter se dissimilia, majus & minus. De neutro istorum, cùm cuilibet sint satis cognita, hoc capite agere constituimus: sed de majoris quo iam genere, cujus notitiam ante paucos annos adquisivi Francofurti ad Mœnum vivens, missâ ad me plantâ à Philippo Stephano Sprengero Palatinali pharmacopœo, in cujus horto sponte nata erat Heidelbergæ.

Chelidoniū majus.

A vulgati autem Chelidonio majore non differt hęc planta, vel formâ, vel magnitudine: sola varietas deprehenditur in folijs, quæ longè tenuius incisa & tenella sunt, & floribus, qui ejusdem quidem sunt cum vulgari coloris, flavi videlicet, & quatuor ut plurimum folijs constant, illis tamen non, ut in vulgari, integris, sed per oras laciniatis: his succedunt longa, quemadmodum in vulgari, cornicula, tenui mēbranâ divisa, exiguo, nigro semine plena. Tota æstate floret, & subinde semē profert, semine sponte deciduo ante brumam renascens & genus suum conservans: nam singulis annis producto semine perire arbitror.

Chelidoniū majus laciniato flore.

VVLGARE

Nomina. VVLGARE majus Græcis dicitur, χελιδόνιον μέγα: Latinis Chelidonium majus: Officinis Chelidonia: Gallis *Chelidoine & Esclaire*, à facultate: Germanis Schelkraut vnd Schwalbenwurtz: Inferioribus Germanis, Gouwortel ende groote Gouwe.

Illud verò alterum majoris genus: commodè nominari posset Chelidonium majus multifido folio.

Facultates. DE vulgari autem Chelidonio majore hoc experiebar, illius succum in levia quæcunque vulnera recentia instillatum, mitificè conferre.

AQVILINA. CAP. XXVII.

Aquilina pleno flore.

Aquilina pleno inverso flore.

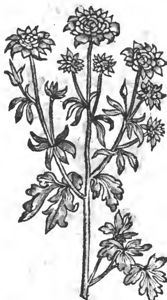
Aquilinæ magna varietas. ISTIVS plantæ non meminissem, nimis enim vulgaris est notitiæ, nec ullum inveniri hortum arbitror, in quo, ob floris elegantiam, non alatur: nam præter illam quæ simplici est flore, quámque in multis montanis silvis cæruleo flore sponte nascentem legere memini, reperitur pleno & multis corniculis invicem insertis constante flore, qui vel cæruleus est prorsus, vel violaceus, vel cineraceus, vel blandè rubens, vel saturè ruber, vel albus, vel ex albo & cæruleo, violaceóve multifariam commixtus, vel alterius coloris, quis enim omnes enumeret: interdum etiam (ut natura ludit) corniculis inversis constans, hoc est, corniculorum contortis mucronibus omnibus ex floris centro prodeuntibus.

Aquilina roseo flore. VERVM aliud elegans genus, paucis abhinc annis semine natum observabam, cujus flores colorem quidem instar vulgaris mutant (nam albi, carnei sive blandi rubentis, cæruleique coloris repetiuntur) sed aliam formam habent: carent enim corniculis illis litui instar inflexis, & plana duntaxat habent folia, qualia sunt ea, quæ in simplici cornicula ab invicem segregant: constant verò flores vel simplici octo aut decem foliorum ordine dispositorum serie, vel ea multiplicata ad senarium aut septenarium numerum, hoc est, ut singulis illis octo aut decem foliorum ordinibus, sena vel septena alia incumbant, interdū etiam plura, eleganti spectaculo, non alternatim cōfusa ut in Rosâ plenâ, paucis staminibus cum corniculis, quemadmodum in vulgatiore, floris mediū occupantibus, & simili nigro splendentéque semine plenis. In eadem planta conspicere licet nonnunquam flores, quorum prima & secunda foliorum series calcari seu corniculo illo contorto caret, interiora reliqua instar vulgaris cornicula inflexa habent. Sed etiam hoc genus mirum in modum colorem variat: nam ejus quæ cæruleo flore est semine deciduo sponte natas plantas habui, quæ cæruleum, album, rubellum, suave rubentem, cineraceum, purpureū remissum vel saturum, pullumque,

Aquilina pleno roseo flore.

Aquilina degener.

pullúmque, & quodammodo obsoletum florem tulerint, eúmque vel simplici foliorum serie vel multiplici constantem.

HANC plantam, alioqui vulgatæ formâ respondentem, primùm conspiciebam anno nonagesimo quarto supra quingentesimum & millesimum, Maio mense suos flores explicantem, apud Ioannem ab Hogelande, Lugduni Batavorum.

Degener quidem appellari posset hæc Aquilina, quia floris illius forma vulgari dissimilis; malim tamen Aquilinam roseo flore cognominare, licet multiplicata folia alio ordine quàm in rosæ pleno flore sint disposita. Sed alia est quæ Aquilina degener rectè vocari possit. *Aquilina degener.* Eam ante viginti sex & plures annos conspicere memini exiguæ rosæ formam æmulantes flores ferentem, coloris vel omnino viridis, vel ex viridi purpurascentis, mutatâ videlicet pristinâ formâ, sive potiùs vitio contracto, ex stirpium intempestivâ ex uno loco in alium translatione.

QVO nomine porrò Veteribus dicta sit Aquilina, sive Aquilegia, quotquot hactenus de stirpibus commentati sunt, ignorasse video, præter N. V. Fabium Columnam, in eo libro qui Φυτοβασανος inscribitur. *Fabij Columnæ.* Is enim exactè perpensis & examinatis ejus Aquilinæ quæ simplici flore est, notis, Ισόπυρον, Isopyrum Dioscoridis esse censet, cujus judiciũ de Aquilinâ, *Isopyron.* quemadmodum & de multis alijs stirpibus, de quibus in eo libro agit, mihi valde probatur.

CETERVM quæ de Aquilinæ facultatibus ante triginta annos accipiebam à Doctissimo viro Francisco Rapardo, urbis Brugensis in Flandriâ primario Medico (tametsi ut medicinam facerem, nunquam in animum induxissem meum) libet hîc scribere: *Facultates.* nimirum Aquilinæ vulgaris semen tenuissimè contusum, & ex vino propinatum, mulieribus in partus difficultate cum optimo successu exhiberi: si prior tamen haustus minus fuerit efficax, alium similem propinandum esse.

DELPHINIVM seu Consolida regalis. CAP. XXVIII.

HANC stirpem descripserunt plerique, & iconem etiam præposuerunt. Nec ejus meminissem, ne actum agere videar, nisi post evulgatos aliorum labores, quasdam non pœnitendas circa illam notas observassem.

DVO autem (ut omnibus notum) sunt Delphinij à plerisque vocati, seu Consolidę regalis, ut vulgo appellatur, genera. *Delphinij duo genera.* Vulgare in ramos latè sparsum, passim inter segetes spõte nascens cęrulei coloris elegãtis flore. Alterum majus, in altũ se attollens, & multis quidem alis præditum, sed illis etiam surrectis, in hortis cultum: de quo primùm agemus.

Melanthium Damaſcen. pleno flore.

Melanthium ſimplici flore Creticum.

rem occupant pentagona, interdum etiam hexagona & heptagona capita laxa, in totidem contorta cornicula deſinentia, & ſemen nigrum, rugoſum, inodorum continentia.

Floret utrumque genus Iunio & Iulio: ſemen maturum eſt Auguſto.

Illud ante multos annos in hortis cultum obſervabã: hoc verò demùm anno M.D.XCI. quibuſdam in hortis Frãcofortanis, unde ſemine à me miſſo amicis, illorum hortos ornare cœpit.

HIS adijciendum putavi aliud Melanthij genus Cretico ſemine natũ: cujus prima folia, Delphinij vulgò vocati folijs nõ multum abſimilia ſunt, anguſtiora tamen: caulis deinde brevis emergẽs, paulò ſupra radicis caput, in plures ramos dividitur, tenues & teretes, bipedalis vel amplioris lõgitudinis, valde infirmos, & vix ſuſtinere ſe valentes, quibus innaſcuntur rata folia, paucis inciſuris prędita: dividuntur rurſum illi rami in alios minores ramulos, qui ſinguli ſingularem ſuſtinẽt florem, in quinque folia, ut plurimum, diviſum, è viridi candicantia initio, ut Nigellæ vulgaris, deinde exalbida, poſtremò cærulei nõnihil contrahentia, mucronibus interim ſuam viriditatem retinentibus: è floris medio exit caput in quinque, ſex, ſeptem, deſinens cornua, ut in vulgari Nigellâ, & in ambitu frequentia ſtamina viridia quorum apices cęrulei: infra ſtamina porrò, ſuper ipſis folijs expanſa recumbunt octo alia foliola bifida, pari diſtantiá ab invicem ſejuncta, quorum petiolus cum ſuâ baſi cæruleus eſt, binę tranſverſæ venæ fuſcæ, quod inter venas mediũ eſt è viridi flaveſcit: radix etiam flaveſcit inſtar radicis nigellarum, nec vivax eſt, ſed hieme perit.

Capnos tenuifolia.

Melanthium arvenſe.

Illi non valde diſſimilis, ſi non eadẽ, invenitur in arvis poſt demeſſas ſegetes totâ Pannoniâ, Auſtriâ, reliquaque Germaniâ & Belgio.

CAPNOS, FVMVS TERRÆ. CAP. XXX.

Capni genera.

DVo, pręter vulgarem, alteram Belgicam albo flore, viticulis ſeu capteolis ſepibus vicinis ſe implicantem, & tertiam *Splu* Italis dictã, alia Fumi terræ genera obſervare memini. Quorum primum quidem, inter Stirpes à me per Hiſpaniam obſervatas deſcriptum fuit: Alterum, Cretico ſemine mihi poſtea natum. Vtriuſque verò hiſtoriam hoc capite trademus.

Capnos tenuifolia.

DOORANTALIS herbula eſt, Primum illud genus à me inter Hiſpanicas ſtirpes deſcriptũ, cauliculis mollibus & quodammodo tranſparentibus, ut in vulgari Fumariâ, firmioribus tamen & ſurrectis, non procumbẽtibus: quibus inhærent folia mollicella, capillacea, & tenuiſſimè inciſa, vulgaris folijs candidiora: ſummos cauliculos exornant majuſculæ purpuraſcẽtium floſculorũ vulgaris floribus minorum & cõfertim naſcentiũ ſpicæ: radicem habet exilẽ. Tota verò planta amara eſt.

Natales. Invenitur pleriſque Hiſpaniæ regionibus in arvorum marginibus & juxta vias ac ſemitas: non-

tas: nonnullis etiam Narbonenſis Galliæ locis obſervate memini, præſertim ſupra Arelatem, dum Maſſiliâ, per eam urbem, aono M.D.LII. Mompelium redirem.

HANC quidem in Hiſpaniâ Sideritin tertiam facere volebant, neſcio quibus indicijs ducti: vulgo à nonnullis *Palomilla*, & *Palomina* dicitur, nomine cum Fumariâ vulgari cõmuni. *Palomilla. Palomina.*

MAIVS eſt illud genus quod ſemine Creta allato natum, nec minus ſucculentos habet cauliculos vulgari, anguloſos, teneros, procumbentes: folia minutim inciſa & capillacea, ut Hiſpanica, ſed duriora: flores confertim in oblongiuſculâ ſpicâ naſcuotur extremis ramis, vulgaris floribus candidiores, deorſum ſpectantes, extremam vireſcentem partem occupante fuſcâ maculâ: illis ſuccedit ſemen quale in vulgari, quod maturum facilè decidit: radix tenuis, flaveſcens. Annua eſt ut vulgaris, & Iuoio Iulióque floret, atque ſubinde ſemen profert, quod ſponte cadens, novellas plantas producit in ſequeotem anoum. *Capnos Cretica.*

SCROFVLARIA. CAP. XXXI.

Ruta Canina.

Scrofularia Cretica I.

PRÆTER duo genera omnibus ſatis nota Plantæ illius quæ vulgo Scrofularia appellatur: cujus Vnum tuberculis quibuſdam radicem habet obſitam: Alterum nullis grumis ad radicem adnatis præditum eſt. Bina alia obſervabam seminc nata, quorum hiſtoria hoc capite tradetur. *Scrofularia, ſive Ruta Canina.*

PRIMO autem generi prodeunt initio folia humi expanſa, Scabioſæ primis folijs non valde diſſimilia: deinde ſeſquicubitalis aſſurgit caulis, quadrangulus, cavus, viridis, angulis purpuraſcentibus, interdum etiam totâ eâ parte quæ à Sole illuſtrata eſt, purpureus: cujus infimam partem ambiũt longè ampliora folia in multas lacinias diviſa, ex adverſo naſcentia, deinde reliquum caulem alia, quæ alata ſunt & Filicis aut Alectorolophi foliorũ inſtar ferè, multis lacinijs prædita, quæ rurſus in alias longè minores & in ambitu ſerratas ſecantur: à medio caule ad ſummum ex alarum ſinu naſcuntur rami etiam quadranguli, minoribus folijs præditi, & illi ſimiliter in alios ramulos diviſi, ſuſtinentes floſculos inſtar utriculorum, cavos, Scrofulariæ vulgaris floribus noo abſimiles, ex flavo vireſcẽtes, ſex folijs conſtantes, quorum bina infima valde ſunt exigua, & infernè aliquantulum reflexa, quæ in lateribus ſunt paulò quidem altiùs attolluntur & ſupremâ parte aliquãtulum purpuraſcunt, ſed bina ſuperna majora ſunt reliquis & quodammodo reflexa, purpureique ex atro coloris, paucis & brevibus flavis ſtaminibus ex umbilico prodeuntibus: radix pollicaris penè craſſitudinis eſt, in multas craſſas fibras diviſa, albicantis coloris: an ſit verò perennis, nihil *Scrofularia Cretica I.*

affirmare possum, quandoquidem sub meum Francofurto discessum, primùm observabam in Ioannis Mulleri horto, natam semine Cretâ accepto, Rutæ silvestris appellatione.

Scrofularia I genus altерum.

HUIC non valde dissimilem, cùm Lugdunum Batavorum pervenissem, ad me adferebat eruditus vir Theodoricus Clutius Delphensis tum pharmacopola, quam subsequens hiems abstulit.

Scrofularia Cretica II.

SED & aliud Scrofulariæ genus Cretico semine natum sequente anno conspiciebam, aliquot stolones à radice proferens cubitales & ampliores, quadrangulares, ex atro purpurascentes, quibus folia inæquali & inordinato situ innascebantur longiusculo pediculo appensa, urticæ folijs non dissimilia, sed lævia, non mordacia, satisque mollia, supernè saturâ viriditate nitentia, infernè nequaquam, ex quorum alis breves emergebant ramuli, quadranguli, in similes alios sed longè minores divisi, sustinentes parvos calices in quinque lacinias sectos, & in his flosculos coloris ex atro purpurei, quatuor lacinijs constantes, supernâ bifida & sursum reflexâ, infernâ ut labellum propendente, duabus alijs latera claudentibus: ijs succedebant vascula sive globuli duobus sulcis tanquam divisi, extima parte aliquantulum mucronati, in quibus semen vulgari simile. Tota planta vulgarem illam refert, cujus radix nullis grumis prædita est: sed odorem magis fœtidum spirare videtur.

ALECTOROLOPHOS ALPINA. CAP. XXXII.

Alectorolophi plura genera.

HANC plantam Scrofulariæ voluimus subjungere, propter foliorum quandam cum illius primâ specie similitudinem. Ejus autem plura genera in Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis montanisque pratis inveniuntur.

Alectorolophos alpina.

Alectorolophos alpina I.

VNUM enim plures ab unâ radice promit cubitales caules, minimi ferè digiti interdum crassitudine læves, per quos sparsæ foliorum, Filipendulæ vulgaris folijs non valde dissimiles alæ: flores innascūtur summis caulibus copiosi, oblongæ spicæ instar, quemadmodum in Orchidibus confertim nascentes, & illarum floribus persimiles, è caliculis pentagonis inter minutiora folia prodeuntes, exalbido colore: ijs succedunt mucronata capitula, maturitate dehiscentia, semēnque ostendētia exiguum, inæquale, cineracei coloris: radix crassiuscula est, perennis, ut ex præcedentis anni restantibus caulibus siccis tamen, conjecturam faciebam, in crassas fibras Asphodelinis bulbis pænè similes divisa.

Alectorolophos II.

INVENITUR & aliud genus per omnia illi ferè simile, sed longè mollius, cujus flores modò pallidi, modò purpurei sunt: radix etiam crassa, & fibras Asparagi radicibus similes agens.

Vtrumque genus in summis Alpibus Durrenstain, Etscher, alijsque celsis & herbosis jugis nascitur: posterius etiam in inferioribus, uliginosisq; pratis. Memini & in Flandriæ pratis humidioribus, atque etiam pratis Gentilly pago vicinis, non procul Lutetiâ Parisiorum observare.

Alectorolophos III.

TERTIUM in ijsdem etiam jugis quibus Primum, crescit: sed lōgè humilius, ut quod palmarem altitudinem non superet: illius cauliculi graciles, & raris minoribúsque folijs obsiti sunt: florum spica brevior, & eleganti rubro purpurascente colore nitens: caliculi flores continentes, laciniati, & veluti è foliolis contexti: quæ floribus succedunt capitula, majora quàm in superioribus, & veluti rostrata, angulosum & inæquale semen etiam continentia: radix minimi digiti crassitudinem interdum æquat, fibrisque candicantibus & satis crassis donata est.

Alectorolophi III. genus alterum.

Ad illius genus referri potest tenerior alia planta cauliculis angulosis, & lanugine, non secus quàm folia (quæ minora sunt) caliculique (qui breviores & minores) pubescentibus: flores

Alectorolophi III. genus alterum.

Filipendula vulgaris.

flores simili purpurâ ferè nitent, sed minores & humiliore galea præditi sunt: capitula vix è caliculis emergunt: & radix non adeò fibrosa est.

Eam in gramineis locis, siccioribusque pratis superioris & inferioris Germaniæ, sæpius observare memini Maio florentem, cùm Iulio in Alpibus floreat: Sed & anno M.D LXXXI. Aprili florentem, atque vel purpureo, vel blandè rubente, vel albo flore variantem colligebam, ad Groutz prædium C.V. Richardi Garth, supra Londinum. *Natales. Varietas.*

VVLGO hæc à nonnullis Fistularia, à caulis, ut opinor, cavitate vocatur: quidam etiam Pedicularem appellant, præsertim aliquot Germaniæ locis, in quibus vulgaro nomine braun Laußkraut dicitur, quòd credatur, oves quæ pascuntur ubi abundè provenit, pediculari morbo corripi: dicitur etiam illis Robel vnd braun Robel. Priorem describere videntur Pena & Lobelius, in Adversarijs Filipendulæ alterius montanæ nomine. Forsitan & illa erit, cujus Iosias Simlerus ad calcem Commentarij de Alpibus meminit his verbis: *Nomina. Filipendula altera.*

Herba folijs Aspleno persimilis, cauliculis ab una radice quinque vel sex, duos ferè palmos longis, & spicam florum sustinentibus, ut orchis ferè.

Haud dubiè Alectorolophi genus ea est planta (licet folia ejus dissimilia) quæ in omnibus fermè siccioribus pratis nimis luxuriat, totáque æstate flores producit pallidos, cui Cristæ gallinaceæ etiam nomen indiderunt Recentiores, inferiores Germani Hanekammekens. Sunt qui Mimulum Plinij esse censeant. *Crista gallinacea. Mimulus Plinij.*

FILIPENDVLA porrò vulgaris frequentissima est cùm in multis Provincijs, tum in Vngariæ & Austriæ, vicinarúmque regionum gramineis præsertim campis, & cæduarum silvarum marginibus. *Filipendula vulg.*

Inveniuntur etiam ijsdem Provincijs, varia Oenantes genera, siccioribus gramineis locis, atque udis pratis nascentia. *Oenanthes genera.*

FILIX PVMILA SAXATILIS. CAP. XXXIII.

FOLIORVM quædam similitudo & divisura facit, ut elegans hoc Filicis genus, Alectorolopho Alpino præcedente cap. descripto, subjungam: id autem in marem & feminam distinguemus, Theophrasti sententiam lib. IX. cap. XX. Hist. Plant. sequentes.

MAS

Filix pumila saxatilis I.

Filix pumila saxatilis II.

Lonchitis altera Maranthæ.

Filix pumila mas.

MAS igitur radiee serpit nigrâ, tenui, longâ, in obliquum sese spargente, raris fibris tenuibus & duris capillatâ, valde adstringentis saporis: ex quâ prodeunt multi pedales eaulieuli, divisi in quosdam alatorum foliorum ramos, sive frondes, Filicis maris majoris (Feminæ vulgo Herbariorum ereditæ) instar, multò ramen minorum, tenuiúsque incisorum, & valde tenellorum, pronâ parte multis, ur plurimum, nigris maeulis, quemadmodum, Filieis feminæ folia, distinctorum.

Filix pumila fæm.

FEMINA quinos aut senos haber caulieulos reretes, rectos, inirio virides, deinde temporis sueeessu omnino nigrieantes, palmares, à medio unieam foliorum insectorum alam, unieo ad fastigium usque, artu porrectam sustinentes, eadem qua in mare vulgari formâ & facie, multo verò minorum tenuiorúmque, sapore nonnihil adstringente, pronâ etiam parte multis nigris maeulis (quæ verustate efflorescere videntur) aspersorum: radix veluti in eaput eoacta, sicur in mare vulgari, & multis nigris durísque fibris capillata est.

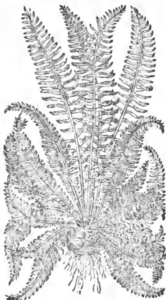
Natales.

Prior eopiosissimè nascitur in saxis, nō modò ad Gamingam & Neuberg: sed ad omnium ferè montium radiees Austrię & Stiriæ. Alrera verò in præruptis monribus, inter ipsa saxa invenitur, verùm non adeò frequens.

Lonchitis altera Maranthæ.

FILICVLÆ porrò elegans illud genus quod à C. V. Bartholomæo Marantha, Lonchitis al-

Lonchitis altera Neotericorum.

Phyllitis vulgaris.

Phyllitis laciniato folio.

chitis altera nűcupatur, abundè admodum nascitur in Stiriacarű Alpium jugis. Sed quæ vulgo Lonchitis alterius nomen obtinuit, valde rara in illis jugis invenitur, licet per universam Germaniam sit frequentissima. *Lonchitis altera Neotericorum.*

PHYLLITIS. CAP. XXXIIII.

NVLLA Provincia mihi est peragrata, præsertim quæ mőtosa sit, in quâ Phyllitidem, vulgo Lingua cervina nuncupatam, non observarim, vel umbrosis locis nascentem, vel in ipsis puteis, inter lapidum sive laterum commissuras: cujus mentionem non fecissem, neque ejus iconem proposuissem, nisi de altero eleganti ejus genere mihi faciendus fuisset sermo. *Phyllitis vulgaris.*

SOLA autem foliorum formâ, â vulgari Phyllitide differt illa nő vulgaris, alioqui reliquis notis ei persimilis: prodeunt verò ipsi ex radice multis nigris fibris & veluti capillamentis prædita, sena aut septena folia palmaris longitudinis, ejusdem cum vulgaris folijs lævoris & viriditatis internâ parte: at externâ, nullis aut rarissimis transversis lineis insignita, extimâ verò parte multipliciter dissecta. *Phyllitis laciniato fol.*

Hanc in Cantabris, supra montem D. Adriano nuncupatum, quâ per ejus specum, & fornicem transitus est in Hispaniam, locis umbrosis in ipsis rupibus observabam, raram tamen inter pleratque alias vulgares: atque ipsius folia, alia alijs per extremum vel pluribus lacinijs vel paucioribus erant divisa. *ejus Natales.*

Memini & olim plantam unam è Gebennis montibus erutam, Mompelij in C. V. Gulielmi Rondeletij Medici celeberrimi hortum, huic pænè similem, transtulisse. *Sed & alijs locis observata.*

Sed &

Sed & quę ad nos missa fuit ex Angliâ, à Doctissimo Lobelio Hemionitidis nomine, postea quam biennio, ob teneritatem, in fictili adservata fuisset, tandem in Phyllitidem folijs laciniatis evasit: verùm non adeo multipliciter dissectam ut hæc est, cujus nos picturam damus, sed tribus duntaxat aut quatuor lacinijs folia in extremo divisa ferentem: quam quidem metamorphosin, satis mirari non potui. Etenim plantulæ quas ad nos mittebat, totæ tenellæ & mollicellæ erant, & plurimum ad Hemionitidis figuram accedebant.

Anno autem LXXI. supra Millesimum & quingentesimum, cùm Bristolij essem, duxit me ad specum illam Divi Vincentij, unde eruerat, idem Lobelius, è quâ aliquot plantulas meis manibus evellebam, illis quas miserat, similes, hoc est totas tenellas & molles: quibus pares aliquot deinde conspiciebam ex Angliâ in Galliam rediens, puteo quodam non procul Bononiâ, dum mihi expectandus est equus veredarius, qui ad proximam equorum mutandorum stationem me veheret: deinde etiam Machliniæ in Brabantiâ, puteo illius diversorij, cui symbolum Galea aurea, frumentatio foro, ut testis mihi tum fuit Illustris vir Ioannes de Brancion, cui eas demonstrabam.

Facultates. VERVM Phyllitidis folia in vino pota, serpentium morsibus auxiliantur, teste Dioscoride, quadrupedibus verò per os infusa, auxilio sunt, & in dysenteriâ aut resolutâ alvo utiliter potui dantur.

HEMIONITIS PEREGRINA. CAP. XXXV.

Hemionitis vera.

Hemionitis peregrina.

MERITO conjungendam superiori plantæ æstimavi hanc elegantem Hemionitidem quam Romæ ex veteris cujusdam Theatri ruinis erutam doctissimus idémque summo animi candore præditus Medicus Ioannes Henricus Gandavensis, mihi amicissimus, ex Italiâ reduxanno M. D. LXVI. dono dabat, quam diu cum Phyllitide laciniato folio, & plerisq; alijs stirpibus, quas in meis peregrinationibus collegeram, ante annum M. D. LXXIII. quo Viennam ad Cæsarem Maximilianum hujus nominis II. vocatus sum, repositam habui: sed Belgium relinquens istic deserui.

Hemionitis peregrina. HVIVS folia quaternorum digitorum transversorum, vel circiter trium unciarum longitudinem non excedebant, ferrei venabuli mucronis formam explicantia, inferiore base, quâ suo petiolo sustinebantur, duplicem apophysin habentia, & extimâ parte mucronata: parte internâ lævia, & dilutâ viriditate prædita, externâ verò lineis seu versibus obliquis ex utraque nervi parte insignita, quemadmodum Phyllitidis folia, gustu acerbo & exsiccante perinde atque Phyllitis: radices illi nigræ, fibrosæ, quales in legitimâ Hemionitide conspiciebam Româ usque missâ Ill.^ri Ioanni de Brancion à Clarissimo eodémque doctissimo viro Hippolito Salviano Romano Medico, quámque in fictili adhuc alebat, cùm Belgicâ discederem.

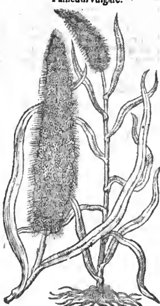
ἡμιονῖτις σπλήνιον. GRÆCIS porrò ἡμιονῖτις & σπλήνιον dicitur, Latinis, eorum nomenclaturam sequentibus, Hemionitis & Splenium: Officinis ignota.

Facultates. Hemionitis autem ex aceto pota, lienem absumere creditur.

Typha palustris media.

Panicum vulgare.

Panicum Americanum.

TYPHA MEDIA. CAP. XXXVI.

PECVLIARE quoddam genus Typhę veluti medium observabam anno M. D. LXXXI. copiosè nascens palustri quadam fossâ apud Tyburn sacellum, nõ procul ab eo loco, in quo sepeliuntur, quibus ob maleficia laqueo gula fracta est, primo ab urbe Londinensi miliari, quà spectat Occidentem.

ERAT verò Typha illa folijs multò angustioribus quàm Typhæ vulgaris folia, & graciliore clavâ, majore tamen quàm minima illa à D. Pennæo inter siccas stirpes quas inter chartaceas paginas adservabat, mihi ostensa, & à Penâ Lobelióq; in doctissimis Adversarijs expressâ. Alioqui à majore non differt pullo illo tomento in clavam compacto, & florum oblongâ spicâ, tenui flavo polline respersâ, supra clavam enascente. Florebat Iunio.

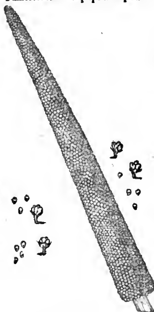
PANICVM. CAP. XXXVII.

MAGNI per universam Germaniam, Vngariam, & Bohemiam Panici usus est: etenim in alimentum cedit, & pultes ex ejus semine deglumato fiunt non ingrati saporis. De illo (tametsi iconem inferam) nihil commemoto, quia jam à multis inter fruges est descriptum: sed de alio genere ex Peruána Provinciâ ante trigesimum annum in Europam primùm illato. *Panicum vulgare.*

HABET autem id culmos longè crassiores, firmiores, altiores vulgari Panico, & planè harundinaceos, ut quos humanam altitudinem attingere, interdū etiam superare plerumque viderim, crebris geniculis & veluti articulis præditos & lanugine obsitos: folia harundinacea *Panicum Americanũ.*

dinacea è singulis articulis prodeunt, longa, lata, dura, Melicæ folijs non valde dissimilia: inter quę prodeunt è geniculis alij veluti breviores culmi, similibus folijs obsiti, desinentes in spicam digitalis longitudinis, nonnunquam breviorem, & duntaxat pollicarem, densè compactam, & æqualis propemodum ubique crassitudinis: semina oblongiusculis gracilibusq; petiolis innixa proferentem & capillaceis veluti glumis inclusa, quæ extimâ parte è glumis prominentre, crassiora, magis rotunda, & quasi orbiculata sunt, lævia, subcęrulei coloris, qui in calidioribus regionibus magis satur est, rarò tamen vel in Germaniâ, vel in Belgicâ (in illis enim Provincijs sæpe terræ mandavi ejus semina ex Hispanijs accepta) ad plenam maturitatem perveniunt: radices ejus fibrosæ sunt, validiores & majores, quàm in vulgari Panico.

Panici Americ. sesquipedalis spica.

Lachryma Iob.

Panici Americani spica grandis. Istius porrò generis spicam crassam, valde firmam & benè compactam, non ubique tamen æqualem, sed paulatim & sensim extimâ parte gracilescêtem, sesquipede longiorem, nec tamen integram ad me mittebat Londino Iacobus Garetus anno M. D. XCII. à Nauclero quodam Anglo ex sua navigatione reduce emptam, cujus semina, nô multò majora mihi visa, quàm illius Panici Americani, cujus modò memini, ceteroqui prorsus similia: nisi, plura simul juncta & hispidâ glumâ inclusa brevi pediculo inniterentur: illius stirpem nascentem videre non licuit, nam serere neglexi, quia vetustate nimis reficcarum existimabam, spicam tamen in ligneâ tabellâ Francofurti exprimendam curabam à perito artifice, ut hoc loco insererem, digna enim mihi videbatur, cujus aspectu alij etiam fruerentur. Proximè autem sequente anno scribebat ad me N. V. Carolus de Tassis Veredariorum Antuerpiæ Pręfectus, ipsi natas istic plantas semine quod ab eodem Gareto acceperat, non valde dissimiles illis, quæ jam à multis in Belgicis hortis sunt conspectæ: nec dissimiles etiam spicas sive paniculas protulisse.

Lachryma Iob. SED & hîc, ac commodiore quidem loco, nisi me judicium fallit, quàm cùm stirpes per Hispanias observatas describerem, Lachrymæ Iobi vulgo vocatæ iconem subijcere libuit: tunc enim, licet peculiarem ejus historiam dare decreuissem, quia multis Hispaniæ locis mihi planta observata, & jam multis etiam ante annis, nempe M. D. L. & duobus sequentibus Mompelij lecta. Sed cùm illas observationes evulgarê, Lobelius & alij quidam ipsam plantam exactissimè descripsissent, supervacaneum videbatur ejus historiâ repetere. Quoniam tamen ipsius iconem iam delineatam & sculptam habebam cum alijs quarum in eo libro memini, ante quàm doctissimæ Lobelij lucubrationes, aut ullius alterius qui mentionem fe-

nem fecisset, in lucem proditent, locum dabamus tunc ipsius iconi (quia in eâ opellâ non poteram commodius) inter Graminis genera. Nunc verò cùm aliquot harundinacearum stirpium historiam, quâ potuimus diligentiâ, conscripserimus, hoc nostro Observationum sexto libro, ejus iconem capite de Panico revocare voluimus.

VT aurem vulgò ab Herbarijs Lachryma Iobi vocatur hæc planta, quia ejus semina lachrymarum ex oculis procedentium formam quodammodo æmulantur; ita Hispani *Lagrimas de Moysen*, Narbonenses Galli *Larmes de nostre Dame* appellant. Lagrimas de Moysen, Larmes de N. Dame.

GRAMEN. CAP. XXXVIII.

VARIA Graminis genera nunc sunt cognita, & subinde alia ab alijs proponuntur & describuntur. Nemo tamen illius Graminis iconem exhibuit, quod in magnâ Europæ parte, præferrim per Hispanias & Gallias, ante quàm Stirpium in Hispanijs observatarum historiam evulgarem. Quoniam verò ob illius tum elegantiam, tum usum, cognitu dignum erat, illius descriptionem & iconem tum dabamus: nunc etiam easdem ob causas hîc repetimus.

Gramen legitimum.

Ischæmon Plinij.

PEDALIBVS autem assurgit id Gramen culmis, rotundis, purpurascentibus, geniculatis: è quibus angusta promit folia, in acumen fastigiata, dura: ipsi culmi, sive calami, in quaternas aut quinas desinunt paniculas, mixti ex atro purpureóque coloris: radicibus firmatur longis, nodosis, geniculis intercepris, candicantibus, subdulcis cum quadam adstrictione saporis, quæ longè latéque serpentes, subinde plurimis locis germinant, novósque culmos & folia proferunt. Gramen legitimum.

Hoc gramine nihil vulgatius totâ Hispaniâ & Galliâ, in arvis, vinetis, atque etiam in maritimis, in quibus multo lætiùs & uberiùs crescit: nam ejus radices, interdum digiti crassitudinem æquantes eruere memini. Natales.

DICITVR Græcis ἄγρωστις, Latinis Gramen, Gallis *Chien-dent*. Sunt qui Ischæmonen Plinio lib. xxv. cap. VIII. nuncupatum esse putent: quorum sententiam probare non possum. Et multò quidem aptius Ischæmonis historiæ quadrare videtur Milij genus illud silvestre & supinum, in humidis nascens, folijs asperâ lanugine obsitis, quod celeberrimus Matthiolus Panicum silvestre appellare videtur. Serpit, inquir Plinius, è terrâ Milio similis, folijs asperis & lanuginosis, farcitur in nares. ἄγρωστις. Gramen. Chien-dent. Ischæmon.

Quòd si ad Pliniani graminis ullum aliud genus referenda est hæc planta, aculeatum illud po-

Gramen, Dactylon Plinij.

lud potius erit, cui, quòd in cacumine aculei sunt plurimùm quini, Dactyli nomen inditum esse ait Lib. XXIIII. cap. ultimo, & illius aculeos convolutos naribus inseri, extrahique sanguinis ciendi gratiâ.

Facultates.

RADIX Graminis, inquit Dioscorides, trita & illita, vulnera conglutinat. Decoctum ejus epotum, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus: calculosa etiam excrementa comminuit.

Gramen amourettes.

Amourettes tremblantes.

Gramen Amourettes.

PERELEGANS etiam Graminis genus inveniri dicebamus nonnullis Hispaniæ locis aridis & sabulosis, quod superiori folijs & culmis non valde dissimile est, sed paniculas habere breviores, crassiores, & numerosiores, ejusdem quodammodo cum superiore coloris, & radicem non nodosam & serpentem instar illius: verùm fibrosam potius & capillarem. Memini etiam id graminis genus observare & colligere Parisiensi agro, non procul à trajectu Sequanæ, qui ferè est ex adverso monasterij vulgo dicti *Les bons homes*, secundum semitas frequentissimum, ubi à rusticis non *Chien-dent*, sed *Amourettes* appellatur, ob paniculárum, ut opinor, elegantiam.

Amourettes tremblantes.

CETERVM aliud Graminis, seu veriùs Poæ, genus in omnibus quas unquam lustravi Regionibus, prata (ut ceteræ herbæ) multis locis vestieos, cui similes paniculæ ferè, breviores tamen & ab exortu latiores è summis culmis dependent. Id Galli & Arthesij seu Atrebates, mei populares *Amourettes* etiam appellant ob paniculárum elegantiam, sed vocem *tremblantes* adjciunt, ad Alterius differentiam: quia vel unico vel pluribus ejus scapis manu retentis, omnes ejus paniculæ perpetuo tremulæ sunt.

GRAMEN MONTANVM SPICATVM. CAP. XXXIX.

Varia graminis genera.

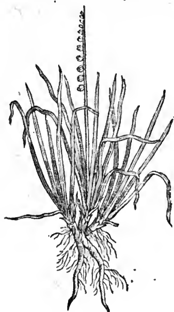
VARIA in Austriacis Stiriacisque Alpibus, locisque montanis nasci graminis genera scripsi in Pannonicarum Stirpium Observationibus: at duorum duntaxat historiam eodem capite dare constituisse.

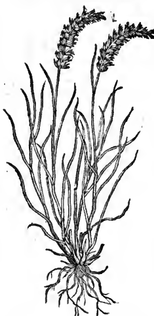
Gramen montanum spicatum.

PRIMVM autem multis capitibos ex radice digitalis crassitudinis, bifidâ interdum & trifidâ, multisque tenoibus fibris supremâ parte hirsutâ prodeuntibus constare, quorum singula proferrent sena aut plura oblonga, crassa & nonnihil carinata folia, Cariophyllæi illius, quem vulgo Gramen marinum majus cognominant, folijs valde similia, infimâ sede sese invicem amplectentia, gustu amariusculo & acriusculo: ex horum medio dodrantalem, nonnunquam & pedalem exire cauliculum, firmum, lævem, nudum & enodem, qui

summo

Gramen montanum spicatum. Gramen mont. avenæ semine.

summo fastigio, multos flosculos spicæ instar congestos, herbaceoque colore præditos proferret.

Inveniri in montanis quibusdam pratis, duobus, supra Badenses thermas, miliaribus. Similem autem in Flandriæ maritimis frequenter legere meminisse, quam vulgus, ni memoria labitur, Suden appellaret. *Natales.*

ELEGANS etiam mihi videbatur Alterum genus, quod ante illud tempus nondum fuerat conspectum, cubitalibus culmis constans, tenuibus, geniculatis, qui palmaribus angustisque folijs septi, summo fastigio desinunt in tenuem oblongamque & nutantem spicam, in lanuginosis glumis, grana nudę Avenæ simillima ferentem: radix tenuis est, multisq; oblongis fibris prædita, singulis annis antetius serpens, uti Spartum & junci. *Gramen montanum Avenæ facie.*

Nascitur secundum vias, in montanis umbrosisque silvis Pannoniæ, Austriæ, & Bohemiæ: semen autem Iulio mense maturum observabam.

SPARTVM PLINII. CAP. XI.

IAM Primo libro diximus, Spartum Græcorum fruticem esse, illudque à Plinio Genistam appellari: nunc sumus acturi de alio Sparto, nempe Latinorum, à frutice differente, ut quod duntaxat herba est graminacia folia proferens: eamq; ob causam Graminis generibus subjungimus. Ejus autem varia genera observabam. *Spartũ Græcor. Genista Latinor.*

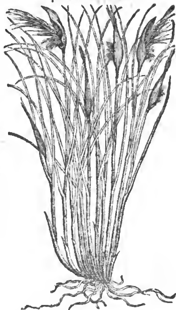
PRIMVM, quod Plinij est, numerosa, tenuia, juncea, viridiáque habet folia cubitalis longitudinis ex eadem radice prodeuntia, quæ, dum novella sunt, latiuscula conspiciuntur, & interiore parte canescentia, successu verò temporis contrahuntur & convolvuntur, fiuntque juncea, dura, flexibilia tamen, & marginibus ita conjun..., ut vix rima appareat, nisi diligentius observes. Inter hæc culmi exiliunt ipsis folijs ...llo longiores, qui Vere & Æstate parvam arundinaceam paniculam ferunt, simili ...pemodum cum illâ ratione florentem: deinde oblongum semen, ut nonnulla Gr...inis genera: radicibus nititur fibrosis & perennibus, è quibus multæ simul enascun... plantæ contiguæ, junci modo, ut interdum una planta, sive multarum simul cong...atum plantarum cumulus, duorum pedum spatium vel illo etiam amplius in amb... occupet. *Spartum herba 1.*

Frequens nascitur collibus ...losis inter *Vaëna & Alcalal-Real*, atque alijs Bæticæ locis: sed omnium abundantiss... ab initio Granatensis regni, sive Bæticæ limitibus, usque ad Murgim urbem, vul... Murçia dictam, ut non sine causa totus ille tractus veteribus appel- *Natales.*

Spartum herba, Plinij.

Sparta herba alterum.

Spartarius campus *Carthago Spartaria.* latus fit Spartarius campus, quo etiam nova Carthago, vulgo *Cartagena*, urbs maritima continetur: hæc etiam à nonnullis Spartaria cognominata est, ob sparti (ut credibile est) eo agro nascentis abundantiam. Nascitur & Valentino regno, atque illud quidem superiore longè uberius & lætius.

Spartum Plinij. EST verò Spartum hoc, quod Hispanis, apud quos nascitur, etiam nunc *Sparto* dicitur, illud ipsum quod Plinius lib. XIX. cap. II. describit. Eodem enim in usu nûc est apud Hispanos, quo fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & exsiccato tapetes seu aulæa, storias, corbes, rudentes aliósque funes conficiunt: corbes etiam illi in quibus ficus & uvæ passę advehuntur, ex sparto contexti sunt. *Alpergates, calcei Hispanici genus.* Sed ex illo aquâ, instar lini, macerato, deinde siccato & tuso, calceamenti genus, quod ipsi *alpergates* appellant, paratur, funes etiam & alia subtiliora opera. Præfertur autem id quod Valentino regno crescit.

Spartũ herba II. ALIVD Sparti genus nascitur Murciano regno, humidioribus præsertim locis, superiore tenerius, cujus valde rarus est usus, ut quod storijs aut hujusmodi operibus conficiẽdis, minimè sit idoneum: plurimus autem ejus usus in eâ regione, ad lineos saccos, quos lectis substernant, implendos, ut nos stramine uti solemus, quoniam molliore tenuioreq́; sit junco, quàm primum: paniculam fert brevem, & pericarpio quodam, sive membranaceo folliculo inclusam, uti Narcissorum & similium ferè flores.

Natales. Nascitur eodem, quo superius illud ad multa utile, modo: paullò tamen maturiùs flores producit: nam Martio suis floribus onustum legebam.

Albardin. INCOLÆ *Albardin* vocant, nescio qua moti ratione, nisi quòd fortè illò suas clitellas è crassiore panno cannabino confectas, quas ipsi *alabardas* appellant, jumentis imponendas, isto sparto impleant.

SED transeamus nunc ad Oceanum, cui vicinæ aliquot Provinciæ non carẽt suo sparto, licet non adeò utili ad ea præstanda, ad quæ superiora duo dixi esse idonea, non est tamen ejus usus prorsus inutilis, ut suo loco dicemus.

Spartũ herba III. *Halm.* SPARTVM igitur Tertium, sive Oceanicum Primum, quia nõnullis Galliæ, Flandriæque locis & aggeribus illis sabulosis, Oceano objectis, invenitur, *Halm* ab incolis, præsertim Flandris vocatum: quod Priori Hispanico non valde dissimile est, sed multò majus & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres sine ocreis iter est, permolestum: pungunt enim & cutim penetrant ejus folia.

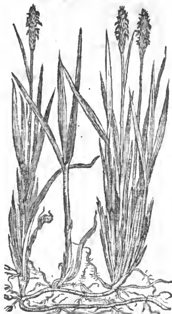
Usus. Crescit eodem modo quo superiora, magis tamen la[illegible] [illegible]rpit graminis modo: spicam autem fert Secalis pænè imitar: ejus usus, ut latis suis cespitibus [illegible] valde contortis atque obliquè spargentibus sese radicibus, arenam firmiorem reddat & [illegible]et in aggeribus, ne iam

facilè

Spartum herba III. maritim.

Spartum herba IIII. Batavicum.

Spartum Austriacum pennatum.

facilè marinis undis & fluctibus eluatur, & facilius resistant tempestatibus, qui in Oceano crebræ.

QVARTVM autem ordine, sive Oceanicum Alterum, à Tertio minimè differt totâ plantæ formâ, radicésque sub arenâ condendi, latéq; spargendi licentiâ: ejus tamen spicæ breviores videntur & Phalaridis potiùs quàm Secales paniculas imitari. Id Batavis, quibus valde familiare, ijsdémque usibus servit quibus Oceanicum Primum, etiam *Halm* dicitur. *Spartum herba IIII.* Halm.

IAM superest nobis describendum Quintum spartum, non in locis aurâ marinâ afflatis natum, sed procul à mari, procul ab arenosis illis aggeribus, sponte etiam crescens. Habet verò id folia pedalis lõgitudinis, gracilia, viridia, numerosa, plana initiò, sed quorum limbi tandem coëunt, junci modo lævia teretiáq; fiunt, Sparti Hispanici foliorum instar, quibus non multũ absimilia sunt, sed minora & graciliora: inter ea culmi exeunt graciles, foliorum fastigium non superantes, qui spicam ferũt alijs dissimilem, sed tribus aut quatuor oblongiusculis granis, longa contortaq; cauda insignitis, duntaxat constantem, quæ in dodrantalem, imò pedalem interdum veluti penulam, tenuioribus alarum avis illius Manucodiatæ sive paradisi vulgo nuncupatæ, pennulis fermè respondẽtem desinit: radix subest è multis capillamentis gramineisq; fibris composita, Hispanici sparti radicis instar. *Spartum herba V.*

Natales. Abundè hoc genus provenit in monte Badensibus thermis imminenti, rotáque illa catenâ montium qui inde ad Danubium usque procurrunt, prætetea ad silvulam Lachn, alijsque apertis & gramineis locis Austriæ & Vngariæ: sed omnium ubertimè in Vivario illo Neapoli Austriacæ urbi contiguo, in quo uberius lætiúsque provenit. Semen maturum Iunio, vel à lævissimo auræ flatu excutitur, atque cum sua pennula paululum volans, ubi decidit, statim per gramen irrepit, & terrâ se condit.

LEGVMINA.

DESCRIPTIS *barundinaceis & gramineis aliquot stirpibus, nobis ad Legumina congeneréque illis plantas procedendum.*

PHASEOLI. CAP. XLI.

PHASEOLI vulgo appellati, multa inveniuntur genera, lentis & obsequentibus sarmentis, foliorúmve formâ & reliquo nascendi modo, non equidem inter se discrepantia, sed quorum flores, licet formâ similes, & Pisi vulgaris florū æmuli, colore variant, quippe qui plerumque nivei, interdum pallescentes, nonnunquam etiam purpurascentes, sive amethystini conspiciūtur. Ceterùm in fructu, sive semine, renum formam quodammodo exprimente, & oblongis siliquis, sive lobis incluso, longè major coloris varietas deprehēditur. Nam anno M.D.LXXXII. nascebantur mihi aut prorsus nivei, aut nigri, aut flavi, aut ex flavo obsoleti, aut purpurei, aut amethystini, aut cærulei, aut rubri, aut lateritij ferè coloris, vel albi nigris venis & lituris distincti, atque etiam cineracei, & carnei coloris, similibus venis insignes. *Phaseoli vulgaris varietas.*

Attamen præter jam enumerata genera, aliquot alia, dum Viennæ vixi, observabam, semine ab amicis communicato mihi nata, nec ante quàm Pannonicas observationes scriberem mihi conspecta.

Phaseolus peregrinus I.

Phaseolus peregrinus I.

CAVLIS in Priore, statim à radice in aliquot oblonga sarmenta dividitur, lenta, vicinos stipites & virgulta reliquorum Phaseolorum modo amplectētia: in singulis alis terna folia vulgaris Phaseoli folijs similia, atriora tamen, ex eodem pediculo nascentia, extremo (ut in vulgaribus) impari: ex ijsdem alis breves ramuli prodeunt, multis floribus vulgari haud absimilibus, minoribus tamen, albis, uvæ in modum congestis onusti: quibus succedunt oblongæ siliquæ, seu lobi, vulgaribus multò latiores, continentes ternos aut quaternos fructus, planos, communibus Phaseolis latiores, albos, sed multis nigris maculis sive venis, ab hilo in latitudinem ductis elegantissimè depictos.

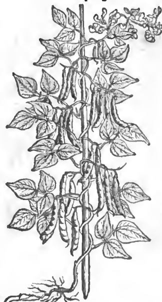
VALDE serotina fuit hæc planta anno M.D.LXXVI. semine à C. V. Georgio Purkirchero Posoniensi in Vngaria Medico primario, mihi pro nostrâ amicitiâ communicato nata: quâ de causâ ad frugem pervenire non potuit. At ipsi Purkitchero, dū vixit, & posteaejus vxori (nam ad pergulas, aprico loco sata) singulis annis maturum fructum dedit. Mihi deinde anno M.D.LXXXII. & aliquot sequentibus egregiè provenerunt aliquot ejus stirpes, quarum nonnullæ lobos dederunt qui matura semina protulerunt: interdum etiam quos ad maturitatem pervenire posse existimabam, ob Solis radiorum defectum, spem meam frustrati sunt.

Phaseolus peregrin. II. TOTA formâ & nascendi modo à vulgari haud differt Alterum genus: valde ramosa enim habet sarmenta, quæ vicinis perticis sese advolvunt, eásque scandunt, oblongos pediculos ex foliorum (quæ semper terna, ut in vulgari, simul nascuntur) sinu promentia, in quibus

Phaſcoli peregrini I. genus alterum.

Phaſeolus peregrinus II.

Phaſeolus peregrinus III.

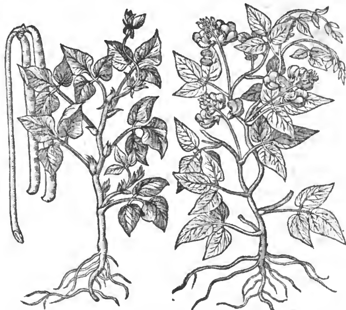
quibus bini, quaterni, interdum etiam ſeni naſcuntur flores, ex adverſo ſemper ſiti, vulgaris Phaſeoli floribus magnitudine & formâ reſpondentes, initio, dum recens aperti ſunt, candidi, poſtea verò palleſcentes: quos excipiunt oblongæ, & propendentes, ut in vulgari, ſiliquæ ſeu lobi, quina, ſeptena, & plura interdum cādidiſſima & quaſi ex ebore tornata ſemina cōtinentes, minora & tumidiora quàm albi vulgaris.

Iulio floret, fructus Auguſto. nonnūquam Septembri demùm maturus eſt.

HABET & Tertium genus oblonga ſarmenta, ex ſingulari cauſe ſtatim ſecundum radicem ipſam prodeuntia, & in multos ramos diviſa, lenta, obliquè ſe contorquentia, & humi procumbentia, niſi perticis aut pedamentis ſuſtineantur, quibus ſeſe circumvolvunt, reliquorum Phaſeolorum modo: purpuraſcūt ea juxta alas, ad quas etiam adnaſcuntur terna folia, minus ampla ſuperioris folijs, & dilutiore colore virentia, longo petiolo inhærētia, qui ea parte quâ folia ſuſtinet, contrariáque, quâ ſarmentis inhæret, ex atro purpuraſcit: flores in oblongis petiolis plerumque bini, magni, Piſi forma, foris ex candido palleſcentes, interiore verò parte ex purpurâ cærulei: his ſuccedunt totidem prælongi lobi, teretes, & quaſi cylindracei, in quibus fructus reliquis Phaſeolis minor, Anagyridis legitimæ fructui pænè ſimilis, rubeſcentis coloris. *Phaſeolus peregr. III.*

Semine

Phaseolus peregrinus IIII. Phaseolus peregrinus V.

Semine ex Hispanijs misso natus etiam mihi hic Phaseolus anno M. D. LXXVI. serius quidem, ut fructus plenam maturitatem consequi nequiverit: proximo tamen subsequente anno satus, non modò maturius flores dedit: sed ejus præterea fructus ad frugem pervenit.

Phaseolus peregr. IIII. DISSIMILIS est Quartus superioribus. Caret enim longis illis sarmentis, quibus illi præditi, & brevi firmóque caule constat, pedalem longitudinem rarò excedente & in brevissimos ramos diviso, ad quorum exortum folia quidem superiori similia nascuntur, terna numero, sed breviori pediculo inhærentia, qui non purpurascit, ut in proximè descripto: pediculi ex alis prodeuntes, longi, crassiusculi, firmi, binos etiam flores magna ex parte sustinent, formâ, colore præcedentis flori simillimos, deinde binos lobos illius cylindraceis siliquis paullò longiores & teretes, in quibus fructus formâ par, sed colore differens: nam nivens est, circa hilum nigrâ maculâ insignitus, & quibusdam nigris punctis interdum in lateribus notatus.

Satis præcox hic est, nec ullis pedamentis eget, cùm (ut dixi) brevi, firmóque sit caule. Crevit etiam hic mihi Viennæ anno M. D. LXXVI. donatus à C. V. Remberto Dodonæo S. C. M^tis^ tum Medico, qui ejus fructum præcedente anno, dum Pragæ esset, in Arcis horto observaverat, & legerat.

Idem fructus etiam ex Hispanijs missus fuit Cæsari sequente anno, cum tertio genere, in quo triplicem coloris varietatem observabam: nam aut rubescebat, aut pallescebat, aut pulla nigredine nitebat.

Phaseolus peregrin. V. TENVIA habet Quintum genus sarmenta, ex singulari caule statim proximè radicem enascentia, eáque valde ramosa, ex viridi purpurascentia, quæ vicinis perticis & pedamentis sese convolvunt: folia ex eodem pediculo, ut in aliorum Phaseolorum genere, semper terna, longè tamen minora, & Trifolij mœnianthis (quod in umbrosis & ubere glebâ nascitur) folijs perquam similia, ex atro virentia, circa pediculum purpurascentia: flores in spicæ modum congesti, magni, Pisi vulgaris formâ & magnitudine ferè, coloris flavi, in oblongo crassiusculoq; pediculo ad foliorum exortum prodeunte nascuntur: lobos non observabam, quia flores duntaxat produxit ipsa planta, eósq; valde caducos propter advenientia frigora: breves tamen angustósque esse intelligebam ab his qui conspexerant, & terna aut quaterna grana continere: quæ verò accipiebam, parva erant admodum, Laburni granis non majora, utroque tamen mucrone plerumque obtusiore, pulli coloris, seu potiùs ex nigro subvirescentes.

Pictor nullos lobos in hac planta expressit, sed flores duntaxat quos in illa florente vidit:

vidit: ipsa autem quæ illi dederam semina, ut ad plantæ latus exprimeret, nescio qua incuriâ & negligentiâ, in eo, qui infra supremam florum spicam est, folio, adpinxit.

Phaseol. peregrin. VI. angustifol.

ANNO autem octogesimo primo supra millesimum & quingentesimum, ipso Autumno dum ex Anglia redibam, elegãs aliud Phaseoli genus videbam Coloniæ apud nobilem matronam C. V. Ioachimi Hoperi, Præsidis Belgici in Hispaniâ Consilij viduam, sarmentis perinde atque secundum genus pergulas & perticas scandentem, illisque se advolventem, sed angustioribus folijs, fructu vulgaris Phaseoli fructu minore & planiore, subrubri coloris, semine natũ, ab illâ ex Hispanijs accepto *frizoles Guatelo* appellatione. Id mihi erit Sextum genus, cujus postea historiam C. V. Rembertum Dodonæum nobis daturum sperabam, cùm hæc scriberem: nam ille haud dubiè ipsam plantam ad frugem pervenisse observare potuit, quandoquidem tum temporis Coloniæ vivebat: editâ tamen novâ suâ Stirpium Historiâ, quam nũ pr̨ manibus habebat, comperi illius iconẽ duntaxat proposuisse cap. VI. lib. II. Pemptadis IIII. *Phaseolus peregrin. VI.*

IN lucem emissâ porrò meâ Stirpium apud Pannones vicinósq; populos observatarum historiâ, sex mihi nata sunt Viennæ Austriæ alia Phaseoli genera, semine peregrè accepto, sequentium Francofurti ad Mœnum: quorum historiam prædictis subjiciemus.

MVLTA autem habet primus Phaseolus, qui nunc mihi erit ordine Septimus, sarmenta statim à radice prodeuntia, Purkircheriani, sive in ordine Primi Phaseoli modo, quæ, licet eadem ratione vicinis perticis sese circumvolvant, non tamen adeò luxuriant, aut altè assurgunt. Ad horum nodos folia enascuntur terna numero, ut in alijs Phaseoli generibus, multò tamen angustiora, Sexti folijs, quem Coloniæ apud Hoperi viduam conspiciebam, non valde dissimilia: ex horum alis emergebant digitalis longitudinis cauliculi, parvos flores in uvæ modum congestos sustinentes, albos initio, sed, ubi senescunt, pallescentes: ijs succedebant planæ latæque vaginæ Primi lobis ferè pares, breviores tamen, initio virides, quæ maturæ, fulvescunt, seméq; continent planum, Purkircheriani, seu Primi granis minus, sed similibus coloribus albo & nigro varium, nunc in longitudinem extensis nigris strijs, nunc confuso ordine sparsis maculis nigris majoribus aut minoribus per universum phaseoli corpus: nonnunquam integro fructu nigro, vel exiguis albis maculis conspersò, aut dimidiâ duntaxat ex parte. Florebat mihi Iulio & Augusto: semen etiam maturum præbere incipiebat Augusto. *Phaseolus peregr. VII.*

ALTER, seu ordine Octavus, pluribus etiam sarmentis assurgit, ejusdem cum superiore longitudinis, quæ vicinis palis sese applicant, & eos scandunt: ubi sese in ramos dividunt adnascuntur folia Primi folijs similia, terna numero, sed paullo minora: flores ex alis profert etiam Purkircheriani, seu Primi floribus similes, albos, vetustate pallescentes, uvæ instar nascentes: quibus & planæ ut in præcedente, succedũt vaginæ, illis haud majores, continentes bina, terna, aut quaterna grana, plana, superioribus magnitudine respõdentia, non adeò candicantia, sed colore interdum exalbescente, aliquando nigricantibus virgulis secundùm longitudinem, vel confusè notata, interdum toto etiam pænè fructu (ut in superiore) nigricante. *Phaseolus peregr. VIII.*

TERTIVM, sive ordine Nonum, adquirebam semine, quod N. V. Ioannes Boisot ex Hispaniâ acceperat, mihi communicato natum: erat verò is fructus Purkircheriano major, sed totus albus, nisi quidam radij spatsi varium quodammodo fecissent: terr̨ creditum semen, prodijt, crevitque Purkircheriani instar, similibus sarmentis, folijs, floribus, & vaginis: sed cùm æstas subsequeretur tardior, humidior, & frigidior, neque hic, neque alij quos severam Phaseoli exotici, ad frugem pervenire potuerunt. *Phaseolus peregrin. IX.*

QVARTO, mihi ordine Decimo, multi etiam sunt ab una radice assurgentes rami, superioribus quidem altitudine æquales, & sese circumvolventes, ex viridi purpurascentes, nodosi & geniculati, quibus adnascuntur folia Octavi folijs similia, secundùm tamen articulationes *Phaseolus peregrin. X.*

lariones quibus connexa sunt, purpurascentia: ex alis etiam prodeunt digitalis longitudinis ramuli, flosculos superioribus magnitudine & formâ respondentes, uvæ quoque instar congestos ferentes, sed quorum galea seu cassis obsoletè purpurascit, bina lateralia folia, coloris sunt floridioris: his succedunt planæ, latæ, fuscæ & nigricantes vaginæ, semina continentes plana Purkircherianis, sive versicoloribus Africanis minora, per maturitatem prorsus nigra.

Phaseol peregr. XI. NON dissimilia habet Quintus, sive Vndecimus, sarmenta, altè etiam assurgentia, similia folia, & flores in digitalibus ramulis uvæ modo congestos, parvos, Octavi floribus similes, albos; vaginas Septimi & Octavi generis lobis similes, in quibus semina terna aut quaterna, plana, diluta rubedine prædita, quę nigris venis sive radiolis secundum longitudinem distincta sunt, nonnunquam magnis vel exiguis nigris maculis confusè aspersa: interdum etiam utrinque prorsus, vel, alterâ duntaxat ex parte, nigra, emicantibus sparsim parvis rubentibus maculis, ut ex marmore aliquo ποικίλῳ tornata videantur.

Phaseol. peregr. XII. SEXTVS, hoc est Duodecimus, nascendi modo, & reliquis fere notis, illi per omnia ferme similis: sed cujus flores Decimi floribus valde similes, paulo tamen dilutius purpurascentes sint: fructus autem magis diluta rubedine præditus, regularúmque colorem quodammodo referat, quem raræ per longitudinem nigræ striæ varium faciunt, aliquando autem plurimæ totum pæne atrum reddunt. Hoc genus mihi natum, semine quod communicabat C. V. Ioachimus Camerarius Inclytæ Reip. Noribergensis Medicus primarius: reliqua fructu ex Hispanijs misso. Florent autem fructúmque proferunt eodem tempore.

Phaseol. peregr. XIII. HVIC Septimus, hoc est, ordine servato, Decimus tertius, addi potest, Decimo, sarmentis, folijs, florum colore & formâ non dissimile: qui tamen succedebant lobi, longiores, & quasi cylindracei, non fusci aut nigricantes, ut illius; sed per maturitatem, nigris duntaxat venis confusè sparsis insigniti, octo, novem aut plura interdum continentes semina, renis quidem formam exprimentia, sed longiora, tumidiora, atri omnino & splendentis coloris. Floret paullo maturius superioribus, eam ob causam semen facilius ad maturitatem pervenit. Habebam Francofurti hunc Phaseolum natum semine ex Italiâ misso Phaseoli æthiopici appellatione.

Phaseol peregr XIIII. ILLI non valde dissimilis Octavus, vel (ordine servato) Decimus quartus, mihi Lugduni Batavorum natus anno M. D. XCV. semine ex Italiâ accepto simili appellatione, ob nigredinem, ut verisimile est, vel forsitan quòd ex Æthiopiâ prima ejus origo.

LONGA verò & lenta habet hoc Phaseoli genus sarmenta, reliquorum generum instar, quibus, perticis & pedamētis (si adponantur) se circumvolvit & innititur: alioqui adeo infirma, ut humi procumbant, & se spargant: ijs innascuntur folia numero terna, longo pediculo inhærentia, ut in vulgaribus Phaseolis, & ejusdem cum illis amplitudinis, nervosa; in sarmentorum nodis unde prodeunt folia, nascuntur oblongi pediculi, in quibus flores, bini, quaterni, seni, interdum etiam octoni, ex adverso ut plurimum nascentes vulgarium formâ, hoc est, floris pisi instar pænè formati, coloris purpurascentis, seu verius amæthistini: quibus succedunt totidem oblongi, teretes lobi, initio virides, deinde maturitate flavescentes, in quibus bina, terna, quina, sena, vel etiam octona grana vulgarium quidem formam referentia, sed minora, & coloris, quando matura, nigri.

Floret cum vulgaribus, vel etiam aliquando paullo maturius.

Phaseol peregr. XV. SED eadem appellatione Nonum, sive ordine servato, Decimum quintum genus accipiebam illo ipso anno, à Doctissimo viro Bernardo Paludano, quod etiam mihi natum, facie quidem & formâ non dissimile jam descripto, sed cujus sarmenta purpurascentia essent, terna illa longo pediculo inhærentia folia, pro parvis appendicibus, quæ in alijs generibus, bina interdum foliola adjuncta haberent, flos etiam magis satur, & prorsus amæthistinus, lobi prætcrea initio quidem virides, sed paulatim purpureum colorem contrahentes maturitate tandem purpureum saturum, & ferè nigrum: fructus in ipsis comprehēsus initio purpurascens, deinde atri omnino coloris ut præcedens: eam ob causam verè æthiopicus nuncupari potest.

Phaseol. peregr. XVI. HVIC addi potest Decimum genus, quod, servatâ institutâ serie, Decimum sextum erit: cujus quidem lobum non conspexi, sed ipsum fructum duntaxat suo lobo exemptum, annóque M. D. XCV. ex Guineâ delatum, qui à plerisque illo ipso anno terræ creditus, multis enim communicatus fuit, uni Cornelio Mannio, piæ mem. Pharmacopæo Delphensi ad speculi symbolum, crevit ad palmatem altitudinem, cauliculo satis firmo & rotundo, binasque aut ternas foliorum alas protulit, in quibus, ut reliquis Phaseolis, terna folia, sed valde crassa & pinguia, longéque minora, trifolij asphaltitis foliorum magnitudinem non excedentia. Ipse phaseolus semuncialem magnitudinem non superabat, satis densus & crassus, coloris fusci cum spadiceo commixti.

Nomina. *Phaseol Purkircherianus.* *Phaseol African* *Frizoles blācas de Guatimela.* PRIORIS fructum Purkircherus primus in Pannoniam inferebat ex Neapolitano regno delatum, singulisque annis colebat, ut illius (ut dixi) genus istic conservaverit: eam ob causam, apud rei herbariæ illius regionis studiosos, Purkircheri cognomen inditum, & ut Phaseolus Purkircherianus nuncuparetur, obtinuit. Ante multos verò annos similem planè mihi missum memini phaseoli Africani appellatione: & ex Africâ Italos primùm accepisse, verisimile est. Alter ex Hispanijs anno M. D. LXXXI. missus *frizoles blancas de Guatimela*, hoc est,

hoc est, Phaseoli albi ex Guatimela (quæ novi orbis provincia est) nomine, mihiq; eodem anno communicatus, subsequente vere satus crevit, & ad frugem, quo dixi tempore, pervenit. Proxima duo genera ex Hispanijs accepta cum hac inscriptione *alubias de Indias*, id est, lobi Indici: quam etiam habuerunt Septimus & tres illum sequentes. Quintus mihi Patavio mittebatur à doctissimo viro Bernardo Paludano Frisio primario nunc urbis Enchusanæ Medico, tunc verò ex Syriâ & Ægypto reduce, anno videlicet M.D.LXXVIII. semen terræ committebam anno illum insequente, sed cùm serius prodijsset, non potui commodè ipsam plantam observare. Tertio demùm post anno è seminibus conservatis & telluri creditis, natæ aliæ plantæ, quarum una Septembri mense flores protulit: qui caloris inopiâ ad frugem pervenire non potuerunt: hoc semen à Paludano accipiebam ἀνώνυμον: at deinde ex Italiâ Ægyptiaci phaseoli nomine simile missum: & fortè Dolichus est Bellonij libro II. cap. XIX. Observationum. Sextum jam dixi ex Hispanijs missum *frizoles Guateli* inscriptione.

Alubias de Indias. *Phaseolus ægyptiac.* *Dolichus Bellonij.* *Frizoles Guateli.*

Phaseolus peregrinus XIIII. Leblab.

ALIUD porrò Phaseoli genus cum Quinto mittebat idem Paludanus, cui *Leplap* nomen inscriptũ erat: sed nec tum temporis, nec postea aliquoties acceptum & terræ oportuno tempore creditum nasci voluit, respuens fortè regionum Septentrionalium frigidiorem aërem. Illius tamen cum suo semine vaginam seu lobum exprimi curabam, ut Lectoris oculis subijcerem. Brevis & lata erat, quaternáque grana oblongiuscula, nigra, hilo nihilominus albo valde longo prædita continebat. Decimo deinde post anno, accipiebã Lugduni Batavorum ab Illmo viro Ioanne Vincentio Pinello duo Lablab genera à Doctissimo Prospero illi cõmunicata: unum videlicet nigrum ut quod modò descripsi: alterum fuscum. *Leplap.*

LABLAB autem, seu Phaseoli nigri meminit Prosper Alpinus libro de Plantis Ægypti, capite XX. in hæc verba.

EST arbor sarmentosa, quæ crescit ad vitis magnitudinem, sarmentísque vitis mòdo extenditur, ac expanditur folijs, figuráque similis est omnino vulgari phaseolo: flores fert bis in anno, Vere ac Autumno, phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus siliquę longæ, instárque fabarum latissimæ cernuntur, quę semina nigra phaseolis planè similia continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur. Hæc arbor vivit annos centum, & amplius [*difficile creditu ijs, qui phaseolorum & leguminum naturam norunt, præsertim mihi qui Ægyptum non vidi, non eo tamen inficias, silvestres plerasque restibiles esse, vivâque radice aliquot annis perdurare, singulis tamen, earum sarmenta pereunt ad radicem, & sequente nova repullulant*] perpetuóque viret. Ægyptij phaseolos illos in cibo frequentant, nostrísque non minus gustui suaves existunt. Mulieres utuntur decocto cum croco ad excitandos menses: præterea utile est ad tussim, & dispnæam, & ad urinam suppressam movendam. *Lablab Prosperi Alpini.*

CETERUM Londino accipiebam elegantissimum quędam Phasioli (ut arbitror) fructum à Iacobo Gareto viro humanissimo, cujus iconem & brevem historiam, propter venustatem & raritatem, Lectoris oculis subijcere volui, pręsertim cùm *Phaseoli ex Indiâ Orientali* inscriptionem haberet.

Phaseolus peregrinus Indicus.

Phaseolus Indicus alter, Mates.

IS autem Pontica nuce paullo minor est, in medio tumidior & pulvinatus, lævis, splendens, durus, solidus, in aquâ subsidens, extimâ parte (qua nimirum suæ vaginæ aut lobo adhæsit) veluti diducto & hianti osculo superne paullo elatiore & aquilino præditus, duobus duntaxat colonbus cõstans: superior enim pars ab elatiore rostelli parte, quasi lineâ ad alterius extremitatis infimâ in fructu partem obliquè ductâ, tota utrinque atra est, ebeni nigredine & nitore, inferior verò, omnino aurea, cui admixtum sit pauxillũ minij, sive præmaturi mali aurei colorem refert, & ut altera nitet. Ejus pulpam describere nequeo, cùm confringere noluerim, utpote qui unicus sit, inter reliquos exoticos fructus etiam servandus. *Phaseolus Indicus.*

HUIC autem rarissimo fructui, alterum, cui Mates inscriptio erat, adijcere libuit, licet illius meis in Garciam notis meminerim, & inter peregrinos fructus decimum ei locũ dedetim: quoniam tamen ejus pictura meo judicio istic probè expressa non fuit, meliorẽ hoc loco *Mates.*

Lupinus sativus albo flore.

Lupinus flore cæruleo.

Lupinus flavo flore.

loco adponere volui. De varijs autẽ Phasiolis alijs exoticis vel ab amicis communicatis, vel meo ære redemptis, nos, Deo vitam tribuente, inter fructus exoticos, quorum brevem descriptionem meditamur.

LVPINVS. CAP. XLII.

Tria Lupinorũ genera Belgicis hortis familiaria

LONGO jam tempore Belgicis hortis inquilina facta sunt tria Lupinorum genera: unum videlicet sativũ, quo diu aquâ macerato, ut amaritudinẽ deponat, plerçque nationes vescuntur, ut Vlyssipone observabam æthiopica mancipia, & tenuis fortunç homines, & vulgo in medicũ usum cedit: bina alia silvestria, quæ neque vesca sunt, neque adeò frequenter in medicum usum recipiuntur.

Sativum non nisi cultum vidi: Silvestrium, dum in Narbonẽsi Galliâ vivebam, alterum genus, id videlicet quod cæruleo est flore, minoribusq; folijs & fructu constat, inter segetes non procul Mompelio ultra flumen Ledum spõte natum observabam: quod verò flavum habet florem, eumq; odoratũ, duntaxat cultum in hortis conspexi ob elegãtiam & odoris suavitatẽ. De illis porrò non est mihi nunc sermo, quandoquidem ab alijs plerisque tradita est eorum historia. Icones tamen subjicere libuit, quia de quarto quodam Lupini genere agendum mihi est, ante annum M. D. XCV. mihi non conspecto.

Lupini genus IIII.

Natum id fuit Lugduni apud Batavos semine peregrè accepto, crevitq; in cubitalem aut majorem altitudinem, satis firmo scapo & in ramos diviso præditum: cui, ut in alijs Lupini generibus, inhærebant folia ex uno longo pediculo

pediculo dependentia, ſeptena aut plura, molliora tamen, quàm in eo qui flavũ profert florem, paullo etiam latiora, longioreq́; lanugine obſita: flores extremũ caulem & ramos, tribus, quatuor, aut pluribus ordinibus ambiunt, verticillarim, aut coronę instar in orbem diſpoſiti, quaterni & quini, iis qui albi ſunt, ferè æquales, ſed coloris ex cæruleo purpuraſcentis & elegantis: quibus ſucceſſerunt ſiliquæ non diſpares vulgari ſativo, in quibus fructus illo non minor, verùm alterius coloris. Florebat Iulio mẽſe, ſemen Septembri maturũ fuit.

Cùm anno M. D LXV. è Luſitaniâ per Bæturiam in Granatenſe regnum tranſirem, memini Februario menſe agros Lupino conſitos videre, cujus flores albi, aliquid cærulei commixtum haberent: an hujus fuerit generis, ignoro.

PISVM ſilveſtre. CAP. XLIII.

Lathyrus ſilveſtr. Dod. Clym. Matth.

NEc ſarmentis, nec folijs à vulgari piſo, quod in arvis ſeritur, multum differt: numeroſa enim & oblonga ex eadem radice profert ſarmenta anguloſa, ſtriata, fractu contumacia; folia deinde uncialia, membranacea, viridiáque, bina ſemper, modò hinc, modò illinc ipſa ſarmenta amplectentia, è quorum medio ala extẽditur quatuor aut ſex foliorum contrario ſemper ſitu naſcentium, quæ in capreolos, quibus ſeſe vicinis plantis implicat, deſinit: ſumma ſarmenta in multos deinde ramos dividũtur, qui ex foliorum alis oblongas tenueſq́; virgulas promunt, in quibus multi exigui candicanteſq́; flores ſpicæ instar congeſti naſcuntur, Ciceris ſil. Matthioli (quod paſſim in Pannoniæ & Auſtriæ inferioris pratis atque ſecundùm illorum, quibus cinguntur, ſepes ſponte creſcit) floſculis perſimiles: quibus excuſſis, ſuccedunt lobi piſi vulgaris vaginis paullo graciliores, continentes grana Clymeni Matthioli, ſive Lathyri ſil. Dodonæi granis ſimilia, fuſca, ingrati ſaporis, meo quidem palato, qui crudis piſis aut fabis nunquam veſci ſoleam: radix lignoſa, nigricans, minimi digiti craſſitudinem interdum æquat, & tenuibus fibris donata eſt, perennis, & ſingulis annis nova ſarmenta longè ſub terram ſeſe condentia proferens, antequàm germinent. *Piſum ſilveſtre.*

Primùm mihi cõſpecta eſt hęc planta ultra Dravum flumen in Pannonia interãni (cujus pars Windiſche land nuncupatur) jugis arci Grében vicinis, anno M. D LXXIX. copioſè inter ſaxa naſcens: unde poſtea Ill[ris] Heros Balthaſar de Battyan, qui me in eam Provinciã deduxerat (nam ejus ea arx erat, & pagi aliquot vicini) maturum fructum mihi adſerri curavit, quæ plerisque amicis cùm in Belgicâ, tum alibi viventibus communicabam. Subſequente deinde anno alijs locis Viennæ vicinioribus obſervabam, veluti in ſilvoſo illo monte ſupra Gumpoſtkirchen, item ſupra Poſonium ad Danubium, & in Leytenberg. Floret Iunio, ſemen maturum eſt Iulio. *Naiales.*

Clymenum Matthioli. Lathyr. fil. Dodonæi. Ervum sat. Cordi.

SPONTE etiam gramineis locis ficcioribúsque Pannoniæ, Austriæ & Stiriæ ptatis nascitur Clymenum Matthioli, sive Lathyrus sil. Dodonæi, vel Ervum sativum Cordi: cujus duo genera observabam, latifolium, & angustifolium; illud quidem in Austriâ duntaxat, hoc verò Francofurtensi etiam agro.

Quid verò sit Clymenum Diosc. qui nosse desiderat, consulat Plantarum historiam Fabij Columnæ.

OROBVS PANNONICVS. CAP. XLIIII.

ERVI, sive Orobi nomen apud rei herbariæ studiosos obtinuerunt aliquot plantæ, quas per Pannonias, Austriam, Stiriam, aliásque Provincias nascentes observabam, & à nemine descriptas meminerã, cùm illarum historiam proderem. Eam hoc capite repetemus.

Orobus Pannonicus I. Orobus Pannonicus II.

Orobus Pannonicus I.

MVLTOS habebat prior caules ab unâ radice prodeuntes, pedales aut ampliores, firmos, erectos, angulosos, virides, in quibus hinc inde sparsa sunt oblonga & pennata folia, ex senis, octonis aut pluribus folijs mucronatis, trinervijs, uni costę adnatis, & sibi invicem oppositis, congesta: flores in surculis ex alarum sinu prodeuntibus spicæ instar nascentes, pisi aut viciæ florum æmulos, coloris purpurei elegantissimi, deinde, ubi evanescere incipit, cærulei: quibus succedunt longi cylindracei lobi, fusci, in quibus semen rotundum interdum & exiguum, nonnunquam verò oblongiusculum, varium, quo maturo, lobi dissiliunt, vt in plerisque ejus generis: radix vivax est, longa, nigra, dura, per intervalla extuberans, fibrosa, & ex lateribus novos stolones singulis annis producens. Tota planta acrimoniæ cujusdam particeps.

Orobus Pannonicus II.

ALTERA tenuioribus & gracilioribus constabat caulibus, firmis tamẽ, cubitalibus, angulosis, & in multos ramos divisis: folia alata sunt, hoc est, sena, octona, & interdum dena uni costæ inhærentia, Superioris folijs longè minora, & Lenticulæ folijs haud majora, tenella, viridia, gustu amaricante & calidiusculo: flores ex superioribus alis numerosi, lõgioribus petiolis inhærentes, superioris floribus forma similes, minores tamen, purpurascentis coloris, qui vetustate in cæruleum etiam commutantur: lobi sunt longi, nigri, continentes oblongiora majoráq; semina quàm habet superior, subfusca, & maturitate similiter dissilientes atque se contorquentes: radix dura, lignosa, fibrosáque est, in diversa tendens, vivax, & singulis annis plures caules proferens.

Copiosè

Copiosè naſcuntur in montanâ illâ ſilvâ Leytenberg ſupra Mandetſtorf, ſimiliter ſupra Medeling,& omnibus montanis illis ſilvis quadam ſerie productis à Danubio ad Alpes, variis item Pannoniæ locis. Florent Aprili atque etiam Maio: ſemen autem proferunt Iunio. *Natales.*

Orobus Pannonicus III.

Orobus Pannonicus IIII.

GRACILES promit Tertia cauliculos,rectos,firmos,anguloſos,pedales & cubitales: folia per intervalla,uni coſtæ inhærentia, quaterna plerumque ex adverſo ſita, erecta, anguſta,trium ferè unciarum longitudinis,guſtu aliquantulũ acido initio, deinde amariuſculo,nullis capreolis prædita,quòd caules,ſatis firmi,adminiculis non egeant: flores in longis naſcuntur ſurculis ſpicę inſtar congeſti,florum piſi aut viciæ formâ, ſeni aut octoni,candidi coloris: deinde oblongi lobi,nigricantes,prioris lobis pares, ſemine nigro, interdum etiam maculoſo pleni,qui per maturitatem cum ſtrepitu dehiſcentes ſemen abijciunt: radicibus nititur quinis aut ſenis minimi digiti longitudine,craſſiuſculis, Aſphodeli, aut Pæoniæ feminæ minoris,oblongis bulbis ferè ſimilibus,minoribus tamen,ſotis nigris,intus albis. *Orobus Pannonic. III.*

Invenitur magnâ copiâ in pratis non procul Walcerſtorf, Maurpach, Medeling,& Thermis Badenſibus Auſtriæ vicinis. Obſervabam etiam in montoſis ultra Danubium locis, ad cæduarum ſilvarum margines. Floret cum ſuperioribus,ſemenque perficit Iunio. *Natales.*

QVARTÆ, ab unâ radice prodeunt aliquot caules,cubitales,ſtriati,recti,folia alternatim profetentes pennata,quaternis folijs ſatis amplis & mucronatis conſtantia (quibus adnaſcitur aliquando in extremâ alâ quintum) viridibus, per quæ aliquot venæ tranſverſim à medio nervo excurrũt,ſubacidi quidem initio guſtus,ſed poſtea amariuſculi: flores ex alarum ſinu brevi petiolo inſidentes prodeunt quini aut ſeni, antrorſum ſpectantes, viciæ floribus non diſſimiles,albo colore præditi, qui in binis foliolis ſurſum reflexis palleſcit, odoris expertes: lobi quales in primo genere ferè, in quibus ſemen fuſcum,majus quàm in reliquis generibus: radix minimè vivax eſt,ſed prolato fructu perire ſolet , ut pleriſque Leguminum generibus accidit. *Orobus Pannonic. IIII.*

Raram hãc plantam in Auſtriâ primùm inveniebam,nec niſi in Alpibus illius Provinciæ naſcentem,unde delata, & in hortum tranſlata, altero anno flores mihi protulit Aprili, & Maio,deinde ſemen. Anno verò M. D. LXXIX. obſervabam Maio florentem maximâ copiâ in eâ Pannoniæ parte quæ inter Dravum & Savum eſt flumina in Danubium illabentia, quæq; ob eam cauſam Interamnis Pannonia nuncupatur , in monte quodam ſilvoſo Greben arci vicino. *Natales.*

SECVNDVM porrò genus in Belgicis hortis aliquando videre memini, & Aphacæ nomine à *Aphaca.*

VV 2 mine à

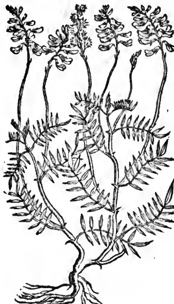
mine à rei herbariæ studiosis appellari. Quartum autem ad Phaseli silvestris, aut Viciæ genus aliquod commodè referri posse existimo.

CETERVM Orobi historia, mihi in memoriam revocat duas alias stirpes, quæ semine ad nos hac appellatione Venetijs primùm misso, in Belgicâ priùs, deinde Viennæ Austriæ sunt natæ: quæ quoniam à nemine adhuc descriptæ erant, illarum historiam, Cap. de Orobo in meis Pannonicarum stirpium Observationibus inserebam, quam eodem capite hic etiam repetimus.

Orobus Venetus.

Onobrichis Dodonæi.

Orobus Venet. I. MVLTOS ex eadem radice Prior fundit ramos, pedales, angulosos, & ad singulas foliorum alas, modò in hanc, nunc in alteram partem inflexos, humique, ut plurimum, diffusos: folia in singulis alis quaterna aut sena uni costæ inhærétia, bina semper ex adverso sita, nullo extremo imparem numerum faciēte, Orobi Pannonici primi folijs pænè similia, sed dilutè virentia: flores oblongis virgulis ex alarum cavis prodeuntibus innascuntur, numerosi, in comam inflexi, pusilli, quatuor foliolis ut reliquorum leguminum flores constantes, hoc est, superiore latiore sursúmque reflexo & expanso, binis minoribus ad latera, quarto inferiore cavo, & quodammodo carinato, coloris purpurei: oblongi lobi, mucronati, viciæ loborum pænè æmuli, rotundiores & magis teretes, maturitate rufescentes, semen continenē orobaceum, oblongiusculum, albicantis coloris: radix dura, lignosa, multis fibris in diversa tendentibus donata, vivax est, & singulis annis frequentiores caules profert.

Orobus Venet. II. ALTERA duntaxat differt à præcedente foliorum & ramorum colore, qui ex viridi pallescit, & floribus qui prorsus sunt albi.

Florent Maio mense, cum alijs plerisque ejusdem generis.

PLVRIMÆ porrò aliæ stirpes ad Leguminum & similium classem pertinentes, sponte per Pannoniam, Austriam, Stiriam, Moraviam, Bohemiam, aliásque Provincias nascentes observabam; quarum licet sit ab alijs prodita historia, nomina tamen recensere hoc loco volui.

Onobrichis Dodon. Glandes terrestres. Pseudoapios Dodon. Antillis leguminosa. Gramineis locis, siccioribúsque pratis nascuntur Onobrichis Dodonæi, quæ Brabantis Hanekammeken/ linguâ vernaculâ, id est, Crista gallinacea cognominatur: Glandes terrestres, sive Pseudoapios Dodonæi flore purpureo odorato, alia ei congener luteo flore Anthillis leguminosa Lobelij, cujus genus purpurascente flore Ferrariâ ante multos annos accepere memini à C. V. Alphonso Pancio.

Glaux vulg Glycyrrhiza ſil.Geſneri.

Galega vulgaris.

In ſilvis,pratorum marginibus umbroſis,atque etiam interdum in pratis apertis Fœnum græcum ſilveſtre Tragi,ſive Geſneri Glycyrrhiza ſilveſtris: Cicer ſilveſtre Matthioli,cujus ante memini, exili candicante flore, folliculis tumentibus, in quibus exiguum ſemen: & Galega vulgaris, quam nonnulli Rutam caprariam, Fracaſtorius Onobrichin appellant (quo nomine ejus ſcmeu nobis etiam ex Hiſpaniâ miſſum & planta nata) ſed hæc omnium abundantiſſimè creſcit inter Mutam & Dravum flumina, paullo ſupra eorum confluentes.

Fœnum græc. ſil. Tragi. Glycyrrhiza ſil. Geſneri. Cicer ſil. Matthioli. Galega vulg. Ruta capraria Onobrichis Fracaſtorij.

ASTRAGALVS. CAP. XLV.

QVONAM hanc plantam referrem, diu multúmque apud me deliberabam: ſed nullam veteribus deſcriptam inveniebam,cujus hiſtoria illi per omnia quadraret. Cùm verò eſſet elegans,& nemini ex recentioribus, quod ſcirem, cognitæ, ante quàm Stirpium per Hiſpanias obſervatarum hiſtoriam evulgarem,operæ precium me facturum tum putabam,ſi illius iconem cum hiſtoria, cap. de Aſtragalo ſubijcerem: quam ſimili capite nunc repeto.

CVBITALES autem,& ampliores ſunt illi Aſtragalo (qui primus ordine erit) caules, minimi ferè digiti craſſitudinem æquantes,pentagoni,ſive anguloſi, duri, ſubrubentes, & lanuginoſi: folia lanuginoſa & incana,in longa coſta ex adverſo ſemper inter ſeſe oppoſita, veluti in Viciæ & Ciceris folijs,guſtu primùm adſtringente, deinde fervido: flores copioſi, Lupini aut Fabæ vulgaris florum æmuli, ſecundùm oblongos ramulos ſeu virgas ex alarum ſinu prodeuntes naſcuntur ſerie quadam digeſti,albi omnino,ſed ante quàm aperiantur & explicentur ex luteo foris nigricantes: fructum ferre dicitur (nam florentem duntaxat obſervabam) in lobis Faſelo minori Dodonæi ſimilem, qui guſtatus, fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: eum anno M. D. XCVI. accipiebam à Doctiſſimo viro Simone de Tovar: radix, pro ſtirpis magnitudine ampliſſima, brachialis nonnunquam craſſitudinis, palmaris verò longitudinis, deinde in binos aut tres ramos diviſa, foris nigra, rugoſa, intus candida, dura, & lignoſa, ingrati ſaporis, quæ areſacta, cornu duritie ſuperat.

Aſtragalus 1.

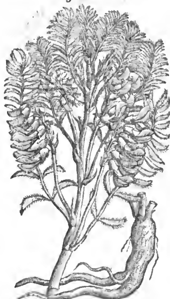
Primùm hanc plantam collibus quibuſdam ſupra Vlyſipponem, quos Tagus fluvius alluit, inter vepres obſervabam, atque menſe Decembri eruebam anno ſexageſimo quarto ſupra milleſimum & quingenteſimum: deinde ſub exitum Ianuarij inſequentis, ſilvoſis locis non procul Hiſpali,dum Gades proficiſcerer,florentem inveniebam.

Natales.

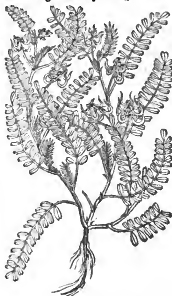
LVSITANI, *Alfabeca* vocabant: Bætici autem, *Garavancillos*, hoc eſt, Cicer exile.

Alfabeca Garavancillos.

Astragalus Bæticus.

Astragalus Mompeliianus.

Si facultates, quas ex ejus temperamento contrarias deprehendere licet, non refragarentur, legitimum Astragalum esse censerem, cum cujus historiâ plurimis notis convenit. Videtur porrò ea esse, quam Amatus Lusitanus Apocynon facit, & Lusitanis *Atramoços de can*, id est, Lupinos caninos vocari ait.

Apocynon Amati. Atramoços de can.

CETERVM Astragali nomine, multæ plantæ hodie insigniuntur: nullę tamen, meo judicio, ad Dioscoridis descriptionem propriùs accedere videntur, quàm illa cujus historiam nunc dedi, & alia quàm in Cantabris, Helvetiorum alpibus, atque etiam Pannonicis observabam, ramulis aliquot ex una radice prodeuntibus, gracilibus, interdum surrectis, ut plurimum autem procumbentibus, folijs Ciceris foliorum instar in alâ ordine disposi-tis, sed rarioribus & longioribus, nec in ambitu serratis, sed valde accedentibus ad Orobi primi, præcedenti capite descripti folia: flore Viciæ aut Ciceris flori simili, ex cæruleo purpurascente, cui succedunt lobi Arachi siliquis feré pares, in quibus semen continetur: radix est tuberosa, nigra, dura, cui propagines adnascuntur sarmentitijs radiculis inhærentes, illi similes, sed minores.

Astragalus II.

Natales. *Astragal. Diosc.* *Chamæbalanus.*

Nascitur in mõtibus, quos dixi, vento perflatis & apertis, & eam esse existimo, quam Fabius Columna, pro legitimo Dioscoridis Astragalo, exhibet: multum differentem à Chamæbalano, seu Glandibus terrestribus.

Astragalus III.

HISPANI aliam quandam plantam proponebant, Astragali quidem facultatibus respondentem: sed formâ radicis minimè. Nam tametsi pusilla haberet Ciceris aut Lentis folia, tota incana, cauliculos breves, duros, & in his flosculos pisi florum æmulos, pusillos, congestos & purpureos, summis ramulis inhærentes: radix tamen, ut plurimùm singularis, & nullam affinitatem cum Astragali radice habens, omnino repugnabat.

Natales.

Crescebat ea in vinetorum & arvorum marginibus secus vias, per Lusitaniam & Hispaniam. Florebat Aprili.

Onobrichis Plaça. Herva de S. Laurenzo.

DOCTISSIMVS vir Ioannes Plaça, Medicus & Professor in Valentinâ Hispaniæ Academiâ, Onobrichin esse censebat; discrepat tamen historia. Lusitani *Herva de S. Laurenza* nuncupabant: atque illius in clibano siccatæ pulverem, vulneribus & ulceribus utiliter inspergi asseverabant.

Astragalus Mompeliens.

Illam aliquando alere memini in horto, dum in Belgicâ vivebam, unà cum Astragalo Mompeliensibus vocato: sed illa toto triennio antequàm stirpium in Hispanijs observatarum historiam publici juris facerem, perierat. An altera porrò adhuc perduret, quæ erat folijs superioris quidem folijs pæné similis, sed minùs incanis, majusculis floribus; curvis & inflexis, instar falcis, siliquis; duplici serie semen continentibus subfulvum, rotundiusculum, radice persimili, me latet.

VICIA

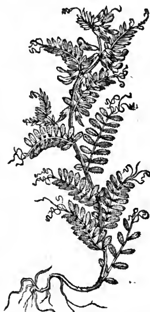
VICIA SILVESTRIS. CAP. XLVI.

VARIA per Pannoniam, Austriam vicinásque regiones inveoiuntur Viciæ silvestris genera, alijs Provincijs etiam communia: duo tamen me observasse arbitror, quæ alibi videre non memini.

Vicia.

Vicia sil. albo flore.

MVLTOS ex eadem radice, quæ petennis est, profert Primum genus ramos teretes, striatos, pedales, etiam cubitales interdum, quos ambiunt foliorum alæ, quemadmodum in Viciâ vulgari sativâ & silvestri, sed densiore lanugine obductæ, & quasi incanæ, capreolis, quibus vicino gramini se implicat, extremam alam occupantibus: flores in supernis foliorum alis, terni plerumque, Viciæ vulgaris floribus persimiles, candidi coloris, superiore tamen folio, obsoleti coloris venis internè distincto, inferiore foliolo ejusdem coloris: floribus succedunt siliquæ seu vaginæ planæ (quantum videlicet ex illarum rudimentis colligere licuit, nam Maio mense florentem anno M.D. LXXIX. duntaxat observabam) viciæ vulgaris siliquis similes: radix fibrosa est, tuberculísque ut Leguminum pleræque radices vivaces, donata. *Vicia sil. albo flo. sive I.*

Nascitur in arvis desertis apud Chyztreg oppidum Mag[ci] viri N. Bamfy, in Pannoniâ situm, olim florens, cùm verò istac iter facerem magnâ ex parte exustum, & ob contiouas Turcorum in ea loca excursiones, omnino ferè desertum, non procul à *Kerka* fluvio. *Natales.*

CVBITALIBVS est altera ramis, striatis, lentis, infirmis, & humi, nisi capreolis sese sustineant, procumbentibus, obliquè modò in hanc, modò in alteram partem, secuodùm foliorum alas, inflexis, è quibus frequentes plerumque ramuli enascuntur: foliorum alæ oblongæ, tenues, deorsum incurvæ seu nutantes, & in binos capreolos desinentes, duodenis, vicenis, vicenis senis, aut pluribus interdum oblongis angustísque foliolis surrectis, & ex adverso nunc æqualiter, modò inæqualiter nascentibus, præditæ sunt: flosculi elegaotes, superioris floribus formâ non dispares, minores tamẽ, & Onobrichidis quartæ flosculis propemodum respondentes, coloris ex cæruleo purpurascentis, viceni nonnunquam aut plures, spicæ instar in oblongis nudis ramulis, ex superiorum alarum sinu exeuntibus, nascuotur: deinde uncialis longitudinis siliquulæ exiguum semen continẽtes: radix tenuis, latè serpens, & sub tellure se condens, singulis annis novos frequentiorésque ramos profert. *Vicia sil. II.*

Passim in agris & inter veptes, illis se implicans crescit, per Vngariam, Austriam, Moraviam & Bohemiam, atque Maio floret. *Natales.*

VNGARI cùm superiorem, tum hanc (quæ plurimum à Belgicâ vepribus se implicante differt) atque denique omne silvestris viciæ genus, *Waryw borso*, nuncupant, hoc est, cornicis pisum. *Waryw borso.*

CICERCVLA ÆGYPTIACA. CAP. XLVII.

Cicercula Ægyptiaca.

Natales.

NEQVE folijs,neque cauliculis,reliquísve partibus à sativâ vulgari Cicercula valde differt ea, cujus historiã hoc capite date institui:nam cauliculos habet infirmos,&, nisi sustineantur,humi procumbêtes, in quibus hinc inde bina adnascũtur ex adverso sita foliola, è quorum sinu prodeunt oblongo pediculo innixa bina alia folia angusta & surrecta, ac tandẽ is pediculus desinit in capreolum nonnunquam multifidum, quo sese vicinis herbis & virgultis implicat : flos etiam sativæ flori non dissimilis, sed color diversus, quia qui in sativâ albus, in hac internè elegãs est cæruleus, foris ex cineraceo purpurascẽs: quo defluente subnascuntur in longis tenuibúsq; petiolis alatæ vel supernè pinnatæ siliquæ seu lobi, in quibus bina, terna, raro plura continentur grana, domesticæ cicerculæ granorũ magnitudine, inæqualia, frequentibus nigris maculis insignita:radix,ut in ejusmodi stirpium generibus,tenuis,non vivax.

Primum mihi nata est hæc planta Viennæ Austriæ anno M.D LXXXVII. semine in Ægypto lecto,& Constãtinopoli misso. Flores tulit Iunio & Iulio, atq, etiam in Septembrem usque: semen maturum fuit Augusto & Septembri. Natam etiã arbitror plerísque amicis, quibus semen communicabam: nam & Francofurti singulis annis provenit,flores tulit & semen maturum produxit.

λάθυρ@. Cicercula. Cerres. Pois cerres. des Sars. Latyri.

GRÆCIS porrò vocarur hoc legumen λάθυρος, Lathyrus: Plinio & Columellæ, Cicercula, (sativam intelligo) Galli *Cerres* & *pois cerres* appellant: Parisiẽses, quorũ agro abundè colitur, *des Sars.* An verò quam describo, ea est, quam Bellonius cap. XIX. lib. II. Observationum inter legumina recenser, & à Græcis vulgo *Latyri* appellari scribit? certè ipsa appellatio ad Græcam alludit.

Securidaca vera.

SECVRIDACA. CAP. XLVIII.

Securidaca legitima.

ALIQVOT plantas in meis peregrinationibus observate memini, quæ nõ incommodè, meo judicio, ad Hedisari sive Securidacæ historiam referri posse arbitror.

Securidaca altera.

MVLTOS, atque oblongos ex eadem radice fundit Prima caules, humi diffusos, virides, striatos, intus cõcavos, valde ramosos: folia alata, è multis foliolis, cõjugatim, & æquali, contrario tamen, situ uni costæ inhærentibus, constantia, solo extremo impari, Hedysati legitimi folijs perquam similia, amari saporis: è singulis superiorum florum alis, oblongi pediculi prodeunt, coronam flosculorũ legitimi Hedisari floribus formâ similium graviterq; odoratorum sustinentes, non flavi, ut illi, coloris, sed varij: nam superiora folia, carnei, ut sic appellem, sunt coloris, hoc est, blandè & dilutè rubentis, laterum alæ niveæ, & carina infima, licet alba, rostro est purpureo: siliquæ flores subsequentes, non sunt planæ, sed teretes, oblongæ, rostratæ, internodijs distinctæ, quemadmodum Polygalæ Valentinæ siliquæ, continentes subrufum semen, oblongiuscu-

Securidacæ II. prior ſpecies.

Securidacæ II. altera ſpecies.

longiuſculum, ſaporis non minus amari quàm legitimi ſemen: radix tamen, non annua ut illius, ſed maximè vivax & fibroſa, longè latéque ſub terrâ ſe condens, & vicina loca occupans, atque etiam è tenuiſſimis fibris renaſcens.

Vulgatiſſima hæc eſt per univerſam Pannoniam, Auſtriam, Stiriam, Moraviam atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & ſecūdùm vias. Floret Iunio, interdum totâ etiam æſtate: ſemen maturum eſt Iulio & Auguſto. Variat etiam interdum floris colore, qui vel totus candidus eſt, vel exalbeſcit, vel intenſius purpuraſcit. *Natales.*

ALIQUANDO nobis in Belgicam miſſum fuit hujus ſemen, Galegę alterius nomine, cum qua, ſiliquarum facie duntaxat affinitatem habet: mihi multis notis Hedyſarum referre videtur, exceptis corniculis & ſemine, quæ, ut dixi, plana non ſunt. *Galega altera.*

SED aptius forſitan Hedyſari deſcriptioni conveniet ea planta cujus iconem & deſcriptionem cum alijs ſtirpibus à C. V. Thoma Pennæo accipiebam, quam Dioſcoridis Securidacam eſſe ipſe cenſebat.

CUBITALIS, eo teſte, eſt planta, aut altior, multos caules ramoſos ab radice lignoſa & perenni emittens, foliáq; habens ciceris modo ſecundùm oblongum nervum binatim diſpoſita, uno impari extremitatē ejus tenente, cicere minora: flores in ſummis caulibus glomeratim cohærentes, ex candido rubentes: ſiliqua fuſci coloris, ſecuris formam quam nos *bylhouck* vulgo appellamus (anglicum eſt vocabulum *bylhouck*, quo putatoriam ſive arborariam falcem exprimunt) probè referentes, vel cultri genus quo noſtri & Belgici ſutores uti ſolent: ſingulæ ſiliquæ unicum ſemen ejuſdem figuræ continent. [*ex ſicca tan̄ē planta, quam mihi communicabat, diſcebam, ſiliquas nonnunquam longiores eſſe, & ſupra ſecuriculam ſeu falcem illam, alium articulum longiorem obtinere, qualem extrema ſuperioris ſiliquæ habent, quemadmodum in icone addi curabam*] Tota amara eſt, præſertim ſiliquæ & ſemina. *Securidaca Pennæi.*

Creſcere aiebat agro Genevenſi non procul à Ponte tremulo, inter dumeta; nuſquam alibi ipſi conſpectam. *Natales.*

AD ἡδυσάρου ἢ πελεκίνου Græcis, Hedyſari & Securidacę Latinis dictæ, claſſem referri poſſe arbitror has plantas. Nullius tamen ſemen aptius veterum ſecurim meo judicio refert, quàm ejus quę ab omnibus Hedyſarū legitimum cēſetur, & aliquot locis inter ſegetes ſponte naſcētem in meâ per Hiſpaniam peregrinatione obſervabam, quam ob cauſam ejus iconem initio capitis hujus præfigere volui. Nam infra Madritium ſecures videre memini, quæ huic ſemini eſſent ſimillimæ, nempe in medio quâ manubrium traijcitur, & adaptatur, craſſiores, & utrinque in planam aciem deſinentes. *ἡδυσάρου πελεκίνου.* *Hedyſarum legitim.* *Securis hiſpanica forma.*

IN hoc

Securidaca peregrina.

Hedysarum peregrinum

Scolopendria leguminosa.

In hoc porrò caput inferendam etiam duxi, raram, peregrinam & elegantem eam plantam, cujus iconem ad me mittebat anno M.D. XCIIII. Amplissimus vir Iacobus Antonius Cortusus Patavinus Patritius.

STATIM verò à radice (quantum videlicet ex icone nullis coloribus expressâ colligere licebat) se spargebat ea plāta in multos ramos, striatos, Securidacæ alterius ramis similes, ad quos nata erant simili modo alata folia, hoc est, vicena aut plura uni costæ inhærentia, & ex adverso sibi opposita: ex horum autem alis, prodibāt alij ramuli similibus alaris folijs præditi, qui summo fastigio flores tulerāt (ut quidem apparebat, nulli enim expressi erant) simul congestos, deinde siliquas (ut expressæ erant) quaternas, quinas, aut plures, alterius quàm omnium quas unquam viderim, formę, uncialis nimirum, aut amplioris longitudinis (si pictura fideliter expressa est) angustas, planas, & utrinque in ambitu dentatas: quale autem semen continerent, cujus temperamenti esset tota planta, vivitradixne, an quotannis periret, nihil erat adscriptum: sed id duntaxat significabat missam fuisse plantam à C.V. Honorio Bello Medico, qui eam nascentem observabat in scopulis apud Sebenicum Illyrici urbem.

Ipse autem Cortusus picturæ adscripserat, Scolopendria leguminosa, vel Hedysarum peregrinum: quod postremum nomen aptius illi convenire videtur.

Biennio post mittebat ipse Cortusus plantę reficcatæ fragmentū aliquot flores & siliquas retinēs, ex quo hanc iconē exprimi curabam.

Onobrichis I.

Onobrichis I.

Natalis.

ONOBRICHIS. CAP. XLIX.

AD Onobrichidis classem reduci posse existimo eas stirpes quas hoc capite describere instituimus, quoniam illi quodammodo affines esse videntur.

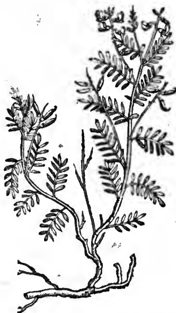
CVBITALES plerumque habet Prior caules, frequentes (si vetusta sit planta) rotundos, duros, humi procumbentes, in quibus frequentia folia lenti similia, angusta, hirsuta seu lanugine quadam obducta, quindena subinde, & totidem alia ex adverso uni costæ adhærentia, uno impari extremam alam occupāre, gustu amaro & ingrato: ex alarū cavis exoriuntur ramuli similibus folijs septi, ex quibus dodrantales exeunt pediculi striati, ferēres multos flores, trifolij florum æmulos, oblōgiusculos, eleganti purpurâ nitentes, inodoros, cōfertos, & veluti spicā trium interdum unciarum longitudinem æquantem efficientes, nonnunquam etiam longiorem, præsertim quando in semen abeūt, quod bifidis brevibus turgidiusculis, vasculis continetur exile, nigrum, durum, sapore ingrato ut alia legumina. radix illi magna, longa, dura, in obliquas nonnullas fibras sese spargens, & subinde ad cauliculorum exortus tenentes fibras agens, vivax & perēnis.

Frequentem inveniebam ad Danubij ripas, supra

supra Posonium, arido solo, apud Petronellam oppidum (quod nonnulli, ex loci situ, ruderibúsque antiquis Carnũtum veterum esse conijciũt, à Plinio numeratum inter Pannoniæ urbes) ad viarũ margines, & frequentissimè toto illo itinere ad Badenses thermas tendente, multisque alijs circa urbem Viennam Austriæ locis, tam citra quàm ultra Danubium.

Flores proferebat Maio, Iunio, & Iulio, interdum etiam Augusto, quo etiam tempore semen maturum legebam.

Onobrichis II.

Onobrichis III.

MVLTOS ex eadem radice promebat Altera vimineos cauliculos, pedales, nonnunquam etiam longiores, humi fusos, crebris nodis distinctos, & in his alata folia, hoc est, tredecim, quindecim, septem & decem, aut pluribus & oblongis foliolis uni costulæ inhærentibus constantia, extremo semper imparem numerum faciente: prodeũt deinde ex alis tenues pediculi seu virgulæ, flosculos in spicam confertos ferentes, Pisi aut Viciæ florum formâ, sed longè minores, colore dilutè cæruleo, vel ex cæruleo purpurascente: his succedebant exiles siliquæ quasi duplicatæ, continentes pusillum semen renis formâ, nigrum: radix minimi digiti crassitudinem fermè æquabat, dura, lignosa, cõtorta, obliquè se spargens, & altè sub terra se condens, rarisque fibris donata, quæ summâ parte in aliquot capita extuberabat, è quibus singulis annis novos cauliculos fundebat. *Onobrichis II.*

Rara est, nam paucas duntaxat plantas inveniebam publica via secundùm orbitas, inter Schweket & Götzestorf infra Viennam Iunio florentes anno M. D. LXXX. & illum præcedente, non procul à Znaim Moraviæ oppido, dum Pragam, & inde per Germaniam in Angliam proficiscerer. Etiam in hortum translata florebat toto Iulio & subinde semen proferebat. *Natales.*

SESQVICVBITALIBVS assurgebat Tertia ramis, tectis, firmis, duris, viridibus, in quibus folia Lentis, sive Viciæ silvestris, longa, angusta, duodena aut quindena, & totidem ex adverso, eidem costæ adhærentia, uno etiam quod extremæ costæ insidet, impari, lanugine obsita, gustu ingrato & amaro, deinde nonnihil acri: ramuli extremo caule ex alarum sinu prodeuntes, palmares, striati, in dodrantales spicas flosculorum trifolij flores æmulantium, oblongiusculorum, pallidorum desinebant, quibus impressi nigricantes quidam radij: his succedebant siliquæ Prioris siliquis similes, mucronatæ, duobus valvulis constantes, in quibus semen fœnogræco pænè simile, sed minus & nigrum: radix crassa, dura, lignosa, longa, aliquot fibris donata, candicans, perennis. *Onobrichis III.*

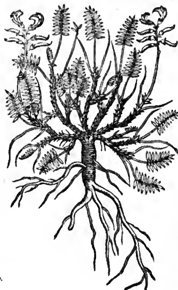
Valde rara & hæc est, duobus duntaxat locis mihi conspecta, ad Hamburgum videlicet urbem, duobus supra Posonium (vulgo Presburg) miliaribus, & ad oppidum Fischmuntz *Natales.*

ad Fischam

ad Fiſcham flumen firum paullo ſupra quàm in Danubium ſe exonerat, publicâ viâ, unde ſingulares plantas ſingulis locis duntaxat erueba floreutes Maio menſe, anno M.D.LXXIIII. atque biennio poſt.

In horrum tranſlatæ, Maio etiam floruerunt, atque totâ deinceps æſtate: Auguſto ſemen, ſed ægrè admodum protulerunt, nimium videlicet properè caducis magnâ ex parte floribus, antequàm in ſiliquas formari poſſent, ipſa planta, uti conjicio, luxuriante præ nimia ſoli pinguedine & humiditate.

Onobrichis IIII.

Onobrichis IIII. QVARTA multa folia promit ab eadem radice, Lenticulæ aut Tragacāthæ folijs proxima, uni ſimiliter coſtæ inhærentia, molliora tamen, viridia quidē illa, ſed lanugine quadam candicante pubeſcentia, lento primùm guſtu, deinde nonnullam amaritudinem relinquente, poſtremò linguam vellicante: naſcuntur inter foliorum alas cauliculi ferè dodrantales, ſupini, exiles, quadam lanugine obducti, aliquot floſculis onuſti, viciæ ſilveſtris aut lenticulæ florum magnitudine, colore ex cæruleo purpuraſcente: quos excipiunt ſiliquæ puſillæ geminis cellulis conſtantes, ſemine (quòd cùm adhuc immaturum eſſet, probè non potui obſervare) plenæ: multas ex eadem radice, quæ longa craſſiuſculáque eſt, & obliquas fibras agit, propagines & ramulos dodrantales, humi fuſos, in latera emittens.

Natales Creſcit in ſummo Sneberg jugo, atque in Etſcheri ſummis ſcopulis, quibus duobus locis florentē & ſiliquas jam formantem eruebam Auguſto.

NEC minus forſitan rara erit, quam Britannicâ anni M.D.LXXXI. peregrinatiōne, Londini in doctiſſimi viri Ioannis Richæi pharmacopæi Regij horto naſcentem videbam, ad deſcriptarum hoc capite ſtirpium claſſem proculdubio referendam, cùm proximè ad Quartum genus accedat.

Onobrichis V. Simillima etenim habebat folia, mollia, incanâ lanugine pubeſcentia, ut Tragacanthæ legitimæ folia, & eodem modo uni coſtæ inhærentia, quindena & plura, interdum etiam vicena quina, uno extremam coſtam occupante: cauliculi tamen in hac oblongiores ſunt, fuſco cortice recti, lenti, fractu cōtumaces, humi fuſi, & plerumque nudi, qui extremâ parte frequentes ramulos ſuis alaris folijs onuſtos proferunt, & in unciali villoſóque pediculo multos floſculos in caput & globum congeſtos, Tragacanthæ floribus proximos, candicantes, deinde membranaceas ſiliquulas ervi ſiliquulis minores, & Dorycnij vulgariter nuncupari ſive Hiſpanici valvulis pares, ſingularia ſemina fœnogræco ſimilia continentes.

Florebat Iulio & Auguſti initio: ſemine deinde Londino ad me miſſo & terræ commiſſo natæ plantæ, quæ feliciter & flores & ſemen inſequente anno protulerunt.

A nullo autem deſcriptas fuiſſe has ſtirpes exiſtimo, ante quàm Plantarum in Pannonia viciniſque Provincijs obſervatarum hiſtoriam in lucem emitterem: nec etiam nomen vulgare ullum aut facultates à ruſticis vel alio quopiam intelligere tum licuit.

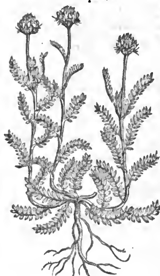
Si quis verò non inter Onobrichides, ſed inter Aſtragali congeneres plantas, præſertim duo poſtrema genera, cum quibus magnam ſimilitudinem habere videntur, referre malit, Aſtragali ſunto: prior Alpinus, alter peregrinus. *Aſtragal. alpinus. Aſtragal. peregrin.*

GLAVX. CAP. L.

MVLTAS plantas Glaucis nomine, à Recentioribus proponi, & deſcribi non ignoro: nullam tamen adhuc (meo quidem judicio) magis ad Glaucis hiſtoriam à Dioſcoride traditam, reſpondentem videre memini, eâ quæ à me hîc exhibetur.

Glaux Dioſ. TERNIS autem, vel quaternis à radice aſſurgit cauliculis, dodrantem altis gracilibus, incanâ lanugine pubeſcentibus: folijs ſerie quadam ſecundum coſtæ longitudinem utrinque digeſtis, ſive ala foliorum illos veſtiente, Onobrichidis, aut Aſtragali prioris in modum, mollioribus tamen, ſupernè virentibus, infernè canâ lanugine obſitis, guſtu nonnihil amaro: flos

Glaux Hiſpanica.

ro: flos extremo cauliculorum faſtigio innaſcitur confertus, capituli, ſpicæve brevioris & obtuſæ inſtar, Glycyrrhizę vulgaris florum forma, & colore perquam ſimilis: radix candicans eſt & exilis, quæ, an vivax ſit, aſſerere nequeo.

Natales. Nuſquam enim alibi, quàm ad ripas fluminis Thormis Salmanticam alluentis, paullò infra eam urbem obſervabam, nomine vulgari carentem, menſe Iunio: verùm is locus procul à mari diſtat, juxta quod Dioſcorides Glaucem naſci tradit.

γλαὺξ. GRÆCIS γλαὺξ perinde atque Latinis Glaux appellatur hæc planta: quæ appellatio, ſi quibuſdam minus probabitur, permittant quæſo Glaucem Hiſpanicam à Cluſio nuncupari tantiſper, donec magis aptum nomen invenerit.

Facultates. DIOSCORIDES porrò Glaucem cum hordeaceâ farinâ, ſale & oleo coqui ait in ſorbitione, ad revocandam extincti lactis ubertatem.

TRIBVLVS TERRESTRIS.
CAP. LI.

Tribulus terreſtris. HERBA eſt Tribulus terreſtris, multis viticulis gracilibus, humi ſtratis, prælongis, cubitalibus plerumque, quas frequentes nodi diſtinguunt, prædita: quibus adnaſcuntur alata folia, ſeu numeroſa foliola uni coſtæ inhærentia, Ciceris foliorum inſtar, quibus valde ſimilia ſunt, ſubacri guſtu cum quadam adſtrictione: flores ex ſingulis foliorũ alis naſcuntur longis petiolis innixi flavi, Potentillæ floribus formâ pares, ſed minores: fructus ejus quinquepartito diviſus (quatuor autem ſpinis ſingulę diviſuræ quæ gibbæ & dorſo eminenti ſunt, conſtant) ſub folijs latens, in quo totidem ſemina: radix interdum minimi digiti craſſitudinem æquat.

Tribulus terreſtris πρώιος Theoph.

Natales. Ad arvorum ſemitas, in quibus Melopepones Salmanticæ ſeruntur, frequentiſſimè provenientem reperiebam, hortulanis valde moleſtum & exoſum, quoniam fructus ejus (qui per maturitatem facilè de plãtâ decidit) firmis aculeis pedes illorum nudi graviter offenduntur. Florebat iſtic Iulio, ſemen verò Auguſto & Septembri maturum. Memini etiam olim Mompeliano agro obſervare, ſub ipſis ferè urbis mœnibus inter oliveta.

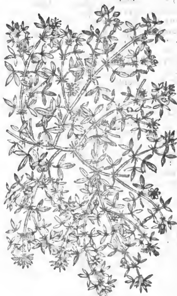
τρίβολος χερσαῖος. ESSE autem hanc plantam Dioſcoridis τρίβολον χερσαῖον, id eſt, Tribulum terreſtrem, affirmare non velim: ſed optimè quadrare videtur alteri ex terreſtribus Theophraſto deſcripto lib. VI. Hiſtoriæ Plantarum cap. V. πρωΐῳ videlicet, tametſi hic non ſit valde præcox, locis ſaltem quibus ſponte naſcentem obſervabam. *τρίβολος χερσαῖος πρώιος Theop.* Hiſpani *abrojos* appellabant. *Abrojos.*

Facultates. SALMANTICENSES ejus decoctum ad pituitam craſſóſque humores incidendos & evacuandos felici ſucceſſu clyſteribus inijci prædicabant: cùm tamen Galenus terream & frigidam qualitatem Tribulo terreſtri tribuat, Dioſcoridem nimirum ſecutus.

TRIFOLIVM SPINOSVM Creticum. CAP. LII.

Trifolium ſpinoſum. PRORSVS novum & elegans eſt hoc Trifolij genus, à quo ſtirplum quæ inter trifolia recenſeri poſſunt, hiſtoriam auſpicari voluimus: certè mihi ante annum nonageſimum

Trifolium ſpinoſum Creticum.

tertium ſupra milleſimum & quingenteſimum non conſpectum: cujus primam cognitionem acceptam fero doctiſſimo viro Petro Spechrerio R^mi & Ill^mi Electoris Moguntinenſis Medico, qui ejus ramum, brevem quidem, ſed ſecundùm radicem reſciſſum, & pluribus alijs ramulis præditum, ſuíſq; floribus & capitulis onuſtũ ſub Auguſti finem, Moguntiâ uſque Francofurtũ mittebat paulò ante meum ex eâ urbe diſceſſum, quem in in tabellâ ligneâ ſtatim exprimi curabam, ut hîc proponitur. Nata autem erat ea planta Moguntiæ in R^mæ ejus Celſitudinis horto, ſemine ex Italia quidem miſſo, ſed Cretâ accepto.

ejus hiſtoria.

HVMI autem ſparſa fuerat in orbem tota planta, teretibus ramis quadrangulis (qui frequẽtibus geniculis ex viridi purpuraſcentibus cincti erant) prædita, ad quæ utrinque ſibi oppoſita naſcebantur terna foliola uni petiolo oblongiuſculo & plano inhærentia, anguſta, craſſiuſcula, viridia, mucronata, prominentibus in ſingulis nodis ſeu geniculis, quatuor ſpinulis, binis supernè, totidẽ infernè ſpectantibus: in ſingulis ramulorum alis naſcuntur ſingulares flores, quinque foliolis conſtantes, coloris purpurei, anagallidis flore majores, quorum medium occupant decem ſtamincula flavo apice prædita, capitulo inter ea latente, quod tẽporis ſucceſſu, in quinque angulos ſive pinnas formatur, ut ferream clavam (qualem avorum noſtrorũ ætate equites geſtare ſolebant, & adhuc Vngari geſtãt) ſpeciem quodãmodo referat: ea deinde capitula, incurvato petiolo ſub ramis ſe condũt, & matura, in ſingulis angulis ſeu pinnis, unicum ſemen continent, planum, nigrum: qualis ſit ejus radix, me latet: nam cùm unica eſſet, ei qui ramũ mittebat, nata planta, eruere noluit. Tota autem γωνιοειδὴς eſt, & frequentiſſimis ramulis prædita.

Medica legitima.

Diſcedens autem Francofurto, nonnulla ſemina ab Honorio Belli è Creta accipiebã, curante Illuſtri viro, eodémq; eruditiſſimo & humaniſſimo Ioanne Vincentio Pinello, inter quę genus unũ ὀρβιτοχορτο nomine, è quo terræ commiſſo inſequente Vere, nata Lugduni Batavorum planta, illi, cujus modò hiſtoriam ſcripſi, prorſus ſimilis: verùm cùm eâ æſtate in graviſſimum morbum, qui me ferè ſuſtulit, incidiſſem, ipſius plantę reliquas notas plenius obſervare non potui.

ὀρβιτοχορτο Cretenſium.

SED cùm multas notas Tribulo terreſtri Dioſcoridis non repugnantes habeat (liceat quæſo liberè & ſine præjudicio meã opinionem in mediũ adferre) hærebã, an legitimus Dioſcoridis τρίβολος χερσαῖος eſſet, aut ſaltem ad genus ejus aliquod referri poſſet.

τρίβολος χερσαῖος Dioſcoridis.

MEDICA FLAVO FLORE.
CAP. LIII.

Medica legitima.

LEGITIMA Medica non modò varijs Hiſpaniæ locis ſponte creſcit: ſed etiã pleriſque diligenter colitur in pecudum pabulum, ſed maximè equorum, vice fœni, ut quod,

propter

Medica flavo flore.

propter ubertatem, singulis annis aliquoties demeti possit. De illâ autem nobis non est sermo (nam à plerisque tradita est ejus historia) sed de aliâ quadam sponte etiam nascente, quã in meis peregrinationibus observabam. Placuit tamen legitimę iconem Lectoris oculis etiam subijcere.

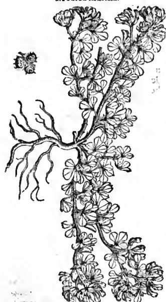
MVLTOS porrò Medica, de quâ nobis sermo, ex eadem radice profert ramos cubitales, aut longiores, humi plerumque fusos, teretes, viminales & flexibiles; in multas alas divisos, folia terna uni petiolo inhærentia, Legitimæ Medicæ folijs respondentia, & dorso eminente, sed longè minora: flores in extremis ramulis confertos, alterius floribus formâ pares, flavo tamen colore, non inodoros: cornicula deinde plana contorta, corniculorum legitimæ Medicæ instar (quæ perperam à pictore fuere expressa) angustiora tamen quàm illa: in quibus grana sativæ granis similia continentur, sed paullo minora: radix legitimæ radici par, crassiuscula, latè sparsa, fibrosa, perennis, singulis annis novos caules profert. *Medica flavo flore.*

Nascitur tota Pannoniâ, Austriâ, Moraviâ, & quibusdam Bohemiæ, Norici, Franconiæque locis. Floret autem Iunio & Iulio. *Natales.*

MEDICA MARINA. CAP. LIIII.

CAVLES sive ramulos habet hęc Medica tres aut quatuor pedales, humi fusos & procumbentes: folia Trifolij, aut Cytisi Maranthæ folijs minora, quæ, cũ ramulis, tomentosâ lanugine obsita sunt: flores extremis ramis inhærẽtes suis petiolis, ex alarum sinubus exiliunt quini aut seni simul congesti, Medicæ aut Sertulæ campanæ florum formâ, coloris flavi: siliquæ deinde glomeratę & contortæ sive inflexæ, in quibus semen continetur subrufum, Medicæ semini simile: radix crassiuscula, perennis seu vivax, ex candido pallescit. *Medica marina.*

Medica marina.

Provenit hæc passim in Hispaniâ & Galliâ Narbonẽsi, ad Mediterranei maris littora: inveniebam etiã in Oceani littore, ad Tagi fluminis ostium, ad D. Ioannis propugnaculum nondum tunc absolutũ, & Caxcays, sub Olyssippone Decẽbri florentem anno M.D.LXIIII. Floret alioqui æstate & Autumno, & subinde semen profert. Apud Belgas sata, à quibusdam rei herbarię studiosis colebatur ante meum in Austriam abitum, longioribus tamen ramis, neque adeò densâ canâve lanugine obductis (ut pleræque stirpes è suis natalibus translatæ, degenerare solent) serius etiam florebat, & rarò semen dabat. *Natales.*

MARINAM Medicam nuncupabam, quod Medicæ cùm sit simillima, maritimis locis Meridiei præsertim obversis nascatur. *Nomina.*

Cùm anno M.D.LI. in Galliæ Narbonensis maritimis eam plantam primùm conspicerem & legerẽ, parum abfuit, quin Helenium Ægyptium Cratevæ Dioscoridi cap. de Helenio descriptum, esse mihi persuaderem: multas enim habere videbam notas, quæ ad Helenium illud accommodari possent, ut sunt cauliculi interdum cubitales, per solum diffusi & *Helenium Ægyptium.*

 repentes,

repentes, folia Lenticulæ numerosa & crebra, radix minimi digiti crassitudinem æquans, pallidiuscula, per ima tenuis, supernè crassior: præterea, quod in maritimis nascerentur. Nam licet Dioscorides corticem nigrum radici attribuat, in Crateuæ exemplari nō inveniri Anguilara scribit. Nihil tamen in re dubiâ affirmo.

Facultates. CETERVM Ægyptij Helenij radicem in vino potam, contra serpentium ictus auxiliari testis est Dioscorides.

OXYTRIPHYLLON quorundam. CAP. LV.

DVM Mompelij vivebam, Trifolij genus cubitale aut amplius, & quodammodo fruticans observare memini ad lævam pontis Iuvenalis quâ ad Grammontiam silvam iter est, ad Ledi fluminis ripam, quod nonnulli Oxytriphyllon Seribonij nuncupabant, aliqui Lotum silvestrem: nec defuerunt qui inter Cytisi genera referrent.

Oxytriphyllon Scribonij. Lotus silvest.

SIMILEM porrò ferè plantam (si non eandem apud Granatenses observabam cubitali altitudine, & multis ramis præditam, per quos secundùm nodos & ramulorum divaricationes sparsa erant terna semper folia, uni petiolo inhærentia: flores summis ramis nascebantur, pusilli, candicantes, in globum quodammodo congesti: quibus succedebant cornicula sive lobi semen exile rotundum, nonnunquam oblongiusculum continentes. Ejus autem plantæ duplex erat genus: unum candidioribus ramis & alba radice: alterum caule & ramis ex albo purpurascentibus, similiter & radice, quæ tamen in quibusdam plantis magis rubere videbantur.

Oxytriphyllon duplex.

Granatensis quidam Medicus Lagopum esse volebat, refragantibus tamen notis. Ioannes Plaça Medicus & Professor in Academiâ Valentinâ (nam & Valentino regno frequentem observabam) Perempsanam Arabum vocabat, eámq; duplicem faciebat: primam humidis nascentem, Granatensi similem: alteram montanam lanuginosámque. Granatenses Mauritani *Enzivar* suâ linguâ appellabant, & ex utriusque radice, quæ satis crassa, & magnæ adstrictionis particeps est, præsertim autem ex rubescente, serapium conficiebant ad dysenteriam utile.

Perempsana Arabum. *Enzivar.* *Facultates.*

HujusTemen deinde ex Italiâ missum Loti fruticosi nomine & natæ ex eo plantæ.

Lotus fruticosus.

TRIFOLII autem genus illud teretibus viticulis humi sparsis, flore pisi pallido, satis magno, folijs perpetuo ternis uni pediculo inhærentibus, & molli lanugine pubescentibus, tarius per viticulas sparsis, quod Mompelliani, dum istic vivebam, à siliquarum magnitudine, Lotum pratensem siliquosum cognominabant, maximè frequens est in omnibus Pannoniæ & Austriæ pratis: sed Narbonensi paullo durius, quantum quidem mihi videbatur.

Lotus pratensis siliquosus.

Lotus siliquosus rubello flure.

Lotus siliquosus rubello flore.

ILLIVS verò genus invenitur frequentioribus ramis præditum, humi ut plurimū fusis, quorum extremitates nōnihil sese attollūt, in quibus hinc inde sparsa sunt folia terna semper uni petiolo inhærentia, mollia & quadâ lanugine pubescentia, ex quorū alis, breves crassiusculiq; oriuntur pediculi ternis etiam folijs paullo minoribus præditi, binos ut plurimùm flores sustinētes, florum Viciæ æmulos, eleganti colore præditos, qui ad sericum villosum saturè rubrum accedit: illis succedunt longiusculæ siliquæ seu lobi, supernè & infernè binis alis satis magnis ac sinuosis præditi, quibus resiccaris, lobi quadranguli quodammodo apparent, granáq; continent, rotunda, cineracei coloris, piso minora: radix annua est, quam subsequens hiems tollere solet.

Noribergæ primum genus illud videbam anno M. D. LXXIX. in horto Oellingeri pharmacopœi & aromatarij ejus urbis: ipse pisum rubrum nuncupabat: postea missum fuit ejus semen Lupini rubri nomine, licet ejus planta Lupino prorsus sit dissimilis: nonnulli τετραγωνόλοβον & τετράλοφον cognominarunt ob siliquam quatuor alis sive cristis præditam: non minùs aptè tamen πτερυγῶδες ἢ τετράπτερον forsitan appellare liceret. Postremo ex Italiâ missum aliquoties ejus semen *Sandalida* appellatione.

Pisum rubrum. *Lupinus ruber.* *τετραγωνόλοβον.* *τετράλοφον.* *πτερυγῶδες.* *τετράπτερον.* Sandalida.

CRESCE-

CRESCEBAT etiam in ejusdem Oellingeri horto Trifolij quoddam genus satis amplis foliis pro plantæ exiguitate, quod à magnis & membranaceis vesiculis quibus semen cum suo pericarpio continetur vesicariam appellabant, etiam Mompelij, ubi in nudis & petrosis quibusdam collibus cum Hyacintho autumnali minore aliquoties eruere memini. Id postea plerisque Germaniæ hortis vulgare factum. *Trifolium vesicarium.*

TRIFOLIVM MAIVS. CAP. LVI.

VARIA sunt Trifolij genera: sed tria majora, spicæ forma & floris colore inter sese differentia passim in Pannonia & vicinis Provincijs nascentia observabam. *Trifolij varia genera.*

Trifolium majus I.

Trifolium majus III.

PRIMVM ternis, aut quaternis interdum assurgit virgis aut cauliculis, pedalibus, firmis, rectis, teretibus, circa quos nascuntur rara folia, oblonga, angusta, dura, nervosa, carinata, & dorso elatiore, terna semper ab uno exortu prodeuntia, ut in reliquis Trifolij generibus, incana, in ambitu velun dentata, ab radice frequentiora, & majora: flores extremis ramulis, in quos cauliculi separantur, inhærent parvi, frequentes, conferti, & spicam quodam modo formantes, albo colore, & nonnullo odore præditi: radix vivax, minimi digiti crassitudinem æquans, fusco & denso cortice tecta, longa, aliquot fibris donata est. *Trifolium majus I.*

ILLI non valde dissimile est Alterum genus, vel amplitudine, vel formâ: folia tamen paulo angustiora, & crassior flosculorum, qui confestim nascuntur, spica, eáq; summo caulis fastigio inhærens sine ullo petioli vestigio, & quasi inter folia latens, cui plerumque adnascitur alia brevior, rarissimè tertia. flosculi verò differunt colore, qui non albus est, sed ruber, & odore cujus sunt expertes: radix, prioris radici ferè par. *Trifolium majus II.*

MAIORE multò crescit Tertium altitudine, quæ plerúque cubitalis est: caules etiam habet crassiores, nodosos: folia ex singulis geniculis alternatim prodeuntia, longa, striatáque, dorso magis eminente & elato, laxâ quadam veluti vaginâ in binas appendices desinente, caulem amplectentia, deinde terna numero ex eodem petiolo nascentia, superioribus duplo longiora, illis tamen non minùs dura, & per oras denticulata, gustu nonnihil adstringente: huic spica oblongior, & major, elegantissima, rubrorum flosculorum è caliculis hispidis emergentium serie composita: radicem habet superiorum radici similem, vivacem, & singulis annis plures caules proferentem. *Trifolium majus III.*

2. Hujus generis alia est species, quæ vel magnitudine vel foliorum & florum formâ aut *Trifolij majoris III species altera.*

 colore,

Trifolij majoris III. altera species.

Natales.

Groſſer Gepoſſer. *Cytiſus Tragi. Lagopus alter Lobelij.*

Lohere.

colore, nihil, aut quàm minimum differt: folia tamen anguſtiora illorum longitudinem aliquantulum excedere videntur, & florum ſpica longior eſſe.

INVENIVNTVR non modò in Hamburgenſi Pannoniæ monte, & illi vicino Prellenberg, ſed alijs etiam Pannoniæ & Auſtriæ, Stiriæque montibus alpeſtribusque pratis & ſilvis, ſecundum & tertium utrumque genus præſertim: priora etiam duo genera, ſicciorbus pratis Viennæ vicinis, tum pariter in Moraviâ & Bohemiâ. Florent Maio & Iunio.

TRAGVS Tertij generis alteram ſpeciem Groſſer Gepoſſer/ hoc eſt, magnum hircinum trifolium, & Cytiſum appellavit: Lobelius, alterum Lagopum nuncupaſſe videtur. De eo autem quem Lagopum maximum vocat, proximo capite Deo volente agemus. Vngari porrò vulgare Trifolium *Lohere* appellant, quia equis in pabulum cedit.

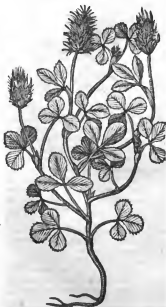
LAGOPVS MAIOR.
CAP. LVII.

QVEM Lobelius Lagopum maximum vocavit, Belgicæ primum innotuit Anno M. D. LXX. C. V. Alphonſi Pancij munere, qui ejus ſemẽ dum Machliniç viveremus mittebat, è quo nobis tum natæ plantæ, quæ cùm annuę ſint, & maturius ſuum ſemen perficiant, ſpontaneâ ſatione genus ſuum tum iſtic, tum toto Belgio hactenus conſervarunt.

MVLTA autem illi Trifolio ſeu Lagopo, ſtatim à radice prodeunt folia, terna ſimul in oblongo pediculo naſcentia, pænè orbiculata, mollia, dilutius virentia; inter quæ pedalis aut amplior nonnunquam aſſurgit caulis, in aliquot ramos diviſus: ſub quibus ad naſcuntur ſimilia folia, non adeò tamen orbiculata, ſed paullo longiora: extremis ramis inſident in quinque lacinias anguſtas diviſi utriculi, in longiuſculum caput, ſeu ſpicam congeſti, è quibus emergunt floſculi coloris elegantiſſimi, ex purpura rubri: quibus excuſſis, ſuccedunt in utriculis ſemina, in ſingulis ſingula, flaveſcentia, rotunda, craſſiuſcula. Floret totâ æſtate, nonnunquam etiam in Autumnum uſque, & ſubinde ſemen profert, quod ſponte decidens, etiam ante brumam novellas plantas procreat, inſequentis anni æſtate flores daturas, ut Lugduni apud Batavos obſervabam.

ALIVD porrò Lagopi majoris genus, ſemine ex Hiſpanijs accepto natum, cujus iconem ad me mittebat Iacobus Plateau: Id unicum fert caulem gracilem & ſatis firmum, nodis quibuſdam diſtinctum, & in aliquot ramos diviſum, naſcentibus ad ſingulos nodos pediculis, ſatis laxâ ſede caulem & ramulos amplectentibus, quorum extremis terna inſident folia ut in ſuperiore, non orbiculata tamen, ſed

Lagopus maximus Lobelij.

Lagopus maximus Lob.

Lagopus Hiſpan. major.

Lagopus angustifol. Hispanicus.

Trifolium pratense Salmantic.

Hepatica trifolia cærul. flore.

men, sed longiuscula & angusta, carinata, sive dorso elatiore, canescentia instar foliorum vulgaris Lagopi: summi rami desinunt in longas caliculorum spicas, è quibus emergunt flosculi vulgaris floribus formâ similes, & ferè concolores, hoc est dilutè rubentes.

Simile, vel forte illud ipsum genus observare memini Salmanticensi agro, dum in eâ urbe vivebam, ad vinetorum aggeres. *Natalis.*

TRIFOLIVM PRATENSE Salmanticum. CAP. LVIII.

LICET non multum à Belgico vulgari Trifolio differat illud, quod passim in pratis circa urbem Salmanticam nascitur: quia tamen quasdam notas habet dissimiles, illius historiam negligendam esse non existimavi.

Cauliculis autem est pedalibus, quinis aut senis, humi sparsis, folia terna simul conjuncta habet uni petiolo inhærentia, uti Belgicum, minora tamen, in ambitu serrata, & parvâ lividiusculâ maculâ insignita: virgulæ teretes ex alarum sinubus prodeunt, sustinentes capitella flosculorum elegantissima purpurâ rubentium: quibus succedunt membranacei folliculi, & in his semen exile subrufum: radix qualis in vulgari Trifolio. *Trifolium pratense Salmant.*

Totâ æstate floret. Hispani, *Trebol de prados*, & simpliciter etiam *Trebol*, quemadmodum & cetera Trifolij genera, vocant. Trebol de prados. Trebol.

b

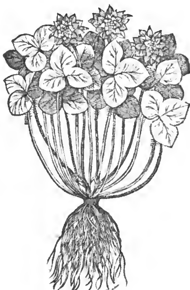
CETERVM, quoniam in Trifoliorum historiâ versamur: obiter etiam meminisse hoc loco libuit Plantæ illius, quam nonnulli Trifolium nobile, vel Trifolium aureum (ad imitationem Germanicæ appellationis Gulden klee) & Hepaticam trifoliam appellant. *Trifolium nobile. Trifolium aureum. Hepatica trifolia.*

Eam

Hepatica trifolia rubro flore.

Hepatica trifolia cærul. pleno flo.

ejus varietas

Eam flore vel cæruleo, vel ad violaceum tendente alunt Belgici horti: alunt & flore rubello & albo munere Alphonsi Pancij, qui nobis utramque mittebat Machliniam: atque πολυφύλλῳ flore cæruleo, bis aut ter: sed quæ nunquam comprehendere voluit.

Natales.

Omnes autem, præter eam quæ pleno flore est, Viennensi agro sponte nascentes observabam. Nam Viennensis saltus, & cæruleam præcociorem, & eam quæ florem ad purpuram tendentem habet paullo serius florentem, alit, tum illas quæ incarnato sive rubello, tum albo sunt flore, ubi aliquot earum stirpes eruebam anno M. D. LXXIX. atque eam quæ niveo prorsus est flore (diversam ab ea quæ à Pancio mittebatur) priùs apud Gamingam cœnobium Cartusianorum. Priores verò duæ, non modo Viennensi agro, sed in omnibus Pannoniæ & Austriæ inferioris silvis abundanter proveniunt: quæ autem rubello est flore, apud Nissam Silesiæ, & Ienam Thuringiæ etiam sponte nasci ab amicis intelligebam: at albo flore præditam apud Sabaudos, superato monte Senis, qua iter faciunt qui ex Italiâ in Galliam proficiscuntur, non procul à pago Lunenburg, frequentissimam nasci mihi referebat D. Balthasar à Nerden Medicus. Anno autem octogesimo sexto supra millesimum & quingentesimum & sequentibus, jam venalem proponere cœperant satis frequentem Viennensi foro rhizotomæ mulierculæ è montanis silvis erutam. Post meum verò Viennâ discessum, inventa est apud arcem Starnbeg Mag^ci Domini de Heusenstain in silvis illis quæ ab illâ arce ad Niveum montem extenduntur, etiam illa quæ pleno est cæruleo flore, ut ipsius Dn. de Heusenstain uxor Francofurtum ad me perscribebat, quin & florem illius, ne dubitarem, papyro involutum & epistolæ inclusum mittebat, brevi additura dimidiam ejus plantæ (quam unicam habebat) partem, nisi Turcicum in eâ Provinciâ bellum fuisset exortum.

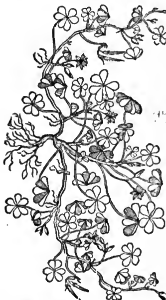
Hepatic. trifol. albo flore. *Hepatic. trifol. rubello flore.* *Hepatic. trifol. cærul. pleno flore.*

OXYS FLAVO FLORE. CAP. LIX.

Oxys flavo flore.

AD Trifoliorum etiam classem pertinet hæc elegans plantula, quæ ramulos dodrantem pedis longos habet, interdum longiores, graciles, rotundos, rubentes, nodosos, per terram repentes, & subinde ad singulos nodos radices agentes, novósque surculos & ramulos proferentes: folia illi oxydis vulgaris, terna in singulis petiolis, sed minora & ex pallido virentia, acidi saporis, quæ sub vesperam, aut ingruente imbre, complicantur, & veluti in umbonis cujusdam figuram coëunt: flores in oblōgis pediculis terni aut quaterni simul enascuntur,

Oxys flavo flore.

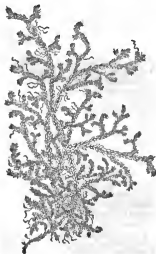
enascuntur, quinque foliolis stellatim decussatis conspicui, vulgari minores, flavi coloris: quibus succedunt oblongiora mucronatáque capitula, sive cornicula, semine exili, ruso, plena, quod (per maturitatem dehiscentibus corniculis) exilit, & recentes plantulas, insequente anno flores & semina prolaturas, generat: radix tenuis & capillata, singulis annis perit.

Vmbrosis quibusdam circa Hispalim locis nascitur: olim similem etiam videre memini, Mompelij in horto D. Guichardi, professoris Medici in illâ Academiâ, quem in urbe quidem, sed ad mœnia situm colebat, in quo & Cyclaminum folio hederaceo & anguloso conspiciebam. *Natales.*

Apud Belgas, atque adeò in omni solo sata, provenit, quin & semel sata, postquam florere cœpit, tota deinde æstate flores producit, & semen fert: plantæ tamen omnes, ut jam dixi, hiemis inclementiâ pereunt: sed & semine deciduo renatæ (si rigida hiems subsequatur) plerumque corrumpuntur, protinúsque genus interit, frigidioribus præsertim regionibus.

OXYOIS Plinio, ut putant, dictæ, genus est hæc planta, quam terna habere folia; & ad dissolutum stomachum dari, atque adversus enterocœlen edi, lib. XXIIII. cap. XII. scribit. *Oxys Plinij. ejus facultates.*

Muscus terrestris Lusitanicus.

MVSCVS TERRESTRIS. Lusitanicus. CAP. LX.

TENERRIMA herbula est hic Muscus, dodrantalibus aut pedalibus interdum repès viticulis filo tenuioribus, numerosis utrinque adnatis ramulis in obliquum expansis, & subinde capillaribus quibusdam, quas producunt, fibris, terræ inhærentibus. Omnes autem viticulæ tectæ sunt frequentissimis foliolis, sive squamulis potiùs tenuissimis & tenerrimis, pulcherrima serie digestis, dilutioréque & quodammodo pallescente viriditate præditis, tactu quidem mollibus, sed veluti siccis, adstringente gustu, cui tamē grata quædam dulcedo admista sit. *Muscus terrestris Lusitanicus.*

Nusquam hoc Musci genus mihi conspectum, quàm in umbrosis aggeribus Olivetorum, ad Colibriam Lusitaniæ urbem, & Academiam totius regni celeberrimam, vulgo Coimbra dictam, trans flumen Mondego, Latinis Munda nuncupatum, non procul à deserto quodam sacello, in colle sito, juxta quod linum silvestre latifolium alterum legere me dixi, & pone ipsum sacellum, Ruscum suis baccis onustum observare memini. *Natales.*

PELAGICÆ quædam & AQVATILES plantæ.

TRADITA *Terrestrium stirpium historiâ, pro Coronide Sexti & Vltimi mearum Observationum Libri, plantas quasdam adijcere volui, quæ in mari & aquis nasci gaudent: inter quas primum locum obtinebunt tres elegantes peregrè ad me missæ.*

MVSCVS

MVSCVS MARINVS. CAP. LXI.

Muscus marinus.

Palma marina Theoph.

HARVM prima, Musci marini genus quoddam videtur, quatuor unciarum, aut paullo amplioris lõgitudinis, in frequentes & latè sparsos ramos divisum, qui deinde in alios plures minores & multifidos desinunt instar foliorum Chamæmeli, vel si quæ sint illis minora aut tenuius incisa, molles initio, & flexiles, transparentes, si lumini opponantur, virides infimâ parte, supremâ verò purpurascentes: sed nec resiccata planta, licet asperior siccitate reddita, valde fragilis est ut Corallina vulgo dicta, tametsi ad ejus aliquod genus quodammodo referri possit, saporem tamen valde salsum retinens, &, si aquæ immergatur & aliquantulum macereтur, denuo mollescens.

Illam Neapoli ad me mittebat Doctissimus vir Ferdinandus Imperatus anno M. D. XCII. Palmæ marinæ Theophrasti appellatione: sed quisquis VII. cap. lib. IIII. Theophrasti de Historia Plantarum leget, & Palmæ marinę historiam eo capite descriptam, diligenter expendet, nullas hanc habere notas cum Palmâ marinâ convenientes comperiet: & forsitan ad Brũ genus quodpiam potiùs esse referendam, pronunciabit.

LICHEN MARINVS. CAP. LXII.

Lichen marinus.

Lichen marinus.

Sertularia.

Corallina latifolia.

Opuntia marina.

PALMARES habet elegans hæc Planta ramulos, quaqua versum in latera expansos, foliaceos, quia singula folia alia pariunt vel singularia, vel bina vel etiam terna interdum, & illa deinceps alia, sic ut tota planta ramulis prædita sit, qui folijs super altero insidentibus constant, ijsque planis & orbiculari formâ præditis, sibi invicem autem ita connexis, ut tenui aliquo filo vix conspicuo duntaxat trajecta videantur, admirando spectaculo. Infima porrò folia, quâ saxis adhærent, fusci sunt coloris, reliqua candicant, extima (ut quæ novella) dilutius virent: omnia verò splendent & lævia sunt, etiam inter chartaceas paginas aliquot annis adservata: vetustate tamen lævorem illum pristinum amittunt, & rugas contrahunt, asperiora q; fiunt, salsedinem autem retinēt.

Eam etiam ad me cum superiore Neapoli mittebat Imperatus, iconem verò infeliciter expressam, Amplissimus vir Iacobus Antonius Cortusus, curante Illustri viro Ioanne Vincentio Pinello. Imperatus quidem, adscripto Sertularię nomine, quia veluti sertum aliquod aut corallam ipsius folia ita connexa repręsentant: Cortusus verò è Corsica plantam accepisse scribebat Corallinæ latifoliæ appellatione: nomen autem illi imposuisse, Opuntiæ marinæ littoralis & saxatilis, satis (meâ quidem sententiâ) commodâ ratione. Nam Theophrastus libro I. capite XII. Histor. Plant. scribit circa Opuntem herbulam

herbulam esse quandam, quæ ex folijs radicem mittat, ac cum suavitate mandi possit. Plinius verò ipsum sequutus, lib. Naturalis Hist. XXI. cap XVII. circa Opuntem, inquit, Opuntia est herba, etiam homini dulcis: mirúmque, è folio ejus radicem fieri, ac sic eam nasci. Et certè credibile est, hanc plantam recentem cum aceto, sale & oleo, vel etiam sine sale, non minus suaviter edi posse, quàm portulacæ marinæ & similium folia. *Opuntia herba.*

CETERVM qui Cortuso plantam è Corsicâ insulâ mittebat, & Corallinam latifoliam nuncupabat, addebat, iisdem facultatibus eam pollere, quibus reliquæ Corallinæ. *Facultates.*

MYRIOPHYLLON PELAGIVM Cortusi. CAP. LXIII.

SVPERIORIBVS non minùs elegans & peregrina hæc Planta, cujus iconem, cum caulis infimâ parte & radice, ab eodem Cortuso accipiebam anno M.D.XCII.

QVANTVM porrò ex ipsâ picturâ conjicere licebat, fuerat hæc planta cubitalis altitudinis caule recto, satis tamen gracili, prædita, in plures ramos, seu potiùs, ut Pliniano utar verbo, ramulosa folia diviso, foliorum filicis penè formâ & effigie, sed longè tenuiora, nutantia instar ramorum Palmæ, colore pallescente, summus caulis minoribus folijs obsitus desinebat in nuculas quasdam veluti in caput congestas, quæ nullum aliud semen continere deprehensæ sunt, quàm tenellas plantulas jam formatas, matri facie similes, quæ cadentes infimum mare petunt, deinde crescunt, & in eandem magnitudinem evadût, quam matres obtinent: ipse caulis quàm plurimis tenuissimis & plusquam capillaceis fibris, tanquam radice nititur, non super saxis, aut ostreorum testis, ut pleræque aliæ pelagicæ plantæ, sed super arena aut luto in imo mari sito: fragilis est caulis non minùs quàm vitrum aut Corallina, dum siccus est: at viridis, & terræ adhuc inhærens, lentus est & flexibilis instar sparti. *Myriophyllon pelagium.*

Nascitur in altissimis gurgitibus maris Illyrici, unde piscatores extrahunt hamis & instrumentis, quæ ipsi *sperne* appellant. Tota planta etiam exsiccata, salsedinem suam retinet.

IPSE Cortusus valde apto nomine Myriophyllon pelagium appellavit. Piscatores verò *Penachio delle Ninfe*, & *Palma di Nettuno*, quidam etiam *Scettro di Nettuno* nuncupabant. *Penachio delle Ninfe. Palma di Nettuno. Scettro di Nettuno.*

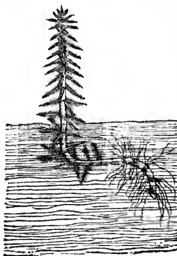
REFEREBANT præterea utilem esse adversus morsum omnium serpentum marinorum, & virulentos ictus piscium: applicatam supra levia recentia vulnera, ea viginti quatuor horarum spatio curare: Cortusus autem ejus periculum fecisse scribebat, ad vermes necandos & ejiciendos, illámque non minoris esse efficaciæ deprehendisse, quàm quævis Corallina, etiam minore quantitate datam. *Facultates.*

MYRIOPHYLLON AQVATICVM minus. CAP. LXIIII.

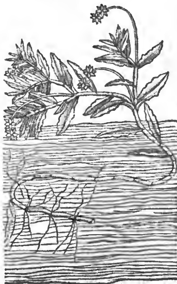
VVLGARE admodum est in Pannoniæ, Austriæ, vicinarumque Provinciarum fluviolis, quorum aquæ versandarum molarum causâ retinentur, Millefolium illud aquaticum flore albo, à Neotericis descriptum. *Millefolium aquaticum.*

SED in lacunis secundùm rivos sitis, nec profundis, exiguum aliud genus observabam, latè se fundentibus scapis præditum, qui rotundi, virides frequentibúsque nodis intercepti sunt, è quibus tenues capillaceásque fibras spargit, quibus telluri inhæret: superior scaporum pars palmum supra aquas eminet, quam ad singulos nodos quinæ tenuium parvisque foliolis præditorum foliorum alæ ambiunt, vix unciam longæ, virides admodum, quæ sensim circa scaporum summitatem minuuntur, sic ut in pyramidalem quasi formam scapi definant, *Myriophyllon aquaticum minus.*

Myriophyllon aquaticum minus.

Tribulus aquaticus minor.

Tribuli aquatici minoris species altera.

definant, qui fummo faftigio totidem flofculos, quot foliorum alas in fingulis nodis ferunt, pufillos valde, octonis candidis foliolis fimul junctis, nec fefe explicantibus, prædiros, qui deinde in quædam tubercula quatuor radiolos in capite habentia tranfeunt.

Flore & femine onuftam confpiciebam hanc plantam menfe Iunio.

TRIBVLVS AQVATICVS MINOR. CAP. LXV.

BICVBITALES, tricubitaléfque, aut longiores, pro aquæ altitudine, ex radice profert hæc planta, fcapos, tenues, punicantis coloris, planos, nodofos (qui reficcati, lenti funt & flexibiles) circa fummum divifos in plures ramos, alternatim ferentes in fingulis nodis fingularia folia, duarum interdum unciarum lõgitudine, & femiunciali latitudine, tenuia & quafi tranfparentia, in ambitu adeò crifpa & finuofa, ut laciniata videantur, colore ex viridi fubpuniceo: pediculi exiguos candicantes flofculos uvæque in morem cõgeftos fuftinentes, oblongi craffiufculiq; funt, & inter folia exoriuntur, quæ bina femper ex adverfo fita nafcuntur, contrario quàm reliqua inferiora modo: fingulis flofculis plerumque fuccedũt quaterna aculeata grana fimul cohærentia, paucam cãdidam medullam continẽtia: fcapi infimâ parte ad fingulos nodos oblongas, tenues, candicantes fibras agunt, quibus firmantur, & alimẽtum neceffarium attrahunt. Tota planta aquis immergitur.

PRIMVM in ftagnis apud Nemeth-wywar, maximâ copiâ, interdũ tribulum aquaticum majorem fructu eduli, & Nymphæam flore albo nafcentem, atque Iunij initio florẽtem, & femine prægnantem obfervabam anno M. D. XXC. maturius tamen florere exiftimo, quia omnes fermè plantæ femine abundabant: deinde eodem menfe Viennam reverfus, in ejus urbis foffis, ad portam quæ vulgò Stubenthorn nuncupatur, crefcentem, de ponte profpiciebam.

SIMILEM deinde ferè plantam illo ipfo menfe videbam apud Ebreftorf Mag^o Dn. Hieronymi Beck à Leopoldstorf arcem (ad cujus hortũ, in muro meridiei obverfo plurimæ veteres Infcriptiones latinæ in Pannoniâ repertæ, ferè quadam funt repofitæ, ut Nobilis ille vir totius Antiquitatis diligẽs eft obfervator) in lacunis fecundùm puriffimæ aquæ rivos decurrentes nafcẽrem, fcapis autem non planis, fed rotundis, eodem tamen modo geniculatis, bina femper inter fe oppofita foliola, ad fingulos nodos ferentẽ fuperioribus breviora, mucronata, in ambitu minimè crifpa vel finuofa: flofculos deinde ternos vel quaternos, pufillos, Mufcatellę Cordi flofculis perfimiles, tenui brevique petiolo infidentes: femen non obfervabam, quia non licebat mihi quovis momento iftuc recurrere: ferpit hæc, & ad ramulorum nodos atque alas plerumque fibras agit.

FINIS LIBRI SEXTI.

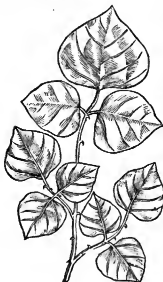
APPENDIX AD HISTORIAM PLANTARVM CAROLI CLVSI.

QVIA *nonnullæ plantæ demùm à me sunt observatæ, jam traditâ Typographo, ut cuderetur, meâ Historiâ, eas in Appendicem congerendas censui, quæ ad ejus calcem accederet, indicatis capite & libro, quibus inseri deberent.*

CORAL ARBOR. ad finem Cap. IX. lib. I.

PROPTER foliorum quandam cum Siliquæ silvestris folijs similitudinem, peregrinæ cujusdam arboris historiam adijcere volui, cujus tres aut quatuor ramulos, Hispali ad me mittebat doctissimus vir Simon de Tovar, ejus urbis primarius Medicus.

Coral arboris ramulus.

EAM arborem in horto alere scribebat, semine ex Americâ accepto ipsi natam, cui nomen inditũ esset Coral, ob flores Corallij æmulos, sed eorũ formam non addebat; illud dumtaxat in epistolâ adscriptum, binas ipsum habuisse arbusculas, quæ florem tulissent, in quarum adultiore etiã siliquæ sive lobi nati essent, prægrandibus phaseolis pleni, rigidissimâ autem, quæ istic anno præcedente fuerat, hieme, non modò illam arborem, atque ceteras Indico semine natas, verùm etiam plerasque alias plantas, ipsi perijsse. Quandoquidem portò lobos profert ea arbor, conjecturam facio, ejus flores pisorum floribus formâ nõ esse dissimiles, quales in Siliqua silvestri, vulgo arbore Iudæ nuncupatâ nascuntur, sed alterius coloris, videlicet rubri ut coralliũ, præsertim quũ in Indice horti ipsius, quem ad me anno præcedente miserat, adscriptum esset, Arbor indica, dicta *Coral*, ob ejus florem similem Corallo: cujus folia valde similia sunt folijs arboris Iudæ, sed spinas illa habet, quibus hæc caret. Et certè ramuli quos mittebat (etenim ramulos cum folijs mittere scribebat, duplo autem & triplo majora arborem etiam proferre) folia habebant, arboris Iudæ folijs non valde dissimilia, sed breviore innixa pediculo, atque ex adverso nascentia, extremum ramulum, qui aliquot spinis, ut hamus recurvis, præditus erat, occupante singulari folio: an verò hi ramuli sint dumtaxat foliorum costæ, aut veri ramuli, hæreo, quia quotquot mittebat, terna solummodo folia habebant: facilè autem mihi persuaserim, dumtaxat folia fuisse, quum extrema costa in unicũ folium desineret, & infima unius, inter ceteros, ramuli pars, vestigium adhuc retineret, quo ramo inhæsisse videbatur. Nihil verò affero, quum, ob brevi subsequutã ejus, qui mittebat, mortem, nemo fuerit à quo percontari possem. Foliorum tamen aliquot formam, ut ramo adnata fuisse conjecturam faciebam, in tabellâ adpositâ exprimi curabam. *Coral arboris historia.*

AN verò istam adumbrare voluerit C. V. Matthiolus icone Acaciæ primæ, quæ spinosa, & folijs, arboris Iudæ foliorum æmulis est expressa in Commentariorum ipsius in Dioscoridem postremâ editione, ignoro: sed si hanc arborem voluit, pictor iconem fideliter non expressit. *Acacia 1. Matthioli.*

GUAYAVA ARBOR. ad Cap.xxix.lib.1.

Guayavæ arboris ramus.

Guayava arboris hist.

TAMETSI hæc arbor nullã affinitatem cum Pruno,cap.xxix.lib.1 meæ Plantarum historiæ descripto, habeat, quia tamen dubius eram cuinam arbori in eâ historiâ descriptæ,illã subjicere possem, jam dicto tandem capiti accõmodandam esse censui, præsertim quũ ejus fructus, pulpam pruno non dissimilem habuisse videatur, licet officuli expertem. Quòd si hanc Plantarũ historiam recudi cõtingat, peculiare caput illi dari poterit,& commodiore ordine reponi: interea fruatur benevolus lector ejus in hac Appendice historiâ,& illi adpositâ icone.

ISTUM etiam ramulum ad me mittebat vir eruditissimus Simon de Tovar, addito ipsius arboris fructu, sed prorsus rugoso, &, ut opinor, immaturo, *Guayava* appellatione.

Erat autem is ramulus, cujus summã partem cum fructu exprimi curabam, pedalis longitudinis,quadrangulus, alternatim binis folijs ex adverso semper sitis obsitus,quatuor uncias longis, unam cum semisse vel binas interdum latis, laurinorum foliorum formâ, satis firmis,quæ pronâ parte, tumente nervo secundùm longitudinem,& in latera excurrentibus venis erant insignita, cineraceiq; & incani coloris, supinâ verò læviora, minusq; apparentibus venis, quæ confracta, licet vetusta essent, laurinorum foliorum odorẽ adhuc retinebant, ac etiam quodam modo saporem manducata: fructus,ut dixi, rugosus erat,& levis,quia forsitan immaturus, exigui mali magnitudine, oblongiusculus, foris nigricans instar prunorum maturorum, intus pulpâ rubescente plenus, acidiusculi saporis, in cujus meditullio multa grana candicantia congesta erant, milij, aut granorum, quæ in ficubus reperiuntur, magnitudine.

Guayabus Ovied.

Guayabi porrò historiam describit Ferdinandus Oviedus cap. xix. lib. viii. Primæ partis Historiæ generalis & naturalis, quam Lector reperiet inter peregrinas plantas,quarum Historiã ex varijs Auctoribus concinnare (Deo vitã concedẽte) in animo habemus.

Dorycnium Plateau.

DORYCNIUM VERUM Iacobo Plateau creditum. ad Cap.lxviii.lib.1. ante sectionem, VETERES porrò.

CETERUM aliud Dorycnium proponebat ornatissimus vir Iacobus Plateau, ipsi semine natum,quod,ejus opinione,legitimum erat. Sed quum ipse plantam nascentem nõ conspexerim,nihil pronunciare possum: ejus tamen qualemcumque descriptionem ex notis quas ipse Plateau ad me mittebat unà cum ramulis folia etiamnũ retinentibus, & icone ipsius manu delineatâ, concinnavimus, quam subjectâ etiam tabellâ expressam hîc damus.

Dorycnij alterius historia.

EST igitur Dorycnium illud, planta fruticosa,ad duorum aut trium pedum altitudinem assurgens, & multos ramos lignosos spargens, non valde dissimiles tenellis ramis Zyziphi albæ,

albæ, cui etiam similia folia habet, hoc est, incanâ lanugine pubescentia, verùm minora & firmiora: summis ramis multas florum gemmas profert veluti in umbellam congestas, quę deinde aperiuntur instar florum convolvoli aut stramoniæ, sed satis fugaces, quia uno marcescente, alter sese expandere incipit: fructum se observare non potuisse scribebat, quoniam nullus floribus deciduis successisset, ipsam deinde plantam perijsse: fruticem tamen esse semper virentem, & hieme folia non abijcientem.

ASCLEPIAS CRETICA. ad Cap. LXXXIX. Lib. I.

TAMETSI in meâ Plantarum historiâ de Asclepiade non agam, quia illa à multis est descripta: quum tamen ejus quoddam genus Cretico semine natum observarim ab alijs nondum proditum, illius historiam in hac Appendice ponendam esse existimavi, quæ ad calcem capitis LXXXIX. lib. I. meæ Plantarum historiæ adjici possit: illo enim capite quædam congeneres plantæ continentur.

MVLTIS porrò ab eadem radice virgis assurgit, lentis, flexibilibus, gracilibus & viridibus, quas alternis ambiunt folia, vulgaris Asclepiadis folijs non dissimilia, bina ut plurimû, contrarijs inter se pediculis nascentia, dilutius virentia: inter quæ terni aut quaterni prodeunt flosculi brevibus petiolis nitentes, quinque pallidis foliolis constantes, quibus succedût interdum singulares, nonnunquâ geminæ siliquæ, breviores quàm in vulgari, sed crassiores, striatæ, bifido mucrone, continentes semen planum suâ lanugine involutum, perinde atque vulgaris. Tota planta gravis est odoris, buxeum referentis. Eam muscis perniciosam esse deprehendebam, quandoquidem illas floribus insidentes, enecatas repetiebam. *Asclepias cretica histo-ria.*

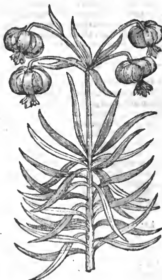
LILIVM MONTANVM FLAVO FLORE. ad Cap. IIII. Lib. II ante sectionem Lilij porrò silvestris. Si verò contingat Plantarum historiam rursus cudi, peculiare Caput illi dari poterit.

ELEGANS est hoc Lilij montani genus, quod proximis his annis demum obseruatum, nec à quopiam hactenus, quod sciam, descriptum. De hoc enim primùm ad me scribebat, in Plantarum cognitione egregiè versatus Ioannes Robinus Serenissimi Regis Galliarum atque Christianissimi Simplicista, ut vulgo appellant, Lutetiæ Parisiorum habitans, bulbos ejus se habere significans anno M. D. XCVIII. mense Februario, unum ex illis se missurum pollicitus, quem insequente Novembri accipiebam, sed valde corruptum, quia pyxidulæ terrâ plenæ fuerat inclusus, cujus attritu ex gestatione squamæ plurimùm afflictæ: terræ tamen creditus, comprehendit, & sequente anno caulem cubitalem protulit, nullum florem, rigidissima deinde quæ subsequuta hiems prorsus corrupit, ut & selectissimas plerasque alias plantas. Scribebat verò, florem habere ex aureo flavescentem, folijs instar Lilij montani, aut Byzantini miniati reflexis, distinctum maculis nigris, ut sunt Lilij montani, sive Marragonis Matthioli flores. Cęterùm illam ipsam plantam esse censebam, de qua Nobilis vir Ioannes Boisot ad me scribebat ejusdem anni mense Augusto, his verbis. Superioribus diebus, meus vicinus accepit à N. Bidaut, nepote Ioannis Bidaut canonici Insulani, Lilij montani picturam, cujus exemplar ad te mitto. Is ante septennium, vel circiter, in montanis Pompeiopoli proximis, regno Navarræ, femina cujusdam Lilij montani istic reperti collegerat, dum radicem, quæ nimis altè demersa, aut nimis tenaciter hærens, commodo instrumento destitutus, eruere nequiret ob temporis angustiam, quia ejus comites jam longius processerant, quos assequi cupiebat: ea femina patruo mittebat, qui plantarum culturâ valde delectabatur, quæ partim ipse serebat, partim alijs communicabat, inter quos fuit Medicus Insulanus, cui anno M. D. XCVII. binæ plantæ illo semine natæ flores tulerunt, nonnihil (ut me monebat Iacobus Plateau, qui eas florentes viderat) differentes: natæ etiam binæ Canonico, sed quæ nondum flores tulerant. Boisoto etiam semina miserat, cui unica planta nata, sed ab ipso neglecta, donec picturam videret: tum demum requisitam plantam invenit. Habebat autem, ipso asserente, radicem Lilio albo similem, aut, si quid flavi admixtum, modicum id erat: certè quam accipiebam, alba erat, sin alius color admixtus fuerit, corruptus is erat ex attritu. Sed & alij bulbi quos postea mittebat amicus, albis squamis erant præditi.

Cęterùm pictura quam Boisotus mittebat, angustiora folia habebat, quàm Lilium Byzantinum miniatum, quod etiam asserebat Bidaurius, incondito ordine (ut sequente anno in meâ plantâ observabam) per caulem sparsa, & (quod ille omittebat) dilutiore viredine prædita atque parte supina magis splendentia, quàm in Lilio miniato aut vulgari cruento: in cujus summo, bini inter folia nati flores, longo pediculo subnixi, sex folijs reflexis constantes, instar florum Lilij Byzantini miniati, colore flavo, nigris punctis circa umbilicum distincti: è quo sex stamina miniatis apicibus prædita prodibant, inter quæ media clava virescens surgebat, siue, ut Nicander Georgicorum secundo apud Athenæum libro XV. appellat, turpe armamentum rudentis asini. An autem, adultæ plantæ plures flores proferant, ignoro: sed tempus nos docebit. *Lilij montani flavo flore historia.*

Lilium mont. flavo flo. maculis distincto. Liliū mont. fla. flo. nullis macul. distin.

CERTE ea quam illo ipso anno Robinus donabat nobilissimo viro Philippo Marnixio Sanct'-Aldegondio (ex quâ adpositam iconem exprimi curabam) quatuor flores tulit summo caule, ut Lilium Byzantinum miniatum, ab eodem exortu nascentes, colore flavo dilutiore, & quasi pallente, circa umbilicum nigricantibus maculis distincto, & sex stamina apicibus miniatis donata, habentes. Florebat extremo Maio, sed nullum semen ferebat.

Lil. mont. fla. flo. varietas.

QVVM porrò hæc de Lilio montano flavum florem gerente commentatus essem, mittebat ad me Burdegalâ eruditissimus vir Ioachimus Venerius, quatuor istius Lilij crassos bulbos, monebatque duorum generum esse, alterum enim altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus observasse, cujus flores nullis punctis internè distincti, sed omnino flavi essent, illiúsque unicum bulbum se duntaxat habere. Ipso autem teste, nascitur Lilium istud de quo agimus, in *Cageire en barechs* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium alijs, unde ipse retulerat, cum quibusdam alijs elegantibus plantis, quæ in illis montibus sponte proveniunt. Plures deinde hujus Lilij bulbos ab ipso superiore Martio accipiebam, quos amicis communicabam.

Lilij montani flavo flore plenior historia.

CETERVM quatuor illi priores bulbi hoc anno sexcentesimo supra millesimum flores tulerunt, non, ut adscriptum erat, alij præcocius alijs, sed omnes eadem hebdomada, bini ternos, tertius quinos, quartus septenos: qui ternos, extimo caule & eodem exortu natos: qui plures, paulo infra summum caulis fastigium, in ala binos habuerunt. Erant porrò omnes flores (quum primùm aperiebantur) coloris ex viridi pallentis, deinde pallidi, tandem flavi, sex folijs constantes sursum reflexis & convolutis, instar florum Lilij Byzantini miniati & montani, à medio ad umbilicum internè punctis seu maculis ex atro pupureis distinctis, sex staminibus virescentibus, miniato apice præditis cum pistillo triangulari crassiusculo ex umbilico prodeuntibus, quo pistillo nonnullos flores carere animadvertebam, etiam in eadem plantâ quâ alij: odor medius inter gravem & suavem, qualis ferè in Sambuci & quarundam Iridum floribus. Caules flores sustinentes, bicubitales aut ampliores fuerunt, rotundi, virides, quos incondito ordine plurima ambiebant folia longa, angusta, viridia, mollia, trinervia, oris albicantibus, & veluti lanugine quadam obsitis: radix crassa multis squamis prædita, instar radicis Lilij albi. Flores produxit dumtaxat (ut hic annus serotinus) Iunio, maturiùs tamen Byzantino & montano.

FRITILLARIA PYRENÆA. ad Cap. XI. Lib. II. Plant. Historiæ, ante sectionem, QVI ad me primum genus.

MITTEBAT idem Venerius cum Lilij montani flavo flore bulbis, paucos etiam Fritillariæ cujusdam è Pyrenæis montibus erutos, è cujus floribus quos insequente an-

no pro-

no profecebat, diversam esse observabam ab ijs quas cap. xi lib. ii. Hist. Plant. exhibui.

Bvlbvm quidem habebat Fritillariæ illo cap. descriptæ formâ similem, minorem tamen, ex quo prodibat pedalis cauliculus, gracilis, viridis, senis aut septenis folijs septus ex viridi cineraceis, qualia ferè sunt in alijs fritillarijs, in cujus summo fastigio nascebatur flos, aliarum Fritillariarum flore minor, sex folijs constans, quæ extimas oras nonnihil reflexas habebant, ut parvi tintinnabuli formam exprimeret, quorum terna exteriora, internis erant angustiora, omnia obsoleti foris coloris, circa oras tamen (præsertim interiora) venis quibusdam flavescentibus distincta, internè verò ex viridi flavescentis & splendentis: à medijs porrò folijs ad ipsos usque ungues (qui similem colorem habebant) plurimis maculis saturatè purpurascentibus tessellatim dispositis notata: ex umbilico prodibant sex brevia stamina longis apicibus pallidis prædita, trisulco stilo è medio illorum procedente: odor ejus gravis, quasi phalli odorem referens, & proximè ad eum, qui in spatula fœtida percipitur, accedens. *Fritillaria Pyrenæa hist.*

Florebat Maio cum Fritillaria serotina: nullum semen tulit, aliundè tamen accipiebam, prorsus simile Fritillariæ vulgaris semini, à quo natæ quinque aut sex plantulæ, quæ, ubi adoleverint, an matri similes flores dabunt, aut ab illis variantes, tempus nos (si vivemus) docebit: sin minùs, alios, ad quos eæ plantæ pervenient. *Tempus.*

NARCISSVS IVNCIFOLIVS MINOR. ad Cap. xii. Lib. ii. Hist. Plant.

Eodem tempore, ab illo ipso accipiebam Narcissi juncifolij alterius generis binos bulbos, qui minor, ad aliorum differentiam vocari potest.

Prodvcebat autem is Narcissus, ex bulbo aliorum Narcissorum junceo folio bulbis formâ non dissimili, valde tamen pusillo, quinque aut sex folia, angusta quidem illa & juncea, aliquantulum tamen planiora, dodrantem aut pedem longa, nonnihil procumbentia, viridia: inter quæ prodibat unus aut alter cauliculus, gracilis, nudus, viridis, pedalis longitudinis, summo fastigio gestans folliculum membranaceum instar aliorum Narcissorum, è quo exiliebat unus aut alter flos longo pediculo innixus, formâ juncifolij vulgaris floribus similis, sed paullò minor, sex folijs pallidioribus constans, cum medio calice flavo, majore aliquantulum & magis patente, quàm in vulgaris Narcissi juncifolij flore, è cujus umbilico pallidula breviáque stamina emergebant, medio stilo prominente: odoratus quidem est flos, paullo tamen gravior est ejus odor quàm vulgaris juncifolij. Florebat Aprili. *Narcissi juncifolij minoris historia.*

Sponte nasci in illa Galliæ parte scribebat, quæ vulgo *Rovergue* nuncupatur.

HYACINTHVS MAVRITANICVS. ad Cap xxvi. Lib. ii. Hist. Plant. calcem.
Sin hanc Historiam denuo eudi continget, peculiari capite donari potetit.

Ex eâ Mauritaniæ parte in qua *Feza* & *Marocco* urbes sitæ, initio anni nonagesimi noni supra millesimum & quingentesimum, cum alijs bulbaceis plantis adferebatur Hyacinthi genus exoticum, illi non valde dissimile, quod in Hispaniâ natum, xxvi. cap. lib. ii. meæ Plantarum descriptum est, quum folijs, tum floribus: omnia tamen in hoc paullò majora. Nam hujus folia Hyacinthinis, aut Ornithogali Arabici legitimi folijs satis respondebant: & inter illa prodibat caulis pedalis longitudinis aut amplior, crassior quàm in Hispanico, firmus, impensè viridis, vicenos interdum etiam plures flores sustinens sex folijs constantes, quorum externa tria nonnihil explicantur, interna quodammodo coëunt, & tubi cujusdam formam exprimunt, extremitate tamen aliquantulum reflexâ, veluti in Hispanico jam dicto, coloris autem magis obsoleti & fusci: de semine nihil pronunciare possum, quia nullum tulit: radix bulbacea, alba, Hispanici radici non dissimilis, paullo tamen major, & ad Ornithogali Arabici legitimi radicem valde accedens. *Hyacinthi Mauritanici historia.*

Flores dabat Maio insequente: plantas verò omnes corrumpebat cum multis alijs singularibus, asperrima quæ subsequebatur hiems.

Hunc cum alijs, ut dixi, bulbis, è Mauritania acceptum, honestissimi viri Willelmus Patduyn, & Ioannes Somet cives Mediobutgenses in Walachriâ, amicis communicabant.

Inter reliquos porrò bulbos, fuerunt Narcissi, quorum flores jam prætererant, & Sisyrinchij majoris genus, quod mihi flores protulit, Sisyrinchio majori quod in Lusitaniâ observabam, formâ prorsus similes, non tamen cæruleos, ut illius, sed purpurei dilutioris coloris, valde etiam fugaces & ephemeros, quorum terna majora folia inflexa & terram spectantia, albâ maculâ erant insignita. *Sisyrinchium Mauritanicum.*

ORNITHOGALVM MAXIMVM. ad cap. xxxiii. lib. ii. Hist. Plant. ante sect. ALTERVM.

Tametsi cap. xxxiii. Lib. ii. meæ Plantarum Historiæ scripserim, Ornithogalum illud, quod C. V. Dodonæus Asphodelum Galeni appellat, omnium maximum esse: nunc tamen sententiam muto. Nam postea aliud genus mihi conspectum est illo longè majus, cujus historiam in hac Appendice Lectori proponendam censui.

Mvlta id ineunte vere ab radice producit folia, longa, dilutius virentia, latioráque, quàm *Ornithogali maximi hist.*

quàm Narbonense & Byzantinum, inter quæ prodit sesquicubitalis, & amplior interdum, caulis crassus, viridis, lævis, magnam longámque florum spicam gerẽs, ut centenos aut plures in eadem spicâ numerare meminerim, sex folijs constantes, nivei prorsus candoris, & nullo nervo viridi, ut aliorum flores, insignitos, qui interdiu explicantur, sexque stamina brevia & latiuscula, alba, flavis apicibus prædita, capitulúmque trigonum cingentia & umbilicum occupantia ostendunt, noctu verò contrahuntur, aliorum instar: floribus excussis, succedunt trigona capita, semen rotundum, nigrum continentia: radix bulbosa, crassa, candida, è latâ sede multas fibras emittens.

Tempus. Floret cum alijs majoribus Maio, interdum etiam Iunio, pro anni præcocioris aut magis serotini ratione.

EVM bulbum accipiebã Ornithogali Arabici Lilij Alexandrini appellatione insignitum; quemadmodum etiam Byzantinũ eadem appellatione non semel ex Italia ad me missum.

ORNITHOGALVM MINVS è Pyrenæis.
ad idem Cap.XXXIII.Lib. II. ante sectionem SEPTIMVM.

Ornithogalũ minus è Pyren. BINOS etiam à Venerio exiguos bulbos in Pyrenæis erutos accipiebã Hyacinthi stellari albicantibus floribus appellatione insignitos, quorum flores quum hoc anno M.DC. conspicerẽ, non Hyacinthi, sed Ornithogali parvi esse deprehendebam: etenim & similima folia, & flores nõ dissimiles Ornithogali minoris sexto loco descripti cap.XXXIII. lib. II. meæ Plant. Hist. folijs & floribus habuerunt: in eo dũtaxat differre mihi videbantur, quod illius flores paullo majores apparerent, sex etiam folijs constantes, ut illius, quorum singula foris nervo, seu venâ subcæruleâ secũdùm longitudinem per medium essent distincta, & sex staminulorum apices in hoc furvi, qui in illo violacei. Florebat Maio.

ASPHODELVS MINIMVS.
ad Cap.XXXIX. Lib. II. Plant. Hist. ante sectionem GRÆCIS ἀσφόδελος.

NOVVM porrò Asphodeli genus, & à nemine descriptũ, semine natum sibi esse scribebat Iacobus Plateau, à quo iconem ipsius manu delineatã XXI. Iulij hoc anno M.DC. accipiebam cum aliquot notis, quarum adminiculo hanc historiam concinnabam.

Asphodelus minimus.

Asphodelus minimus.

MINOR est Tertio jam descripto, & ab eo plurimum differt: nam grãdulosas radices habet instar Secundi generis, licet minores, è quarum capite prodeunt quina aut sena folia valde angusta, & longiuscula, inter quæ assurgit cauliculus rotundus dodrantẽ aut pedem altus, singularis, nec ullis ramis præditus, in quo spicæ in modum nascuntur multi flores albi, sex folijs constantes, quorum singula internè & externè venâ quadam fecundum longitudinem sunt notata, perinde ac Tertij præcedentis flores.

Tempus. Iulij initio flores proferre incipere scribebat, quum reliqua genera suos abjecerunt, propterea magis illis serotinum censendum: hieme folia amittere, & nova denuo adquirere circa Aprilis initium.

COLCHICVM ποικιλανθὲς alterum.
ad Cap.XL. Lib. II. Hist. Plant. ante sect. QVARTVM genus.

Colchicum ποικιλανθὲς alterum. ALIVD Colchici versicolore flore genus accipiebam ab honesto viro Theodorico Cootnhart anno M.D.XCIX. quod bulbo, folijs, cum vulgari prorsus conveniebat, & perinde altè assurgebat, flores proferens vulgaris floribus formâ quidẽ similes, sed diverso colore, ex albo videlicet & purpurascente vario, dissimili tamen à præcedente, quia in hoc colores magis permixti, & purpurascens dilutior: binos vel ternos tulit flores, quibus successerũt longa, crassa, & trigona capita, vulgaris capitibus non dissimilia, semen etiam simile continentia. Florebat cum vulgari, paullò maturiùs præcedente.

Eodem

Eodem capite, ad finem sectionis PAUCOS porrò Colchici.

Ex illis tamen ipsis, binos habui bulbos, quorum singuli quaternos aut quinos flores protulerunt anno M.D.XCVIII. & eum insequente, non adeò altè assurgentes ut in vulgari, sed breviores, quorúmque folia luci opposita, tessellatim distincta apparebant, perinde ferè ac in dilutiore Fritillariæ flore: semen etiam abundè præbet id genus, sed in minoribus brevioribúsque capitibus quàm vulgare.

Eodem etiam capite, ad finem sectionis, ALIUD porrò elegans.

Hujus autem Colchici plenos flores anno M. D. XCIX. observabam esse versicolores, & folia habere similibus coloribus distincta, quibus Colchici versicoloris alterius flores distincti sunt, hoc est, ex albo & dilutius purpurascente mixtos.

CROCUM VERNUM capillari folio.
ad Cap. XLII. Lib. II. Plant. Hist. ante sect. NONNULLI.

MITTEBAT præterea idem Venerius Croci verno tempore florentis genus capillari folio, quod Burdegalensi agro locis desertis nasci scribebat, & duorum generum inveniri: unum, purpurascente flore. alterum (quod rarius) albo.

Is autem exiguam radicem habebat, bulbosam, duro spadiceo cortice tectam, instar illius quod in Hispaniâ observabam ad Anam flumen, vel ejus, quod Casabonus mittebat: è qua insequente anno bina aut terna prodibant angustissima & quasi capillaria folia viridia, surrecta, inter quæ pediculus verius quàm cauliculus uncialis longitudinis aut paullò major, ab unâ parte planus, sustinens semuncialis magnitudinis florem sex foliolis constantem, quorum terna exteriora paullò longiora, erant, & purpurei coloris, tribus venis saturatioribus secundùm longitudinem exterius distincta, tria interna breviora & dilutiore colore prædita, omnia autem internè dilutè purpurascebant, & ungues habebant pallidos, ternis venis distinctos, prodeuntibus ex umbilico tribus staminulis brevibus, longo apice flavo præditis, & medio stilo extremâ parte diviso. *Croci vern. capillari folio historia.*

Florem proferebat initio Maij, qui sole splendente aperiebatur, sub noctem autem claudebatur, & paucos dies durabat, nullius, aut pertenuis odoris. *Tempus.*

STACHYS SPINOSA. ad calcem Cap. XX. Lib IIII. nisi quis peculiare caput illi tribuendum existimet, quod statim post caput de *Marrubio* collocandum esset.

QUANQUAM hujus plantæ descriptioné in Epistolis C.V. Honorij Belli Lector inveniet: quia tamé Iacobus Plateau ejus iconem cú aliquor notis (nam & ipsi nata erat, & mihi non conspectâ existimabat) misit, eam denuo, cú icone in tabellâ expressâ, hîc subjicimus.

Stachys spinosa.

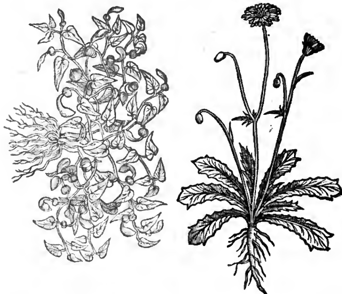

PRIMO quo hæc planta mihi nata fuit anno, ad Stachydem à C. V. Matthiolo propositam valde accedere videbatur: etenim folia illi non dissimilia habebat, oblongiuscula videlicet, incanâ lanugine tecta, nullo autem grato odore prædita: secundo anno cauliculi excrescebant in cubitalem pœnè altitudinem, & in plures ramulos dividebantur, in molles quasdam spinas desinentes, ad quorum exortus bina ex adverso semper nascebantur folia, prioribus minora & angustiora: flores rari per ramulos sparsi nascebantur, floribus Teucrij Bætici non valde dissimiles, minores tamé, qui valde caduci, nullum semé tulerunt: radix lignosa & dura. Semine porrò ab Honorio Bello è Cretâ misso, *Gaiderothymo*, hoc est, asinini thymi appellatione nata hæc planta, priore anno tota hieme virens in horto permansit, eo loco ubi sata fuerat, vitreo vase tecta: altero anno, famuli negligentiâ, qui, ut præceperam, hieme non texerat, perijt. Ejus qui, plantę apud se etiam Cretico semine natæ, iconem ad me mittebat, opinione (cui etiam mea accedit) non incommodè Stachys spinosa dici poterit, quo nomine etiam illam exhibemus, donec aliud magis aptum occurrat. *Stachydis spinosa hist.* *Gaiderthymo.*

PISTOLOCHIA altera semper virens.
ad Cap. XLVII. Lib. IIII. ante sectionem NOVUM autem &c.

CRETICO semine natum est hoc Aristolochiæ genus Iacobo Plateau, cujus in hac Planta-

Pistolochia altera. Hieracium parvum Creticum.

Plantarum historia frequens mentio. Is autem anno sexcentesimo supra millesimum à nato Christo, illius aliquot ramulos cum eicone ipsius manu delineata, additis quibusdam notis ad me mittebat.

Pistolochia altera. Multa porrò è summo radicum capite proferre scribebat tenuia sarmēta, pedem aut plus vel minus longa, angulosa, striata, ramosa, lenta, fractu contumacia, humi sparsa, & ex atro virentia, in quibus incondito ordine nascūtur folia nervosa, superiori similia, magis tamen mucronata & ad smilacis asperæ foliorum formam quodāmodo accedentia, minora, arraq; & immarcessibili viriditate prædita, oblongis pediculis nitentia, è quorum sinu nascuntur longi cavíq; flores, Aristolochiæ longæ floribus formâ similes, saturâ tamen rubedine foris magis distincti, internè verò aliquantulum flavescentes, oblongisq; pediculis inhærētes: his succedit fructus Aristolochię longę fructui non dissimilis, sed minor: numerosas autem hoc genus habet radices instar præcedentis, vel smilacis asperæ, verùm graciliores, & fibris quibusdam tenuibus donatas, odoratas. Flores proferre monebat Iulio & Augusto.

HIERACIVM PARVVM, CRETICVM. ad finem Cap. xxxvii. Lib. v.

SEMINE natum etiam est Iacobo Plateau istud Hieracij genus, cujus iconem vivis coloribus depictam Tornaco ad me mittebat qualem tabulâ subjectâ proponimus.

Hieracij parvi historia. ELEGANS autem est plantula, cujus sena aut plura folia summâ tellure diffunduntur, quâ parte radici adhærent, angustiora, extremâ parte latiora, per ambitum incisa, medio nervo purpurascente: inter quę nascuntur bini aut terni cauliculi, circiter pedem alti, enodes, præterquam supremâ ferè parte, ubi in binos ramulos dividuntur, subnascentibus parvis foliolis valde incisis: flores in extremis fastigijs nascuntur satis grandes pro plantæ proportione, ex multis foliolis sibi invicem incumbentibus constantes, superna parte prorsus albis, subtus carnei (si ita appellare licet) coloris: radix est singularis, oblongiuscula, supernè crassior, deinde paulatim ad infimum vsque gracilescens, aliquot lateralibus fibris donata, instar radicis cichorij silvestris.

FINIS APPENDICIS.

FVNGO-

FVNGORVM

IN PANNONIIS OBSERVATORVM

BREVIS HISTORIA,

A

CAROLO CLVSIO ATREBATE

CONSCRIPTA.

ILLVSTRI HEROI

IOANNI VINCENTIO PINELLO, &c.

CAROLVS CLVSIVS ATREBAS.

MEMINI, Illustris Heros, ante annum me ad te scribere, occupatum esse in concinnando de Fungis Commentariolo (abs te verò monitum, Clarissimum virum Vlyssem Aldrovandum in eodem argumēto versari) respondere, de ijs duntaxat agere instituisse, quos in Pannoniâ vario tempore observassem, qui, licet alijs etiam in Provincijs sint communes, fieri tamen posse, ut quædam notæ mihi perspectæ fuerint, ab alijs forsitan minimè animadversæ. Et sanè nunquam existimassem tot tamque varia genera in unâ Pannoniâ reperiri, aut illa in adeò diversas species distingui potuisse.

DVM verò istic versabar, summa mea cura fuit, ut in illis observandis, viros mihi adjungerem, in eorum dignotione industrios & adprime exercitatos, qui monerēr, quales innoxij, quales perniciosi essent: nam, nisi valde exercitatis, difficile est Fungos dignoscere, cùm plerique inter lethales reperiantur esculentis persimiles.

SINGVLORVM itaque, cùm edulium, tum perniciosorum, quæ observabā genera, nativis coloribus à peritō pictore exprimi curabam, sumptus faciente Illustri Heroe Balthasare de Batthyan, hæreditario Dapiferorum Regni Vngariæ Præfecto, qui me unicè amabat.

CETERVM omnium brevem historiam concinnavi, eamq; in duo summa capita distribuendam censui: Primo quidem esculentos fungos descripturus, eósq; in varia genera, & illa rursus interdum in suas species distributurus, addito etiam apparandi & condiendi (prout intellexi) modo: Altero autem, perniciosos & lethales, eorumque varia genera & species.

HVNC porrò libellum, Illustris Heros, tibi nuncupare, meæq; erga te observantiæ publicum testimonium esse volui, certo mihi persuadens, minimè ingratum tibi futurum. Deum autem Opt. Max. oro, ut te quàm diutissimè servet incolumem. Lugduni in Batavis VII. Cal. Maij M. D. IIC.

FVNGORVM IN PANNONIIS OBSERVATORVM BREVIS HISTORIA,

à Carolo Clusio conscripta.

FVNGORVM, cùm Viennæ Austriæ viverem, multa & varia meis in Pannonias peregrinationibus observabam genera, quorum magnam partem, cùm in vicinis, tum aliis Provinciis etiam crescere non dubito: sed quia istic diligentius (subinde in prata, cæduas silvas, nemora, montanáque & aperta loca excurrens, cum iis qui noxios & perniciosos ab esculentis discernere norant) observare potui, non inutilem operam me sumpturum existimavi, si eorum brevem historiam pertexerem.

ILLAM *porrò in bina summa capita dividendam esse judicavi: ut scilicet Primo de iis fungis agam, qui edules & minimè perniciosi æstimantur: quanquam (ut ait Plinius) quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Altero autem eos percurram, quibus nemo vesci solet: sed perniciosi sunt & lethales.* *Fungorum in bina capita distributio.*

FVNGI ESCVLENTI — CAP. I.

ESCVLENTORVM Fungorum, quos primo hoc capite describere institui, varia sunt genera, atque singulorum diversæ etiam interdum species. Singulorum autem generum historiam pro temporis, quo nascuntur, ordine, tradendam existimavi, atque etiam singula genera, in suas species (si quas habebunt) distribuenda. *Fungi esculenti.*

PRIMVM GENVS.

APRILI crescit genus illud, quod apud Vngaros, atque per universam Germaniam adeò in deliciis est, ut filo trajectum & in corallas compositum è clavo suspendant, & adservent, ut etiam media hieme eo vesci possint. Vocatur autem ab Vngaris *Szemerchyek*, à Germanis Maurachen: Cujus quatuor observantur species, colore & magnitudine inter se differentes. *Primi esculenti fungi gen. varia species. Szemerchyek.*

Prima enim, pollicis extremum articulum magnitudine rarò superat, valde rugosa, & quasi favi instar in cellulas distinctâ membranaceâ cute, coloris albicantis quasi fuligine infecti, præsertim illius venæ rugosæ & prominentes, pediculo, quo nititur, cavo, ut & totum fungi corpus. *Maurachē I.*

Altera, priorem magnitudine non multum superans, aliquantulum contractior est, & pyri in clybano cocti instar rugosa, vel potiùs tuber aut radicem Aristolochiæ rotundæ vetustate contractam & multis rugis præditam, valde mentitur, coloris ex rufo fusci: cujus rei causa Germani Braun maurachen cognominant. *II.*

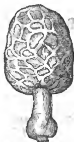
Tertia, Primæ formâ non dissimilis, sed duplo amplior, orbicularis plerumque, præter pediculum quo sustinetur: interdum autem in trium unciarum longitudinem, æqualémque aut ampliorem crassitudinem excrescit, ejusdem cum Prima coloris, nec minùs quàm illa rugosa, & veluti in cellulas distincta, internè etiam cava: Germanis Stock maurachen dicitur. *Braun Maurachē III. Stock maurachen.*

Quarta recens natæ figura, quodammodo ad Tertiam, quæ orbicularis est, accedit, sed rugis magis turbatis & compressis, ut in Secundâ, color etiam magis candicans, & pediculus longior. Paulò adultior verò, in longitudinem excrescit metæ instar, aut pilei sive petasi Germanici longioris qui limbo caret, cujúsque apud eos usus duntaxat hieme, foris etiam rugosa, & in cellulas distincta, quæ colorem pallescentem veluti fuligine quadam infe- *IIII.*

I. Generis esculentorum Fungorũ 3. species.

Dol maurachen.

Natales.

Fungus spongiosus.

Morilles.

Spongiole.

Parandi ratio.

Alteriũ genus fung. esculẽt.

fectum habet: internâ autem parte cava & hiante: Germani illũ Dol maurachen nominãt.

Nascitur autem Prima species apud Vngatos plerumque sub abietibus, in dumetis, atque pratis, sed in his Altera præsertim: Tertia verò & Quarta sub quercubus, magna ex parte.

Videtur porrò hic fungus is esse, quẽ Dalechápius spongiosum cognominat, in asperis & saxosis nascentem, sæpe tamen ad Castanearũ radices, colore fulvo, corpore spongioso, figurâ in metam desinente, suavissimi gustus: quam ob rem in delicijs haberi varijs modis præparatum, ut hominum palatũ varijs condimentis oblectatur. Gallos vocare *Morilles*, inde fortasse, quòd ad mori fructus figuram nonnihil accedat. Et quem Baptista porta, à Neapolitanis *Spongiolas* appellari scribit.

Cæterùm Maurachen recentes solent Vngari assare supra craticulam, vel ex oleo decoquere: sed etiam reficcati torreri possunt, prius tamen macerati: qui verò elixis vesci mavult, macerari non oportet.

III. Genus esculentorum Fungorum.

Tertiũ genus fung. esculẽt. Szent Gyevvrgi gambaia. S. Georg schwämen.

Natales

Parandi ratio.

GENVS II.

VLTRA Balatonem lacum Vngariæ, in parva insula cui nomẽ *Fanot*, Simidiensi Comitatu, Aprili etiam mense nasci intelligebam Fungi genus delicatissimi saporis, cujus nomen indicare nemo poterat: sed illi similis esse ferebatur, qui inter perniciosos & lethales Decimum sextum genus est, & ab Vngaris *Kygio gomba*, à Germanis Natter schwammen dicitur: pyramidali tamen dodrantaliq; apice & angusto hunc fungũ esse.

GENVS III.

TERTII generis, quod Vngari *Szent Gyewrgi gambaia*, Germani Sant Görg schwammen appellant, quia circa diẽ D. Georgio sactum (qui in vicesimum tertium Aprilis incidit) invenitur, unicam observabam speciem.

Parva autem illa est, duarum unciarũ amplitudinem vix æquans, orbiculari ferè formâ, superne quidem aliquantulum extuberante, & quodãmodo pulvinatâ. infernè verò concameratâ, & quibusdam veluti venis distincta, pediculo crasso, breviq; coloris exalbidi, cui flavi quidpiam admistum sit.

Crescit in siccioribus atque pascuis pratis: & fortasse is erit fungus, quem Horatius satyra quarta lib. II. Sermonum, optimum pronunciat his verbis,

——— *pratensibus optima fungis*
Natura est: alijs malè creditur.

Est verò Tertium hoc genus, aliorum fungorum modo præparandus, qui repurgati, ut plurimùm elixari solent, & in frusta concidi, quæ inter binas lances reposita, insperso oleo olivarum vel butyro, & pipere addito, super prunas coquuntur: aut cum larido injicitur jusculum ex lactis cremore paratum, quod Germani Milchraum appellant.

GENVS

GENVS IIII.

QVARTI generis, Vngaris *Szilwa alya* dicti, quia sub pruni arboribus nascitur (Germanicum nomen nullum novi) plures etiam sunt species. Nam aut parvæ sunt, aut mediocres, aut majores. IIII. *Genus esculit. fung.* Szilvva alya.

IIII. Generis esculent. Fungor. 3. species.

I. *Prima*, uncialis duntaxat est magnitudinis, aut paulò amplior, crasso subnixa pediculo, infernâ parte convexa, & quasi fornicata, sulcis vel strijs quibusdam apparentibus notata: supernâ autẽ in mucronem quodammodo vel metam fastigiata, coloris albicantis fusco tincti.

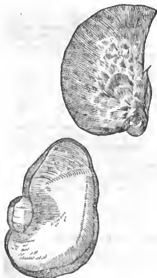
II. *Media* species paulò planior est, quasi in orbem circinata, duarum unciarum, aut majoris amplitudinis, infernâ parte similiter fornicatâ, & strijs quibusdam veluti exaratâ: color idem qui in superiore.

III. *Major*, quæ & Tertia, formam quidem Primæ similem habet; etenim supernâ parte in mucronem fastigiata est, infernâ cava & fornicata: sed ejus magnitudo plerumque est trium unciarum, crassioréque pediculo nititur: color hujus magnâ ex parte magis fuscus est, & notis quibusdam interdum distinctus: deinde superna pars, ut plurimùm lacera & scissa apparet.

GENVS V.

PLVRES item habet Quintum genus differentias, sed omnes uno nomine appellatas: ab Vngaris quidem *Pezstricz*, à Germanis verò Pfafternitz. Sola porro earum differentia in magnitudine consistit, quandoquidem formâ, materiâ, & colore pæne conveniunt. V. *Genus esculẽt. fung.* Pestricz Pfafternitz

V. Generis esculent. Fungor. 1. species.

I. *Prima* autem species angulosâ figurâ est, quatuor unciarum amplitudinis, brevi & quasi nullo pediculo, sed eo valde crasso: inferna pars candicante & satis densâ materiâ constat: superna veluti spongiosa est, & villis quibusdam obsita, coloris ex ruso fusci.

II. *Altera* magis orbicularâ est figurâ, crassiore & paullò longiore pediculo prædita, quinas aut plures uncias lata, totidem longa, infernè & supernè à Prima specie non multùm differens: materiâ autem, seu corpore, paulo crassiore, & magnitudini respondente.

III. *Tertia* longè major est, orbiculata ferè figura, in tres tamen lacinias divisa, ut trifolij frondem quodammodo referre videatur: sex autem aut plures uncias in longitudinem patet, totidem in latitudinem: crassiore etiam ea constat pediculo, unciámque lato, brevi tamen: color idem qui in superioribus, infernè; sed supernè, dilutior illis, & spongiosis quibusdam crassisq; villis sive potiùs frõdium rudimentis ex fusco pallescentibus prædita.

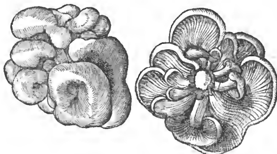
In Vlmorum, Populíque albæ caudicibus dejectis nasci solet, & bis plerumque, etiam ter interdum, in anno provenire. *Natales.*

Pezica fungus. An autem genus illud quod Plinius à Græcis Pezicas dici,&ſine radice,ſine pediculo naſci aſſerit?

Parandi ratio. Cetèrùm *Pezricæ* repurgati, eodem modo condiri poſſunt, quo Kepſelling/ de quo infra Decimo ſeprimo veſcorum fungorum genere: ſed & elixi conciduntur, atque in lance compoſitis fruſtis,laridum accenſum inſtillatur.

GENVS VI.

VI. Genus eſculentorum Fungorum.

VI. Genus eſculent. fung. EXIGVA eſt in Sexto genere diverſitas: aut ſi quæ eſt in magnitudine differentia,eam ex ætate duntaxat provenire arbitror. Hoc autem peculiare habet iſtud genus, quod non ſingulare,ſed confertim plures ſimul plerumque creſcunt: nam vel bini,ternive ſimul fungi conjunctim naſcuntur,vel etiam quini,ſenive,aut plures.

Sunt autem omnes ferè orbicularis formæ,planæ tamen,infernâ parte albi, & ſtriati, ſupernâ aliquantulum protuberantes, mediâ autem nonnihil depreſſi, ut umbilicum exprimere quodammodo videantur, colore magis fuſco quàm infernâ. Minores, circiter unciam lati ſunt,aut paulò ampliores: Medij,binarum unciarum latitudinem adquirunt, vel explent:Maximos,quaternarum etiam unciarum amplitudinem ſuperare exiſtimo.

Szil fa termevvt alya. Buchen ſchwämen. Omnes verò hæ Vngarico nomine dicuntur *Szil fa termewt alya*, hoc eſt, ad ulmos naſcens fungus: rametſi indifferenter ad ulmi, quercus,cerri, fagi,oſtriæ (quam Galli *Heſtre*, Germani Hagenbuchen appellant) berulæ, populi albæ, & juglandis radices, aut earum dejectarum caudices,creſcant:Germani Buchenſchwammen/id eſt,faginos fungos nominant. Vngari autem eum qui ad Oſtriæ radices naſcitur, coloréque magis fuſco tinctus eſſe videtur, *Gilvva gyerthyan fa termevvt.* peculiariter *Gilwa gyerthyan fa termewt* appellant.

Natales. Magna etiam copia naſcuntur in truncis reſectis ſupradictarum arborum, præſertim verò ulmi& juglandis,ſi leviter terrâ,vel etiam ſolo ſtramine ſepulti & tecti putreſcãt. Quod valde conſonum eſt cum his quæ Matthiolus Comment.in Dioſcorid.lib.1.cap.de Populo ſcribit: cujus verba in ſtudioſorum gratiam, hic adſcribere libuit, ne quis vana eſſe exiſtimet,quæ Vngari de fungi modò deſcripti natalibus aiunt.

Fungorum educendorum ratio. Atqui,inquit,præter ea quæ à Galeno de Populi facultatibus ſcripta ſunt, ſciant velim rei medicæ ſtudioſi,populum albam,humo tenus ſectam ad radicem uſque,& aquâ calidâ, in qua fermentum fuerit diſſolutum, perfuſam, infra quadriduum fungos copioſos edere, eſui quoque gratiſſimos.

Reperitur autem à novo Vere in Autumnum uſque.

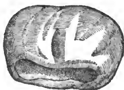
Parandi ratio. Simili porrò ratione apparatur hic fungus (ne eam repetere cogar) qua Decimum ſeptimum eſculentorum genus Germanis Kepſelling/ Vngaris *Vr gomba* dictum: unde petere licet.

GENVS VII.

VII. Genus eſculēt. fung. SEPTIMI generis forma duplex eſſe mihi viſa eſt: Nam vel planos conſpiciebam ſupernâ parte nonnihil rumentes, interdum etiam in ambitu laceros, coloris aut albi fuſco permiſti, vel maculis quibuſdam diſtincti: infernâ nonnihil convexâ, & veluti ſtrijs

ſive

VII. Genus esculent. Fungorum.

sive sulcis, à pediculo crassiore in oras usque ductis, exarata, fusci coloris. Aut orbiculari penè figurâ, supernè, immò rotâ superficie, candicantes, ut ovum excalptum exprimere videatur, præsertim adempto pediculo.

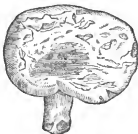
Hoc genus Vngari *Chöpörke gomba*, id est, tuberosum fungum, appellant: Germani Angerling/ quoniam in siccioribus pratis, sive pascuis juxta pagos sitis (quæ ipsi Angern nominant) proveniat. Ter autem in anno reperitur. Chöpörke gomba. Angerling.

Sed & istud genus non incómodè forsitan referri possit ad illud Horatij, de quo in Tertio genere.

GENVS VIII.

OCTAVVM genus nõ ineptè in tres species (meâ opinione) quis dividat: quarum Primæ & secundæ discrimen in solâ magnitudine consistit, nonnihil & colore: omnes tamen tres, similis formæ. Vngari, *Keserew gomba*, hoc est, amarum fungũ: Germani, Pfifferling: Galli, *Champignon* & *Potiron* vocant: tamersi in universum omnia pænè Fungorum genera ijs nominibus donent. VIII. Genus esculit fung. Keserev gomba. Pfifferling. Chãpignon. Potiron.

VIII. Generis esculent Fung. 1. species.

Prima ergo species, binas ferè uncias lata est, planæ, sed orbiculatæ figuræ, supernè tamen quodammodo pulvinata, & candicãs, infernè veluti camerata & convexa, strijs quibusdam à crasso pediculo in oras ductis distincta. I.

Altera, huic prorsus similis, sed amplioris magnitudinis, ut quæ quaternas aut plures uncias æquet, ejusdem cum Primâ figuræ, sed crassiore pediculo subnixa: supernè albâ cute, cui inspersæ aliquot maculæ fuscæ & flavescentes: infernè flavescens aliquantulum, & magis conspicuis strijs à pediculo in extremas oras productis, exarata. II.

Tertiam speciem Vngari *Vörös Keserew gomba*: Germani eadem de causa Rote pfifferling nominant, quia magis rubet præcedentibus: sed & Vngaris *Bik alya* dicitur, quòd sub fagis interdum crescat. Amplior est hæc Secunda specie, & magis circinatæ rotunditatis, longiore gracilioréque subnixa pediculo, & colore supernâ & infernâ parte ex fusco subrubente, non minùs evidentibus & conspicuis strijs, à pediculo in orbem diffusis, inferius distincta, quàm Secunda species. III Vörös Keserev gomba. Rote pfifferling. Bikalya.

Omnes autem species, ut plurimùm, in cæduis silvis nascuntur, circiter Pentecosten, hoc est, sub extremum Maium, aut Iunij initium. Natales.

Priores duæ species, palato gratæ esse feruntur, atque ijs plerique vescuntur eodem modo paratis, quo Decimum septimum genus. Tertiam edunt etiam nonnulli, sed perpauci. Parandi ratio.

GENVS IX.

IX. Genus esculent. fung. Herench. Kremling.

IN Nono genere plures etiam observabam differentias, quas ordine describo: sed omnes uno nomine dictas cùm apud Vngaros, tum apud Germanos: etenim illi *Herench*, hi Kremling sua lingua appellant.

I. *Prior* autem species, Secundo generi valde absimilis non est: nam circinatæ in plano ferè est rotunditatis, unciam aut binas magna, supinâ parte pulvinata & candicans, infernè autem magis est fusca, & evidentioribus strijs donata, quàm Secundum genus.

II. Ad Quinti generis Primam speciem plurimùm accedit *Altera* species: etenim angulosa est, sed amplior, ut quam uncias quatuor aut plures æquare existimem, supernè etiam albicans, non, ut illa, fusca: infernè verò nō lævis & glabra, instar illius, aut alba, sed crassis strijs ab umbilico, sive pediculo, in oras ductis, insignita.

III. *Tertia* magnam affinitatem habet cum Octavi generis *Altera* specie: quia ferè orbiculata est, & æqualis pænè magnitudinis: supernè tamen in albedine magis fusca est: infernè illi non dissimilis, nisi quod ejus striæ crassiores sunt, & pediculus illam sustinens crassior, brevior, atque magis nigricans.

IIII. Sola magnitudine ab Octavi generis Tertia specie differt hujus *Quarta* species Illa enim amplior est, hæc minor, utraque autem circinatæ ferè in plano rotunditatis: illa supernè rubescens, hæc multò magis rufescens, eámque adeò ob causam Vngaris *Vörös Herench*, Germanis Rotte Kremling dicta: graciliore illa pediculo subnixa, hæc crassiore & magis albo, ut etiam inferna hujus pars candidior est illâ, & minus evidentibus strijs exarata.

Vörös Herench. Rotte Kremling.

Natales. Nascuntur autem omnes eodem, quo Octavi generis species, tempore, atque in cæduis, ut plurimùm, silvis, quemadmodum & illæ.

GENVS X.

X. Genus esculent. fung. Hirschling.

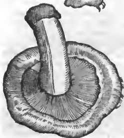
MANIFESTVM est inter utramque Decimi generis speciem (binas enim ejus species observabam) discrimen, licet magnitudo ferè sit æqualis. Nomen utrique apud Germanos Hirschling/ quasi cervinum dicas. Vngari ut vocent, ignoro.

x. Generis esculentor. Fungor. I. species.

I.

II.

Prima species pediculo binas uncias longo, minimum digitum crasso nititur: ipsius verò fungi orbicularis in plano est forma (cujus diameter duarum unciarum aut amplioris magnitudinis est) supernè nonnihil extumescens, & veluti sericeis villis obsita, colore puniceo dilutiore, & veluti carneo, oris in infernam partem valde reflexis, quæ ex albo rufescit, & multis strijs, instar aliorum fungorum distincta est. Hanc speciem Germani Rauche hirschling/ hoc est, hirsutum sive villosum cervinum fungum, quemadmodū Alteram sequentem Schwartze hirschling/ quod significat nigrum cervinum fungum.

Rauche hirschling. Schwartze hirschling.

Altera species longiore constat pediculo, ejusdem tamen cum superiore crassitudinis, sed infima hujus pars crassior est & veluti limbo circumvoluta: præterea in hac bini plerumque fungi conjunctim ex eodem pede oriuntur: orbicularis etiam in plano sunt figuræ (præterquam qua parte sese mutuo comprimunt) ejusdem cū superiore magnitudinis, aut paulò amplior, paululum extumuscens superiore parte, & glabra, coloris ex rufo fusci, oris non adeò in infernam partem inflexis, quæ non minùs frequentibus strijs est prædita, quàm Prima species, colore ex pallido nigrescente.

Natales. Nascuntur in cæduis silvis, eodem propemodum tempore quo Nonum genus.

GENVS XI.

XI. Genus esculentorum Fungorum.

ISDEM locis, atque eodem quo Decimum tempore reperitur Vndecimum genus, cujus unicam speciem videre memini: aut, si quæ est differentia, ex fungi ætate duntaxat provenit. Germani Geysfoßlaw/ hoc est, caprinum pedem sive ungulam appellant, ab Vngaris nullum nomen intelligere potui, nisi illud à Germanis mutuatum.

XI Genus esculet. fung. Geysfoßlaw

Initio quidem inæquali est figurâ hic fungus, magis tamen ad orbicularem tendente, per oras lacer, duarum unciarum latitudine, supernè subfusci coloris; infernè candicantis, & strijs distincti. Adultior autem, magis orbicularæ est figuræ, & per oras magis laceræ, quàm recens natus, cum longè amplior, ut cujus diameter sit quatuor unciarum: ejus item colur magis fuscus supernè, & albicans infernè, cui fuscedo quædam admixta.

GENVS XII.

PROVENIT etiam in silvis Duodecimum genus, & reperitur circa Pentecosten. Id Germanis Reheling/ quasi Capreoli fungus dicitur: Vngaricum nomen mihi ignotum.

XII. Genus esculet. fung. Rehling.

Vnicam etiam hujus Fungi speciem observabam, nec formâ, nec magnitudine à Primâ specie Octavi generis valde differentem: sed color diversus, qui supernè flavescit, infernè ex flavo rufescit, striásque habet in superiorem pediculi (qui eum sustinet) partem usque productas, illásque in eum radiatim desinentes: gracilior autem is est pediculus, quàm Octavi generis.

GENVS XIII.

DECIMI-TERTII generis variæ sunt species: eam ob causam apud Vngaros & Germanos varia obtinuit hoc fungi genus cognomina: generali autem appellatione Vngaris *Galambicza*, Germanis Teubelinge dicitur.

XIII. Genus esculet. fung. Galambicza. Teubelinge

Nascuntur autem omnes ejus species promiscuè in silvis, & Iunio Iulióque mensibus inveniuntur. Germanorum potiò distinctionem sequentes, quinque hujus generis species faciemus.

Natales.

I. *Prima*, omnium amplissima est, ut cujus plana superficies quincuncialem diametrum habeat, orbicularis, ut plurimùm, est ejus figura, digitalis longitudinis pediculo, unciam crasso, subnixa: supernâ parte protuberante, colore ex albo virescente prædita: infernâ candicante & striata. Istam Germani *Fraw Teubelinge*/ hoc est, Dominarum cognominant.

Fraw Teubelinge

II. *Alterius* paullò minor est amplitudo, ut cujus diameter quaternas uncias non excedat, orbicularis etiam & planæ est figuræ, supernè tumescentis, sed in medio & quasi centro nonnihil compressæ, ut umbilicum mentiatur, coloris ex cæruleo, viridi, & fusco commixti: infernè ex albo subfusci, pediculo fulta pollicaris crassitudinis, sed breviore quàm Prima. Huic Vngari, *Keek galambicza*, Germani Blaw Teubelinge/ quod ejusdem est significationis, cognomen dederunt.

Keek galambicza. Blaw Teubelinge

Aequalis

XIII. Generis esculent. Fung. 2. species.

III.

Vörews galambicza. Rott Teubelinge.

IIII.

Schwartze Teubelinge

V.

Rauhe Teubelinge

Aequalis ferè cum superiore est *Tertia* amplitudinis (interdum autem vix binas uncias superat ejus diameter) sed paululum angulosa, coloris supernè elegantis, ut qui ex purpureo & saturato rubro commixtus videatur, emicantibus aliquando, sed raris albis maculis, quas cõtrahi arbitror flore illo ex cõtactu deterso: inferna pars candicat, & fuscis strijs exarata est, oris in ambitu parũ & dilutè purpurascentibus, extremis nempe supernæ partis oris aliquãtulum inflexis. Vngaris *Verews Galãbicza*, Germanis Rott Teubelinge/ quod idem est, dicitur.

Quarta species minor est Tertiâ, nec ejus superficiei (quæ orbicularis est figuræ) diametrum binas uncias excedere puto. Vncialis longitudinis pediculo sustinetur, graciliore quàm superior: superna pars quodammodo pulvinata, in medio nonnihil cõpressa, & umbilici formam exprimens, colore flavescente, veluti fuligine infecto: inferna pars alba, fuscis strijs à pediculo ad circũferentiam distincta. Germani Schwartze Teubelinge/ id est, nigrum cognominant.

Quinta speciei, cognomen dederũt Vngari *Waras galambicza*, Germani Rauhe teubelinge/ quasi dicas asperum. Æqualis autem est cum Quartâ magnitudinis, circinatę in plano quodammodo rotunditatis, supernè etiam intumescens, & pulvinata, asperiorq; reliquis speciebus, coloris supernè ex albo fusci: infernâ verò parte, candicante quidem, sed quam fuscæ striæ in oras excurrentes, veluti inficiunt.

GENVS XIIII.

XIIII gen. escul. fung. Nyvl gõba. Hasen örlein.

EODEM, quo superioris generis species, tẽpore in silvis oritur *Decimum-quartum* esculentorum fungorum genus, quod Vngari *Niwl gomba*, hoc est, Leporinum fungum: Germani Hasen örlein/ Leporinam auriculam, appellant. Videtur autem in duas species posse distingui: nisi quis forsitan ætate duntaxat differre putat.

I. *Prioris* speciei forma angulosa est, magis tamen in orbẽ circinata, unciam, aut paulo amplius lata, brevi crassóq; pediculo subnixa, supernâ parte extuberans, pallidi coloris, quem flavæ aliquor maculæ varium faciunt: inferna pars flavescit, fuscisque strijs exarata est.

XIIII. Generis esculentorum Fungorum secunda species.

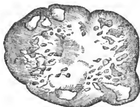

II. *Altera* species duplo major, non minus tamen, quàm Prior in ambitu angulosa, & veluti crassioribus quibusdam lacinijs secta, supernâ parte non pulvinatâ, ut superioris, sed potius

cavâ,

xv. Generis esculentor. Fungor. 2 species.

cavâ, ita ut, si quis manu teneat, & obliquè sive ex latere duotaxat conspiciat, flavum (nam talis est ejus color) florē tenere videatur: inferna pars multis strijs in oras excurrentibus & productis, insignita est, croceoque colore infecta.

GENVS XV.

DECIMO-QVINTO generi, nomen dederunt Vngari *Dizno gomba*, hoc est, Suilli fungi: Germani ejusdem significationis vocabulo Schwalnbling/ expresserunt. xv. gen. escul. fungor. Dizno gōba. Schwalnbling.

Nascitur in silvis eodem, quo Decimumquartum genus, tempore. Duæ autem sunt ejus species manifesto discrimine inter se differentes: quarum Natales.

Prior orbicularis ferè est figuræ, circiter quatuor uncias lata, brevi crassioreque pediculo fulta: supernè nonnihil extuberans & pulvinata, coloris subalbidi, sed veluti fuligine iofecti, per quem sparsę sunt aliquot albæ maculæ: inferna pars subalbi etiam est coloris fuligine infecti, multis crassioribus strijs nigricantibus, à pediculo in circuitum excurrentibus, notata. I.

Altera Priorem amplitudine superat, & ejus oræ in interiorē partem magis reflexæ, orbiculatæ quodāmodo figuræ, cujus superior pars pulvinata, coloreque tincta purpureo, cui tuber saturatior commixtus, in meditullio tamen flavescens, & secundum oras, albis maculis distincta: inferior pars ex albo fusca est, & tenuioribus strijs exarata, pediculo, quàm in Primâ, longiore. II.

xvi. Generis esculent. Fungor. 2. species.

Germani hanc postremam speciem à rubro colore Rott Schwalnbling nominant. Rott Schwalnbling.

Tametsi autem non valde probetur hoc fungi genus: non desunt tamen qui illo vescantur, adeo intemperantis gulæ reperiuntur quidam. An porrò hoc genus, tertium illud Plinij, quod XXII. Natural Historiæ cap. XXIII. venenis accommodatissimum esse asserit? Certè nomen convenit: licet ille formam non expresserit, sed circa radices quercus, roboris, cupressi & pini, gigni scribit. Ioannes Baptista Porta, Suillos antiquum nomen apud Neapolitanos adhuc retinere ait, atque illis Silli dici. Suilli.

GENVS XVI.

DECIMO-SEXTO vescorū fungorum generi, nomen satis obscœnum apud Vngaros: nam illi *Varganya* appellant: Germani autem Bültz/ quia pediculi, quo sustinetur, pars infima, in majorem crescat amplitudinem quàm suprema, ad ejus pęnè sagittę formam, quæ crassiore & veluti orbiculata est cuspide, ipsis Bültz nuncupatæ, Gallis autem *materaz*. Reperitur in silvis circiter extremum Augustum. xvi. gen. esc. fungor. Varganya. Bültz. Natales.

Ejus porrò tres observabam species inter se differentes: nonnulli quartam addebant, sed eam propter formæ dissimilitudinē, ad aliud potius fungi genus referendā censui, dubiamq; feci, reponens inter Vndevicesimum & Vicesimum perniciosorum fungorum genera. Plures ej. species.

Prima

I. *Prima* verò quatuor uncias longo fulcitur pediculo, supernâ parte satis gracili, & minimi digiti crassitudinem vix superante, infernâ crasso, ut qui uncialis sit aut amplior, coloris varie mixti ex cæruleo, viridi, & fusco: superior fungi pars orbicularis in plano est figuræ, tumescens & quasi pulvinata, cujus diameter trium unciarum aut paulo major, color ex candicante subfuscus: inferior pars, cui pediculus inhæret, nullis strijs deformara est, sed plana & alba: quam ob causam Vngari *feyer varganya*, hoc est, album cognominant.

Feyer varganya.

II. *Secunda* species breviore constat pediculo, sed eo longè crassiore quàm Prima, ut qui digitalem crassitudinem supernè æquet, vel etiam superet, infernè, binas uncias cum semisse, & coloris ex albo flavescentis: ipsius fungi caput orbiculatæ quidem est figuræ, sed inæqualis & quasi sinuosæ, cujus diameter, pediculi infimam partem amplitudine non valde superat, colorisque est ex flavo rubescentis: versa pars nonnihil camerata est, colorisque est ex flavo rubescentis, nullis strijs exarata. Vngaris *verews varganya*, id est, ruber dicitur, cùm verius *sargá varganya* appellari deberet, meâ opinione, id est, flavus: nisi fortè eo cognomine donare voluerunt, quia ejus aversa pars, aliquantulum, ut dixi, rubet.

Verews varganya. Sarga varganya.

III. *Tertiæ* speciei duplex est differentia. Nam alia est junioris & recens natæ facies, alia adultioris. Iunioris porrò figura prorsus orbicularis est, diametrum duarum circiter unciarum habens, valde in rotundum elata supernè, & fusci admodum coloris, fuliginosique: infernè cava & fornicata, coloris albi & nullis strijs deformati: pediculus illam sustinens binas uncias longus est, aut paulò longior, supremâ parte pollicaris crassitudinis, infimâ, duorum digitorum. Adultior autem, longè amplior est: nam quaternas aut quinas uncias latus est, ternàs ferè altus. & in rotundum quasi fastigiatus, coloris supernè ex fusco rufescentis: infernè planus, æqualis, albus, nec ullis strijs exaratus: pediculo fulcitur ternas uncias longo, supernâ parte unciam crasso, infernâ binas, coloris ex albicante fusci. Istam speciem Germani gawer bültz cognominant.

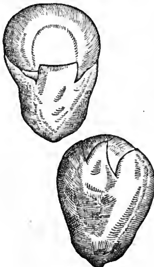
Gawer bültz.

Habet verò hoc fungi genus aliquot notas, ob quas Pauli ἀμανίτας esse liceat conijcere: etenim colore fuliginoso sunt ejus species, orbe etiam quarundam tam amplo, ut sæpe humanum caput æquent, pediculo omnium crasso, infra colore nigro virescente.

ἀμανίται. Parandi ratio.

Cæterùm hic fungus apud Vngaros in hunc modum apparari solet. Repurgatus conciditur, frusta paulatum in clibano exsiccantur, deinde in aqua elixantur: ijs deinde exemptis, panis vulgaris, quo videlicet familia uti solet, talex super craticulam tostæ, in prædicto jusculo coquuntur, id demum jusculum cribro farinario succernunt: postremò, huic condimento (quod nec tenue nimium, nec crassum nimis esse debet) elixa fungi frusta imponuntur, additóque aceto, piperis, gingiberis, atque caryophyllorum aromaticorum polline eduntur. Tenuis autem fortunæ homines & rustici, illo cum panici seminc pultis instar decocto, & pipere denique insperso, vescuntur.

XVII. Genus esculent. Fung. primum prodiens.

XVII. Genus esculti. fung. Natalis. Vr gomba. Keyserling.

GENVS XVII.

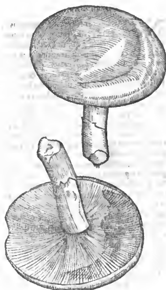
AD nobilissimum porrò esculenti fungi genus (quod, secundùm ordinem à nobis observatum, Decimum septimum est) transeamus.

Provenit autẽ id in silvis rarâ quercu consitis, ijsque cæduis præsertim, & editioribus sicciorіbúsque locis, bis singulis annis, circa messem videlicet, & ante vindemiam. Vngari propter excellentiam *Vr gomba*, veluti si diceres Dominorum fungum, seu primarium fungum: Germani ob eandem causam Keyserling appellant, quasi Cæsareum, quòd inter fungos principatum teneat. Et sanè adeò elegans est, ut non mirãdum sit, si eos qui libenter fungis vescuntur, præ ceteris generibus fungorum, ad se edendum invitet.

Illius unicam duntaxat speciem videre & observare memini: licet ex ætate discrimen quodpiam esse videatur.

Primùm è terra erũpentis hujus fungi forma, ovum quodãmodo candore & figurâ refert: altera aut tertia die laceratur hæc alba cutis, seu (ut Plinij vocabulo utar) volva, supernâ parte, & veluti ovi luteum ostendit: deinde magis extuberat illud luteum, & fungi formam induit, paularim & sensim evanescente pereũtéque volvâ: magnitudo autem fungi

XVII. Genus esculent. Fung. jam expansum.

fungi sua volvâ inclusi, ternas uncias in longitudinem patet, binas in latitudinem Consumpta volvâ, fungus in planam orbicularem sese explicat formam, cujus diameter quatuor pænè unciarum est, cujus superna pars aliquantulum intumescens, aureum sive croceum colorem elegantissimum habet: inferna flava est, & multis striis à pediculo in extremas oras productis insignita: pediculus fungum sustinês, digitalis lōgitudinis & crassitudinis est, flaviq; coloris. At cùm jam adolevit, paulò amplior est ejus magnitudo, & in ternas aut quaternas partes scinditur, coloris que illum florem & elegantiam deperdit: nam supernè, languidioris est aurei coloris, infernè, omnino pallidi.

Non dubium autem est, quin hic fungus, sit ille Veteribus adeò celebratus Boletus, à Principibus viris sic in delicijs habitus: nam si conferantur quæ de Boleto scripsit Plinius, cum hujus historia, similis esse deprehendetur. Infamis autem, & immenso exemplo in crimen adductus fuit, Plinio teste, quod Tiberium Claudium Cæsarem (qui Boletorum esu impêsè delectabatur) cōjunx Agrippina, boleto veneno illito, sustulerit, ut Neronem filium ipsi successorē in Imperio daret. Hinc illi Iuvenalis in satyris sales de Boleto. Nam satyra quinta, *Boletus veterum.*

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed qualem Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Et satyra sexta,

—— minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulúmque caput descendere iussit
In cælum —— —— ——

Sed & ipse Nero, Boletum Deorum esse cibum cavillari solebat, quia illo perijsset Claudius Cæsar, & defuncti Cæsares in Deorum numerum referri solerent.

Ceterùm ad Boleti parandi rationem, quali Vngari utuntur, nunc transeamus.

Recentes boleti (suaviores enim & delicatiores illi sunt adultioribus) repurgati, in aquâ elixantur, deinde in tenuia frusta conciduntur: frusta concisa in jusculum è cremore lactis confectum injiciuntur, adjectis selini folijs minutim sectis & pipere. Vel repurgati, præciso pediculo invertuntur, & super prunas positi, addito ovi luteo torrentur. Vel recentes etiam (emundati videlicet) recisis pediculis, friguntur cum butyro atque ovo simul in sartagine coctis, diffusuris & simul mixtis, instar ejus ferculi ex ovis & butyro in sartagine frixis parati, quod Germanis est in delicijs & paratu facile, illis *Eyerschmaltz* nuncupatum. Sed & exsiccari servantur: deinde ovorum instar coquuntur, aut in aqua elixantur: tum demum, ut præcedens genus, cum condimēto illo ex ipsorum jusculo & pane tosto parato, additis aceto, piperis, gingiberis, & caryophyllorum aromaticorum polline, eduntur. *Parandi boleti ratio.*

MEMINI anno M.D.XXCIII. ad Illustrē Heroem Balthasarem de Batthyan sub vindemiæ tēpus accersitū (solebat enim ille bis aut ter singulis annis, missâ, qua veherer, rhedâ, ad se evocare) in ejus arce firmissimâ Nemeth-Wywar hospitio exceptum, atque forte fortuna semel in mensa, dum pranderemus, adpositum hunc fungū in lance cum suo jure elixum: tum ego, qui fungis minimè vesci soleo, & ignarus croceam illam tincturam è boleti succo esse, gallico sermone ad ipsum (plures enim ille Heros peregrinas linguas præter vernaculam perfectè callebat, Latinam, Italicam, Gallicam, Hispanicam, Germanicam, & Vandalicam, sive Croaticam, ab Vngarica diversam) valde crocatum, sive croco tinctum est hoc jusculum, inquam. Ille suaviter ridens, ad Nobiles viros, qui ejus mensæ assidere soliti erant octo aut decem, conversus: *Clusius Vram*, hoc est, Dominus Clusius (& cetera verba ungarico idiomate proloquutus) existimat hoc jusculū, croco in eo dissoluto esse tinctum: tum omnes illi cachinnum sustollere, & mirari, mihi ignotam boleti naturam, præsertim cùm sterent, & illo, & præcedentibus aliquot annis, diligenter observasse, præter alias multas elegantes stirpes, fungorum quæ apud eos nascerentur genera. *Ill. Balthasar de Batthyan multarum linguarum peritus.*

GENVS XVIII.

XVIII. Genus esculent. Fungorum.

XVIII gen. escul. fung.

NVLLVM inter fungi, qui innoxius æstimatur, genera esse puto, quod longiore præditum pediculo, quàm Decimum octavum: est enim ille in octo aut novem unciarum longitudinem porrectus, digiti minimi crassitudine, rectus, versicolor, & ποικίλος, strijs quibusdam, & maculis parvis & magnis, ex albo, rufo, & fusco coloribus commixtis distinctus marmoris varij instar. Ipsum verò fungi corpus pilei seu galeri formâ quodammodo refert, valde laxis oris, deinde sensim in turbinatam metam desinens, altitudine trium unciarum, aut ampliore, orarum diametro uncias ferè octo occupante, candicantis supernè coloris, multis tamē maculis magnis & exiguis ex fusco rufescentibus infecti, supremo fastigio prorsus fusco: inferna pars cava admodum & camerata, candicans quidem, sed plurimis strijs fuscis obliquè & veluti in ciocinnos compositis, distincta: duabus autem ferè uncijs infra supremum pediculi fastigium, corolla digitalis circiter latitudinis ipsum amplectitur, unde corporis ipsius fungi oræ abruptæ videntur, dum in laxitatem sese diffudit.

Hujus unicam speciem observabam, quæ in arvis plerumque provenit. Tribus verò diversis anni temporibus interdū nasci intelligebam. Vngari *Ewz lab*, hoc est, capreoli pedem, satis improprio, ut mihi quidē videtur, nomine appellant: Germani *Waitzling*.

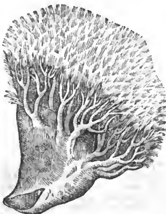
Evrz lab.

Waitzling

An autem ille fungus, quē Ioan. Bap. Porta à Neapolitanis *Conocciele* vocari scribit?

Conocciele.

XIX. Generis esculent. Fung. 1. species.

XIX Genus esculēt. fung. Szarvvas gomba. Zigenbart. Geissbart. Schöberling. Hirschling.

GENVS XIX.

SETEMBRI mense sub corylis nasci gaudet Vndevicesimum fungorum esculentorum genus: quod Vngan *Szarwas gomba:* Germani *Zigenbart oder Geissbart* (quod idem est, utraque enim vox caprinam barbam significat) tum *Schöberling* appellant: nonnulli etiam *Hirschling*, eodem quo Decimum genus, nomine.

III. ejus species.

Diversæ porrò à reliquis fungi generibus est formæ, eæque elegantis, quod in tres species colore inter se differentes, nōnihil etiam formâ dividi posse arbitror.

1.

Primum autem locum dabo illi, quæ & reliquis elegârior videtur, & colore magis conspicua. Ipsum corpus binarum ferè unciarum crassitudinem habet, intus cavum, coloris fusci & fuliginosi, in quo elucet albedo quædam pallido mixta: deinde corpus illud in plurimos tenues ramos dividitur, duas auc amplius uncias longos, coloris suprema parte flavi elegantis, cui inspersæ croceæ maculæ, flosculorum formam quodammodo exprimere videntur. Hanc Germani *Gelber Zigenbart*, id est, flavam caprinam barbā, aut *Hirschling* cognominant; ad quorū imitationem Vngaris *sarga Szarwas gomba* dici posse existimo.

Gelber Zigenbart.

sarga Szarvvas gomba.

Non mi-

II. Non minus craſſo eſt *Altera* ſpecies trunco, coloris tamen albi: in eandem interdum magnitudinem creſcit cum Priore: nonnunquam brevior eſt, aliquando autem vix binas uncias alta, videlicet primùm nata, cujus rami unciales, & illi ferè prorſus dilutè rubeſcentes: jam adulta verò, candicantes ramos habet, quorum extimæ partes rubeſcunt, formámque totum fungi corpus habet, quale cerebrum braſſicæ Cypriæ degeneris, & quæ ob præmaturas pruinas ad frugem pervenire non potuit. Huic Germani Rotte Geiſsbart/ hoc eſt, rufæ caprinæ barbæ cognomen indiderunt, ſive Rotte Hirſchling. *Rotte Geisbart. Rotte hirſchling.*

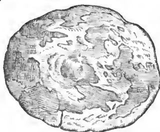
III. Minus craſſo corpore eſt *Tertia*, coloris ex albo palleſcentis: hujus rami longiores & craſſiores ſunt quàm in binis ſuperioribus ſpeciebus, & aliquantulum rariores, coloris, ut ipſe truncus, pallidi albo commiſti: exſiccatam & marcidam eam eſſe, quis credere poſſet.

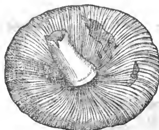
Affinitatem quandam habere videtur hoc fungi genus, cum illis fungis quos Bapt. Porta è ſaxis ex Gargano monte erutis naſci ſcribit non pileatos; ſed turiones ut aſparagos, & in ramos diviſos. *Fungi è ſaxis naſcentes.*

GENVS XX.

VICESIMVM genus eſculenti fungi rorſus ad vulgatiorem fungorum formam redit, & ſub extremum Autumnum in ſilvis, plerumque autem ſub abietibus naſcitur: cujus rei cauſa Vngari *Fenyo alya gomba*, Germani Thanneling appellãt, licet illis Greſſeling etiam dicatur: nam Vngaris *fenyo-fa* Abies eſt, atque Germanis Thannenbaum idem ſignificat. Hoc autem genus in tres ſpecies dividemus. *XX. gen. eſculent. fungor. Fenyo alya gomba. Thanneling. Greſſeling.*

XX. Generis eſculent. Fung. 3. ſpecies.

I. *Prima*, orbiculatæ (planæ tamẽ) eſt figuræ, binas aut ternas uncias lata, supernè, coloris vel dilutè admodũ rubẽtis, aut lateritij, venis quibuſdã ſic exarata, ut hirta videatur, non ſecus ac Decimi generis Prima ſpecies, cui valde ſimilis eſt, in medio nonnihil compreſſa, & veluti umbilicata: infernè palleſcens, & multis ſtrijs fuſcis à pediculo (qui unciã paullò longior eſt, minimum digitum craſſus) in orbem ductis, inſignita.

II. *Altera*, Priorem magnitudine nõ valde ſuperat, paullò tamen craſſiore pediculo conſtat, magnâ etiam ex parte orbiculata eſt, ſed non compreſſa supernè, immò potiùs extuberans, coloris ex albo, pallido, & fuſco permixti: infernè candicans, & ſtrijs fuliginoſi coloris, à pediculo in oras productis, exarata.

III. *Tertia*, longè amplior eſt binis ſuperioribus, orbiculatæ tamen perinde, atque illæ, figuræ, cujus diameter pænè quincuncialis eſt, pediculo ſubnixa non majore quàm præcedentes duæ: ſupernâ parte etiam extuberans, mixtique ex albo, pallido, rufo, fuliginoſóque, coloris: inferna pars plana eſt, rubeſcentis coloris, craſſis ſtrijs ex atro purpuraſcentibus, à pediculo in ambitum excurrentibus, notata.

GENVS XXI.

MONSTRVM verius fungi, quàm fungus cenſeri poteſt Viceſimum-primum genus eſculentorum fungorum, quia adeò vaſtę interdum eſt amplitudinis, ut integrá etiam μυκητοφάγων familiam explere & ſatiare poſſit: nam audiebam (dum hunc fungum in Vngariâ obſervabam) circa Lewa Dominorum Dobo oppidum, in extremæ Vngariæ limitibus Croatiæ vicinis, tantâ nonnunquam amplitudine excreſcere, ut bigam facilè impleret, præſertim, ut aiebant, ſi quis prætereiens (quod ſuperſtitione non caret) admirabundus ſubſiſtat: immò (quod magis ridiculum) aſſerebant nonnulli, convitijs proſcindendum eſſe, ut in tantam molem excreſcat, alioqui manere in eâ magnitudine, qua primùm conſpectus eſt, quaſi ægrè ferentem ſe negligi. *XXI. gen eſculent. fungor. monſtroſum.*

Naſcitur autem in Vngariâ ſub extremum Autumnum, vel circiter diẽ Divo Michaëli ſacrum, ad quercuum radices. Vocatur ab Vngaris *Bokros gomba*, à Germanis Schebeling. *Natales. Bokros gõba. Schebeling.*

Ceterùm, tantæ magnitudinis non erat, quem in Vngariâ observabam, sed illius molis duntaxat, quæ ternos aut quaternos pascere posset, multos flatus pariens, ut ab ijs intelligebam, qui ederant. Amplitudine tamen superabat omnes quos unquam conspexerim fungos: nam pediculum sesquipalmarem aut ampliorem, & semipedalis altitudinis habebat, corpus fungi sustinentem in longitudinem & latitudinem diffusum bipedalem aut majorem, multis veluti amplis & laciniatis folijs, squamarim vel imbricatim sibi invicē incumbentibus constans, quorum etiam nonnulla, quercus sinuosa folia imitarentur: coloris ex rufo nigricantis, vel ex albo nigri, aut mulris maculis nigris in albo conspersis, notati.

Si quis porrò Quinti generis species cum hoc monstroso fungo cooferat, non sine causa forsitan existimabit, illas esse hujus generis nondum adultas species, adeo illæ ad istius formam accedunt.

Fungus latinis litteris inscriptus. Considerandum autem est, an similis fuerit fungus, qui (referente Diodoro Cassio Nicæo) Traiano Cæsare adversus Decebalum Daciæ Regem proficiscente, ingens latinis literis inscriptus circumferebarur à Barbaris.

Gallinaccia. Eum certè esse conijcio, quem Ioan. Baptista Porta vulgo à Neapolitanis *Gallinaccia* appellari scribit, tantæ magnitudinis, ut sexaginta libras interdum pendat, sufficereque possit ad universam familiam pascendam.

Et hæc quidem sunt, quæ de Fungis esculentis apud Pannones nascentibus, cùm apud eos diversis anni temporibus versarer, intelligere potui. Ea ut Lector boni consulat, etiam atque etiam rogo, etenim mihi nō licuit, de singulorum sapore vel gustu certi quidpiā pronunciare, quandoquidem fungis non vescor, & naturā ab illorum usu semper abhorrui.

Ill. Balthasaru de Battyan mors. Quamobrem Illustris ille Heros Balthasar de Batthyan, cujus memoriam, dum vivam, colam (è vivis autem ille excessit anno M.D.XC. hoc est, circiter biennium post quàm Viennā Francofurtum me contuli) cùm intelligeret me de fungis in eo Regno nascētibus aliquid commentari velle, ridens (ut erat vir lepidus & valde facetus) dicere solebat: ubi, inquit, quę meditaris in lucem protuleris, insigniter te nugari dicā, qui de ijs rebus scribere in animum induxeris, quas ne semel quidem gustare unquam volueris. Sed de his satis. Nūc ad eorum Fungorum, qui non sunt esculenti, sed perniciosi potiùs & lethales, brevem historiam conscribendam accingamur.

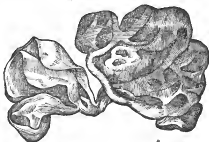
FVNGI NOXII ET PERNICIOSI. CAP. II.

Fungi perniciosi. Brevior ero in scribenda horum Fungorum historia: nam cùm apud Veteres nulla eorum fiat mentio (nisi fortè generatim, & nullo nomine addito) atque Recentiores supervacuum æstimarint quidquam de ijs fungis scribere, quibus nemo vesceretur, omnes mihi erunt ex propriâ observatione describendi. Et sanè, licet à rusticis & peritis facilè agnoscantur: operæpretium tamen esse putavi, de illis aliquid commētari, atque eorum formam exponere, ne quis imprudens pro innoxijs legat, quandoquidem multi inveniantur, ijs qui esculenti sunt persimiles.

Eundem porrò ordinem sequemur, quem in vescorum fungorum historiâ tradendâ observavimus, atque singula genera in suas species, si quæ erunt, distribuemus.

Genvs I.

1. Genus perniciosorum Fungorum.

1. genus perniciosor. fungor. Primi generis unicam speciem observare memini, licet magnitudo ejus una non sit: sed eam diversitatem ex ætate oriri arbitror. Quotquot autem conspexi, brevissimo, vel po-

vel potiùs nullo pediculo nituntur, sed caudici arboris inhærent, aut singulares, aut gemini, mẽbranaceâ cute constantes implicatâ & sinuosâ, coloris ex cineraceo nigricantis. Vulgus auriculam Iudæ nominat, cartilagineâ enim & membranaceâ est substantiâ, quemadmodum auris. Vngari *Boza fa termewr*: Germani Holder schwammen appellant, quia in Sambuci caudice nascitur, cùm huic arbori primum prorumpunt folia. *Auricula Iuda.* Boza fa termevr.

Solet is fungus, tametsi non esculentus, à plerisque adservari exsiccatus, in usum: nam in gutturis tumoribus, acetum in quo maceratus sit, exhibere solent, ad gargarizandum & guttur eluendum. Holder schwämmen. *Facultates.*

GENVS II.

SVB Pruni arboribus novo Vere nascitur Secundum genus, ideóque ab Vngaris *Szilwa alya* nuncupatur. *II. Genus noxior. fung.* Szilvva alya.

Illius unicam speciem etiam observabam, numerosam ex eodem pede, nullo tamen pediculo conspicuo, confertim nascentem, variâ magnitudine & formâ: nam fungorum nonnulli, binas aut ternas uncias lati sunt, atque etiam ampliores, vel orbiculatæ figuræ, aut angulosæ: alij paulò minores, nonnulli vix unciam lati: omnes coloris ex albo, pallido, & fusco commixti.

GENVS III.

TERTIVM genus Vngari *Ganejou*: Germani Mist schwammen appellant, quoniam in sterquilinijs nascitur primo Vere. *III. Genus noxior. fung.* Ganejou.

Vulgaris admodum est hic fungus, propterea nemini nō notus, formæ orbicularis in plano, veluti circino ductæ, exili & tenui fultus pediculo, tenui non crasso corpore, candidus omnino, & veluti farina conspersus cùm inferne, tum superne: pars tamen aversa seu supina, fuscis strijs, à pediculo in oras ductis, distincta est. Mist schwämmen.

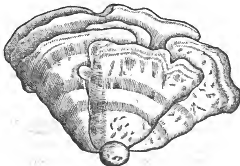
GENVS IIII.

QVIA novo vere post præmaturas pluvias plerumque nasci solet in Salicum caudicibus Quartum genus, ideo ab Vngaris *Fiz fa gemba*, à Germanis verò Felber schwammen vocatur. *IIII. Genus noxior. fung.* Fiz fa gõba. Felber schwämmen.

Est porrò hic fungus confertim nascens, & caudicibus Salicum firmiter inhærens, Lichenis instar, in corpus tuberosum excrescens varia formâ & magnitudine: nam pleraque tubera uncialem magnitudinem non superant, alia binas & ternas uncias interdum ampla sunt, coloris elegantis & variè commixti: nam in eis & albedo conspicua est, & pallor, & suave rubens color, & satur, atque etiam flavus, addo his fuscum sive fuliginosum colorem hinc inde ipsis inspersum.

GENVS V.

v. Genus perniciosorum Fungorum.

NASCITVR etiam novo Vere in putrescentibus Cerasorum caudicibus, Quintum genus perniciosorum fungorum: eam ob causam apud Vngaros *Rewes ceresnye fa gomba*, apud Germanos, Kersenbaum schwammen nomen invenit. *V Genus noxior. fung.* Revves ceresnye fa gomba. Kersenbaum schwämmen.

Plures autem fungi ex eodem pede nati,imbricatim,sive tegularum instar,alter super alterum conferti nascuntur, infimâ parte unciam lati, deinde sensim altitudine crescente, ternarum aut quaternarum unciarum in extremis oris, palmum autem longi. Superna corporis fungi pars varijs coloribus infecta est: nam circa pedem ex albo pallescit ad uncialem altitudinem, deinde transversi colores secant, ex flavo rubróque commixti, postea flavus: supra illum denuo transversim secant colores flavus & ruber simul mixti: hos sequitur flavus color, quibusdam tamen veluti fuliginosis maculis infectus: extimæ oræ fatuiâ rubedine nitent, quam nonnihil fœdat linea quædam veluti farina conspersa: supinâ verò parte, aut pallescit, aut flavus est.

Vtilitas. Sed & hic fungus, tametsi hominibus noxius, alicujus tamen est usus: nam Rustici exsiccatum recondere solent, quia illius pollinem cum sale & pabulo mixtum, ægris bobus & vaccis salubriter dari, sibi persuadent.

GENVS VI.

VI. Genus noxior. fung. Monyaro alya gomba. SEXTVM genus, quia sub corylis crescit, Vngari *Monyaro alya gomba* vocant: orbicularis autem est figuræ, binas uncias latus aut major, supernè nonnihil tumescens, extremis oris in supinam partem flexis, coloris ex rubescente fuliginosi, cui albedo quædam permista videtur, interdum etiam omnino fuliginosi & fusci: infernè nonnihil rubescit, strijsque exaratum est, à pediculo gracili binas uncias longo, in ambitum ductis, crassiusculis, fusci coloris.

Invenitur circiter Pentecosten, hoc est Maio, aut sub Iunij initium.

GENVS VII.

VII. Genus noxior. fung. Bagoly gomba. Krotten schwämen. CIRCA idem tempus prorumpit etiam Septimum fungi perniciosi genus, quod Vngaris *Bagoly gomba*, Germanis Krotten schwammen dicitur, utriusque linguæ nominibus eandem rem significantibus, nimirum rubetæ, vulgo buffonis dictæ, fungum. Cujus tres observabam species.

I. *Vnam* valde gracili, & plus quàm duas uncias longo pediculo fultam, pilei sive galeri pæne figurâ in metam sublatâ, unciali ferè latitudine, orarum verò circiter trienali ambitu, coloris albi fuligine quodammodo infecti, summo fastigio flavescēte: interior & cava pars fusca est prorsus, & nigris strijs, à pediculo in oras ductis, exarata.

II. *Alteram* magis orbiculato & tumente corpore, crassiore pediculo subnixam: superna & tumescens pars duas interdum uncias duntaxat est ampla, nonnunquam etiam tres, modo fusci omnino coloris, ex albo pallescentis, modo flavi fuligine infecti, singuli autem maculis albis & nigris summâ parte notati, ut rubetæ colorem, præsertim fuscus, valde referre videatur: pars inferna alba est, levib' strijs subfuscis, à pediculo in oras excurrentibus, distincta.

III. *Tertia* reliquis major est, & orbicularæ prorsus in plano figuræ, cujus diamater trium unciarum est, supernè alba, cui rubescens aliquantulum color est admixtus, & raræ pallescentes maculæ inspersæ: inferna pars quodammodo pallescit, & frequentibus fuliginosis strijs, à pediculo minimum digitum crasso, ad extremas usque oras secta.

GENVS VIII.

VIII. Genus noxior. fung. Nyrfa gombaya. Birchen schwämen. OCTAVVM genus etiam circa Pentecosten provenit in silvis, ad betularum caudices & truncos, cujus rei causa Vngari *Nyrfa gombaya*. Germani Birchen schwammen appellant, hoc est, betulaceum fungum.

Orbiculatæ pæne est figuræ, supernè paulo elatioris, albi coloris levi fuligine adumbrati, in quo maculæ quædam rufescentes, latitudo duarum unciarum: inferna pars tota alba est, exceptis strijs, quæ fuligine infectæ, à pediculo binas uncias longo & gracili ductæ, in extremas oras desinunt.

GENVS IX.

IX. Genus noxior. fung. Borsos gomba. Hohen schwämen. CIRCA Solstitium æstivum invenitur Nonum perniciosorum fungorum genus in silvis nascens: quod Vngari, *Borsos gomba*, Germani, Hohen schwammen nominant, quia (ni fallor) crasso & tumente sit corpore: nam satis brevi est pediculo, unciam non multum superante, digitum aut pollicem crasso.

Ejus licet binæ videantur species, ætate tamen inter se duntaxat differre arbitror. Constat verò, ut dixi, crasso & protuberante corpore, sphericæ quodammodo & orbicularis figuræ, binas uncias lato in minoribus: in adultioribus autem, tres atq; etiam quatuor, vel etiam ampliore, colore supernâ parte ex atro rufescente; infernâ, exalbido, & multis strijs rufescentibus, à pediculo ad oras usque ductis, insignito.

GENVS

GENVS X.

x. Genus perniciosorum Fungorum.

BIs in anno reperitur Decimum noxiorum fungorum genus, circa messem videlicet, & vindemiam, in silvis proveniens: Vngari *Keske gomba*, Germani Gepso Schwämen appellant, hoc est, caprinum fungum. *x. Genus noxior. fung. Keske gomba. Gepso schwämen.*

Valde exilis est hic fungus: nam primùm emergens, vix uncialis est magnitudinis, interdum singularis, nonnunquam geminus, id est, bini simul nascenres, ipso fungi corpore, minimi digiti unguem vix æquante, rufescentis coloris: cùm adolevit corpus, in uncialem magnitudinem excrescit, infernâ parte valde à pediculo striata sese invertente, adeo ut superna pars veluti camerata & cava reddatur, &, cum suo pediculo, parvum infundibulum mentiri videatur: color flavescit tam externè quàm internè; & superna pars jam in umbilici speciem contracta, rufis maculis est distincta.

GENVS XI.

EOdem tempore, similibúsque locis reperitur Vndecimum genus, quod è terrâ primùm erumpens, valde boletum imitatur, immò quodammodo mentitur. Vngaricum nomen nullum intellexi, sed Germanicum est Narzen schwammen/ ac si diceres fatuum vel fatuorum fungum, quoniam fortè, si quis vescatur, mente rurbetur, quod facilè cõtingere potest, ad ejus esum invitanre præsertim pirmùm nascentis tanta cum boleto similitudine. *xi. Genus noxior. fung. Narzen schwämen.*

Corpore, dum è sua volva erumpit, est boleto dissimili, longiore pediculo subnixum minimo digito graciliore, sescuncialis latitudinis, in metam assurgens, supernâ parte candidâ, infernâ cameratâ, & multis strijs, à pediculo in ambitum productis, notatâ.

GENVS XII.

NEc hujus perniciosi Duodecimi generis nomen Vngaricum mihi notum est: Germani Fliegen schwammen appellationem dederunt à muscis, quæ illud valde appetunr, & plerumque huic insident, non sine ipsarum pernicie, siquidem quotquot degustant intereunt. Variæ autem sunt ejus species, omnes extremo Sextili in cæduis silvis provenientes: quas hac serie describo. *xii. Genus noxior. fung. Fliegen schwämen. Natales.*

Primæ speciei duas observabam differentias, magnitudine quidem convenientes, sed colore diversas. Orbicularis & quasi circino ductæ utraque est figuræ, unam interdum, sæpissimè binas uncias latæ: Vni, color supernè parti pallescens, cui quidpiam rubedinis & fuliginis admixtum sit: Alteri autem luridus & fuligine infectus, cui inspersæ albicantes maculæ atro permixtæ, non secus ac in Septimi generis perniciosorum Secunda specie: pars supina in utraque persimilis, hoc est, alba, exarata tamen fuscis strijs, à pediculo (qui gracilis est & circirer sescunciam longus) ad extremas oras ductis. I.

Paullò major est *Altera* species, & longiore crassioréque pediculo subnixa, ut qui minimi digiti longitudinem & crassitudinem æquet: ejus autem forma pæne orbiculata, cujus diamerer triente paullò minor, color superne varius, hoc est, ex purpurâ dilutiore & saturâ, rufo, pallido, & albo coloribus variè mixtus: inferne pallet, & nigris crassioribus strijs, à pediculo in extremas oras ductis, notata est. II.

Tertia species differenriam haber ex ætate perpetuam: nam primùm emergens contracto est corpore, crasso & unciali, quasi(que) ari radicem mentiente, pediculo fulta, duas uncias lata, totidem longa, in metæ formam sublata, coloris rubri, sive potiùs lateritij, frequentibus maculis albicantibus conspersa, summo tamen fastigio pallida: Adultior verò palmari pediculo, eóque digitalis crassitudinis, assurgit, infernâ parte ruberoso: ipsum corpus fungi in orbicularem figuram compositum (cujus diameter quatuor uncias sive trientem latus) III.

per

per oras interdum fissus & lacer, coloris pronâ parte rubri, & albis quibusdam maculis infecti, oræ rufæ sunt: supinâ autem, albâ prorsus, striis tamen levi fuligine infectis, à pediculo in ambitum procurrentibus.

XII Generis perniciosor. Fung. 4 species.

IIII. Omnium elegãtissima est *Quarta* species, cujus ab ętate duntaxat quoddam discrimen est: Iunioris enim & recens natæ corpus minorem habet orbem, & binas uncias solummodo latum, rubro colore valde saturo instar concreti sanguinis tinctum, per cujus superficiem frequentes exalbidæ sunt cõspersæ maculæ: Adultior in majorem latitudinem patet, ut quæ quincuncialis sit, aut amplior tumida superne, rubro etiam colore, sed paullò remissiore, quàm in juniore, tincta, obscurioribus veluti undis intercursantibus distincta, & crebris etiã exalbidis maculis infecta: pediculo autẽ constat protuberante infimâ parte, deinde trientem longo, unciam crasso, à quo infernâ parte crassæ nigræ striæ ductæ in ambitum: bini interdum ex eodem pede conjunctim nascuntur.

Natalis. Invenitur etiam hæc species in cæduis silvis Francofurto ad Mœnum vicinis, unde rusticæ mulieres lectam, in urbem deferunt venalem, cùm non ignorent plerosque empturos ad muscas necandas: nam cùm, ut dixi, muscæ libenter illi insideãt, divulsam in fragmenta, variis in cõnclavi locis ante fenestras spargere solẽt, ad quæ invitatæ & excitæ muscæ, succum sugunt ipsis perniciosum, & paulò pòst etiam lethalem.

V. Crasso etiam est *Quinta* species pediculo, nec minùs longo, quam superior: atque ex ætate conspicitur etiam in ea aliquod discrimen: nam Recens nata, binas uncias vix est lata, in totidem unciarum metam assurgens, coloris ex rufo fusci, & fuligine veluti infecti: Adultioris corpus longè majus est, trientalem videlicet latitudinem aut ampliorem habẽs, in metæ formam assurgens, & oris valde laceris, coloris supernè mixti ex albo, rufo, pallido, fusco, mixturâ vel radiatim, vel maculis duntaxat inspersis, constante: color infernâ parte prorsus fuliginosus, quem nigræ striæ, à pediculo in extimas oras ductæ, intersecant.

GENVS XIII.

XIII. Genus pernic. fung. Wt felem terewm gomba. Frosschen stuel.

DECIMVM-TERTIVM genus noxiorum fungorum, secundùm vias & semitas in cæduis silvis provenit extremo etiam Augusto. Vngari *wt felem terewm gomba*, hoc est, ad semitas nascentem fungum: Germani autem Frosschen stuel/ quasi ranarum sedem, appellant, quoniam ranæ his libenter insidere conspectæ sunt.

In hoc genere observari potest discrimen quoddam, sed illud ex ætate duntaxat proveniens: nam Recens nati corpus, ad binarum unciarum latitudinem non pertingit, & supernâ parte candicans, fuligine quadam infectum est: infernâ etiam ejusdem coloris, sed raris striis, vixque apparentibus præditum: ubi autem Adolevit, majorem habet latitudinem, quatuor videlicet unciarum, & in orbem ferè circinatum est, immaculati supernè candoris, nisi orbis centrum palleret: infernâ pars etiam candida est, multis purpurascentibus striis exarata: pediculus gracilis & longus.

GENVS XIIII.

XIIII. Genus noxior. fung. Saw tasschen.

IN cæduis etiam silvis crescit Decimum-quartum genus, atque eodem quo præcedens tempore invenitur. Vngaricum nomen intelligere non licuit: sed Germani Saw taschen appellant, causa nominis me latet, nisi quòd à sue appellatio desumpta videtur. Ejus autem binas observabam species, magnitudine, & infernæ seu supinæ partis colore inter se differentes.

Prima

Prima inęqualem habet magnitudinem: nam Recenter natę corpus, unciâ majus non est, fastigiarum, coloris albi fuligine velut infecti, uncialis longitudinis pediculo, minimum autem digitum crasso, subnixum, interdum geminum ex eodem pede nascens: Adulta triuncialem diametrum habet, in orbem ferè circumscriptâ figurâ, supernè alba quidem, sed fusco colore infecta, flavo fastigio: infernè verò pallida, & rufis strijs, à pediculo excurrentibus, exarata: pediculus digitalis longitudinis & crassitudinis. I.

Alterius forma, orbiculatæ, & veluti circino circumductæ, est rotunditatis, cujus diameter trientem latus est, pediculo brevi pollicémque crasso prædita, supernâ parte candida, cui maculæ parvæ fuscæ, & flavescens nonnihil color, inspersus est, & oris aliquantulum in infernam partem conversa: infernâ ipsa parte pallidâ, fuliginosisque strijs insignitâ. II.

GENVS XV.

xv. Generis perniciosor. Fung. 1. species.

DECIMVM-QVINTVM perniciosi fungi genus, quod Vngari *Ti nor gomba*, Germani Smeer schwammen appellant, perinde ac si unguinosum fungum diceres, in cæduis quoque silvis crescit extremo Sextili, hoc est, circa diem D. Bartholomæo sacrum: cujus variæ dicuntur inveniri species: ego binas observabam. — *xv. Genus pernicior. fung. Ti nor gomba. Smeer schwämen.*

Priorem, triuncialis amplitudinis cum suo pediculo, alioqui corpus ipsum fungi uncialem magnitudinem non superat, pediculus autem binas, supremâ parte pollicaris crassitudinis, infernâ sescũcialis, in bulbi formam excrescens, coloris ex albo pallescẽtis: ipsum etiam fungi corpus supernè pallidum est, sed maculis dilutè nigricantibus distinctum, atque oris in supinam partem inflexis: infernè multis strijs ex pallido fuscis, à pediculo in ambitum porrectis, distinctum. I.

Hanc speciem *feyer ti nor*, id est, albam, Vngari cognominant. — *feyer ti nor.*

Alteri, cognomen dederunt à nigro colore, Vngari, *Fekete ti nor*, Germani, Schwartz smeer schwammen. Informis hæc est species, & valde tetri coloris, ut verius ligni, sive radicis cujusdam nodosum & nigrum fragmẽtum videatur, quàm fungus, quod utraque manu vix comprehendi queat: crasso brevique pediculo innititur. II. — *Fekete ti nor. Schwartz smeer schwämen.*

GENVS XVI.

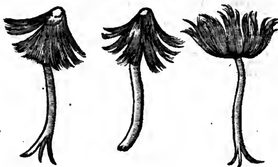
EXTREMO etiam Sextili provenit sub corylis Decimum-sextum genus, fœtidi admodum odoris, quod Vngaris *Kigyo gomba*, Germani Natter schwammen/ quasi serpentinum, sive colubrinum fungum appellabant. Ejus porrò tres species obseruabam magnitudine pænè inter se æquales, sed colore & formâ dispares. — *xvi Genus pernicior. fung. Kigyo gomba. Natter schwämen.*

Prior oblongo graciliq; fulcitur pediculo, cui insidet initio veluti ovum excalptum, uncialis magnitudinis, coloris albi fuligine perfusi externâ parte, nigri striati infernâ & supinâ: deinde, oras explicans, sescuncialem amplitudinem adquirit, in pilei parvique galeri similitudinem formatam, albi supernè coloris, frequentibus fuscis maculis distinctam, atque ipso fastigio veluti fuligine infecto. I.

Altera longo gracilique pediculo sustinet fungi corpus, parvi galeri figurâ formatum, vix ungue majus initio, dilutiore fuligine infectum: sescuncialis autẽ magnitudinis cùm adolevit, galeri etiam formâ, colore supernâ parte atra fuligine tincto: infernâ autem, instar fornicis cameratâ, & nigris strijs exaratâ, quemadmodum & junior. II.

Tertia

xvi. Generis perniciosorum Fungorum 3. species.

III. *Tertia* corpus, ejusdem cum superiore magnitudinis, valde laceris est oris, & quodammodo in lacinias divisum, rufi interdum coloris superne, fuliginosis striis notatu inferne: nonnunquam autem albi coloris fuligine infecti superne, & nigris striis exaratum inferne: aliquando etiam inferna & supina parte adeo inversa & reflexa, surrectisque laciniis, ut florem aliquem exprimere vel mentiri videatur.

GENVS XVII.

xvii. Generis perniciosi. Fung. 2. species.

xvii Genus noxior. fung. Hor gaeplen.

I.

II.

CIRCITER diem D. Bartholomæo sacrum, planis & apertis locis provenit Decimum-septimum noxiorum fungorum genus, à Germanis Hor gaeplen appellatum, Vngaricum nomen nemo mihi indicare potuit, & an ullum etiam apud Vngaros obtinuerit, haud scio: quandoquidem magna ex parte negligere solent eos fungos qui nō sunt esculēti. Ejus autem duas observabā species:

Primam, dodrantalem amplitudinem habentem, & minimi digiti crassitudine præditum pediculum, binas aut ternas uncias longum, ex cujus imo plerumque subnascitur exigua proles: orbiculatæ fere est figuræ, oris in inferiorem partem nonnihil inflexis, colore superna parte rufo ad nigredinem tendente, cui flavescens circa medium admixtus est: inferna pars pallida est, striisque fuliginosis exarata.

Secundam, ejusdem cum illa magnitudinis, sed graciliore pediculo præditam, circinatæ etiam rotunditatis, nisi laceras haberet oras in ambitu: color in hac superne plane luridus, hoc est, ex pallescente fuliginosus, & venis quibusdā exalbidis maculosus, ipsa fungi substātia, sub externa illa cute, omnino atra, ut etiam est pars infima, sic tamen ut crassæ nigræ striæ obscure appareant. Hanc speciem Schwartze hor gaeplen Germani cognominare possent, ut Priorem Rott hor gaeplen.

GENVS XVIII.

xviii. Genus noxior. fung. Kueling. EODEM quo proxime præcedens tempore crescit Decimum-octavum perniciosorum fungorum genus, in silvis proveniens, & à Germanis Kueling appellatur: quoniam vaccæ valde appetunt.

Longè

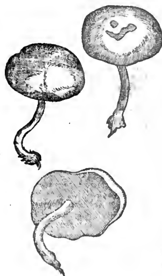
Longè minor est hic fungus Decimo-septimo, nec uncialem aut sescuncialem magnitudinem superat, pilei sive parvi galeri figuram exprimens in meram quodammodo sublatam, coloris supernè rufi, infernè exalbidi, fuscis striis distincti: pediculus gracilis est, & binas ternásve uncias longus.

EIVS Fungi perniciosi quem Vngari *Varganya* appellant, duó comperio genera: Vnum à Germanis Bingßlin dictum: alterum ab iisdem Bultz nuncupatum: quod discrimen, non sine judicio ab iisdem factum esse censeo: nam alia est Primi, altera est Secundi facies. Nos Germanorum distinctionem sequemur, & bina genera constituemus. Bingßlin. Bultz.

GENVS XIX.

VNDEVICESIMVM ergò perniciosorum fungorum genus nobis erit, quod Germani Bingßlin appellant, secundùm vias & in querceris nascens circa Calendas Septembres. Hujus autem multæ sunt species, omnésque perniciosæ, præsentémq; interdum mortem iis inferentes, qui vescuntur; quia similitudine, quam cum XVI. genere Vescorum habent, illecti, illos ab innoxiis discernere non sciverunt. XIX Genus pernicios. fung. Bingßlin.

XIX. Generis perniciosor. Fungor. I. species.

Prima, valde gracili subnixa est pediculo, binas uncias aut amplius longo, sustinente ipsum fungi corpus orbiculatæ formæ, sescunciam latum, aliquàtulum in supinam partem inflexum, coloris ex flavo, rufo, fuliginoso, commixti supernè, ex pallido fusci infernè, & multis striis exarato.

Altera amplior est, nec adeò gracilem habet pediculum: orbiculatæ etiam est figuræ, paululum supernè tumescens, & coloris vel rufi, raris quibusdam maculis conspersi, vel fusci omnino & fuliginosi: infernè autem pallidi, frequentibus fuscis maculis notati, vel ex fusco pallidi omnino, nec ullis striis distincti. II.

Tertia species, Quarti generis esculentorum Tertiam speciem plurimùm imitatur: crasso etenim prædita est pediculo, unciam longo, corpore in metam assurgente, uncialis magnitudinis dum recens nata, & ex cineraceo fusci coloris: adulta autem, binarum unciarum, colorisque magis exalbidi, & notis quibusdam distincta, lacera & hians. III.

Quarta species, duplex esse videtur: nam, vel infra duarum unciarum magnitudinem consistit, crasso corpore, gracilioreque pediculo prædita, supernè ex atro rufescentis coloris, infernè flavi, frequentissimis parvis maculis inspersis: Vel trientalem amplitudinem adquirit, crasso & protuberante corpore, fusco supernè & scissuris quibusdam albis lacero: infernè ex flavo pallescente, striarúmque experte. IIII.

Quinta species satis informis est, tuberis (dum junior) figurâ, supernè valde fuscâ, infernè rubra satura & nigricans, circa oras flava & ochræ colore, binas uncias lata: in Adultâ magnitudo amplior, quatuor videlicet unciarum, orbiculatæ pænè figuræ, per intervalla protuberantis supernè, & fusci coloris, in quo dilutior rubescens color quibusdam locis elucet: infernè autem ex rubro atri atque obscuri, striis carente, pediculo valde crasso, inæquali & fusco, ipsum autem fungi corpus confractum cærulei, virescente intercepti, est coloris. V.

Sexta species, magnum cyclamini tuber valde refert, tum amplitudine, tum colore, & inæquali rotunditate: infernâ autem parte ochræ colore est, venis quibusdam rubescentibus aut subfuscis distincto, nullis tamen striis. Hanc speciem Vngari *Baba Varganya* appellant. VI. Baba Varganya.

Omnium autem amplissima est *Septima* species, ut quæ sesquipalmaris sit, inæquali tamen ambitu, supernè magna ex parte purpurascentis coloris, cui permixti sint rufus & fuliginosus: ipsum infernè corpus subcærulei coloris, ut etiam pars supina cui pediculus inhæ- VII.

sit: reli-

xix. Generis perniciosorum Fungorum 5. species.

sit: reliqua pars inferior flava est, binis aut ternis magnis maculis rufis infecta. Iunior verò & primum emergens, longè minor est, duarum videlicet unciarum duntaxat, supernè & infernè ejusdem cum Adultiore coloris.

Vargan ya dubiæ speciei.

ANTE quàm ad Vicesimi generis noxiorum fungorum historiam describendam accedam, operæpretium me facturum arbitror, si dubij cujusdam fungi mentionem hoc loco faciam, tanquam ejus qui à nonnullis inter innoxios reponebatur nomine *Varganya* insignitos: meâ tamen opinione potiùs ad præcedens non vescorum genus referendi.

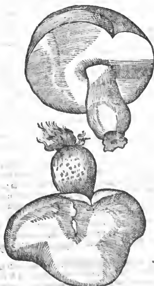
Rotter bultz.

Trunciali autem is est pediculo, digitalis pænè crassitudinis, albicantis coloris, sed multis fuscis venis varij: ipse fungus circinatæ in plano rotunditatis, tres uncias latus, supernè aliquantulum tumens, & lateritij coloris, propter quem Germani Rotter bultz cognominabant: infernâ parte cineraceum quodammodo habet colorem, nullis strijs distinctum. Sunt tamen, qui inter ejus generis, quod proximè describam, species, referendum censent: quorum sententiam etiam improbare non possum in re dubiâ.

GENUS XX.

xx. Generis perniciosor. Fung. 1. species.

xx Genus noxior. fung. Varganya. Bultz.

VICESIMI Fungorum noxiorum generis (quod, ut dixi Vngaris, *Varganya* etiam dictū, Germanis verò Bultz/perinde ac xvi. vescorum fungorum genus, ob eā quam ibic expressi causam) variæ etiam sunt species, quæ eodem quo Vndevicesimū genus, tépore, in cæduis silvis nascentes reperiūtur.

Natales. I.

Crasso est corpore *Prima* species, in metæ formam surrecto, cineraceo supernè colore, infernè ex flavo pallente, nullis strijs rimoso, brevi, sed crasso pediculo, hoc est, sescūciam longo, unciam crasso: à Germanis Graso bultz cognominatur.

Graso bultz. II.

Longiore est *Altera* pediculo, non minus tamen crasso, parte terræ proximâ, summâ autem, graciliore: ipsum fungi corpus crassum, binas uncias latum, etiam in metā quodammodo assurgens, colore, vel ex pallido fusco, vel fuliginoso prorsus & inelegāti: inferna pars nullis strijs notata, ochræ colore est, quam ob causam ab Vngaris *sarga Varganya* appellatā puto, licet aliæ species etiam infernè flavæ sint, sed non adeò eleganti colore præditæ.

Sarga varganya.

III.

Tertia species crasso similiter constat pediculo, parte terræ proximâ: corpus ipsum in primum nato fungo sescuncialem magnitudinem non excedit, & rufo colore est: in adulto duarum unciarum, aut amplioris latitudinis,

dinis, circinatę utrǝque ferè rotunditatis, & nonnihil extumescens: inferna pars striis etiam caret, & colorem ochræ fuligine perfusam habet. Germani Rotte bultz vocant, non minus *Rotte bultz.* tamen propriè (meâ opinione) Schwartze bultz nuncupaturi.

Quarta speciei orbis trium unciarum est, inelegantis coloris, ut qui ex rufo & fuliginoso *Schwartze bultz.* commixtus sit, pediculo subnixus binas ferè uncias longo, minimi digiti crassitudine: infer- IIII. na pars subrufo est colore, & præter superioris generis omnes species, hujúsque reliquas, multis fuliginosis striis scissa est: cujus rei, ut opinor, causa, Germani Wilder bultz/ hoc est, sil- *Wilder bultz.* vestris cognomen indidêre.

GENVS XXI.

SVB extremum Septembrem provenit *Vicesimum-primum* genus subter abietibus, quem- *XXI. Genus noxior. fung.* admodum & Vicesimum genus esculentorum, cui persimile est: sed quoniam interiore parte hirsutum est, rejicitur. Germani falsche Gæsling/ quasi spurium nominant: Vngari, *fe- Falsche Gæsling.* *nyoalya gomba*, hoc est, sub abietibus nascentem fungum: sed additis his duabus vocibus, *Fenyo alya gomba.* *nem io*, ut solent omnibus fungis non vescis.

Recens natus hic fungus unciâ non multo major est, & oris valde in supinam partem inflexis, crassiusculo corpore, & veluti crassis quibusdam venis subrubentibus in orbem supernè ductis notato in albicante planicie: Adultus autem, Vicesimi esculenti amplitudinem adquirit, supernè ejusdem cum primùm nascente coloris, & pari ratione subrubentibus venis in orbem ductis insignito, oris tamen magis inæqualibus: inferna pars dilutè rubet, & multis rufis striis exarata est: pediculo digitalis ferè crassitudinis, bináſq; uncias longus, qui confractus, rubrâ substantiâ constare deprehenditur.

GENVS XXII.

VICESIMI-SECVNDI generis noxiorum fungorũ, quod Vngaris dicitur *Tuuis alya* *XXII. Genus noxior. fung.* *gomba*, Germanis Vnder dorn schwammen (quod numen Vngarici interpretationem ex- *Tuuis alya gomba.* primit) quia ad Spinarum, quæ vetustate corrumpi incipiunt, atque inter dumeta nascun- tur: multæ sunt species, quarum proventus circiter Calendas Octobris. *Vnderdorn schwammen.*

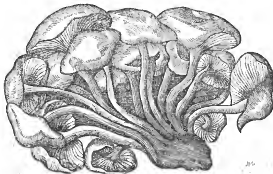
Prima speciei, seni aut septeni nascuntur ex uno pede fungi, longis & gracilibus pediculis *Natales.* fulti, orbiculato ferè corpore (fornicato tamen, seu camerato infernè) vel semiunciali, vel un- I. ciali, colore flavo, quemadmodum ipsi etiam pediculi, qui maculis tamen nigris distincti.

Confertim etiam nascuntur in *Altera* specie, octo aut novem fungi ex uno exoitu, bre- II. viore & perinde gracili subnixi pediculo, in orbem veluti expanso corpore, quod unciã aut sescunciam latum est, supernè pressum, & tanquam umbilicatum, coloris flavi rufo suffusi: infernâ autem parte flavâ, & multis fuliginosis striis distinctâ.

Rufi coloris sunt, qui confertim etiam in *Tertia* specie nascuntur fungi viceni & plures III. ex eodem pede, gracilibus pediculis fulti: ipsius corporis fungi forma orbiculata est, latitudo inæqualis, pro ætatis ut arbitror vetustate: nam & inveniuntur ungue nõ majores, & unciales, & sescunciales, omnes rufo colore tincti supernè, infernè fuscis striis exarati.

Quarta species plurimos habet ex eodem ortu provenientes fungos, tricenos videlicet IIII. aut plures, pediculo, pro singulorum ætate, brevi aut longo suffultos, orbiculatæ omnes figuræ, magnitudine tertiæ speciei fungis pares, colore tamen inter se variant in hac specie: nam vel flavi sunt, multo tamen rufo colore perfusi, aut omnino rufi, sed nonnihil tumescentes & fusci: infernè autem nigricantibus striis notati. Germani Stock schwammen appel- *Stock* lant, quia in ipsis truncis humi jacentibus nascuntur. *schwämen.*

XXII. Generis perniciosorum Fungorum 5. species.

v. Majorem orbem habent *Quintæ* speciei fungi, quippe cujus diameter sit duarum unciarum,& quindeni aut plures ex eodem ortu nascuntur simul, dodrantalibus, gracilibus, candicantibúsque pediculis fulti, colore supernâ parte vel rufo, vel ex rufo dilute albescente: infernâ parte, quæ aliquantulum camerata est, subalbidâ,& crassis fuscis strijs distinctâ.

vi. Turbinato,& quasi in metam assurgente sunt *Sextæ* speciei fungi corpore, seni aut plures ab eodem exortu nascentes,& oblongis gracilibúsque pediculis, mediâ parte crassiusculis, instar caulis ceparum, fulti; latitudinem habentes uncialem, aut duarum unciarum, supernè cineracei quodámodo ex fusco coloris, aut fusci: infernè crassis nigris strijs exarati.

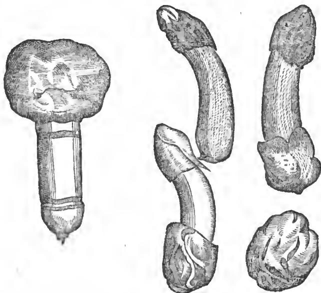
GENVS XXIII.

xxiii Genus noxior. fung. CIRCA idem tempus, cùm secundùm vias, tum in lignis putridis & palustribus locis proveniunt aliquot alia fungorum genera, quorum nomina Vngaris & Germanis, ut existimo, ignota, certè nullius nomen ab ipsis edoccri potui. Nos ea omnia sub Vicesimam tertiam classem perniciosorum fungorum reducemus.

i. *Primus*, uncialis magnitudinis habet orbem, supernè tumidum,& rubri perelegantis coloris: infernè albicantem, fuscis tamen strijs exaratum, unciali pediculo, non valde tamen gracili fultum.

ii. *Alter*, orbiculatæ etiam est formæ, paulò tamen amplior superiore, longioréque pediculo subnixus, prolem fungi ab exortu plerumque proferente: supernè rufi,& ad lateritium tendentis coloris: infernè dilutior,& frequentibus strijs distinctus.

xxiii. Generis pernicios. Fung. 3. species. xxiii. Generis pernicios. Fung. 5. species.

iii. In nodum veluti collecto est corpore *Tertius*, infernè fornicato atque camerato, suis oris pediculum uncialis crassitudinis, duarum autem unciarum longitudinis stringente & amplectente, coloris ex albo, rufo,& fusco variè commixti.

iiii. *Quartus*, binas uncias latus est, sed inæquali orbe, supernâ parte candicans ex cineraceo, infernè similiter, sed fuscis strijs à pediculo ad extimas oras productis: pediculus brevis & crassus.

v. *Quintus*, informi penè figurâ emergit, tuberis instar: deinde ruptâ illâ externâ membranâ, sive volvâ, stilus exilit pollicari crassitudine, digitali autem longitudine, penis aut verêtri canini instar,& tanquam unciali glande summo fastigio præditus, initio quidem ex atro virescente, deinde nigrâ,& cellulis quodámodo præditâ, quales ferè in Primi generis esculentorum

lentorum fungorum speciebus conspiciuntur: ea autem suo tempore expanditur, & strijs infernè distincta est. Volva ipsa cineracei quodammodo est coloris, interdum etiam subrufi, ipse stilus sive coles initio albus, deinde ποικίλος & varius, parvísque notis subfuscis maculosus: fœtidus est hic fungus, & jam periturus quodãmodo liquescit, atque in atramentum dissolvitur, nigro colore tellurem inficiens. Intelligo etiam muscas eo degustato interire. Valde autem accedere videtur ad Phallum à C.V Hadriano Iunio olim in sabulosis aggeribus Hollandiæ, Oceano objectis, observatum & decantatum.

Phallus Hadr. Iunij.

Ab his porrò omnibus, prorsus diversus est is fungus, quem ἀνώνυμον vocabo, & omnium minimum esse existimo: nam vix semunciam altus, Autumno plerumque nullo petiolo fultus, ligneis tabellis pulvinos & areolas in hortis ab invicem segregantibus adnascitur, cineracei vel exalbidi coloris, formâ pænè grossum immaturam referens, minimi digiti extremum articulũ magnitudine & crassitudine vix æquans, singularis plerumque, vel (quando plurimi) bini, terni, aut quaterni simul cohærentes, qui maturi supernâ parte dehiscentes, pleni apparent lento quodam succo, & seminibus, magnitudine quidem seminis cyclamini, sed exiles fungulos formâ figuræ exprimentes, cineracei, ut parens, coloris.

Fungus minimus ἀνώνυμος.

Nasci etiam in Italiâ hunc fungum, nullum est dubium: nam memini ejus semen exsiccarum; istinc olim ad me missum ab amico, exotici cujusdam seminis nomine, explorandi gratiâ, an dignoscere possem: ut reperiuntur quædam ingenia, quæ ex aliorum ignorantiâ laudem captare & venari student.

GENVS XXIIII.

VICESIMVM-QVARTVM fungorum noxiorũ genus Germani *Holtz schwammen* appellant, quoniam Octobri mense, in putridis dejectarum arborum ramis crescat. Vngaricum nomen mihi ignotum. Tres autem ejus species observabam: quarum,

XXIIII Genus noxior. fung. Holtz schwãmen.

I. *Prima* reliquis major in majusculis ramorum fragmentis humi jacentibus nascitur: formâ Primo generi non esculentorum fungorum haud valde dissimili, sed colore elegantiore, nempe rubro, uncialis aut duarum unciarum magnitudinis: interdum plures simul cohærentes, & in unum corpus veluti coalescentes, valde tamen se remittente colore.

II. *Altera* longè exilior est, & unguis latitudinem interdum non superans, nonnunquã etiam latior, singularis aliquando, interdum bini simul conjuncti, formâ veluti supernè exscalptâ, coloris egregiè rubentis, & adeò floridi, ut coccineum provocare videarur. Inhęret plerumque tenuibus ramorum humi jacentium, aut corticis illorum fragmentis, in vijs obscutis & ab arboribus obsessis, quæ Solis radios adimunt.

III. Prorsus rugoso est *Tertia* corpore, uncialis aliquando magnitudinis, nonnũquam sescuncialis: interdum bini simul cohærent unciâ minores, plerumque etiam terni, & illi quidem elegantiore aureo colore præditi, reliqui flavo: adnascuntur similiter tenuibus vel ramulis vel eorum fragmentis humi jacentibus.

GENVS XXV.

IN putridis dejectarum arborum caudicibus crescit Vicesimum-quintum fungorum non esculentorum, immo pernicialium genus circa Calendas Novembres. Vngari *feyer szarwas gomba*, à candore cognominãt: Germani wilde Hirschling/ id est, silvestrem cervinum fungum, ad ejus differentiam, qui Vndevicesimo vescorum genere descriptus est.

XXV. Feyer szarvvas gomba. Wilde hirschling.

Semipedalis magnitudinis est hic fungus, aut amplior, elegantissimæ formæ: nam fruticosus est, & in innumeros quodammodo ramulos divisus, candoris immaculati, quorum nonnulli abiegnorum ramulorum figuram exprimunt, adeò ut si splenderet, ex puro puto argento conflatum quis æstimare possit: aliquando nullum habet pediculum, sed ipsi dejectæ arboris caudici inhæret: interdum sescunciali fulcitur pediculo.

GENVS XXVI.

SVPEREST Vicesimum-sextum noxiorum fungorum, quos in Vngariâ observabam, genus, quod circiter Calendas Novembres etiam provenit, non in arborum dejectarum caudicibus aut ramis, sed in siccioribus pratis, & cæduis silvis. Vngari *Pöfferteg*; Germani, Weiber fist/ id est, muliebrem crepitum; Galli, *Vesse de loup*, hoc est, crepitum lupi, appellant, quod nomen etiam apud Herbariorum vulgus obtinuit.

XXVI. Genus noxior. fung. Pöfferteg. Weiber fist. Vesse de loup. Crepitus lupi.

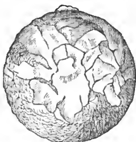
Ejus autem tres observabam differentias, magnitudine, nonnihil etiam formâ inter se discrepantes.

I. *Prima*, omnium vulgatissima, etiam ipsis pueris nota: nam in omnibus, quas adij, provincijs, nascentem observare memini. Boletum terrâ primùm erumpentem valde mentitur, & initio eximij candoris est: deinde evanescente candido colore, succedit alius pallescens, & tanquam fuligine suffusus: internum corpus albâ substantiâ constare deprehenditur per medium sectum. Cùm verò maturum est, confractum & pressum, pulverulentum quen-

dam fumum effundit, ut memini me puerum frequenter observare, cum æqualibus ludentem in ficcioribus pratis (ad quæ nos sæpiusculè deducere solebat noster pædagogus animi relaxandi gratiâ) in quibus hæc species crescit, & certantem, uter plures hujus fungos maturos extimo pede propelleret, ad pulverulentum illum fumum excitandum.

XXVI. Generis perniciosf. Fung. 3. species.

II.

III.

Altera in cæduis silvis crescit in plerisque, ut credibile est, Provincijs: sed mihi in Vngariâ duntaxat observata. Magno illa constat corpore, amplitudine capitis pueri aliquot annos nati, cineraceâ cute tecta: sed quæ deinde, multis locis lacera, substantiam ostendit spongiosam, coloris prorsus fuliginosi, quæ compressa, multum pulverem effundit.

Tertiam sola amplitudine à Secundâ differre arbitror: nam cutis illa tenella ipsum corpus tegens, ejusdem est coloris, & perinde atque illa varijs locis lacera, ipsúmque fungi corpus illâ amictum & tectum, planè etiam spongiosum, fuliginosique coloris, pulverem, si comprimatur, non secus ac illa effundens. Excrescit hæc interdum in follis pugillatorij, quem vulgo ballonem appellant, amplitudinem. Eam exsiccatam, & omni pulvere, quem continebat, vacuam, adservare solent tonsores, illáque uti ad sanguinis fluxum in vulneribus restinguendum: quam ob causam in suis officinis pensilem eos habere plerumque, etiam in Germania multis locis observabam.

ISTA etiam de perniciosis fungis in medium adferre libuit. Quisquis autem perfectam & absolutam fungorum cognitionem adquirere volet: his adjungat, & diligenter evolvat quæ Plinius cap. VIII. lib. XVI. Naturalis Historiæ, quæ item cap. XXII. & XXIII. lib. XXII. ejusdem Natural. Historiæ scripsit de fungis: quæ similiter Diosc. cap. LXXVIII. lib. IIII. atque cap. XXIIII lib. VI. de ijsdem fungis tradidit, atque Matthioli in eundem Commentarios. Deinde Athenæi lib. II. Deipnosoph. postremò quæ cap. LXX. lib. X. Villæ suæ scripsit Ioan. Bapt. Porta, vir nobilis & in Philosophico studio summâ cum laude versatus, qui omnium diligentissimè, quidquid Veteres de fungis scriptum reliquerunt, peculiari complexus est capite.

QVIA verò plerique ejus librum fortè non conspexerunt, aut etiam conspectum ad manum non habent: non abs re me facturum existimavi, si, in illorum gratiam, totum illud caput hic subijcerem.

DE

DE FVNGIS.

Caput LXX. Libri x. Villæ Ioan. Baptistæ Portæ Neapolitani.

INTER Cartilaginea referemus & fungos: nec nisi supra terram totus est. Diocles Carystius inter rusticas dapes recenset apud Athenæum. Nunc autem sua jucunditate tam moroso divitum palato placent, ut eos in mortis discrimen sæpiùs adducant. Euripides, quum in Icarum insulam adnavigasset, matrémque cum duobus filijs & virgine, fungorum esu mortuos vidisset, hoc epigramma fecisse dicitur, teste Athenæo.

Sol, qui perpetuo cælorum tramite curris,
An visum facinus huic simile ante tibi est?
Pars eadem lucis geminos cum virgine fratres
Abstulit, & matrem: quatuor urna tegit.

Libuit Plinio coquendi dare aliquas communes in omni genere observationes, quando ipsæ suis manibus deliciæ præparant hunc cibum solum, & cogitatione ante pascuntur, succineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. Noxij erunt fungi, qui in coquendo duriores fient; innocentiores, qui nitro addito coquentur, si utique percoquentur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cum pediculo pyri, prosunt & pyra confestim sumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria ijs. Diphilus Medicus ijs, qui hoc cibo strangulantur, remedio esse dicit, aquæ mulsæ, nitri & aceti potum, ita ut in vomitione reddatur: itaque parati debent ex aceto, aqua mulsa, vel melle & sale, ex Athenæo. Apitius de fungorum apparatu hæc habet. Fungi farnei elixi, calidi, exsiccati, in garo cum pipere excipiuntur, ita ut piper cum liquamine feratur. Aliter: In fungis farneis piper, carenum, acetum & oleum laudantur. Vel, fungi farnei ex sale, oleo, mero & corianno conciso inferuntur. Fungos boletos, carenum, fasciculum corianni viridis ubi ferbuerint, exempto fasciculo inferes. Vel, boletorum coliculos, liquamine, vel sale aspersos inferunt: vel, boletorum thyrsos concisos in patellam ováque perfundes, addito pipere ligustico, modico melle, & liquámine, temperabis oleo modico. Platina coquendi rationes aliquas affert. Cum succosa illa thyrsi parte, qua terræ inhæret, in aqua primum cum excavato pane, cúmque pyris, aut pyrorum surculis, ac pediculis coquendi sunt. Allium quidam indunt, quod obstare venenis putatur. Elixi ac saliti, in oleo aut liquamine friguntur, fricti, moreto, quod salsam vocant, aut alliato suffunduntur. Sunt etiam qui eos ablata pelle, aut superiore folliculo (indito sale atque oleo) sursum versum in carbonibus decoquant, piperéque aut cinnamomo aspersos devorent. *Fungorum condiendorum ratio.*

Græci μύκητας ab ensis capulo, vel summo vertice vaginam occludente appellarunt. Significat μύκης ensis manubrium, sicuti ex Herodoto liquet, unde & Mycenas nuncupari credunt, quòd ibi à Perseo sint conditæ Mercurij præcepto, ubi excidit gladij manubrium. Poëtæ γηγενεῖς vocant, hoc est terræ natos: nam quorum pater ignotus est, filios terræ vocare solent. Quod Cicero ad Atticum in epistola confirmat. Porphyrius θεςρόφους, Deorum filios, quòd sine semine provenire videantur. Latini fungos vocant, noménque (aliquorum opinione) à funere deducitur, quòd suo veneno ad funus vescentes ducant. Italis *fonghi*. *Nomen.*

Nunc genus, suis verò particulatim tractationibus species subscribemus. Theophrastus cortice, medulla, nervo, & vena carere dixit, ac radice penitus. Sed Athenæus Theophrasti testimonio fretus, levi cortice esse dicit, sine radice: sed principium habere suæ pullulationis caulem in longitudinem propensum, atque per ipsum nervum se extendere. Phanias verò, neque florem, neque seminum vestigia demonstrare. Quod falsum esse, jam alibi diximus, quippe semen ferunt. *Descriptio.*

Fungorum perniciosa natura. Nos paucis genera perstringemus. Fungorum genus, vel naturæ, vel artis opus. Sunt enim ægritæ ex industria, ut dicemus. Naturalium duplex discrimen, Dioscoride auctore: ait enim. Qui manduntur, aliquando perniciales sunt. Letales multifariam virus contrahunt, vel ubi clavus ferreus, in quo sit rubigo, vel ubi putridi panni, vel serpentum latibula & cava, vel si juxta arbores erumpunt, qui noxios privatim pariunt fungos: omnibúsque ijs colluvies quædam insidet, & spuma, ijdémque à carptu celeriter computrescunt, atque marcore vitiantur. Plinius, à Dioscoride & alijs excipiendo, hæc habet. Pernicialia prorsus improbanda: si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor adfuerit nascenti, omnem illico succum alienum, saporémque in venenum concoquit, deprehendisséque nisi agrestes possunt, atque qui colligunt. Ducunt ipsi alia vitia, nunc quidem si serpentis caverna juxta fuerit, si patescentes primo adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum: itaque caveri conveniet prius quàm se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores, fruticésque, ab emersu earum ad latebram usque vernantes: & vel fraxini tantum folia nec postea nascentia, nec antè decidentia. Quorundam ex his facilè noscuntur venena, diluto rubore, rancido aspectu, livido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Non sunt hæc in quibusdam: sicci- *Genera.* *Fungi naturales duplices.* *Perniciales ut dignoscantur.*

que & nitri similes, veluti guttas in vertice albas ex tunica sua gerunt. Vnde à petitis regionum legendi sunt.

Quæ arbores noxios fungos pariant. Arborum verò, quæ varios fungos parere solent, qui cibis abdicantur, sparsim Authores meminere. Nicander in Georgicis suis Athenæo teste.

——— ——— oleis inimica propago,
Quercu, & punicea malo tristissima pestis,
Ilicibúsque venit fungus gravis, humidus atque
Letifer. ————

Plinius, robur, cupressus, & pinus noxios pariunt, item fagus. Theophrastus: robur è radicibus, & juxta radices emittit fungos. Avicenna, ex olea improbos. Platina noxios emitti. Sed edules autumnali, vel verno tempore nascuntur.

Dicemus de Autumnalibus qui primis imbribus nascuntur. Horum genus tripliciter partiemur: vel enim in pratis, vel arboribus, vel lapidibus adnascuntur. Dicemus primo de *Fungi laudabiles.* pratensibus quum sint laudabiliores. Horatius,

———— pratensibus optima fungis
Natura est, alys male creditur:

Pratensium optimi, quique principatum tenent, boleti sunt dicti à Latinis, à Græcis verò βωλῖται, Galeno, & Paulo Æginetæ suo asseclæ. Sunt qui dictum volunt ἀπὸ τῦ βώλυ, quod glebam, & privatim rubricam illam vulgo bolus dictam, significat, unde colos boleti. Neapolitani *ouole* & *boloccioli* vocant: ita enim ovorum vitellum dicunt, cujus formam præ se ferunt. Quanti olim existimati fuerint, indicat vel illud Martialis:

Argentum atque aurum facile est, lenamq́, togamq́,
Mittere: boletos mittere, difficile est.

Boleti. Plinius, Inter ea, quæ temerè manduntur, boletos meritò posuerim: optimi [opimi] quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occasionem à conjuge Agrippina dato. Origo talis est. Volvam terra ob hoc priùs gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum: nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primò nascente, mox in pediculo corpus absumitur, raróque unquam geminis ex uno pede. Origo prima causáque e limo, & acescente succo madentis terræ, aut radicis fermè glandiferæ: initióque spuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus. Ortus, occasúsque ejus omnis intra dies septem est. Robur boletos producit circa radices. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Galenus: omnium fungorũ sunt minimè noxij. Sed ne quis largius eis utatur: pravi enim sunt succi, atque interimere possunt. Variè condiuntur, ut ea, quæ nulla insigni qualitate prædita sunt. Eadémque Paulus asserit.

ἀμανῖται. Suilli. Succedunt quos Græci ἀμανῖτας vocant, Latini Suillos, quos ad hunc usque diem Neapo-
Farnei fungi. litani vocant *silli* & *ammoniti*. Apicius farneos fungos vocat, à farno roboris genere, ut suspicor. Dixit enim Plinius, robur eos producere. Proximi bonitate jam dictis. Galenus: Secundi post hos sunt amanitæ. Et Paulus: Colore sunt fuliginoso, pediculo omnium crasso, orbe, ut sæpe humanum caput æquent, infra colore nigro virescẽte. Quum elixantur fiunt mucosi. Nascuntur in silvis, ubi solum incultum. Nicander eum non torreri debere dixit

Suilli fungi veneno accommodatissimi. ex Athenæo. Plinius: venenis accommodatissimum. Familias nuper interemêre, & tota convivia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos & cẽturiones Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Siccantur pendentes suilli junco transfixi, quales è Bithynia veniunt. Suilli gulæ novissima irritamenta. Circa roborum radices gignuntur. Tutissimi qui rubent callo, minus diluto rubore, quàm boleti. Mox candidi, velut apice flaminis in-

Conocchielle. signibus pediculis. Hos Neapolitani *Conocchielle* vocant, longo enim prodeunt pediculo, callo corporis in turbinem mucronato: à neto fusorum glomere, *conocchia* vulgo dicto, ita appellantur, placéntque moroso divitum palato. Sunt in fungorum genere à Græcis dicti

Pezicæ. *Pezicæ*, qui sine radice aut pediculo nascuntur, ex Plinio.

Nunc aliquos subjungemus antiquis indictos. Est fungorum species, Neapolitanis *Galli-*
Gallinaccia. *naccia* vulgò dicta, mirabili profectò forma, ut nescias cui assimiles: ad magnam crescit altitudinem, ut brachijs diductis vix homo complecti possit, pondus sexaginta librarum, non orbiculari forma, ut ceteri, sed veluti manus in digitos plures diducta, ut quercus frondibus

Galinella. assimiletur, albi, callosi, ut vix integro universa familia vesci possit. *Galinella* verò parva est forma, spongijs vel nascentibus porris similis, quatuor digitorum longitudine: nascitur Au-

Piperitis. tumno locis umbrosis. Est & fungus quem *Piperitim* vocant: quia vescendo linguam vellicat, ac si piper voraremus, ac fauces incendit: nascitur etiam Autumno, coloris albi, vul-

Peperella. góque *peperella* dicitur. Est & candidus, odoratissimus, orbem vix utraque manu diductis pollice & indice cinges, tam esui suavis, ut crudus edatur: præbetur ægris innoxiè, incolæ

Richione. *Richione* vocant, quasi magnum fungorum regem dicas. Qui vulgo *galucci* dicuntur, can-
Galucci. doris sunt immaculati, bini, aut terni ab uno pediculo juncti, forma non rotundi, sed veluti galli cristæ, unde nomen sumpsisse suspicor, croci odore, coma velut villosa. Sed ne molesti simus, summa est, quod unaquæque regio suos populares habet.

Fungi ex arboribus. Nunc ad aliud genus deveniendum, quod scilicet circa arbores adnascitur. Nicander maximè fungos, qui ficui adnascuntur, laudat, inquiens:

Quum

Quum fuerit ficus multo sub stercore tecta,
Si mox perpetuo fluxu consperseris illam,
Innocui surgent radicibus undique fungi,
Quos tu ne vertas, radicem caedito nullam.

Plinius non solum ex ficus arbore: sed, his aberit, inquit, veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. Quidam discrevere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus. Populus alpina fungis nascentibus laudatissima. Quercus probatissimos, inquit Plinius. Sed apud nos noxij sunt: nescio cur quercus probatissimos ab eo producere dicatur, robur verò noxios, quum ejusdem generis sit, ne dicam idem. Diphilus medicus: Familiares & innoxij creduntur recentes, minutissimi, molles, friabiles, qui in ulmis & piceis nascuntur, ex Athenaeo. Sed omnium optimi, qui in Sambuci radicibus adnascuntur: eos hieme edimus.

Postremum genus è saxis nascitur. Praeciditur ad esum, alius subnascitur, semperq; novos producit, restibili foecunditate: septem diebus perficitur, sexies anno demetitur, terra dodrante operitur. Neapolim afferuntur ex Vesuvio monte lapides: Surrentum ex Fageto altissimo sui tractus monte: Abellini, ex Partenio monte; in Apulia, ex Gargano, & celsioribus montium partibus: nam saxa, ubi semel produxisse viderit, suffodiunt, & venum exportant. Nascuntur aliquando non pileati, sed turiones ut asparagi, & in ramos divisi. *Fungi è saxis.*

Nunc & genera indicabimus, quae verno nascuntur tempore. Plinius: Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Nascuntur Martio mense, eisque vescimur quadragesimalibus jejunijs. A spongiarum similitudine *spongiolas* dicimus. Strobilos magnitudine & forma praeferunt, ut trium librarum pondus saepe expleant; foraminibus perviae, & vacuae sunt. Simul & cum his nascuntur, quas vulgo *monacelle* vocamus, colore nigro, cauli sex foliolis rotundis per centrum annexis haerentibus, sed sapore inferiores. Sunt & omnium fungorum optimi, qui vulgo *Virni* dicuntur, quòd verno tempore nascantur, Romanis *prignoli*; primis Aprilis imbribus erumpunt, odorati, gustui suaves, & innocui: nascuntur in silvis sub arborum umbris, & ubi nascuntur, quotannis repullulant. Aliquando, caesis arboribus, è loco evanescunt: solum in quo crescut cinerei coloris. Hermolaus innocentissimos dixit, qui è rubis vere nascuntur rotunditate clusili, quos inde *prunello* & *spinulo* vocant, & è carduis, quos inde *carduceles* appellant. *Fungi verno tempore nascentes.* Spongiole. Monacelle. Virni. Prignioli. Prunello. Spinulo. Carducleti.

Postremò eos prosequemur, quos ars repetit. Dioscorides tradit esse qui dicat, utriusque populi, albae nigraeq; cortices in minutias concisos, & stercoratis segetibus inspersos, fungos utiles innocentésque parere toto anno restibiles. Ait Tarentinus: Fermento in ipsis populi nigrae truncis, juxta terram recisis aqua diluto, protinus coalescunt *agiritae*: additque, si montanum arvum, multis calamis, stipulis, & stuncibus scatens, quũ caelum imbres parturit, incendatur, permulti sponte naturae prorumpent fungi: si tamen arvo jam ignem experto, non subsequitur imber, qui impendēte videbatur; aqua linteo raro stillatim, imbris imitatione conspergenda ijs incensis locis, nascentúrque fungi quidem, sed aliquanto deteriores: siquidem meliores in hoc genere sunt, qui imbre aluntur. *Fungi arte parati.* Aegiritae.

Hactenus Ioan. Bapt. Porta, qui, quum Athenaei versionem postremam à C. V. Iacobo Dalechampio factam multis alijs Villae suae locis sit sequutus, eam toto libro Decimo neglexisse videtur: quae tamen longè elegantior est, & magis probata.

FVNGO.

FVNGORVM ALIQVOT ALIÆ ICONES.

VONIAM Typographus aliquot fungorum icones jam sculptas habebat, quibus C. V. Matthias Lobelius ad calcem sui Herbarij Germaniæ inferioris Idiomate conscripti usus est: eas hic subijcere, atque illius descriptione uti libuit. Fatemur tamen binas in nostrum Commentarium intulisse, quæ sola, ad eorum, quos descripsimus, Fungorum Historiam accommodari potuerunt, ad primum videlicet Esculentorum genus, & ad postremum Perniciosorum: quorum quidem icones vivis coloribus expressas totidem habemus, ac utriusque generis species descripsimus: sed paucas in tabellis scalpi voluimus, ne nimijs sumptibus Typographũ gravaremus.

E vernaculo Lobelij Herbario desumptæ icones & descriptiones.

VVLGARES EDVLES FVNGI, PLANI, ET IN METAM QVODAMMODO ELATI. A.

Vulgares edules fungi. A.

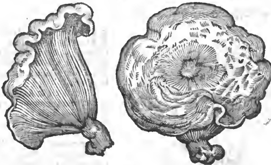
VVLGARES, quibus fermè passim vescuntur, satis sunt cogniti: carne constant illi prorsus alba, dum recentes sunt, & infernè subrubent. Vetustate virium contrahunt, &, noxij fiunt, gravem odorem contrahentes, & fuscum colorem. Deglubari elixantur, deinde condiuntur butyro, vel oleo olivarum, omphacio vel aceto: minus nocent, si piper tritum inspergatur. Nascuntur Vere & Autumno sabulosis recens stercoratis agris, subinde etiam in fimetis, in quibus insalubres oriuntur.

Horum fungorum in tabula A delineatorum, alij ad Tertium & Quartum genus Fungorum esculentorum à Carolo Clusio descriptorum referri possent, majores verò ad Octavi generis primam speciem.

SINVOSI NEMORVM FVNGI. B.

IN silvis & nemorosis locis nascuntur quidam fungi sinuosis oris, supernè pallentes, & maculis rubris infecti, infernè subalbidi & striati: qui à nonnullis, primum repurgati elixantur, aut friguntur, denique eduntur: ac perinde probantur, ut alij ejusdem generis prope arbores, aut sub illis nascentes, quia purioris sunt naturæ, & absunt à ferreis

Sinuosi nemorum Fungi. B.

Amplus nemorum Fungus. C.

ferreis clavis, aut putrilaginosis locis: nisi fortè sub perniciosis arboribus, & circa serpentum latibula crescant.

AMPLVS NEMORVM FVNGVS. C.

ISDEM locis reperitur aliud Fungi genus planum, quod interdum in tantam amplitudinem excrescit, ut lancem implere queat. Id aliquando prorsus album, nonnunquam supernè maculis nigris & rufis distinctum, infernè album & nigris strijs exaratum, pediculi inferiore parte nigra.

VVLGARES PERNICIOSI FVNGI.

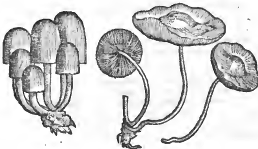
EXILES PERNICIOSI FVNGI. D.

PASSIM isti nascuntur, in agris, pratis, hortis, & veteribus ædificijs, qui facilè à superioribus dignosci possunt, ut & reliqua genera. Horum autem,

Quidam sunt exiles, in rotunditate oblongiusculi, & præalti galericuli instar concavi, colore flavo præditi.

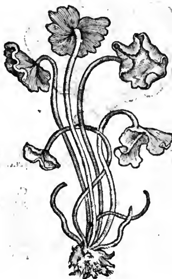
Alij ampliores, albi, aut cineraceis fuscisve interdum maculis notati, infernè aut in cavitate nigri. Sunt & plani ut acetabula, nonnulli etiam parmis similes.

Exiles perniciosi Fungi. D.

FVNGI ALII CLYPEIFORMES PERNICIOSI. E.

Fungi alij Clypeiformes perniciosi. E.

HORVM forma plana quidem est, sed rugosa & per oras reflexa, flavi coloris, pediculis fuscis. Innascuntur plerumque putridis lignis aut asseribus vetustarum ædium rusticanarum & stabulorum.

Iisdem locis & secundùm rusticorum casas inveniuntur etiam alij ejusdem quidé formæ, planę & orbiculatæ, sed qui non sunt reflexi, quorum etiam aliqui per oras crenati.

Inveniuntur adhuc alij his non valde dissimiles in arvorum aggeribus, sub sepibus, rubri coloris, quorum nonnulli nullo peculiari odore sunt præditi: alij verò moschi odorem quodammodo referunt.

FVNGI IN ARBORIBVS NASCENTES.

ARBORVM FVNGVS AVRICVLÆ IVDÆ FACIE. F.

EX vetustarum arborum truncis oriuntur quædam alia Fungorum genera, quorum alia alba sunt aut flavescentia, rugosáque & cartilaginosa, instar Auriculæ Iudæ vulgo appellatæ.

Arborum fungus auriculæ Iudæ facie. F.

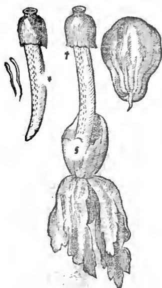
Alia etiam spongiosâ materiâ prædita, ortu, substantiâ & formâ Agarico non valde dissimili, colore quo spongiæ, aut ex flavo fusci. Hoc genus aliquoties in lixivio coctum & recoctum, aut in aquâ additis cineribus, exsiccatur, & paratur ad ellychnia conficienda, nam ignem fovet, adeò ut nonnullis locis igniarij vicem suppleat. Vidi enim usurpari, & ipse usus sum in castris igniarij fomitis loco, ad sclopum explodendum. Solebat Antuerpiæ venalis reperiri ad publicam porticum, quo mercatores singulis diebus bis convenire solent, cum ignitabulis ad ignem excipiendum. Fortè lucernæ fungus Cornarij.

Frequenter & magnâ copiâ hujusmodi fungum præparatum in foro venalem expositum singulis hebdomadibus conspexit Carolus Clusius, & interdum emit, præsertim hiberno tempore, ad ignis scintillas chalybeato ferro excitatas excipiendum, tamquam fomite usurus, ut sulphurato flammam excitaret.

PHALLVS

PHALLVS HADRIANI IVNII. G.

Glans seu capitellum PHALLI.

Manium, Cacodæmonium ova.

INTER Naturæ miracula celebratur hic Fungus apud Batavos, anno M. D. LIX. Antverpiam ad nos missus. Similem deinde septennio post arenoso loco ad Ligeris fluvij ripam non procul Blæsis reperiebam Septembri. Copiosè crescit in Hollandia è radicibus sparti, *Helm* ab indigenis appellati (quemadmodum in Gallia Narbonensi Hypocistis ex Cisti radicibus oritur) diversis sabulosis aggeribus sparto illo rudi consitis, præsertim verò ijs qui Harlemo & Alcmariæ sunt vicini. Sed quandoquidem Hadrianus Iunius elegāter & prolixè illum descripsit, breviter eum adumbrabimus. † *Scapus coliſve Phalli.* • *Thyrsus.*

Volva sive matrix, glomus aut scrotum formā referens (è qua scapus exilit) gemino involucro prædita est, albo, deinde fusco flavescente, insidēs pediculo per quem alimentum exugere credibile est. Est verò ea volva plena frigidissimo, fœtido, gravi & coagulato succo, qui quodammodo liquescit, volva è terra erutā: coles arrectus, cavus, & bipalmaris, maculis cineraceis distinctus, & è media volva prorumpens, brevi etiam flaccescit, quasi destiturus suo alimento & naturali semine: habet autem per mediam longitudinem æquale angustum foramen, in extremo tamen angustius, in quo flava stamina: summum caput veluti galea tectum est, tamquam penis glandem exprimens, albi initio coloris, deinde vetustate fusci, foramine in vertice præditum, ex quo fœtidus odor exhalat. Sunt qui asserant frigidissimum illum volvæ coagulatum & lentum muccum valde utilem esse ad podagram ex humore calido prognatam profligandam. Muscæ valde apperunt hunc Phallum, perinde atque alios fœtidos fungos. § *Volva tunica separata & aperta.*

Cùm anno M. D. XCVII. *Amsterodami esset Carolus Clusius Septembri mense, ostendebantur illi à diversis aliquot ejusmodi volvæ recens ex arenosis aggeribus erutæ, quæ omnes albæ erant præter unicam, in quā purpurascens & veluti carneus color elucebat: sed omnes adeò frigidæ, ut manu retinenti, non minus rigorem & veluti torporem quendam illi in eā inducerent, atque si torpedinem apprehendisset: harum unā per medium sectā, apparuit coagulatus ille & crassus humor instar lactis coagulati, & in ipso meditullio liquor quidam pellucidus instar nervi optici in oculo. Sed cùm volva illa, tametsi non fœtida, nauseam illi quodammodo excitaret, diligentius observare supersedit. Phallum porrò è volva prominentem nullum vidit.*

FINIS FVNGORVM.

HONORII BELLI

VICENTINI,

Medici Cydonienſis in Creta inſula,

AD CAROLVM CLVSIVM

ALIQVOT EPISTOLÆ,

De rarioribus quibuſdam plantis agentes.

CAROLO CLVSIO ATREBATI,

HONORIVS BELLVS VICENTINVS,

P. S. D.

VM Venetijs essem, Adrachnes & Oenopliæ Bellonij icones, à me ad vivum delineatas misi: nunc autem Cydoniam reversus (ubi Medicinam me facere tum significabam) licet nullas adhuc à te litteras acceperim, ut tamen certior sis quanti te faciam, & quantum opus tuum juvare cupiá, mitto tibi ejusdem Oenopliæ duos ramos, ex quibus facilimè cognoscere poteris, an icon rectè arborem exprimat. Mitto etiam semina Cypri Plinij ex Ægypto accepta: tum aliquot semina aliarum plantarum hîc nascétium, simul cum aliquibus earundem plantarum ramis siccis, à nullo, quòd sciam, descriptarum, quæ fortasse tibi non ingratæ erunt, præsertim cùm aliquas legitimas esse comperies. Ego enim diu in hac Insula legitimas antiquorum stirpes perquirere summa cura conatus sum, ut & Rempublicam iuvarem, & inventas amicis communicaré. Si autem in aliquibus me lapsum deprehendes, rogo, ut æqui boniq; consulas, atque mihi ut homini parum exercitato, mediocriq; ingenio prædito condones.

PETROMARVLA, Cretica planta est, & nusquam alibi, quod sciam, sponte provenit: folia profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, ut Cyclaminus, lævia, cùm autem semine nata prodit, prima ejus folia violæ nigræ folijs simillima sunt, rotunda, &, aut nihil, aut parum duntaxat serrata: cauliculos autem multos habet, rotundos, striatos, cubitales, bicubitales, aut tricubitales, quibus innascuntur flores copiosissimi, purpurei, hyacinthi orientalis florum æmuli, densè compacti, ut spicam, eámque magnam referre videantur: quibus succedunt semina minutissima: radice firmatur magna, alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat: provenit ubique in arvorum marginibus secus vias, læto solo, inter saxa, & super parietes. Floret Vere, & æstatis Principio, Maióque aut Iunio arescit tota præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hieme. Vocatur vulgo πετρομάρυλα, hoc est, petræa lactuca, licet cum lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, venerem stimulare vulgo creditur: & ideo nomine obscœno πετροκαυλ vocatur.

Petromarula. *Rapunculi genus videtur.*

CORIS legitima, Ericæ similis, provenit lætis collibus satis frequens, in omnibus rectissimè Dioscoridis Historiæ conveniens, nisi quod frutex est multos annos durans, perpetuóque virens: &, si pingui solo oriatur, ad sesquicubitalem altitudinem assurgit. Bellonius lib. primo Observationum cap. XVII. tribuit Cori radicem ingratissimi saporis, quod minimè verum est: unde facilè suspicor, ipsum legitimam Corin non vidisse, sed aliam stirpem, quæ vulgo appellatur ἀγούδυρο, meóque judicio Ascyrum legitimum est. Nam fruticosius est Hyperico, majores habens ramos, rubentes, in multas alas divisos, folia longa, flores luteos, Hyperico similimos, quibus attritis, digiti cruentantur: semina resinosa ut Hypericum profert. radice nititur satis firma, eáque ingratissimi saporis: ex hoc scopæ fiunt parvæ, estque tota planta longè major Cori: utriusque plantæ ramulos seminibus onustos mitto, ut facilè, an legitimæ sint, dignoscere possis. Legitima autem Coris vocatur ορπιλόχορτο, hoc est, herba orpilo.

Coris. *Bellonij lapsus.* *ἀγούδυρο.* *Ascyrum.* *ορπιλόχορτο.*

PÆONIA alba ubique in celsissimorum montium convallibus provenit, promiscuáque est: marem enim vel feminam nondum in hac Insula vidi, quemadmodum neque rubram: licet non satis constanter eam inveniri, rustici quidam mihi asseruerunt: vocatur autem Pæonia ψιφαxιά.

Pæonia alba. *ψιφαxιά.*

RORIS MARINI hujus folia Selino similia sunt, serrata, floresque in umbellis albi: quibus succedunt semina, oblonga, aspera: radice nititur crassa, foris nigro cortice eóque tenui, vestita, intus alba, thus maximè olente: ideo Libanotis legitima mihi videtur, quam Theophr. lib IX. cap. XII. descripsit: licet radix sit nigra, quia detracto levi cortice, spectatur maximè alba. Appellatur vulgo σκοτίσαρα, quòd vertiginem inducere credatur: &, ni fallor, Siler Creticum à quibusdam perperam vocatur.

Ros marinus. *Libanotis Theophr.* *σκοτίσαρα.* *Siler Creticum.*

ELEGANTIS plantæ, quam Arcturum Creticum voco, licet legitimus non sit: nam neque rotunda folia habet, neque Cymino semen simile: sed folia serrata profert, Betonicæ & Verba-

Arcturus Creticus.

& Verbasco similia, minora verò, & tota lanugine quadam, ut Æthyopidis folia, operta: cauliculi insunt recti, floribus luteis, Verbasco aut Blattariæ similibus onusti: quibus succedunt pillulæ rotundæ, parvæ, Blattariæ similes, in quibus femina parva continentur: provenit inter saxa, & super parietes. Nomine caret.

Smyrnion Cephalon. σμύρνιον.

SMYRNII hujus virentem plantam non vidi, sed in itinere, in Cefalonia, semina ex siccis umbellis legi, atque à rusticis ejusdem Insulæ σμύρνιον vocari audivi.

Chrysanthemum. ματιλίδα.

CHRYSANTHEMUM hoc vocatur ματιλίδα, & à rusticis editur: mihi tamen sapore & odore parum probatur, licet in multis cum legitimo conveniat.

Aristolochia Clematitis.

ARISTOLOCHIA Clematitis hæc, nisi fallor, optimè describitur à te lib. II. Hispan. stirp. cap. XXIII. eam autem legitimam Clematitidem esse censeo, licet historię Dioscoridis non conueniat: textus enim corruptus est, ut etiam alij optimè animadverterunt. Nam Plinius, neque Theophrastus, neque Antiquorum aliquis ullam foliorum differentiam faciūt: immò correctio textus Theophrasti à Dodonæo, optimè quadrat huic: nam folia similia helxini cyssampelo profert: adde, quod Plinius lib. XXV. cap. VIII. scribit, Aristolochiam Clematitidem vocari Creticam.

Aristolochia Cretica Pliny. ἀριστολοχία.

Sed in Creta hucusque nullum aliud Aristolochiæ genus observavi: longam enim aut rotundam nondum vidi: sed hæc ubique provenit copiosissimè, & adhuc ἀριστολοχία appellatur: hieme folia retinet, & tota odoratissima est, radicem tenuem, lungam, odoratissimámque habet, colore buxeo.

Hippomarathrum.

HIPPOMARATHRUM folia tenuia, fœniculo quodammodo similia, profert, caulem lævem, duos aut tres cubitos longum, minimi digiti crassitudine, geniculatum: florem luteum in umbellis, ut Anethum, semina magna cachryi similia: radice nititur firma, magna, odorata. Vocatur πλατυκύμινο, quod latum cuminum sonat. Hujus semen vulgariter à mulieribus coquitur in lixivio ad capillos aureo colore tingendos.

πλατυκύμινο. Ejus usus.

Leontopodium.

LEONTOPODIUM herbula est parva, folia ferens quatuor aut quinque, plantagini angustifoliæ similima, longitudine quatuor digitorum, cauliculos tres, quatuor, quinque, aliquando plures, binus digitos longos: in quibus continentur flores parvi, nigris punctis distincti, quibus succedunt capitula, incana, lanosa, semen parvum, psylio simile continentia: radix verò minima est. Cùm arescit, capitula in se contrahuntur ad speciem unguium milvi exanimati, ut in Catanance prima Dioscoridis: sed Catanance non est, nam folia Coronopi non sunt, neque semen Orobo simile habet. Si autem hęc duo haberet, legitima esset Catanance. Vtuntur hac vulgariter ad solvendos quos putant ex maleficio venere uti non posse: nam herbâ super prunas positâ, ter patientem nudum per fumum transire faciunt, & totidem vicibus indusium ejus fumigant: & sine dubio liberum à maleficio fore prædicat.

Catanance Diosc. Vsus ejus.

Anthriscus.

ANTHRISCUS herba similima Scandici legitimæ est, folia ferens tenuiora, crebrius divisa, odoratiora multò; cauliculi ejus dodrantales, flores in umbellis albi, semina longa, sed minora quàm Scandicis: tota planta suavissimi gustus est: provenit lætis collibus, locis siccis, & inter saxa: manditur in acetarijs vere, & maximè appetitur. Venerem mirum in modum excitat & adjuvat, ideo τζιλιμουρδία nomine obscœno vulgo vocatur, quod vulvæ purgamentum significat. Meminit Anthrisci Plinius lib. XXII. cap. XXII. his verbis. Eadem erat Anthriscus, si tenuiora folia & odoratiora haberet, &c. quæ quidem verba corrupta sunt, & hoc modo legenda censeo. Eadem erat Anthriscus, nisi tenuiora folia & odoratiora haberet. Nam si legatur (*si*) & non (*nisi*) Anthriscus esset Pecten Veneris vulgaris: cui non conveniunt vires à Plinio tributæ Anthrisco. Nam Pecten Veneris neque odoratus est, neque ab ullo comeditur: vocatur autē ἀγριοκάντζικα: Scandix verò legitima dicitur κάντζικα & σκανδίκι, quæ comeditur quidem, sed ipsa neque Venerem excitat, neque fatigato Venere corpori succurrit. Vnde apparet error Andrææ Tiraquelli comment. in legem Connubialem: qui Scandici hoc tribuit, quod Plinius Anthrisci peculiare esse scripserat. Scandix ab exc^{mo} Dodonæo affabre pingitur. Hanc autem herbam, Anthriscum esse, primus Silverius Todeschini Fundanus agnovit (vir in cognitione stirpium exercitatissimus, tuiq; studiosissimus) mihique ostendit, atque excellentissimo piæ memoriæ Melchiori Guilandino Patavium misit.

Eius usus. τζιλιμουρδία. Plinij locus emaculatus. Pecten Veneris. ἀγριοκάντζικα. κάντζικα. σκανδίκι. Andr. Tiraquelli lapsus. Silverius Todeschinus.

Eliochrysum.

ELIOCHRYSUM hoc elegantissima planta est, tota tomentosa, folia fert longa, angusta, caules dodrantales, in quibus insunt umbellati flores, aurei, pulcherrimi, corymborū æmuli, qui in pappos resolvuntur: ij autem perpetuo durant eodem aureo colore fulgentes, si loco sicco condantur.

Ranunculi varia genera.

RANUNCULI hi, quia elegantes flores proferunt, & copiosissimi in collibus verno tempore spectantur, tibi eorum semina & radices mittendas duxi: nam plurimum temporis effossæ durant.

BRYONIA

BRYONIA hæc dicoccos frequentissimè in Creta provenit: elegans est, & differt ab alijs quæ alibi nascuntur. *Brynia dicoccos.*

CAVCALIS, hîc & in tota Græcia vulgatissima est: vocatur καφκαλωτρα, & eadem est, quæ pro Tordylio accipitur, & quam Bellonius lib. III. Observat. cap. XLIX. legitimam censet. *Caucalis. καφκαλωτρα.*

AN legitimi Tordilij semina hæc sint, nescio: nam folia adhuc videre non potui, quia tota herba erat arida: sed terræ committam, & diligenter observabo: quod & tu facias, etiam atque etiam rogo. *Tordylion.*

CHAMÆLEON albus, gummi, ut Mastix, ferens, copiosissimus est: radicem habet maximam, odoratam: Iunio & Iulio circa echinum gummi distillat, quod pueri legunt, & aliquantulum masticant, postea digitis lævigant, & complanant, complicatúmque in vesiculæ formam, super alteram manum fortiter impellunt, ita ut ex ictu vesicula rumpatur & crepitum edat: quo ludi genere, summopere pueri delectantur. Quod autem, ut scribit Bellonius, loco mastichis id gummi dentibus atterant, nondum scire potui: nam hîc Cydoniæ neque legitur, neque curatur: radices vocantur χολλας. *Chamæleon albus. χολλας.*

DAVCVS tertius folia Coriandri, sed minora & crassa aliquantulum profert, caulem sesquicubitalis longitudinis, flores luteos in umbellis ut Anethum, seménque cumini. Vere manduntur radices & folia, quæ aromatici gustus sunt. Vulgo appellant κουρόποδι, quod cornicis pedem significat. *Daucus tertius. κουρόποδι.*

ANAGYRIS passim secus vias provenit, differtque ab ea, quam tu lib. I. Hist. Hispan. stirp. cap. XLIII. describis: nam rotundiora folia profert: vocatur αζόηρα, acciditque interdum, ut capræ & oves fame vexatæ, folia hujus depascant, licet odoris sit ingratissimi, & postea ex harum lacte caseus conficiatur: quo si fortè ignarus aliquis vescatur, aut lac bibat, statim excitantur tum vehementissimi vomitus, tum fluxus ventris; & cùm hoc sæpissimè accidat, multi in vitæ discrimen venerunt: eam ob causam frutex hic omnibus est exosus. *Anagyris Cretica. αζόηρα. Noxa.*

LYCIVM hoc Creticum, vulgo vocatur λουτζια: frutex est ad quatuor aut quinque cubitos assurgens, totus spinis horridus, spinásq; tres simul (ut in berberi vulgari cernuntur) proferens: folia habet parva, ad buxi foliorum formam accedentia, leviter serrata, flores copiosos, luteos, instar Paliuri, sed minores, quibus succedunt fructus aliquantulum longi, ut Berberis fructus, coloris autem nigri, saporis inter acidũ & dulcem medij: in quibus vel unum, vel duo granula continentur. cortex ligni non lævis ut Berberi, sed asper & pallidus est: materies ligni lutea, atque radix ipsius elegantissimo luteo inficit: oritur in altissimorum montium convallibus: differt autem à Berberi, cujus folia majora sunt, & fructus racematim nascuntur. Legitimum verò Lycium non est, quia fructus neque rotundus ut piper, neque amarus est. Propterea potiùs vocanda erit Berberis alpina aut montana, quàm Lycium, quemadmodum Silverius Todeschini censet: qui hunc fruticem frequentissimum in Libano monte etiam invenit. Ceterùm duo alia Lycij genera hîc reperiuntur, quorũ Vnum maximè historiæ convenit: id etiam in Libano monte oritur: cujus cùm ad manus neque semina, neque rami sint, ideo de ipso in præsentia verba non facio. Alterius verò ramos siccos simul cum ejus fructu nondum maturo mitto: vocatur λαζηγιρι, & πετροαμυγδαλα, hoc est, petræa amygdala, licet cum amygdalis nihil commune habeat: frutex est ad duorum aut trium cubitorum altitudinem assurgens, densus, folia parva firmáque ferens, spinis totus plenus est, & fructum rotundum fermè, parvum ut piper habet, cùm ad maturitatem pervenit, nigricantem: radix lignosa est, maxima, eáque firmissima: Hebræi ex hujus fructu elegantem luteum colorem parant. *Lycium Creticum. λουτζια. Berberis montana. Lycij duo alia genera. λαζηγιρι. πετροαμυγδαλα.*

ASPALATHVS hic est secundus Dioscoridis verus & legitimus: atque in tota Græcia nomen adhuc retinet: illo sepes conficiunt, & integræ silvæ hoc solo constare spectantur: ligni materies alba, durissima & gravis est: medium autem ligni, nigrescit, odore carens: flores habet luteos, genistæ æmulos, parum odoratos: vento autem spirante, eorum odor satis suavis manè longiùs percipitur: succedunt parvæ siliquæ, in quibus tria quatuórve semina continentur: folia Rutæ similia sunt, terna simul juncta: spinis totus frutex scatet: radice nititur firma, lignosa, odoris experte. Exc^mus Matthiolus hunc fruticem non sine errore Acaciam alteram appellat, cùm sit Aspalathus alter Dioscoridis. *Aspalathus alter Diosc. Acacia altera Matth.*

CYTISVS Creticus frutex est totus obliquus, ad quatuor aut quinque cubitorum altitudinem assurgens: folia profert terna simul juncta, argentea, trifolij æmula, dorso aliquantulum prominente: flores trifolij majoris, adhuc tamen majores, rubros, in quibus intermixti sunt albi quidam villi, qui struthiocameli pennas, eásque in minutissimas partes divisas æmulantur: ea ratione flos elegantissimus apparet, videtur enim ex purpura, & argento quodammodo à natura formatus: succedunt semina milio majora: materies ligni nigra durissimáque est: cortex cinereus, & totus profundis scissuris plenus. Oritur ubique in *Cytisus Creticus, idemq; legitimus.*

αρχονδόξυλο. asperrimis collium locis & præcipitijs. vocatúrq; vulgo αρχονδόξυλο, quod nobile lignum sonat. Hunc fruticem, Cytisum, & fortasse legitimum esse judico.

Hæc sunt Vir Clarissime, quæ tibi nunc mittenda duxi: quæ si tibi grata fuisse iotellexero: alia & alia mittam: interea si aliquod semen peregrinum habes, ut & mihi portiunculam mittas, etiam atque etiam rogo. Deus opt. max. incolumem te conservet. Cydoniæ Cretæ XXIIII. Septembris M. D. XCIII.

QVANTO *autem cum meo mœrore hæc omnia, quorum in epistola meminit, perierint: satis declaravi cap. XIX. lib. I. mearum Observationum, quod Oenopliæ historiam complectitur. Sed nec hoc infortunium intellexissem: nisi ipse ad calcem suæ epistolæ hæc sequentia adjecisset.*

HANC epistolam simul cum seminibus & herbis siccis Illmo Pinello miseram, ut tibi reddendam curaret, eámq; Silverio Todeschini Fundano qui navi Venetias petebat, commendaveram. Sed, ut, audio, navis ipsa, maximâ tempestate vexata, 10 Siciliam appellere coacta fuit, adeò afflicta, ut ad amplius navigandum inutilis judicetur: quare timens, ne herbæ, semina & literæ periꝛint: exemplum earundem litterarum mittendum statueram simul cum aliqua portione eorundem seminum, quæ mihi, nescio quo casu supererant: ne, nisi omnia ad te pervenirent, eorum saltem portione non priveris. Exemplum autem jam conscripseram, méque ad complicandum paraveram: quando tuæ mihi redduntur, Coloniæ Agrippinæ XI. Octobris scriptæ: quæ mihi mirum in modum gratæ fuerũt: ex ijs enim cognovi animi tui candorem, & quantum remp. juvare cupias. Propterea si Deus opt. max. incolumem me servabit æstate futura, tibi semina herbásque siccas mittam, & omni conatu efficiam, ut ad te perveniant. Si liber quem misisti, ad manus pervenerit, eum libentissimè perlegam, & inter cariora recondam, atque diligentissimè, ut nostræ contractæ amicitiæ pignus, servabo. Bene vale, Cydoniæ Cretæ, XXII. Ianuarij M. D. XCIII.

ACCIPIEBAM *autem ipsum hoc exemplar XXV. Maij insequentis, & pridie Calend. Iunij respondebam.*

CLARISS. V. CAROLO CLVSIO, HONORIVS BELLVS S. P. D.

IAM annus est, quod tibi aliquot semina miserim: sed navi quæ ea ferebat, maximâ terribilique tempestate in Siciliam ejectâ, omnia perierunt. Quod statim ut intellexi, XXII. Ianuarij tibi iterum alia misi, sed non omnia, quia non supererant: illa ao acceperis, & quid de his sentias, pergratum mihi erit intelligere. Sed quoniam, ut aliàs scripsi, opus tuum juvare cupio, alia stirpium aliquot adhuc (ut puto) incognitarum semina nunc mitto, simul cum illis quæ deerant, & quorum historiam dedi: addidi Oenopliæ florentis ramulum, & Leontopodij iconem suis coloribus pictam, quæ omnia, ut credo, non prorsus tibi despicienda videbuntur, nova enim sunt, & à nullo, quod sciam, descripta.

Abelicea. ABELICEA, cujus semina nunc mitto, arbor est magna, recta, multis ramis prædita, aspectu pulchra, cui folia Alaterni, sed rotundiora, profundè serrata (quos flores proferat ignoro) fructus magnitudine piperis, figurâ quasi rotundus, colore inter viridem & nigrum medio: materies ligni dura, & paululũ odorata, pulvis enim hujus santala imitatur, unde Pseudo santalus Cretica jure appellari posset. Arbor hæc in solis montibus Leucis, eorumque altissimis jugis provenit, & ex ea trabes fiunt: Antiquis ignotam fuisse puto, ni sit ulmus montana Theophrasto descripta lib. de Historia Plant. III. cap. XIIII. sed folia neque leviter serrata sunt, neque magna, ut pyri, verùm longè minora. vocatur ἀπελιχιά.
Pseudo santalus Cretica. Natales. Vimen montana. ἀπελιχιά.

Pulcherrimus frutex. PVLCHERRIMVS frutex, cujus semina etiam mitto, ad duorum cubitorum altitudinem assurgit, in orbem diffunditur, perpetuoq; viret: folia habet longa, rotundiuscula tamen instar foliorum mali, firmiora, lætissimè virentia supernè, inferius verò albâ quadam lanugine obducta, ut argentea videantur, cauliculos albos, lanuginosos, quos folia utrinque ambiunt, in quorúmq; extremitate flores cernuntur specie thyrsi, ut in saponaria vulgari dispositi, sed figurâ Cyani, colore phœniceo, calice tamen longiore quàm Cyani, squamato, albo & rubro diluto colore prædito: flores in pappos resolvuntur, semen longiùs quàm cymini, calicésque sunt perennes. In altissimis præcipitijs inter saxa provenit: quo nomine autem vocetur, nondum scire potui.
Natales.

Echinopoda. ECHINOPODA, vulgarissima planta est, & multum cum Erinacea à te descripta convenit, nisi quod hæc folijs caret, & flores luteos profert, totáque colore viridi cernitur, in orbem dif-

bem diffusa, & erinaceum mirum in modum multitudine spinarum repræsentans. Hujus stirpis meminit Plutarchus Symposiacωn lib. 1 quæstione quarta, & lib. de Auditione quasi circa finem, antiquum hujusmodi distichum citans.

Ὡς ἐν ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν
Φύονται μαλακῶν ἄνθεα λευκοΐων
Inter Echinopodas velut, asperam & inter ononin
Interdum crescunt mollia leucoïa.

Meminit etiam hujus Athenæus lib. Dipnosophist. tertio, perinde ac si semper inter echinopodas & asperam ononin verseris. sed fallitur in margine Dalechampius Athenæi interpres, quod per echinopodam Cardui Chij genus intelligat: nam Echinopoda tam hîc Cre- *Carduus Chius.* tæ quàm in insula Chio totâq; Græcia vulgarissima est, non cardui genus, sed fruticis censenda: & hanc sub Chenopodis nomine intellexisse Plinium existimo lib. Natural. Hist. xi. *Chenopus.* cap. viii. quod etiam ante me animadverterat Turnebus vir summa laude dignus Adversariorum lib. xxiii. cap. xii. nam licet hæc plāta copiosissimos flores proferat, & ubique otia- *Echinopoda flores non attingunt apes.* tur, ejus tamen flores apes non attingūt, ut quotidie observari potest. Excellentissimus p. m. Melchior Guilandinus Echinopodam non novit: nam epistola ad Langium eam inter ignotas stirpes enumerat. Bellonius verò lib. 1. Observat. cap. xviii. ipsam novisse videtur, sed non describit; neque ita congener est Aspalatho ut ipse putat. Nam Aspalathus frutex satis magnus visitur, folia terna simul juncta ferens, licet æstate ipsa amittat, ut Autumno alijs *Aspalathus.* induatur, nec spinis adeò crebris scatet, ut ista.

ELEGANTISSIMA Planta, quam (ni fallor) nonnulli Poterium perperam appellant: alij *Poterium quorundam.* Pimpinellam spinosam, cujus semina nunc accipies, legitimam Dioscoridis Stœben esse *Pimpinella spinosa.* contendo, licet ipse nullam Stœbes descriptionem reliquerit: sed affinitate nominis fretus, quòd in tota ferè Græcia adhuc retinet, facultatibúsque quas in Medicina habet, alijsque *Stœbe Diosc.* non levibus conjecturis adjutus, non vereor affirmare legitimam esse: differréque multum à Stœbe Galeni, quam libro primo de Antidotis describit. Planta ista perpetuò hîc viret, *Stœbe Galeni.* multósque annos durat, in orbem diffusa, surculosáque ad cubiti altitudinem assurgit, folia ferens carnosa, divisa, in uno pediculo plura utrinque disposita, quæ cū Autumno primùm erumpunt, in se contracta videntur, & Aspleni folia quodammodo imitantur, sed longè minora, quæ tamen successu temporis majora apparent, & Pimpinellam sorbastellam vocaram foliorum positu & divisuris æmulantur, minora verò sunt. Tota planta crebris, firmis *Pimpinella sorbastella.* & tenuibus spinis scatet: femina fructus rubi aut mori imitantur, plures enim simul congesti sunt, initio virides, postea ad rufum tendētes: flores parvos, carnosos, ex viridi rufescentes, multósque simul congestos profert. Super hanc stirpem nascitur Epithymum, quemad- *Epithymum.* modum super thymum, ijsdémq; collibus frequentissimè invenitur, in quibus & thymum, & thymbra, & asparagus proveniunt: nunquam autem invenitur palustris. Adstringendi vi pollet, vulgaritérque in tota Græcia γοῦνδα vocatur. Qυnd autem sit Dioscoridis Stœbe, *γοῦνδα.* clarissimè patebit, ubi priùs ostendero phleos & Stœbe unum & idem esse, & ex aculeatarum genere esse, phleum autem nomine neutro multum à Stœbe differre: nam plerosque doctissimos viros ex confusione horum nominum in maximas tenebras incidisse comperio. Omnes enim qui phleos & phleum apud Theophr. confundentes eādem esse plantam putant, frustra stœben cognoscere conati sunt. Nam phleos quæ vocatur stœbe, à Theo- *Phleos sive Stœbe spinosa planta.* phrasto lib. vi. de Hist. Plant. capite 1. enumeratur inter eas stirpes, quæ præter spinam folium habent, ut hæc Pimpinella spinosa: & non, ut vertit Gaza, quæ juxta folium aculeatum, alterò quoque folio conduntur: eámque comparat Ononidi & Tribulo: quæ quidem phleos, sive stœbe, folio constat carnoso, in ramos sparsa, multásque radices habet, non tamen altè descendit, germinat cum vergilijs, primóque aratro unà, nec folia dimittit, non enim annua, sed diuturnior est, ut idem Theophr. lib. vi. de Hist. Plant. cap. 1. affirmat. Et Plutarchus in vita Thesei circa initium, Stœben inter spinas enumerat: Menalippi, inquit, filius Ioxus ornyto socius deducendæ in Cariam Coloniæ fuit: unde Ioxides originem traxerunt, quibus mos est patrius neque spinas asparagi, neque stœbes igne cremare, sed honore & cultu prosequi. Aëtius verò libro tertio, capite vigesimo nono, super stœbem epithymum nasci affirmat. Quòd autem Theophr cap. iii. lib. vi. de Hist. Plant. tribuat phleo, cappari & tribulo peculiare, quod non solùm habeant caulem aculeatū, sed etiam folium hispidum, mendum esse suspicor: nam eodem libro cap. v. Intubi sive cappari hoc peculiare esse voluit, & manifestè tribuit phleo folium minimè pungens: dicit enim nec phleum & ippophaum æmulantur quæ folijs mitibus constant. Plinius etiam lib. xxi. cap. xv. non rectè animadvertens quæ Theophr. locis citatis de phleo seu stœbe scripserat, erravit & ipse, & multis errandi occasionem præbuit. Phleum verò, longè alia diversáque planta est à Stœ- *Phleum, palustris planta.* be, & ab antiquis Græcis non inter spinosas, sed inter palustres stirpes enumeratur. Plutarchus enim Naturalium quæstionum secunda, Phleum palustrem stirpem facit, dicens, Ignotavit Laytus, quod etiam palustres stirpes, ut sunt tipha, phleum, & ulva, neque germinant, neque augescunt, ubi imbres suo tempore non decidunt. Idem fecit Aristophanes in Ranis: Chorus enim ait, saltavimus per Cypirum & phleo, gaudētes cantibus. Et Theoph. lib. iiii

Phleum mas. Phleum femina. Anthela. Facultates Stœben. στοιβή.

lib. IIII. cap. XI. de Histor. Stirpium, Phleum inter lacus Orchomenij stirpes enumerat; ejúsque genera statuit, marem fructiferam, & feminam sterilem ad nexus duntaxat utilem: fructus hujus Phlei Anthella vocatur, quo ad lixivia utuntur: éstque placentaceum quoddam molle, & rubidum: quæ quidem planta adhuc mihi ignota est. Ex his liquido constare arbitror, Pimpinellam hanc spinosam, sive Græcorum σταβίδα legitimam Dioscoridis esse Stœben: nam hæc planta rectissimè Theophrasti descriptioni convenit, cùm ex aculeatarum sit genere, & vulgaris notitiæ, facultatis adstringentis, & adhuc in sanandis alvi fluoribus indistinctè à rusticis usurpetur. Nam ejus in aqua decoctionem jejuni bibunt, & à morbo, ut aiunt, liberantur: præterea antiquum nomen quasi retinet: nam σταβίδα à στοιβὴ derivatum esse censeo.

Gethyum. Cepa agrestis. Gethyllides.

Bulbus hic quem mitto, Gethyum antiquorum esse judico: nam folijs concavis constat ut cepa, ijsque longis, floréque & semina cepis similia profert: capite ampeloprasis simillimus est, gustúque cepam & porrum æmulatur. Cepam agrestem olim putabam: sed Plinius lib. XX. cap. V. negat cepę genus inveniri silvestre. Licet autem Theophrastus Gethyum sine capite esse scripserit lib. VII. de Histor. Plant. cap. IIII. & duntaxat cervice longa constare: capitati tamen genus inveniri, ex eodem Theophr. hinc, inde colligitur. Nam lib. I. cap. X. ait, radix enim bulbi & Gethyi caule omnino carebit: & lib. VII. cap. IX. & aliæ multis tunicis constant, ut bulbi, scillæ vel cujusvis generis bulbosi: adde cepæ & Gethyi, & similium: & eodem lib. cap. XI. scribit, ex Ensis appellati radix, rotunda hæc est, & fine cortice, capillamentis Gethyi modo fibrata: ex quibus apparet apud Theophrastum Gethyi genus extare capitatum, cui folia ut cepæ concava sunt. Idem enim Theophr. lib. I. de Hist. Plant. cap. XVI. ait, peculiare in oleribus, ceu cepa & Gethyo, foliorum concavitas. Athenæus verò Deipnosophist. lib. IX. clarissimè Gethyum describit capitatum, cùm ait. Quidam capitatum id esse volunt quod Gethyum nominant. hujus meminit Phrynicus in Saturno, cujus fabulæ interpres Didymus, Ampeloprasis similia tradit esse Gethya, quæ & Gethyllides vocant: licet Epenetus apud eundem Athenæum, porrum capitatum Gethyllidem vocarit: fortasse ob similitudinem bulbi. Gethyllides autem Latonæ sacras credidit antiquitas, quoniam Latonam, cùm Apollinem utero gereret Gethyllidem expetivisse, memoriæ mandarunt.

Struthium Diosc. χυμίνη & ejus usus. χυμίνη. Phyteuma Antirrhin. silvestr. Phyteumatis usus. χαστουσα.

Struthium legitimum Dioscoridis hanc herbam puto: sed ejus descriptionem nunc describere superfluum mihi videtur: cùm excellentiss p.m. Melchior Guilandinus rectissimè ipsam descripsit epistola ad Maximilianum II. Cæs. anno M.D.LXXII. Sed tantùm addam quod in tota Gręcia vocatur χυμενη, qua utuntur fullones in tingendo serico luteo excellentissimo, cujus quidem χυμίνης fit mentio apud Actuarium inter recentiores Græcos, libro de Vrinarum differentijs cap. VIII. At verò postquam aliquam tincturam urinæ capiunt, longè à cruditate discedentes, primum spiceæ existunt, deinde spiceæ, ita ut aliæ videantur similes χυμίνη quæ mediocriter fuerit infusa humori: sic enim legendum est, non bili: & ita in manuscripto antiquo exemplari legitur. Interpres autem ignorans quænam herba esset χυμίνη, reposuit χολῇ. Addam etiam quod Phyteuma (Antirrhinum videlicet silvestre Dodonæi) cujus folia rectissimè cõparantur huic Struthio, vulgariter adhuc usurpatur à Græcis mulieribus ad amatoria, eam multoties conjurantes, silente luna manu sinistrâ colligentes, demum suspendentes fumigantésque, & alijs modis utentes: vocatúrque Cydoniæ Cretæ χαστουσα.

Stratiotes Millefolium. μυριοφυλλο.

Stratiotes Millefolium ita legitimũ est, & sic Dioscoridis descriptioni quadrat, ut ipsi aliquid addere, supervacuũ mihi visum sit: semina igitur duntaxat mitto: vocatur μυριοφυλλο.

Thymbra legitima. θυμβρι, θρυβι.

Thymbram Bellonij, Antiqnorum legitimam esse cẽseo: vetus nomen adhuc retinet, vocatur enim θυμβρι & θρυβι: super hanc frequentius invenitur epithymum quàm super Thymum.

ἀγριοαγκιναρα.

ΑΓΡΙΟΑΝΖΙΝΑΡΙ, hoc est, Cynara silvestris planta sic vulgo vocata, ex aculeatarum est genere, cujus echini ut Cynaræ primo vere, ante quàm aperiantur, ab omnibus & crudi & elixi eduntur ex sale, oleo, & pipere, licet spinosissimi sint: sed mira facilitate rustici eos mundant. Stirpem non describo: nam licet vulgarissima sit, ejus tamen formam non rectè memoria teneo.

σκοτισαρα.

Semina autem Leontopodij, Dauci tertij, Roris marini Theophrasti σκοτισαρα vocati, anagyridis, Cytisi, Anthrisci, Ascyri, Coris, sine descriptionibus mitto: eorum enim anno elapso historias dedi.

Ab Illmo Pinello librnm tuum accepi, pro quo gratias ago immortales, agámque dum vivam, & ipsum inter cariora servabo. Vale è Cydonia Cretæ, prima Octobris M.D.XCIIII.

CL^mo

CL.mo V. CAROLO CLVSIO ATREBATI

HONORIVS BELLVS S. P. D.

POSTQVAM ventis reluctantibus navis ex hac insula solvere non potuit, hęc deinceps Tragij quæsita semina seorsim mitto, quæ non minùs tibi grata fore judico, quàm reliqua, quia à nullo forsan alias missa fuerunt, aut observata.

TRAGIVM porrò frutex est rectus, aspectu pulcher, ad tria, nõnunquam & quinque cubita assurgẽs, brachiali interdum crassitudine, perpetuo virens, folia ferens glycyrrhizæ aut Terebinthi, læto virore prædita, flores in umbellis luteos, Hyperico similes, sed quadruplo majores, multis staminibus luteis, longis, plenos: quibus succedunt capitula oblonga, rotunda, terebinthino fructui æqualia, tenuissimo semine referta, quæ à planta non decidunt, sed ei perpetuò inhærent: cortex ligni ad rufum tendit, æstatéque resinam fundit, sed paucam. Secus fontes & rivulos provenit, nec alibi invenitur. Tota planta ita hircinum virus olet, ut longius percipi possit: vocatur à rusticis *νεροικτι*. Sed quoniam Dioscorides Tragium, fructum, folia, & virgas lentisco similia proferre scribit, verùm minora omnia: mendum inesse ex Plinio lib. Natural. Historiæ. XIII. cap. XXI convinci potest, qui Tragio fruticem Terebintho, non Lentisco similem tribuit: Guilandinique opinionem probo, legentis *μακρότερα* non *μικρότερα*. Quod verò Diptamum album vulgo appellatum Tragium sit, minimè concedo. Nam Diptamum album hirci odorem non spirat, sed gravem, neque in tota Creta id invenitur. Vniversam enim insulam ipse lustravi, diligentissimeq; Tragiũ perquisivi, nullo labori parcens, sed frustra: nullum enim aliud Tragij genus invenire potui, quàm istud: nec etiam ullum comperi, qui Diptamum album in hac insula vidisset. Differt hæc arbuscula à Ruta silvestri Dodonæi: quoniam hęc arboris in morem excrescit, non autem herba est, nec satura viriditate nigricat, sed lætè viret, non lanuginem in folijs habet, non sanguinis æmulum succum reddit, neque ejus semina resinam olent, sed hircum, quemadmodum & folia: unde hanc Tragium esse, jure existimari potest.

Tragium. *Natales.* *[illegible]* *Diptamum album.* *Ruta sil. Dodonæi.*

Mitto etiam semina Galostividæ sic vocatæ, ob similitudinem quam cum Stivida habet, multitudine videlicet spinarum. Sed ejus descriptionem in præsentia non accipies, quia ad manum planta non est: oritur enim in parte australi insulæ, quæ quinquaginta milliaribus distat à Cydonia: nec ejus formá rectè memini. Sed aliàs diligentissimè describam: interea semina terræ mandare poteris, & ipse eam observare. Vale è Cydonia Cretæ ultima Octobris. M. D. XCIII I.

Galostivida. *Natales.*

POSTREMAM utramque hanc epistolam accipiebam Lugduni apud Batavos XVI. Maij anni insequentis, & XV. Kl. Novembris ejusdem anni respondebam.

CL. V. CAROLO CLVSIO

HONORIVS BELLVS MEDICVS. S. P. D.

IVCVNDISSIMÆ mihi tuæ literæ fuerunt, quas Leonida frater Coloniâ Agrippinâ, ubi nunc habitat, incolumes misit, &, si alias dabis, ut mihi reddantur, diligentissimè curabit. Quod autem semina tibi missa, ob Regionis intemperiem non nascantur, displicet sanè plurimùm: nam si stirpes vivas observare potuisses, magnam voluptatem accepisses, eandem enim ex siccarum intuitu percipere nõ potes. Nunc autem tibi mitto historias quarundam stirpium peregrinarum, quas in fictilibus servo, semine ex Ægypto misso natas, earundémque semina cum herbis siccis, nec non quarundam hîc nascentium, quæ omnia gratissima fore spero.

Mitto etiam fructum quendam peregrinum nomine *Abavo*, quem amicus Cayro misit, è Zeila nobili Æthiopiæ emporio extra Erythræum mare sito, allatum. EST autem hic fructus magnitudine mali citrij mediocris, denso duróque cortice ut Cucurbita vestitus, nullis excurrentibus sulcis, sed tantùm extremâ ejus parte mucronatâ, quâ arbori adhæret pediculo crasso & firmo, sulcorum rudimentum cernitur, in quibus lanugo quædam inest, quemadmodum in Cydonijs malis videre licet, reliquo corpore lævis: alterâ non in mucronem, sed in obtusam rotunditatem desinit, ut primo aspectu Cucurbita sicca appareat colore fusco: pulpam continet subrubram, friabilem, ut facilè in pollinem resolvatur, acidam ori gratam, adstrictionis expertem, per quam sparsa sunt semina renibus animalium similia, seminum Anagyridis æmula, duro cortice, qui rubẽte quadam membranâ tegitur, quâ

Abavo. *Ejus historia.*

quâ demptâ semina fusca, ad nigrum inclinantia, & splendẽtia cernuntur, intus medullam albam continentia, edulem, Avellanæ gustu: verùm semina ex umbilico fibris non suspenduntur (licet per pulpam multæ fibræ rectæ excurrant) ut semina fructus quem tu Guanabano Scaligeri similem ex Mozanbique allatum spectandum proponis. Convenire autem multum mihi videtur cum fructu, quem tu Guanabano similem ex Theveti America describis folio fici: sed hic longè minor est. Affinitatem etiam habet cum Bahobab ab Alpino descripto partibus internis; sed formâ differt: nam Bahobab utrinque mucronatus est, pulpámque continet (ut ille scribit) non acidam tantùm ut hic, sed adstringentem Lemniæ terræ instar, quæ nota in hoc desideratur. Sed quoniam vereor, ne ob difficultatem itineris Illmus Pinellus tibi fructum mittere possit, ipsum rogavi, ut Patavij delineandum curet, iconemq́ue saltem & semina mittat. Æstate præteritâ hujus fructus semina terræ commisi, quorum nonnulla felicissimè nata, eáque bina rotunda folia protulerunt eis simillima, quæ Staphisagria è semine prodiens ferre conspicitur, at majora, in quorum medio caudicis rudimentum apparuit, qui sensim incrementum sumens, folia malo citrio similia produxit, sed sine pediculo: augescẽte autem caudice, aucta sunt & folia, pediculoq́; niti cœperunt: at ubi caudex pedalem longitudinem attigit, illico ramos spargere cœpit, & folia ipsis inhærentia longiores pediculos adquisiverũt, neque singularia tantùm singulis pediculis inhæserunt, sed initio bina, postea terna, quaterna & quina, eo modo disposita, quo sua proferunt Pentaphyllum, Lupinus, Castanea equina, & reliquæ quæ hujusmodi folijs præditæ sunt, eo quod medium locum occupat semper majore apparente, deinde alijs duobus quæ utrinque ipsi proxima, ipsi magnitudine cedentibus, postremo reliquis duobus, ut in sicco folio quod mitto observare poteris. Radice firmatur rotundâ, tuberosâ, ovi magnitudine, appendicibus paucis & tenuibus utrinque exeuntibus, cortice tenui vestita, quem tenuissima pellicula fuliginei coloris tegit, faciléque digiti attritu detergitur, ut tunc radix alba appareat, carnosa, substãtiâ raphano simili, sed tenerior, in quâ per transversum sectâ, à centro ad circumferentiam multæ lineæ ductæ conspiciuntur, ut in raphani radice. Præmansa, tota ferè in aqueum succum vertitur, subdulcem, terrei odoris, quique in ore adstrictionem quandam relinquit, non sine exiguo caloris sensu, salivámque satis copiosè elicit. Hoc in unicâ tantum radice adhuc observavi, mirúmque mihi visum est, arbores reperiri tali radice præditas. Martio arbusculas in viridatium trãsferam, & an omnes hujusmodi radicibus præditæ sint, diligentissimè animadvertam: nam, ut dixi, in fictilibus adservo jam ad sesquipedalem altitudinem elatas, pollicari crassitudine, cortice albo scabióque, medulla magna abundantes. Ligni materies satis infirma esse videtur, quapropter inter eas arbores hanc recensendam judico, quæ brevi incrementum sumunt, & fortasse brevi senescunt, tum inter eas quæ perpetuâ fronde natali solo virent. Nam hîc Cydoniæ per totum Decembrem folia non amisit. Illud addam, plantas licet semine ex uno eodémque fructu exempto & terræ commisso natas, diversa tamen folia protulisse: alia enim malo citrio simillima fuerunt, minimè serrata, alia longiora & serrata, plurimum ad Castaneæ folium accedentia, sed inodora omnia: unde suspicari licet hunc fructum diversi generis arbores generare.

Guanabanus forte Scaligeri. *Bahobab Alpini.*

Ossar.

OSSAR frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula insunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt aversâ foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initium sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineâ helicen describes. Radice firmatur validâ in multas fibras diuisâ, luteos flores profert, fructúsque mali magnitudine, cordis figurâ, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimâ involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinâ tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eóque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentẽ contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, rimis dissecto, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectu pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto accepto natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliaq́; hieme retinent: nondum autem vel flores vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter *Ossar* appellatur, fructus verò *Beid el ossar*, hoc est, ovum ex ossar, aut Italicè *Ovo del Ossar*, *Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del*. Hujus fructus lanugine pulvinaria implent, lacte autem coria depilant. Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abnanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis.

Beid el ossar. *Vsus.* *Saccharum alhusar.*

Haoser, Alaser, Alhusar.

HAOSER, seu Alaser, seu Alhusar, planta est quę lata habet folia, singulis annis succrescẽs, sacchar ũ ex ramis extillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parũ quidem

amarescens:

amarescens poma profert camelorum restibus non dissimilia, à quibus tes quædam caustica, adurensve emanat, cæteris maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherca nuncupatur: folia autem Haoser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeoq; exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser, leve est, crassum, erectum, pulcherrimũ, ut non injuriâ suis carminibus tum brachia, tum crura formosarum sanè mulierum, ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymallorum quidem genere. Hæc Serapio. Sed animadvertẽdum est, vererem Serapionis interpretationem rectius huic plantæ quadrare, quam Mutoni, ut utramque cum nostrâ conferenti facilè patēte poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in suâ Simplicium Historia, & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris Historiam in Epitomen contraxit: quorũ libros manuscriptos apud Haym Abeoxusem medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Ossaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. Cherca. Haoser alind genus. Abembitar. Medicus. Malayʃah Medicus.

OSSAR frutex est Tithymalaceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quę decidit manna quæ *Zuccar el Ossar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malaysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructus duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quẽdam similem sacculo pendenti, qui intus cootinet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilq; (dicunt ipsi) ad hoc munus peragẽdum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materiâ implent. Oritur in montium cavitatibus, scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. Si caulem aut folium incidas, lac magnâ copiâ emanat, ita ut quatuor & amplius libræ ex unâ plãtâ exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradus caliditatis, planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. Habitatores Mechę pilos extrahunt à corijs, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in ipso infundentes: quod quidem est vehementius lacte omnium tithymallorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna atque corrodentia, amplius progredi non sinunt: exsiccat ulcera sordida, humiditatem excrementitiam, carnémque superfluam consumit, lac confert maculis cutem inficientibus. Hujusmodi stirpes nonnullæ Tripoli reperiuntur, nonnullæ etiam Cayri. Sed cavendum ne propinquius accedas ipsis, aut sub umbrâ dormias. Alia Ossaris historia. Natales. Ejus temperamentum.

Bellonius lib II. Observationum cap. LX. hanc stirpem fortè intellexit sub arboris lanigeræ nomine, non tamen descripsit. Si verò hanc lanigeram esse Theophrasti aut Plinij putavit, valde hallucinatus est: nam lanigeræ Theophrasti nihil aliud sunt quàm Gossipium, quod in Arabia & Ægypto arborescit, & multos annos durat: sed in Cretâ hieme perit. Alpinus quoque hunc fruticem describere videtur libro quem de plantis Ægyptijs edidit sub nomine *Beid el sar*: sed ut ingenuè fatear, ipsius descriptionem non satis assequor. Nescio enim quid commune habeant hujus plantæ folia cum Aloës folijs, quibus ipsa comparat, neque in quibus seminia hujus conveniant cum lactucæ seminibus: & ideo quam spectandam proponit diligentiorem pictorem requirere videbatur: semina verò & fructus satis rectè expressi: at majores sunt his quos ex Ægypto accepi, ut ex siccis folijs & fructu quem cum sua lanugine & seminibus mitto, observare poteris. De sacchato autem quod super hanc stirpem inveniri scribunt, aut ab ipsâ manare, nihil adhuc compertum habeo: nam in novellis plantis illud observare non potui. Illud tantum animadverti, quod lac detracto folio emanans, successu temporis circa vulnus concrescit instar gummi cujusdam albi, Tragacanthæ valde simili, dulcedinis tamen experte. Arbor lanigera Theophrasti. Beid el sar Alpini.

SOFERA suffrutex est, ad duorum triúmve cubitorum altitudinem assurgens, caule firmo, recto, fibroso, multos ramos firmos è foliorum alis undique spargente, in quibus folia Myrti folijs similia quidem, verùm angustiora, alata, hoc est, in longo pediculo utrinque sita contrarijs semper inter se petiolis, numeróque paria, ut in Lentisci folio conspicere licet, supernè lætè virentia, infernè verò satura viriditate prædita, graviter olentia, vesperi, supernâ folij parte qua petiolo inhærent, coëuntia, infernâ parte terram spectante, sicqué clausa tota nocte permanent, manè verò circa Solis ortum denuò expanduntur: croceos fert flores, inodoros, plures in uno ramulo pendentes, multáque intus stamina cum siliquæ rudimento continentes, in caulis & ramorum summitatibus nascentes: quibus succedunt siliquæ rotundæ, digitum longæ & cælum spectantes, plurima semina continentes rotunda aliquantulùm compressa, non omnes tamen siliquæ ad perfectionem veniunt, sed plurima ante decidunt. Elegans planta est, diutissiméque floret, subinde novos & recentes flores proserens, semperqué virens: radicem habet multifidam, lignosam. Semine primùm nata, duo, ut observavi, duntaxat profert folia, deinde quatuor, longo pediculo inhærentia, utrinque bina, postea sex, utrinque terna, atque ita deinceps quemadmodum caulis augetur, foliorum numerus crescit, eáque majora apparent: duodecimum tamen numerum non excedunt; Sofera.

ceduot ea quæ caulem ambiunt, hoc est, utrinque sena: nam ramorum folia tametsi eodem modo numero crescant, decimum tamen non superant, quina videlicet utrinque. Hieme (quam satis commodè ferre posse videtur, si diligens aliqua cura adhibeatur & loco quodam calidiore & à ventis libero adserveiur) facilè à ventis præsertim septentrionalibus læditur, qui folia & flores exsiccant, ea tamen, licet siccissima, à ramis non defluunt, ut in mihi natis plantis observo, imò ferè statim nova folia & ramos proferre cæperunt. Hoc eodem *Iosera Alpini.* nomine Alpinus plantam describit, quæ tamen plurimum ab hac differre videtur, ut ex ipsius descriptione & icone colligere licet.

Nardus Cretica. NARDUS Cretica herba est Valerianæ simillima, odore, caule, flore & forsitan etiam semine, quod longiusculum & depressum est, figura ad Lini semen accedens & in pappum desinens: folia prima herbacei sunt coloris, rotunda, ut Asari esse videantur, interdum majora, crassa, succi plena, quæ deinde subsequuntur paulo longiora sunt & nonnihil incisa, quibus alia magis secta succedunt, & similiter alia, ut tandem ultima, ante quàm caulis emergat, Valerianæ majoris folia rectissimè æmulentur. Caulem Valerianæ persimilem habet, concavum, ad sesquicobitalem altitudinem assurgentem, quem bina folia Valerianæ divisura utrinque per intervalla ambiunt: flores albos in umbellis Valerianæ similes, majores aliquantulum, odoratos: radicem tuberosam, ex primaria enim, cui caulis nititur, minimique digiti est crassitudine & longitudine, tenues quędam radices per terram spargunrur, quibus aliæ tuberosæ adnexæ, ut in Filipendulæ radicibus, nardi odorem referentes: tota hieme viret, & novo Vere caulem emittit, qui Aprili aut Maio marcescit, & exsiccatur: tota autem æstate radices sub terrâ latent, & Autumno primis imbribus ger- *Natales.* minare incipiunt. Oritut humentibus collium locis, invenitúrque etiam inter saxa. Ad Nardi genus accedere videtur Antiquis forte ignotum. Nam licet Galenus Lib. IX. de comp. medic. sec. locos cap. IIII. dum Philonis Tarsensis medicamentum exponit, Nardi Creticæ meminerit, tamen præter nudum nomen, nihil aliud de Nardo Creticâ apud ipsum legere memini. Plinius verò Lib. XII. cap. XII. Nardi genera enumerans, Creticum recenset, *Phu.* quod à nonnullis agrium, ab alijs Phu appellari scribit, folio Olusatri, caule cubitali, geniculato, in purpurâ albicante, radice obliquâ, villosâ, imitante avium pedes: quæ quidem descriptio, non huic nostræ Nardo, sed Valerianæ, sive Phu à Dioscoride descripto quadrat, licet nullam floris Narcisso similis mentionem faciat, ut Dioscotides. Dalechampius autem Annotationibus in Plinium ad calcem cap. XII. legendum censet in græco Dioscoridis textu ἄνθη πρὸς τὰ τοῦ κισσοῦ, quod optimè convenire ait colori & figuræ. Non me latet nonnullos legisse ἄνθη πρὸς τὰ τῦ ναρδῦ, aliquos etiam πρὸς τὰ τῦ νάρθηκος, sed ultimæ lectiones minimè placent. Quocunque tamen modo legatur descriptio, nostræ huic plantæ convenire non videtur: nam radices repugnant. Hoc tantùm addam, in hac Insula Nardum frequenter inveniri; Valerianam autem minimam frequentius, ubique enim oritur: aliæ verò species admodum raræ sunt.

Cichorium spinosum. CICHORIUM spinosum frutex est in maritimis proveniens, siccísque collibus, & arenosis locis: folia ferens cichoracea, profundè divisa, crassiora tamen & minora, magísq; amara, quàm cichorij vulgaris: caules dodrantales, albos, in orbem diffusos, crebris albis spinis scatentes, erinaceum quemadmodum Echinopoda totâ facie repręsentans: flores inter spinas figurâ Cichorio similes profert, colore cyaneos: quibus succedunt semina Cichorij: radice firmatur singulari, magnâ ut Cichorium. Recens semine nata, ante quam in caulem *σταμναγκάθι. Hydriæ spina.* abeat, in acetarijs manditur, sed durior & amarior est Cichorio. Vocatur vulgo σταμναγκάθι, hoc est, Hydriæ spina, quia vulgariter in tota Cretâ fictilibus hydrijs utuntur ad hauriendam aquam è fontibus, quas hac herbâ obturant, ne mures aliúdve animal intus penetrare possit, videtur enim ad hoc munus ista planta à naturâ formata: nam semper rotundâ figurâ cernitur. Hydria vulgo dicitur σταμνι & ἀγκάθι spinam significat, nomine ab ἄκανθα corru- *ῥαδικοςκίδα* pto: quibusdam Insulæ locis dicitur etiam ῥαδικοςκίδα, hoc est, radichium stividam, ob similitudinem quam cum cichorio habet, quod in Græcia vulgariter ῥαδίχιο vocatur, & Stœbe quæ dicitur ςκίδα. Hujus usus in defectu cichorij.

Galastivida. GALASTIVIDA, cujus semina aliàs misi, radicem habet multifidam, lignosam, firmam, longam, multos caules conjunctim proferens, in orbem diffunditur & latè fruticat, pedem altitudine non excedens; caules albi sunt, crebris firmisque spinis præditi: inter quos folia Leucoij albi folijs similia, licet minora, & quadam lanugine obsita: flores verbasco aut Blat- *Usus.* tariæ similes, albi, paululum ad flavum tendentes, in quorum medio stamina quædam purpurea: floribus succedunt exiles siliquæ, rotundæ, tenuissimum semen continentes. Rustici ad struendum ignem calefaciendásque fornaces eâ utuntur; ob similitudinem verò spinarum, quam cum Stœbe habet, & album colorem, galam stividam nuncupant, non quòd *Galastivida altera.* lac emittat. Sed & alia est planta ex Tithymali genere, hoc nomine donata, quæ spinas ut hæc profert, luteos flores, folia parva rotunda, lac copiosum effundens, radice (si rectè memini) carnosâ, cujus historiam aliàs dabo.

MITTO

MITTO etiam semina Molochiæ, Cypri Plinij, sive Alcannæ, Bunæ, ex qua in Ægypto potionis illud genus conficitur Cave vocatum, præterea Seysban fruticis pulcherrimi, jam modò cùm epistolam scribebam ex Ægypto accepta. *Molochia. Cyprus Plinij. Buna.*

MITTO similiter ramum floribus & folijs onustum, simul cum fructu ligni illius Rhodij quod clar. ss. Matthiolus Olivastrum, nonnulli Agallochum vocant, à quamplurimis etiam pro legitimo Aspalatho in Theriacis usurpatum: ex cujus intuitu facilimè cognosces in quantis tenebris omnes adhuc versentur. Nam lignum illud neque spinosum est, neque oleæ, & multo minùs Aspalathi: sed veri & legitimi Cytisi, perquam similis Cytiso à Marantha descripto, sic ut eundem esse credam. Oritur hic frutex in Insulis Rhodo propinquis, & Rhodo ipsâ, unde ramos & truncos accepi: frequentius tamen in parva quadam insulâ prope Rhodum sitâ, cui nomen Astachida, ubi singulis annis quamplurimi cæduntur trunci (mercimonium enim non vile est) Rhodumq́; , & Pathmon, & Constantinopolim, aliaq́; loca asportantur: nam Turcæ vulgo pro manubrijs ensium conficiendis usurpant, & Caloieri Pathmi in sphærularum precariarum usum convertunt: flores croceos fert in extremis ramulis, quibus succedūt falcatę siliquæ ut Maranthę Cytiso, sed aliquantulū minores, quātum ex aliquibus observare potui: semen idē quod Maranthæ Cytiso, & terna folia simul conjuncta, ut nihil desit legitimæ descriptioni: frutex ipse humanā altitudinem superat, brachialiq́; aut majore est crassitudine: cùm floret, aliquātulum acris est, queādmodum Aristoteles lib. III. de Hist. anim. cap. XXI. scriptum reliquit. Theoph. verò lib. V. cap. IIII. tribuit Cytiso medullam spissam & nigram, ut Ebeni proxima videatur, quod in hoc ligno observare licet: idem etiam affirmavit Plinius lib. XVI. cap. XL. licet ex Hygino lib. XIII. cap. XXIIII. ligno nullam gratiam tribuerit. Ex quibus colligi potest errasse Matthiolum eredentem & lignum spinosum esse, & oleæ speciem: non esse autem Aspalathum rectè judicat. Erravit & Anguillarius cum suo Rhodiensi pharmacopæo, qui illud suffumigij genus somniavit, hoc enim scire diligentissimè cupiens, mendacium esse deprehendi. Sed omnium maximè in errore versantur, qui hoc ligno in Theriacis pro Aspalatho rectè uti judicant, quemadmodum celeberrimum Patavinorum collegium; & me quoque errasse nunc deprehendo, quando Cytisum creticum ἀρχοντόξυλον vocatum, cujus semina tibi misi, & iterum cum ramo suis floribus onusto mitto, legitimum fuisse putavi. Nam differt ab hoc folijs quæ longiora & angustiora sunt, neque semper uno pediculo terna simul profert, sed quaterna & quina, ut nuper observavi, semenq́ue non in siliquis, sed trifolij modo, quod significare neglexeram, profert: hanc ob causam, non amplius Cytisum, sed Ebenum Creticam vocandam hanc stirpem censeo. Materies enim ligni plurimum ad Ebenum accedit colore nigro, splendore, & duritie, ut ex fragmento adjecto judicare poteris. *Ligni Rhodium sive Cytisus verus. Natales. Usus. Ebenus Cretica.*

HÆC tibi nunc mittenda habui, quæ nón minorem voluptatem allatura spero, quàm prima. Quòd autem rogas, ut tibi permittam meas epistolas publici juris facere, hoc quidem gratissimum mihi esset, maximásque tibi gratias agerem, quòd eas tanti æstimes, ut tuis doctissimis elegantissimísque scriptis adijciendas judices. Sed quia optime novi, quàm parum facundiâ valeam, & quàm confuso ordine sint scriptæ: vereor ne tuæ Historiæ, quæ elegantissimo stilo conscripta est, plus dedecoris afferant, quàm decoris: attamen cùm tuæ sint, inq́; tui gratiam eas candidissimo animo scripserim, ijs veluti tuis utaris licet: interea vive felix, méque tui amantissimum amare perge. Cydoniæ Cretæ XV. Februarij M. D. XCVI.

HANC epistolam Lugduni Batavorum accipiebam IX. Maij ejusdem anni, & pridie Cal. Iunij respondebam.

CLARISSIMO CAROLO CLVSIO ATREBATI

HONORIVS BELLVS P. S. D.

X tuis litteris penultima Maij nuper præteriti scriptis vidi, meas XV. Februarij te accepisse cum aliquibus iconibus, & seminum, quæ tibi miseram, parte, quòd mihi maximam lætitiam attulit: licet eas serò acceperis, mirum mihi visum non est, locorum enim distantia, & itineris incommoda hæc efficiunt, satis est semina non perijsse: nunc autem pauca tibi mitto, implicitus enim rebus familiaribus, & uxoris infirmitate, quæ diuturna, seminibus colligendis vacare non potui; adde etiam quòd hoc anno in hoc climate, ex nimio diuturnóque æstu præter consuetudinem, siccitatéque maxima, & imbrium inopia, omnia ferè herbarum frugúmque genera perierunt, ita ut nunc ea rerum omnium sit difficultas, ut incommodis multis vexari omnes cogantur; imò Ægei maris insulæ ab ipsis incolis desertæ relinquuntur, qui huc & illuc, ne fame pereant, confugiunt.

Ossar. Nunc iconem OSSARIS rami florentis suis coloribus pictam accipies, ex qua facilè unusquisque præcipuè poterit Malaisah, Alpinúmque non rectè hujus stirpis florem descripsisse: nam neque Oleandro, neque Ranunculo similis est, nec minus coloris lutei, ut aliàs mihi relatum fuit: sed à te ex Weixij ramo optimè describitur: constat enim unico folio quinque profundis incisuris diviso, coloris foris quidem pallescentis, intus autem circa cuspides incisurarum purpurascentis, in cujus medio quinque veluti stamina firma maximo artificio confecta cernuntur, colore obsoletè purpurascente, quibus succedunt fructus. Hujus fruticis stirpes octo in fictilibus maximis alo, quæ jam ad quinque cubitorum altitudinem sublatæ, innumeros flores protulerunt, sed omnes inanes deciderunt, ita ut in hac insula fructum ferre non posse credam: nunc tamen tres fructus uno pediculo inhærentes ferre incipit, ex quibus semen maturum colligere posse spero. Quod autem scribis à Weixio te intellexisse hanc stirpem multo succo, eóque pallescente abundare, hoc planè falsum est, nisi circa Iordanem alterius sit naturæ: nam in Ægypto, & hic Cydoniæ, lacte candidissimo abundat, non pallido: nec minus planta gravis est odoris, imò prorsus odore tota caret. Circa finem Iulij à medio caule radicem versus, folia decidunt, ita ut trunci omnino folijs nudi conspiciantur: radice firmatur alba in multos ramos divisa, crasso cortice vestita, lacteq; albo plena, ex qua novi stolones continuo ferè erumpunt.

Abavi. ABAVI plantæ quatuor adhuc mihi supersunt, quas in fictilibus magnis servo: alias Martio in viridarijs transtuli, sed aquarum defectu (nam ex anni intemperie siccissima plurimi fontes, quibus irrigari solebant viridaria, aruerunt) cultorúmque negligentia perierunt: hæ omnes radice constabant tuberosa, una eadémque figura elaborata, quod maximum mihi naturæ miraculum visum est. Sed illæ quas domi servo circa Solstitium tantum folia emiserunt, hoc est, circa principium mensis Iulij, sed ita diversa, ut nemo, qui plantas anno præterito viderit, ignarúsque fuerit ex unico fructu satas fuisse, nunquam congeneres eas arbores esse judicabit. Nam una folia aliquantulum serrata, ad Castaneæ folia accedentia, singularia, aut bina, vel terna aliquando unico petiolo inhærentia profert: altera folia minimè serrata, eáque bina aut terna unico petiolo constantia habet: tertia similis est huic, sed folia aliqua quinque alijs folijs ex unico petiolo pendentibus prædita fert: quarta singularia tantum folia brevissimis petiolis hærentia profert, eáque minimè serrata, illius generis mali citrij folijs similia, quod Limones appellant. ita ut merito affirmare possimus Abavi arbores diversorum generum inveniri. folia verò quæ nunc proferunt, minora sunt ijs, quę primo anno protulerunt: hujus etiam Abavi tres plantæ Iulio mense mihi natæ sunt, semine anno elapso terræ commisso, & fortasse aliæ nascentur.

NUNC aliquot plantarum hic nascentium semina tibi mitto, quæ in hac temporis angustia colligere potui: sunt autem Agavani, Calochierni, Gaidarothimi, Phaseoli novum genus, Scordotis, Agriopastinaca, & Agriostari, quæ omnia fortasse tibi nova erunt, & ideo valde grata.

Agavanus. AGAVANUS planta est spinosa, Folia habens aliquantulum lata & spinosa, caules bicubitales aut tricubitales, in quibus capitula Echini æmula, è foliorum quæ caulem ambiunt cavis, et ex extremo caule exeunt, in quibus flores obsoletæ purpuræ, deinde semen rotundum, aliquantulum compressum, cannabis semen colore æmulans: vulgaris est notitiæ in hac insula, & ante quàm in caulem abeat, comeditur. Hanc stirpem Acanon Veteribus dictam fuisse judico, à qua reliqua spinarum genera Acanacea nuncupata: cujus quidem Acani licet pauca ab Antiquis prodita sint (fortasse quia vulgatissimæ plantæ omnibúsque cognitæ notas describere superfluum visum fuit) tamen ipsam legitimum Acanon esse affirmare audeo, conjecturis non despiciendis fretus: nam acanus inter φυλλάκανθα recensetur à Theophrasto lib. I. Histor. cap. XVI ἄκορνα, ἡ φρυγανώδης καὶ ὁ ἄκανος, & VI. Histor. Plantar. cap. I. Alia constant folijs aculeatis, ut ἄκανος, ἠρύγγιον, κνῆκος. *Acani nomen πολύσημον.* Acanus etiam apud eundem Theophrastum dicitur illud quod veluti malum extuberat in spinarum genere, à Dioscoride ἐχῖνος nuncupatum, vel ἀκανθώδη κεφαλὴν ut patet apud Theophrastum in descriptione Chamæleontis, quem Gaza vermiliaginem interpretatus est: dicit enim Theophrastus lib. IX. cap. XIII. de Histor. Plantar. τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχει ὁμοίαν ἀκάνῳ μεγάλην. οἳ δ' ἄκανον καλοῦσι. & lib. VI cap. IIII. ejusdem Histor. de Ixine verba faciens, dixit, ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματώδης ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον: hinc ἀκανίζειν vocant hujusmodi acanon ferre, ut apud ipsum eodem loco χαμαιλέων ἀκανίζει. Ex quibus Theophrasti locis clarissimè colligitur Acani nomine apud antiquos Græcos duo significari; uno herbam vulgatissimam aculeatam echinos proferentem, sui generis plantam: altero fructum quarundam aliarum spinarum, quæ omnia huic Agavano conveniunt rectissimè. Nam herba est aculeata vulgaris notitiæ, echinos ferens, & est sui generis planta: & agavani appellatione vulgariter omnium aliarum spinarum echinos vocant, unóque & eodem modo à Cretensibus nunc Agavani nomen usurpatur, quo veteres acano usi fuere: unde Agavanum ab Acano corruptum fuisse credo, stirpémque hanc legitimum esse Acanum. Quod autem Bellonius Observationum lib. I. cap. XVIII. asserit acanon in Creta aconachia vocari, ipsi impositum fuisse suspicor: nam hoc nomen omnibus cùm nobilibus tum rusticis ignotum est, licet enim innumeros interrogaverim, omnes tamen hoc nomen nunquam aliàs audivisse

confessi

confessi sunt Hoc tamen prætereundum mihi non videtur, Guilandinum virum doctissimum, præceptorémque semper colendum, commentario de Papyro pag. 128. asserere ixinem à Theophrasto alio nomine acanon vocari, unde secundum ipsum ixine & acanus unum & idem esse, quod mihi nullo modo convenire posse videtur. Hoc etiam addam αγκαρο vulgariter a Cretensibus vocari aristæ cuspidem asperam.

Hujus semine ab Honorio accepto, natæ sunt mihi anno M. D. XCVII. *aliquot plantæ, quæ ad sesquicubi talem altitudinem excreverunt, & florem purpureum in echinatis capitibus tulerunt; sed ante quàm semen perficerent, maturè superveniens gelu abstulit. Conveniebant autem plantæ mihi natæ, cum ea, quam elegatissimè Honorius hac epistola describit.*

Calochierni. CALOCHIERNI, spina est Atractylidi & Cnico silvestri similis, major tamen, echinos & ipsa proferens, flores non vidi: nam tota sicca erat, semen duntaxat collegi. Hæc etiam à rusticis ante quàm caules exeant, comeditur, & nisi acarna sive acorna sit Theophrasti, ingenuè me eam ignorare fateor: interea semina terræ committere poteris, & eam observare, vocatur καλοχιερνι αγκαθι, hoc est, æstiva spina.

Et hæc semine nata, quæ ante quàm florem proferret, gelu corrupta, valde autem similis Atractylidi.

Gaidarothymo. GAIDAROTHYMO, planta elegantissima est, & prorsus nova, pedalis, in orbem per terram diffusa, multis spinis sive aculeis horrida, folia longa, digitali magnitudine aliquantulum angusta absque petiolis proferens, quæ caules undique, sed inordinata ambiunt, caules quadranguli sunt, incani quemadmodum folia, ita ut tota colore cineris appareat, ramos utrimque proferens figura quasi crucis, qui in spinas desinunt, & in alios ramulos omnes dividuntur, spinâ, quę medium locum obtinet, majore aliis semper existente: flores salviæ colore, magnitudine & figurâ similes profert in hispidis quibusdam caliculis ternos aut quaternos simul junctos, quibus succedũt semina inæqualia colore nigra: perpetuo viret & Iulio floret, totáque odore caret: radicem habet magnam pro portione plantę & lignosam. Echinopoda mirũ in modum æmulatur multitudine spinarũ, sed colore tota alba apparet. Nascitur occidentali parte insulæ circa pagum *Larda* vocatum, qui triginta sex millia passuum distat à Cydonia, locis siccissimis inter thymum & thymbram, neque alibi vidisse memini. Ignotam prorsus fuisse antiquis credo: vocatur à rusticis γαιδαροθυμο, quod asininum thymum sonat, licet nihil cum thymo commune habeat, nisi solum in quo oritur.

Hæc planta anno M. D. XCVII. *satis frequens mihi semine nata est, quæ illo anno multis duntaxat foliis prædita fuit incanis & lanugine obsitis, salviæ minori non dissimilibus nullo petiolo, aut eo brevissimo fultis, nec in caulem abiit. omnes autem plantas, hiems corrupit, præter tres, quæ sequente anno caules protulerunt frequentes ab eadem radice prodeuntes: sed facies valde immutata, nam folia prioribus longè minora fuerunt, & omnes rami qui in alios ramulos ex adverso semper nascentes finduntur, in spinas desinunt, quarum media semper crassior & firmior est: sub ramulorum separatione bina semper nata fuerunt foliola thymbræ foliis æqualia ferè & incana. In firmioribus spinis circa medium nati sunt inter foliola singulares duntaxat caliculi quinque laciniis divisi, Septembri mense, in quibus flos Salviæ flori nõ dissimilis, sed superna parte repandus & dilutioris coloris. Cùm verò tardè admodum flores protulerit, semen ad frugem pervenire nequivit. An porrò hanc plantam in proximum annum conservare potero, dies me docebit.*

Phaseoli novum genus. NOVA prorsus & elegantissima etiam hæc est planta, quæ apud me nondum nomen invenit, sed interim ob similitudinem quandam seminis, quam cum phaseolis habet, Phaseoli novum genus vocare mihi liceat. Ad sesquicubitalem assurgit altitudinem, modò simplici caule, modò pluribus stolonibus ab una radice prodeuntibus, digiti minimi crassitudine: folia illi pinnata, hoc est, longo pediculo utrinque hærentia, semper contrariis petiolis, lentisci æmula, sed mucrone obtuso ut securidacæ folia; è foliorum cavis siliquas fert rotundas, pollicari crassitudine, tumentes & multo aëre plenas, colore rubras, in quibus continentur sex aut octo semina ad luteum tendentia, compressa, phaseoli figura: quos flores proferat, compertum mihi non est, nam eam sponte nascentem in Spagia insula adversus Matonem Peloponesi sita, frequentissimam inveni M. D. XCII. dum Venetias petebam, mense Aprili, quo tempore siliquæ ad maturitatem nondum pervenerant: à nautis grana cruda libentissimè edebantur, græcéque lupinos silvestres vocabant, licet nihil cum lupinis commune habeãt: hujus plantæ semina his diebus ex eadem insula ab amico accepi, quem ut colligeret rogaveram: nam insula habitatoribus caret, & non nisi adversis ventis à triremibus petitur, & à piratis: eam ob causam semina citius habere non potui.

Astragalus Bœticus. *Valde respondet hæc planta (nam ea etiam semine misso mihi nata eodem cum superiore anno) Bœtico astragalo, quam inter Hispanicas plantas descripsi, &* cap. XLV. lib. VI. *hujus Tomi primum*

dd 2 *locum*

locum obtinet, quantum quidem ex ejus facie conijcere licet: superiorem hiemem in horto pertulit, & novo vere denuo germinavit, nullum tamen floris specimen adhuc dedit: nescio an proximo anno (si per hiemem conservare potero, perenni enim est radice) dabit.

Scordotis Plinij.

SCORDOTIS folia tomentosa, Menthastro Marrubióque albo similia profert, per terram in orbem diffunditur, multis ramis è radice, quæ magna & perennis est, prodeuntibus, quadrangulis, tomento albo obsitis ut marrubium, in quorum summitatibus flores marrubij albi in quadam magna & densa spica hærent, quibus succedit semen nigrum: tota planta major & crassior est Scordio vulgari. Nascitur ubique inter saxa, secus vias, & in marginibus agrorum: allij odorem ut Scordium, refert, & in tota ferè Creta seplasiarij pro scordio promiscuè hac herba utuntur. Hanc herbam, legitimam Scordotim Plinij esse assero: nam rectissimè descriptioni ipsius quadrat, & fortasse nemini adhuc cognita est, licet jam octo aut novem abhinc annos, semina Vicentiam, Pataviúmque miserim. Lobelius, Pena, & Dalechampius, pro scordori stachyn Dioscoridis, salviam silvestrem, & gallitrichum officinarum describunt, quæ quidem stirpes omnes nothæ spuriæque sunt: nam neque allij odorem spirant, neque viribus à Plinio attributis respondent. Scordotis inquit ipse, miscetur antidotis, tussi, misto nasturtio & resina cum melle tusa & arida opitulatur, facit & per se faciles excreationes, stomachum corroborat ejus succus, sistit alvum recentis drachma cum vino trita, vel decocta potu, vetusta vulnera cum melle purgat, farina ejus carnes excrescentes per se inspersa consumit, menses & sudores provocat potu & illitu, partus accelerat pota drachma succi in aqua mulsa cyathis quatuor, venenis magicisque incantationibus adversatur. Hujus plantæ aliquot folia in hac epistola occlusa invenies, ut, an legitima sit, judicare possis.

Vt illa epistola perijt (cujus hoc duntaxat exemplar postea missum) sic etiam ea folia addita: ejus autem semina sine epistola accepta, cum quibusdam alijs ab Honorio eodem tempore missis & terræ creditis, non sunt nata, eam ob causam de ea nihil pronunciare possum.

Agriopastinaca.

AGRIOPASTINACA vulgariter hodie vocatur in Creta herba quædam petroselino vulgari simillima, nisi quod minor est, foliáque eisdem etiam incisuris prædita licet habear, minora tamen & aliquantulum crassiora profert, caulis petroselini est, flores in umbellis albos sustinens, quibus succedunt semina petroselini, sed minora, colore ad atrum accedentia: radice firmatur unica pollicis magnitudine, semper figura longa, cortice tenui tecta, qui digiti attritu facilime à radice separatur, quæ candida edulisque est, bulbocastani gustu: tota hieme viret, seménque Maio profert, postea tota arescit præter radicem, quæ terra latet, & primis Autumni imbribus germina protrudere incipit. Hujus stirpis duo reperiuntur genera, colore corticis radicum tantum differentia: nam unius rufus, alterius niger conspicitur. Nigrum genus in montibus totius Cretæ & etiam in Dalmatia provenit. At rufum abundantissimè tantum in scopulis Cretæ propinquis inter saxa, & copiosè admodum in quadam insula parva, nunc *Grabussa* vocata Occidentali Cretæ parte sita, ubi arx munitissima extructa est, quam insulam unam ex tribus Mussagoris à Plinio appellatis esse judico. Hæc herba ad Buselinon à Plinio lib. XX. cap. XII. descriptum accedere plurimum videtur: nam differt à Petroselino brevitate caulis & radicis colore ruso: à Seplasiarijs pro saxifragia usurpatur, & saxifragia vocatur, à rusticis verò ἀγριοπαστινακα, id est, silvestris pastinaca, à qua tamen longè differt, pastinaca silvestris adhuc in Creta legitimum nomen retinet, nam eam σταφυλῖνος vocant, frequentissiméque radice & herba cocta, verno tempore, vescuntur rustici.

Ejus gemina.

Mussagoris Insula. Buselinon Plinij.

Hac anno M.D.XCVII. semine mihi nata, sed cùm valde serò germinasset, & maximè tenella adhuc esset planta, hiems proximè sequens corrupit, ut observare nequiverim: erant verò ejus folia ex atro splendentia, non minùs quàm eleoselini.

Agriostari.

AGRIOSTARI, quod triticum silvestre significat, frequentissimè in Cretâ invenitur, negligitúrque. Herba est tritico similis, folia & caules tritici ferens, spicásque aliquantulum asperas, nigriores, & aristas breviores, ejus grana minora sunt tritico sativo, & altera parte obtusa, ita ut secales grana potiùs quàm tritici æmulentur. Hæc semina nulla alia causa tibi mitto, nisi ut tibi compertum sit, non in sola Sicilia triticum oriri silvestre, quemadmodum Poëtæ tradiderunt: & quòd non absque ratione Cretẽses triticum primo à Cerere in Creta inventum fuisse sibi persuaserint, quemadmodum Diodorus Siculus in suæ Bibliothecæ lib. VI. scriptum reliquit.

Felicissimè & abundanter mihi nata erat hæc planta, sed ante quàm caules proferre inciperet, ab eo cui repurgandi horti curam dederam, pro inutili herba evulsa & abjecta fuit, licet serie quadam & ad normam, quemadmodum sata erat, nata.

Ιεϱζυνη,

Ἱερὰζύον, trifolij, aut loti genus est edule: in foro enim ejus filiquæ, antequàm durescere incipiant, venales reperiuntur, à pueris & fœminis libentissimè eduntur, succosæ sunt, & dulces, pisi recentis gustu: multos tenues caules à radice profert folia trifolij angusta, crassiuscula, aliquantulum mucronata, terna semper simul conjuncta, flores luteos pisi, quibus succedunt filiquæ rotundæ, falcatæ, ac, pro ratione plantæ, magnæ: inter segetes invenitur, & in marginibus agrorum frequentissimè, herbáque omnibus nota est. Ἱερὰζύον.

Hujus etiam semen (quod Astragalo Monspelliensium non multum absimile videbatur) cum alijs ab Honorio acceptis terræ commiseram: sed non est natum.

Iulio nuper præterito ex Ægypto semina accepi Oenopliæ spinosæ, Bamiæ ab Alpino descriptæ, Leplap diversi ab eo quem in Pannonicarum historia describis, Balsami veri, & Phaseoli ex Iemen, id est, ex Arabia felici, quæ omnia terræ commissa felicissimè nata sunt, maxima mea voluptate, & tibi nascitura confido, nam recentissima sunt.

OENOPLIÆ spinosæ ossa rotunda ferè figura existunt & durissima, in quibus duplex semper invenitur medulla in duabus ipsius ejusdem ossis quasi cellis ossea membrana distinctis, ita ut ex ijs terræ creditis binæ semper arbores nascantur parum inter se distantes: folia in nuper natis aliquantulum serrata sunt, & spinis acutissimis circa petiolos munita, quæ semper binæ circa singula folia visuntur, hoc est, utrinque una: folia figura & nervis similia sunt eis quæ Oenoplia sine spinis profert, at non adeò firma nec parte aversa incana, fortasse hoc in novellis tantum evenire credibile est. Oenoplia spinosa.

BAMIA, folia malvæ fert, aliquantulum villosa, maxima, ita ut ad Cucurbitæ folia quasi accedant, longo pediculo inhærent, & procul intuenti malva arborea videtur: florem malvæ profert magnum, quinque folijs constantem, colore pallido inter luteum & album medio, in umbilico purpureum, cui succedit fructus cucumeri silvestri simillimus, altera parte acutus, quinque angulis distinctus, plenus seminibus rotundis ad nigrum tendentibus, magnitudine Orobi: ad quinque eubitos assurgit, & in Creta hieme perit. Hanc Trionum Theophrasti, sic interpretante Gaza, Leonardus Rauwolfius in Appendice Historiæ generalis Rovilij, appellat, sed quàm rectè, nescio Ignotam veteribus fuisse judico. Bamia.

LEBLAB, fructu, siliqua, & colore differt ab eo quem tu descripsisti: nam hic siliquas profert magnas, longas & latas, caulis color purpureus ad nigrum tendens, pediculi & nervi foliorum ejusdem sunt coloris, flores plures uno petiolo inhærent. Ab Alpino rectè planta delineatur: sed flores valde differunt: nam non in fine caulium, sed è foliorum cavis exeunt longo pediculo plures quasi spicatim, magni, figura aliorum phaseolorum, sed colore atropurpureo, qui Italicè *pavonazzo* dicitur, phaseolique ad rubrum tendunt nigris maculis insigniti, longo hilo (ut niger) & albo. Leblab.

BALSAMI semen idem est cum eo quo vulgariter utuntur: sed ego recentissimum accepi, quod opobalsami odore maximè fragrabat, ejusdémque odoris resina sicca multis seminibus inhærebat: sed brevi tempore odor ferè evanuit, ita ut nunc obscurè sentiatur, semina tamen in ore retenta, leviterque mansa suavem odorem relinquunt, terebintho proximum. Ex his seminibus terræ commissis quinque plantulæ mihi natæ sunt, quæ duo folia figura quasi rotunda protulerunt, in quorum medio cauliculum assurgentem, folijs primo singularibus, & postea ternis, parvis, longo tenuique pediculo hærentibus præditum, colore ex viridi albescente: plantulæ septem tantum folia adhuc habent, tardéque crescunt: caulis nunc crassior aliquantulum fieri incipit prope terram, ita ut quasi pyramidali figura cernatur, colore ad rufum tendente. Hujus tam nobilis plantæ novellæ, si tibi iconem ad vivum delineatam mitterem, gratissimam fore judicans, eadem magnitudine qua nunc spectatur, majore qua potui diligentia ipsam delineavi: adultæ enim Alpinus publicavit. Hiemem in hac insula ferre posse confido: nam Creta & Hiericho sub uno eodémque ferè climate sunt, &, si voti compos fiam, diligentissimè eas observabo: folia opobalsamum olent, licet adeò parva sint. Balsamum.

PHASEOLOS ex Iemen ab Alpino sub Abrus nomine describi puto, licet ipse fructum non rectè (meo judicio) descripserit: nam figura phaseoli non est, sed ovali, orobi granis paulo major, nec totus corallij colore, sed parte, qua filiquæ aut suo fructui adhæret (nescio enim quo modo oriatur) hebeni nigerrimi cernitur: durus est, & difficile dentibus cedit, sapore legumina imitatur, & insuavis est, in cibósque vix admitti posse ob duritiem credo. Hujus tres plantæ natæ sunt, quæ folia protulerunt similia ijs quæ in Alpini icone spectantur, & ad Solem mirum in modum convertuntur: nam folia quæ pinnata sunt, hoc est, longo pedieulo hærentia contrarijs periolis, & semper numero paria, parte aversa unum contra aliud arctissimè circa Solis occasum clauduntur, ita ut mucrones foliorum terram spectent, pediculique longi quibus folia hærent, noctu terram versus inclinantur, ita ut caulem ferè tangant, & sic tota nocte permanent: at cùm Sol ori- Phaseolus ex Iemen. Abrus Alpini.

dd 3 tur, pan-

tur, panduntur, & pediculi ſuo in ſitu ad angulos ſere rectos cum caule convertuntur: Circa meridiem paulatim folia cælum ſpectare incipiunt, & meridie parte ſuperiore unum contra aliud invicem clauduntur ita arctè, ut unum aliud tangat, neutrumque cælum ſpectent, contrario prorſus modo quo noctu permanent, poſtea inclinante jam Sole panduntur. Hæc foliorum ad Solem converſio mirabilis & obſervatione digniſſima mihi viſa eſt: & ideo particulariter tibi ſignificandam duxi.

Hæc, vir clariſſime, tibi ſcribenda habui: alia Deo optimo maximo favente aliàs ſcribam, interea vive felix, meque, ut ſoles, ama. Cydoniæ Cretæ die XV. Auguſti more veteri M. D. XCVI.

* *Seminum, quorum hæc epiſtola meminit, pars ſub anni* M. D. XCVI. *finem mihi fuit reddita, ſed epiſtola minimè: quod cùm illi ſignificaſſem* XXV. *Iunij anni inſequentis, hoc illius epiſtola exemplar cum ſequente epiſtola ad me miſit* X. *Octobris ejuſdem anni* M. D. XCVII. *ſed qua mihi demum reddita (curante ipſius fratre Leonida)* XXVII. *Auguſti* M. D. XCVIII. *Ad utramque autem reſpondebam* VI. *Septembris inſequentis.*

CLARISSIMO VIRO CAROLO CLVSIO,

HONORIVS BELLVS

S. P. D.

EPTEMBRI nuper præterito epiſtolam tuam accepi XXV. Iunij ſcriptam, qua certior factus ſum, te ſemina tantum accepiſſe, litteras verò nullas: quod me maxima admiratione affecit, ipſis enim fuerat adjuncta epiſtola, cujus exemplar iterum tibi mitto. Et ſi tardius fortè, quàm deſideras, ad te perveniet, locorum diſtantiæ adſcribendum erit: nam ſi maturius certior factus fuiſſem, citius etiam exemplar miſiſſem. Cum hac nullum ſemen accipies: nam uxoris morte, quæ IIII. Nonas Aprilis accidit, ita malè affectus fui, ut per totam æſtatem nullum conſolationi locum reliquerim, neque ſemina colligendi, neque ſtirpes indagandi voluntas adfuit. Quare me excuſatum apud te eſſe velim, ſi promiſſis ſatisfacere non valui: æſtate enim futura, abundè tibi ſatisfaciam. Sed quia per temporis anguſtiam plura non licet, Vale, meque ut ſoles, ama. Cydoniæ Cretæ ad X. Octobris vetere calculo M. D. XCVII.

CLARISS.

CLARISS° VIRO CAROLO CLVSIO,

THOBIAS ROELSIVS

Reip. Medioburgensis Medicus

S. P. D.

Vperioribus mensibus, ad cœnam, mihi apud Pharmacopœum amicum indictam, accessi libens: ad quam affinis meus Ioan. Iunior, florum imprimis studiosus venerat, in qua corporis nostri vires vario ac lauto ciborum apparatu reparabantur, & convivarum animus tum vivâ contemplatione herbarum, ac omnifaria florum amœnitate refocillabatur (quis credat hiberno illo tempore apud Mattiacam gentem, Zelandos hodie vocant, Anemones coccineas duplices, Narcissos juncifolios, Antirrhinum, & Caryophylleorum florum species floruisse passim in hortis, non aliter quàm æstate mediâ, ac cadùca Leucoia, & flaventia lumina Calthæ, ut loquitur Columella de cultu hortorum lib. x?) tum honesto ac utili de floribus sermone delectabatur. Ex his sermonibus delapsi sumus in peregrinas & exoticas plantas: & dum in frequenti convivio sæpe alternantur verba, opportunè mentionem feci epistolæ tuæ, amicorum optime, qua petis ac mones, ut de fructu Caryoces, de farinâ cujus tibi aliquando specimen misi, & de radice *Inhame* scribam aliquid, ut verius de his historiam scribere queas.

Ostendit nobis hospes & dominus convivij Wilhelmus Parduynius, cùm in sua arte peritissimus, tum diligentissimus, radicem crassam, dodrantalem, utrinque obtusam, quæ ab extrema & obtusiore radicis parte sex septémve sarmenta sicca, humi diffusa, & multis exiguis spinis munita produxerat. Sarmentis plurima folia inhærent, quinque aut sex divisuris insecta, súntque ea palmari amplitudine: verùm non licuit folia videre. Radix habet exteriorem corticem nigricantem, partem verò interiorem albissimam: virgultum hoc unum, quod nunc tibi mitto, à radice præcidi, éstque, ut videre potes, lignosum, rotundum, lentum ac vimineum, spinísque frequentibus quidem horridum, sed admodum exiguis. Admonui, ut hanc radicem ad te daret (quod ipsum fecisse cognovi) quæ quidem ab ipso pro *Inhame* habita fuit: sed aliter ab Indorum Præfecto, qui ad famulitium suum duodecim mancipatos nigros ab Insula S. Thomæ adduxerat, edoctus fui. Quum enim ex aëris mutatione in morbum incidisset, me vocavit sanitatis recuperandæ causa: atque hac tam commodâ occasione oblatâ, studui plenissimè ab ipsis rescire, quæ ad historiam illam spectarent. Atque ipse hanc radicem affirmavit illam esse, ex qua fit farina, quam radicis Manyoucæ farinam nominant, & ab advenis Mandioca perperam dicitur. Manyoucæ radix nec florem, nec fructum facit, sed radice seritur, nimirum in malleolos dissecta. Malleoli novelli terræ commissi in radicem crassam & magnam efformâtur, singulis ut plurimum annis, & nonnunquam semestribus intervallis, prout solum fuerit fœcundum. Fœcunditas soli facit, ut radices interdum in duorum dodrantûm longitudinem excrescant. Cæterùm Manyouca ante paucos annos è Brasiliâ in Insulam D. Thomæ delata est, quæ Æquatori subjacet in longitudinis gradu XXXIII. *Manyouca seminatio.*

Nomen quidem legitimum apud incolas hujus Insulæ est Manyouca: sed eorum aliqui Yucam à Brasilianis nominari volunt. Non dubium quin plantæ hujus nomen veteribus ignotum fuerit, cùm ne quidem occidentales istæ nationes satis ipsis innotuerint. *Manyouca. Yuca.*

Radicis duntaxat usus est illis ad victum necessarius: continet radix succum lethalem, & tamen ab esu radicis non abstinent. Verùm ita præparare norunt, ut farina & panis è radice conflatus edatur innoxiè. Cortice primum abraso secant radices cultris lapideis in frustula, & taleolas, solique exponunt, & ligneis vel lapideis quibusdam instrumentis contundunt, & in minutissimas partes comminuunt: deinde saccis è cortice raris, vel à stramine contextis imponunt, ac pedibus subigunt, donec omnem expresserint liquorem, qui non sine vitæ discrimine degustari possit. Non potui ex Nigris his cognoscere, hunc succum ulla ratione posse fieri salutarem, ne coctione quidem, quod tamen de Yuca testatur doctissimus medicus Nicolaus de Monardes Hispalensis in eo libello quem de simplicibus medicamentis novi orbis instituit, & tu latinum fecisti. Sed alios quosdam de Manyouca conveni, maximè verò nautam istum, qui in Hispaniola Novi orbis Insula, triennium captivus fuit, & Chirurgum Lusitanum, qui ab urbe S. Dominici ejusdem Insulæ, ante paucos dies ad nos venit, qui mihi affirmarunt, hunc succum crudum valde esse inutilem, maximéque lethalem, exuere nihilominus omnem qualitatem noxiam, si recentes radices cum carnibus elixetur, uti ipsimet sæpius experti sunt: quod quidem à multis Nigris ignoratur. Fieri etiam *Manyouca parandæ ratio.*

potest

potest aliquam radicem pro Yuca habitam, esse innoxiam: sed quam multum ista differat ab ea radice, de qua nunc fit sermo, dicemus paucis, ubi de Inhame.

Cæterum panem seu placentam formaturi, sumunt totam hanc massam compressam, quæ similis est amygdalatum congeriei, cui oleum recens sit expressum, & ut planè exsucca reddatur, furnis imponunt & siccant: atque hic est planus ille ac depressus panis & libum
Cazabi. Americanum *Cazabi* dictum, quo nunc Americani multis seculis vitam sustentant. Farinam etiam ex eadem massa conficiunt, quam non in furnis siccant, sed subactam & diligenter expressam minutim dividunt, & in sole siccandam collocant. Atque huic proprium
Manyouca farina. & indigenum nomen est farina Manyoucæ, quam ad te cum superioribus litteris misi. Vix dici possit quantum tumescat & infletur hic panis, si liquor aliquis illi affundatur, & aliquamdiu macetetur, ut exigua hujus sicci assumpta moles abdomen turgere mirum in modum faciat. Atque adeo hinc factum est, ut publicis decretis edictisque cautum sit in Occidentali India, ne quis hunc panem in mensa apponat, quin aqua vel vinum adsit: ne qui edant non maceratum, sed absque liquore siccum, suffocationis periculum incurrant. Commodè hi panes incorrupti servantur multo tempore: quare etiam navibus, quæ ab India in Hispaniam appellunt, imponuntur panis biscocti vice, pro alimento, ut de Yuca scribit Nic. de Monardis. Verum magis nobis favit alma Ceres, & ut Poëtæ fabulantur, frugum inventrix, quę nobis largita est cereales fructus salubriores, qui plus alimoniæ, & alimentum Naturæ familiare, absque ulla facultate noxia suppeditant. Quod ipsum absque ratione Petrus Martyr refragatur lib. VII. Decadis III. ubi de terræ istius inaudita fœcunditate sic scribit. Si cui animus aliquando fuit, de serendo in montibus tritico, ubi parumper frigoris vigeat (in plano minimè, ab nimiam agrorum pinguedinem) est incredibile auditu, spicam superare lacerti crassitudinem, spithama longiorem, granáque nutrire quamlibet duo millia amplius asseverantes inquiunt, & jurejurando affirmant. Sed salubriorem Insulæ panem Yucæ præsertim ajunt, quem vocant Cazabi, quia sit digestioni aptior. Hactenus Martyr. Quod etiam ab ipso scriptum est Lib. IX. ejusdem Decadis. Et eo modo, inquit, exsiccata, conditáque & deducta in Cazabi, panem præbet stomachis humanis triticeo saniorem, quod aptior sit digestioni.

Sed cùm illorum panes exigua mole plurimum ponderis adferant, tardissimè sarè deijciantur necessum est. Cæterum quod hi panes densi sint, & à sursuraceis, quos πιτυρίας Græci nominant, sint alieni, perspicuum est quod idcirco & fermento copiosiore indigeant, omniumque maximè subigere eos oporteat, nec statim post fermentum & subactionem assare, ut pulchrè de ejusmodi panibus summum illud Medicorum decus Galenus scripsit. Verùm barbaries apud eos tanta est, ut non norint cibum gravem efficere ad coquendum facilem & suavissimum, in quo Epicuræi nostræ gentis primas tenent: sed peccant rursus in adversum, dum nullum in cibis & potionibus modum servant, & tantum sæpe cibi atque potionis adhibeant, ut opprimantur vires, non reficiantur.

Inhame. Altera radix ex Insula S. Thomæ allata ipsis Inhame dicitur. Inhame autem illud ex una radice germina satis crassa, candida, & succulenta mittit, uti planta una ostendit quam ad te
Ejus serendi ratio. dedi: hujus folia oblonga sunt, ampla, & non incisa. Quoscunque conveni, & florem & fructum ferre negant. Plantatur autem è germine statim à prima germinatione, non aliter quàm apud nos in Sisaro sativo fit: turiones sunt tanquam semen, hi enim à radicibus succisi & terra reconditi, repullulant, atque in radicem transeunt, quam singulis annis perficiunt, in cámque molem brevi excrescunt, quæ necessaria sit ad usum vitæ. Binas has radices Veteribus fuisse ignotas puto, & ideo nullum nomen græcum aut latinum proditum. Occidentales Indi ac Hispani hanc vocant Inhame, illam Manyoucam. Ego conveni Indos quam plurimos, nec ullum invenire potui, qui alio nomine has radices appellaret. Præterquam quod Indorum Præfectus diceret ipsam Manyoucam esse radicis Inhame speciem, & esse in sua patria alias Inhamę species, præter has binas radices, quæ inter se parum differant. Editur ab ipsis Inhame radix cruda vel cocta, & coctione amittit lentorem, ac tenacem humorem, quem in se habet, fitque cibus siccus, & satis etiam gratus. Interim cuiquam mirum videri possit, indigenas S. Thomæ neglexisse usum Inhamæ, quæ tamen innoxia est, postquam ad ipsos venit Manyouca, quæ, ut præmonui, aconito lethaliorem in se continet succum. Sed hoc factum intelligo, quod sentiant corporis texturam, hujus quàm illius usu firmiorem fieri. Nec dubium, quin alimentum solidum à naturali nostro calore superatum, reddat corpora fortia, & ad labores ferendos apta. Exemplo sint agrestes nostri mortales, qui cibis duris, & carnibus crudis, more Leonum, Ursarum, ac Luporum victitant. Quod autem illorum ventriculus cibum hujusmodi durum ac gravem ferat, facit multum ipsa consuetudo. Tametsi ipsi familiarem usum Manyoucæ ineant, ob rationem allatam, habent nihilominus Indici Americi suas etiam Batatas, & suavissimos fructus Ananas, ac gratissimi saporis plurimos alios: prætetea habent & Indicas Nuces prægrandes Palmæ arboris, quæ, ut testatur in Aromatum historia Garcias ab Horto, humanis usibus aptior est quàm ulla arbor. Porrò cùm Manyouca sit Inhamæ species, & serendi seu plantandi ratio

fere

ferè eadem sit utrique, nec forma externa utriusque radicis multum sit dissimilis, facilè aliquem in errorem abripere posset, ut, quòd diversis radicibus sit adscribendum, uni tantum attribuatur. Etenim Inhame salubris & minimè noxia est: Manyouca perniciosa & lethalis: sitne hæc Brasiliensium Yuca, tibi, doctissime Clusi, dijudicandum relinquo, cùm Autores aliqui scribant Yucam omnem in Continenti nascentem salutarem esse, eandémque in omnibus insulis præsens esse venenum, Manyouca verò cruda neque in continenti neque in Insulis facultatem sortitur unquam salutarem. Inhame autem ubique & cruda & cocta estur innoxiè ab hominibus nigris novi Orbis. Sed prolixior sum, quàm par sit. Quare hinc ad fructum Caryoces sive Caryosso venio.

Fructus est Palmæ arboris, quæ ad differentiam reliquarum Palmarum à Nigris S. Thomæ dicitur Palma Ady. Triplicem habet ista insula Palmam: quarum una fert dactylos, & ab ipsis nominatur Palma Tamara quod dactylum sonat: nam *Tamar* Arabica lingua dactylum significat. Et notum satis est omnibus, hanc Palmam Tamaram longè diversam esse à Tamarindifera arbore: licet non rectè senserit in Nomenclatore suo Hadrianus Iunius vir alioqui doctissimus, dum φοινικοβάλανον Dioscoridis, officinarum Tamarindum fuisse scribat. *Palma tria genera in Insula S. Thomæ.*

Altera Palma *Cocoihne* ab ipsis dicitur, & hæc est Indica Palma prægrandem illam nucem Indicam producens, cui Lusitani nomen *Coco* indiderunt ob tria illa foraminum vestigia, quibus Cercopitheci, aut alterius similis animalis caput repræsentat, atque hinc *Cocoihne* dicta est. Habui hujus Palmæ aliquot nuces integras, cum suis villosis corticibus, quæ in itinere vasi inclusæ, germinare cœperunt: harum tibi binas mitto, alterius nucis corticem sustuli, ut germinis exortum, & ejusdem radicationem possem videre commodius: tertiam cum germine nucem penes me servaveram, cujus prædurum ac ligneum putamen internum aperiens, ex hujus medulla germen traxisse initium observavi: nucleus sive medulla conclusam in se nō habebat aquā (quæ nucibus Indicis recentibus & non germinantibus inest semper) sed aqueum illud in materiam fungosam excreverat, dum fortè in germinis alimentum converti cœpit. Germen exitè nucum harum foramine tertio, & mox extra foramen, statim ab exortu per corticem exteriorem crassum ac villosum quinas senásve radicum fibras dimittit in terram, per quas alimentum suæ naturæ conveniens attrahat. Germen quod per foramen emergit unicum, similiter perferat villosum corticem: atque in unius nucis stolone vestigia foliorum arundineorum conspiciuntur, quæ bifida vel bina sunt, & vix aliquam videntur habere latitudinem, quod quinque vel sex plicis commissa sint: folia primum in vagina latuisse videntur, è qua prodierunt necdum expansa, sed plicis commissa, uti metipse hæc omnia in altera hac quam mitto nuce contemplari potes, cujus germen in longum excessisse videbis trium palmarum mensuram. Decreveram Indicas has nuces dum recentes essent, terræ committere: sed per ægrorum frequentiam neglexi, nec putem germen futurum alicujus evidentis magnitudinis, vel admodum diu posse excrescere ac superstitem manere: quandoquidem climatis nostri temperies earum naturis adversetur. Hæc Palma omni tempore fert Indicas nuces, virétque toto anno, fructibus semper alijs subnascentibus: aliæ enim præcarpuntur, aliæ maturescunt: & quod Pontanus alibi in Hesperidum hortis, de malis Citrijs testatur, de hac palma dici potest; *Palma Cocoihne.*

Flore novo semper, semper quoque fœtibus aucta.

Hujus Palmæ arboris formam atque figuram nobis exhibuit Ioan. Hugo Linscotius capite LVI. sui Itinerarij: attamen nuces rotundas depingi curavit, cùm ex Guinea, ex Insula S. Thomæ, & occiduis terræ tractibus triangulares ad nos advehantur quotidie. Verùm arúerunt hæ nuces triquetræ: at succo plenæ fortè sunt rotundiores, non tamen omni ex parte putem eas esse rotundas, quod tamen * vigilantissimi Linscotij figura videtur innuere. In hujus arboris descriptione multa videtur à Garcia mutuatus. Sed hoc addit: Arboris truncus nudus est, nulli in eo sparguntur rami, præterquam quod in summitate folia excrescant similiter extensa ac in Phœnicea Palma, & nuces *Cocos* dictas conjunctim profert, aliquando decem vel duodecem connectuntur, rarò solitariæ conspiciuntur crevisse, quæ exeunt subter folia trunco cum pediculo annexæ. Cæterùm cùm arbores sint excelsæ altitudinis, non habent radices nimis magnas, inquit Linscotius, & tamen firmiter terræ hærent: quod mirum videri possit, quum ament solum arenosum, infirmum aliàs: existimandum idcirco profundè eas radices agere. Sunt autem, inquit, arbores tam vastæ altitudinis, ut non sine horrore posses quenquam videre ascendentem: tanta tamen celeritate eas conscendunt Orientales populi *Canarin*, ut vetius simiæ quàm homines esse videantur. Arbores incidunt ad modum graduum, per quos

** imò minimè vigilans, cùm hanc Palmam, & pleras que alias in suo itinerario exhibitas depingi curavit. Plures enim de eodem crasso pediculo peculiaribus petiolis inhærentes dependent, ut in scholijs ad*

Garciam monui, & de ipsis Indis anno 1597. Amstelrodami audivi, interdum viciena, non singulares trunco annexa, ut ille pinxit, nec orbiculata forma, sed triquetra, etiam cum recentes, quales me & Vlyssipone & Antwerpia habuisse memini, priusquam ex India Orientali delatas, in quibus bina interdum aqua libra continentur.

quos nullo negotio conscendunt, quod nullus unquam Lusitanus tentare ausus fuit. Ratio conscendendi arborem Palmam à Garcia descripta videtur esse cum minori arboris discrimine, quàm prior modus: inquit enim, ut ex altioribus ramis colligant vinosum liquorem, arborem conscendunt aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut fascijs vinculisve quibusdam arbores per intervalla colligantes. Hunc liquorem *çuram* sive *Suram* nominant. Rursum Linscotius paulo pòst eodem capite inquit. Aluntur hæ arbores in duplicem finem: quædam ut fructus Cocos ferant, & quædam ut vinum ab ijs elici possit. Cùm proposuerint negligere Cocos, flores resecant, & ampullam rotundam cui sit orificium strictum, *Collao* nominant, alligant, & arctissimè claudunt argilla commistionis angustissimas rimas, ut arceant omnem externum aërem, & impediant liquoris exhalationem: ac brevi impletur ampulla vinoso liquore Palmæ, quem *Suram* nominant, éstque grati saporis. Hinc patet Autoris sententiam esse, quod ex ijsdem arboribus potum *Suram* colligant, ex quibus alioqui provenirent Indicæ nuces, nisi præcarperentur flores. *Suram* hæc colligendi ratio diversa est ab ea quam Garcias & Lusitani referunt, cujus infra meminero.

Palma ady.

Tertia Palma, Ady nominata, arbor valde celsa est & insigni proceritate, arborisque truncus crassus, nudus, & erectus est, non suffruticat, ipsáque Pinum superat altitudine, ut mihi à varijs relatum fuit. Trunci atque ramorum materies rara est, succo prægnans; folijs prioris Palmæ similibus constat. In vertice plurima excrescunt germina, quibus præcisis vel cæsim læsis, vas aliquod idoneum appendunt, in quo lachrymantem colligant succum, qui vini vicem apud Indos tenet, & facilè inebriat. Dulce hoc vinum est, verùm post paucos dies acescit. Non omnes Palmæ hunc vini liquorem fundunt, sed ea tantum quæ Ady ab ipsis Nigris nominatur: nec idcirco fructus suos facere desinunt ejusdem arboris reliqua germina, quæ à ferro intacta manserunt. Hujus autem Palmæ Ady germen non edunt incolæ istius insulæ, quæ quidem majori cura & diligentia percontatus sum, quod apud Garciam legerim, incolas regionum Orientalium, Palmarum germinibus vesci: & quod sublato germine pereat Palma. Sed hæc ipse de Palma Indica generatim loquitur.

Nunc superest ut de fructu Palmæ Ady aliquid subijciam. Integer fructus Lusitanis dicitur *Caryoces* & *Cariosso*, ab indigenis nigris istius insulæ *Abanga* nominatur: qui satione producit arborem. Abangæ nucleum ad te misi, cui etiam tum putaminis præduri pars inhærebat: putamen hujusmodi tegit pulpa seu caro fulvescens, ac pariter luteus est exterior cortex. Itaque cortici caro subest (non aliter quàm in malo Persico) quam pullum putamen osseum sequitur: hoc verò intus nigrum continet nucleum esui aptum, qui adempta pellicula candidus est. Fructus integer forma & magnitudine est Citrij istius mali quod limam sive limonem vocant. Edunt ipsi hos fructus inassatos, frequenter etiam crudos: Caryoces nucleos integros inter edendum miscent farinæ Manyoucæ. Hos nucleos credunt ipsi mirum in modum reparare languentes ex morbo vires, adeò ut suis ægris bis térve in die confortandi causa tres quatuórve Abangæ nucleos exhibeant. Quod ipsis tam familiare est, quàm nobis est ovum sorbile, vel pullus gallinaceus, uti asserebant Lusitani, qui Indorum Præfecto tunc temporis aderant. Præterea ipsi ex hoc fructu oleum conficiunt: nempe ut carni à nucleis avulsæ adijciant aquæ ferventis bonam partem: deinde jubent ut pulpa in lebete diu agitetur, commisceatúrque exactè super ignem, deinde remotum ab igne lebetem tanto temporis intervallo stare sinunt, donec amurca omnis in fundum subsederit: tandem oleum aquæ supernatans cochleari excipiunt: quo exhausto, iterum affusa aqua fervente bene commiscent ut priùs, & postquam decoxerint, quidquid olei puri supernataverit vasculo rursum excipiunt. Olei color croceus est, qualem Caryoces pulpam esse diximus, cujus tibi nunc specimen * mitto in vitreo vase, concrevitque ex frigore nostræ patriæ, alias autem liquidum est oleum. Nisi vererer epistolæ limites nimis excedere, moverem quæstionem, quæ inter scribendum occurrebat: Cur nimirum oleum in aqua supernatet? dicunt aliqui corpora ob gravitatem submergi, & ob levitatem natare. Quòd autem corpora non ponderis aut levitatis ratione natent, vel subsideant, sed pro elementorum, ex quibus constant, proportione & dominio, locum inter elementa petant: parvus scrupulus in flumine ostendit, qui ob terream & compactam lapidis substantiam subsidet: in quo ingens trabs lignea, ob aëream ejus & porosam substantiam supernatat. Sed his præteritis ad oleum Caryoces revertor, quod famem non minus tollere potest, quàm olivarum oleum & butyrum nostrum vaccinum: quare pransuri vel cœnaturi, suis edulijs hoc oleum miscent. Et cùm apud nos Medioburgi essent, pisces, carnes, pyra, poma, aliáque cibaria ex hoc oleo in sartagine torrebant, atque ad omnia obsonia tam assa quàm elixa adhibebant hoc oleum Nigræ, ad quæ videlicet cernebant nostras venustas ancillas butyrum addere. Sed butyri nostri ex Batavia allati sapor & odor magis mihi placet: ipsisque profectò ancillis nigris Gellia deformioribus cum oleo isto instructa fercula epulásque lubens relinquam, quousque olivarum & amygdalarum oleum, atque butyrum præstans Bataviæ & Zelandiæ, ancillæ, roseo genarum rubore decoræ, apposuerint.

Abanga fructus Palmæ Ady.

Abanga oleũ, & ejus parandi ratio.

** Simile etiã ad me misit vir honestissimus Franciscus Pels... cum nucleo integro suo duro putamine tecto, qualem nudum magna copia antea à clarissimo viro Wellano [illegible] Parduyn, & etiam paucis quibus putaminis fragmenta adhærebant.*

Olei

Olei hujus usus apud ipsos etiam vulgaris est ad inungendas corporis partes rigidas, atque contractas, imprimisque nervos distentos relaxare dicunt. Exercitatos etiam, & quovis labore fessos toto corpore inungunt: nempe quod exercitijs similares corporis partes exsiccantur, & colliquescunt: quod ipsum humectatione sua impedit hujus olei perfunctoria ac lubrica frictio. Hoc ipsorum acopum est, & insigne lassitudinis remedium esse prædicant. Olim hæc corporum inunctio frequenti in usu fuit tam apud priscos Græcos, quàm apud Romanos, illotum in delitijs æmulos: & habita certè fuit non postrema salubrioris Medicinæ prophylacticæ, id est, sanitatis conservatricis, pars, ut passim Galeni scripta perhibent. *Olei usus medicus.*

Hujus Palmæ Ady meminit autor descriptionis Guineæ, Manicongi, Angolæ & vicinarum regionum occidui Oceani, ubi dotes regni Congo refert, inquiens, In campis proveniunt permultæ & variæ Palmæ, utpote; quæ Nuces fert Indicas, & quæ dactylos gignit. Crescit præterea alia ibidem Palmæ species, non multum à duabus primis fronde diversa, ex qua oleum, vinum, acetum, fructus ac panem colligunt. Per viam expressionis fit oleum è fructus pulpa, uti ex olivis fieri solet, colore & substantia simile nostro butyro, præterquam quod è viridi in flavum colorem magis declinet. Vtuntur ipsi eo pro butyro ac oleo; lampadum flammas eo alunt, eodem oleo sua perungunt corpora, ut glabra & agilia reddantur. Denique cibi vicem gerit necessitatis tempore, uti nobis evenit, qui fame perijssemus, nisi hoc oleum habuissemus. Hujus Palmæ vel fructus nomen non refert: verum ex orationis serie satis patet, hanc esse Palmam Ady quæ fructum Caryosso fert, ex cujus pulpa fit istud croceum oleum.

Et jam dispiciendum duxi operæpretium, an hi palmæ fructus ab Indis allati Veteribus innotuerint, nec ne, quod summa cum cautione peragendum. Sæpenumerò enim rebus quibusdam sunt indita nomina, quę tamen descriptionibus Veterum non conveniunt: quibus nominibus idcirco non nimis fidendum est, ut optimè & pulchrè monet vir gravissimus, doctissimus, & super hæc occupatissimus Petrus Bellonius libro primo singularium & memorabilium Observationum, quas tu mi Clusi latinas fecisti.

Theophrastus de Palmarum generibus, Genera, inquit, Palmarum plura. Primum enim, & quasi discrimine maximo, quod aliud fructiferum, aliud sterile: & paulo post addit: * Fructuum ipsorum differentiæ plures, alij namque sine ligno intus, alij cum ligno: & „
alij duro ligno, alij molli proveniunt: colore quoque inter se discrepant: alij enim candidi, „
alij nigri, alij flavi: ad summam non pauciores quam ficorum colores, aut absolutè genera „
statuunt. Adhæc differre magnitudine figuráque volunt: quosdam enim in modum esse „
malorum, magnitudinéque tantos, ut quatuor tantum in spicam teneantur, alios minutos „
cicerum magnitudine. Denique, paucis interjectis, inquit. Genus aliud est in Cypro, quod „
& folium amplius habet, & fructum multo ampliorem, discriminéque peculiari discre- „
tum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non tamen sapidum tanquam cæteræ, „
sed radicibus similem, ut non devoretur, sed succo tantùm expresso expuatur. Hactenus „
Theophrastus. Qui sanè locus desumptus ex Historia Plantarum lib. II. cap. VIII. Caryoces fructum utcunque proponit, quem antè diximus esse ex Palma fructifera, & habere durioris ligni corticem, cui insedit pulpa flava cum ejusdem coloris pellicula, magnitudinem etiam illius esse mali citrij, cujus sit forma oblonga. Quo modo denique præter nucleum pulpæ expressæ ineatur usus, in olei præparatione ostendimus. Itaque apertissimè patet nonnullis cum Palmæ cujusdam fructu Theophrasti notis, hunc Caryoces fructum convenire.

* *Videtur interdum Gaza negligentis interpretis officio functus, aut alium Græcum codicem sequutus: meus enim sic habet.* αὐτῶν δὲ τῶν καρπῶν διαφοραὶ πλείους. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι, καὶ ταῖς χροιαῖς οἱ μὲν λευκοί, οἱ δὲ μέλανες, οἱ δὲ ξανθοί. τὸ δὲ ὅλον οὐκ ἐλάττω χρώματά φασιν εἶναι τῶν συκῶν, οὐδ᾽ ἁπλῶς τὰ γένη. διαφέρειν δὲ καὶ κατὰ τὰ μεγέθη καὶ κατὰ τὰ σχήματα. καὶ γὰρ σφαιροειδεῖς ἐνίους ὥσπερ μῆλα, καὶ τὰ μεγέθη τηλικούτους, ὡς τέτταρας εἰς τὴν σπιθαμὴν εἶναι· ἑπτὰ δὲ καὶ εὐπόδας. ἄλλους δὲ μικροὺς ἡλίκους ἐρεβίνθους.

Ambigo præterea an Theophrasti locus de Palma Ady sit intelligendus. Sed & Cariotas Dioscoridis & Galeni nihil aliud esse aio, quàm palmulas sive dactylos qui ad nos adferuntur, qui quidem immaturi sicci & adstructionis participes sunt, maturi autem dulces pingues & succulenti.

Hujus fortè meminit Dioscorides, dum Caryotatum, sive Caryotidarum Palmatum mentionem facit: inquit enim lib. I. cap. de Palma. μάλιστα δὲ αἱ καρυωτίδες ἐσθιόμεναι ἀρτηριῶν τραχύτητας ἰῶνται. præsertim Caryotæ esu faucium asperitati medentur.

Earundem meminit & Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus, ubi Palmæ fructus facultatem alimentalem rimatur: ἔστι δὲ, inquit, ἐν αὐτοῖς οὐ μικρὰ διαφορά. τινὲς μὲν γὰρ ξηροί τε εἰσὶ καὶ στύφοντες, ὥσπερ οἱ αἰγύπτιοι, τινὲς δὲ μαλακοὶ καὶ ὑγροὶ καὶ γλυκεῖς, ὥσπερ οἱ καρυωτοὶ καλούμενοι: id est. Non pauca autem in ipsis est differentia: quædam enim sunt siccæ & adstringentes, ut Ægyptiæ: quædā verò molles & humidæ, & dulces, ut quæ Caryotæ appellantur.

Oleum

Oleum præterea hisce Caryocis sive Caryotis inesse paulo pòst his verbis approbat: ὁ δ' ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸ σῶμα ἀναδιδόμενος χυμὸς, παχὺς μὲν πάντως ἐστὶν, ἔχει δέ τι καὶ γλισχρὸν ὅταν ᾖ ὁ φοῖνιξ λιπαρὸς ὥσπερ ὁ καρυωτός. id est: succus autem qui ab ipsis in corpus distribuitur crassus quidem omnino est, habet autem & liquoris quidpiam, ubi palma pinguis fuerit, sicuti Caryota. Quin & ante dixerat, Caryotas esse exiguæ adstrictionis participes: quod videlicet multum olei contineant, & valde sint unguinosæ. Ex his non abs re suspicari quis potest, hos fructus veteribus innotuisse.

Vir doctissimus de re herbaria optimè meritus P. Andr. Matthiolus in suis in Dioscoridem longè doctissimis Commentarijs, non videtur observasse discrimen, quod Diosc. & Galen. statuerunt inter Caryotas & reliquos palmarum fructus, dum inquit, Venetias Palmarum fructus, nónullis palmulæ, aliquibus Caryotæ, quibusdam verò dactyli dicuntur, ex Syria & Alexandria Ægypti advehuntur, ac etiam ex Neapoli, illuc prius ex Numidia importati. Quod tamen discrimen celeberrimus Io. Ruellius (quem ante Hieronymum Tragum, Leonardum Fuchsium, & Matthiolum scripsisse existimo) annotavit in primo suo libro, quem de natura stirpium eleganter, doctè, & copiosè conscripsit.

In hoc argumento, vir doctissime, præter morem prolixior fui, quòd speculationum omnium quæ sunt in Medicina, ea propemodum sit utilissima, quæ circa facultates versatur quæ alimentis insunt. Nam alijs præsidijs non omni tempore utimur: sine alimento autem, ne vivere quidem, neque secunda, neque adversa valetudine possimus. Vale feliciter in multos annos, & me, ut facis, ama. Medioburgi Walachriæ postridie Nonarum Maij M. D. XCVII.

F I N I S.

PLANTAE,

ſeu SIMPLICIA, ut vocant,

QVAE IN BALDO MONTE, ET IN VIA AB VERONA AD BALDVM REPERIVNTVR;

Cum Iconibus & nominibus quamplurimarum quæ à nullo antè ſunt obſeruatæ : nunc à IOANNE PONA Pharmacopæo Veronenſi repertæ, deſcriptæ,& editæ.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIɔ. Iɔ c I.

CLARISSIMO VIRO
CAROLO CLVSIO
IOANNES PONA S.

RAESTANTISSIMAM *Medicinam humano generi necessariam esse inde constat, quòd (uti in Ecclesiastico legitur, & in libris Castigationum purgantium Ioannis Mesuæi) ipsi propter ejus fragilem, & caducam naturam à summo rerum opifice clementissimè fuerit elargita; constant siquidem hominum corpora ex elementis corruptioni subjectis invicem agentibus, & patientibus, ex quibus alterationes, & affectiones necessariò hominibus occurrunt, quarum vi actiones facultatum, organorum ministeria, similarium partium naturales effectus omnes varijs modis læduntur: hinc ipsa rationalis anima labefactatis instrumentis (quasi dentata dolabra) in operibus suis, & circa artes omnes, scientias, philosophiam, & (quod gravius est) erga suum summum creatorem deficere sæpe cogitur; animanamque nostra hac carnea veste obvoluta hujus corporis instrumentis (continuè etiam fluentibus) ut sua perficiat munera indigere lucidissimè conspicitur; nam quo modo imaginatione corrupta, diminuta memoria discurret, & ratiocinabitur? suum agnoscet auctorem, redemptorem, atque illi obtemperabit? ægrotum verò corpus quo modo homini artes convenientes exercebit? proculdubio aut hæc diminutè tractabit, aut depravatè præstabit: ô verè infœlix humana natura, cùm prope innumeris ærumnis, & tot, tantisque morbis miserrimè subjaceas! His tamen calamitatibus omnibus arte ipsa medica nobis à benedicto Deo benignissimè impartita obviam imus, & verè medemur. Hac etenim præcepta, & medicamenta proponit, ac exhibet, quæ dogmaticè rationabilitérque usurpata, quantum homini licet, præsentem tuetur, & deperditam sanitatem restituit: jam verò hæ medicæ materiæ (habitibus illis prætermissis, qui ex fonte philosophiæ hauriuntur) cùm ab elementis, fodinis, animantibus, alijsque hujusmodi rebus naturalibus promanant; tum præcipuè à simplicium, plantarúmque admirabili virtute sumuntur. His igitur ego cùm avidè operam navaverim, tum, ut ex horum admirabili natura, artificio, & effectibus causantem artificem intelligerem, admirarérque: tum, ut hac cognoscendo, discernendóque possem (quod muneris est nostri) utiliter, & non adulterinè, quæ ab Excell[mis] Medicis in hominum utilitatem præcipiuntur, genuina simplicia eligere, & eadem in pharmaca commiscere, neque expensis, neque laboribus peperci, ut vegetabilium præcipua loca studiosè inviserem, quæque ibi ad hoc facientia nascerentur, quanta possem diligentia perquirerem, observarem atque colligerem. Inter hæc igitur cum cæteris dote ista minimè secundus sit* MONS *noster* BALDVS *dictus, Baldus (inquam) qui altitudine, latitudine, amœnitate, ac pulchritudine insignis in Italiæ finitimis limitibus Tridentum versus, ubi faucibus Alpium ipsa à Rhetia separatur, situs est; isque in agro Veronensi, ab ipsa urbe Verona viginti millibus passuum distans: quæ præter arces, & mœnia tutissima, civium splẽdore, vetustate fundatorum, aëris salubritate, amœnissimis collibus, flumine pulcherrimo Athesi, lacu Benaco (qui certè benè agit, cùm solus Carpiones, regios pisces & producat & alat,) Ædibus, superbo Amphitheatro, illustribus Templis, terræ quibusque fructibus, acutorum ingeniorum feracitate, & quæ tandem naturali, & medicæo Viridario Baldo monte, in quo variæ, ac peregrinæ plantæ abundè conspiciuntur, præstantissima civitas existit. Hunc itaque ipsum cùm per plures vices unà cũ Illustribus, Excellentissimisq́;, atque admodum RR. D. Patre Mauro, & D. Cæsare, altero quidem fratre, altero filio peracutissimi integerrimíque Iuris consulti D. Fabij de Nichesolis, hujusce civitatis, generis splendore, fortunæ bonis,*

& literis primatibus civibus: D.Nicolao Maronea, Hectore Moscalea pariter Vrbis nostræ Medicis clarissimis: D.Hieronymo Calderino cive nostro doctissimo: D.Ioachimo Iungermano Norinbergensi (fœlicis recordationis) Philosopho, Medico, & Herbariæ facultatis peritissimo; à quo veluti à scientissimo Duce plurimum & cognitionis, & artis simplicium omnium mihi comparavi: D.Pascale le Coq. Gallo, D. Iacobo Zuinghero Basiliensi, & D.Georgio Rentzio Vueinspergensi, omnibus Philosophiæ, & Medicinæ doctoribus, atque in plantarum notitia versatissimis: & cùm per plures (inquam) vices montem ipsum Baldum peragrassem, investigando, rimandóque diligenter Valles, Prata, Sylvas, Rubos, Foveas, Cavitates, Rupes, Verticésque omnes præcipites, atque saxosos, ne quæ iterato sæpe labore conquisieram, temporis tractu è memoria effluerent, aut consenescerent, ac demum culpa mortis interirent, hæc de maximo hoc Baldo breviter adnotare non ab re fore arbitratus sum: tum præsertim, cùm numerosiora simplicia ipse quàm alij hucusque observaverim, tum potissimum etiam, cùm plantas aliquas novissimè ibi ego adinvenerim, quæ hactenus nec editæ, nec cognitæ ab aliquo (quod sciam) unquam fuerint. quas etiam nec parum & utilitatis, & pulchritudinis, herbariæ supellectili allaturas esse mihi persuadeo.

Memor ergo singularis humanitatis tuæ, quam tu mihi aliquando doctissimis epistolis tuis, simplicium alicujus difficultatis enodationem tractantibus declarasti, méque eorum perfectiori scientia adauxisti: optiméque sciens quantum in plantaria facultate polleas; quandoquidem scientiæ tuæ præstantia cuique ex præclarissimis tuis voluminibus satis patet, quibus præ te fers incomparabilia studia, vigilias, peregrinationésq; ejus comparandæ causa subiisse: eisdémq; manifestas, te mirabili ordine, & eloquētia singulari, non minus singula describendo mentis oculis, quàm suis iconibus referendo oculis corporis subijcere. Pulchrè itaque cognoscēs, te Medicæ materiæ tantū profuisse, ipsamq; tibi infinitè debere, à ratione alienum non esse censui ut hæc tibi uni dicarem. prout etiam in futurum, si qua occurrent, me facturum polliceor, ut apicem perfectionis tum in cognoscēdis, tum in usurpandis simplicibus (si fieri poßit) assequi mihi liceat; hoc autem eo libentius feci, quod ad id me (inter cæteros) Perillustris, & undequaque Clarissimus, ac omnium scientiarum genere insignis Ioannes Vincentius Pinellus, præcipuus at singularis meus dominus, honorificæ servitutis meæ erga te fœlix initium est cohortatus. Hic Vir præstantissime reperies Iter, Villas, Loca, Situs, Aspectus, seriemque omnem ac nomina herbarum, quæ singulis in locis vere exoriuntur. Posthac verò, ac propediem (ut spero) Deo benè annuente, singularum ipsius Baldi partium imagines, ac locorum effigies depictas accipies. Quoniam autem nobilitas, & candor animi tui, mihi jampridem perspectus est, quo labores hos meos qualescumque amplexari non dedignaberis; pluribus hoc à tua benignitate contendere supervacaneum existimavi. Satis id mihi erit si signum hoc esse meæ perpetuæ erga te observantiæ, pro certo habueris. Interim Deum O. M. ut te quàm diutissimè incolumem tueatur, rogo. cura ut valeas. Veronæ, Idibus Augusti, M. D. X C V.

DESCRI-

DESCRIPTIO MONTIS BALDI.

MENSES Vernales cùm jam præteriissent, qui propter montium qualitates in nostri Baldi regionibus, quàm in planitiebus tardiùs sese manifestant, tempus ad iter nostrum faciendum oportunissimum visum est. Itaque circiter Idus Iulij ab Vrbe discessimus Occidentem versus, & egressi statim per amplam agrorū planitiem, absque vitibus, aliisve arboribus cultam progredimur, in qua abundanter conspicitur:

Eryngium montanum, Matthioli: seu vulgare.

Tithymalus Cyparissias Penæ: perperam Esula minor Italorum, Lobellio.
Spina seu Stella solstitialis, Penæ.
Atractylis multorum: secūdùm aliquos Cnycus sylvest. Gaza Fusum sylvestrem vocat.
Onopyxus, Guillandini: Carduus vulgaris. Lobel.
Acanthium, Diosc. seu Spina alba sylvest. Fuchsij.
Ornithogalon, Diosc. seu Bulbus Leucanthemus Dodonæi.
Rhamnus tertius, Matthioli: seu Paliurus, Penæ: frequentissimus.
Pulegium floribus verticillatis: perperam Calamintha officinarum.
Carlina sylvest. minor, Clusij.
Gallium luteum, frequentissimum.
Verbenaca vulgaris, & Matthioli.
Polygonū minus, Matthioli: à quibusdam Herniaria vocata: ab aliis Herba Turca: Tragus, pro Emperro proponit: Cordus, Millegranam vocat, ab aliquibus, Helleborina Diosc. putata, & Herba Cancri minor etiam nominatur: ab Italis, Centogranoa.
Verbascum fœmina, Lobellij; seu Verbascum ramosum candido flore.
Verbascum latius, Dodonæi; prius, Matthioli.
Blattaria, Plinij luteo flore.
Hyoscyamus primus, Matthioli.
Mentastrum vulgare, seu Mentæ sylvest. species.
Plantago aquatica, Herbariotum: nonnulli verò genuinum Alisma; seu Damasconium Diosc. autumant.
Calamintha tertia; seu aquatica, Matthioli.
Verbenaca recta Fuchsij; sive mas.
Erythrodanum, Græcorum: Rubia tinctorum in Officinis.
Centaurium Collinū, Gesneri, Ioachimo Iungermano: Aphyllāthes quarta, Dodonæi.
Dipsacus sativus, vel Galledragon Xenocratis, Anguillario: seu Spina selenitis Theoph. Guillandino.
Dipsacus sylvest. major, Fuchsij.
Ranunculus Hortēsis simplex, seu primus Fuchsij: Ranunc. echinatus sylvestr. tertius, Dodonæi: seu Ranunc. arvorum, Lobellij.
Heliotropium supinum Clusij.
Aothemis, seu Chamæmelum.
Buphtalmum Matthioli.
Sideritis prima Matthioli: Pena verò, Marrubiū aquaticū seu palustre facit.
Stachys Dioscor. & Scordotis Plinij, Lobellio: à Trago Marrubium agreste vocatum: at à Matth. Pseudostachys.
Echium Matthioli, floribus rubris.
Item albis floribus.
Echium Loniceri, seu Buglossum vulgare officinarum.
Chamæzizypha, seu Zizypha sylvest. frequentissima.
Echium Fuchsij.
Gnaphalium vulgatissimum.
Ægylops Theophr. seu quartum genus Roboris, Dalechampij.
Hyosiris flore cādido, sive Iaceæ Pannonicæ species, Clusij.
Sideritis prima Fuchsij: perperā Herbā Iudaica Avicennæ, Herbariotum.
Sideritis secunda Matthioli.
Lactuca sylvest. Matthioli: Endivia quarundam officinarum, Penæ.

Et pervenimus ad locum, qui vulgo Clivus dicitur, qui est principiū planitiei cujusdam magnæ, saxosæ, & ut plurimū incultæ, latitudinis circiter octo millium passuum, & lōgitudinis quattuor. Hæc omnino æqualis est, aëre saluberrimo, & pervia in qua quasi in quodam æquore persisteres, & per illud permeares, eminus absque impedimento prospicis hinc inde Villas, & ipsum Baldum; in hac autem deambulando adnotatur:

Sideritis pratensis rubra, Dalechāpij, & Sideritis etiam luteo flore ejusdem conspicitur.
Eruum sativum, Cordi: Pisum Græcorum, Trago: Matthiolus, pro Clymeno pingit.
Camelina sive Theophr. Erysimum, & Diosc. Myagrum Dodonæo: à Matthiolo, Pseudomyagrum dicta, hic abundanter colitur.
Convolvulus minor spicæ folijs, Lobellij: à quibusdam, Scamonium tenue Plinij, creditur.
Convolvulus secundus, Clusij: Cantabrica

brica Plinij, secundum aliquos: à Dalechampio Volvulus terrestris dictus.
Onosma Matthioli.
Anchusa lutea Dalechampij; frequentissima.
Centaurium parvum Dioscor. à Dodonæo Panax heptophyllon Plinij vocatum: ab Italis Biondella: Quibusdam perperam Lymnesium Cordi videtur.
Blattaria flore cæruleo, elegantissima.
Cytisus Tragi: à Lobellio Lagopus altera pinnato folio dictus.
Cistus annuus alter Lobellij.
Hyacinthi sputij varia genera.
Ampeloprasum frequentissimum.
Lagopyrus Dodonæi; seu Lagopum spicatum.
Pulsatilla vulgaris; seu Anemone silvest. Fuchsij: Ranunculum decimũ Cordus facit: Lusitanus perperam, Alopecuron vocat.
Betonica passim.
Corinus, Plinij: Coccoнelia Theophr. Clusio: Coggygria Plinij Camerario: Chrysophyllon Priscorum Lobellij: fortè Barba Iovis Plinij Gesnero.
Glaux Guillandini: à Belgis Anthyllis leguminosa; seu Anthyllis prior Dodonæi.
Tithymalus platiphyllos Penæ; à quibusdam Characias vocatur.
Holostium Matthioli.
Muscipula altera flore muscoso, Penæ: seu Sesamoydes magnum Salmanticum quorundam, Clusio: etiam Clusius ipse Lychnidis sylvest. speciem esse putat.
Aphyllanthes Anguillaræ: à Pena pro Bellide cærulea exhibita: Italis Botonaria; à Monspelliensibus Globularia.
Armerius flos tertius, Dodonæi.
Lagopus, seu pes leporis.
Clinopodium Lacunæ, Penæ: idem Pena Acinon facit: Betonica Pauli quorundam; seu Clinopodiũ primum Matthioli.
Clinopodium minus, seu Vulgare, Ocymum sylvest. seu Acinos Dodonæi: vel Pulegium petræum Gesneri: perperam Calamintha montana, Tragi.
Trifolium cochleatum, seu Medicę species, Penæ.
Item Medica spinoso folliculo.
Symphitum petræum Penæ: Consolida minor à Matthiolo: Brunella altera Dodonæi:
Item floribus albis.
Oenanthæ Fuchsij: Filipendula multorum: & dubitat Pena, an Plinij Molon.
Thalictrum nigrum Cordi: Dodonæus Thalictrum magnum facit: à quibusdam Ruta prateosis, & Saxifragia Gallorum.
Osiris, seu Linaria vulgaris.
Sylibum, seu Leucacantha Loniceri.
Aphyllanthes prima Dalechampij.
Sysirinchion Theophrasti, Cordo: seu Bulbus esculentus, Lacunæ: Bulbus sylvest. Fuchsij: à Lobellio, Ornithogallon luteum vocatũ, qui etiam dubitat an sit Vomitorius Bulbus.
Lactuca sylvest. vera Dalechampij.
Lactuca sylvest. Fuchsij, & Matthioli; seu Picris angustifolia Diosc. Penæ.
Pecten Veneris Ruellij: aut fortasse (ut inquit) Anguillara, Scandix Veterum.
Tordylium, Seseli creticum Lobellij.
Nasturtij species, Gesneri: illa quæ à Trago, Fuchsio, & Cordo pro Seriphio Germanico proposita est. à Pena fortè Thalietrum Diosc. seu Sophia Chyrurgorum: à Dodonæo etiam pro Thalietro picta.

IN hujus dextera parte prope flumen reperitur

Coluthæa Theophrasti: à quibusdam Cytisus creditus.
Saxifragia alba, seu quarta Matthioli.
Polygonatum Diosc. seu Fraxinella Italorum: Secacul Gesnero putatur.
Flammula altera Dodonæi, seu Clematis recta.
Strariores, seu Achilleæ congener Clusij; fortè Helyochrises Italica, Matthioli.

IN ejus fluminis opposita parte, copiosè pullulat:

Rhus Obsoniorum, & Coriariorum, vel Sumach: sed tamen sterilis est.

ET cùm jam pervenimus ad finem spatiosi hujus agri, ad lævam manum pagum Buxoletum relinquimus (ita vocatum ex copioso Buxo ibi sponte nascenti, cujus sylva etiam in præsentia in fluminis ripa conspicitur) quo in pago inveniuntur plantæ diversæ, videlicet:

Abrotanum mas commune.
Abrotanum inodorum, Penæ.
Abrotanum mas, album.
Alyssum, Matthioli: an potiùs Thlaspi species? fortasse Alyssum minimum Clusij.
Botrys, frequentis.
Antirrhynum sylvest. sive Phyteũ, Dod.
Chamænerion Gesneri: à quibusdã Delphinium Diosc. & Linum siliquosum.
Ladanum segetum Plinij Dalechampio; rubro ac albo flore invenitur.
Aristolochia rotunda genuina; frequentissima.
Itẽ Clematitis, Penæ: perperã aliquæ Officinarũ credunt esse genuinã longam.
Thlaspi parvum Hieracifolium, & Leucoion minimum luteum Penæ: à Dalechampio pro Lunaria lutea picta: Clusius Thlaspi clypeatum vocat, in suis

fusis doctiss. Observat. Pannonicis: à quibusdam, Biscutella.
Nepeta, Tragi: Menta Catti, & Cattaria multorum.
Iberis, seu Lepidium Diosc.
Tithymalus verrucosus Dalechampij.
Esula minor Tragi.
Polypremnum Dalechampij; seu Polygoni species.
Origanum sylvest. seu commune in offi-cinis.
Lappa major Matthioli utraque.

Mox descendimus ad Arhesim, inde fenis conjunctis navigijs pendentibus ex longo, crasso, & mobili fune, qui alium similem funem amplectitur, magnis arborum truncis in utraque ripa infixis alligatum, in Pagum transvehimur Septimum dictum, quòd ab Vrbe distet septem millibus passuum, quod magnam voluptatem spectantium oculis obelegantiam adfert; pergentibus autem per illas semitas reperiuntur hæ plantæ:

Onobrychis Pannonica prima; Clusij: seu, ut ego dicerem, Cicer Astragaloides.
Heliochrysos sylvest. seu Chrysocome, Tragi; vel Amaranthi lutei species.
Verbascum III. Matthioli.
Cynoglossum Vulgare.

Hinc post frugiferos aliquos campos ingredimur in vastum & pariter incultū agrum, parum ab eo dissimilem, de quo in initio itineris, ubi adnotantur:

Euphragia, passim.
Linum perpusillū floribus luteis Lobellij.
Item sylvest. Linum floribus albis.
Eupatorium Græcorum, seu Agrimonia.
Erygerum magnum, seu Iacobæa Senecium Lobellij.
Helxine Cissampelos.
Filix mas, frequentiss.
Iris vulgaris.
Anonis lutea Camerarij: Natrix Plinij, Quorundam: perperam multi Pharmacopœorū pro vero Meliloto utūtur.
Lotus sativa Matthioli.
Ocymoides Matthioli; flore albo.
Percepier Anglorum Penæ.
Saponaria Rec. Cunder Avicennæ Valerandi, ex Lobellio.
Conyza Helenitis Cordi: seu Baccaris Monspelliensis Penæ: Matthiolus pro Conyza majore pingit, uti etiā Dod.
Horminum sylvestre Fuchsij.
Millefolium luteum, an Agerati species?
Polygalla Diosc. Dalechāpio: seu, Onobrychis Dodonæi; vel caput Gallinaceum Belgarum Penæ.
Sideritis prima Fuchsij: Tethrait & herba Iudaica, Herbariorum.
Sarxifagon Pauli, & Diosc. Guillandino, & Osteocollum Absyrthi: est Saxifragia communis.
Cornuta.
Cicer sylvest. alterum Dalechampij.

In quo loco etiam conspicimus,
Cistum annuum flore guttato, nostrum.

Cistus annuus flore guttato.

Assvrgit recto surculo tripalmari, quadrato, hirsuto, virescenti; cui prope terram folia multa Oleæ effigie, deinde per intervalla ad opposita latera alternato situ bina, ad medium usque, deinde per aliquos ordines terna spectantur, duobus tamen ex his angustioribus, è quibus flores multi, colore & forma Helianthemi. Sed hoc amplius in singulis folijs guttulam sanguineam sortiti, ad instar Pyropi, auro summa arte excepti, tum summitati, tum pediculo longiusculo & capillari calicibus affixi hærent, horum tamen aliqui sine folijs unicum florem in suprema parte obtinentes plantam finiunt. quæ radice unica, exili, lignosa, ac parum fibrata alitur. Floret initio Iulij; sapor, & semina ut in alijs Chamæcistis; provenit in plano Agro altero, sed frequentior in opido Ciani.

Et hæc inveniuntur Pontonum usque: Est autem Pontonum rus amœnum in quo jam dictorum Nichesolarum sunt perampla prædia, & egregiæ ædes, aptę ad excipiendos propter varia illarum exculta ornamenta, varij generis supellectilem, & absolutas commoditates quosvis Illustriss. Viros, uti sæpissimè contigit; adjuncta huic nobiliss. domui duo pulcherrima Viridaria, in quibus præter varios ordines frequentissimarū Cupressuum, & in-

sertorum

sertorum selectissimorum, diligentei coluntur istæ nobiles plantæ: (inter quas digniores & magis peregrinæ à Præclarissimo Viro Ioanne Vincentio Pinello transmissæ huc sunt.)

Acanthus aculeatus Lobellij: seu Monspelliensium Chamæleontha.
Caucason, seu Moly Indicum.
Althæa flore luteo, aut Theoph. Ibiscum Lobellij: seu Abritilon Avicennæ.
Sanicula montana Clusij.
Aconitum lycoctonum Matthioli.
Aconitum batrachoides Penæ.
Napellus Matthioli.
Napellus Penæ.
Napellus racemosus.
Napellus Moysi Avicennæ, Matthiolo.
Leucoion creticum pulcherrimum, fortè Leucoion cœruleum Diosc.
Tamarindus vel Detelside Ægyptiorum, Exc.mo Prospero Alpino.
Acatia Ægyptia genuina Antiquorum.
Stœchas altera Penæ.
Pallurus Athenæi, seu Nabca Ægyptiorum, Alpino.
Aquilina quatuor diversorum colorum pleno flore, sive degener, hoc est, expers corniculorum inflexorum.
Item, quatuor diversorum colorum, pleno flore roseo, sive degener.
Hyppomaratrum.
Dictamnum creticum.
Bryonia cretica.
Hedysarum alterum clypeatum Lobel.
Thlaspi clypeatum Penæ.
Iris bulbosa colore luteo pallescēti. (tior.
Iris bulbosa versicolor angustifol saturatior.
Iris bulbosa versicolor latifol. saturatior.
Iris bulbosa violaceo flore.
Iris bulbosa flore rubro.
Iris bulbosa flore rubro elegantior.
Pseudonarcissus pleno flore.
Pseudonarcissus Hispanicus minor.
(Clusij.)
Mirtillus Germanica.
Aster pratensis, seu V. Clusij.
Scabiosa Hispanica Clusij: à Fabio Columna, Phyteuma Diosc. credita.
Litio-asphodelus albo flore.
Anonymos Buxifolia.
Seseli Massiliense Diosc.
Panax Heracleum Herbariorum.
Panax Asclepium Diosc. Guillandino.
Aloë utraque.
Trachelium majus, nostrum.
Tragium creticum Bellonij: seu Androsemum fruticosum Camerarij: vel Ruta hypericoides Dodonæi.
Isopyrum Matthioli: seu potius ad Melanthij sylvest. species referenda.
Eruca peregrina Clusij: seu Leucoion marinum Patavinum.
Impatiens Dodonæi.
Trifolium Asphaltites.
Viola matronalis, vel Damascena Rec. à Fuchsio pro Leucoio albo picta: à quibusdam Hesperis Plinij credita.
Centaurium majus genuinum Diosc.
Smyrnium Lacunæ.
Hemerocalles Chalcedonica.
Digitalis lutea, flore amplo.
Item purpurea.
Cytisus Maranthæ.
Bryonia cretica.
Peucedanum magnum Italicū Lobellij.
Hieracium incubaceum flore carneo.
Verbascum quartum Matthioli.
Draba Dodonæi, seu Dryophonō Plinij, ejusdem: nonnulli verò, Thlaspi Candiæ umbellatum vocant.
Myrrhis parva altera Lobellij.
Superba Austriaca Clusij.
Cacalia Penæ.
Leontopetalon, è Creta.
Tanacetum acutum album Tragi: seu Ptarmica folio Taraconis, Penæ: vel Pyrethrum sylvest. quorundam.
Ocymoides arboreum, seu fruticosum Camerarij.
Cardiaca Melica Penæ; seu Moluca aspera.
Tanacetum non odorum Penæ; seu perperam Sideritis Italorum Lobellio.
Chamærhododendros alpina, Penæ.
Corona imperialis, simplici serie florum.
Lilium Susianum Clusij: quidam Lilium Persicum vocant.
Poterion Diosc. Penæ: à quibusdā Pimpinella spinosa.
Pthora Valdensium.
Lychnis Chalcedonica: Scarlatea vulgò.
Thapsia Matthioli.
Ferula Galbanifera Lobellij.
Ranunc. polyanthos aureo flore.
Datura Turcarum Garziæ: Solanū manicum Columna facit.
Muschari Turcarum: Matthiolus exhibet pro Bulbo Vomitorio.
Erysitales, Plinij.
Ocymoides repens polygonifolio, Penę.
Helianthæ flore candido.
Acorum genuinum Antiquorum: perperam Calamus aromaticus multorū.
Rhodia radix.
Siliqua.
Iasminum Cathalonicum.
Syringa cœrulea Lusitanica Penæ: Lilac Turcarum, Matthiolo.
Arundo Indica, vel Cannacorus quorundam: à Camerario Gladiolus Indicus vocatur.
Cumynum sylvestre primum, Diosc.
Calcitrapa candida, & rubra flore duplo.
Cnicus alter Clusij,
Cnicus sylvestris primus multorū: Atractylis vera Dalechampij.
Chariophyllata montana major.
Item Alpina minima nostra.
Iacobæa II.
Item, III. Pannonica Clusij.
Caltha seu Calendula, pleno amplo flore: Clymenum Diosc. Fabio Colūnæ.

Soldanella

Soldanella alpina Clusij.
Gramen Parnasi Dodonæi.
Primula arborescens flore simplici.
Lygusticum verum Dioscoridis.
Pulsatilla flore albo.
Aconitum tertium Diosc.
Alectorolophus primus alpinus Clusij.
Nardus Celtica altera Lobellij.
Scorzonera Hispanica.
Item, V. Pannonica Clusij.
Ornithogalon spicatum.
Dentariæ minoris Matthioli, tres ex foliorum numero varietates.
Item:
Stœbe Capitata Rosmarini folio nostra, cujus Iconis descriptio sequitur.

Stœbe Capitata Rosmarini folio.

EX albicante radice lignosa, & aliquantulum fibrosa, varij efferuntur caules teretes, modo coronariæ Lybanothidis, trium circiter cubitorum, quadam canitie aspersi, profert folia uti ipsa Lybanothis, sed longiora multo, & acuminata magis, quæ paululum flaccida facta, ita sese coarctant, ut omnino appareant Pinastri folia, quæque supernè subvirescunt, infernè albicant, cum quadam lanugine, uti & cauliculi: in ramulorum fastigijs edit capitula queadmodum Stœbe Salmantica prima Clusij; quasi magnitudinis Centaurij majoris, cui etiam flos simillimus est, nisi quòd magis purpurascit: semen retinet Cnici, sed nigricans; perennis est planta. Hanc sub nomine Chamæpiperis mihi misit D. Antonius Berthiolus Ducis Mantuæ Pharmacopæus peritissimus, observatorque insignis, ut ipsi de hac sententiam meam dicerem: ego verò rationes nullas cur ipsa ita vocari deberet intelligens, imò cùm viderem Rosmarinum in folijs æmulari, ac Stœbis formam obtinere, atque temperamentum, (cùm adstringens & exsiccans gustu sentiatur,) non esse præter rationem arbitratus sum, nomine Stœbis Capitatæ Rosmarini folio eam insigniri, donec verius aliquod inventum sit, cui me subscribere non recusabo.

Trasi nostrum, vel esculentus Cyperus: Dulcichinú, à Guillandino vocatum: à Dodonæo pro Cypero dulci propositum: Fabius Columna Neapolitanus, Malinathallam Theoph. esse autumat, uti etiam Anthalium Plinij, facit. Hæc planta propriè Veronensis est, nullibi enim in tota Europa, præterquā apud nos sponte nascitur. Provenit verò copiosissimè prope Vrbem ad meridiem, in qua itidem parte fugunt hæ, quæ hîc descriptæ sunt:

Chelydonium sylvest Cordi: seu Caltha palustris, Gesneri: Matthiolus pro Farfugio pingit.
Phalangium Cretę Salonensis Penæ: seu, Pseudoasphodelus, vel Asphodelus minor Dodonæi. & Asphodelus III. Clusij.
Lotus tetragonolobus Camerarij. Vbi etiam abundanter conspicitur,
Oleaster Germanicus, Cordi: seu (ut multi existimant) Rhamnus primus Dioscoridis.

RVRSVM traijcimus flumen hîc præsertim rapidissimum, & aliqua in parte vorticosum vel flexuosum, antedictis annexis anfractis, & sic incedendo relinquimus dextrorsum Athesim, & Arcem illam ratione loci inexpugnabilem, sitam in faucibus montium, nobis appellatam *la Chiusa*; nam cùm olim montis soliditate integri tutissimo lapidosóq; pariete Athesis clauderetur, atque aliò, non autem Veronam perflueret, mons hominum arte, manúque apertus fuit, parte illa quæ alveo secta opponitur integra relicta, quam ita violenter ipsæ aquæ labentes feriunt, & ab objice montis rejectæ tanto impetu relabuntur, ut rates, quibus merces utriusque Germaniæ advehuntur Venetias, Veronam, & alias in civitates, quandoque omnino ibi submergantur, semper tamen pars anterior in altum per ipsum montem ascendat, posterior autem aquis immergatur; quo fit ut in ea parte morantes cum aliorum risu, nec sine suo periculo ad genua usque madescant: conversum interim flumen ad dexteram ablabitur, ac denuo reconversum, tortuosè angulosèque ipsum pervium, ac arte factum os ingreditur, ac fine impedimento perlabitur. Per hanc Arcem perpetuo

petuo præsidio Serenifs. Senatus Veneti custoditam, & per callem hunc montibus adhærentem partim arte, partim natura extructum, iter fit in ipsam Germaniam: in via ista invenitur:

Psyllium, frequentissimum.
Ægylops Penæ: & prima Matthioli.
Alcea vulgaris.
Alcea Veneta Tragi: Alcea peregrina folisequa Penæ: secundum aliquos Vesicaria Cordi: à Matthiolo pro Hypecoo exhibita.
Bryonia.
Phyteuma Dalechampij frequentiss.
Chamædrys, frequentiss.
Perfoliata rubra, quorundam, Gesnero: Tamecnemum Cordi: Vaccaria Dodonæi.
Dotycnium Rondelletij, Penæ.
Tribulus sylvest. Dalechampij.
Terebinthus, frequentissimus.
Mahaleb Gesneri, & Matthioli.
Leucoion sylvest. Pannonicum Clusij.
Lycium Italicum, Matthioli: an infectoria Spina altera Clusij?
Lolium Fuchsij: Gittago Tragi: Nigellastrum Dodonæi: à quibusdã Pseudomelanthium, & Lychnoides segetũ.
Clematis altera Matthioli.
Campanula arvensis minima, Dodonæi; quam ipse olim pro vera Onotrichide exhibebat.
Gladiolus vulgaris.
Galega, seu Ruta Capraria: à Clarissimo Philosopho ac celeberrimo Medico, Hieronymo Fracastorio Onotrichis dicta: à quibusdam Italis, Lavanese.
Trio, seu Erysimum.
Lycopsis Loniceri: sylvest. Buglossi congener.
Vvularia Tragi: Cervicaria, & Trachelion multorum: à quibusdam Archangelica.
Rheseda Plinij secundum aliquos: dubitat an Cantabrica Plinij Pena: ab Italis Eruca peregrina vocata.
Dentellaria Gesneri: Dodonæus, Erygerum quartum facit: Pena, pro minima Conyza exhibet: Matthiolus pro minore Conyza pingit; & Phyllium, à Cordo.
Veronica fœmina Fuchsij, & Matthioli: Pena verò pro vera Elatine Dioscorid. pingit.
Lamium Plinij, seu iners, ac mortua Vrtica.
Lamium Penæ: perperam à Matthiolo pro Galeopsi Herbariorum picta, ut Lacuna affirmat.
Perfoliata Dodonæi.
Drypis Dalechampij.
Drypis Loniceri.
Fraxinus.
Populus Lybica, Nigra, & Leuca.
Rubus.
Prunum sylvestre ex quo fit Acacia vulgaris.
Ligustrum vulgare: à nonnullis Cyprus vocatur: sive Phillyrea à Dodunæo.
Phalangium ramosum Lobellij.
Fusanum nostrum: Evonymus Theoph. Lobellio: Tragus pro Carpine Theopht. proponit: Cordus verò Anonymon vocat.
Lotus arbor Diosc. à nostris autem Perlaro vocatur.
Frumentone nostrum; seu Theophrasti Erysimum Penæ: vel Ocymum Veterum Tragi: à quibusdã Lampsana vocatum, hæc copiosissimè colitur.
Melampyrum Theophr. Cordo, Trago, & Dodonęo, seu Vaccinum Triticum: à Clusio Parietaria sylvest. Pannonica tertia: Alopecuros Plinij Lobellio: & Stelephuros Plinij, quibusdam.
Telephium Diosc. Anguillario, & Guillandino: Scorpioides Matthioli: seu, Telephium Crateuæ, Lobellio.
Brassica campestris Clusij: & Perfoliata siliquosa Anglorum.
Caryophyllata vulgaris, an (ut inquit Pena) Geum Plinij? à quibusdã Chrysogonum Diosc.
Rapunculus sylvest. cœruleo flore; seu sylvest. Tragi: Dodonæus Rapum sylvestre facit.
Ocymastrum Fuchsij: Ocymum sylvest. seu Acinos Dodonæi: à Pena, pro Clynopodio vulgari odore Pulegij exhibitum: Tragus Calamintham montanam facit, sed malè: nam Calamintha montana vera ab ista diversissima est, ut infra adnotabimus.
Lappa agrestis Tragi: à Pena, Caucalis albo flore vocata: Aster Diosc. Penæ: alter Matthiolo: Bubonium Galeni, Dodonæo.
Aster primus Matthioli; seu Amellus Virgilij.
Calcitrapa Cordi.
Chamæmelum Eranthemum, Fuchsij.
Consolida regalis, quorundam.
Ruta Canina Rec. an tertia Scrophularia Dodonæi?
Galium floribus albis.

Postea verò ingredimur Pagum Caprinum, nobilem, multum feracem, pluribus fontibus scatentem, & nobilibus habitationibus exornatum. Hic observantur:

Asplenum Diosc. Cetrach Arabum.
Polytrichum, utrumque.
Phyllitis Dioscoridis.
Hydropiper Dioscor. seu Persicaria non mitifolia: perperam Cratæogonum Cordi, aliqui vocant.
Hydropiper Ruellij; seu, Hepatorium Cannabinum vulgò, perperam Hepatorium

patorium Avicennæ creditum.
Hydropiper alterum Herbariorum, Dalechampio: à quibusdam Chrysanthemum.
Androsæmum Matthioli, Penæ, & Lobellij.
Ascyrum Matthioli, & multorum.
Lysimachia altera Matthioli: seu (ut Pena inquit) Lysimachia purpurea, an verò Pliniana?
Nummularia Recentiorum: an (ut inquit ipse Pena) Etestedanû Theoph. à Cæsalpino Boriſſa dicta.
Artemisia major, seu vulgaris.
Centauroides vel Lymnesium Cordi: fortè (ut inquit Anguillara) Papaver spumeû: Gratiola, & Gratiadei vulgò.
Anagallis utraque, terrestris, ac aquatica.
Symphitum maius, floribus albis, & purpureis.
Solanum Halicacabum Diosc.
Hedera terrestris Matthioli.
Hermodactylus, sive Colchicum nô venenatum Officinarum: quorundam Narcissus Virgilij.
Symphitum medium, & minus.
Ophyoglossum, Fuchsij; seu Enophyllon: à Cordo lingua Vulneraria: Ligulacam Plinij Gesnerus autumat: à quibusdam Ceratia Plinij, Luciola etiam, ac Argentina nuncupata.
Genistella infectoria vulgatissima: an (ut Pena inquit) Lutea Plinij? à Trago perperam pro Ferula proposita.
Potentilla minor, seu Argemone quorundam.
Vitis sylvest. Matthioli: an (ut idem Pena inquit) Melotton Theoph seu Cyclaminus altera à Dodonæo: Siliquastrum Plinij Guillandino: à quibusdâ Circea, & Dulcisamara vocatur.
Chrysanthemum Democratis Fuchsio: Ranunculus verticillatus Apulleij.
Persicaria pusilla Lobellij.
Cirsium Matthioli.
Centaurium luteû vel Citrium, Mesues.
Vrtica Heraclea Tragi: falsò Scorodonia Cordi à quibusdam credita, nam Scorodonia ab ipso Cordo exhibita alia planta non est quàm Salvia sylvest. Tragi; & Sphacelus Dodonæi.
Dryopteris, frequentissima.
Cassuta Plinij: Linodesmum Gesneri: vel Cuscuta vulgò: quidam, Orobanchen vocant.
Oxyacantha Fuchsij: perperam Berberis multorum.
Oxyacantha Diosc. & Matthioli, est Berberis genuina Arabum: à Trago Cynosbatos: à Cordo, Sorbus aculeata: Spina Appendix Plinij, à Gesnero.
Siliqua sylvestris Clusij: an (ut Pena inquit) Cercis Theophrasti? est illa commentitia Acacia prima, à Matthiolo picta.
Condrilla major, Dodonæi, & Loniceri, seu Apate Dalechampij.
Periclymenum Dioscoridis.
Periclymenum rectum alterum Clusij.
Periclymenum non perfoliatum alterum, Lobellij.
Xanthium, seu Strumaria.
Caucalis Matthioli.
Tussilago seu Bechion, vel Farfara.
Equiseti variæ species.
Phu parvum, seu palustre.
Acer Monspessulanum.
Erica major floribus purpurascentibus, Lobellij: seu Erica altera Clusij.
Gramen hyrsutum, fortè Gramen Leucanthemum Dalechampij: à quibusdam Combretum Plinij dictum.
Circea Lutetiana.
Orvala tertia Dodonæi: seu Colus Iovis, vel Galeopsis lutea, seu Horminum sylvest. quorundam.
Colutea Scorpioides.
Cytisus Hispanicus alter, Clusij.
Item quartus, ejusdem.
Cytisus alter, Penæ.
Cytisus albus sylvest. Cordi: an Cytisus, Gesneri?
Valeriana rubra Dodonæi; & Ocymastrum Valerianthon: an (ut inquit Lobellius) Côdutdum, Plinij? fortè Narcissus Virgilij & Columellæ: Strution ab Excell^mo Aldroando: & à quibusdâ Ben rubrum creditum.
Aria Theophrasti, Dalechampio.
Phyteuma Matthioli: à Pena Campanula persicifolia, vel quæ Iasône à Theopht. credita.
Viburnû Matthioli; seu Lantana vulgò.
Daphnoides, seu Laureola.
Digitalis Lutea parva.
Iacea montana Narbonensis, Lobellio.
Anemone tenuifolia Cordi: Eranthemum Gesneri, & Dodonæi: Matthiolus, Adonis florem nuncupat: Lobellius φλὸξ, id est, Phlox Theophrasti, autumat.
Orobus Venetus primus, & alter, Clusij; seu purpureo, & albo flore.
Galeopsis Dioscoridis cujus radices quia albo Helleboro persimiles sunt, hactenus pro ipso Helleboro in Officinis perperam exhibitæ sunt. hujus effigies à nullo certiùs relata est, quàm ab Excellentissimo Camerario, in Epitome Matthioli.
Genistella aculeata; fortè Vlex Plinij, Penæ.
Pneumonanthe Cordi: Gentianæ minoris species, Penæ: à Dodonæo, Viola Calathiana dicta.
Geranium Bathrachioides Dodonæi: vel Gratiadei Germanorum, Lobel.
Geranium Hemathodes; seu Gruciale supinum Lobellij.
Chamæcistus III. Pann. Clusij.

Hyssopus

Hyssopus Officinarū, vel potiùs Thymbræ species.
Anonymos linifolio Clusij.
Clematis tertia Matthioli: seu Vitis sylvest. Dalechampij.
Ocymoides repenspolygonifolio, Penæ.
Iuniperus minor, seu vulgaris.
Taxus: Milos Theoph. Pena, seu σμίλος, vel σμίλαξ, Diosc. & Galeni.
Leucacantha Monspelliensium, Dalechampio.
Asarum; perperam Baccara multorum.
Polygala Matthioli, non Diosc. Astragaloidem, Lobellius facit: an potius ad Loti species referenda est?
Lotus sylvest. Anguillaræ, & Matthioli: seu Trifolium Asphalthæum, Fuchsij; vel odoratum Trifolium, seu sativa Lotus Dodonæi: an Mel frugum Theophr. ut Pena inquit?
Calamintha montana; & altera Calamintha, Matthioli.
Lampsana Dodonæi.
Clymenum Plinij quorundam: Dodonæus, Androsæmum facit: vel alterum Androsæmum Fuchsij.
Chærephyllum, vel Chærophyllon Columellæ, Dodonæo: à Manardo, Mirrhys credita: Oreoselinum Anguillaræ: & Cerefolium, & Gingidium multorum.
Marrubium agreste, Tragi: seu Stachys Diosc. (ut Pena inquit) & Scordotis, Plinij.
Herba sacra quorundam Dalechampio: seu Melissophyllon Tragi, & Cordi: à quibusdam perperam Melissophyllon Fuchsij putata; nam (ut mihi videtur) Melissoph. Fuchsij, est ipsa montana Calamintha, Penæ.
Sphondilium Rec. seu Acanthus Germanica.
Cicuta.
Serpillum, utrumque.
Polium alterum Matthioli: à quibusdam Iva moscata.
Anonymos flore Coluteæ, Clusij, sive prior.
Castanea; atque Carpini frequentiss.

Et hæ plantæ, usque dum ascendendo pervenimus ad coronam.

Locus Coronæ, est in angustijs duorum montium, qui constant ex solido saxo, semi milliaris altitudinis, adamussim perpendiculariter recti, ac aspectu horribiles, supra medium sinistri quorum exporrecta est magna saxosa portio, hortulum pēsilem repræsentans, inaccessibilis, nisi per funem ab altitudine superiori demittaris: aut via hominum industria parata, aspera, & difficili circa latus dexteri montis descendendo, ex hoc ad sinistrum transcas per ligneum pontem, valida Tiliæ fœminæ arbore bifurcata fultum, quæ Tilia adeò magna (divinum profectò) ex vivo saxo exoritur, ac alimento à simplici lapide suggesto nutritur, augetur ac germinat, pandens ita nobiles illos duos ramos, ut ponti viride regumentum paret; hinc per arctam semitam in montis latere gradatim excisam, & unicæ personæ deservientem scanditur ad naturale podium, ubi perpulchrum, neque parvum Templum Deiparæ, semper Virgini gloriosæ erectum est, cunctis non solùm vicinis pagis, sed etiam remotioribus oppidis, & vrbibus venerandum, ad quod præsertim decimo octavo Kal. & sexto Idus Septembris turbæ hominum copiosissimæ confluunt; quod ab Heremita quodam venerabiliter custoditur, quare ab aliquo etiam probo viro solitudinis cupido hujuscemodi apta contemplationi loca initium sumpsisse credibile est: hic Omnipotenti Deo mentis elevatione aguntur gratiæ, atque divinæ elementiæ beatæque Virgini locorum indagatores semetipsos commendant, subinde benè cultus hortulus religiosi hominis invisitur: jam verò cùm superius denuò reditum est, in initio descensus consistendo, deorsum prospicientibus sese offert admodum amœna Valleculà Brentini, agris vitiferis, & optimè cultis insignita, qui rapido, flexuosissimóque Athesi summa cum voluptate secari conspiciuntur: in hoc admirabili Coronæ situ hæ plantæ virescunt:

Corydalis Galeni Anguillario: seu Fumaria tertia Matthioli: Splith, vel montana Corydalis quibusdam: an (ut Lobellius inquit) Phragmites Aetij?
Scorzonera latifolia, seu Hispanica; è timis tantum saxorum erumpens.
Crocodilium Fuchsij: à Gesnero, Echinopus vocatum: à Cordo, Carduus Sphærocephalus: à Trago, pro vero Chamæleone pictum: Pena verò, Ritro seu Rutro Theophr. autumat: Dodonæus, pro Spina peregrina pinxit: Spina alba quorundam: seu Sphærocephalus annuus, Camerarij.
Fabaria, seu Faba inversa, vel Crassula: à Trago, pro Scrophularia exhibita, ut inquit Pena, quam Telephium Græcorum ipse putat.
Saxifragia magna Italorum; frequentiss. ex scissuris pullulat.
Polemonia petræa Gesneri, Ioachimo Iungermanno.
Fistularia petræa, seu Alectorolophos tertia alpina Clusij.
Hyssopus montana.
Parietaria sylvestr. prima } Pannonicæ
Item sylvest. altera. } Clusij.
Saxifragia Bavarica } Iunger-
Saxifragia hircina elegātissima } manni.
Epimedium Penæ, & Dodonæi: Lunaria media secundùm aliquos.
Euphragia altera, Lobel. & Dodonæi.
Cannabis sylvest. prima Lobel.
Conyza minor, & media, Matthioli.

Campanu-

Campanula Elæophyllos, Iungermanni.
Sedum magnum pallido flore.
Phalangium ramosum, jam dictum.
Colutea Scorpioides, frequentissima.
Galeopsis aquatica, verticillatis floribus.

Tanacetum non odorum Penæ; frequentissimum.
Androsæmum Matthioli frequentiss. &
Trachelium petræum majus nostrum, etiam hîc pullulat, cujus Icon hîc proponitur.

Trachelium majus petræum.

A Radice lignosa, & rugosa, colore pallido purpurascente exeunt cauliculi multi striati, subhirsuti, cubitales, & cum rubore virides; qui inordinatè emittũt folia oblonga, crenata, nigricantia, sua pariter hirsutie communita, parte prona poriſſimum, ubi etiam albicant, & Salviæ folia referũt, magis tamen angusta, & mucronata; inter quæ parvula quædam foliola prodeunt: in summo caule sunt flores multi acervatim congesti, queadmodum in umbellata Cervicaria Penæ; & inferius ex eodem globuli quidam, at minori numero, & inferius magis inter caulem, & folia, alii, & adhuc pauciores; formam repræsentãt illorum jam dictæ Cervicariæ, sed minores, albi, & in quinque, & quandoque septem mucronatas scissuras divisi; è quorum centro multa exeunt stamina sublutea, quorum unum modo Proboscidis egreditur, versus cacumen satis crassum, quod dum maturatur, bifurcatum & aduncatum evadit. decedente Augusto florens conspicitur, atque talis per plures dies conservatur, unde hactenus semen minimè observari potuit; inter rimas illorum asperrimorum lapidum Baldi, solum circa Coronæ Templum pullulat. Trachelium hoc non acre, non amarum, sed tantùm adstringens esse sensu dignoscitur, multóque magis ipsa Cervicaria.

HUIC contiguæ aliquæ domus sunt quorundam hominum urbanorum qui Cruciati vocantur, in quibus hospitia non incommoda pro locorum ratione haberi possunt: Hinc discedimus ad Vallem frigidam, & primò transimus per quædam prata, vulgò Prata Bazaria dicta: deinde ad Basianam, & Imeo, quæ sunt Valleculæ Meridiem spectantes, admodum herbosæ, in quibus greges pecudum, & armentorum pascuntur, eo præsertim temporis initio, cùm in montes tendunt; atque etiam, cùm ineunte frigore ab altioribus descendunt; & hoc ne quid à frigoris subita mutatione animalia patiantur: Quæ Valles multis caudicibus, Acerum, Ariarum Theoph. Viburnorum, Corylorum, Fagorũ, & pullulantium Quercuum abundant, inter quas frequentissima germinat;

Montana Calamintha vera Antiquorum, à Peoa, & Lobellio celebrata, sive Melissophyllon verum Fuchsij.

HIC etiam virescunt plantæ hæ:

Bistorta major vulgatissima: à Gesnero Limonium: à quibusdam, Britannica existimata.
Caltha alpina Gesneri: Plantago alpina ab alijs: an Celtica nardus altera Penæ: & Rondeletij? fortè Chrysanthemum Dodonæi: & Doronicum quartum Clusij.
Chamæleon albus Dioscor. Helxine Plinij, Anguillarij: Sylibus Gesneri, & Carlina vulgo.
Martagonis, seu purpurei Lilij, variæ species.

Hyacinthus Germanicus liliflorus, & Hyacinthus bifolius Theoph. Penæ.
Asphodelus albus major, frequentiss.
Verbascum Tragi: Cyanus major Lobellij.
Cyanus supinus Lobellij.
Cirsium Pannonicum primum Clusij.
Orobanchæ, variæ.
Panax Heracleum Recentiorum.
Myrrhis altera parva Penæ: perperam Daucoides Cordi, Lobellio: quidam pro vero Seseli; alij pro Ligustico genuino in pharmacis ponunt.

Alectorolophos, Plinij, seu Crista galli: ab aliquibus Alliaria dicta.
Cirsium Anglicum Penæ.
Asclepias flore albo, frequentiss.
Heliochrysos silvestris Tragi: vel Chrysocome Germanica, Lobellij: à Matthiolo Pseudoleontopodium dicta.
Onopordon Plinij Dalechampio: fortè Carduus Eriocephalus Clusij: à quibusdam Corona fratrum.

Et sic pervenimus in nobilissimam, ac omni laude dignam frigidam Vallem, ortui solari expositam. hic sunt planities non parvæ herbis abundantes, quibus à Maio, usque ad Septembrem mensem animalia copiosa nutriuntur; hic adsunt cavitates quædam, in quarum duabus pluviales aquæ conservantur, in tertia autem salientes aquæ perpetuò scaturiunt: his armenta pro potu utuntur. In eisdem copiosè luxuriat,

Potamogetum, seu fontalis: perperam Malabathrum Lusitani.

Hæc sunt humiles, & pastorales casæ, seu Tuguria ex viminibus contexta, flantibus ventis pervia, paleis cooperta (Baito) ab Incolis dicta, sub quæ lac defertur atque asservatur, & sub his, & ab imbribus pastores ipsi sese tuentur: in ista planitie frequentissima est,

Alchimilla, seu Stellaria multorum; seu Leontopodium Brunfelsij: Drosium à Cordo nuncupatum.
Soldanella montana Clusij, passim.
Britanica Fracastorij: an potius Hormini silvest. species?
Veronica supina, Lobellij.
Carduus Condryloides Dalechampij.
Hyerabotanæ mas, & femina, Dodonæi.
Bellis cœrulea magna.
Helleborus albus, floribus pallescentib.
Primula veris prior, & altera, Matthioli: à Fabio Columna Neapolitano, Alisma sylvarum, & pratorum, vocitatur.
Polygala, Tragi, & Dodonæi: seu Onobrychis, Diosc. Lobellio.
Item floribus luteis, ab Excellentiss. Iacobo Zuinghero inventa.
Aconitum Lycoctonum vi. Clusij.
Lotus eneaphyllos Dalechampij: multi ex nostris pharmacopœis, pro vero Meliloto utuntur.

Quibus perspectis aggredimur ascensum, (& difficilem sanè, licet talis non videatur) ad scopulorum latus, atque simul hæc simplicia à nobis collecta,

Loti, variæ species.
Helleborus albus floribus atrorubĕtibus.
Aconita varia.
Pilosella floribus rubris.
Gramen parnassi, vel Lilijconvallij species Dodonæi: aut Monophyllon multorum: Cyclaminus altera Diosc. seu unico folio Dalechampij: non rectè Lobellius Gramen parnassi Cordi facit; nam (ut ipse Cordus scribit) ignorari affirmat.
Bethonica alpina albo flore.
Iuniperi species minima; fortè Iuniperus supina Clusij.

Et cùm jam ad eum locum perventum est, vulgò Saxa Vallis Frigidæ appellatum, quæ ardua, prærupta, ac alicubi valde difficilia sunt, laborandum est in ingenti selectaium plantarum copia, quæ hîc amœnissimè vivunt, atque virescunt, siquidem observantur.

Crocodilium Monspelliensium, Dalechampio.
Echium montanum Dalechampij: seu, ut ego dicerem, Cervicaria montana Thirsoides, seu Trachelium Alopecuroides.
Scabiosa montana omnium minima Penæ.
Lonchitis aspera major, Ghini, & Matthioli.
Centaurium majus alterum, Clusij: à quibusdam (falsò) Centaurium majus Dioscor. creditum; & Rheubaldensis quorundam: hic frequentissimum.
Veronica mas Fuchsij, & Dodonæi: Lobellius, Bethonicam Pauli facit.
Veronica Dalechampij.
Veronica recta minima, Lobellij.
Leontopodium, Loniceri: an Myosotis?
Allij montani iij species duæ, Clusij.
Serratula Rec. frequentiss.
Carduus pratensis, Tragi: seu Acanthus sylvest. Lugdunensium.
Carduus Araophyllos Dalechampij.
Chamæleon verus Tragi: Tetralix spinosa Lugdunensium.
Viola Martia furrectis cauliculis Penæ: à quibusdam Viola arborea.
Martagon, seu Lilium montanum Italorũ: vel Hyacinthus Poëtarum Tragi: seu Asphodellus fœmina, Fuchsij: à Dodonæo, Lilium sylvest. vocatum.
Polygonatum latifolium.
Item minus, multorum; seu angustifolium: à Mutono, Chamædaphne Dioscoridis creditum.
Bellis maxima flore, Anthemidis; sive Bellis major Lobellij.
Antiphthora, frequentissima.
Napellus verus cæruleus, Penæ.
Napellus vulgaris, seu Lycoctonum fatiuum Encarpum, Cordi.
Iacea nigra, Dodonæi.
Panax Chironium Tragi: seu Isophyllon Cordi; vel Bupleurum alterum latifolium, Lobellij.

Bupleurum Penæ; seu angustifolium.
After luteus, seu Oculus Christi major Dalechampij.
Achillea sideritis Matthioli.
Iacobea altera Pannonica Clusij.
Draba Penæ.
Hypoglossum multorum: Fabius Columna, Radicem Idæam facit.
Lunaria Magorum Arabum Penæ: seu Oxalys scutiformis, vel saxatilis.
Onagra Rec. an potius Lysimachiæ siliquosæ species? quibusdam Chamænerion Gesneri putatur.
Digitalis prima, Tragi; seu amplo flore: Dalechampius Verbasci speciē facit.
Pseudoasphodellus Pann. Clusij.
Dauci alterum genus Fuchsij: à Lobellio, Lybanothis Theophr. vocata.
Daucitertia species Fuchsij: seu Lybanothis altera Dodonæi: & minor Lobellij.
Geleopsis Cortusi: Scrophulariæ congener est.
Linum sylvest. Pann. alterum Clusij; vel Cistoydes Linum.
Lychnis quarta Clusij.
Flamula, & Clematis recta.
Trachelium majus, & minus Fuchsij.
Scorzonera v. Pannonica Clusij.
Succisa Fuchsij; seu Morsus Diaboli.
Ornithopodium Dodonæi.
Condrilla cœrulea flore pulcherrimo; seu Sonchus lævis primus Clusij.
Passerina Linariæ folio, Lob. seu Chrysocome altera, Mutoni.
Galega montana, Dalechampij.
Vbi etiam;
Clematis Crutiata alpina nostra, invenitur; cujus effigies ac descriptio sequitur:

Clematis Crutiata alpina.

A Sarmentosa radice egerminant multi caules virignei, magis subtiles quàm in alijs Clematidibus; lignosi, angulares, lenti, & tricubitales; è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur, singulíq; obtinent tria folia iusto intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, forma mirtea, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos Crucem repręsentans, folijs mucronatis, lanuginosis, cœruleis albicantibus, cujus medium accrvulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet,) decoratur. Est sarmentosa, & perenni radice. Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Bruma arescunt folia. Planta aliquantulum acri sapore: radices verò intipidæ existunt.

Ex simplicibus cotibus egerminant:

Phyllum Arrhenogonum majus Dalech.
Nardus Celtica, frequentissima.
Daucus primus, Dioscor. seu Creticus vocatus.
Saxifragia major, frequentissima.
Vmbilicus Veneris alter, frequentissimus.
Rapunculus major latifolius, seu Alopecuros Theoph. Dodonæo.
Rapunculus montanus angustifolius.
Sedum Petræum montanum, Penæ: forte Phyllum Arrhenogonum primum Dalechampij.
Campanula minor rotundifolia, Lobel frequentissima.
Auricula Vrsi Matthioli: Britanica, seu Arthritica, Anguillaræ: Lunaria Arthritica à Gesnero: à Fabio Columna, pro genuino Alismate proponitur.
Aizoon montanum Dalechampij. &
Cneorum aliud Theophr. Matthioli, in postrema Commentariorum Latinorum editione.

Indidem præterea mirabiliter, ac elegantissimè exsurgunt plantæ hæ nostræ, Icones quarum, & descriptiones, sunt quæ sequuntur:

Trachelium petræum minus.

IN ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusvis alius plantæ, à Trachelio petræo minori, sterilissimis, inter præcipites illas cotes ab eisdē veluti cadentibus pendens, germinat Tracheliū istud, lignosa, pallida, ac valde rugosa radice, sesquipalmari, à qua folia numerosa pediculis quatuor vel ad summū quinque digitos transversos altis nixa, Cymbalariæ folia ut plurimum æmulantia, non ita crassa, sed nervosiora, & profundius laciniata, atque in viridi colore nigricantia; & ex qua separatim cauliculi multi, tenues, læves, nigrovirentes prædictæ altitudinis, cum folijs aliquot substantia cum superioribus, quintum aliquando unum non longo pediculo circa medium caulem emicat, reliqua florem semper circumvolvunt, sed hæc angustiora, & magis laciniata prioribus existunt; inter quæ umbellæ vice flores calycibus brevissimo pediculo contenti prodeunt in nigro purpurascente cærulei, Chymicæ cucurbitæ vitreæ simillimi, quinque incisuras obtinentes in medio corporis tumore, quæ neque ad collum perveniunt, nec totum corpus ad calycem usque discindunt: in cujus medio multa filamenta nutriuntur, quorum unicum illius lōgitudinis est, ut aliquantulum crassum collum, multum egrediatur, & quod maturitate bifurcatum fit: Floret tempore majoris Trachelij nostri: semen nondum conspeximus: perennis, & astringens est planta.

Item:

Veronica petræa semper virens.

Veronica petræa semper virens.

EX scissuris simplicis & omnino nudi saxi Baldi, hęc nascitur, quinque, sex, vel pluribus etiam caulibus rotūdis, non ramosis, altitudinis sesquipalmaris, è quibus foliola bina exeunt, (licet aliqua magna reperiantur) æquali ordine disposita, uti Chamædrys, tamen non sic profundè incisa, admodum crassa, splendida, supernè virentia & lanugine quadam donata, infernè verò albicantia: fert in summitate multos flores ad instar spicæ, quaternis, quinis, & septenis folijs cœruleo colore, aliquantulum albicantibus; quibus cadentibus relinquitur calyx, in quo semen continetur, ut in alijs Veronicis fit. Habet radices parvas fibrosas ac nigricantes, quæ ita saxis illis horridis paucissima commixta terra includuntur, & adhęrescunt, ut difficilimè etiam ligonibus evelli possint. Floret initio Iulij, & circa finem maturatur semen. Semper virens est, & elegantissima pulcherrimáque planta, acerbi, & austeri saporis esse gustu percipitur.

Item:

Veronica minor alpina, Serpilli folio.

Item:

Veronica Serpillifolia omnium minima.

VERONICA minima folio Serpilli, oritur in altiotibus summitatibus Baldi, Orientem versus, multis ramusculis surculosis, rotundis & lævibus; altitudinis ad summum unius cum dimidio palmi: fert folia Serpilli modo, sed aliquanto longiuscula, in nigro colore virentia, non serrata; licet aliquando (sed rarò) aliqua divisa conspiciantur. in summitate absque aliquo ordine habet flores, eum quinis, aut senis, & quandoque etiam quaternis tantùm folijs. simili colore floribus petrææ Veronicæ, sed dilutiori. Calycem seu Vasculum, dum flores deponit, retinet; in quo clauditur semen rotundum, minutum atque nigrum: radix est lignosa & fibrosa. Floret Iulio mense; semen Augusto maturitate perficitur. Perennis naturæ planta est; licet frigore depereant comæ. tota planta, & semen gustu adstringenti deprehenditur, nulla percepta acredine, aut mordacitate; unde in fluxibus & in quibus adstringere sine calidıtate opus est, aptum esse medicamentum judicari potest.

Saxifragia alba petræa.

Item:

Saxifragia alba petræa.

HABET hæc tenerrima planta radiculam unicam, tenuem, capillarem, ad semipalmum altam ac rufescentem, à qua plura folia substantiâ, ac formâ albæ Saxifragiæ, molliora tamen, ac profundiùs divisa, è quorum medio caulis assurgit teres, nodosus, leviter hirsutus, dilutè purpurascens, ac dodrantalis. huic inhærent ramusculi plurimi ab imo ad summum inordinatè dispositi: in summitate frequẽtes sunt flosculi quinque candidissimis folijs constantes, quorum centrum quædam pallescentia filamenta occupant; istis cadentibus relinquitur calyx semen continens minutissimum, uti in Saxifragia magna Iallica. Floret Iunio mense ad finem; facillimè languescit, ac deperditur: initio dulcem existimes, posteavérò acrimonia percipitur.

Item:

Thlaspi petræum Myagrodes; cujus est hæc descriptio.

IN scissis cotibus frigidæ Vallis pullulant à radice capillari folia multa humi sparsa, & per ambitum secta; atque unicus quadrangularis caulis atrovirescens, ad tres palmos altus, à medio ad summum in varios ramusculos divisus, in cujus summitate flosculi albi foliorum quatuor; quibus decidentibus

Thlaspi petræum Myagrodes.

cidentibus relinquuntur vascula omnino referentia Dodonæi Myagrum. Floret ad exitum Iunij. saporis acrimonia nulli Thlaspi generi cedens.

ALIQVANTVLVM autem supra ipsa non satis celebrata dirupta saxa, in dextera parte scaturiunt aquæ gelidissimæ ad Notum expositæ, quibus Fons Navolæ nomen est, quarum frigiditatem manus vix ferre possunt, imò quandoque vitrea ipsa vasa, ad refrigerandum potum in ijsdem immersa, quo calores propter difficilem ascensum contractum, leniantur, minimo temporis spatio perfracta sunt; quæ quamvis abundanter satis fluant, per illam Montis partem dimidij milliaris altitudinis ad Vallis frigidæ planitiem, attamen ad hanc non perveniunt, sed totæ ab illa terrarum superficie absorbentur; circa fontem istum nullæ surgunt plantæ, quæ alibi observatæ non sint.

AD dexteram autem Fontis, est Vallecula quędam appellata (*la Valle del Bastion*) quòd olim ibi magnus murus in formam propugnaculi ædificatus, ad transitum Germanorum retardandum. Hanc percurrentes dum descendimos ad diversorium, in parte dextera Navolæ contigua, Zephyro opposita, frequentissima vidimus:

Pirolam alteram Pann. Clusij fortè Ambrosiam montanam Dalechampij.
Item quartam Pann. Clusij.
Item Pyrolam Matthioli: & Limonium Fuchsij
Hepaticam albam Cordi: seu Gramen Parnassi Hederaceo folio Lobelij.
Salicem Platiphylleos: Leucophlæos Dalechampij.
Salicis Pumilæ genus quartum Clusij.
Balsamum alpinum, & Rosam alpinam, quorundam: an (ut Gesnerus inquit) potiùs Ledon alpinum? à Dalechampio Evonymon Theoph. creditum: ab Excellentiss. Aldroando Nerium alpinum dictum.
Chamærododédron Allobrogum, Penæ.
Idæam Vitem Theophr. Dalechampio: at Clusius in Pannunicis, alteram Vitem Idæam facit: ab Anguillario Vva Vrsi dicta: Dodonæus, Vaccinium nigram vocat: alij, Mirthyllum.
Tussilaginis alpinæ Clusij, duas species.
Pinguiculam cœruleo, ac albo flore.

IN medio verò ipsius Vallis ad Orientem provenit frequens.

Filix mas.
Cacalia Penæ.
Cacalia prima Pannonica Clusij.
Aconiti varia genera.
Tussilago.

PARS verò ejusdem sinistra, sterilis existit.

MANE à somno expertecti, oriente jam sole ex hospitio (Baito videlicet) scandimus denuo (lævorsum tamen) jam dictas diruptas rupes, ac pervenimus ad verticem montis ubi (quoniam terra nonnihil videtur depressa) & sinum quendam efficit, ideo vulgò Os Navolæ appellatur, expositus autem est locus iste ad Africum sive Lybem, quo circumcirca provenit:

Pulsatilla albo flore Penæ: seu Anemone sylvestr. altera Pann. Clusij: vel Samolum Plinij Dalechampio; ut in suo Horto medico Camerarius testificatur.
Tormentilla candida frequentissima.
Ranunculus IIII. luteo flore Fuchsij: sive Ranunc. nemorosos luteus, Dodonæi.
Item Ranunc. glomerosus frequentiss.

AB hac aliquantulum descendendo venimus in quędam prata ad Occidentem spectantia Vrticaria vocata, quæ plantis istis ornantur:

Crocum

Crocum vernum minus prim. Clusij.
Ranunculus bulbosus Penæ: seu Tuberosus Dodonæi: aut Batrachium Apuleij.
Ornithophora candida Gemmæ frequentissima.
Oenanthe alpina Penæ: passim.
Serapias candido flore Lobel. sive Cynosorchis montana folio maculoso Gemmæ.

HINC Aquilonem versus per eandem hanc partem montis, in alia prata amplissima, herbosissimáque transivimus; Baldensibus ea Vallis Vaccaria vocatur, quòd illic opimis pascuis aluntur innumerabilia boum armenta; dives autem est locus iste fonte perenni aquarum salientium, quæ usui sunt non solùm pastoribus, atque armentis ad extinguendam sitim, verùm & ipsis pascuis ad humum irrigandum: surgunt hîc

Major, minor, & minima Gentiana Matthioli.
Pseudorchis, Bifolium Dodonæi: à quibusdam Ophrys Plinij: Gramen Parnassi quorundam Lobellio.
Coriandrum sylvest. Myconi.
Liriasphodellus albo flore: seu Hemerocales Dalechampij.
Thapsia Matthioli.
Aconitum tertium Matthioli.
Aconitum tertium Diosc. frequentiss.
Laserpitium Fuchsij: à Trago Smyrnium nuncupatum: Anguillara Lygusticum autumat: Cordus, Struthion facit: ab aliquibus Imperatoria, Ostrutium, & Magistrantia.
Auricula Muris, frequentiss.
Pæonia fœmina.
Sphondylium laciniatis folijs.
Orchidis varia genera.
Saxifragia umbellifera Penæ.
Galeopsis maxima Pannonica Clusij.
Ornithopodium Dodonæi.
Draba altera Pannonica Clusij.

AB istis autem herbosissimis pratis ad Occidentem versus, statim ascendimus (& laboriosè sanè) ad cacumen montis, à Vaccaria valle unius milliaris altitudine perpendiculariter elevatum; cui nomen est, Mons Major. quoniam omnium vicinorum montium altitudinem superat: hîc stantes Benacum detegimus, qui à Sarcis Tridentinis initium sumens, desinit in Minrium flumen Pischeriam ingrediens, & eandem in duas partes secans: Hic Pischeriæ locus, mœnibus, propugnaculis, & mole tutissimis munitus est: hîc numerosæ Anguillæ, ac Troctæ maximæ abundantissimè capiuntur à piscatoribus: Cernimus subinde Syrmionem peninsulam, natale solum Catulli nostri Poëtæ; ubi non longè sub ipsis Benaci aquis, fontes sulphurei creduntur esse, exhalationem certè sulphuris, & sentis, & hauris naribus. Vlterius est in conspectu Decentianum quarumcumque frugum emporium magnum. Præterea Salodium, quod ad urbis dignitarem proximè accedit, oculis sese offert; hîc merx dealbati fili, ejusdémque subtilissimi ad vestes lineas consuendas & acu pingendas, copiosissimè exercetur. Ob oculos quinetiam versatur, Maternum, & Tusculanum. His tribus in locis, ubi vitalis saluberrimáque aura ducitur, omni arte ac industria coluntur Viridaria arborum præstantissimarum, ut sunt Malus Citria, Malus Medica, & Massilica. inter quas sunt etiam quædam quæ ingentes fructus ferunt, Poma Adami vocitata, propterea quòd in inferiori parte cicatricem obtineant, post morsum primi patris, (ut ferunt) relictam. Hæ quidem celebrandæ plantæ quovis tempore florent, & totum annum acervatim fructus conservant. horum locorum parietes ex Lauro & Mirto, quasi auleis quibusdam mirè teguntur. his & hortorum viæ concinnè admodum exornantur: atque adeò abundant Lauro loca ista, ut hac, vice lignorum, ad instruendum ignem etiam populares utantur. Ex quibus amœnissimis viridarijs, præter delitias, summus quoque proventus excipitur, cùm fructus isti non solùm nobis, & vicinis civitatibus, verùm etiam Germanis ipsis cumulatissimè impartiantur. Papyrus scriptoria hîc etiam in magna copia conficitur. Hinc conspicitur parva insula Monachorum minorum D. Francisci, in qua abundanter provenit,

Herium albis, & rubris floribus, ex saxis nudis prope aquam pullulans.

Aspectui etiam sese offert, Bojacum, ubi piscatores Carpionum præcipuè degunt. Vlterius Vicus Campioni, quo in loco ad excoquendum ferrum, ferramentorúmque genera omnia extruenda, ædificia varia fabricata sunt, habent namque hîc aquas ipsis inservientes, atque fodinas ferrea materia exuberantes; atque ut paucis totam rem perstringam, hic contemplari licet aquas diversicolores: selectarum olearum oliveta frequentia: Naves, (quæ tamen naviculæ apparent,) tum ab aspirantibus ventis, tum nautis remigantibus, Lagisium hanc Veronensis oræ, illam ad oppidum Tridentinæ Ripæ impulsam: prætereo rivulos murmurantium aquarum, Pistrinis ad molendas fruges, ac torcularibus varijs deservientes: prætereo ut prolixitatem evitem, diversos alios pagos: taceo tempestates procellosas, ac repentinas, quibus Lacus iste commovetur, ob contrarios ventos tempore eodem inter sese concurrentes. Vt jure Virgilius Lacum verbis illis compellarit.

Fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino.

Ad summum, humanis delirijs, ac viræ salubritati, ora hæc locupletissima Benacensis opportunissima existit.

Ex hac etiam specula veluti ab altissima eminentissimaque Arce, Verona, ejus territorium, Athesisque flexuosissimus oculis sese (confusè tamen,) subjiciunt; luminoso etiam, sereno que exillente cœlo remotiores urbes, sed adhuc magis indistinctè, atque confusè apparent. hic locus distat à Benaco consueto itinere sex milliaribus, perpendiculariter verò duobus: in hoc itidem montis cacumine planities est herbosa, ubi oves, & capræ tantummodo pascuntur, in qua invenitur Trifolium angustifolium alpinum, quod ita describo.

Trifolij angustifolij alpini icon.

NASCITUR Trifolium istud in eodem Majori Monte; ea parte, quæ ad Orientem spectat. cujus radix longitudine est ferè quincunciali; exterius quidem colore pallescenti, interius verò albido: lignosa autem, & multis obtecta comis: sapore subamaro. Surgit ab hac unus tantum cauliculus, omnibus prorsus folijs nudus, rotundus pariter, cavus, ac lævis, semipedalis longitudinis; qui in summo sine ordine flores emittit, quorum forma ad Viciæ flores proximè accedit, in quibus color purpureus admodum venustus enitescit. E summo radicis capite exeunt supra terram quinque, ac plures etiam pediculi, ternas ferè uncias longi, quorum singuli, è medio duas barbulas emittunt, & in summo folia tria, æquo inter se spatio distincta. Horum verò longitudo sesquiuncialis est: at forma angusta, acuminata, ac nervosa. Planta ipsa admodum rara est, & perennis. Floret autem mense Iulio. Illius semen nondũ mihi conspectum, neque vires satis cognitæ sunt. parte autem occasum spectante fonticulus perpetuò scaturit, cujus aquæ labentes per montis crepidines in Vaccariam vallem. paulatim absorbentur & ad nihilum rediguntur: in parte verò Septemtrionem aspiciente semper nives jacent, quas aliquando, cùm nimis altæ non sunt, plantæ penetrant, & caput supra ipsas efferentes in eis virescunt. florent & semen ferunt, quod ego ipse mea manu collegi. In hac eadem planitie, ac contiguis alpinis rupibus exurgunt plantæ infrascriptæ:

Alectorolophus primus Pann. Clusij.
Chamælea Germanica, Tragi & Dodonæi: an (ut Pena inquit) Chamædaphne Dioscor. Fuchsius, Daphnoiden facit: à quibusdam, Mezereum Germanicum.
Tormentilla candida Dalechampij: seu Pentaphyllon alpinum petrosum minimum Lobellij: sive Stellaria argentea, vel Argentaria petræa Gesneri: seu Alchimilla minor Camerarij.
Lunaria racemosa, seu Lunaria minor Matthioli: à Columna pro Epimedio Dioscor. exhibetur.
Gnaphalium alpinum Clusij: Matthiolus Leontopodio proponit.
Leontopodium parvum Lobellij.
Pinus Tibulus Plinij; vel Pinastri genus sterile: Itali Mugo vocant.
Anagyris minor.
Cneorum Matthioli: an Oleandrum sylvestr. Avicennæ? fortè Thymelea minor Cordi.
Ranunculi montani primi, species prima } Clusij.
Item primi, species altera } Clusij.
Gentianella v Pannonica Clusij: à Dalechampio, Helleborina vocata.
Gentianella sexta Clusij, frequentissima.

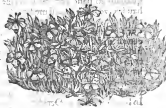
Ubi etiam plantæ hæ nostræ exurgunt, quarum effigies & descriptiones sequuntur.

Ranuncu-

Ranunculus alpinus Coriandri folio: Clusio, Rutæ folio.

Ocymoides muscosus.

Ranunculus Alpinus Coriandri folio.

EX radicibus longis teretibus, fibrosis, candidis & quodam splendore ornatis, quatuor ad summum sese efferunt folia semipalmaria, à purpurascente pediculo folia Coriandri referentia, attamen minora, & magis laciniata, & ad similitudinem Fumariæ disposita; inter quæ exurgit unicus pediculus rotūdus, lævis, palmaris, florem continens, circa cujus medium foliolum unicum est, in summitate autem flos ex duodecim, & pluribus etiam folijs compositus, (uti in Euphtalmo) albis subpurpurascentibus, ac venulis sanguineo colore percurrentibus, ab alijs viridibus foliolis exceptis, calycis vicem gerentibus; in cujus deflorescentis medio remanent semina congesta ut in alijs Ranunculis: floret ad Kal. Iulij. Nascitur in Majoris montis cacumine, Occidentem versus. perennis est, & aliquantulum acris.

Item:

Ocymoides muscosus.

EX unica radice lignosa, pallida, superiori parte in plures divisuras secta, uti in Sedis alpinis Clusij, emergunt frequentissima foliola superficiem terræ æqualiter, densissiméque coopersientia ad Musci similitudinem, pulcherrima viriditate prædita; inter quæ frequentissimi flosculi, suis pediculis usque brevissimis singuli innixi à folijs secundùm calycem tantùm elevati sunt, formâ, calyce, & colore Ocymoidis repentis, (minores tamen) quare Ocymoidem muscosum appellare placuit. Sic Muscus iste exornat terram, ut tapete pulcherrimum referens oculos summopere demulceat. In Iugo rupium Majoris montis provenit. Floret circa Kal. Iulij. gustu exsiccantis facultatis esse percipitur. perennis est planta.

Item:

Geranium alpinum longius radicatum.

HABET hæc planta radicem crassam, bipalmarem, exterius nigricantem, intus albam, supernè in plures partes divisam, atque eo in loco, unde folia exeunt, tuberosam; folia autem unico pediculo tereti, gracili, lanugine argentea pubescenti, palmarique inhærentia, ex quin-

que,

Geranium alpinum longius radicatum.

Cariophyllata alpina, omnium minima.

que, aut sex folijs, tribus lacinijs profundè sectis ac mollibus cōstantia: unico etiam nudóque pediculo folijs ipsis breviori insident flores foliorum quinque, Alceæ colore venis sanguineis depicti; in medio stamina sicuti in Rosis habentes, qui vasculo quinque foliolis mucronatis continentur, & defluentes in breve rostrum desinunt, quemadmodum in reliquis Geranijs. Nascitur alpinis rupibus Majoris montis Orientem aspicientibus, ac ibi passim. Floret initio Iulij. semen Kal. Augusti perficitur. Perennis est planta. Radix amariuscula, ac quadam subastrictione donata.

Item:

Cariophyllata alpina, omnium minima.

A Radice crassiuscula, in fibras varias divisa semipalmari altitudine, & albicante, pullulant prope terram multa folia trium digitorum altitudine Agrimoniæ formam æmulantia, (æqualiter tamen inferna foliola veluti alæ utrinque dispositæ,) serrata per ambitum, multis in locis per ordinem laciniata, molliter lanuginosa, aliquantulum crispa, saturatè virentia, ac splendore quodam nitentia; inter quæ quædam ad hanc perfectam formam haud perveniūt; ex horū medio sese attollit unicus, & elegans flos, folijs quinque aurei coloris conflatus (in quorum centro lutea staminula) calyce non absimili ab alterius Cariophyllatæ montanæ Clusij continetur, atque pediculo lanuginoso tereti, ac ad summum palmari insidet. Flores profert initio Iulij. perennis est; ac facultate exsiccatoria. In Iugo Viticariæ ad Occidentem provenit.

Item:

Clinopodium alpinum.

PVLLVLANT serpendo ex fibrosissimis radicibus varij cauliculi quadrangulares, hirsuti, ac sesquipalmares; quibus bina folia hirsuta, serrata, Ocymum minus æmulantia, ex adverso & directè sita sunt, inter quæ alia parva foliola existunt: flores multi atrorubentes, ac Calaminthæ montanæ

Clinopodium alpinum.

Chamæcerasus montana Gesneri: Xylosteum alterum quorundam.
Anemone tuberosa radice Penæ: sive tertia Dodonæi: vel altera Clusij.
Anemone flore albo Clusij.
Lycostaphylos fœmina Cordi: à Pena, Sambucus aquatica: à quibusdam Thraupalus Theoph. credita.
Sambucus sylvest. seu Cervina Tragi: vel Sambucus racemosa Penæ.
Sedum alpinum vi. Clusij.

tanæ genuinæ forma, inter folia commixta, globulum repræsentant; floret in initio Iulij; est acri sapore. Provenit passim non procul à Majori monte, ubi perennat.

HINC ulterius pergentes paulò inferiùs descendimus in Valleculam æternis nivibus, & glacie majori ex parte contectam, cujus inferior pars constat ex confractis & ira mobilibus saxis, ut super ipsis nullo modo consisti possit, adeò ut lupi, & ursi mortui adinventi sint, quando hac transire volentes, saxis sub eorũ pedibus motis, nullo cùm modo gradũ cõtinere possent, unà cum coribus præcipites corruerunt. quæ saxa cùm attrita, & candida sint, variasq; sortiantur figuras non absimiles denudaris ossibus, à vicinis Vallis ossium nominata fuit: in hac Valle contiguisque præruptis locis hæc exurgunt simplicia:

Alpigena Chamærhododẽdros, Penæ: à Guilandino, Terionarca Plinij putata: Gesnerus, Vitem Idæam rubris acinis, nuncupavit: Dodonæus, pro Vaccinia rubra proponit: Mihi videtur, Anonymos, Balsami alpini folio.
Cotonaster Gesneri.
Cassia poëtarum Penæ.
Ilex.
Pthora Valdensium, frequentissima.
Heptaphyllon.
Chariophyllata montana altera Clusij.
Seseli pratense Monspelliensium, Lob.
Lilium Convallium, frequentissimum.
Syringa flore albo; an Phylladelphus Athenæi? Ostrys Theoph. quorundam, malè tamen: nam Camerarius in doctissimo suo Medicæo horto, aliã non esse Ostrym, vel Ostrya à Theoph. descriptam putat, quàm plantam illam, quę pro Carpino à Matth. pingitur. hîc paululò inferiùs copiosiss. conspicitur.

ADHUC paulò inferiùs huic Vallecuiæ contigua sunt prata in latere montis latè extensa, admodum delitiosa, cùm propter apricum situm, tum quia sunt instar Viridarij, ubi multæ ac raræ plantæ, quæ passim toto in monte surgunt, collectæ visuntur. Cujus rei, ea videtur esse causa; quòd cùm in alijs locis, pratisq; editioribus, & his ipsis imminẽtibus herbæ quotannis emarurerint, exsiccatæq; & in fœnum redactæ, non plaustris, non jumentorũ dorso propter locorum difficultates, convehi domum possint, sed eas trahi per terram necesse fit, & per hæc præcipuè prata transitum habere; hinc fit, ut varia semina decidant, iisdemque mox nascentibus, omnigenis herbis loca redundent. quare etiam per quãdam dignitatem, & excellentiam absolute, & nullo alio adjecto nomine à Malsesinensibus Prata vocantur. numerus autem plantarum in his ipsis luxuriantium, hic est:

Aster v. pannon. Clusij: elegantiss.
Liriosphodelus albo flore, frequentiss.
Phlomos Lychnitis altera Syriaca, Lob.
Ocymoides magnum flore purpureo.
Caltha alpina Gesneri; frequentiss.
Iacea montana Narbonensium, Lob.
Verbascum Tragi, copiosissimum.
Ornithogalon spicatum, luteo pallescente flore.
Clynopodium Austriacum Clusij.
Ranunc. quartus Diosc. seu Aconitum Batrachioides Penæ: hic frequentiss.
Hyacinthus Poëtarum, Tragi; copiosus.
Lilium purpureũ majus, & primũ Penæ.
Hieracium v. Pannonicum Clusij.
Condrylla cœrulea purpurea.
Iuncaria Salmanticensis Clusij.
Doronicum v. Pann. Clusij. frequentiss.
Mirrhys altera parva, Lobel.
Iacobæa Pãnonicæ Clusij, omne genus.
Gentianellæ variæ.
Aconita varia.
Sphondylium laciniato folio.
Sanicula montana Clusij.

Panax

Panax Heracleum.
Genista Nuensis Dalechampij.
Asphodelus major, frequentiss.
Aquileia fusco flore.
Herba Paridis.
Machaleb Gesneri.
Lunaria lutea Dalechampij.
Anagyris minor.
Periclymeni recti duæ species.
Cytisi varia genera.
Serrata Cordi; ab alijs Recentioribus Solidago Saracenica nuncupata.
Orobus primus Pann Clusij.
Hepatica nobilis Dodonæi.
Helleborina Penæ.
Combretum Plinij, quorundam.
Gentiana major frequentissima.
Gerania multorum generum.
Cacalia Penæ.
Pæonia fœmina frequentissima.
Scorzonera v. Pann. Clusij: frequentiss.
Sesamoides magnum Salmanticum, Clusij: in altera Muscipula flore muscoso, Penæ?

Hinc pariter silentio non est prætereunda Via illa Fagorum acclivis valde, triũ milliarium longitudine constans, modò hac, modò illac, anguem dum serpit semicontractum referens; ex utroque latere fagis ingentibus sepra, quarum cacumina sese mutuò vincientia veluti fornicem effingunt, quę viatores ab ardentissimi Solis æstu, & impetu pluviarum aliquo modo tueri possint. Ab his verò pratis usque ad montis summum dorsum, Culmen Malsesini vocitatum, infrascriptæ sunt plantæ:

Libanothis Cheryophoros fruticans.
Item Sterilis.
Ligusticum Matthioli: nõnulli pro Silere, aut Seseli Massiliense utuntur.
Soldanella alpina.
Tussilaginis alpinæ Clusij duo genera.
Anonymos Balsami alpini folio.
Pulsatilla flore albo.
Seseli genuinum Massiliense.
Mezereum Germanicum.
Oenanthe alpina Lob. Item:
Clematis Crutiana nostra, invenitur.

In hoc etiam culmine, est planities satis lata herbis refertissima, ubi propter varios prospectus jucundè indagatores animum atque oculos pascunt. in hac ac circumcirca, germinat frequentiss.

Chariophyllata alpina nostra.
Cotonaster Gesneri.
Ledum alpinum; &
Soldanella alpina.

Ex hoc fastigio descendimus rectà versus Septemtrionem in semicirculares quasdã fauces, inter jam dictum Culmen, & alium mõtem Altissimum nominatum, licet ille ad celsitudinem Majoris montis non perveniat quæ montis in Lunæ formam excavata portio, Os Navenæ dicitur. hic Benaci adhuc multa pars cernitur; imò & sonorus bombus aquarum Brasæ fluminis, abundantissimè ex Brixiensibus montibus è regione montis altissimi, de quo agimus, in lacum præcipitantium clarissimè exauditur, licet inter hęc loca, & illa quatuor milliarium spatium intersit. His in locis dicendæ plantæ copiosæ, attolluntur:

Seseli Massiliense genuinum, frequentissimum: fortè Meum Italicum Lobellij.
Daucus Creticus.
Panax Asclepium.
Absynthium montanum odoratissimum.
Allium Ursinum Matthioli: Arctoscorodon Gesneri.
Lunaria odora, vel Græca major.
Lunaria Chymistarum: seu Viola latifolia Bolbonach, Dodonæi.
Orchidis Serapiadis varia genera.

In hoc Altissimo ubi Baldus terminatur, nullæ nascuntur herbæ quarum alibi non meminerimus.

Ab his faucibus ambulamus per montis latus admodum herbosum, & cui Oriens dominatur, pulcherrimas plantas semper observantes alibi, tamen descriptas. In planitiem tandem devenimus, ubi aliàs ingens, & pulcherrima fuit sylva, Brentonicensis dicta, Abietibus, Pinis, Ilicibus, Quercubus, alijsque innumeris arboribus, ac præcipuè patulis Fagis referta nunc verò, ut rerum fert vicissitudo, trunci tantum ipsi crassissimi ramis omnibus resciffis, nescio quid magnum indicantes, cernuntur.

Impatiens herba Dodonæi: an (ut ipse inquit) Aeschynomenes Plinij: Mercurialis sylvest. altera, Tragi: Pena Persicariam siliquosam, & Noli me tangere, facit, perperam Esula sylvest. Tragi, multorũ: ab aliquibus Pseudoapocynum dicta.
Radix cava Herbariorum: à Cordo Capnum Aetij; & Capnos Phragmites, Plinij: à Fuchsio, Pistolochia credita: à Pena, Fumaria bulbosa Plinij, vocata: Matthiolus, pro altera Fumaria exhibet.
Mutelina Gesneri, & Camerarij: à quibusdam, Meum Alpinum dictum.
Pulmonaria Lichenis facie.
Filix saxatilis crispa; fortè Pteridion fœmina Cordi:
Filix saxatilis Tragi.
Saxifragia aurea Lichenis facie, & Erysimi species Aldroandi, Penę.
Cacalia Penæ.
Phallus Hollandicus. pro Satyrio primo Diosc. Excell° Matthiolo tribus folijs Rumicis arte affixis, venditus. prout Clarissimus & Excellentiss. Philosophus, ac

phus, ac Medicus, Ludouicus Fumanellus, qui hunc, & illum qui ad Matthiolum est missus, spectavit, aperte restatur: facile autem fuit decipi, propter summam utriusque, antequam è terra erumpat, similitudinem.

Sanicula alpina guttato flore Gesneri: Sanicula montana Clusij: fortè Chariophyllata folio Hederaceo Penæ.

AB hac excisa sylva pergimus per eandem semitam versus Meridiem, ac ingredimur Vallem Artilonem, quę multis scaturiginibus salubrium aquarum irrigatur. Cujus pinguibus herbis copiosissima armenta æstate tota pascuntur: refertissima est numerosissimis plantis, quarum multas silentio prætereo, cùm alibi adnotatæ sint; eas solùm referam, quæ aut copiosiores hic nascuntur, aut digniores relatione sunt. Abundantissimè igitur hic nascitur:

Coralloides Cordi: seu minor Dentaria Matthioli: vel Alabastrites nemorosa Alpina, Penæ: & Viola Dentaria, Dodonæi: Penaphyllea, ac Epaphyllea, flore albo, atque purpureo, hic invenitur.
Helleborine, sive Epipactis, Penæ, & Dodonæi.
Polytrichum aureum majus, & minus Herbariorum.
Filix fœmina.
Item, mas.
Primula sylvarum Lobellij.
Cynocrambe, vel Mercurialis sylvestris.
Iacobęa tertia Pann. Clusij.
Sanicula fœmina Fuchsij.
Solidago Sarracenica Lobellij.
Mater Violarū Dalechampij: alijs Viola surrectis cauliculis vocatur: à quibusdam Viola arborea.
Barbi Capra, Herbariorum: à Brunfelsio, Picnemon credita: ab aliquibus Rhodeta; ab alijs Melandrium Plinij: Italis, Vlivaria, & Crostosanaria.
Tanacetum non odorū Lobellij: Athanasia Leucanthemos quorundam.
Virga aurea major Doriæ floribus.
Item, minor.
Phellandrium Plinij, Guillandino: ab Herbarijs Angelica sylv. vocata: Cordus, Smyrnium facit.
Geranium fuscum Clusij.
Geranium Malacoides, Ree.
Geranium Batrachoides Dod. sive Germanorum Gratiadei.
Geraniorū commuoiorū, varia genera.
Pulmonaria vulgatissima Borraginis folio, major, & minor; irē cœruleis, atque purpureis floribus: Cordus, Symphytum sylvest. facit: & Pulmonariā Plinij, Gesnerus: perperam Potamogetum Diosc. Lusitanus.
Lythospermum Anchusę facie, Lobellij: fortè Pulmonaria major Dalechāpij.
Auricula Muris major Tragi: à Dalechampio Corchorus Theophr. Galli, Pulmonariam vocant.
Aster non Atticus Tragi: perperam Aconitum Pardalianches Fuchsij: Gesnerus, Solanum Monococcon facit: à Cordo Aconitum Monococcon vocatum: à Pena, Solanum tetraphyllon: ab Herbarijs, Paridis herba dicta.
Aconitum alterum Matthioli.
Item, quartum ejusdem.
Napellus verus cœruleus Lobellij.
Napellus racemosus Dodonęi: an (ut Pena inquit) Actea Plinij? à quibusdam Christophoriana dicta: ab aliquibus, Helleborus niger.
Sambucus palustris, Lycostaphyllon fœmina Cordi.
Rubus Idæus Dioscoridis.
Rubus Idæus lævis.
Rubus alter lævis, an potius Chamærubus? Rubum Idæum Gesnerus facit; & Rubum saxatilem, Clusius.
Mirthyllus Germanica, frequentissima.
Corruda altera Clusij.
Chariophyllata montana Matthioli.
Item, montana Dalechampij.
Seolymos Theophrasti, Clusio.
Muscus arboreus: à Græcis, Bryon.
Muscus terrestris Tragi: seu Chamæpeuce, Gesneri: vel clavatus Muscus, Lobellij: Dens leoninus, secundū aliquos.
Muscus terrestris repens Clusij: fortè Mirma, Borussi: à Lobellio, Muscus alter denticulatus.
Muscus terrestris denticulatus prior, Lobellij.
Oxys lutea Clusij: seu Oxys corniculata repens, Lob.
Oxys Pliniana.
Virga pastoris, Matthioli: Labri Veneris species.
Tithymalus Characias v. Dodonæi.
Item, Helioscopius.
Item, Platiphyllos.
Pithyusa Dodonæi.
Mezereum Germanicum.
Solanum majus, Ree. hic non solùm frequentissimum est, sed admodum vegetum surgit.
Fragaria.
Myrrhis Fuchsij.
Pyrola Matthioli; frequentissima: Limonium silvestre Tragi.
Hyssopus nemorensis lutea, Lugdunensium.
Nepeta quarta Tragi: seu Calamintha Mentastrifolia, Penæ.
Ranunculus primus, Item, alter, Item, tertius } Matthioli.
Item, quintus ejusdem: nonus apud Cordum: Bulbosus Apuleij Dodonæo.
Item, quartus Diosc. copiosus.

Item, Glomerosus alpinus, Lobel. Flos Trolius, à Gesnero: Sextus, Matthioli: seu, ut ego dicerem, Aconitum tertium Diosc.
Mollugo altera montana Dalechampij.
Paralytica alpina angustifolia major, Lobellij: à Fuchsio, Verbasculum odorum dictum.
Viola lutea montana Clusij.
Primulæ arborescentis varia genera: à Fabio Columna, Alisma sylvarum, & pratorum, vocata.
Amellanchier Gallorum, Penæ: Pyrum Cervinam, Gesnerus facit: Clusius, in Observat. Pannon. sub nomine Idææ Vitis describit.

Abies.
Pinus sylvestris seu Musto.

Carpinus, Matthioli; vel Ostrys Plinij Camerario.
Fagus.
Betula.
Acer montana, seu Acer major Cordi; Clinotrocha Anguillaræ, Lobellio.
Sorbus sylv. alpina Penæ, & Matth. Sorbus Torminalis secundùm aliquos: Dodonæus, Ornum & Fraxinum sylvestrem vocat.
Sorbus Torminalis Matthioli, & Penæ: seu Cratægus Theophrast. Anguillaræ.
Aquifolium, vel Agrifolium, & Ruscus sylv. multorum, Cratægonū Theoph. Plinij: Lacuna verò, Paliurum secundum vocat.
Larix, & Agaricum.

Ex dignioribus verò hæ sunt:

Lamium primum, & alterū Pann. Clusij.
Cacalia Pann. seu glabro folio, ejusdem.
Anemone v. } Dodo-
Item, Anemone trifolia } næi.
Rubra lævis Taurinensium, Lobellij.
Phyllum Thelygonum Dalechampij.
Satyrium Erythronium Herbariorum Penæ, & Dens Caninus: à Dalechampio Satyrium trifolium seu album: à Clusio (in Pănoniis) Dentali vocatur.
Satyrium abortivum Lobellij: perperam Orobanches magna quorundam.
Circæa Dalechampij.
Sedum alpinum tertium } Clu-
Item, quartum } sij.
Oreoselinum Clusij: seu nigrum Seseli, quorundam.
Absinthium alpinū, seu Vmbelliferum floribus albis.
Sanicula mas, Fuchsij: à Matthiolo Diapensia vocata: Fabius Columna, pro Siderite tertia Dioscoridis proponit.

Amblatum Cordi: vel Dentaria major Matthioli.
Dentaria rubra Dalechampij.
Solidago Sarracenica tertia Clusij.
Petasites magna Dalechampij.
Tussilago montana ejusdem.
Ensitales Dalechampij: perperam Mithridatia Plinij, secundùm aliquos.
Baccaris Dioscor. Matthiolo.
Ribes Officinarum.
Apium montanum Dalechampij.
Bellis lutea ejusdem.
Thimelææ species, Myconi.
Ranunc. montanus albus, Dalechamp.
Cistus, & Hypocistis.
Aster montanus Penæ.
Damasonium nothum: Calceolus Mariæ, & Sacerdotis Crepida, Recentiorum: Amatus Lusitanus sub nomine Lonchitidis primæ pingit.
Aster montanus hirsutus Penæ.
Aizoon serratum primum } Cordi.
Item, alterum }

Vlterius introimus latitudinem quandam quæ Novezia ab incolis appellatur, in qua frequentissimus est:

Crocus Vernus primus Clusij.
Dentellaria, Gesneri.
Solanum majus: seu Bella Donna Italorum: vel Mandragora Motion Theophr. quorundam.
Tussilago.

Petasites alpina.
Jacobæa altera Clusij.
Asphyllanthes.
Batrachij varia genera.
Asphodellus luteus, & alter Plinij Dodonæo.

In cujus sinistra parte, quædam inæqualitates magnæ saxeæ existunt: inter quas variæ cavitates conformantur, Noveziæ cavitates vulgò dictæ, in quibus,

Cicutaria latifolia fœtidissima Lobellij: à quibusdam Peloponense Seseli credita.
Lunaria minor Matthioli: seu Botrytes.
Trifolium aureum Dod. flore purpureo.

Allium anguinum Matthioli.
Cacalia Penæ, copiosissima.
Aconiti varia genera.
Item:
Clematis cruciata nostra.

Præter hæc Novezia in montis parte dextrorsum ad Occidentem, tribus dotata est Valleculis, quarum capita usque ad Majorem ipsum jam dictum montem perveniont: harum Vallecularum prima appellatur Losanoa, quæ licet parva sit, dives tamen est rarissimis plantis, in hujus convexa parte orienti exposita ascendere incipientibus invenitur:

Holostium Camerarij: fortè Holostium quorundam Dalechampio.

Aconitum aliud Dalechampij.
Pseudoasphodellus Clusij.

Et dum

ET, dum magis ascenditur:

Chamęcistus quartus Myrtifolius Clusij.
Nardus Celtica frequentiss.
Aconitum Pardaleanches, Plinij.
Aconitum Pardaleanches Antiquorum Dodonæo.
Phtoræ duæ species, frequentiss.
Doronicum vulgatissimum.
Doronicum Pannon. primum } Clusij.
Item Pannon. tertium }
Clinopodium Austriacum ejusdem.

IN dextera verò ejus parte Noto subjecta copiosa reperitur.

Pinguicula, Gesneri cœruleo flore; seu Cucullata Dalechampij: à quibusdam Crias Apuleij credita.

IN sinistra autem quæ Græcum Orientem aspicit, peculiariter provenit:

Pinguicula flore albo.
Auricula Vrsi purpureo flore frequentiss.
Item:
Clinopodium alpinum nostrum.

AT circumcircà abundantissima est:

Genista Iluensis Dalechampij.
Tussilago altera alpina Clusij.
Tussilago montana altera Lobellij.
Soldanella montana Penæ: seu Lunaria alia minor Dalechampij: à quibusdam Lunaria di dinari vocata.
Bistorta minor Clusij.
Verbasculus alpinus cœruleus Dalechampij.
Carum.
Loochitis aspera major, frequentissima.

DVARVM reliquarum Vallecularum altera Lonzia vocitatur, in qua nihil notatu dignum detegitur, nisi quòd in ea

Phtora major, atque minor frequentissima.
Doronici Recent. varia genera.
Salicis saxatilis duæ species.

ALTERA verò Bruta nuncupatur, in qua Nives & Glacies perpetuò dominantur. in ipsam præterea feræ diversæ, Lupi præsertim, ac Vrsi sese recipiunt; in hujus summo vertice inaccessibili, prominenti, & simpliciter saxeo, cavitas quædam existit (*Coval santo*) dicta, è cujus rimis,

Trachelium minus petræum, & }
Veronica petræa sempervirens } sese exerunt:

Quarum Icones, ac descriptiones, habentur in descriptione frigidæ Vallis.

Sedum petræum Bupleuri folio: flore verius.

Item:

Sedum petræum Bupleuri folio: flore verius.

EST illi unica radix crassa, teres, sine fibris, sed quibusdam quasi tuberculis hinc inde erumpentibus, crasso cortice obvoluta, intus pallida, extra in rubore nigricans, ad summum cubitalis, supernè partita, (ut in Geranio nostro alpino:) folia angustifolij Bupleuri omnino similia ex protuberantibus illis partitionibus copiosè emanantia, & in circuitum sese expandentia: flores autem ex septem foliolis aliqoantulum mucronatis, in luteo pallescentibus, profert in summitate caulis teretis, nudi, & dodrantalis; in quorum medio semina umbellæ modo graviter spirantia existunt, atque hæc uti in eodem Bupleuro. Floret Idibus Iulij: & Idibus Augusti colligitur semen: gustu refert Cynaræ saporem.

DVM

DVM autem descenditur ab hac dextrorsum, videre licet,

Centauroidem magnam, Gesneri: fortè Centaurium Nothum Dalechampij.
Gentianam folio Asclepiadis.
Cirsium Spinosum.
Cirsium primum Pannonicum, Clusij.
Bupleurum angustifolium.

AT nos transeuntes via inter Maonum, & Campedelum pervenimus in Ferrarium pagum, domibus ac hominibus montanis cultissimum: in qua via frequentissimum,

Vincetoxicum albo flore, conspicitur.
Vbi etiam:
Phalangium Matthioli.
Cyclamini duæ species.
Chrysolachanum, Dodonæi: Tota bona, & Bonus Henricus Matthioli.
Oxalis rotundi folia frequentissima: à Rovillio picta, sed non descripta: fortè Lunaria Magorum Arabum, Penæ.

ATQVE ita tandem æterni Motoris favore pulcherrimus fœcundissimúsque, naturæ hortus, Mons Baldus, circulariter perspectus, & cum summa admiratione, & voluptate diligenter observatus à nobis est.

FINIS.

INDEX GRÆCVS PLANTARVM QVÆ IN HAC HISTORIA CONTINENTVR.

SS ῥόδοδρον

INDEX LATINVS PLANTARVM QVÆ IN HAC HISTORIA CONTINENTVR.

Carduus

Picea

INDEX CONTINENS PEREGRINA PLANTARVM NOMINA QVÆ IN HAC HISTORIA DESCRIBVNTVR.

Çumillo

Lengua

Segullada

APPROBATIO.

HÆ Rariorum Plantarum Historiæ CAROLI CLVSII Medici expertissimi, nihil nostræ Catholicæ fidei contrarium præ se ferunt. Quare ante obitum Auctoris in lucem prodire possunt, vt precibus piorum, ipse memor suæ primæ plantationis, iam finem suum certum faciat, quò securior viam vniuersæ carnis ingredi tandem valeat. Ita censeo 27. Februar. an. 1601.

Egbertus Spitholdius Plebanus & Canonicus Antuerpiensis.

Menda quæ Typographicarum operarum oculos effugerunt, in hac Plantarum Historia sic erunt emendanda: Prior numerus paginam significat, Alter versum.

p.2.v.60 ferebat.p.3.v.36.PERSEAE.p.10.v.3.Aschritz.p.13.v.34.tectos p.13.v 40.rotunditatis p.14.v.21.fert,in p.17.v.6.ἀνδρόγυνον p.27.v.10.[illegible] p.26.59.Cerpa p.29.v 1.à colore v.30.Guindoulier p.36.v.19.Tesltoarú p.39.v.4 Genevre p.46.v 45.Lentisinha p.30.v.19.Lentagine p.51.v.27.sanguenho p.74 & 75.figuræ Chamæcisti IIII. & V trāpositæ p.84.v.26.Sebi.v.62.Viburnum p.86.v 12 fabulosis p.89.v.43.Centaurij p.91.v.2.Velez el rubio.v.37.sitam p.94.v.32.ut leguminum.p.100 v.18.*titulo*,DORYCNIVM p.110.v 13,plurimos & p.114 v.10.translatas, p.117 v.13.*tit.* RVBVS IDAEVS VVLGARIS p.124.v.49.pingui succo tur. p.133.*supra figuram ponendus titulus* LILIVM MINIATVM PRAECOX ANGVSTIFOLIVM.p.144.v.4.insidentes p.151.v.6 bulbillos p.153.v.29.haber hortū, p.175.v.3.in denos p.177.v.6.proficisceret: p.178.v.26.premenda p.180.*tit.*Hyac.Comos.albo p.186.v.14.quem p.191.v.61.parens.p.212.*tit.* Iris bulbosa flavo flo. sive IV.p.222.v.9.angusta p.223.v.3.Caroli à S Audomaro, p.224.v.25.Lirio cardeno,p.228.v.40. tis,semen p.230.v.33.Badensses thermas,p.233.v.9.aconit p.236.*marg* Ranunculi tuberosi I.a.p.244.v.42.actis p.259.v.49.valde dissimilis p.286.v.26.exterius tub.p.275.*deest* Veratri nigri III *figura*, *quam addi tam oportuit ex pag.*679.*Tom. Leon fig.*2 *aut pag.* 680.*fig.*1.p 279.v 4.obscurum p.283.v.13.adferebamus p.283.v.6.*supra fig.*2.Caryophyll.sil.VIII.p.291.v.27 PRIORIM & Octavam Sal.p.299.v.9.inciperet,p.304.*post* v.20.*debuissent inseri verba sequentia.*

SEPTIMAE folia ijs erant similia,quæ Primum genus flavos gestans flores habet,præsertim his quæ candicant,& veluti farinâ quadam sunt aspersa,minùs tamē amplexicaulis dodrantalis tanquā farinâ etiam aspersus, summo fastigio multos flores in quinque lacinias divisos sustinet,quarum singulæ in extremo crenâ sunt præditæ,istas florum flavæ,paullò tamē minores,colorisq; ex albido carneo perfusi: odorem habet Primæ.

In Bataviam,ubi conspiciebam,ex Anglia primùm allatum esse intelligebam hoc genus: an verò sponte istic nascatur, an aliunde illatum,me latet.

Deinde ponendum OCTAVA *pro* SEPTIMA *& in marg. Auric. Ursi* VIII *& pag.*303 *supra fig.* Auricula ursi IX minima,& v.8.NONAE *pro* OCTAVAE,*& marg* Auric.ursi IX.p.316.v.3.cognominans, v.12.leis folijs etiam p.342 *margine* Chamæcyparissus Plinij *reponi debuerat è regione sectionis* PLINIVS Cha.p.349.v.1.primo genere, p.356.v.36,duræ, lignosæ, in

Tribus posterioribus libris mutata est numerorum ratio, quæ nobis in mendis corrigendis fuit sequenda.

p.iij.v 17.tria exteriora p.xj.v.1 lapidosis iuxta p.xviij *margine* Pannoniis p.xxviij.v.34.Bæticā v.39.Bætica. v.40.Bætici p.xxxvij.v.9 Lausaonam p.xliiij.v.26.corrumpit.pag.lxiij.*margine* Sedum minus.1.p.lxvj.v.28.haberet p.lxvij.v.3.minor.Hoc p.lxviij.v.33.suæ Cepeæ p.lxx.v.28.LONGAE p.lxxv.v.8.postremæ fo.v 34.Alcolcaz p.lxxvj.v.23.virectibus à p.lxxix.v.19.Yucam.p.lxxxj.8.purgatas v.34.Sullæ p.cxiiij.v.25.peregrent:p.cxxv.v.13.deinde in p.cxxxiiij.v.50.consequi, p.cxxxv.v.3.vascula p.cxxxvj.*supposita fig. pro legitima quam miseram* p.cxlij.*tit* Hieracium XI.min.p.cxlix.v.11.adscensu p.cl.v.21.montis sint p.clvj.v.18.tit Plan.v.24.dissimiles v.53.quibusdam p.clviij.v.25.etiam sub inseq.p.clxj.v.2.nonnulli p.clxv.v.13.buglossa sal v.36.ἀγχούσης p.clxvj.v.7.(quod istius regionis mulieribus usi v.19.foliatim ap.v.28.seminis p.clxix.v.18.calculum p.clxxviij.*utrinsque figura titulo* Corruda p.clxxxvj.v.42.Chamæsy.v.46.aspersa,p.cxc.*margine* χαμαιλέων p.cxcij.v.61.Smyrnia.p.cxciij v.30.striatus,p.cxcvij.v.9.Phasion- p.cxcviij.v.33.describi,*illud scribendum* p.cc.v.44.infernâ parte p.ccj.v.22.PROXIMIVS p.cciij.v.16.Chelidonij p.cciij.v.19.blandè rub p.ccv.v.24.proposuerunt.p.ccix.v.3.quidam p.ccxviij.v.9.dissimile esset,v.10.breve bre p.ccxxj.v.2,quæ in v.16.plumulam,p.ccxxxiij.v.12.cognata,p ccxlv.v.18 qui confectim p.ccl.v.26.ad Brij p.cclviij.v.11.Arabici vel Lilij v.19.glandulosas p.cclix.v.48.de oxythymo,p.cclxxix.v.30.primum.

Series Chartarum.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

a b c d e f g.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

aa bb cc dd ee ff gg.

Omnes sunt Terniones, præter Y Y Duernionem, g, & ff, Quaterniones.

ANTVERPIAE,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

APVD IOANNEM MORETVM.

ANNO CIↃ· IↃCI.

F.1.

